

Universitatea
din **MISKOLC**

Universitatea
"NICOLAE TITULESCU"
din București

Universitatea
"ANGEL KANCHEV"
din Ruse

CONFERINȚA STUDENȚEASCĂ ANUALĂ

„CONSTANT”
2022

Universitatea „Nicolae Titulescu”

București, **06-07 mai 2022**, ediția a XII-a

COMITETUL ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL

Prof. univ. dr. **Ion Neagu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Viorel Cornescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Erika Róth**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Gabriel Boroï**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Damaschin Mircea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof.univ. dr. **Gorgenyi Ilona**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof.univ. dr. **László Majtényi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof.univ. dr. **Miklós Szabó**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; prof. univ. dr. **Diana Antonova**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; prof. univ. dr. **Juliana Popova**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; prof. univ. dr. **Vasile Dobrinoiu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Mihai-Adrian Hotca**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof univ. dr. **Nicolae Popa**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Viorel Roș**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Augustin Fuerea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Corneliu Bârsan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Valentina Vasile**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; prof. univ. dr. **Elena Nedelcu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Eva Erdos**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Zoltan Varga**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Zoltán Angyal**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Kremena Rayanova**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; conf. univ. dr. **Krasimir Dimitrov**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; conf. univ. dr. **Bogdan Micu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Gorunescu Mirela**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Roxana Mariana Popescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Marta Claudia Cliza**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Vasile Nemeș**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Maria-Zenovia Grigore**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; conf. univ. dr. **Mădălina Rădoi**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; dr. adjunct. **Réka Pusztahelyi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; dr. adjunct. **György Marinkás**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Szilágyi János Ede**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Adrienn Nagy**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **Tímea Barzó**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; lect. univ. dr. **József Gula** , Universitatea din Miskolc, Ungaria; dr. adjunct. **György Kenderes**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; conf. univ. dr. **Elisei Vâlcu**, Facultatii de Stiinte Economice si Drept, Universitatea Pitesti, conf. univ. dr. **Andreea Drăghici**, Facultatii de Stiinte Economice si Drept, Universitatea Pitesti, lect.univ.dr. **Iulia Boghirnea**, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea de Stat din Pitești, lect. univ. dr. **Pârvu Adriana**, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea de Stat din Pitești; lect. univ. **Duminică Ramona**, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea de Stat din Pitești; conf. univ. dr. **Elena Emilia Ștefan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Rodica Aida Popa**, Universitatea

„Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Alina Mihaela Conea**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Dan Alexandru Sitaru**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Cornelia Beatrice Gabriela Ene-Dinu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Constantin Nedelcu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Anca Gheorghe**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Paul Bută**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Mariana Gurău**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Mihaela Iliescu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Nicoleta Panait**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Andreea Stroe**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Cristina Matei**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Liviu Radu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; lect. univ. dr. **Dan Velicu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Andrei-Viorel Iugan**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Vanya Panteleeva**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Anastas Georgiev**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Maria Radeva**, Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse; asist. univ. dr. **Edit Sápi**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; asist. univ. dr. **Panyi Béla**, Universitatea din Miskolc, Ungaria; asist. univ. dr. **Nadia Stoica Cantemir**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Valentina Bărbățeanu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Sebastian Botic**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Oana Iacob**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; asist. univ. dr. **Andreea Livadariu**, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București;

COMITETUL DE ORGANIZARE

prof. univ. dr. **Ion Neagu**;
prof. univ. dr. **Viorel Cornescu**;
prof. univ. dr. **Mircea Damaschin**;
prof. univ. dr. **Gabriel Boroi**;
prof. univ. dr. **Erika Róth** (Universitatea din Miskolc, Ungaria);
conf. univ. dr. **Zoltán Varga** (Universitatea din Miskolc, Ungaria);
prof. univ. dr. **Diana Antonova** (Universitatea "Angel Kanchev" din Ruse, Bulgaria);
asist. univ. dr. **Vanya Panteleeva**, (Universitatea „Angel Kanchev” din Ruse)
asist. univ. dr. **Carla Alexandra Anghelescu**;
lect. univ. dr. **Nicoleta Panait**;
președinte ASUNT **Mihai LEAHU**;
ing. IT **George Pretor**;
analist IT **Eduard Vechler**;
analist IT **Sebastian-Adrian Nistor**.

PROTECTION OF WASTE MANAGEMENT IN THE FIELD OF CRIMINAL LAW – A COMPARATIVE APPROACH

Roland LINDT*¹

Abstract

The purpose of the current study is to compare different methods of sanctioning the violators of waste management regulation applied by certain European countries in the field of criminal law.

Since the question of environment is a shared competence of the member states and the European Union, it is indispensable to take the Union law into account. In connection with criminal law and environmental protection, Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council is the primary source of law, which obligates the member states – among others – to introduce a criminal offence against those who violate certain waste management rules. The directive had to be implemented until the end of 2010, therefore such a criminal law provision already exists in most of the European countries.

As Union law provides only minimum rules, significant differences can be explored among national regulations. Thus we are able to distinct countries observing the connection between administrative law and this type of criminal acts. In certain criminal codes, the related delict is realised when the perpetrator disrespects intentionally an administrative law provision, meanwhile certain legislators have decided to separate the two branches of law. On the other hand, the prescribed sanctions can also differ from each other, because the Directive requires only an „effective, proportionate and dissuasive criminal penalty”.

After analysing the related measures, we can conclude that the legislator tends to apply an anthropocentric point of view when formulating the prohibition. As the closure of the topic, we demonstrate – utilising the results of social sciences – that environmental criminal law shall be approached from a rather semi-natural point of view.

Key words: *environmental protection, waste management, criminal law, green criminology, alternative sanction.*

* Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: lindt.rolis99@gmail.com). This study was elaborated under the coordination Dr. Hornyák Zsófia PhD; (e-mail: joghzs@uni-miskolc.hu).

¹ SUPPORTED BY THE ÚNKP-21-2. NEW NATIONAL EXCELLENCE PROGRAM OF THE MINISTRY FOR INNOVATION AND TECHNOLOGY FROM THE SOURCE OF THE NATIONAL RESEARCH, DEVELOPMENT AND INNOVATION FUND.

I. Introduction

During the latest decades, environmental protection and related questions have been gaining more and more attention by the international scientific community. Besides the fields of natural sciences, ultimately numerous social sciences have commenced to examine environmental issues, introducing new areas of research.

As an example, security studies, which is a discipline of major importance these days, has developed a new branch called „environmental security”. The purpose of this relatively young area is to identify the potential threats originating from the environment or endangering our environment itself that could, both directly or indirectly, peril human civilisation. Researchers distinguish three major groups of environmental risks:²

- Threats of natural environment to the society that are independent from human activity (e.g. volcanic eruptions or earthquakes),
- Human activity that is harmful to the environment, but not to the civilisation (e.g. depletion of certain minerals that are replacable thanks to technological development),
- Human activity that is harmful to both environment and civilisation (e.g. pollution, emission of greenhouse gases).

The latter shall be treated with legal instruments.

In this field, we encounter the so-called „waste problem” that has become one of the most significant environmental risk factors during the past few years. However, this regime of causal environmental law necessarily differs from the others. As *Kecskés Gábor* points out, in other cases of regulation, such as nuclear law, prevention is the main objective, while waste production must be accepted as a natural inherent of human civilisation,³ thus a different approach is needed.

The importance of waste management law is represented by a Eurostat survey, according to which in the member states of the European Union (henceforward: EU), an amount of 2.145.000.000 tons of waste was produced in 2008. Later in 2018, this figure exceeded 2.337.000.000 tons,⁴ meaning that in a decade an increase of nearly 9% can be observed. Due to the pandemy, people have spent considerably more time in their homes from the beginning of 2020. This change also leads to an increased amount of domestic (mainly plastic) waste. *South Nigel* calls this phenomenon by the name „everyday ecocide” caused by overconsumption and as a consequence, the increase of waste production.⁵

² *Szálkai* (2021) 208 p.

³ *Kecskés* (2012) 101-102. p.

⁴ Eurostat: Generation of waste by waste category: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ten00108/default/line?lang=en> (27.03.2022.).

⁵ *South* (2014) 14. p.

Fortunately, taking into account the scale of the problem, decision makers have started to take this issue seriously at international level. Without the intent of enumerating all international documents created in the topic, I would rather highlight the Agenda 2030 adopted by the General Assembly of the United Nations in which 3 out of 17 „Sustainable Development Goals” contain targets related to a proper waste management.⁶ It can be noticed that 3 out of 5 targets explicitly referring to the waste problem are in connection with sustainable consumption and production.

Among Hungarian documents, we have to mention the „Climate and Nature Action Plan” (*Klíma- és Természetvédelmi Akcióterv*) of 2020 published by the Ministry of Innovation and Technology in which 4 measures aim directly at the amelioration of Hungary’s waste situation:⁷

- elimination of illegal landfills
- ban on the marketing of single-use plastics
- protection of Hungarian rivers from foreign waste
- forcing multinational companies to use environmentally friendly technology

Programs and action plans, although being frequent in the field of environmental law, are not sufficient means of enforcing environmental interests, since disrespecting them does not result in any legal sanctioning. Although we are able to discover *lex imperfecta* rules in the domain of hard law too, violation of these rules usually implies some sort of penalty.

The liability regime serving the protection of environmental provisions is practically undefinable due to its complexity. We may separate horizontal and vertical complexity. The former suggests that the legislation of the given country utilises several branches of law to reach the appropriate effect. For instance, in Hungary, Act LIII. of 1995 on general rules of environmental protection refers to civil-, criminal- and administrative law liability regimes.⁸ The latter shows the role

⁶ Resolution 70/1. of the General Assembly. Related targets are:

11.6 by 2030, reduce the adverse per capita environmental impact of cities, including by paying special attention to air quality and municipal and other waste management.

12.3 by 2030, halve per capita global food waste at the retail and consumer levels and reduce food losses along production and supply chains, including post-harvest losses.

12.4 by 2020, achieve the environmentally sound management of chemicals and all wastes throughout their life cycle, in accordance with agreed international frameworks, and significantly reduce their release to air, water and soil in order to minimize their adverse impacts on human health and the environment.

12.5 by 2030, substantially reduce waste generation through prevention, reduction, recycling and reuse.

14.1 by 2025, prevent and significantly reduce marine pollution of all kinds, in particular from land-based activities, including marine debris and nutrient pollution.

⁷ <https://zoldbusz.hu/files/KTA.pdf> (27.03.2022.).

⁸ Act LIII. of 1995 Section 101 (1).

of supranational sources of law (mainly international contracts). In our region, EU law has also a dominant place which requires its analysis in our topic.

The current study concentrates on a specific segment of this versatile liability regime, namely on criminal law liability. The reason behind the examination of this point of view is that criminal law penalties usually serve rather the punishment of the perpetrator than the environmental interests. Since criminal penalty mainly focuses on repressive and preventive effects, it is reasonable to search for solutions in other countries' legal systems to insert a reparative element into the regulation. Before putting the potential solutions under the spotlight, it is recommended first to take a closer look at EU law, because certain sources establish relevant minimum criminal substantive and procedural rules for the member states.

II. Main discussion

EU regulation, criminal law and waste management

The Treaty on European Union (henceforward: TEU) declares the establishment of an internal market with the objective of promoting sustainable development goals such as „high level of protection and improvement of the quality of the environment” in Europe.⁹ In accordance with this provision, the issue of environment is one of the most significant EU policies. According to the Treaty on the Functioning of the European Union (henceforward: TFEU), this field of regulation is a so-called „shared competence” between the Member States and the EU,¹⁰ meaning that related rules can be created at both national and supranational level.

From our point of view, it is also indispensable to mention that the TFEU provides the opportunity of creating directives via the ordinary legislative procedure that consist of establishing minimum rules concerning the definition of criminal offences and sanctions in connection with certain areas of crime.¹¹ At this point, the Treaty gives us a closed list of these noteworthy areas, not including crimes that endanger environment. Although it is added that the Council may identify further areas after obtaining the consent of the European Parliament, this provision can not be a legal basis for a directive establishing minimal rules for environmental crimes on its own.

The directive currently in force concerning the protection of environment through criminal law¹² is based on Article 175 (1) of the Treaty establishing the

⁹ TEU Art. 3 (2).

¹⁰ TFEU Art 4 (2) e).

¹¹ TFEU Art 83 (1).

¹² Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council (henceforward: the Directive).

European Community (currently Art 192 of the TFEU) according to which the European Parliament and the Council are able to establish rules through the ordinary legislative procedure, after consulting the Economic and Social Committee and the Committee of Regions, to treat environmental problems.

Before introducing the essential norms of the Directive, it should be noticed that there was another source of EU law with a similar regulation, namely the Council Framework Decision 2003/80/JHA which was annulled by the Court of Justice of the European Union.¹³ Though it was in force for a short period of time, a modification which formulated the definition of „Violation of Waste Management Regulations” in the Hungarian Criminal Code, was inspired by it.¹⁴

Returning to the Directive, the implementation of two offences regarding waste management is prescribed for the member states:¹⁵

- waste management, which causes or likely to cause death or serious injury to any person or substantial damage to the quality of air, soil or water, or to animals or plants,
- illegal shipment of waste, defined by Article 2 (35) of Regulation (Ec) No 1013/2006 of the European Parliament and of the Council, undertaken in a non-negligible quantity, whether executed in a single shipment or in several shipments which appear to be linked.

The provision incriminates both intentional and seriously negligent perpetration.

These norms, also defining the activities considered part of waste management, do not clarify certain definitional elements: the precise meanings of „substantial damage” in connection with the natural elements and of „non-negligible amount” are not determined. These uncertainties may cause serious differences in the field of jurisdiction between the member states.

The Directive also prescribes the punishment of accomplices related to the listed offences. Furthermore, it states the cases in which a penalty shall be applied against legal persons too.¹⁶ Nevertheless, concrete penalties do not appear among the provisions: the Directive only requires „effective, proportionate and dissuasive criminal penalties”.¹⁷ In my opinion, the wording of these articles refers to the necessity of general preventive sanctions.

Having observed the main source of EU law in our topic, we can declare that these minimum rules left a broad discretion, therefore the member states’ legislators were able to follow different approaches. That is the reason why a comparative analysis shall be realised.

¹³ Judgement C-176/03.

¹⁴ Act XCI of 2005 Art. 10.

¹⁵ The Directive Art. 3 b-c).

¹⁶ The Directive Art. 4, 6.

¹⁷ The Directive Art. 5, 7.

Protection of waste management through penal law in certain member states

Before examining a few examples of national regulation, we shall highlight the aspects that may differ from each other. As we have already identified undetermined elements in the Directive, moreover, there are no penalties prescribed at supranational level, these conditions should be checked in national criminal norms. In addition, another correlation that shall be analysed regarding environmental crimes is the relation of criminal and administrative law. In the interpretation of *Kőhalmi László*, three models can be separated:¹⁸

- absolutely dependent model: criminal offence is committed simply by violating an administrative rule or decision or by exceeding a limit value,
- relatively dependent model: criminal offence is committed by violating an administrative rule and causing a demonstrable environmental damage,
- autonomous model: criminal offence committed by triggering a result described by criminal rules, no connection with administrative rules.

Naturally, many other details could be observed, but from a practical point of view, these factors seem to be the most relevant.

Hungary

In Hungary, the regulation of waste management has been seriously reconstituted with Act II of 2021. The reform has also reached the Hungarian Criminal Code (Act C of 2012) (henceforward: Btk.) by modifying the definition of the related criminal offence. The previous version,¹⁹ created by Act XCI of 2005, mentioned earlier, did not specify each waste management activity individually, it rather made a reference to the definitions used by the Act on Waste (Act CLXXXV of 2012). Therefore we could separate two criminal conducts:

- disposal of waste at a site that has not been authorised,
- realisation of waste management activities without authorisation or by exceeding its scope or any other unlawful activity involving waste.

It can be noticed that the term „other unlawful activity” widened the range of interpretation of the second provision. It was considered an aggravating circumstance if the waste involved in the perpetration was deemed hazardous by the Act on Waste. Negligent acts were also punishable.

It shall be emphasised that this criminal offence used a particular definition of waste: two conjunctive conditions had to be fulfilled by the substance in question. In the first place, it should have been deemed waste under the Act on Waste while being hazardous to human life, or the earth, the air, the water, and their constituents and the species of living organisms. It must be mentioned that the latter

¹⁸ *Kőhalmi* (2010) 127. p.

¹⁹ For the previous version see: *Görgényi* (2020) 382. p.

criterion is fulfilled even if a real damage does not occur, the theoretical possibility is enough.

The most severe punishment was a maximum of five years of imprisonment in the case of involving hazardous waste. Banishment is also applicable.²⁰

The recently introduced modification has reorganised the structure of the offence. Probably the most important change is that the particular waste definition has been erased and the special condition was introduced next to the criminal conducts. From now on, the disposal of waste is only punishable if it may endanger human life or the natural elements listed above or is committed in respect of a substantial quantity of waste. The same „result” applies to the activities involving waste.²¹

Habitual recidivism and the involvement of particular substantial quantity of waste were inserted as aggravating circumstances.²² In connection with these elements the new interpretative provisions state that:²³

- crimes of similar nature are „Environmental offenses” and „Damaging the Natural Environment”,²⁴
- substantial quantity is a quantity over 1.000 kg or 10 m³,
- particular substantial quantity is a quantity ten times bigger than substantial quantity.

The most severe sanction that can be imposed is eight years of imprisonment in case of perpetration involving a particular substantial quantity of hazardous waste.²⁵

In conclusion, we can declare that the Hungarian solution of the protection of waste management seems to be severe, with a maximum of eight years of imprisonment. Furthermore, substantial damage of the protected values is not required: it is sufficient to realise the offence if the activity can potentially endanger them. Finally, it seems that the new Hungarian regulation follows the relatively dependent model, since it uses the concepts of administrative rules, however additional elements appear in the definition.

Spain

The Constitution of Spain of 1978 (*Constitución Española*) declares the right to an „environment suitable for personal development” (*medio ambiente adecuado para el desarrollo de la persona*), as well as the duty to preserve it. The applicability of criminal, administrative and reparative sanctions also appear in the same article,

²⁰ Btk. Section 253.

²¹ Btk. Section 248 (1)-(2).

²² Btk. Section 248 (3) b-c).

²³ Btk. Section 248 (6) a), c-d).

²⁴ Btk. Section 241-242.

²⁵ Btk. Section 248 (4).

against those who violate the previous duty.²⁶ This article was placed in the chapter titled „Governing Principles of Economy and Social Policy” (*De los principios rectores de la política social y económica*) instead of chapter „Rights and Duties of Citizens” (*Derechos y libertades*) referring to the fact that regarding this fundamental right, the country’s activity has a determinant role.²⁷ With this constitutional basis, it is not surprising that the Spanish Penal Code (*Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal*) contains both repressive and reparative elements.

The related article²⁸ consists of two criminal offences. It criminalises separately the transportation of waste that is illegal according to the EU waste transportation Regulation. The penalty is either an imprisonment from three months to one year or a fine of six to eighteen months and the prohibition to exercise professional activity up to one year.

The other offence refers to the violation of waste management rules while listing the activities included by the definition. It is also important that the absence of control of these activities is also punishable. A conjunctive condition is the harming or endangering of the protected values defined previously by the Directive or another value defined by the current provision, the balance of natural systems (*equilibrio de los sistemas naturales*). Concerning the punishment, penalties determined by Article 325 are applicable, meaning that if such an action caused a serious risk to human health, the upper limit of imprisonment could be imposed.²⁹ Related to this provision, a fine and the prohibition to exercise professional activity shall also be ordered.

In connection with these crimes, if the perpetrator proceeds voluntarily to repair the caused damage, the judge has to impose the smallest possible penalty prescribed in the related offence.³⁰ On the other hand, the Spanish criminal law also knows the instrument of *ex delicto* civil law liability as a general provision.³¹

Summarising the gained knowledge, the sanctioning regime in connection with the violation of waste management rules appeared to be advanced, since it creates the opportunity of imposing a penalty of imprisonment up to twenty years depending on the result of the committed crime and also implies the prohibition of exercising the profession concerned, meanwhile it creates the opportunity of reparation in exchange for a more favourable judgement. Concerning the undefined elements of the Directive, the clarification of the content do not happen among criminal rules. It seems that Spanish criminal law also follows the relatively dependent model, referring to other sources of law in general and the EU Regulation

²⁶ Constitución Española Art. 45.

²⁷ *García Domínguez* (2004) 136. p.

²⁸ Código Penal Art. 326.

²⁹ According to the general rule of the Código Penal Art. 36: twenty years.

³⁰ Código Penal Art. 340.

³¹ For more information see: Código Penal Title V; *Leyva Morote* (2016) 121-123. p.

on the transportation of waste, but establishing other elements protecting certain values like human life, natural elements and the balance of natural systems.

France

Although the French Penal Code (*Code pénal*) mentions environmental protection among the fundamental interests of the nation,³² the related book of this code does not establish any environmental crime. This kind of delicts are usually placed in the sources of environmental law.

On the other hand, we must not ignore the achievements of the sanctioning regime. In our topic, the penalty called „sanction-reparation” (*sanction-réparation*) may be relevant, at least indirectly. This sanction can substitute or be combined with the penalty of imprisonment or fine and consists of repairing the damage of the victim, making also possible a reparation in nature.³³ In case of illegal disposal of waste, this reparation could be executed by eliminating the landfill.

The detailed regulation of waste management is contained by Title IV of Book V of the Environmental Code (*Code de l'environnement*). At the end of the first chapter, we can encounter criminal dispositions. This leads us to a huge list of possible offences³⁴ (16 cases) that will be punished by the instruments of criminal law. Concerning these offences, they all refer to certain provisions of the *Code de l'environnement* itself, other French acts and certain sources of EU law. According to the general rule, the perpetrators shall be imprisoned for two years and pay a fine of 75.000 euros. If the offence is committed by an „organised band” (*bande organisée*)³⁵ the applicable penalty is seven years of imprisonment and a fine of 150.000 euros.

After taking a glance at the results of French legislation, it seems that the sanctioning regime contains progressive elements that concentrate on the reparative function, however the penalties prescribed by the *Code de l'environnement* seem to be rather objective sanctions of administrative nature. Here we can observe the absence of the legal definitions of terms like substantial damage or non-negligible amount too. French criminal legislation applied the absolutely dependent model: we have seen that criminal offences are realised by the violation of precisely listed provisions of French and EU law. This close relation of criminal and administrative norms make jurisdiction harder and thus it may harm the principle of legality.³⁶

³² Code pénal Art. 410-1.

³³ Code pénal Art. 131-8-1.

³⁴ Code de l'environnement Art. L541-46.

³⁵ Code pénal Art. 132-71.

³⁶ Jaworski (2009) 899. p.

Considerations outside the law

If we wished to find the main purpose of environmental law, we would probably say, that the regulation should serve the prevention of pollution and if the pollution could not be prevented, we should establish the legal obligation of reparation.

Unfortunately, criminal law, in its current state, is unable to serve general prevention properly. In the field of environmental crimes, a high level of latency can be observed. This phenomenon may be explained by the passivity of the authorities or the lack of specialised staff.³⁷ In addition, criminal statistics from the USA proved that perpetrators of such offences usually did not get imprisoned. The reason behind this tendency is probably the fact that in such cases there are more mitigating circumstances than in connection with ordinary delicts: the perpetrators tend to make a confession and cooperate with the authorities.³⁸ Moreover, penalties that can be imposed against the perpetrators of these delicts are too light. For instance, *Veronique Jaworski* recorded that activities which harm endangered species had a lower scale of penalties compared to a common theft.³⁹

From an economic aspect, environmental damage can be interpreted as an unpaid cost of the companies that remains externalised and will be „paid” by the society. Therefore, social pressure and regulation should force the economic operators to internalise this amount.⁴⁰ According to the model of the „rational polluter”, the polluter will not cease its harmful activity until the point where the marginal cost of the sanctions equals the marginal benefit,⁴¹ so the legislator shall create an optimal sanctioning regime which would make pollution economically disadvantageous. Nevertheless, overregulation in the field of environmental law tends to cause the decrease of competitiveness. From the 90s, in the name of sustainable development, new environmental strategies were created aiming at the amelioration of corporate productivity and competitiveness, while also respecting environmental interests. This theory of a win-win situation, also called Porter hypothesis, has not proved to be feasible in the practice without any trouble.⁴²

Regarding criminal sciences, we should highlight the ideas of a newer branch of criminological theories, the so-called „green criminology”. This area, usually considered a critical trend, supports the extension of our traditional conceptual framework in connection with perpetrators and victims.⁴³

³⁷ *Kóhalmi* (2010) 130-131 p.

³⁸ *Boyd* (2008) 497. p.

³⁹ *Jaworski* (2009) 910-912 p.

⁴⁰ *Boiral* (2004) 2. p.

⁴¹ For more details see: *Kóhalmi* (2010) 149-153. p.

⁴² For real-life examples see: *Boiral* (2004) 3-5. p.

⁴³ *Korinek* (2013) 137-138. p.

In this context, we can distinguish three main ideological approaches: anthropocentrism, biocentrism and ecocentrism. While the latter two are based on the equality of all living beings and the major responsibility of humanity due to its intellectual superiority, current regulation reflects the anthropocentric approach, meaning that the main purpose of environmental regulation is to satisfy human needs in a sustainable way. Critics of this ideology also call it „green capitalism”.⁴⁴ That is why certain researchers suggest the application of a new, bio- or ecocentric approach in criminology, in which ecosystems and non-human beings would have a key role as the victims of environmental crimes.⁴⁵

From our point of view, it is also necessary to see the interpretation of the perpetrator applied by green criminology. In a broader sense, everyone can be considered perpetrator who benefits from environmental damage in some way, whether it is a natural or legal person, or even a country.⁴⁶ Here we have to make two distinctions. From a practical point of view, it is evident to make difference between individual and corporate crime, since their motivations also differ, thus the legal instruments used against them shall be different.

On the other hand, we are able to identify a special type of white-collar crime in connection with pollution, named „green-collar crime”. Significant differences regarding the characteristics of these two categories can be demonstrated. In short, we have to point out that classic white-collar criminals realise actions to gain illegal profit, while green-collar crime mainly consists of the non-compliance of certain legal obligations with the intention of reducing costs, causing a higher level of pollution.⁴⁷

In accordance with the two categories of perpetrators, two regulation models were developed: the imperative and the cooperative ones. The latter, concentrating on prevention and reparation, shall be applied against individual perpetrators whose illegal activities root in ignorance. The former could be efficient against corporate crime, also sanctioning the failure of control and supervision.⁴⁸ In contrast, other scholars supply the introduction of a new term called „environmental illegalities” which could be committed also without intent or negligence, it is to say a new form of objective liability in criminal law using sanctions similar to the ones used by civil law, breaking through the strict doctrine of criminal law.⁴⁹

In my opinion, the usage of reparative sanctions within the field of penal law is to be welcomed, but it does not require the introduction of a new type of criminal offences. Besides, I suppose that the methods of imperative and cooperative models

⁴⁴ *Irk* (2016) 12-15. p.

⁴⁵ *Ailén Jarque* (2021) 77. p.

⁴⁶ *Ailén Jarque* (2021) 81. p.

⁴⁷ *Molnár* (2021) 273-275. p.

⁴⁸ *Molnár* (2021) 281-283. p.

⁴⁹ *South* (2014) 9. p.

should be combined in the field of corporate crime to accomplish all the objectives of the sanctioning regime at the same time.

We have already seen through the French example that a reparative penalty like *sanction-réparation* can also be imposed next to the penalty of imprisonment or a fine which serve repressive and preventive goals. We have also noticed that Spanish criminal law provides a special ground for exemption related to the violation of waste management rules. Currently, Hungarian criminal law lacks such a provision.

Apart from these solutions, a huge amount of alternative sanctions seems conceivable. We may mention the idea of „therapeutic jurisprudence” which suggests the establishment of so-called „problem solving courts” specialised for such cases. Alternative sanctions like obligatory external audit, mandatory organisation of presentations and education about environmental awareness etc. could be imposed. Another popular tendency is the application of restorative justice.⁵⁰ In such a process, the perpetrator is confronted with the victims of his act and the parties are able to share their motives and thoughts on the case to find an appropriate way of redress. Naturally, both approaches have potential pitfalls,⁵¹ yet these ideas seem to be promising.

Otherwise, we must not ignore the fact that the measures of different branches of law are enforceable simultaneously in case of violation of the norms of environmental law, so criminal law does not need to solve all the possibly emerging problems.

III. Conclusion

Waste problem has recently become potentially the most significant risk factor in the field of environmental security. The regulation requires a unique approach, since waste management strongly differs from other areas of environmental law. This branch of law uses a complex liability regime from which the criminal law elements were put under the spotlight.

Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council contains supranational rules concerning environmental crimes. It formulates two criminal offences related to waste management that had to be implemented by the member states. However, the introduction of effective, proportionate and dissuasive penalties remained a national competence.

We have seen through the example of three member states that the applicable penalties vary widely and become more severe when the conduct realises a serious damage or threat to the protected values. The majority of elements undefined by

⁵⁰ An instrument of restorative justice also exists in Hungarian substantive criminal law, but can not be applied to all kinds of offences, see: Btk. Section 29 „Active Repentance”

⁵¹ For more details see: *Boyd* (2008) 503-510. p.

EU law also remained a professional question at national level. It was proved that the absolutely dependent model of environmental crimes regulation makes jurisdiction pointlessly complicated, thus the application of the relatively dependent model should be preferred.

Through the results of other social sciences we have noticed that the successful prevention of environmental crimes requires other solutions than the strict penalties of criminal law. After separating the concepts of individual and corporate crime in connection with environmental protection, we have concluded that, despite of certain differences, the application of alternative sanctions in all these cases seems to be fruitful.

Bibliography

- Ailén Jarque, Melisa: ¿Qué es la criminología verde? Archivos de Criminología, Seguridad Privada y Criminalística, año 8., vol. 16, 2021, 75-86. p;
- Boiral, Olivier: Environnement et économie: une relation équivoque. VertigO – la revue électronique en sciences de l’environnement, vol. 5., no. 2., 2004, 1-8;
- Boyd, Carry C.: Expanding the Arsenal for Sentencing Environmental Crimes: Would Therapeutic Jurisprudence and Restorative Justice Work? William & Mary Environmental Law and Policy Review, vol. 32, no. 2, 2008, 483-512. p;
- García Domínguez, Ignacio: Hacia una aproximación entre economía y medio ambiente. FORO, Revista de Ciencias Jurídicas y Sociales, Nueva Época, núm. 0, 2004, 127-142. p;
- Görgényi Ilona: A környezet és természet elleni bűncselekmények. In: Görgényi Ilona – Gula József – Horváth Tibor – Jacsó Judit – Lévy Miklós – Sántha Ferenc – Váradi Erika: Magyar büntetőjog – Különös rész. Wolters Kluwer Kiadó, Bp., 2020, 364-390. p;
- Irk Ferenc: Zöldkriminológia: szemlélet, súlypontok, irányzatok. In: Kriminológiai Tanulmányok 53. kötet, OKRI, Bp., 2016, 9-24. p;
- Jaworski, Véronique: L'état du droit pénal de l'environnement français: entre forces et faiblesses. Les Cahiers de Droit, vol. 50, no. 3-4, 2009, 889-917. p;
- Kecskés Gábor: A környezeti károkért való felelősség a nemzetközi jogban. PhD Dissertation, Győr, 2012;
- Korinek László: A XX. század kriminológia elméletei. In: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévy Miklós: Kriminológia – Szakkriminológia. CompLex Kiadó, Bp., 2013, 71-154. p;
- Kőhalmi László: A környezet védelme a magyar büntetőjogban. PhD Dissertation, Pécs, 2010;
- Leyva Morote, Juan Fernando: Régimen de Responsabilidad y Mecanismos Jurídicos para la reparación del daño ambiental. Observatorio Medioambiental, Vol 19., 2016, 111-131. p;
- Molnár Tamás: A „zöld” kriminológia jelentősége és aktualitása. Iustum Aequum Salutare, 17. évf. 2. sz., 2021, 269-283. p;
- South, Nigel: Green Criminology: Reflections, Connections, Horizons. International Justice and Crime, Justice and Social Democracy, vol. 3., no. 2., 2014, 5-20. p;

- Szálkai Kinga: A környezeti biztonság. In: Szálkai Kinga – Baranyi Tamás Péter – Szarka E. Luca: Biztonságpolitikai Corvinák I. Antall József Tudásközpont, Bp., 2021, 201-216. p.

Sources of law

EU law

- Treaty on the European Union (TEU);
- Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU);
- Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council on the protection of environment through criminal law (the Directive);
- Judgement C-176/03;

Hungarian law

- Act LIII of 1995;
- Act XLI of 2005;
- Act C of 2012 (Btk.);
- Act II of 2021;

Spanish law

- Constitución Española (1978);
- Ley Orgánica 10/1995 del Código Penal;

French law

- Code pénal;
- Code de l'environnement.

Websites

- <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ten00108/default/line?lang=en> (27.03.2022.);
- https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf (27.03.2022.);
- <https://zoldbusz.hu/files/KTA.pdf> (27.03.2022.).

OPOZIȚIA DINTRE TENTATIVA LA INFRAȚIUNEA DE OMOR ȘI VĂTĂMAREA CORPORALĂ CU PUNEREA ÎN PRIMEJDIE A VIEȚII

Cristina-Ionela CIOACĂ
Limuzina-Secunda NICOLAE*

Abstract

Studiul intitulat “Opoziția dintre tentativa la infracțiunea de omor și vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții”, își propune să analizeze atât teoretic, cât și practic elementele de diferențiere dintre cele două infracțiuni contra persoanei.

Am ales să tratăm această temă din dorința de a accentua linia sensibilă care desparte cele două fapte incriminate de legiuitor în reglementarea actuală a Codului penal.

Pentru a sublinia delimitarea dintre cele două infracțiuni, trebuie să ținem cont de existența unei granițe clare ce le definește pe fiecare în parte, din perspectivă teoretică, dar în același timp este necesar să avem în vedere patru elemente esențiale: locul loviturii, obiectul cu care a fost produsă leziunea, intensitatea cu care a fost provocată și numărul de lovituri aplicate. Din punct de vedere practic, se creează deseori confuzii între ele, fiind ușor confundate, deoarece sunt aparent asemănătoare.

Având în vedere confuzia făcută în practică între cele două fapte incriminate, studiul propus prezintă o importanță sporită, deoarece evidențiază dorința legiuitorului de a le reglementa separat și de a exprima gradul de pericol pe care fiecare îl prezintă prin consemnarea acestora în titluri diferite: tentativa la infracțiunea de omor fiind o infracțiune contra vieții, iar vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții reprezentând o infracțiune contra integrității și sănătății persoanei.

Cuvinte cheie: *opoziție, tentativă, omor, vătămarea corporală, punere în primejdie a vieții.*

I. Introducere

Dreptul Penal poate fi definit ca fiind acea ramură a sistemului unitar de drept, format din totalitatea normelor juridice prin care se stabilesc faptele considerate infracțiuni, felul acestora, sancțiunile ce se aplică în cazul comiterii lor și dreptul

* Afiliere: Universitatea din Pitești, Facultatea de Științe Economice și Drept; Specializare: Drept-Zi, anul III (e-mail: cristinacioaca80@gmail.com; ioananicolae28@gmail.com).

statului de a trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni, în scopul apărării valorilor sociale fundamentale.¹

Codul penal român reglementează cele două infracțiuni de o manieră similară, atât în ceea ce privește comiterea faptei, cât și consecința care se produce asupra victimei, însă din punct de vedere al voinței și al intenției făptuitorului, cât și al pedepselor aplicate, acestea prezintă un grad de diferențiere foarte mare.

Importanța acestui articol vizează inadvertența practică între cele două fapte prevăzute de Codul Penal, urmărind să stabilim o idee clară și exactă despre deosebirea infracțiunilor analizate, având ca și criteriu nivelul calitativ și cantitativ al răului social pe care îl prezintă acestea.

Punctul culminant în deslușirea confuziei des întâlnite în practică are la bază legislația României, urmată de lucrări de specialitate, în care se justifică duritatea textelor prezentată de Codul Penal.

Domeniul ce face obiectul studiului nostru “Drept Penal” prezintă o gamă largă de aspecte de studiat și este foarte bine structurat, încât lucrarea noastră oferă doar un prim demers, care, prin aprofundare susținută, poate lua înfățișarea unei baze de cercetare solide.

Prin urmare, am încercat să descriem următoarele subpuncte: definițiile fiecărei infracțiuni în parte, condițiile preexistente, conținutul constitutiv, modalitățile tentativei de omor, analiza elementelor de diferențiere între cele două încadrări juridice, câteva exemple practice, aspecte de drept comparat urmând să formulăm concluzia și propuneri de lege ferenda.

Așadar, prezentul studiu abordează, într-o manieră amănunțită, opoziția dintre tentativa la omor și vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții, reglementările regăsindu-se atât în Codul Penal al României, cât și în Codurile Penale ale altor state.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Delimitarea între tentativa la infracțiunea de omor și vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții.

2.1.1. -Notiune-

Conform dispozițiilor art. 32 alin. (1) C. pen, tentativa este: “punerea în executare a intenției de a săvârși infracțiunea, executare care a fost însă întreruptă sau nu și-a produs efecte”.²

¹ Cătălin Bucur, Drept penal. Parte Generală, Ediția a VII-a revizuită și adăugită, Vol. I, Editura Sitech, Craiova, Ediția 2020, p. 7.

² Cătălin Bucur, Drept penal. Parte Generală, Ediția a VII-a revizuită și adăugită, Vol. I, Editura Sitech, Craiova, Ediția 2020, p. 94.

În consecință, condițiile generale ale tentativei sunt următoarele: existența intenției subiectului, de a săvârși o anumită infracțiune, punerea în executare a intenției de a săvârși infracțiunea și executare să fi fost întreruptă sau să nu-și fi produs efectul.³

Infracțiunea de omor este prevăzută în art. 188 alin. (1) C. pen care constă în “uciderea unei persoane” în timp ce infracțiunea de vătămare corporală cu punerea în pericol a vieții este prevăzută în art. 194 alin. (1) lit. e.

Condiții preexistente sunt reprezentate de obiectul juridic, obiectul material, și subiecții infracțiunilor.

Obiectul juridic generic al acestor infracțiuni este același, fiind constituit din ansamblul relațiilor sociale care se constituie și se desfășoară în legătură cu apărarea persoanei, privită sub totalitatea atributelor sale (viață, sănătate, integritate corporală).

Obiectul juridic special al infracțiunii de tentativă la omor îl reprezintă relațiile sociale referitoare la dreptul la viață al fiecărei persoane asupra căreia se efectuează activitatea de ucidere,⁴ pe când obiectul juridic special al infracțiunii de vătămare corporală constă în integritatea fizică sau sănătatea persoanei și relațiile sociale în legătură cu acestea.⁵

Atât la infracțiunea de vătămare corporală cu punerea în primejdie a vieții cât și la tentativa la omor, obiectul material constă în corpul unei persoane în viață.

De asemenea subiectul activ nemijlocit al acestor infracțiuni poate fi reprezentat de orice persoană cu capacitate penală, nefiind necesară vreo calitate specială.

În cadrul conținutului constitutiv al infracțiunilor vom realiza o analiză comparativă cu privire la latura obiectivă și subiectivă a acestora.

Latura obiectivă

Elementul material al infracțiunii de tentativă la omor este reprezentat de actele de executare “desfășurate de subiectul activ pentru transpunerea în realitatea obiectivă a intenției de a săvârși infracțiunea,”⁶ spre deosebire de infracțiunea de vătămare corporală gravă, unde elementul material constă în acțiunea sau inacțiunea care pune în pericol viața subiectului pasiv.

³ Traian Dima, *Drept penal. Partea Generală*, Ediția a III-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, Ediția 2014, p. 262-263.

⁴ V. Dobrinioiu, N. Neagu, *Drept penal. Partea Specială*. Editura Universul Juridic, București, Ediția 2014, p. 9.

⁵ Mihail Udroui, *Sinteze de Drept penal, Partea Specială*, Vol. I, Ediția 2. Editura C.H.Beck București, 2021, p. 116.

⁶ Traian Dima, *Drept penal. Partea Generală*, Ediția a III-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, Ediția 2014, p. 264.

Punerea în primejdie a vieții apare atunci când, din cauza leziunilor traumatice prea grave se poate produce moartea persoanei vătămate în lipsa unor îngrijiri medicale corespunzătoare.

În cazul ambelor infracțiuni “urmarea imediată constă într-o atingere adusă atributelor persoanei, protejate prin textele de incriminare”⁷, și anume punerea în primejdie a vieții persoanei.

Latura subiectivă

Forma de vinovăție cerută de norma de incriminare a tentativei la omor este intenția în ambele sale modalități, adică fie intenție directă, atunci când făptuitorul a prevăzut rezultatul acțiunii (inacțiunii) sale și a urmărit producerea acesteia, fie intenție indirectă, când făptuitorul a prevăzut rezultatul acțiunii sale și, fără a-l urmări, a acceptat totuși posibilitatea survenirii acestuia,⁸ pe când la infracțiunea de vătămare corporală cu punerea în primejdie a vieții, latura subiectivă este vinovăția sub forma intenției depășite adică cea care se reține când rezultatul efectiv produs de activitatea infracțională este mai grav decât cel urmărit sau acceptat de făptuitor sau dolului eventual.⁹

2.1.2. Elementele care diferențiază efectiv cele două încadrări juridice.

Elementele care despart tentativa de omor de vătămare corporală sunt următoarele:¹⁰

- Locul unde a fost aplicată lovitura;
- Corpul cu care a fost aplicată lovitura;
- Intensitatea aplicării loviturii;
- Numărul de lovituri;

Unii doctrinari consideră că trebuie ținut cont, în aceeași măsură, și de persoana făptuitorului și de mediul în care a crescut. De asemenea, pentru determinarea poziției subiective a făptuitorului față de rezultat, se impune să analizăm împrejurările în care s-a produs actul de violență și care, indiferent de materialitatea acestuia, pot confirma sau infirma intenția de ucidere.¹¹

Vătămarea produsă într-o zonă vitală a corpului nu trebuie să fie încadrată ca fiind tentativă de omor, numai prin raportare la numărul de zile de îngrijiri medicale, fiind necesar a se ține seama, deopotrivă, de împrejurările în care s-a

⁷ Gheorghe Ivan, *Drept penal. Partea specială*, Editura C.H.Beck, Ediția 2, București 2010, p. 3.

⁸ Ilie Pascu, Petre Buneci, *Drept penal. Partea Specială, Vol. I*, Editura Hamangiu, București, Ediția 2017, p. 29.

⁹ Mihail Udroi, *Drept penal. Partea generală. Partea specială- Sinteze și Grile*, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021, p. 36.

¹⁰ Tudorel Toader, *Drept penal român. Partea Specială*, Editura Hamangiu, Ediția a VII-a revizuită și actualizată, București, Ediția 2012, p. 40.

¹¹ Vasile Dobrinou, *Drept penal. Parte specială*, Editura Universul Juridic, Ediția 2014, p.15.

consumat fapta, de modul desfășurării acțiunii și de aspectele care descriu persoana inculpatului.

Spre exemplu, lovirea unei persoane în zona capului cu gâtul tăios al unei sticle ce a avut ca urmare producerea unor plăgi care, după suturare, au necesitat 8-9 zile de îngrijiri medicale și care, potrivit actelor medico-legale, nu au pus în primejdie viața victimei constituie tentativă la infracțiunea de omor, iar nu infracțiunea de lovire sau alte violențe, deoarece într-o atare situație numai datorită întâmplării, rezultatul letal sau periculos pentru viață nu s-a produs. Față de natura obiectului folosit în agresiune, zona corporală vizată și intensitatea loviturii care a produs cele două plăgi, nu se poate susține că inculpatul nu a prevăzut posibilitatea producerii decesului victimei, rezultat pe care cel puțin l-a acceptat și care a fost evitat numai datorită întâmplării.¹²

Aceasta faptă ne relevă concluzia ca făptuitorul a acționat cu intenția directă de a ucide, iar nu preterintentionat sau cu intenție indirectă, o vătămare corporală ce pune în primejdie viața persoanei.

Atunci când forma vinovăției subiectului activ nu poate fi stabilită, instanța aplică principiul juridic în *dubio pro reo*, conform căruia, îndoiala acuzatorului, devine favorizantă acuzatului, în acest caz reținându-se forma mai ușoară.

Conform doctrinei penale și jurisprudenței române, eroarea asupra persoanei (*error in personam*) și devierea acțiunii (*abteractio ictus*), nu au relevanță în ceea ce privește vinovăția făptuitorului, păstrându-se aceeași forma de vinovăție, respectiv intenția.

În același timp, trebuie să realizăm o prezentare a celor două infracțiuni prin prisma laturii subiective pentru fiecare caz în parte, atât în situația în care se pune în discuție reținerea tentativei la omor, cât și în caz de vătămare corporală cu punerea în primejdie a vieții.

Bineînțeles că stabilirea intenției cu care făptuitorul săvârșește infracțiunea implica o cercetare minuțioasă a tuturor mijloacelor de probă și a împrejurărilor cu care a fost comisă aceasta.

Certificatul medico-legal reprezintă înscrisul prin care medicul legist evaluează gravitatea leziunilor suferite în urma unei infracțiuni, prin intermediul acestuia putându-se stabili elementele de diferențiere ale infracțiunilor în discuție.

Astfel, expertiza medico-legală va stabili mecanismul de formare a leziunilor, numărul de zile de îngrijiri medicale necesare pentru vindecare, concluziile acestora fiind relevante pentru încadrarea juridică a faptei comise.¹³

¹² I.C.C.J., secția penală, decizia nr 3570/2005, în Dreptul nr. 8/2006, p.233, Mihail Udrioiu, Drept penal. Partea generală. Partea specială- Sinteze și Grile, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021, op. Cit. p. 268.

¹³ L. Carjan, M. Chiper, Criminalistică. Tradiții și Modernism. Editura Curtea Veche, București, Ediția 2009, p. 425.

Un alt element pentru a se putea stabili o posibilă moarte a victimei constă în analiza corpului pe care inculpatul l-a folosit în provocarea vătămării.

De asemenea numărul de lovituri prezintă o importanță deosebită în încadrarea corectă a faptei, deoarece un număr mai mic sau mai mare de lovituri ar putea schimba calificarea faptei.

2.1.3. Aspecte de drept comparat

A. Legislația Republicii Moldova, reglementează infracțiunea de omor sub două forme: art.145 C.pen. omorul intenționat și art. 146 omorul săvârșit în stare de afect.

Omorul săvârșit în stare de afect survenită în mod subit, provocată de acte de violență sau de insulte grave ori de alte acte ilegale sau imorale ale victimei, se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani, reprezentând o circumstanță atenuantă a omorului intenționat.¹⁴

Tentativa infracțiunii de omor este prevăzută de Codul penal al Republicii Moldova, ca reprezentând punerea în executare a acțiunii de ucidere, și care nu s-ar putea realiza în afara voinței făptuitorului.

Vătămarea corporală, infracțiune contra vieții și sănătății persoanei, este definite ca fiind “Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care este periculoasă pentru viață ori care a provocat pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori încetarea funcționării acestuia, o boală psihică sau o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, ori care a condus la întreruperea sarcinii sau la o desfigurare iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani.”¹⁵

În opinia noastră, Codul penal al României prezintă aspecte asemănătoare cu Codul penal al Republicii Moldova, însă structurarea circumstațelor atenuante ale uciderii sunt prevăzute într-un articol diferit tocmai pentru a evidenția gradul de pericol al fiecărei forme.

Distincția dintre Codul penal român și cel moldovean, în ceea ce privește tentativa la omor, este dată de faptul că legiuitorul moldovean pune accent pe o condiție esențială, în sensul ca efectul să fie produs strict din voința făptuitorului.

B. Legislația germană prevede infracțiunea de omor diferit de legislația română, deoarece legiuitorul german reglementează omorul în art. 211 C.pen și definește ucigașul ca fiind “persoana care, din plăcerea de a ucide, în scopul satisfacerii instinctului sexual, din lăcomie sau din alte motive, în mod viclean sau cu cruzime ori prin utilizarea unor mijloace care reprezintă un pericol la siguranța

¹⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro.

¹⁵ Idem.

publică sau în scopul de a facilita săvârșirea sau acoperirea unei alte fapte penale ucide o persoană.”¹⁶

Cu privire la fapta de ucidere, Codul penal german face referiri în mai multe texte de lege, în art. 212 „Lovituri sau vătămări cauzatoare de moarte” ca fiind fapta prin care o persoană omoară un om fără să fie ucigaș, în art. 213 legiutorul prevede și o circumstanță atenuantă a acesteia, atunci când fapta este săvârșită de o persoană ucide o altă persoană pe fondul faptului că a fost adusă, fără vina sa, într-o stare de tulburare de către victimă, deoarece victima a brutalizat-o, pe ea sau pe un membru al familiei sale sau i-a adresat o insultă gravă, sau există alte circumstanțe atenuante. În atare caz, sancțiunea instituită de legiutor în art.213 vizează pedeapsa cu închisoarea între 1 an și 10 ani”¹⁷, în timp ce art. 212 prevede sancțiunea detențiunii pe viață în cazurile deosebit de grave.

Important de precizat este faptul că, în ceea ce privește tentativa la infracțiunea de ucidere, aceasta nu este legiferată de Codul penal al Germaniei. În schimb, regăsim reglementată, în legislația germană, în conținutul art.224 C.pen., infracțiunea de vătămare corporală. Legiutorul dorește să incrimineze, în mod separat, vătămarea corporală periculoasă, făcând trimitere la “Persoana care săvârșește fapta de vătămare corporală:

- prin administrarea de otravă sau alte substanțe dăunătoare sănătății;
- cu ajutorul unei arme sau a unui instrument periculos,- printr-o agresiune săvârșită prin viclenie;
- împreună cu un alt participant;
- printr-un tratament care pune în pericol viața, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 10 ani, iar în cazurile mai puțin grave, cu închisoarea de la 3 luni la 5 ani.”¹⁸

Observăm, în materia dreptului penal german, faptul că este mult mai evidentă confuzia dintre tentativa la omor și vătămarea corporală periculoasă, deoarece circumstanțele atenuante se regăsesc în cuprinsul unei infracțiuni distincte de omor, iar modalitățile vătămării corporale oferă un grad de pericol social mult mai mare prin raportare la reglementarea dreptului penal român.

C. Legislația maghiară reglementează omorul în art. 160 C. pen. ca fiind “fapta persoanei care ucide o altă ființă umană”¹⁹, însă tentativa la infracțiunea de omor nu este menționată în textul legal.

Vătămarea corporală este prevăzută de Codul penal maghiar în art. 164 ca fiind o lovire ce necesită mai mult de 8 zile pentru a se vindeca, ce afectează sănătatea persoanei.

¹⁶ <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>.

¹⁷ <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>.

¹⁸ Idem.

¹⁹ <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>.

Cauzarea unei infirmități permanente sau afectarea gravă a sănătății este una dintre formele agravante ale acestei infracțiuni; gradul de pericol crescând atunci când este de natură să pună în pericol viața victimei.

Diferența dintre legislația română și cea maghiară este reprezentată de numărul de zile necesare pentru vindecare, fiind vorba de o apreciere ce ține strict de legiuitorul fiecărui stat în parte. Astfel, legiuitorul maghiar consideră a fi suficiente 8 zile de îngrijiri medicale pentru încadrarea faptei la infracțiunea de vătămare corporală, în timp ce legislația națională face trimitere la existența unui anumit prag, fiind necesare mai mult de 90 de zile de îngrijiri medicale.

Exemple practice:

I. Vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții

Inculpatul, lovind victima cu un cuțit în antebrațul stâng, secționându-i artera radială (ceea ce, din cauza hemoragiei produse, i-a pus în pericol viața), spre a putea desprinde pe prietenul său trântit la pământ și imobilizat de victimă, a săvârșit infracțiunea de vătămare corporală și nu o tentativă la omor, deoarece nu a acționat cu intenția de a omorî victima.²⁰

II. Tenativa la omor

Rezoluția în baza căreia a acționat inculpatul este dovedită cu elementele exterioare ale faptei sale: după o primă lovitură cu bâta în zona cefei, inculpatul a continuat să lovească de mai multe ori persoana vătămată căzută la pământ cu același obiect vulnerant, precum și cu picioarele, în zona abdomenului și în zona dorsală, cu o intensitate deosebită demonstrată de gravitatea leziunilor cauzate, cum rezultă din expertiza medico-legală: traumatism cranian în zona occipitală, ruptură de splină și hemoperitoneum, contuzie pancreatică.

Acționând în modul descris, inculpatul a prevăzut neîndoielnic rezultatul posibil al faptei sale respectiv suprimarea vieții, rezultat pe care, chiar dacă nu l-a urmărit, l-a acceptat. Mijlocul folosit în agresiune - bâta de baseball, zonele vitale vizate - capul și abdomenul, intensitatea deosebită a loviturilor ducând la distrugerea unor organe interne constituie elemente suficiente pentru a se reține intenția de a ucide. Într-o atare situație numai intervenția în timp util, pe cale chirurgicală - extirparea splinei și drenajul a 2,5 l de sânge din cavitatea peritoneală au împiedicat producerea decesului victimei. Se constată, așadar, că încadrarea

²⁰ Trib. Suprem, secția penală, decizia nr. 2825/2004, în G. Antoniu, C. Bulai (coord.), P.J.P. - vol. III, p. 64, Mihail Udroui, Sinteze de drept penal. Partea Specială, Ediția 2, Volumul 1, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021, op. Cit. p. 125-126.

corectă a faptei este cea dată de primă instanță, respectiv tentativa la infracțiunea de omor.²¹

III. Tentativă la omor și vătămare corporală. Distincție. Punerea în primejdie a vieții persoanei- accețiunea juridică și medico-legală

Întrucât tentativa la omor are în vedere sensul juridic al expresiei de punere în primejdie a vieții persoanei, iar infracțiunea de vătămare corporală cu punerea în primejdie a vieții nu poate avea în vedere decât accețiunea medico-legală a expresiei, constatarea medico-legală nu poate constitui prin ea însăși un criteriu de încadrare a faptei în tentativă la omor ci, cel mult, un element de fapt, care, pentru a fi relevant, trebuie să se coroboreze în mod obligatoriu și cu alte circumstanțe reale și personale, care să contureze latura subiectivă specifică acestei ultime infracțiuni, respectiv intenția de a ucide.

Discuțiile pe baza distincției dintre tentativa la omor și vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții au avut loc și sub incidența Codului penal vechi, sub numele de „ Vătămare corporală gravă”, prin acest aspect dorim să analizăm o sentință penală din 14.10.2008 pronunțată de Tribunalul Călărași, prin care s-a dispus respingerea cererii de schimbare a încadrării juridice a faptei pentru care a fost trimis în judecată inculpatul I.N.

Pentru a hotărî astfel, instanța de fond a reținut că în noaptea de 24/25.06.2008, inculpatul a turnat diluant peste fratele său și apoi l-a incendiat, producându-i arsuri pe 30-39% din suprafața corpului, leziuni care au pus în primejdie viața victimei.

Împotriva acestei hotărâri a declarat apel inculpatul, solicitând în principal schimbarea încadrării juridice a faptei în infracțiunea de vătămare corporală cu punerea în primejdie a vieții și aplicarea unei pedepse cu suspendarea condiționată și, în subsidiar, redozarea pedepsei.

Analizând actele și lucrările dosarului, Curtea a constatat că apelul este fondat, pentru următoarele considerente:

Distincția dintre tentativa la omor și vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții este o problemă controversată întrucât urmarea celor două infracțiuni este comună, ea constând în însăși punerea în primejdie a vieții persoanei.

Infracțiunea de vătămare corporală gravă, în modalitatea punerii în primejdie a vieții persoanei, nu poate avea în vedere decât accețiunea medico-legală a expresiei, iar tentativa la omor pe cea juridică.

²¹ (I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 361/2005, www.legalis.ro). , Mihail Udrouiu, Sinteze de drept penal. Partea Specială, Ediția 2, Volumul 1, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021, op. Cit. p. 125-126.

Împrejurarea constatată medical, că victima a suferit leziuni care i-au pus în pericol viața nu poate fi folosită ca argument pentru încadrarea faptei în tentativă la omor, ci doar în vătămare corporală cu reținerea consecinței punerii în primejdie a vieții persoanei.

În speță, nu se poate concluziona, raportat la persoana inculpatului și la antecedentele sale că a avut intenția (chiar indirectă) să-șiucidă fratele, rezultând că inculpatul a urmărit doar să-l îndepărteze pe fratele său de la locuința sa și a mamei sale, întrucât acesta nu-l lăsa să se odihnească. Aceste împrejurări sunt confirmate și de martora I.P. și, într-o oarecare măsură, chiar de către partea vătămată.

De altfel, instanța de control judiciar nu poate face abstracție nici de o altă împrejurare care confirmă aserțiunile de mai sus, respective faptul că inculpatul însuși a fost cel care a aruncat apă dintr-un recipient peste partea vătămată și a ajutat-o să dezbrace tricoul care luase foc, stingând focul la scurt timp.

Într-un asemenea context, nu se poate concluziona că inculpatul a acționat, chiar și cu intenția indirectă de a-și ucide fratele, pentru că în sarcina lui să fie reținută tentativa la infracțiunea de omor, ci cea de vătămare corporală cu punere în primejdie a vieții, sens în care, Curtea a schimbat încadrarea juridică a faptei.²²

III. Concluzii și propuneri de lege ferenda

În doctrina penală, se recunoaște ca în sfera protecției penale sunt cuprinse acele drepturi absolute legate intim de persoana umană, denumite și drepturi ale personalității, care sunt garantate prin relațiile instituite de stat pentru a apăra diferitele atribute fundamentale ale omului.²³

Concluzionând subliniem importanța recunoașterii elementelor de diferențiere dintre cele două infracțiuni (tentativa la omor și vătămarea corporală cu punerea în primejdie a vieții), un astfel de demers fiind absolut necesar pentru a se face o încadrare juridică corectă a acestor fapte și a se asigura o tragere la răspundere penală corespunzătoare.

În acest sens am accentuat hotărârea legiuitorului de a stabili cele două infracțiuni juridice similare, în titluri diferite.

Tema analizată de noi reprezintă o problemă controversată, întrucât urmarea celor două infracțiuni este aceeași, și anume punerea în pericol a vieții persoanei. Gradul de pericol social pe care îl prezintă aceste infracțiuni “interesează nu numai persoana victimei, ci persoana în general, deoarece fără respectarea vieții persoanei

²² <https://avocatstoan.ro/omor/tentativa-la-omor-si-vatamare-corporala-grava-distinctie-punerea-in-primejdie-a-vietii-persoanei-acceptiunea-juridica-si-medico-legala/>.

²³ Alexandru Boroi. Drept penal. Partea specială- Curs Universitar, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021, p. 62.

nu poate fi concepută atât existența pașnică a colectivității, cât și conviețuirea membrilor acesteia.”²⁴

Literatura de specialitate susține, în mod unanim, că infracțiunile se deosebesc una de cealaltă sub aspectul laturii subiective, însă sancționarea acestor fapte trebuie dedusă din analiza și aprecierea elementelor obiective.

Interesul pentru cercetarea de față a fost suscitată de aspecte practice care au relevat polemici și opinii juridice discutabile, fapt pentru care, prezentul studiu s-a centrat pe prezentarea într-un mod clar și detaliat a acestor chestiuni, aflate în mod constant în atenția doctinarilor și practicienilor, încercând să ofere soluții ce plasează fapta într-o încadrare corectă, din punct de vedere juridic.

Așadar, considerăm că legiuitorul ar trebui să insereze, în conținutul Codului penal un text din care să reiasă cu exactitate diferența dintre cele două infracțiuni aparent asemănătoare, în așa fel încât confuzia să nu mai existe, judecătorul putând să încadreze corect infracțiunea, respectând în cadrul competenței sale regulile scrise, clare și de necontestat.

Referințe bibliografice

Tratate, cursuri și monografii:

- 1. Boroi Alexandru. Drept penal. Partea specială- Curs Universitar, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021
- 2. Bucur Catalin, Drept penal. Parte Generală, Ediția a VII-a revizuită și adăugită, Vol. I, Editura Sitech, Craiova, Ediția 2020
- 3. Carjan L., M. Chiper, Criminalistică. Tradiții și Modernism. Editura Curtea Veche, București, Ediția 2009
- 4. Dima Traian, Drept penal. Partea Generală, Ediția a III-a revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, Ediția 2014
- 5. Dobrinou Vasile, Drept penal. Parte specială, Editura Universul Juridic, Ediția 2014,
- 6. Dobrinou Vasile, Norel Neagu, Drept penal. Partea specială- Teorie și practică judiciară- Tratate, Editura Universul Juridic, București, Ediția 2012
- 7. Dobrinou Vasile, Norel Neagu, Drept penal. Partea Specială. Editura Universul Juridic, București, Ediția 2014
- 8. Ivan Gheorghe, Drept penal. Partea specială, Editura C.H.Beck, Ediția 2, București 2010,
- 9. Pașcu Ilie, Buneci Petre, Drept penal. Partea Specială, Vol. I, Editura Hamangiu, București, Ediția 2017
- 10. Toader Tudorel, Drept penal român. Partea Specială, Editura Hamangiu, Ediția a VII-a revizuită și actualizată, București, Ediția 2012
- 11. Udriu Mihail, Drept penal. Partea generală. Partea specială- Sinteze și Grile, Editura C.H.Beck, București, Ediția 2021
- 12. Udriu Mihail, Sinteze de Drept penal, Partea Specială, Vol. I, Ediția 2. Editura C.H.Beck, București, 2021

²⁴ Vasile Dobrinou, Norel Neagu, Drept penal. Partea specială- Teorie și practică judiciară- Tratate, Editura Universul Juridic, București, Ediția 2012, p. 17.

Surse virtuale:

- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122429&lang=ro
- <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>
- <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>
- <https://avocatstoean.ro/omor/tentativa-la-omor-si-vatamare-corporala-grava-distinctie-punerea-in-primejdie-a-vietii-persoanei-acceptiunea-juridica-si-medico-legala/>

AFLAREA ADEVĂRULUI

Ruxandra-Elena CIUBOTARU*

Abstract

Obiectivul acestui studiu este aflarea adevărului de către psihologul judiciar .De a prezenta metodele aplicate de la aflarea adevărului până la mărturisirea lui.În interogatoriul care se adresează unor presupuși criminali ,aceștia se vor autodemasca sub influența Eului primitiv și brutal ,identificandu se la aceștia:deformarea unor expresii,uitarea,actele ratate,erori caracteristici etc.Modul în care sunt identificate și interpretate în comportamentul acestor criminali ,simptomaticele subconștientului depind de orientarea primelor cercetari,punctarea suspecților în cercul bămuților ,orientarea către soluții civilizate,corecte si juste.

Cuvinte cheie: *interogatoriul, etape, aflarea adevărului, investigații criminale, comportamente umane.*

I. Introducere

Psihologia judiciară este o disciplină cu caracter pragmatic informativ, ce are ca obiect studiul ființei umane ,implicată în drama judiciară ,în sensul obținerii cunoștințelor și evidențierii legităților psihologice și nterpretarea corectă a conduitelor umane cu finalitate judiciară sau criminogenă.Psihologia judiciară studiază caracteristicile psihosociale ale participantilor la actiunea judiciara (infractor, victima, martor, anchetator, magistrat, avocat, parte civila, educator etc.), modul in care aceste caracteristici apar și se manifesta în condițiile concrete și speciale ale interacțiunii lor în cele trei faze: faza preinfracțională, infraccională propriu-zisă și postinfracțională.

"Readucând în realitate demersul către adevăr ,personalitatea umană implică în drama judiciară cu toate atributele care o definesc: libertatea, demnitatea, inviolabilitate, prezumție de nevinovăție etc., psihologia modernă impune dreptului o serie de exigențe fără îndeplinirea căroră actul de justiție rămâne un exercițiu steril,tenhicist,lipsit de credibilitate și forță,erodat continuu de propria ineficiență și căzând în desuetudine..."¹

* Student,Facultatea de Drept European și Internațional,Universitatea „Nicolae Titulescu” din București ;(e-mail :ruxandraelena58@yahoo.com).Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect.univ.dr .Hărățau Lamya-Diana (lamya@haratau.ro).

¹ Citat pe care-l regăsim în cartea lui Tudorel Badea Butoi-Tratat Universitar de Psihologie Judiciară-edțiia a II-a,revăzută și adăugită.

1.1. De ce fascinația interogatorului?

Pentru că dincolo de entitatea spectaculoasă a confruntării directe dintre psihologii legiști, procurori, sau cei cercetați, nimeni în afară de făptuitor nu știe ce este inevitabil, ce? cum? când? De aici și necesitatea contactării acestuia și identificarea făptuitorului, protecția sa juridică și antecedentele juridice, clarificarea tuturor aspectelor cauzei, de fapt, atât în drept, cât și în vederea stabilirii vinovăției și urmării penale. Problemele, în special în practică, conturează o serie de strategii și tactici de interogare:

- De la gânduri de suspiciune (făptuitor) la „scena crimei”, de aici implicit la probațiune (probele sunt furnizate de făptuitor sub presiune sau determinare internă) mărturisirea este mai mult sau mai puțin inițiativa lui;

- Fie că pornind de la identificarea, restaurarea, colectarea și exploatarea urmelor de la locul faptei. Acționează ca factori de stres externi, cu măsuri determinate mai mult sau mai puțin în funcție de nevoile interne ale situațiilor de risc de autoprotecție.
- Identificarea și exploatarea construcției dinamice a nevoilor interne (decizii motivaționale) și a presiunilor extreme (puterea de a utiliza dovezi raționalizate în algoritmi de implicare sau excludere) care conduc la maturitate și aprobare pentru a fi exploatate;

- Intervenție practică (hipnoză) a capacității mentale și fizice a infractorului de a proteja (rezistența) de negarea comportamentală sau utilizarea unor strategii de alibi construite inteligent pentru a intra în probațiune;

- recurge la proceduri restrictive de tortură, rele tratamente, provocarea de durere psihică și fizică (durere), abuz (amenințări, foamete, suprasolicitare fizică și psihologică, cătușe), agresiune (audio, electronică, biologică), ușoară), toate acestea induc elemente de protecție; mecanisme (inclusiv confesiuni adevărate sau recunoașteri false) care atrag „frică” în minte. ²

1.2. Scurt istoric asupra evoluției românești de psihologie judiciară

Școala Română de Psihologie Judiciară își are originea în eforturile foarte serioase ale unor psihologi experimentali (Ștefănescu Goanga, Alexandru Rosea Psihologia Martorilor; Zevedei Barbu - Psihologia Onestității; Tiberiu Bogdan - Psihologia Martorilor și Probleme Psihologia Detenției), toate acestea fiind Influența a rezultatelor experimentale obținute de unii cercetători din Europa și Statele Unite în lumina (Wundt - Psihofiziologie experimentală; Alfred Binet a

² Fragmente inspirate din Tudorel Badea Butoi-Interogatoriul- Psihologia confruntării în procesul judiciar-Ghid teoretic și practic pentru psihologi criminaliști, procurori, judecători și polițiști anchetatori 2019, pagina 7.

susținut 16 prelegeri la Universitatea din București; William Stern-Psihologia martorilor; Eduard Claparede - Abilitatea de demonstrare).³

Cercetările făcute de A. Rosea în 1933 sunt în direcția cercetărilor lui W. Stern. Spre deosebire de W. Stern, el a descoperit că cei care apreciază marele tind să aprecieze și puținul, arătând superficialitatea mărturiei prin relatare liberă în comparație cu interogatoriul. Tudorel Badea Butoi este o figură marcantă în domeniul psihologiei criminalistice care se bucură de cele mai multe cercetări asupra martorilor și mărturiilor. Starea psihologiei criminalistice din păcate, în dezvoltarea disciplinei, este rezervată cu privire la domeniul psihologiei în general. În acest caz, în diverse domenii de aplicare psihologică s-au realizat, dar în același timp s-au produs nenumărate eșecuri. În ceea ce privește psihologia judiciară, putem aminti următoarele aspecte pozitive:⁴

- cercetătorii Institutului de Psihologie Facultatea (de exemplu, Dr. I. Ciofu) studiază comportamente simulate, care detectează și evidențiază parametrii psihofiziologici, ducând la finalizarea unor studii experimentale cu concluzii interesante în psihologia judiciară. Întrucât Institutul de Psihologie Judiciara este interesat de soluționarea unor cazuri complexe nerezolvate (infrațiuni săvârșite în mod special operațional, dispariții, tâlhări și violuri care duc la moartea victimelor etc.), se recurge la investigarea comportamentelor simulate, prin tehnici de biodetecție, poligraf), cu psihologii specializați în acest sens.

1.3. Conjunția dintre psihologia judiciară și drept

Confirmarea actuală a psihologiei judiciare în domeniul dreptului este evidențiată de faptul că relațiile naturale, relațiile interumane, conținutul și motivele psihologice au evoluat în societate înainte de a exista raporturi juridice. Un proces deliberativ este mai mult sau mai puțin complex din punct de vedere cognitiv în ceea ce privește prezicerea și anticiparea consecințelor. Actele juridice de orice vârstă sunt rezultatul voinței juridice a agenților sectoriali (persoane fizice, persoane juridice). Voința juridică s-a bazat pe conceptul de liberate și inițiativa individuală a agentului juridic. Pentru a-și exprima libertatea contractuală, agenților juridici li se garantează exprimarea liberului arbitru, care se manifestă în generarea de efecte juridice. Evident, generarea de efecte juridice se bazează pe conceptul de psihologie volițională la toate nivelurile psihologice. De altfel, în întregul sistem de drept, voința juridică este considerată a fi categoria de bază.

³ regăsim în cartea lui Tudorel Badea Butoi-Tratat Universitar de Psihologie Judiciară-ediția a II-a, revăzută și adăugită, pagina 23.

⁴ regăsim în cartea lui Tudorel Badea Butoi-Tratat Universitar de Psihologie Judiciară-ediția a II-a, revăzută și adăugită, pagina 24.

Constantin Mitrache subliniază următoarele: "vinovăția există când fapta care prezintă un pericol social este săvârșită cu intenție sau din culpă"evidențiind în continuare sunt diferențele"⁵

- fapta este săvârșită cu intenție când infractorul: prevede rezultatul faptei sale și îl acceptă;
- fapta este savârșită din culpă când infractorul: prevede rezultatul faptei sale, dar nu o acceptă (ușurință); nu prevede rezultatul faptei sale, deși trebuia și poată să-l prevadă (neglijență).

II. Psihologia judiciară pe planul investigației criminale

2.1. Metodă FBI: Analiză locului infracțiunii (Crime Scene Analysis):

Strategia FBI constă în efectuarea unei evaluări formate din șase trepte, care,conturează profilul făptuitorului:

1. Profiling inputs (culegerea și evaluarea datelor primare). această primă treaptă este deosebit de importantă fiind baza celorlalte trepte și a întregului proces de elaborare a profilului infracțional. Orice informație incompletă sau greșit documentată, în această etapă determina o abordare eronată a investigației ulterioare. Astfel, cercetarea la față locului, cu toate elementele sale tactice și metodologice, specifice fiecărui tip de infracțiune, urmată de evaluare rezultatelor acestei cercetări. ⁶

2. Decision Process Models (modele de sistematizare a datelor) implică încadrarea tuturor informațiilor , adunate în etapa anterioară, într-un tipar logic.Se poate determina,dacă infracțiunea în speță face parte dintr-o serie de infracțiuni savârșite de același făptuitor.

3. Crime Assessment (interpretarea sistematică a activității infracționale). În această etapă se folosesc elementele stabilite în treapta anterioară, pentru a se determina ce s-a întâmplat în și ce ordine, precum și ce rol a avut în cadrul evenimentului infracțional fiecare persoană participantă. Astfel, se va executa o reconstituire, pe secvențe, a evenimentelor și a comportamentului, atât al victimei, cât și al agresorului.

4. The Criminal Profile (determinarea profilului infractorului). Constă în acumularea de date cu privire la mediul din care provine făptuitorul, nivelul de educație și cultură,caracteristicile fizice și de comportament ale acestuia. Datele

⁵ regăsim în cartea lui Tudorel Badea Butoi-Tratat Universitar de Psihologie Judiciară-ediția a II-a,revăzută și adăugită 2019 pagina 24.

⁶ Fragmente inspirate din Analiza Comportamentală din perspectiva psihologiei judiciare ,victimologiei și tacticii criminalistice -Tudorel Badea Butoi,Ioana Teodora Butoi,Alexandru T.Butoi,Cătălin Gabriel Puț 2019 Pagina 29.

servesc la stabilirea celei mai adecvate conduite de identificare, reținere și interogare a făptuitorului.

5. The Investigatoin (investigația propriu-zisa).O dată realizat profilul infractorului ,aceasta este pus la dispoziția organelor de anchetă în scopul includerii lui în strategia de investigate a cazului. Profilul nu este definitiv, el putând suferi modificări, în cazul în care ancheta nu conduce spre identificarea niciunui suspect, ori dacă pe parcursul cercetărilor sunt descoperite noi elemente.

6. The Apprehension (compararea cu profilul psihologic al suspectului identificat),sunt comparate caracteristicile suspectului cu profilul executat înainte de identificarea ca atare. De multe ori aceasta comparație nu poate fi realizată datorită nedescoperirii făptuitorului.

2.2 Metodă Canter: Investigative Psychology-IP (Psihologia Investigativă)

Cercetările efectuate pentru elaborarea acestei metode au fost începute în anul 1985,de către David Cantemir,în Anglia .El a fost solicitat de către Scotland Yard să încerce a integra conceptele psihologice în tehnică de investigare . Canter a dezvoltat o metodă bazată pe statistici asemănătoare cu cea folosită de FBI, mai exact metodă de Investigare Psihologică (IP) pentru a crea o bază de date care furnizează constant date noi de la recensămintele penale. Oricine este condamnat este studiat și plasat în grupuri de infractori pe baza diferitelorcaracteristici,dacă există un act al autorului necunoscut, datele privind infracțiunile sunt comparate cu datele dintr-un grup de referință existent în dosar. În urmă acestei comparații se va face o listă care va cuprinde cele mai probabile caracteristici ale atacatorului necunoscut, deduse din asemnării.Metodă se bazează pe interacțiunea dintre victimă și atacator,incadrându-se într-un tipar format din cinci elemente : coerență interpersonală (interpersonal coherence),semnificația timpului și locului infracțiunii (significance of time and place), caracteristicile infracționale (criminal characteristics), cazier (criminal career), alertă criminalistică (forensiawreness). Coerență interpersonal în comportamentul social (Interpersonal coherence)implică posibilitatea unei legături între schimbările comportamentale în activitatea criminală și schimbările în activitatea non-criminală. S-a constatat că relațiile infractorilor cu victimele sunt similare cu relațiile lor cu oamenii din mediul lor social. Determinarea momentului și locului infracțiunii (Significance of time and place) acest lucru a oferit anchetatorilor informații despre zonele și spațiile în care locuiau atacatorii. De cele mai multe ori, infractorii aleg cu grijă unde și când își comit crimele. Un anumit loc și un anumit timp par a fi foarte importante pentru unii infractori, ceea ce duce la posibila reprezentare a locului în jurul spațiului de acțiune și a timpului care facilitează desfășurarea infracțiunii premeditate de acesta. Ora și locul acțiunii pot furniza date despre individ, despre programul de lucru și viața personală. David Canter a dezvoltat și o teorie a comportamentului

agresorului, pornind de la psihologia mediului. Teoria cuprinde două modele de comportament ale făptuitorului: primul model îl reprezintă infractorul care pleacă, pentru scurt timp, din spațiul său de habitare pentru a comite infracțiunea; al doilea model îl reprezintă acel infractor năvestit. Caracteristicile infracționale (Criminal characteristics) evaluează profilerilor să dezvolte sisteme și subsisteme de clasificare a infractorilor, făcând parte dintr-o anumită tipologie, care să furnizeze anchetatorilor caracteristicile care îi definesc. Trecutul infracțional (Criminal career) stabilește antecedentele penale. Alertă criminalistică (Forensic awareness) se referă la cunoașterea de către făptuitor a posibilităților tehnice ale anchetei, astfel încât acesta încearcă să evite identificarea. O evaluare a cazierului penal al infractorului poate indica faptul că el/ea este „apt” să comită un anumit tip de infracțiune, dar nu a comis acel tip de infracțiune.⁷

2.3. Metodă Turvey. Behavioural Evidence Analysis-BEA (Analiză probelor comportamentale)

Metoda a fost elaborată relativ recent de către profilerul american Brent Turvey, ca urmare a problemelor pe care le-a întâmpinat de-a lungul carierei sale. Fără a utiliza referințele statistice ale unui grup pentru crearea profilului unui infractor, metoda BEA încearcă să acopere părțile la locul infracțiunii, comportamentul agresorului și caracteristicile victimei. Vulnerabile ale celorlalte metode, utilizând toate urmele, mijloacele material de probă descoperite la locul infracțiunii, comportamentul agresorului și caracteristicile victimei. Astfel, Turvey afirmă că BEA constă în analiza infracțiunii în 4 etape. Analize criminalistice echivoce (Equivocal Forensic Analysis). Această este etapa de investigare științifică a întregului material preluat de la locul crimei, cunoscut sub numele de EA, pentru a sublinia importanța identificării sau interpretării multiplelor posibilități de dovezi. Stabilirea profilului victimei (Victimology) Datele pot fi obținute prin acest profil asupra identității făptuitorului. Se creează un fișier al victimei care să conțină următoarele date: identitate, sex, naționalitate, rasă, caracteristici fizice, stare civilă, ocupație, vârstă, greutate etc. Toate datele introduse în acest fișier pot forma o imagine a motivelor, preferințelor, tipurilor și chiar semnalelor sale asupra victimei vizate de atacator. Caracteristicile locului faptei (Crime Scene Characteristics)-existând anumiți factori ce individualizează locul infracțiunii, urmând ca acesta să fie comparat cu alte locații în care au avut loc crime similare pentru a identifica legături între ele.⁸

⁷ Analiza Comportamentală din perspectiva psihologiei judiciare ,victimologiei și tacticii criminalistice -Tudorel Badea Butoi, Ioana Teodora Butoi, Alexandru T. Butoi, Cătălin Gabriel Puț 2019 pagina 29.

⁸ Arta negocierii. Tehnicile negociatorului șef FBI-Chris Voss.

2.4. Psihologia asupra interpretării comportamentale umane

„...Expertului psiholog îi revine sarcina de a-și imagina și reproduce filmul crimei în dinamică să, schițând nu numai profilul psihocomportamental al făptuitorului, dar și anticipând, totodată, viitoarea sa mișcare...”⁹

Actul infrațional din perspectiva exploratorie (“scena crimei” – perspectiva psihologică asupra interpretării comportamentelor umane cu finalitate criminogenă – personalitatea făptuitorului și amprenta psihocomportamentală – “profilul crimei”) .Profesionistul investigator - expertul psiholog - este chemat să reproducă modul în care s a produs crima : să reproducă prin propria i imaginație împrejurările și acțiunile derulate de făptuitor, oferind organelor de urmărire penală , să-și imagineze profilul făptuitorului,să anticipeze „comportamentul următor” contracarând pentru viitor „mișcările” autorului prin intuirea versiunilor optime cu grad rezonabil de credibilitate în identificarea acestuia.

2.4.1. Componentă psihologică:motivul și rațiunea de a ucide (perspectiva psihologiei judiciare)

O înțelegere deplină a naturii comportamentului uman și a sexualității umane este o condiție prealabilă pentru investigatorul criminalist perfect. Acest lucru, combinat cu experiența practică, asigură că o analiză adecvată a crimelor sexuale poate fi făcută cu înțelepciune. Ele pot fi împărțite în trei părți de bază: biologice (instinctul), fiziologice (funcționale) și afective (psihologice). Componentă emoțională sau psihologică este cea mai puternică dintre cele trei secțiuni. Ar putea fi o presupunere logică că„comportamentul de control al minții” este în sensul că mintea determină ce este și ce nu este interesant pentru un individ. Sexul este, de asemenea, un act sensibil care implică toate cele cinci simțuri: atingere, văz, auz, miros și gustat.

Fiecare sentiment este implicat într-o măsură diferită, el asociază informații sexuale importante cu un anumit simț. De exemplu, vederea unei femei în fustă scurtă ar putea excita pe cineva, sau atunci când este asociată cu un anumit miros plăcut, mirosul poate fi un stimulent care afectează excitarea altei persoane. Acestea sunt răspunsurile perfecte la sexualitatea umană atunci când creierul este stimulat cu informații senzoriale semnificative. Cu toate acestea, atunci când stimulul este dus la extrem și o persoană devine obsedată de agravarea simptomelor, încep să apară abateri. Această atracție nesănătoasă poate duce la un comportament inadecvat dincolo de fantezii, inclusiv crimă. Persoanele cu sexualitate suprimată pot avea și o expresie sexuală neconvențională, care poate fi periculoasă.Aceste răspunsuri sunt cunoscute ca parafilia („paraphilias” - o atracție până la deviație).

⁹ Citat regăsit în cartea lui Tudorel Badea Butoi-Interogatoriul- Psihologia confruntării în procesul judiciar-Ghid teoretic și practic pentru psihologi criminaliști,procurori, judecători și polițiști anchetatori 2019,pagina 55.

Exemple de activitate sexuală neconvențională sunt: voayorismul, exhibiționismul, travestismul și fetisismul, care, în general, sunt considerate dăunătoare.

2.4.2. Indici orientativi asupra comportamentului culpabil (Certitudine și Prudență)

Sondarea sentimentului de vinovație -Anchetatorii folosesc proceduri tactice pentru a ascultă suspectii, inculpații în diverse împrejurări, în funcție de caracteristicile cauzei, precum și de caracteristicile psihologice ale persoanei cercetate, în funcție de împrejurările impuse de stadiul infracțiunii. Aceste procese pot fi utilizate individual sau selectiv, furnizat cercetătorilor printr-o combinație metode. Sentimentele sunt exprimate prin anumite simptome, pentru a arăta urmele lăsate în mintea noastră de impresiile factice produse. Infractorul trebuie să găsească o performanță vinovată care să arate implicarea sa în infracțiune.

Dificultățile ce se pot întâlni sunt : simptomele pot fi mai mult sau mai puțin transparente, exteriorizate; simptomele pot fi contrafacute, impure, depinzând de o dispoziție particulară a subiectului sau de împrejurarea că acestea se pot raporta la alte sentimente.Învinuitul sau inculpatul pot încerca un sentiment de culpabilitate pentru o infracțiune săvârșită anterior, rămasă nedescoperită și să afirme adevărul pentru infracțiunea prezentă.În fizionomia celui vinovat, pot fi semnalate simptome înșelătoare de vinovație la gândul că va putea fi condamnat datorită acuzațiilor nedrepte care planează asupra să.

Metoda se referă la utilizarea simptomelor psihologice în vederea aflării adevărului în procesul penal, atunci când învinuitul sau inculpatul contestă săvârșirea faptei. Încercarea de a desprinde, prin manieră de interogare diverse simptome pe care le poate manifesta cel ascultat, de natura de a releva sentimentele sale. Pași sunt un anumit interval de timp, învinuitul sau inculpatul este ascultat asupra faptelor ce i se pun în sarcina sau asupra unor împrejurări exterioare cazului.Obiectul interogatoriului este deliberat, organul judiciar formulează față de cel ascultat opiniile, observațiile și explicatiile sale, adoptând față de acesta o atitudine conciliantă, dar și o atitudine severă . Scopul este obținerea asupra inculpatului a unui efect psihologic prin care să și exprime simptomele trăite. Soluțiile sunt utilizarea unei serii de reguli și procedee în vederea: interpretări și investigări. Interpretarea este impusă de determinarea cazului dat și se recomandă prin intensificarea/atenuarea, încercarea de a face să dispară pentru moment simptomele manifestate. Se recomandă comutarea obiectului interogatoriului pe un teren neutru față de fapta ce i se pune în sarcină, pentru a îndepărta efectul sentimentului de culpabilitate dat de minciună, constatat inițial când interogatoriul se purta asupra faptei . Dacă în acest caz efectele dispar, și fac loc unor sentimente contrarii, înseamnă că sentimentul de culpabilitate sau de minciună este real. Verificarea concluziei, pe neașteptate interogatoriul este readusă la obiectul cauzei iar dacă se produce o nouă schimbare se produce ,concluzia este bună. Elucidarea

se folosește pentru a pune în evidență simptomele ce au fost slab exprimate. Atunci când învinuitul sau inculpatul relatează un fapt cu intenția de a spune adevărul, o face limpede, clar, iar dacă are impresia că anumite aspecte nu au fost bine înțelese, reia expunerea căutând să fie cât mai persuasiv, însoțind relatarea cu o gestică pentru a explica ceea ce s-a întâmplat (simptom semnificativ sincerității).¹⁰

III. Interogatoriul psihanalitic-interpretări psihanactice

“Forta interogatoriului psihanalitic rezida în stupefianta performanță a psihologului criminalist de a-i provoca adversarului sau (bănuț, învinuit, inculpat) tendința mărturisitorilor spontane izvorate liber consimțit din nevoi sufletești interne ca o alternativă la a-i proba culpabilitatea prin dovezi exterioare.”¹¹

3.1. Definiție

Din arsenalul tactic al procedurilor psihologice de interogare, vom trata aici, interogatoriul psihanalitic, pe care-l vom defini interogatoriul viitorului pentru faptul că la ora prezentului el este total necunoscut. Miezul interogatoriului psihanalitic este identificarea comportamentului dublu înțeles ca „efort conștient întreprins cu perseverență de către subiectul interogată în timpul interogărilor pentru a masca, a tănuț unele stări sufletești, intenții, acțiuni, fapte, date și probe cu scopul de a induce ancheta judiciară pe piste gresite” În timpul interogatoriului, însă, suspectul a lăsat să scape în discuții cu reprezentanții autorităților, nume și date pe care în mod conștient nu a vrut să le dezvăluie. Cu toate acestea, aceste scurgeri neintenționate sunt întotdeauna profund semnificative și întotdeauna extrem de relevante. Afirmând metoda psihanalizei, Freud Sigmund a subliniat că anumite deficiențe în funcționarea mentală, exprimate prin acte aparent neintenționate, dacă sunt supuse ca o analiză abisală, condusă și determinată în întregime de motive care scapă conștiinței comune.¹²

3.2. Caracteristici și mecanisme

Duplicitatea înseamnă o reprezentare intenționată a adevărului care este răsturnată și susținută pragmatic. Interesele în joc domină eforturile agentului mincinos, sub ocrotirea principiului „prezumției de nevinovăție”, să fie activat un mecanism care să-i determine pe interlocutorii săi să dezvolte o credință intimă care să-l faciliteze.

¹⁰ Fragment inspirat din Tratat Universitar de psihologie judiciară Ediția a II-a, Revăzută și Adăugită 2019-Tudorel Badea Butoi pagina 204.

¹¹ Citat regăsit în Analiza Comportamentală din perspectiva psihologiei judiciare, victimologiei și tacticii criminalistice -Tudorel pagina 186.

¹² Definiție preluată din Analiza Comportamentală din perspectiva psihologiei judiciare, victimologiei și tacticii criminalistice -Tudorel pagina 186.

Procesele psihologice care preced și însoțesc criminalitatea, precum și cele pe care o urmează, sunt integrate în structura eului a interogatorului, sub forma unor modele criminale stabile impuse pe care o înțelegem ca matrice de vinovăție. Pe baza literaturii psihanalitice în interogațiile psihanalitice și interpretările psihanalitice ale comportamentului persoanelor din cercul suspectului, găsim un set de simptome notabile de comportament repetitiv și anume:revenirea autorului în câmpul faptei ;asociațiile de idei; erorile de scriere si lectură-actele ratate; uitarea (de către autor) a obiectelor în câmpul faptei.

3.3. Perspectiva viitorului

Aplicarea psihologiei inspirată de psihanaliză la interogatoriul judiciar va fi posibilă în viitorul apropiat, cu condiția ca cei desemnați să cunoască mecanica și tehnicile psihanalizei. Metodele psihanalitice sunt o necesitate în viitor, nu se impune cruzimea fizică și psihică celor interogați cu respectarea drepturilor și libertăților acestora, ci și din punct de vedere al calculelor de eficiență. Sunt suficiente argumente ca rezistența la mărturisire este proporțională cu nivelul de abuz fizic la care au fost supuși, dar a scăzut din cauza metodelor psihanalitice. Specialist în tehnicile interogatoriului judiciar ale viitorului trebuie să fie fără excepție specialist în psihologie și drept. Pe baza unei combinații de competențe, ei vor trebui să utilizeze și să construiască proceduri și tehnici pentru abordări psihanalitice ale personalităților implicate în drama judiciară. Fără îndoială că vor fi intuitivi, inteligenți, spontani, actori, profesioniști, pretențioși și în același timp umani, pentru că a trata o persoană din punct de vedere psihologic este o protecție, oricât de inuman ar fi acesta, nu numai împotriva lui.

3.4. Instrumentar de psihanaliză-testul standard

Testul M.M.P.I.

Inventarul de Personalitate Multifazic Minnessota (M.M.P.I) a fost elaborat în cadrul școlii de medicina a Universității Minnessota, în 1940, de către S.R McKinley. Autorii au selecționat o multiplicitate de simptome concretizate în întrebări ce se referă la aspecte variate pe care clinicianul le abordează în mod obișnuit, cu ocazia interviului unei persoane a cărei conduită și adaptare ridică anumite probleme. Chestionarul, aplicabil începând de la vârsta de 16 ani, ar trebui să servească nu numai pentru depistarea indivizilor cu tulburări de personalitate, ci și pentru diagnosticul psihiatric. Răspunsurile sunt cotate în funcție de 9 grupe clinice, fiecare grupă de întrebări constituind o scară. Cele 9 scări de baza, numite și stări clinice (sau patologice) sunt următoarele: Ipohondrie (Hs), Isterie (Hy), Deviații psihopatologice (Pd), Masculinitate-feminitate (M-F sau MF), Paranoia (Pa), Psihostenie (Pt), Schizofrenic (Sc), Hipomanie (Mă). Subiectul

primește afirmatiile scris pe câte un cartonaș și le clasifica pe baza aprecierii sale, în trei categorii: adevărat, fals, nu pot să mă pronunț. ¹³

Testul T.A.T.

Este un test proiectiv elaborat de H. Murray, care încearcă să descifreze personalitatea subiectului, analizând povestirile pe care acesta le face pe marginea unei serii de imagini (tablouri). TAT conține 31 de planșe, dintre care una este alba; planșele se aplica diferențiat, în funcție de sexul și vârsta subiectului: planșele marcate BM se aplica doar băieților și bărbaților; cele marcate GF – doar fetelor și femeilor; cele marcate MF – doar adulților, bărbați și femei; cele marcate B – doar băieților; cele marcate G – doar fetelor; cele marcate BG – doar copiilor, băieți și fete. Planșele fără inițiale se aplica tuturor subiecților. Conținutul planșelor se refera la situații universale umane, mai ales din punct de vedere interpersonal, reprezentând în linii mari diferite combinații între sexe și vârste. Principalele informații de dedus din TAT se refera la relația cu sexul opus și la cea cu figurile parentale. Parcurge doua secvențe: analiza de conținut și analiza formală. Analiza de conținut se ocupa de conținutul propriu-zis al povestirilor: personaje, acțiuni, relații, dorințe, sentimente, simboluri, teme. Analiza formală vizează gradul de implicare a subiectului în sarcina, comportamentul lui în timpul testării (exclamații, plâns etc), limbajul folosit, dacă discursul a fost coerent sau dezlânat, cât de inedite, imaginative sau de banale sunt povestirile. Analiza de conținut este în egala măsură importantă și dificilă. Dificultățile implica faptul că, de multe ori, este greu de făcut trecerea de la o producție imaginativă (povestea) la comportamentul din viață reală a subiectului, fiind implicate: imaginea de sine conștientă, eul ideal (cum ar vrea subiectul să fie) și eul detestat (trăsăturile sale negative). ¹⁴

IV. Studii de caz

4.1. Avortul mortal

În ziua de 24 septembrie 1975, o informare din cadrul spitalului județean Bacău, secția maternitate, aflată în legătura locotenent-colonelului Grigoraș Constantin, șeful Serviciului judiciar, a primit o informație despre un caz special. O femeie, a fost internată cu diagnosticul “avort incomplet, toxico septic, sarcina luna III-a” și cu toate măsurile primite, aceasta a murit la scurt timp. Șoșul aduce acuzații la adresa unei asistente și la adresa administratorului, afirmând că le-a oferit o sumă de bani pentru a o îngriji în mod special. Se inițiază cercetarea cazului, se începe cu identificarea primelor acte premergătoare începerii urmăririi penale și studiul

¹³ Studiu regădit în *Tratat Universitar de psihologie judiciară* Ediția a II-a, Revăzută și Adăugită 2019-Tudorel Badea, pagina 448.

¹⁴ Test regăsit în *Tratat Universitar de psihologie judiciară* Ediția a II-a, Revăzută și Adăugită 2019-Tudorel Badea Butoi pagina 446.

găsirii unui informator ,din cadrul familiei ,al vecinilor sau a cunoscuților soților.De la primele întâlniri, informatorul a observat neliniștea soțului decedatei,a mamei și a fraților,fiind instruit cum să pătrundă cu ușurință la intimitatiile familiei .Dintr o discuție cu fratele Cameliei a rezultat că avortul a fost provocat de o asistență medicală ieșită la pensie,s-au făcut mai multe verificări și această a fost identificată.Analizând posibilitățile surselor de informare existente, s-a ajuns concluzia că o informatoare fostă colegă de serviciu cu suspectă cu care se cu cunoștea bine. S-a trecut la instruirea și dirijarea informatoarei cu privire la speța . Încă de la primele informații date de informatoare s-a stabilit că asistenta medicală ieșită la pensie duce un mod de viață suspect, peste posibilitățile de câștiga familiei.S-a stabilit că această ești vizitată des la domiciliu de femei tinere pe care le amână în momentul când aveamusafiri ,motivând că acestea sunt tinere și le ajută să treacă mai ușor peste viață grea pe care o duc .Din vorbele ei rezultând că această le provoacă avorturi ilegale ,la domiciliul ei s au găsit mai multe corpuri delict(e sondă nylaton,seringă,alcool iodat,pensă) ce au fost luate.În timpul anchetei ,autoarele au negat ,dar ulterior și- au recunoscut faptele. ¹⁵

4.2. Și hoții se omoară între ei

4 octombrie 1975,Chirodea Florea din județul Bihor ,a sesizat lipsa lui Noja Mihai și interiorul casei răvășit ,anunțându-l pe președintele C.A.P despre cele aflate .Cercetând locul faptei s a constat că obiectele din interiorul locuinței au fost răvășite și proprietarul dispărut .Din primele verificări a rezultat că noaptea trecută nu a fost văzut la serviciu,nici dimineață acasă și nici în altă parte .Nu se explică motivele dispariției lui întrucât acesta,era singur în gospodărie ,astfel se începe căutarea lui. În acea seară se găsește cadavrul bărbatului dispărut în marginea unui drum de pământ la ieșirea din localitate spre câmp,căzut cu fără în jos între boscheți ,având 8 împușcături în gât și una în regiunea inimii.Se crede că era aproape imposibil ca Peter să nu fi auzit vreun strigăt sau zgomot în timpul agresiunii. Au fost confirmate următoarele elemente:dată morții victimei stabilită cu aproximație de către medicul legist, era din timpul când cei doi s-au întâlnit ; îmbrăcămintea victimei era cea cu care lucrase în ziua de 3 octombrie; caii au fost găsiți pe câmp.După mai multe cercetări,toate informațiile duc către bărbat,neagă fapta la inceput,dar pe parcursul investigației incepe să marturisească anumite detalii ale faptei.A recunoscut ca a păcalit și înșelat impreuna cu victima mai multe persoane de-a lungul timpului . După ce a câștigat încredere în informator , a recunoscut față de el că a săvârșit omorul prezendandu -i toate amănuntele, dar în cercetări declara că este nevinovat, probe directe neexistând. Verificând aspectele relatate către intormator ,s a confirmat că procurorul a disjuns cauza,fiind trimis în

¹⁵ Spețe regăsite în cartea lui Judiacul în alertă-Traian Tandin pagina 16.

judecată pentru acele fapte și condamnat la un an de închisoare .În finalul speței acesta a primit 16 ani de închisoare .¹⁶

4.3. De la o talhărie la dublu asasinat

Au fost găsite cadavrele fraților Simion și Feighea Goldfeider, de 79 și 76 de ani, ambii prezentând semne de violență. O echipă trimisă la fața locului pentru a investiga a constatat că plângerea este adevărată și că cele două victime au murit din cauza rănilor multiple. Pe baza datelor obținute s-a conturat presupunerea că autorii tâlhăriei și a dublei crimă au fost în principal țigani și s-au luat măsuri ferme pentru efectuarea de investigații, percheziții domiciliare și cercetări. După ce au consumat băuturi alcoolice, pe dată de 1 ianuarie 1982, s-au dus la locuința victimelor, i-au amenințat și au recurs la violențe pentru ca victimele nu au vrut să le dea sume de bani și bijuterii ,astfel ajungându-se la deces.¹⁷

V. Concluzii

Studiind natura psihicului uman și procesualitatea acestuia, precum și modalitățile sale specifice de manifestare, psihologia generală, ca știință, înțelegem ca se elaborează un sistem de concepte psihologice corespunzătoare. Ea oferă acel quantum de adevăruri esențiale și de fapte reprezentative necesare pentru descrierea și explicarea fenomenelor psihice, punând la dispoziția celorlalte ramuri psihologice un limbaj științific adecvat, un sistem de termeni consacrați și căi principale de investigare a psihicului în diferite domenii concrete de activitate umană .Domeniul psihologiei judiciare îl constituie în esență devianța, conduitele care se îndepărtează de la normele morale sau legale dominante într-o cultură dată. Trebuie să se facă ținându-se seama, de cei ce vor beneficia și vor utiliza efectiv cunoștințele și rezultatele cercetării în acest domeniu. Metodele de psihologie judiciară, ca parte aplicată a psihologiei generale și sociale, și-a preluat majoritatea elementelor din cadrul conceptual al acestora, utilizând tehnici și instrumente de investigare specifice acestor discipline: observația, experimentul, ancheta psihosocială și ancheta judiciară ca metode specifice (pe bază de chestionar și interviu), metoda biografică, metoda analizei produselor activității, sondajul de opinie .

Referințe bibliografice

- Analiza Comportamentală din perspectiva psihologiei judiciare victimologiei și tacticii criminalistice –Tudorel Badea Butoi, Ioana Teodora Butoi, Alexandru T. Butoi, Cătălin Gabriel Puț 2019, Editura PRO UNIVERSITARIA

¹⁶ Spețe regăsite în cartea lui Judiacul în alertă-Traian Tandin pagina 18.

¹⁷ Spețe regăsite în cartea lui Judiacul în alertă-Traian Tandin pagina 199.

- **Tratat Universitar de Psihologie Judiciară-Ediția a II –a , Tudorel Badea Butoi 2019 Editura PRO UNIVERSITARIA**
- **Judiciarul în alerta-Traian Tandin Editura Neverland**
- **Interogatorul Psihologia Confruntării în Procesul Judiciar –Ghid teoretic și practic pentru psihologi criminaliști,procurori, judecători de instrucție și polițiști anchetatori-Tudorel Badea Butoi 2019 Editura PRO UNIVERSITARIA**
- **Criminalul Palid-psihologie judiciară și psihanaliză-Stephen J. Costello Editura Trei**
- **Arta negocierii.Tehnicile negociatorului șef FBI-Chris Voss Editura Globo**

MASCA UNUI CRIMINAL

Erika-Isabel METODIEV*

Abstract

Obiectivul acestui studiu este de a examina relația dintre trăsăturile de personalitate și comportamentul criminal, de a determina dacă există factori atât biologici cât și sociologici în formarea viitorului criminal, analizând teoriile unei personalități cunoscute și anume Cesare Lombroso, în paralel cu doctrina prezenta. Astfel, voi vorbi despre câteva întrebări semnificative secolului XIX, analizând atât gândirea cu care s-a răspuns la aceste nelămuriri, cât și motivele folosite pentru răspunsurile care vor concretiza mai multe opinii, unele valide și în prezent, altele reprezentând doar un ajutor pentru cercetările criminologice actuale. *Infractorii se nasc sau se fac în timp?* Această întrebare a derutat psihologii, sociologii și criminologii de mulți ani și s-au făcut eforturi pentru a stabili natura criminalității. Argumentul “născut sau făcut¹”, cunoscut sub numele de dezbateri „natură versus hrănire”, ridică întrebarea dacă criminalitatea se datorează unor factori genetici și, prin urmare, este inevitabil menținerea unei rate infracționale mici sau dacă este produsul mediului social, situațional sau al altor factori externi. Așa cum am menționat și mai sus, lucrarea mea se va baza pe principiul “nature vs nurture”,² Criminalul, pus sub semnul examinării. Produs moștenit genetic sau influențat de societate?³ Subiect amplu dezbătut în toate timpurile, atât de criminologi, cât și de psihologi, sociologi, savanți, medici etc. Fiecare categorie de cercetător, făcând eforturi pentru a stabili natura criminalității.

Cuvinte cheie: Fizionomie, comportament, trăsături esențiale, tipuri de criminali, opinii contrare.

I. Introducere

Criminologia, studiul crimei⁴ și al comportamentului uman, organizator al crimei dintr-o perspectivă socială, cuprinzând examinarea comiterii infracțiunii,

* Student, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București, Webmail: erikadr110719@univnt.ro.

¹ Nature vs Nurture in Psychology b Sean McLeod, updated in 2018 <https://www.simplypsychology.org/naturevsnurture>

² Kendra Cherry, Medically, reviewed by David Susman, Phd. “The Age Old Debate of Nature vs. Nurture”. Updated on June 03, 2020.

³ Criminologie/ Igor A. Ciobanu; Univ. de Stat din Moldova. Catedra Drept Penal și Criminologie. – Ch. Cartdidact, 2007 (Tipografia „Reclama”). Vol. I-2007. – 210 p.

⁴ “CE Sunt Ramurile Criminologiei? - Știință - 2022.” warbletoncouncil. Accessed March 25, 2022. <https://ro.warbletoncouncil.org/ramas-de-la-criminologia-11604>.

impactul lor asupra societății, cum și de ce se comit infracțiuni, alături de modalitatea cea mai bună de prevenire ale acestora. Toate acestea se leagă de diferite concepte ale altor domenii de studiu precum filosofia, antropologia, biologia și psihologia.⁵ Este un domeniu care ar putea îmbunătăți sistemul de justiție penală, inclusiv răspunsurile la criminalitate, tratamentul atât victimelor cât și al infractorilor. Criminologia examinează o varietate de domenii conexe, precum: caracteristicile persoanelor care comit infracțiuni, motivele pentru care oamenii comit crimele respective, efectele criminalității asupra societății și metodele de prevenire a criminalității. Criminologia provine dintr-o mișcare de reformare a justiției penale, prima utilizare a statisticilor criminalității este în secolul al XVIII-lea care a și pus bazele generațiilor de instrumente și metode pentru a conduce în prezent a utilizării statisticilor descriptive, a studiilor de caz, a tipologiilor și a analizei predictive.⁶ Prin subiectul abordat de mine, am dorit să prezint o scurtă diferențiere despre metodele și teoriile secolului XIX față de prezent, unde gândirea infractorului, crima în sine și noile teorii care sunt privite din altă perspectivă. Dezvoltarea criminologiei “moderne” la mijlocul secolului al XX-lea a implicat încercarea de a înțelege cauzele criminalității prin studierea condițiilor sociologice, psihologice și economice. La momentul actual, s-au stabilit noi standarde de răspundere penală care au luat în considerare elementele mentale ale criminalității. Majoritatea cunoaștem sistemul actual și modul “normal” de a analiza o crimă, criminalul și de-al pedepsii conform legii. Eu mi-am dorit să prezint aspectele secolului XIX, modul de abordare a situațiilor, de tratare și cel mai important de clasificare a criminalilor.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Vreau să îmi încep lucrarea cu un citat semnificativ din partea lui Martin Wolfgang, raportat la o persoană care la început nu a fost cea mai cunoscută sau luată în serios, ulterior a ajuns să fie considerat părintele criminologiei⁷ moderne și anume Cesare Lombroso: “În istoria criminologiei nici un nume nu a fost probabil atât de mult elogiât sau contestat ca acela a lui Cesare Lombroso”⁸. Italian, născut

⁵ Jane Tyler Ward, dr. (2013). Ce este psihologia criminalistică? 03 august 2017, de la American Psychological Association Website: apa.org.

⁶ Criminologie, published in 2008 by Augustin Lazar <https://www.academia.edu/42074097/Criminologie>.

⁷ DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII Ciobanu, Igor A. Criminologie/ Igor A. Ciobanu; Univ. de Stat din Moldova. Catedra Drept Penal și Criminologie. – Ch. Cartdidact, 2007 (Tipografia „Reclama”). Vol. I-2007. – 210 p.

⁸ “CE Sunt Ramurile Criminologiei? - Știință - 2022.” warbletoncouncil. Accessed March 25, 2022. <https://ro.warbletoncouncil.org/ramas-de-la-criminologia-11604>.

“Graduo.” Graduo.ro - Let's graduate together, March 26, 2012. <https://graduo.ro/referate/criminologie/teoriile-cauzalitatii-marile-curente-in-criminologie-449822>.

în Verona, a murit în 1909 lăsând cărți și date cu privire la cauzele criminologiei, uitându-se la caracteristicile fizice ale oamenilor și nu numai.⁹

De câte ori am încercat să nu judecăm persoanele din jurul nostru doar după aparențe? Sau de câte ori nu am avut instinctual o temere inexplicabilă față de o persoană din jurul nostru că poate ar avea “față de criminal” ?

Un om, mereu a fost convins de contrariu. “Criminalul e o ființă atavica în care natura primitivă, caracteristica lemuriilor și altor mamifere, reappare.”¹⁰

Un om a analizat, cercetat, catalogat și a venit cu ipoteze plauzibile legate de violatori, hoți, ucigași etc. Acesta a fost profesorul Cesare Lombroso. La început, oamenii l-au catalogat drept rasist, nebun, bolnav, dar și un bun academician, un eminent cercetător ale cărui studii au ca punct de plecare fizionomia, adică corelația între trăsăturile somatice și comportament.

Cesare Lombroso e figura centrală a etapei modelului pozitivismului din Italia¹¹, în ideea că știință exactă poate să explice locul omului în lume. A fost antropolog, psihiatru, criminalist, socialist și pacifist: “Am trăit în vremuri când exista încredere mare în știință. Ca un bun pozitivist, am crezut în măsurători, în numere, în statistici. Din observarea numeroaselor cazuri, am reușit să fac clasificări, tipologii și reguli.”¹²

În 1870, Cesare Lombroso era profesor clinician de boli mintale la Universitatea din Pavia¹³. Într-o zi, având în fața lui o serie de cranii pentru studiu, brusc a simțit o atracție, față de un anume craniu: “Acel craniu părea banal, dar nu știu de ce imediat am avut intuiția că o să gădesc ceva, ceva neobișnuit. Am înțeles imediat că, într-o zi, datorită acelu craniu, voi afla răspunsul la întrebarea pe care mi-o pun.”¹⁴

Acel craniu, aparținea unui infractor de rând, iar el, profesorul Cesare Lombroso, era obișnuit să aibă de-a face cu infractorii. Totuși, în acel craniu, el va găsi ceva care, într-un fel sau altul, îi va face numele cunoscut în istorie.

Marco Ezechia Lombroso, zis Cesare, s-a născut la Verona pe 6 noiembrie 1835. Tatăl lui, Aronne Lombroso, e din Veneto. Mama lui, Zeffora Levi, e din Piedmont. Fiica lui susține că, tatăl ei a avut parte de episoade care i-au anticipat curiozitatea și opiniile pe care le va dezvolta mai târziu referitoare la

⁹ Universitatea de Stat din Moldova Catedra Drept Penal și Criminologie IGOR A. CIOBANU Wolfgang M., Cesare Lombroso, cit. de Stănoiu R.M., Criminologie, București, 1997, p.133-135.

¹⁰ “Cesare Lombroso, Părintele Criminologiei. Potrivit Acestuia, Criminalii AU Pornire Naturală Căreia Nu Îi Pot Răspunde.” Descopera, September 21, 2019. <https://www.descopera.ro/istorie/18269292-cesare-lombroso-parintele-criminologiei-potrivit-acestuia-criminalii-au-pornire-naturala-careia-nu-ii-pot-raspunde>.

¹¹ Considerații privind concordanța cursului de Criminologie cu celelalte discipline din planul de învățământ published b Costy I, pag 11-12.

¹² Manual Cesare Lombroso-omul delicvent, ed ”Maiistra” Bucuresti-1992 pag. 77-78.

¹³ Manual pentru forma de invatamant I.F.R -Adriana Tudorache- Criminologie-Galati 2010, p.86.

¹⁴ Manual, Cesare Lombroso- L'uomo delinquente, p.215.

comportamentul uman. Încă de mic, îi plăcea să stea retras și voia să se diferențieze de ceilalți.

Primele reflecții despre genul feminin au apărut la vârsta de 16 ani după ce a fost rănit din dragoste, perioadă în care femeile încep să-și ceară drepturile, ca reacție la cultura misogină profund influențată de teoriile lui Aristotel privind inferioritatea biologică a femeii. Pentru a sta departe de Eloisa, se refugiază la Viena. Acolo publică *Nebunia lui Cardano*, un tratat psiho-istoric. El se întreabă ce relație exista între genialitate și nebunie. Importantă e metoda de studiu a lui Lombroso, începând cu istoria individului, el analizează acțiunile, familia, visele și halucinațiile, însă mai degrabă din punct de vedere biologic decât antropologic. Convins că nebunia se pliază întotdeauna pe imaginea societății, se întoarce în Italia și găsește mediul perfect unde să își aplice metodele de studiu, în cretinism, o afecțiune care provoacă dincolo de deformare fizică, anomalii psihice grave. În căutarea focarelor de cretinism, el merge undeva unde găsește din plin. La sfârșitul secolului XIX, în spitalele italiene sunt peste 27.000 de pacienți. El observă persoane cu diverse tipuri de simptome precum malnutriție infantilă, probleme hormonale, malformații, diverse boli.

În 1858, Lombroso devine licențiat în Medicină, cu o teză despre cretinism. Lombroso încearcă să investigheze mintea deviantă prin colectarea de expresii artistice de la oamenii cu boli psihice și de la prizonieri, o artă care identifică boala psihică sau infraționalitatea creatorului. Oamenii nebuni reprezintă legătura dintre genialitate și nebunie. Astfel, el devine interesat de operă de artă a oamenilor instabili psihic.¹⁵

Acesta a observat cum nebunia era capabilă “să transforme în pictori persoane care nu au fost niciodată capabile să mânuiască o pensulă.”¹⁶ Lombroso a examinat opera nebunului, căutând trăsături distinctive și a concluzionat că există anumite caracteristici recunoscute ale artei nebunești. Acestea au inclus caracteristici precum „excentricitate”, „simbolism”, „minuțialitatea detaliilor”, „obscuritate”, „uniformitate” și „absurditate”.¹⁷

Dacă în trecut, aceștia erau numiți “idioti”, în prezent le sunt atribuite alți termeni medicali precum retardare medicală (mental retardation)¹⁸, dizabilitate intelectuală. Lombroso folosea termenul de “nebuni” datorită efectelor suferite, în prezent le numim boli mintale și le tratăm într-un mod mult mai amplu față de perioada respectivă unde tortura era cea mai la îndemână. Chiar și în prezent, relația dintre criminalitate și boală mintală este adesea confundată. Convingerea populară,

¹⁵ Lombroso C. *The Man of Genius*. London: Walter Scott, 1891.

¹⁶ Lombroso C. *The Man of Genius*. London: Walter Scott, 1891.

¹⁷ Reja M. *L'Art Chez les Fous*. Paris: Société du Mercure de France, 1907.

¹⁸ Intellectual Disability by Florence Byrd, reviewed by Smitha Bhandari, MD on September 12, 2020 [https://www.webmd.com/parenting/baby/child-intellectual-disability#:~:text=Intellectual%20disability%20\(ID\)%2C%20once,they%20learn%20them%20more%20slowly.](https://www.webmd.com/parenting/baby/child-intellectual-disability#:~:text=Intellectual%20disability%20(ID)%2C%20once,they%20learn%20them%20more%20slowly.)

la fel cum era și pe timpul lui Lombroso, este de părere că persoanele cu boli mintale sunt mai predispuse să comită acte de violență și agresiune față de orice și oricine. Însă, este dovedit științific contrariul. De cele mai multe ori, persoanele cu boli mintale au mai multe șanse să fie victime ale infracțiunilor. Dacă în trecut, aceștia erau uciși, torturați, arși de vii, puși la diferite experimente, acum sistemul justițiar se implica cu ajutorul tratamentelor în îngrijirea pacienților/infractorilor afectați. Totuși, datorită demersurilor efectuate de Lombroso, s-au pus mai multe baze pentru anumite probleme cu care ne confruntăm în prezent.

Condamnarea infractorilor era numită “nebulie”, nu există un diagnostic clar pentru aceasta iar singura pedeapsă era moartea. În prezent, termenul a fost schimbat cu ASPD¹⁹ (Tulburarea de personalitate antisocială) și este destul de dezbătut dacă aceasta chiar reprezintă o boală psihiatrică sau doar o judecată morală a societății. Remediile sugerate de juriștii din perioada lui Lombroso, erau mai mult o inducere a fricii, cu gândul că sentimentele de agresiune, infracționalitate trăite de făptuitori vor dispărea iar teama fiind un remediu adecvat. Acum, este adevărat că anumite afecțiuni psihiatrice cresc riscul unei persoane de a comite infracțiuni, cercetările sugerează că pacienții cu boli mintale pot fi mai predispuși la violență dacă nu primesc un tratament adecvat, dar fiind într-un mediu unde pot fi înțeleși și ascultați, luând tratamentul necesar, lucrurile se pot ameliora. Potrivit unor estimări, un tratament de 90 de zile într-un spital de boli psihice ar putea preveni închisoarea de 10 ani a unei persoane cu boli mintale.²⁰

Primitivismul anumitor expresii are rolul de a exprima concepte, fără un limbaj descriptiv adecvat. Pentru Lombroso, desenele mediocre, confuze, nesigure și necultivate spun că individul care le-a realizat aparține unei anumite preumanități²¹, la fel și obiectele pe care le produc. Lombroso crede că la infractori și, uneori și la nebuni, trăsăturile ancestrale dispărute reapar la omul modern. E teoria atavismului²², care era cunoscută de criminaliștii și de doctorii vremii. Teoria atavismului²³ se referă la faptul că infractorii și poate nebunii se întorc la o condiție primitivă, un fel de evoluție regresivă.

În prezent, știința a demonstrat că ideea era greșită. În realitate, forma craniilor variază. Acesta analizează un infractor cunoscut din perioada sa,

¹⁹ Antisocial personality disorder: Causes, symptoms & treatment. Cleveland Clinic. (n.d.). Retrieved March 25, 2022, from [https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/9657-antisocial-personality-disorder#:~:text=Antisocial%20personality%20disorder%20\(ASPD\)%20is,can%20includ%20medication%20or%20psychotherapy.](https://my.clevelandclinic.org/health/diseases/9657-antisocial-personality-disorder#:~:text=Antisocial%20personality%20disorder%20(ASPD)%20is,can%20includ%20medication%20or%20psychotherapy.)

²⁰ Chapter 13 - Mental health and the criminal justice system, https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Committees/Senate/Former_Committees/mentalhealth/report/c13.

²¹ Lombroso C. The Man of Genius. London: Walter Scott, 1891.

²² Cesare Lombroso. Teoria atavismului evoluționist Categorie: Drept Publicat: 22 Mai 2020. <https://administrare.info/domenii/drept/16009-cesare-lombroso-teoria-atavismului-evolu%C5%A3ionist>.

²³ Valetian Cioclei "Manual de criminologie" Ed. 4, 2007, pag 103.

dovedindu-și încă o dată teoria prin trăsăturile primordiale care l-au făcut un criminal înăscut: “Revelația că există ființe create pentru a face rău, reproducerea atavice, nu numai ale celor mai sălbatici oameni, dar și ale celor mai feroce animale, carnivore și rozătoare, în loc să ne creeze compasiune față de ele, ne apără împotriva sentimentului de milă. Fiindcă ei nu mai seamănă cu noi și cu animalele sălbate.”²⁴

Cesare Lombroso credea că poți să îți dai seama dacă cineva este infractor analizând doar caracteristicile fizice ale acestuia. Fiind vizibili cu ochiul liber. Astfel, acesta a împărțit criminalii în mai multe categorii și anume: criminalii născuți, imbecilii morali, criminalii epileptici, criminalii din pasiune și infractorii de ocazie²⁵.

Criminalii născuți: sunt pentru ei cei inferiori mental și fizic într-un mod care era vizibil cu ochiul liber. Descrierea lor includea un craniu mic, o orbită mare, o frunte înfundată, un nod pe partea inferioară a spețului capului etc. Din punct de vedere psihologic, el a spus că sunt insensibili, impulsivi și nu au simț de vină.

Imbecilii morali: Teoria aceasta menționează că rar s-ar putea afla un imbecil moral într-o instituție psihiatrică. Sunt mai mute șanse ca aceștia să fie găsiți într-o închisoare sau bordel. Sunt neprietenoși, zgârciți și egoiști. La fel ca și criminalii născuți, au și o falcă proeminentă. Fețele lor erau și ele asimetrice. Dar sunt identificabili prin comportament, nu prin aparență. Par nebuni, chiar și din prima copilărie.

Criminalii din pasiune: Criminalii prin pasiune acționează din impuls și cu idei nobile în minte. O crimă pasională motivată de un impuls non-nobil ar fi doar o crimă comună. Potrivit lui Lombroso, aceste tipuri de criminali nu au nicio caracteristică fizică remarcabilă, deși de obicei aveau vârste cuprinse între 20 și 30 de ani. Pentru el, sunt, de asemenea, extrem de afectuoși și tind să se simtă vinovați după ce au comis o crimă. Mulți încearcă să se sinucidă. Lombroso credea că există trei potențiale motivații pentru crimele lor: durere, politică și uciderea unui copil.

Infractorii de ocazie: În cele din urmă, Lombroso credea că acești criminali ocazionali se împart în trei categorii: pseudo criminali, „criminaloizi” și criminali profesioniști. Pseudoinfractorii au comis trei tipuri de infracțiuni: involuntare, neperverse (aproape întotdeauna motivate de necesitate) și în legitimă apărare. Criminalii comit infracțiuni de circumstanță. Infractorii profesioniști se comportă în mod legal și, de asemenea, comit infracțiuni.

Epilepticii criminali: Lombroso a văzut epilepsia ca un semn al criminalității. Potrivit lui, epilepticii criminali sunt leneși, iubitori de animale, distructivi și zadarnici. El a mai spus că au tendințe de sinucidere și că, alături de imbecilii morali, au fost singurii care au încercat să comită crime cu alte persoane, în grup.

²⁴ Wolfgang M., Cesare Lombroso, cit. de Stănoiu R.M., Criminologie, București, 1997.

²⁵ A History of Childhood and Disability By Philip L. Safford, Elizabeth J. Safford. P.167.

Lombroso crede că a dovedit existența controversată a tipului criminal. Craniul ucigașilor prezintă cele mai multe trăsături ale criminalilor, frunte îngustă, sinusuri frontale, orbite mari, maxilar și mandibula imense, asimetria feței, a nasul și-a orbitele. Lombroso nu se axează doar asupra infractorilor de rând, ci și asupra crimelor cu motivații diferite, în special asupra așa-numitului delict politic. Acțiuni care atacă regulile stabilite, tradițiile istorice și sociale existente, care sunt duse întotdeauna împotriva unei instituții care împiedică progresul unei societăți.

Chiar dacă pentru secolul al XIX-lea, ideea de recunoaștere a unui criminal era destul de interesantă de abordat, în realitate mulți nu considera că este adevărata premisa unui “criminal înăscut”, dar a jucat un rol important în criminologie. Lombroso a teoretizat ideea conform căreia infractorilor înăscuți le este greu să reziste normelor societății. Ceea ce făcea Lombroso era să combine frenologia cu fizionomia că mai apoi să explice personalitatea și comportamentul unei persoane pe baza trăsăturilor craniului și a feței. (Frenologia²⁶, denumită și craniologie, este o teorie a comportamentului uman bazată pe credința conform căreia, caracterul și facultățile mentale ale unui individ se corelează cu forma capului său. Ea se ocupa cu studiul formei capului prin examinarea și măsurarea umflăturilor de pe craniul unui individ).

Azi, cunoașterea ADN-ului uman și cercetările genetice de populație au demonstrat conceptul de rasă. Culoarea pielii e o trăsătură genetică evidentă și vizibilă fără relevanță din punct de vedere intelectual sau moral. Opiniile rasiste ale lui Lombroso, deși irefutabile, au diferite nuanțe. El a fost un rasist al secolului XIX-lea, ca majoritatea occidentalilor. Teoriile rasiste au fost răspândite enorm la acea vreme, dar interpretate diferit. Gobineau a fost un reacționar și considera că amestecul raselor va distruge civilizația. Lombroso a stabilit o ierarhie a raselor umane, cu omul alb în vârf, dar a lăsat spațiu pentru evoluția biologică și culturală. Acesta considera că infractorul înăscut nu trebuia închis, ci mai degrabă ajutat pentru a-și repara atitudinea și greșelile. Dacă nu erau șanse de corectare, era de luat în considerare eliminarea lui fizică, prin condamnare la moarte.

Prin stereotipurile sale rasiste, acesta a făcut o descriere a indicilor trăsăturilor faciale corespunzătoare fiecărui infractor și a infracțiunii pe care a comis-o.

De exemplu, din perspectiva lui C. Lombroso, hoții se remarcă prin fețele lor expresive și dexteritatea manuală, ochi mici rătăcitori, care sunt adesea oblici ca formă, sprâncene groase și apropiate, nasuri distorsionate sau strivite, bărbii și păr subțiri cu frunți înclinate ca și violatorii care au adesea urechile în formă de ulcior. Aceștia din urma, însă, au aproape întotdeauna ochii strălucitori, trăsături delicate iar buzele și pleoapele sunt umflate. Majoritatea par fragili, unii sunt chiar cocoșați.

²⁶ Ce este frenologia? Definiție și principii. 25 Jun, 2019. <https://www.greelane.com/ro/%c8%99tiin%c8%9b%c4%83-tehnologie-math/stiinte-sociale/phrenology-definitie-4688606/>.

Chiar și pentru femei acesta a scris o anumite teorie prin care femeile au o sensibilitate mai scăzută decât a bărbaților. Pe baza experimentului simțurilor, el a susținut că femeile preferă mirosurile puternice ca parfum pentru că simțul mirosului lor nu este la fel de bun ca simțul mirosului bărbaților. Se presupune că femeile au trăsăturile comune copiilor precum răzbunarea, gelozia și invidia. Femeile normale nu împărtășesc aceste trăsături, așa cum Lombroso argumentează ca femeile respective au o inteligență subdezvoltată.

El a afirmat că majoritatea prostituatelor aparțineau grupului de criminali născuți, mai mult decât alte infracțiuni de sex feminin, care cunoșteau doar noțiunea de sex. Potrivit lui Lombroso prostituate au avut semnele tipice criminalilor născuți, pe lângă tatuaje, limbajul lor care nu era unul foarte bogat, ci mai degrabă ostil. Crimele pasionale se dezvoltă destul de repede din cauza sentimentelor subconștiente precum onoare sau iubire platonice care au fost jignite.

În realitate, când Lombroso se gândește la pedeapsă cu moartea, se referă la crima organizată și la banditism, nu la infracțiuni mai simple precum furtul sau jaful armat. "Ca o boală naturală, infracțiunea poate fi dovedită cu ajutorul elementelor anatomice pe care le are: Craniul. Astfel, criminalitatea poate fi dovedită prin intermediul obiectelor criminale, care sunt expresia lor."²⁷

Un alt semn distinctiv al infractorilor e, potrivit lui Lombroso, tatuajul. A observat că persoanele tatuate sunt tinere și din clasele sociale joase. Lombroso considera tatuajele un indicator al infracționalității, existând o legătură strânsă cu atavismul. Evoluția regresivă spre formele biologice primitive îi împinge pe infractori să-și tatueze desene și simboluri indescifrabile pe trupurile lor. Acesta spunea că doar o persoană cu un creier și un sistem nervos degenerat ar putea să se supună durerii acului tatuatorului. Pe de altă parte, celebrul criminolog francez Alexandre Lacassagne, a avut o părere diferită față de Lombroso în ceea ce privește tatuajele. Pentru el, erau „cicatrici care vorbeau” despre viața și cultura individului tatuat, infractorul, mai degrabă fiind influențate de circumstanțe sociale decât de moștenirea biologică.

Cu toate acestea, cercetarea lui Cesare Lombroso despre tatuaje nu este complet inutilă sau aberantă. Potrivit unui studiu actual, unele tatuaje pot indica tipurile de crimă pe care o persoană le poate comite. Studiul sugerează că anumite tatuaje pot indica faptul că o persoană are mai multe șanse să comită un anumit tip de infracțiune ori invers, poate fi mai puțin probabil să comită un anumit tip de infracțiune.

Studiul a continuat sugerând că deținuții care comit infracțiuni de proprietate și infracțiuni de deținere de arme, erau populația care avea cele mai multe tatuaje, în timp ce infractorii care au fost condamnați pentru infracțiuni sexuale, în special

²⁷ Vasile Teodorescu Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Asociația procurorilor din România.

pedofilie, au fost mai puțin probabil să aibă vreun tatuaje. Deținuți cu tatuaje care erau legate de supremația albă, reprezentați de trei puncte sau o picătură de lacrimă erau mai probabil să fi fost condamnați pentru crimă, agresiune și jaf, în timp ce deținuții cu tatuaje faciale și tatuaje cu arme, imagini creștine și satanice erau mai susceptibili de a fi condamnați pentru furt și droguri.

Ceea ce devine din ce în ce mai răspândit în sălile de judecată este utilizarea tatuajelor ca dovadă pentru a stabili că o persoană este sau nu fie legată de o bandă sau organizație criminală, fie utilizarea unui tatuaj ca dovadă a unei anumite infracțiuni în sine.

Nu se poate spune că metoda lui a fost greșită, poate doar aplicarea ei. Metoda analitică a lui Lombroso, recunoscută de experții din toată lumea, sta la baza cercetării în criminalistică din prezent.

Sunt opinii contrare împotriva lui Lombroso, de exemplu opiniile sale rasiste și erorile sale științifice.

Contemporan lui Lombroso, a fost Charles Goring care a reușit să demonstreze pe baza cercetărilor asupra deținuților din închisori ca, criminalii nu prezintă diferențe semnificative în ceea ce privește caracteristicile fizice față de cei care nu sunt infractori.

Chiar dacă a fost criticat în timpul vieții sale, influența lui este resimțită și astăzi. Criminologia modernă este un produs al unor studii care, în urma lui Lombroso, investighează caracteristicile infractorilor și necriminalilor pentru a ajunge la cauzele fundamentale ale criminalității pe baza diferențelor postulate între aceste grupuri.

În prezent, exista o ramură de cercetare care încearcă să explice criminalitatea folosind biologia cu scopul de a determina sau calcula probabilitățile, factorii de risc și predispoziția antisocială a individului în scopul prevenirii criminalității. Ramură dezvoltată ca și în lucrarea lui Cesare Lombroso. Pe lângă această s-au făcut studii despre o legătură între activitatea fizică generală și criminalitate.

Studiile lui Lombroso, au dezvoltat în prezent un adevărat ajutor pentru antropologia criminală privitoare la fizionomie, având un drum definit în studiile de psihologie socială și psihologie criminalistică. Datorită teoriilor lui Lombroso găsite în răspunsul galvanic al pielii și al sindromului cromozomului XYY, s-a dovedit că natura asupra gemenilor combina aspecte ale antropologiei criminale deoarece este dovedit că gemenii identici împărtășesc o probabilitate de activitate criminală mai mare decât gemenii neidentici.

Probabil unii dintre noi ne întrebam de ce Lombroso si-a dedicat aproape întreaga viață pentru a înțelege comportamentul și fizionomia criminalilor. De ce acești indivizi ajung să comită anumite infracțiuni, de ce acești indivizi nu mai gândesc rațional în anumite momente, de ce se tatuează, de ce practica anumite meserii.

Pe lângă aspectele pe care am vrut să le prezint din punct de vedere fizionimic, mi-am dorit să le evidențiez și pe cele de ordin psihologic încât infractorii să nu mai fie priviți doar dintr-o latură sumbră ci mai degrabă interesantă, poate chiar cu puțină empatie deși suna absurd pentru unii dintre noi. Astfel, voi începe prin a menționa o celebra lucrare numită “*Etica Nichomachea*”²⁸ despre care se consideră a fi redactată de Aristotel, pentru Nicomachus, fiul său. Lucrarea vorbește despre etică și fericire, încheindu-se cu virtute și dorința oamenilor pentru a-și trăi viața exact așa cum o văd ei cel mai bine prin propria lor fericire. Sonja Lyubomirsky, explica pe scurt lucrarea lui Aristotel prin câteva fraze și anume: fericirea implică experiențe frecvente de emoții pozitive, cum ar fi bucuria, interesul, mândria și experiențe rare (deși nu absentă complet) de emoții negative, cum ar fi tristețea, anxietatea și furia²⁹, cuprinsă de „evaluări diferite pe care oamenii le fac cu privire la viața lor, la evenimentele care li se întâmplă, la trupurile și mințile lor cât și la circumstanțele în care trăiesc”³⁰. Oare nu însuși Lombroso și-a început lucrarea din dorința de a evidenția sentimentele care au ajuns să acapareze infractorul? Pe lângă curiozitatea pe care o avea față de aceștia, consider că a vrut să îi prezinte într-o altă manieră decât cea generală, deja cunoscută. Deși faptele lor par a fi de neiertat, toate crimele își au în spate o traumă, o rușine, un lucru pe care doar cel care a comis infracțiunea îl poate cunoaște. Criminalii, cu siguranță au fost influențați de aceste ”împrejurări”. Poate chiar simpla dorință de a simți fericirea” pură și adevărata” chiar și pentru un minut, o oră sau cât durează actul infracțional în sine. Sună absurd, evident, aberant, nu este o scuză pentru tot ce va avea să urmeze, dar câți dintre noi nu am căutat fericirea în moduri” mai puțin infracționale”? Majoritatea. De ce? Pentru că din punct de vedere psihologic suntem mult mai raționali și percepem/înțelegem lucrurile într-o altă manieră. Dar ce așteptări să avem de la o persoană cu probleme psihice? Pentru că, în esență, infractorii sunt persoane cu probleme psihice iar în toată tulburarea lor, probabil tot ce și-au dorit a fost înțelegere, fericire, sentimentul de a fi acceptat în societate drept” normal”, dorința de a fi ascultat atunci când are nevoie și nu evitat doar pentru modul în care se comportanta, arata sau gândește. Așa cum spunea și Lombroso, nu toți infractorii sunt înnăscuți, majoritatea sunt formați. De către cine? De noi, de societate. Așa cum Aristotel spune că nu exista bucurie fără tristețe, nici societate normală fără anormal. Oare nu infractorul însuși este un produs al societății? Ba da. În toate perioadele de timp oamenii au pus etichete și încă o fac, unele victime singure cad în capcana infracțională, ignorând ce eventualul infractor a putut să resimtă în

²⁸ Aristotle. *Nicomachean Ethics* (Penguin Classics 2004).

²⁹ A. Cohen & O. Shamai, *The Relationship Between Individual Values, Psychological Well-being, and Organizational Commitment Among Israeli Police Officers*, 33(1) *Policing: Int'l J. Police Strat. Mgmt.* 30–51 (2010).

³⁰ S. Lyubomirsky, et al., *The Benefits of Frequent Positive Affect: Does Happiness Lead to Success?* 131 *Psychol. Bull.* 803–55 (2005).

momentul respectiv iar acest concept se numește” victimizare criminală”. Infractorul nu trebuie neapărat iertat, ci mai degrabă înțeles, ascultat la fel ca și partea vătămată, cu imparțialitate, nu mereu blamat, privit dintr-o altă perspectivă.

III. Concluzii

În concluzie, Lombroso a realizat cu siguranță un lucru de succes prin efortul muncii sale și anume acela că omul criminal trebuie studiat și nu pur și simplu doar din perspectiva crimei abstracte. Infractorul în sine trebuie tratat ca pe un individ aparte, nu numai fapta sa. Crima reprezintă un fapt real, existent în toate epocile istorice firești și deloc reprezentativă pentru o abstractizare juridică fictivă. Ca fenomen natural, criminalitatea trebuie studiată în primul rând în etiologia ei, prin identificarea cauzelor sale ca fenomen, astfel încât să se poată combate în rădăcină proprie, eficient, prin programe de prevenire realiste și științifice. Cu toate acestea, o parte din criminologi susțin că o orientare biologică și tratamentală bună din punct de vedere strategic, ar face față infractorilor cronici. Rămânând încă un subiect deschis dacă se pot găsi soluții și pentru a face față violenței, fiind un subiect destul de controversat. Așa cum susținea și Lombroso că, criminalul trebuie eliminat din moment ce nu dorește să coopereze, criminologii biosociali sugerează că tendințele prezente la naștere nu pot fi modificate. Astfel, ar apărea o serie de probleme morale. Dacă se dovedește că tendința violentă este prezentă la naștere prin testele genetice care ar putea identifica această genă, asta ar însemna să avortăm feteșii cu această genă? Ori dacă am putea identifica markerii biosociologici care cresc riscul de violență, ar trebui ca persoanele cu aceste trăsături să fie supuse unei supravegheri mai amănunțite de către sistemul justițiar? Din fericire, în prezent acestea nu sunt probleme cu care societatea ar trebui să se confrunte. Mulți criminologi și teoreticieni biosociali considera că este aproape imposibil de demonstrat o bază genetică pentru criminalitate³¹, dar dacă unele teorii ale lui Lombroso au ajutat la dezvoltarea ramurii criminologiei din prezent, cine știe ce ne va aștepta în viitor? Consider că datorită criminologiei care răspunde la creșterea ratei infracționale prin studiile economice, sociologice, biologice și psihologice alături de justiție care răspunde pentru prevenirea viitoarelor infracțiuni și pentru capturarea criminalilor, contopirea celor două domenii ar dezvolta sistemul jurisdicțional. Studiarea crimei și a infractorului în sine, împreună cu aplicarea legilor, investigarea infracțiunilor, judecarea, pedepsirea și reabilitarea infractorilor ar ușura munca tuturor.

La final aș vrea să atașez un test dintr-o carte de succes.

³¹ Review of the Roots of Youth Violence: Literature Reviews Volume 5, Chapter 1 http://www.children.gov.on.ca/htdocs/English/professionals/oyap/roots/volume5/chapter01_biosocial_theory.aspx.

The Good Psychopath Guide (2014) ³²este o carte despre cum să folosiți trăsăturile triadei întunecate pentru a avea mai mult succes în viață. Kevin Dutton spune că unele trăsături psihopatică pot conferi avantaje în viață, iar non-psihopatii pot învăța să le adopte și să aibă mai mult succes, dar fără a le face rău altora. De aici și numele de „psihopat bun”. Ceea ce definește un psihopat nu este neapărat o istorie de crime odioase, ci un set de trăsături care pot fi și de ajutor în viață. Trăsături precum: curajul, încrederea în sine, farmecul, carisma, duritatea mentală, lipsa de conștiință etc. Imaginați-vă aceste trăsături pe un „buton de apelare rapidă”, unde le puteți suna oricând. Dacă toate acestea sunt puse la maximum în orice moment, vor aduce multe probleme, performanță slabă și autodistrugere. Dar la momentul potrivit și intensitatea potrivită, ele pot fi de ajutor pentru profesii în care trăsăturile psihopatică ajută la succes.

Kevin Dutton enumeră câteva profesii în care crede că unele trăsături de psihopatie pot ajuta:

Chirurg : trebuie să te disocieze emoțional de persoana pe care o operează, să rămâna calm dacă ceva nu merge bine. Om de afaceri : trebuie să fie capabil să concediezi oameni, să aibă curajul să-și asumi riscurile adecvate. Comerciant : trebuie să execute tranzacții fără să se emoționeze și să evite părtinirile psihologice umane tipice. Avocat : are nevoie de narcisism pentru a fi în centrul atenției, de încredere în sine beligerantă pentru a-și duce cazul la capăt.³³

³² ABC-ul psihopatului de succes by Kevin Dutton, Andy McNab <https://www.goodreads.com/book/show/55664324-abc-ul-psihopatului-de-succes>.

³³ <https://thepowermoves.com/the-good-psychopath-guide/> The good psychopath guide, notes and review by Luciao Buffalmano.

Indică măsura în care ești sau nu de acord cu fiecare dintre afirmațiile de mai jos. Dacă ești întru totul de acord, acordă-ți 3 puncte, dacă ești de acord, oferă-ți 2 puncte, dacă nu ești de acord, 1 punct, și dacă nu ești deloc de acord, 0 puncte. Adună apoi totalul punctelor și verifică scala, pentru a-ți face o idee despre unde te situezi pe spectrul psihopatologic.

	acord puternic	acord	dezacord	dezacord puternic
	3	2	1	0
1. Nu-mi fac decât rar planuri dinainte. Sunt o persoană impulsivă.	☐	☒	☐	☐
2. E OK să-ți înșeli partenerul câtă vreme nu ești prins.	☐	☐	☐	☐
3. Dacă apare cineva mai bun, e OK să anulezi o întâlnire programată cu mult timp înainte.	☐	☐	☐	☐
4. La vederea unui animal rănit sau aflat în durere nu sunt deloc deranjat.	☐	☐	☐	☐
5. Mă atrag parașutismul, mașinile sportive și parcurile de distracții.	☐	☐	☐	☐
6. Nu mă interesează dacă trebuie să calc peste alții ca să obțin ceea ce-mi doresc.	☐	☐	☐	☐
7. Sunt foarte convingător. Am talentul de a-i determina pe ceilalți să facă ceea ce vreau eu.	☐	☐	☐	☐
8. Aș fi bun într-o slujbă periculoasă, pentru că mă pot decide foarte repede.	☐	☐	☐	☐
9. Îmi este ușor să-mi păstrez concentrarea atunci când alții cedează în fața presiunii.	☐	☐	☐	☐
10. Dacă poți păcăli pe cineva, e problema lor. O merită.	☐	☐	☐	☐
11. În general, când ceva nu merge cum trebuie, e din vina altcuiva, nu a mea.	☐	☐	☐	☐

SCORURILE PE CATEGORII

SCĂZUT Ești o persoană caldă și empatică, având o sensibilitate crescută față de responsabilitatea socială și un puternic simț al conștiinței. Preferi să cântărești cu atenție avantajele și dezavantajele unei situații înainte de a acționa și eviți, în general, riscurile. Eviți să-i rănești pe ceilalți și ești rănit cu ușurință. Ești un „om al oamenilor” și nu-ți plac conflictele. „Ce ție nu-ți place...” este dictonul tău.

MEDIU Deși ai conștiința setată corect, ai și o latură pragmatică și nu te dai în lături să-ți speli propriile rufe murdare. Nu ești

un timid, dar nici un temerar. În general, nu întâmpini dificultăți când trebuie să vezi lucrurile din perspectiva unei alte persoane, dar nici nu te lași călcat în picioare. „Totul cu moderație – inclusiv moderația”: așa s-ar putea rezuma abordarea ta în fața vieții.

RIDICAT Poți juca dur cu oricine. Știi ce-ți dorești și nu ți-e frică să obții, chiar dacă uneori asta implică încălcarea unor reguli și chiar violența. Nimic nu te descentrează. Ești hotărât, ai încredere în tine și ești gata de aproape orice. Ești o persoană pentru care orice poate reprezenta un mijloc către un scop. Pentru tine, lucrurile nu sunt în mod necesar corecte sau greșite, ci eficiente sau ineficiente. Deviza ta este: „Sunt gata!”

Referințe bibliografice

- file:///C:/Users/User/Desktop/Theories%20of%20Cesare%20Lombroso.en.ro.pdf;
- <https://pdfcoffee.com/kevin-dutton-andy-mcnab-abc-ul-psihopatului-de-succes-vol1pdf-pdf-free.html>;
- https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/65212_Chapter_2.pdf;
- <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/25166069211013588>;
- <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1282252/#ref8>.

MANDATUL DE SECURITATE NAȚIONALĂ

George ILIE*

Abstract

Cercetarea are ca scop analiza dispozițiilor Legii nr. 51/1991 și stabilirea utilității mandatului de securitate națională prin raportare la dispozițiile Codului de procedură penală.

Cuvinte cheie: mandat, securitate națională, supraveghere tehnică.

I. Introducere

Una dintre marile probleme ale sistemului judiciar vizează implicarea serviciilor secrete în realizarea actului de justiție. Existența unei proceduri speciale, în raport cu dispozițiile codului de procedură penală, de autorizare a unor activități specifice culegerii de informații care presupun restrângerea unor drepturi și libertăți fundamentale ale omului, a dat naștere posibilității organelor de securitate națională de a investiga fapte prevăzute de legea penală, dobândind atribuții asemănătoare organelor de urmărire penală.

Abordând problema serviciilor de informații dintr-o perspectivă istorică și analizând dispozițiile Legii nr. 51/1991 privind securitatea națională a României, vom identifica problemele care se pot ivi în practică în cazul în care este urmată procedura specială, urmând ca la finalul articolului să ne pronunțăm asupra utilității acesteia.

II. Informațiile și securitatea națională. Concepte, istoric, definiții.

Conceptul de informație

Încă din cele mai vechi timpuri, activitatea omului a fost orientată, în principal, spre găsirea resurselor necesare satisfacerii nevoilor individuale și colective. Teoria economică a clasificat aceste resurse după cum urmează: resurse naturale (apa, aerul, razele soarelui), resurse umane (capacitatea oamenilor de a presta o muncă) și resurse financiare (în principal, reprezentate de bani), acestea punând bazele factorilor de producție (natura, munca și capitalul). Cu toate acestea,

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail: geoilie99@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Nadia Claudia Cantemir-Stoica (e-mail: av.nadiacantemir@yahoo.com).

clasificarea nu ar fi completă fără a adăuga, poate cea mai importantă resursă având în vedere impactul pe care îl are asupra tuturor celorlalte și asupra factorilor de producție: informația (mai mult decât atât, cercetările recente din domeniul economiei au recunoscut un nou factor de producție, și anume „abilitățile manageriale”, având la bază resursa antemenționată).

Pentru a putea defini conceptul de informație, trebuie ca în prealabil să introducem un nou concept din teoria sistemelor informaționale: datele. Așadar, „datele se referă la evenimente, procese, obiecte ale realității înconjurătoare, având diferite forme de reprezentare - simboluri, numere, cuvinte, imagini, sunete - care nu au un înțeles de sine stătător, nu sunt integrate într-un anumit context și nu sunt în relații cu alte date sau obiecte, fiind obținute în urma unor experimente, sondaje etc. și reprezentând un material brut, neprelucrat”¹. De asemenea, autoarea citată anterior definește informația ca fiind „mesajele obținute prin prelucrarea datelor și identificarea de relații între acestea, fiind integrate într-un context”². Cu alte cuvinte, utilizând raționamente logice și combinând mai multe seturi de date putem obține informații care ne vor ajuta să descriem și să caracterizăm diverse fenomene (naturale, sociale, economice etc.).

Scurt istoric al activității de informații și al serviciilor secrete de pe teritoriul României

Având în vedere cele prezentate anterior, putem ajunge la concluzia că, în unele situații, este mai important să ai informații decât să ai o altă resursă. Plecând de la acest principiu, activitatea de informații s-a dezvoltat în primul rând în domeniul militar, ca urmare a nevoii de a cunoaște strategia, resursele umane și materiale ale celorlalte armate, astfel încât cel care obținea aceste informații să poată să conceapă un plan care să-i asigure victoria în cazul unui conflict armat. Instrumentul folosit pentru desfășurarea acestor activități informativ-operative era omul (astăzi, în afara oamenilor, se folosesc sisteme informatice complexe cu rolul de a monitoriza, capta, analiza și transmite informații), termenul utilizat pentru a descrie o persoană însărcinată cu astfel de îndeletniciri fiind cel de iscoadă (astăzi, spion).

Din punct de vedere istoric, cel mai vechi izvor scris în limba română care atestă desfășurarea unei activități de informații este însăși Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung din anul 1521, în care este prezentată dinamica trupelor Imperiului Otoman de la Dunăre: „I pak (și iarăși) dau știre domnietale za (despre) lucrul

¹ Definiția îi aparține doamnei Prof. Univ. Dr. Floarea Năstase și a fost prezentată în cadrul cursului de Bazele Tehnologiei Informației predat în anul universitar 2018-2019 în cadrul Facultății de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică, ASE București.

² Ibidem.

turcilor, cum am auzit eu că împăratul (...) au ieșit den Sofiia și aimintrea nu e. Și se-au dus în sus pre Dunăre...”³.

Odată cu evoluția statului românesc, activitatea de informații a vizat, pe lângă aspectele ce țin de politica externă, și politica internă. Printre atribuțiile persoanelor care aveau funcții în domeniul informațiilor se numărau: asigurarea pazei și protecției domnitorului și dregătorilor, verificarea și prevenirea acțiunilor ostile împotriva conducerii principatelor (spre exemplu, prevenirea unei lovituri de stat), lupta împotriva faptelor socialmente periculoase.

Primul serviciu de informații, privit ca o instituție de sine stătătoare în administrația statului modern a fost înființat în anul 1842, sub denumirea „Serviciul Secret”⁴, acesta modificându-se odată cu alegerea ca domn al Principatelor Române pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, în anul 1859. Principalul obiectiv al serviciului aflat în subordinea Ministerului de Interne era acela de a desfășura activități specifice contraspionajului cu scopul de a-i împiedica pe agenții străini să destabilizeze statul⁵. Termenul specific activității de informații era acela de priveghere. De remarcat este faptul că organele care aveau atribuții în domeniul siguranței erau și cele care se ocupau cu investigarea infracțiunilor și prinderea făptuitorilor (desfășurarea activităților de cercetare penală de astăzi).

În perioada 1859-1947, activitățile informativ-operative s-au desfășurat în cadrul mai multor instituții aflate fie în subordinea Ministerului de Interne, fie în subordinea Statului Major al Apărării, dintre care amintim: Direcția Poliție și Siguranță Națională (DPSG)⁶, Serviciul național de contraspionaj mixt⁷, Serviciul Special de Siguranță Delta Dunării⁸ ș.a., remarcându-se o seamă de personalități ale domeniului informațiilor: Mihail Moruzov, Eugen Cristescu.

Venirea comuniștilor la putere în România a presupus și reforma sistemului național de informații, fiind înființat în cadrul Ministerului de Interne Departamentul Securității Statului (Securitatea), preluând atribuțiile vechilor structuri, la care s-au adăugat unele noi (în special, controlul activității populației).

După căderea comunismului și instaurarea democrației pe teritoriul României, a fost adoptată legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a româniei și legea nr. 14/1992 privind organizarea Serviciului Român de Informații, ca principală structură ce desfășoară activități informativ-operative în domeniul siguranței statului, sistemul național de informații fiind reorganizat astfel încât să

³ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/500-de-ani-scrisoarea-lui-neacsu-din-campulung-cel-mai-vechi-document-scris-in-limba-romana>.

⁴ Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, p. 23, Editura Militară, București, 2018.

⁵ Sorin Aparaschivei, op. cit., p. 31.

⁶ Sorin Aparaschivei, op. cit., p. 227.

⁷ Sorin Aparaschivei, op. cit., p. 232.

⁸ Sorin Aparaschivei, op. cit., p. 362.

corespundă noilor cerințe și amenințări ale secolului XXI (spre exemplu, terorismul).

Securitatea națională în legea nr. 51/1991

În viziunea legii 51/1991, prin securitate națională se înțelege starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului național român ca stat suveran, unitar, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor democratice statornicite prin Constituție iar aceasta se realizează, conform art. 2 din lege, prin cunoașterea, prevenirea și înlăturarea amenințărilor interne sau externe ce pot aduce atingere valorilor prevăzute în art. 1.

Articolul 3 al legii enumeră faptele considerate amenințări la adresa securității naționale, între care amintim:

- trădarea prin ajutarea inamicului (lit. c)
- spionajul (lit. e)
- acțiuni prin care se atentează la viața, integritatea fizică sau sănătatea persoanelor care îndeplinesc funcții importante în stat (lit. g)
- actele teroriste (lit. i) ș.a.

Interesant este faptul că litera m) al aceluiași articol care stabilește că pot fi considerate amenințări la adresa securității naționale orice acțiuni sau inacțiuni care lezează interesele economice strategice ale României, cele care au ca efect periclitarea, gestionarea ilegală, degradarea ori distrugerea resurselor naturale, fondurilor forestier, cinegetic și piscicol, apelor și altor asemenea resurse, precum și monopolizarea ori blocarea accesului la acestea, cu consecințe la nivel național sau regional, lasă loc de interpretare și poate da naștere unor abuzuri din partea organelor cu atribuții în domeniul securității naționale, nefiind enumerate expres și limitativ acțiunile concrete care aduc atingere securității naționale.

Spre exemplu, în cazul degradării ori distrugerii resurselor naturale, poate fi considerată o amenințare la adresa securității naționale infrațiunea prevăzută în art. 107 din Legea nr. 46/2008 privind Codul silvic care stipulează că ruperea, distrugerea, degradarea ori scoaterea din rădăcini, fără drept, de arbori, puieti sau lăstari din fondul forestier național, indiferent de forma de proprietate, constituie infrațiune silvică și se pedepsește..., dar la fel de bine poate fi considerată o amenințare la adresa securității naționale și conducerea unui tractor pe un teren agricol care poluează foarte mult, întrucât degradează o resursă naturală foarte importantă și anume aerul, deși fapta este de un pericol social redus raportat la alte surse de poluare.

Organele care au atribuții în domeniul securității naționale și care desfășoară activități specifice culegerii de informații sunt: Serviciul Român de Informații (SRI), Serviciul de Informații Externe (SIE), Serviciul de Pază și Protecție (SPP)

precum și alte servicii organizate la nivelul Ministerului Afacerilor Interne (Direcția Generală de Protecție Internă - DIPI), Ministerului Apărării Naționale (Direcția Generală de Informații a Apărării - DGIA) și Ministerului Justiției.

Activitățile specifice culegerii de informații prevăzute în Legea 51/1991 sunt prevăzute în două articole diferite: 13 și 14, după cum acestea restrâng sau nu drepturi sau libertăți fundamentale ale omului. Așadar, în articolul 13 sunt prezentate activitățile care nu restrâng drepturile și libertățile persoanelor, organele anume desemnate având dreptul:

- a) să solicite și să obțină obiecte, înscrisuri sau relații oficiale de la autorități sau instituții publice, respectiv să solicite de la persoane juridice de drept privat ori de la persoane fizice;
- b) să consulte specialiști ori experți;
- c) să primească sesizări sau note de relații;
- d) să fixeze unele momente operative prin fotografiere, filmare sau prin alte mijloace tehnice ori să efectueze constatări personale cu privire la activități publice desfășurate în locuri publice, dacă această activitate este efectuată ocazional;
- e) să solicite obținerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, altele decât conținutul acestora, și reținute de către aceștia potrivit legii;
- f) să efectueze activități specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului desfășurate cu respectarea prevederilor legale.

În alin. (1) al art. 14 sunt reglementate condițiile de proporționalitate care trebuie să fie îndeplinite pentru autorizarea unei activități specifice culegerii de informații care presupune restrângerea unor drepturi și libertăți individuale, și anume:

1. nu există alte posibilități ori sunt posibilități limitate pentru cunoașterea, prevenirea sau contracararea riscurilor ori amenințărilor la adresa securității naționale;
2. acestea sunt necesare și proporționale, date fiind circumstanțele situației concrete;
3. a fost obținută autorizația prevăzută de lege (mandatul de securitate națională, după parcurgerea procedurii legale), în timp ce alin. (2) al aceluiași articol reglementează efectiv activitățile specifice:
 - a) interceptarea și înregistrarea comunicațiilor electronice, efectuate sub orice formă;
 - b) căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect ori deschiderea unui obiect;

- c) ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acesta le conține, precum și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee;
- d) instalarea de obiecte, întreținerea și ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse, supravegherea prin fotografiere, filmare sau prin alte mijloace tehnice ori constatări personale, efectuate sistematic în locuri publice sau efectuate în orice mod în locuri private;
- e) localizarea, urmărirea și obținerea de informații prin GPS sau prin alte mijloace tehnice de supraveghere;
- f) interceptarea trimiterilor poștale, ridicarea și repunerea la loc a acestora, examinarea lor, extragerea informațiilor pe care acestea le conțin, precum și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee;
- g) obținerea de informații privind tranzacțiile financiare sau datele financiare ale unei persoane, în condițiile legii.

III. Mandatul de securitate națională

Activitățile prevăzute la art. 14 alin. (2) pentru prevenirea unor amenințări la adresa securității naționale conform art. 3 din Legea nr. 51/1991 se pot desfășura doar în temeiul emiterii de către organul competent a unui mandat de securitate națională în urma parcurgerii unei proceduri specifice de autorizare, diferită de cea prevăzută în art. 140 din Codul de procedură penală.

Organele de securitate națională și cele judiciare implicate în desfășurarea procedurii de emiterie a mandatului de securitate națională sunt: organele cu atribuții în domeniul securității naționale (SRI, SIE, SPP etc.), procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (sau unul dintre procurorii anume desemnați de către procurorul general în acest sens) și președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție (sau unul dintre judecătorii anume desemnați care au competența de a judeca cererea de autorizare a măsurii). Observăm faptul că organele chemate să propună, soluționeze, și să pună în executare mandatul de securitate națională sunt aceleași, indiferent de natura amenințării prevăzută în art. 3.

Conform art. 15 din Legea nr. 51/1991, propunerea de autorizare a unor activități specifice din cele prevăzute la art. 14 alin. (2) se formulează în scris și trebuie să cuprindă:

- a) numele și funcția persoanei care formulează propunerea;
- b) data și locul emiterii propunerii;
- c) date sau informații din care să rezulte existența unei amenințări la adresa securității naționale, prin prezentarea faptelor și circumstanțelor pe care se întemeiază propunerea;
- d) motivația pentru care se impun activități specifice;
- e) categoriile de activități pentru care se propune solicitarea autorizării;

- f) dacă este necesară încuviințarea pătrunderii în spații private pentru desfășurarea de activități specifice;
- g) perioada pentru care se propune solicitarea autorizării;
- h) identitatea persoanei supusă măsurii, dacă aceasta este cunoscută;
- i) locul unde urmează a fi executate activitățile propuse, dacă acesta este cunoscut.

Alin. (2) al art. 15 stipulează că propunerea se înaintează procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și este examinată sub aspectul legalității și temeiniciei, în termen de 24 de ore de la înregistrare ori de îndată în cazurile urgente, de procurori anume desemnați de acesta. Din punct de vedere al legalității, procurorul competent verifică ca propunerii formulată în scris să nu-i lipsească niciun element dintre cele prevăzute la art. (1), în timp ce examenul temeiniciei se va efectua având în vedere datele și informațiile puse la dispoziție de către organul de securitate națională. În cazul în care propunerea este nejustificată, procurorul o respinge prin ordonanță motivată, comunicând aceasta de îndată organului care a formulat-o.

În cazul în care propunerea îndeplinește condițiile de legalitate și temeinicie, procurorul solicită în scris președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție autorizarea activităților propuse, solicitarea trebuind să cuprindă datele menționate la alin. (1). Ședința este nepublică, având loc în cameră de consiliu, iar judecătorul competent poate:

- cere suplimentarea de îndată, în scris, a argumentelor prezentate (art. 15 alin. (7))
- respinge cererea prin încheiere motivată care nu poate fi supusă niciunei căi de atac (art. 18 alin. (1)), caz în care o nouă autorizație cu privire la aceeași persoană poate fi solicitată și emisă numai dacă cererea se bazează pe noi date și informații și cu respectarea prevederilor art. 15-17.
- dispune autorizarea măsurilor, prin încheiere motivată, în cazul în care solicitarea este justificată, în acest sens fiind emis un mandat care trebuie să cuprindă:
 1. denumirea instanței, data, ora și locul emiterii;
 2. activitățile specifice autorizate, dintre cele prevăzute la art. 14 alin. (2);
 3. identitatea persoanei care este afectată de activitățile specifice, prin restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, dacă aceasta este cunoscută;
 4. organele care efectuează activitățile autorizate;
 5. persoanele fizice sau juridice care au obligația de a acorda sprijin la executarea activităților autorizate;
 6. precizarea locului sau a localităților în care se vor desfășura activitățile autorizate, dacă acestea sunt cunoscute;
 7. durata de valabilitate a autorizației.

În cazul în care este necesară autorizarea unor noi activități, mandatul inițial se completează în mod corespunzător, cu aplicarea procedurii prevăzute de art. 15.

Durata totală de aducere la îndeplinire a activităților prevăzute în Legea nr. 51/1991 care aduc atingere drepturilor și libertăților persoanelor poate fi dispusă pe cel mult 6 luni, dar poate fi prelungită în aceleași condiții, pentru motive temeinic justificate, fiecare prelungire neputând depăși 3 luni. Durata totală de desfășurare a activităților informativ-operative nu poate depăși 2 ani, termen generos reglementat de legiuitor, având în vedere dispozițiile din dreptul comun, în care supravegherea tehnică, cu privire la aceeași persoană și faptă, poate fi dispusă pe o perioadă de cel mult 6 luni, cu excepția unor situații în care măsurile autorizate nu pot depăși 120 de zile.

Asemănător Codului de procedură penală, și în Legea nr. 51/1991 regăsim procedura de autorizare a unor activități de către procuror, în cazul în care întârzierea obținerii autorizării (n.n. de la judecătorul competent, conform art. 17) ar prejudicia grav finalitatea activităților specifice necesare. Acestea pot fi autorizate pe o durată de maxim 48 de ore de către reprezentantul Ministerului Public, urmând a fi sesizat de îndată judecătorul pentru confirmarea și/sau continuarea măsurii. Judecătorul poate:

- să dispună continuarea activităților, respectând procedura din art. 15-17
- să dispună confirmarea activităților și păstrarea probelor sau să dispună încetarea măsurii și distrugerea probelor (art. 19 alin. (3))

În privința punerii în executare a mandatului de securitate națională, aceasta este de competența organului care face propunerea de încuviințare a activităților, fapt prevăzut de legislație (persoanele care solicită autorizarea, autorizează, pun în executare sau sprijină punerea în executare a autorizării...) și precizat în literatura de specialitate⁹. De remarcat este faptul că procurorul nu are dreptul de a asista la punerea în executare a măsurilor prevăzute în mandat și nici obligația de a supraveghea respectarea dispozițiilor legale astfel încât să nu fie încălcată legea.

O problemă aparte o reprezintă datele și informațiile obținute în urma desfășurării activităților specifice culegerii de informații de către organele de securitate națională. Conform art. 21 alin. (1), datele și informațiile de interes pentru securitatea națională, rezultate din activitățile autorizate, dacă indică pregătirea sau săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, sunt reținute în scris și transmise organelor de urmărire penală, potrivit art. 61 din Codul de procedură penală, însoțite de mandatul emis pentru acestea, la care se adaugă propunerea de declasificare, după caz, totală sau în extras, potrivit legii, a mandatului. Convorbirile și/sau comunicările interceptate, redate în scris, și/sau imaginile înregistrate se transmit organelor de urmărire penală în integralitate, însoțite de conținutul digital original al acestora. Asemănător C. pr. pen, organul care a desfășurat aceste activități este

⁹ Mihai Suiian, Metode speciale de supraveghere sau cercetare, p. 576, Editura Solomon, 2021.

obligat să-i aducă la cunoștință persoanei care a fost supusă măsurilor de supraveghere sau cercetare natura măsurilor și rezultatele obținute. Notificarea nu se va face dacă:

- a) ar putea conduce la periclitarea îndeplinirii atribuțiilor de serviciu ale organelor de stat cu atribuții în domeniul securității naționale, prin dezvăluirea unor surse ale acestora, inclusiv ale serviciilor de securitate și informații ale altor state;
- b) ar putea afecta apărarea securității naționale;
- c) ar putea aduce atingere drepturilor și libertăților unor terțe persoane;
- d) ar putea duce la deconspirarea metodelor și mijloacelor, inclusiv a tehnicilor speciale de investigare concrete, utilizate în cazul respectiv de organele de stat cu atribuții în domeniul securității naționale.

IV. Mandatul de securitate națională și supravegherea tehnică din dreptul comun. Controverse, deosebiri și unele decizii ale Curții Constituționale în materia securității naționale.

În primul rând, un aspect controversat privind procedura de încuviințare a supravegherii tehnice din legea specială vizează competența organelor judiciare. În dreptul comun, întâlnim 3 categorii de competențe: funcțională, materială și personală, ori în cazul emiterii unui mandat de securitate națională, competența este data doar de natura amenințării.

Spre exemplu, trădarea prin ajutarea inamicului constituie potrivit art. 3 alin. (c) din Legea nr. 51/1991 o amenințare la adresa securității naționale a României în timp ce Codul penal incriminează această faptă în art. 396. Din punct de vedere legal, poate fi aleasă oricare dintre cele două proceduri în vederea strângerii de date și informații cu privire la această faptă socialmente periculoasă. Pe de-o parte, în cazul procedurii din legea specială, încuviințarea unor metode care restrâng drepturile și libertățile persoanei va fi dispusă de către un judecător de la Înalta Curte de Casație și Justiție anume desemnat în acest sens dar, pe de altă parte, în cazul procedurii din dreptul comun, supravegherea tehnică va fi încuviințată de către un judecător de la Curtea de apel care are competența de a judeca cauza în primă instanță (art. 38 alin. (1) și (2) din C. pr. pen.).

Interesant este ce se întâmplă în cazul în care se urmează procedura prevăzută de legea specială, sunt sesizate organele de urmărire penală conform art. 21 din Legea nr. 51/1991 rap. la art. 61 din C. pr. pen, se efectuează urmărirea penală de către procurorul competent de la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel, inculpatul este trimis în judecată iar în procedura de cameră preliminară se constată nelegalitatea procedurii de emiterie a mandatului de securitate națională. Finalitatea pe care o are combinarea celor două proceduri este cu adevărat nefericită în condițiile în care judecătorul de la o instanța ierarhic inferioară se pronunță asupra legalității încuviințării unor măsuri de către judecătorul de la instanța supremă.

În al doilea rând, un alt aspect controversat se referă la valoarea probantă a datelor și informațiilor obținute în urma punerii în aplicare a mandatului de securitate națională. În viziunea legii procesual penale, atunci când se săvârșește o infracțiune iar un organ de constatare are o suspiciune cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, este obligat să întocmească un proces-verbal de constatare, care va constitui act de sesizare al organelor de urmărire penală conform art. 61 alin. (5) din C. pr. pen.

De asemenea, art. 21 alin. (1) din legea specială stipulează că rezultatele obținute în urma activităților autorizate sunt reținute în scris și transmise organelor de urmărire penală, potrivit aceluiași articol 61, însoțit de mijloacele materiale de probă specifice (convorbirile redată în scris însoțite de conținutul digital al acestora etc.).

Problema care se ridică este dacă rezultatele obținute în urma acestui procedeu probatoriu (activitățile specifice culegerii de informații) pot fi valorificate ca probe în procesul penal. Răspunsul firesc și acceptat și de doctrină este că probele obținute în acest mod nu pot fi avute în vedere într-o cauză penală dintr-un motiv lesne de înțeles: au fost obținute în afara cadrului procesual, putând fi însă utilizate ca temei pentru sesizarea organelor de urmărire penală („Metodele speciale de supraveghere sau cercetare constituie procedee probatorii în procesul penal, reglementarea acestora fiind necesară atât pentru protejarea dreptului la viață privată, cât și pentru respectarea caracterului echitabil al procesului penal, spre deosebire de activitățile specifice culegerii de informații, care nu vor putea fi valorificate ca probe în procesul penal”¹⁰).

În dreptul comun, o condiție sine qua non pentru a fi dispusă supravegherea tehnică este să fi fost începută urmărirea penală¹¹. Prin urmare, mijloacele materiale de probă obținute în urma acestui procedeu probatoriu (spre exemplu, procesele verbale de transcriere ale convorbirilor telefonice însoțite de suportul electronic aferent) vor putea fi considerate ca fiind legal obținute numai dacă procedeu probatoriu a fost legal autorizat. Altfel, în cazul în care se constată nelegalitatea procedurii probatorii, va interveni sancțiunea nulității care își va produce efectele atât față de acesta cât și față de rezultatele obținute în urma supravegherii tehnice.

Ținând cont de cele prezentate anterior, obținerea probelor în urma desfășurării procedurii din legea specială nu pare a fi cea mai inspirată alegere atunci când vine vorba de investigarea unor infracțiuni contra securității naționale, având în vedere faptul că nu vor putea fi administrate în cadrul procesului penal. Cu toate acestea, în condițiile legii, în urma sesizării organelor de urmărire penală, persoanele care au luat cunoștință de săvârșirea unor infracțiuni pot fi audiate ca martori.

¹⁰ Mihai Suian, op. cit., p. 547.

¹¹ Mihail Udriou, Fișe de procedură penală. Partea generală, p. 272, Editura C.H. Beck, București, 2020.

Pe de altă parte, în cazul audierii ca martori a persoanelor care desfășoară activități informativ-operative, legislația penală și procesul penal coroborate cu Legea nr. 51/1991 creează dificultăți în ceea ce privește situația acestora, fiind mai mult decât dificil de gestionat. Să luăm ca exemplu infracțiunea de la art. 396 din Codul Penal. În cazul în care, în urma punerii în executare a unui mandat de securitate națională ce vizează amenințarea constând în trădarea prin ajutarea inamicului, un ofițer de informații care ia act de săvârșirea acestei infracțiuni, este obligat să denunțe de îndată fapta organelor competente, în caz contrar operând prevederile art. 410 Cod penal privind nedenunțarea unor infracțiuni contra securității naționale. De asemenea, art. 33 din Legea nr. 51/1991 stipulează că persoanele prevăzute la art. 32 (n.n. ofițerii de informații), chemate ca martori în fața organelor judiciare, pot face depoziții cu privire la faptele și împrejurările ce privesc securitatea națională, de care au luat cunoștință în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu și în legătură cu acestea, numai cu încuviințarea scrisă a șefului organului din care fac parte. Întrebarea care se ridică este următoarea: ce se întâmplă în cazul în care, în urma sesizării organelor de urmărire penală de către ofițerul de informații și a declasificării datelor și informațiilor de la dosar, acesta este chemat în fața organelor judiciare pentru a depune mărturie iar șeful organului din care face parte nu își dă acordul, ba chiar mai mult îi ordonă să nu spună nimic din informațiile pe care le-a aflat? În cazul în care va depune mărturie, vor fi incidente prevederile art. 417 din Codul penal privind infracțiunea de insubordonare?

În al treilea rând, o altă problemă care poate apărea în practică este cea legată de caracterul de informații clasificate întâlnite în procedura specială. În cazul în care un organ de siguranță națională are date și informații cu privire la săvârșirea de infracțiuni contra securității naționale, ar trebui ca după efectuarea activităților specifice culegerii de informații și până la sesizarea organelor de urmărire penală, să efectueze un examen privind oportunitatea declasificării sau trecerii într-un alt grad de clasificare a rezultatelor operațiunilor informativ-operative, astfel încât odată demarată procedura judiciară să nu se constate că inculpatul nu poate să-și asigure apărarea pe motiv că apărătorul său nu are acces la datele din dosar din cauza caracterului clasificat al acestora, soluția care ar interveni în acest caz fiind achitarea. Mai mult decât atât, în jocul subteran al serviciilor secrete este mai important ca în urma unei activități de spionaj să găsești o formulă prin care să îl împiedici pe spion să dezvăluie informațiile aflate decât ca acesta să fie adus în fața legii și să răspundă penal, întrucât acele informații pot pune în pericol siguranța statului.

Dat fiind că în ultimii ani Curtea Constituțională a pronunțat unele decizii care vizează și domeniul securității naționale, vom prezenta în cele ce urmează câteva dintre acestea.

O decizie importantă din punct de vedere al stabilirii obiectivelor organelor de securitate națională și al celor judiciare este DCC nr. 91/2018 în care se arată că

„scopul în care sunt utilizate activitățile întreprinse în domeniul securității naționale este diferit de cel al activității procesual penale. Primele se axează pe cunoașterea, prevenirea și înlăturarea amenințărilor interne sau externe cu scopul realizării securității naționale, iar celelalte au ca scop tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Astfel, într-o interpretare sistematică și teleologică, rezultă că Legea nr. 51/1991 și Codul de procedură penală au finalități diferite, care se reflectă și în scopul pentru care este dispusă autorizarea unor activități specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului/ măsura supravegherii tehnice”.

De asemenea, DCC nr. 51/2016 care a constatat neconstituționalitatea sintagmei „ori de alte organe specializate ale statului” din cuprinsul dispozițiilor art. 142 alin. (1) din Codul de procedură penală a rezolvat în mod definitiv problema amestecării serviciilor secrete în activitatea de cercetare penală, rezultând că acestea nu au competența de a desfășura activități specifice organelor judiciare.

În final, DCC nr. 96/2019 privind „existența unui conflict juridic de natură constituțională între Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Parlamentul României, pe de-o parte, și Înalta Curte de Casație și Justiție și celelalte instanțe judecătorești, pe de altă parte, generat de încheierea între Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Serviciul Român de Informații a Protocolului nr. 00750 din 4 februarie 2009, precum și de exercitarea, în mod necorespunzător, a controlului parlamentar asupra activității Serviciului Român de Informații”.

V. Dimensiunea morală și/ sau etică a utilizării serviciilor secrete în justiția penală

Așa cum am arătat în prezenta lucrare (pct. I.2.), din punct de vedere istoric, activitatea serviciilor secrete se confunda cu activitatea organelor de cercetare penală. Mai mult decât atât, în anul 1874, prefectul Poliției Capitalei, Constantin Moret Blaremburg, a cerut primului ministru Lascăr Catargiu sporirea atribuțiilor și puterii comisarilor de poliție, inclusiv dreptul de a judeca infracțiuni¹², propunere care a fost însă respinsă „Toate acestea s-au realizat (...), mai puțin propunerea de a se da prefectului și comisarilor dreptul de a judeca infracțiuni, respinsă la 28 septembrie 1874 de Al. Lahovary, ministrul justiției, întrucât argumenta el că s-ar fi încălcat principiul separării puterilor în stat, puterea administrativă fiind separată de cea judecătorească”¹³. Remarcăm tendința serviciilor secrete de a-și mări atribuțiile și de a controla într-o proporție cât mai mare activitatea oamenilor, lucru rămas actual chiar și după 150 de ani.

¹² Sorin Aparaschivei, op. cit., p. 103.

¹³ Sorin Aparaschivei, op. cit., p. 104.

Pentru a putea aborda problema morală și de etică a implicării serviciilor secrete în justiție, trebuie să menționăm câteva aspecte din legislația națională. În prezent, ofițerii din cadrul Serviciului Român de Informații au calitatea de organe de cercetare penală speciale, cu „scopul de a pune în executare mandatele de supraveghere tehnică, ca urmare a dispoziției procurorului”¹⁴. De asemenea, în viziunea Legii nr. 51/1991, ofițerii de informații sunt cei care propun încuviințarea unor activități de culegere de informații speciale și cei care pun în executare aceste măsuri. Așadar, la momentul actual, putem vorbi de o justiție fără influența serviciilor secrete doar la nivel teoretic, iar nu și practic, însă, cu toate acestea, rolul pe care îl joacă în cadrul procedurilor penale tinde să devină din ce în ce mai restrâns.

Adevărata problemă cu care se confruntă societatea este reprezentată de nerespectarea principiului bunei credințe în activitatea de intelligence. Abuzurile care au avut loc în ultimii ani trădează, pe de-o parte, fragilitatea legislației românești iar, pe de altă parte, lipsa unor valori morale precum binele și dreptatea în rândul unora dintre ofițerii de informații (dublate, probabil, de sancțiunile care ar fi putut interveni în cazul nerespectării ordinilor). În plus, în loc să-și concentreze activitatea spre adevăratele amenințări la adresa securității naționale (spionajul cibernetic, protecția infrastructurilor critice, asigurarea stabilității economice, politice și sociale etc.), serviciile secrete românești au depus eforturi considerabile pentru a respecta prevederile unor protocoale de colaborare declarate nelegale de către CCR. Sigur, este de datoria unui serviciu secret să dețină informații, să-și creeze surse umane de informare (HUMINT¹⁵) ș.a.m.d., dar toate acestea trebuie orientate către binele comun al societății, cu respectarea drepturilor și libertăților individuale.

În altă ordine de idei, infrastructura deținută de serviciile de informații ar putea fi de un real folos organelor de urmărire penală. Aplicațiile informatice bazate pe inteligență artificială cu rol de recunoaștere facială sau a vocii pot juca un rol definitiv în procedura de prindere a unui făptuitor care se sustrage de la răspunderea penală. Să nu mai vorbim de teledetecția prin satelit...

În încheiere, putem afirma că serviciile de informații pot colabora cu organele de urmărire penală în faza de urmărire penală prin punerea la dispoziție a infrastructurii tehnice, cu următoarele condiții:

1. existența unui cadru legal foarte precis care să nu lase loc de interpretare
2. sancționarea încălcării legii, mai ales când se aduce atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului
3. exercitarea unui control real asupra activităților serviciilor de informații, iar nu doar de formă

¹⁴ Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*. Ed. a III-a, revizuită și adăugită, p. 187, Editura Universul Juridic, București, 2020.

¹⁵ <https://intelligence.sri.ro/humint-intelligence-din-surse-umane/>.

VI. Concluzii

De foarte multe ori, serviciile secrete desfășoară activități specifice culegerii de informații care restrâng drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor. Faptul că autorizarea unor astfel de măsuri se face în conformitate cu legea, pentru fiecare amenințare și persoană în parte, cu indicarea concretă a activităților ce urmează a fi desfășurate, iar în cadrul procedurii își dau concursul cei mai experimentați magistrați ai țării, reprezintă garanții rezonabile că organele de securitate națională nu abuzează de mijloacele și instrumentele pe care le au la dispoziție.

Problema care apare, așa cum am arătat pe parcursul lucrării, este legată de coroborarea celor 3 acte normative antemenționate în cazul în care se săvârșește o infracțiune care aduce atingere siguranței statului. În mod logic, pentru a strânge date și informații, organele de anchetă ar trebui să aleagă ca temei legal normele prevăzute în Codul de procedură penală, întrucât probele obținute în urma activității specifice culegerii de informații nu pot fi avute în vedere în cadrul procesului penal. Totodată, în cazul în care organele de siguranță națională, din datele pe care le au la dispoziție, constată pregătirea sau săvârșirea unor infracțiuni, au obligația de a sesiza organele de urmărire penală conform art. 61.

Având în vedere faptul că, în general, amenințările la adresa securității naționale conform art. 3 din Legea nr. 51/1991 pot întruni elementele constitutive ale unor infracțiuni, nimic nu împiedică serviciile secrete să sesizeze organele competente pentru a investiga faptele, în loc să demareze procedura de emitere a mandatului de securitate națională, întrucât la baza oricărui demers găsim ca temei existența unor date sau informații.

Deschiderea unui dosar de urmărire penală in rem poate aduce câteva avantaje, și anume:

- în cazul în care amenințările la adresa securității nu sunt confirmate se poate dispune o soluție de clasare, iar în cazul în care sunt confirmate, organul judiciar poate acționa în consecință având în vedere existența cadrului legal de desfășurare a procesului penal
- posibilitatea utilizării metodelor speciale de supraveghere sau cercetare în urma cărora să se obțină probe ce vor putea fi folosite în procesul penal
- eliminarea problemelor privind competența serviciilor secrete de a investiga infracțiuni

În concluzie, putem afirma că procedura de investigare a amenințărilor la adresa securității naționale prevăzută în Legea nr. 51/1991 are un caracter redundant având în vedere prevederile codului de procedură penală, iar legiuitorul ar trebui să ia în calcul, pentru o mai bună administrare a actului de justiție, modificarea legii speciale având în vedere atribuțiile serviciilor secrete și posibilitatea acestora de a investiga infracțiuni contra siguranței statului.

Referințe bibliografice

- Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală. Ed. a III-a, revizuită și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2020;
- Ion Neagu, Mircea Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea specială. Ed. a III-a, revizuită și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2021;
- Mihai Suian, *Metode speciale de supraveghere sau cercetare*, Editura Solomon, 2021.;
- Mihail Udroi, *Fișe de procedură penală. Partea generală*, Editura C.H. Beck, București, 2020;
- Mihail Udroi, *Fișe de procedură penală. Partea specială*, Editura C.H. Beck, București, 2021;
- Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații de la Regulamentul Organic și până după Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, București, 2018;
- <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/500-de-ani-scrisoarea-lui-neacsu-din-campulung-cel-mai-vechi-document-scris-in-limba-romana/>;
- <https://intelligence.sri.ro/humint-intelligence-din-surse-umane/>;
- <https://intelligence.sri.ro/mandatul-de-securitate-nationala/>;
- <https://www.sri.ro/momente-cheie/>;
- <https://sie.ro/istoria.html>;
- Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală;
- Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României;
- Legea nr. 286/2009 privind Codul penal al României;
- Legea nr. 14/1992 privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații.

TRAFICUL DE PERSOANE ÎN SCOPUL EXPLOATĂRII SEXUALE DIN PERSPECTIVĂ PROCEDURALĂ ȘI A ASISTENȚEI JUDICIARE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ.

Anca Gabriela MATEI*

Abstract

Lucrarea se concentrează asupra analizării traficului de persoane în scopul exploatării sexuale din perspectiva normelor procedurale penale atât internaționale și europene, cât și naționale, a instrumentelor de asistență judiciară internațională în materie penală necesare anchetării și arestării persoanelor care săvârșesc infracțiunea traficului de persoane în afara granițelor statului și a factorilor sociali ce influențează creșterea sau scăderea cazurilor de trafic de persoane în scopul exploatării sexuale în România. În cadrul lucrării se vor defini termenii cheie, se va face diferența încadrării juridice între traficul de persoane în scopul exploatării sexuale și cea a proxenetismului, se vor prezenta normele procedurale penale pentru combaterea traficului de persoane și a protejării victimei, alături de analiza ordinului european de anchetă și a mandatului european de arestare. La finalul lucrării se vor prezenta concluziile relevante și se va dezbate importanța factorilor sociali și modul în care aceștia influențează rata cazurilor traficului de persoane în scopul exploatării sexuale.

Cuvinte cheie: *Trafic de persoane, exploatare sexuală, legislație internațională, legislație europeană, legislație națională, norme procedurale, ordin european de anchetă, mandat european de arestare, factori sociali.*

I. Introducere

Traficul de persoane reprezintă o infracțiune gravă ce suprimă libertatea și demnitatea umană, infracțiunea contravine drepturilor fundamentale ale omului și este interzisă în mod explicit atât de legislația națională, cât și de cea europeană și internațională.

Din cauza severității infracțiunii și a amplitudinii pe care a cunoscut-o la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000, stabilirea cadrului legislativ european și

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București;(e-mail:ancadr158818@univnt.ro).

Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. SLĂVOIU Radu (e-mail: raduslavoiu@yahoo.ro) și a asist. univ. dr. STOICA CANTEMIR Nadia (e-mail: av.nadiacantemir@yahoo.com).

internațional de incriminare a traficului de persoane, de protejare a victimelor și de sporire a cooperării între state în materie penală, a devenit un instrument vital atât pentru combaterea traficului de persoane, cât și salvarea și oferirea asistenței necesare victimelor.

În acest sens, lucrarea analizează legislația națională și măsurile și procedurile pe care România s-a angajat să le adopte în urma ratificării Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, a Protocolului adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane și a Convenției Europene privind lupta împotriva traficului de ființe umane, alături de Directiva din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejare a victimelor.

Așa cum se poate observa, conform normelor legale amintite mai sus, instituția traficului de persoane este una complexă și demnă de o analiză cât mai clară, astfel lucrarea se va concentra doar asupra studiului traficului de persoane în scopul exploatării sexuale, fiind unul dintre cele mai dure și răspândite forme de exploatare în Europa Centrală și de Sud-Est¹.

Așadar, în cuprinsul lucrării se va face distincția încadrării juridice a traficului de persoane în scopul exploatării sexuale și a proxenetismului și se vor analiza normele internaționale, europene și naționale pentru combaterea acestei infracțiuni.

De asemenea, lucrarea va analiza și instituția asistenței judiciare internaționale în materie penală din perspectiva ordinului european de anchetă și a mandatului european de arestare ca instrumente de tragere la răspundere a persoanelor care comit infracțiunea traficului de persoane în scopul exploatării sexuale, în tot sau în parte, în afara granițelor României.

La sfârșitul studiului se vor prezenta concluziile relevante și se vor indica factorii sociali ce determină creșterea ratei traficului de persoane în scopul exploatării sexuale, aceștia vor fi prezentați în partea finală a lucrării pentru a păstra focusul asupra analizei legale a infracțiunii pe tot parcursul cuprinsului.

II. Situația actuală a traficului de persoane în scopul exploatării sexuale și încadrarea juridică a infracțiuni în mod comparativ cu cea a proxenetismului.

Conform raportului realizat de Biroul Internațional al Muncii, structură specializată a Organizației Națiunilor Unite, până în anul 2016 au fost traficate 40 de milioane de persoane, 25 de milioane în scopul muncii forțate și 15 milioane în scopul mariajului forțat, 71% din victime fiind femei sau fete.²

¹ Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, Raportul global asupra persoanelor traficate 2020, pag. 139, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf.

² Biroul Internațional al Muncii, Raportul privind estimările la nivel mondial privind sclavia modernă, pag. 5, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf.

Pentru a putea avea o perspectivă completă asupra situației traficului de persoane la nivel internațional și european și pentru a putea analiza legislația națională într-un context statistic corect, vom aminti raportul realizat în 2020 de către Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, structură specializată în cadrul Organizației Națiunilor Unite, raport ce a fost realizat pe baza datelor primite din statele membre cu privire atât la vârsta, sexul și țara de origine a victimelor, cât și date privind persoana inculpatului.

În baza informațiilor furnizate s-a concluzionat că în țările din Europa Centrală și de Sud-Est, inclusiv România, 53% din victimele traficate au fost femei, 21% bărbați, 4% minori de sex masculin și 22% minori de sex feminin, 64% dintre aceștia fiind traficați în scopul exploatării sexuale, iar 84% dintre făptuitorii sunt cetățeni ai țării în care săvârșește infracțiunea.³

Analizând rapoartele mai sus amintite se poate concluziona că exploatarea sexuală este cea mai frecventă formă de trafic de persoane în România.

Pentru a putea avea o înțelegere cât mai clară asupra infracțiunii și ca mai apoi să poată fi analizate normele procedurale și cele de asistență judiciară internațională în materie penală, va fi necesară încadrarea juridică a traficului de persoane în scopul exploatării sexuale în mod comparativ cu cea a proxenetismului.

Astfel, traficul de persoane este reglementat în dreptul român prin Legea 678/2001 și art. 210 din Cod pen., iar proxenetismul este reglementat de art. 213 din Cod pen.

Conform analizei art. 210 Cod pen. se poate observa că elementul material al traficului de persoane este redat de acțiunile prevăzute de alin. (1) al articolului amintit mai sus, mai exact: recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unei persoane în scopul exploatării acesteia.

Prin persoană exploatăată se înțelege persoana obligată la prostituție, la manifestări pornografice în vederea producerii și difuzării de materiale pornografice sau la alte forme de exploatare sexuală, definiție oferită de art. 182 lit. c Codul pen.

Astfel, înțelegând ce presupune obiectul material și traficea în scopul exploatării sexuale, lucrarea se va concentra asupra îndeplinirii condițiilor necesare pentru încadrarea infracțiunii drept trafic de persoane. Respectiv condițiile prevăzute de art. 210 alin. (1), lit. a, b și c: constrângerea, răpirea, inducerea în eroare, abuzul de autoritate, profitarea de stare de imposibilitate de apărare a victimei sau de vulnerabilitatea acesteia, oferirea sau acceptarea de bani sau alte foloase în schimbul primirii consimțământului persoanei care are autoritate asupra victimei.

Aspectul final ce trebuie analizat din perspectiva încadrării juridice a traficului de persoane este redat de art. 210 alin. (3), ce face referirea la

³ Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, Raportul global asupra persoanelor traficate 2020, pag. 139, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf.

imposibilitatea consimțirii faptei de către victimă. Consimțământul într-o astfel de situație nu poate fi prezumat a fi liber exprimat, ci unul viciat, astfel legiuitorul a dorit să evite procedura complexă și de lungă durată a demonstrării lipsei de consimțământ și a prevăzut art. 210 alin. (3) ca text de lege ce reglementează expres problematica expusă mai sus.

Considerând că au fost expuse elementele necesare încadrării juridice a traficului de persoane în scopul exploatării sexuale, se va trece la analizarea comparativă a acestora cu cele ale proxenetismului.

Așadar, dacă în cazul infracțiunii anterioare se discuta despre elementul material ca fiind recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unei persoane în scopul exploatării sale, în cazul proxenetismului, elementul material este redat de art. 213 alin (1), respectiv: determinarea, înlesnirea sau obținerea de foloase patrimoniale din urma practicării prostituției.

În plus, dacă în cazul traficului de persoane în scopul exploatării sexuale victima nu poate consimți fapta, în cazul proxenetismului se prezumă că persoana care se prostituează își oferă consimțământul.

În acest sens, diferența substanțială între cele două este însăși consimțământul, doctrina și jurisprudența susținând că în cazul proxenetismului, persoanele care sunt îndemnate sau cărora li s-a înlesnit practicarea prostituției și-au oferit consimțământul într-un mod neviciat, contrar situației traficului de persoane.

Deși, există o diferență majoră între cele două din punct de vedere al consimțământului, se ridică problema modului de interpretare a art. 213, alin. (2), ce prezintă ipoteza în care determinarea sau înlesnirea practicării prostituției se face prin constrângere, situație în care consimțământul subiectului pasiv este viciat, astfel se va întreba în mod corect unde este limita terminării infracțiunii de proxenetism și începerea infracțiunii traficului de persoane în scopul exploatării sexuale.

Doctrina și practica judiciară nu oferă o perspectivă și delimitare clară asupra modalităților de constrângere ce ar fi incidente în cazul art. 213 alin (2) și cele incidente în art. 210.

Astfel, lucrarea apreciază că distincția se va face în baza modalităților prin care victima este constrânsă în scopul practicării prostituției, mai exact dacă actele de constrângere vor fi cele amintite de art. 210 alin.(1), lit a, b sau c, infracțiunea va fi cea de trafic de persoane în scopul exploatării sexuale și nu de cea de proxenetism.

Deși dezbateră privind nuanțele ce trebuie atribuite modurilor de viciere a consimțământului în ipoteza art. 213 alin (2) este una amplă și demnă de o analiză complexă, lucrarea se va concentra doar pe sublinierea distincției făcute mai sus și explicarea acesteia pe scurt în baza unui exemplu apărut în practica judiciară.

În acest sens, vom aminti decizia nr. 876/A din 23 iunie 2015 a Curții de Apel București, conform căreia au fost respinse cererile de schimbare a încadrării juridice solicitate de persoanele vătămate, din proxenetism în trafic de persoane.

Cererea schimbării încadrării juridice a fost determinată de condițiile în care persoanele vătămate au fost nevoite să se prostitueze, mai exact: imposibilitatea stabilirii numărului clienților sau a practicilor sexuale, nu au primit banii promiși; erau controlate și supravegheate de către inculpați; nu puteau decide asupra elementelor esențiale precum hrana și hainele; le-au fost oprite actele de identificare de către inculpați.

Instanța a decis să respingă cererea de schimbare a încadrării juridice, justificând că nu au existat tehnici de racolare prin înșelăciune, întrucât nu s-a profitat de naivitatea victimelor, acestea au practicat anterior prostituția și puteau înțelege ce presupune o astfel de activitate ilegală⁴.

Deși lucrarea respectă decizia oferită de Curtea de Apel București, nu se poate ralia cu aceasta, considerând că în cazul de mai sus este prezentată în mod evident problema ridicată de modurile de viciere a consimțământului și dacă acestea pot fi considerate condițiile prin care a fost realizată infracțiunea de proxenetism sau cea de trafic de persoane.

Motivul pentru care lucrarea nu se raliază cu decizia Curții de Apel este justificat de modul în care inculpații au prezentat situația persoanelor vătămate, mai exact promisiunea de a câștiga sume mari de bani, și deși suntem acord ca au fost puține detalii oferite și că victimele ar fi putut să preconizeze situația, se consideră ca predictibilitatea se oprește doar asupra sumei de bani primite și nu a condițiilor de exercitarea a muncii și cele privitoare la cazare.

Din această perspectivă și a condițiilor în care victimele au fost ținute să realizeze actele de prostituție, considerăm că infracțiunea se încadrează ca trafic de persoane în scopul exploatării sexuale din perspectiva art. 210 alin. (1) în ceea ce privește recrutarea și art. 210 alin. (1) lit. a și b, respectiv inducerea în eroare prin prezentarea unei oferte ce nu va avea să fie îndeplinite și imposibilitatea victimelor de a își putea exprima opinia legată de deciziile esențiale.

2.1. Analiza normelor internaționale, europene și naționale de procedură penală în vederea combaterii traficului de persoane în scopul exploatării sexuale și oferirea protecției și asistenței necesare victimei.

Lucrarea se concentrează asupra analizării traficului de persoane în scopul exploatării sexuale raportată la reglementările naționale, însă actele normative internaționale și europene reprezintă un element cheie în setarea cadrului și a direcției legislative pe care statele au adoptat-o atât din perspectiva normelor

⁴ C. Apel București, decizia nr.876/A din 23 iunie 2015, în BJ București, 2015, pp. 81-84.

procedurale aplicabile în cursul urmăririi penale și a fazei de judecată, cât și cea a celor referitoare la protejarea victimelor.

De aceea vom prezenta normele procedurale incluse în Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane și în Convenția Europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane, alături de Directiva din 5 aprilie 2011 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor.

Astfel actele legislative internaționale și europene prevăd următoarele norme procedurale și măsuri de protejare și sprijinire a victimelor:

- Statele părți pot măsuri bilaterale sau multilaterale cu celelalte state ratificante pentru diminuarea factorilor ce pun persoanele la risc de a fi traficate.⁵
- Statele părți se obligă să stabilească programele și măsurile necesare prevenirii traficului de persoane.⁶
- Statele părți trebuie să elibereze actele necesare sau documentele de călătorie în cazul în care victimă traficului de persoane aflată pe teritoriul său nu le deține și nu se poate întoarce în statul în care își are reședința din cauza aceasta.⁷
- Întărirea de către statele părți a controalelor la frontieră, însă fără a se aduce atingere aranjamentelor internaționale cu privire la libera circulație.⁸
- Statele părți se obligă să ia măsuri de realizarea a actelor de identitate cât să nu poată fi ușor falsificate și să asigure controlul actelor tuturor pasagerilor din mijloacele de transport ajunse la punctele de frontieră.⁹
- Statele părți nu vor urmării penal victimele pentru trecerea granițelor în mod fraudulos în cazurile traficului de persoane transfrontalier.¹⁰
- Pentru începerea urmăririi penale nu este necesară depunerea de către victimă a plângerii dacă infracțiunea a fost comisă pe teritoriul statului unde victima are reședința permanentă. Plângerea este necesară doar dacă infracțiunea s-a săvârșit pe teritoriul altui stat, acesta din urmă asigurând

⁵ Punctul 4 al art. 9 din Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor.

⁶ Punctul 2 al art. 9 din Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor.

⁷ Punctul . 2 al art. 8 din Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor.

⁸ Punctul 1 al art. 11 din Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor.

⁹ art . 12 din Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor.

¹⁰ Art. 8 din Directiva privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia din 5 aprilie 2011.

- posibilitatea victimei de a depune plângere la autoritatea competentă a statului unde are reședința permanentă.¹¹
- Statele părți se obligă să adopte măsuri de protecție ale victimelor pe durata urmăririi penale și nu numai, măsuri ce pot presupune: *protecția fizică, atribuirea unui nou loc de reședință, schimbarea identității și sprijinul pentru obținerea unui loc de muncă*¹².
 - Statele părți iau măsurile necesare acordării sprijinului și asistenței victimei îndată ce autoritățile competente au un indiciu întemeiat că victima respectivă este traficată, mai mult asistența și sprijinul din partea statului nu sunt condiționate de cooperarea victimei.¹³
 - Statele părți se asigură că: victimă are acces imediat la consiliere și reprezentare juridică; pe parcursul cercetărilor penale și a fazei de judecată acesta nu va fi revictimizată prin adresarea de întrebări inutile, prin depunerea mărturiei în ședință publică, prin supunerea victimei la contactul vizual cu acuzații pe parcursul depunerii mărturiei.¹⁴
 - Statele părți vor asigura măsuri de reabilitare a victimei, precum: accesul la îngrijirile medicale, servicii de traducere și interpretare, acces la piața muncii.¹⁵

Normele din actele internaționale amintite mai sus reprezintă baza legală pe care România s-a obligat să o adopte în momentul ratificării Convențiilor și actelor adiționale acestora, astfel vom începe analiza normele procedurale prevăzute de legea națională.

În acest sens se va aminti Legea 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, concentrându-se în special asupra Capitolului IV ce cuprinde dispozițiile privind procedura judiciară și a Capitolului V ce face referire la protecția și asistența victimelor traficului de persoane.

Procedurile speciale incluse în Legea 678/2001 prevăd posibilitatea persoanei vătămate de traficul de persoane în scopul exploatării sexuale să ceară judecarea cauzei în ședință nepublică, posibilitate evocată de art. 25 din legea amintită mai sus.

Posibilitatea de a se judeca în ședință nepublică reprezintă un aspect deosebit de important atât pentru protejarea victimei, cât și pentru buna desfășurarea a ședinței de judecată.

¹¹ Art. 27 din Convenția Europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane.

¹² Art 28 din Convenția Europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane.

¹³ Art. 11 din Directiva privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia din 5 aprilie 2011.

¹⁴ Art. 12 din Directiva privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia din 5 aprilie 2011.

¹⁵ Art. 13 din Convenția Europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane.

Pentru a susține cât mai clar ipoteza emisă mai sus se va aminti și articolul 27 din același text de lege, ce prevede că Ministerul Afacerilor Interne asigură protecția fizică a victimelor conform normelor prevăzute de art. 133 Cod. proc. pen.

În cadrul art. 133 Cod. proc. pen se prezintă posibilitatea organului de urmărire penală de luare a măsurilor de protecție față de victimele traficului de persoane prevăzute de art. 124-130, norme ce se referă la procedura de oferire a statutului de martor amenințat și efectele pe care le produce pe parcursul fazei urmăririi penale și a judecării.

Mai exact, conform art. 126 alin (1), art.127 și art. 128 Cod proc. pen, victimele traficului de persoane în scopul exploatării sexuale pot primi diferite măsuri de protecție în funcție de fiecare fază procesuală.

În cazul urmăririi penale, victima va putea obține următoarele măsuri: supravegherea și paza locuinței sau asigurarea unei locuințe temporare; însoțirea și asigurarea protecției victimei sau a membrilor de familie în cursul deplasărilor; acordarea unui pseudonim sub care se va semna declarația de către martor pentru protecția datelor de identitate, audierea victimei prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea și imaginea distorsionată, declarația dată de martorul amenințat nu va cuprinde adresa reală, aceasta consemnându-se într-un registru special la care au acces doar organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța.

Adoptarea măsurilor în cursul urmăririi penale se dispun de către procuror prin ordonanță motivată și se păstrează în condiții de confidențialitate.

În cazul în care starea de pericol a survenit în cursul procedurii de cameră preliminară se va putea sesiza din oficiu, sau la sesizarea procurorului, judecătorul de cameră preliminară pentru dispunerea măsurilor de protecție.

Măsurile ce se vor dispune în cursul procedurii de cameră preliminară sunt identice cu cele dispune în cursul judecării și cu o parte din cele enunțate mai sus și pe care nu le vom mai reaminti, mai exact: nepublicitatea ședinței de judecată pe durata ascultării martorului amenințat, ascultarea martorului fără ca acesta să fie prezent în sala de judecată.

Modul de dispunere a măsurilor de protecție în cursul judecării se poate face din oficiu, la cererea procurorului, a martorului, a părților sau a persoanei vătămate.

Cererea formulată se soluționează în cameră de consiliu fără prezența persoanei care a formulat cererea, cu excepția situației când este formulată de procuror, prezența sa fiind obligatorie. Instanța va pronunța prin încheiere motivată, fără a putea fi supusă căii de atac, măsurile pot rămâne în aplicare și după terminarea procesului, fiind aplicabile în acest caz dispozițiile legii speciale.

Astfel, se înțelege că în cadrul urmăririi penale și a judecării se poate dispune luarea măsurilor de protejare a victimelor, măsuri pe care lucrarea le consideră imperios necesare în cazurile traficului de persoane în scopul exploatării sexuale. Dată fiind experiența traumatizantă prin care victimele au trecut și modurile de

amenințare și manipulare folosite de inculpații pentru a le descuraja să continue procesul penal, lipsa măsurilor ar însemna o revictimizare și expunerea la retraficare.

În mod cert, Legea 678/2001 prevede în cuprinsul Capitolului V toate măsurile necesare de asistență a victimei pe parcursul procesului și de reintegrarea socială a acesteia, lucrarea ar fi dorit să abordeze toată instituția măsurilor amintite mai sus, însă fiind una complexă nu pot fi analizat în întregime, dar au fost expuse măsurile ce au un impact semnificativ asupra temei alese.

În contextul expunerii și analizării măsurilor impuse atât la nivel internațional, european, cât și național, și a eforturile depuse de state prin adoptarea măsurilor de cooperarea pentru prevenirea acestui gen de infracțiuni este just să existe întrebare de ce rata traficului de persoane în scopul exploatării sexuale este atât de mare în țările estice din Europa. Problema ridicată de această ipoteză va fi adresată în partea finală a lucrării alături de concluzii.

2.2. Ordinul european de anchetă și mandatul european de arestare, instrumente esențiale ale asistenței judiciare internaționale în materie penală pentru tragerea la răspundere a făptuitorilor.

Așa cum am precizat anterior, traficului de persoane în scopul exploatării sexuale nu se realizează numai pe teritoriul României, ci în multe dintre cazuri victimele sunt transportate în mod fraudulos peste punctele de frontieră de către făptuitori, adesea în țările vestice precum Germania, Italia, Spania, Regatul Unit sau Suedia.¹⁶

În aceste cazuri posibilitatea prinderii făptuitorului este dificilă și necesită instrumente specifice de cooperare între state, precum: ordinul european de anchetă și mandatul european de arestare.

Ordinul european de anchetă reprezintă decizia judiciară prin care se declanșează strângerea și administrarea de probe față de un suspect/inculpat român de către o autoritate judiciară dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene.

Procedura emiterii și executării ordinului european de anchetă este prevăzută de art. 228-352 din Legea 302/2004 și Directiva Uniunii Europene din 3 aprilie 2014, conform căroră emiterea ordinului european de anchetă se va face de către procurorul care instrumentează cauza, în faza urmăririi penale, sau de către judecătorul competent în faza judecătii, putând fi dispusă din oficiu sau la cererea părților sau a subiecților procesuali cu respectarea normelor prevăzute de Cod. proc. pen.

¹⁶ Comisia Europeană, Împreună împotriva traficului de persoane, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-countries/romania_en.

Ordinul de anchetă va fi întocmit pe baza unui formular standard, tradus în limba oficială a statului Uniunii Europene solicitat sau în orice altă limbă pe care acesta o indică.

Odată emisă cererea ordinului european de anchetă, statul solicitat are la dispoziție 30 de zile să confirme sau să refuze cererea cu care a fost solicitat, și în caz afirmativ să pună în executare ordinul în termen de 90 de zile, operând cererea cu aceiași promptitudine și prioritatea ca în cauzele naționale.¹⁷

În cadrul ordinului european de anchetă se pot desfășura următoarele proceduri pentru cercetarea traficului de persoane în scopul exploataării sexuale: localizarea și identificarea persoanelor și obiectelor, audierea suspectului, inculpatului, persoanei vătămate; percheziția; ridicarea de obiecte și înscrisuri; cercetarea la fața locului, interceptarea convorbirilor ș.a.

Acest act procedural de asistență judiciară internațională în materie penală ajută statul Român să poată identifica și ancheta făptuitorii care comit în tot sau în parte trafic de persoane în scopul exploataării sexuale în afara granițelor statului.

De asemenea, în cazurile în care se constată de către organele din România că a fost emis un mandat de arestare preventivă ori un mandat de executare a pedepsei închisorii pentru trafic de persoane în scopul exploataării sexuale, iar acesta nu poate fi pus în executare deoarece făptuitorul nu se află pe teritoriul României, se va apela la mandatul european de arestare.

Astfel, mandatul european de arestare este o decizie judiciară prin care autoritățile române solicită unui alt stat membru al Uniunii Europene arestarea și predarea inculpatului în scopul urmăririi penale, a judecării sau a executării unei pedepse privative de libertate.

Mandatul european de arestare poate fi emis doar de către un judecător, astfel în faza urmăririi penale judecătorul competent să dispună emiterea mandatului european de arestare este judecătorul de drepturi și libertăți desemnat de președintele instanței care i-ar fi revenit competența să judece în primă instanță; în faza de judecată de către un judecător desemnat de președintele primei instanțe, iar în faza de executare a hotărârii judecătorești de către judecătorul desemnat de președintele instanței de executare.

Procedura de punere în aplicarea a mandatului european de arestare constă în darea în urmărire internațională prin canalele Interpol a inculpatului care nu poate fi găsit pe teritoriul României.

¹⁷ Portalul european e-justiție, Ordinul european de anchetă, asistență judiciară reciprocă și echipele comune de anchetă https://e-justice.europa.eu/92/RO/european_investigation_order_mutual_legal_assistance_and_joint_investigation_teams.ms.

În momentul localizării persoanei pe teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene se va transmite autorităților judiciare din acel stat mandatul european de arestare prin mijloace de comunicare sigure și scrise.¹⁸

În situația mandatului european de arestare funcționează principiul aut dedere, aut judicare, mai exact autoritățile care au acceptat punerea în executare a mandatului european de arestare, dar nu doresc predarea făptuitorului în România, au obligația de a menține mandatul de arestare pe numele făptuitorului și de a îl judeca în cauza respectivă.

În acest sens, în cazul traficului de persoane în scopul exploatării sexuale, dacă pe numele făptuitorilor anchetați în România sunt emise mandate de arestare, însă aceștia se află pe teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene, cel din urmă stat va avea obligația fie de a îi preda în momentul arestării, fie de a îi judeca.

Astfel, în situațiile în care infracțiunea este săvârșită în afara granițelor, în tot sau în parte, sau făptuitorii nu se pot găsi pe teritoriul României, se vor putea folosi instrumentele de asistență judiciară internațională în materie penală pentru a putea colabora cu statele membre și a putea eficientiza procesul de tragere la răspundere.

Dacă un astfel de instrument nu ar fi fost existent, posibilitatea tragerii la răspundere a făptuitorilor ar fi fost semnificativ diminuată, iar victimele ar fi fost expuse unui risc major de a nu putea fi identificate și scoase din rețele de trafic de persoane.

III. Concluzii

Lucrarea analizează infracțiunea traficului de persoane în scopul exploatării sexuale din punct de vedere procedural și al instrumentelor de asistență judiciară internațională în materie penală.

Pe parcursul studiului s-a realizat analiza traficului de persoane în mod comparativ cu cea a proxenetismului pentru a se sublinia atât ideea consimțământului și a modurilor sale de viciere, cât și linia care desparte cele două infracțiuni, au fost prezentate normele procedural penale adoptate atât la nivel internațional, european, cât și național, în scopul setării cadrului legal necesar protejării victimei pe parcursul urmăririi penale și a fazei de judecată și au fost analizate instrumentele necesare anchetării și arestării făptuitorilor care fie săvârșesc traficul de persoane în scopul exploatării sexuale, în tot sau în parte, în afara granițelor statului, fie nu poți fi găsiți pe teritoriul României pentru a fi trași la răspundere penală.

În urma analizei realizate se poate concluzia ca legile pentru prevenirea și combaterea traficului de persoane sunt comprehensive și au o arie de aplicabilitate complexă, dorind să acopere atât sectorul economic, în ceea ce privește accesul

¹⁸ Radu Slăvoiu, Cooperare juridică internațională în materie penală, pp. 42-43.

victimelor la piața muncii, cât și cel social, prin cooperarea statului cu organizații non-profit pentru a sprijini victimele.

Însă, așa cum am menționat și în cuprins, se ridică justa întrebarea de ce în acest context legal bine definit, cazurile traficului de persoane în scopul exploatarei sexuale sunt predominante în țările precum România.

Problematică ridicată de rata cazurilor traficului de persoane în scopul exploatarei sexuale nu este una pur legală ci și socială, influențată de factorii socio-economici și de poziția adoptată de societate față de infracțiune.

Factorii socio-economici în cauză se referă la mediul predominant din care victimele provin și nivelul de educație la care acestea au acces: 68.5% au doar studii gimnaziale terminate, 30% studii de liceu, 1,5% studii de învățământ superior, astfel acestea sunt vulnerabile în fața traficantilor.¹⁹

Factorilor mai sus evocați se alătură poziția pe care societatea o adoptă față de infracțiunea, adesea fiind de blamare a victimei și de punerea a responsabilității pe seama acestora, victimele sunt adesea revictimizate și expuse riscului de retrafficare.

Astfel, pentru a putea preveni în mod eficient traficul de persoane în scopul exploatarei sexuale, țările precum România vor trebui să depună eforturi considerabile în sfera socială pentru a putea fi înțeles impactul psihologic suferit de victime.

Referințe bibliografice

- Andrei Viorel Iugan, Codul Penal Adnotat, Partea specială, pag 117, punctul 9;
- Biroul Internațional al Muncii, Raportul privind estimările la nivel mondial privind sclavia modernă, pag. 5, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/-/dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf;
- Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, Raportul global asupra persoanelor traficate 2020, pag. 139, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tip/2021/GLOTiP_2020_15jan_web.pdf;
- Codul penal;
- Codul de procedură penală;
- Comisia Europeană, Împreună împotriva traficului de persoane, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-countries/romania_en;
- Convenția Europeană privind lupta împotriva traficului de ființe umane 16/05/2005;
- C. Apel București, decizia nr.876/A din 23 iunie 2015, în BJ București, 2015, pp. 81-84;
- Directiva privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia din 5/04/2011;
- Directiva Uniunii Europene din 3 Aprilie 2014;
- Legea 302/2004;
- Legea 678/2001;

¹⁹ Idem 18.

- Portalul european e-justiție, Ordinul european de anchetă, asistență judiciară reciprocă și echipele comune de anchetă https://e-justice.europa.eu/92/RO/european_investigation_order_mutual_legal_assistance_and_joint_investigation_teams;
- Protocolul adițional privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor;
- Radu Slăvoiu, Cooperare juridică internațională în materie penală, pp. 42-43.

ÎNTRERUPEREA CURSULUI SARCINII ȘI DECRETUL NR. 770 DIN 1 OCTOMBRIE 1966

Nicoleta-Adriana MARCU*

Abstract

Dreptul la viață, prin caracterul său opozabil erga omnes, reprezintă unul dintre pilonii de bază cu ajutorul cărui societatea ia naștere și se dezvoltă, însă, așa cum de multe ori în practică s-a constatat, problematica recunoașterii acestuia în ceea ce privește produsul de concepție a fost deseori discutată și încă mai suscită anumite controverse de ordin doctrinar.

Incriminarea avortului a suferit numeroase modificări, astfel că, atât Codul penal de la 1864, cât și Codul penal Carol al II-lea au reglementat acest tip de infracțiune împotriva fătului. De aceea, în elaborarea prezentului studiu, am pornit de la dorința de a supune atenției perioadele legislative și adaptările cadrului normativ al infracțiunii îndreptate împotriva unei entități, încă, nenăscute. De asemenea, lucrarea este abordată și din perspectivă practică, astfel că am oferit și exemple relevante pentru tema prezentată. Drept urmare, direcția în care se îndreaptă prezentul studiu are în vedere și perioada epocii comuniste, în care avorturile erau interzise, iar cele mai multe dintre acestea erau efectuate în medii insalubre de către personal neabilitat nici din punct de vedere profesional și nici legal, conturându-se, astfel, povești de viață extrem de dureroase.

Cuvinte cheie: *avort, moarte, legal, populație, drept.*

I. Introducere

Dreptul la viață reprezintă unul dintre drepturile irefragabile ale ființei umane, astfel că, prin caracterul său opozabil erga omnes, s-a impus în reglementări cu caracter național, dar și internațional. Pe plan național, dreptul la viață este consacrat de Constituția României în articolul 22¹, dar și în alte acte normative. Pe plan internațional, unul dintre documentele fundamentale care reglementează dreptul la viață este Convenția Europeană a drepturilor omului, în articolul 2.² Astfel, în considerarea dezideratelor exprimate de dispozițiile evocate mai sus, putem aduce în discuție și posibilitatea de a i se recunoaște produsului de concepție

* Studentă, grupa 1, drept, if, anul 3. (nicoletadr106219@univnt.ro). Acest studiu a fost realizat sub coordonarea conf. univ. dr. Mirela Gorunescu (mire_gor@yahoo.com).

¹ „(1) Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.”

² „1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal când infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.”

dreptul la viață, având în vedere, de asemenea, și ceea ce articolul 36 din Codul Civil stipulează: „Drepturile copilului sunt recunoscute de la concepțiune, însă numai dacă el se naște viu.”

De-a lungul timpului, societatea românească a fost marcată de numeroase schimbări legislative care au privit diverse ramuri ale dreptului, printre care, în mod frecvent, s-a evidențiat și cadrul infracțiunilor cuprinse în Codul penal în care au fost aduse modificări. De aceea, întrucât infracțiunea prevăzută în articolul 201 din Codul Penal a generat polemici variate, prezentul studiu va aborda considerentele expuse atât din punct de vedere teoretic, pentru o bună înțelegere a tematicii descrise, cât și din punct de vedere aplicativ, prin oferirea unei imagini de ansamblu asupra unei spețe, ale cărei informații despre situația de fapt le-am cules în urma unui interviu realizat cu una dintre persoanele care au reprezentat subiectul pasiv al infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii. Astfel, sub rezerva anonimatului și cu respectarea cadrului legislativ impus de Regulamentul Uniunii Europene nr. 2016/679 privind protecția datelor cu caracter personal ale persoanelor fizice, am redat o scurtă discuție în care am prezentat concret modalitatea în care, în perioada anilor 1960- 1990, infracțiunea de întrerupere a cursului sarcinii era săvârșită în medii improprie și de către persoane lipsite de competență în ceea ce privește realizarea acestui act cu caracter medical.

Este important să cunoaștem întreaga evoluție a realizării elementului material al infracțiunii prevăzute de art. 201 Cod Penal, întrucât raportându-ne la Codul Penal din 1969 modificările din punctul de vedere al sancțiunilor sunt considerabile. De asemenea, prezentul studiu aduce în lumină consecințele nefaste ale Decretului nr. 770 din 1 octombrie 1969, în urma căruia sute de femei au decedat în urma avorturilor efectuate într-un mod neconform cu standardele și procedurile medicale. Sigur că, studiul nu epuizează întreaga tematică ce vizează infracțiunea prevăzută de articolul 201 din Codul Penal, ci se dorește a fi un promotor pentru studiul în această direcție.

II. Analiza infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii în perioada comunistă raportată la reglementarea actuală

Întreruperea cursului sarcinii a generat numeroase polemici în perioada anilor 1960- 1990 și, în prezent, continuă să suscite interesul doctrinarilor, care au emis diverse puncte de vedere cu privire la acest fapt. Astfel, s-a adus în discuție dreptul femeii însărcinate de a putea decide în privința cursului sarcinii sale și, în mod evident, asupra produsului de concepție, evidențiindu-se numeroase argumente controversate precum problematica morală, biologică, dar și religioasă.³

Așadar, este de menționat faptul că efectuarea avorturilor era permisă, însă numai în situații de importanță deosebită pentru salvarea vieții femeii însărcinate,

³ Valerian Cioclei, *Drept penal, partea specială I*, ediția a VI-a, editura C.H. Beck, 2021, pag. 109.

astfel că, din punct de vedere moral și religios, idee ce în prezent încă este menținută, avortul era considerat „un păcat.”

Această infracțiune a trecut prin numeroase modificări, pornind de la Codul Penal din 1864 și Codul Penal Carol al II-lea. În ceea ce privește Codul Penal de la 1864, acesta incrimina avortul și indica drept cauze de excludere ale acestei infracțiuni următoarele ipoteze: „când viața femeii este în pericol iminent (...)” (această primă ipoteză purtând denumirea de avort medical propriu-zis) și atunci când unul dintre părinți suferea de alienație mintală, existând certitudinea că respectivul copil putea fi afectat din pricina acestei probleme medicale (în acest caz, fiind vorba despre avortul eugenic).

Au existat mai multe decrete care fie au restrâns cadrul de aplicare al incriminărilor prezente în codurile penale ale vremii, fie au inovat prin modificarea sancțiunilor. De menționat este Decretul nr. 469 din 30 septembrie 1957 în care era stipulat dreptul femeii de a solicita efectuarea avortului. Astfel, dacă în 1957 avortul era un act medical permis, modificarea a fost adusă prin Decretul 770/ 1966, care le interzicea în mod expres. Această perioadă determinat multe femei să recurgă la presupusul ajutor oferit de persoane neautorizate pentru întreruperea cursului sarcinii, întrerupere, care, de cele mai multe ori culmina, așa cum vom vedea în interviul expus în cele ce urmează, cu numeroase complicații medicale sau chiar moartea. Desigur, rațiunea pentru care Nicolae Ceaușescu a fost aceea a creșterii populației Republicii Socialiste România de la acea vreme, însă consecințele nefaste au dovedit că decretul invocat mai sus nu a reprezentat întocmai soluția oportună.

În această perioadă, în care Decretul 770/ 1966 se afla în vigoare, existau numeroase practici introduse de către liderul comunist prin care femeile erau stimulate să nască mai mulți copii, tocmai pentru presupusa creștere a natalității. Astfel, femeile primeau sume de bani și chiar medalii, iar orice mamă care naștea cel puțin 10 copii era considerată „mamă eroină”. Tot în scopul creșterii populației au fost trimiși în spitale organe de poliție pentru a verifica dacă femeile recurg la avort, existând din această pricină o foarte mare presiune psihică.⁴

Astfel, generația subsecventă celebrului decret a purtat numele de „generația decreștelor”, fiind marcată viața a sute de femei care încercau să se salveze din calea represiunii crunte a regimului.

Începând cu Decretul 771 din 1966 avortul a fost din nou incriminat, însă Decretul nr. 1 din 26 decembrie 1989 emis de Consiliul Frontului Salvării Naționale, avea să genereze și mai multe controverse, întrucât fuseseră abrogate toate articolele referitoare la infracțiunea de avort, dar femeile nu aveau cunoștință despre această modificare legislativă. S-au produs, astfel, efecte nocive, iar

⁴ <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/generatia-revolutiei/generatia-revolutiei-decreteii-nascuti-din-ordinul-partidului-173215>, accesat la data de 15.03.2022, ora 19:50.

avorturile empirice au continuat să fie efectuate⁵, astfel încât femeile însărcinate continuau să apeleze la aceste practici din lipsa educației, întrucât educația sexuală era interzisă în școli, iar manualele care ofereau informații despre reproducerea umană deveniseră secrete de stat, numai personalul medical având posibilitatea să le citească. De asemenea, metodele contraceptive au fost retrase de pe piață, iar pedepsele pentru situațiile în care cineva cuteza să ofere sfaturi în acest domeniu ajungeau la aproximativ doi ani de închisoare. După alte zeci, chiar sute de vieți pierdute, prin Legea nr. 140/ 1996 avortul a devenit din nou infracțiune.

Din punct de vedere al sancționării acestei infracțiuni, Ministerul Justiției de la acea vreme a contribuit la realizarea unei legislații propice impunerii politicii demografice a lui Nicolae Ceaușescu, elaborând proiectul de lege pentru modificarea Codului Penal. Astfel, în proiectul de lege menționat se prevedea: „Pericolul social deosebit al avortului și consecințele grave de ordin medical, demografic și social pe care le generează, impun ca instigatorii, complicii și favorizatorii să fie pedepsiți la fel ca și autorii”.⁶

De asemenea, raportat la regimul actual al acestei infracțiuni, Codul Penal de la 1968 a adus în atenție diferențe ale cuantului pedepsei, dar și ale împrejurărilor în care săvârșirea infracțiunii de întrerupere a cursului sarcinii era sancționată.

Astfel, în ceea ce privește cele trei ipoteze prevăzute de alineatul 1 al articolului 201 din Codul Penal din 2009 ((1) Întreruperea cursului sarcinii săvârșită în vreuna dintre următoarele împrejurări: a) în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate în acest scop; b) de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate obstetrică-ginecologie și drept de liberă practică medicală în această specialitate; c) dacă vârsta sarcinii a depășit paisprezece săptămâni, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă și interzicerea exercitării unor drepturi.) se observă un regim sancționator mai dezvoltat, față de reglementarea anterioară în care cazurile indicate erau pedepsite cu pedeapsa principală a închisorii de la 6 luni la 3 ani.

De asemenea, referitor la articolul 201 alin. (1) litera b, o altă diferență notabilă, față de articolul 185 din Codul Penal de la 1968, are în vedere adăugarea condiției corelative, iar nu alternative, ca medicul care efectuează avortul să aibă și drept de liberă practică. Totodată, un alt aspect important este și cel referitor la lipsa cauzei de nepedepsire în reglementarea anterioară. Prin urmare, Codul Penal actual stipulează că nu se pedepsește femeia însărcinată care își întrerupe cursul sarcinii.

O altă diferență este constatată și în privința variantei agravate care vizează ipoteza în care fapta a avut ca urmare moartea victimei, această variantă a

⁵ Valerian Cioclei, *Drept penal, partea specială I*, ediția a VI-a, editura C.H. Beck, 2021, pag. 110.

⁶

infrațiunii fiind săvârșită cu praeterintenție⁷. Astfel, în vechea reglementare pedeapsa era, pe lângă cea complementară, închisoarea de la 5 la 15 ani, iar în prezent, se prevede o pedeapsă cu închisoarea de la 6 la 12 ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

Cu privire la stipularea, în cuprinsul articolului 201 alin. (1) litera c, a vârstei sarcinii de paisprezece săptămâni, este de menționat că rațiunea reglementării acestei ipoteze a vizat, în principal chestiuni de ordin medical, întrucât depășirea acestei perioade poate avea consecințe fatale pentru femeia însărcinată, dar și de ordin moral, deoarece la vârsta de 14 săptămâni sarcina este deja într-un stadiu avansat, astfel încât fătul este deja considerat „o viață în devenire” și, din punct de vedere ecografic, îi pot fi observate anumite „gesturi”.⁸

III. Tragica poveste a femeilor obligate să nu recurgă la avort în perioada Decretului nr. 770/ 1966- interviu cu D.S.⁹

Cunoscut pentru politica extrem de severă promovată de fostul lider comunist, Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român la acea vreme, în anul 1966 acesta declanșează o politică abuzivă de sporire a numărului populației printr-o amplă reformă. Această reformă avea să știrbească viețile a sute de femei, regimul communist considerând că prin Decret populația Republicii va fi consolidată. De asemenea, mai mult decât atât, liderul communist a adus în atenția cetățenilor faptul că „a avea copii este o datorie patriotică.”¹⁰ Drept urmare, rata natalității în Republica Socialistă România ajunsese să crească la aproximativ 14,3 la o mie de locuitori, pentru ca în anul 1989 natalitatea să crească galopant, ajungând până la 16 la o mie de locuitori.¹¹

Pentru prezentul studiu, am considerat relevantă experiența de viață a doamnei D.S., astfel că, i-am solicitat să ne ofere câteva răspunsuri în scopul unei

⁷formă de vinovăție care se poate regăsi în latura subiectivă a unei infracțiuni și care există atunci când rezultatul produs este mai grav decât cel urmărit sau acceptat de făptuitor. În acest caz, pentru ca răspunderea penală a făptuitorului să poată fi stabilită în funcție de rezultatul mai grav, va trebui să se constate existența intenției în raport cu rezultatul mai ușor urmărit sau acceptat (*primum delictum*) și a culpei în raport cu rezultatul, mai grav, care s-a produs (*majus delictum*) de pildă, în cazul infracțiunii de loviri cauzatoare de moarte, *apud* <https://legeaz.net/dictionar-juridic/praeterintentie>, accesat la data de 15.03.2022, ora 21:14.

⁸ Valerian Cioclei, *Drept penal, partea specială I*, ediția a VI-a, editura C.H. Beck, 2021, pag. 110-114.

⁹ Din motive de confidențialitate, identitatea persoanei intervievate a fost protejată.

¹⁰ Prof. univ. dr. Constantin Hlihor, Prof. dr. Liviu Lazăr, Prof. dr. Elvira Rotundu, Prof. Mihai Manea, Referent prof. dr. Doru Dumitrescu, *Ghidul elevului- istoria recentă a României*, Editura Tradiție, București, 2015, pag. 117.

¹¹<https://romania.europalibera.org/a/politica-natalitate%20C4%83%20C8%9Bii-ceau%20C8%99iste-un-capital-s%20C3%A2ngeros-al-comunismului/31498326.html>, accesat la data de 15.03.2022, ora 22:25.

mai bune înțelegeri a tematicii, iar în cele ce urmează voi reda informațiile culese în urma interviului.

Așadar, știut fiind că fenomenul avorturilor empirice era extrem de răspândit în toate zonele țării, din cauza lipsurilor materiale, dar și a educației precare, doamna D.S. ne-a mărturisit că persecutarea a reprezentat un factor din prisma căruia femeile ajungeau să recurgă la manevre brutale de întrerupere a cursului sarcinii.

Astfel, apropiații regimului comunist considerau că persoanele care doresc să facă un avort „nu reprezintă altceva decât un dușman al națiunii”.

De asemenea, pentru că regimul sancționator era foarte aspru, manevrele abortive efectuate în medii insalubre și de către persoane neautorizate atinseseră cote alarmante. Sigur că, mai existau și medici care se prezentau la domiciliul pacientelor, însă acest fapt constituia o acțiune extrem de riscantă atât pentru pacientă, cât și pentru medic.

De menționat este că Decretul nr. 770 permitea avortul doar în cazuri cu totul excepționale, precum: „a) sarcina pune viața femeii într-o stare de pericol care nu poate fi înlăturat printr-un alt mijloc; b) unul din părinți suferă de o boala grava, care se transmite ereditar, sau care determina malformațiuni congenitale grave; c) femeia însărcinată prezintă invalidități grave fizice, psihice sau senzoriale; d) femeia este în vîrsta de peste 45 de ani; e) femeia a născut patru copii și îi are în îngrijire; f) sarcina este urmarea unui viol sau a unui incest.”¹² Așadar, pentru a ajunge cât mai repede în cadrul unui spital și a i se efectua operația de întrerupere a cursului sarcinii, femeia era nevoită să recurgă la diverse metode barbare prin care starea sa de sănătate să se agraveze și să-i permită consultarea unui medic. De exemplu, se practica introducerea în organul genital a unor obiecte de natură să provoace sîngerarea abundentă. Așa ne-a mărturisit și doamna D.S. că a procedat o persoană fără pregătire medicală la care a apelat pentru a o ajuta să îi întrerupă sarcina ce depășise 14 săptămâni. Pe lângă aceste manevre, i-au fost aplicate local și apă fiartă, dar și anumite obiecte ascuțite, astfel că, D.S. a fost transportată de urgență la spital, în stare critică.

Întrucât din ordinul lui Nicolae Ceaușescu poliția și securitatea erau prezente pe holurile spitalului pentru a nu scăpa din vedere femeile care se prezentau pentru întreruperea cursului sarcinii, persoana care i-a aplicat doamnei D.S. manevrele abortive a fost și ea prinsă și arestată. La anchetă, s-au descoperit numeroase foloase pe care aceasta le obținea de pe urma efectuării avorturilor empirice. De exemplu, ascunse în lenjeria patului au fost găsite sume foarte mari de bani și bijuterii, iar în pivnița casei sale butoaie cu ulei natural de floarea soarelui, de primă presă.

¹² <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/177>, Decretul nr. 770 din 1 octombrie 1966, accesat la data de 15. 03. 2022.

IV. Repercusiunile politicii pronataliste

Regimul comunist a urmărit creșterea masei populației, însă deși Decretul nr. 770/ 1966 a avut ca urmare nașterea în număr cât mai mare a copiilor, femeile, care proveneau din mediile defavorizate și care nu aveau posibilitatea să crească un copil, au trecut prin clipe cumplite, întrucât de teama regimului asupritor, care impunea pedeapsa cu închisoarea, recurgeau la efectuarea avorturilor empirice. Astfel, conform unor statistici efectuate de cercetători, în România se înregistra o rată a mortalității materne de 210/1000, adică de 5 ori mai mare decât în URSS și de 25 de ori mai mare decât în RFG. Acest fapt a fost catalogat drept „crimă indirectă asupra societății”.¹³

Politica pronatalistă a fostului regim a afectat viețile a mii de cetățeni, a căror viață privată a avut de suferit din cauza ingerințelor statului. Astfel, în ciuda ipotezei lansate de Nicolae Ceaușescu potrivit căreia adevărata emancipare a femeilor se realiza doar prin datoria și onoarea patriotică de a naște copii, indiferent de condițiile în care aceștia ar fi putut fi crescuți¹⁴, adevăratele orori care ieșeau la iveală nu erau avute în vedere de sistemul legislativ creat de fostul președinte.

De altfel, așa cum am menționat în rândurile precedente, au fost create diferite pârgșii, chiar sub conducerea Ministerului Sănătății¹⁵, prin intermediul cărora regimul comunist încerca să țină sub control problematica avorturilor, astfel că, într-un raport al directorului unui spital de obstetrică- ginecologie se arăta situația concretă: „Direcția sanitară a județului (...) prin mesajul nr. 23 din 7.XII.1985, ne atrage atenția că indicatorii demografici din ultima perioadă nu sunt corespunzători ceea ce poate compromite activitatea noastră de un an... Veți face o reinstruire temeinică cu privire la sarcini ce revin întregului dispensar indiferent de funcția și încadrarea pe care o are pe linie O.M. C. T. (depistarea precoce a sarcinii, ocrotire a gravidelor și în special a celor cu risc, dirijarea la timp a gravidelor pentru a naște la maternitate, reducerea numărului de avorturi, limitarea deceselor 0-1 an, supravegherea sugarilor cu risc medical și social)”¹⁶

Pentru Partidul Comunist Român, Decretul 770/1966 a jucat un rol important în vederea presupusei consolidări a politicii demografice, astfel că, acest act normativ a abrogat Decretul 463/1957 care liberalizase practica avorturilor. În realitate, s-a dovedit că Decretul era arma partidului pentru creșterea puterii de manipulare, întrucât era impusă chiar și o cotizație obligatorie pentru persoanele care lucrau la unitățile statului și nu aveau copii.

¹³ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/politica-pronatalista-a-lui-nicolae-ceausescu>, accesat la data de 25.03.2022, ora 20:55.

¹⁴ https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf, accesat la data de 25.03.2022, ora 21:15.

¹⁵ Alături de această instituție înscriindu-se și organele securității, miliția, procuratura.

¹⁶ Ibidem.

În vederea asigurării eficienței măsurilor promovate, se evidențiau așa-numitele procedee de sprijin pentru populație, astfel încât femeile să evite să apeleze la efectuarea avortului. Printre procedeele respective se număra creșterea numărului de locuințe, creșe și grădinițe; îmbunătățirea asistenței medicale pentru mame și copii și nu numai.¹⁷

Astfel, prin multitudinea acțiunilor întreprinse, numeroase familii deveneau monoparentale, întrucât mamele decedau din cauza întreruperilor de sarcină neconforme, iar copiii pe care aceste femei îi aveau deja rămâneau adesea fără unicul sprijin.

Epoca Decretului a generat numeroase controverse pe parcursul celor 23 de ani în care a fost în vigoare și a condus la apariția „Generației Decrețelor”, întrucât prin impunerea măsurilor extrem de severe privind interzicerea avortului s-au născut mii de copii ce aveau să devină și ei, alături de mame, victime indirecte ale regimului.

V. Concluzii

Așadar, studiul de față a încercat să pună în evidență aspectele de natură legislativă prin care regimul comunist și-a făcut simțită prezența în viața familiilor de la acea vreme. Desigur, prin intermediul interviului redat în rândurile de mai sus am intenționat să aduc în atenția cititorilor și auditoriului aspecte de natură practică ale fenomenului așa-numitelor „crime împotriva umanității și a regimului comunist”, private prin ochii unei femei care a experimentat crunta realitate a anilor subsecvenți Decretului nr. 770/ 1966.

Așa cum un vechi poem medieval spunea că „Un imperiu nu se construiește într-o zi”, la fel, putem afirma că studiul poate fi susceptibil de adăugiri pentru a ajunge la o formă mult mai completă din punct de vedere informațional.

Referințe bibliografice

- Constituția României;
- Convenția Europeană a drepturilor omului;
- Valerian Cioclei, Drept penal, partea specială I, ediția a VI-a, editura C.H. Beck, 2021;
- <https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/generatia-revolutiei/generatia-revolutiei-decreteii-nascuti-din-ordinul-partidului-173215>;
- https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf;
- <https://legeaz.net/dictionar-juridic/praeterintentie>;
- Prof. univ. dr. Constantin Hlihor, Prof. dr. Liviu Lazăr, Prof. dr. Elvira Rotundu, Prof. Mihai Manea, Referent prof. dr. Doru Dumitrescu, Ghidul elevului- istoria recentă a României, Editura Tradiție, București, 2015, pag. 117;

¹⁷ Ibidem.

- <https://romania.europalibera.org/a/politica-natalit%C4%83%C8%9Bii-ceau%C8%99iste-un-capital-s%C3%A2ngeros-al-comunismului/31498326.html>;
- <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/177> Decretul nr. 770 din 1 octombrie 1966;
- <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/politica-pronatalista-a-lui-nicolae-ceausescu>.

LEGAL FEATURES OF THE LIQUIDATION OF UNDIVIDED JOINT OWNERSHIP OF AGRICULTURAL AND FORESTRY LANDS

Márton NAGY*

Abstract

The main aim of my research a detailed legal study of the liquidation of undivided joint ownership in agricultural and forestry areas, in particular the new model in force on 1 January 2021. My aim is to explore possible ambivalent provisions, where appropriate de lege ferenda proposal on controversial or under-regulated issues.

In my study, I examine the legal history of undivided joint ownership in particular. As well as the possibilities of creating undivided commonly owned land, as well as the legal possibilities for their abolition as means of supporting the land policy objective.

In my research work, I make a de lege ferenda suggestion on how to prevent abuses in the case of additional acquisition with a three-year ownership clause.

Furthermore, I conclude that the problem of the change in legislation at the initial stage of the annexation procedure could be eliminated by amending the rules of notification in the law.

In my scientific work, I examine the impact of the change in property registration data resulting from the termination of undivided joint ownership on the land use contract and solve some problems by proposing the interstitial intervention of a land registration certificate.

In my work, I make a practical proposal in the case of a mortgage on the ideological share to be absorbed, which would avoid the mortgage burden of the entire property.

As a result of my research work, I will get answers to my questions about the specific procedures arising from the valuation of forestry areas, as well as the specifics of the extraordinary procedures caused by the COVID-19 pandemic.

As a conclusion, it can be summarized that the topic I am examining is a special, multidisciplinary, multi-complex regulatory system, the examination of which is a sufficient challenge for me in the processing of the topic. The realization of Hungarian land policy goals is an indispensable key to the development of the Hungarian agricultural sector. I would like to contribute to this process with my comments in my paper and my suggestions de lege ferenda.

* Student, University of Miskolc Faculty of Law email: nagynagymarton@gmail.com, This study was developed under the guidance of Prof. Dr. Csilla Csák, professor, dean (email: jogkines@uni-miskolc.hu).

Keywords: *agricultural law, land transactions regulation, undivided common property, undivided joint ownership, land incorporation.*

I. Introduction

Agricultural and forestry land accounts for nearly 26% of Hungary's national wealth, so the settlement of agricultural-related ownership is of cardinal importance to us. In terms of size, according to the data of the National Land Management Centre at the end of 2019, about 1 million 60 thousand parcels of land, 2 million 440 thousand hectares are jointly owned jointly on 2 million 440 thousand hectares. According to Dr. Tamás Andr ka, the effort to eliminate undivided common ownership on farmland as a forced community has been treated as a priority task of Hungarian land policy in the last ten years, as these areas are undoubtedly one of the obstacles to the development of Hungarian agriculture. Dr. Tibor Andr s Cseh takes the view that these areas are present in everyday life for the farming society as a burden rather than an opportunity. I would like to thank you both for the opportunity to have personal consultations during my research work.

I am seeking a detailed legal study of the eradication of undivided common ownership in agricultural and forestry areas, in particular the new model, which is declared by Act LXXI of 2020, which has been in force since 1 January 2021. My goal is solely to analyze domestic regulation, since the complexity and speciality of the topic does not allow the use of the entire comparative method with other foreign legislation. The examination of foreign literature is less pronounced in relation to the issue, since both land traffic and the estate structure form a unique set of norms adapted to the specificities of the legal system of the given country. Furthermore, the procedural model for eliminating the newly applied undivided joint ownership in domestic regulations can mostly be considered a "Hungaricum".

The aim of my research is to examine the legal regulations of the subject concerned and to get acquainted with the specifics of the case law. My aim is to prepare a work with scientific needs, therefore I intend to present the legal material regulating the issue and the related jurisprudence logically on the basis of the criteria of the topic.

Basics for the legal regulation of undivided common ownership on farmland

In order to have a complex knowledge of the regulation of undivided common property, it is necessary to go back to the Roman legal foundations¹ and study the

¹ F LDI Andr s - HAMZA Gábor - A r mai jog t rt nete  s instit ci i - Nemzeti Tank nyvkiad , Budapest 1996. p. 293.

provisions on the communities of property that form the basis of today's regulation.² The issue of joint ownership is regulated by Civil Law, and in particular in today's Hungarian legal system, certain provisions of the current basic code of civil law are the guiding principles.³ Cases of undivided joint ownership on farmland have been regulated in several areas of legislation.⁴ For the specific provisions, the provisions of the Land Traffic Act create the necessary legal environment.⁵

The new model published in connection with the abolition of undivided joint ownership is reflected in the provisions of the act in force from 1 January 2021 and the detailed presentation and analysis of this form the basis of my research. In the course of my work, I set myself the goal of jointly examining and interpreting the relevant provisions of the separate legislation and branch regulations. As a result of the liquidation of the joint property, the property registration data will also be modified,⁶ thus the business is subject to real estate authority procedure. As a result, in addition to Agricultural Law,⁷ Administrative law as a third branch also plays an important role in the regulation of the subject I am examining. As a result, a special, multidisciplinary, multi-complex regulation is created, the examination of which presents a sufficient challenge for me in the processing of the topic.

Undivided common ownership on farmland in practice

The way in which joint ownership is created can be several⁸ for example, the joint purchase of movable or immovable property, joint succession, ordering by law, court-ordering.⁹ In the case of farmland, there are typically two factors creating large undivided common ownership. One is a group of undivided common land

² HEGYES Péter - Közös tulajdonhoz kapcsolódó jogintézmények a földjogi szabályozás köréből - *Publicationes doctorandorum juridicorum*, Tomus 9. Fasciculus 1-14. 2009. p. 156

³ PETRIK Ferenc – POMEISL András: Az új Ptk. magyarázata IV/VI. kötet - *Polgári Jog – Dologi jog*; szerkesztette: Wellmann György; HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. p. 100.

⁴ BALOGH Brigitta, CSESZLAI István, FARKAS Diána, GÓSZ Zoltán, SZALAI Károly – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról and az ingatlan-nyilvántartás adatainak rendezéséről, tájékoztató kiadvány 5. - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2021. p. 7.

⁵ CSÁK Csilla - HORNYÁK Zsófia – Az új földforgalmi törvényről - *Östermelő* 2013/4. p. 7.-10.

⁶ KOVÁCS Miklós – A közös tulajdon a földjogban – LVII. Georgikon napok, 57th Georgikon Scientific Conference Kivonat kötet- Pannon Egyetem Georgikon kar 2015. p. 221.

⁷ SZILÁGYI János Ede - Gondolatok az agrárjog jogágiságáról - *Magyar jog*. LI. évfolyam 9. szám 2004. p. 542.

⁸ MIKÓ Zoltán – Agrárjog – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Heller Farkas Intézete, 2001. p. 292.

⁹ PRUGBERGER Tamás - A mezőgazdaság által igényelt speciális polgári jogi normák bevitele az új Ptk-ba, *Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXIII, 2005/2. p. 511.

holdings created by the allocation of land¹⁰ and the other is a group of undivided common land holdings created by inheritance.¹¹ In the first case, we have to face the result of a completed process, but in the case of inheritance, new undivided jointly owned land properties are still being created in large numbers.¹² This can also be regarded as the continuous fragmentation of ownership of the estate structure.¹³

Legal basis	Number of parcels of land (db)	Area size (ha)	Number of owners (main)	Average area per capita (ha)
Share expenditure	287.000	900.000	1.400.000	0,642
Amends	78.000	420.000	690.000	0,6080
Inheritance, sale, exchange, gift giving	695.000	1.120.000	2.500.000	0,448
Altogether	1.060.000	2.440.000	4.590.000	0,531

Land affected by undivided joint ownership¹⁴

Undivided land is one of the obstacles to the development of Hungarian agriculture.¹⁵ In these areas, administrative burdens make it more difficult to carry out other land-related proceedings, such as judicial enforcement.¹⁶ In terms of size, according to the data of the end of 2019, 1 million 60 thousand parcels of land are jointly owned in Hungary on some 2 million 440 thousand hectares.

¹⁰ Csilla CSÁK - The changes in the circumstances of arable land's ownership and land tenure from the time of the democratic transformation to our days - Journal of Agricultural and Environmental Law, 2/2007. p. 3.

¹¹ HORNYÁK Zsófia - A mezőgazdasági földek öröklése – Bíbor kiadó, Miskolc 2019.

¹² VASS János – Agrárjog Tansegédlet – Rejtjel Kiadó 2002. p. 10.

¹³ Csilla CSÁK – The Regulation of Agricultural Land Ownership in Hungary after Land Moratorium - Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2017. p. 1129.

¹⁴ Nemzeti Földügyi Központ - Tájékoztató kiadvány a földeken fennálló osztatlan közös tulajdon megszüntetésével kapcsolatban 2021. p. 1.

¹⁵ ANDRÉKA Tamás – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolására vonatkozó új szabályok – Agro Napló, 2020. (26. évf.) 10. szám p. 6-11.

¹⁶ Márton NAGY – The legal nature of selling lands used in agriculture and silviculture at auction - Conferința Studențească Anuală „CONSTANT” ediția a XI-a, Științe juridice - București, 14-15 mai 2021.

New rules for the abolition of undivided joint ownership

Instead of a new phase of the OKTM programme, it became necessary to create a new legal environment, which would provide several new types of procedures for the termination of joint ownership initiated by the parties concerned independently.¹⁷ Based on the possibilities offered by the new law, not only the undivided common land ownership generated by the purpose of the share issue can be eliminated, the new regulation covers all properties classified as land, including closed gardens and forests. According to the previous interpretation of the law, the only thing that counts as the termination of undivided joint ownership is if, at the end of the transfer procedure, the property in question remains only one owner.¹⁸ In contrast, the new regulation also treats the processes resulting in a reduction in the number of owners as the elimination of undivided joint ownership. Among the provisions, it should be pointed out that instead of sharing in kind, the law also allows for the acquisition of the consideration in addition to the consideration.

Liquidation by sharing

During this procedure, it is necessary to submit a record of the fact of the ongoing sharing to the real estate authority as a first step. The sharing can be initiated by any of the co-owners and the land registry will record the ongoing proceedings on the property sheet on the basis of the request.¹⁹ The co-owner initiating the termination of undivided joint ownership shall notify in writing of the commencement of the sharing process in a certified manner to all co-owners holding a shareholding in the property, as well as all registered users. It further simplifies sharing, and the inaccessible co-owners must also be counted to those who voted in favour of sharing. In regulating the agreement, the legislator strives for the narrowest degree, but orders the countersigning of a lawyer or the inclusion in the notarial deed as an indispensable formal requirement.²⁰

Self-absorption, liquidation by means of self-employment

The acquisition is not a new legal institution, the legal institution of self-redemption is applied by civil law in cases where the termination of the community

¹⁷ BUGA László - Konferencia az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről - Geodézia és kartográfia, 2019. (71. évf.) 6. sz. p. 41.

¹⁸ OLAJOS István - A mezőgazdasági földre, mint természeti erőforrásra vonatkozó kutatások összefoglalója - Agrár- és Környezetjog - 2018. 25. szám p. 204.

¹⁹ ORLOVICS Zsolt, KOVÁCS László, CSEGÓDI Tibor László, BATTAY Márton Balázs, CSESZLAI István, GYÖRFFY Balázs – Földforgalmi szabályozás, gazdálkodói kézikönyv - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2015. p. 32.

²⁰ CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 2. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 10. sz. p. 48.

of property cannot be solved by sharing in kind and the co-owner wishing to annex it has the necessary capacity for redemption. The Foktftv. if the property cannot be converted into a property corresponding to at least two territorial minimums, the property can be taken over by a single co-owner. It is important to note that according to the current rules of the law, there is no need for a prior land registry application or a fact-finding.²¹ The procedure takes place "not by official means" until the agreement is reached, but the parties prepare for unity among themselves in the framework of a sovereign procedure. The acquisition can be initiated by any co-owner, if several co-owners wish to acquire it, a bid will be made to decide who can redeem the part of the land to be acquired. The payment of the consideration shall be determined at least in the amount of the minimum valuation offer on the NFK website, if one of the parties disputes the valuation offer, he may prepare a new valuation expert with a judicial expert.²² The process of annexation may be complicated if the proportion of ownership of the property you want to acquire is mortgaged. In this case, it is worth mentioning the possibility of satisfying the claim in the relationship between the co-owner and the mortgage holder, since in this case the annexation will already take place without burden.²³

Research results and de lege ferenda suggestions

In my study, I will examine the theoretical foundations and practical implementations of the eradication of undivided common ownership on agricultural and forestry land. In the course of my research work, in order to promote the objectives of property policy, I will specifically discuss how the amendment of the law could prevent abuses in the case of acquisition with a three-year ownership clause. I am also dealing with the procedural problem that arises in the event of a change in the law at the initial stage of the annexation procedure. I am examining the impact of the change in the land registration data resulting from the termination of undivided joint ownership on the land use contract. In the course of my work, I deal with avoiding the mortgage burden on the entire area of ownership in the case of a mortgage in the case of a mortgage in the form of an ideological share to be absorbed.

²¹ CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 3. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 11. szám p. 43.

²² ANDRÉKA Tamás – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolására vonatkozó új szabályok – Agro Napló, 2020. (26. évf.) 10. szám p. 6-11.

²³ CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 2. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 10. sz. p. 48.

Clarification of the three-year ownership clause

In the course of my research work, I made a proposal that in the case of acquisition from inheritance and close relatives, the existence of the 3-year ownership clause should be examined in time from the date of acquisition in the latest way differently from these. This amendment may, where appropriate, limit the acquisition of the heir or the close-knit owner. My proposal is in line with the existing provision of the Civil Code, which goes all the way back to the doctrines of Roman law: "Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet", so no one can transfer more rights than he himself possesses.

Date of commencement of the annexation procedure

I also conclude that the problem of the change in the law at the initial stage of the annexation procedure could be eliminated by the legislator amending the rules of notification in the act to the extent that not only the co-owners involved in the undivided joint ownership, but also the competent real estate authority should be notified of the intention to acquire. The real estate authority would either file the case or hold it pending the submission of a agreement, which would result in the notification becoming the date of commencement of the proceedings. With this amendment, the legal status in force at the time of the initiation of the proceedings would actually apply to the entire procedural process.

Certificate of land registration supplementing the land use contract

The land register change resulting from the termination of undivided joint ownership may be certified by acting under the authority of the Land Registry. Since the change in the contract is based on the land registry registration, which in nature involves a modification of the geographical number of the same area. This document, attached to the land use contract, would retroactively support the geographical number chain, thereby ensuring the application for aid for areas registered on the new geographical numbers but unchanged in nature. This requires the involvement of the Land Offices and the Hungarian Treasury, as well as the establishment of legal provisions related to the procedure.

Development of mortgages in the event of an acquisition

In the case of mortgages on the ideological proportion to be absorbed, the problem can be solved if, in the event of the success of the acquisition procedure, the acquirer asks the real estate authority not to combine the share of the existing and acquired ideological property on the property sheet, but to continue to be included in the register separately. In fact, exclusive ownership can be registered not only as a 1/1 share of ownership of a property, but also, where appropriate, indicated as separate 19/20 and 1/20 ideological proportions. This solution would

eliminate the fact that the entire annexed area would be subject to the mortgage burden, since after the annexation the mortgage would be registered only in relation to the proportion of the 1/20 idea.

II. Conclusion

The subject of my study is a detailed legal study of the liquidation of undivided common ownership in agricultural and forestry areas, in particular the new model in force on 1 January 2021. My aim is to explore possible ambivalent provisions, where appropriate *de lege ferenda* proposal on controversial or under-regulated issues. In my research work, I make a *de lege ferenda* suggestion on how to prevent abuses in the case of additional acquisition with a three-year ownership clause. Furthermore, I conclude that the problem of the change in legislation at the initial stage of the annexation procedure could be eliminated by amending the rules of notification in the law. In my scientific work, I examine the impact of the change in property registration data resulting from the termination of undivided joint ownership on the land use contract and solve some problems by proposing the interstitial intervention of a land registration certificate. In my work, I make a practical proposal in the case of a mortgage on the ideological share to be absorbed, which would avoid the mortgage burden of the entire property. As a conclusion, it can be summarized that the topic I am examining is a special, multidisciplinary, multi-complex regulatory system, the examination of which is a sufficient challenge for me in the processing of the topic. The realization of Hungarian land policy goals is an indispensable key to the development of the Hungarian agricultural sector. I would like to contribute to this process with my observations in my scientific work and my suggestions *de lege ferenda*.

Bibliography

- ANDRÉKA Tamás – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolására vonatkozó új szabályok – *Agro Napló*, 2020. (26. évf.) 10. szám p. 6-11;
- ANDRÉKA Tamás – Az osztatlan közös tulajdoni viszonyok megszüntetésének új koncepciója - *Agro Napló XXIV. évf. 2020.IV.05.* p. 32;
- BALOGH Brigitta, CSESZLAI István, FARKAS Diána, GÓSZ Zoltán, SZALAI Károly – A földeken fennálló osztatlan közös tulajdon felszámolásáról and az ingatlan-nyilvántartás adatainak rendezéséről, tájékoztató kiadvány 5. - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2021. p. 7;
- BOBVOS Pál – HEGYES Péter – Agrárjog – Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Agrárjogi és Környezetvédelmi Jogi Tanszék 2009;
- BUGA László - Konferencia az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről - *Geodézia és kartográfia*, 2019. (71. évf.) 6. sz. p. 41;
- Csilla CSÁK - The changes in the circumstances of arable land's ownership and land tenure from the time of the democratic transformation to our days - *Journal of Agricultural and Environmental Law*, 2/2007. p. 3;

- Csilla CSÁK – The Regulation of Agricultural Land Ownership in Hungary after Land Moratorium - Сборник радова Правног факултета у Новом Саду, 3/2017. p. 1129;
- Csilla CSÁK - Constitutional issues of land transactions regulation - Journal of Agricultural and Environmental Law 24/2018. p. 8;
- CSÁK Csilla - HORNYÁK Zsófia – Az új földforgalmi törvényről - Őstermelő 2013/4. p. 7.-10;
- CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 1. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 9. szám;
- CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 2. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 10. sz. p. 48;
- CSEH Tibor András - Az osztatlan közös tulajdon megszüntetéséről 3. rész - Magyar mezőgazdaság 2021. (76. évf.) 11. szám p. 43;
- FÖLDI András - HAMZA Gábor - A római jog története és intézményei - Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1996. p. 293;
- HEGYES Péter - Közös tulajdonhoz kapcsolódó jogintézmények a földjogi szabályozás köréből - Publicationes doctorandorum iuridicorum, Tomus 9. Fasciculus 1-14. 2009. p. 156;
- HORNYÁK Zsófia - A mezőgazdasági földek öröklése – Bíbor kiadó, Miskolc 2019;
- KOVÁCS Miklós – A közös tulajdon a földjogban – LVII. Georgikon napok, 57th Georgikon Scientific Conference Kivonat kötet- Pannon Egyetem Georgikon kar 2015. p. 221;
- MIKÓ Zoltán – Agrárjog – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Heller Farkas Intézete, 2001. p. 292;
- Márton NAGY – The legal nature of selling lands used in agriculture and silviculture at auction - Conferința Studențească Anuală „CONSTANT” ediția a XI-a, Științe juridice - București, 14-15 mai 2021;
- Nemzeti Földügyi Központ - Tájékoztató kiadvány a földeken fennálló osztatlan közös tulajdon megszüntetésével kapcsolatban 2021. p. 1;
- OLAJOS István - A mezőgazdasági földre, mint természeti erőforrásra vonatkozó kutatások összefoglalója - Agrár- és Környezetjog - 2018. 25. szám p. 204;
- ORLOVICS Zsolt, KOVÁCS László, CSEGŐDI Tibor László, BATTAY Márton Balázs, CSESZLAI István, GYÖRFFY Balázs – Földforgalmi szabályozás, gazdálkodói kézikönyv - Nemzeti Agrárgazdasági Kamara 2015. p. 32;
- PETRIK Ferenc – POMEISL András: Az új Ptk. magyarázata IV/VI. kötet - Polgári Jog – Dologi jog; szerkesztette: Wellmann György; HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2013. p. 100;
- PRUGBERGER Tamás - A mezőgazdaság által igényelt speciális polgári jogi normák bevitele az új Ptk-ba, Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica, Tomus XXIII, 2005/2. p. 511;
- SZILÁGYI János Ede - Gondolatok az agrárjog jogágiságáról - Magyar jog. LI. évfolyam 9. szám 2004. p. 542;
- VASS János – Agrárjog Tansegédlet – Rejtjel Kiadó 2002. p. 10.

List of legislation

- The Fundamental Law of Hungary 25 April 2011;
- Act II. of 1993. on The land management and land management committees;

- Act CXLI. of 1997. on The Land Register;
- Act V of 2013 on Civil Code;
- Act CXXXII of 2013 on Land Transactions;
- Act LXXI of 2020. on The liquidation of undivided common property on land and on the arrangement of the data of the owners of real estate classified as land;
- Act LX. of 2021. on Amendment of certain agricultural laws;
- Government decree No. 374/2014. (XII. 31.) on on detailed rules for the cessation of undivided joint ownership resulting from the allocation of shares in the allocation of land;
- Government decree No. 647/2020. (XII. 23.) on detailed rules for the eradication of undivided common ownership on land;
- Court decision 2007. 335;
- Court decision 13. 214. I;
- Supreme Court – Civic College Opinion 1/2017. (IX. 11.) 3. point;
- Supreme Court - Civic College Opinion No. 8.

MATRIMONIAL PROPERTY REGIMES IN ITALIAN AND HUNGARIAN FAMILY LAW¹

Zsuzsanna Mária NAGY*

Abstract

Family is a natural, biological, but also a social phenomenon. The family is the very first and most important community in our lives, leading us into the habit of social behavior. Its development was and is regulated by the moral norms required by the given society. The form and the essence of its content regulation are shaped by the given social and economic environment. Whatever the form of the family, there is no indispensable fund for material goods that allows the existence of family members, the fulfillment of the most diverse functions of the family. Thus, the family, as the smallest, relatively permanent community in society, has always included some material, economic aspect. Different habits have developed to regulate his existence, which people have observed and have observed. These customs and rules - later legislation - also regulated the economic and property aspects of the family.

This article aims to present the legal system of property law in Italian family law and the rules on matrimonial property contracts, in parallel with Hungarian legislation. I begin my research with a brief historical overview that is essential to understanding both family law regulation and property law systems explained later. The second chapter presents the property law systems available in Italian and Hungarian family law, subdividing the legal matrimonial property regimes in force in both countries, the marital property law agreement and contract, the property separation system, and the property fund, as well as a special Italian legal institution. In the final part, I summarize my research results and findings. In this article, I do not aim for a comprehensive, system-wide presentation, I have only tried to highlight and present the main features, the similarities, and differences between the Hungarian and Italian matrimonial regimes.

Keywords: *family law, property law, Italy, property law systems.*

¹ „SUPPORTED BY THE ÚNKP-21-2. NEW NATIONAL EXCELLENCE PROGRAM OF THE MINISTRY FOR INNOVATION AND TECHNOLOGY FROM THE SOURCE OF THE NATIONAL RESEARCH, DEVELOPMENT, AND INNOVATION FUND.”

* Zsuzsanna Mária Nagy, 5th-grade student at the Faculty of Law of the University of Miskolc, e-mail: zsuzsanna.nagy98@gmail.com.

Hereby, I would like to thank my tutor, Prof. Dr. Barzó Tímea for the valuable guidance and insightful feedback for helping to improve the research.

I. Introduction

First, it is necessary to clarify some basic concepts such as family, marriage, and matrimonial property law to understand the topic. The family is a natural, biological, but also a social phenomenon. The family is the very first and most important community in our lives, leading us into the habit of social behaviour. Its development has been and continues to be governed by the moral norms required by the given society. Its form and the essential elements of its content are shaped by the given social and economic environment. Whatever the form of the family, it is essential to have a foundation of material goods that enables the existence of family members and the fulfillment of the various functions of the family. The family, as the smallest, relatively permanent community in society, has always included some material as well as economic aspects. Different habits have emerged to regulate his existence, which people have observed or enforced. These customs and rules - later legislation - regulated the economic and property relations of the family.²

For a couple to get married in Hungary, one person of the couple has to be a Hungarian resident, the status of which should be at least 30 days, before marriage may be permitted. Couples that wish to get married must visit the local registry office where they wish to get married so that they can apply for and obtain a permit. Marriage establishes a family community with personal and property legal effects.³

The concept of matrimonial property needs to be examined in a narrower and broader sense. In a broader sense, matrimonial property law covers claims relating to the matrimonial property regime, its division, the use of the spouse's joint dwelling, and the enforcement of spousal support. In a narrower sense, it is the body of law governing the legal relationship between the spouses, both internally and the spouses' vis - à - vis third parties, for the duration of the marriage and in the event of termination of the marriage.⁴

II. Main discussion

Forms of relationships

Before turning to matrimonial property law, it is important to clarify what forms of partnership exist in Hungary and Italy. There are three legally regulated forms of partnership in Hungary: marriage, registered partnership, and de facto partnership. For a long time, the only legally recognized form of relationship in

² TÓTHNÉ FÁBIÁN Eszter: A házassági vagyonjog egyes elemeinek áttekintése. In: *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, (1999), p. 393–412.

³ CSERBÁNÉ NAGY Andrea: *A házassági jog kodifikációi*, Miskolc, 2012. p. 18.

⁴ CSÜRI Éva Katalin: *A házassági vagyonjog gyakorlati kérdései*, Budapest, Complex Kiadó, 2006. p. 19.

Italy was marriage, and Italy was one of the last Western European countries to recognize same-sex couples and allow them to have a cohabitation.⁵ On 5 June 2016, the Italian law (Legge 20 maggio 2016 n. 76) entered into force, which consists of a single article and paragraph 69 thereof and regulates two family law institutions: same-sex partnerships (unioni civili) and cohabitation relationships (convivenze di fatto). Under this legislation, there are three legally recognized institutions in Italian family law: marriage, same-sex partnerships, and registered partnerships. Article 1 (36) states that *"two adults who are in a stable, emotionally and financially supportive relationship and who are not in a relationship of blood, kinship or adoption shall not be married or of the same sex."* However, a distinction is made between persons with the same declared address (convivenza anagrafica) and declared relatives (famiglia anagrafica), in which case there must also be an emotional connection and kinship. The law imposes legal consequences only on the registered partnership, which requires a legal declaration by certain formal conditions, which must be made before the competent municipal official according to the place of residence. To be considered a registered partnership, actual cohabitation is required, while in the case of marriage this is not a requirement, the spouses may even be registered at different addresses if, for example, their work so warrants. However, neither the 'Certificato di stato di famiglia' nor the 'Certificato di residenza' are sufficient to prove cohabitation, the law provides for a new certificate, the 'Certificato di convivenza di fatto', which content is defined by law. Registered partners are free to dispose of their property rights as required by law, but this is only protected if their agreements are settled in a so-called registered partnership contract (contratto di convivenza).⁶

Historical background of Italian matrimonial property law

Italian civil law is governed by Codice Civile No 262 of 16 March 1942 (Civil Code; hereinafter: CC), which entered into force on 21 April 1942. It has undergone several changes over the years, but one of the most important came into force on May 19, 1975, with Act No. 151, which fundamentally changed matrimonial property law. This reform has brought a breakthrough in the field of family law. Before the reform, segregation was the main rule for the property relations of spouses. The change of 1975 radically transformed the property relations between the spouses, on the one hand, to make it more appropriate to create a real community between the spouses, and on the other hand, to protect the position of the economically “weaker” spouse.⁷ Ensuring the personal independence of spouses

⁵ <https://www.liberties.eu/hu/short-news/13776/13575> (downloaded: 23 February 2022).

⁶ Law 76/2016. Article 1. (50)-(51) paragraphs.

⁷ Giovanni BONILINI, Manuale di diritto di famiglia, Torino, Unione Tipografico-Editrice Torinese (1998) p. 104.

has progressed significantly thanks to the 1975 family law reform, which, by implementing Article 29 of the Constitution, put an end to the family image based on authority and inequality.⁸ As the equality of family members, especially the spouses, has already been declared, the next step was to draw the boundaries defined by law, within which the autonomy of the spouses could be exercised freely.⁹

The reform repealed the section which empowered only the husband to manage the property and the related right of representation¹⁰, and now declared the provisions on the management of property and the equality of quotas to be mandatory.¹¹ This principle also applies to any contract between spouses, which is also intended to express equality. The reform put the settlement-based system at the forefront, but at the same time allowed the spouses to agree differently from any system. As a result, the autonomy of the spouses in regulating their property status was recognized, but limits were also set within which this autonomy could be fulfilled.¹²

In Italy, religion has a prominent role to play in the field of family law. The Italian legislature allows people to marry by a religious ceremony, which is recognized as equivalent to civil marriage.¹³ Catholic church marriage is governed by the Lateran Convention between the Italian State and the Holy See, and the marriage acquires its civil consequences if it is registered.¹⁴ In the case of other religions, the ceremony must be performed by a person of Italian nationality belonging to that religion, in accordance with specific rules adopted by the Italian State.¹⁵ The 1975 reform presented new challenges for both legislators and law enforcers. The system of the legal community of property has become a general, ancillary rule, which only comes into force if the parties have not concluded a matrimonial property contract or have not entered segregation of property.¹⁶

⁸ Franco ANELLI–Michele SESTA, *Regime patrimoniale della famiglia*, Milano, Dott. A. Giuffrè Editore (2002) p. 4.

⁹ ANELLI–SESTA: *Regime patrimoniale della famiglia*, Milano, Dott. A. Giuffrè Editore (2002) p. 5.

¹⁰ Codice Civile 220. §

¹¹ Mario BESSONE–Guido ALPA–Andrea D'ANGELO–Gilda FERRANDO–Maria Rosa SPALAROSSA, *La famiglia nel nuovo diritto*, Bologna, Zanichelli Editore (1997) p. 190.

¹² BESSONE –ALPA–D'ANGELO–FERRANDO–SPALAROSSA, *La famiglia nel nuovo diritto*, Bologna, Zanichelli Editore (1997) p. 186.

¹³ CC. 82. §

¹⁴ <http://www.treccani.it/enciclopedia/matrimonio-diritto-civile/>

<http://www.coupleseurope.eu/it/italy/topics/2-C-%C3%A8-un-regime-patrimoniale-legale-del-matrimonio-ed- in-caso-affermativo-cosa-prevede> (downloaded: 23 February 2022)

¹⁵ https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-primi/titolo-vi/capoi/art83.html?utm_source=internal&utm_medium=link&utm_campaign=articolo&utm_content=nav_art_succ_to_p (downloaded: 26 February 2022)

¹⁶ BONILINI: p. 133.

Matrimonial property regimes - in brief

While in Hungary the Book of Family Law of the Civil Code, in Italy the Codice Civile VI. Title (About Marriage) Chapter 6 deals with matrimonial property. In addition to the statutory system of common property, the Italian legislation distinguishes between two systems that may be regarded as legally equivalent.

These contractual property regimes are:

- the Community system stipulated in the Matrimonial Property Convention (this can also be called a contractual or treaty community, unfortunately, their use is not entirely consistent in Italian law) and
- the segregation system.

In comparison, Hungarian family law recognizes the systems of legal separation and public acquisition as an alternative to the marital property community as a legal system of matrimonial property regimes. The current Hungarian matrimonial property law is typically dispositive, so in marital property contracts, the parties may choose any property law system, or even mix the non-conflicting rules of each property law system in their contract.¹⁷

Main features of the legal matrimonial property regime

In Italy, the legal matrimonial property regime is the matrimonial property regime¹⁸. In the system of joint matrimonial property, three sub-assets can be distinguished: joint property, personal property, and deferred joint property. Deferred assets apply only upon dissolution of the assets. However, depending on the legal interpretation chosen, it does not imply actual joint ownership of things or rights but rather can be interpreted as a claim for compensation. One spouse may claim from the other spouse half of the value of the increase in assets during the marriage based on the deferred partnership. If they cannot agree on this value, it will be decided by the judge. In the case of inheritance, this embodies the claims of the deceased spouse, which must be paid to the surviving spouse.¹⁹

Overall, the Italian and Hungarian legal matrimonial property regimes can be compared in parallel. In the law of both nations, the legal matrimonial property regime is the marital property community. The personal property of the Italian spouses, which is part of the joint property of the spouses, corresponds to the Hungarian special property, with certain exceptions. The Hungarian legal regulation, according to which the so-called “pure benefit” of the separate property belongs to the joint property of the spouses, can be compared to the deferred

¹⁷ CSÚRI Éva Katalin: A házassági vagyoni jog gyakorlati kérdései, Budapest, 2006. p. 19.

¹⁸ CC. 159.§

¹⁹ <http://www.coupleurope.eu/it/italy/topics/2-C-%C3%A8-un-regime-patrimoniale-legale-del-matrimonio-ed-in-caso-affermativo-cosa-prevede> (downloaded: 26 February 2022)

property.²⁰ Consequently, the benefit of the separate property will be part of the common property that arose during the existence of the marital cohabitation, less the costs and burdens of administration and maintenance.²¹ The difference is that while the Italian rules refer to property acquired before and after the marriage, the Hungarian legislation uses the term “during the existence of cohabitation”. There is no presumption in Italian law that property acquired during a marriage is all part of a community of property and it is for the person relying on personal property to prove it. Furthermore, concerning the provisions on property law, the CC does not state that, for these provisions to take effect, marriage is the only aspect of that cohabitation must exist.

Main features of asset segregation

In Italy, as a substitute for a legal partnership, the spouses may agree to separate the property to preserve the exclusive right over the property acquired independently during the marriage; similarly, to property acquired before marriage and the fruits of any property. In this case, however, both spouses are obliged to contribute to the joint obligations and to contribute to the burden.²² With the separation of property, any spouse retains the right to the sole title, not only to property acquired before the marriage but also to property acquired during the marriage. This system is, in fact, based on general rules, i.e., if the parties have not married, as they will continue to be subject to the general rules of property law. Unlike other matrimonial property regimes, marital status does not have any effect on the affiliation or turnover of property in the separation of property, so they will be subject to the usual legal rules. Like legal matrimonial property regimes, property separation is a system of “general character” that can provide essentially complete control over the property of the spouses.²³ Property acquired by the spouses is not automatically the subject of a matrimonial property regime.²⁴ In this case, too, the principle of consensual decision-making applies, according to which it is only appropriate to stipulate this legal institution if both parties have voluntarily agreed to it, failing which the legal system of property law, i.e. matrimonial property, will come into force as a general rule.

The Italian and Hungarian asset separation systems are perfectly parallel to each other. In my research, I did not find any significant difference between the two systems, but it can be said that in the Italian system the emphasis was more on protecting the family when it was stated that the other spouse could not be deprived of the property if the family's needs were met.

²⁰ BARZÓ Tímea: A magyar család jogi rendje, Budapest, Patrocinium, 2017. p.110.

²¹ Act V/2013 on the Civil Code 4:38.§ (2).

²² BONILINI: p. 135.

²³ Bessone –Alpa–D’Angelo–Ferrando–Spalarossa: p. 191.

²⁴ anelli-sesta: p. 470.

Characteristics of the Matrimonial Property Convention in Italy

The law allows for two types of contractual property systems: the system of segregation of property and the contractual community of property.²⁵ The word 'contract' (contratto) does not appear in Italian law, as the legislator preferred the word 'convention' (convenzione), moreover, when the regulated relationship is of a property nature, it has a specific meaning despite the term “contract,” which contrasts with the constitutive nature of the property and personal community of the spouses, the stipulations, and the occasional donation during the marriage.²⁶ We can talk about a property law agreement when the spouses want to settle their property relations with rules that differ significantly from the legal norms. In this case, therefore, the future matrimonial property regime between them will be determined entirely based on the unanimous will of the spouses. However, in determining the content of the convention, they must consider the mandatory standards laid down by law.²⁷

The rules of the Italian Marriage Convention and the Hungarian matrimonial property law are mostly the same. However, the difference is that in Hungary the spouses may dispose of their property in the event of their death in the matrimonial property contract, in the case of the Italian matrimonial property contract the Italian law does not provide special rules for the death. While the CC. does not contain any express provisions regarding the termination of the convention and only states that the convention will also terminate upon the termination of the community, Hungarian law contains special rules for the termination of the contract. It can be stated that the use of the term convention in the case of Italians, although it may be misleading, covers essentially the same content as the Hungarian matrimonial property contract.

„Italicum”

A special legal institution appears in Italian law, as the law may also provide for the creation of a Wealth Fund. This is not part of the agreed system and only applies to certain assets. The provisions on the asset fund are set out in CC.²⁸ It can be found in 167-171§, which were introduced by the family law reform, thus repealing the sections on family property. However, this cannot be seen as a renewal of the old rules, but rather as a completely new legal institution. A wealth fund is a set of assets (real estate, registered movables, vouchers) created by one or both

²⁵<http://www.coupleseurope.eu/it/italy/topics/3-Come-possano-organizzare-i-coniugi-il-loro-regime-patrimoniale> (downloaded: 26 February 2022).

²⁶anelli-sesta: p. 10.

²⁷ DE PAOLA: p. 800.

²⁸<http://www.coupleseurope.eu/it/italy/topics/3-Come-possano-organizzare-i-coniugi-il-loro-regime-patrimoniale> (downloaded: 26 February 2022).

spouses or third parties to provide for family needs.²⁹ In terms of its function, it is a tool created by the legislator to guarantee a certain standard of living for the family and to facilitate the provision of coverage to meet the needs of the family. On the other hand, with this legal institution, the legislator also wanted to protect the interests of minor family members.³⁰ To assess the wealth fund, the term family shall mean the spouses and those whom the spouses are obliged to support, in particular minors, without distinction between legal, legally recognized, or adopted children.³¹ The asset fund does not replace the legal community of assets but is applied at the same time as it or the asset segregation, thus creating a contractual regulation of any specific asset.³²

There is no Hungarian legal institution similar to the wealth fund, it is a typical Italian “invention”, the reason for which is probably to counterbalance the *carpe diem* approach so characteristic of Italians (and Spaniards). In the case of the Italians, one of the most important values is the family, and the wealth fund is precisely for the maintenance and harmonious development of the family and the maintenance of the children.

III. Conclusion

As a result of the research, it can be stated that there is a lot of overlap between the Hungarian and Italian matrimonial property regimes. Similar to the Hungarian separation-of-property regime cannot be discovered in Italian law. Concerning matrimonial property law, Italian law provides for comprehensive and all-encompassing legislation. In Italy, the family and children are seen as a “real asset”, so it is not surprising that a special legal institution has been set up to protect them, as the wealth fund is precisely for the maintenance of the family, the maintenance of children, and their harmonious development. As we know, families are also supported in Hungary, so the introduction of the legal institution of the wealth fund could also be a tool that contributes to the protection of families.

Although Hungarian law provides that, in the event of legal separation, a provision under which only one of the spouses contributes to the costs of the household and the cost of raising children is prohibited, I do not consider this to be sufficient to ensure adequate protection of the family. My suggestion, therefore, is that if the parties agree on the separation of property, the law could make it compulsory to set up an asset fund, modelled on the Italian model, which would, in any case, cover the costs of household, cohabitation, and upbringing of children.

²⁹ CC. 167. §

³⁰anelli-sesta: p. 553.

³¹anelli-sesta: p. 563.

³²Bessone –Alpa–D’Angelo–Ferrando–Spalarossa: p. 192.

This should also be considered in a public acquisition system where the spouses are living apart until the divorce.

Bibliographical references

Laws, Acts:

- Codice Civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262);
- Law 76/2016;
- Legge 20 maggio 2016 n. 76;
- Act V/2013 on the Civil Code.

Specialized literature:

- Anelli F. – Sesta M.: *Regime patrimoniale della famiglia*, Milano, Dott. A. Giuffré Editore 2002;
- Barzó T.: *A magyar család jogi rendje*, Budapest, Patrocinium, 2017;
- Bessone M.–Alpa G.–D’Angelo A.–Ferrando G.– Spalarossa M. R.: *La famiglia nel nuovo diritto*, Bologna, Zanichelli Editore 1997;
- Bonavolontá L. M.: *Formulario del diritto di famiglia*, Milano, Dott. A. Giuffré Editore, 2000;
- Bonilini G.: *Manuale di diritto di famiglia*, Torino, Unione TipograficoEditrice Torinese 1998;
- Cserbáné Nagy A.: *A házassági jog kodifikációi*, Miskolc, 2012;
- Csúri É. K.: *A házassági vagyonjog gyakorlati kérdései*, Budapest, Complex Kiadó, 2006;
- De Paola V.: *Il diritto patrimoniale della famiglia nel sistema del diritto privato*, Milano, Dott. A. Giuffré Editore, 2002;
- Tóthné Fábíán E.: *A házassági vagyonjog egyes elemeinek áttekintése*. In: *Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica*, 1999. p.393–412.

Websites:

- <https://www.liberties.eu/hu/stories/olaszorszagban-bejegyeztek-az-első-elettársi-kapcsolatot-sn-13776/32429> ((downloaded: 23 February 2022);
- <https://www.treccani.it/enciclopedia/matrimonio-diritto-civile/> (downloaded: 23 February 2022);
- <http://www.coupleseurope.eu/it/italy/topics/3-Come-possono-organizzare-i-coniugi-il-loro-regime-patrimoniale> (downloaded: 26 February 2022);
- <http://www.coupleseurope.eu/it/italy/topics/2-C-%C3%A8-un-regime-patrimoniale-legale-del-matrimonio-ed-in-caso-affermativo-cosa-prevede> (downloaded: 23 February 2022);
- <http://www.treccani.it/enciclopedia/matrimonio-diritto-civile/>
<http://www.coupleseurope.eu/it/italy/topics/2-C-%C3%A8-un-regime-patrimoniale-legale-del-matrimonio-ed-in-caso-affermativo-cosa-prevede> (downloaded: 26 February 2022);
- https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-primο/titolo-vi/capoi/art83.html?utm_source=internal&utm_medium=link&utm_campaign=articolo&utm_content=nav_art_succ_to_p (downloaded: 26 February 2022);
- <https://www.liberties.eu/hu/short-news/13776/13575> (downloaded: 23 February 2022).

DE LA MAREA UNIRE 1918, LA ÎNCHISOAREA SIGHET - PERSONALITĂȚI MARCANTE -

Mirela Gabriela CIORNEI*

Abstract

Nevoia de a păstra memoria

Puțină lume cunoaște cu adevărat fața comunismului și ce a presupus acesta în România. Tendința actuală este de nevalidare a trecutului și de izolare față de evenimentele tragice ale istoriei. Cum poate fi definit, până la urmă, memorialul? În opinia mea, memorialul este cea mai pură și plină de emoție modalitate de a-i comemora și omagia pe cei care și-au găsit sfârșitul în situații terifiante, pe cei care au fost exterminați pe considerente religioase și populare, pe cei care și-au dat viața în războaie sau pe cei care aveau afinități politice anti regimului la putere, cum e cazul represiunii comuniste din România. Memoria este dincolo de monumentalitatea memorialului. Indiferent de arhitectura memorialului, acesta este un simbol, aș putea spune că este chiar o materie vie care nu permite uitarea trecutului și repetarea acestuia. Afirm acest aspect deoarece am fost surprinsă, în mod nu tocmai pozitiv, să aflu, citind diverse păreri ale românilor, că Memorialul nu este demn de comemorare. “Pereții nu sunt finisați”, “metalul a ruginit” sau “sunt doar nume înșiruite pe pereți” sunt doar o parte din numeroasele păreri negative la adresa memorialului. Educarea oamenilor despre a vedea dincolo de monument în sine este esențială. Păstrarea memoriei se realizează prin conștientizare. Tendința actuală este de acordare a atenției și importanței pe considerente estetice. Dar, în acest context, ce a fost frumos în dramele evocate?

Constat că mecanismul de acțiune represiv al comunismului și ideologia de a crea omul fără memorie a dat rezultate căci prea puțină lume cunoaște azi istoria trecutului. Nepăsarea și indiferența conduc la negare și pierderea pentru totdeauna a memoriei martirilor din închisori. Tânara generație nu cunoaște ce impact a avut comunismul asupra României iar asta nu poate să ducă decât spre riscul de a repeat greșelile.

Cuvinte cheie: comunism, exterminare, închisoare, represiune, memorie, memorial.

I. Introducere

La aproape trei decenii de la momentul sfârșirii dictaturii comuniste, în România încă nu se acordă suficientă atenție acestui subiect. Comuniștii s-au folosit

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mirelal44154@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lector univ. dr. Cornelia Ene-Dinu (cdinu@univnt.ro).

de toate mijloacele necesare pentru a-și implementa ideologia, o viziunea ce presupunea nașterea unui om nou. Folosindu-se de minciună dar mai ales de violență, regimul a depersonalizat și deznaționalizat ducând la distrugerea consistenței substanței umane.

Cea mai mare “realizare” a sistemului comunist a fost represiunea datorită căreia regimul comunist a reușit să se mențină la conducerea României timp de cinci decenii. Ceea ce s-a întâmplat în spatele ușilor ferecate ale închisorilor comuniste cunoaștem doar prin prisma marturiilor supraviețuitorilor.

Locurile în care comunismul s-a manifestat în cel mai brutal mod au fost închisorile și lagărele de muncă silnică. Teroarea, tortura și opresiunea se petreceau în spatele porților ferecate cât mai departe de ochii și urechile poporului. Amplasarea închisorilor pe teritoriul României a fost făcută într-un mod omogen și echilibrat. Din punctul de vedere al amplasării, s-au căutat spații cât mai izolate. Același tipar s-a folosit la toate închisorile de exterminare.

II. Sistemul penitenciar comunist

Potrivit Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului, în România în timpul comunismului au fost 44 de penitenciare și 72 de lagăre de muncă forțată unde au suferit peste două milioane de români dintre care în jur de 800.000 de oameni au murit.

Cu toate că viziunea comunismului era nașterea unui nou om, regimul a depersonalizat și deznaționalizat ducând la pierderea consistenței substanței umane. Ideologia comunistă a fost implementată folosindu-se de două mijloace de manipulare: minciuna și violența, cu toate formele lor de manifestare. Cea mai mare “realizare” a sistemului comunist a fost represiunea. Aceasta a atins dimensiuni îngrozitoare, “un malaxor de vieți omenești, implacabil și necruțător”¹ datorită căreia regimul comunist a reușit să se mențină la conducerea României timp de cinci decenii.

Închisorile comuniste erau în coordonarea Direcției Generale a Penitenciarelor.

Responsabili pentru deciziile referitoare la tratamentele specific aplicate în închisori, alături de DGP, sunt comandanții penitenciarelor, a lagărelor și a coloniilor de muncă, precum și a ofițerilor, garantau pentru reeducarea deținuților conform indicațiilor partidului. Penitenciarele beneficiau de o foarte mare autonomie.

¹Stelian Gombos, „*Temnitele și închisorile comuniste din România-Câteva referințe despre numărul lor, activitatea, volumul de încarcerare, capacitatea și dispunerea lor geografică*” în www.historia.ro (03.03.2022).

Închisorile erau împărțite pe diferite categorii în funcție de destinația acestora, scopul și dimensiunea torturii astfel²:

- Penitenciarele de reeducare: Suceava, Pitești, Gherla, Târgu Ocna, Târgșor, Brașov, Ocnele Mari, Peninsula.
- Închisori de exterminare a elitei intelectuale și politice: Sighet, Râmnicu Sărat, Galați, Aiud, Craiova, Oradea, Brașov, Pitești;
- Lagăre de muncă: Canalul Dunăre-Marea Neagră (Peninsula, Poarta Alba, Sălcia, Periprava, Constanța, Midia, Capul Midia, Cernavodă etc.) și coloniile de munca din Balta Brăilei;
- Închisori de triaj și tranzit: Jilava, Văcărești;
- Închisori de Anchetă: Rahova, Malmaison, Uranus;
- Închisori pentru femei: Mărgineni, Mislea, Miercurea Ciuc, Dumbrăveni;
- Penitenciare pentru copii: Târgșor, Mărgineni, Cluj;
- Penitenciare spital: Târgu Ocna, Văcărești 12.

III. Nevoia de memorie

Nevoia de memoriale a luat naștere în contextul celor două războaie mondiale și a diferitelor regimuri dictatoriale tiranice și s-a păstrat până în zilele noastre pentru a comemora evenimente tragice cum ar fi 9/11 sau Holocaustul. Construirea memorialelor, monumentelor, a spațiilor de reculegere, amplasarea de inscripții a atins apogeul, datorită nevoii și dorinței de a omagia și martiriza victimele, iar memoria a devenit o valoare în conștiința societății.

Începutul acestui program arhitectural se plasează în finalul Primului Război Mondial. Numărul imens de morți precum și importanța mondială a războiului au dus la necesitatea apariției spațiilor de aducere aminte publice, ritualizate.³ După terminarea războiului, astfel de spații memoriale au reprezentat reîntregirea identității naționale. Amploarea memorialelor de după cel de-al Doilea Război Mondial a început să scadă drastic din cauza constrângerilor exercitate de regimul politic aflat la conducere.

Datorită memoriei dobândim continuarea identității în timp. Memoria este prezentată în două moduri - fie amintirea, fie reactualizarea informației. Aceasta se efectuează la rândul ei în două moduri: recunoașterea și reproducerea. Recunoașterea este o formă foarte simplă a reactualizării care necesită prezența informațiilor originale, a obiectului original.

În cazul memorialelor, stimularea memoriei individuale și colective, se realizează prin procedeul reactualizării. Trebuie să recunoaștem istoria, urmând ca

²*Ibidem.*

³Augustin Ioan, *Arhitectura Memoriei: o nouă frontieră a spațiului sacru*, Editura Igloo, București, 2013, p.6.

apoi reproducerea să se realizeze sub diverse forme pentru ca în final să ajungem la materializarea acesteia.

IV. Impact psihologic

Principalul scop al memoriilor este acela de a fi monumente ale prezentului ce comemorează dramele trecutului spre a sta drept mărturie, memorie pentru viitor.

Parcurgerea unui traseu comemorativ trezește ceva în ființa umană, ori rupe o bucată din suflet. Emoția, empatia, apăsarea, groaza, teama dar și reculegerea, meditația reprezintă câteva dintre amalgamurile de trăiri experimentate.

Spațiile memoriale trezesc emoții foarte puternice, parcurgerea acestor spații fiind o experiență individuală. Adesea, aceste spații sunt prevazute cu zone de repaus, de regroupare spirituală, de reculegere. Aceste zone sunt simboluri ale speranței eliberării. La Sighet, în Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței un astfel de spațiu există în curtea interioară. Este un spațiu de rugăciune și aprindere de lumânări, sub pământ, luminată doar de un ochi înformă de cruce. La nivelul pământului, pe această capelă, s-au plantat copaci, simbol al renașterii.

Un alt impact psihologic al memoriilor este acela de vindecare post-traumatică a victimelor sau veteranilor. Povestind drama resimțită, veteranii sau foștii deținuți se eliberează de aceasta. Mărturisirea, destăinuirea îi ajută pe aceștia în tratarea sindromului post-traumatic.⁴

V. De la Marea Unire la Închisoarea Sighet– Studiu de caz

România intră în Primul Război Mondial la 15 august 1916, luptând pentru eliberarea teritoriilor aflate sub dominația austro-ungară⁵.

Înfăptuirea Marii Uniri s-a produs prin lupta neobosită dusă împotriva dominației străine, acțiune care s-a desfășurat prin hotărârile plebescitare ale maselor populare⁶.

Imediat după ce comuniștii, ajutați de sovietici, după anul 1945, au început să preia frâiele puterii în România, printre primii ”epurați” de noul sistem au fost intelectualii dar și cei care refuzau să își predea cotele la stat, membri ai partidelor politice, democratice sau cei care luptau în rezistența armată. Din această pătură făceau parte și marii oameni de stat care au făcut posibil actul de la 1 Decembrie 1918.

⁴Augustin Ioan, *Memorial saulacas de cult?*, in www.atelier.liternet.ro (ultima accesare 27.02.2022).

⁵Cornelia Ene-Dinu, *Istoria statului și dreptului românesc*, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 280.

⁶Idem.

Generația celor care au înfăptuit Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, dar și unirea cu Basarabia și Bucovina, a avut parte de represiune comunistă. Pentru că s-au opus dictaturii care s-a instaurat în România, după 1948⁷.

VI. Înscenarea de la Tămădău sau afacerea Tămădău

A fost un incident petrecut la 14 iulie 1947, pregătit și gândit în cele mai minuțioase detalii de Serviciul Special de Informații de pe lângă președenția Consiliului de Miniștri. Guvernul lui Petru Groza a folosit de multe ori în lupta politică Serviciile Secrete. Unui număr important de fruntași ai Partidului Național Țărănesc le-a fost oferită ocazia de a fugi în străinătate. La aerodromul din Tămădău însă, autoritățile comuniste i-au arestat pe fugari și i-au pus sub acuzare pentru „încercare de fugă într-o țară străină”⁸.

Întreaga afacere a fost o provocare organizată de Partidul Comunist pentru a justifica desființarea PNT, lucru care s-a și întâmplat ulterior, în noiembrie 1947 ordonându-se închiderea sediilor și desființarea arhivelor. Ca urmare a ”Înscenării de la Tămădău” a fost organizat un proces-spectacol, după modelul sovietic, în care liderii național-țărăniști au fost judecați și condamnați la închisoare, pe perioade lungi (deși, în mod normal, după cum relatează N. Carandino, pedeapsa pentru încercarea ilegală de părăsire a țării era între trei și șase luni de închisoare).

Arestarea s-a făcut în baza unui tabel întocmit la nivelul Ministerului de Interne și cuprindea numele tuturor celor care au avut un rol în viața politică a României Interbelice 1918-1945. Le-au fost înscenate procese politice.

În mai 1950 au fost aduși peste 100 de deținuți politic (vezi Anexa1), din acel moment începând programul de exterminare a elitei politice⁹, unii dintre ei condamnați la pedepse grele, alții nici măcar judecați. Majoritatea aveau peste 60 de ani. În octombrie-noiembrie 1950 au fost transportați la Sighet și 45-50 de episcopi și preoți greco-catolici și romano-catolici.

Deținuții erau ținuti în condiții insalubre, hrăniți mizerabil, oprți de a se întinde ziua pe paturile din celulele fără încălzire. Nu aveau voie să privească pe fereastră (cei ce nu se supuneau erau pedepsiți să stea la "neagra" și "sura", celule de tip carceră, fără lumină). Într-un târziu, la geamuri au fost puse obloane, încât se putea vedea numai cerul. Umiliința și batjocura făceau parte din programul de exterminare. Condițiile de detenție erau sub orice critică, mizeria și batjocura fiind la ordinea zilei. Mâncarea era puțină și aproape necomestibilă iar grupurile sanitare puteau fi folosite de către deținuți pentru perioade scurte (30 de secunde), fiind apoi

⁷<https://www.rfi.ro/politica-128090-generatia-marea-unire-generatia-inchisori>.

⁸https://ro.wikipedia.org/Inscenarea_de_la_Tamadau.

⁹„Memorialul Sighet” accesat pe www.wikipedia.ro (ultima accesare 27.02.2022).

izgoniți înapoi în celule. În fapt aici oamenii erau trimiși să moară, era un program sistematic de exterminare a celor incomozi regimului.¹⁰

VII. O istorie care nu se învață la școală¹¹.

Mărturiile foștilor deținuți politic îmbogățesc inventarul formelor de tortură: înjurăturile cele mai abjecte; loviturile aplicate cu palma, pumnul sau piciorul asupra părților sensibile ale corpului; asmuțirea unui câine-lup asupra anchetatului, legat de un stâlp; bătaia peste plăgi deschise; interogatoriul fără întreruperi, zile și nopți întregi¹².

În anul 1952 decedații erau îngropați în lăzi de lemn și aruncați în groapă, din motive că nu există material lemons. Însă s-a descoperit că materialul lemons era folosit în scopuri proprii de către comandantul închisorii de la aceea vreme, Vasile Ciolpan. În închisoarea de la Sighet, care avea un regim special nu numai pentru cei vii, dar și pentru cei morți, în intervalul 1950-1955 nu s-au întocmit acte de deces, iar familiile celor morți nu au fost înștiintate! În procesele verbale nu a fost trecută nici o mențiune la cauza morții, nu se treceau nici ocupația sau studiile, ca și cum ar fi fost un nimeni fiecare decedat. Actele de moarte au fost eliberate abia în 1957¹³.

Închisoarea, în limbajul codificat al Ministerului de Interne, purta denumirea de “**COLONIA DE MUNCĂ DUNĂREA**” - avea acest nume pentru ca nimeni să nu îi poată salva și regimul de la aceea vreme să fie sigur de acest lucru, închisoarea aflându-se în partea de nord a țării, un loc de unde nu se putea fugi, frontiera Uniunii Sovietice fiind situată la mai puțin de doi kilometri.

În 1955 se golise temnița Sighetului. Dintre pușinii supraviețuitori o parte au fost eliberați, iar altă parte formată din foștii național - țărăniști au fost aduși la Râmnicu Sărat.¹⁴ Astfel, Generația Unirii a devenit generația închisorilor.

Închisoarea a fost dezafectată în 1977. După 17 ani și un stadiu avansat de degradare, închisoarea a fost preluată de Fundația Academia Civică pentru a fi restaurată și convertită în memorial. Memorialul are principalul scop de a conserva și reîmprospăta memoria unui popor căruia timp de jumătate de secol i-au fost influențate conștiința despre istoria țării.¹⁵

Când ajungi la Sighet, trebuie să fii singur. Și să fie tăcere. Numai așa poți asculta glasul celulelor în care au stat condamnații pentru „crimă de uelțire

¹⁰<https://www.hvp.ro/obiective-turistice-maramures-sighetu-marmatiei/muzeul-memorial-sighet>.

¹¹Lucia Hossu Longin – O istorie care nu se învață la școală, 2007 Editura Humanitas.

¹²Memorialul Durerii-PRIMII PARTIZANI (EPISODUL 1).

¹³Marturii ale muzeografului – dr. Andreea Dobes.

¹⁴<https://www.corneliu-coposu.eu/articol/index.php/1289-ramnicu-sarat-cea-mai-odioasa-inchisoare-cicerone-ionitoiu-revista-memoria/>.

¹⁵“*Inchisoare asi Memorialul din Sighet*” accesat pe www.crestinortodox.ro (ultima accesare 27.02.2022).

împotriva ordinii sociale” și „crimă de înaltă trădare”. Tăcerea, într-o fostă închisoare de exterminare, este o tăcere grea, este o tăcere puternică, este o tăcere disperată.¹⁶

VIII. Concluzii

Singura modalitate de „înviere” a dramei este întoarcerea către punctul zero al acesteia. Toate instituțiile statului totalitar au fost create în timpul epocii Dej. În contrast cu diversele tendințe revizioniste și cu miturile epocii Ceaușescu, Comisia Prezidențială susține că a existat o continuitate între perioada Dej și perioada Ceaușescu.

Una e să mori într-o clipă și alta este să fi chinuit clipă de clipă, până când devii o masă de carne și oase zdobite. Ar trebui de fiecare dată când trecem pe lângă Sighet să privim mult mai departe decât niște simple peisaje, să ne aducem aminte că acele pământuri au fost udate cu sângele de trupuri ce nu au avut nicio vină.

Lacrimile încă nu s-au uscat și nu se vor usca niciodată. Vom rămâne datori pururea celor ce și-au asumat jertfa supremă, pentru a ne arata că există Cineva mai presus de sistemul comunist. A mutat popoare pe alte locuri, a distrus naționalități, destine, culturi și vieți, a umplut jumătate din omenire cu lagăre, temnițe, crime și gropi comune, cu sânge și lacrimi.¹⁷

Comunismul în România este istorie încă neelucidată, singurii care au plătit prețul au fost Elena și Nicolae Ceaușescu, iar prin împuscarea lor toți ceilalți partizani au fost absolviți de fapte. Pentru ce au patimit cei din închisorile comuniste? Întrebat într-un interviu dat la TVR1, ce îl face mândru să fie român, Corneliu Coposu spunea că “martirii”¹⁸.

¹⁶<https://destinatii.liternet.ro/articol/148/Vasile-Proca/Memorialul-Sighet-tur-personal.html>.

¹⁷<https://www.monitorfg.ro/2021/09/27/rezistenta-anticomunista-holocaustul-rosu-a-umplut-romania-cu-sange-si-lacrimi/>.

¹⁸Interviu cu Corneliu Coposu –difuzat de TVR1 in 1995.

ANEXA 1

Personalități care au murit sau care au trecut prin închisoarea de la Sighet**Iuliu Maniu****(1873-1953)**

Organizator și participant la Marea Adunare de la Alba Iulia care a proclamat la 1 Decembrie 1918 Unirea Transilvaniei cu România.

Ion Mihalache**(1882-1963)**

Combatant în primul Război Mondial, decorat cu ordinul „Mihai Viteazul”, învățătorul Ion Mihalache înființează după Unire „Partidul Țărănesc.

Ion Nistor **(1876-1962)**

Istoric și militant unionist bucovinean, arestat la 5/6 mai 1950, a fost internat la Sighet pe timp de 24 luni.

Mihai Popovici **(1879-1966)**

Demnitar în Consiliul Dirigent, fruntaș al Partidului National Țărănesc, a fost internat la Sighet pe timp de 24 luni.

Iuliu Hossu (1885-1970)

Penitenciarul Sighet Nr. dosarului personal: _____
 Anul _____ luna _____ ziua _____

FIȘA MATRICOLĂ PENALĂ

1. Numele Hossu Prenumele Iuliu
 2. Nașterea în anul 1885 luna Jan. ziua 20 în Comuna Măgheraș
 3. Locul de naștere Țicșeu județul Alba Iulia
 4. Locuitor în comuna Șibeu nr. 12345 județul Alba Iulia
 5. Războiul 1914-1918 în calitate de caporal

6. Aversul deținut 1950-1955 în acest penitenciar _____ în trecut _____
 7. Ocupația sa _____ în prezent _____ în trecut _____
 8. Caracterul personal în prezent deosebit în trecut deosebit
 9. Caracterul personal în trecut _____ în trecut _____
 10. Aversul deținut în prezent _____ în trecut _____
 11. Căminul social Șibeu de Jos numărul 12345 județul Alba Iulia
 12. Căminul social _____ județul _____ numărul _____
 13. Sărbătoarea 24 Octombrie numărul sa _____
 14. Serviciul militar: din 1914 până în 1918 gradul caporal arma mitralieră în prezent _____
 15. Apartenența politică a deținutului în acest penitenciar _____ în trecut _____
 16. Sărbătoarea de înălțare în acest penitenciar _____ în trecut _____

REMARKS: deosebit de rău în trecut din cauza regulilor stricte aplicate în prezent _____
 din cauza condițiilor de deținere în prezent _____ în trecut _____
 din cauza condițiilor de deținere în prezent _____ în trecut _____

SITUAȚIA JURIDICĂ:
 a) Antecedente penale _____
 b) Prezentul deținut este în prezent _____ de către _____ cu mandatul de arestare
 nr. _____ județul _____
 c) Prezentul deținut este în prezent _____ de către _____
 Prin ordonanța definitivă nr. _____ din _____ anul _____
 d) Prezentul deținut este în prezent _____ de către _____ cu ord. nr. _____
 din _____ anul _____
 e) Prezentul deținut este în prezent _____ de către _____
 f) Prezentul deținut este în prezent _____ de către _____
 g) Prezentul deținut este în prezent _____ de către _____

Episcop greco-catolic de Gherla între 25 mai 1950 și 4 ianuarie 1955 a fost închis împreună cu alți 50 de preoți și episcopi greco și romano-catolici în penitenciarul Sighet.

Ioan Lupăș (1880-1967)

Istoric, participant la Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918.

Ion Flueraș **(1882-1953)**

Lider al Partidului Social Democrat din Transilvania, a fost rearestat în iunie 1948 și condamnat la 15 ani de temniță grea pentru „crimă de înaltă trădare”.

Gheorghe I. Brătianu **(1898-1953)**

Gheorghe Bratianu se înrolează voluntar, având consimțământul scris al tatălui său, Ion I.C. Bratianu, în mai 1950 este arestat fără mandat și dus la Penitenciarul Sighet.

A TREIA REPUBLICĂ ELENĂ (GRECIA)

Andreea-Gabriela MIHAI*

Abstract

Grecia este o țară foarte iubită la nivel turistic, strângând în timpul verii un număr mai mare de turiști decât numărul stabil de locuitori ai acestei țări. Cu toate acestea, dincolo de frumusețile naturale și aria gastronomică unicată, acest proiect își propune să descrie Grecia sub formă administrativă, să descrie instituțiile administrației, dar și organizarea acesteia din perspectiva Constituției. Dincolo de aceste lucruri, proiectul prezent cuprinde și anumite repere istorice, care vor pune bazele informațiilor ulterioare și vor evidenția detalii neștiute despre această țară, cum ar fi numele oficial al acesteia „A treia Republică Elenă”.

Cuvinte cheie: *Grecia, administrație, Constituție, republică, monocameral.*

I. Introducere

Studiul prezent își propune să prezinte una dintre cele mai apreciate și mai preferate destinații turistice, Grecia, atât din punct de vedere istoric, dar și din punct de vedere administrativ. Domeniul acoperit de către acest studiu este cel administrativ, întrucât în cadrul lucrării prezente sunt prezentate structurile administrației publice, statutul funcționarului public, dar și instituțiile statului și modul acestora de organizare.

Importanța studiului este dată de către prezentarea succintă a instituțiilor, a modului acestora de organizare, a tipului de formă de guvernământ, dar și de rolul Republicii Elene în cadrul Uniunii Europene. De asemenea, obiectivul este acela de a prezenta nu numai motivele pentru care Grecia (Republica Elenă) este cea mai căutată atracție turistică, dar și motivele pentru care este una dintre cele mai vechi și durabile civilizații, ce a reușit să își păstreze tradițiile până în ziua de astăzi, reușind să se impună pe plan European și fiind, în continuare, o forță importantă a Uniunii Europene.

Autorul a încercat să organizeze informațiile astfel încât acestea să fie transmise cât mai clar, cât mai explicit, dar și cât într-o modalitate cât mai atractivă, întrucât structura administrativă a acestei republici este una despre care merită discutat, astfel Constituția Republicii Elene fiind singura ce are o secțiune dedicată unui monument sfânt, și anume Muntele Athos.

* Mihai Andreea-Gabriela, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (andreadr165520@univnt.ro), sub coordonarea Conf. Univ. Dr. Claudia Cliza (claudia@cliza.ro).

Există o strânsă legătură între această lucrare și literatura de specialitate, întrucât informațiile din domeniul administrativ se aplică în totalitate organizării administrației publice din Republica Elenă. Mai mult decât atât, în sursele bibliografice folosite pentru realizarea acestei lucrări, Republica Elenă a fost des menționată, mai ales la subcapitolul dedicat formei de guvernământ.

Astfel, studiul prezent urmărește să prezinte cea de-a Treia Republică Elenă (Grecia) și din punct de vedere administrativ, dar și politic, pentru a transmite informații și de ordin organizatoric al statului, nu numai din punct de vedere turistic, așa cum Republica este foarte bine cunoscută.

II. Repere istorice. Scurtă privire asupra trecutului Greciei.

Istoria constituțională a Greciei moderne este marcată de alternanțe între perioade monarhice și republicane, precum și de intervale de timp în care organizarea în fapt a puterii politice a contrazis dispozițiile formale ale legilor fundamentale. Constituția actuală a Greciei instaurează a Treia Republică Elenă și a fost adoptată în 1975, la sfârșitul perioadei de dictatură militară, cunoscută sub denumirea de „Regimul Coloneilor”, ce fusese instaurat prin lovitură de stat din aprilie 1967. Textul constituțional a suferit revizuirii în 1986, 2001 și, respectiv, în 2008 și este apreciat de specialiști că fiind o revenire la modelul democratic propus de legile fundamentale care au cărmuit acest stat ulterior Războiului de Independență din 1821 – 1832.¹

„Regimul Coloneilor” și lovitură de stat din aprilie 1967 fac trimitere la dimineața zilei de 21 aprilie 1967, când tancurile au ocupat centrul Atenei, impunându-se o dictatură militară de 7 ani. În acea perioadă, mulți susținători ai opoziției de stânga au fost arestați, iar regele a fugit în exil. Viața cotidiană a grecilor, locuitorii țării unde a fost inventată democrația, a devenit brusc dominată de cenzură, supraveghere și frică, singurele surse independente de informații pentru poporul elen devenind posturile de radio străine (ex: BBC, Radio France sau Radio București). Mai mult decât atât, regimul dictatorial militar instaurat a abolit drepturile civile, a dizolvat partidele politice și a exilat, încarcerat și torturat politicieni și cetățeni pentru convingerile lor politice. Unii dintre studenți au fost recrutați cu forța în armată, urmând ca la 21 februarie 1973, studenții de la Facultatea de Drept să intre în grevă și să se baricadeze în clădirile facultății din Atena, cerând abrogarea legii care impunea recrutarea forțată a tinerilor subversivi, după ce deja un număr de 88 dintre colegii acestora fuseseră luați cu forța în armată. În urma acestei revolte a studenților, poliția a primit ordin să intervină și, astfel, mulți studenți au fost supuși actelor de brutalitate ale poliției.²

¹ Constituția Republicii Elene.

² Wikipedia. ”Revolta de la Politehnica din Atena”, ultima editare a paginii 21 august 2020.

Războiul de Independență sau Revoluția Grecească din 1821 a fost un război plin de succes între revoluționarii greci, asistați de Marea Britanie, Franța și Rusia și Imperiul Otoman, asistat de vasalii lor Nord Africani. Acest război a condus la formarea Greciei moderne.

Așa cum a fost menționat anterior, numele oficial al Greciei este „A Treia Republică Elenă”, această denumire reprezentând perioada Greciei moderne începând din anul 1974, momentul căderii juntei militare grecești și abolirea finală a Monarhiei Grecești. În ceea ce privește celelalte două denumiri ale Greciei, „Prima Republică Elenă” este numele sub care era cunoscut statul grec în timpul Războiului de Independență, sub stăpânirea Imperiului Otoman. Aceasta este o denumire pur istorică, care subliniază natura constituțională și democratică a regimului revoluționar, care a precedat fondarea Regatului Greciei independent, stat înființat în urma Convenției de la Londra din 1832, prin care statul a fost recunoscut internațional prin Tratatul de la Constantinopol, în urma căruia Imperiul Otoman i-a acceptat independența totală.³

În ceea ce privește „A Doua Republică Elenă”, aceasta reprezintă termenul istoric ce se referă la statul Grec în timpul perioadei de guvernare republicană între 1924-1935, fiind proclamată prin Constituția din 1927, care a pus în vigoare dispozițiile ce nu au ajuns să mai fie puse în aplicare ale unui alt text fundamental, adoptat în 1925.

La 10 octombrie 1935, abolirea Republicii a fost confirmată prin referendumul de pe 3 octombrie, atunci când a fost acceptată pe scară largă fraudă electorală. Căderea Republicii în statul Grec a pavat în cele din urmă calea spre a deveni un stat totalitar cu partid unic.

Astfel, s-a ajuns la numele pe care Grecia îl poartă, oficial, și în ziua de astăzi, adică „A Treia Republică Elenă”.

III. Scurtă descriere a statului

Grecia este membru fondator al Organizației Națiunilor Unite și membru al Uniunii Europene de la aderarea la o structură precursoră a acesteia în 1981, precum și membră a zonei euro din anul 2001. De asemenea, Grecia este membră a mai multor instituții internaționale, inclusiv Consiliul Europei, NATO, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OECD), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și Organizația Mondială a Comerțului (OMC).

Grecia este o republică parlamentară, având un șef de Guvern – Prim-ministrul, care are cea mai mare putere politică și, de asemenea, șeful statului – Președintele, ale cărui îndatoriri sunt, în mare parte, ceremoniale. Puterea executivă este exercitată de către Guvern.

³ Wikipedia. ”Prima Republică Elenă”, ultima modificare 28 ianuarie 2021.

În dreptul public modern, ideea șefului de stat este legată de forma de guvernământ, concept prin care s-a răspuns la întrebarea: „Cine exercită puterea suverană în stat: o persoană (monocrația), un grup de persoane (oligarhia) sau mase largi ale poporului (democrația)”. Nu mai puțin, noțiunea a dobândit și semnificația definirii statului sub aspectul modului de desemnare a șefului de stat, unipersonal și a legăturilor acestuia cu celelalte autorități statale. Din acest punct de vedere, formele de guvernământ sunt clasificate, ca regulă, în două categorii: *monarhii*, în care șeful statului este desemnat pe baze ereditare și *republici*, în care șeful de stat este desemnat pe un termen determinat, fie de popor prin vot direct sau indirect, fie de Parlament.⁴

Forma de guvernământ a Greciei, conform Art. 1, alin (1) din Constituție este republica parlamentară. De asemenea, conform alin (2) „Suveranitatea populară este fundamentul guvernării” și alin (3) „Toate puterile emană de la popor și există pentru el și pentru națiune; ele vor fi exercitate potrivit prevederilor Constituției”.⁵ Mai mult decât atât, regimul este unul de tip parlamentar, însemnând faptul că acordă o însemnătate considerabilă Parlamentului, care este, de fapt, adevăratul forum politic de guvernare. În acest sistem, Guvernul este expresia Parlamentului, fără a putea fi influențat de Președinte. Guvernul este obligat să dea socoteală Parlamentului, care îi poate retrage oricând încrederea, dacă apreciază că nu își îndeplinește mandatul. În acest timp, primul-ministru are largi puteri executive, în timp ce președintele este lipsit de asemenea puteri. La rândul lui, Parlamentul este divizat în două camere, menite să își contrabalanseze influența politică. Durata mandatului Președintelui este una relativ lungă în Grecia, și anume 5 ani.⁶

Pe de altă parte, Grecia este o putere economică importantă în Europa, cele mai importante sectoare economice în anul 2018 fiind vânzarea en-gros (comerțul cu ridicata) și comerțul lucrurilor la clientul final (comerțul cu amănuntul), transport, cazare și servicii alimentare, administrație publică, educație, activități privind sănătatea umană, asistența socială și activități imobiliare.

Comerțul cu ridicata (sau de gros) reprezintă activitatea desfășurată de comercianții care cumpără produse în cantități mari, în scopul revânzării acestora în cantități mai mici altor comercianți sau utilizatori profesionali și colectivi, iar comerțul cu amănuntul (sau de detail) reprezintă activitatea desfășurată de comercianții care vând produse, de regulă, direct consumatorilor pentru uzul personal al acestora.

⁴ Marta Claudia Cliza și Constantin Claudiu Ulariu, *Drept administrativ* (Pro Universitaria, 2020), 78-79.

⁵ Constituția Republicii Elene.

⁶ Marta Claudia Cliza și Constantin Claudiu Ulariu, *Drept administrativ* (Pro Universitaria, 2020), 80-81.

IV. Instituțiile statului

Principiul separației și colaborării puterilor în stat guvernează exercitarea puterii de stat în Grecia, astfel puterea legislativă este exercitată de către Parlament și Președintele Republicii, puterea executivă este exercitată de către Președintele Republicii și Guvern, iar puterea judecătorească este realizată de către instanțele judecătorești.

4.1. Parlamentul

Parlamentul elen este monocameral, având între 200 și 300 de membri. Parlamentarii sunt aleși prin scrutin universal, egal, direct, secret și obligatoriu, ce trebuie organizat în aceeași zi pe întreg teritoriul Greciei și ale cărui rezultate trebuie anunțate tot în aceeași zi. Pentru diaspora elenă, votul se realizează numai în baza unei legi adoptate cu o majoritate de două treimi din membrii Parlamentului. De asemenea, parlamentarii au un mandat de 4 ani, care începe în ziua alegerilor generale, pe durata legislaturii parlamentare, membrii Parlamentului neputând fi urmăriți penal, arestați, reținuți sau privați de libertate în alt fel fără aprobarea prealabilă acordată în mod expres de Parlament.

Întâlnirile Parlamentului sunt de drept în prima zi de luni a lunii octombrie din fiecare an și lucrează în sesiuni anuale, ce durează cel puțin 5 luni, prelungindu-se de drept până în momentul votului bugetului anual. Acesta dispune de deplină autonomie regulamentară și organizatorică și poate beneficia inclusiv de serviciile unui comitet științific stabilit prin regulamentul propriu.⁷

4.2. Președintele

Președintele este ales de Parlament, pentru o perioadă de 5 ani, cu votul a două treimi din numărul parlamentarilor; dacă pragul nu poate fi atins, sunt prevăzute mai multe tururi de scrutin succesive, care necesită majorități parlamentare descrescătoare și care, în caz că nu pot fi atinse, pot conduce la dizolvarea și alegerea unui nou Parlament.

De asemenea, președintele poate retrimite în Parlament legile adoptate, înainte de a le promulga – este necesar votul majorității absolute a corpului legislativ pentru a obliga Președintele la promulgarea legii. Acesta poate emite acte cu conținut legislativ, care trebuie supuse Parlamentului spre ratificare în termen de 40 de zile de la emitere.

Dacă Președintele ajute, culpabil sau nu, în situația de a nu își mai îndeplini atribuțiile, va fi înlocuit temporar de Președintele Parlamentului sau, dacă nu există un Parlament, de către Președintele Parlamentului anterior și, în cazul în care acesta din urmă refuză sau nu există, de către Guvern în mod colectiv. De asemenea,

⁷ Constituția Republicii Elene.

pentru acte care nu au legătură cu îndeplinirea atribuțiilor Președintelui, urmărirea sa penală va fi suspendată până la expirarea mandatului prezidențial.

Conform articolului 50 din Constituție ”Președintele Republicii nu are alte prerogative decât cele ce îi sunt conferite în mod explicit prin Constituție și prin legile conforme cu aceasta”.⁸

4.3. Guvernul

Conform art. 81, alin (1) din Constituția Elenă, Guvernul este constituit de Consiliul de Miniștri, care este alcătuit din Prim-ministru și miniștri. Structura și funcționarea Consiliului de Miniștri sunt stabilite prin lege. Unul sau mai mulți miniștri pot fi numiți vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri, prin decret adoptat la propunerea Prim-ministrului. Legea va reglementa statutul miniștrilor delegași, al miniștrilor fără portofolii și al secretarilor de stat care pot fi membri ai Consiliului de Miniștri, precum și statutul secretarilor de stat permanenți.

Este întotdeauna necesar ca Guvernul să beneficieze de votul de încredere al Parlamentului, pe care trebuie să îl solicite chiar după data depunerii jurământului. Dacă Parlamentul decide să își retragă votul de încredere pentru Guvern sau pentru un membru al Guvernului, o moțiune de cenzură trebuie să fie semnată de cel puțin o șesime din membrii Parlamentului și să precizeze în mod explicit subiectele ce urmează a fi supuse dezbaterii.

Membrii Guvernului, precum și secretarii de stat sunt responsabili solidar pentru politica generală a Guvernului, dar fiecare este responsabil pentru acțiunile și omisiunile comise în exercițiul competenței sale. De asemenea, Camera Deputaților are dreptul de a pune sub acuzare membrii Guvernului, ca și secretarii de stat, aceștia urmând să fie judecați de o Curte specială, prezidată de președintele Curții de Casație și compusă din 12 magistrați aleși prin tragere la sorți de către președintele Camerei Deputaților în ședință publică, dintre judecătorii Curții de Casație și președinții Curții de Apel.⁹

V. Instituțiile administrative

Conform art. 101 din Constituție, administrația statului este organizată conform principiului deconcentrării. Acest principiu se referă la serviciile publice și este, de asemenea, consacrat în Constituție. Deconcentrarea constituie o măsură intermediară în procesul descentralizării, fiind privită ca transfer de atribuții de la centru la agenții puterii centrale aflați la conducerea diferitelor organisme locale. Aceasta înseamnă mai puțin decât descentralizarea și presupune recunoașterea unei anumite puteri de decizie, în favoarea agenților statului repartizați pe întreg

⁸ Constituția Republicii Elene.

⁹ Constituția Republicii Elene.

teritoriul țării: prefectul și serviciile exterioare ale ministerelor răspund ideii de deconcentrare.¹⁰

Alin (3) din art. 101 vorbește despre organele deconcentrate ale statului, ce au competență decizională generală privind problemele din circumscripția lor. Serviciile centrale, în afară de competențe speciale, stabilesc orientarea generală, asigură coordonarea și controlul legalității actelor organelor deconcentrate, în condițiile prevăzute de lege. În continuare, alin (4) al aceluiași articol, vorbește despre legiuitorul ordinar și administrația, care atunci când acționează la nivel de reglementare, trebuie să țină seamă de condițiile specifice ale zonelor insulare și montane, îngrijindu-se de dezvoltarea acestora.

Art. 103 din Constituție vizează statutul funcționarilor publici, astfel, alin. (1) vorbește despre funcționarii publici, care realizează voința statului și sunt în serviciul poporului, se supun Constituției și au o datorie de loialitate față de patrie. Calitățile, aptitudinile și modalitatea de desemnare a acestora sunt prevăzute de lege.

De asemenea, în continuare, alin (2) vorbește despre faptul că nimeni nu poate fi numit într-o funcție care nu este prevăzută de lege, în afara unor legi speciale ce pot prevedea recrutarea în mod excepțional a personalului angajat pentru o anumită perioadă de timp în baza unui contract de drept privat pentru a satisface nevoi neprevăzute și urgente.

Conform alin (4) al art. 103, funcționarii publici care dețin posturi prevăzute de lege rămân în serviciu atât timp cât există acele posturi. Salariile acestora vor evolua potrivit prevederilor legale, cu excepția celor care se pensionează la împlinirea limitei de vârstă sau atunci când sunt concediați prin hotărâre judecătorească, funcționarii publici nu pot fi transferați fără preaviz sau retrogradați ori concediați fără o decizie a unui consiliu de disciplină format din funcționarii publici permanenți în proporție de cel puțin două treimi.

În ceea ce privește înalții demnitari ce dețin funcții în afara carierei, alin (5) al articolului menționat anterior prevede faptul că persoanele numite direct ambasadori, angajații Președinției Republicii și ai cabinetelor Prim-ministrului, miniștrilor și secretarilor de stat pot fi exceptați de la garantarea locului de muncă prin lege. De asemenea, același lucru se aplică și personalului Parlamentului care, în rest, se supune pe deplin Regulamentului Parlamentului, precum și funcționarilor publici ai administrației locale și ai altor persoane juridice de drept public.

Constituția din 1975 a restaurat ampla autonomie administrativă locală prevăzută în Constituția din 1952 și a accentuat principiul descentralizării, în ciuda dependenței financiare continue a unităților administrativ-teritoriale față de Guvernul central.

¹⁰ Marta Claudia Cliza și Constantin Claudiu Ulariu, *Drept administrativ* (Universul Juridic, 2020), 199-200.

Grecia este împărțită în 13 regiuni administrative, cărora li se adaugă administrația autonomă a Muntelui Athos, a cărei situație a fost prima oară reglementată în Constituția din 1952. Peninsula Muntelui Athos (la SE de Salonic), este ocupată de 20 de mănăstiri și este guvernată de un consiliu format din 4 membri și de o adunare alcătuită din câte un reprezentant al fiecărei mănăstiri. Cele 13 regiuni au fost gândite inițial ca auxiliare locale ale Guvernului central, conduse de secretari generali numiți de acesta din urmă, dar ca parte a procesului de descentralizare le-au fost acordate numeroase competențe cu ocazia reformei Kapodistrias din 1997.¹¹

Muntele Athos are un capitol dedicat în Constituția Elenă, art. 105 fiindu-i dedicat exclusiv acestuia.

De asemenea, în mod tradițional, Biserica Ortodoxă a Greciei a menținut o legătură strânsă cu statul. Statutul special al Bisericii este recunoscut în art. 3 din Constituție (aceasta din urmă fiind adoptată conform preambulului său „în numele Sfintei, Consubstanțiale și Indivizibile Treimi”), care declară că „religia predominantă în Grecia este Biserica Ortodoxă Răsăriteană a lui Hristos”. De asemenea, libertatea de conștiință religioasă este declarată inviolabilă, practicarea tuturor „religiilor cunoscute” trebuie să fie liberă, iar ritualurilor religioase ale acestora nu trebuie să le fie aduse obstacole în măsura în care nu încalcă ordinea publică sau bunurile moravuri. De altfel, prozelitismul este interzis, indiferent de religia vizată, conform articolului 13, alin (2).

VI. Statutul funcționarilor publici

Orice cetățean de origine greacă are dreptul la funcție publică. Cetățenii Statelor Membre ale Uniunii Europene pot accede numai dacă nu intră sub excepția articolului 48, paragraf 4 din Tratatul Comisiei Europene, în conformitate cu dispozițiile speciale care o însoțesc. Persoanele care au dobândit cetățenia greacă prin naturalizare, nu pot fi anumite în funcția publică decât după un an de la dobândire.

De asemenea, nu pot fi numite ca funcționari publici persoanele care nu și-au îndeplinit stagiul militar sau care nu au fost exonerate de acest stagiul, persoanele care au condamnări de natură penală sau privative de libertate. Persoanele care au fost concediate din cauza unor sancțiuni disciplinare nu pot fi numite în funcția publică decât dacă au trecut 5 ani de la momentul demiterii.

Ocuparea locurilor vacante este guvernată de principiul egalității, oportunității, meritocrației, obiectivității, solidarității sociale, transparenței și publicității. Ocuparea locurilor vacante se realizează prin concurs scris și în mod excepțional oral, sau în funcție de ordinea de prioritate, pe baza unor criterii clar definite, stabilite prin lege. Procedurile de angajare sunt efectuate de către o

¹¹ Constituția Republicii Elene.

autoritate administrativă independentă. Anunțul de angajare și condițiile se fac publice în cadrul Monitorului Oficial al Republicii Elene, un sumar al anunțului fiind public și într-un ziar de interes public, dar și în mass-media.

De asemenea, alte detalii cu privire la statutul funcționarilor publici conform Constituției Elene au fost anterior menționate.

VII. Instituții de pregătire a funcționarilor publici

Centrul Național pentru Administrația Publică și Guvernare Locală din Grecia (E.K.D.D.A) este agenția strategică a Greciei pentru formarea profesională a funcționarilor publici, dar și a angajaților administrației locale, fiind formată în subordinea Ministerului de Interne al Administrației Publice și Descentralizării din Republica Elenă în 1983. Misiunea acestui centru vizează modernizarea continuă în ceea ce privește organizarea și funcționarea serviciilor publice, centrale, regionale, sectorul public și administrația publică locală. De asemenea, misiunea E.K.D.D.A. mai vizează și elaborarea de cercetări, studii, prezentarea rezultatelor Ministrului de Interne pentru stabilirea unei strategii de dezvoltare a resurselor umane ale administrației publice și introducerea de modificări organizatorice.

Mai mult decât atât, Centrul Național mai are ca și activitate și contribuția la modernizarea constantă a organizării și funcționării, prin intermediul procedurilor de cercetare, elaborarea de studii, planuri și sprijin consultativ pentru aplicarea lor, sprijinul pentru implementarea acțiunilor de reformă ale Ministerului de Interne și introducerea cardului individual de formare pentru angajați în vederea monitorizării progresului intrării lor.

Școala Națională de Administrație Publică (E.S.D.D) are ca scop contribuția la crearea unui corp de management de nivel înalt. Acest program de studiu se concentrează pe dezvoltarea abilităților esențiale de management de top, precum inovarea, inițiativa, luarea deciziilor, managementul resurselor umane, cu scopul de a actualiza și îmbunătăți imaginea administrației publice.

Structura programului de studiu pentru pregătirea funcționarilor publici cuprinde trei etape: *faza inițială*, care durează patru luni și pune accent pe principiile de bază ale administrației publice, fiind o fază introductivă, *faza de specializare*, care durează nouă luni, perioadă în care sunt studiate materii specifice fiecărui departament cuprins în faza inițială și pregătirea practică, ce durează tot patru luni, timp în care studenții sunt plasați în diverse agenții selectate de Școala Națională de Administrație Publică.¹²

¹² Adriana Cîrciumaru și Bianka Diacencu "Structura sistemului administrativ și funcția publică în Grecia" (Agenția Națională a Funcționarilor Publici, București, 2012).

VIII. Curiozități despre Republica Elenă

Cu toate că majoritatea oamenilor cunosc Grecia (Republica Elenă) doar pentru insulele care transformă o vacanță în momente de vis sau pentru faptul că este cel mai mare producător de măslină, aceasta se laudă cu frumuseți și mai puțin știute. Spre exemplu, populația Greciei este de aproximativ 11 milioane de locuitori, iar numărul turiștilor care vizitează an de an această țară este de 16,5 milioane. Astfel, Grecia este una dintre puținele țări care se poate lăuda cu mai mulți turiști decât locuitori. De asemenea, Grecia nu are niciun râu navigabil, astfel că relieful este predominant montan (80%); aceasta deține aproximativ 7000 de peșteri din calcar, cu mai bine de 24.000 km de galerii subterane, multe dintre acestea fiind atracții turistice de foarte mare succes. Cu atât mai mult, mergând înapoi în timp, aflăm că limba greacă este una dintre cele mai vechi limbi din Europa, ea fiind vorbită de mai bine de 3000 de ani, de asemenea, Atena, capitala țării, fiind unul dintre cele mai vechi orașe din întreaga lume (primele atestări ale acestui oraș au avut loc în urmă cu mai mult de 10.000 de ani), însă păstrând și astăzi ruine antice, fiind un mix între vechi și modern (spre exemplu Parthenonul, Acropolele, Forul Roman).

Întorcându-ne în zilele noastre, aflăm că Grecia este cel de-al treilea producător de măslină din întreaga lume, având un număr de aproximativ 6.000 de insule pe întreg teritoriul țării, dintre care doar aproximativ 160 sunt locuite, dar este, de asemenea și cel mai important producător de bureți de mare la nivel global, dar și de marmură (aproximativ 7% din marmura produsă în întreaga lume își are originea în Grecia).

Este interzis în Grecia să nu votezi; votul este obligatoriu prin lege pentru fiecare cetățean care are vârsta mai mare de 18 ani. De asemenea, bărbații trebuie să servească un an sau un an și jumătate în oricare dintre ramurile forțelor armate.¹³

IX. Concluzii

În concluzie, principalele direcții abordate în cadrul acestei lucrări privesc partea administrativă, și anume organizarea statului Republicii Elene, forma de guvernământ, instituțiile statului și organizarea acestora, dar și administrația publică și funcționarii publici, discuții ce au avut la bază Constituția celei de-a Treia Republică Elenă.

Se preconizează că, în urma prezentării acestei lucrări, rezultatul va fi unul pozitiv, de luare la cunoștință a unor informații poate mai puțin cunoscute publicului larg în ceea ce privește organizarea statală și administrativă a Greciei.

Ca și sugestii privind viitoare activități, autorul consideră că se poate insista asupra membrilor prezenți în cadrul adunărilor de la nivelul Uniunii Europene din partea Republicii Elene. De asemenea, se poate acorda o atenție deosebită, mult mai

¹³ ”Curiozități și lucruri neștiute despre Grecia”, Google, ultima modificare 20 iulie 2021.

detaliată statutului funcționarilor publici, un subcapitol explorat relativ insuficient în prezenta lucrare.

Referințe bibliografice

- Cîrciumaru, Adriana & Diancescu, Bianka. "Structura sistemului administrativ și funcția publică în Grecia.", Agenția Națională a Funcționarilor Publici, Direcția Comunicare și Relații Internaționale, Serviciul Inovație, Relații Internaționale și Proiecte, 2012.
- Cliza, Marta Claudia & Ulariu, Constantin Claudiu. *Drept administrativ*. Universul Juridic, 2020.
- Constituția Republicii Elene <https://constitutii.files.wordpress.com/2013/01/grecia.pdf>
- Google. "Curiozități și lucruri neștiute despre Grecia". Ultima modificare 20 iulie 2021. <https://blog.dertour.ro/general/curiozitati-si-lucruri-despre-grecia/>
- Wikipedia. "History of the Hellenic Republic". Ultima modificare 29 martie 2021. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Hellenic_Republic
- Wikipedia. "Prima Republică Elenă". Ultima modificare 28 ianuarie 2021. https://ro.wikipedia.org/wiki/Prima_Republică_Elenă
- Wikipedia. "Războiul de Independență al Greciei". Ultima modificare 5 februarie 2022. https://ro.wikipedia.org/wiki/Războiul_de_Independență_al_Greciei#Urmări
- Wikipedia. "Revolta de la Politehnica din Atena". Ultima modificare 21 august 2020. https://ro.wikipedia.org/wiki/Revolta_de_la_Politehnica_din_Atena

LIMITĂRI ALE DREPTULUI DE PROPRIETATE ÎN FAVOAREA PROTECȚIEI MEDIULUI

Amalia-Maria IOAN
Daria GRĂDINARIU*

Abstract

În societatea actuală, constituie o realitate de necontestat faptul că echilibrul din natură, armonia dintre ecosisteme se găsește într-un pericol real, astfel dreptul de proprietate a fost limitat în favoarea protecției mediului.

Prezentul studiu își propune să stabilească relația dintre dreptul la proprietate și dreptul la un mediu sănătos din perspectiva jurisprudenței Curții Constituționale a României.

Relația dintre aceste două drepturi fundamentale este subliniată de limitările aduse atributelor dreptului de proprietate prin exigențele protecției mediului. În zilele noastre, în contextul unui mediu înconjurător din ce în ce mai poluat, drepturile de proprietate devin din ce în ce mai pronunțate pentru a circumscrie attributele unui mediu înconjurător semnificativ.

Studiul pleacă de la prezentarea limitărilor de mediu ale exercitării dreptului de proprietate stabilite prin prevederile constituționale și continuă cu o analiză a principalelor decizii ale Curții Constituționale pronunțate în acest caz.

În acest studiu, scopul nostru este să abordăm în ce măsură a fost afectat dreptul mediului prin dreptul de proprietate. Subiectul analizat este unul de actualitate care provocă controversă atât în mass-media, cât și în literatura de specialitate.

Analiza noastră ne permite să concluzionăm că dreptul la un mediu sănătos contribuie în mod semnificativ la consolidarea drepturilor de proprietate prin raportare la cerințele bunăstării individuale și cele ale supraviețuirii oamenilor și speciilor.

Cuvinte cheie: *dreptul la un mediu sănătos, dreptul la proprietate, limitări, Constituția României, jurisprudența Curții Constituționale a României.*

I. Introducere

Prezentul articol, face parte din domeniul dreptului privat, dreptul de proprietate făcând obiectul de studiu al dreptului civil. Conform Codului civil, reprezintă dreptul unei persoane de a se bucura și dispune de un lucru în mod

* Afiliere: Universitatea din Pitești ; Facultatea de Științe Economice și Drept; Specializarea: Drept ZI, Anul III

exclusiv și absolut, însă în limitele determinate de lege. În plus, dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului, astfel atât dreptul mediului cât și dreptul de proprietate fiind în strânsă legătură.

Importanța acestui studiu este definită de limitările aduse dreptului de proprietate privată în favoarea protecției mediului, reprezentând o disciplină de actualitate în condițiile în care criza ecologică cunoaște o acutizare fără precedent. În realizarea acestei misiuni, un rol pe cât de important, pe atât de dificil a revenit dreptului.

Această lucrare urmărește prezentarea limitărilor de mediu ale exercitării dreptului de proprietate stabilite atât prin prevederile naționale cât și cele internaționale.

Obiectivele vizate în acest studiu sunt evidențiate de raportul dintre dreptul de proprietate și exigențele protecției mediului, cât și de limitările exercitării dreptului de proprietate privată în favoarea protecției mediului.

În acest context, modalitatea prin care am abordat obiectivele a fost de a reliefa reglementarea internă și internațională atât a dreptului de proprietate privată, cât și a dreptului mediului. Așadar, o lungă perioadă de timp, omul a luptat contra naturii, a căutat s-o domine, s-o exploateze cu unicul scop al dezvoltării economice însă, a venit vremea când trebuie să urmărească restabilirea unei relații de simbioză cu aceasta.

Reglementarea proprietății și transformarea sa în drept de proprietate a adus cu sine și o serie de limitări, statul arogându-și poziția de exponent interesului general al societății și edictând reguli precise pentru exercitarea sa. În același timp, proprietatea a fost întărită prin garantarea dreptului de proprietate, crearea cadrului juridic necesar apărării sale față de eventualele încălcări de către terți, dar și prin extinderea câmpului său aplicativ asupra a noi domenii individuale.

În literatura de specialitate se consideră că proprietatea stă la baza dezvoltării societății omenești, fiind premisa oricărei activități economice. De-a lungul timpului, aceasta a fost tratată ca o problemă fundamentală atât a existenței individuale, cât și a existenței colective. Ea a oferit omului posibilitatea de a avea acces și de a-și însuși bunuri naturale sau create prin activitatea sa. Această posibilitate a făcut însă ca omul să renunțe treptat la simbioza în care se găsea cu mediul natural și să înceapă o luptă contra naturii, căutând permanent să o stăpânească. Este o realitate de necontestat că echilibrul miraculos din natură, armonia dintre ecosisteme se află în pericol. Nu trebuie ignorat faptul că succesul dezvoltării economice, remarcabile de altfel, a afectat acest echilibru. În mod paradoxal, în epoca în care omul a devenit „stăpânul planetei”, acesta a realizat că nu se poate sustrage „legilor naturii” și că depinde nemijlocit de mediul natural.

Apariția normelor de protecție a mediului nu s-a realizat însă fără confruntări, dar a fost susținută de un consens puternic ce își găsește rațiunea în imperativul categoric al supraviețuirii spațiilor, speciilor și chiar în imperativul supraviețuirii omului.

II. Dreptul de proprietate – Reglementare

Dreptul de proprietate este considerat a fi cel mai important drept patrimonial. Acesta constituie fundamentul pe care pot lua naștere toate celelalte drepturi reale principale și asigură persoanei mijloacele materiale de existență. Această importanță a dreptului de proprietate pentru indivizi și pentru societate a condus la reglementarea sa la nivel internațional, european, unional și național.¹

Dreptul de proprietate privată este, dreptul real principal care conferă titularului său atributele de posesie, folosință și dispoziție (ius possidendi, ius fruendi și ius abutendi) asupra bunului apropiat în formă privată, atribute care pot fi exercitate în mod absolut, exclusiv și perpetuu, cu respectarea limitelor materiale și a limitelor juridice.²

Pe baza definiției generale a dreptului de proprietate, definim dreptul de proprietate privată ca fiind dreptul ce poate aparține oricărui subiect de drept, asupra oricărui bun, cu excepția celor care formează obiectul exclusiv al proprietății publice, care-i conferă titularului posibilitatea exercitării posesiei, folosinței și dispoziției, în putere proprie și în interes propriu, în limitele determinate de lege.³

Constituția revizuită prevede dreptul de proprietate în art.44 alin.(2) teza I care dispune că „Proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular”. În teza a II-a a articolului se menționează că limitele și conținutul dreptului de proprietate sunt stabilite prin lege. Prin alin. (4) se stabilește că o persoană poate fi silită să cedeze dreptul de proprietate numai prin expropriere pentru cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.⁴

¹ Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU, *THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT*, The International Conference CKS, Bucuresti, 2019, pp. 563-568.

² Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 39.

³ Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 133.

⁴ Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU, *THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT*, The International Conference CKS, Bucuresti, 2019, pp. 563-568.

Noul Cod civil definește proprietatea privată astfel: „Proprietatea privată este dreptul titularului de a posedea, folosi și dispune de un bun în mod exclusiv, absolut și perpetuu, în limitele stabilite de lege” [art. 555 alin. (1)].⁵

Noul Cod civil, prin art. 553 alin. (1), dispune că sunt obiect al proprietății private toate bunurile de uz sau de interes privat aparținând persoanelor fizice, persoanelor juridice de drept privat sau de drept public, inclusiv bunurile care alcătuiesc domeniul privat al statului și al unităților administrativ-teritoriale. Același act normativ, prin art. 559, reglementează întinderea dreptului de proprietate asupra terenurilor.⁶

Reglementarea dreptului de proprietate la nivel național nu poate face abstracție de instrumentele juridice internaționale în materie, respectiv de tratatele internaționale la care România este parte. Aici avem în vedere, pe de o parte Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Protocoalele adiționale la aceasta și prevederile art. 20 din Constituția revizuită, iar pe de altă parte, Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene și dispozițiile art. 148 alin. (2) din Constituția revizuită.⁷

III. Dreptul protecției mediului înconjurător

De-a lungul timpului, în literatura de specialitate, dreptul mediului a primit numeroase definiții cu un conținut asemănător. Într-o opinie „dreptul mediului reprezintă, în abstract, ansamblul reglementărilor juridice și instituțiile stabilite în vederea protecției, conservării și ameliorării mediului, conform obiectivelor de dezvoltare durabilă”. Într-o altă formulare, dreptul protecției mediului este considerat ca fiind „acea ramură din sistemul nostru juridic care înmănușează normele juridice care reglementează relațiile dintre persoane, formate în legătură cu protecția mediului” sau dreptul mediului este văzut „ca fiind constituit din ansamblul complex al normelor juridice care reglementează relațiile care se stabilesc între oameni, privind atitudinea lor față de mediu, ca element vital și suport al vieții, în procesul folosirii în scopuri economice, sociale și culturale a componentelor sale, naturale și artificiale, precum și relațiile legate de protecția, conservarea și dezvoltarea lor durabilă”.⁸

Noțiunea de mediu este caracterizată în literatura juridică ca fiind o noțiune cameleon, deoarece cunoaște numeroase valențe, fiind utilizată și în limbajul comun având înțelesuri mai mult sau mai puțin diferite.⁹

⁵ Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 37.

⁶ Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 132.

⁷ Marian Enache - *REGIMUL JURIDIC AL PROPRIETĂȚII ÎN ROMÂNIA*; p.16-<https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/05/Enache.pdf>.

⁸ Ramona Duminica, *Introducere în dreptul mediului*, Ed. Universitara, Bucuresti, 2015, pp. 12-28.

⁹ Sorina Lucreția Drăgan - *Dreptul Mediului*, Facultatea de Drept Cluj-Napoca - Ed. universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", p.2.

Consacrarea constituțională a dreptului fundamental la un mediu sănătos, se realizează prin art. 35 care prevede dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic pentru a cărui exercitare statul asigură cadrul legislativ necesar. Corelativ acestui drept, persoanelor fizice și juridice le revine îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.

De asemenea, prin Constituție, mai exact prin art. 44 alin. 7 se stabilește faptul că dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și prin instituirea în sarcina statului a obligației de a asigura refacerea, ocrotirea mediului înconjurător, menținerea echilibrului ecologic și crearea condițiilor necesare pentru creșterea calității vieții.¹⁰

Totodată, unele principii ale dreptului mediului, cum este principiul exploatării și folosirii mediului în concordanță cu interesul național sau principiul fundamental al unui drept la un mediu de calitate își au temeiul în primul rând în Constituție. De asemenea, organele și instituțiile statului enumerate de Constituție au competențe și în domeniul mediului.¹¹

Protecția mediului este reglementată și în Noul Cod Civil prin art. 603 potrivit căruia dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului.¹²

Protecția mediului este prevăzută în O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului având ca obiect reglementarea protecției mediului, obiectiv de interes public major, pe baza principiilor și elementelor strategice care conduc la dezvoltarea durabilă a societății.¹³

Prin actul normativ cadru se statuează principiile care guvernează întreaga activitate de protecție a mediului și care trasează direcțiile de reglementare a activităților economice în vederea atingerii obiectivelor dezvoltării durabile, elemente care vizează interesul public și care constituie situații de urgență extraordinare.

IV. Limitările exercitării dreptului de proprietate privată în favoarea protecției mediului

Consacrarea și garantarea drepturilor omului nu exclude însă posibilitatea limitării acestora. În acest sens s-a arătat că „Existența unor drepturi necondiționate, teoretic nu poate fi admisă într-un sistem constituțional democratic. Absența limitelor și a condițiilor de exercitare, prevăzute de lege, constituie sau instrumente

¹⁰ Ramona Duminiță, *Dreptul mediului - Noțiuni teoretice și teste grila - Manual universitar pentru Învățământul Frecventă redusă* - Ed. Universității Din Pitești, 2016, p.15.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Art.603, Noul Cod Civil.

¹³ O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului.

juridice internaționale poate să ducă la arbitrar sau la abuz de drept, deoarece nu ar permite diferențierea comportamentului legal de cel ilegal. Existența unor limite pentru exercitarea unor drepturi fundamentale este justificată de protecția constituțională sau de protecția prin instrumente juridice internaționale a unor importante valori umane sau statale”¹⁴

Existența unor limitări în legătura cu exercițiul unor drepturi fundamentale se regăsește la nivel constituțional, prin art. 53, care consacră ingerințe în exercitarea unor drepturi garantate constituțional, care permit restrângerea unor drepturi și libertăți fundamentale, dar numai ca excepție, temporar, condiționat și fără a se afecta însăși substanța dreptului. Mai mult, la nivel internațional, Declarația Universală a Drepturilor Omului, cât și cele două Pacte internaționale din 1966, admit existența unor limitări în legătură cu exercițiul unor drepturi.

Din prevederile constituționale (art. 53 din Constituție) se desprind trei condiții esențiale, care trebuie respectate cumulativ pentru a fi posibilă restrângerea exercițiului unor drepturi, mai exact: restrângerea se poate realiza numai prin lege, motivat de existența unor situații determinate normativ, care vizează interesul public și ocrotirea drepturilor fundamentale; restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o; restrângerea să fie temporară și să nu aducă atingere substanței dreptului sau libertății fundamentale.¹⁵

Din cuprinsul prevederilor noului Cod civil consacrate expres limitelor exercitării dreptului de proprietate (art. 556, 559 și 602-629) rezultă că acestea se împart în limite materiale și limite juridice. La rândul lor, limitele juridice sunt de trei feluri: limite legale, limite convenționale și limite judiciare.¹⁶

Potrivit art. 602 alin. (1) C.civ., fundamentul limitelor legale ce pot fi aduse exercitării dreptului de proprietate privată poate consta fie în interes public, fie în interesul privat.¹⁷

Potrivit art. 1 din O.U.G. nr. 195/2005 protecția mediului reprezintă „obiectiv de interes public major”.¹⁸

Interesul public protejează interese generale, ale întregii societății sau cel puțin a unei comunități. Fac parte din această categorie, spre exemplu, sarcinile privind protecția mediului, la care se referă prevederile art. 603 C.civ.¹⁹

Sarcinile privind protecția mediului sunt instituite în interes public, legiuitorul le-a menționat cu prioritate. Legislația specială este aceea care

¹⁴ M. Andreescu, A. Puran, *Drept constituțional. Teoria generală și instituții constituționale* – Ed. C.H. Beck, București 2018, p.266-267.

¹⁵ M. Andreescu, A. Puran, *Drept constituțional. Teoria generală și instituții constituționale* – Ed. C.H. Beck, București 2018, p.257.

¹⁶ Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 45.

¹⁷ Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 48-49.

¹⁸ Art. 1 din O.U.G nr. 195/2005 privind protecția mediului.

¹⁹Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 48-49.

conturează aceste sarcini.²⁰ Referitor la sarcinile privind protecția mediului înconjurător s-a considerat că acestea sunt deosebit de complexe, ele fiind adoptate “pe baza principiilor și elementelor strategice care conduc la dezvoltarea durabilă” [art. 1 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2005 privind protecția mediului]. Potrivit art. 6 din acest act normativ, protecția mediului constituie o obligație a autorităților administrative publice centrale și locale, precum și a tuturor persoanelor fizice și juridice.²¹

Fundamentul limitărilor legale referitoare la protecția mediului și buna vecinătate îl constituie prevederile art. 44 alin. (7) din Constituție, conform cărora dreptul de proprietate obligă și la respectarea sarcinilor privind asigurarea bunei vecinătăți. Prevederile art. 603 C.civ., potrivit cărora „Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului”, reproduc fidel dispoziția condiționată citată.²²

Dincolo de limitările dreptului de proprietate instituite prin Constituție, Cod civil și O.U.G. nr. 195/2005, regăsim importante limitări și în acte normative speciale, dintre care amintim: Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, Regulamentul General de Urbanism aprobat prin H.G. nr. 625/1996, Legea apelor nr. 107/1996, Legea nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismului, Codul silvic Legea nr. 46/2008, Legea fondului funciar nr. 18/1991, ș.a. Cu titlu de exemplu, enumerăm cele mai cunoscute limitări ale dreptului de proprietate privată aduse prin legile speciale: limitări ale dreptului de proprietate prin măsurile de amenajare a teritoriului; restricții aduse exercițiului dreptului de proprietate prin planurile de urbanism; limitări ale dreptului de proprietate prin regimul de protecție a monumentelor istorice; limitări ale atributelor dreptului de proprietate în cazul zonelor de interes arheologic prioritar; exproprierea specială pentru utilitate publică ecologică; servitutea legală de protecție și siguranță a capacităților energetice; limitări ale dreptului de proprietate rezultate din protecția resurselor de apă; limitări ale dreptului de proprietate vizând protecția solului, subsolului și a ecosistemelor terestre; regimul ariilor protejate și atributele dreptului de proprietate; limitarea folosinței bunurilor prin exigențele protecției mediului; servitutea de fond cinegetic etc.²³

²⁰ Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 50.

²¹ Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU- *THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT*, The International Conference CKS, Bucuresti, 2019, pp. 563-568.

²² Eugen Chelaru, *Drept Civil- Drepturi reale principale* - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019, p. 49.

²³ Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU- *THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT*, The International Conference CKS, Bucuresti, 2019, pp. 563-568.

V. Raportul dintre dreptul de proprietate și exigențele protecției mediului

În ceea ce privește raportul dintre dreptul de proprietate și exigențele protecției mediului, De-a lungul timpului, în concordanță cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Curtea Constituțională a stabilit la rândul său prin propria jurisprudență că dreptul de proprietate nu este absolut, astfel că acest drept poate fi restrâns prin dispoziții legale.²⁴

De asemenea, făcând aplicarea principiului proporționalității în materia protecției dreptului de proprietate, Curtea a reținut că acesta obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului, sarcini instituite în interesul general. Așadar, statul este autorizat să stabilească norme de protecția culturilor agricole, silvice, a animalelor domestice, ș.a. Curtea a mai subliniat că aceste norme sunt constituționale atâta timp cât obligațiile impuse sunt rezonabile.²⁵

Prin deciziile Curții Constituționale a României (CCR) nr. 121/2004, nr. 143, 166, 537, 616, 860 din 2007, nr. 826/2008, nr. 558/2010, Curtea a arătat „că ocrotirea și garantarea dreptului la un mediu sănătos, prevăzut de art. 35 din Constituție, reprezintă scopul reglementării art. 71 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului”. Totodată, Curtea Constituțională a accentuat că dreptul de proprietate invocat, prevăzut de art. 44 din Constituție, nu este un drept absolut, aspect susținut constant în jurisprudența sa. Mai mult, Curtea a menționat că „limitarea exercițiului dreptului de proprietate (...) are și o justificare socială și morală, având în vedere că respectarea riguroasă a acestor norme reprezintă un obiectiv major, protejarea mediului înconjurător, deci și a spațiului verde existent, având o legătură directă cu nivelul de sănătate publică, ceea ce constituie o valoare de interes național.”²⁶

Curtea Constituțională a contribuit la conturarea raportului dintre dreptul de proprietate și exigențele protecției mediului și prin Decizia Curții Constituționale nr. 834/2015 - excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 10, art. 17 și art. 51 din Legea nr. 46/2008 - Codul silvic, precum și ale pct. 42 din anexa la Legea nr. 46/2008 - Codul silvic. Autorii excepției de neconstituționalitate au susținut că dispozițiile criticate sunt neconstituționale pentru că încalcă dreptul de proprietate, având în vedere că aceste prevederi obligă persoanele fizice ce dețin în proprietate un fond forestier să asigure serviciile de pază prin intermediul unui ocol silvic.

Curtea a reținut că „potrivit art. 44 alin. (1) din Constituție, conținutul și limitele dreptului de proprietate sunt stabilite prin lege”. În același timp, Curtea a

²⁴ Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU- *THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT*, The International Conference CKS, București, 2019, pp. 563-568.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

arătat că prevederile art. 44 alin. (1) din Legea fundamentală permit instituirea unor limite legale de exercitare a dreptului de proprietate, după cum a susținut constant în jurisprudența sa, în scopul protejării unor interese publice, precum interesul de salubritate și sănătate publică, interesul social, cultural istoric, urbanistic și arhitectural etc., cu condiția ca aceste limitări legale să nu atingă însăși substanța dreptului de proprietate.

Legiuitorul a stabilit în această manieră conținutul dreptului de proprietate asupra pădurii/fondului forestier, tocmai pentru o corectă aplicare a art. 44 alin. (1) și (7) din Constituție. Astfel, măsurile instituite de prevederile legale sunt obligații impuse proprietarului în considerarea bunului pentru a se asigura gestionarea durabilă a pădurilor/fondului forestier.²⁷

VI. Concluzii

Astfel, ne permitem să concluzionăm că dreptul la un mediu sănătos contribuie în mod semnificativ la consolidarea drepturilor de proprietate prin raportare la cerințele bunăstării individuale și cele ale supraviețuirii oamenilor și speciilor.

Așadar, reunind cele expuse anterior, putem afirma că dreptul mediului înconjurător se afla într-o strânsă legătură cu dreptul de proprietate; acesta din urma având limitari cu privire la exercitarea sa privind protecția mediului.

Mai mult, relația dintre aceste doua drepturi fundamentale este subliniată de limitările aduse atributelor dreptului de proprietate prin exigențele protecției mediului.

Normele privind protecția mediului prin care se aduc limitări exercitării dreptului de proprietate sunt întâlnite în diverse domenii, precum: protecția apelor, a solului, subsolului și a ecosistemelor terestre, în domeniul protecției așezărilor umane etc., însă este important de precizat că aceste limitări sunt admise și sunt considerate legitime doar dacă nu afectează însăși existența dreptului. De asemenea, după cum se desprinde din jurisprudența Curții Constituționale, aceste limitări ale dreptului de proprietate trebuie să fie rezonabile, adică adecvate pentru garantarea acestui drept fundamental.²⁸

²⁷ Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU- *THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT*, The International Conference CKS, Bucuresti, 2019, pp. 563-568.

²⁸ Ibidem.

Referințe bibliografice

Tratate, Cursuri, Monografii

- M. Andreescu și A. Puran, Drept constituțional. Teoria generală și instituții constituționale – Ed. C.H. Beck, București 2018,
- Eugen Chelaru, Drept Civil- Drepturi reale principale - Ed. C.H. Beck, ed.5, București 2019,
- Sorina Lucreția Drăgan - Dreptul Mediului, Facultatea de Drept Cluj-Napoca - Ed. Universitatea Creștină " Dimitrie Cantemir",
- Ramona Duminică, Dreptul mediului - Noțiuni teoretice și teste grilă - Manual universitar pentru Învățământul Frecvență redusă - Ed. Universității Din Pitești – 2016
- Ramona Duminică, Introducere în dreptul mediului, Ed. Universitară, București, 2015

Articole în Reviste de Specialitate

- Ramona DUMINICĂ, Adriana PÎRVU- THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN CONSTITUTIONAL COURT TO ESTABLISH THE RELATION BETWEEN THE RIGHT TO PROPERTY AND THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT, The International Conference CKS, Bucuresti, 2019.
- Marian Enache - REGIMUL JURIDIC AL PROPRIETĂȚII ÎN ROMÂNIA;

Surse Virtuale

- <https://www.ccr.ro/wp-content/uploads/2020/05/Enache.pdf>
- http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?id=16982
- <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/67634>

Legislație

- Constituția României
- Noul Cod Civil
- O.U.G nr. 195/2005 privind protecția mediului

DREPTUL UNIUNII EUROPENE

Daria Ana-Maria OPĂRIUC
Mălina-Elena POPA
Elena-Ștefania ROTARU
Alexandra ȘIȚARU*

Abstract

Prezenta lucrare este gândită ca un studiu multidisciplinar, care îmbină elementele de teorie generală a dreptului, cu cele ale dreptului Uniunii Europene. Aceasta are ca scop expunerea și înțelegerea unei noi tipologii juridice, și anume cea a dreptului Uniunii Europene într-un mod cât mai concret și cât mai ușor. Sunt urmărite obiectivele principale care au dus la formarea acestei tipologii juridice și scopul util al acesteia. Am vorbit despre necesitatea înțelegerii noi oridini juridice europene care s-a instaurat treptat în procesul de constituire al Comunităților și de dezvoltare a acestora către o Uniune. Principalii actori pe scena europeană sunt cetățenii europeni, ce au o identitate comună. Ei sunt destinatarii și beneficiarii direcți ai normelor juridice create în proces, care, au îmbrățișat o nouă abordare integrată pentru a promova reconcilierea țărilor europene, dar și pentru a păstra valorile acesteia.

Cuvinte cheie: *Uniunea Europeană; tratat; directive; izvoare juridice; principii.*

I. Introducere

1) Domeniul acoperit de tematica studiului este reprezentat de către un sistem al dreptului public, și anume cel al dreptului Uniunii Europene.

2) Importanța studiului propus este de a aduce la cunoștință formarea dreptului Uniunii Europene și de a face mai ușoară înțelegerea acestei tipologii juridice. Câteva dintre obiectivele vizate în acest studiu sunt de a-i prezenta cetățeanului european normele și caracterele juridice ale acestei ramuri cât și de a prezenta apariția în timp a acesteia.

3) Modalitatea prin care vom răspunde la obiectivele asumate este redată prin aplicarea surselor de căutare

4) Stadiul cunoașterii în materialul prezentat este de studiu de specialitate, aprofundând lucrările Profesorilor Paul Craig și Graíne de Búrca, Laura-Cristiana

* Universitatea din Pitești, Facultatea de Științe Economice și Drept, Facultatea de Drept, Anul I, Program licență, ZI; Lector Universitar Doctor Iulia Boghirnea; Dreptul Uniunii Europene; dariaanamarca2002@gmail.com.

Spătaru-Negură, Ioana Nely Militaru, Corneliu Bîrsan, Marius Eftimie, Gabriel Liviu Ispas, Augustin Fuerea, Daniela Panc, Fabian Gyula, Nicolae Diaconu.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Prin tema abordată intenționăm să supunem atenției doctrinei juridice problema apariției unei noi tipologii juridice, și anume sistemul dreptului Uniunii Europene. Lucrarea urmărește să răspundă întrebării: este dreptul Uniunii Europene un nou tip de drept, cu determinatii calitative specifice? Prezentul studiu este gândit ca un studiu multidisciplinar, care îmbină elementele de drept comparat și de dreptul Uniunii Europene cu elemente de teorie generală a dreptului.

În prezent, suntem martorii unor fascinante provocări în ceea ce privește Uniunea Europeană, așadar se discută despre racordarea la interese supranaționale, integrarea într-o ordine juridică supraetaziată, despre reconfigurarea suveranității, despre împletirea valorilor naționale cu cele ale Uniunii Europene, despre armonizarea legislației, precum și despre Brexit¹.

De asemenea, subliniem că, pentru a putea vorbi despre o tipologie juridică nouă, este necesar mai întâi existența unei voințe care nu reprezintă o simplă sumă aritmetică a voințelor individuale ale statelor membre, voințe autonome care comandă procesul decizional juridic al Uniunii; astfel statele se angajează să se supună unei voințe juridice distincte de a lor.

Conviețuirea oamenilor în societate ridică problema drepturilor pe care aceștia le au, a siguranței ordinii raporturilor dintre ei, astfel că statul de drept trebuie să ofere garanții.

Guvernanții trebuie să gândească dreptul ca un sistem format din norme juridice care se află într-o rețea, nu doar ca un număr de norme juridice, menit să apere membrii societății, "în sociologie se vorbește despre fenomenul juridic și despre juridicitate, ca un criteriu de distincție a fenomenelor sociale. Dreptul este un produs complex al societății în care trăim care, prin al său „trebuie să fie”, conectează, iradiază, transfigurează fapte naturale și sociale, întemeiază necesitatea unor idei manifestări și relații umane, concepții și teorii particulare, conferă realității sociale un atribut specific „de relație”, „privitor la drept”- juridicitatea.”². Juridicul este mult mai cuprinzător, el fiind alcătuit din conștiința juridică, drept și ordinea de drept. Acesta nu trebuie confundat cu dreptul ca parte componentă a realității sociale.

¹ Termen care desemnează ieșirea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană, adoptată de Parlamentul Britanic în urma unui referendum consultativ din data de 23 iunie 2016, ieșind efectiv din Uniunea Europeană la data de 31 Ianuarie 2020.

² Laura-Cristiana Spătaru-Negură, „Dreptul Uniunii Europene- o nouă tipologie juridică”, Editura Hamangiu, 2016.

Conștiința juridică este mijlocul prin care legiuitorul sau poporul filtrează stimulii primiți din societate, pentru a-i transpune pe cei mai importanți în norme juridice. Ordinea juridică are la bază raporturile juridice care demonstrează eficiența dreptului unui stat, iar dreptul este stimul de instituții și norme juridice³.

Totuși, Profesorul Jean Carbonnier, apreciază *„toată ponderea fenomenului juridic în viața socială estimată în special pe terenul sociologiei juridice. Acesta reacționează împotriva unei tentații - panjuridismul- care ne „ajută să vedem dreptul peste tot, în spatele fiecărei relații sociale sau individuale”*. În felul lui, panjuristul este un poet: el are șansa de a vedea dreptul strălucind peste tot, aureolând conturul lucrurilor familiare. Atunci când profanul simte furtuna, el adulmecă cazul fortuit. Astfel, pentru panjuridism, dreptul este extensibil, infinit și absolut omogen: el ține să umple întregul univers social fără să lase niciun spațiu gol⁴.”

La început dreptul era asociat cu religia, omul fiind doar un mijlocitor considerându-se că societatea este condusă de voința lui Dumnezeu. Ulterior, jurnaturaliștii au prezentat dreptul în zona rațiunii umane și l-au scos din zona religiei. Ei diferențiau dreptul pozitiv de dreptul natural. Modernismul a adus cu el o altă viziune, în care el trebuie să fie protejat de drept, omul este în mijlocul preocupărilor juridice. Postmoderniștii observă că dreptul nu mai este suficient, fiind necesare și alte modalități supraetice de reglare pentru a regla comportamentele umane. Nu trebuie considerat faptul că dreptul este format doar din suma legilor deoarece el preexistă dreptului creat de către stat, “față de care legea este un simplu reflex, totdeauna palid”⁵.

Dreptul este legat de viața socială încă de la origini, de organizarea statală, de statul care creează normele juridice și le sancționează.

Există opinii diferite despre apariția dreptului. Suntem de acord cu Profesorul Nicolae Popa⁶, care crede că pentru a afla când a apărut legea, trebuie mai întâi să reflectăm la întrebarea: "Numai apanajul statului sau al oricărui grup social poate exercita drepturi? Să facem reguli de drept?". Echivalent cu orice reguli de conduită, atunci dreptul nu este diferit de alte reguli de conduită încă de la primele forme de organizare socială, dar dreptul a apărut în anumite condiții sociale și istorice și este strâns legat de societatea politică. Dacă este egal cu regulile de conduită, va răspunde societății comunității constituite politic. Dreptul nu a apărut cu societatea modernă, de exemplu, romanii credeau că acolo unde există societate, există o lege. Ei cred în legea eternă.

³ Laura-Cristiana Spătaru-Negură, op. cit, p. 39.

⁴ Idem.

⁵ Laura-Cristiana Spătaru-Negură, „Dreptul Uniunii Europene- o nouă tipologie juridică”, Editura Hamangiu, 2016.

⁶ Nicolae Popa, „Teoria generală a dreptului”, ediția a IV-a, Editura C.H.Beck, București, 2012, p. 32.

Împărtășim opinia Profesorului Dumitru Mazilu⁷, conform căreia analiza dreptului Uniunii Europene ne îndreptățește să afirmăm că "suntem în prezența unui tip de drept deosebit, el nu se confundă cu dreptul intern al statelor membre și nici cu sistemul juridic internațional", acest drept dă expresie unității și diversității reglementărilor existente, atât în planul relațiilor politico-juridice la nivel național și continental cât și relațiilor social-economice. Fiecare stat este îndreptățit să-și stabilească dreptul aplicabil, având sentimentul că acest drept trebuie să fie conceput la nivel național, la fel ca și politica socială și națională a țării.

Principiul subliniază că „cea mai sensibilă” armonizare este la nivel regional, Uniunea Europeană fiind cel mai bun exemplu (reglementările și directivele se aplică tuturor celor 27 de state membre). Prin urmare, după cum s-a menționat mai sus este destul de dificil de definit dreptul european general și dreptul Uniunii Europene. Este un drept viu, nu este „întruchiparea unui gând etern metafizic”. În ceea ce privește natura dreptului UE, doctrina datează de la discuții aprinse în urmă cu patruzeci de ani. Ce este „dreptul european”? În general termenul de „drept european” distinge legile și sistemele juridice originare din Europa de cele originare din Africa, Asia sau America.

Unul dintre criteriile esențiale care identifică un nou sistem de drept sunt izvoarele formale ale dreptului. Profesorul Ioana Nely Militaru în cartea sa, „Dreptul Uniunii Europene”, le definește ca fiind *condițiile materiale de existență ale societății*, care determină acțiunea legiuitorului sau care dau naștere unor reguli izvorâte din necesitățile practice (în cazul în care este vorba despre obicei), ce conduc la apariția normelor juridice. În accepțiune formală, izvoarele dreptului reprezintă formele de exprimare a normelor juridice, respectiv actele normative. La acestea se adaugă în sens larg obiceiul juridic, practica judecătorească/precedentul judiciar, doctrina și contractul normativ.

În sens restrâns, și formal, legea unională distinge între două tipuri de surse: sursa principală (originea), în principiu este vorba despre tratate, și sursele secundare (derivate), care cuprind reguli de drept cuprinse în actele adoptate de agenție (legi secundare sau derivate).

În linii mari, categoria „Izvoare ale dreptului Uniunii Europene” include, pe lângă sursele primare și secundare, normele juridice aplicabile ordinii juridice a Uniunii Europene și anume: norme juridice care decurg din tratatele încheiate de statele membre la aplicarea tratatelor, cunoscute și sub denumirea de legi suplimentare. Deoarece următoarele categorii de acorduri sunt destinate să completeze tratatele, le includem în dreptul complementar: aderarea țărilor care sunt deja membre ale Uniunii Europene; acordul la care au ajuns reprezentanții statelor membre în Consiliu; alte acorduri între statele membre care țin de

⁷ Dumitru Mazilu, „Teoria generală a dreptului”, editura All Beck, București, 1999, p.48- citat de Laura-Cristiana Spătaru-Negură, op. cit., p. 69.

competența Uniunii, adică chestiuni deja reglementate de Tratatul CE⁸. Tot în categoria „Izvoare ale dreptului Uniunii Europene”, se încadrează și sursele nescrise: principiile generale de drept și jurisprudența instanțelor de judecată, alături de normele juridice care decurg din relațiile externe ale Uniunii, cunoscute și sub denumirea de Convenții.

Autoarea a vorbit în lucrarea sa despre *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. Acest act normativ a fost elaborat pe data de 7 decembrie 2000, și a fost adaptat la data de 12 decembrie 2007, la Strasbourg. Este izvor primar al dreptului Uniunii Europene, deoarece art.6 alin(1) TUE⁹ prevede că această „Cartă” are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor respectiv TUE și TFUE¹⁰.

Alte surse ale dreptului Uniunii sunt, de asemenea, considerate acte de aderare ale statelor membre care au devenit membre ale Uniunii Europene. Ele sunt izvorul dreptului Uniunii Europene primar, respectiv izvorul dreptului primar federal. Curtea a precizat în acest sens că „aderarea noilor state membre va fi supusă dreptului principal și poate afecta în orice domeniu dreptul Uniunii”. Folosim cuvântul „comunitate” deoarece aderarea este anterioară Tratatului de la Lisabona¹¹. Actele de aderare fac parte din dreptul principal al UE, deși au fost încheiate anterior înainte de Tratatul de la Lisabona, întrucât articolul 351 TFUE prevede că „dispozițiile Tratatului nu afectează drepturile și obligațiile care decurg din convențiile încheiate între țări terțe¹².”

Ca și în cazul aderării statelor membre, acordurile încheiate de reprezentanții statelor membre în Consiliu fac parte din grupul izvoarelor dreptului. Statele membre pot încheia acorduri într-o formă simplificată fără ratificare. Aceste acorduri iau forma unor acorduri între reprezentanții statelor membre reunite în cadrul Consiliului Comunităților Europene (UE) și sunt adoptate de UE în succesiune cu Comunitatea¹³.

Ierarhiile normative conțin ideea că există ierarhii verticale de comportament într-un sistem juridic, unde comportamentele de nivel inferior trebuie să se

⁸ Tratatul ce instituie Comunitatea Europeană (noua denumire a Tratatului CEE după Tratatul de la Maastricht)

⁹ Tratatul asupra Uniunii Europene- modificat prin Tratatul de la Lisabona.

¹⁰ Tratatul de funcționare a Uniunii Europene.

¹¹ Tratatul de la Lisabona a fost semnat de statele membre UE la 13 decembrie 2007 și a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009. Tratatul amendează Tratatul privind Uniunea Europeană (cunoscut de asemenea și ca Tratatul de la Maastricht) și Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (cunoscut de asemenea și ca Tratatul de la Roma). În acest proces, Tratatul de la Roma a fost redenumit în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

¹² Ioana Nely Militaru, „Dreptul Uniunii Europene- Cronologie, Izvoare.Principii. Instituții. Piața internă a Uniunii Europene. Libertățile fundamentale”, Ediția a III-a revăzută și adăugită, editura Universul Juridic, București 2017.

¹³ Ioana Nely Militaru, „Dreptul Uniunii Europene- Cronologie, Izvoare.Principii. Instituții. Piața internă a Uniunii Europene. Libertățile fundamentale”, Ediția a III-a revăzută și adăugită, editura Universul Juridic, București 2017.

conformeze comportamentelor de nivel superior. Existau regulamente, directive și decizii „primare”, iar acestea erau completate prin regulamente, directive sau decizii „secundare”, care tratau în detaliu o anumită chestiune acoperită de norma primară. Normele secundare erau supuse normelor primare și situate mai jos în ierarhie.

În prezent există cinci niveluri principale ale ierarhiei normelor: tratatele constitutive ale Uniunii Europene și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene; principiile generale ale dreptului; actele legislative, actele delegate și actele de punere în aplicare.

Pentru exercitarea atribuțiilor Uniunii Europene, instituțiile adoptă regulamente, directive, decizii, recomandări și avize. Regulamentul are aplicabilitate generală, acesta fiind obligatoriu în întregime și aplicându-se direct în fiecare stat membru. Fiecare stat membru pentru care directiva este obligatorie în ceea ce privește rezultatele pe care urmărește să le obțină, lasă competența formelor și mijloacelor în sarcina autorităților naționale. Decizia este obligatorie cu totul, iar în cazul în care se indică destinatarii, aceasta este obligatorie doar pentru aceștia. Recomandările și avizele nu sunt obligatorii.

Aspecte relevante ale instrumentelor juridice:

În primul rând, nu există o ierarhie oficială a acestor instrumente. Prin urmare, regulamentele nu sunt superioare directivelor sau invers. Regulamentele, directivele și deciziile vor fi asociate în dezvoltarea politicii Uniunii Europene. Spre exemplu, poate exista un regulament principal, pe baza căruia să fie elaborate directive și decizii. Reglementarea principală poate fi, de asemenea, cuprinsă într-o directivă sau o decizie.

În al doilea rând, reglementările, deciziile și directivele, pot lua forma legislației, autorizației sau actelor de punere în aplicare. Aceste instrumente nu își schimbă natura, dar locul lor în ierarhia regulilor generale va depinde de natura legislației, a autorizației sau a actelor de punere în aplicare.

În al treilea rând, un tratat poate specifica tipul de instrument care poate fi utilizat. În conformitate cu articolul 296 TFUE, în cazul în care tratatul nu specifică tipul de acțiune care trebuie întreprinsă, instituția îl selectează în conformitate cu procedura aplicabilă.

În al patrulea rând, articolul 296 prevede obligația de a justifica un act juridic și se referă, de asemenea, la orice propunere, inițiativă, sugestie, cerere sau aviz, cerută de tratat.

În fine, art. 296 cuprinde regulamente pentru adoptarea actelor juridice. Astfel, regulamentele, directivele sau deciziile adoptate sub formă de acte legislative, conform cu procedura legislativă ordinară, sunt semnate de Președintele European și de președintele Consiliului. Actele legislative adoptate în conformitate cu o procedură legislativă specială, se semnează de președintele instituției care le-a adoptat. Actele legislative se publică în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene și intră

în vigoare la data prevăzută de textul lor sau, în absența acesteia, în a 20-a zi de la data publicării.

Actele fără caracter legislativ, adoptate sub formă de regulamente, directive sau decizii, în cazul în care nu indică destinatarii, sunt semnate de către președintele instituției care le-a adoptat. Deciziile, precum și celelalte directive, care sunt adresate unui destinatar se notifică destinatarilor lor și produc efecte juridice prin această notificare.

a) Regulamentele- Regulamentul este izvorul de drept derivat cu aplicabilitate directă în dreptul intern al statelor, făcând parte din ordinea juridică internă a acestora, justițiabilul putând invoca în mod direct dispozițiile sale în fața instanțelor de judecată a statelor membre. Regulamentele sunt obligatorii și se aplică direct în toate statele membre. Regulamentele sunt privite ca fiind similare legislației elaborate de statele membre. Cu toate acestea, realitatea juridică este că regulamentele pot fi acte legislative, acte delegate sau acte de punere în aplicare¹⁴.

Articolul 288 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, prevede faptul că regulamentele „se aplică direct”. Această expresie poate fi interpretată în două moduri¹⁵. Ar putea exprima ideea că persoanele dețin drepturi pe care le pot valorifica în fața instanțelor naționale.

„Aplicarea directă”, înseamnă că regulamentul face parte din sistemul juridic național și nu trebuie să fie adaptat sau adoptat prin măsurile juridice naționale. Cu toate acestea, statele membre ar putea avea nevoie, sa-și modifice legislația pentru a se conforma regulamentului sau ar putea fi nevoiți să ia alte măsuri legale pentru a se asigura că cerințele regulamentului sunt îndeplinite. Acest lucru nu schimbă faptul că regulamentul în sine intră în vigoare în statele membre independent de orice lege națională, iar statele membre trebuie să se abțină de la a lua măsuri, care ascund natura reglementărilor Uniunii Europene.

b) Directivele- Directiva reprezintă izvorul de drept comunitar derivat, fără aplicabilitate directă, dispozițiile sale urmând a fi transpuse în dreptul intern prin norme juridice naționale într-un termen prevăzut în cuprinsul acesteia. Directivele se diferențiază de regulamente în două privințe importante. Ele nu trebuie să fie adresate tuturor statelor membre și sunt obligatorii în ceea ce privește rezultatul ce trebuie să fie atins, lăsând la latitudinea statelor membre alegerea formei și mijloacelor¹⁶.

¹⁴ Iulia Boghirnea „Teoria Generală a Dreptului”, ediția a III-a, revizuită și actualizată, Editura SITECH, Craiova 2013, p. 29.

¹⁵ J. Stenner, „Direct Applicability in EEC Law – A Chameleon Concept” (1982) 98 LQR 229; A. Dashwood, „The Principle of Direct Effect in European Community Law” (1978) 16 JCMS 229., citat de Paul Craig și Grainne de Búrca, p.118.

¹⁶ Iulia Boghirnea, op. cit., p. 29.

Directivele sunt utile atunci când scopul urmărit este armonizarea legislațiilor într-un anumit domeniu sau introducerea unor reforme legislative complexe, deoarece se lasă statului o marjă de apreciere cu privire la modul de punere în aplicare a directivei. Forța directivelor a fost mărită prin hotărârile pronunțate de Curtea Europeană de Justiție, aceasta precizând faptul că directivele au efect direct, persoanele private putându-se folosi de ele în acțiuni îndreptate împotriva statului¹⁷, și că un stat membru poate fi răspunzător pentru repararea prejudiciului cauzat în urma neimplementării unei directive¹⁸.

c) Deciziile- Decizia este izvorul de drept al Uniunii Europene, derivat, care are calitatea de a produce efecte directe dacă se adresează particularilor, aceștia putându-le invoca direct în fața instanței de judecată¹⁹. Articolul 288 al Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene menționează faptul că deciziile sunt obligatorii în toate elementele lor și, în cazul în care se indică destinatarii, sunt obligatorii numai pentru aceștia. Cel mai adesea deciziile au fost folosite ca acte juridice obligatorii în ceea ce privește destinatari specifici, așa cum este exemplificat prin numeroasele decizii emise în contextul concurenței și al ajutoarelor de stat. Anumite decizii au avut totuși o natură generică, stabilind normele juridice care să reglementeze o problemă interinstituțională, cum a fost decizia privind comitologia²⁰, sau furnizând fundamentul juridic pentru programele comunitare²¹.

d) Recomandări, avize și soft law- Recomandările și avizele sunt tot acte de drept al Uniunii Europene, derivat, însă fără forță obligatorie, ceea ce înseamnă că nu creează drepturi și obligații ce pot fi invocate în fața instanțelor naționale, deoarece ele solicită numai adoptarea unei anumite conduite de către statele comunitare. Recomandarea este utilizată pentru a obține o anumită conduită sau acțiune din partea destinatarilor săi. Avizele sunt folosite pentru a exprima un punct de vedere²².

Articolul 288 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene prevede faptul că recomandările și avizele nu sunt obligatorii. În timp ce această dispoziție înlătură posibilitatea ca aceste măsuri să aibă efect direct, ea nu le acordă imunitate

¹⁷ Paul Craig și Grainne de Búrca, „Dreptul Uniunii Europene- comentarii, jurisprudență și doctrină”, ediția a VI-a, editura Hamangiu, 2017, p.120.

¹⁸ Paul Craig și Grainne de Búrca, op.cit., p.120.

¹⁹ Iulia Boghirnea, op. cit., p.29.

²⁰ Comitologia se referă la o serie de proceduri care includ reuniuni ale comitetelor reprezentative. https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/adopting-eu-law/implementing-and-delegated-acts/comitology_ro_, site accesat la data de 31.03.2022.

²¹ A. von Bogdandy, J. Bast și F. Arndt, „Legal Instruments in European Union Law and their Reform: A Systematic Approach on an Empirical Basis” (2004) 23 Ybel 91, 103-106, apud. Paul Craig și Grainne de Búrca, op.cit., p. 120.

²² Paul Craig și Grainne de Búrca, „Dreptul Uniunii Europene- comentarii, jurisprudență și doctrină”, ediția a VI-a, editura Hamangiu, 2017, p.121.

față de controlul judiciar. Astfel, instanțele naționale sunt libere să sesizeze Curtea Europeană de Justiție cu privire la interpretarea sau validitatea unei astfel de măsuri²³.

Recomandările și opiniile constituie forme de soft law²⁴. Ele nu sunt însă singura categorie de soft law. De exemplu, Comisia a emis orientări de politică în domeniul ajutoarelor de stat pentru a arăta cum înțelege să își exercite atribuțiile²⁵. În plus, există alte inițiative ale UE, cum ar fi metoda deschisă de coordonare, care se află la granița dintre soft law și actele juridice obligatorii (hard law)²⁶.

Concluzie, prin cele menționate anterior, se deduce faptul că, dreptul Uniunii Europene este o tipologie complexă și cu o importanță deosebită, care a evoluat considerabil de la momentul apariției sale și până în prezent, având prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea a procedurilor actului de aderare. (art. 142, alim. 2 din Constituția României).

III. Concluzii

1) Principalele direcții ce au fost abordate pe întreg parcursul acestui articol, sunt definirea unei noi tipologii juridice și anume aceea a dreptului Uniunii Europene, și a factorilor ce se află la baza acestui sistem de drept care și-a pus amprenta în toate statele Uniunii.

2) Cât peste impactul rezultatelor cercetării noastre, suntem de părere că este important a releva însemnătatea dreptului Uniunii Europene pentru statele membre.

3) Într-un studiu viitor, am dori să dezvoltăm sfera cercetării vaste spre procedurile de adoptare a actelor normative ale Uniunii Europene.

Referințe bibliografice

- 1. Paul Craig și Grainne de Búrca, „Dreptul Uniunii Europene- comentarii, jurisprudență și doctrină”, ediția a IV-a, Editura Hamangiu, 2017.
- 2. Laura-Cristiana Spătaru-Negură, „Dreptul Uniunii Europene- o nouă tipologie juridică”, Editura Hamangiu, 2016.
- 3. Ioana Nely Militaru, „Dreptul Uniunii Europene”, ediția a III-a, revăzută și adăugită, editura Universul Juridic, 2017.
- 4. Corneliu Bîrsan și Marius Eftimie, „Convenția Europeană a drepturilor Omului”, Editura Hamangiu 2010.

²³ Cauza C-322/88, Grimaldi/Fonds des Maladies Professionnelles [1989] ECR 4407, citat de Paul Craig și Grainne de Búrca, op. cit., p. 121.

²⁴ K. Wellnes și G. Borchardt, „Soft Law in European Community Law” (1989) 14 ELRev 267; J. Klabbers, „Informal Instruments before the European Court of Justice” (1994) 31 CMLRev 997; L. Senden, Soft Law in European Community Law (Hart, 2004), citat de Cauza C-322/88, Grimaldi/Fonds des Maladies Professionnelles [1989] ECR 4407, citat de Paul Craig și Grainne de Búrca, op. cit., p. 121.

²⁵ Paul Craig și Grainne de Búrca, op.cit., p. 121.

²⁶ Paul Craig și Grainne de Búrca, op. cit., p.121.

- 5. Augustin Fuerea, „Manualul Uniunii Europene”, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic.
- 6. Gabriel Liviu Ispas, Daniela Panc, „Dreptul Instituțional al Uniunii Europene”, Editura Hamangiu, 2021.
- 7. Fabian Gyula, „Dreptul Instituțional al Uniunii Europene”, Editura Hamangiu 2012. 8. Nicolae Diaconu, „Dreptul Uniunii Europene. Politicile Uniunii Europene”, Editura Universul Juridic, 2017.

NON-FUNGIBLE TOKENS ȘI DREPTURILE DE AUTOR

Adina-Maria ENACHE*

Abstract

Lumea virtuală este vastă, iar amploarea pe care a luat-o în ultimii ani nu este doar așteptată, ci chiar prezisă de către specialiști. NFT-urile fac parte din această lume, ce devine din ce în ce mai populară în contextul în care piața criptomonedelor este în continuă creștere și asistăm la îmbogățiri spectaculoase din tranzacții. Prin răspândirea la scară largă a noilor tehnologii, în mod simetric, apar și noi provocări în domeniul juridic.

Prezentul studiu se apleacă asupra NFT-urilor din perspectiva legislației proprietății intelectuale și încearcă să răspundă la întrebarea: „Sunt protejate de legislația privind drepturile de autor.” Mai important, este subliniată relația juridică dintre o operă „tradițională” și un NFT. De asemenea, este relevant de observat care sunt modalitățile și consecințele juridice în cazul încălcării drepturilor de proprietate intelectuală în crearea unui non-fungible token. Lucrarea cuprinde și aspecte practice, precum analizarea diferitelor cazuri în care deținătorii de drepturi de autor au intrat în conflict cu creatorii de NFT, dar și care țin de activitatea instanțelor de judecată, precum litigiul în legătură cu NFT-urile create pe baza filmului „Pulp Fiction”. Astfel, este important de enunțat, încă din incipit, că realitățile juridice trebuie să țină pasul cu evoluția tehnologică pentru a continua să protejeze societatea.

Cuvinte cheie: *NFT, drepturi de autor, blockchain, opere de artă digitale, impozitare NFT.*

I. Introducere

Prezenta lucrare propune o analiză a NFT-urilor din perspectiva dreptului proprietății intelectuale, mai precis încearcă să stabilească dacă și în ce modalitate sunt acestea protejate de drepturi de autor.

Tema aleasă este foarte actuală și prezintă interes ridicat având în vedere eventualele conflicte juridice sau chiar confuzii ce se pot naște fie din lipsa de codificare, fie din necunoașterea tehnologiei ce stă la baza unui astfel de produs virtual. Relevanța reiese și din faptul că NFT-urile cresc în popularitate, iar din ce

* Masterand în cadrul programului „Dreptul Afacerilor”, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: enache.adina98@yahoo.com).

Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Paul-George Buta (paul.but@musat.ro).

în ce mai mulți artiști sau comercianți își desfășoară deopotrivă activitatea pe o piață nereglementată în mod direct.

Punctul de plecare este explicarea, în mod cât mai simplist, a tehnologiei și funcționării unui NFT deoarece doar prin înțelegerea acestuia poate fi trecut la nivelul următor și analizat din punct de vedere juridic. Este evident că, proporțional cu entuziasmul creatorilor și vânzătorilor de NFT, apar și probleme de ordin juridic, ce nu pot fi neglijate. Așadar, este esențial de înțeles ce se achiziționează prin NFT, ce drepturi sunt transferate, sau deopotrivă, din perspectiva creatorilor, ce drepturi își poate păstra un artist și care este relația cu „operele tradiționale”. Desigur, acolo unde există drepturi, există și posibile încălcări ale acestuia, astfel că este important de înțeles în ce modalitate, și dacă, sunt NFT protejate de drepturi de autor și care este regimul juridic aplicabil acestora. Toate acestea sunt susținute de exemple practice recente, precum situația creată în legătură cu NFT-urile „Pulp Fiction” sau vânzarea unor NFT-uri ce au la bază romanul SF „Dune”.

Cele mai sus enunțate se bazează pe articole de specialitate din domeniu tehnologiei și a pieței criptomonedelor, dar și a consultării legii proprietății intelectuale române coroborate cu doctrina. Tema propusă a fost minimal analizată de specialiștii dreptului român, cel puțin din perspectiva Legii nr. 8/1996, astfel se poate considera că până la momentul întocmirii prezentului studiu nu există contribuții majore sub prezenta abordare.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Blockchain

Pentru rațiuni ce țin de buna înțelegere a lucrării este esențială explicarea tehnologiei care stă la baza unui NFT, anume blockchain. Blockchain este o tehnologie de stocare și transmitere a informațiilor, care permite transmiterea datelor în mod securizat.¹ Funcționarea este comparabilă cu un registru contabil care notează toate transferurile între titulari în deplină transparență înainte de a le stoca în formă criptată, astfel fiind garantată inviolabilitatea acestora. De exemplu, dacă se dorește stocarea unui document pe un blockchain, nu s-ar stoca documentul în mod real. Ar fi înregistrat un hash, un șir unic criptat de litere și numere, care identifică în mod unic acel document, permite verificarea paternității și oferă dovezi că documentul a existat la un moment dat, fără a dezvălui efectiv conținutul.

Funcția hash, numită și algoritm hash, este o metodă de creare a unei „amprente” digitale pentru orice tip de date. O funcție hash comprimă un mesaj

¹ „What is blockchain technology?” www.ibm.com/topics/what-is-blockchain; accesat la 23.02.2022

într-un rezumat care reduce cantitatea de date.² Acest hash este apoi legat de orice alte hash-uri care au fost făcute în același timp și acestea sunt înregistrate într-un „bloc”. Fiecare bloc este apoi transformat într-un hash, fiecare bloc nou referindu-se și la hash-ul blocului anterior și așa se creează un lanț de blocuri conectate. Orice modificare a unui bloc mai vechi va rupe lanțul deoarece hash-ul aceluși bloc nu va mai fi referit în mod valid în blocurile următoare.³ Rezultatul este un istoric extrem de sigur al transferurilor, rezistent la fals și interferență. Nu se poate schimba un bloc din mijlocul lanțului fără a invalida tot ce urmează, ca un efect de „fluture”.

Ceea ce este cel mai atrăgător la această tehnologie este lipsa de intermediere totală a schimburilor dintre utilizatori. De exemplu, un transfer bancar tradițional ar merge de la bancă la bancă, dar în cazul blockchain-ului, nu există un terț. Fără intervenție umană computerul este cel care încadrează tranzacția sub forma unui contract inteligent.⁴

2.2. Non-fungible token

Un NFT sau non-fungible token⁵, este o unitate de date stocată pe un registru digital adică pe un blockchain ce permite o proprietate transparentă și urmăribilă. Ori de câte ori un NFT este transferat, transferul este înregistrat în blockchain, această înregistrare fiind complet accesibilă. Acest lucru permite proprietarului creației atașată de NFT să se asigure că deține piesa originală, autentificată de blockchain. Așadar, nu poate fi duplicat sau manipulat, iar valoarea sa rezidă din faptul că este unic.⁶

Cea mai importantă particularitate a unui NFT constă în faptul că este nefungibil, caracteristicile sale specifice făcându-l unic, astfel încât să nu poată fi înlocuit cu un alt token. În schimb, se spune că un token este fungibil atunci când poate fi înlocuit cu un echivalent de aceeași natură.⁷ Cel mai simplu mod de a înțelege un NFT este prin utilizarea unei analogii cu o ediție limitată tipărită a unei opere de artă. În lumea fizică, un artist ar semna imprimarea fizică și include un număr de tipărire. Semnătura artistului și numărul de imprimare nu sunt opera de artă, ci un mijloc de certificare a autenticității operei.

² Yanhui Liu, Jianbiao Zhang, Shupeu Wu, Muhammad Pathan, „Research on digital copyright protection based on the hyperledger fabric blockchain network technology”, www.peerj.com/articles/cs-709/; accesat la 23.02.2022.

³ Anne Rose „Transforming the registration of IP rights and strengthening the protection of unregistered IP rights”, www.wipo.int/wipo_magazine_digital/en/; accesat la 23.02.2022.

⁴ Victor Danciu „The truth about NFTs and IP”, www.dennemeyer.com/; accesat la 23.02.2022.

⁵ În română și „jeton nefungibil”.

⁶ Cătălin Neagu, „NFT-urile, mărcile înregistrate și Metaversul”, www.protectmark.ro/tag/inregistrare-marci-wipo/; accesat la 25.02.2022.

⁷ Will Garton, Farah Mukaddam „NFTs and Intellectual Property Rights”, www.nortonrosefulbrigh.com/en/; accesat la 25.02.2022.

Astfel, pentru prima dată se poate considera că există drept de proprietate în mediul online și că aceasta ar fi cea mai bună metodă pentru viitor de a demonstra autenticitatea fișierelor digitale. De exemplu, NFT-ul poate fi atașat fișierelor de tip MP3, MP4, AVI, PDF, GIF, JPG și nu numai.⁸

Tehnic, un NFT este legat de o lucrare sau operă, fie prin însăși lucrarea digitală care este codificată în NFT, ceea ce nu este foarte comun, fie prin NFT care conține un cod care se leagă la aceasta sau poate fi folosit pentru a identifica copia digitală a operei de artă. În cel din urmă scenariu, NFT va conține de hash unic al fișierului digital înregistrat pe blockchain și un link către fișierul operei de artă.⁹

Desigur, opera digitală atașată nu este inamovibilă. Din contră, lumea digitală este fundamental reproductibilă, iar prin forma sa dematerializată a făcut posibilă copierea oricărei lucrări, text sau realizarea de capturi de ecran cu simplitate. Este evident că digitalul ignoră noțiunile proprietate și originalitate, iar de aici rezidă importanța acestei tehnologii. În teorie, opera digitală atașată la un NFT poate fi copiată și reprodusă cu ușurință, însă întreaga revoluție constă în faptul că NFT va distinge copia de exemplarul unic. Un exemplu în acest sens, poate fi o fotografie cu „Mona Lisa” care nu este același lucru cu a deține o piesă de Leonardo da Vinci. Același concept poate fi aplicat NFT-urilor pentru opera de artă digitală, dacă există o captură de ecran a unui NFT, nu înseamnă că există și un drept de proprietate asupra operei de artă.

Este important de subliniat că NFT, similar cu blockchain, funcționează prin intermediul unui contract inteligent implementat pe platforme precum Ethereum, care face posibilă reglementarea tuturor condițiilor contractuale: vânzare, schimb sau chiar potențial transfer al drepturilor patrimoniale ale autorului.¹⁰

NFT-urile, ca o nouă clasă de criptomonede, par să existe aproape nelegate de sistemele de drept actuale, iar atunci când sunt combinate cu arta, există suprapuneri de luat în considerare. Înțelegerea NFT este primul pas în deblocarea potențialului unui nou nivel juridic.

2.3. NFT, protejat de drept de autor?

Popularitatea NFT impune un nou echilibru între artă, conceptul de proprietate și digital. Deși nu este o invenție complet nouă, primul NFT „Quantum”¹¹ fiind făcut public în 2014, acestea nu sunt încă reglementate din perspectivă legală. Având în vedere lipsa de codificare și jurisprudență relevantă, o analiză

⁸ Alberto Duhomnicu „Ce sunt și ce rol au jetoanele nefungibile (NFT)?” www.capitalcultural.ro/; accesat la 25.02.2022.

⁹ Patrick Tan „NFTs and the IP conundrum”, <https://law.asia/nfts-ip-conundrum/>; accesat la 25.02.2022.

¹⁰ Idem „NFT-urile, mărcile înregistrate și Metaversul”.

¹¹ Idem „The truth about NFTs and IP”.

juridică a NFT-urilor poate fi efectuată numai prin aplicarea principiilor de drept la caracteristicile de bază ale NFT-urilor.

Întrebarea esențială pusă de prezentul studiu este dacă sunt NFT-urile protejate prin drepturi de autor. Există două opinii în acest sens. Într-un curent de opinie, NFT-ul fiind atașat de opera creativă, se formează un întreg, prin urmare tot ansamblul beneficiază de protecție. Pe de altă parte, doctrina franceză și de altfel, majoritatea studiilor, consideră că NFT-ul și opera de artă atașată acestuia sunt două lucruri diferite, astfel că doar opera presupune o muncă creativă ce poate fi protejată, iar token-ul în sine nu este decât o înregistrare ce nu poate fi considerată a fi muncă protejabilă. Există argumente pentru ambele abordări.

În primul curent de opinie,¹² s-ar putea susține că acolo unde procesul de creare a unei opere este împletit cu un NFT, **token-ul formează o parte integrantă a expresiei creative și înglobează dreptul de autor**. De exemplu, în cazul în care o opera de artă digitală nu a avut nicio existență anterioară până în punctul în care a fost creată ca NFT, ar putea fi argumentat că artistul a intenționat ca NFT să încorporeze dreptul de autor în acea creație și vânzarea sau transferul respectivului NFT ar constitui un transfer al dreptului de autor. Chiar dacă crearea unui NFT nu a fost legată în mod indisolubil de crearea operei, aceasta putând fi exprimată sub orice altă formă, s-ar putea argumenta totuși că un creator, prin crearea token-ului, a intenționat să confere drept de autor întregului ansamblu format din operă și NFT.

În jurisprudența sa¹³, Curtea Supremă a S.U.A. a remarcat că o compilație de fapte, în special o selecție sau aranjare a faptelor, a fost originală și ar putea, ca atare, să fie eligibilă pentru protecția dreptului de autor, deși judecătorii în acel caz au constatat că dreptul de autor conferit într-un astfel de caz ar fi foarte limitat. S-ar putea argumenta în mod rezonabil că o creație digitală, încapsulată și etichetată ca NFT, ar putea fi privită ca o compilație ce este suficient de nouă pentru a conferi drepturi de autor asupra NFT în sine. Având în vedere această interpretare, un NFT atrage protecția dreptului de autor numai atunci când este privit în ansamblu și în întregime, caz în care opera și NFT ca unitate atrag protecție prin drepturi de autor.

Din această perspectivă, deoarece tehnologia blockchain în sine asigură dovada autenticității și a proprietății unui NFT, legile existente privind drepturile de autor sunt perimate, acestea protejând doar opera încorporată, pentru care tehnologia unui NFT a demonstrat că în mod independent nu are valoare semnificativă.¹⁴

Totuși, **din prisma legislației române**, care se aliniază la cea franceză, **NFT-urile în mod independent, nu sunt protejate de drepturi de autor**, pentru că nu îndeplinesc criteriile de bază pentru protecția dreptului de autor. „Jetoanele nefungibile” reprezintă, practic, date pe un blockchain, care nu ar constitui o lucrare

¹² Idem „NFTs and the IP conundrum”.

¹³ Feist Publications vs. Rural Telephone Service Company, 1991.

¹⁴ Idem „NFTs and the IP conundrum”.

originală de autor în conformitate cu legea privind drepturile de autor. Cu toate acestea, opera de artă „atașată” poate fi protejată prin drepturi de autor.¹⁵ Astfel, trebuie analizate condițiile de protecție raportat la opera atașată deoarece dreptul de autor protejează operele indiferent de modalitatea de realizare a respectivelor opere.

Așadar, legea¹⁶ oferă protecție tuturor operelor de creație intelectuală, în orice domeniu, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare și independent de valoarea și destinația lor atâta vreme cât sunt originale, sunt realizate într-o formă concretă și sunt susceptibile de a fi aduse la cunoștința publicului.¹⁷

Raportat la modalitatea de creare a unui NFT în ansamblu său, explicată în secțiunea anterioară, ultimele două condiții, formă concretă și posibilitatea de a fi aduse la cunoștința publicului, sunt în mod evident îndeplinite, astfel că rămâne de analizat condiția originalității.

Trebuie făcută totuși distincția că NFT nu este lucrarea în sine și nici măcar un suport pentru lucrare. Mai exact, lucrarea digitală de bază va fi fixată pe un suport care este fișierul digital, apoi acest fișier digital, suportul, va fi înregistrat în blockchain.¹⁸ În acest sens, curentul de opinie francez susține că „*NFT adaugă un al treilea nivel: muncă/suport material/titlu, înțeles ca dovadă a proprietății.*”¹⁹ NFT este precum un act de proprietate imobiliară, nu proprietatea imobiliară în sine. Actul înregistrat arată lumii cine deține proprietatea imobiliară, istoricul transferurilor și poate include suplimentar servituți. Actul înregistrat nu este proprietatea imobilă în sine, la fel cum un NFT nu este opera protejată în sine.²⁰

Raportat la **condiția originalității**, în cazul unui non-fungible token, actul de emiterie **nu este rezultatul unui proces de creație** și nu conține marca personalității autorului său, spre deosebire de opera la care este atașat. În România sunt protejate operele originale, NFT fiind exclus de la calificarea ca fiind o lucrare originală, deoarece „*pentru a exista o operă, trebuie să existe creație.*”²¹ NFT este mai mult un certificat de autenticitate, un șir de date criptate pe un blockchain, cu consecința că proprietarul deține doar drepturile asupra creației atașate. Din această perspectivă, token-ul conține toate informațiile criptate despre lucrare și despre

¹⁵ Bianca Lessard, „*NFTs, Minting and Copyright*”, www.rennoco.com; accesat la 01.03.2022.

¹⁶ Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe.

¹⁷ V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui generis*, Vol. 1, Ed. C.H. Beck, 2016.

¹⁸ Emmanuelle Chevalier, Georges Tchikaidze, „*Le droit du NFT : les enjeux juridiques d'un encadrement legal des NFTs*” www.village-justice.com/articles/droit-nft-les-enjeux-juridiques-encadrement-legal-des-nfts,41526.html; accesat la 01.03.2022.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Daniel Barsky, „*Non-fungible Tokens and Intellectual Property Law: Key Considerations A Practical Guidance*”.

²¹ Ibidem.

autorul acesteia și nu poate fi protejat deoarece autorul nu a avut „posibilitatea de a-și exprima sensibilitatea.”²²

Uneori însă chiar originalitatea operei atașate pune probleme în cazul NFT-urilor. Astfel, după cum s-a discutat pe larg în literatura de specialitate, standardul de originalitate este scăzut în conformitate cu jurisprudența existentă a CJUE.²³ De exemplu, operele de artă bazate pe pixeli pot îndeplini cerințele de originalitate și reprezintă o expresie suficientă a alegerii libere și creative ale autorilor lor. Însă în unele cazuri, conținutul asociat cu NFT este generat de inteligența artificială, cum ar fi în cazul „CryptoPunks”²⁴ sau „Bored Ape Yacht Club.”²⁵ De regulă, algoritmul produce schimbarea aleatorie a caracteristicilor anumitor personaje, iar lipsa unei intervenții creative umane suficiente exprimată în rezultat poate însemna absența protecției dreptului de autor pentru nerespectarea standardului de originalitate.²⁶

Cu toate acestea, NFT nu este un certificat absolut de autenticitate, deoarece emitentul NFT poate să nu aibă drept de paternitate asupra operei. În acest sens, platformele blockchain, precum OpenSea, au grijă să prevadă în condițiile lor generale de utilizare că emitentul NFT garantează platformei că nu încalcă drepturile de autor, dar verificările sunt sumare. În opinia autorilor francezi, instanțele vor considera înregistrarea NFT pe o platformă ca un început de dovadă scrisă privind paternitatea lucrării asociate, dar care poate fi combătută prin probă contrară.²⁷ În realitate, NFT certifică faptul că, la un moment dat, o persoană a înregistrat pe blockchain că este titularul drepturilor aferente unui fișier digital. Similare este orice depunere la un registru al oricărei organizații, cel puțin în materie de drepturi de autor.²⁸

Tot în acest sens, articolul 1 al Legii nr. 8/1996 prevede că dreptul de autor este legat de persoana autorului și comportă **atribute de ordin moral și patrimonial**. Drepturile morale prevăzute de lege sunt dreptul de divulgare a operei, dreptul la paternitate, dreptul la nume, dreptul la integritate și dreptul de retractare a operei.²⁹ Existența acestor drepturi este condiționată de exercitarea de către autor a dreptului de divulgare. Ele sunt legate de persoana autorului, exclusive și limitate în timp. Drepturile patrimoniale prevăzute de lege sunt dreptul de a

²² Idem „*Non-fungible Tokens and Intellectual Property Law: Key Considerations A Practical Guidance*”.

²³ Spre exemplu C-833/18 - Brompton Bicycle, informații publice și accesibile pe www.curia.europa.eu.

²⁴ <https://opensea.io/collection/cryptopunks>.

²⁵ <https://boredapeyachtclub.com/#/>.

²⁶ Alexandra Giannopoulou, Péter Mezei, João Quintais „*The rise of NFTs: These aren't the droids you're looking for*”.

²⁷ Véronique Piguat „*Les NFT et le droit: État des lieux juridique*”, www.village-justice.com/articles/nft-ovni-juridique,41584.html accesat la 01.03.2022.

²⁸ Idem.

²⁹ V. Roș, op cit..

utiliza opera și dreptul de suită. Toate aceste caractere se regăsesc și sunt aplicabile și în cazul operelor ce se regăsesc alături de un non-fungible token.

Ce diferă este că, de exemplu, la achiziționarea NFT-ului, cumpărătorii nu primesc lucrarea de bază, ci un token digital care dă acces la un fișier digital înregistrat într-un blockchain al cărui scop este acela de a reprezenta certificatul de autenticitate al operei reprezentate. În acest context, autorul operei rămâne deținătorul atributelor morale și patrimoniale ale operei sale, cu excepția cazului în care s-a prevăzut o cesiune de drept de autor.³⁰ Astfel, NFT poate fi caracterizat ca un document care face posibilă certificarea paternității și integrității operei.³¹

Dacă în ceea ce privește drepturile morale este clar faptul că acestea nu sunt transferabile conform articolului 11 alin. 1 din legea drepturilor de autor, indiferent că este vorba de opere tradiționale sau NFT, privitor la drepturile **patrimoniale** se impun câteva precizări. În general, prin contractul inteligent se prevede că utilizarea principală este fie personală, fie pentru revânzarea pe o piață secundară. De exemplu, solistul vocal principal al formației Linkin Park vinde NFT-uri în conformitate cu următorii termeni care se află pe site-ul său: „nu aveți dreptul de a licența, exploata comercial, reproduce, distribui, pregăti lucrări derivate, interpreta public sau afișa public NFT, muzica sau opera de artă din acesta.”³² Cu toate acestea, contractul inteligent care guvernează un NFT ar putea specifica modul în care drepturile de autor sunt transferate la vânzarea unui NFT. Totuși, vânzarea unui NFT poate fi însoțită și de un contract de cesiune sau un act de licență pentru drepturi de autor, care stabilește în mod expres ce drepturi sunt transferate. De exemplu, licența „CryptoKitties” le permite proprietarilor NFT să facă uz comercial, atâta timp cât utilizarea nu are ca rezultat câștiguri de peste 100.000 de dolari în venituri brute în fiecare an.³³

În plus, transformarea în token a unei operei oferă autorului său un sistem similar dreptului de suită prevăzut în Legea 8/1996, care permite unui autor, în anumite condiții, să beneficieze de remunerație cu ocazia transmiterii operei sale. NFT dă posibilitatea autorului lucrării de a urmări transmisiile operei datorită contractelor inteligente și astfel să evite transferurile neautorizate ale lucrării. Acest lucru îi permite, de asemenea, să încaseze automat un procent din prețul de revânzare al NFT, sub formă de redevențe.³⁴

³⁰ Idem, „Le droit du NFT : les enjeux juridiques d'un encadrement legal des NFTs”.

³¹ Idem.

³² www.linkinpark.com/.

³³ Jeremy Goldman, „A Primer on NFTs and Intellectual Property” www.ipandmedialaw.fkks.com/post/; accesat la 17.03.2022.

³⁴ Idem „NFTs and Intellectual Property Rights”.

2.5. Infringement

Crearea, colectarea și vânzarea NFT-urilor pot produce încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală, precum încălcarea drepturilor morale și patrimoniale ale autorului opere originale.

Probleme există în principal pentru lucrările deja create și divulgate, ale căror drepturi patrimoniale au fost transferate, în special, pentru operele de artă plastică, al căror suport al operei a fost și el transferat. Crearea unui NFT dă naștere la descărcarea fișierului pe platformă de către creatorul NFT, apoi la distribuirea acestui fișier pe platformă, în vederea vânzării NFT-ului. Elementul susținut de fișier, este protejat prin drepturi de autor dacă este original, dar NFT, așa cum am mai precizat, nu este opera în sine. De exemplu, între dobânditorul suportului material al unei opere și deținătorul dreptului de autor asupra operei nu există cel mai adesea identitate de persoană. În cazul achiziției către Justin Sun³⁵ a picturii lui Picasso „Femeie nudă întinsă cu un colier”, tablou pe care a dorit să îl digitalizeze, actele de reproducere și reprezentare a operei fără autorizație constituie încălcare. Cumpărătorul unui tablou nu a fost niciodată autorizat să efectueze acte de reproducere a operei al cărei suport material este pictura, cu excepția excepțiilor prevăzute de lege, cum ar fi uzul privat.³⁶

Un alt caz celebru în care suportul operei a fost confundat cu dreptul de autor este a cel al Spice DAO.³⁷ Membrii organizației au crezut în mod eronat că achiziția unei ediții rare le-a acordat dreptul de autor asupra cărții, pe care intenționau să o vândă ca NFT înainte de a arde copia fizică. Susținătorii organizației au subliniat însă că vizualizarea conținutului cărții este posibilă online și că achiziția nu îi acordă Spice DAO drepturile de a produce lucrări pe baza conținutului său³⁸, iar o serie NFT va fi întâmpinată cu un proces din partea deținătorilor de drepturi de autor actuali.³⁹ Acest fapt este reglementat și în legea română care prin articolul 48 alin. 6 stabilește că dobândirea proprietății asupra suportului material al operei nu conferă prin ea însăși un drept de utilizare asupra operei. La fel ca achiziționarea unui tablou fizic, cumpărătorul unui NFT are dreptul de a vedea lucrarea, dar nu poate să o distribuie sau să o reproducă. Aceste drepturi rămân în proprietatea deținătorului drepturilor de autor, cu excepția cazului în care au fost cesionate. Simpla deținere a unei cărți sau a unui NFT nu atribuie automat drepturi de proprietate intelectuală.

³⁵ „NFT: Justin Sun tokenise Picasso pour 20 millions de dollars”, www.etherdesign.io/nft-justin-sun-tokenise-picasso-pour-20-millions-de-dollars/; accesat la 17.03.2022.

³⁶ Idem „NFT et le droit: État des lieux juridique”.

³⁷ Organizație autonomă descentralizată.

³⁸ Phillips Ormonde Fitzpatrick, „Dune, DAO and Copyright”, www.lexology.com/library/; accesat la 17.03.2022.

³⁹ în prezent Herbert Limited Partnership.

În mod similar, încălcarea drepturilor patrimoniale sau morale de autor poate apărea atunci când o persoană care nu este autorul sau titularul drepturilor de autor asupra operei atașate în care subzistă drepturile de autor, creează un NFT și declară fals că este autorul sau proprietarul drepturilor de autor al lucrării. În condițiile articolului 197 alin. 1 constituie infracțiune fapta persoanei care își însușește, fără drept, în întregime sau în parte, opera unui alt autor și o prezintă ca o creație intelectuală proprie. Hermès a avut astfel o confruntare cu un artist digital.⁴⁰ Artistul, a fost inspirat de „Birkin”, celebra geantă Hermès, pentru a crea „MetaBirkins”⁴¹, o serie de 100 de interpretări NFT. Aceasta evidențiază o altă problemă pusă de NFT, anume că pare imposibil să le distrugi din blockchain, chiar dacă NFT-ul este asociat cu un element contrafăcut, blockchain-ul fiind inviolabil. Totuși, în cazul contrafacerii, în mod tradițional victima contrafacerii poate solicita interzicerea continuării actelor de contrafacere sau chiar distrugerea obiectelor contrafăcute conform art. 188 din Legea 8/1996.

Încălcarea poate apărea și atunci când o persoană creează un NFT al unei lucrări din domeniul public, pretinzând în mod fals că deține drepturi de autor asupra creației atașate ca o lucrare originală. Acesta ar putea fi cazul colecției de NFT „Weird Whales”,⁴² creată de un programator în vârstă de 12 ani care a recunoscut utilizarea unei imagini copiate direct dintr-un alt proiect, anume o imagine de tip pixel veche de patru ani ca bază pentru toate imaginile Weird Whale. În prezent, nu este clar dacă proiectul Weird Whale constituie încălcare de drepturi de proprietate intelectuală. Este posibil ca imaginea de bază să fi fost plasată în domeniul public de către artistul original sau creatorul „Weird Whale” poate să fi avut permisiunea de a o folosi.⁴³

Un alt tip de încălcare poate fi și comunicarea către public a unei opere ce nu a fost încă adusă la cunoștința acestuia.⁴⁴ Ca punct de referință, în acest sens, există jurisprudența CJUE ce privește conceptul de comunicare public, inclusiv în ceea ce privește aplicabilitatea acestuia online. După cum s-a confirmat în Svensson⁴⁵ afișarea hyperlink-urilor, către conținut protejat, fără permisiunea deținătorului drepturilor îndeplinește cerințele legale a conceptului de comunicare către public. După cum am arătat deja mai sus, opera de creație intelectuală poate fi atașată de

⁴⁰ Taylor Dafoe „Hermès Is Suing a Digital Artist for Selling Unauthorized Birkin Bag NFTs in the Metaverse for as Much as Six Figures” www.news.artnet.com/art-world/hermes-metabirkins-2063954; accesat la 17.03.2022.

⁴¹ <https://metabirkins.com/>.

⁴² Andrew Wang „Weird Whales” www.one37pm.com/nft/art/weird-whales-nft-benyamin-ahmed; accesat la 15.03.2022.

⁴³ Jonathan Schmalfeld, „Copyright violations could crash the NFT party”, www.fortune.com; accesat la 15.03.2022.

⁴⁴ Idem „The rise of NFTs: These aren't the droids you're looking for”.

⁴⁵ C-466/12, a se vedea și C-392/19-VG Bild-Kunst; informații publice și accesibile pe www.curia.europa.eu.

NFT, așa cum este în majoritatea cazurilor, printr-un link către platforma unde este stocată lucrarea digitală, deci crearea unui NFT îndeplinește condițiile conceptului de comunicare publică.

Aceasta este o problemă care a fost abordată, de exemplu, în timpul digitizării cărților de către Google France în cazul Google Books.⁴⁶ Google France a susținut că digitizarea lucrărilor nu ar contraveni deoarece fixarea completă a lucrării având loc doar pe serverele sale interne, nu ar permite comunicarea către public. Curtea nu a acceptat argumentul său, în consecință, descărcarea fișierului asociat cu NFT ar trebui să fie considerat ca un act de reproducere, ce necesită acordul celui ce deține drept de autor asupra operei atașate.

Un proces în desfășurare privind încălcarea drepturilor de autor prin crearea NFT-urilor este cel intentat de Miramax împotriva regizorului Quentin Tarantino, fiind de notorietate valoarea pe care o va avea rezolvarea cauzei. Miramax acuză că Tarantino a încălcat drepturile de autor ale companiei cu colecția sa NFT bazată pe „Pulp Fiction”⁴⁷. Dacă provine dintr-o lucrare protejată prin drepturi de autor, NFT poate fi asemănată cu un drept derivat. Regizorul se consideră autorizat exclusiv să folosească extrase din Pulp Fiction care nu au fost reținute în versiunea finală. Miramax susține că digitalizarea prin NFT intră în cadrul drepturilor sale derivate asupra filmului.

Legea română stabilește că trebuie determinat în mod expres și este esențial pentru orice contract, și în special pentru producția audiovizuală, să se specifice cât mai bine parametrii transferului de drepturi care face obiectul contractului. Un principiu esențial domină transferul dreptului de autor, anume că se transferă doar drepturile menționate expres în contract. De asemenea, articolul 42 alin. 1 din legea nr. 8/1996 statuează că prin contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale trebuie să se prevadă drepturile patrimoniale transmise și să se menționeze, pentru fiecare dintre acestea, modalitățile de utilizare, durata și întinderea cesiunii. Astfel absența oricăreia dintre aceste prevederi dă dreptul părții interesate să ceară rezilierea contractului. Prin urmare, este necesar a indica ce drepturi patrimoniale sunt transferate, de exemplu: drept de reproducere, drept de comunicare publică. NFT-urile nu erau în niciun caz prevăzute în vechile contracte sau chiar în cele semnate în prezent, chiar dacă există clauze ce acoperă „orice mediu digital sau electronic, atât actual, cât și viitor”.⁴⁸ Astfel, va fi important de văzut care va fi dezlegarea oferită de instanțele americane în acest caz și ce lumină va fi aruncată asupra calificării NFT-urilor din punct de vedere juridic. Desigur, dacă această speță ar fi judecată după legea română este posibil ca Miramax să nu aibă câștig de cauză.

⁴⁶ C-236/08 - Google France; informații publice și accesibile pe www.curia.europa.eu.

⁴⁷ Scris și regizat în 1994.

⁴⁸ Emmanuel Pierrat „*Le statut juridique des NFT*” www.livreshebdo.fr/article/le-statut-juridique-des-nft-22; accesat la 17.03.2022.

III. Concluzii

În final, se poate afirma că NFT-urile nu pot fi protejate prin drept de autor, în mod independent de conținutul lor, ci creația în sine, legată de NFT, poate fi protejată dacă îndeplinește condițiile enunțate în lege. Desigur, așa cum am arătat, există și opinii care consideră opera atașată și NFT-ul ca întreg ce trebuie să beneficieze de același regim, însă legea română nu permite astfel de interpretări. Nu poate fi negat însă, în mod absolut, impactul pe care NFT-ul îl poate avea în procesul de creație și în regimul care va precede opera de artă. În relația cu operele de artă „tradiționale”, reiese ca evident necesitatea respectării regimul juridic general, anume nu pot fi transformate în NFT decât creațiile ce aparțin autorului sau asupra cărora li s-a acordat un drept, în mod expres. Chiar dacă consecințele încălcării drepturilor de autor în crearea unui NFT pot fi stabilite și după reglementările actuale, NFT-urile comportă multe particularități ce necesită atenție din partea legiuitorului.

Scopul lucrării este de a arunca puțină lumină în ceea ce privește acest domeniu, dar și pentru a ilustra legătura dintre proprietatea intelectuală, noile forme de manifestare artistice și dreptul de proprietate în sine: „The peculiar thing about NFTs is that they reduce the concept of ownership to its purest essence, it’s the ownership of ownership, and that’s it.”⁴⁹

Un nou studiu, ar putea evidenția relația dintre NFT și dreptul la marcă, aplicabilitatea practică fiind deja dovedită de mărci precum Nike, Adidas și multe alte mărci de renume, dar și problemele care intervin din punct de vedere a dreptului proprietății intelectuale.

Referințe bibliografice

Legislație

- Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe;

Doctrină

- V. Roș, *Dreptul proprietatii intelectuale. Dreptul de autor, drepturile conexe si drepturile sui generis*, Vol. 1, Ed. C.H. Beck, 2016;
- Alexandra Giannopoulou, Péter Mezei, João Quintais „The rise of NFTs: These aren't the droids you're looking for”;
- Daniel Barsky, „Non-fungible Tokens and Intellectual Property Law: Key Considerations A Practical Guidance”;

Jurisprudență

- C-466/12-Svensson
- C-392/19-VG Bild-Kunst

⁴⁹ Daniel Kuhn „*NFT Artist Brian Frye Wants You to Steal This Article*” <https://www.coindesk.com/policy/2021/10/21/nft-artist-brian-frye-wants-you-to-steal-this-article/>, accesat la 29.03.2022.

- C-236/08-Google France
- Feist Publications vs. Rural Telephone Service Company

Articole

- „*What is blockchain technology?*” www.ibm.com/topics/what-is-blockchain
- Yanhui Liu, Jianbiao Zhang, Shupeu Wu, Muhammad Pathan, „Research on digital copyright protection based on the hyperledger fabric blockchain network technology”, www.peerj.com/articles/cs-709/;
- Anne Rose „Transforming the registration of IP rights and strengthening the protection of unregistered IP rights”, www.wipo.int/wipo_magazine_digital/en/;
- Victor Danciu „*The truth about NFTs and IP*”, www.dennemeyer.com/;
- Cătălin Neagu, „NFT-urile, mărcile înregistrate și Metaversul”, www.protectmark.ro/tag/inregistrare-marci-wipo/;
- Will Garton, Farah Mukaddam „*NFTs and Intellectual Property Rights*”, www.nortonrosefulbright.com/en/;
- Alberto Duhomnicu „Ce sunt și ce rol au jetoanele nefungibile (NFT)?” www.capitalcultural.ro/;
- Patrick Tan „*NFTs and the IP conundrum*”, <https://law.asia/nfts-ip-conundrum/>;
- Bianca Lessard, „*NFTs, Minting and Copyright*” www.rennoco.com/;
- Emmanuelle Chevalier, Georges Tchikaidze, „*Le droit du NFT : les enjeux juridiques d'un encadrement legal des NFTs*” www.village-justice.com/articles/droit-nft-les-enjeux-juridiques-encadrement-legal-des-nfts,41526.html;
- Véronique Piguat „Les NFT et le droit: État des lieux juridique”, www.village-justice.com/articles/nft-ovni-juridique,41584.html;
- Jeremy Goldman, „A Primer on NFTs and Intellectual Property”
- „*NFT: Justin Sun tokenise Picasso pour 20 millions de dollars*”, www.etherdesign.io/nft-justin-sun-tokenise-picasso-pour-20-millions-de-dollars/;¹
- Phillips Ormonde Fitzpatrick, „*Dune, DAO and Copyright*”, www.lexology.com/library/;
- Taylor Dafoe „Hermès Is Suing a Digital Artist for Selling Unauthorized Birkin Bag NFTs in the Metaverse for as Much as Six Figures” www.news.artnet.com/art-world/hermes-metabirkins-2063954;
- Andrew Wang „*Weird Whales*” www.one37pm.com/nft/art/weird-whales-nft-benyamin-ahmed;
- Jonathan Schmalfeld, „Copyright violations could crash the NFT party”, www.fortune.com;
- Emmanuel Pierrat „*Le statut juridique des NFT*” www.livreshebdo.fr/article/le-statut-juridique-des-nft-22;

Site-uri

- www.curia.europa.eu;
- <https://opensea.io/collection/cryptopunks>;
- <https://boredapeyachtclub.com/#/>;
- www.linkinpark.com/;
- <https://metabirkins.com/>.

PARTICULARITĂȚI ALE MĂSURILOR PROVIZORII ÎN DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE

Ștefan Alberto LUPU*

Abstract

În articolul de față mi-am propus să analizez măsurile provizorii ce pot fi dispuse în materia drepturilor de proprietate intelectuală, respectiv să analizez prin prisma jurisprudenței și a doctrinei în materie, condițiile impuse de legiuitor pentru a putea fi promovate acțiuni în justiție care să tindă la instituirea unor măsuri provizorii atunci când drepturile de proprietate intelectuală sunt uzurpate și este necesară intervenția forței coercitive a statului în vederea încetării încălcărilor de drepturi, pentru durată limitată de timp (până la judecarea litigiului de fond).

În acest sens, pe baza coroborării dispozițiilor reglementate în legislația specială cu cele ale art. 978-979 din Codul de procedură civilă voi creiona aspectele importante identificate de mine, de interes pentru specificul măsurilor provizorii în domeniul proprietății intelectuale, ținând cont de opiniile exprimate în literatura de specialitate și jurisprudența instanțelor de judecată cu privire la condițiile de admisibilitate a măsurilor provizorii în domeniul proprietății intelectuale.

Cuvinte-cheie: *măsură provizorie, ordonanță, încetare a încălcării, aparența dreptului, urgența, prevenirea unei pagube, condiții de instituire a măsurilor provizorii.*

I. Justificarea unei reglementări speciale a măsurilor provizorii în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală

Drepturile de proprietate intelectuală, a căror natură juridică determină și astăzi nenumărate discuții în literatura de specialitate, beneficiază de o procedură reglementată distinct în Codul de procedură civilă, în Titlul IV („Măsuri provizorii”), Capitolul IV (Măsuri provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală”), măsuri care pot fi dispuse atunci când titularul sau persoana care exercită dreptul cu consimțământul titularului, face dovada credibilă că drepturile sale de proprietate intelectuală fac obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente, acțiune care riscă să cauzeze un prejudiciu greu de reparat titularului sau persoanei care exercită dreptul cu consimțământul acestuia.

* Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București (e-mail stefan.lupu98@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Prof. univ. dr. Viorel Roș (e-mail: viorelros@asdpi.ro).

Lucrarea de față își propune să analizeze cele mai importante probleme pe care măsurile provizorii în materia dreptului de proprietate intelectuală le pun în practică, să evidențieze importanța și eficiența acestora, să analizeze practică judiciară cu privire la modul în care instanțele de judecată examinează condițiile impuse de legiuitor astfel încât drepturile de proprietate intelectuală să nu fie afectate și orice încălcare a acestora să fie oprită de o manieră energetică.

Am ales tema studiului de față în urma confruntării în practica mea de avocat cu o situație concretă, în care o persoană juridică a pretins, pe calea ordonanței președințiale în materia drepturilor de proprietate intelectuală, că deține aparența de drept și a solicitat încetarea provizorie a încălcării drepturilor de autor asupra unor opere audio-vizuale, pârât în această acțiune fiind chiar cesionarul drepturilor asupra operei în discuție.

Din analiza situației de fapt, a apărării părților și a soluției instanței, am ajuns la concluzia că formularea unei cereri de instituire a măsurilor provizorii în domeniul proprietății intelectuale poate ridica mai multe probleme: (a) este posibilă invocarea excepției lipsei calității procesuale active în această procedură urgentă?; (b) în sens similar, se poate invoca excepția lipsei de interes a reclamantului de a acționa?; (c) cât de „largă” poate fi analiza condiției de inadmisibilitate privind aparența dreptului?; (d) este condiția urgenței prezumată sau trebuie aceasta dovedită?; (e) riscul producerii prejudiciului trebuie dovedit sau este suficientă afirmarea lui?

II. Măsurile provizorii care privesc drepturi de proprietate intelectuală. Condiții de admisibilitate.

2.1. Sediul materiei

Noul Cod de Procedură Civilă reglementează în art. 978 și art. 979 o procedură unică în ce privește aplicarea măsurilor provizorii pentru apărarea tuturor drepturilor de proprietate intelectuală, indiferent de izvorul acestora. Legiuitorul a înțeles să încadreze în categoria procedurilor speciale un mecanism de protecție, cu caracter urgent în ceea ce privește drepturile de proprietate intelectuală, indiferent de izvorul acestora, astfel că prin aceste măsuri se au în vedere atât dreptul de autor și drepturile conexe, cât și drepturile de proprietate industrială, cum ar fi drepturile asupra mărcilor și indicațiilor geografice, drepturile conferite de brevet de invenții, desenele și modele industriale.

Menționez aici că și art. 255 din Cod civil reglementează procedura aplicabilă în cazul adoptării măsurilor provizorii în materia apărării drepturilor nepatrimoniale (incluzând și drepturile nepatrimoniale de autor), dacă avem în vedere interpretarea sistematică a normelor juridice, respectiv dispozițiile art. 252 Cod civil, conform cărora *orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea,*

intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică, dar aceste dispoziții sunt aplicabile doar cu referire la drepturile morale ale autorilor de creații protejate prin drepturi intelectuale.

Legislația specială care protejează drepturile de creație intelectuală și drepturile de proprietate industrială conține dispoziții cu privire la instituirea unor măsuri provizorii pentru ocrotirea drepturilor pe care le conferă titularilor, dar sub aspect procesual fac trimitere la dispozițiile dreptului comun, respectiv la cele instituite de art. 978 și art. 978 din Codul de proc. civ.. Merită reținute și dispozițiile înscrise în art. 103 alin. (3) din Legea 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice¹, art. 188 alin. (4) din Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe², art. 64 alin. (4) Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție³ și art. 6 alin. (3) din O.U.G. nr. 100/2005 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate industrială⁴, care transpune Directiva nr. 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 Aprilie 2004, referitoare la respectarea drepturilor de proprietate intelectuală, acte normative care fac referire la posibilitatea de a se dispune măsurile provizorii instituite prin Codul de procedură civilă.

2.2. Condițiile de admisibilitate a măsurilor provizorii

Cererea având ca obiect luarea unei măsuri provizorii se soluționează potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințială. Din analiza dispozițiilor art. 979 Cod proc. civilă, pentru instituirea măsurilor provizorii se impune a fi îndeplinite următoarele condiții: 1) persoana care promovează acțiunea este titularul dreptului de proprietate intelectuală sau o altă persoană care exercită dreptul de proprietate intelectuală cu consimțământul titularului; 2) titularul dreptului sau persoana care exercită dreptul cu consimțământul titularului face dovada credibilă că drepturile de proprietate intelectuală fac obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente; 3) acțiunea riscă să cauzeze un prejudiciu greu de reparat; 4) dacă prejudiciile sunt aduse prin mijloacele presei scrise sau audiovizuale, nu sunt incidente dispozițiile de excepție prevăzute în art. 979 alin. (3) Cod proc. civilă.

Voi analiza în continuare problemele cele mai interesante ivite în practică.

2.2.1. Calitatea procesuală activă vs. aparența dreptului în cererea de măsuri provizorii

Potrivit art. 979 alin. (1) Cod proc. civilă, cel care solicită pe baza unei cereri luarea unor măsuri provizorii pentru apărarea drepturilor de proprietate intelectuală trebuie să fie titularul dreptului de proprietate intelectuală sau să fie o persoană care

¹ Rectificată în M. Of. nr. 675/30.07.2020.

² Publicată în M. Of. nr. 489/14.06.2018.

³ Publicată în M. Of. nr. 613/19.08.2014.

⁴ Publicată în M. Of. nr. 643/20.07.2005.

exercită dreptul de proprietate intelectuală cu consimțământul titularului. Având în vedere că potrivit art. 979 alin. (4) Cod proc. civ. instanța va soluționa cererea potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințială, sunt de părere că aceste condiții trebuie coroborate și cu cele din materia ordonanței președințiale, astfel că este suficient ca instanța de judecată să stabilească în favoarea reclamantului că există aparență de drept. În situația în care, instanța analizând condițiile, constată că nu se poate determina existența dreptului în patrimoniul reclamantului sau a persoanei căreia i s-a oferit consimțământul să exercite dreptul de proprietate intelectuală, cererea de luare a unor măsuri provizorii va fi respinsă ca nefondată.

Astfel, în practica judiciară s-a reținut **într-o cauză privind drepturile de autor** că nu este îndeplinită aparența dreptului de către reclamanta care cerea obligarea pârâtei la încetarea execuției muzicale.⁵ În speță, prin acțiunea dedusă judecătii, reclamantii au urmărit să împiedice utilizarea operei muzicale ai cărei autori sunt, în activități de tip concert, precum și orice altă utilizare a acestor compoziții muzicale, fără acordul lor, până la soluționarea acțiunii pe fondul cauzei.

Reclamantii au susținut că sunt autorii operelor de creație intelectuală-compozițiile muzicale cu text, precum și titularii drepturilor de execuție muzicală a acestor compoziții și că având în vedere calitatea acestora, ar beneficia de protecția Legii nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe.

Încălcarea pentru care s-a cerut luarea unor măsuri provizorii viza faptul că pârâta ar fi executat muzical compozițiile reclamantilor în cadrul unui spectacol de Revelion de la Sibiu, fără a menționa numele reclamantilor ca autori ai acestor compoziții, încălcând drepturile patrimoniale și morale ale acestora. În același timp, s-a arătat instanței faptul că pârâatul continuă să încalce drepturile reclamantilor de autor, prin acțiuni ilicite iminente, prin faptul că, pe pagina personală de Facebook a pârâtului își anunță fanii că evenimentul de la Sibiu este începutul noului sezon de turnee, deși în realitate acesta nu ar deține un repertoriu cunoscut publicului și alte compoziții muzicale. Cererea fiind concluzionată cu faptul că este prejudiciat dreptul reclamantilor de a decide cine, când și unde vor fi utilizate operele lor muzicale, dreptul de a autoriza execuția muzicală a compozițiilor lor în schimbul unei remunerații, precum și dreptul de a fi recunoscuți ca autori ai acestor compoziții muzicale.

Analizând cererea formulată în cauză, **prima instanță a respins acțiunea reclamantilor (de având ca obiect instituirea de măsuri provizorii) ca nefondată**. Cu privire la această soluție, prima instanță a reținut că nu sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate ale art. 979 coroborate cu art. 997 din Codul de proc. civ. Raționamentul primei instanțe a fost unul corect, deoarece, în realitate, din coroborarea dispozițiilor legale mai sus menționate rezultă că la soluționarea

⁵ Decizia civilă nr. 45/C/15.05. 2014 C.A. Constanța, informații publice și disponibile online la adresa de internet www.rolii.ro, accesată la data de 26.03.2022.

unei cereri având ca obiect stabilirea unor măsuri provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală, instanța este ținută să stabilească aparența dreptului ce se solicită a fi ocrotit în favoarea reclamantului. Ori, analizând contractele de cesiune și editare încheiate de către reclamanți cu pârâtul, rezultă că reclamanții au cesionat exclusiv toate drepturile patrimoniale de autor, inclusiv drepturile de comunicare publică a operelor muzicale vizate prin cerere, astfel că cel care a introdus cererea de ordonanță președințială nu se mai legitimează în calitate de titulari ai drepturilor patrimoniale de autor ce se cer a fi apărate prin intermediul acțiunii introductive.

Soluția primei instanțe, a fost atacată de către reclamanți cu apel, în cadrul căruia au fost susținute motive de nelegalitate și netemeinicie. Instanța de apel, fiind însărcinată să constate legalitatea soluției de respingere a ordonanței președințiale, a constatat că potrivit dispozițiilor art. 3 din Legea nr. 8/1996 „este autor persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera”, calitatea de autor izvorând din faptul creării operei. De asemenea, a mai reținut instanța de apel că între calitatea de autor a operei și calitatea de titular al drepturilor patrimoniale de autor, nu există, în mod necesar, identitate de persoană, fiind reglementate de către lege cazuri în care unele atribute ale drepturilor de autor aparțin, ori sunt exercitate de către alte persoane decât autorul operei, invocând că există situații în care, ca o excepție de la principiul adevăratului autor, calitatea de subiect al drepturilor de autor aparține în temeiul legii, al unor acte juridice inter vivos sau mortis causa altei persoane decât celei care are calitatea de autor. În analiza sa, prima instanță a făcut trimitere la dispozițiile art. 3 alin. (2) din Legea 8/1996 care prevede că „În cazurile expres prevăzute de lege, pot beneficia de protecția acordată autorului persoanele juridice și persoanele fizice altele decât autorul” iar potrivit aceluiași articol, alin. (3) „calitatea de subiect al dreptului de autor se poate transmite în condițiile legii”.

Instanța de apel a reținut și că prima instanță a procedat în mod corect la verificarea calității reclamanților de titulari ai drepturilor patrimoniale de autor, respectiv la verificarea existenței, la data promovării cererii, a dreptului de dispoziție asupra utilizării operei-acesta fiind în concret dreptul patrimonial ce se urmărea a fi ocrotit. Ori, din analiza contractelor, instanța de apel a observat că **rezultă cesiunea exclusivă a tuturor drepturilor patrimoniale de autor**, ceea ce a contrazis în mod esențial aparența de drept pretinsă de apelanți (potrivit contractelor menționate, apelanții, în calitate de autori, au cedat în mod exclusiv toate drepturile patrimoniale de autor, inclusiv dreptul de comunicare publică, directă sau indirectă și, inclusiv dreptul de execuție publică prin reprezentare scenică, prin contractele de cesiune depuse la dosarul cauzei și avute în vedere de prima instanță). Instanța a observat că **mai degrabă a fost pusă în fața aparenței lipsei unui drept în patrimoniul reclamanților decât în fața aparenței dreptului acestora și a respins cererea de ordonanță președințială.**

Niciunul dintre reclamanți nu a făcut dovada credibilă că vreunul din drepturile sale patrimoniale (adică, al cărui titular este) ar face obiectul unei acțiuni ilicite. Pipăind fondul (în limitele permise în cadrul ordonanței președințiale), instanța apelului a constatat că, dintre drepturile pe care apelanții le mai aveau asupra operelor, în calitate de autori (drepturile nepatrimoniale), niciunul nu era afectat de vreo acțiune ilicită, contrar susținerilor acestora. Prin urmare, instanța de control judiciar a stabilit că sentința apelată **stabilește în mod temeinic neîndeplinirea condiției aparentei existenței dreptului în patrimoniul reclamantilor, considerent decisiv pentru soluția de respingere a cererii de ordonanță președințială.**

În ceea ce privește aplicarea măsurilor provizorii în domeniul mărcilor, mi-a atras în mod special atenția **examenul aparentei dreptului** (respectiv cerința de titular al dreptului) în doctrina de specialitate⁶ în care s-a reținut că această cerință de admisibilitate este întrunită și în situația în care înregistrarea mărcii ar fi afectată de un motiv de nulitate absolută sau relativă și chiar dacă există pe rolul unei instanțe de judecată o cerere în anularea înregistrării ori pentru decăderea titularului mărcii din drepturile acesteia, pentru vreunul dintre motivele prevăzute la art. 46 (în prezent art. 56 din Legea nr. 84/1998) ori art. 47 (în prezent art. 55 din Legea nr. 84/1998). De asemenea, din punct de vedere probator, dovada aparentei dreptului în cazul mărcilor se face, în general, pe baza certificatului de înregistrare a acesteia la autoritățile competente pentru protejarea drepturilor asupra mărcilor dar nu sunt excluse și posibilitatea administrării și a altor probe, probe care pot fi compatibile cu procedura ordonanței președințiale⁷. Astfel în practica judiciară s-a stabilit că în procedura sumară a ordonanței președințiale, instanța nu poate evalua apărările privind pretinsa notorietate a unui semn folosit de către reclamanți, atât timp cât există un drept rezultat din înregistrarea mărcii „Akcent” în beneficiul pârâtului, această înregistrare fiind considerată valabilă până la anularea sa prin hotărâre judecătorească.⁸

În speță, reclamanții prin ordonanța președințială au cerut instanței de judecată să interzică organizarea, participarea și susținerea de concerte, evenimente de promovare, evenimente publicitare, conferințe de presă, apariții în mass-media și orice alte evenimente similare sub numele „Akcent” de către pârât, precum și încetarea încălcării în orice altă formă a drepturilor reclamanților asupra mărcii „Akcent” și asupra numelui de scenă „Akcent”. Reclamanții au susținut că prin utilizarea neîntreruptă a mărcii, precum și prin succesul înregistrat de formație,

⁶ G. Boroi, O. Spineanu-Matei, A. Constanda, C. Negrilă, V. Dănăilă, D.N. Theohari, D.M. Gavriș, F.G. Păncescu, M. Eftimie, M. Stancu, *Noul Cod de procedură civilă Vol. II. Art. 456-1134*, Ediția a II-a, Editura. Hamangiu, București, 2016, p.818.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Decizia nr. 200/2014 din 07.05.2014 CAB s. a IV-a civ., informații publice și disponibile online la adresa de internet www.rolii.ro, accesată la data de 26.03.2022.

numele de scenă „Akcent” a devenit marcă notorie în înțelesul art. 3 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 84/1998 și art. 19 alin. (1) din Regulamentul de punere în aplicare a acestei. Pentru a susține condiția urgenței și a încălcării dreptului asupra mărcii, reclamantii au învederat instanței că pârâtul a publicat pe pagina de Facebook o postare prin care anunța publicul că grupul „Akcent” începe un nou capitol și se reinventează, că pârâtul ar fi susținut un concert sub numele de scenă „Akcent” interpretând atât piese proprii cât și piese ale grupului, acoperind vocile celorlalți, că ar fi susținut și alte concerte în străinătate folosind același nume. A promovat aceste concerte cu ajutorul tuturor celor trei membri ai grupului, deși acest grup nu mai există iar la concerte participă numai pârâtul, inducând în eroare publicul provocând o gravă și greu de înlăturat confuzie cu privire la identitatea grupului muzical.

Tribunalul analizând aspectele invocate de către reclamantii, a respins ca neîntemeiată cererea de chemare în judecată, în motivarea acestei soluții, reținând că aparența de drept nu operează în favoarea reclamantilor, deoarece potrivit extrasului din registrul on-line al mărcilor, pârâtul este titularul mărcii individuale verbale „Akcent” înregistrate, care nu expirase și că susținerea reclamantilor potrivit căreia ar avea calitatea de titulari asupra mărcii notorii „Akcent” nu poate fi opusă pârâtului, care are o marcă înregistrată valabil identică. În ceea ce privește numele de scenă, tribunalul constată că acesta a fost cedat prin contractul de producție care este valabil. Față de aspectele de fapt prezentate anterior s-a stabilit că prin procedura ordonanței președințiale, nu se poate ajunge la concluzia că aparența de drept ar fi în favoarea reclamantilor atât timp cât este evidentă prelungirea perioadei de valabilitate a mărcii și cedarea drepturilor asupra numelui de scenă. Împotriva acestei soluții, reclamantii au declarat apel, susținând că hotărârea primei instanțe este nelegală și netemeinică, motivând că reînnoirea mărcii de către pârât a fost în mod nelegal considerat de către prima instanță drept temei suficient al respingerii cererii de chemare în judecată, invocând în acest sens dispozițiile art. 6 alin. (4) din Legea 84/1998 care prevedeau că o marcă înregistrată este susceptibilă de a fi anulată dacă drepturile decurgând dintr-o marcă neînregistrată sau dintr-un alt semn utilizat în activitatea comercială au fost dobândite înainte de data de depozit a cererii de înregistrare a mărcii ulterioare. De asemenea, au susținut că în perioada în care marca nu a fost înregistrată, dar și anterior prin utilizarea neîntreruptă a acesteia, precum și prin succesul înregistrat de formație, numele de „Akcent” a devenit marcă notorie, astfel încât marca înregistrată de către pârât trebuie să fie anulată.

Curtea în soluționarea căii de atac, a apreciat că prima instanță a reținut în mod corect existența unui drept în favoarea pârâtului, dat de înregistrarea mărcii naționale și că până la anularea acesteia printr-o hotărâre judecătorească, înregistrarea îi profită. În același timp, pretinsa notorietate a mărcii precum și incidența art. 6 alin. (4) din Lege nu pot fi primite într-o astfel de procedură, întrucât

nu este permisă prejudicarea fondului, instanța nefiind investită cu aprecierea valabilității mărcii înregistrate. Chiar dacă reclamanții s-ar putea prevala de un drept în folosirea semnelui, condiția aparenței de drept nu este îndeplinită, întrucât ea presupune că reclamantul face dovada aparentă a dreptului pe care pârâtul îl încalcă, ori prin invocarea unui drept propriu rezultat din înregistrarea mărcii, pârâtul tinde la a dovedi caracterul legitim al conduitei sale, deci la lipsa unei încălcări.

Cu privire la notorietatea unui mărci, doctrina⁹ apreciază că există posibilitatea ca într-un alt context decât cel prezentat, în care pârâtul nu ar fi titularul unui drept la marcă sau titularul unui drept de folosire a mărcii cu consimțământul titularului acesteia, să existe posibilitatea ca într-o cerere întemeiată pe baza dispozițiilor art. 978 din Codul de proc. civ., reclamantul să se poată prevala de existența unei mărci notorii, prin administrarea unor probe din care să reiasă cu certitudine că marca respectivă este cunoscută de către publicul larg.

2.2.2. Acțiune ilicită, actuală sau iminentă

Potrivit art. 979 alin. (1) teza a II-a Cod proc. civilă, pentru a putea recurge la luarea unor măsuri provizorii este necesar ca dreptul de proprietate intelectuală să facă obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente. Acțiunea este ilicită atunci când pârâtul acționează fără vreun drept, încălcând drepturi recunoscute în patrimoniul altora. Tot ilicită este acțiunea celui care a inițiat demersuri pentru obținerea protecției legale, spre exemplu a depus o cerere de înregistrare a unei mărci, întrucât până nu ii se recunoaște dreptul, în condițiile legii, *nu se poate considera că este licită o acțiune de utilizare a obiectului cererii de înregistrare*¹⁰.

Cu privire la această condiție, trebuie subliniat că potrivit legislației speciale în materie, acțiunea ilicită poate fi săvârșită și de către un intermediar, iar măsurile provizorii pot fi dispuse și împotriva acestuia. A se vedea în acest sens dispozițiile art. 103 alin. (4) din Legea 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, ale art. 188 alin. (5) din Legea 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, ale art. 61 alin. (4) din Legea 64/1991 privind brevetele de invenție și ale art. 53 alin. (4) din Legea 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor. În acest sens și practica judiciară a stabilit *„chiar și în ipoteza în care pârâta este un terț, titular al unei platforme de vânzări online, tribunalul a reținut că poate avea calitate procesuală pasivă și pârâtul care a fost implicat în săvârșirea faptelor de contrafacere, în calitate de intermediar, ale cărui servicii au fost folosite în acest scop, cu condiția să fi luat cunoștință despre activitatea sau informația ilicită, ori*

⁹ G. Boroi, O. Spineanu-Matei, A. Constanda, C. Negrilă, V. Dănăilă, D.N. Theohari, D.M. Gavriș, F.G. Pănescu, M. Eftimie, M. Stancu, *op. cit.* pag. 819.

¹⁰ *Ibidem.*

o atare informare a fost transmisă de reclamantă pârâtei, fără ca aceasta să prezinte vreun argument pentru care continuă comercializarea.”¹¹

2.2.3. Riscul unui prejudiciu greu de reparat. Prezumție legală sau o obligație de dovedire a acestuia de către titularul acțiunii?

În ceea ce privește prejudiciul, vom sublinia că nu trebuie dovedită însăși producerea unui prejudiciu, ci doar iminența unei pagube pentru reclamant prin acțiunea celui care nesocotește dreptul stabilit în favoarea reclamantului, pagubă care ar fi dificilă ori imposibil de reparat. În ceea ce privește prejudiciul avem în vedere ambele tipuri de prejudiciu, patrimonial ori nepatrimonial. În practică s-a stabilit că există un prejudiciu atunci când vorbim de o pierdere sau o diminuare a clientelei, ori afectarea reputației. S-a stabilit că nu este necesar să fie dovedită, în cadrul ordonanței președințiale de exemplu migrarea clientelei, cu efecte asupra vânzărilor titularului mărcii, fiind suficient să se preconizeze posibilitatea afectării intereselor titularului dreptului, întrucât scopul ordonanței președințiale este acela de a evita o pagubă eventuală.¹²

Cu privire la producerea unui prejudiciu greu de reparat, în practica judiciară s-a stabilit că, nu este îndeplinită această condiție în situația în care instanța este sesizată cu o cerere pentru luarea unor măsuri provizorii constând în suspendarea temporară a postării în mediul online, respectiv pe YouTube a Spotului Super 5G, care conținea imaginea reclamantei, cu nerespectarea drepturilor sale conexe dreptului de autor ca artist interpret cât și fără acordul expres al acesteia și în timp ce există o acțiune de fond pendinte. Astfel instanța analizând, a constatat *„chiar dacă dezlegarea raportului juridic dintre părți, ce rămâne în sarcina instanței de fond, va conduce la concluzia producerii încălcării reclamantei, instanța apreciază că o atare faptă ilicită a pârâtei nu ar produce reclamantei un prejudiciu greu de reparat, dimpotrivă, o atare atingere poate fi reparată prin despăgubirea titularului dreptului încălcat cu o sumă care să acopere remunerația ce i s-ar fi cuvenit pentru utilizarea prestației sale și, după caz, cu o sumă care să acopere prejudiciul moral posibil a fi suferit de titular.”¹³*

¹¹ Decizia nr. 1976/10.12.2019, CAB s. a IV-a civ., informații publice și disponibile online la adresa de internet www.rolii.ro accesată la data de 26.03.2022.

¹² Decizia nr. 268/16.06.2014 CAB s. a IV-a civ., informații publice și disponibile online la adresa de internet www.rolii.ro accesată la data de 26.03.2022.

¹³ Decizia nr. 312/22.04.2020 CAB s. a IV-a civ., informații publice și disponibile online la adresa de internet www.rolii.ro accesată la data de 26.03.2022.

2.2.4. Necesitatea ca măsurile să aibă un caracter provizoriu și să nu prejudice fondul cauzei

Măsurile dispuse pentru a opri încălcarea prin acțiuni ilicite a drepturilor de proprietate intelectuală trebuie să nu fie definitive. Aceste măsuri sunt limitate în timp până la soluționarea fondului raportului juridic dintre părți. Astfel, potrivit art. 997 alin. (2) din Codul de proc. civilă *„ordonanța este provizorie și executorie. Dacă hotărârea nu cuprinde nicio mențiune privind durata sa și nu s-au modificat împrejurările de fapt avute în vedere, măsurile dispuse vor produce efecte până la soluționarea litigiului asupra fondului”*. De asemenea, aceste măsuri pot fi dispuse și în situația când este în curs judecata asupra fondului.

Nu reprezintă o condiție pentru a se dispune măsuri provizorii, introducerea acțiunii de fond, dar potrivit dispozițiilor art. 979 alin. (4) prin hotărârea prin care s-a dispus măsura provizorie se va fixa și termenul în care acțiunea de fond trebuie să fie introdusă. Prin urmare, cel îndreptățit la luarea unor măsuri provizorii, este obligat să introducă acțiunea de fond în termen de 30 de zile după pronunțarea asupra măsurilor provizorii, sub sancțiunea încetării de drept a acelor măsuri.

Cu privire la neprejudicarea fondului cauzei se aplică regula conform căreia, prin ordonanța președințială nu se poate analiza însuși fondul raportului juridic dintre părți. În doctrină s-a stabilit că deși nu se analizează fondul raportului juridic, el totuși se „pipăie” „cercetându-se dacă este justificată adaptarea unei asemenea măsuri și dacă demersul reclamantului nu este unul abuziv, de natură a-l împiedica pe pârât în exercitarea unui drept propriu ori de a incomoda un concurent pe aceeași piață a produselor și/sau serviciilor”.¹⁴

După ce am trecut în revistă care sunt condițiile pentru dispunerea pe calea ordonanței președințiale a măsurilor provizorii, vom trece la analiza tipurilor de măsuri care pot fi luate de către instanța de judecată. În acest sens precizăm faptul că din coroborarea dispozițiilor speciale cu cele ale Codului de procedură civilă, tipul de măsuri care pot fi cerute și dispuse de instanță nu este limitat, legislațiile speciale din materia proprietății intelectuale folosind sintagma „instanța poate să dispună în mod special” după care cu caracter exemplificativ enumeră câteva măsuri, lăsând deschisă posibilitatea de a recurge și la alte măsuri decât cele enumerate.

Atât Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor¹⁵ cât și Codul de procedură civilă la art. 979 alin. (2) stabilesc ca măsuri provizorii *interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie și luarea măsurilor necesare*

¹⁴ G. Boroii, O. Spineanu-Matei, A. Constanda, C. Negrilă, V. Dănăilă, D.N. Theohari, D.M. Gavriș, F.G. Păncescu, M. Eftimie, M. Stancu, *op. cit.*, pag. 820.

¹⁵ Republicată și modificată în M. Of. nr. 242/04.04.2014.

pentru a asigura conservarea probelor. Cu privire la interzicerea încălcării în ceea ce privește Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, în doctrina de specialitate s-a apreciat că este discutabilă posibilitatea interzicerii pur și simplu a încălcărilor, de vreme ce măsura nu poate fi decât provizorie. Fără a exclude posibilitatea existenței situațiilor în care încălcarea este evidentă și se impune o măsură provizorie, spre a se păstra natura ei de provizorie aceasta trebuie limitată în timp, eventual până la data stabilirii dreptului într-o judecată a fondului, la fel ca în cazul celorlalte măsuri ce pot fi dispuse”¹⁶

În materia drepturilor de autor, Legea nr. 8/1996 prevede și alte măsuri posibile, respectiv *ridicarea sau predarea către autoritățile competente a mărfurilor cu privire la care există suspiciuni privind încălcarea unui drept prevăzut de această lege, pentru a împiedica introducerea lor în circuitul comercial, respectiv ridicarea de obiecte și înscrisuri care constituie dovezi ale încălcării drepturilor de autor sau a drepturilor conexe, în original ori în copie, chiar și atunci când acestea se află în posesia părții adverse.*

În ceea ce privește luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelelor, legislația specială în materia mărcilor și a indicațiilor geografice, a brevetelor de invenție, a desenelor și modelelor fac trimitere la OUG nr. 100/2005 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate industrială care enumeră măsuri posibil a fi adoptate de instanță astfel se are în vedere descrierea detaliată cu sau fără prelevare de eșantioane, sechestrul mărfurilor litigioase și, după caz, al materialelor și instrumentelor utilizate pentru a produce și/sau distribui aceste mărfuri, precum și al documentelor în legătură cu acestea.

Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, prevede de asemenea și luarea unor măsuri necesare pentru a asigura repararea pagubei. Astfel legiuitorul a înțeles ca și în această materie, într-o procedură sumară să pună la dispoziția instanței posibilitatea de a dispune luarea unor măsuri asigurătorii asupra bunurilor mobile și imobile ale persoanei presupuse a fi încălcat drepturile recunoscute de lege, inclusiv blocarea conturilor sale bancare și a altor bunuri. Vor fi avute în vedere dispoziții din materia sechestrului asigurător, a sechestrului judiciar și a popririi asiguratorie.

Din interpretarea dispozițiilor art. 979 alin. (3) din Codul de procedură civilă, reiese și o situație specială cu privire la măsurile provizorii, respectiv ipoteza prejudiciilor aduse prin mijloacele presei scrise sau audiovizuale. Situația este specială, deoarece instanța poate să dispună încetarea cu titlu provizoriu a acțiunii prejudiciabile doar în cazurile de încălcare a unor drepturi nepatrimoniale și numai dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții, respectiv: ca prejudiciile cauzate reclamantului să fie grave, ca acțiunea să nu fie în mod evident justificată

¹⁶ V. Roș, *Dreptul proprietății intelectuale Vol. I. Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui-generis*, Editura C. H. Beck, București, 2016, pag. 658.

din perspectiva art. 75 Cod civil și ca măsura luată de instanță să nu apară ca fiind disproporționată în raport cu prejudiciile cauzate. Cu toate acestea, instanța nu poate dispune decât încetarea încălcării și interzicerea pentru viitor, dacă aceasta durează încă, ori poate doar să constate caracterul ilicit al faptei săvârșite, dacă tulburarea pe care a produs-o subzistă, astfel cum reiese din coroborarea cu dispozițiile art. 253 alin. (2) Cod civil. În doctrina de specialitate s-a apreciat că „simplul fapt că încălcarea se produce prin mijloace scrise sau audiovizuale conferă gravitate actului de încălcare” și de asemenea s-a considerat că „este discriminatoriu a se aplica sau nu o măsură provizorie după cum actul de încălcare a drepturilor s-a produs printr-un mijloc sau altul, titularii drepturilor trebuind să fie în mod egal apărați”¹⁷

2.3. Judecarea cererii de măsuri provizorii

Așa cum am precizat anterior, pentru judecarea cererilor de luare a unor măsuri provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală, art. 979 alin. (4) Cod proc. civilă face trimitere la procedura ordonanței președințiale care se aplică în mod corespunzător. În ceea ce privește competența de soluționare a unei astfel de cereri, instanța competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului având în vedere că suntem în materia dreptului de proprietate intelectuală este tribunalul, indiferent de caracterul evaluabil sau neevaluabil în bani al cererii ori de valoarea obiectului acesteia.

Cu privire la această procedură, există și prevederi speciale cu referire la posibilitatea impunerii unei **cauțiuni** în sarcina reclamantului. Astfel, din interpretarea dispozițiilor art. 979 alin. (5) Cod proc. civilă reiese că în situația în care măsurile dispuse de instanța de judecată sunt de natură să producă un prejudiciu părții adverse, instanța îl poate obliga pe reclamant să dea o cauțiune în cuantumul fixat de aceasta sub sancțiunea încetării de drept a măsurilor dispuse. Deși textul de lege nu prevede și fixarea unui termen de plată pentru reclamant a cauțiunii, apreciem prin coroborarea dispozițiilor legale că plata cauțiunii ar trebui să nu depășească termenul stabilit pentru introducerea acțiunii de fond.

În ceea ce privește cauțiunea, în doctrina de specialitate s-a susținut că este o sarcină dificilă pentru judecător de a cântări, fără să se antepronunțe, asupra credibilității dovezii încălcării, a aparenței de drept și a necesității de a impune o atare măsură. Rostul cauțiunii este de a descuraja acțiunile abuzive, dar oportunitatea ei trebuie atent cântărită. De asemenea, s-a susținut că o cerere de măsuri în care solicitarea reclamantului nu este contestată de către pârât nu ar justifica plata unei cauțiunii, plata unei cauțiunii fiind stabilită în sarcina reclamantului doar atunci când i se contestă încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală.¹⁸

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ V. Roș, *op. cit.*, pag. 659.

După luarea măsurilor provizorii, legea prevede în sarcina celui care le-a solicitat **obligarea de a sesiza instanța cu acțiunea de fond**, în termenul fixat de către instanța care a dispus asupra măsurilor, dar nu mai târziu de 30 de zile de la luarea acestora, sub sancțiunea încetării de drept a măsurilor stabilite.

În situația în care acțiunea de fond este respinsă ca neîntemeiată, la cererea părții interesate, reclamantul este ținut să repare prejudiciul cauzat prin măsurile provizorii luate. Deși textul de lege folosește sintagma „părți interesate” apreciez că singurul în măsură să solicite această reparare de prejudiciu este pârâtul, chiar dacă prejudiciați pot fi și terții, întrucât terții nu au avut calitatea de parte în procedura de măsurii provizorii. De asemenea, s-a apreciat în doctrina de specialitate că dreptul la despăgubiri nu este condiționat de respingerea ca neîntemeiată a acțiunii de fond și că soluția ar trebui să fie aceeași și în cazul anulării acesteia, al primării ori al altor soluții care nu implică analiza fondului.¹⁹

În plus, legea prevede că în situația în care reclamantul nu a fost în culpă sau a avut o culpă ușoară instanța poate fie să refuze obligarea la despăgubiri a reclamantului, fie să dispună reducerea acestora.

Cauțiunea stabilită în sarcina reclamantului va putea fi restituită la cererea acestuia, cererea sa urmând să fie soluționată în raport de poziția exprimată de partea adversă, scop în care se vor cita părțile. În situația în care partea adversă nu solicită daune-interese, instanța va dispune eliberarea cauțiunii, devenind aplicabile dispozițiile relevante privitoare la ordonanța președințială. În schimb, dacă pârâtul se opune la eliberarea cauțiunii, instanța va fixa un termen în vederea introducerii acțiunii de fond, care potrivit art. 979 alin. (8) nu poate fi mai lung de 30 de zile de la data pronunțării hotărârii, neintroducerea acesteia în termenul prevăzut de lege având drept sancțiune încetarea de drept a măsurii de indisponibilizare a sumei depuse cu titlu de cauțiune.

III. Studiu de caz – aspecte de procedură dezbătute într-o cauză aflată pe rolul Tribunalului București

În cele ce urmează voi supune analizei un caz practic care a avut ca obiect luarea unor măsuri provizorii în materia Legii nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, o situație juridică de interes pentru a înțelege cum sunt analizate condițiile acestei proceduri la situații particulare, în funcție de complexitatea dosarului, de probe și de apărările formulate de către cei implicați.²⁰

Astfel, prin cererea înregistrată pe rolul Tribunalului București, Secția a V-a Civilă, X a chemat în judecată în calitate de pârâtă pe Y, solicitând instanței să pronunțe o hotărâre prin care Y să fie obligată, în mod provizoriu, până la

¹⁹ V. M. Ciobanu, Marian Nicolae coordonatori, *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat Vol. II-art. 527-1.134*, Editura Universul Juridic, București, 2016, pag. 1348.

²⁰ Sentința civilă nr. 267/23.02.2022, T. București, s. a V-a civ, nepublicată.

soluționarea definitivă a acțiunii de fond să nu mai folosească, distribuie sau difuza pe oricare platformă media (inclusiv, dar nu limitat la posturi de televiziune, radio, website-uri, rețele de socializare) a spoturilor TV intitulate „N și F”, a scenariului, afișelor, pictogramelor pentru spoturile TV precum și a oricăror dezvoltări ulterioare ale acestora.

În speță, între X și Y s-a încheiat un contract cadru care avea ca obiect generic „Produse, mărci și servicii/activități publicitare”, contract prin care s-au agreat condițiile generale ale colaborării dintre cele două companii, urmând ca fiecare comandă să facă obiectul unui act adițional prin care să se stabilească obiectul contractat, detaliile artistice și tehnice de identificare ale acestuia, condițiile de execuție și prețul materialelor creative solicitate. Între părți s-a încheiat primul act adițional, prin care s-a stabilit ca reclamanta să realizeze o campanie denumită „Bărbații simt (...)”, cu două spoturi TV denumite prin două titluri diferite.

În susținerile sale, reclamanta (care a introdus acțiunea de instituire a măsurilor provizorii) a susținut că pârâta ar fi plătit campania „Bărbații simt (...)”, dar că aceasta nu a mai fost pusă în operă prin filmarea spoturilor publicitare, sens în care s-a propus de către reclamantă un nou set de spoturi publicitare, intitulate „N și F”.

Reclamanta a susținut în fața instanței de judecată că opera „N și F” este distinctă de campania publicitară „Bărbații simt (...)” și că actul adițional nr. 1 nu produce efecte translativ de drepturi de autor asupra operei „N și F”. A mai susținut că ea este autoarea acestei opere și că pârâta Y folosește această operă fără drept, actele sale fiind ilicite, de contrafacere în sensul Legii nr. 8/1996 și că acest lucru intră sub incidența răspunderii civile delictuale.

S-a mai arătat de către reclamanta X că în lipsa unui act de cesiune încheiat cu respectarea condițiilor imperative de formă și de fond, care să prevadă întocmai obiectul acestuia și condițiile cesiunii asupra Operei, identificate prin toate elementele necesare determinării întinderii drepturilor asupra creației „N și F”, pârâta nu deține niciun titlu asupra operei. În plus, reclamanta a precizat că dispozițiile contractului cadru împreună cu actul adițional la contract care a existat între părți, nu conțin nicio referire la opera „N și F”, la prețul de cesiune al acesteia și nici la categoria de drepturi de autor și limitele acestora pe care părțile le transmit pentru operele viitoare.

În ceea ce privește condițiile de admisibilitate a ordonanței președințiale, reclamanta a arătat că prima condiție aceea a aparenței de drept este îndeplinită, în favoarea sa existând această aparență prin faptul că ea este cea care a creat întreaga strategie și direcție de promovare a campaniei „N și F”, a materialelor conceptuale, a personajelor și a scenariilor acestei campanii în plus invocând dispozițiile art. 4 alin. (1) din Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe care prevăd că „se prezumă autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștința publicului”.

În apărare, pârâta Y a susținut respingerea cererii de ordonanță președințială ca inadmisibilă întrucât condițiile pentru dispunerea de măsuri provizorii nu sunt îndeplinite, în acest sens fiind invocate de către aceasta excepția lipsei calității procesuale active, inexistența încălcării și a riscului cauzării unui prejudiciu greu de reparat.

Cu privire la excepția lipsei calității procesuale active, pârâta a arătat că reclamanta X nu are și nu poate avea calitatea de autor, pentru simplul și bunul motiv că, așa cum prevede textul la care reclamanta însăși face trimitere, respectiv art. 3 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, „este autor persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera”. Or, reclamanta atunci când își motivează cererea de chemare în judecată, invocă și citează dispozițiile art. 4 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe care prevăd, într-adevăr, că este autor persoana fizică sau persoanele fizice care au realizat opera. A fost subliniată de către pârâtă faptul că reclamanta persoană juridică invocă pentru sine calitatea de autor al operei, iar o persoană juridică nu poate fi autor al unei creații intelectuale, rezultă că, pe de o parte reclamanta, nefiind titulara dreptului de autor al cărui protecție o reclamă nu poate avea nici calitate de a face acest lucru, în persoana sa lipsind dubla identitate necesară de titular al dreptului și titular al acțiunii, aceasta nu are calitate procesuală activă pentru a acționa. Neavând calitatea de titular al dreptului, rezultă că nu este îndeplinită nici condiția de admisibilitate a ordonanței președințiale, constând în aparența dreptului în favoarea reclamantei.

Ca o concluzie asupra aspectelor legate de calitatea procesuală activă a reclamantei, pârâta a menționat că în conformitate cu art. 36 din Codul de procedură civilă, calitatea procesuală activă rezultă din identitatea dintre titularul dreptului și titularul cererii de chemare în judecată, în speță o astfel de identitate lipsind. Prin urmare, reclamanta X persoană juridică nu poate avea calitatea de autor al unei creații intelectuale (a operei audio-vizuale și a materialelor de promovare a acesteia), nu este producător al operei audio-vizuale, nu este regizor al operei audio-vizuale și nu a răsturnat prezumția de titular al dreptului de autor asupra operei audio-vizuale în favoarea producătorului acesteia.

Pârâta Y a invocat de asemenea și faptul că atâta timp cât reclamanta nu este titular al dreptului de autor asupra operei audio-vizuale și a materialelor publicitare aferente acesteia, pretinsa încălcare a drepturilor ei nu există. Prin urmare, nu există și neexistând, nu se poate face nici dovada cerută de lege, respectiv dovada credibilă a încălcării drepturilor, astfel că nu este îndeplinită condiția prevăzută de art. 979 alin. (1) Cod proc. civilă pentru admisibilitatea cererii de măsuri provizorii. Totodată pârâta a arătat că riscul cauzării reclamantei a unui prejudiciu greu de reparat nu există, reclamanta nefiind titulară a drepturilor de autor asupra acestora, nu este în niciun fel prejudiciată și nu poate fi prejudiciată.

Instanța analizând susținerile părților a reținut următoarele:

Cu privire la excepția lipsei calității procesuale active, aceasta a fost respinsă ca neîntemeiată în motivarea acesteia fiind invocate dispozițiile art. 3 din Legea nr. 8/1996 potrivit cărora: alin. (1) „Este autor persoana fizică sau persoanele fizice care au creat opera”; alin. (2) „În cazurile expres prevăzute de lege, pot beneficia de protecția acordată autorului persoanele juridice și persoanele fizice, altele decât autorul”; alin. (3) „Calitatea de subiect al dreptului de autor se poate transmite în condițiile legii” și alin. (4) „Sunt recunoscuți și protejați ca titulari ai dreptului de autor persoanele fizice sau juridice, care au dobândit această calitate prin moștenire sau prin cesiune, în condițiile legii, precum și editorii de opere muzicale și de opere scrise, pentru drepturile care le-au fost transferate în baza unor acorduri individuale și care au dreptul cel puțin la o parte din veniturile provenite din drepturi”. De asemenea s-a invocat și dispozițiile art. 4 din aceeași Lege care prevăd faptul că alin. (1) „Se prezumă a fi autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștința publicului” și alin. (2) „când opera a fost adusă la cunoștința publică sub formă anonimă sau sub un pseudonim care nu permite identificarea autorului, dreptul de autor se exercită de persoana fizică sau juridică ce o face publică având consimțământul autorului, atât timp cât acesta nu își dezvăluie identitatea”.

Având în vedere dispozițiile legale mai sus menționate, instanța a constatat faptul că art. 3 alin. (2) și alin. (3) din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe oferă posibilitatea ca drepturile de autor să fie transferate în patrimoniul unei persoane juridice. De asemenea, instanța a reținut că între reclamantă și pârâtă a fost încheiat un Contract Cadru și un Act Adițional din cuprinsul cărora se reține faptul că pârâta urma să dobândească de la reclamantă, în schimbul plății unui preț, drepturile de autor cu privire la spoturile în dispută. Prima instanță a stabilit, așadar, că **se prezumă astfel faptul că, raportat la obiectul de activitate principal al societății reclamante și anume acela de „activități ale agențiilor publicitare” drepturile de proprietate intelectuală realizate în desfășurarea acestui obiect de activitate sunt cedate în patrimoniul persoanei juridice.**

Cu privire la analiza condițiilor pentru ca instanța să poată ordona măsuri provizorii, s-a reținut faptul că prima dintre condițiile de admisibilitate a cererii de ordonanță președințială, și anume aparența dreptului, nu este îndeplinită.

În motivarea acestei soluții, instanța a arătat că în ceea ce privește aparența de drept a reclamantei, între părțile litigiului a fost semnat un contract prin care reclamanta urma să producă și să pună la dispoziția pârâtei mai multe spoturi publicitare, identificate nominal și că ulterior, între părți au fost purtate discuții prin intermediul cărora ambele părți au convenit că aceste spoturi au un grad scăzut de umor.

În acest context, reclamanta a fost cea care, în locul îmbunătățirii spoturilor inițiale, a optat să propună pârâtei o serie de noi spoturi, denumite „N și F”. În

constatarea lipsei aparenței dreptului (și, deci, a transmisiunii dreptului către pârâtă), reclamanta a constatat că propunerea de noi spoturi denumite „N și F” nu a fost însoțită de propunerea și acceptarea unui nou buget care să suplimenteze sau să înlocuiască bugetul anterior, **instanța reținând faptul că reclamanta a emis în continuarea facturile conform Contractului, care au fost achitate de pârâtă.**

Având în vedere că s-a reținut neîndeplinirea primei condiții de admisibilitate, instanța nu a mai procedat și la verificarea celorlalte condiții, respingând cererea de ordonanță președințială ca neîntemeiată.

IV. Concluzii

În urma elaborării prezentei lucrări, am reușit să trec în revistă câteva aspecte importante și de interes pentru instituția măsurilor provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală. Dintre problemele analizate, rețin faptul că nu am identificat în jurisprudență nicio soluție de admitere a excepției lipsei calității procesuale active, atunci când această excepție a fost invocată.

Personal, sunt de părere că instanțele nici nu ar putea admite o astfel de excepție, câtă vreme:

1) potrivit art. 36 Cod proc. civilă, *calitatea procesuală rezultă din identitatea dintre părți și subiectele raportului juridic litigios, astfel cum acesta este dedus judecății. Existența sau inexistența drepturilor și a obligațiilor afirmate constituie o chestiune de fond.* În consecință, examinarea identității dintre părți și subiectele raportului juridic litigios ar conduce la o examinare a fondului dreptului, dincolo de limita impusă de procedura sumară a ordonanței președințiale, în care fondul doar „se palpează” în cadrul unui examen sumar al aparenței;

2) existența sau inexistența drepturilor și a obligațiilor afirmate rămân chestiuni de fond care nu pot fi, în niciun caz, analizate de judecătorul investit cu analiza condițiilor de admisibilitate a ordonanței președințiale;

3) examenul calității procesuale active poate fi înglobat, așadar, în analiza „aparenței dreptului”, aparență ce poate fi examinată larg, dar fără prejudecarea fondului litigiului (și, implicit, a dreptului afirmat).

Referințe bibliografice

Lucrări de specialitate:

- Gabriel Boroi, Octavia Spineanu-Matei, Andreia Constanda, Carmen Negrilă, Veronica Dănăilă, Delia Narcisa Theohari, Dumitru Marcel Gavriș, Flavius George Păncescu, Marius Eftimie, Mirela Stancu, Noul Cod de procedură civilă Vol. II. Art. 456-1134, Ediția a II-a, Editura. Hamangiu, București, 2016;
- Viorel Mihai Ciobanu, Marian Nicolae coordonatori, Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat Vol. II-art. 527-1.134, Editura Universul Juridic, București, 2016;
- Viorel Roș, Dreptul proprietății intelectuale Vol. 1 Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui-generis, Ed. C. H. Beck, București, 2016;

Jurisprudență:

- Decizia civilă nr. 45/C/15.05.2014, C.A. Constanța, www.rolii.ro;
- Decizia nr. 200/2014 din 07.05.2014, C.A. București, s. a IV-a civ., www.rolii.ro;
- Decizia nr. 1976/10.12.2019, C.A. București, s. a IV-a civ., www.rolii.ro;
- Decizia nr. 268/16.06.2014, C.A. București, s. a IV-a civ., www.rolii.ro;
- Decizia nr. 312/22.04.2020, C.A. București, s. a IV-a civ., www.rolii.ro;
- Sentința Civilă nr. 267/23.02.2022, T. București, s. a V-a civ, nepublicată.

Acte normative:

- Codul Civil, actualizat la 5 septembrie 2021, Editura Hamangiu;
- Codul de Procedură civilă, actualizat la 16 februarie 2021, Editura Hamangiu;
- Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, publicată în M. Of. nr. 489/14.06.2018;
- Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, rectificată în M. Of. nr. 675/30.07.2020.
- Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, publicată în M. Of. nr. 613/19.08.2014;
- Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor, republicată și modificată în M. Of. nr. 242/04.04.2014;
- O.U.G. nr. 100/2015 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate industrială, publicată în M. Of. nr. 643/20.07.2005.

INSTITUȚIA LOGODNEI ÎN NOUL COD CIVIL ROMÂN

Mihai NECULA*

Abstract

Codul civil readuce pe scena dreptului nostru instituția logodnei, ca promisiune reciprocă pe care și-o fac bărbatul și femeia de a se căsători unul cu celălalt. Prezentul articol își propune să prezinte evoluția acestei instituții în timp și să analizeze condițiile de fond și impedimentele la încheierea logodnei, precum și să arate care sunt efectele ruperii logodnei, în special în ceea ce privește restituirea darurilor și răspunderea pentru ruperea abuzivă a logodnei.

Cuvinte-cheie: *logodnă, promisiune de căsătorie, ruperea logodnei, restituirea darurilor, răspundere.*

I. Introducere

Logodna este unul dintre cele mai speciale și emoționante momente din viața unui cuplu. Logodna este un angajament foarte important, pe care două persoane și-l fac unul altuia, pentru că doresc să-și oficializeze relația.

Deși actualul Cod civil al României reglementează logodna, aceasta nu a fost dată uitării de către membrii societății, care, chiar dacă nu au fost ocrotiți de norme legale în acest sens, și-au făcut promisiuni de căsătorie. Este posibil ca acesta să fie unul dintre argumentele pentru care legiuitorul român a ales să acorde o importanță sporită logodnei, readucând-o astfel în întâmpinarea vieții de familie care se naște ca urmare a încheierii căsătoriei. Astfel că, după o absență destul de lungă din cadrul legislativ al țării noastre, logodna este actualmente reglementată de Codul civil în Cartea a II-a – Despre familie, Titlul II, Capitolul I, art. 266-270, unde se regăsesc definiția dată de legiuitor acestei instituții de drept, condițiile care trebuie respectate pentru încheierea sa valabilă și ce se întâmplă în cazul ruperii sale abuzive.¹

Întrucât termenul de logodnă este folosit de către legiuitorul român într-o triplă accepțiune, respectiv de instituție juridică, cuprinzând ansamblul normelor juridice care reglementează logodna, ca act juridic civil pe care îl încheie bărbatul și femeia care își promet reciproc încheierea căsătoriei, precum și ca statut juridic

* Afiliere: Universitatea din Pitești; Facultatea de Științe Economice și Drept; Specializarea: DrepZI, Anul III, Coord.: Conf.univ.dr. Drăghici Andreea. E-mail: (rqffaelmihai@gmail.com).

¹ <https://dreptmd.wordpress.com/2016/02/04/consideratii-privind-incheierea-logodnei-in-codul-civil-roman/>.

al celor logodiți, prezenta lucrare încearcă să stabilească natura juridică și importanța acesteia.

Instituția logodnei, precum și celelalte norme și instituții care reglementează din punct de vedere juridic „viața familială” sunt deja obiect al preocupărilor practicienilor și doctrinei de specialitate.

În literatura de specialitate, logodna a fost definită ca fiind „învoiala reciprocă între două persoane de a se căsători”, „promisiunea reciprocă a două persoane de a se căsători în viitor”, „starea juridică facultativă, premergătoare căsătoriei, izvorâtă din promisiunea reciprocă intervenită, în condițiile legii, între un bărbat și o femeie, de a încheia căsătoria”, „un angajament mutual prenuptial, opțional, al viitorilor soți, convenit tocmai în perspectiva încheierii căsătoriei”, sau „un acord sentimental și intelectual asupra unei căsătorii viitoare, o perioadă de reflecție în care logodnicii își încearcă sentimentele și învață să se cunoască”.²

Într-o opinie contrară s-a arătat că „inclusiunea logodnei între instituțiile reglementate de Codul civil, după ce Codul familiei nu făcea nicio referire la ea, reprezintă o întoarcere în timp nejustificată, pentru că fenomenul nu este atât de răspândit pentru a beneficia de un întreg capitol în C. civil, în timp ce concubinajul este abia amintit.”³

Sediul materiei

Nereglementată în Codul familiei, logodna a existat în dreptul românesc anterior actualei reglementari, reprezentând promisiunea reciproca a doua persoane de a se căsători, făcută de regula într-un cadru festiv.⁴

Reglementarea expresă a logodnei în noul cod civil a fost inspirată, în primul rând, de Codul civil din 1939 (supranumit Carol al II-lea) care, deși adoptat, nu a intrat niciodată în vigoare. Codul civil din 1939 a avut în vedere unele situații de drept regional, respectiv faptul că instituția logodnei se găsea prevăzută în Legea XXXI din 1894 în Transilvania și în Codul general austriac din Bucovina. Reglementarea logodnei prin lege era prevăzută și în Pravila cea Mare (1652) a lui Matei Basarab și în Codul Calimach (1817) din Moldova. Deoarece Codul lui Calimach interzicea căsătoria creștinilor cu necreștinii și a creștinilor pravoslavnici cu creștinii de altă dogmă, el considera diferența religioasă drept un motiv de desfacere a logodnei.⁵

Actualmente, instituția de drept civil „logodna” este reglementată de prevederile art. 266-270 cuprinse în Cartea a II-a Despre familie, Capitolul I -

²<https://www.academia.edu/10832380/Logodna>

³C.C. Hageanu, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 14;

⁴https://www.e-referate.ro/referate/Logodna_in_noul_cod_civil2011-02-28.html;

⁵<https://ro.wikipedia.org/wiki/Logodn%C4%83>;

Logodna, Titlul II – Căsătoria, ale Legii nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare.⁶

Potrivit art. 266 (1) al Legii 287/2009 „Logodna este promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria” urmând apoi să se precizeze că toate dispozițiile privind logodna au aplicabilitate numai dacă aceasta a fost încheiată după data de intrare în vigoare a Codului civil.⁷

Evoluția Logodnei în perioada Republicii Romane

Termenul de logodnă provine din limba slavonă, în care era denumită „lagoditi” și care înseamnă „a se înțelege, a trata ceva”. În dreptul roman, logodna, numită „sponsalia”, se putea încheia printr-o convenție verbală între capii de familie ai viitorilor soți. În vremea împăratului Constantin, logodna a devenit un raport de drept care producea efecte juridice.⁸

Românii nu priveau căsătoria ca pe un eveniment anume în timp, ci mai degrabă ca pe un proces ce se putea lungi pe o perioadă de timp destul de îndelungată. Poate de aceea nu avem dovezi clare ca românii sărbătoreau aniversarea nunții. Căsătoria se desfășura pe mai multe etape și anume sponsalia când avea loc stabilirea dotei și căsătoria propriu zisă și când avea loc și ceremonia nunții. Sponsalia era o formă de logodnă legală. De asemenea trebuie știut ca aceste logodne puteau dura câțiva ani la rând din cauza diferitelor probleme ce puteau apărea cum ar fi starea de sănătate precară a viitorilor soți, moartea unuia dintre părinți sau tutori. Sponsalia era la început un act formal încheiat cu promisiuni ce puteau aduce sancțiuni în cazul încălcării lor. În timp sponsalia a fost legalizată drept o etapă în procesul căsătoriei, însă în epoca imperială sancțiunile privind ruperea promisiunii au fost scoase din lege pe motiv ca o căsătorie ar trebui să fie liberă. Sponsalia este un tip formal de logodnă.

Juriștii Florentinus și Ulpian au definit sponsalia ca fiind o cerere și o promisiune mutuală a unei viitoare căsătorii. Se pare că termenul sponsalia derivă dintr-un cuvânt mai vechi și anume sponsiones care însemna schimb de promisiuni formale. O căsătorie nu poate avea loc în absența miresei, însă o logodnă da. Acest lucru se datorează condițiilor căsătoriei respectiv logodnei. În cazul unei căsătorii trebuie să avem acordul celor doi viitori soți și de asemenea este necesară prezența mai multor martori. Toate aceste lucruri nu sunt necesare unei logodne deoarece aranjamentul se realizează între intermediari. Un lucru interesant este acela că românii

⁶Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 696 din 30 septembrie 2011;

⁷Potrivit art. 24 din Legea nr. 71/2011, „dispozițiile privind logodna sunt aplicabile numai în cazul în care aceasta a fost încheiată după data intrării în vigoare a Codului civil”;

⁸https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/dreptul-familiei-si-actele-de-stare-civila-florea-extras.pdf;

obișnuiau să ofere un inel drept simbol și confirmare a logodnei. Părțile implicate în logodna trebuie să-și dea acordul împreună pentru ca acesta să aiba loc.

În ceea ce privește vârsta minimă, într-adevar puteau exista anumite limite, dar nu întotdeauna. Uneori fetele puteau fi promise, angajate într-o logodna chiar de la naștere. În ceea ce privește căsătoria în lumea română există un aspect extrem de important, și anume, dota. Dota era un fel de donație echivalentă cu zestrea din zilele noastre care era oferită de mireasa și de familia acesteia viitorului soț cu scopul ad onera matrimonii sustinenda (să susțină sarcinile căsătoriei). Dota se stabilea, de obicei, în timpul sponsaliei (logodnei) și putea lua diferite forme. De asemenea, dota nu avea limita legală, de aceea se putea ajunge la sume considerabile, lucru care avea atât dezavantaje, cât și avantaje. Suma respectivă se stabilea în timpul sponsaliei și de asemenea se stabileau 3 rate fixe în care dota trebuia platită.⁹

Pentru români, ceremonia de logodna era mai importantă decât căsătoria deoarece logodnicul dădea un inel simplu de fier familiei miresei ca simbol al angajamentului sau și al capacității sale financiare. Căsătoria era doar o simplă împlinire a promisiunii logodnei.

Persoanele ce dețineau averi purtau inele cu pietre prețioase, podoabe din aur ce arătau avuția considerabilă. Pe de altă parte, sclavii aveau voie să poarte doar inele din fier, acestea simbolizând faptul că sunt liberi.

Logodna. Promisiune sau contract?

În esența logodna este un legământ solemn a două persoane de sex diferit de a se căsători în viitor. În vechiul drept francez, logodna este considerată un contract care genera „obligația de a face,, adică încheierea căsătoriei. Neîndeplinirea acestei obligații atragea răspunderea logodnicului vinovat, care era dator să plătească despăgubiri.

În Codul Calimach, logodna era obligatorie; ea trebuia să fie urmată în termen de doi până la patru ani, de căsătorie. În cazuri determinate era admisă desfacerea logodnei. Logodna era astfel o stare juridică premargatoare căsătoriei.

Legislațiile moderne, cu unele excepții, nu mai acorda valoare juridică logodnei, ceea ce înseamnă că aceasta este o simplă stare de fapt, un „ proiect de căsătorie,, , susceptibil de a fi dovedit cu orice mijloc de probă.

În prezent, logodna este reglementată în sistemul de drept anglo-saxon, în Elveția precum și alte state. Din punct de vedere sociologic, logodna are semnificația trecerii de la celibatar la căsătorie.

În sistemul Codului civil de la 1864 s-a considerat, ca logodna nu producea eficacitate juridică, pe de o parte, datorită caracterului solemn al căsătoriei, din care

⁹EuroAvocatura.ro, *Logodna. Evoluție. Condiții de valabilitate. Efecte juridice. Exemple practice*, Publicare la data de 13 Mar 2019, Coordonator av. Marius-Catalin Predut;

rezultă ca exprimarea consimțământului soților nu se poate face în mod valabil decât înaintea ofițerului de stare civil, iar pe de alta parte, datorită naturii logodnei, care are scopul de a oferi logodnicilor ocazia de a se cunoaște, care presupune pentru fiecare dintre ei dreptul de a se retrage dacă rezultatul cunoașterii nu-l satisface. Apreciem că și în reglementarea actuală logodna păstrează același specific, întrucât aceasta nu dă naștere obligației logodnicilor de a se căsători.

Sub imperiul unor reglementari mai vechi, logodna a fost definită în literatura de specialitate ca fiind „învoiala reciprocă între două persoane de a se căsători” sau „promisiunea reciprocă a două persoane de a se căsători în viitor”. În esență, ambele definiții surprind aceleași elemente, respectiv manifestarea voinței, constând în promisiunea reciprocă, caracterul bilateral al înțelegerii, obiectul acordului de voințe, încheierea căsătoriei în viitor.

Codul Civil utilizează următoarea formulă de redactare: „Logodna este promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria”. Același act normativ definește căsătoria ca fiind unirea liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii. Comparând cele două texte de lege se poate observa că, în vreme ce în cazul logodnei se subliniază, în mod exclusiv, acordul de voințe, la căsătorie accentul cade pe starea juridică subsecventă exprimării consimțământului.

Termenul de logodna are o dubla accepțiune: act juridic și stare juridică. Actul juridic al logodnei este înțelegerea prealabilă a viitorilor soți, care urmează a fi desăvârșită prin încheierea căsătoriei. Făptul ca legiuitorul operează cu termenii promisiune reciprocă ne poate conduce spre ideea de convenție, mai precis antecontract. Mai mult, din această perspectivă prezintă relevanță și caracterul bilateral al înțelegerii.

Toate acestea pot oare legitima concluzia că ne aflăm în prezența unui contract? În opinia noastră nu, întrucât între actul logodnei și contract există numeroase deosebiri, cu privire la: calitatea părților; scopul urmărit; modul de determinare a efectelor juridice; posibilitatea afectării de modalități; cazurile de nulitate și regimul nulității etc. În realitate, este vorba despre un act juridic de drept al familiei, sau în alți termeni, un act juridic sui generis, care atrage un anumit statut legal pentru persoanele logodite. Observăm că definiția legală a căsătoriei se potrivește perfect și în cazul logodnei, care, în esență este tot o unire (în accepțiunea de asociere, legătura între două persoane pentru un scop comun) liber consimțită între un bărbat și o femeie, încheiată în condițiile legii. Ceea ce le diferențiază însă este, în principal, scopul urmărit: prin încheierea logodnei se pregătește încheierea căsătoriei, care, la randul ei, vizează întemeierea unei familii. Cu alte cuvinte, logodna este doar un proiect de căsătorie; ea poate fi însă anticamera căsătoriei. Se impune sublinierea că încheierea căsătoriei nu este condiționată de încheierea logodnei, după cum logodna nu se transformă automat în căsătorie. Încheierea logodnei nu generează obligația de a încheia căsătoria.

Conchizând pe aceste aspect, definim logodna ca fiind starea juridică facultativă, premergătoare căsătoriei, izvorată din promisiunea reciprocă intervenită, în condițiile legii, între un bărbat și o femeie, de a încheia căsătoria. Logodna se încheie în scopul căsătoriei, logodna fiind doar promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria, constituie doar premisa nașterii unei familii.

Caracterele juridice ale logodnei¹⁰

Logodna este uniunea între doua persoane - actul logodnei presupune o asociere între doua persoane pentru realizarea unui scop comun: încheierea căsătoriei.

Logodna se încheie între un bărbat și o femeie - fiind o stare premergătoare căsătoriei, logodna împrumută această trăsătură esențială, fiind interzisă logodna între persoane de același sex. Pe de altă parte după cum căsătoria este dominată de principiul monogamiei, ca o consecință a caracterului exclusiv al sentimentului de dragoste, tot astfel cei logoditi nu pot încheia o altă logodna, câtă vreme cea anterioară nu a încetat (latu sensu).

Logodna este consensuală – nu este necesară intervenția vreunei autorități pentru constatarea încheierii logodnei, părțile având libertatea deplină de a alege modalitatea concretă de exprimare a consimțământului [art. 266 alin. (3)]. Cu toate că, spre deosebire de căsătorie, unde însăși legea fundamentală prevede posibilitatea celebrării religioase, însă numai după încheierea căsătoriei civile [Constituția României, art.48 alin. (2)], logodna nu prevede o asemenea reglementare – în mod tradițional logodna poate fi celebrată și religios.

Logodna este liber consimțită - astfel, nimic nu împiedică persoanele respective de a-și promite reciproc încheierea căsătoriei. Logodna este consensuală - potrivit art. 266 alin. (3) teza I Cod civil: Încheierea logodnei nu este supusă niciunei formalități. Prin urmare, nu este necesară intervenția vreunei autorități pentru constatarea încheierii logodnei, părțile având libertatea deplină de a alege modalitatea concretă de exprimare a consimțământului .

Logodna se încheie până la căsătorie - potrivit legiurilor noastre vechi, logodna trebuia să fie urmată de căsătorie în termen de doi ani până la patru ani. Actuala reglementare nu mai stabilește niciun termen în acest sens. Din această perspectivă, părțile pot să convină, cu ocazia logodirii, asupra datei încheierii căsătoriei (în condițiile legii), după cum au libertatea să nu stabilească nimic în acest sens. Indiferent de varianta, durata logodnei nu poate depăși momentul încheierii căsătoriei.

Logodna se întemeiază pe egalitatea în drepturi și obligații a persoanelor logodite - potrivit Constituției României, art. 16 alin. (1), „cetățenii sunt egali în

¹⁰ <http://revista.universuljuridic.ro/reglementarea-logodnei-dreptul-roman/>;

fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”. Astfel se statuează egalitatea dintre bărbat și femeie în toate domeniile vieții sociale.¹¹

Logodna se întemeiază pe egalitatea între drepturi și obligații a persoanelor logodite- egalitatea între bărbat și femeie există în toate domeniile vieții sociale. În privința logonei, aceasta egalitate se refea atât la condițiile încheierii acesteia, cât și la relațiile dintre cei logoditi. Logodna se încheie în scopul căsătoriei - promisiunea reciprocă pe care și-o fac părțile vizează încheierea căsătoriei, al cărui scop este întemeierea unei familii. Cu alte cuvinte, prin încheierea logodnei nu se creează o familie, ci o eventuală premisă a nașterii sale.

Condițiile de fond pentru încheierea logodnei

Condițiile de fond pentru încheierea logodnei se prezintă sub două forme, și anume: 1. Condiții pozitive – Cerințe de fond care trebuie să existe pentru a se putea încheia logodna; 2. Condiții negative – Impedimente („impedimente la logodnă”), stări de fapt sau de drept - care nu trebuie să existe pentru a se putea încheia logodna.¹²

Codițiile de fond pozitive pentru încheierea logodnei

Potrivit prevederilor art. 266 alin. (2) C.civ., dispozițiile privind condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei sunt aplicabile în mod corespunzător, cu excepția avizului medical și a autorizării instanței de tutelă. Prin urmare se vor aplica prin analogie prevederile art. 271-277 C. Civ., logodna fiind considerată valabil încheiată dacă sunt îndeplinite condițiile de fond pentru căsătorie, cu excepția avizului medical și a autorizării instanței de tutelă și dacă nu există impedimente la căsătorie, acestea fiind totodată piedici la încheierea valabilă a logodnei.

1.Consimțământul la logodnă reprezintă manifestarea de voință a bărbatului și a femeii în vederea încheierii logodnei, realizându-se un acord de voință cu o fizionomie juridică proprie, diferit atât de cererea în căsătorie, cât și de acceptarea acestei cereri, datorită modului în care aceasta poate fi exprimat, precum și datorită faptului că legea nu cere îndeplinirea niciunei formalități.

Consimțământul la logodnă trebuie să îndeplinească următoarele condiții:¹³

¹¹ Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, în temeiul art. III din O.U.G. nr. 56/2006 pentru modificarea și completarea Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse între femei și bărbați, publicată în M. Of. nr. 768 din 8 septembrie 2006, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 507/2006, publicată în M. Of. nr. 10 din 8 ianuarie 2007, dându-se textelor o nouă numerotare. Legea a mai suferit modificări prin dispozițiile O.U.G. nr. 68/2000, prin abrogarea art. 24-30;

¹² Florian, E., Dreptul familiei, a III-a, cu referiri la noul Cod civil, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 14;

¹³ <http://revista.universuljuridic.ro/reglementarea-logodnei-dreptul-roman/>;

- să provină de la o persoană cu discernământ, adică de la o persoană care are atât capacitate intelectuală, cât și capacitate volitivă. Așa fiind, lipsa discernământului (cazul alienatului mintal, debilului mintal și persoanei lipsite vremelnic de facultățile mintale din cauza: stării de ebrietate, delirului, hipnozei etc.) atrage și lipsa consimțământului;
- să fie exprimat personal de către cei ce vor să se logodească, fiind exclusă încheierea logodnei prin reprezentare;
- să fie liber, în sensul că nu există nicio piedică în alegerea viitorului logodnic (limitări de castă, rasiale, religioase, juridice ș.a.);
- în sens juridic, consimțământul este liber dacă nu există vicii de consimțământ;
- să fie deplin, adică neafectat de modalități (termen, condiție, sarcină);
- să fie exprimat neîndoielnic. La fel ca și în cazul căsătoriei, consimțământul poate fi viciat prin eroare.

Consimțământul la logodnă, ca și în cazul căsătoriei, poate fi viciat prin eroare (care poate viza doar identitatea fizică a celuilalt logodnic), dol sau violență.

2. Vârsta necesară pentru logodna - bărbatul și femeia se pot logodi dacă au împlinit vârsta de 18 ani, prin excepție putând fi încuviințată și logodna minorului care a împlinit vârsta de 16 ani, cu acordul părinților sau al tutorelui, după caz, însă numai dacă există motive întemeiate, pe care legiuitorul nu le definește. Încuviințarea logodnei de către ocrotitorii legali reprezintă o componentă a ocrotirii părintești, iar în caz de refuz sau de divergență între părinți, urmează ca instanță de tutela să hotărască în acest sens, având în vedere interesul superior al minorului.

Cu titlu de excepție, minorul care a împlinit vârsta de 16 ani se poate logodi cu încuviințarea părinților (din căsătorie, din afara căsătoriei sau adoptivi) sau, după caz, a tutorelui, a persoanei sau instituției care exercită drepturile părintești, numai dacă există „motive temeinice”, pe care legea nu le definește.¹⁴

3. Diferențierea de sex - ca și în cazul căsătoriei, logodna poate fi încheiată numai între un bărbat și o femeie. Sexul fiecărei persoane este precizat în actul de naștere și se regăsește și în certificatul de naștere care se prezintă ofiterului de stare civilă în momentul depunerii declarației de căsătorie. În cazul în care anumite persoane cu probleme medicale doresc să se logodească, respectiv să se căsătorească, sexul acestora fiind incert, ori prezentând modificări în planul sexualizării, se poate promova o acțiune în stabilirea sexului sau pentru schimbarea sexului.

¹⁴ E. Florian, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 32-33.

Condițiile de fond negative pentru încheierea logodnei

La fel ca și în cazul condițiilor de fond cerute pentru încheierea căsătoriei, comune cu cele ce se cer a fi îndeplinite pentru valabilitatea logodnei, se cere și lipsa impedimentelor la căsătorie, respectiv logodna, și anume:

1. Starea de persoana casătorită sau logodita -avand în vedere ca art. 273 C. Civ. Reglementeaza bigamia ca impediment la încheierea căsătoriei față de prevederile art. 266 alin. (2) C. Civ., fiind vorba de aplicarea prin asemanare a prevederilor privind condițiile de fond ale încheierii căsătoriei, putem interpreta că nu se poate logodi atât persoana care este căsătorită, cât și persoana care are calitatea de logodnic într-o logodnă care nu a fost ruptă, nu a încetat prin moartea celui alt logodnic sau nu a fost anulată.

2. Rudenia firească și rudenia civilă - în ceea ce privește rudenia, este oprit a se logodi bărbatul și femeia care sunt legați între ei printr-o rudenie firească sau civilă, rezultată din adopție, în linie dreaptă scendentă sau descendentă, indiferent de grad, precum și în linie colaterală până la gradul al IV-lea inclusiv. Menționăm că în conformitate cu art. 274 C. Civ., bărbatul și femeia care sunt rude colaterale de gradul al IV-lea se pot logodi, urmând să se poată căsători doar cu autorizarea instanței de tutelă a căsătoriei lor, dacă există motive temeinice și în baza unui aviz medical eliberat în acest sens. În ceea ce privește rudenia civilă care se naște prin adopție, logodna este oprită între adoptat și rudele sale din adopție în aceleași condiții ca și între rudele firești, întrucât potrivit art. 451 C. Civ., adopția este operațiunea juridică prin care se creează legătura de filiație între adoptator și adoptat, precum și legături de rudenie între adoptat și rudele adoptatorului.

3. Tutela - este oprită căsătoria între tutore și persoana minoră care se afla sub tutela sa, ceea ce înseamnă că în lumina acestei prevederi este oprită și încheierea logodnei între persoane aflate în relație de tutore-minor.

4. Alienația și debilitatea mintală - potrivit art. 276 C. Civ. Este interzis să se căsătorească alienatul mintal și debilul mintal, prin urmare persoanele care suferă de alienație sau debilitatea mintală nu se pot logodi, indiferent dacă sunt puse sau nu sub interdicție judecătorească, chiar și atunci când se afla într-un moment de luciditate pasageră.

Condițiile de formă pentru încheierea logodnei

Potrivit art. 266 C. Civ. încheierea logodnei nu este supusă niciunei formalități, fiind suficientă întâlnirea concordantă a voințelor celor doi logodnici.

Conform noului Cod Civil, logodna poate fi demonstrată prin orice mijloc de probă, fie ca logodna este concepută ca un fapt juridic (care poate fi probat liber), fie ca un contract (când se face aplicarea regulii privind imposibilitatea morală de a preconstitui un înscris). În cazul ruperii logodnei, trebuie restituite „darurile pe

care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei sau pe durata acesteia, în vederea căsătoriei, cu excepția darurilor obișnuite”.¹⁵

Chiar dacă nu se cere nicio formalitate la încheierea logodnei, nimic nu oprește părțile să încheie logodna într-un cadru solemn, cum ar fi încheierea unui act autentificat de un notar public, consemnându-se astfel în scris promisiunea de căsătorie, situație în care notarul public va verifica dacă sunt îndeplinite condițiile de fond pentru încheierea logodnei, cu excepția avizului medical și a autorizării instanței de tutela. Dovada logodnei se poate face cu orice mijloc de proba admis de lege, nefiind cerută îndeplinirea vreunei forme sau formalități. Cu toate acestea există situații în care proba logodnei va fi simplificată prin existența unor înscrisuri, cum este cazul în care logodnicii au depus la starea civilă declarația de căsătorie, simpla completare și depunere a acesteia fiind considerată promisiune de căsătorie, așa cum încheierea unei convenții matrimoniale anterior încheierii căsătoriei valorează și ea promisiunea de căsătorie.

Efectele logodnei

Logodna poate lua sfârșit atunci când scopul cu care a fost încheiată este atins, respectiv încheierea căsătoriei, și când proiectul căsătoriei nu s-a realizat din diferite aspect. Logodna încetetează când unul dintre logodnici decedează, logodna se desface când logodnicii prin consimțământ mutual hotărăsc astfel, logodna se rupe când unul dintre logodnici nu mai dorește încheierea căsătoriei, logodna se desființează când nu au fost respectate condițiile de fond la încheierea logodnei și când au existat impedimente la încheierea căsătoriei, logodna fiind lovita de nulitate în ambele cazuri. Efectele ruperii intempestive a logodnei. Articolul 266 prevede ca logodna este promisiunea reciprocă de a încheia căsătoria și se încheie cu respectarea condițiilor de fond prevăzute pentru căsătorie, însă fără a fi necesară nicio condiție de formă. Logodna nu este obligatorie. Logodnicul care rupe logodna nu poate fi constrâns să încheie căsătoria. Clauza penală stipulată pentru ruperea logodnei este considerată nescrisă. Ruperea logodnei, ca și încheierea ei, nu este supusă niciunei formalități și poate fi dovedită cu orice mijloc de proba. În cazul ruperii logodnei, sunt supuse restituirii darurile pe care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei sau, pe durata acesteia, în vederea căsătoriei, cu excepția darurilor obișnuite (art. 268 Cod civil). Partea care rupe logodna în mod abuziv poate fi obligată la despăgubiri pentru cheltuielile făcute sau contractate în vedere căsătoriei, în măsura în care au fost potrivite cu împrejurările, precum și pentru orice alte prejudicii cauzate. Dreptul la acțiunea în despăgubire și pentru restituirea darurilor se prescrie într-un an de la ruperea logodnei.

Un prim efect al ruperii logodnei prevăzut de art. 268 N. C. Civ. se referă la obligația de restituire a darurilor de logodnă. Astfel, sunt supuse restituirii darurile

¹⁵ <https://www.qdidactic.com/stiinta-tehnica/drept/institutia-logodnei132.php>.

pe care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei sau, pe durata acesteia, în vederea căsătoriei, cu excepția darurilor obișnuite. Practiciile judiciare îi va reveni sarcina de a stabili criteriile în baza cărora se va putea aprecia, într-un mod unitar, care dintre aceste daruri pot fi considerate obișnuite în vederea excluderii lor de la obligația restituirii în condițiile legii.¹⁶

Această obligație nu se naște dacă logodna este urmată de căsătorie sau a luat sfârșit prin decesul unui logodnic, având o cauză străină de această promisiune de căsătorie.

Cel de al doilea efect are în vedere situația în care ruperea logodnei este abuzivă sau culpabilă, atrăgând obligația desdăunării în sarcina logodnicului „vinovat” atât pentru cheltuielile făcute sau contractate în vederea căsătoriei, a celebrării acesteia, a pregătirii locuinței conjugale, cât și pentru orice alte prejudicii materiale sau morale cauzate. Totodată, partea care, în mod culpabil, l-a determinat pe celălalt să rupă logodna poate fi obligată la despăgubiri în condițiile menționate mai sus. Competența soluționării acțiunilor în răspunderea pentru ruperea logodnei aparține instanței de tutelă, iar dreptul la acțiune se prescrie în termenul special de un an de la ruperea logodnei.¹⁷

Potrivit art. 1030 C.civ., donațiile făcute viitorilor soți sau unuia dintre ei, sub condiția încheierii căsătoriei, devin caduce, adică nu produc efecte, în cazul în care nu se încheie căsătoria. Prin urmare, operând caducitatea acestor donații, nu se mai poate pune problema restituirii bunurilor care au făcut obiectul acestei donații, deoarece ele nu au fost executate. Acțiunea în restituirea darurilor pe care logodnicii le-au primit în considerarea logodnei, precum și acțiunea în despăgubire sunt spuse termenului de prescripție de un an, termen care curge de la ruperea legăturii. Data la care a fost ruptă logodna se dovedește cu orice mijloc de probă.¹⁸

Relația dintre logodnă și căsătorie

Deși prin actul logodnei se fac promisiuni reciproce de căsătorie, logodna nu reprezintă o condiție prealabilă necesară încheierii căsătoriei, neavând forță juridică obligatorie. Așadar, încheierea căsătoriei nu este legată de logodnă, căsătoria liber consimțită se poate încheia, dacă nu există o logodnă prealabilă, la fel cum existența logodnei nu obligă la încheierea căsătoriei.

Odată cu încheierea logodnei, bărbatul și femeia, părți ale actului juridic respectiv, dobândesc calitatea de logodnici. Dobândirea statutului juridic de logodnic este un efect al încheierii logodnei. Efectele stării de logodnă sunt: – dreptul logodnicilor de a rupe logodna [art. 267 alin. (1) coroborat cu art. 269 alin.

¹⁶ Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor, Editura Adevărul Holding, București, 2011, p. 106.

¹⁷ <https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-de-vest-din-timisoara/dreptul-familiei/curs-uri-dreptul-familiei-final/3912860>

¹⁸ https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/dreptul-familiei-si-actele-de-stare-civila-florea-extras.pdf

(1) C.civ.]; – dreptul logodnicilor de a fi despăgubiți (art. 269-270 C.civ.); – obligația logodnicului care a rupt logodna de a restitui darurile primite (art. 268 C.civ.); – dreptul logodnicului deținut de a avea relații de viață privată cu logodnicul aflat în libertate, potrivit art. 8 din Convenția europeană.¹⁹

În completare, Curtea a statuat următoarele: „*deși Constituția nu definește noțiunea de „viață familială”, în jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că noțiunea de „viață de familie”, apărută prin art. 8 din Convenție, nu este restrânsă doar la familiile bazate pe căsătorie și poate include alte relații de facto (a se vedea Hotărârea din 3 aprilie 2012, pronunțată în Cauza Van der Heijden împotriva Olandei, precitată). Cu alte cuvinte, există „viață de familie” și în cazul unei relații de fapt echivalente căsătoriei, așa încât Curtea Constituțională constată că rațiunea reglementării dreptului de refuz al audierii subzistă și în cazul persoanelor care au relații asemănătoare aceloră dintre soți ori au avut relații asemănătoare aceloră dintre soți cu suspectul sau inculpatul, de vreme ce scopul substanțial al instituirii acestui drept îl reprezintă protecția „vieții de familie”, având o importanță majoră în societate, indiferent de existența unei înregistrări formale. Așa încât, câtă vreme principiul egalității în fața legii presupune instituirea unui tratament egal pentru situații care, în funcție de scopul urmărit, nu sunt diferite, atunci, Curtea constată că nu există niciun motiv obiectiv și rezonabil pentru care persoanele care au relații asemănătoare aceloră dintre soți sau au avut relații asemănătoare aceloră dintre soți cu suspectul sau inculpatul să fie excluse de la exercițiul dreptului de a refuza să dea declarații în calitate de martori în procesul penal”.*²⁰

II. Concluzii

Din punctul de vedere al dreptului civil, instituția logodnei are o importanță deosebită deoarece prin încheierea ei, însoțește și adesea întregește implicarea subiectului de drept în raporturi juridice civile.

Din acest studiu rezultă faptul că, logodna constituie, o relație cu caracter social, moral și cultural cu posibile consecințe juridice în plan patrimonial în cazul ruperii unilaterale și abuzive.

Logodna se situează astfel, la jumătatea drumului dintre căsătorie și concubinaj, amestecând într-un mod propriu, aproape perfect, caracteristicile instituționale și contractuale, într-o mișcare de osmoză ce se poate constata între uniunea formală legalizată și uniunea informală, ignorată de drept, fapt pentru care pe viitor trebuie să se pună bazele unei protecții special deoarece am putea spune că declarația de căsătorie constituie o logodnă legală, deoarece cu această ocazie în

¹⁹ https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/dreptul-familiei-si-actele-de-stare-civila-florea-extras.pdf.

²⁰ <https://legalup.ro/notiunea-de-familie-include-si-concubinii/>.

mod cert are loc o promisiune reciprocă de a încheia căsătoria și nu numai atât, această declarație de căsătorie reprezintă atât *negotium iuris*, cât și *instrumentum probationem* al actului juridic al logodnei.²¹

Referințe bibliografice

Legislație

- Constituția României, republicată în Monitorul Oficial nr. 767 din 31 octombrie 2003;
- Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 696 din 30 septembrie 2011;
- Legea nr. 71/2011 privind punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil;
- Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Tratate, reviste

- C.C. Hageanu, *Dreptul familiei și actele de stare civilă*, Ed. Hamangiu, București, 2012;
- *Codul Civil 2011 pe înțelesul tuturor*, Editura Adevărul Holding, București, 2011;
- E. Florian, *Dreptul familiei*, Ed. C.H. Beck, București, 2010;
- EuroAvocatura.ro, *Logodna. Evoluție. Condiții de valabilitate. Efecte juridice. Exemple practice*, Publicare la data de 13 Mar 2019, Coordonator av. Marius - Catalin Preduț.

Sit-uri web

- <https://www.academia.edu/10832380/Logodna>;
- <https://dreptmd.wordpress.com/2016/02/04/consideratii-privind-incheierea-logodnei-in-codul-civil-roman/>;
- <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481045737-lect.-univ.-dr.-adina-renate-motica.pdf>;
- <https://legalup.ro/notiunea-de-familie-include-si-concubinii/>;
- <http://revista.universuljuridic.ro/reglementarea-logodnei-dreptul-roman/>;
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Logodna>;
- https://www.e-referate.ro/referate/Logodna_in_noul_cod_civil2011-02-28.html;
- https://www.hamangiu.ro/upload/cuprins_extras/dreptul-familiei-si-actele-de-stare-civila-florea-extras.pdf;
- <https://www.qdidactic.com/stiinta-tehnica/drept/institutia-logodnei132.php>;
- <https://www.studocu.com/ro/document/universitatea-de-vest-din-timisoara/dreptul-familiei/cursuri-dreptul-familiei-final/3912860>.

²¹ <https://www.academia.edu/10832380/Logodna>.

MĂRTURIA ȘI MĂRTURISIREA CA MIJLOACE DE PROBĂ ÎN PROCESUL CIVIL

Andreea-Mihaela STANCU*

Abstract

Lucrarea de față are ca obiect analiza condițiilor de admisibilitate și modalitățile de administrare a mărturiei și a mărturisirii ca probe în procesul civil, obiectivul acesteia fiind de a evidenția principalele asemănări și deosebiri dintre acestea.

Cuvinte cheie: *proba cu martori, admisibilitate, administrare, mărturisire, interogatoriu.*

I. Introducere

Lucrarea de față reprezintă o cercetare în domeniul dreptului procesual civil și își propune să prezinte caracteristicile și să analizeze condițiile de admisibilitate și modalitățile de administrare a mărturiei și a mărturisirii ca probe în procesul civil. De asemenea, excepțiile de neconstituționalitate care au fost invocate cu privire la art. 315 alin. (1) pct. 2 și 3, art. 356, art. 194 lit. e) tezele a treia și a patra și art. 355 alin. (1) C. proc.civ., ale căror dispoziții stabilesc criteriile de admisibilitate și de administrare pentru cele două categorii de probe prezentate în lucrare au caracter de noutate în ceea ce privește analiza acestor mijloace de probă. Această analiză pornește de la o bază teoretică ce se îmbină cu o parte practică, reprezentată de numeroase exemple din practica judiciară recentă. În prezent există numeroase și vaste studii în domeniu, dintre care cel important și, care, totodată reprezintă referința bibliografică principală pentru lucrarea de față este tratatul de drept procesual civil al căror autori sunt Gabriel Boroș și Mirela Stancu.

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea Nicolae Titulescu (andreeadr202318@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Ion Dragne (ion.dragne@dragne.ro).

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

A. Mărturia

1. Noțiuni generale

Mărturia, cunoscută și sub denumirea de probă testimonială, are ca obiect depoziția sau, altfel spus, declarația martorului, declarație ce vizează fapte referitoare la obiectul unui litigiu, despre care aceasta are cunoștință în mod personal și care ar putea duce la rezolvarea cauzei.

În ceea ce privește caracteristicile mărturiei, *cunoașterea personală* își pune puternic amprenta asupra acestui mijloc de probă. Această concluzie rezultă din faptul că martorul relatează în fața instanței faptele de care a luat cunoștință în mod personal. În același timp, mărturia are și caracter verbal, prevederile legale impunând ca depoziția martorilor să se materializeze verbal, în fața instanței de judecată.

2. Admisibilitatea probei cu martori

Art. 309 C. proc. Civ. conține dispoziții cu privire la condițiile de admisibilitate a probei cu martori, conturându-se în acest sens două ipoteze: proba cu martori în vederea dovedirii faptelor juridice stricto sensu și proba cu martori în vederea dovedirii actelor juridice.

2.1. Admisibilitatea probei cu martori a faptelor juridice stricto sensu

Art. 309 alin. (1) C. proc. civ. prevede că: „proba cu martori este admisibilă în toate cazurile în care legea nu dispune altfel”.

De la această regulă generală există, însă și excepții, fapte care nu pot fi dovedite prin proba testimonială. O primă categorie de fapte care nu pot fi probate prin depozițiile martorilor o reprezintă faptele care fac referire la starea civilă, regulă impusă prin dispozițiile art. 99 alin.(1) C. civ. Cu toate acestea, conform prevederilor art. 103 C. civ., în situații excepționale precum pierirea fortuită sau imposibilitatea din motive obiective de a obține actele de stare civilă, proba cu martori devine admisibilă.

Deși, în general, nu este acceptată proba testimonială nici pentru dovedirea filiației în acțiunile privind constatarea filiației stabilite printr-un act de naștere care nu este conform cu posesia de stat, conform prevederilor art. 421 alin. (3) C. civ., coroborat cu art. 411. alin (3) C. civ., în contextul în care printr-o hotărâre judecătorească s-a constatat o substituție de copil sau că a fost înregistrată ca mamă o altă femeie decât cea care l-a născut sau când există înscrisuri care fac demnă de crezare acțiunea formulată, proba cu martori devine admisibilă.

Mai mult, nici când prin depozițiile martorilor se tinde să se răstoarne o prezumție legală cu privire la care legea nu permite proba contrară nu este admis acest mijloc de probă.

2.2. Admisibilitatea probei cu martori a actelor juridice

În ceea ce privește actele juridice, conform prevederilor art. 309 alin. (2) teza I și alin.(5) C. proc. Civ., proba cu martori nu poate fi admisă cu privire la actele juridice ce au o valoare mai mare de 250 de lei și nici împotriva sau peste cuprinsul unui înscris.

2.2.1. Interdicția de a dovedi prin intermediul probei cu martori acte juridice a căror valoare este mai mare de 250 lei

Această interdicție se aplică indiferent de natura sau efectele actelor juridice. Este important de precizat faptul că atunci când se face referire la valoarea actului juridic, evaluarea se face în funcție de valoarea acestuia la momentul încheierii, fiind irelevant dacă ulterior aceasta crește sau scade.

Cu toate acestea, există și situații în care proba cu martori este inadmisibilă, indiferent de valoarea actelor juridice. Această interdicție se materializează în contextul în care legea impune forma ad probationem pentru anumite acte juridice, indiferent de valoarea acestora, exemple în acest sens fiind contractul de societate, de comision, de conșignație etc. Interdicția în ceea ce privește admisibilitatea probei cu martori se menține și în situația în care legea impune forma scrisă pentru valabilitatea actului juridic, caz în care nerespectarea acestei forme este sancționată cu nulitatea absolută, așa cum se întâmplă în cazul contractului de arendare.

Trebuie menționat că există o excepție de la această interdicție de a dovedi prin intermediul probei cu martori acte juridice a căror valoare este mai mare de 250 lei, excepție impusă de art. 309 alin.(2) teza a II-a C. proc. Civ. și care are ca obiect dovedirea actelor juridice întocmite de profesioniști în exercițiul activității profesionale, indiferent de valoarea acestora. Respectarea următoarelor trei condiții face ca proba cu martori să devină admisibilă în contextul menționat anterior:

1. proba cu martori să aibă drept scop dovedirea unui act juridic împotriva unui profesionist;
2. actul juridic să fie încheiat de către profesionist în exercițiul activității sale profesionale;
3. legea să nu impună forma ad probationem cu privire la actul respectiv.

Un caz relevant din practica judiciară cu privire la acest aspect, îl reprezintă Decizia nr. 1411/2016¹ a Tribunalului Prahova prin care se respinge apelul ca nefondat, totodată instanța de apel constatând că prima instanță a apreciat în mod corect că prevederile art. 309 alin. (2) teza a II-a C. proc. civ. nu sunt incidente în

¹ Trib. Prahova, s. a II-a civ., cont. adm. și fisc., Dec.. nr. 1411 din 03.06.2016, www.rolii.ro.

contextul în care apelanta susține că societatea intimată obișnuia să rețină în avans sume de bani în vederea perfectării documentației cadastrale, dar nu s-a putut face dovada că societatea în cauză exercita în mod curent activitatea de perfectare a documentației cadastrale.

2.2.2. Inadmisibilitatea probei cu martori împotriva sau peste ceea ce cuprinde un înscris

Conform prevederilor art. 309 alin. (5) C. proc. civ., proba cu martori este inadmisibilă împotriva sau peste ceea ce cuprinde un înscris, cât și cu privire la ceea ce se pretinde că s-ar fi spus înainte, în timpul sau ulterior întocmirii acestuia, chiar dacă prin lege nu se impune forma scrisă în vederea dovedirii actului juridic respectiv. În acest sens, se remarcă Decizia Î.C.C.J. nr. 1766/2014² prin care se constată nelegalitatea unei hotărâri pronunțate de instanța de apel prin care s-a schimbat în tot sentința atacată și s-a admis acțiunea în rezoluțiunea contractului de vânzare în baza probei cu martori, instanța supremă considerând că în acest caz proba cu martori a fost încuviințată și administrată în mod nelegal, dând eficiență unor prezumții simple, relative, în contra și peste ceea ce cuprinde actul.

Există și în acest caz excepții de la regula inadmisibilității probei cu martori împotriva sau peste ceea ce cuprinde un înscris, conform prevederilor art. 309 alin. (4) C. proc. Civ. proba cu martori putând deveni admisibilă în următoarele condiții:

1. partea s-a aflat în imposibilitate materială sau morală de a-și întocmi un înscris pentru dovedirea actului juridic.

Un exemplu în acest sens îl reprezintă Decizia nr. 497/2016³ a Tribunalului Olt în care se menționează faptul că, deși reclamanta nu a probat susținerile conform cărora i-a acordat pârâtului suma de 2500 de euro cu titlu de împrumut, instanța, raportându-se la susținerile formulate de pârât în întâmpinări și la declarațiile martorilor audiați, apreciază că din relațiile de prietenie dintre reclamantă și pârât a rezultat imposibilitatea morală de întocmire a unui înscris privind suma împrumutată.

2. există un început de dovadă scrisă, care, conform art. 310 C. proc. Civ., presupune îndeplinirea în mod cumulativ a trei condiții:

- a. existența unui înscris (chiar și nesemnat sau nedatat);
- b. înscrisul să provină de la cel căruia îi este opus sau de la o persoană față de care partea este un successor în drepturi sau, în cazul în care acesta a fost întocmit de o altă persoană, să fie semnat de parte; de asemenea, conform prevederilor art. 310 alin. (2) C. proc. civ, dacă actul a fost întocmit în fața unui funcționar competent care i-a atestat conținutul ca fiind corespunzător

² Î.C.C.J., s. a II-a civ., Dec. nr. 1766 din 20.05.2014, www.scj.ro.

³ Trib. Olt, s. I civ., Dec. nr. 497 din 24.05.2016, www.rolii.ro.

declarației părții, nu se mai impune semnarea actului de către parte pentru ca acesta să constituie început de dovadă scrisă;

Putem observa că prevederile art. 310 alin. (2) C. proc. Civ. sunt incidente și în cazul Deciziei nr.787/2015⁴ a Tribunalului Cluj, în care declarația intimatei-pârâte în fața organelor de cercetare penală cu privire la plângerea pentru tulburare de posesie formulată de apelanta-reclamantă din care rezultă ca apelanta i-a cerut restituirea bunurilor ce fac obiectul apelului și pe care intimata a refuzat să i le restituie, susținând că ar fi contribuit la dobândirea acestora, are valoarea unui început de dovadă scrisă, fiind atestată prin semnătura organului competent în fața căruia a fost dată.

c. scrierea să fie de natură de a face credibil faptul pretins.

3. partea a pierdut înscrisul doveditor din pricina unui caz fortuit sau de forță majoră;

4. părțile convin, chiar și tacit, să folosească această probă, însă numai privitor la drepturile de care ele pot să dispună;

5. actul juridic este atacat pentru fraudă, eroare, dol, violență ori este lovit de nulitate absolută pentru cauză ilicită sau morală;

6. se impune lămurirea clauzelor actului juridic.

3. Administrarea probei cu martori

3.1. Propunerea martorilor

În ceea ce privește propunerea martorilor, art. 254 alin. (2) C. proc. Civ. prevede ca reclamantul să menționeze martorii în cererea de chemare în judecată, iar pârâatul în întâmpinare, în caz de nerespectare a termenelor impuse intervenind decăderea din dreptul de a propune proba cu martori. Propunerea martorilor se face nominal, specificând numele, prenumele, adresa, și, în cazul în care sunt cunoscute, numărul de telefon, adresa electronică ș.a. În cazul în care devin incidente prevederile art. 254 alin. (1) C. proc. civ., proba cu martori poate fi admisă și în cursul judecății, partea având obligația de a depune la instanță lista cu martori în termen de 5 zile de la încuviințare.

Este important de precizat faptul că instanța poate, din oficiu, dispune administrarea probei cu martori (în cazurile în care se impune), limita numărul martorilor propuși sau reveni asupra administrării acestui mijloc de probă în condițiile în care se constată că după ce au fost administrate alte probe aceasta nu mai este necesară.

În cazuri excepționale precum moarte, dispariție sau alte motive întemeiate care fac imposibilă prezentarea martorului în fața instanței, se va încuviința

⁴ Trib. Cluj, s. civ., Dec. nr. 787 din 08.09.2015, www.rolii.ro.

înlocuirea martorilor, partea în cauză având obligația de a depune lista în termen de 5 zile de la încuviințare, sub sancțiunea decăderii.

3.2. Persoanele care pot fi ascultate ca martori

Deși, în principiu, orice persoană care are cunoștințe despre faptele cauzei poate fi ascultată ca martor, art. 315 alin. (1) pct. 1-5 C. proc. civ. exclud de la a obține această calitate următoarele persoane:

1. rudele și afinii până la gradul al treilea inclusiv, care, însă, conform art. 316 C. proc. civ., pot fi ascultate ca martori în litigii ce au ca obiect filiația, divorțul sau alte raporturi familiale, excepție făcând descendenții care nici în aceste situații nu pot avea calitate de martor;
2. soțul, fostul soț, logodnicul sau concubinul;
3. cei aflați în relații de dușmănie sau aflați în legături de interese cu vreuna din părți;

Conform art. 315 alin. (2) C. proc. civ., aceste prime trei categorii de situații reprezintă interdicții relative, părțile putând conveni ca persoanele menționate anterior să fie ascultate ca martori.

Este important de amintit Decizia nr. 714/2019 a Curții Constituționale prin care s-a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate cu privire la art. 315 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. Conform criticilor invocate, această normă încalcă prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) privind egalitatea în drepturi și ale art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil, deoarece limitează posibilitatea soțului de a fi audiat ca martor, astfel încât părțile din proces sunt în imposibilitatea de a dovedi realitatea juridică dedusă judecății prin proba testimonială. Luând în considerare faptul că este o normă legislativă cu caracter relativ, de la care părțile pot deroga expres sau tacit, cât și faptul că interdicția impusă este bazată pe prezumția că subiectivismul soțului, al fostului soț, logodnicului sau concubinului poate afecta interesele părții, Curtea Constituțională respinge ca neîntemeiată excepția invocată.

O altă excepție de neconstituționalitate a fost invocată cu privire la art. 315 alin. (1) pct. 3 C. proc. civ, susținându-se că, prin faptul că sintagma „legături de interese” nu este definită în mod concret prin identificarea persoanelor care se încadrează în această categorie, se poate ajunge la situația în care una dintre părți să nu-și mai poată proba pretențiile prin simpla invocare de către cealaltă parte a acestor dispoziții legale. Astfel s-ar încălca art. 21 din Constituție și art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Luând în considerare că norma criticată este una relativă, de la care părțile pot deroga, cât și faptul că interdicția persoanelor care se află în legături de interese cu vreuna din părți este stabilită exclusiv în interesul părților litigante, deoarece subiectivismul acestor persoane poate influența veridicitatea declarațiilor date, Curtea

Constituțională respinge ca neîntemeiată excepția invocată prin Decizia nr. 241/2015.

4. interzicii judecătorești

5. cei condamnați pentru mărturie mincinoasă.

Trebuie menționat că pct. 4 și 5 reprezintă interdicții absolute, de la care părțile nu pot deroga.

Art. 317 alin. (1) C. proc. civ stabilește că anumite persoane pot beneficia de scutire în ceea ce privește dobândirea calității de martor, în această categorie intrând:

1. profesioniști precum medicii, avocații, slujitorii cultelor, cărora legea le impune păstrarea secretului de serviciu sau profesional, atât în timpul exercitării profesiei lor, cât și ulterior și, care, conform art. 317 alin. (2) C. proc. civ cu excepția slujitorilor cultelor, pot fi ascultați ca martori numai cu permisiunea părții interesate la păstrarea secretului;
2. judecătorii, procurorii și funcționarii publici, chiar și ulterior încetării funcției lor cu privire la secretele de care au luat la cunoștință în această calitate și, care, potrivit art. 317 alin. (3) C. proc. civ, pot fi ascultați ca martori numai cu încuviințarea instituției în care și-au desfășurat activitatea;
3. cei care prin răspunsurile lor s-ar expune pe ei înșiși sau ar expune pe vreuna din persoanele arătate la art. 315 alin.(1) pct. 1 și 2 la o pedeapsă penală sau la disprețul public.

3.3. Audierea martorilor

Conform art. 312 alin. (1) C. proc. civ, audierea martorilor se poate face chiar la termenul la care proba a fost încuviințată, audierea făcând-se în mod nemijlocit, de către instanță, neputându-se lua în considerare declarații date în scris de martori în afara instanței. Audierea propriu-zisă a martorului constă în faptul că acesta este lăsat să prezinte în mod liber faptele pe care le cunoaște cu privire la obiectul litigiului, ulterior putându-i fi adresate întrebări de președintele completului de judecată, de partea care l-a propus, de partea adversă sau de procuror, atunci când este cazul. În ultimele trei situații, întrebările trebuie să fie încuviințate de președintele completului de judecată, întrebările putând fi respinse dacă nu duc la rezolvarea cauzei, sunt jignitoare sau probează un fapt a cărei dovedire este oprită de lege.

3.4. Aprecierea declarațiilor martorilor

Instanța este cea care apreciază veridicitatea declarațiilor martorilor și forța probantă a acestui mijloc de probă, modul de apreciere a instanței putându-se materializa sub trei forme:

1. dovedirea fără îndoială a faptului care trebuia dovedit;
2. necesitatea administrării altor mijloace de probă deoarece faptul care trebuia dovedit este considerat nesigur;
3. excluderea declarațiilor martorului de la pronunțarea hotărârii deoarece se constată că declarațiile acestuia nu au fost veridice.

B. Mărturisirea

1. Noțiuni generale

Prevederile art. 348 alin. (1). C. prov.civ definesc mărturisirea ca fiind recunoașterea de către una din părți, din proprie inițiativă sau în cadrul procedurii interogatoriului, a unui fapt pe care partea adversă își întemeiază pretenția sau apărarea. Putem astfel observa o prima deosebire față de mărturie, al cărei obiect îl reprezintă declarațiile unui terț, nu al uneia din părți, ca în cazul mărturisirii, în fața instanței cu privire la fapte ce vizează obiectul unui litigiu.

Înainte de a analiza admisibilitatea și administrarea mărturisirii ca mijloc de probă, se impune să se menționeze faptul că potrivit art. 348 alin.(2) C. proc. civ. există două tipuri de mărturisire: extrajudiciară și judiciară, cea din urmă făcând obiectul prezentei lucrări.

Mărturisirea extrajudiciară se materializează în afara instanței care judecă litigiul respectiv și poate fi verbală sau scrisă. În ceea ce privește mărturisirea extrajudiciară verbală, art. 350 alin. (2) C. proc. Civ. menționează că aceasta nu poate fi invocată în situațiile în care proba cu martori nu este admisibilă, de aici rezultând și o puternică interrelaționare între cele două mijloace de probă, mărturia și mărturisirea. Cu toate acestea, mărturisirea extrajudiciară verbală, în cazul în care este consemnată în scris de către un organ competent, poate fi folosită ca probă în orice proces, chiar și în cazul în care proba cu martori este inadmisibilă. Mărturisirea judiciară scrisă, în schimb, este supusă dispozițiilor legale cu privire la proba cu înscrisuri.

De cealaltă parte, mărturisirea judiciară se realizează în fața instanței, în cursul judecății, fiind considerate valide chiar și mărturisirile făcute în fața unei instanțe necompetente, cât și cele făcute în cadrul procedurii de asigurare a probelor sau de administrare a acestora prin comisie rogatorie. Mărturisirea judiciară poate fi provocată, aceasta obținându-se prin intermediul interogatoriului, sau spontană, obținută prin recunoaștere spontană, neprovocată. La rândul său, mărturisirea judiciară provocată poate fi:

- simplă, atunci când partea chemată la interogatoriu recunoaște fără rezerve sau adăugiri pretențiile părții adverse;
- calificată, în contextul în care, deși inițial este fundamentată pe recunoașterea pretențiilor părții adverse, se constată anumite împrejurări

anterioare sau concomitente faptului pretins, făcând astfel ca răspunsul la întrebarea formulată de partea adversă să fie negativ;

- complexă, care, deși se întemeiază pe o recunoaștere a faptelor pretinse de partea adversă, va diminua sau anihila efectele mărturisirii prin adăugarea unui alt fapt, aflat în legătură directă cu faptele recunoscute și ulterioare acestuia.

Un alt aspect important este acela că, mărturisirea, spre deosebire de mărturie care este doar mijloc de probă, are caracter mixt, fiind în același timp și un act de dispoziție, nu doar un mijloc de probă.

În calitate de act de dispoziție, conform art. 349 alin.(4) C. proc. civ, se poate constata ineficacitatea mărturisirii în cazul în care ar duce la pierderea unui drept de care cel care face recunoașterea nu poate dispune. Tot această trăsătură a mărturisirii impune ca persoana care face mărturisirea să aibă capacitate deplină de exercițiu, minorii și cei puși sub interdicție judecătorească neputând face mărturisiri nici în mod direct, nici prin reprezentant legal sau tutore, ocrotitorii minorilor și ai interzișilor putând fi subiecți ai mărturisirii doar cu privire la faptele și actele încheiate în calitate de reprezentanți legali. În același timp, acest mijloc de probă impune existența discernământului autorului său, lipsa discernământului ducând, potrivit art. 349 alin. (4) C. proc. civ, la imposibilitatea acesteia de a produce efecte.

De asemenea, mărturisirea este un act juridic personal și unilateral. În calitate de act personal, se impune ca mărturisirea să fie făcută doar de titularului dreptului sau de un mandatar al acestuia care trebuie să aibă procură specială în acest sens. Datorită caracterului unilateral, nu este necesar ca mărturisirea să fie acceptată de partea adversă pentru a produce efecte, fiind în același timp și irevocabilă, exceptând situația în care se constată că la temeiul acesteia se află o eroare de fapt scuzabilă (eroarea putând fi dovedită prin orice mijloc de probă), devenind astfel revocabilă.

O altă trăsătură specifică mărturisirii judiciare este indivizibilitatea, conform art. 349 alin.(2) C. proc.civ., aceasta neputând fi divizată împotriva autorului ei decât în cazurile în care cuprinde fapte distincte și între care nu există nicio legătură. Astfel, mărturisirea juridică simplă și cea calificată, care nu reprezintă în mod practic o recunoaștere din moment i se dă o altă calificare juridică faptului recunoscut. Singura care poate fi scindată este mărturisirea complexă, în contextul în care între faptul adăugat este un fapt distinct, fără legătură cu cel recunoscut.

Prin raportarea la mărturisire ca mijloc de probă, se poate constata că aceasta reprezintă un mijloc de probă împotriva autorului acesteia și în favoarea celui care își întemeiază pretențiile sau apărările pe faptele recunoscute. Un exemplu concret din practica judiciară care ilustrează un astfel de context îl reprezintă Decizia nr. 187/2015⁵ a Tribunalului Prahova, în care instanța de apel constată existența

⁵ Trib. Prahova, s. civ., Dec. nr.187 din 19.01.2015, www.rolii.ro.

raportului juridic obligațional prin faptul că apelanta-pârâtă recunoaște în întâmpinarea formulată în fața primei instanțe chitanțele întocmite cu reclamanta pentru suma de 50.000 de lei, pe care se obligă să o achite, afirmând că nu a avut posibilitatea să plătească până la momentul respectiv.

Un lucru pe care mărturisirea îl are, în calitate de mijloc de probă, în comun cu mărturia este faptul că poate face referire doar la împrejurări de fapt.

2. Admisibilitatea mărturisirii

Mărturisirea judiciară este un mijloc de probă admisibil, de regulă, în toate materiile. Cu toate acestea, se constată, cu titlu de excepție, inadmisibilitatea mărturisirii în următoarele condiții:

- când este interzisă prin dispoziții legale;
- când dispozițiile legale impun folosirea anumitor mijloace de probă determinate în vederea dovedirii unor fapte juridice;
- dacă administrarea acestei probe ar avea ca efect eludarea unor dispoziții legale imperative;
- dacă administrarea acestei probe ar avea ca efect pierderea unui drept la care partea nu poate renunța sau care nu poate face obiectul unei tranzacții, așa cum sunt acțiunile privitoare la filiație, art. 437 alin. (1) C. civ. interzicând renunțarea la drepturi ce au ca obiect filiația.

3. Administrarea mărturisirii. Interogatoriul

3.1. Propunerea și încuviințarea sau ordonarea interogatoriului

În ceea ce-l privește pe reclamant, acesta trebuie să propună interogatoriul prin cererea de chemare în judecată, având posibilitatea de a solicita citarea pârâtului persoană fizică cu mențiunea ca cel din urmă să se prezinte la interogatoriu. În acest caz, conform art. 203 alin. (1) C. proc. civ., dacă acest fapt a fost solicitat prin cererea de chemare în judecată, instanța va putea dispune citarea pârâtului la interogatoriu, sub rezerva dezbaterii la primul termen de judecată, în citația trimisă pârâtului, menționându-se obligația acestuia de a se prezenta la termenul de judecată respectiv cu scopul de a i se lua interogatoriu.

De cealaltă parte, pârâtul poate solicita prin întâmpinare chemarea reclamantului la interogatoriu. Ca și în cazul probei cu martori, în contextul în care devin incidente dispozițiile art. 254 alin. (2) C. proc. civ., instanța poate încuviința luarea interogatoriului și în cursul judecății.

Dispozițiile art. 351 C. proc. civ. oferă instanței posibilitatea de a ordona această probă din oficiu, aplicându-se astfel prevederile art. 354 alin. (3) C. proc. civ. conform cărora întrebările, cât și răspunsurile care fac obiectul interogatoriului vor fi consemnate în încheierea de ședință.

3.2. Obiectul interogatoriului

Interogatoriul poate încuviințat numai dacă proba mărturisirii este admisibilă.

În vederea încuviințării luării interogatoriului este necesar, conform art. 351 C. proc. Civ, să se respecte în mod cumulativ două condiții:

- să aibă ca obiect faptele personale ale părții chemate la interogatoriu;
- să aibă rolul de a duce la soluționarea cauzei, operând cu fapte care au legătură cu pricina.

Nerespectarea celor două condiții va duce la respingerea probei cu interogatoriu, un exemplu în acest sens fiind Decizia nr. 1940/2016 a Curții de Apel București⁶, în care este menționat faptul că în cursul judecării apelului, instanța a respins proba cu interogatoriul reclamantei, solicitată de pârâtă, motivul respingerii administrării acestui mijloc de probă fiind că interogariul nu opera fapte personale ale reclamantei menite să ducă la soluționarea cauzei, cauza având ca obiect concedierea individuală pentru motive care nu țin de persoana salariatei, respectiv a reclamantei.

În ceea ce privește întrebările care pot face obiectul interogatoriului, în cazul în care acestea sunt vexatorii, neconcludente sau au ca rezultat recunoașterea unor fapte ce nu pot fi dovedite prin mărturisire, pot fi respinse de instanță.

3.3. Persoanele care pot răspunde la interogatoriu

Fiind un act personal, subiecții interogatorului pot fi doar părțile implicate în proces, incluzând aici, în afară de reclamant și pârât, și intervenienții voluntari sau forțați, care au obligația de a se prezenta personal, în fața instanței în vederea administrării acestei probe.

Ca și în cazul probei cu martori, există anumite persoane care nu pot fi chemate să răspundă la interogatoriu, în această categorie intrând:

- terții neimplicați în litigiu, care de cele mai multe ori dobândesc calitatea de martori;
- procurorul, chiar dacă a introdus cererea de chemare în judecată, pentru că s-ar impune ca interogatoriul să vizeze faptele personale ale acestuia;
- incapabilii, reprezentanților legali ai acestora putându-li-se lua interogatriu doar cu privire la actele și faptele comise de ei, personal în această calitate.

În privința obligativității părții de a se prezenta în fața instanței de judecată, există două excepții: Prima se materializează în condițiile în care partea chemată la interogatoriu dorește să facă o recunoaștere necondiționată a pretențiilor sau apărărilor părții adverse, iar cea de-a doua atunci când partea chemată la interogatoriu se află în străinătate. În acest ultim caz, dacă prin tratatele sau convențiile la care România este parte nu există dispoziții contrare, partea poate

⁶ C.A. București, s.a VII-a confl. de mun. și asig. soc, Dec.nr. 1940 din 14.04.2016, www.rolii.ro.

comunica răspunsul la interogatoriu unui mandatar care va cuprinde răspunsul dat în cuprinsul unei procuri autentice și speciale (art. 356 alin. (1) și (2) C. proc. civ.).

Se impune ca în acest context să fie menționată Decizia nr. 40/2017 a Curții Constituționale referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 356 C. proc. civ. Motivul invocării excepției de neconstituționalitate ar fi că instanța nu poate examina veridicitatea conținutului interogatoriului luat părții adverse raportat la starea de fapt și nu se poate verifica dacă răspunsurile date la interogatoriu emană în mod direct, nemijlocit și în mod personal de la parte sau dacă aceasta nu a beneficiat de îndrumarea prealabilă a apărătorului ales, încălcându-se astfel dreptul la un proces echitabil. Excepția invocată este respinsă, luându-se în considerare că posibilitatea interogării părții care se află în străinătate prin intermediul persoanei care o reprezintă în judecată, se întemeiază pe celeritate și exercitarea cu bună-credință a drepturilor procesuale, neîncalcându-se astfel dreptul părților la un proces echitabil.

De asemenea, conform art. 355 alin. (1) C. proc. civ., statul și celălalte persoane juridice de drept public vor răspunde în scris la interogatoriu, exceptând societățile de persoane ai căror asociați cu drept de reprezentare vor fi citați la interogatoriu (art. 355 alin. (2) C. proc. civ.).

În acest sens, trebuie amintită Decizia nr. 470 din 27 iunie 2017 a Curții Constituționale, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 194 lit. e) tezele a treia și a patra și ale art. 355 alin. (1) din Codul de procedură civilă. Motivul invocate a fost că se încalcă egalitatea în drepturi și accesul liber la justiție prin faptul că persoana fizică trebuie să răspundă imediat unor întrebări despre al căror conținut nu ia la cunoștință decât în momentul în care acestea sunt citite, fiind realizat astfel elementul surpriză specific al acestei probe, în timp ce persoana juridică primește întrebările, are timp pentru elaborarea răspunsului, se poate documenta astfel încât să conducă răspunsul spre propriile susțineri, persoana fizică neputând să demonstreze nesinceritatea persoanei juridice decât prin înscrisuri care provin de la persoana juridică interogată. Motivul respingerii acestei excepții îl reprezintă faptul că dispozițiile legale criticate și, prin urmare, și modul de administrare a acestui mijloc de probă, sunt adaptate la particularitățile obiective ale persoanei juridice, ceea ce nu duce la încălcarea egalității în drepturi.

3.4. Luarea interogatoriului

Art. 354 alin. (1) C. proc. civ. prevede ca partea care a propus interogatoriul să-l formuleze în scris, pe aceeași foaie consemnându-se și răspunsurile. Conform alin. (2) și (3) ale aceluiași articol, atunci când interogatoriul a fost dispus din oficiu de instanță sau când, cu încuviințarea președintelui completului, fiecare judecător, procurorul sau partea adversă pun întrebări celui chemat la interogatoriu, atât întrebările, cât și răspunsurile sunt consemnate în încheierea de ședință.

Persoana chemată să răspundă la interogatoriu va fi întrebată, conform art. 352 C. proc. civ., asupra fiecărui fapt în parte, acestuia nefiind permis să citească răspunsuri pregătite în prealabil, cu excepția celor referitoare la cifre sau denumiri, fapt care impune încuviințarea instanței.

3.5. Efectele chemării la interogatoriu

Chemarea la interogatoriu poate avea unul dintre următoarele trei efecte:

1. lipsa efectului probatoriu prin faptul că cel chemat la interogatoriu tăgăduiește faptele invocate de partea care a propus interogatoriul, impunându-se administrarea altor probe;
2. considerarea de către instanță a interogatoriului drept mărturisire deplină sau doar început de dovadă scrisă (acest caz necesitând administrarea altor probe) în favoarea celui care l-a propus prin faptul că cel care a luat la cunoștință termenul pentru administrarea acestei probe nu se prezintă sau, deși se prezintă, refuză, fără motive temeinice, să răspundă (art. 358 C. proc. civ.);

Un exemplu din practica judiciară în acest sens îl reprezintă Decizia nr. 296/2011⁷ a Judecătoriei Caransebeș, prin care cererea reclamantului este respinsă ca nedovedită, afirmațiile reclamantului nefiind dovedite în niciun mod, iar simpla neprezentare a părților, care au fost citați cu mențiunea „personal la interogatoriu” și, care, putem prezuma că este apreciat de instanță doar ca început de dovadă scrisă în favoarea reclamantului, neputând suplini această absență a oricăror probe a susținerilor reclamantului.

materializarea mărturisirii prin prezentarea celui chemat la interogatoriu și recunoașterea de către acesta a pretențiilor părții adverse.

3.6. Forța probantă a mărturisirii

În ceea ce privește forța probantă, conform art. 436 alin. (1) C. proc. civ., aceasta este o probă deplină care se impune judecătorului în cazurile prevăzute de lege, instanța fiind obligată, la cerere reclamantului, să dea o hotărâre în măsura recunoașterii, atunci când pârâtul recunoaște în tot sau în parte pretențiile acestuia.

O altă dovadă a deplinătății acestei probe este faptul că nu poate fi combătută prin probe contrare, nici măcar instanța neputând înlătura mărturisirea judiciară nevicată, nici chiar în condițiile în care celelalte probe nu o susțin.

III. Concluzii

După cum am putut observa, această lucrare analizează în mod teoretic și practic mărturia și mărturisirea ca mijloace de probă în procesul civil. Astfel, din

⁷ Jud. Caransebeș, s. civ., Dec. nr.296/2011 din 04.02.2011, www.rolii.ro.

perspectiva asemănărilor, am putut concluziona că atât mărturia, cât și mărturisirea judiciară au caracter verbal, existând obligativitatea ca ambele să aibă loc în fața instanței. De asemenea, în ceea ce privește modalitatea de depunere a acestor două mijloace de probă, ambele trebuie propuse de reclamant în cererea de chemare în judecată și de pârât în întâmpinare, putând fi propuse și de instanță, din oficiu. În plus, în calitate de mijloace de probă, ambele pot face referire doar la împrejurări de fapt.

În ceea ce privește deosebirile dintre cele două, am putut observa că mărturia are ca obiect declarațiile unui terț neimplicat în litigiu, pe când mărturisirea vizează doar declarațiile părților litigante. Mai mult, în timp ce mărturia este doar mijloc de probă, mărturisirea are natură mixtă, fiind și act de dispoziție. Mărturisirea se mai deosebește de mărturie și prin caracterul deplin al acesteia, care nu poate fi combătut prin alte probe, ceea ce nu este valabil în cazul mărturiei.

Așa cum era de așteptat, între mărturie și mărturisire există deosebiri semnificative, care nu ar trebui să lase loc de confuzii între acestea.

Referitor la sugestii pentru viitoare activități de cercetare în domeniul supus analizei, consider că ar fi de interes un studiu comparatist cu privire la analiza mijloacelor de probă din dreptul procesul civil românesc și a celor din dreptul procesual al altor state member ale Uniunii Europene.

Referințe bibliografice

- G. Boro (coord.), *Noul Cod de procedură civilă*. Comentariu pe articole, Vol. I Art. 1-526, Editura Hamangiu, 2013, București, p.640-658 și p.685-702;
- G. Boro, M. Stancu, *Drept procesual civil*, Ediția a 5-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, 2020, București, p.556-574 și p.591-602;
- C.C.R., Decizia nr. 470 din 27 iunie 2017, Monitorul Oficial nr. 690 din 25 august 2017;
- CCR, Decizia nr. 40 din 31 ianuarie 2017, Monitorul Oficial, Partea I nr. 391 din 24 mai 2017 ;
- CCR, Decizia nr. 241 din 7 aprilie 2015, Monitorul Oficial nr. 410 din 10 iunie 2015;
- CCR, Decizia nr. 714 din 5 noiembrie 2019, Monitorul Oficial nr. 163 din 28 februarie 2020;
- www.rolii.ro, ultima accesare 16.03.2022;
- www.scj.ro, ultima accesare 15.03.2022.

THE CONTROVERSIAL INNOVATION-PROS AND CONS OF CRYPTO-REGULATION

Sándor DEMJÉN*

Abstract

In this essay, I am intending to map out the highly diverse theoretical landscape of crypto-asset regulation. In the first part of the study, I am going to discuss the opposing parties' arguments, for and against governmental regulations. In the second part I will evaluate the recent Hungarian developments in this field and the latest regulatory framework proposed in the EU. I am also presenting my own conclusions based on personal experience and thorough research. The focus of my essay is to give a more practical insight about the dangers and controversies surrounding the rapidly escalating technology and philosophy behind crypto in general. It is not a secret either, that I will try to convince the reader to reconsider his/her position on the topic by providing a different viewpoint from the perspective of a former crypto enthusiast.

Keywords: *crypto assets, blockchain technology, regulation, tax law, criminal activity.*

I. Introduction

As we all know, new technologies require new forms of solutions in legal approaches to draw out a framework where an innovation does not become a mean to cause serious financial (and other) harms. Although this statement might sound obvious, it is not the case in the rapidly developing world of tech developers, corporations and their followers. The theoretical frameworks of governance that are being employed concerning crypto assets have not advanced at the same pace therefore causing an unforeseen societal impact. Academic research and regulatory imagination have also been slow in responding. Blockchain and Digital Ledger technology functions as a Swiss multitool device, and the opportunities in this technology are still rapidly developing. This is a parallel monetary economic universe.

Since some form of regulation caught up, the field got larger and grown out the realm of cryptocurrencies to other forms of digital crypto assets, for example

* Student, Faculty of Law, University of Miskolc; (e-mail: demjensanyaa@gmail.com). This study was developed under the coordination of associate professor Dr. Zoltán Varga PhD (e-mail: civdrvz@uni-miskolc.hu).

NFT-s (non-fungible tokens). The emerging new ecosystem tends to portray itself as a highly advanced multi-dimensional, completely new phenomenon which has proven to be not true at all in many aspects.

My study has an unique perspective in terms of criticism, since the topic I am going to cover has been a part of my life. The essay is divided into two parts. The first part intends to lay down the theoretical basis of the need for regulation, while the second being more analytical. The relevance of the paper lies in the practical method I used to set up examples and highlight the dark side of crypto assets, which in my opinion has not been adequately researched yet. The absence of well-thought-out regulation led to a point where most crypto-assets functionality is just being a financial device for malicious people and corporations trying to defraud unsuspecting individuals, unexperienced traders who are desperately searching for a new hype to quick double their money online from the convenience of their rooms. The existing regulations and recent regulatory aspirations are also ambiguous, and in this essay, I am going to answer why.

II. Arguments against governmental regulation

It is beyond doubt that Bitcoin and the philosophy behind a decentralized monetary system caught the attention of every side of the political spectrum. Ultimately, when there is an innovation, everyone wants to utilize it for their causes. From the far left to the far right, to the libertarians and authoritarians, if nothing else, the technology is more than compelling. To properly illustrate my point, I would like to quote from a study that assesses whether Karl Marx would support Bitcoin. The main reason for Marx to support Bitcoin lies in the decentralized aspects of socialism, which is quite reflective in Bitcoin's blockchain technology. „*Just as Marx advocates for the workers to become the state, Satoshi advocates for the customers to become the bank. By cutting out the middleman, you do not need to place your trust in any centralized entity.*”¹

I would also like to highlight the attractiveness for the more extreme form of socialism, Communism. In a communist utopia (which is the aim of the ideology) there are no borders. To achieve that, there must be a currency or some sort of economic tool that is beyond nations. For this cause, Bitcoin might be a solution.

To adequately understand the value structure behind the arguments for decentralisation and against governmental interference from the capitalist perspective, let me introduce the reasoning of Robert Breedlove², who is not just an entrepreneur, but a philosopher and an outstanding advocate for Bitcoin. Firstly,

¹ Would Karl Marx Support the Existence of Bitcoin? by Henry Corderman, Trinity college digital repository (2019) 4 p.

² Further reading: <https://obpedia.com/who-is-robert-breedlove-wiki-net-worth-crypto-advocacy-bitcoin/> (16.04.2022).

we need to establish that the economy is the trade network that generates wealth and innovation and there is a reasonable expectation of being able to conduct commerce without violence. The government is the network security that provides peace with its institutions to successfully achieve nonviolent dispute resolution and the rule of law. In a sense, we pay expenses to a „vendor” to preserve life, property, and freedom in this network. The problem is that the protector tends to abuse this position to acquire property to themselves, trying to get something for nothing. In that position, the first thing to monopolise or centralize is money to effectively control people. In a centralised monetary system, there are inflationary paths to pursue the formerly described act; to get something for nothing.

In the philosophy of anarcho-capitalism, inflation is theft, and any form of government will eventually become the very kind of actor that has been previously referred to. Consequently, the widespread acceptance of bitcoin is expedient, since this is the first form of money that cannot be monopolised, corrupted, changed, or weaponized. Weaponized by who can print money against who cannot.

Nevertheless, we do not have to search for abstract political ideologies to find why decentralisation is so appealing. Montesquieu deduced that corruption is inevitable for every form of government, and the reason lies in human nature, not systemic flaws. In his writings, he approaches this problem by exposing the vulnerability of democracy. While doing that, he also provides a clear guideline to follow. A government in which the people have the power depended upon maintaining the right balance of power. Therefore, Democracy has two excesses to avoid: the spirit of inequality, which leads it to aristocracy or to government by one man alone; and the spirit of extreme equality, which leads it to the despotism of one man alone, as the despotism of one man alone ends in conquest.³ Following this argument leads to a conclusion that corruption disrupts the thriving of liberty. To moderate that it is desirable to establish systems which are incorruptible by design.

Even If this juxtaposition might seem too far outreaching, a common element in the arguments is easily distinguishable, which is the lack of trust. Whether it be a governmental, financial, or other institution, the phenomenon is widespread and undeniable. However, the causes of distrust are in fact multi-dimensional, It would be irresponsible to say that all of them can be attributed to the inherent nature of the system. In the light of events, it is truly unsurprising that Bitcoin was created in 2008, during one of the biggest economic collapses in human history. It was a response to wilful blindness, immeasurable greed and ignorance that created the fertile soil for both extreme-capitalist and anti-capitalist movements to rise.

To simply put; too much regulation is too much exclusion. The overregulated system created a powerful inner-circle which was capable of conspiring without

³ The Spirit of the Laws BY BARON DE MONTESQUIEU (1748), HAFNER PUBLISHING COMPANY' (1949) 110 p.

competition. In a less constrained market, there would be more incentive to call foul.

III. Arguments in favour of governmental regulation

From this derivation, the question arises; Do the governments can regulate crypto currencies, assets, and trading and by doing so, potentially ruin this theoretical thriving? And if the answer is yes, should they? However, the narrative of having money that is resistant to historical crash crisis like hyperinflation caused by governments devaluing their currency is appealing, it did not really turn out as designed.

To line up adequate counterarguments for stricter policy making, I would like to give insight about the history and present situation concerning the practical use of crypto currencies, and the never-before-seen rise of criminal activity on the internet.

Firstly, Bitcoin was too slow and expensive to handle regular commerce. It came out as a speculative financial vehicle with the only viable use of purchasing black market goods. This „innovation” (being able to receive prohibited drugs in mail a week after the order) was enough to mitigate the several hour-long transaction times, high fees, and hyper fluctuating price.

Secondly, the idea behind cryptocurrencies is not as revolutionary as it may first sound, rather just a change of guards, a transition of power. And even calling it a change would be irresponsible, considering that some of the largest institutional holders of crypto currencies are the same exact investment banks that created the subprime loan crash. They also enjoy being even less accountable than big banks, by using their financial intermediaries.⁴ I would like to take a moment for a quick lookback at the general aims of crypto-currencies and point out the irony here; creating new intermediaries which they were meant to eradicate.

The shortcomings of Bitcoin was recognised by many since it gained a bad press due to its involvement in money laundering and financing terrorist activities as well as drug trafficking.⁵ Among them, there was Vitalik Buterin crypto enthusiast best known for creating Ethereum in 2014.⁶ Ethereum introduced lower fees, faster transactions, reduced electrical footprint and a more sophisticated processing functionality. The vision behind it took a step further from „just” dismantling banks and other intermediary industries, to create a cyberspace where everyone can be their own broker, bypassing regulators, insurance agencies and

⁴ It's Time to Strengthen the Regulation of Crypto-Assets by Timothy G. Massad, *ECONOMIC STUDIES AT BROOKINGS* (2019) 5 p.

⁵ Money Laundering using Cryptocurrency: The Case of Bitcoin! by Gaspare Jucan Sicignano, *Athens Journal of Law - Volume 7, Issue 2, April 2021 – Pages 253-264* (2021) 1 p.

⁶ Further reading: <https://ethereum.org/en/> (16.04.2022).

governments. To give an example, it is possible to create an immutable and eternal token on the ETH blockchain containing medical records, licences, employment history etc.⁷

Ethereum with its facilely accessible programming language paved the path to new innovations, such as NFT-s.⁸ Further from that point, it gets substantially harder to call it innovation and reserve my good conscience at the same time. With every day it is getting clearer that these are just new instruments to defraud unsuspecting people. While crypto-currencies are notorious for being convenient tools for pump-and-dump schemes and rug-pulls, NFT-s are both the claimed functionality, and the actual functionality are bad.⁹ NFT-s exist to lend credibility to cryptocurrencies that they operate on top of. The other thing that is legally vague is that it's unclear what is exactly bought, when someone purchases an NFT. Is it copyright or commercial permissions? A Digital file or bragging rights? Even the sellers were unsure what they have sold. Claims of digital scarcity apply only to the token itself, not the thing that the token signifies. The problem with that is there is no proof of root authenticity, meaning that it is without confirmation that the person who minted the artwork was the person who created it. Following that statement, it becomes clear that blockchain fails to solve the most commonly occurring form of fraud and art theft. This happened in such a large scale that popular art forums had to create their own protection system to prevent artwork getting stolen by malicious people.¹⁰ Even if the process of profiting off from someone's work is nothing new, the bigger issue is that the NFT marketplace is hyper-active, has an irrational pricing culture and the average buyer is not an art appreciator, but a hopeful reseller or in the worst-case scenario, possibly someone laundering money.¹¹

The list of fraudulent activities on the blockchain is inexhaustible and the topic deserves more attention than my essay could provide. My main goal was to describe the process and highlight the fact that it is just a matter of creativity to create a scam using blockchain technology and the hype around it. At this point, the call for regulation is not just necessary and logical, but crucial in order to protect investors and consumers from losing their life savings on unregulated gambling sites with a hope of investing into an actual project, not a ponzi-scheme.¹²

⁷ The Infinite Machine by Camila Russo (2020) 44-45 p.

⁸ Further reading: <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/nft-non-fungible-token/>(21.04.2022).

⁹ Further reading: <https://www.theverge.com/2022/3/24/22995107/us-arrest-charges-crypto-nft-rug-pull-frosties-ethan-nguyen-andre-llacuna> (21.04.2022).

¹⁰ The website referred: <https://www.deviantart.com/team/journal/DeviantArt-Protect-80-000-NFT-Alerts-Sent-902819882> (21.04.2022).

¹¹ Further reading: <https://www.idnow.io/blog/nft-non-fungible-tokens-new-art-money-laundering/> (21.04.2022).

¹² Investor Alert about Ponzi schemes issued by The SEC's Office of Investor Education and Advocacy: https://www.sec.gov/files/ia_virtualcurrencies.pdf SEC Pub. No. 153 (7/13).

IV. Hungarian developments in terms of legislation

Having laid down the fundamental reasons for the need for regulation, I am going to present the latest Hungarian developments within this ecosystem. After the collaborative work of the ministry of finance and the Hungarian Blockchain Association, a new addition has been introduced to the Bill concerning amendments to certain tax laws. The now applicable act on Personal Income Tax¹³ (further referred to as PIT) recognises crypto assets as a mean to create revenue. Although the significance of the addition is undoubtable in terms of regulation and it managed to clarify some grey area surrounding crypto assets, the new law has its shortcomings.

Before 2022, crypto-asset revenue was considered as „other income” according to the general principles of the former PIT. However, from the perspective of an average taxpayer, not just this classification but even the question of tax liability was ambiguous to say the least.

The mentioned classification loaded a disproportionate tax burden as well since the income was also subject to a 15.5% social contribution tax besides the 15% personal income tax.

The now applicable PIT is exemplary in terms of comprehensibility and the lawmaker seems to have a solid understanding of the subject. The overall tax burden fell from 26,5% to 15% since it is a separately taxed income. The cases when gains from a crypto asset gets realised is also clear. According to the rules, taxation may arise if the crypto asset is exchanged for a non-crypto asset. This means that the process of creating or exchanging crypto assets does not create a taxable income. Additionally, there is no tax liability if the revenue from the transaction does not exceed 10% of the minimum wage in Hungary. When it comes to defining income, the revenue achieved from the transaction must be reduced by the expenses used to acquire the asset.

The question arises, what can qualify as an expense? The most common way to acquire crypto assets are through purchasing. In this case, the amount spent to acquire the asset can be deducted from the revenue. The other ways are minting or mining. They are similar, yet inherently different processes to create crypto assets. Mining is the result of the consensus protocol, minting is an user-initiated addition of a token to a blockchain. If we take mining as an example, the expense that arose in connection with the activity (e. g. electricity, IT devices) can be considered as an amount used to acquire the asset. Minting is the mechanism used when an NFT is created, and the price varies depending on factors such as the market’s blockchain where it gets added to (It is usually around \$70-300).

After this brief overview, we can separate the taxable events, which are transfer or assignment of crypto-assets (including the exercise of rights stemming

¹³ Act CXVII of 1995 on Personal Income Tax.

from crypto-assets) where the private individual acquires a profit by means other than crypto-assets. The most important aspect is the date of acquisition of income. In this case, the day on which the individual receives consideration in a non—cryptocurrency currency. The problem is that there are more taxable events happening on an exchange platform than the lawmaker considers. The exchange platforms have the basic functionality of a marketplace but besides that, individuals can barter, give gifts to each other, use it as a bank and stake investments to earn interest or lend money to other traders. The platform can also lend you money and in case of a dispute, it serves as an arbitrator as well, which is also a paid service. An individual or the platform itself compiles extraordinary amounts of profits using these methods, but it is not taxable until it gets realised. To put that into perspective, let's say that person X made a considerable number of financial gains utilizing the above-mentioned methods. The process of tax evasion (or optimization) takes less than 10 taps on the screen of a smartphone, converting any crypto currency into Bitcoin Cash for example and spending it on \$100 Amazon gift cards which you can now use to purchase actual goods from Amazon. I would also like to add, that setting up this example took around 10 minutes to figure out and I do not even hold cryptocurrency anymore. Now imagine someone holding millions in crypto, who does not want the gains to be taxed. This fact leads us to a further point which is that the amount of profit getting realised as personal income is negligible compared to the actual flow of income on the platforms. These economic activities on the hyper-digitized crypto platform are substantial yet overlooked because of the nature of the technology.

The real problem with the Hungarian attempt is that a tax law could not regulate economic relations; It only imposes taxes on the income acquired from them. It is certainly a step in the right direction and hopefully it paves the path for further regulations but in my humble opinion, it fails to recognise the rapidly emerging possibilities of crypto assets being a convenient tool for committing tax fraud and other related crimes.

V. EU legislation

After assessing the law applicable in Hungary, It is also important to mention the European Union's standpoint regarding this issue. Within this context, two advancements was mentioned in NASDAQ's recent Cryptocurrency Regulation Summary. In June 2021, EU policymakers proposed that companies that transfer bitcoin or other crypto assets must collect details of senders and recipients to help authorities crack down on dirty money. Known as the travel rule, this would make crypto transactions traceable. As of July 2021, the EU was negotiating the Regulation on Markets in Crypto Assets (MiCA). The regulation applies to

cryptocurrencies that do not qualify as financial instruments, including utility and payment tokens, and the main focus is on stable coins.¹⁴

The general aims of MiCA can be summarised in 4 points.

1. To provide legal certainty for crypto assets not covered by existing EU financial services legislation.
2. To establish uniform rules at EU level regarding crypto asset issuers and providers.
3. To replace national legislative frameworks in force regarding cryptocurrencies that are not covered by existing EU financial services legislation.
4. To establish special rules for stable coins.¹⁵

The scope of this particular regulation extends to all other cryptocurrencies that do not qualify as financial instruments, meaning that they were not issued by states and they are not regulated by central banks either. Regarding tokens, CoinMarketCap has defined tokenization as "the process of creating tokens as a medium of data, often replacing highly-sensitive data with algorithmically generated numbers and letters called tokens." Security tokens are digital representations of different kinds of assets. These assets can be equity, investment fund shares, fixed income, and even real estate. These assets are held and traded on a blockchain, according to CoinMarketCap. Utility tokens, otherwise known as app coins or user tokens, are tokens that give holders a product, service, or even both. They often serve as a way to access a network or platform. Utility tokens are generally unregulated and help create an internal economy within the blockchain of a certain project.¹⁶

The decentralised distributed ledger technology underlying cryptocurrencies means that no single person or entity can control or compromise them. Nevertheless, decentralisation also means that crypto adopters cannot turn to the authorities in cases of fraud, cyber-attack or accidental loss of funds. The proposed EU regulation addresses this caveat to a certain degree by subjecting cryptocurrency exchanges (which the regulation calls 'crypto asset services') to consumer protection, transparency, and governance standards.¹⁷

These changes are meant to protect consumer funds against cyber-attacks, theft or malfunctions which are within the responsibility of the cryptocurrency

¹⁴ Cryptocurrency Regulation Summary: 2022 Edition NASDAQ Crypto-Surveillance <https://www.clubgestionriesgos.org/wp-content/uploads/Cryptocurrency-Regulation-Summary-2022-edition.pdf> (2022) 4 p.

¹⁵ Varga Zoltán – Figezki Blanka: A digitális pénzügyek jövője az Európai Unióban, *GAZDASÁG ÉS JOG XXIX. évfolyam*: 2021. október pp. 8-12., 5 p. (2021).

¹⁶ <https://www.techtimes.com/articles/268597/20211127/cryptocurrency-tokens-what-security-utility-governance.htm> (21.04.2022).

¹⁷ <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/07/05/what-the-eus-new-mica-regulation-could-mean-for-cryptocurrencies/> (21.04.2022).

exchange platforms, which in these cases serve as an arbitrator as it was mentioned before. Although, the regulation seems to be more aware of the risks surrounding crypto assets, some problematic areas are still unaddressed. For instance, there is no requirement of compulsory insurance to the above-mentioned cases or accidental loss, which sadly occurs regularly. To put that into perspective, I would like to illustrate how easy it is to hack into someone's virtual wallet and acquire their assets. In order to own crypto assets, it is required to also open a virtual wallet, which operates similarly to a bank account, but with less protection. For an experienced internet user, who is also familiar with the current state of crypto, it takes about ten minutes of searching to find and download a program that generates random wallet keys, securing permission to actual individual's virtual finances. To accelerate the process and minimize the randomized aspect, you can also purchase leaked consumer data called wallet packages on the deep-web. For example, 200.000 Binance leaks cost around \$500-600. Within the range of 200.000 wallets, the chances of finding at least one with substantial amount of crypto currency is relatively high and well worth the cost of the investment. This process is called wallet mining and after spending some time researching this topic through various methods, I am confident to state that an insurance for crypto holders should be a requirement.

VI. Conclusion

To conclude my findings, crypto assets need a much stricter regulation, than it has now. Having them around since 2008, Cryptocurrencies does not seem to solve any problems, but generate new ones which when gets solved, almost everyone who is interested in this topic acts like it is an innovation. NTS-s sole purpose is to invest in cryptocurrencies since they were the first legitimate thing to spend on this speculative financial device. Even if the aspirations of crypto enthusiasts come true, it would create a cyber-dystopia where everything is on the blockchain, everything is a tradeable token, every aspect of life is marketable, and cities would have CEOs instead of Mayors. Throughout my research, I concluded that it is more like a socially disruptive technological experiment, aiming for financial reorganisation than a revolutionary acolyte of financial advancement.¹⁸

Concerning the relevant tax law, I would also like to add that the definition of crypto assets leaves the legal status ambiguous, which can lead to controversial practises. The adaptation of proper taxation would be important to minimize the legal loopholes creating tax evasion opportunities.

The fact that the market and the technology behind it is underregulated provides a fertile soil for never-before-seen criminal activity. The list of possible

¹⁸ Definition and further reading: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X21002256> (21.04.2022).

ways to lose money is inexhaustible, whether it be by accident or someone's malicious intent. Ponzi-schemes and rug pulls are deceptively disguised as investment opportunities and even if they are not straight up scams, there is little to even nothing holding back the operators of a crypto-project to just simply vanish without keeping any promises, besides issuing another valueless coin to the „early investors” hoping for the next big thing.

Although I used my personal experiences and imagination as a source to illustrate the topics covering possible cyber-crimes, the topic deserves more thorough research to provide a risk assessment study for future legislation.

Another finding would be that the confusion around the topic emerges from the collusion of two historically notorious subjects that has the tendency to portray themselves more complicated than they are. Although many aspects of tech and finance are intricate due to reasonable factors, chances of running into something within these two respected fields that is deliberately designed being difficult to understand to appear more legitimate is undoubtedly high.

Finally, looking at the core of the crypto ecosystem it is hard not to see that ultimately, it may be a gambling site for the ordinary people, but for the wealthy and influential ones, this is a new synthesised market to rise among the ultrawealthy. The driving forces behind this movement are economic disparity, desire for power sprinkled with the classic essential element, immeasurable greed.

I certainly hope that my insights could provide a different, more practical approach to this phenomenon.

Bibliography

- Would Karl Marx Support the Existence of Bitcoin? by Henry Corderman, Trinity college digital repository (2019) 4 p;
- The Spirit of the Laws BY BARON DE MONTESQUIEU (1748), HAFNER PUBLISHING COMPANY' (1949) 110 p;
- It's Time to Strengthen the Regulation of Crypto-Assets by Timothy G. Massad, ECONOMIC STUDIES AT BROOKINGS (2019) 5 p;
- Money Laundering using Cryptocurrency: The Case of Bitcoin! by Gaspare Jucan Sicignano, Athens Journal of Law - Volume 7, Issue 2, April 2021 – Pages 253-264 (2021) 1 p;
- The Infinite Machine by Camila Russo (2020) 44-45 p;
- Investor Alert about Ponzi schemes issued by The SEC's Office of Investor Education and Advocacy: https://www.sec.gov/files/ia_virtualcurrencies.pdf SEC Pub. No. 153 (7/13);
- Cryptocurrency Regulation Summary: 2022 Edition NASDAQ Crypto-Surveillance <https://www.clubgestionriesgos.org/wp-content/uploads/Cryptocurrency-Regulation-Summary-2022-edition.pdf> (2022) 4 p;
- Varga Zoltán – Figezcki Blanka: A digitális pénzügyek jövője az Európai Unióban, GAZDASÁG ÉS JOG XXIX. évfolyam : 2021. október pp. 8-12. , 5 p. (2021);

Source of Law

- Act CXVII of 1995 on Personal Income Tax;

Websites

- <https://obpedia.com/who-is-robert-breedlove-wiki-net-worth-crypto-advocacy-bitcoin/> (16.04.2022);
- <https://ethereum.org/en/> (16.04.2022);
- <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/nft-non-fungible-token/> (21.04.2022);
- <https://www.theverge.com/2022/3/24/22995107/us-arrest-charges-crypto-nft-rug-pull-frosties-ethan-nguyen-andre-llacuna> (21.04.2022);
- <https://www.deviantart.com/team/journal/DeviantArt-Protect-80-000-NFT-Alerts-Sent-902819882> (21.04.2022);
- <https://www.idnow.io/blog/nft-non-fungible-tokens-new-art-money-laundering/> (21.04.2022);
- <https://www.techtimes.com/articles/268597/20211127/cryptocurrency-tokens-what-security-utility-governance.htm> (21.04.2022);
- <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/07/05/what-the-eus-new-mica-regulation-could-mean-for-cryptocurrencies/> (21.04.2022);
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X21002256> (21.04.2022).

CODUL BUNELOR MANIERE VERSUS CODUL ONOAREI LA UNIVERSITATE

Ana-Maria ORENOVICI*

Abstract

În această lucrare voi analiza raportul dintre etică, bune maniere și onoare în cadrul universităților. Tema mi-a suscitat interesul la cursul de etică și integritate academică, fiind un subiect extrem de actual și de important în orice mediu ne-am afla. Mi-am propus să evidențiez importanța respectării Codului bunelor maniere, dar și a Codului onoarei în mediul universitar, în vederea desfășurării activităților într-un mod echilibrat și armonios.

De asemenea, voi evidenția prin intermediul acestei lucrări importanța Codului onoarei, adoptat de către anumite Academii militare din lume, Cod ce reprezintă piatra de temelie a pregătirii și a dezvoltării profesionale a studenților. Nu în ultimul rând, voi sublinia, prin studiul efectuat, importanța integrității, a eticii și a calităților morale necesare oricărui student sau cadru didactic. La finalul lucrării mele se vor regăsi propriile concluzii în urma analizei temei propuse.

Cuvinte cheie: etică, onoare, integritate, bune maniere, morală.

I. Introducere

Pentru o bună desfășurare a activităților didactice și de cercetare este esențial ca printre virtuțile membrilor comunităților academice să se numere și integritatea¹. Termenul de "integritate" reprezintă "însușirea de a fi integru; cinste, probitate; incoruptibilitate"². Considerând aceste virtuți indispensabile desfășurării și evoluției actului educațional, atât legislația națională, cât și cea internațională fac referire la reguli de conduită, la bune practici în domeniul cercetării științifice.

Astfel, Legea Educației Naționale nr. 1/2011³ conține dispoziții referitoare la etica universitară în Capitoul II, Secțiunea 5, denumită expres "Etica universitară".

* Masterand, Master Dreptul Afacerilor, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: anamariaorendovici@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena Ștefan (stefanelena@univnt.ro).

¹ Pentru dezvoltarea subiectului, a se vedea și E.E.Ștefan, *Etică și integritate academică*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed.Pro Universitaria, București, 2021, pp.145-191.

² Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: integritate - definiție și paradigmă dextonline, accesat la data de 03.03.2022.

³ Legea Educației Naționale nr. 1/2011, publicată în M.Of.nr.18 din 10 ianuarie 2011, cu ultima modificare prin Legea nr.17/2022 (...), publicată în M.Of. nr. 44 din 14 ianuarie 2022.

Întrucât reprezintă cadrul în care se formează viitorii profesioniști, universitățile trebuie să ofere modele de comportament, de integritate, să apere principiile și valorile morale, definatorii pentru relațiile dintre membrii comunităților academice.

Metodologia de etică și integritate în procesul de evaluare a universităților din România⁴ instituie un sistem de valori etice universitare, care cuprinde: libertatea academică; autonomia personală; transparența; etica relațiilor între membrii comunității academice; respectul, grija și toleranța; dreptatea și echitatea; profesionalismul; primatul meritocrației; responsabilitatea profesională și socială.

Conceptele de etică și integritate academică au fost incluse atât în legislația națională, cât și în diverse documente publice, cum sunt Carta universitară sau Codul de etică universitară. Pe lângă toate aceste reguli scrise, consider că ar trebui respectate cu strictețe și normele prevăzute de Codul bunelor maniere, dar și regulile nescrise ale Codului onoarei.

II. Conținutul lucrării

2.1. Codul bunelor maniere la universitate

Bunele maniere au apărut pentru prima dată la curțile regale și au fost adoptate ulterior de către aristocrație. Astfel, în secolele XV-XVI, ele au reprezentat un stil de viață caracteristic doar anumitor clase sociale. Însă, odată cu apariția burgheziei, bunele maniere au dobândit caracter de generalitate, fiind astăzi norme unanim acceptate în cadrul comunităților.

Cât privește Codul onoarei, soldații erau nevoiți să-l respecte, încă din cele mai vechi timpuri, onoarea fiind considerată o îndatorire esențială a conduitei lor de războinici. Dacă ”formele de manifestare a politeții pot să difere de la o țară la alta, dar și de la o epocă la alta, în funcție de mediul social și de împrejurări”⁵, Codul onoarei rămâne însă fundamental și indispensabil, căci ”a făcut, la origine, din vânătorul erei paleolitice un om de societate, iar din femeia lui, ceea ce se cheamă astăzi o doamnă”⁶.

În opinia mea, respectarea Codului bunelor maniere și a Codului onoarei în mediul academic reflectă faptul că membrii comunității academice își doresc să trăiască civilizată, iar îndeplinirea acestor norme contribuie la formarea lor atât ca oameni, cât și ca profesioniști. Într-adevăr, buna creștere poate fi dobândită în mai multe feluri, însă consider că educația ocupă locul cel mai important. Existența bunelor maniere și a Codului onoarei se datorează dorinței oamenilor de a trăi în

⁴ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: Microsoft Word - METODOLOGIE _Final_2-19 aprilie (forhe.ro), accesat la data de 03.03.2022.

⁵ Aurelia Marinescu, *Codul bunelor maniere astăzi*, Ed. Humanitas, București, 2012, p. 29.

⁶ Ibidem.

armonie și de a crea un echilibru între comportament și etică. Acest lucru poate fi posibil doar prin respectarea unor reguli impuse și codificate de-a lungul timpului.

Ca în orice alt mediu social, și în mediul academic se pune accent pe ideea de a fi politicos oricând și în orice ocazie, un adevăr fundamental cuprins în celebra inscripție gravată pe fațada clădirii de la New College din Oxford: "MANNERS MAKETH MAN" (*Comportamentul îl face pe om*)⁷. Prin urmare, bunele maniere reprezintă apanajul omului care a înțeles că respectarea acestor convenții este esențială pentru un trai armonios în societate, respectiv în mediul academic.

În ceea ce privește omul de onoare, acesta "își respectă cu sfințenie cuvântul dat, are principii morale ferme, noblețe sufletească, stimă față de sine și față de ceilalți, este blând, răbdător, conciliant. Un astfel de om, în adevăratul sens al cuvântului, este agreat de toată lumea"⁸. În mediul academic, omul de onoare nu-și dezvăluie secretele sau dificultățile familiale, rămâne stăpân pe el însuși în orice împrejurare, dominându-și emoțiile și sentimentele. De asemenea, omul de onoare este politicos față de cei superiori, dar și față de cei inferiori în ierarhia profesională sau socială și știe că o persoană zâmbitoare este mai ușor integrată în societate decât una ursuză sau morocănoasă. Numim omul manierat și de onoare "un om cinstit", "un gentleman" sau "un domn", așa cum prevede, de altfel, Codul bunelor maniere.

În ceea ce privește bunele maniere la Universitate, trebuie să ne impunem să fim politicoși în orice situație. Asta nu înseamnă că trebuie să fim intransigenți sau riguroși, ci doar să nu depășim limitele bunei-cuviințe. Putem fi persoane plăcute de cei din jur, putem fi persoane de succes, putem uimi lumea cu inteligența noastră, dar aceste calități nu sunt suficiente pentru a avea o colaborare armonioasă în mediul academic. Bunele maniere nu ne permit să fim îngăduitori cu propriile noastre defecte și ne supun permanent la cel mai greu examen din viețile noastre, acela pe care-l dăm cu noi înșine. De asemenea, bunele maniere ne obligă să fim exigenți cu noi înșine, dar mai indulgenți cu cei din jur, să fim lucizi și să ne analizăm obiectiv, reușind astfel să evităm potențiale conflicte.

Anumite prevederi ale Codului bunelor maniere își găsesc aplicabilitate și în mediul academic. Prin urmare, la Universitate trebuie să ne supraveghem în permanență ținuta și să evităm să stăm cu spatele la cei din jurul nostru, iar dacă suntem obligați de o anumită împrejurare – ne cerem scuze. De asemenea, nu gesticulăm obsesiv, nu batem nervos cu degetele sau cu instrumentele de scris pe suprafața mesei, ne așezăm pe scaun grațios, iar când ne ridicăm și ne luăm rămas-bun, facem în așa fel încât să nu stăm cu spatele la ceilalți și să nu împingem cu forță scaunul. Cu toate că râsul este firesc și reprezintă "un semn de sănătate", așa cum spunea Rabelais, nu punem mâna la gură atunci când râdem. De asemenea, nu râdem în hohote, zgomotos și nici nu ne lovim peste coapse sau, mai rău, nu ne

⁷ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.new.ox.ac.uk/>, accesat la data de 03.03.2022.

⁸ Aurelia Marinescu, *op.cit.*, 2012, p.29.

lovim interlocutorul. Expresia ideală a râsului este moderația, prin urmare secretul constă în surâs.

În privința salutului, acesta este o formă de politețe și chiar dacă nu implică întotdeauna același grad de cordialitate, doar snobii ar putea considera că este sub demnitatea lor să salute primii. În mediul academic, ca regulă, domnul salută primul o doamnă, chiar dacă este mai tânără decât el, iar studenții salută primii profesorii, iar nou-venitul îi salută întotdeauna pe cei care sunt deja adunați în sală. De asemenea, indiferent că suntem studenți sau profesori, putem saluta noi primii femeia de serviciu, fără să credem vreodată că ne-ar putea cauza vreun prejudiciu de imagine. Este obligatoriu să răspundem la orice salut, refuzul semnificând o jignire la adresa celui care ne-a salutat.

Important de reținut este faptul că atunci când ne prezentăm colegilor și profesorilor nu ne autointitulăm ”domn” sau ”doamnă”, iar dacă persoana care se prezintă nu ne este agreabilă, nu-i întoarcem imediat spatele. Chiar dacă cel mai elegant mod de prezentare este acela în care ne spunem doar numele, profesorii își vor spune și gradul universitar. De asemenea, se consideră mai elegant să ne spunem întâi prenumele și apoi numele. Este esențial să nu uităm numele profesorilor și să evităm să le atribuim alte nume. Ne vom adresa cu: ”doamnă/domnule profesor”. Indiferent că suntem studenți sau profesori, trebuie să acordăm o atenție deosebită felului în care ne adresăm celorlalți. Este foarte important să zâmbim, să nu fim infatuați, să ne adresăm cu voce calmă, fără strigăte sau jigniri și să nu uităm de grija pe care trebuie să o avem față de ceea ce vrem să comunicăm și să le transmitem celor care ne ascultă.

De asemenea, nu vom fi niciodată ascultați cu atenție și respectați dacă ne vom prezenta într-o ținută neglijentă. Mai mult, nu este de bun gust nici să ne îmbrăcăm excentric și e de preferat să evităm să epatăm prin vestimentație. Să nu uităm că adevărata eleganță se obține, potrivit Codului bunelor maniere, din echilibrul perfect între haine, împrejurare și personalitatea celui care le poartă.

Cât privește modalitatea de adresare, studenții nu vor putea spune niciodată cu nonșalanță ”tu” unui fost profesor, chiar dacă între timp au devenit colegi. De asemenea, este greșit să credem că utilizarea pronumelor ”dânsul” sau ”dânsa” este o dovadă de politețe, formulele ”el” sau ”ea” nefiind forme ireverențioase.

Întrucât pericolul ce poate compromite orice întâlnire dintre studenți și profesori este plictiseala, soluția o constituie arta conversației. Pentru a evita atât plictiseala, cât și ridicolul, trebuie să ținem cont de tact, discreție, atenție, însuflețire, umor, cultură, politețe și sinceritate. În mediul academic și nu numai, trebuie să evităm cele două atitudini inadecvate: pe de o parte, nu trebuie să fim foarte siguri pe noi, nu este de bun gust să acaparăm conversația, să vorbim fără oprire și să le interzicem, astfel, celorlalți să participe la discuție. Iar pe de altă parte, nu trebuie să fim nici timizi, tăcuți sau stăpâniți de teama de a greși ori de a ne expune opiniile.

În mediul academic este foarte important să știm să ascultăm, fie că suntem studenți sau profesori. Trebuie să fim întotdeauna atenți la ceea ce ni se spune, astfel încât să nu ne punem interlocutorul în inferioritate, chiar dacă suntem mai instruiți și mai informați decât el. Să știm să ascultăm este o artă, iar atunci când ne abținem de la a da sfaturi sau de la a ne corecta interlocutorul în mod brutal dăm dovadă de înțelepciune și tact. Trebuie să respectăm întotdeauna opinia celorlalți, chiar dacă diferă de a noastră și să ne susținem ideile în cadrul unei discuții fără a-i jigni pe ceilalți. De asemenea, nu ne întrerupem interlocutorul, iar orice subiect controversat poate fi clarificat printr-un dialog civilizat.

Să nu uităm că a nu-ți privi interlocutorul în timp ce vorbești cu el este o lipsă de respect și oricât de serioasă ar fi o discuție, trebuie să-i acordăm un surâs amical. În plus, nu vom râde niciodată atunci când un coleg sau chiar profesorul face o mică gafă. În cadrul oricărei conversații este de preferat să ne alegem cu grijă cuvintele, să folosim un limbaj elevat, să ne analizăm cu simț critic opiniile, să ne găsim cuvintele potrivite, pentru a fi capabili să susținem o idee și să nu lăsăm frazele neterminate. Mai mult, din cauza unui vocabular sărac, există riscul folosirii unor expresii banale, devenite ticuri verbale, care sunt fie agresive, fie lipsite de sens. Este, de asemenea, o lipsă de politețe să vorbim incorect gramatical, fie din ignoranță, fie din neglijență și este de preferat să evităm utilizarea unor cuvinte de a căror semnificație sau pronunție nu suntem siguri. Nu în ultimul rând, în cadrul cursurilor sau al conferințelor din mediul academic este de preferat să nu folosim telefonul mobil, căci îi putem deranja pe cei din jur și ar putea fi interpretat drept lipsă de respect.

2.2. Codul onoarei la universitate

Cât privește Codul onoarei, acesta este întâlnit frecvent în cadrul Academiiilor militare. De exemplu, motto-ul Academiei Forțelor Aeriene ale Statelor Unite este: "Integritate în primul rând, servicii înainte de sine, excelență în tot ceea ce facem". Au adoptat un "Cod de onoare al cadeților", ce reprezintă piatra de temelie a pregătirii și a dezvoltării lor profesionale. Codul este foarte simplu: "Nu vom minți, trișa sau fura și nici nu vom tolera ca niciunul dintre noi să o facă." Pentru a sublinia importanța onoarei, a caracterului și a integrității, cadeții sunt considerați "gardienii și slujitorii Codului"⁹.

O altă prestigioasă Academie Militară ce are un Cod al onoarei este "West Point", tot din Statele Unite ale Americii. Codul de onoare al cadeților este gravat în piatră pe un monument și prevede, la fel ca în cazul Academiei Forțelor Aeriene,

⁹ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.usafa.af.mil/>, accesat la data de 03.03.2022.

că ”Un cadet nu va minți, trișa, fura sau tolera pe cei care o fac”¹⁰. Cu toate acestea, Academia West Point a fost implicată într-un scandal de amploare în anul 2020, atunci când peste 70 de studenți au fost acuzați că au încălcat Codul de onoare, fiind prinși copiind la un examen desfășurat în sistem online. Cei care și-au recunoscut fapta au fost trimiși într-un program de reabilitare pentru șase luni, unii cadeți au renunțat la studii, iar alții au fost audiați de către o comisie alcătuită din alți colegi cadeți, comisie care poate decide aplicarea unor pedepse sau chiar exmatricularea.¹¹

Academia West Point are ca valori cunoașterea, integritatea, evaluarea aspectelor morale și etice ale fiecărei situații și curajul cadeților de a lua măsurile adecvate indiferent de consecințe. Mai mult, cadeții trebuie să dea dovadă de empatie, loialitate, respect, să-i trateze pe ceilalți cu demnitate și să nu fie egoiști. Pe parcursul școlarizării, cadeții trebuie să deprindă simțul datoriei, al rezistenței și seriozitatea, calități necesare pentru a-și îndeplini misiunea și pentru a obține rezultate.

Nu doar Academii Militare adoptă Codul onoarei, ci și universitățile civile, așa cum este cazul Universității din Virginia, o universitate publică de cercetare. Codul onoarei este cunoscut în mod oficial sub numele de ”sistem de onoare” și este administrat de către studenți, cu scopul de a forma o comunitate de încredere, integră, așa cum este inscripționat pe zidurile campusului.¹² Inițial, sistemul de onoare se aplica doar în cazul acuzațiilor de înșelăciune, însă în prezent prevede trei principii simple: un student nu va minți, nu va înșela și nu va fura și o singură sancțiune: exmatricularea.

Un Cod de onoare al studenților se impune a fi respectat și celor care doresc să studieze la Universitatea Tehnică a Moldovei. Potrivit acestui Cod, studenții depun un jurământ cu ocazia înmatriculării în primul an de studii: ”promit solemn să am un comportament, care să facă cinste comunității universitare, și să respect Codul de Onoare al Studenților U.T.M. În caz dacă voi încălca acest Cod de Onoare, voi accepta pedeapsa sau penalitatea aplicată, inclusiv exmatricularea din universitate”¹³. Acest Cod al onoarei a apărut din dorința studenților de a se dezvolta într-un mediu academic integru, democratic, lipsit de comportamente incorecte, guvernat de principii și valori morale. Potrivit Codului de onoare al studenților U.T.M., activitatea academică și de cercetare se bazează pe încredere, pe principii de conduită morală, pe cinste, iar ” Integritatea academică este un

¹⁰ Informații publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.westpoint.edu/>, accesat la data de 03.03.2022.

¹¹ Informații publice și disponibile online la adresa de internet: <https://eu.usatoday.com/story/news/politics/2021/04/16/west-points-worst-cheating-scandal-45-years-expels-eight/7121457002/>, accesat la data de 03.03.2022.

¹² Informații publice și disponibile online la adresa de internet: <https://honor.virginia.edu/>, accesat la data de 03.03.2022.

¹³ Informații publice și disponibile online la adresa de internet: https://utm.md/acte_normative/interne/codOnoare.pdf, accesat la data de 03.03.2022.

angajament față de cele cinci valori spirituale fundamentale: onestitatea, încrederea, corectitudinea, respectul și responsabilitatea. Din aceste valori decurg principiile de conduită morală, care sunt la baza prezentului Cod de Onoare al Studenților U.T.M.". Codul prevede, de asemenea, că studenții "se vor abține și vor descuraja orice încercări de înșelăciune și minciună, vandalism, furt, plagiat și copiat, de comportare necinstită și nedemnă și alte încălcări ale regulamentelor U.T.M. Atunci când va fi comisă și descoperită orice încălcare a Codului de Onoare fiecare student trebuie să aducă la cunoștința Consiliului Codului de Onoare sau decanatului facultății această încălcare".

Normele de conduită prevăzute în Codul de onoare al studenților U.T.M. au rolul de a garanta studenților care le respectă o educație solidă, aceștia trebuind să considere, potrivit articolului 2, că ține de onoarea lor să fie cinstiți, demni, organizați, disciplinați, curajoși și altruști, nobili, "să merite dreptul de a se mândri și de a purta titlul de student al U.T.M."

Codul de onoare instituie, de asemenea, o serie de obligații ale studenților, prevăzute de articolul 3. Astfel, studenții trebuie "să se pregătească și să participe activ la orele de curs, seminare, lucrări de laborator, precum și la verificările periodice"; "să susțină toate formele de evaluare a cunoștințelor prevăzute în cadrul sesiunilor de examene"; "să-și verifice situația academică la sfârșitul fiecărui an de studiu"; "să folosească cu grijă bunurile materiale puse la dispoziția lui în spațiile de învățământ, cămine, cantine etc., răspunzând pentru bunurile distruse"; "să manifeste comportament civic și respect față de colegi, precum și față de cadrele didactice și personalul administrativ și auxiliar"; "să excludă din vocabular expresiile necenzurate, obscene, vulgare"; "să nu insulte, să nu ofenseze cadrele didactice, administrative, auxiliare și colegii"; "să respecte regulile de prevenire a incendiilor"; "să nu fumeze în incinta universității, să folosească pentru fumat numai locurile special amenajate".

Acțiunile considerate a fi încălcări ale conceptului de integritate academică sau "dezonoare academică" sunt prevăzute de articolul 4: "comportament și acțiuni necinstite; împiedicarea mersului normal al activităților de instruire, încălcarea ordinii în sălile de studii în timpul orelor; plagiatul și copierea; utilizarea legăturilor de rudenie, de serviciu sau de alt gen pentru obținerea unei note sau a altui beneficiu nemeritat; utilizarea unui dublor, înlocuitor sau persoană autorizată în timpul examenului sau altei forme de evaluare a cunoștințelor; absențe nemotivate și premeditate de la orele de curs; întârzierile la cursuri; colaborarea la executarea/pregătirea unei sarcini individuale în cadrul lucrărilor de control, a testelor sau examenelor (a sufla / a șopti răspunsul corect la întrebare); lipsa de respect față de profesor (jigniri, tot felul de amenințări, exercitarea presiunii etc.); falsificarea diferitor documente; comportament de amenințare, hărțuire sau atentat în campus; comportament dezordonat și diversionist în campus; posedarea sau folosirea armelor în campus; posedarea și folosirea drogurilor și alcoolului în

campus; utilizarea neautorizată a facilităților și serviciilor universității; intervenirea intenționată pe teritoriul universității sau la activitățile universitare cu expresii libere, indecente, necuviincioase, fără rușine, obscene și înjurături/sudalme; încălcarea regulamentelor universității; încălcarea legilor statului în campusul universitar și în afara lui”.

Mai mult, potrivit articolul 5, pentru comiterea infracțiunii de mituire, așa cum este reglementat de Codul penal al Republicii Moldova, studenții vor fi exmatriculați. Mituirea implică, de asemenea, luarea de mine, dar și traficul de influență.

Întrucât nerespectarea normelor etice dăunează imaginii Universității și periclitează relațiile dintre studenți și cadrele didactice, Codul de onoare prevede, în articolul 13, o serie de sancțiuni, aplicabile proporțional cu gravitatea faptei săvârșite: ”scrisoare de prevenire studentului și părinților/tutorilor săi; observație în fața colegilor de grupă academică; observație în presa universitară; munca în favoarea comunității universitare; frecventarea unui seminar de etică academică; lucrare scrisă de reflectare a încălcării Codului de Onoare; pedeapsă condiționată sub supravegherea altor persoane; mustrare; suspendarea temporară de la procesul de studii; exmatricularea”. Însă, potrivit articolului 14 din același document: ”Studentul, care cunoaște și respectă acest Cod, are o bună reputație morală în U.T.M.”.

III. Concluzii

Ținând cont de cele expuse, consider că este esențial ca în cadrul oricărei universități să fie respectat atât Codul bunelor maniere, cât și un Cod al onoarei, fie el nescris. Este esențial să deprindem cu toții arta de a trăi frumos și în armonie în mediul academic, să știm cum să ne purtăm, astfel încât să nu ne simțim complexați, nici să-i deranjăm pe ceilalți.

Cunoașterea acestor reguli și convenții ne ajută să fim stăpâni pe noi înșine în orice ocazie și să evităm situațiile jenante. O comportare civilizată depinde și de bun-simț, dar și de cultură, instruire sau mediu. Întrucât avem o nevoie acută de a trăi civilizat, Codul bunelor maniere și Codul onoarei își vor găsi oricând utilitatea, determinându-ne să ne respectăm în primul rând pe noi înșine și să punem în evidență frumusețea caracterului uman și moralitatea. Cele două coduri au un numitor comun, și anume a trăi în echilibru cu tine și cu cei din jur, a nu-i deranja pe ceilalți, ci a-i face să se simtă bine în preajma ta. De altfel, apreciez că respectul este o valoare etică fundamentală în mediul universitar.

În concluzie, cu toate că abaterile de la normele celor două Coduri nu sunt sancționate de către autorități, consider că ar trebui respectate cu aceeași strictețe cu care sunt respectate legile statului. Căci, așa cum spunea Nicolae Steinhardt în lucrarea sa, ”Primejdia mărturisirii”: ”Degeaba le-am avea pe toate: inteligența, cultura, istețimea, supracultura, doctoratele, supradocentele, dacă suntem răi,

haini, mojici și vulgari, proști și nerozi, doi bani nu facem, se duc pe apa sâmbetei și inteligența, și erudiția, și supradactoratele, și toate congresele internaționale la care luăm parte, și toate bursele pentru studii pe care le câștigăm prin concursuri severe. Nimic nu poate înlocui și suplini nițică bunățate sufletească, nițică bunăvoință, toleranță, înțelegere. Nițică susținută bună-cuviință¹⁴”.

Referințe bibliografice

- MARINESCU, A., *Codul bunelor maniere astăzi*, Ed. Humanitas, București, 2012.
- ȘTEFAN, E.E., *etică și integritate academică*, ediția a II-a, Ed.Pro Universitaria, București, 2021.
- Legea educației naționale nr. 1/2011, publicată în M. Of. nr. 18 din 10.01.2011, cu ultima modificare prin Legea nr.17/2022 (...), publicată în M.Of. nr. 44 din 14 ianuarie 2022.
- <https://www.new.ox.ac.uk/>, accesat la data de 03.03.2022.
- <https://dexonline.ro/>, accesat la data de 03.03.2022.
- http://pe.forhe.ro/sites/default/files/metodologie_etica_consultare.pdf, accesat la data de 03.03.2022.
- <https://www.usafa.af.mil/>, accesat la data de 03.03.2022.
- <https://www.westpoint.edu/>, accesat la data de 03.03.2022.
- <https://honor.virginia.edu/>, accesat la data de 03.03.2022.
- https://utm.md/acte_normative/interne/codOnoare.pdf, accesat la data de 03.03.2022.
- <https://nicolaesteinhardt.wordpress.com/2008/11/24/un-portret-al-fericirii-n-steinhardt/>, accesat la data de 03.03.2022.

¹⁴ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://nicolaesteinhardt.wordpress.com/2008/11/24/un-portret-al-fericirii-n-steinhardt/>, accesat la data de 03.03.2022.

ETICĂ ȘI INTERGITATE ACADEMICĂ. CONCEPT, LEGISLAȚIE, DREPT COMPARAT

Andreea-Mălina CREȚU*

Abstract

Prezenta lucrare își propune să abordeze concepte ale eticii și integrității academice, să analizeze diferite principii ale integrității academice și să pună în practică diferite metode de cercetare în domeniul academic. Tema prezintă mi-a stârnit curiozitatea științifică la cursul de etică și integritate academică pe care l-am urmat la cursurile de master. Apreciez tema extrem de actuală și de importantă pentru orice absolvent de facultate de la orice profil. În plus, cunoașterea dimensiunii dreptului comparat a acesteia dezvoltă foarte mult orizontul cunoașterii nu numai pentru studenți ci și pentru întreaga comunitate academică.

Din punctul meu de vedere, unul dintre cele mai importante puncte de pornire în studiul eticii și integrității academice îl reprezintă înțelegerea corectă a sensului și a semnificațiilor termenilor cu care aceasta operează.

Un alt obiectiv de cercetare al lucrării prezente este că vor fi analizate diferite Coduri de Etică și comparate pentru a se vedea o mai bună analiză și pentru a se evidenția importanța eticii și integrității în mediul academic. Totodată se vor avea în discuție și încălcări ale principiului integrității în diferite contexte, pe de o parte și elemente importante în activitatea de predare a studenților cu exemple concrete, pe de altă parte. Toate aceste noțiuni vor fi aplicate în chestionare și analizate, ca studiu de caz, pentru ca în final să prezint propriile concluzii ca urmare a documentării acestei teme.

Cuvinte cheie: lege, principii, integritate, comunitate academică, corectitudine.

I. Introducere

Studiul prezent propune mai multe subiecte în cadrul temei analizate, precum: ce este integritatea academică, care sunt principiile de bază ale acesteia și cum o putem pune în aplicare în mediul universitar și nu numai. Din punct de vedere al structurii acest studiu are o latură teoretică în care sunt descrise diverse legi care au pus baza integrității academice, continuă cu exemplificarea de Coduri de etică relevante atât pe plan național cât și pe plan european, precum și o latură practică în care a fost pus în vedere un studiu de caz aplicat unui număr de trei studenți de

* Masterand în cadrul programului “Dreptul Afacerilor”, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu”, București, (e-mail: andreeam39929@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena-Emilia Ștefan (stefanelena@univnt.ro).

la facultăți diferite și prin care s-a evidențiat ce înseamnă pentru ei integritatea și care este perspectiva asupra corectitudinii în mediul universitar și a relației profesor-student, mai ales în contextul pandemic actual.

În ceea ce privește literatura de specialitate¹, lucrarea lui Aristotel²: ”Etica Nicomahică” (traducere de Stella Petecel), este una dintre cele fundamentale privind filosofia morală și cum o persoană virtuoaasă este fericită. Lucrarea este una inițiativă în aceste probleme, punând în evidență cadrul normativ al unor situații de cele mai multe ori comparabile cu cele contemporane nouă. De asemenea, lucrarea: ”A Compendium of Ethical Concepts and Methods” London de Julian Baggini și Peter Fosl, este una indicată pentru a înțelege legătura dintre partea teoretică(ce este moral) și partea practică (cum să acționăm în așa fel încât să respectăm autonomia unei persoane și cum să respectăm opiniile celor din jur).

II. Conținut lucrare

2.1. Concepte ale integrității academice

Integritatea a reprezentat întotdeauna un pilon important în mediu academic și nu numai. Termenul de integritate are mai multe sensuri conform Dicționarului explicativ al limbii române, cum ar fi : ”însușirea de a fi integru, cinste, sentiment al demnității, dreptății, onestitate” etc.

”Caracterul integru al unei persoane trebuie să îl însoțească pe tot parcursul vieții, reprezentând o valoare a omului, se afirmă în literatura de specialitate”³. De exemplu, în educație integritatea este esențială pentru a exista un învățământ de calitate. Din acest motiv există și regulamente interne ale universităților unde sunt detaliate condițiile integrității și eticii academice.

Un prim concept⁴ al integrității ar fi cel *moral/imoral*, care este folosit deseori exprimând puncte de opinii, referindu-ne la acțiuni sau la intenția pe care o are o acțiune a unui individ. În cazul eticii și integrității academice, obiectivul este acela de a identifica și de a diferenția ceea ce este moral/corect și ce este imoral/incorect. Valorile morale reprezintă standard asumate la nivel individual și comunitar, fiecare persoană având propriile valori de care ține cont.

¹ Documentarea subiectului a avut la bază lucrarea: Elena Emilia Ștefan, *Etică și integritate academică*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2021, 344.p.

² Informație publică, disponibilă online la adresa https://deontologieacademica.unibuc.ro/wp-content/uploads/2018/12/Etica-si-integritate-academica_instrumente-suplimentare.pdf, accesat la data de 09.02.2022.

³ Elena Emilia Ștefan , *Etică și integritate academică*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2021, p.150.

⁴ Informație publică, disponibilă online la adresa: <https://deontologieacademica.unibuc.ro/wp-content/uploads/2018/11/Etica-si-integritate-academica.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.

În ceea ce privește relația student-profesor o valoare importantă, așa cum arată doctrina, o reprezintă confidențialitatea. Astfel, cadrul didactic este dator să protejeze studentul și să nu divulge informații private pe care acesta le-a discutat și de asemenea să nu aducă în discuție chestiuni personale discutate cu studenții în mediul public⁵. Cadrul didactic trebuie să dea dovadă de corectitudine, să susțină competiția dintre studenți, însă nu trebuie în opinia mea, să solicite favoruri pentru a acorda note mai mari vreunui dintre studenți.

2.2. Integritatea academică – diferite Coduri de Etică universitate din țară și străinătate

Pentru un cadru legislativ complet și pentru pentru a releva poziția universităților din România în ceea ce privește etica și integritatea academică, am expus în următoarea secțiune diverse articole din Carta universitară a unor universități din țară și a codurilor aferente acestora. Un alt element important care se regăsește în aceste documente îl reprezintă transparența, care se referă a faptul că fiecare are aceleași șanse de reușită și că toți au acces la informațiile de care au nevoie și pe care sunt îndreptățiți să le primească.

Universitatea Nicolae Titulescu din București

Codul de etică al universității este un document public, disponibil pe pagina de internet a instituției⁶. Acest Cod de etică cuprinde mai multe mențiuni referitoare la integritate academică care pun în evidență faptul că fiecare membru al comunității universitare este dator de a se preocupa de evitarea oricăror situații susceptibile să creeze îndoieli cu privire la integritatea sa, în primul rând a conflictelor de interese.

De asemenea, Codul cuprinde toate libertățile pe care persoanele care fac parte din mediul academic le au, precum: exprimarea în mod liber, onestitatea intelectuală, posibilitatea fiecăruia de a-și alege programul de studii etc. Orice membru al comunității universitare își poate exprima în mod liber, în interiorul sau în exteriorul Universității, opiniile, fără a putea fi cenzurat, în limitele prevăzute de prezentul cod⁷. Un alt element important în opinia mea îl reprezintă transparența, care se referă a faptul că fiecare are aceleași șanse de reușită și că toți au acces la informațiile de care au nevoie și pe care sunt îndreptățiți să le primească. *Universitatea* asigură transparența cu privire la condițiile și regulile de desfășurare a concursurilor de admitere, de finalizare a studiilor, a concursurilor de ocupare a posturilor, a evaluărilor periodice ale angajaților, a interviurilor și procedurilor de

⁵ Elena Emilia Ștefan , *op.cit.*, 2021, p. 151.

⁶ Informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.univnt.ro/index.php/comisia-de-etica/> accesată la data de 09.02.2022.

⁷ Idem.

promovare, precum și cu privire la orice alte informații legate de criteriile de evaluare, aplicarea acestora, desfășurarea concursurilor și a obligațiile posturilor pe care candidații și le adjudecă în urma concursurilor⁸.

Universitatea Babeș Bolyai Cluj Napoca

Codul de etică și deontologie⁹ alocă un spațiu amplu integrității academice și evidențiază mai multe problematice precum: ce înseamnă integritatea academică, sfera relațiilor cadru didactic-student, onestitate intelectuală etc. Astfel, în art. 16 sunt enumerate mai multe încălcări ale obligației de integritate precum pretinderea de favoruri de orice natură, acceptarea de cadouri sau alte foloase materiale, prestarea de către student sau de către cadrul didactic a unor activități remunerate în favoarea rudelor acestora. Aceste încălcări sunt relevante în studiul integrității academice deoarece de cele mai multe ori persoanele care fac parte din acest mediu nu le au în vedere și le acceptă pentru a nu fi defavorizate sau pentru a nu fi puse într-o postură mai puțin plăcută.

Acest Cod reflectă vocația etică a Universității ca instituție de prestigiu, având ca principii competența și profesionalismul, colegialitatea, respectul între membrii ce fac parte din mediul academic, dreptatea și echitatea. Astfel că sunt încălcări ale acestor principii discriminarea sau tratarea inegală a membrilor comunității universitare, bazate pe criterii precum rasa, sex, etnie, orientare religioasă etc. Sunt încălcări ale obligațiilor privind dreptatea și echitatea: discriminarea sau tratarea inegală a membrilor comunității universitare, bazată explicit ori implicit pe criterii extraprofesionale precum rasa, sexul, etnia, religia, apartenența la grupuri minoritare, convingerile politice, orientările și preferințele personale etc. Acestea sunt interzise deoarece aduc atingeri grave drepturilor privind egalitatea de șanse. Totodată, aceste criterii extraprofesionale nu pot fi folosite în comunitatea universitară pentru a provoca discriminări inverse¹⁰.

Autonomous University of Barcelona – UAB

În cadrul universității din Barcelona funcționează Comitetul de etică, ce are rolul de a identifica problematice și de a formula recomandări în ceea ce privește mediul academic și de cercetare. De asemenea, Comitetul de etică este responsabil și de medierea conflictelor de natură etică. În cadrul Comitetului au fost elaborate

⁸ Idem.

⁹ Informație publică disponibilă la adresa : https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/files/etica/Codul_Etic_al_UBB.pd, accesat la data de 09.02.2022.

¹⁰ Idem.

un Cod de bune practici, un Manual de conflicte de interese și Declarația națională de integritate în cercetare¹¹.

În cadrul Universității din Barcelona este ales OMBUDS OFFICER¹² (ombudsman), care este ales de către Senatul Universității cu majoritate absolută și care are responsabilități precum: să primească plângeri și observații făcute cu privire la funcționarea universității, să garanteze respectarea a tot ceea ce este prevăzut în Statutul Universității și să prezinte sugestii cu privire la chestiunile semnalate de către membrii comunității universitare.

Olanda Academy Of Management

Codul de etică al Academiei de Management stabilește principii care stau la baza conduitei profesionale și prevede standard etice care se aplică membrilor din comunitatea academică. Standardele etice care stau la baza codului sunt: responsabilitate, integritate și respect pentru demnitate și drepturile omului¹³.

Ce este interesant de observat este faptul că acest cod de etică cuprinde câte o secțiune pentru fiecare membru ce face parte din mediul academic. Astfel, în ceea ce îi privește pe studenți, sunt impuse anumite reguli, și anume: respectul dintre aceștia, corectitudine, grijă. De asemenea, sunt puse în vedere îndatoririle pe care le au membrii academiei și anume : consilierea studenților, menținerea corectitudinii în ceea ce îi privește pe studenți și de a fi tratați în mod echitabil. Totodată, este de datoria acestora să manifeste respect pentru interesele și nevoile studenților și să le ofere sprijin în a contribui la educația și libertatea intelectuală.

Univeristatea Din Twente, Olanda

De departe, în opinia mea, cel mai interesant Cod de etică este prezent în Universitatea din Twente, Olanda. Universitatea a creat un Cod de conduită pentru comportament acceptabil și inacceptabil, în care este subliniat ce tip de comportament sunt așteptate în acest tip de mediu. Acestea sunt alcătuite pe categorii: comportament inacceptabil, precum intimidarea, hărțuirea sexuală. Bully-ing, discriminare, violența, agresiunea¹⁴.

În ceea ce privește agresiunea, codul prevede trei forme ale acesteia: agresiune verbal (porecle, strigare), agresiune fizică (lovitură, scuipat), agresiune

¹¹ Informații publice: http://pocu-intl.uefiscdi.ro/images/Rezultate/Raport_A4_2.pdf , accesat la data de 09.02.2022.

¹² Informații publice: <https://www.uab.cat/web/about-the-uab/governing-and-representative-bodies/ombuds-officer-1345667138422.html> accesat la data de 09.02.2022.

¹³ Traducerea îmi aparține. Informațiile sunt publice la adresa: <https://www.utwente.nl/en/bms/research/forms-and-downloads/academy-of-managementaom-code-of-ethics.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.

¹⁴ Traducerea îmi aparține. Informațiile sunt publice la adresa: <https://www.utwente.nl/en/bms/research/ethics/>, accesat la data de 09.02.2022.

psihologică (șantaj, umilință). În aceeași categorie intră și bully-ingul care a devenit din ce în ce mai întâlnit în mediul universitar și nu numai. Bully-ingul este definit ca un comportament repetat inacceptabil de către una sau mai multe persoane împotriva unei alte persoane și poate lua diverse forme, precum critici deschise, intimidare, farse, bârfe, zvonuri false, violență fizică.

Codul se aplică întregului personal, existând și un consilier de confidențialitate care vine în sprijinul personalului care se confruntă cu un asemenea comportament inadecvat. Acesta se bucură de o poziție independent și are îndatoriri precum confidențialitatea informațiilor celor care se confruntă cu o situație neplăcută, căutarea unei soluții pentru a-i pune capăt și asistarea persoanei care face plângere cu privire la un comportament inacceptabil.

2.3. Legislația integrității academice

Cadrul legislativ pe care se bazează etica și integritatea academică își are rădăcinile în Legea educației naționale nr.1/2011¹⁵. Această lege pune în vedere mai multe subiecte precum ce presupune integritatea academică, care sunt etapele de studiu, cum funcționează universitățile și ce principii au fiecare dintre ele. Este evidențiat faptul că autonomia universitară este garantată de Constituție și că libertatea academică este garantată prin Lege. De asemenea, Legea prevede ca fiecare universitate în parte să adopte un Cod de etică universitar în care să fie menționate principiile pe care le adoptă cât și mențiuni referitoare la încălcarea acestora.

Totodată prin Ordinul nr. 3 din 30 ianuarie 2018¹⁶ au fost incluse în planurile de învățământ pentru toate programele de studii universitare organizate în instituțiile de învățământ superior cursuri de etică și integritate academică. În opinia mea, această modificare a Legii educației naționale a fost bine-venită deoarece prin aceste cursuri fiecare student și cadru didactic va fi la curent cu ceea ce este etic și ce nu este etic. Orice persoană care face parte din mediul academic trebuie să fie la curent cu principiile care guvernează învățământul preuniversitar și superior, cu ceea ce este considerat imoral, cu drepturile și libertățile pe care le au în acest context academic.

Totodată, în ordinul nr.4783 din 30 august 2017¹⁷ a fost instituit regulamentul de organizare și management universitar în care sunt descrise rolul și atribuțiile CEMU (Consiliul de etică și management universitar). Cel mai important rol pe care îl are CEMU este acela de a determina și sprijini universitățile să pună în vedere politicile de etică și integritate universitară care să fie în conformitate cu

¹⁵ Legea educației naționale nr.1/2011, publicată în M.Of.nr. 18 din 10 ianuarie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

¹⁶ Ordinul ministrului nr. 3131 din 30 ianuarie 2018.

¹⁷ Ordinul nr.4783 din 30 august 2017.

prevederile legale. De asemenea, soluționează sesizările cu privire la încălcarea oricărei instituții de învățământ a obligațiilor impuse de Legea nr.1/2011. Este evident că la rândul lor membrii care fac parte din CEMU au obligația de a respecta normele impuse de etica și integritatea academică și de asemenea să evite conflictele de interese ce ar putea apărea.

2.4. Încălcarea eticii și integrității universitare

Un element ce poate fi considerat încălcare a eticii și integrității universitare este discriminarea. Discriminarea reprezintă aplicarea unui tratament diferit față de două sau mai multe persoane aflate în situații identice sau tratarea identică a unor persoane aflate în situații diferite, atât timp cât acest tratament este condiționat de unul dintre criteriile protejate de lege, precum: rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar¹⁸.

Fiecare Cod de etică conține pe lângă toate mențiunile și principiile, încălcări ale acestora. Abaterile pe care le săvârșesc anumite persoane pot intra în categoria malpraxisului academic. Când ne referim la principiul echității, nediscriminării și al egalității de șanse, în baza căruia accesul la învățare, cât și la procesele de selecție, promovare și evaluare a personalului din sistemul de învățământ se realizează fără discriminare și în mod echitabil, mai ales în contextul pandemic putem lua în vedere că anumite decizii pe care universitățile le iau cu privire fie la susținerea cursurilor ori a sesiunii de examene nu sunt întocmai etice și morale.

De exemplu, dacă un anumit profesor decide că un student care se află în carantină, fiind pozitiv cu virusul SARS-COV2 și neavând posibilitatea de a participa la examenul fizic, acesta să dea direct examenul în restanță, consider că nu este corect nici față de el și nici față de colegii săi. În acest context pandemic, o soluție ar fi să se organizeze o sesiune de examene pentru cei care au fost contaminați și nu au avut posibilitatea de susține examenul fizic. Deși pentru mulți, acest context pandemic nu este unul favorabil, trebuie să fie găsite soluții benefice atât pentru cadrele didactice cât și pentru studenți. De asemenea, nu ar fi corect ca pe baza deciziei fiecăruia de a se vaccina sau nu, să fie discriminați și să nu poată participa la activitățile universitare.

Diverse universități din România¹⁹ au decis că studenții vor intra și vor participa la cursuri doar pe baza certificatului verde, fiind o decizie iminentă din punct de vedere al Constituției care susține egalitatea în drepturi, orice formă sau

¹⁸ Art 2.din Ordonanța de Guvern nr. 137 din 31 august 2000, publicată în M.Of nr.166 din data de 7 martie 2014.

¹⁹ Informații publice: <https://www.activenews.ro/stiri/Avem-Dovada-Conditionarea-studentilor-UMF-de-vaccinare-este-ILEGALA.-Decizia-rectorului-UMF-Iasi-este-anti-constitucionala.-Ministerul-Sanatatiei-a-raspuns-Avocatului-Poporului-intr-o-speta-similara-legata-de-efectuarea-stagiului-de-practica.-DOCUMENTE-166848>, accesat la data de 09.02.2022.

manifestare de excludere, limitare, tratament diferențiat în favoarea unei persoane sau a unui grup de persoane, în condițiile neadministrării vaccinului, ar constitui discriminare, pe acest temei, fiind ilegală și neconstituțională²⁰.

De asemenea, din punctul meu de vedere, încălcări ale principiului academic îl reprezintă și anumite activități desfășurate între profesor/student/masterand/, precum: acceptarea de cadouri sau alte foloase materiale, tolerarea copiatului sau orice altă formă de fraudă care are loc în timpul examinării. Au fost cazuri publice mediatizate²¹ în cadrul anumitor universități în care profesorii au cerut foloase materiale pentru a trece un anumit student la un examen sau cazuri în care au existat studenți ce au fost lăsați de către profesori să fraudeze anumite examene prin prisma faptului că există o relație de prietenie, rudenie între cadrul didactic și student/părinții acestuia, însă nu dorim să dezbatem aceste subiecte ci doar le-am menționat.

Plagiatul reprezintă și el o formă de încălcare a bunei conduite academice. Plagiatul reprezintă “expunerea într-o opera scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice, extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a se face trimitere la sursele originale²².”

Pentru a fi împiedicat plagiatul, trebuie în primul rând să fie luat în considerare dacă membrii universitari cunosc termenul de plagiat și ceea ce presupune acesta. Marea majoritate a cazurilor de plagiat se datorează faptului că mulți dintre aceștia nu cunosc cum ar trebui procedat pentru a nu plagia, lucru ce se poate îndrepta prin a fi introduse cursuri despre etica universitară încă din primii ani de studiu. Trebuie urmat un set de reguli simple: trimiteri textuale la cuvintele folosite, folosirea ghilimelelor când este folosit un citat, cuvinte înlocuite cu sinonime și citarea surselor este obligatorie.

În ceea ce privește sancțiunile, acestea pot fi una sau mai multe: avertisment scris, retragerea tuturor lucrărilor publicate prin încălcarea normelor de bună conduită etc. Tipul sancțiunii este stabilit de către Comitetul de etică și de către directorul/decanul în cel mult 30 de zile. Cazurile în care plagiatul a fost total, vor fi sancționate cu desfacerea contractului de muncă sau exmatricularea²³.

²⁰ Informație disponibilă la adresa: <https://www.ces.ro/newlib/PDF/proiecte/2021/b222.pdf...> accesat la data de 09.02.2022.

²¹ Sursa preluată din mass media.

²² Art.4 Legea nr.206/2004 privind buna conduită academică (...).

²³ Informații publice: <http://araba.ils.unibuc.ro/wp-content/uploads/2014/10/Ghid-impotriva-plagiaturii.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.

Studiu de caz-

Pentru a evidenția rolul pe care integritatea o are în mediul academic am aplicat un chestionar mai multor studenți, prin care fiecare și-a exprimat opinia în vederea importanței eticii și în conexiune cu contextul pandemic cu care ne confruntăm. Mai departe voi prezenta răspunsurile fiecărui student și voi scrie concluziile în urma chestionarului. Studiul de caz pe care l-am aplicat conține următoarele întrebări:

1. Cunoașteți ce este integritatea academică? Descrieți în câteva cuvinte.
2. Care este cea mai importantă valoare etică în mediul universitar și de ce?
3. Cum credeți că ar trebui procedat în cazul unei abateri de la buna conduită academică?
4. Cum ar trebui să fie profesorul ideal în mediul universitar?
5. Considerați că pe timpul pandemiei au fost abateri de la Codul de etică? Ați schimba cu ceva prevederile actualului cod de etică al universității în acest context pandemic?

Studiu de caz 1- răspunsuri chestionar 1

Integritatea academică reprezintă un set de reguli morale ce trebuie respectate de toate persoanele care fac parte din mediul universitar și care vin în ajutorul acestor persoane pentru a le garanta libertatea necesară.

Din punctul meu de vedere cea mai importantă valoare etică este respectul dintre studenți și profesori, confidențialitatea și faptul că fiecare student trebuie să aibă aceleași șanse de a promova examenele și susținerea din partea cadrelor didactice a ideilor noi cu privire la orice materie.

Consider că indiferent din partea oricărui membru ar veni abaterea, aceasta trebuie în primul rând recunoscută și discutată cu persoanele aflate într-o situație de acest gen. De asemenea, dacă abaterea este suficient de gravă încât să prejudicieze pe unul dintre membrii, să fie luate măsuri pentru a fi îndreptată situația, fără favoritisme.

Profesorul ideal este cel care predă materia, explică, pune întrebări și dezbate subiectele predate. Totodată, este implicat în relația cu studenții, îi încurajează să participe la diferite conferințe sau concursuri și le vine în sprijin cu anumite sfaturi. Este important ca profesorul să trateze studenții la fel, fără favoritisme și diferențe.

Consider că au fost anumite abateri, în ceea ce privește alegerea fiecăruia de a se vaccina. Nu este corect să fie impusă vaccinarea pentru a participa la cursuri sau la sesiunea de examene. De asemenea, atât timp cât cursurile s-au desfășurat online, ar fi corect față de studenți ca și sesiunea să fie la fel.

(STUDENT X de la Facultatea X din Iasi)

Studiu de caz răspunsuri chestionar 2

Consider că integritatea este un principiu ce trebuie respectat de toți cei care își desfășoară activitatea în mediul universitar.

Cea mai importantă valoare este respectul și corectitudinea.

Consider că trebuie să existe reguli pe care trebuie să le respectăm, iar în caz contrar persoana care săvârșește vreo abatere să fie sancționată conform legii.

Profesorul ideal este acel profesor care se comportă frumos, fără să jignească studenții și care tratează fiecare student în mod egal, fără să ceară favoruri de orice natură.

În afara faptului că nu există o siguranță de la începutul semestrului despre cum se vor desfășura cursurile pentru ca studenții să știe din timp cum să procedeze cu cazarea, consider că majoritatea deciziilor care au fost luate au fost în regulă în legătură cu situația pandemică actuală. În cazul în care seminarele/orele practice se desfășoară cu predare de pe video-proiector, nu ar fi corect ca studenții să vină fizic în condițiile în care ar putea avea același rezultat și de acasă.

(Student Y din Facultatea Y din București)

Studiu de caz răspunsuri chestionar 3

După părerea mea integritatea reprezintă o valoare de care studenții și profesorii pot beneficia fiind de ajutorul pe ambele părți.

Consider că cea mai importantă valoare etică este respectul reciproc dintre studenți și profesori și totodată comunicarea dintre cele două părți.

Depinde de gravitatea situației, în cazul în care un profesor nu are un comportament adecvat față de un anumit student, primul pas pe care trebuie să îl facă studentul în cauză este să discute în privat cu profesorul respectiv pentru a afla motivele problemei. În cazul în care după acest prim pas se agravează situația studentul ar trebui să apeleze la îndrumătorul de an/ conducerea facultății.

Un profesor în mediul academic ar trebui să fie imparțial față de toți studenții, să comunice cu reprezentanții grupelor pentru eventualele schimbări ce ar putea apărea de-a lungul semestrului și să nu acorde note diferite bazate pe anumite criterii, cum ar fi genul, culoarea pielii, naționalitatea.

În cazul în care universitatea anunță faptul că prima parte a semestrului va decurge în regim online, această decizie ar trebui să rămână validă până la sfârșitul semestrului deoarece universitatea respectivă trebuie să ia în calcul faptul că pot exista anumiți studenți ce provin din alte localități, iar unii dintre ei nu doresc să plătească chirie/ taxa la cămin fără să folosească aceste servicii. Astfel, dacă s-ar lua în calcul această metodă studenții nu ar mai fi predispuși la un stres în plus că nu au unde să stea în cazul în care facultatea ar schimba regimul de învățare pe perioada pandemiei. Totodată, în cazul în care sunt anumite teste(nu examene), la

care studenților li se cere să le susțină fizic, iar din grupa respectivă este cel puțin un student care se află în izolare contaminat cu noul virus, consider că este corect ca toți studenții să susțină acel test online.

(Student Z din Facultatea Z din București)

În urma aplicării chestionarului am observat că studenții cunoșteau în mare parte la ce se referă integritatea academică și la ce se referă în mediul universitar.

Un lucru interesant este faptul că majoritatea studenților sunt nemulțumiți cu privire la schimbările bruște din cauza pandemiei. Acest factor îi face pe studenți să fie mai stresați în legătură cu examenele și în legătură cu temele pe care le au de predate. Studenții pun accent pe corectitudine și comunicarea dintre aceștia și cadrele didactice și mai ales pe faptul că profesorii nu trebuie să favorizeze pe nimeni pe baza niciunui criteriu. De asemenea, studenții pun accent pe evitarea discriminării, mai ales prin prisma hărțuirii pentru că aceasta îi afectează la nivel psihic și le afectează imaginea pe care o au în cadrul universitar.

Dreptatea și echitatea este un principiu care trebuie respectat în cadrul academic, fără de care nu ar putea funcționa sistemul însă de multe ori există cazuri nefericite, în care nu mai există transparență și nici egalitate de șanse pentru toți membrii.

III. Concluzii

Consider că am îndeplinit obiectivele de creștere pe care mi le-am propus. Apreciez, în concluzie despre conceptul de etică și integritate academică că trebuie să existe în orice mediu în care o persoană se desfășoară, indiferent de context, fie el universitar sau nu, fiecare persoană trebuie să aibă un comportament adecvat și principii etice, morale.

Prezentul studiu și-a propus și a și realizat o trecere succintă prin cadrul legal, a prezentat Coduri de etică la nivel național și European relevante în materia eticii și integrității academice și de asemenea, o analiză amănunțită în ceea ce privește încălcări ale principiilor integrității și exemple pe măsură.

Consider că fiecare individ care face parte din acest mediu academic trebuie să cunoască acest set de reguli și să îl folosească în scop propriu. Desigur, cursul de etică și integritate academică prezintă un caracter de noutate, însă introducerea lui în programa studenților a fost un pas către educarea acestora ca viitori indivizi ce fac parte nu numai din mediu academic ci și în societate. În plus, s-a observat și aplicabilitatea practică cursului, cel puțin din chestionarul adrest studenților.

Referințe bibliografice

- Elena Emilia Ștefan, *etică și integritate academică*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2021
- Emanuel Socaciu, Constantin Vică, Emilian Mihailov, Toni Gibea, Valentin Mureșan, Mihaela Constantinescu, *etică și integritate academică*, Ed. Universității din București, 2018, disponibil online la adresa: <https://eticasiintegritate.unibuc.ro/wp-content/uploads/2018/11/Etica-si-integritate-academica.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.
- Codul de etică și deontologie profesională universitară Nicoale Titulescu - <https://www.univnt.ro/index.php/comisia-de-etica/>, accesat la data de 09.02.2022.
- Codul de etică și deontologie profesională UBB- https://www.ubbcluj.ro/ro/de-spre/organizare/files/etica/Codul_Etic_al_UBB.pdf, accesat la data de 09.02.2022.
- Code of ethics Academy of Management- <https://www.utwente.nl/en/bms/research/forms-and-downloads/academy-of-managementaom-code-of-ethics.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.
- Code of ethics University of Twente- <https://www.utwente.nl/en/service-portal/services/hr/resources/integrity/codes-of-conduct/code-of-ethics-english.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.
- Analiza bunelor practici de la nivel internațional privind etica și integritatea în învățământul superior- http://pocu-intl.uefiscdi.ro/images/Rezultate/Raport_A4_2.pdf, accesat la data de 09.02.2022.
- Legea educației naționale nr. 1/2011, publicată în M.Of. nr. 18 din 15 octombrie 2011, cu modificările și completările ulterioare.
- Ordin nr. 3.131 din 30 ianuarie 2018 , publicat în M.Of. nr. 140 din data de 14 februarie 2018.
- Ordinul nr. 3.879 din 2 mai 2012 publicat în M.Of. nr.364 din data de 10 mai 2012.
- Ghid împotriva plagiatului-Universitatea din București- <http://araba.ils.unibuc.ro/wp-content/uploads/2014/10/Ghid-impotriva-plagiatului.pdf>, accesat la data de 09.02.2022.

ACTIVITATEA AUTORITĂȚILOR PUBLICE SUB AUSPICIILE PANDEMIEI

Virginia Ana-Maria STANCIU*

Abstract

Viața unei societăți este indisolubil legată de modul în care administrația publică răspunde exigențelor sociale. Studentă fiind am fost interesată să investighez mai multe aspecte ale pandemiei. Prezenta lucrare urmărește așadar să prezinte o serie de aspecte referitoare la activitatea autorităților publice în împrejurimi extrem de nefavorabile, generate de o situație excepțională și anume pandemie. Analiza naturii și a efectelor juridice ale pandemiei generate de coronavirusul SARS-CoV-2 asupra autorităților publice este o preocupare recentă și continuă a specialiștilor în drept. Nu în ultimul rând este un subiect care ne preocupă și pe noi studenții, întrucât imediat ce s-a instalat pandemia ne-am desfășurat activitatea didactică în sistem online. Ca și orizont de timp pe care l-am avut în vedere, prezenta lucrare urmărește activitatea autorităților publice din martie 2020 până în prezent.

De asemenea, în finalul lucrării mele voi prezenta un studiu de caz, respectiv am fost interesată să aflu părerea colegilor mei, studenți în anul II la Facultatea de Drept, față de desfășurarea activității didactice online comparativ cu activitatea față în față, la facultate.

Cuvinte cheie: *Constituție, autoritate publică, pandemie, act administrativ, Președinte.*

I. Introducere.

Prezenta lucrare propune o analiză din punct de vedere al dreptului administrativ a activității autorităților publice în pandemia cauzată de virusul Corona și impactul măsurilor luate de aceste autorități asupra populației.

Nu vom dezvolta foarte mult activitatea tuturor autorităților publice din țara noastră ci ne vom referi la autoritățile executive precum și, vom exemplifica actele administrative ale acestor autorități de la debutul pandemiei, martie 2020- prezent.

Prin urmare, lucrarea mea va conține o componentă de doctrină pentru a clarifica terminologia pe care o voi utiliza pe parcursul lucrării, apoi o parte de legislație pentru ca la finalul lucrării să prezint un studiu de caz, construit de mine.

* Studentă, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu”, București, (email:virginiadr166620@univnt.ro). Această lucrare a fost coordonată de conf.univ.dr. Elena Ștefan, email: stefanelena@univnt.ro.

Am început cursurile universitare în pandemie și am desfășurat activitatea didactică în anul I de facultate în mediul online, activitate care continuat și în anul II de facultate sub această formă. Prin urmare, documentarea subiectului pe care îl propun pornește de la curiozitatea personală de a clarifica anumite aspecte ale acestei perioade pe care o traversăm, făcând apel la legislație în primul rând.

Lucrarea va prezenta și câteva elemente de fapt, desprinse din realitatea vremurilor neobișnuite pe care le trăim, privitoare la influența asupra exercitării activității autorităților publice în timpul pandemiei.

II. Conținut lucrare

2.1. Clarificări terminologice

Primul act administrativ pe care îl menționez este decretul Președintelui României pentru declararea stării de urgență pe teritoriul României. După cum am învățat la cursurile de drept constituțional și drept administrativ, Președintele României este o autoritate publică. Iar în raport de organizarea administrației publice din țara noastră și avem în vedere piramida autorităților publice, instituția Președintelui este o autoritate publică centrală.

Ce este o autoritate publică?

Pentru a putea oferi răspunsul, apelăm la legislație și la doctrină. În documentarea acestui subiect, sursele pe care le-am analizat sunt cursuri de drept administrativ și pe acestea le-am menționat la notele de subsol și bibliografie¹.

Denumirea generică de “autoritate publică” este utilizată pentru a evoca funcționarii publici care intră în contact nemijlocit cu cetățeanul. Prin “autoritate publică” se înțelege un colectiv organizat de oameni care exercită prerogativele de putere publică, fie într-o activitate statală, fie într-o activitate din administrația locală autonomă.

Constituția României operează cu noțiunea de autoritate publică, care are în vedere organele de stat, respectiv organele administrativ-locale, având la bază principiul autonomiei locale.

Așa cum arată doctrina noastră: “din punct de vedere al legislației aplicabile, se observă că legiutorul aduce clarificări asupra noțiunii de administrației publice și avem în vedere Legea contenciosului administrativ nr.554/2004 precum și Codul administrativ²”.

¹ Indic în acest sens cursurile de drept administrativ: Marta Claudia Cliza, Claudiu Constantin Ulariu, *Drept Administrativ*, Editura Pro Universitaria, București, 2020 și Elena Emilia Ștefan, *Drept administrativ Partea a II-a, Curs universitar*, ediția a IV-a, revăzută și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2022.

² Elena Emilia Ștefan, *Drept administrativ Partea a II-a, Curs universitar*, ediția a IV-a, revăzută și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2022, p.127.

În primul rând, conceptul de autoritate publică îl regăsim consacrat în Titlul III al Constituției României, având denumirea expresă-Autoritățile publice. La rândul său, Codul administrativ³, în art.5 lit. k) definește autoritatea publică prin aceea că reprezintă un: „organ de stat sau al unității administrativ-teritoriale care acționează în regim de putere publică pentru satisfacerea unui interes public”⁴.

“Autoritatea publică este potrivit prevederilor Legii contenciosului administrative nr.554/2004 art. 1 alin.(1) lit. b), orice organ de stat sau al unităților administrativ-teritoriale, care acționează în regim de putere publică, pentru satisfacerea unui interes legitim public⁵. De asemenea, în art. 5 lit. l) din Codul administrativ este întâlnit conceptul de administrație publică, prin care se înțelege „autoritatea publică care acționează pentru organizarea executării sau executarea în concret a legii sau pentru prestarea serviciilor publice”⁶.

Literatura de specialitate afirmă că: „organele administrației publice reprezintă acele structuri organizaționale care, potrivit Constituției și legilor, au personalitate de drept public și acționează, din oficiu, pentru executarea legii sau prestarea serviciilor publice, în limitele legii, sub controlul, direct sau indirect, al Parlamentului”⁷.

Din interpretarea prevederilor Constituției României, înțelegem că forma de guvernământ este republica, statul este democratic iar regimul politic este semiprezidențial atenuat, caracterizat prin principiul separației și echilibrului puterilor în stat în cadrul democrației constituționale. Potrivit art. 1 alin.(4) Constituție: “În România respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie”.

Aceste puteri sunt:

- a. puterea legislativă exercitată de Parlament prin intermediul celor două Camere: Senatul și Camera Deputaților.
- b. puterea executivă care este împărțită între președintele statului, Guvern și celelalte autorități ale administrației publice.
- c. puterea judecătorească, care este deținută de către instanțele judecătorești.

Cele trei puteri se găsesc în echilibru, nici una dintre ele nu o domină pe cealaltă, ci acționează autonom și colaborează, asigurând buna funcționare a statului, în ansamblul său. Prin urmare, Președintele României face parte din puterea executivă și are dreptul potrivit Constituției să emită decrete.

³ Ordonanță de Urgență privind Codul administrativ nr. 57 din 3 iulie 2019, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare.

⁴ Cod Administrativ, art.5 lit. k).

⁵ Elena Emilia Ștefan, *Drept administrativ Partea a II-a, Curs universitar*, ediția a IV-a, revăzută și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2022, p.127.

⁶ Cod Administrativ, art.5 lit. l).

⁷ Marta-Claudia Cliza, Constantin-Claudiu Ulariu, *Drept Administrativ*, Editura Pro Universitaria, București 2020, p.9.

2.2. Regimul juridic al decretului Președintelui României

“Decretul este actul juridic al Președintelui României, adică manifestări de voință unilaterale care, emise în exercitarea atribuțiilor conferite lui prin Constituție, urmăresc să producă efecte juridice⁸”. Art. 100 din Constituția României se referă numai la actele juridice ale Președintelui nu și la cele cu caracter exclusiv politic ale acestuia care pot fi, spre exemplu: mesaje, declarații, comunicate, apeluri etc.

Art. 100 stabilește în alineatul (2) o serie de situații în care decretele emise de Președintele României vor trebui contrasemnate de primul ministru, contrasemnarea, în acest caz, fiind o condiție de valabilitate. Per a contrario, se înțelege că, în aceste situații, lipsa contrasemnăturii primului-ministru pe acele decrete ale Președintelui României atrage sancțiunea nulității absolute.

Potrivit Constituției, necesită contrasemnarea primului ministru decretele cu privire la încheierea tratatelor internațional în numele României, acreditarea și rechemarea reprezentanților diplomatici ai României și înființarea, desființarea și schimbarea rangului misiunilor diplomatice, declararea mobilizării generale sau parțiale a armatei, luarea unor măsuri urgente în vederea respingerii unor agresiuni, instituirea stării de asediu sau a stării de urgență, conferirea de decorații și titluri de onoare, acordarea gradelor de mareșal, general și amiral. Fără contrasemnătura primului ministru, decretul este lovit de nulitate⁹.

“Natura juridică a decretului prezidențial este de act administrativ, prin urmare decretul poate fi supus atacului în contenciosul administrativ¹⁰”. În contextul generat în anul anul 2020 de virusul COVID, decretele prezidențiale pot fi și acte administrative normative. În acest sens cele două decrete ale Președintelui cu impact asupra desfășurării activității autorităților și care ne-au afectat și pe noi cetățenii dar și pe noi studenții sunt:

- Decret privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României¹¹;
- Decret privind prelungirea stării de urgență pe teritoriul României¹².

Aceste decrete au fost primele acte administrative emise ca urmare a situației excepționale prin care am trecut în primăvara anului 2020, la debut de pandemie.

⁸ Marta-Claudia Cliza, Constantin-Claudiu Ulariu, *Drept Administrativ*, Editura Pro Universitaria, București 2020, p.119.

⁹ Constituția României articolul 100 alin.(2)

¹⁰ Pentru mai multe detalii despre contenciosul administrativ a se vedea lucrarea: Elena Emilia Ștefan, *Drept administrativ Partea a II-a, Curs universitar*, ediția a IV-a, revăzută și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2022, pp.104-177.

¹¹ Decret privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României nr. 195/2020 din 16 martie 2020, publicat în Monitorul Oficial nr.212 din 16 martie 2020.

¹² Decret privind prelungirea stării de urgență pe teritoriul României nr. 240/2020 din 14 aprilie 2020, publicat în Monitorul Oficial nr.311 din 14 aprilie 2020.

Conform Ordonanței de Urgență nr. 1 din 21 ianuarie 1999¹³, articolul 3, “Starea de urgență reprezintă ansamblul de măsuri cu caracter politic, economic, social și de origine publică, instituit în întreaga țară sau în anumite zone ori în unele unități administrativ-teritoriale, în următoarele situații:

a) existența unor amenințări la adresa siguranței naționale sau democrației constituționale, ceea ce face necesare apărarea instituțiilor statului de drept și menținerea sau restabilirea stării de legalitate;

b) iminenta producerii ori producerea unor dezastre, ceea ce face necesare prevenirea, limitarea și înlăturarea efectelor acestora.”

2.3. Alte acte administrative cu impact asupra activității didactice

Primul act pe care îl menționăm este *Ordin comun al ministrului educației și al ministrului sănătății* pentru aprobarea măsurilor de organizare a activității în cadrul unităților/instituțiilor de învățământ în condiții de siguranță epidemiologică pentru prevenirea îmbolnăvirilor cu virusul SARS-CoV-2¹⁴.

Conform art.(3), alin.(1) din actul normativ amintit: “consiliul de administrație al unității de învățământ propune aplicarea scenariului de organizare și desfășurare a cursurilor în unitatea de învățământ, după cum urmează:

- Scenariul 1: Participarea zilnică cu prezență fizică a tuturor antepreșcolărilor, preșcolărilor și elevilor în unitățile de învățământ, cu respectarea și aplicarea tuturor normelor de protecție indiferent de rata de incidență cumulată, cu respectarea tuturor normelor de prevenire a răspândirii infecțiilor cu SARS-CoV-2, până la suspendarea cursurilor cu prezență fizică, pe baza cazurilor confirmate în grupă/clasă/unitate de învățământ/conexă
- Scenariul 2: Participarea zilnică în sistem online a elevilor cu aplicarea dispozițiilor art. 6, în funcție de cazurile confirmate de îmbolnăvire cu virusul SARS-CoV-2 într-o clasă/grupă/unitate de învățământ/conexă, respectiv suspendarea cursurilor cu prezență fizică la nivelul grupei/clasei/unității de învățământ/conexe”

Alin.(3) din același articol face referire la cursurile universitare, care urmează să se desfășoare astfel:

- “Scenariul 1: Participarea fizică în instituția de învățământ superior a tuturor studenților/cursanților la toate activitățile didactice, conform programului de desfășurare a acestora, cu respectarea și aplicarea tuturor normelor de

¹³ Ordonanța de Urgență nr. 1/1999 din 21 ianuarie privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, publicată în Monitorul Oficial nr.22 din 21 ianuarie 1999.

¹⁴ Ordin pentru aprobarea măsurilor de organizare a activității în cadrul unităților/instituțiilor de învățământ în condiții de siguranță epidemiologică pentru prevenirea îmbolnăvirilor cu virusul SARS-CoV-2, publicat în Monitorul Oficial nr.942 din 1 octombrie 2021.

protecție, astfel încât să fie asigurată o suprafață de minimum 1²/student pentru orele de curs/seminar.

- Scenariul 2: Participare în sistem mixt — prezență fizică și online, în funcție de specificul programelor de studiu, de infrastructura și de condițiile epidemiologice, conform procedurilor proprii fiecărei universități
- Scenariul 3: Participarea tuturor studenților/cursanților la activități didactice online”.

Acest act normativ a fost pentru noi, studenții, cel mai dătător de speranță în sensul că se prevedea la orizont întoarcerea la facultate, întâlnirea fizică cu profesorii și colegii noștri. Din păcate, situația epidemiologică nu a ținut cu noi și cursurile au continuat tot în format online.

În acest sens, indic măsura luată la Universitatea Nicolae Titulescu unde sunt studentă, cu privire la modul de desfășurare a cursurilor la începutul anului universitar 2020-2021¹⁵: “Măsurile adoptate privind modalitatea de începere a anului universitar 2021-2022 sunt menite să asigure o educație de înaltă calitate și accesul echitabil la actul educațional. Pentru anul universitar 2021-2022 cele 3 facultăți își vor desfășura activitățile didactice după cum urmează.

Pentru Facultatea de Drept, seminarele de la cursurile de licență se vor desfășura cu prezență fizică, iar cursurile se vor desfășura în sistem mixt/hibrid; studenții de la fiecare dintre cei 4 ani de studiu vor fi împărțiți în câte 2 serii, iar fiecare dintre serii va participa fizic la cursuri în mod alternativ, o săptămână seria I, o săptămână seria II. În săptămâna în care o serie nu participă fizic la cursuri, aceasta va desfășura activitatea de curs prin prezență online. Pentru cele 5 programe de master, toate activitățile didactice se vor desfășura cu participarea fizică.

Pentru Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor toate activitățile didactice se vor desfășura online. Pentru Facultatea de Relații Internaționale și Administrație toate activitățile didactice se vor desfășura online”.

Un alt act este Ordin comun ministrul sănătății și ministrul afacerilor interne privind instituirea obligativității purtării măștii de protecție, efectuării triajului epidemiologic și dezinfectării mâinilor pentru prevenirea contaminării cu virusul SARS-CoV-2, pe durata stării de alertă, (privind obligativitatea purtării măștii)¹⁶.

Prin articolul 1 al acestui act normativ s-a instituit obligativitatea purtării măștii de protecție, astfel încât să acopere nasul și gura, în toate spațiile publice închise și deschise, precum și la locul de muncă și în mijloacele de transport în comun.

¹⁵ Informație publică, disponibilă online la adresa de internet <https://www.univnt.ro/index.php/de-sfasurarea-activitatii-didactice-2021-2022/>, accesată la data de 06.03.2022.

¹⁶ Ordin privind instituirea obligativității purtării măștii de protecție, efectuării triajului epidemiologic și dezinfectării mâinilor pentru prevenirea contaminării cu virusul SARS-CoV-2, pe durata stării de alertă, publicat în Monitorul Oficial, nr.2021 din 25 octombrie 2021.

Alineatul (2) al aceluiași articol enumeră persoanele exceptate de la regula prevăzută în alineatul(1), și anume: copiii cu vârsta mai mică de 5 ani, persoanele care la locul de muncă sunt singure în birou, prezentatorii TV și invitații acestora, cu condiția respectării distanței de 3 metri între persoane, reprezentanții cultelor religioase, în timpul slujbelor, cu condiția respectării distanței de 3 metri între persoane, persoanele care desfășoară activități fizice intense și/sau în condiții de muncă solicitante (temperaturi ridicate, umiditate crescută etc.) sau activități sportive.

Din informațiile publice, începând cu data de 9 martie ministrul educației a solicitat reluarea activității didactice în format fizic și indic în acest sens un comunicat de pe pagina de internet a ministerului¹⁷.

III. Studiu de caz

În cele ce urmează doresc să prezint un studiu de caz și anume, un chestionar pe care l-am adresat colegilor mei, pentru a vedea cum aceștia au fost afectați de pandemie în activitatea didactică. Concret, am adresat un număr de 5 întrebări unui număr de 15 colegi, aflați în anul II la Facultatea de Drept.

Întrebările pe care eu le-am propus și pe care le-a adresat colegilor mei au fost următoarele:

Întrebarea 1. Preferați desfășurarea activității didactice online sau față în față?

Întrebarea 2. V-a afectat în vreun fel desfășurarea activității didactice online?

Întrebarea 3. A scăzut participarea dumneavoastră la ore la activitatea didactică online?

Întrebarea 4. Vă puteți menține concentrarea la un număr de 4 cursuri sau seminare desfășurate online comparativ cu față în față?

Întrebarea 5. Ce puncte tari vedeți din activitatea online?

În cele ce urmează, vă prezint în sinteză modul în care colegii mei au răspuns la chestionarul adresat.

Astfel, majoritatea studenților au răspuns că preferă desfășurarea activității online, iar aceasta nu i-a afectat în vreun fel, fiind obișnuiți încă din semestrul doi clasa a 12-a nu a fost foarte greu să se acomodeze.

Participarea la ore nu a scăzut, dar este mai greu să își mențină concentrarea la un număr de 4 cursuri sau seminare desfășurate online, deoarece apar și alte distrageri, iar interesul pentru studiu scade.

La întrebarea numărul 5, majoritatea colegilor au spus că cel mai avantajos lucru în activitatea online este nedeplasarea către facultate, iar costurile pentru cazare și transport scad automat și astfel pot investi cât mai mult în materialele didactice.

¹⁷ Informație publică pe pagina de internet: https://www.edu.ro/declaratie_presa_ministru_desfasurarea_activitati_didactice_scoli_20_2022, accesată la data de 13.03.2022.

Singurele *dezavantaje* privind activitatea online, de la începutul facultății și până în prezent, sunt că: nu am putut să ne cunoaștem între noi, nu s-au legat prietenii, nu am putut să interacționăm cu profesorii așa cum ne-am fi dorit, și nu în ultimul rând, nu am putut să trăim viața de student la care visăm, nu am avut parte de toate experiențele frumoase din această perioadă.

IV. Concluzii

În prezenta lucrare am analizat din punctul de vedere al studentului aflat în anul II de facultate cum anume s-a desfășurat activitatea autorităților publice în perioada martie 2020-prezent, ca urmare a virusului Corona ce a declanșat pandemia. În acest sens am arătat că primul act care ne-a impactat pe toți a fost decretul Președintelui României de declarare a stării de urgență pe teritoriul României dar și alte acte administrative ale autorităților statului.

De departe, cel mai interesant în lucrarea mea este studiul de caz pe care l-am construit cu intenția de a afla și de la alți studenți cum anume le-a afectat viața și activitatea didactică în pandemie. În concluzie, marea majoritate a colegilor au afirmat că am fost afectați în toată această perioadă în sensul că nu s-au putut lega prietenii comparativ cu activitatea față în față și că am fost lipsiți de experiențele frumoase ale vieții studențești.

Referințe bibliografice

- Marta-Claudia Cliza, Constantin-Claudiu Ulariu, *Drept Administrativ*, Editura Pro Universitaria, București, 2020.
- Elena Emilia Ștefan, *Drept administrativ Partea a II-a, Curs universitar*, ediția a IV-a, revăzută și actualizată, Editura Universul Juridic, București, 2022.
- Constituția României revizuită.
- Decret privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României, nr. 195/2020 din 16 martie 2020, publicat în Monitorul Oficial nr.212 din 16 martie 2020.
- Decret privind prelungirea stării de urgență pe teritoriul României nr. 240/2020 din 14 aprilie 2020, publicat în Monitorul Oficial nr.311 din 14 aprilie 2020.
- Ordonanță de Urgență privind Codul administrativ nr. 57 din 3 iulie 2019, publicată în Monitorul Oficial nr. 555 din 5 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare.
- Ordonanța de Urgență nr. 1/1999 din 21 ianuarie privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, publicată în Monitorul Oficial nr.22 din 21 ianuarie 1999.
- Ordin pentru aprobarea măsurilor de organizare a activității în cadrul unităților/instituțiilor de învățământ în condiții de siguranță epidemiologică pentru prevenirea îmbolnăvirilor cu virusul SARS-CoV-2, publicat în Monitorul Oficial nr.942 din 1 octombrie 2021.
- Ordin privind instituirea obligativității purtării măștii de protecție, efectuării triajului epidemiologic și dezinfectării mâinilor pentru prevenirea contaminării cu virusul SARS-CoV-2, pe durata stării de alertă, publicat în Monitorul Oficial, nr.1017 din 25 octombrie 2021.

- <https://www.univnt.ro/index.php/desfasurarea-activitatii-didactice-2021-2022/>, accesată la data de 06.03.2022.
- https://www.edu.ro/declaratie_presa_ministru_desfasurare_activitati_didactie_scoli_20_2022, accesată la data de 13.03.2022.

DISCRIMINAREA ÎN MEDIUL ACADEMIC

Adina-Maria ENACHE*

Abstract

În contextul dispozițiilor legale în vigoare în materia drepturilor omului atrage atenția grija cu care este legiferată egalitatea și nediscriminarea. Există numeroase reglementări prin care s-a creat un cadru favorabil dezvoltării unei culturi a diversității și toleranței, iar societatea actuală este mai deschisă ca oricând la acceptarea diferențelor sociale. Contrar evoluției pe acest plan, continuă să existe în paralel discriminarea, chiar în medii în care prestația și educația stau la baza culturii grupului, precum cel academic.

Prezentul studiu răspunde la întrebarea „ce este discriminarea?”, propune o trecere succintă prin cadrul legal, prezintă modalitățile de discriminare și o analiză a cărților unor universități importante din România din punctul de vedere al împiedicării actelor de separare socială, dar și a codurilor de etică. Există o secțiune dedicată discriminării ce are loc în rândul cadrelor universitare și dificultatea de avansare a femeilor în posturi de conducere în mediul academic. De asemenea, lucrarea prezintă un subiect actual, anume discriminarea în funcție de vaccin, în special în rândul studenților, prin studii de caz.

Cuvinte cheie: lege, discriminare, mediu universitar, studenți, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.

I. Introducere

Tema acoperă într-un mod actual problema discriminării ca principiu ce face parte integrată din etica academică, dar și ca pilon al drepturilor omului.

Studiul este relevant deoarece, în ciuda evoluției sociale și a cadrului legal actual, problema discriminării este încă un subiect sensibil și după cum se arată în prezenta lucrare, se întâlnește chiar și în medii elevate, precum cel academic. De asemenea, este important de accentuat diferența dintre comportamentul uman ce este mai predispus la acte de discriminare în condiții potrivnice și discriminarea care se propagă prin chiar construcția societății.

Astfel, pentru a răspunde la întrebarea „ce este discriminarea” este analizată din incipit definirea noțiunii de discriminare și diferitele abordări întâlnite în acte normative. Pentru o bună privire de ansamblu asupra prezentei teme, sunt prezentate actele normative esențiale ce formează cadrul legislativ național, dar și

* Masterand în cadrul programului „Dreptul Afacerilor”, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: enache.adina98@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena-Emilia Ștefan (stefanelena@univnt.ro).

europăean, legislația în domeniul discriminării fiind vastă. Tot în acest sens, sunt analizate codurile de etică și cărțile universitare ce aparțin principalelor universități din țară pentru a releva cele mai importante reglementări ce țin de combaterea discriminării. În continuare, este evidențiată modalitatea în care aceste prevederi au fost încălcate în timpul situației pandemice, anume sunt subliniate situații reale în care s-a sesizat un comportament discriminatoriu la adresa studenților și la alegerea acestora de a se vaccina. Nu în ultimul rând, sunt descrise principalele motive ce duc la discriminarea de gen, respectiv dificultățile întâlnite de femeile ce doresc să urmeze o carieră universitară.

Deși în literatura¹ dedicată acestei teme, există numeroase abordări, lucrarea propune o privire actuală și aplicată asupra problemei. În realizarea obiectivelor au fost studiate reglementările legale precum Ordonanța de Guvern nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, doctrina din domeniu, coduri de etică universitare, articole de specialitate dar și de presă.

II. Conținut lucrare

2.1. Ce este discriminarea

În primul rând, lucrarea propune definirea termenilor, respectiv răspunsul la întrebarea „Ce este discriminarea”. Conform art.2 alin. (1) din Ordonanța de Guvern nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare², prin discriminare se înțelege “orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare”.³ În continuare, actul normativ completează definiția cu criteriile stabilite de legislația românească și anume: „rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice”.

Conform Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948 „Toate ființele se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi” și „trebuie să se comporte unii față de alții în spiritul fraternității”. Aceasta înseamnă că drepturile și libertățile fundamentale sunt recunoscute tuturor indivizilor, fără nicio deosebire, oricare ar fi

¹ E.E. Ștefan, *Etică și integritate academică*, ediția a II-a, Ed.Pro Universitaria, București, 2021, pp.201-221.

² Pentru mai multe informații a se vizita și pagina de internet a CNCND, www.cncd.ro.

³ Ordonanța de Guvern nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M.Of.nr.166 din 7 martie 2014, cu modificările și completările ulterioare.

izvorul, adică fără nicio discriminare, iar „egalitatea este baza tuturor relațiilor sociale”.⁴

Discriminarea, ca opus al echității, este definită ca fiind „practica ilegală de a trata mai puțin favorabil pe unii indivizi în comparație cu alții, din cauză că sunt diferiți”.⁵ Înseamnă a trata mai puțin favorabil un grup în comparație cu altul, pe un motiv nejustificabil.

În final, conform „Manual de drept european privind nediscriminarea”⁶ dreptul fundamental al omului de a nu fi supus discriminării, operează în primul rând în relația dintre individ și stat, obligația de a nu discrimina se impune cu prioritate tuturor autorităților și agenților statului.

Discriminarea poate avea loc sub diferite forme: discriminarea directă sau indirectă, hărțuirea, victimizarea, atingerea adusă demnității persoanei.⁷

Desigur, nu este suficient a defini termenul de „discriminare” pentru a contracara dezvoltarea fenomenului, ci trebuie analizate motivele diferențelor socio-culturale pentru a fi luate măsuri eficiente și în mod evident, este necesară promovarea unei culturi a toleranței.

2.2. Cadru legislativ național și european

Așa cum am enunțat încă din introducere, legislația ce previne actele de discriminare este vastă, iar aceasta se datorează evoluției societății, care a dorit să protejeze grupurile ce au fost constant predispuse la discriminare de-a lungul existenței lor. Astfel, „Toate ființele se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi” așa cum statuează primul articol al Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948.

Tot la nivelul legislației internaționale, a fost încorporat în Convenția Europeană a Drepturilor Omului art. 14 ce are titlul marginal „Interzicerea discriminării” și care incriminează orice comportament discriminatoriu pe baza criteriilor enumerate în acesta. Legislația U.E. antidiscriminare stabilește un set coerent de drepturi și obligații în toate țările U.E., inclusiv proceduri pentru a ajuta victimele discriminării. Astfel, toți cetățenii U.E. au dreptul la protecție juridică împotriva discriminării directe și indirecte, tratament egal la locul de muncă, asistență din partea organismelor naționale și dreptul de a depune plângeri prin proceduri judiciare sau administrative.

⁴ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rom.pdf, accesat la data de 15.01.2022.

⁵ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <http://step-romania.ro/?p=196>, accesat la data de 15.01.2022.

⁶ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, accesat la data de 15.01.2022.

⁷ Conform CNCD.

Cadrul legislativ antidiscriminare al U.E. este larg, cu multe directive și tratate care conțin prevederi care stabilesc standarde și incriminează comportamentul nesustenabil. De exemplu, trebuie remarcat faptul că, de la intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam în 1999, U.E. a dobândit noi competențe pentru combaterea discriminării pe criterii de rasă sau etnie, religie sau convingeri, dizabilitate, vârstă și orientare sexuală. Aceasta a condus la adoptarea în unanimitate a Directivei privind egalitatea de tratament⁸ și a Directivei privind egalitatea în muncă⁹.

Odată cu răsturnarea sistemului dictatorial, România a intrat în democrație, iar prin acest pas s-au abrogat o multitudine de legi din perioada anterioară. Încă din 1998, un raport al ECRI¹⁰ nota că România are 16 grupuri minoritare și o mare responsabilitate în implementarea unei legislații ce promovează toleranța, în special din cauza zonelor sărace ce pot accentua sentimentele de xenofobie și intoleranță.¹¹

În prezent, în România cadrul legal are la bază Constituția României ce prevede prin art. 16: „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.” Așadar, este instituit prin însăși legea fundamentală a statului egalitatea ca principiu și nediscriminarea cetățenilor în fața statului. Tot prin Constituție, este interzis prin articolul 30 „incitarea la discriminare” ca limită a libertății de exprimare. De asemenea, este interzisă naționalizarea pe criterii de natură discriminatorie, o reminiscență socială a fostului regim politic, transpusă în legea fundamentală.

În completarea Constituției, vine Codul Penal cu art. 369 care incriminează incitarea la discriminare sau ură împotriva oricărei categorii de persoane ca fiind infracțiune, pedepsibilă cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau amendă. Nici legea civilă nu a neglijat acest aspect, astfel că prin art. 30 Cod Civil se statuează ca nu au efect asupra capacității civile fiind criterii irelevante precum rasa, culoarea, naționalitatea, originea etnică, limba, religia, vârsta, sexul sau orientarea sexuală, opinia, convingerile personale, apartenența politică, sindicală, la o categorie socială ori la o categorie defavorizată, averea, originea socială, gradul de cultură.

Desigur, cele mai relevante reglementări legislative sunt cuprinse în Ordonanța Guvernului nr. 137 din 31.08. 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, care reprezintă un pilon important în lupta cu discriminarea de orice tip.

⁸ Directiva 2000/43/CE.

⁹ Directiva 2000/78/CE.

¹⁰ European Commission against Racism and Intolerance.

¹¹ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=51beed754> , accesat la data de 20.01.2022.

Cu toate acestea, Raportul Comisiei Europene¹² semnaleză o problemă în aplicarea legislației europene privind nediscriminarea în România. Un exemplu relevant se referă la lipsa unei strategii naționale pentru prevenirea și combaterea discriminării, în ciuda eforturilor depuse de CNCD pentru elaborarea acesteia. Strategia a fost supusă dezbaterii publice, dar până în prezent, nu a fost adoptată. Neadoptarea acestui document de planificare a dus la o lipsă de viziune la nivel național pentru reducerea discriminării și combaterea prejudecăților în țara noastră.

2.3. Cărți universitare/coduri de etică

Legislația română promovează principiul egalității în drepturi și libertăți civile și oferă instrumente pentru raportarea și soluționarea cazurilor de discriminare. Dacă ne referim la prevederile specifice învățământului superior, acestea se asigură că egalitatea de șanse, dreptul la liberă exprimare și toleranță sunt promovate ca principii care ghidează conduita membrilor din mediul academic, și că orice formă de discriminare este interzisă.

Cu toate acestea, legislația nu vizează toate grupurile potențial dezavantajate din învățământul superior și nici nu are o abordare uniformă a definerii acțiunilor care ar trebui întreprinse pentru a include aceste persoane în mediul academic. Deși există unele mecanisme pentru avantajarea unor categorii sociale, spre exemplu locuri speciale în universități pentru tinerii romi, sunt necesare măsuri ample pentru a integra persoanele dezavantajate în mediul universitar și pentru a preveni situațiile de discriminare cu care se pot confrunta.¹³

Pentru un cadru legislativ complet, dar și pentru a înțelege care este poziția universităților din România în ceea ce privește protecția împotriva actelor de discriminare, am analizat în următoarea secțiune articolele relevante din Cărțile unor universități importante din țară, dar și a Codurilor de Etică aferente acestora.

Universitatea din București

În cartea Universității București, reglementarea de bază o reprezintă art. 7 care statuează că libertatea academică nu justifică, printre altele, „discriminarea pe criterii etnice, de rasă, sex, vârstă, origine socială, religie, opinii politice, orientare sexuală, și nici alte conduite lipsite de integritate etică”.¹⁴

¹² Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

https://www.equalitylaw.eu/downloads/5492-romania-country-report-non-discrimination-2021-1-34-mb?fbclid=IwAR1LSu9IP_EXr5TiNW6AJLwe4RdpEA9YYpx-XiA-xm0Jfop9dO3qvg--HnA, accesat la data de 20.01.2022.

¹³ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf, accesat la data de 20.01.2022.

¹⁴ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2018/12/CARTA-UB.pdf>, accesat la data de 01.02.2022.

Carta universitară în art. 19 garantează accesul în comunitatea academică a Universității din București în mod liber, astfel admiterea ca student ori ocuparea unei funcții didactice, precum și exercitarea unor funcții de conducere „nu pot fi împiedicate sau îngrădite pentru considerente ținând de sex, rasă, etnie, orientare sexuală, convingere politică ori religioasă.”

Codul de etică și deontologie al Universității din București susține rolul UB de protector al libertății academice a membrilor săi, atât în mediul *online* cât și *offline*, promovează respectului și toleranța, interzice discriminarea pe baza criteriilor enunțate în lege, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului.

O inițiativă a Universității din București în direcția promovării egalității de gen o constituie proiectul „UB for Women in Science” ce urmărește „eliminarea barierelor invizibile de acces cu care se confruntă femeile din știință, promovarea contribuțiilor remarcabile ale femeilor din comunitatea științifică și celebrarea succesului acestora în domeniul științific în care activează.”¹⁵

Universitatea „Nicolae Titulescu”

În Carta Universității „Nicolae Titulescu”, care se completează prin Codul de Etică, se remarcă numeroase articole ce reglementează diferite situații în care poate apărea discriminarea.

Carta, pe lângă interzicerea discriminării pe criteriile extraprofesionale stabilite de lege, în art. 11 face referire la discriminarea pozitivă: „cu excepția măsurilor afirmative prevăzute de lege”, o sintagmă importantă, deoarece prin lipsa acestora nu s-ar putea crea cadrul favorabil prin care se oferă egalitatea de șanse. Acest articol trebuie completat cu Codul de etică ce prevede că principiul dreptății și echității ce presupune dreptul la nediscriminare pe criterii rasiale, etnice, religioase, politice și altele, nu poate și nu trebuie folosit astfel încât să provoace discriminări inverse.

Trebuie observată grija pentru egalitate, ca principiu de bază, reversul discriminării, „studentii cu dizabilități fizice au dreptul să aibă condiții pentru desfășurarea normală a activităților academice, sociale și culturale în cadrul Universității” și „studentii sunt considerați parteneri ai Universității și membri egali ai comunității academice”. Toate acestea sunt întărite și reluate prin art. 36 alin. 2 care consacră principiul nediscriminării „în baza căruia toți studentii beneficiază de egalitate de tratament din partea instituției de învățământ superior” și prin care se interzice în mod direct discriminarea de orice fel.

¹⁵ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

<https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2021/10/Raport-obiective-dezvoltare-durabila-2020.pdf> , accesat la data de 01.02.2022

Universitatea de Vest din Timișoara

În Carta¹⁶ și Codul de Etică¹⁷ al Universității de Vest din Timișoara, se poate observa grija acordată situațiilor ce pot duce la discriminare prin numărul mare de articole ce incriminează astfel de comportamente. Relevant pentru prezentul studiu este articolul 99 alin. 4 care trasează cadrul general: „Drepturile membrilor comunității universitare nu pot fi îngădite pe baza unor discriminări ținând de condiția socială și materială, de sex, rasă, naționalitate, apartenență politică sau religioasă.”

De altfel, este important de menționat faptul că UVT și comunitatea academică din cadrul acesteia, constituită din personalul didactic și de cercetare, este deschisă cetățenilor români și străini, fără discriminare. Prin reglementările interne, din Codul de Etică, Universitatea promovează egalitatea de șanse, oferă oportunități egale femeilor și bărbaților, persoanelor cu dizabilități și persoanelor cu orientări sexuale diferite, și se opune hărțuirii acestor categorii.

Este interesant de menționat art. 27 din Codul de Etică care pune în discuție principiul colegialității, iar tratarea inegală a persoanelor, bazată explicit sau implicit, pe criterii precum locul de muncă, rasa, etnia, genul, orientarea sexuală, convingerile politice, convingerile religioase constituie o încălcare a acestuia.

Se remarcă faptul că dintre toate Codurile de Etică analizate pentru prezentul studiu, doar în cel de la Universitatea de Vest din Timișoara se face referire directă la discriminarea în funcție de orientarea sexuală.

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj

Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj a ales o abordare ușor diferită față de celelalte universități. Nu este reglementat în mod direct principiul nediscriminării, ci este prezentat în Codul de Etică¹⁸ prin referire la principiul colegialității respectiv reprezintă o încălcare a acestuia discriminarea, hărțuirea de gen, etnică sau sub orice altă formă la adresa unui membru al comunității universitare, indiferent de poziția ocupată de acesta în cadrul Universității. De asemenea, se reglementează și libertatea de conștiință și de exprimare a membrilor Universității ce își pot exercita funcțiunile fără discriminare sau presiune și de deschiderea fără discriminare, față de cetățenii străini care dețin abilitări corespunzătoare.

¹⁶ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

<https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Carta-Universitatii-de-Vest-din-Timisoara.-HS-86-din-30.05.2019..pdf>, accesat la data de 20.01.2022.

¹⁷ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

<https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Cod-de-Etica-si-Deontologie-Universitara-din-UVT-votat-Senat-UVT-7-iunie-2018..pdf>, accesat la data de 20.01.2022.

¹⁸ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/files/etica/Codul_Etic_al_UBB.pdf, accesat la data de 20.01.2022.

În mod similar, în art. 38 și 39 din Codul de Etică se impun ca valori esențiale dreptatea și echitatea și astfel se resping în mod ferm orice forme de discriminare sau de exploatare, indiferent că acestea se practică în mod direct sau capătă forme subtile de manifestare. Tot în aceste articole sunt enumerate criteriile legale în baza cărora se consideră că se aduc atingeri grave drepturilor privind egalitatea de șanse precum rasa, sexul, etnia, religia, apartenența la grupuri minoritare, convingerile politice, orientările și preferințele personale și se interzice direct discriminarea inversă.

Așadar, faptul că universitățile din România au adoptat prevederi privitoare la egalitatea de șanse și sancționarea actelor de discriminare prin Codurile de Etică, respectiv prin Cărțile Universitare reprezintă un aspect pozitiv și un pas înainte către un mediu universitar cât mai echilibrat. Însă, nu se poate nega faptul că acestea nu sunt suficient de cunoscute și promovate în rândul comunității academice, în special în rândul studenților.

De asemenea, multe reglementări se concentrează pe definirea conceptului de discriminare și se referă la criteriile care pot constitui discriminare, dar oferă puține informații despre modul de raportare și abordare a situațiilor practice. Tot în acest sens și activitatea Comisiilor de Etică, care publică adesea rapoarte anuale de activitate, dar din analiza cărora se poate concluziona că au avut o muncă foarte limitată în soluționarea cazurilor de discriminare. Majoritatea au activitate redusă și se concentrează pe alte tipuri de încălcări etice.¹⁹

2.4. Discriminarea studenților în timpul pandemiei

Odată cu impunerea restricțiilor ocazionate de răspândirea virusului Sars-CoV-2 și a necesității vaccinării, s-au înmulțit și cazurile de discriminare pe criterii medicale. Mediul universitar, după cum se va evidenția în următoarele exemple, nu este ferit de astfel de abuzuri, chiar în ciuda reglementărilor riguroase regăsite atât în legislația primară cât și cea secundară. Există multiple împrejurări în care studenții nevaccinați, au fost puși în situația de a se lupta pentru tratament egal și nediscriminatoriu pentru a participa la cursuri, examene sau pentru a beneficia de un loc în cămin, așa cum reiese din informațiile publice, în timpul pandemiei, exemplificate în cele ce urmează.

Un caz concret de discriminare și abuz a fost sesizat, spre exemplu, din partea prof. univ dr. M de către studenți. La examen au fost primiți doar studenții vaccinați, iar cel puțin cinci studenți nu au fost primiți, deși au prezentat testele corespunzătoare. Oral, în fața acestora, prof. univ dr. M a susținut că „Ministrul

¹⁹ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf , accesat la data de 05.02.2022.

Sănătății i-a cerut personal să nu primească studenții nevaccinați la examene și că, dacă va proceda altfel, își periclitează cariera.”²⁰

În cadrul aceleiași universități, tot în timpul unui examen, prof. univ. dr. C, „a dat afară doi studenți care nu erau vaccinați și i-a batjocorit în fața colegilor”. De asemenea, prof. univ. dr. G titularul disciplinei chirurgie, ar fi afirmat în fața studenților că „cei care nu s-au vaccinat nici să nu se prezinte la examen”. Similar, conf. univ. dr. T a cerut ca accesul studenților la stagii „să se facă pe baza certificatului de vaccinare”, deși Ministerul Sănătății a apreciat printr-o adresă înaintată Avocatului Poporului că o astfel de condiționare este discriminatorie, fiind în afara cadrului legal.²¹

Aceste cazuri au ajuns în fața instanței care a reținut că pe fondul introducerii testării gratuite nu ar mai exista o pagubă iminentă în sensul că studenții nu ar mai fi constrânși financiar, însă a ignorat faptul că se creează o vădită discriminare între studenții nevaccinați care sunt obligați să se testeze și cei vaccinați care nu au această obligație, despre cei din urmă „existând prezumția nedovedită că nu ar transmite în niciun fel virusul”.²²

O altă formă a discriminării studenților din timpul pandemiei a fost departajarea acestora în funcție de alegerea de a fi vaccinați sau nevaccinați la ocuparea locurilor în cămin, cei vaccinați având prioritate, deși acesta nu este un criteriu neutru ce ar trebui luat în considerare, ci constituie segregare pe criterii medicale.

Astfel, Universitatea X, din informațiile publice, în timpul pandemiei, a declarat că „studenții vor fi cazați separat în funcție de criteriul vaccinării”²³. Vor fi cazați separat studenții vaccinați și cei nevaccinați pe camere, respectiv etaje în funcție de specificul căminului. Acolo unde există grupuri sanitare în camere, studenții vor fi separați pe camere, iar acolo unde există grupuri sanitare comune pe etaje, studenții vor fi separat cazați în funcție de situația individuală.

În alt caz, rectorul Universității X, din informațiile publice, în timpul pandemiei, a anunțat că „studenții vaccinați vor avea prioritate la cazare, fiind probabil singurii care vor prinde un loc în cămine”²⁴. Raportat la numărul mare de

²⁰ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.qmagazine.ro/discriminarea-studentilor-nevaccinati/> accesat la data de 05.02.2022.

²¹ Idem.

²² Idem.

²³ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://ligastudentilor.net/ubb-cluj-napoca-discrimineaza-studentii-si-le-conditioneaza-cazarea-in-camine-de-vaccinare/>, accesat la data de 05.02.2022.

²⁴ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.rostonline.ro/2021/09/discriminarea-studentilor-pe-motive-sanitare-universitatea-bucuresti-cazeaza-separat-vaccinatii-de-nevaccinati-politehnica-anunta-ca-in-camine-sunt-locuri-doar-pentru-vaccinati/>, accesat la data de 05.02.2022.

studenți vaccinați, doar aceștia vor putea avea acces, pentru că numărul de locuri a fost redus ca urmare a impunerii măsurilor sanitare.

În cazul Academiei Z²⁵ din informațiile publice, în timpul pandemiei cazarea s-a făcut pe baza certificatului sanitar. Și în această speță, capacitatea căminului a fost redusă, astfel că devine mandatorie prezentarea la cazare a dovezii vaccinării sau dovada trecerii prin boală sau un test PCR valabil 72 de ore. S-a oferit și opțiunea studenților ce nu au niciuna dintre cele trei dovezi, ca pe banii Academiei, să poată efectua un test rapid la cazare, iar astfel se va putea garanta că studenții vor intra sănătoși în cămin. Totuși, într-o situație similară, ce a ajuns în fața magistraților, instanța de fond a anulat Hotărârea Senatului Universității S prin care studenții erau obligați să prezinte dovada de vaccinare sau test PCR negativ.²⁶ S-a dispus și suspendarea executării acestor dispoziții din Hotărârea Senatului Universității S, până la soluționarea definitivă a cazului.²⁷

După cum se poate observa din spețele mai sus prezentate, majoritatea practicii judiciare române tinde spre respectarea principiului nediscriminării și anulează actele discriminatorii pe criterii medicale.

Desigur, prezenta secțiune nu reprezintă o incitare la încălcarea prevederilor legale care protejează societatea de răspândirea virusului, ci este un semnal de alarmă pentru încurajarea unor practici echitabile și nediscriminatorii în ceea ce privește alegerile făcute de conducerea universităților și chiar de cadrele didactice ce activează în interiorul acestor instituții. Tot în acest sens, trebuie observat că nu în toate universitățile s-a ajuns la astfel de comportamente discriminatorii, deci soluții echitabile există.

S-a putut observa și că presa nu discută despre cazurile de discriminare din universități, decât dacă este un subiect popular, care ar atrage atenția, precum cele mai sus prezentate, în legătură cu situația pandemică.²⁸

2.5. Discriminarea de gen în mediul academic

La polul opus din punct de vedere temporal, lupta pentru egalitatea în drepturi a femeilor a început cu mult timp în urmă, iar succesul acestor demersuri s-a tradus

²⁵ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

<https://www.activenews.ro/stiri/Desi-studentii-Universitatii-din-Suceava-au-castigat-definitiv-in-instanta-dreptul-de-a-nu-fi-discriminati-pe-criteriul-vaccinarii-administratia-a-decis-ca-in-semestrul-II-sa-aiba-prioritate-la-cazare-vaccinatiei-sau-vindecatiei-172208>, accesat la data de 05.02.2022.

²⁶ Sentința nr. 540/08.09.2021 a Tribunalului Suceava.

²⁷ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

<https://www.ziardecluj.ro/cum-sta-clujul-cu-discriminarea-universitati-discursul-anti-maghiar-si-cazul-parpucea-elemente-importante-cercetare>, accesat la data de 05.02.2022.

²⁸ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet:

http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf, accesat la data de 05.02.2022.

în reglementări legale ce acordă egalitate de șanse. Începând cu anul 1957 și cu Tratatul de la Roma, principiul conform căruia bărbații și femeile ar trebui să primească o remunerație egală pentru muncă egală a fost consacrat în tratatele U.E. Tratatul de la Amsterdam a extins temeiul juridic pentru promovarea egalității între bărbați și femei. Astfel, articolul 13 prevede combaterea tuturor formelor de discriminare, iar articolele 137 și 141 permit U.E. să acționeze nu numai în domeniul egalității de remunerare, ci și în zona mai largă a egalității de șanse și de tratament în materie de încadrare în muncă. Așadar, Tratatul de la Amsterdam a făcut din principiul egalității dintre bărbați și femei, un scop și un principiu de bază al Comunității.

Totuși, la nivelul U.E.²⁹, se afirmă în continuare că în ciuda schimbărilor pozitive din ultimii ani, egalitatea de gen nu a fost încă atinsă în știință și mediul academic. În statele membre s-a remarcat că femeile sunt în mod surprinzător subreprezentate în pozițiile academice de top și de luare a deciziilor în institutele de cercetare și universități, ceea ce sugerează că există un „plafon de sticlă”, adică bariere invizibile bazate pe prejudecăți, care împiedică femeile să ocupe funcții conducere.

Tot această Rezoluție vine și cu următoarele statistici care să sprijine afirmațiile făcute: cu toate că 59 % din absolvenții de studii superioare din U.E. sunt femei, ele reprezintă doar 18 % din numărul profesorilor universitari. Femeile în continuare nu au un acces egal la posturile de cercetare, la finanțare și la publicare și există încă o diferență de remunerare între femei și bărbați în mediul științific și academic, în pofida prevederilor legale privind egalitatea de tratament și nediscriminarea pe piața forței de muncă, inclusiv prevederi privind plata egală.³⁰ Acesta este adesea un obstacol major, în special pentru femeile din cariere științifice sau academice, iar unul dintre cele mai importante motive pentru a abandona aceste cariere este nevoia de a echilibra cât mai mult obligațiile profesionale și familiale.

De asemenea, o cercetare recentă,³¹ efectuată în rândul femeilor ce exercită profesia de profesor universitar, arată că femeile consideră că au cu 11,8% mai puține șanse de promovare pe un post de conducere. Persoanele cu copii, în proporție de 44%, consideră că șansele de promovare le sunt limitate, în timp ce doar 23% din femeile fără copii au aceeași percepție.

Pentru această reconciliere este necesară o mai mare flexibilitate în ceea ce privește condițiile de muncă, atât pentru femeile, cât și pentru bărbații din cercetare,

²⁹ Conform Rezoluția Parlamentului European din 2015 privind cariera femeilor în știință și mediul academic.

³⁰ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0311_RO.html, accesat la data de 05.02.2022.

³¹ George Marian Ichim, Discriminarea de gen în mediul academic. Transformări structurale pentru realizarea egalității de gen în mediul academic și științific ieșean, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2020, pg 240.

permițându-le să-și concilieze viața profesională cu cea de familie, precum și eliminarea diferențelor de gen în remunerarea cercetătorilor în vederea egalității de gen. Este de asemenea necesar să fie reglementat în mod clar necesitatea unui concediu de paternitate corespunzător, împreună cu o indemnizație adecvată, astfel încât bărbații să poată să-și permită să acorde timp îngrijirii copiilor și să fie combătută norma că femeile trebuie să își întrerupă cariera, pentru a depăși principala barieră în avansarea în carieră a femeilor din știință și mediul academic. În mod egal, cariera femeilor în mediul academic este modelată de regimurile de gen din interiorul și exteriorul mediului academic și științific, începând cu copilăria, mediul familial și școlar în care au crescut și s-au dezvoltat, terminând cu rolurile lor familiale și respectiv cu rolurile de femei într-o lume dominată de bărbați³².

Desigur, nu se poate afirma că nu există acte de discriminare la adresa sexului masculin. Din contră, acesta este un fenomen ce tinde să se amplifice în Statele Unite și Canada și este denumit „reverse discrimination”. În aceste cazuri, bărbații albi, heterosexuali, întâmpină dificultăți și sunt supuși actelor de discriminare, chiar în cadrul universităților³³. Totuși, în spațiul academic românesc nu au fost raportate astfel de cazuri până la acest moment.

Corelând jurisprudența CNCD³⁴ din mediul universitar cu cazurile semnalate în media se constată că foarte puține cazuri concrete de discriminare din universități ajung să fie raportate la CNCD de membrii comunităților academice. Incidentele raportate privesc atât inegalități în domeniul muncii și recunoașterii profesionale, cât și încălcarea dreptului la liberă exprimare sau la educație.

„*Women in the academic world must be visible and invisible at the same time in order to be able to evolve professionally: visible with regard to their ambition and skills, but invisible with regard to their feminine bodies.*”³⁵ Acest citat poate fi o concluzie bună pentru prezenta secțiune, deoarece însumează majoritatea atitudinilor cu care se confruntă sexul feminin în parcursul profesional. Este așteptat din partea femeilor, ca indiferent de responsabilitățile și provocările ce provin din carieră, ca ele să îndeplinească în continuare sarcinile ce le sunt atribuite în mod „tradițional” de către societate.

³² George Marian Ichim, op. cit. pg. 231.

³³ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>, accesat la data de 01.02.2022.

³⁴ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: http://nediscriminare.ro/jurisprudenta_ro, accesat la data de 01.02.2022.

³⁵ Informațiile publice și disponibile online la adresa de internet: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S095652211300064X?via%3Dihub>, accesat la data de 01.02.2022.

III. Concluzii

După cum s-a putut observa de-a lungul studiului, atitudinea general afișată în mediul universitar este de toleranță, egalitate și lipsă de discriminare. Realitatea însă nu ferește nici acest cadru de fapte discriminatorii directe sau indirecte, realizate cu sau fără intenție. Deși se dorește eliminarea completă a acestui gen de comportament prin sancțiuni, reiese ca evident că multe fapte rămân necunoscute fie din lipsă de cunoaștere a legii, fie din teama de repercursiuni, ori chiar resemnare. Perioada pandemică a evidențiat lipsuri în ceea ce privește capacitatea de decizie a anumitor universități, dar și a cadrelor universitare, care aveau obligația de a se adapta la nevoile societății astfel încât să nu creeze un cadru ostil. Este important de legat această situație pandemică cu comportamentul probogat la adresa inegalității genurilor care persistă în ciuda multiplelor încercări de temperare, astfel încât situația legată de alegerea vaccinării să nu devină la rândul său o constantă, pentru că atenuarea consecințelor poate fi cel puțin dificilă.

Prezenta lucrare încearcă să arunce o lumină actuală asupra discriminării, astfel încât să fie mai clare nu doar prevederile legale și reglementările universitare, ci și situațiile concrete care constituie acte discriminatorii.

O viitoare cercetare ar putea aborda noi situații în care apare discriminarea în mediul academic, de exemplu fenomenul de „reverse discrimination” explicat succint în secțiunea anterioară, dar și alte cazuri noi apărute precum eliminarea din programa de studiu a anumitor autori ruși.

Referințe bibliografice

- George Marian Ichim, Discriminarea de gen în mediul academic. Transformări structurale pentru realizarea egalității de gen în mediul academic și științific ieșean, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2020.
- E.E. Ștefan, Etică și integritate academică, ediția a II-a, Ed.Pro Universitaria, București, 2021.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948.
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului.
- Constituția României revizuită
- Ordonanța de Guvern nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, publicată în M.Of.nr.166 din 7 martie 2014, cu modificările și completările ulterioare.
- Directiva privind egalitatea de tratament, Directiva 2000/43/CE
- Directiva privind egalitatea în muncă, Directiva 2000/78/CE.
- Codul Penal.
- Codul Civil.

Site-uri web:

- http://dpus.usv.ro/docs/A6/A6.4_continut_discriminarea_si_strategii_antidiscriminatorii-final.pdf,
- https://www.ohchr.org/en/udhr/documents/udhr_translations/rum.pdf

- <http://step-romania.ro/?p=196>,
- https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf,
- <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=51beed754>,
- https://www.equalitylaw.eu/downloads/5492-romania-country-report-non-discrimination-2021-1-34-mb?fbclid=IwAR1LSu9IP_EXr5TiNW6AJLwe4RdpEA9YYpx-XiA-xm0Jfop9dO3qvg--HnA ,
- http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf,
- <https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2018/12/CARTA-UB.pdf> , accesat la data de 01.02.2022
- <https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2021/10/Raport-obiective-dezvoltare-durabila-2020.pdf>,
- <https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Carta-Universitatii-de-Vest-din-Timisoara.-HS-86-din-30.05.2019..pdf>,
- <https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Cod-de-Etica-si-Deontologie-Universitara-din-UVT-votat-Senat-UVT-7-iunie-2018..pdf>,
- https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/organizare/files/etica/Codul_Etic_al_UBB.pdf,
- http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf ,
- <https://www.qmagazine.ro/discriminarea-studentilor-nevaccinati/>
- <https://ligastudentilor.net/ubb-cluj-napoca-discrimineaza-studentii-si-le-conditioneaza-cazarea-in-camine-de-vaccinare/>,
- <https://www.rostonline.ro/2021/09/discriminarea-studentilor-pe-motive-sanitare-universitatea-bucuresti-cazeaza-separat-vaccinatii-de-nevaccinati-politehnica-anunta-ca-in-camine-sunt-locuri-doar-pentru-vaccinati/>,
- <https://www.activenews.ro/stiri/Desi-studentii-Universitatii-din-Suceava-au-castigat-definitiv-in-instanta-dreptul-de-a-nu-fi-discriminati-pe-criteriul-vaccinarii-administratia-a-decis-ca-in-semestrul-II-sa-aiba-prioritate-la-cazare-vaccinatiei-sau-vindecatiei-172208>,
- <https://www.ziardecluj.ro/cum-sta-clujul-cu-discriminarea-universitati-discursul-anti-maghiar-si-cazul-parpucea-elemente-importante-cercetare>,
- http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf,
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2015-0311_RO.html ,
<https://www.theguardian.com/science/2018/feb/07/how-dangerous-is-jordan-b-peterson-the-rightwing-professor-who-hit-a-hornets-nest>,
- http://nediscriminare.ro/jurisprudenta_ro,
- <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S095652211300064X?via%3Dihub>.

ASPECTELE ETICE ALE FENOMENULUI „GHOST WRITING”

Radu-Mihai URSU*

Abstract

Este de notorietate că, zilnic, mii de scriitori își închiriază pana și creativitatea unor persoane cărora le lipsesc atributele necesare pentru a deveni autori legitimi de opere. De la vedete dornice să publice o autobiografie la personaje care apar în spațiul public cu ambiții similare, de la muzicieni în pană de inspirație la studenți dispuși să cumpere lucrări de licență, spectrul fenomenului numit „ghost writing” se întinde în aproape toate planurile societății. Uneori, această practică atinge și chiar depășește limita ilicitului, cu consecințele prevăzute în legislația fiecărei țări.

Din această perspectivă lucrarea pe care o propun analizează o temă interesantă, mereu actuală și care trebuie cunoscută de către comunitatea academică. În acest sens, în lucrare mea voi analiza pe de o parte legislația aplicabilă temei și, pe de altă parte voi exemplifica printr-o selecție a unor cazuri publice din diverse domenii, pe acelea care conturează amploarea fenomenului. De bună seamă, lucrarea este interesantă și sub aspectul cunoașterii de către studenți a normelor de bună conduită academică, sub aspectul prevenției încălcării Codului de etică și deontologie profesională universitară dar și a legislației specifice.

La finalul lucrării mele se vor regăsi concluziile la care am ajuns în analiza temei propuse, precum și interesante propuneri de lege ferenda.

Cuvinte cheie: *Codul de etică și deontologie profesională universitară, autor, ghost-writing, plagiat, ilicit.*

I. Introducere

Când prima carte scrisă de un autor cu har a avut succes la cititori, cineva din public s-a gândit că, deși talentul îi lipsește, cu siguranță are destui bani ca să-și închirieze meșteșugul de la cei cărora dibăcia cuvântului le prisosește. Astfel, faima a devenit o marfă ce se poate cumpăra ca la piață.

Scriitorii din umbră sunt acea anomalie în universul drepturilor de autor, o lume în care se acceptă, ca principiu, că autorul este cel care-și publică opera mânt

* Student masterand, Master Drept Internațional și al Uniunii Europene, Universitatea Nicolae Titulescu București, e-mail: mihaiursu_legal@yahoo.com. Acest studiu a fost coordonat de conf.univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@univnt.ro.

de două dorințe: aceea de a fi plătit și aceea de a căpăta recunoaștere, celebritate, glorie.

Dacă antonimul substantivului „autor” este „plagiator”, iar plagiatorul însemna, la origine, hoț de copii, poate că n-ar fi exagerat să îi catalogăm pe cei ce-și închiriază talentul pe bani, rămânând anonimi, drept niște negustori ce-și vând odraslele, renunțând la orice drept asupra lor.

Dreptul de autor asupra unei opere comportă aspecte diverse, ce caracterizează latura patrimonială, precum și aspectele morale intrinsec legate de calitatea de autor, toate acestea fiind protejate prin acte normative de legislație primară, începând cu Convenția de la Berna din 1886, la care țara noastră este parte, convenție completată și modificată ulterior prin actele de la Paris din 1896, de la Berlin din 1908, Berna din 1914, Roma din 1928, Bruxelles din 1948, Stockholm din 1967 și Paris din 1971, respectiv 1979.

Prin aplicarea art. 11 al. (2) din Constituția României, republicată, aceste convenții internaționale se integrează în dreptul intern al țării noastre, așa încât aplicarea lor este garantată prin forța coercitivă a statului, prin organele sale judiciare și extrajudiciare.

Protecția drepturilor de autor este consacrată în România prin Legea nr. 8 din anul 1996¹, aceasta fiind în acord cu reglementările internaționale, iar principiile cuprinse în acest act normativ stabilesc că dreptul de autor, patrimonial sau nepatrimonial, ia naștere prin simplul act al creației, indiferent dacă opera este terminată sau nu, respectiv dacă este adusă la cunoștința publicului sau nu și fără ca această protecție să fie condiționată de vreo calitate intrinsecă a operei astfel realizate.

Actul normativ reglementează în mod expres și limitativ la art. 9 **anumite categorii de creații intelectuale umane ce nu pot beneficia de protecția dreptului de autor**, aici fiind incluse știrile și informațiile de presă, declarațiile politice, ideile, conceptele, descoperirile științifice, textele administrative și legislative, simbolurile de stat, mijloacele de plată și altele.

Plagiatul, considerat o ofensă supremă adusă dreptului moral de autor, precum și laturii patrimoniale ce decurge din această calitate, nu cunoaște o reglementare expresă *in terminis* în aceste acte normative, ci în Legea nr. 206/2004² privind buna conduită în cercetarea științifică, unde actele de plagiat sunt categorisite drept abateri de la normele de bună conduită și sunt sancționate cu severitate de legiuitor.

¹ Legea nr. 8 din 14 martie 1996 republicată, privind dreptul de autor și drepturile conexe, publicată în Monitorul Oficial nr. 489 din 14 iunie 2018.

² Legea nr. 206 din 27 mai 2004 actualizată privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 4 iunie 2004, în vigoare de la 3 august 2004.

La art. 4 al. (1) lit. d), actul normativ indicat definește plagiatul ca fiind: „expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, a unor texte, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale”.

Se observă din aceste texte normative că, deși unele creații nu beneficiază de protecția dreptului de autor, lucrările respective nu pot fi totuși preluate pur și simplu către alte persoane și reproduse, această faptă având caracter ilicit și reprezentând plagiat.

La acest capitol, suntem de părere că fapta de plagiat se realizează chiar și în condițiile unui acord din partea autorului ca textul să-i fie preluat, deoarece norma inclusă în art. 4 al. (1) lit. d) din Legea nr. 206/2004 are ca obiect juridic special acele relații sociale care protejează încrederea publicului în caracterul original al oricărei lucrări de cercetare, precum și siguranța circuitului academic de idei, concepte și descoperiri.

Trebuie precizat că, deși informațiile de presă și știrile nu beneficiază de protecția Legii nr. 8/1996, **Codul Deontologic**³ al sindicatului de presă Mediasind consideră orice act de plagiat o încălcare a obligației de corectitudine a jurnalistului, fapta fiind astfel prevăzută la art. 5.1 din respectivul document ce nu are, e drept, forță juridică obligatorie.

II. Scriitorii din umbră – de la Cyrano la alții de pe plaiuri mioritice

Într-o zonă oarecum gri din acest peisaj se situează acele creații care nu au neapărat caracter științific (un criteriu ce totuși poate cunoaște un grad remarcabil de flexibilitate), fiind, după caz, protejate de drepturile de autor, opere realizate de persoane ale căror identități rămân ocluate în mod perpetuu, iar calitatea de autor fiind asumată public de către alte persoane, care „cumpără” într-un fel sau altul opera de la adevăratul său autor.

De-a lungul istoriei, figuri celebre au apelat la această tehnică, iar aici putem aminti, de pildă, pe legendarul Cyrano de Bergerac, un personaj real, despre care se spune că era mai degrabă urât decât frumos, a cărui existență a devenit subiectul piesei cu același nume, scrisă de Edmond Rostand.

³ Documentul integral în varianta cea mai recentă se găsește la adresa electronică următoare, accesată ultima oară la 18.03.2022: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=bWVkaWFZaW5kLnJvfG1IZGhc2luZHxneDoyZDNjMDJkNDdmM2I2OGE>.

Conform paginii de internet *britannica.com*⁴, **Savinien Cyrano de Bergerac** s-a născut pe 6 martie 1619, la Paris, și a decedat la 28 iulie 1655, fiind autor de drame și de satire – iar cea mai cunoscută faptă literară a sa, așa cum a fost descrisă de Edmond Rostand, a fost aceea de a-i „sufla” din umbră cuvinte meșteșugite unui tânăr amoretat, Christian de Neuvillette, așa încât să o impresioneze pe aleasa inimii sale, o tânără pe nume Roxane.

Ușurința versificării îl caracterizează pe Bergerac, în antiteză cu Neuvillette cel lipsit de inspirație.

„Cyrano (lovindu-și pieptul):

Un singur cuvânt dintre toate cele pe care le am aici!

În vreme ce, atunci când scriu...

(Apucă din nou pana)

Ei bine! Să o scriem,

Această scrisoare de amor ce-n sinea-mi deja am zămislit-o

Și de o sută de ori am revăzut-o, până am decis că-i gata,

Și-am zis că, atunci când sufletul mi-oi așterne pe foaie,

Se va chema că doar am copiat-o încă o dată.

*(Scrie – în spatele vitraliilor ușii se văd cum se agită siluete astenice și ezitante)*⁵

Actul II, scena 2.III”.

Abia în actul al V-lea al piese, frumoasa Roxane își dă seama cine este adevăratul autor al scrisorilor ce-i cuceriseră inima, când îl roagă pe Cyrano să-i citească una dintre misivele lui Christian, iar expresia de pe chipul scriitorului trădează împrejurarea că acele cuvinte îi aparțineau lui, în realitate – prea târziu, însă, pentru că amorul dintre cei doi se consumase și chiar se epuizase, Christian fiind decedat la acel moment din dramă.

Printr-o metodă nu cu mult diferită, patru secole mai târziu semi-analfabeta soția unui conducător de stat, Elena Petrescu-Ceaușescu ajungea să primească ordine și distincții academice, titluri de doctor honoris causa, în calitatea sa îndoielnică de inginer chimist și savant de renume mondial, așa cum o prezenta propaganda regimului comunist, cu numele figurând în calitate de autor al unor lucrări științifice scrise, posibil de alții și pe care, cel mai probabil, există îndoieli

⁴ Integral la adresa electronică <https://www.britannica.com/biography/Savinien-Cyrano-de-Bergerac>, ultima accesare la 18.03.2022.

⁵ CYRANO (*frappant sa poitrine*):— un seul mot de tous ceux que j'ai là ! Tandis qu'en écrivant. . . (*Il reprend la plume*): Eh bien ! écrivons-la, Cette lettre d'amour qu'en moi-même j'ai faite Et refaite cent fois, de sorte qu'elle est prête, Et que mettant mon âme à côté du papier, Je n'ai tout simplement qu'à la recopier. (*Il écrit.—Derrière le vitrage de la porte on voit s'agiter des silhouettes maigres et hésitantes.*).

Edmond Rostand – „Cyrano de Bergerac”, 1897.

Traducerea autorului.

rezonabile că aceasta nu ar fi știut nici măcar cum să le citească, fiind un domeniu extrem de tehnic.

Așa cum scrie publicația online Evenimentul Istoric, dorința celei dintâi tovarășe s-a putut materializa în contextul unei dictaturi totalitare:

„Înalta Doamnă a Țării nu putea apărea în marile cancelarii recomandată doar de cele 3 clase primare din satul natal Petrești. Dacă tot fusese legiferată în 1957 obligativitatea învățământului de 7 clase, Elena Ceaușescu și-a spus că n-ar fi rău să fie în ton cu vremurile.”

„În decembrie 1967, Elena Ceaușescu a devenit doctor în Chimie cu teza de doctorat „Polimerizarea stereospecifică a izoprenului”. Desigur, lucrarea a fost redactată de savanți și susținută în condiții a căror expunere ar fi de prisos.”

”Astfel, între anii 1968-1989, Elena Ceaușescu a primit zeci de distincții din partea a zeci de state. Titlul onorific Doctor Honoris Causa îi hrănea vanitatea tovarășei Ceaușescu până la saturație. Dar cum dorea și un mic desert, în 1974, ea a fost aleasă membru al Academiei Române.⁶”

Promovată pe plan intern în poziția de director al Institutului de Cercetări în Chimie (ICECHIM) din București, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu avea să rămână în istorie pentru câteva „perle de neștiință” care au devenit legendă.

„Elena Ceaușescu nu făcuse nici măcar o zi de facultate. De fapt, fusese exmatriculată încă din școala primară pentru că nu reușise să obțină note de trecere decât la muzică, gimnastică și croitorie. Nu conta. **„Nu învățase și nu pricepuse nimic nici din chimia elementară – o porecliseră doar „codoi”** după ce nu descifrase formula CO₂; și ne-a amuzat povestea întâmplării cu alcoolul pe care îl tăiasse de pe lista substanțelor comandate de laboratoarele Institutului de Chimie, suspectându-și colaboratorii de darul beției, dar îl aprobase sub forma simbolului chimic⁷”, își amintește academicianul Ion Ianoși în volumul „Eu și el. Însemnări subiective despre Ceaușescu”⁸.

Atât Cyrano de Bergerac, cât și adevărații savanți din spatele lucrărilor semnate de Elena Ceaușescu, au însă în comun faptul că au renunțat la orice beneficiu adus de actul creației lor, prin aceasta referindu-ne în principal la drepturile morale actualmente consacrate de art. 10 al Legii nr. 8/1996, într-o manieră care ar putea întruni astăzi conținutul constitutiv al infracțiunii de fals

⁶ Textul este disponibil integral la adresa <https://evenimentulistoric.ro/elena-ceausescu-si-cele-26-de-titluri-din-franta-si-sua-pana-in-malta-si-pakistan.html>, ultima accesare la data de 18.03.2022.

⁷ CH₃-CH₂-OH, formula chimică a alcoolului etilic despre care bănuim că se face vorbire în respectivul articol (nota autorului).

⁸ Articolul este disponibil în varianta integrală pe https://adevarul.ro/cultura/istorie/apostoliiepocii-aur-elena-ceausescu-tehnocrat-tarii-1_5691178d37115986c64de2cb/index.html, ultima accesare la 18.03.2022.

intelectual în înscrisuri sub semnătură privată – desigur, în limitele în care o scrisoare de amor este aptă să producă efecte juridice.

Aceste două fațete ale fenomenului reprezintă, dacă doriți, cele două limite în care acest fenomen consacrat în limbajul curent sub numele de „ghost-writing” poate avea consecințe și gravitate în nașterea și modificarea unor raporturi juridice.

Astfel, dacă vorbele sprintare de amor suflate de Cyrano mai chipeșului său tovarăș lovit de săgeata lui Cupidon, dar neînzestrat cu harul conversației, au reușit să înfiripe un amor greșit îndreptat în persoana acestuia din urmă, printr-o manoperă dolosivă ce a schimbat traseul existențial a două destine, numele Elenei Ceaușescu tipărit pe cărți ce nu-i aparțineau, în opinia mea, a reușit să discrediteze noțiunea de cercetare științifică și de titlu academic, să arunce în derizoriu instituții ce își construiseră o reputație impecabilă de-a lungul multor decenii.

Scriitorii din umbră, totuși, nu s-au rărit; autorii-fantomă sunt un instrument frecvent la dispoziția celor care au bani și dorință de celebritate, chiar dacă, în public, este recomandabil să se dezică de asemenea practici.

O dovadă în succesul acestei industrii specializate în consacrarea ca autori a unora ce n-au scris nici măcar titlul operelor ce și le asumă îl constituie existența unor agenții specializate în recrutarea de scriitori talentați, dar fără prea mulți bani, pentru a-i pune în slujba celor cu bani, dar lipsiți de talent.

Conform site-ului gothamghostwriters.com⁹, un asemenea autor talentat dar fără bani a fost celebrul HP Lovecraft, celebrul scriitor de romane fantastice, ce și-a împrumutat penița altui personaj de legendă, marele Houdini, pentru două cărți – în cele din urmă, marele maestru al evadărilor nu și-a putut păstra acest secret sub lacăt și cheie, iar lumea a aflat identitatea adevăraților scriitori.

Ar fi păcat să nu amintim, la acest capitol, un caz de ghost-writing dublat de ghost-singing, unul finalizat cu un scandal la nivel mondial, cu prejudicii de ordinul milioanei de dolari și chiar cu o sinucidere: înșelătoria Milli Vanilli.

Pentru cei născuți mai târziu, sub acest nume s-au înfățișat publicului Fabrice Morvan și Robert Pilatus, doi dansatori suficient de talentați și destul de arătoși, cărora le-au împrumutat glasurile Charles Shaw, Brad Howell și John Davis, toți vocaliști profesioniști, dar fără cine știe ce prezență pe scenă, așa cum relatează cotidianul online [mirror.co.uk](https://www.mirror.co.uk)¹⁰.

Frauda a ieșit la iveală pe 21 iulie 1989, la un festival din Bristol, Connecticut, când duetul german s-a pomenit că discul de pe care făceau playback a rămas blocat

⁹ Articolul integral este disponibil pe pagina <https://gothamghostwriters.com/5-famous-authors-who-were-also-ghostwriters/>, ultima accesare la 18.03.2022.

¹⁰ Articol integral disponibil pe platforma digitală <https://www.mirror.co.uk/3am/celebrity-news/milli-vanilli-lip-sync-scandal-24196724>, ultima accesare la 18.03.2022 .

pe refrenul hitului „Girl, You Know It’s True”, iar scandalul ce a urmat i-a silit să returneze premiul Grammy ce le fusese acordat¹¹ în anul 1990, la Los Angeles.

Spre deosebire de artiștii români pe care discul cu defecte îi trăda când făceau playback, pentru Milli Vanilli¹² acesta a fost finalul unei cariere fulminante, iar proiectul „The Real Milli Vanilli”, în care adevărații muzicieni au ieșit în lumina reflectoarelor, s-a dovedit o palidă imitație din perspectiva succesului pe care falsul inițial l-a reformat.

III. Ghost-writing, plagiat și pseudonim în mass media

Un alt mare talent ce a găsit calea perfectă să îmbine scriitura din umbră și plagiatul este recent intratul în galeria infamiei, dr. V. R., al cărui blog de mare succes și ale cărui cărți distribuite „gratis” doritorilor s-a dovedit că erau scrise, de fapt, de două domnișoare, iar aceste două domnișoare contribuiau la creațiile literare cu traduceri prezentate ca fiind lucrări originale, sau chiar cu tradiționalul copy-paste atât de popular prin anumite medii, așa cum a relatat, de altfel, o publicație cu propriile-i probleme de etică jurnalistică¹³.

Și dacă am ajuns în lumea fascinantă a jurnalismului modern, ar fi păcat să nu menționăm că există în cadrul acestei profesii nu una, ci mai multe categorii aparte de *scriitori din umbră*.

Cei mai necunoscuți dintre ei sunt editorii de știri TV, ocupație încadrată de nomenclatorul profesiilor sub COR 265419¹⁴; acești lucrători în mass-media sunt, în cazurile fericite, jurnaliști la origine, transformați în conțopiști media baricadați în spatele unui birou și numiți în mod popular prin redacțiile din România „filtre anti-prostie” – în cazurile nefericite, însă deloc rare în practică, unii dintre acești editori nu au realizat nici măcar o singură știre pe teren, în calitate de reporteri.

Misiunea editorilor TV este ca, asemenea predecesorului lor vestit, Cyrano de Bergerac, să pună vorbe meșteșugite în textele altora, mai puțin înzestrați cu darul vorbirii și al exprimării sprintene, atractive, variate ca registru lexical și caracterizate de întorsături deștepte ale condeiului digital – beneficiarii muncii lor pot fi prezentatorii din platou, atașați în mod organic și ombilical de instrumentul AutoCue, mai bine cunoscut publicului sub titulatura de prompter, sau reporterii al căror știri și reportaje nu apar pe post înainte să fi fost văzute și vizate conform de un editor.

¹¹ Articol disponibil integral pe pagina <https://variety.com/2020/music/news/milli-vanilli-grammy-scandal-fab-morvan-1234865697/>, ultima accesare la 18.03.2022.

¹² Un interviu pe această temă este disponibil la adresa <https://www.youtube.com/watch?v=ua8UfLJ9Hik>, ultima accesare pe data de 18.03.2022.

¹³ Articol disponibil integral pe pagina <https://www.vice.com/ro/article/xgdvbd/scandal-vasi-radulescu-marian-godina-plagiat-site-medicina>, ultima accesare la 18.03.2022.

¹⁴ Conform COR 2022, disponibil la adresa https://www.rubinian.com/cor_6_ocupatia_detalii.php?id=265419, ultima accesare la 18.03.2022.

Așadar, din tastaturile editorilor se nasc textele ce ajung în prompter pentru a fi citite de prezentatori și prezentatoare cărora adevăratul nivel de pregătire profesională le transpare atunci când aparatul de AutoCue dă rateuri sau în momentele de *breaking news*, care sunt, prin definiție, neprogramate și al căror succes depinde de cultura generală, talentul, pregătirea și abilitatea de a improviza.

O altă categorie de scriitori din umbră sunt jurnaliștii care au de publicat anchete și alte subiecte sensibile, ce i-ar putea expune unor persecuții sau unor procese civile, iar pentru a-și proteja lucrătorii unele instituții mass-media inventează un pseudonim al redacției – ceva mai elegant decât semnătura seacă „redacția” la finalul unui text.

Echipa originală de la Monitorul de Iași, actualmente constituită în Ziarul de Iași, a folosit încă din anii 90 pseudonimul N. M.,¹⁵ iar Ziua de Iași îl avea, pentru articole sensibile, pe fictivul S. A. – un pseudonim actualmente abandonat, așa cum putem prezuma din dispariția francizei locale și a publicației centrale ce purtau aceste denumiri.

În calitate de intern la Monitorul și de reporter la Ziua, am luat personal cunoștință despre ambele pseudonime ce îi puteau transforma, voluntar, pe toți jurnaliștii de acolo în scriitori-fantomă, pentru propria lor protecție.

Și tot din experiență directă pot să relatez un episod în care, într-o vară a anului 2000, la sediul publicației Ziua de Iași a intrat pe ușă un cetățean, purtând în mână un vraf de citații; acel cetățean se numea S. A., era de profesie altceva decât ziarist, iar coincidența de nume dintre acest personaj real și pseudonimul redacției făcuse ca S. A. din viața reală să fie dat în judecată pentru calomnie, în locul ziaristilor.

Practica a mai consacrat și alte situații în care autorii unor articole de presă nu sunt în mod neapărat menționați în mod expres, atunci când contribuția lor este minimă sau strict formală la documentarea sau redactarea respectivelor materiale; cele mai facile exemple ar fi circumstanțele în care un jurnalist acreditat la Guvern este rugat de un coleg acreditat pe lângă Inspectoratul General al Poliției să-i obțină o confirmare sau un punct de vedere legat de un subiect mai amplu.

Chiar dacă știrile și informațiile de presă nu sunt protejate prin Legea nr. 8/1996, preluarea unor texte de către o altă publicație, fără o minimă citare a autorului și a sursei, constituie o *abateră* de la codurile deontologice ale profesiei de jurnalist, o abatere pentru care, desigur, nu este prevăzută vreo altă sancțiune în afara pierderii reputației profesionale – sancțiune a cărei eficacitate este în relație de dependență directă de importanța pe care o mai au reputația și onoarea profesională a jurnalistului.

¹⁵ O listă cu articole din Ziarul de Iași, semnate sub pseudonimul Nicolae Manoliu, este disponibilă la adresa electronică <https://www.ziaruldeiasi.ro/autor/nicolae-manoliu--21.html>, ultima accesare la 18.03.2022.

În opinia noastră, orice contributor la un material jurnalistic ar trebui să fie menționat printre autori, dacă nu din considerente morale, cât mai degrabă din rațiuni practice, care țin de apărarea drepturilor și intereselor legitime ale celorlalți autori.

Practica judiciară și cea jurnalistică, în momentele lor de nefericită confluență, au dat destule cazuri în care reporterii au fost acționați în judecată pentru calomnie, insultă sau pentru prejudicii morale aduse onoarei și reputației, ca urmare a unor modificări operate din anonim de redactori sau de editori ale căror nume nu au apărut niciodată pomenite în rândul autorilor.

Un asemenea caz este cel al reporterului C.B. acționat în judecată la Iași de către o persoană care s-a considerat calomniată în urma unui articol publicat în anul 2000, în Ziua, procesul în primă instanță fiind strămutat la Judecătoria Sibiu; pe fond, afirmația considerată de către reclamant ca fiind calomnioasă fusese adăugată din condei, în condiții de anonim, de către un editor al redacției de la București, care nici măcar nu se consultase cu autorul textului pentru a se convinge că amendamentul adus textului corespundea realității.

Situații similare s-au întâlnit în practică atunci când editorii au lăsat relativ intacte textele scrise de reporteri, dar titlurile pe care le-au pus la modul bombastic, supra-comercial și senzaționalist, au atras răspunderea reporterilor în calitate de autori; merită precizat aici faptul că, în practică, titlurile materialelor de presă sunt privilegiul editorilor, aceștia având ultimul cuvânt în privința lor, cu excepția cazurilor în care un editor ierarhic superior decide să intervină.

Așadar, scriitorii din umbră folosiți în mod curent de organele media acționează în relativă impunitate personală față de răspunderea civilă delictuală (cea penală fiind, din fericire, abolită în noua reglementare aplicabilă din februarie 2014), angajarea răspunderii lor pentru fapta proprie fiind ca regulă destul de dificilă și, destul de frecvent, aproape imposibilă pe tărâm probatoriu.

IV. Când autorii anonimi vor să iasă din umbră

Însă de cele mai multe ori misiunea scriitorilor anonimi este relativ benignă, adică să le dea glas din umbră unor autori puțin plauzibili – un exemplu la îndemână ar fi miliardarul R.B., prezumat autor al volumului „How I Lost My Virginity”, o carte despre care publicația thewritingjourney.ro afirmă că ar fi fost, în realitate, scrisă de E. W.

Din perspectivă legală, orice convenție prin care s-ar ceda unul dintre drepturile morale reglementate la art. 10 din Legea nr. 8/1996¹⁶ ar fi lovită de nulitate absolută, pe motivul prevăzut de art. 1.238 din Codul Civil, adică pentru cauză ilicită, iar sub acest aspect opinăm că adevăratul autor poate oricând să invoce această cauză de nulitate și să exercite drepturile cuprinse în art. 10 din Legea nr. 8/1996, cu consecințele legale.

Tot din această perspectivă, considerăm că ar fi lovit de aceeași nulitate orice acord care are ca obiect aplicarea vreunei sancțiuni patrimoniale adevăratului autor, în cazul în care acesta se decide să spargă tăcerea și să se prezinte lumii în calitatea pe care o are.

Desigur, adevăratul autor ce se decide că dorește să retracteze opera, după ce își revendică inițial calitatea de autor, va trebui să suporte toate prejudiciile astfel pricinuite terților, conform prevederilor legii speciale, raportate la dreptul comun din Codul Civil; este de remarcat, în opinia autorului, faptul că răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate prin retractarea unei opere constituie o formă *sui generis* de răspundere pentru exercitarea unui drept consacrat de lege, nefiind incidente situațiile ce intră în sfera culpei contractuale sau în cea a faptelor delictuale.

Intim legată de personalitatea autorului, opera acestuia pusă în slujba unui „client” amator de celebritate poate fi realizată în coautorat, iar această variantă de lucru reprezintă un act de onestitate pe care publicul consumator de publicații îl merită pe deplin, unul care îi dă și posibilitatea scriitorului efectiv de a exercita drepturile sale incesibile cu deplinul concurs al organelor statului.

La fel de important considerăm că, în ipoteza nefericită, dar pe deplin posibilă, ca autorul-fantomă să pășească în lumea spiritelor mai devreme decât i-ar fi fost hărăzit conform speranței medii de viață la nivelul României, succesorii acestuia pot exercita, postum, drepturile ce se pot transmite moștenitorilor în condițiile art. 11 din lege, adică drepturile reglementate la art. 10 lit. a), b) și d).

V. Ghost writing academic, rețeta pentru fraudă

Nu aceeași bunăvoință arătată mai sus li se poate acorda anonimilor lucrători într-o veritabilă industrie a falsului, acei realizatori de lucrări la comandă, pentru

¹⁶ Articolul 10

Autorul unei opere are următoarele drepturi morale:

- a) dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștința publică;
- b) dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei;
- c) dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștința publică;
- d) dreptul de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa;
- e) dreptul de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de utilizare, prejudiciați prin exercitarea retractării.

viitorii absolvenți de studii superioare finalizate cu licență, cu masterat sau chiar cu doctorat.

Să începem cu primul rezultat obținut pe Google, la o căutare după trei cuvinte-cheie care ne sună familiar tuturor: **lucrare, licență, drept**.

Căutarea ne-a dus la un site și care oferă, aparent, referate de-a gata pentru toate materiile din programa didactică universitară de licență la drept, culminând cu lucrări de licență gata redactate, pe aproape orice temă eligibilă¹⁷.

Există, așa cum era ușor de anticipat, o secțiune de întrebări frecvente unde pe locul al doilea figurează „Cum plătesc o lucrare”, iar răspunsul, cel mai probabil, ar putea venit accesând adresa de email oferită pentru contact, deoarece pe pagină așa ceva nu figura la data accesării.

Potențialul emolumentului derivat din această activitate aparent extrem de lucrativă a făcut ca pe unul dintre cele mai populare site-uri de anunțuri ale României să fie chiar deschisă o secțiune specială comercializării lucrărilor de licență, de disertație sau chiar de doctorat în științe juridice¹⁸.

Internetul nu se limitează doar la științele juridice, oferind mijloace vaste de a fraudă examenele universitare și preuniversitare din aproape orice domeniu de cercetare științifică, în moduri care cu siguranță intră în sfera ilicitului, în materie de etică a cercetării și, după opinia noastră, inclusiv în materie penală.

Suntem, totodată, nevoiți să afirmăm că aceste descoperiri nu sunt cu mult departe de proverbialul secret al lui Polichinelle, deoarece este de o infamă notorietate existența acestor personaje care nu se sfiesc să-și promoveze serviciile pe paginile de socializare destinate studenților în programele de licență sau de master – iar în cazul lucrărilor de doctorat, în principiu aceste servicii se contractează în condiții ceva mai discrete.

Deserviciul principal pe care-l aduc aceste practici atinge două componente cruciale și esențiale în cultura academică: în primul rând le permit unor personaje lipsite de morală și de pregătire să acceadă la o diplomă de licență nemeritată, ce le deschide calea unei cariere în domenii unde mediocritatea și impostura ar trebui să fie exilate, iar în al doilea rând discreditează toate instituțiile universitare, nu doar pe cele care permit sau încurajează aceste practici.

Considerăm important să operăm iarăși distincția dintre fraudă și plagiat în lucrările științifice universitare; astfel, o lucrare cumpărată de un candidat de la o terță persoană întrunește condițiile necesare pentru a se reține o fraudă, chiar dacă respectiva teză este o creație 100% originală.

¹⁷ Detalii pe pagina web <http://www.lucraridrept.ro/lucrari.php?tip=licenta>, ultima accesare la 18.03.2022.

¹⁸ Detalii pe pagina <https://www.olx.ro/oferte/q-lucrari-licenta-drept/>, ultima accesare la 18.03.2022.

Așadar, aceste fapte nu cad în mod obligatoriu sub incidența Legii nr. 206/2004, existând posibilitatea ca tezele cumpărate de pe internet să nu fie neapărat plagiate, dar candidații care se folosesc de aceste lucrări pot intra în vizorul normelor cuprinse în art. 324 din Legea nr. 1/2011, unde sunt prevăzute sancțiunile pentru încălcarea normelor de bună conduită în cercetarea științifică:

”Pentru abaterile de la buna conduită în cercetare-dezvoltare ale personalului din cadrul instituțiilor de învățământ superior, constatate și dovedite, Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării stabilește aplicarea uneia sau mai multora din următoarele sancțiuni:

- a) avertisment scris;*
- b) retragerea și/sau corectarea tuturor lucrărilor publicate prin încălcarea regulilor de bună conduită;*
- c) retragerea calității de conducător de doctorat sau a atestatului de abilitare;*
- d) retragerea titlului de doctor;*
- e) retragerea titlului didactic universitar sau a gradului de cercetare ori retrogradarea;*
- f) destituirea din funcția de conducere din instituția de învățământ superior;*
- g) desfacerea disciplinară a contractului de muncă;*
- h) interzicerea, pentru o perioadă determinată, a accesului la finanțarea din fonduri publice destinată cercetării-dezvoltării.”*

Sub aspect legal, pe lângă sancțiunile prevăzute în Carta Universitară și în Legea nr. 1/2011, această practică a cumpărării lucrărilor de licență este aptă să atragă, în opinia noastră, și consecințele reglementate în art. 322 din Codul Penal, normă ce incriminează falsul intelectual în înscrisuri sub semnătură privată.

Ceva mai onest a fost cu privire la opera recent publicată, este un caz recent al unei persoane publice, dar nu în zona de literatură, iar aici îl avem în vedere pe cetățeanul I. B., care, cu prilejul lansării volumului său best seller intitulat „Dresor de lei și de fraieri: viața lui Nuțu Cămătaru”, a recunoscut chiar de pe copertă că scrierea îi aparține, de fapt, ziaristului C. M.

După cum relatează presa chiar în săptămâna lansării, cel dintâi tiraj s-a epuizat în 48 de ore¹⁹, cele 15.000 de exemplare fiind absorbite ca un pahar de apă vărsat în nisipul Saharei, de un public pe care puțin l-ar fi bănuțat atât de avid de lectură.

VI. Concluzii

Aflat oarecum la confluența dintre licit dar imoral sau dintre moral, dar ilicit, fenomenul scriitorilor anonimi este o realitate care le aduce bani celor care nu au și glorie celor care își permit să o cumpere.

¹⁹ Articolul integral pe pagina electronică <https://playtech.ro/stiri/profitul-urias-pe-care-l-a-facut-cu-nutu-camataru-cu-noua-carte-e-sold-out-dupa-doar-48-de-ore-432432>, ultima accesare la 18.03.2022

Nu există relație de sinonimie între plagiat și ghost-writing, deși aceste două noțiuni nu se pot exclude de plano, dar nu se poate nici afirma că scriitorii din umbră sunt un fel de co-autori la opera care nu le va purta niciodată numele pe copertă.

Desigur, publicul a evoluat până la acel nivel de maturitate la care să își poată imagina că o vedetă va prefera să plece în vacanță și să angajeze un scriitor anonim, decât să-și bată mintea cu procesul epuizant de realizare a unei lucrări literare, prin urmare nu e de mirare că atunci când unele figuri publice înzestrate cu bani sunt prezumate deja a-și fi angajat un ghost-writer de câte ori publică o carte autobiografică.

Ca regulă, această practică nu are consecințe juridice, atâta vreme cât va fi vorba despre biografia unei cântărețe sau a unui miliardar excentric, însă ne vom găsi mereu în tărâmul ilicitului atunci când este vorba despre asumarea rezultatelor sau metodelor altuia, în sfera academică și științifică, indiferent dacă autorul își dă sau nu acordul pentru preluare.

Ca propunere **de lege ferenda**, apreciem că ar fi un important pas înainte dacă legiuitorul ar incrimina contravențional sau chiar penal simpla oferire a unor lucrări cu caracter științific, contra-cost sau cu titlu gratuit, în scopul fraudării unor examene universitare sau preuniversitare, în aceleași condiții precum modalitatea oferirii de droguri, reglementată în art. 4 din Legea nr. 143/2000.

Alte norme ce ar putea fi deja aplicabile sunt cele care privesc infracțiunea reglementată la art. 9 al. (1) lit. a) din Legea nr. 241/2005, actualizată și republicată, în ceea ce privește veniturile realizate de comercianții cu lucrări.

Mai vedem incidente, așa cum ne-am exprimat deja, și reglementările ce incriminează infracțiunea de fals intelectual în înscrisuri sub semnătură privată, respectiv pe cele care au în vedere infracțiunea de uz de fals în aceste înscrisuri, nefiind exclusă participația penală sub forma instigării, complicității sau coautoratului, din partea celor care intermediază sau promovează serviciile celor ce concep asemenea lucrări cu scopul de a le vinde în vederea folosirii lor frauduloase.

Așadar, cu instrumentele legale existente apreciem că ar exista premisele descurajării și combaterii acestor fenomene ce întinează reputația cercetării științifice și prestigiul diplomelor universitare, motiv pentru care ar fi legitim să ne întrebăm de ce autoritățile judiciare nu își fac simțită activitatea pe acest palier.

Referințe bibliografice

- Al. Boroi, Fișe de drept penal, Editura Hamangiu, București, 2019.
- Mihai Adrian Hotca ,Infracțiuni prevăzute în legi speciale, Editura C.H. Beck, București, 2019
- Viorel Roș, Dreptul proprietății intelectuale, Editura C.H. Beck, București, 2016.
- David Randall , Jurnalul Universal, Ghid practic pentru presa scrisă, Editura Polirom, Iași, 1998

- Elena Emilia Ștefan , Etică și integritate academică, Editura Pro Universitaria, București, 2018.
- Mihai Ursu ,Cum să devii jurnalist în 20 de pași, Editura Media-Sind, Vaslui, 2011
- Edmond Rostand „Cyrano de Bergerac”, 1897.
- Legea nr. 8 din 14 martie 1996 republicată, privind dreptul de autor și drepturile conexe, publicată în Monitorul Oficial nr. 489 din 14 iunie 2018
- Legea nr. 206 din 27 mai 2004 actualizată privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 4 iunie 2004, în vigoare de la 3 august 2004.
- Legea nr. 286/2009 privind Codul Penal.
- Legea nr. 241/2005 privind prevenirea și combaterea evaziunii fiscale
- Convenția de la Berna din 1886 și actele de la Paris din 1896, de la Berlin din 1908, Berna din 1914, Roma din 1928, Bruxelles din 1948, Stockholm din 1967 și Paris din 1971, respectiv 1979
- Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică.
- Legea educației naționale nr. 1/2011.
- **Surse web**, cu ultima accesare la 18.03.2022:
 - Playtech.ro
 - Mediasind.ro
 - Britannica.com
 - Evenimentulistoric.ro
 - Adevărul.ro
 - Juridice.ro
 - Gothamghostwriters.com
 - Mirror.co.uk
 - Variety.com
 - Vice.com
 - Ziaruldeiasi.ro

FACTORUL UMAN ÎN ACTIVITATEA DIDACTICĂ UNIVERSITARĂ VERSUS ECHIPAMENTE INFORMATICE MODERNE

Octavia-Andreea VIȘA *

Abstract

Subiectul analizat în prezenta lucrare se referă la importanța și influența factorului uman în activitatea didactică în general și cu precădere în mediul universitar privit, atât din perspectiva profesorului, cât și din perspectiva studentului.

Dedicația și implicarea pe care am avut-o întotdeauna față de școală și educație m-a făcut să observ de-a lungul timpului influențele sociologice ale acesteia în viața elevilor, studenților și profesorilor. Relațiile interumane au stat și vor sta întotdeauna la baza educației, acestea dezvoltând abilități precum adaptabilitatea, curajul, înțelegerea, curiozitatea, determinarea, perseverența, inteligența rațională și emoțională, evoluția și dezvoltarea. Odată cu apariția școlii online dată de contextul pandemic, am remarcat importanța și influența factorului uman în paralel cu echipamentele informatice moderne în educație. Fiind studentă și trăind direct această schimbare am ales să studiez această teamă în amănunt și să prezint evoluția sistemului de educație și influența factorilor decizivi în procesul educational, cu precădere influența informatică și digitală. Tema din această perspectivă este de actualitate, abordând un subiect inovativ, care a început să producă efecte asupra societății și va continua să producă efecte într-un ritm alert. Principalele efecte ale digitalizării în educație s-au produs în pandemie, în special la trecerea de la sistemul de învățământ în format fizic la sistemul de învățământ în format online sau hibrid.

În lucrarea prezentată voi aborda o perspectivă largă asupra educației și evoluției acesteia, din punct de vedere al studentului masterand, referindu-mă atât la evoluția în timp a sistemului educațional, cât și la impactul epocii digitalizării asupra planului psihologic și social al factorului uman din educație bazându-mă pe efectele deja produse în această arie.

Cuvinte cheie: *Lege, educație, online, profesor, student.*

* Student masterand, Facultatea de Drept Universitatea "Nicolae Titulescu", București, masterat Dreptul Afacerilor, (e-mail: OctaviaM40273@univnt.ro); Acest studiu a fost coordonat de conf.univ.dr. Elena Ștefan, (e-mail: stefanelena@gmail.com).

I. Introducere

Educația, din cele mai vechi timpuri și până astăzi, a stat la baza dezvoltării societății. Privită atât la nivel personal, cât și la nivel de apartenență la un grup social, educația este cheia comunicării și a dezvoltării relațiilor interumane. În susținerea acestei idei, este de amintit un citat al lui Confucius care spune: „*Natura ne aseamănă, educația ne deosebește*”.

Educația este un subiect foarte larg și abstract, prin urmare mă voi opri numai asupra unui aspect în ceea ce privește acest subiect, și anume, tema actualului studiu, respectiv: *Factorul uman în activitatea didactică universitară versus echipamente informatice moderne*.

Factorul uman în activitatea didactică universitară cuprinde atât cadrul profesoral, cât și studenții. Interacțiunea umană este o nevoie socială de bază și un factor esențial în formarea educației. Studiile superioare se diferențiază de studiile gimnaziale și liceale prin faptul că implică un domeniu specific de activitate, formare profesională, o conduită specifică și un raport de autonomie cu studiile preuniversitare, un regulament propriu și protocolar și un nivel de cunoștințe specializat și avansat.

În această lucrare voi aborda, într-o manieră personală, importanța factorului uman în evoluția educației, efectele sistemului online asupra studenților și profesorilor și prezentarea valorilor fundamentale care stau la baza dezvoltării educației.

Lucrarea este pe de o parte una teoretică, care este inspirată din doctrină și legislație și, pe de altă parte practică, prin analiza articolelor de pe paginile de internet menționate în bibliografie, la care se adaugă experiența și viziunea personală asupra subiectului.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Reglementarea juridică

Reglementarea juridică în ceea ce privește factorul uman în activitatea academică universitară este regăsită în Legea educației naționale nr.1/2011¹; Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea-tehnologică și inovare²; Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare³, Regulamentele Universitare, Codurile deontologice

¹ Legea educației naționale nr.1/2011, publicată în M.Of. nr.18 din 10 ianuarie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

² Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea-tehnologică și inovare, publicată în M.Of. nr.505 din 4 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

³ Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare, publicată în M.Of. nr.530 din 23 iulie 2003, cu modificările și completările ulterioare.

universitare dintre care amintesc Codul de etică și deontologie profesională universitară al Universității Nicolae Titulescu din București⁴ și alte asemenea acte cu caracter normativ. Aceste acte normative cuprind regulamentul după care funcționează sistemul de învățământ universitar și reglementarea raporturilor specifice dintre profesori, profesori și studenți și diverse alte entități în funcție de interese. Nu în ultimul rând, actele normative menționate cuprind și anumite sancțiuni disciplinare care se aplică în cazul nerespectării normelor impuse.

De cele mai multe ori, mediul universitar este caracterizat de rigurozitate și profesionalism, însă există situații în care valorile impuse de Carta Universitară nu ajung să fie decât „*forme fără fond*” așa cum sunt definite în teoria lui Titu Maiorescu.

2.2. Valorile etice universitare

Codul de etică al Universității Nicolae Titulescu⁵ instituie valorile etice prin reglementarea următoarelor principii: libertatea academică, autonomia, competența și profesionalismul, integritatea academică, independența, imparțialitatea, onestitatea intelectuală, colegialitatea, dreptatea și echitatea, responsabilitatea și transparența. Toate aceste principii au scopul de a orienta comportamentul profesorilor și al studenților din cadrul universitar către respect, performanță academică, diplomație și, nu în ultimul rând, o educație superioară.

Din punctul meu de vedere, există numeroase situații de încălcare a Codului de etică universitar și consider că ne putem referi deopotrivă atât la profesori care, deși sunt foarte bine pregătiți din punct de vedere academic, nu reușesc să aibă o conduită respectabilă în raport cu studenții lor, cât și la studenți care nu respectă normele de conduită impuse de regulamentele universității. Acest lucru se datorează faptului că școala, înainte de toate, nu ar trebui să urmărească să formeze din studenți niște roboți care au o memorie plină de cunoștințe pe care nu le pot utiliza decât pentru lucruri determinate, ci să promoveze valori.

Am aflat la Cursul de etică și integritate academică⁶ despre faptul că valorile etice universitare trebuie respectate de întreaga comunitate academică. În acest sens, consider că, aceste valori, dacă nu sunt însușite în mod natural atât de profesori, cât și de studenți, ele nu ajung să fie decât niște *forme fără fond* așa cum am menționat anterior.

În susținerea argumentelor expuse voi cita un renumit om de știință care prin genialitatea lui reușește să simplifice aceste concepte despre educație. Mai exact,

⁴ Codul de etică și deontologie profesională universitară al Universității Nicolae Titulescu din București, disponibil online la adresa de internet: <https://www.univnt.ro/index.php/comisia-de-etica/>, cu ultima dată de accesare 29.03.2022.

⁵ Ibidem.

⁶ E.E.Ștefan, Etică și integritate academică, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2021, pp.93-118.

Albert Einstein afirmă că: *“Educația este ceea ce rămâne după ce ai uitat tot ceea ce ai învățat în școală; Școala trebuie să urmărească tot timpul ca tânărul să părăsească băncile ei nu ca specialist, ci ca o personalitate armonioasă și nu în ultimul rând, Dacă tu nu poți explica un lucru unui copil de șase ani, înseamnă că nu l-ai înțeles nici tu”*.

Așadar, în ceea ce privește **factorul uman**, reiese fără echivoc din cele prezentate, fie că vorbim de profesori sau studenți și având în vedere că omul este singura ființă vie care are rațiune, că stă la baza formării educației și reprezintă un element esențial al acesteia, fără de care școala și educația nu ar mai exista.

2.3. Importanța echipamentelor informatice moderne în educație

Pentru a dezvolta subiectul referitor la **echipamente informatice moderne** voi menționa care sunt aceste echipamente și care este importanța lor în dezvoltarea academică universitară. Computerele, video-proiectorii, sistemele audio, imprimantele, telefoanele, camerele web, scannerele și alte aparaturi specifice diverselor domenii de studiu universitare sunt doar niște utilaje ce ajută la transmiterea informațiilor pe anumite căi de comunicare.

Un rol foarte important îl au aplicațiile care fac ca aceste utilaje să poată fi folosite în scop educațional. Internetul este cel mai important canal de comunicare și principala sursă de informații în prezent. Aplicațiile dezvoltate pe computer și pe telefonul mobil au ca scop să imite cadrul real în care se desfășoară activitățile academice universitare. Din păcate, în perioada actuală, proporția dintre factorul uman și echipamentele informatice este una care dezavantajează educația deoarece factorul uman are de suferit. Criza sanitară actuală accelerează adaptarea factorului uman la echipamentele informatice moderne, creând un cadru inteligent, bine structurat și util mediului academic.

Există anumite sisteme de învățământ, cum ar fi unschooling sau homeschooling, ori diverse cursuri pe care studenții și elevii le pot urma exclusive online, cum ar fi cele de învățare a limbilor străine (Cambridge) sau Oracle. Unschooling sau homeschooling se referă la posibilitatea tinerilor de a se retrage din învățământul de stat pentru a fi autodidacți cu ajutorul unor platforme online pe care pot învăța lecții și susține examene la fel ca cei din învățământul de stat. Mai mult, aceste sisteme funcționează în limba engleză și facilitează deschiderea către mediul universitar din alte state echivalând examene internaționale obligatorii.

Așadar, vedem cum sistemul online dezvoltă foarte mult sistemul de învățământ facilitând cooperarea educațională internațională și deschiderea unor oportunități de dezvoltare pentru tineri.

2.4. Digitalizarea și școala online

Unul dintre cele mai importante efecte ale crizei sanitare mondiale a fost trecerea de la sistemul de învățământ cu prezență fizică la sistemul de învățământ online⁷. Trecerea la școala online s-a făcut de la o zi la alta și a implicat o adaptare foarte rapidă la acest sistem. Această adaptare a avut la bază adoptarea unor acte normative, mai exact hotărâri de guvern care au rolul de a reglementa atât cadrul normativ al acestui sistem de școală online, cât și adoptarea unor măsuri care să susțină echipamentele digitale de care aveau nevoie studenții și elevii pentru a desfășura activitatea didactică.

Concret, în România, ca urmare a adoptării de Președinte a decretului nr. 195/2020 de declarare a stării de urgență pe teritoriul României⁸ învățământul de toate gradele a trebuit să se adapteze noii provocări de continuare a activității într-un mediu nou, cu ajutorul internetului.

Cu titlu de *exemplu*, voi face trimitere la H.G. nr. 370 din 7 mai 2020⁹ prin care se adoptă programul *Școala de acasă* în vederea achiziționării de dispozitive electronice cu conexiune la internet, necesare dotării unităților de învățământ preuniversitar de stat în vederea facilitării activităților didactice la distanță pentru elevii din medii defavorizate, înmatriculați în unitățile de învățământ preuniversitar de stat, care s-a derulat de către Ministerul Educației și Cercetării în anul 2020 și HG nr. 756 din 10 septembrie 2020¹⁰ prin care se aprobă Programul național „Educația în siguranță” în vederea achiziționării de materiale de protecție sanitară și dispozitive electronice necesare asigurării activităților didactice în cadrul unităților de învățământ preuniversitar de stat, care s-a derulat de către Ministerul Educației și Cercetării în anul 2020, prin inspectoratele școlare județene / Inspectoratul Școlar al Municipiului București.

Rezultatele obținute în ultimii ani la examene¹² dovedesc că învățământul online nu aduce beneficii asupra studenților și evoluției lor academice. Provocarea pe care a adus-o pandemia este limitarea semnificativă a interacțiunii umane. O interacțiune umană deficitară pe o perioadă îndelungată nu face decât să scadă

⁷ Sursele de documentare informatice ale lucrării mele sunt menționate la bibliografie.

⁸ Decretul nr. 195/2020 privind instituirea stării de urgență la nivel național, publicat în Monitorul Oficial nr. 212 din 16 martie 2020.

⁹ Hotărârea de Guvern nr. 370/2020 privind aprobarea Programului național "Școala de acasă" și pentru alocarea unei sume din Fondul de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului, prevăzut în bugetul de stat pe anul 2020, pentru Ministerul Educației și Cercetării publicată în Monitorul Oficial nr. 377 din data de 11 mai 2020.

¹⁰ Hotărârea de Guvern nr 394/2020 privind declararea stării de alertă și măsurile care se aplică pe durata acesteia pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19 publicată în Monitorul nr. 410 din data de 18 mai 2020.

¹² Informație publică, disponibilă online la adresa: https://adevarul.ro/educatie/scoala/Scoala-online-profesorii-dicteaza-elevii-plotisesc-calitatea-Invatamantului-scazut-mai-mult-1_5fcdf7965163ec4271a27a84/index.html cu ultima accesare la 29.03.2022.

adaptabilitatea oamenilor în societate. Studenților, după cursurile online, le este foarte greu să continue să învețe individual în același mediu restrâns și lipsit de interacțiune umană. Pe lângă acest lucru, nici activitatea de concentrare la cursuri nu cunoaște un randament la fel de înalt ca atunci când se desfășura cu prezența fizică. Noțiunea socială de grup este esențială pentru a desfășura o activitate academică. Prin grup mă refer la o adunare de oameni aflată într-un spațiu determinat specific scopului comun în care s-a constituit adunarea.

Mediul academic este creat din oameni, energia lor, scopul comun de a cunoaște și a crea, precum și din echipamentele informatice menite să faciliteze procesul educational. Factorul uman și echipamentele informatice moderne asigură funcția educațională în activitatea didactică universitară atâta timp cât respectă o proporție corectă. Această proporție corectă este dată de efectele pozitive asupra educației pe care le produce. Cred că ambele sunt importante și complementare, nicidecum nu pot fi înlocuite complet unele de altele.

Au existat mai multe încercări de a fi înlocuit factorul uman din școli cu factorul digital, adică profesorii sau studenții cu roboți¹¹.

Profesorul ca robot a fost experimentat și în România¹³. Deși în urma experimentelor de acest fel studenții sau elevii s-au arătat inițial încântați de înlocuirea profesorilor cu roboți, există anumite părți din educație, cum ar fi valorile umane de care am amintit anterior, emoția, care nu pot fi însușite și transmise mai departe de profesori-roboți.

În Japonia¹⁴, există roboți care au putut fi trimiși la școala în locul copiilor bolnavi care nu puteau ajunge fizic și controlați de aceștia de acasă. Astfel a fost înlocuită prezența fizică cu un robotel, în spatele căruia se afla totuși un copil. Se explică utilitatea și importanța roboților, dar niciodată ei nu vor putea înlocui factorul uman care are nevoie de interacțiune socială și emoțională în activitatea didactică.

Un profesor universitar din Germania care are o viziune foarte deschisă către valorile din educație a hotărât să aibă un asistent robot, implementând această proiecție la cursurile universitare pe care le predă¹⁵. În același timp, deși promovează factorul de inteligență artificială în educație, profesorul susține că educația nu își poate realiza scopul numai în sistem online, ci va fi întotdeauna dublată de prezența fizică a studenților și profesorilor, deopotrivă.

¹³ Informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.libertatea.ro/stiri/premiera-in-romania-la-scoala-195-un-robot-a-dat-startul-noului-an-de-invatare-2391212> cu ultima accesare la 29.03.2022.

¹⁴ Informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.digi-world.tv/stiri/digital-tech/scoala-care-permite-elevilor-sa-trimita-un-robot-in-locul-lor-cand-sunt-bolnavi-27004> cu ultima accesare la 29.03.2022

¹⁵ Informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.libertatea.ro/stiri/profesorul-din-germania-care-a-adus-un-robot-pe-post-de-asistent-universitar-ca-sa-predea-studentilor-ii-spuneam-pei-pepper-incepe-testul-3244448> cu ultima accesare la 29.03.2022.

2.5. Referințe istorice și evoluție

Școala, din antichitate până în prezent a suferit numeroase modificări în ceea ce privește sistemul în care a avut loc, însă punctul comun a fost întotdeauna educația și omul. Educația s-a format din înțelepciune, din natură, din observație, din întrebări. Școlile antice, renumite fiind în istorie școlile elene, erau cunoscute mai ales prin filosofia și retorica lui Platon, Aristotel, Socrate, Seneca.

Este de remarcat că scrierile și teoriile acestora au rămas valoroase indiferent de perioada istorică pe care au traversat-o din antichitate până în zilele noastre. În acea perioadă, lipseau cu desăvârșire echipamentele informatice, chiar și sălile de clasă, cursurile ținându-se de cele mai multe ori în amfiteatre și scrierile fiind realizate pe placuțe de piatră sau piele de animale.

Mai târziu, în evul mediu, când evoluase destul de mult și religia, școala a început să se formeze în jurul cultelor religioase și acest lucru a continuat până în perioada renaștentistă și iluministă. Biserica Catolică în special, reușise să fie o putere centrală în stat acaparând atât sectorul politic, cât și sectorul educațional și cultural. Învățații și revoluționarii științifici ai acelor tipuri printre care se numără și Galileo Galilei, primul care a demonstrat teoria pământului rotund în care credem astăzi, a sfârșit ars pe rug de Conducerea Catolică din cauza așa-numitei erezii pe care o susținea.

Vedem cum în funcție de perioada și contextul istoric, credințele oamenilor se schimbă și educația se formează. Renașterea și Iluminismul, la fel ca epoca modernă, a venit cu o extindere culturală deosebită promovând omul și libertatea sa universală și detronând dominația religioasă. Cu toate acestea, în România, abia în acea perioadă, au început să se formeze scrierea și cultura educațională. Primele școli erau formate în cadrul bisericilor sau mănăstirilor și abia apoi au apărut instituțiile de învățământ de sine stătătoare. Accesul la învățământ a fost schimbat și el în decursul timpului, ajungând astăzi la cea mai mare evoluție din istorie. Comunismul a lăsat o amprentă foarte puternică în școala românească ce încă se păstrează. Astăzi, ne putem bucura de condiții evaluate de învățate, ba chiar de influența epocii digitale pe care am exemplificat-o anterior. Actual, ne aflăm într-o perioadă de tranziție încă nedefinită între influențele din perioada comunistă, influențele externe, globalizare și digitalizare.

III. Concluzii

În urma tuturor celor analizate în această lucrare, sunt de părere că factorul uman și echipamentele informatice moderne în activitatea universitară nu pot fi analizate în contradictoriu, ambele aflându-se într-o relație de interdependență, proporționalitate și complementaritate având ca scop comun dezvoltarea educației.

În concluzie, apreciez că este foarte important să ne dezvoltăm setea de cunoaștere prin respectarea valorilor noastre fundamentale, care țin de esența ființei

umane, cât și prin informarea permanentă și păstrarea curiozității hranită de dorința de a ști și de a înțelege. În susținerea acestei idei aș dori să aduc un citat celebru din Enciclopedia Întelepciunii: “*Cunoașterea-i măreață și frumoasă, Cunoașterea-i mai scumpă ca un șirag de perle, Căci timpul nimicește orice comoară, Dar înțeleptul și învățatul nu pierde niciodată*” (Al-Samarkandi).

Referințe bibliografice

Doctrină

- CONFUCIUS, *The analects*, Editura Penguin Books Ltd, 2014.
- ELENA EMILIA ȘTEFAN, *etică și integritate academică*, Curs Universitar, ediția a 2-a, Editura Pro Universitaria, București, 2021.
- Grup editorial-redacțional E. ATROSCENCO, I. ATRSHCENKO, P. KATANAEV, V. KRVTOV, K. KRAVTOVA, L. LEUȘTEAN, I. OLEINIKOV, O. PAHOMOVA, F. PEPTENUȘ, L. PROKOPENKO, D. PRONIN, R. RUBAN, I. SIZOVA, E. SOMOV, I. CEASOVITIN, N. CERVATIUK, *Enciclopedia Întelepciunii*, Editura ROOSSA, 2013.
- TITU MAIORESCU, *Opere. Jurnal 1898-1902 (IV)*, de Academia Română, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2017

Legislație

- Legea nr. 1/2011 a educației naționale publicată în Monitorul Oficial nr. 18 din data de 10 ianuarie 2011, cu modificările și completările ulterioare.
- Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din data de 4 iunie 2004, cu modificările și completările ulterioare.
- Legea nr. 319/2003 privind Statutul personalului de cercetare-dezvoltare publicată în Monitorul Oficial nr. 530 din data de 23 iulie 2003, cu modificările și completările ulterioare.
- Legea nr. 55/2020 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19 publicată în Monitorul Oficial nr. 396 din data de 15 mai 2020.
- Codul de etică și deontologie profesională universitară al Universității Nicolae Titulescu din București
- Decretul nr. 195/2020 privind instituirea stării de urgență la nivel național, publicat în Monitorul Oficial nr. 212 din 16 martie 2020.
- Hotărârea de Guvern nr. 370/2020 privind aprobarea Programului național "Școala de acasă" și pentru alocarea unei sume din Fondul de rezervă bugetară la dispoziția Guvernului, prevăzut în bugetul de stat pe anul 2020, pentru Ministerul Educației și Cercetării publicată în Monitorul Oficial nr. 377 din data de 11 mai 2020.
- Hotărârea de Guvern nr 394/2020 privind declararea stării de alertă și măsurile care se aplică pe durata acesteia pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19 publicată în Monitorul Oficial nr. 410 din data de 18 mai 2020.

Surse web, cu ultima data de accesare 29.03.2022:

- https://adevarul.ro/educatie/scoala/Scoala-online-profesorii-dicteaza-elevii-plictisesc-calitatea-invatomantului-scazut-mai-mult-1_5fcd7965163ec4271a27a84/index.html.
- <https://civiclabs.ro/ro/byproducts/blocaje-in-pregatirea-resurselor-umane-in-educatie> .
- <https://scoalainformala.ro/din-culise/blog/it4kids-in-mediul-rural/> .
- <https://www.antena3.ro/high-tech/24-it-cum-ar-putea-fi-predata-robotica-din-scoala-485832.html> .
- https://www.descopera.ro/stiinta/14905799-robotul-poliglot-care-va-ajuta-copiii-sa-invete-o-limba-straina-pentru-a-se-adapta-mai-usor-intr-o-scoala-noua-video_
- <https://www.digi24.ro/stiri/sci-tech/lumea-digitala/scoala-in-care-elevii-invata-limbi-straine-si-matematika-de-la-roboti-905845> .
- <https://www.digi-world.tv/stiri/digital-tech/scoala-care-permite-elevilor-sa-trimita-un-robot-in-locul-lor-cand-sunt-bolnavi-27004> .
- https://www.edupedu.ro/roboteii-didactici-nextlab-si-educatia-la-sat-stefan-chimsac-profesor-de-tic-daca-te-ai-angaja-la-roboti-industriali-atunci-folosirea-din-scoala-a-acestor-robotei-te-familiarizeaza-de-mic-cu-termen/_
- https://www.edupedu.ro/video-robotul-care-ajuta-scoala-online-un-roman-a-dezvoltat-o-solutie-pentru-ca-profesorii-sa-poata-preda-din-scoala-iar-elevii-sa-aiba-acces-inclusiv-la-laboratoare-dar-stand-acasa/_
- https://www.libertatea.ro/stiri/premiera-in-romania-la-scoala-195-un-robot-a-dat-startul-noului-an-de-invatomant-2391212_
- https://www.libertatea.ro/stiri/profesorul-din-germania-care-a-adus-un-robot-pe-post-de-asistent-universitar-ca-sa-predea-studentilor-ii-spuneam-hei-pepper-incepe-testul-3244448_
- <https://www.univnt.ro/index.php/comisia-de-etica/> .
- https://www.utv.ro/stiri/gadget/afla-totul-despre-robotul-care-merge-la-scoala-in-locul-elevilor-cu-probleme-de-sanatate-5976_

ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE ALE DISCRIMINĂRII

Mădălina IMIREANU*

Abstract

Discriminarea este un fenomen întâlnit destul de des în societate, atât în viața de zi cu zi, în activitățile pe care o persoană le desfășoară în mod obișnuit, dar și în mediul academic. În România, toleranța față de anumite categorii de oameni sau subiecte este în continuă scădere. Ne dorim din ce în ce mai mult să fim toți la fel, să nu existe diferențe, dar, cu toate acestea, noi înșine adâncim, cu intenție sau fără, aceste inegalități în societate.

În această lucrare o să analizez în ce măsură este reglementată discriminarea în legislația națională, în general și în mod particular cu referire la mediul academic deoarece, în calitatea mea de student masterand, sunt interesată să cunosc cât mai multe despre acest subiect. Sunt protejate corespunzător categoriile de persoane vulnerabile? Avem suficiente pârghii instituționale de sancționare a acestui tip de comportament? Din punctul meu de vedere statul nu este singurul responsabil pentru prevenirea și combaterea discriminării, ci ar trebui să existe un efort comun. În acest sens, voi analiza gradul de implicare al universităților din România în acest demers- ce măsuri a luat fiecare unitate de învățământ superior în funcție de domeniul său specific și de problemele concrete pe care le-a întâmpinat de-a lungul timpului.

Pentru a avea o privire de ansamblu asupra acestui fenomen al discriminării, voi prezenta pe scurt și situația la nivel internațional, dacă universitățile din alte state s-au confruntat cu această problemă și cum au gestionat situația pentru a preveni și combate discriminarea în mediul academic.

În încheierea lucrării voi propune câteva propuneri de lege ferenda care, din punctul meu de vedere, conduc la o gestionare mai bună a fenomenului discriminării în mediul academic.

Cuvinte cheie: *Lege, discriminare, grup vulnerabil, echitate, egalitate.*

I. Introducere

Fenomenul discriminării a existat dintotdeauna, având la bază diferite criterii, cum ar fi cele bazate pe sex, rasă, etnie, religie, orientare sexuală, opinie politică sau avere. Oamenii au avut și au în continuare tendința de a marginaliza, de a separa

* Masterand în cadrul programului „Carieră Judiciară”, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: madalinam40428@univnt.ro). Această lucrare a fost coordonată de conf. univ. dr. Elena Ștefan, Facultatea de Drept, Universitatea Nicolae Titulescu, București (e-mail: stefanelena@univnt.ro).

pe ceilalți care, dintr-un motiv sau altul, sunt diferiți. În concepția unor persoane, aceste diferențe îi plasează pe alții pe o poziție de inferioritate, justificându-și astfel, în mod greșit, comportamentul nepotrivit.

Cu privire la mediul academic, preciz faptul că discriminarea a luat amploare în ultimii ani, elevii sau studenții fiind din ce în ce mai incisiv, mai individualiști. Școala, fie că vorbim de ciclul preuniversitar, fie de cel universitar, ar trebui să fie un mediu în care persoanele să se simtă în siguranță, fără prejudecăți, un mediu unde toată lumea este egală. Odată cu intrarea într-un colectiv, valorile personale ale fiecărui individ ar trebui să prindă contur sau chiar să devină mai puternice. Totodată, rebuie să învățăm că suntem diferiți și acest lucru ne face speciali și unici, iar respectând pe cel de lângă noi așa cum este, ne respectăm în primul rând pe noi înșine.

Cu toate că discriminarea sub diferite forme este o problemă întânită în majoritatea unităților de învățământ, din documentarea pe care am efectuat-o asupra subiectului, în prezent nu există foarte multe studii sau proiecte care să conducă la o prevenire și combatere a acestui fenomen sau chiar la stoparea lui. În România nu este formată, din păcate, o cultură generală în acest sens. În timp ce unii oameni neagă existența acestui fenomen- de obicei agresorii, alții- persoanele vulnerabile, nu știu care sunt metodele de sancționare și cui trebuie să se adreseze în acest sens. Lipsa de informare este principalul factor care împiedică o mai bună gestionare a acestui tip de comportament discriminatoriu.

În prezenta lucrare voi realiza o analiză a reglementărilor în domeniu la nivel general și la nivelul unităților de învățământ. De asemenea, nu trebuie să neglijăm nici Codurile de Etică ale universităților¹ sau Codurile privind drepturile și obligațiile studentului, deoarece fiecare instituție are posibilitatea de a introduce dispoziții referitoare la grupurile de persoane vulnerabile, la criteriile de discriminare și nu în ultimul rând, reglementări cu privire la procedura care trebuie urmată într-un asemenea caz. Mai mult decât atât, sunt necesare și sancțiuni clare care să descurajeze comportamentele nepotrivite și care să conducă atât la prevenirea, cât și la descurajarea discriminării în mediul academic.

II. Conținutul lucrării

2.1. Definiție și noțiuni generale

Discriminarea are două dimensiuni. Pe de o parte reprezintă diferența de tratament a două sau mai multe persoane, care se află în situații identice sau cel puțin comparabile, iar pe de altă parte presupune și tratarea în mod egal a unor categorii de persoane aflate în situații diferite. Aceste deosebiri, excluderi, restricții

¹ Pentru mai multe detalii a se vedea, Elena Emilia Ștefan, *Etică și integritate academică*, ediția a II-a, Ed. Pro Universitaria, București, 2021, pp.124-127; 193-219.

sau preferințe nu trebuie să aibă nicio justificare obiectivă, fiind bazate pe anumite criterii prevăzute în legislația în vigoare.

"Criteriile stabilite de legislația românească sunt: rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice"².

În societate întâlnim atât categoria persoanelor agresoare, care discriminează în mod direct, cât și categoria susținătorilor acestora. În ambele cazuri impactul negativ asupra celor vulnerabili este la fel de semnificativ. Apreciez faptul că, încurajând un asemenea comportament dăm și mai multă putere și credibilitate agresorilor, iar aceștia nu vor conștientiza răul pe care îl cauzează celorlalți.

Nediscriminarea este consacrată ca fiind un drept fundamental în legislația românească și în Uniunea Europeană. În acest fel fiecare cetățean este protejat împotriva abuzurilor la care ar putea fi supus. Cu toate acestea, reglementarea este una deficitară la nivel general. Nu avem mijloacele necesare de prevenire, combatere sau sancționare a fenomenului discriminării, iar în cazul în care există anumite soluții în acest sens, ele sunt prea puțin cunoscute de către populație. Lipsa de informare a majorității ar trebui să fie un semnal de alarmă pentru autoritățile publice, pentru organizațiile care luptă pentru egalitate și echitate și împotriva discriminării și nu în ultimul rând pentru simplii cetățeni care au acces mai ușor la informații și care ar trebui să împărtășească aceste cunoștințe și cu alte persoane pentru a le ajuta sa lupte mai eficient împotriva discriminării.

2.2. Formele discriminării

Există mai multe forme de discriminare: directă, indirectă, multiplă, hărțuire, victimizare, dar și dispoziția de a discrimina, așa cum reiese din analiza legislației.

Discriminarea directă este cea mai răspândită formă și în același timp este cel mai ușor de identificat prin raportare la celelalte forme. Potrivit Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, aceasta „survine când o persoană beneficiază de un tratament mai puțin favorabil decât o altă persoană care a fost, este sau ar putea fi într-o situație comparabilă, pe baza oricărui criteriu de discriminare prevăzut de legislația în vigoare”.³

² Informație publică preluată de pe pagina de internet <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, accesată ultima dată la 27.03.2022.

³ Informație publică preluată de pe pagina de internet <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, accesată ultima dată la 27.03.2022.

De-a lungul timpului au existat cazuri marcante la nivel internațional soluționate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În speța *Carson și alții contra Regatului Unit*, CEDO statuează „că trebuie să existe o diferență de tratament pentru persoanele aflate în situații analoage sau sensibil similare, care se bazează pe o caracteristică identificabilă”.⁴

Discriminarea indirectă „survine atunci când o prevedere, un criteriu, o practică aparent neutră dezavantajează anumite persoane, pe baza criteriilor prevăzute de legislația în vigoare, cu excepția cazurilor în care aceste prevederi, criteriile sau practici sunt justificate obiectiv de un scop legitim, iar metodele de atingere aceluși scop sunt adecvate și necesare. De asemenea, discriminarea indirectă este orice comportament activ sau pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat, supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate față de altele care se află în situații egale”⁵.

Această formă de discriminare este de foarte multe ori neobservată, deoarece persoanele afectate nu beneficiază de un suport corespunzător sau nu sunt informate. În concepția unor persoane aceste practici nu reprezintă o formă de abuz, de discriminare, având impresia că este un lucru normal din moment ce nu îi afectează doar pe ei, ci este posibil ca acele dispoziții preferențiale să se aplice unor grupuri mai mari.

Un exemplu relevant pentru astfel de practici este „cauza *D.H. și alții/Republica Cehă*”,⁶ când s-a utilizat o serie de teste în vederea stabilirii inteligenței și a gradului de adecvare a elevilor, pentru a se determina dacă aceștia ar trebui scoși din sistemul de învățământ obișnuit și mutați în școli speciale. Aceste școli speciale au fost concepute pentru persoanele cu deficiențe intelectuale și alte surse de dificultăți de învățare. Același test a fost aplicat tuturor elevilor luați în considerare în vederea plasării în școli speciale. În practică însă, testul fusese conceput luând ca bază populația cehă obișnuită, deci era inevitabil ca elevii romi să aibă rezultate mai slabe – după cum s-a și întâmplat, consecința fiind că între 80 și 90 la sută din copiii romi au fost educați în afara sistemului de învățământ obișnuit”.⁷

⁴ CEDO, *Carson și alții/Regatul Unit* [GC] (42184/05), punctul 61. În mod similar, CEDO, *D.H. și alții/Republica Cehă* [GC] (57325/00), punctul 175; CEDO, *Burden/Regatul Unit* [GC] (13378/05), punctul 60.

⁵ Informație publică preluată de pe pagina de internet <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, accesată ultima dată la 27.03.2022.

⁶ CEDO, *D.H. și alții/Republica Cehă* [GC] (57325/00), punctul 79.

⁷ Manualul de drept european privind nediscriminarea, elaborat în 2010 de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, p. 33. Această lucrare a fost publicată pe pagina de internet https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, accesată ultima dată la 29.03.2022.

O a treia formă este discriminarea multiplă, care potrivit CNCD „survine atunci când o persoană sau un grup de persoane sunt tratate diferențiat, într-o situație egală, pe baza a două sau a mai multor criterii de discriminare, cumulativ.”⁸

„În conformitate cu directivele europene privind nediscriminarea, hărțuirea este considerată discriminare atunci când este manifestată o conduită indezirabilă referitoare la un criteriu protejat, când scopul sau efectul avut în vedere constă în lezarea demnității unei persoane și/sau este creat un mediu intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator.”⁹

De cele mai multe ori, atunci când amintim de hărțuire, oamenii se gândesc doar la hărțuirea sexuală, care este una dintre numeroasele forme sub care se poate manifesta. Hărțuirea este incriminată în Codul Penal ca infracțiune la articolul 208. Astfel putem observa că există mai multe modalități de săvârșire: urmărirea victimei fără drept sau interes legitim, supravegerea locuinței, a locului de muncă sau a altor locuri frecventate de aceasta sau chiar apelarea victimei în mod repetat. Această formă de discriminare este destul de des întâlnită și în mediul școlar, atât în relația profesor- elev, cât și în cea elev- elev.

„Victimizarea este orice tratament advers, venit ca reacție la o plângere sau acțiune în instanță sau la instituțiile competente, cu privire la încălcarea principiului tratamentului egal și al nediscriminării.”¹⁰

Dispoziția de a discrimina „este considerată a fi tot o formă de discriminare și reprezintă un ordin primit de o persoană sau un grup de persoane de la o altă persoană sau grup de persoane pentru a discrimina.”¹¹

2.3. Cadrul legal

În legislația națională avem reglementări cu caracter general, dar și cu privire la discriminarea în mediul academic. Chiar dacă nu este foarte dezvoltată această parte a legislației, trebuie să cunoaștem mijloacele pe care statul sau universitățile ni le pun la dispoziție pentru a ne apăra sau pentru a sancționa orice formă de discriminare.

Cu caracter general putem aminti:

⁸ Informație publică preluată de pe pagina de internet <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, accesată ultima dată la 27.03.2022

⁹ Manualul de drept european privind nediscriminarea, elaborat în 2010 de către Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, p. 34. Această lucrare a fost publicată pe pagina de internet https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf, accesată ultima dată la 29.03.2022

¹⁰ Informație publică preluată de pe pagina de internet <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, accesată ultima dată la 27.03.2022

¹¹ Ibidem

- Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000, republicată, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Aceasta a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 166 din 7 martie 2014;
- Constituția României - articolul 16;
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului - articolul 14.

Cu privire la învățământul superior, discriminarea este reglementată în:

- Legea educației naționale nr. 1 din 5 ianuarie 2011, actualizată, publicată în Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011;
- Legea nr. 206 din 27 mai 2004, actualizată, privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 4 iunie 2004;
- Codurile de etică ale universităților privind drepturile și obligațiile studentului;
- Carta universitară a fiecărei instituții de învățământ superior.

Legea educației naționale nr. 1 din 2011 garantează accesul egal al tuturor cetățenilor la „toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nicio formă de discriminare”¹². De asemenea prevede obligativitatea funcționării Comisiilor de etică în toate universitățile din țară, care au ca atribuții principale analizarea și soluționarea cazurilor de abatere de la etica universitară.

În legătură cu combaterea și prevenirea discriminării în mediul academic, legiuitorul a introdus câteva principii generale și anume: principiul echității care presupune că accesul la învățare se realizează fără discriminare, principiul garantării identității culturale a tuturor cetățenilor români și dialogului intercultural, principiul recunoașterii și garantării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase și principiul asigurării egalității de șanse.¹³

Art. 118 alin. (2) din Legea Educației Naționale interzice în instituțiile de învățământ superior discriminări pe criterii de vârstă, etnie, sex, origine socială, orientare politică sau religioasă, orientare sexuală sau alte tipuri de discriminare, cu excepția măsurilor afirmative prevăzute de lege. Art.118 alin. (3) prevede dreptul studenților cu dizabilități fizice de a avea căi de acces adaptate nevoilor acestora în totalitatea spațiilor universitare, precum și condiții pentru desfășurarea normală a activităților academice, sociale și culturale în cadrul instituțiilor de învățământ superior.

¹² Art. 16 din Legea educației naționale nr. 1/2011

¹³ Art. 3 din Legea educației naționale nr. 1/2011

2.4. Discriminarea în universități

La nivelul fiecărei instituții de învățământ există anumite valori și principii pe care le urmează și după care se ghidează. Având în vedere acest aspect, fiecare universitate trebuie să își adapteze practicile și prevederile din actele interne astfel încât să asigure un învățământ de calitate și în același timp și un mediu în care studenții să se simtă în siguranță, în care să nu existe diferențe de tratament. Aceste deosebiri în principiile de funcționare ale universităților intervin în funcție de categoriile de studenți care sunt înscriși. În timp ce unele instituții au un procent mai mare de persoane vulnerabile cărora trebuie să le ofere protecție, altele nu se confruntă atât de des cu acest fenomen al discriminării, neștiind foarte bine cum trebuie să reacționeze în astfel de situații.

Pe de o parte avem universități care se definesc prin multiculturalitate și au adoptat mecanisme interne de asigurare a reprezentativității în conducerea universității a celor mai importante grupuri etnice, iar pe de altă parte avem universități care nu au o cultură bine încheată a promovării diversității și se adresează preponderent unei anumite categorii sociale a populației, de exemplu prin taxele mari pe care le percep.

Discriminarea la nivel universitar se poate manifesta pe doua planuri: pe parcursul ciclului de studii, dar și în momentul admiterii. Pot exista condiții de acces la un standard foarte înalt, astfel că nu toate persoanele vor avea șanse egale. Aceasta este o formă de discriminare indirectă. De exemplu, grupurile vulnerabile cum ar fi elevii de etnie romă sau cei care provin de la liceele din mediul rural pot avea dificultăți mai mari în pregătirea materiilor de admitere la facultate din cauza situației financiare precare sau din lipsa personalului pregătit să lucreze cu astfel de elevi. Pentru a remedia aceste disfuncționalități, la nivel național au fost create locuri speciale de admitere pentru aceste două categorii de elevi, astfel încât ei concurează împotriva altora care se află în situații identice.

În ceea ce privește autonomia universitară, instituțiile de învățământ superior au inclus în Codurile de Etică și în cele privind drepturile și obligațiile studenților anumite principii care să asigure un nivel minim de protecție a persoanelor vulnerabile împotriva fenomenului discriminării. Analizând mai multe acte interne ale diferitelor universități din țară, putem observa că sunt prevăzute următoarele principii și valori fundamentale: egalitatea de șanse și tratamentul nediscriminatoriu, libertatea academică, dreptatea și echitatea, transparența, respectul și toleranța. De asemenea, avem și prevederi cu caracter imperativ, fiind interzise presiunile și constrângerile de natură politică, economică, religioasă, etnică, rasială etc.

Codul drepturilor și obligațiilor studentului a apărut relativ recent în mediul universitar. Acesta a fost introdus prin Ordinul de Ministru nr. 3666 din 30 martie 2012, în urma demersurilor făcute de Alianța Națională a Organizațiilor Studenților din România (ANOSR). Acest statut al studenților reprezintă prima inițiativă

legislativă care a aparținut în totalitate studenților. Conform unui raport¹⁴ al ANOSR, după monitorizarea constantă a implementării acestor coduri ale studentului, doar „22 de universități au preluat în proporție de peste 90%”¹⁵ prevederile din Ordinul de Ministru.

Cu privire la hărțuire, ca formă de discriminare, ANOSR împreună cu Centrul FILIA și Universitatea din Pitești au elaborat proiectul „TRUST- Tineri responsabili pentru Universități Sigure și Echitabile”, proiect care are drept scop monitorizarea cazurilor de hărțuire, analizarea codurilor de etică și nu în ultimul rând, propunerea unor soluții pentru bune practici în universitate.

2.5. Măsuri privind combaterea discriminării în mediul universitar la nivel internațional

„Fenomenul discriminării în universități este unul răspândit la nivel global, acesta reflectând în general atitudinile societății față de diverse grupuri minoritare. Cu toate acestea, într-un raport lansat în 2012 de European Students` Union, reiese că doar jumătate dintre țările angrenate în Procesul Bologna au adoptat reglementări menite să combată discriminarea în universități, din perspectiva liderilor studenților. Printre grupurile minoritare cele mai discriminate au fost enumerați studenții imigranți, studenții cu copii sau studenții maturi.”¹⁶

Regatul Unit al Marii Britanii în 2010 a adoptat Actul de Egalitate (Equality Act) care conține un „capitol dedicat sistemului educațional, în care sunt definite criteriile de discriminare, măsurile care trebuie luate pentru asigurarea egalității cetățenilor și responsabilitățile instituțiilor în acest proces”.¹⁷

„La nivel european, problema discriminării și-a intensificat prezența pe agenda publică a reprezentanților universităților odată cu criza refugiaților, moment în care aceștia au lansat mai multe mesaje de solidaritate și apel la toleranță. European University Association (EUA), reprezentanta universităților și a consiliilor naționale ale rectorilor din Europa, a emis un memoriu în 2015 în care a îndemnat factorii politici de la nivelul UE și de la nivelul statelor membre, precum și factorii decizionali din universități, să permită accesul refugiaților la învățământ superior și să îndepărteze toate barierele pe care aceștia le pot întâmpina. Printre

¹⁴ Raport național privind respectarea prevederilor Codului drepturilor și obligațiilor studentului, pentru anul universitar 2020-2021, publicat pe pagina de internet ANOSR, <https://anosr.ro/wp-content/uploads/2022/01/Raport-ANOSR-CDOS-2020-2021.pdf>, accesată ultima dată la 28 martie 2022.

¹⁵ Ibidem, p. 92.

¹⁶ Policy brief #73 - februarie 2016, „Cum abordăm problema discriminării în mediul universitar?”, publicat pe pagina de internet http://sar.org.ro/wp-content/uploads/2016/03/Policy-brief-73-cum-abordam-problema-discriminarii-in-mediul-universitar_v.-website.pdf, accesată ultima dată la 10 martie 2022.

¹⁷ Ibidem, p. 7.

măsurile propuse s-au numărat asigurarea accesului refugiaților la informații despre oportunitățile din învățământul superior, dezvoltarea de cursuri de limbi străine pentru refugiați, proceduri flexibile de recunoaștere a studiilor și calificărilor obținute anterior, precum și sprijin financiar pentru aceștia pe perioada studiilor.”¹⁸

În Norvegia, procesul de admitere în învățământul superior este bazat pe un sistem de punctaje centralizate la nivel national. „Chiar dacă cea mai mare pondere a punctajului obținut de un candidat se acordă pe baza criteriilor de performanță, există și anumite categorii sociale vulnerabile care primesc puncte în plus la admitere pentru a încuraja accesul lor la studii universitare. De pildă, femeile primesc 2 puncte în plus pentru aplicațiile la programe de studiu în domeniile inginerie, maritimă și agricutură, în timp ce bărbații primesc aceleași puncte în plus dacă aplică la programe de protecția animalelor și medicină veterinară, dat fiind faptul că cele două sexe sunt subreprezentate în domeniile respective.”¹⁹

„În cadrul Universității din Regensburg (Germania) a fost implementată o inițiativă numită Universitate adaptată nevoilor familiale (Family-friendly University) dezvoltată de un grup de lucru care a analizat nevoile studenților cu copii și a propus o serie de măsuri pe care universitatea le-a implementat. Printre aceste măsuri se numără dezvoltarea unor opțiuni de studiu flexibile sau part-time, zone speciale pentru alăptare sau pentru schimbarea scutecelor, scaune înalte la catina universităților, locuri de joacă pentru copii în bibliotecă și în fața cantinei, masă gratuită la cantină pentru copii sub 6 ani, un forum al părinților dezvoltat pe o platformă e-learning și evenimente anuale dedicate studenților cu copii.”²⁰

2.6. Propuneri de lege ferenda în ceea ce privește prevenirea și combaterea discriminării în mediul academic

- Definirea grupurilor vulnerabile din învățământul superior în legislație

„Includerea unor prevederi în Legea Educației Naționale nr. 1/2011 care să definească *grupurile vulnerabile* din sistemul de învățământ superior. Definirea acestor grupuri ar trebui să țină cont de toate posibilele comportamente și acțiuni discriminatorii din mediul universitar, pornind de la aspecte precum accesul îngădit la educație din cauza inechităților”²¹

- Dezvoltarea de politici de echitate în învățământul superior pentru toate grupurile vulnerabile și elaborarea unui set de măsuri care să le ofere protecție propriu-zisă. Fiecare categorie de persoane are nevoi individuale, astfel încât să ajungem la un nivel general de echitate și egalitate. În timp ce unii au nevoie de sprijin financiar (acordare de burse, taxe reduse, materiale

¹⁸ Ibidem, p. 8.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem, p. 9.

²¹ Ibidem, p. 12.

didactice gratuite), alții au nevoie de consiliere psihologică, să îi ajute să facă față obstacolelor pe care le întâlnesc odată cu schimbarea mediului de studiu.

- Înființarea unei substructuri în cadrul Ministerului Educației care să aibă ca scop promovarea și sprijinirea egalității de șanse și combaterea discriminării în mediul universitar

„Această structură ar putea oferi și sprijin universităților pentru a putea răspunde mai bine la provocările pe care le întâmpină în activitățile pe care le au care vizează antidiscriminarea. De exemplu, ar putea oferi oportunități de formare pentru conducerea universităților și cadrele didactice care să promoveze principiile pedagogiei incluzive și să faciliteze înțelegerea nevoilor diferitor grupuri vulnerabile și modul în care acestea trebuie abordate. De asemenea, ar putea oferi consultanță și sprijin membrilor comisiilor de etică din universități în recunoașterea situațiilor de discriminare și gestionarea corespunzătoare a lor.

- „Încheierea unui protocol de colaborare între Ministerul Educației și C.N.C.D. în vederea oferirii de consultanță și expertiză pe tema politicilor antidiscriminare din domeniul educației prin activități precum: instruirea personalului din cadrul ministerului cu competențe în domeniul politicilor de echitate și nediscriminare precum și prin oferirea de consultanță în vederea elaborării politicilor în domeniu.”²²
- Includerea unor indicatori de echitate și combatere a discriminării în sistemul de asigurare a calității în învățământul superior

„Includerea în metodologia de finanțare a universităților a unor criterii care să urmărească reprezentarea grupurilor vulnerabile în corpul studentesc și profesoral, precum și existența unor mecanisme de prevenire și sancționare a atitudinilor discriminatorii ar duce la o creștere a eforturilor și resurselor investite de universități pentru atragerea și susținerea grupurilor vulnerabile.”²³

- Promovarea prevederilor legate de egalitatea de șanse și combatarea discriminării, în rândul comunității academice, cu accent pe instrumentele de sesizare

Există la nivelul universităților „lipsa de informare a membrilor comunităților academice cu privire la drepturile și libertățile pe care le au și neconștientizarea unor situații de discriminare pe care le trăiesc sau la care sunt martori. Dat fiind numărul mic de sesizări venite din partea studenților și cadrelor didactice, de foarte multe ori studenții sau cadrele didactice nu conștientizează că sunt martore a unor situații de discriminare și nici nu cunosc cum pot să le sesizeze. Acest lucru este favorizat și de faptul că societatea, în general, a ajuns să aibă un grad destul de mare de acceptare a unor astfel de comportamente, drept dovadă fiind o serie de expresii

²² Ibidem, p. 14.

²³ Ibidem, p. 15.

des întâlnite în limbajul cotidian care sunt ofensatoare, dar folosite cu regularitate fără a produce reacții de respingere din partea celor din jur.”²⁴

- Dezvoltarea infrastructurii și a resurselor de învățare pentru studenții cu dizabilități, ținând cont de nevoile specifice ale acestora.

„Universitățile trebuie să își dezvolte facilitățile și resursele de învățare pe care le pun la dispoziția studenților cu dizabilități, ținând cont de diversele tipuri de dizabilități pe care studenții sau angajații acestora le-ar putea avea. În acest moment, de cele mai multe ori universitățile își limitează eforturile de susținere a studenților sau cadrelor didactice cu dizabilități la construirea de rampe de acces, fără să existe alte măsuri care să asigure accesul și integrarea acestora în procesele educaționale din universitate. Este nevoie de lifuri pentru cei cu probleme locomotorii, de băi speciale în universități și cămine, de materiale de studiu pentru studenții cu dizabilități de vedere sau auz, de interpreți în limbajul semnelor pentru traducerea cursurilor și examenelor orale pentru studenții cu dizabilități de auz și/sau vorbire, precum și alte dotări care trebuie discutate în universități.”²⁵

2.7. Efectele discriminării și ce pot face persoanele afectate

Efectele discriminării se pot manifesta pe mai multe planuri: social, economic, personal. Cele mai răspândite dintre acestea fiind asociate cu stresul sau chiar depresia. Persoanele afectate tind să se izoleze, să nu mai participe la activități colective, ducând astfel la subminarea coeziunii sociale. De cele mai multe ori persoanele vulnerabile se simt umilite și nu doresc să vorbească despre aceste experiențe neplăcute.

Cu toate acestea, cel mai bun mijloc prin care putem să diminuăm sau chiar să stopăm fenomenul discriminării este sesizarea organelor competente. La nivel de universitate ne putem adresa unui profesor în care avem încredere, conducerii, iar în final rolul de remediere revine comisiei de etică din universitate, care va demara o cercetare în acest sens.

Nu în ultimul rând, reînem că în România există și Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, care este autoritatea de stat în domeniul discriminării, autonomă, cu personalitate juridică, sub control parlamentar și garant al respectării și aplicării principiului nediscriminării, în conformitate cu legislația internă în vigoare și cu documentele internaționale la care România este parte.²⁶ Pe pagina de internet a CNCD putem găsi un formular²⁷ foarte ușor de folosit și de completat prin care putem sesiza Consiliul în cazul în care suntem victimele unei forme de discriminare.

²⁴ Ibidem, p. 16.

²⁵ Ibidem, p. 19.

²⁶ Informație publică, accesată pe pagina de internet <https://www.cncd.ro/ce-este-discriminarea/>, la data de 10 martie 2022.

²⁷ <https://www.cncd.ro/depune-o-petitie/>.

III. Concluzii

Prin elaborarea acestei lucrări am dorit să aduc în atenția publică faptul că legislația națională nu cuprinde suficiente prevederi care să protejeze grupurile vulnerabile supuse în mod frecvent discriminării. Am analizat astfel dispozițiile generale din lege, dar și modalitatea în care universitățile s-au implicat în acest proces al prevenirii, combaterii și sancționării formelor de discriminare. Deși autonomia universitară le permite să instituie măsuri și politici proprii, în concordanță cu specificul fiecărei instituții, se pare că în general universitățile nu prezintă un interes foarte mare pe această temă. În final arăt că organismul care veghează la respectarea principiului nediscriminării este Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.

Referințe bibliografice

- Elena Emilia Ștefan, *Etică și integritate academică*, ediția a II-a, Ed. Pro Universitaria, București, 2021;
- Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, *Manualul de drept european privind nediscriminarea, 2010*;
- Societatea Academică din România, Policy brief #73, Cum abordăm problema discriminării în mediul universitar?, 2016;
- Ordonanța nr. 137 din 31 august 2000, republicată, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Aceasta a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 166 din 7 martie 2014;
- Constituția României;
- Convenția Europeană a Drepturilor Omului;
- Legea educației naționale nr. 1 din 5 ianuarie 2011, actualizată, publicată în Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011;
- Legea nr. 206 din 27 mai 2004, actualizată, privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 4 iunie 2004;
- Codurile universităților privind drepturile și obligațiile studentului
- Ordinul nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 225 din 04 aprilie 2012.
- ANOSR, Raport național privind respectarea prevederilor Codului drepturilor și obligațiilor studentului, pentru anul universitar 2020-2021
- <https://www.cncd.ro>
- [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)
- https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf
- <https://anosr.ro>

PERSONALITATEA SMARANDEI BRĂESCU - ȘAPTE MII DE METRI DE TRICOLOR -

Alina Nicoleta SPĂTARU*

Abstract

Smaranda Brăescu a fost prima parașutistă și a treia aviatore a României. Aceste onorabile elemente de statistică pălesc însă în fața faptului că, la 19 mai 1932, ea a doborât, la modul absolut (feminin și masculin), recordul mondial la saltul cu parașuta, urmând ca patru ani mai târziu, să devină prima femeie care a traversat Marea Mediterană, fără escală pe insule, cu un avion monomotor.

Cuvinte cheie: *record mondial, salt cu parașuta, aviatore, Romania, traversarea Mării Mediteraneene, Smaranda Brăescu*

I. Introducere

Scopul lucrării îl reprezintă încurajarea stabilirii și aprofundării relațiilor internaționale, în vederea “performanțelor fără graniță”, pornind de la câteva constatări personale și își propune tocmai de aceea o abordare a rolului pe care teoria îl poate juca nu doar în studierea relațiilor internaționale, ci a socialului în diferitele sale aspecte.

Smaranda Brăescu a parcurs mai multe perioade istorice: decorarea de către rege, condamnarea de către comunisti și venerația aviatorilor și parașutiștilor români din toate timpurile.

Astfel, rezultatele ireproșabile obținute de Smaranda Brăescu ce au scris istorie la nivel mondial și au oferit României o filă de aur în cartea recordurilor, au fost susținute de “coloana vertebrală” a comunicării și cooperării științifice internaționale cu însăși autoarea performanțelor.

II. Șapte mii de metri de tricolor

Martoră la unul dintre primele raiduri aeriene ale unui aviator militar român (locotenentul Gheorghe Negrescu (1888-1977), Smaranda Brăescu și-a ridicat privirea spre cer la zgomotul făcut de motorul aparatului Farman III (mai 1912),

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: alinal43926@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Cornelia Ene-Dinu (cdinu@univnt.ro).

urmând înălțimi la care se deschisese parașuta aspirațiilor, în ceea ce privește un viitor de prestigiu în domeniul aviației pentru tânăra româncă.

Deși primele femei aviator au apărut în Franța, Anglia, Rusia și S.U.A. încă de pe la 1910-1911, în România obținerea brevetului de zbor era în conformitate cu mentalitatea epocii un obiectiv dificil de atins, în speță pentru femei; astfel, în fața barierelor, Smaranda, a găsit o cale indirectă de a se apropia de aviație: parașutismul, întrucât până la sfârșitul primului război mondial, parașuta era folosită de aerostieri ca mijloc de salvare la părăsirea baloanelor avariate și numai în ultimii doi ani de război au apărut „parașutele de avion”. Părăsirea avionului cu parașuta era un act de mare temeritate, de curaj extrem.

Tânăra participă la mitingul aerian din 26 octombrie 1928 de la Băneasa, unde execută primul salt în țară. Se adresează, cu insistență, autorităților române pentru a fi sprijinită la realizarea unui record mondial, să se lanseze cu parașuta de la 6500 m dintr-un avion Potez, dar acestea îi cer 25.000 lei pentru benzină, dar și un cumul de zboruri de antrenament.

Respinsă de autorități, tânăra decide să strângă bani și să plece în America pentru a-și îndeplini visul. Începe o campanie de salturi demonstrative și participă la o serie de mitinguri aeriene.

Implicațiile concepției despre natură umană se răsfrâng la nivel economic: urmărirea propriului interes va duce automat, fără intervenția nimănui, la atingerea binelui general; iar la nivel politic: existența nucleului rațional și a dorinței/capacității de îmbunătățire face că unică formă de organizare politică acceptabilă, în care indivizii sunt egali și liberi, să fie binele comun.

“Mândița” a călătorit la Berlin, intrând astfel în posesia obiectului care i-a adus nenumărate satisfacții, care a făcut-o cunoscută în toată lumea, care a dus-o de mai multe ori la un pas de moarte și de care s-a despărțit, în primăvara anului 1944: parașuta cu numărul 7198, de la fabrică Schröder, unde Otto Heinecke era instructor.

În data de 5 iulie 1928, pe aerodromul din Berlin, la indicațiile instructorului Otto Heinecke, România devenea a patra țară europeană care avea o parașutistă, după Franța, Cehoslovacia și Elveția, în urma unei sărituri în gol a Smarandei Brăescu.

În țară, reușita ei a fost interpretată ca pe o încălcare a legilor firii, însă în anii 1929-1930, a fost invitată să participe la câteva dintre spectacolele aeriene, culminând cu spectacolul aerian de la Satu Mare, finalizat cu starea critică a Smarandei, dusă la spitalul din Satu Mare, unde doctorii au constatat că avea o dublă fractură de femur, o alta la oasele bazinului și două coaste rupte, rămânând internată pentru șase luni, timp în care a meditat asupra viitorului.

Vizând doborârea recordului național, Smaranda Brăescu s-a reîntors în locul accidentului pentru identificarea cauzei ce a dus la neîndeplinirea scopului inițial

propus, făcând modificări la parașuta, solicitând un avion care să o ridice la peste șase mii de metri.

În toamna anului 1931, Gheorghe Negrescu era colonel și comandant al Centrului de Instrucție al Aeronauticii de pe aerodromul Pipera. El i-a ordonat locotenentului Alexandru Papană să țină legătura cu domnișoara Brăescu și, atunci când ea se va simți pregătită, să o ia la bordul unui aparat Potez XXV, stabilind ulterior dată saltului: 2 octombrie 1931.

În acea zi, Smaranda a urcat în avion având agățat de ea barograful, instrumentul care înregistra înălțimea. Alte două avioane au decolat împreună cu Potezul lui Papană, pentru a-i însoți. La 6.200 de metri, acestea au abandonat, unul acuzând probleme tehnice, celălalt – consumul mare de benzină.

Smaranda a realizat că, dacă sărea în acel moment, ar fi doborât atât recordul național, cât și pe cel mondial feminin, care era de 4.800 de metri. Și-a făcut curaj și s-a aruncat în gol. Parașuta s-a deschis imediat. Coborârea a durat 21 de minute. A fost prima ei performanță, dar și primul record internațional doborât de o româncă. A două zi, regele Carol al II-lea i-a acordat Ordinul „Virtutea Aeronautică”, clasa Crucea de Aur. Decorația i-a fost înmănată de fratele regelui, principele Nicolae, cu prilejul unei recepții la Aero-Club. La această festivitate a participat și un oaspete de seamă, aflat în vizită la București: Italo Balbo, ministrul Aerului din Italia.

În America gestul făcut de Casă Regală a fost important: meritele i-au fost recunoscute și acest lucru i-a dat curaj. Probabil că nu au fost mulți surprinși când tânăra a anunțat că intenționează să doboare și recordul absolut la saltul cu parașuta, pe care îl deținea un american. Ideea ei a captat interesul opiniei publice. Ziarul „Universul” a anunțat că o

sprijină, lansând o listă de subscripție. Cu banii care s-au strâns – și cu o mie de dolari din partea Băncii Naționale a României –, Smaranda a părăsit țara la 14 decembrie 1931 și s-a îndreptat spre Statele Unite. A ales să traverseze Atlanticul pentru că „America era atunci singura țară care comercializase aviația în toate domeniile.

În California, la Sacramento, între San Francisco și Munții Sierra Nevada, i-a fost trimisă o telegramă, prin care informația conform căreia se află o câmpie care îndeplinește toate condițiile, i-a stârnit interesul. Aceasta trebuia să traverseze continentul, până pe coasta Pacificului.

Ajungând la San Francisco, a luat legătura cu cei de la aeroaerodromul Bay, de lângă orașelul Alameda. În primăvara anului 1932, a anunțat că este pregătită de marea încercare, i s-a cerut să poarte pe piept o a două parașută, pentru orice eventualitate “Smaranda, în Statele Unite ale Americii: în Florida... ..și în California 20 historia iunie 2017”.

Având cele două parașute (pe a ei, de fabricație germană, în spate, iar pe cea de fabricație americană, pe piept) a avut nevoie de trei oameni care s-o urce în

aparatul de zbor. Nici după cinci încercări, care s-au întins pe parcursul a două luni, Smaranda nu a reușit să sară de la înălțimea dorită. Primele două ratări au fost urmarea firească a faptului că avionul nu s-a ridicat dincolo de 6.000 și 6.500 de metri, urmând mai apoi să schimbe avionul cu unul mai performant.

La primul zbor, cu noul avion, a atins 6.800 de metri, dar pilotul a venit rapid la aterizare, motivând că i s-a terminat oxigenul din butelie.

La a doua încercare, s-a terminat oxigenul din butelia Smarandei. Supărată (și convinsă că cineva o sabota), parașutista a cerut ajutorul lui Ion Petrescu, un român din San Francisco. L-a rugat să încarce împreună buteliile cu aer și să le transporte la avion, unde să le păzească până la decolare.

A urmat tentativa numărul cinci: „Smaranda Brăescu privea emoționată limba neagră a altimetrului, care indica regulat înălțimi tot mai mari: 6 000... 6 500... 6 800... 7 000... O bucurie caldă năpădi sufletul româncei. Dincolo de ferestrele de țiplă ale măștii de oxigen, ajungând la zonele întretăiate de prăpăstii și acoperite de zăpezile seculare ale Munților Sierra Nevada. Dacă nu s-ar fi agățat de speteaza unui fotoliu, s-ar fi prăbușit în gol.

La 19 mai 1932 Smaranda era din nou pe aerodromul Bay, de lângă Alameda, însoțită de Ion Petrescu.

Jurnaliștii au contactat redacțiile, cerând ediții speciale: „Miss Brăescu bate recordul sau se sinucide!”. Smaranda a decolat pentru a șasea tentativă de a stabili un nou record mondial de înălțime la saltul cu parașuta. Avionul a urcat la 7.000 de metri, apoi a atins 7.100, urmând că mai apoi să sară.

Barograful a fost trimis la Washington Național Aeronautic Association, unde a fost recunoscută și proclamată învingătoarea recordului mondial de coborâre cu parașuta.

După ce a obținut recordul mondial la saltul cu parașuta, Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, a inițiat, la București, o nouă strângere de fonduri. Banii strânși au ajuns la Smaranda la sfârșitul lunii iunie. Era o sumă importantă care îi permitea să-și prelungească șederea în S.U.A. și să devină aviatoare. Ceea ce s-a și întâmplat... La 8 octombrie 1932, la școala de zbor de la Roosevelt Field, New York, Smaranda Brăescu a obținut mult râvnitul brevet, devenind a treia aviatoare a României (a doua a fost prințesa Ioana Cantacuzino, proprietara școlii de zbor de la Băneasa, care a obținut brevetul în 1930).

Smaranda Brăescu, recunoscută nu doar în țara sa, în Europa, ci și peste Ocean, a fost propusă pentru a fi sportivă mondială a anului 1932.

Astfel, în viața Mândiței începe o nouă etapă. În martie 1933, a decis să renunțe la parașutism (ultimul salt a avut loc în vara aceluiași an, la Constanța) că să își poată cumpăra un avion pentru raiduri internaționale. Banii s-au adunat greu. România traversa o perioadă de criză economică și puține persoane erau dispuse să facă donații. Totuși, Banca Națională i-a oferit 150.000 de lei, Primăria Capitalei

alți 150.000, iar Ministerul de Finanțe încă 100.000. Alte instituții sau persoane particulare au oferit sume mai mici.

În ciuda curenților de aer dinspre Africa spre Europa, care se schimbă în mod subit, dar și a condițiilor meteorologice nefavorabile, în toamna anului 1935, pentru a ajunge în Libia, la Tripoli, Smaranda Brăescu a intrat în posesia unui avion Miles Hawk Major, fabricat în Anglia, pe care l-a botezat „Aurel Vlaicu”; Cu acesta, a reușit în primăvara anului 1937, să obțină cea mai importantă realizare ca aviatore: traversarea Mării Mediterane în linie dreaptă, prin intermediul unui avion de mici dimensiuni, monomotor.

La 19 mai 1937, Smaranda Brăescu a făcut un raid la bordul avionului său de 1.100 kilometri, în linie dreaptă, deasupra Mediteranei, de la Roma la Tripoli (Tunisia). A zburat șase ore și zece minute până la Sorman (65 de kilometri de Tripoli), unde a fost nevoită să aterizeze forțat. De la Tripoli s-a îndreptat spre Atena și, de acolo, survolând Bulgaria, a aterizat la București.

A devenit astfel prima femeie-pilot din lume, care s-a încumetat să parcurgă la bordul unui avion cu parametri tehnici relativ scăzuți o distanță așa de mare. Prin aceasta, zborul ei a fost considerat o performanță.

În ziua de 30 mai, italienii de la aeroportul Malaha i-au găzduit avionul și i-au verificat motorul, ajutând la plecarea Smarandei Brăescu din Africa spre România.

Având probleme la motorul avionului, aceasta a aterizat lângă Taranto, unde câțiva mecanici din aviația militară italiană i-au pus motorul la punct. Sursa problemelor erau infiltrațiile de nisip fin de deșert.

A doua zi, Smaranda Brăescu era la Brindisi. Aici, o furtună a făcut-o să amâne traversarea Mării Adriatice. Și eterna problemă: nu mai avea suficientă benzină! A fost ajutată atât de I. Lugojanu, ambasadorul României la Roma, dar și de italieni.

Italianii au ajutat-o pe româncă să părăsească pământul peninsular. Dorința de schimbare a ordinii internaționale domină discursul public al tuturor statelor implicate în conflict. În acest context, reflecțiile despre cum este sistemul internațional și modurile în care el poate fi transformat.

Italia tocmai cucerise Abisinia, ceea ce stârnise furia Ligii Națiunilor, care a impus sancțiuni economice. Iar una dintre vocile cele mai puternice care criticau politică de forță a dictatorului Benito Mussolini era ministrul român de Externe, Nicolae Titulescu. Așadar, era admirabilă atitudinea militarilor italieni, care nu i-au reproșat nimic Smarandei și au ajutat-o de fiecare dată, în țara lor, dar și în Africa.

După acel raid African, la intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, ea era unul dintre instructorii primei companii de parașutiști a armatei române. A activat ca instructoare la Batalionul 1 de parașutiști de la Băneasa, iar în timpul războiului a fost pilot în celebra „Escadrilă Albă” de avioane sanitare, pe

frontul de Răsărit și apoi pe frontul de Vest din Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia.

Astfel, natura umană este corelată cu modul de a vedea istoria: oamenii sunt esențialmente raționali, ei pot să se perfecționeze cu fiecare zi, prin procese de învățare individuală și colectivă, fiind în esență aceeași, indiferent de societatea, cultura, perioada istorică în care trăiesc. Nucleul rațional și capacitatea progresului îi unește într-o singură comunitate, dincolo de diferențe, ajungându-se la rezultate onorabile.

Cu trecerea timpului, Smaranda începuse să resimtă dureri, în urma vechilor fracturi. În toamna anului 1942 se află în celebra escadrilă sanitară, pe frontul Stalingradului, alături de alte avioane române. Misiunea fetelor era să transporte, cu avionul, pe cei răniți – din spatele liniei întâi, până la spitalele de campanie. Ea a primit titlul de “Regina înălțimilor”.

Bombardamentul din 4 aprilie 1944 a găsit-o în cartierul Bucureștii Noi. Bombele au căzut în apropierea casei unde locuia. După bombardament, a părăsit Capitala. În spaima și confuzia acelor zile, Smaranda Brăescu și-a pierdut pe lângă obiectele de valoare sentimentală și parașuta Heinecke, care îi adusese cele două recorduri din 1931 și 1932.

Finalul vieții a fost puțin cunoscut. Din dosarul ei, la CNSAS, la 20 iunie 1946, Smaranda Brăescu a semnat, alături de alte 11 personalități ale epocii, un memoriu prin care condamnă falsificarea alegerilor din noiembrie 1946 și a trimis documentul Comisiei Aliate de Control, dar petiția a ajuns în posesia delegației sovietice de la București, iar Smaranda și ceilalți semnatari încep să fie urmăriți de securitate. Aviatoarea este nevoită să se ascundă un timp în via fratelui ei geamăn, apoi în casă unui preot greco-catolic, să-și schimbe numele și să fugă în permanență pentru a nu fi dusă în fața tribunalului.

Aceasta a fost dată în urmărire generală de poliție, care trecuse de partea guvernării comuniste (cel care a trimis circulara a fost chiar Alexandru Nikolski). Era acuzată că făcea parte dintr-un grup de militari care ar fi dorit să lupte împotriva guvernului Groza, în folosul național-țărăniștilor.

Fosta parașutistă și aviatore nu a fost găsită niciodată. A reușit să se ascundă cu ajutorul unor vechi legături din lumea religioasă (preoți și călugărițe). Astfel, a fost condamnată – în lipsă – la doi ani de închisoare.

Finalul controversat al Smarandei Brăescu speculează două variante ale sfârșitului acesteia: una dintre ele, pusă în circulație de biograful ei, Neculai Staicu, și larg acceptată de cercetători, susține că Smaranda Brăescu s-a ascuns într-o mănăstire din Cluj și a decedat la 2 februarie 1948, în urmă unui cancer mamar.

Neculai Staicu a fost un biograf riguros, care și-a fundamentat teoriile pe dovezi acceptate de metodologia cercetării istorice. O notă de la C.N.S.A.S a contrazis această teorie și a susținut că Smaranda Brăescu a reușit să plece din țară în Franța.

Această arhivă nu deținea și alte informații complementare, astfel misterul dispariției tinerei în port românesc și cu record mondial încă este neelucidat.

Militarii români nu au uitat-o. Memoria acestei mari sportive a României este păstrată de batalioane ce îi poartă numele.

În anul 1990 a fost înființat Batalionul de parașutiști 498 – Bacău, care din 1996 poartă denumirea onorifică de Batalionul “Smaranda Brăescu”, acesta fiind prezent în numeroase teatre de operațiuni din Afganistan, Irak, Bosnia-Herțegovina, Kosovo. Cu numele „Smaranda Brăescu” au mai fost botezate: o stradă din București, o aeronavă a companiei Tarom, iar la Muzeul Aviației îi este dedicat un stand de prezentare.

Pentru stabilirea recordului european și a celui mondial absolut, România îi oferă omagiul meritat, post-mortem. Autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și de instituțiile publice de cultură din țară și din străinătate vor putea organiza programe și manifestări cu caracter cultural-sportiv, cu tematică specifică.

Din 2017 aceasta a devenit cetățean de onoare al orașului Bârlad.

În decembrie 2010 a fost lansat „Jurnalul celebrei Smaranda Brăescu”, volum semnat de Ana Maria Sireteanu și Tudor Sireteanu, strănepoți ai renumitei parașutiste românce, publicat la Editura Vremea

Sumele necesare desfășurării activităților sunt asigurate de la bugetul de stat și bugetele locale, prin bugetele aprobate ale instituțiilor și autorităților administrației publice central și locale angrenate în implementarea măsurilor pentru desfășurarea manifestărilor prevăzute în sensul celor mai sus menționate, înaintăm spre dezbatere și aprobare, propunerea de Lege pentru instituirea anului 2022 – “Anul Smaranda Brăescu”.

De la cursurile Academiei de Belle Arte din București, la decorația cu Ordinul Virtutea Aeronautică - clasa Crucea de Aur, de la achiziționarea (în martie 1931) a unei noi parașute din Germania, la reluarea „asaltului autorităților aeronautice” din București; și până la peste 7000 de metri de tricolor, aceasta este personalitatea Smarandei Brăescu.

Ea a făcut celebru în lume costumul popular românesc, pe care-l purta la toate ceremoniile oficiale din țară și din străinătate; Smaranda Brăescu descrie astfel salturile ei cu parașuta, considerându-se: „Suspendată în nemărginire.”

III. Concluzie

În opinia mea, Smaranda Braescu este un veritabil model de urmat, o emblemă a României, asemenea acvilei, ca o pasăre de zbor planat, care folosea curenți ascendenți de aer, pentru a se lăsa purtată de curenții reci spre marile înălțimi.

Precum acvila (utilizată de multe popoare și civilizații cum ar fi mayașii, aztecii și egiptenii ca simbol național și în special ca simbol imperial, fiind considerată o întruchipare a puterii sau a frumuseții) Smaranda Brăescu a reușit din

străfundul dorinței și a credinței, să-i fie simbol puterea, răbdarea, și să dea dovadă de o tărie de caracter specifică satului Hăntăști; pentru că zonele mici au darul de a plămădi oameni mari.

Am apreciat întotdeauna la Smaranda Brăescu, în pofida faptului că nu a reușit să își cumpere haine adecvate, faptul că aviatoarea a sosit întotdeauna îmbrăcată în costumul popular românesc, care pe de o parte „simplifica problema prezentării protocolare, iar pe de altă parte “îi impresiona pe străini în mod plăcut”.

Concluzionez prin a spune că pasiunile nu au granițe, iar limitele pe care oamenii și le impun ar trebui să fie deasupra cerului, cel puțin la 7000 de metri.

Referințe bibliografice

- George Marcu, Rodica Ilinca - Dicționarul personalităților feminine din România, București: Editura Meronia
- Sorin Turturică, Aviatoarele României – Din înaltul cerului în beciurile securității, București: Editura Militară, 2013
- enciclopediaromaniei.ro/wiki/Smaranda_Brăescu.

CONSACRAREA ÎN JURISPRUDENȚA CEDO A DREPTULUI LA UN MEDIU SĂNĂTOS

Mihaela-Mădălina MATEI
Carmen-Georgiana MIHALACHE *

Abstract

Atât la nivel mondial cât și la nivel european și național, necesitatea recunoașterii unui drept uman nou și fundamental, dreptul la un mediu sănătos și echilibrat ecologic, s-a prefigurat treptat. Principala problemă care interesează este în ce măsură indivizii pot invoca dreptul subiectiv la un mediu sănătos, cu obligația corelativă ce revine statelor în fața unui organ jurisdicțional internațional. Dreptul la mediu a fost consacrat în jurisprudența europeană „prin ricoșeu”, adică prin interpretarea extensivă a domeniului de aplicație a unor drepturi prevăzute expres de dispozițiile Convenției.

Cuvinte cheie: *poluare, , dreptul la un mediu sănătos, dreptul la viața privată și de familie, jurisprudența CEDO, responsabilitate statală.*

I. Introducere

Încă din epoca primitivă, omul a încercat să influențeze și să modeleze natura pentru a putea supraviețui. Însă, între omul primitiv și omul modern există o neîndoieală deosebită privind concepția despre această modalitate de influențare a naturii. Deosebirea provine, în primul rând, din faptul că judecata și cultura primitivă au ca fundament relația intimă, de încredere și familiaritate cu animalele, plantele și pământul, relație care s-a transformat radical de-a lungul evoluției umane.¹

Omul modern trăiește pe baza unei cunoașteri globale, iar relația acestuia cu natura este limitată la permanenta încercare de dominare și exploatare a elementelor naturii ceea ce a condus inevitabil la criza ecologică din zilele noastre. Legile nescrise ale primitivului, de exemplu în materie de vânatoare și de protecție a vânatului, uneori mai stricte decât orice reglementare juridică actuală în materie, își aveau temeiul în înțelegerea intimă și cunoașterea profundă a marilor ritmuri ale

* Studente la Facultatea de Științe Economice și Drept din cadrul Universității din Pitești (email: carmenmihalache74@yahoo.com ; madalinamatei4@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. Duminică Ramona (email: ramona.duminica@upit.ro).

¹ Ramona Duminica , Andreea Tabacu , The fundamental right to a healthy and ecologically balanced environment in national and international regulations , p. 748.

naturii, ritmuri pe care omul modern nu e capabil să le mai descifreze. În mod paradoxal, în epoca în care omul a atins apogeul dezvoltării, când a devenit „stăpânul planetei” acesta a realizat că nu se poate sustrage „legilor naturii” și că depinde nemijlocit de mediul natural.

În acest context, apariția unor norme de drept care au ca obiect protecția mediului și consacrară dreptului omului la un mediu sănătos a devenit o necesitate și a avut la bază un consens general inspirat din imperativul categoric al supraviețuirii spațiilor și speciilor.²

Atât la nivel mondial cât și la nivel european și național, necesitatea recunoașterii unui drept uman nou și fundamental, dreptul la un mediu sănătos și echilibrat ecologic, s-a prefigurat treptat.

Principala problemă care interesează este în ce măsură indivizii pot invoca dreptul subiectiv la un mediu sănătos, cu obligația corelativă ce revine statelor în fața unui organ jurisdicțional internațional. Dreptul la mediu a fost consacrat în jurisprudența europeană „prin ricoșeu”, adică prin interpretarea extensivă a domeniului de aplicație a unor drepturi prevăzute expres de dispozițiile Convenției.³

II. Scurte considerații privind reglementarea dreptului la un mediu sănătos în plan internațional și unional

Problema elaborării unor reglementări în domeniul dreptului la un mediu sănătos s-a ridicat relativ târziu, mai exact în anul 1972 în cadrul primei Conferințe Mondiale a Națiunilor Unite organizată la Stockholm. În cadrul acesteia a fost adoptată „Declarația asupra mediului înconjurător”, care conținea o serie de reguli privind drepturile și obligațiile statelor în acest domeniu, precum și mijloacele de dezvoltare a cooperării internaționale.

Importanța acestui document se relevă în faptul că pentru prima oară se afirmă explicit legătura dintre protecția mediului și drepturile omului, art. 1 stabilind că „Omul are dreptul fundamental la libertate, egalitate și condiții de viață satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate îi permite să trăiască în mod demn și în prosperitate. El are datoria sacră de a proteja și îmbunătăți mediul înconjurător pentru generațiile prezente și viitoare (...)”.⁴

Dreptul la un mediu sănătos nu s-a bucurat de o reglementare expresă nici în documentele elaborate în cadrul celei de-a II-a Conferințe a Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare organizată la Rio de Janeiro în anul 1992.

² Ramona Duminica , Andreea Tabacu , The fundamental right to a healthy and ecologically balanced environment in national and international regulations , p. 748.

³ C. Bârsan, Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, editura C.H. Beck, București, 2005, p. 621.

⁴Ramona Duminică, *Introducere în dreptul mediului*, Editura Universitară, București, 2015, p. 70.

Însă, Declarația de la Rio prevede o serie de drepturi catalogate ca drepturi procedurale ce derivă din dreptul la mediu: dreptul de a avea acces la informațiile privind mediul, participarea publicului la procesul decizional și accesul la justiție în materie de mediu.

Primul instrument juridic care consacră expres dreptul la mediu este considerat a fi „Carta africană a Drepturilor Omului și ale Popoarelor” care stabilea prin dispozițiile art. 24 că „toate popoarele au dreptul la un mediu general satisfăcător, favorabil dezvoltării lor”. Deși are caracter doar regional, acest document prezintă importanță sub aspectul evoluției reglementărilor în materie cu atât mai mult cu cât el provine din partea unei structuri de cooperare aparținând țărilor lumii a treia care din cauza dificultăților economico-sociale nu acordau un loc important preocupărilor ecologice.⁵

III. Aspecte privind consacrarea dreptului la un mediu sănătos în Convenția Europeană a Drepturilor Omului

Odată trecută perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial, când se punea problema stringentă a apărării integrității fizice și morale a omului, Curtea Europeană a fost pusă în fața realității unor drepturi necircumscrise literei Convenției. Este și cazul dreptului la un mediu sănătos a cărui consacrare s-a realizat de jurisprudența europeană indirect, „prin ricoșeu”, pe cale pretoriană, adică prin interpretarea extensivă a domeniului de aplicație a unor drepturi prevăzute expres de dispozițiile Convenției, motiv pentru care o atingere a dreptului la un mediu sănătos nu poate fi invocată ca atare în fața C.E.D.O. întrucât nu e garantat în terminis de Convenție.⁶

Cu alte cuvinte, sintagma „mediul înconjurător” nu se regăsește în cuprinsul Convenției Europene a Drepturilor Omului, cu atât mai puțin noțiunea de „drept la un mediu înconjurător sănătos”, astfel încât, s-ar putea spune, că dreptul la mediu înconjurător sănătos nu face parte din categoria drepturilor și libertăților pe care le generează.⁷

De asemenea, Convenția nu stabilește în mod direct dacă un individ are un drept la un mediu sănătos. De altfel, primele cauze privind mediul înaintate Curții au avut la bază ideea potrivit căreia: „Convenția nu prevede dreptul la protejarea mediului sau a standardelor de calitate a mediului”. De cele mai multe ori, Convenția a fost folosită ca și suport pentru numeroase cereri a căror obiect a fost acela de a asigura un nivel acceptabil de calitate al mediului.

Ceea ce se urmărește în ultimul timp de către organele Convenției este transformarea dreptului la un mediu sănătos într-un drept subiectiv apărat de

⁵ Ramona Duminică, *Introducere în dreptul mediului*, Editura Universitară, București, 2015, p. 70.

⁶ Ramona Duminică, *Introducere în dreptul mediului*, Editura Universitară, București, 2015, p. 71.

⁷ M. Duțu, A. Duțu, *Dreptul mediului*, ediția 4, Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 74.

Convenție. Precizăm faptul că, țările membre ale Consiliului Europei nu au adoptat un protocol adițional la Convenție care să prevadă și acest drept astfel cum au procedat cu alte drepturi fundamentale (precum dreptul la proprietate, la educație, la alegeri libere etc).⁸

IV. Jurisprudența CEDO privind dreptul la un mediu sănătos

Analizând jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului se poate observa că s-a pus în discuție încălcarea dreptului la un mediu sănătos în legătură cu alte drepturi fundamentale consacrate expres, precum dreptul la viață, dreptul la viață privată și de familie, dreptul la proprietate, dreptul la un proces echitabil, dreptul la libertatea de exprimare.⁹

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut atât prin intermediul jurisprudenței sale cât și a Comisiei Europene că anumite tipuri de deteriorări ale mediului cu consecințe grave pentru indivizi, sau chiar eșecul autorităților publice de a furniza informații despre riscurile ecologice și la care indivizii sunt expuși, pot constitui o încălcare a altor drepturi protejate de Convenție, ca de exemplu dreptul la viață (consacrat de art.2 din Convenție), dreptul la respectarea vieții private și de familie (consacrat de art.8, alin.1), ori dreptul la proprietate stipulat în art. 1 din Protocolul Adițional nr. 1 la Convenție.¹⁰

În acest sens, în anul 1990, Curtea a considerat în cauza Powell și Rayner c. Anglia¹¹ că emanațiile sonore puternice generate de exploatarea unui aeroport în apropierea locuințelor reclamanților pot afecta starea fizică a individului și, prin urmare, pot aduce atingere vieții private a acestuia. Mai mult, C.E.D.O a susținut că zgomotul avioanelor a diminuat calitatea vieții private și confortul locuinței și a arătat că poluarea sonoră produsă de avioane, foarte importantă din punctul de vedere al nivelului și frecvențelor, poate afecta într-o manieră considerabilă valoarea bunurilor imobiliare sau chiar să le transforme în bunuri nevandabile, constituind în acest mod un fel de expropriere parțială¹².

⁸ Anca I. Dușcă, *Dreptul mediului*, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 40.

⁹ C. Bârsan, *Convenția europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole*, editura C.H. Beck, București, 2005, p. 622.

¹⁰ P. Trușcă, A. Trușcă Trandafir, *Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în jurisprudența CEDO*, în *Revista Transilvană de Științe Administrative*, nr. 1 (23)/2009, pp. 107-108.

¹¹ C.E.D.O., Hotărârea din 21.02.1990, cererea nr. 9310/81 A172, accesibilă pe www.echr.coe.int.

¹² M. De Salvia, *Mediul înconjurător și Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, în *Revista Pandactele Române*, nr. 6/2003, p. 165.

Însă, după cum s-a arătat¹³, cauza care marchează momentul în care dreptul la un mediu sănătos pătrunde, pe calea interpretării art. 8 în domeniul de acțiune al Convenției a fost *Lopez-Ostra c. Spania*¹⁴.

Prin decizia *López-Ostra c. Spania* din 1994, CEDO a deschis porțile în ceea ce privește protecția drepturilor omului împotriva poluării mediului.

Această decizie constituie prima recunoaștere indirectă, prin constatarea încălcării art.8 în contextul poluării, a existenței unui drept al omului la un mediu sigur și sănătos. Hotărârea dată în această cauză a demonstrat o flexibilitate jurisprudențială, precum și dorința juridică de a vedea încălcările privind mediul ca atingeri aduse drepturilor omului, intensificând astfel protecția legală a victimelor poluării, oferindu-le totodată posibilitatea de a formula o cerere la CEDO prin invocarea art. 8 în legătură cu toate sursele de poluare.

În soluționarea cauzei, Curtea a considerat că atingerile grave ale mediului pot atenta la bunăstarea unei persoane și o pot priva de folosința domiciliului său, dăunând vieții sale private și de familie, fără ca prin aceasta să-i fie pusă în pericol mare sănătatea și că în toate situațiile trebuie avut în vedere un just echilibru între interesele persoanei și ale societății. Curtea a concluzionat că statul nu a reușit să mențină un echilibru just între interesul bunăstării comunității care reclamă înființarea unei stații de epurare și interesele persoanelor constând în dreptul de a se bucura de respect pentru domiciliu și pentru viața sa familială și privată.¹⁵

În ce privește țara noastră, aceasta a fost condamnată pentru prima oară de C.E.D.O. pentru nerespectarea dreptului la un mediu sănătos în cauza *Tătar c. României*¹⁶ referitoare la consecințele negative asupra mediului ale utilizării unei tehnologii de extracție a aurului bazată pe cianuri. Cei doi resortisanți, domnii Vasile Gheorghe Tătar și Paul Tătar („reclamanții”) au sesizat Curtea la 17 iunie 2000, în temeiul art. 34 din Convenție, reclamând că, la momentul faptelor, aceștia - tată și fiu - locuiau în Baia Mare, într-un cartier de locuințe situat în vecinătatea exploatării miniere aurifere aparținând societății „Aurul” Baia Mare SA, la 100 m de uzina de extracție și de iazul de decantare Săsar și că, procedeul tehnologic folosit de societate reprezintă un pericol pentru viața lor. S-a reclamat și pasivitatea autorităților față de această situație și față de numeroasele plângeri formulate de primul reclamant. Urmare a accidentului ecologic din data de 30 ianuarie 2000, o mare cantitate de apă poluată, care conținea, printre altele, cianură de sodiu, a fost deversată în râurile Săsar, Lăpuș, Someș și Tisa, a traversat granița dintre România și Ungaria, apoi Serbia și Muntenegru, intrând din nou pe teritoriul României,

¹³ D. L. Nițu, *Dreptul la mediu*, în *Revista Themis – revistă a Institutului Național al Magistraturii*, nr. 3/2005, p. 48.

¹⁴ C.E.D.O., Hotărârea din 09.12.1994, cererea nr. 16798/90, accesibilă pe www.echr.coe.int.

¹⁵ Ramona Dumnică, *Introducere în dreptul mediului*, Editura Universitară, București, 2015, p. 71.

¹⁶ C.E.D.O., Hotărârea din 27 ianuarie 2009 în cauza *Tătar c. României*, cererea nr. 67021/01, accesibilă pe www.echr.coe.int.

pentru a se deversa ulterior în Dunăre și apoi în Marea Neagră, prin Delta Dunării. În urma accidentului ecologic din 2000, primul reclamant a sesizat mai multe autorități administrative, fiecare dintre autoritățile sesizate a răspuns că activitățile societății nu reprezentau nici un pericol pentru sănătatea publică și că, tehnologia respectivă era folosită și în alte state.

În motivarea hotărârii, Curtea a arătat că articolul 8 din Convenție își poate găsi aplicabilitate în cauzele privind mediul înconjurător, indiferent dacă poluarea a fost cauzată direct de stat sau dacă răspunderea acestuia rezulta din absența unei reglementări adecvate a activității sectorului privat. Astfel, articolul 8 din Convenție, urmărind în esență să apere persoana împotriva ingerințelor arbitrare ale autorităților publice, implică obligația statului de a se abține de la astfel de ingerințe, dar și obligații pozitive de natură a asigura respectul efectiv al vieții private și familiale. În final, Curtea Europeană a arătat că România nu și-a respectat obligația de a analiza corespunzător riscurile pe care activitatea companiei miniere le presupunea și de a lua toate măsurile necesare pentru a asigura protejarea dreptului la un mediu sănătos, care este garantat ca parte a dreptului la viață privată și de familie.

Într-o altă cauză în care România a fost condamnată de Curte¹⁷, reclamantul executa o pedeapsă cu închisoarea în penitenciarul Arad, invocând poluarea olfactivă foarte puternică provocată de groapa de gunoi aflată lângă penitenciar. Din cauza pasivității autorităților față de neutralizarea acesteia, a fost obligat să respire un aer pestilențial și a fost supus unui risc real de a contracta boli, invocând în substanță art. 8 din Convenție. C.E.D.O. a considerat că, având în vedere concluziile studiilor efectuate și durata în care reclamantul a fost expus noxelor respective, calitatea vieții și confortul părții interesate au fost afectate într-un mod care i-a adus atingere vieții private și care nu era o simplă consecință a regimului privativ de libertate căruia îi era supus în acel moment.¹⁸

O altă condamnare a României pentru încălcarea dreptului la un mediu sănătos a fost în cauza Băcilă c. României¹⁹. Invocând art. 6 și 8 din Convenție, reclamanta Maria Băcilă s-a plâns de faptul că poluarea mediului generată de societatea Sometra din Copșa Mică, uzină specializată în producția de metale neferoase, aflată în apropierea locuinței sale, i-a afectat grav sănătatea sa și mediul său înconjurător. Totodată, s-a plâns de pasivitatea autorităților locale în găsirea unei soluții la problema gravă pe care o reprezintă poluarea mediului generată de uzină. În hotărârea pronunțată, Curtea a constatat că efectele nocive pentru sănătatea oamenilor ale substanțelor chimice periculoase eliminate în atmosferă de

¹⁷ C.E.D.O., Hotărârea C.E.D.O. din 07 iulie 2009 în cauza Brândușe c. României, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 326 din 11 mai 2011.

¹⁸ Ramona Duminiță, *Introducere în dreptul mediului*, Editura Universitară, București, 2015, p. 72.

¹⁹ C.E.D.O., Hotărârea C.E.D.O. din 30 martie 2010 în cauza Băcilă c. României (Cererea nr. 19234/04) accesibilă pe www.jurisprudentacedo.com).

această uzină au fost stabilite în mod clar de numeroase rapoarte emise de autoritățile publice și private. În plus, reclamanta a prezentat documente medicale care atestă impactul și legătura de cauzalitate dintre poluare și degradarea sănătății sale, în special intoxicarea cu plumb și cu dioxid de sulf.

Curtea a reamintit că atingerile grave aduse mediului pot să afecteze bunăstarea persoanelor și să le priveze pe acestea de folosința propriului domiciliu astfel încât să dăuneze vieții lor private și de familie. Totodată, a recunoscut interesul pe care autoritățile interne îl pot avea în a menține activitatea economică a celui mai mare angajator dintr-un oraș deja destabilizat prin închiderea altor industrii, dar că acest interes nu poate să prevaleze asupra dreptului persoanelor interesate de a beneficia de un mediu echilibrat și care să nu le afecteze sănătatea. Existența unor consecințe grave și dovedite asupra sănătății reclamantei și a celorlalți locuitori din Copșa Mică impunea statului obligația pozitivă de a adopta și de a pune în aplicare măsuri rezonabile și adecvate, capabile să le protejeze bunăstarea.²⁰

Dreptul la mediu poate fi valorificat atât prin introducerea unei cereri care să aibă la bază art. 2 din Convenție precum și invocându-se art. 3, ca un element al dreptului la integritate fizică și sănătate.²¹

În cauza *Oneryildiz v. Turcia*²², Curtea s-a pronunțat asupra unei cereri privind respectarea dreptului la un mediu sănătos, cerere care a avut la bază art. 2 din Convenție. Ingerințele semnificative aduse calității vieții și amenințarea vieții cauzată de activitatea autorităților publice pot constitui baza unei acțiuni formulate potrivit art. 2 din CEDO.

Astfel, amintim celebra Cauza *Guerra v. Italia*²³ din 1998, în care reclamantele au invocat neadoptarea de către autoritățile publice a acțiunilor apte să diminueze poluarea din partea uzinei chimice din Manfredonia și evitarea riscurilor de accidente majore; ele afirmau că această situație aducea atingere dreptului lor la respectarea vieții și integrității fizice garantat de articolul 2 al Convenției. Mai mult decât atât, ele denunțau neadoptarea, de către Statul Italian, a măsurilor de informare cu privire la riscurile posibile și comportamentul în caz de accident major. Curtea a decis că Guvernul care deținea informații despre circumstanțele care au creat un risc previzibil și iminent privind producerea unui prejudiciu asupra sănătății și integrității fizice poate constitui o încălcare a art. 2. Reclamantii au probat faptul că, prin emanațiile de substanțe nocive în atmosferă, activitatea desfășurată de fabrică constituie „un accident major care pune în pericol

²⁰ Ramona Dumnică, *Introducere în dreptul mediului*, Editura Universitară, București, 2015, p. 73.

²¹ C. Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Vol. I. Drepturi și libertăți, editura All Beck, București, 2005, p. 626.

²² Cauza *Oneryildiz v. Turcia*, cerere nr. 48939/99, hot. din 18 iunie 2002.

²³ Cauza *Guerra v. Italia*, cerere nr. 14967/89, hot. din 18 februarie 1998.

mediul” de unde rezultă în mod clar faptul că prevederile Convenției se extind și asupra protecției integrității fizice.

V. Concluzii

Din punct de vedere al drepturilor omului, dreptul la un mediu sănătos și de calitate este un drept fundamental nou, a cărui natură și caracteristică nu se schimbă odată cu trecerea timpului sau ca urmare a modificărilor circumstanțelor.

Drepturile fundamentale ale omului fiind inalienabile, această inalienabilitate se aplică și dreptului la un mediu sănătos. Alături de dreptul la viață prevăzut de art.2(1) al Convenției, dreptul la viață privată și de familie consacrat de art.8(1) au fost cel mai frecvent folosite în cauzele ce implicau daunele aduse mediului prin poluare, iar interpretarea evolutivă a Curții privind aceste concepte a permis astfel ca multe daune produse mediului să cadă sub înțelesul noțiunilor de „dreptul la viață”, „viață privată” și acela de „viață de familie”.²⁴

În ciuda progresului realizat de Curte în ceea ce privește jurisprudența referitoare la mediul înconjurător și drepturile fundamentale ale omului, problema accesului direct la justiția europeană este încă una de actualitate. Astfel, un individ nu are posibilitatea de a introduce o cerere la CEDO decât după epuizarea tuturor căilor de atac interne, respectiv după ce a introdus plângeri la toate instanțele competente din statul său de origine. Această perioadă de timp și sistemul procedural complex a limitat în mod considerabil protejarea dreptului la un mediu sănătos.²⁵

Referințe bibliografice

Cursuri, monografii

- C. Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Vol. I. Drepturi și libertăți, editura All Beck, București, 2005;
- Ramona Duminică, Introducere în dreptul mediului, Editura Universitară, București, 2015;
- Ramona Duminică, Andreea Tabacu, The fundamental right to a healthy and ecologically balanced environment in national and international regulations, 2015;
- Anca I. Dușcă, Dreptul mediului, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2014;
- M. Duțu, A. Duțu, Dreptul mediului, ediția 4, Editura C.H. Beck, București, 2014.

Articole de specialitate

- D. L. Nițu, *Dreptul la mediu*, în Revista Themis – revistă a Institutului Național al Magistraturii, nr. 3/2005;

²⁴ C. Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Vol. I. Drepturi și libertăți, editura All Beck, București, 2005, p. 627.

²⁵ C. Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, Vol. I. Drepturi și libertăți, editura All Beck, București, 2005, p. 627.

- M. De Salvia, Mediul înconjurător și Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în Revista Pandactele Române, nr. 6/2003;
- P. Trușcă, A. Trușcă Trandafir, *Dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos în jurisprudența CEDO*, în Revista Transilvană de Științe Administrative, nr. 1 (23)/2009.

Surse online

- C.E.D.O., Hotărârea din 21.02.1990, cererea nr. 9310/81 A172, accesibilă pe www.echr.coe.int;
- C.E.D.O., Hotărârea din 09.12.1994, cererea nr. 16798/90, accesibilă pe www.echr.coe.int;
- C.E.D.O., Hotărârea din 27 ianuarie 2009 în cauza Tătar c. României, cererea nr. 67021/01, accesibilă pe www.echr.coe.int;
- C.E.D.O., Hotărârea C.E.D.O. din 07 iulie 2009 în cauza Brândușe c. României, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 326 din 11 mai 2011;
- C.E.D.O., Hotărârea C.E.D.O. din 30 martie 2010 în cauza Băcilă c. României (Cererea nr. 19234/04) accesibilă pe www.jurisprudentacedo.com).

TEORIA DREPTULUI NATURAL ȘI A LEGII NATURALE ÎN COMUNITATEA CIVILĂ

Andreea Paula PESCARU*

Abstract

Lucrarea propusă are rolul de a expune perspectiva lui Thomas Hobbes asupra filosofiei morale și politice, filosofie ce devine produsul unei epoci în care vechea ordine socială, politică și științifică începea să se destrame. Scopul său este foarte bine stabilit și eminentamente practic, el fiind – pacea și fericirea omului, care nu pot fi dobândite decât prin instaurarea și menținerea unei puteri suverane incontestabile, numită de el „Leviatanul”. Eforturile lui au constat în formularea unor noi fundamente folosind soluții și argumente ce au reușit să stăbată secolele, ele fiind rodul unor vremuri tulburi ce au cuprins Europa secolului al șaptesprezecelea.

Cuvinte cheie: *Thomas Hobbes; Leviatanul; Dreptul Natural; Legile Naturale; Comunitatea civilă; Filosofie politică.*

I. Introducere

Thomas Hobbes s-a născut în Wiltshire, Anglia, la 5 aprilie 1588, în timp ce Armada Spaniolă era pe cale să invadeze Anglia. Nașterea prematură a lui Hobbes poate să fi avut loc din cauza terorii mamei sale la gândul invaziei, iar el scrie în autobiografia sa: „Frica și eu ne-am născut gemeni împreună”.

La vârsta de șase ani, Hobbes a început să studieze latină și greacă. Citirea și traducerea literaturii clasice a devenit una dintre activitățile sale preferate, căreia i s-a dedicat prin anii 1620. Prima sa lucrare scrisă, finalizată la vârsta de 12 ani, a fost o traducere a Medeei lui Euripide (431 î.Hr.).

În 1610, Hobbes și Cavendish au făcut o călătorie împreună în Europa. În timpul călătoriilor ulterioare cu Cavendish, Hobbes i-a întâlnit pe astronomul italian Galileo Galilei, pe filozoful englez Francis Bacon, pe dramaturgul englez Ben Jonson și pe matematicianul francez Marin Mersenne, toți făcând parte din elita intelectuală a vremii. Când Cavendish a devenit membru al parlamentului, Hobbes a câștigat un loc în fruntea politicii engleze, aflând multe despre modul în care era structurat guvernul și despre modul în care era distribuită puterea. În anii 1630,

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: andreeapescaru6@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. Univ dr. Cornelia ENE-DINU (email: cdinu@univnt.ro).

interesele și scrisul lui Hobbes s-au mutat către studiul dreptului, retoricii și științei optice. În 1640, o broșură scrisă de Hobbes în apărarea autorității lui Carol I ca rege a fost folosită de regaliști în dezbaterile din acea vreme și a fost distribuită sub numele de „Elementele de drept, naturale și politice”. Aceasta a fost prima publicație a lui Hobbes în domeniul filozofiei politice și l-a plasat în mijlocul tensiunilor politice care se produc, la vremea aceea, în Anglia.

Odată ce tratatul său controversat a fost făcut public, lui Hobbes a devenit clar că înclinațiile sale regaliste l-ar putea duce la închisoare – sau chiar ucis – pe măsură ce tensiunile dintre Coroană și parlament creșteau. Astfel, cu Anglia îndreptată către războiul civil, Hobbes a fugit la Paris, unde a rămas timp de 11 ani. Hobbes a scris *Leviatanul* spre sfârșitul exilului său în Franța și l-a publicat la întoarcerea sa în Anglia în 1651.

Lungimea mare și concentrarea variată a *Leviatanului* l-au împiedicat din a ajunge un mare succes al vremii spre deosebire de alte scrieri mai concise ale lui Hobbes. Cu toate acestea, cartea a stârnit intriga numeroșilor critici ai secolului al XVII-lea, opunându-se la ceea ce ei percepeau drept „ateismul Leviatanului” și cerând arderea acestuia. Având în vedere faptul că cartea a abordat o gamă atât de largă de idei noi atât în domeniile gândirii seculare, cât și religioase, citatele din *Leviatanul* și-au găsit drumul în retorica unei lungi secvențe de controverse politice. În 1668, Hobbes a publicat o ediție revizuită a „Leviatanului” în latină.¹

Pentru a se menține ocupat în ultimii săi ani, Hobbes a scris și și-a publicat autobiografia în latină (1672) și apoi a publicat noi traduceri ale Iliadei poetului grec Homer (c. 750–650 î.Hr.) și ale Odiseei (c. 725–675 î.Hr.). Hobbes a murit la 4 decembrie 1679, la una dintre casele familiei Cavendish din Derbyshire. Moștenirea lui Hobbes dănuiește, iar capodopera sa, *Leviatanul*, este considerată un exemplu preeminent al filozofiei politice a secolului al XVII-lea.

II. Temele principale

2.1. Războiul civil englez

Hobbes a scris *Leviatanul* la sfârșitul exilului său autoimpus de 11 ani în Franța, în timp ce țara sa era implicată într-un război civil. Conflictul războiului s-a concentrat în primul rând pe guvernarea Angliei. Mulți s-au opus perceperii fără discernământ de taxe de către regele Carol I și au dorit stabilirea unor limite impuse prerogativei sale regale. Refuzul lui Carol I de a solicita acordul Parlamentului atunci când adoptă politici și credința sa în dreptul divin al regilor l-au catalogat de mulți drept tiran.

¹ Versiunea scrisă în latină diferă în unele puncte de versiunea în engleză și are un caracter mai tehnic, aceasta fiind calea prin care ideile sale au ajuns la gânditorii altor țări, care nu cunoșteau limba engleză și printre care se numără și Spinoza (*Tratatul teologico-politic*, publicat anonim în 1670).

Carol a înrolat o armată pentru a lupta cu milițiile convocate de parlamentele scoțian și britanic. Conflictul a durat din 1642 până în 1651, terminându-se cu decapitarea lui Carol I în 1649, exilul fiului său Carol al II-lea în 1651 și înlocuirea monarhiei cu Commonwealth-ul Angliei. Când monarhia a fost restaurată sub Carol al II-lea în 1660, a fost cu acordul Parlamentului, stabilind monarhia parlamentară ca formă de guvernare a Angliei. Leviatanul lui Hobbes vorbește despre lupta ideologică din inima acestui război și încearcă să ofere o soluție pentru pace prin viziunea sa asupra unei comunități cu un suveran în frunte.²

2.2. Dezbateri filosofice

Hobbes a căutat să redefinească filosofia și s-a angajat direct cu alți filosofi cunoscuți ai zilelor sale pentru a le contesta teoriile.

Descartes

Una dintre cele mai mediatizate dintre aceste dezbateri a fost între Hobbes și filozoful francez René Descartes, în care Hobbes a respins afirmația lui Descartes că mintea și corpul uman sunt entități separate. Hobbes a respins acest dualism în favoarea materialismului mecanicist, insistând că funcționarea creierului uman era afectată de materia în mișcare la fel ca în orice alt organ al corpului. Ca răspuns la celebra afirmație a lui Descartes, „Cogito ergo sum” (cred, deci sunt), Hobbes a susținut că capacitatea de a raționa nu era înnăscută, ci trebuia dezvoltată prin disciplină. O altă întrebare filozofică a lui Descartes pe care Hobbes a respins-o, numind-o ridicolă, a fost scepticismul său că oricine ar putea ști absolutul, dacă este treaz sau visează. Hobbes a considerat diferența critică dintre trezire și visare drept elementul absurdului prezent în vise. El a susținut că o persoană care era trează ar putea discerne imediat absența unei astfel de absurdități și, prin urmare, ar putea ști că este trează.

Galileo

În Leviathan, Hobbes face aluzie la ideea astronomului italian Galileo Galilei că un obiect va continua să se miște dacă nu acționează asupra unei alte forțe. Hobbes a aplicat această teorie în sfera politică, susținând că unul dintre motivele pentru care democrațiile nu erau de încredere a fost pentru că nu le lipseau forțele de reținere care să le țină sub control și astfel riscau infaptuirea anarhiei. Hobbes nu avea încredere în oamenii de rând să raționeze suficient de bine pentru ca adevărata democrație să fie un sistem guvernamental viabil.

Aristotel și Euclid

Hobbes a fost nemulțumit de concluziile nedeterminate ale gânditorilor care l-au precedat, în special de filozoful grec Aristotel. El a căutat să schimbe modul în care funcționează filozofia pentru a preveni dezacordurile despre natura umană,

² Absolutismul este o soluție acceptată de Hobbes în urma credinței sale că o putere divizată (între Parlament și Rege) este o putere instabilă prin excelență (Cap. XIX; alin. 3).

societate și guvern, deoarece credea că astfel de dezacorduri duceau la război. Noua sa filozofie a fost modelată după demonstrația geometrică a matematicianului grec Euclid, care ajunge la concluzia prin aplicarea raționamentului deductiv definițiilor existente și adevărilor acceptate anterior într-o explicație logică care extinde setul de fapte acceptate.

2.3. Impactul asupra teoriei politice

Deși este rodul unor vremuri tulburi ce a cuprins Europa secolului al șaptesprezecelea, argumentele, soluțiile și problemele ridicate de Hobbes în Leviatanul au reușit să străbată veacurile, fiind supuse unor noi critici și analize odata cu fiecare generație care s-a succedat în planul intelectual intențional.

Filosofia politică a lui Hobbes, așa cum este exprimată în Leviatanul, a stimulat gândirea următoarei generații de filozofi ai Iluminismului care au apreciat rațiunea și individualismul mai presus de tradiție, în special filozoful englez John Locke³(1632–1704), autorul francez Jean-Jacques Rousseau (1712–78) și filosoful scoțian David Hume (1711–76). Fiecare dintre acești bărbați a fost, de asemenea, fascinat de studiul naturii umane și al teoriei contractelor sociale. Ei au construit, au rafinat și uneori au argumentat împotriva ideilor lui Hobbes.

Ei au avut, de asemenea, un impact asupra Părinților Fondatori ai Statelor Unite, iar atât Declarația de Independență (1776), cât și Constituția SUA (1788) conțin elemente care fac ecou scrisul lui. De exemplu, unele dintre primele principii ale guvernării americane care apar în acest pasaj din Declarația de Independență sunt deosebit de hobbesiene: „Toți oamenii sunt creați egali, că sunt înzestrați... cu anumite drepturi inalienabile... pentru a-și asigura aceste drepturi.”, „guvernele sunt instituite... derivând puterile lor juste din consimțământul celor guvernați.”

III. Starea naturală

Filosofia civilă, pe care Hobbes pretindea că a inventat-o, își are rostul și scopul în a învăța omenirea cum să trăiască în pace. Dat fiind faptul ca noi nu putem controla întotdeauna acțiunile națiunilor vecine, putem, în perspectiva lui Hobbes, să ne organizăm propria societate ca să putem menține pace între noi și ne apărăm împotriva celor din afară. Beneficiile menținerii unui bastion al păcii și stabilității interne sunt atât de multe și atât de prețioase încât cu greu s-ar putea crede că au nevoie de publicitate; dar Hobbes a trăit într-o epocă care a cerut reamintirea oamenilor ca studiul, progresul, arta și științele, societatea, civilizația și însăși conservarea umanității merită prețul pe care trebuie să-l plătim pentru ele. Acest

³ John Locke a fost influențat în mod direct de Hobbes, mai ales în privința teoriei contractualiste, deși au avut concluzii diferite în ceea ce privește buna guvernare a unui stat. Hobbes a fost un susținător al absolutismului, pe când Locke credea că legitimitatea unui guvern provine din consimțământul oamenilor pe care îi guvernează (*Al doilea tratat despre cârmuire*).

preț este semnificativ, pentru el de obicei presupune să facem multe lucruri pe care nu vrem să le facem. Aceasta ne cere să ne supunem legilor care nu fac excepții pentru noi, să nu cedam impulsului nostru de a cere ca judecata noastră launtrică să ordone judecații comune; să tolerăm ceea ce considerăm ineficientă, prostie, ofensivitate și, uneori, chiar nelegiuire sau păcat din acțiunile compatrioților noștri. Ne cere să înghițim nedreptățile și insultele și să acceptăm mai puțin decât credem că merităm. Este necesar să ne supunem legilor societății noastre. Pacea cere să ne tratăm propria judecată cu un grad de detașare, ca o singură judecată între multe, pentru a fi reduse dacă este nevoie de dragul păcii.

Hobbes folosește o analiză atropologica a religiei, spunând despre acesta că este înrădăcinată în frică, în special în frica de lucruri nevăzute⁴. Religia are astfel o origine pur naturală și se pare că însăși apariția omului și a societății pornește de la o stare de fapt naturală, iar acest lucru se subîntelege din capitolul XIII care începe cu o formulă destul de edificatoare: "Natura i-a făcut pe oameni..."- aici nu este vorba despre nicio lucrare a lui Dumnezeu, despre nicio Grădină a Edenului, despre nicio cădere și chiar niciun păcat. Starea naturală, ce preceda instaurarea unei comunități civile, este lipsită de orice rațiune transcendentă.

În concepția lui Hobbes, *starea naturală* se poate manifesta în trei situații⁵: (1) în societățile primitive (dimensiune prestatală); (2) în cazul unui război civil (dimensiune antistatală); (3) și în relațiile internaționale dintre state care nu sunt supuse unei puteri aflate deasupra lor (dimensiune interstatală).

Starea naturală este o stare de război, dar într-un sens extins, care nu cuprinde numai ostilitățile armate directe, ci posibilitatea constantă a izbucnirii acestora. La baza acestor conflicte interumane se află trei cauze: „rivalitatea”, „neîncrederea” și dorința de „glorie”⁶. Astfel în starea naturală, *rivalitatea* este generată de lipsa ori de insuficiența bunurilor, adică a acelor bunuri de care oamenii au nevoie pentru a supraviețui sau pentru a-și face viața suportabilă sau plăcută; *neîncrederea* este generată de lipsa ori de caracterul relativ al siguranței, astfel încât acolo unde nimeni nu se simte în siguranță, fiecare persoană va avea motiv să o atace pe oricare alta, de teamă că va fi atacată mai întâi: într-o astfel de situație, fiecare este un potențial ucigaș și o potențială victimă; *gloria* este și ea generatoare de conflict, întrucât statutul sau reputația și onoarea sunt de asemenea rare, aceasta presupunând faptul de a fi mai bun decât ceilalți.

În starea naturală, în absența unei puteri copleșitoare recunoscute de toți, distincția dintre faptele drepte și cele nedrepte depinde în întregime de conștiința individuală; în principiu, orice acțiune este permisă dacă aceasta este recunoscută

⁴ Frica reprezintă „sămânța naturală a ceea ce fiecare numește în sine însuși «religie»”(Cap. XI; alin. 26).

⁵ Distincția conceptuală formulată de N. Bobbio, *Thomas Hobbes and the Natural Law Tradition*, pp. 42-42.

⁶ *Leviatanul*, Cap. XIII; alin. 6.

ca necesară pentru conservarea propriei vieți, fiecare având, în virtutea acestui lucru, dreptul natural la orice; în aceasta stare nu exista timp și disponibilitate pentru inovație și creație și nici pentru propria fericire, fiecare este pentru sine și împotriva aproapelui⁷; în cuvintele lui Hobbes: „viața este singuratică, sărmana, josnica și scurtă”.

Acesta este scena pe fundalul careia hobbes incepe sa formuleze teoria dreptului natural si a legii naurale .

IV. Dreptul natural

Dreptul natural este „libertatea fiecărui om de a-și folosi propria putere după cum voiește, pentru conservarea naturii sale adică a vieții sale, și astfel de a face orice lucru pe care, potrivit propriei judecăți și rațiuni, îl va considera cel mai potrivit mijloc pentru aceasta”⁸. Acest drept la „orice” este derivat din dreptul conservării propriei vieți, din moment ce dacă ai dreptul la ceva, atunci trebuie să ai dreptul la orice crezi că reprezintă un mijloc esențial pentru asigurarea acelui lucru. Însuși fundamentul sau resortul acestui drept (autoconservarea) pare să-l limiteze numai la asigurarea propriei supraviețuiri. Cu alte cuvinte, eu trebuie să cred că ceea ce fac altuia (omorându-l sau jertfindu-l) contribuie la asigurarea existenței mele.

Autoconservarea este, de asemenea, cea care îi poate elibera pe supuși de obligația față de suveran, obligație care „ar trebui să dureze doar atâta vreme cât durează puterea prin care suveranul poate să-i protejeze, căci dreptul pe care oamenii îl au prin natură de a se proteja pe ei înșiși, atunci când nimeni altcineva nu-i poate proteja, nu poate fi abandonat prin nicio convenție”⁹.

Pentru a înțelege cum Legea Naturală dictează supunerea unui suveran absolut, trebuie să luăm în considerare perspectiva lui Hobbes asupra relației dintre dreptul natural și dreptul civil și modul în care această noțiune, considerată o ierarhie a responsabilității, armonizează acea relație.

Hobbes își prezintă teoria normativă sub rubrica dreptului natural. Susținerea pozitivismul juridic ca alternativă la teoria dreptului natural este bine înțeleasă, dar perspectiva unui pozitivism juridic întemeiat în dreptul natural este puțin derutant. Despre înțelegerile tradiționale ale dreptului natural, este știut faptul că dreptul natural impune constrângeri morale asupra conținutului dreptului pozitiv și poate, în anumite condiții, să justifice neascultarea la legile civile care nu respectă acele constrângeri morale. Cu toate acestea, Hobbes alege să folosească acest limbaj al „legii naturale” pentru a construi argumentul său pentru supunerea aproape absolută

⁷ „război al fiecărui om împotriva fiecărui om”; *Leviatanul*, Cap. XIII; alin. 8, cu referire la *Legile I*, Platon.

⁸ *Leviatanul*; Cap. XIV; alin. 1.

⁹ *Leviatanul*; Cap. XXI; alin. 21.

a legii civile, indiferent de conținut. Astfel, „legea, în general, nu este un sfat, ci o comandă” și legile civile (adică, pozitive) sunt „acele reguli pe care comunitatea le-a comandat... prin cuvânt, scris sau alt semn suficient de voință”. Întrucât legile sunt „semne ale voinței” suveranului, Hobbes a pus un accent deosebit pe cerința ca acele „semne” să fie suficient de publice și inteligibile pentru cetățenii obișnuiți.

Critica fundamentală a lui Hobbes la adresa teoriei dreptului comun a fost că „obiceiurile imemorabile” ale comunității, pretinse a fi fundamentele dreptului, nu sunt întotdeauna ușor de distins; ele pot fi de fapt profund controversate și, prin urmare, dreptul comun poate, prin natura sa, să nu ofere opinii autoritare și finale asupra a ceea ce ar trebui să facă supușii săi presupusi.

Deși există elemente pozitivistice de netăgăduit în teoria lui Hobbes, afirmând o legătură importantă între dreptul natural și cel civil (adică între moralitate și dreptul pozitiv), el s-a inspirat și din tradiția dreptului natural. El a susținut că dreptul natural și dreptul civil „se conțin unul pe celălalt și sunt în egală măsură”¹⁰. Ce a vrut să spună Hobbes prin această afirmație a fost un subiect de dezbatere academică de atunci; este suficient să spunem că el credea că există limite morale modeste, dar reale, asupra a ceea ce suveranul putea să ceară în mod legitim de la supușii săi. De exemplu, o lege presupusă care impunea oamenilor să acționeze în moduri care au dus la propria lor moarte nu ar fi o lege pozitivă valabilă, deoarece ar încălca legea naturală a autoconservării, despre care Hobbes credea că este la baza scopului guvernării. Hobbes a încercat astfel o sinteză a legii naturale și a tradițiilor de comandă, deși unii savanți cred că a fost departe de a avea succes.

Astfel o consecință necesară a dreptului natural este legea naturală, care reprezintă „un percept sau o regula generală descoperită de rațiune”¹¹, prin care unui om îi este interzis să facă ceea ce este vătămător pentru viața sa ori ceea ce îl lasă fără mijloace pentru a o conserva și de a evita acele lucruri prin care crede că acesta va fi cel mai bine conservată”¹².

V. Legile naturale

O „Lege naturală” este o regulă generală care este descoperită prin rațiune¹³. O astfel de lege susține autoconservarea umană și condamnă actele distructive pentru viața umană. Spre deosebire de o lege civilă, care trebuie scrisă și mediatizată pentru a fi cunoscută, o lege a naturii este firească și cunoscută în mod inerent de toți, deoarece poate fi dedusă prin facultăți mentale înnăscute (rațiunea, filozofia).

¹⁰ *Leviatanul*; Cap. XXVI; alin. 8.

¹¹ Această raportare la rațiune, și nu la obiceiuri, la tradiție sau la Dumnezeu, în fundamentarea legii naturale reprezintă o amprentă distinctivă a filosofiei politice hobbesiene (Cap. XIV; alin. 1).

¹² *Leviatanul*; Cap. XIV; alin. 3.

¹³ *Leviatanul*; Cap. XIV; alin. 3.

Starea naturală, așa cum este prezentată de Hobbes, ar fi una în care o ființă umana rațională nu ar trebui să-și dorească să traiască. Astfel, rațiunea ne sugerează o serie de reguli sub forma unor legi naturale ce au ca scop coabitarea pașnică și care sunt subordonate primei și celei mai importante reguli, care ne cere „să căutăm și să urmărim pacea”.

Astfel, prima lege a naturii este:

„Că fiecare om trebuie să caute pacea, atât cât speră să o obțină, iar când nu o poate obține, să caute și să folosească toate ajutoarele și avantajele războiului.”¹⁴

Legea naturală cere să căutăm pacea iar că a căuta pacea înseamnă a ne îndeplini dreptul natural de a ne apăra, de unde derivă a doua lege a naturii:

„Ca un om să fie dispus - atunci când și alții sunt dispuși și în măsura în care consideră că este necesar pentru pace și pentru propria apărare - să renunțe la acest drept asupra tuturor lucrurilor și să se mulțumească cu atâta libertate față de alți oameni câtă le-ar acorda el celorlalți față de sine.”¹⁵

Acest transfer reciproc de drepturi se numește contract ¹⁶și stă la baza noțiunii de obligație morală. De exemplu, renunț la dreptul meu de a te ucide dacă renunți la dreptul tău de a mă ucide. De dragul auto-conservării, oamenii vor renunța la drepturile lor doar atunci când alții sunt dispuși să facă același lucru (Cu toate acestea, dreptul la autoconservare este singurul drept la care nu poate fi renunțat niciodată, deoarece este dreptul pe care se întemeiază contractul în primul rând).

Din aceste prime două legi ale naturii, Hobbes începe să deducă o serie de alte legi, fiecare bazându-se pe ultima în baza unui sistem geometric. A treia lege a naturii spune că nu este suficient să facem doar contracte, ci că suntem obligați să păstrăm contractele pe care le facem¹⁷. Această lege a naturii este fundamentul conceptului de „dreptate”. Dar din cauza dorinței umane de putere, există întotdeauna un stimulent pentru a rupe contractul, în ciuda logicii celei de-a treia legi și a mandatului firesc de a ne conserva propriile vieți. Alte legi naturale - și în cele din urmă conceptul de suveranitate - trebuie să intre în joc pentru a păstra funcționalitatea acestei a treia legi. Dar trebuie recunoscut că primele trei legi ale naturii, ca triadă autonomă, au oferit deja un plan pentru scăparea stării naturii.

A patra lege a naturii este de a arăta recunoștință față de cei care mențin contractul, astfel încât nimeni să nu regretă că a respectat contractul¹⁸. A cincea

¹⁴ *Leviatanul*; Cap. XIV; alin. 4.

¹⁵ *Leviatanul*; Cap. XIV. alin. 5.

¹⁶ În libajul biblic *legământ* – termen folosit pentru a spori plauzabilitatea teoriei contractualiste (Cap. XIV. alin. 9).

¹⁷ *Leviatanul*; Cap. XV; alin. 1.

¹⁸ Conform acestei legi naturale, nu există donație cu titlu gratuit care să nu impună o constrângere asupra celui care o primește (Cap. XV; alin. 16).

lege prevede că trebuie să fim acomodați cu ceilalți în scopul protejării contractului și să nu ne certăm pe probleme minore, ca nu cumva contractul să se prăbușească¹⁹.

Legile rămase sunt rezumate după cum urmează:

- 6) Trebuie să iertăm pe cei care au comis infracțiuni în trecut;
- 7) Pedepsa ar trebui să fie folosită numai pentru a corecta infractorul și pentru a proteja contractul, nu pentru o pedeapsă gratuită (de exemplu, „ochi pentru ochi”);
- 8) Oamenii trebuie să evite să facă semne de ură sau dispreț față de ceilalți;
- 9) Mândria trebuie evitată;
- 10) Ar trebui să păstrăm doar acele drepturi pe care le-ar recunoaște altora;
- 11) Egalitatea și imparțialitatea în judecată ar trebui menținute în orice moment;
- 12) Resursele care nu pot fi divizate, cum ar fi râurile, trebuie împărțite;
- 13) Resursele care nu pot fi împărțite sau împărțite în comun;
- 14) Loturile sunt de două feluri: naturale (fie prin primogenitură, fie prin prima sechestrare a resursei) sau arbitrar (determinarea aleatorie a posesiei);
- 16) Indivizii care lucrează pentru păstrarea păcii trebuie lăsați în pace;
- 17) Litigiile trebuie soluționate de un arbitru (așa cum a concluzionat deja Hobbes în discuția sa despre determinarea primelor principii);
- 18) Nimeni cu interes propriu nu poate fi arbitru;
- 19) Martorii și faptele trebuie aduse în discuție în arbitraj, pentru ca deciziile să nu fie luate prin forță, contrar legii naturii.

O lege a naturii este valabilă dacă se conformează acestei reguli generale: „Să nu faci altuia ceea ce nu ți-ai fi făcut singur”²⁰. Cele nouăsprezece legi ale naturii sunt suma moralității, iar știința care le determină este cunoscută sub numele de „filozofie morală”.

Regulile particulare enumerate de Hobbes sunt denumite legi naturale deoarece ele sunt descoperite prin exercitarea facultății naturale a rațiunii. Se vorbește despre ele drept legi morale pentru că se referă la moralitate, care este datoria pe care o au oamenii unii față de alții. Desigur, nu toate legile naturale sunt legi morale (legea căderii libere a lui Galileo este naturală, dar nu morală).

Legile naturale nu sunt încă legi civile (care apar în cadrul unui stat sub o putere suverană), motiv pentru care ele obligă *in foro interno*, nu și *in foro externo*²¹, adică se impun numai la nivelul conștiinței, nu și la nivelul comportamentului față de ceilalți. Distincția între obligația *în tribunalul interior* (intenția) și obligația *în tribunalul exterior* (acțiunea) de a se respecta legile naturale. În starea naturală sunt întotdeauna obligat să *doresc* realizarea legilor

¹⁹ *Leviatanul*; Cap. XV; alin. 17.

²⁰ *Leviatanul*; Cap. XIV; alin 5, regulă bine-cunoscută și exprimată prin vechea zicală: „quod tibi fieri non vis, alt eri ne feceris”(Cap. XVII; alin. 9).

²¹ *Leviatanul*; Cap. XV; alin. 36.

naturale, dar nu să și *acționez* conform acestei dorințe, chiar dacă este vorba despre încălcarea celei mai importante legi naturale („a căuta și a urmări pacea”), în cazul în care, de exemplu, sunt obligat să mă lupt cu cineva pentru a-mi apăra viața (a doua lege naturală). Legile naturale devin obligatorii *in foro externo* atunci când sunt impuse ca „parte a legii civile în orice comunitate civilă din lume”²²

VI. Concluzii

Hobbes a înțeles că viețile umane sunt mai mult sau mai puțin exerciții în urmărirea individuală a interesului propriu. Sunt rare persoanele care nu își găsesc o mare parte din viața condusă de credințele ei în legătură cu îndatoririle lor religioase și obligațiile morale, sau afectată de atașamentele față de cei apropriați, de simțul lor de mândrie și dorința lor de a fi stimate, toate funcționând coagulat, și uneori separându-se de, îngustul lor interes în supraviețuirea fizică temporală și confortul material. Din păcate, aceste motivații naturale ne aduc adesea în conflict cu alții și când avem interese transcendente în a acționa asupra acestora, acțiunile noastre care urmează pot destabiliza cadrul social de bază care face posibil un mediu propice exercițiului oricărei conviețuiri eficiente.

Hobbes pledează pentru necesitatea și evoluția naturală a contractului social, o construcție socială în care indivizii se unesc reciproc în societăți politice, acceptând să respecte regulile comune și să accepte îndatoririle rezultate pentru a se proteja pe ei înșiși și unul pe altul de orice ar putea veni altfel. El susține, de asemenea, guvernarea de către un suveran absolut, spunând că haosul – și alte situații identificate cu o „stare a naturii” (un stat pre-guvernamental în care acțiunile indivizilor sunt legate doar de dorințele și constrângerile acelor indivizi) – ar putea fi evitat doar de un guvern central puternic, unul cu puterea Leviatanului biblic, care ar proteja oamenii de propriul lor egoism. El a avertizat, de asemenea, despre „războiul tuturor împotriva tuturor” (*Bellum omnium contra omnes*), un motto care a ajuns la o mai mare faimă și a reprezentat viziunea lui Hobbes despre umanitatea fără guvern.

În timp ce Hobbes își expune gândurile cu privire la fundația statelor și a guvernului legitim, el o face metodic: statul este creat de oameni, așa că el descrie mai întâi natura umană. El spune că în fiecare dintre noi poate fi găsită o reprezentare a umanității generale și că toate actele sunt în cele din urmă egoiste – că într-o stare de natură, oamenii s-ar comporta complet egoist. El ajunge la concluzia că starea naturală a umanității este o stare de război perpetuu, frică și amoralitate și că numai guvernul poate ține o societate unită.

²² *Leviatanul*; Cap. XXVI; alin. 8.

ASPECTE GENERALE PRIVIND PROCEDURA ÎNCHEIERII TRATATELOR

Roxana-Cristina STOIAN (URS)*

Abstract

Tratatele, guvernate de principul fundamental pacta sunt servanda, sunt acorduri încheiate între entități internaționale în vederea promovării intereselor globale prin determinarea drepturilor și a obligațiilor părților contractante, cu scopul de a produce efecte juridice. În procedura încheierii tratatelor trebuie îndeplinite mai multe etape ce sunt prezentate în lucrare prin raportare la prevederile Convenției de la Viena din 1969, document ce reunește o serie de reguli privind încheierea tratatelor. Astfel, pornind de la aceste idei, lucrarea, în prima parte, definește tratatul și prezintă condițiile de formă și de fond pe care trebuie să le îndeplinească un act internațional pentru a fi calificat drept tratat, apoi continuă cu evidențierea subiectelor care pot încheia tratate. Ultima parte a lucrării pune în lumină etapele încheierii unui tratat.

Cuvinte cheie: *tratate, depline puteri, capacitatea de a încheia tratate, negociere, consimțământ.*

I. Introducere

Tratatul este un acord încheiat între entități internaționale, între state și între organizații internaționale. Tratatul poate fi comparat cu contractul întrucât ambele sunt mijloace prin intermediul cărora doi participanți își asumă unele obligații, iar cel care nu respectă obligațiile poate fi pedepsit pentru nerespectarea înțelegerii.

În această lucrare voi prezenta câteva aspecte generale privind procedura încheierii tratatelor. În prima parte a lucrării, voi defini tratatul și voi prezenta componentele tratatului atât din perspectiva condițiilor de fond, cât și din perspectiva condițiilor de formă.

Apoi, voi trece la procedura încheierii tratatelor arătând cine sunt subiecții care pot încheia tratate și capacitatea acestora de a încheia acte internaționale și voi continua cu prezentarea etapelor încheierii tratatelor.

În final, voi concluziona arătând pe scurt procedura încheierii tratatelor precum și importanța tratatelor.

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: roxanal45659@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof.univ.dr. Augustin Fuerea (email: augustin.fuerea@univnt.ro).

II. Definirea “tratatului” și componentele lui

Dicționarul explicativ al limbii române definește *tratatul* ca fiind o “înțelegere scrisă încheiată între două sau mai multe state, în vederea determinării, într-un anumit domeniu, a drepturilor și a obligațiilor părților contractante sau în scopul stabilirii unor norme juridice; acord internațional, convenție internațională”.

În Dicționarul juridic *tratatul* este definit drept un acord încheiat, în scris, între subiectele de drept internațional și guvernat de dreptul internațional, încheiat cu scopul de a produce efecte juridice și consemnat într-un instrument unic sau în două sau mai multe instrumente conexe, oricare ar fi denumirea sa.

Sediul materiei în ceea ce privește definirea tratatului și rolul fundamental al acestor acte juridice în istoria realțiilor internaționale îl reprezintă Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor. Potrivit art. 2 alin. 1 lit. a) „*prin expresia “tratată” se înțelege un acord internațional încheiat în scris între state și guvernat de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară*”¹.

Tratatele internaționale se încheie, în general, în scris, dar se admite, ca excepție de la această regulă, și forma orală a tratatului internațional, denumită “*gentlemen’s agreement*”².

Potrivit art. 5 din Convenția de la Viena din 1969, prevederile Convenției se aplică și tratatelor care reprezintă acte constitutive ale unor organizații internaționale, ca și oricărui tratat adoptat în cadrul unei organizații internaționale, sub rezerva unor reglementări pertinente ale acestora. De asemenea, regulile dreptului internațional cutumiar vor continua să conducă chestiunile nereglementate de prevederile Convenției³.

Analizând cele prezentate până aici, putem concluziona că tratatul este, așadar, instrumentul primar pentru promovarea activă a interesului global, însă nu este singurul mijloc normativ care poate deservi un interes global.

Pentru ca un act internațional să fie calificat drept tratat trebuie să îndeplinească niște condiții de fond. Astfel, elementele esențiale ale tratatului sunt: subiecții (părțile contractante) – statele, uniunile de state, organizațiile internaționale, insurgenții și mișcările de eliberare (națiunile care luptă pentru independență); voința părților contractante (consimțământul). Pentru ca acordul să poată avea forță juridică, voința părților trebuie să fie exprimată în mod liber, în caz

¹ Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor încheiată la Viena la 23 mai 1969.

² <https://www.scripgroup.com/legislatie/drept/TRATATELE-INTERNATIONALE15821.php> - consultat la 14 decembrie 2021, ora 16:10.

³ “Fără prejudiciul aplicării vreunui din regulile enunțate în prezenta Convenție cărora tratatele le-ar fi supuse în temeiul dreptului internațional independent de prezenta Convenție, aceasta se aplică exclusiv tratatelor încheiate de state după intrarea ei în vigoare față de aceste state”. – art. 5, Convenția de la Viena din 1967.

contrar, se pune problema nulității tratatului, potrivit art. 52 din Convenția de la Viena.

Un alt element important este obiectul tratatului reprezentat de raporturile internaționale pe care normele tratatului le reglementează în conformitate cu voința liber consimțită a părților contractante. Obiectul trebuie să fie licit, în sensul ca trebuie să nu violeze principiile și normele fundamentale ale dreptului internațional ori să încalce drepturile unor state terțe și să fie, de asemenea, posibil, adică realizabil. Scopul tratatului se referă la rezultatul urmărit de autorul actului juridic. De asemenea, tratatul trebuie să producă efecte juridice, adică să stabilească norme de conduită cu caracter general sau să determine crearea, modificarea sau stingerea anumitor drepturi sau obligații între părți. Tratatul trebuie să fie guvernate de către normele de drept internațional.

Din punct de vedere formal, tratatul este alcătuit din: titlu, în care se precizează materia în care se încheie și părțile; preambulul în care se prevăd scopurile încheierii tratatului, circumstanțele în care se încheie precum și unele principii generale care guvernează materia respectivă; dispozitivul care cuprinde clauzele de fond ce reglementează normele de conduită ale părților, drepturile și obligațiile ce le incumbă, clauzele finale (stabilesc modul de intrare în vigoare și de modificare, termenul pe care se încheie tratatul, limbile în care se încheie, data și locul semnării, semnăturile părților) la care se mai pot adăuga și unele anexe.

III. Cine poate încheia tratate?

Statele pot încheia între ele acte guvernate de dreptul lor intern, însă acestea nu intră în categoria tratatelor.

Potrivit prevederilor art. 6 din Convenția de la Viena din 1967, „*oricare stat are capacitatea de a încheia tratate*”. Capacitatea de a încheia tratate se referă, pe de o parte, la posibilitatea unei entități de drept internațional de a încheia tratate în nume propriu și, pe de altă parte, la împuternicirea legală a unui demnitar care reprezintă statul pentru a-l angaja într-un tratat internațional⁴. Potrivit art. 7 alin. 2 al Convenției de la Viena, reprezentanții statului sunt: șefii de stat, șefii guvernelor și miniștrii afacerilor externe, șefii de misiune diplomatică, reprezentanții acreditați ai statelor.

În lucrarea *Dreptul tratatelor*, Ion Anghel analizează principalele subiecte ale tratatelor: statele unitare, pe deplin suverane, care beneficiază de un drept nelimitat de a încheia tratate internaționale în virtutea lui „*jus tractatum*”; statele federale, cu

⁴ O persoană este considerată ca reprezentând un stat pentru adoptarea sau autentificarea textului unui tratat sau pentru a exprima consimțământul unui stat de a se lega printr-un tratat dacă: a) prezintă deplinele puteri cuvenite; sau b) rezultă din practica statelor interesate sau din alte împrejurări că aveau intenția de a considera această persoană ca reprezentând statul în acest scop și a nu pretinde prezentarea de depline puteri. – articolul 7, Convenția de la Viena.

mențiunea că pentru aceste state tratatele încheiate de guvernul federal devin obligatorii pe tot cuprinsul federației, pentru toate statele membre; statele federate, dar numai în condițiile și cu limitele pe care le prevăd constituțiile naționale ale statelor. Capacitatea statelor federate de a deveni părți la anumite tratate este determinată de prevederile constituționale ale statului federal, care pot recunoaște o capacitate mai largă sau mai restrânsă acestora de a participa la viața internațională⁵.

Autorul⁶ este de părere că, reprezentând simple uniuni de state, confederațiile nu afectează capacitatea statelor membre de a încheia acorduri internaționale. Însă, tratatele încheiate de statele membre ale confederației nu pot contraveni principiilor fundamentale de organizare ale acesteia, stabilite printr-un „pact confederal”.

Statele neutre permanent beneficiază de un anumit statut pe plan internațional, recunoscut de obicei în tratate. Acest statut nu poate diminua capacitatea statului de a încheia tratate, dar el nu va putea încheia tratate sau alte acorduri care ar contraveni statutului său de neutralitate permanentă.⁷

Organizațiile internaționale al căror rol esențial, potrivit Cartei ONU de la 1945, este de a menține justiția și a respecta obligațiile care decurg din tratate și din izvoare ale dreptului internațional⁸, reprezintă cadrul permanent al colaborării statelor în anumite domenii. Ele desfășoară o importantă activitate în domeniul tratatelor internaționale, prevăzută în statutul organizației respective și care este subordonată principiului „specializării”. Organizația internațională nu va putea, deci, să încheie tratate decât în domeniul ce formează obiectul activității sale⁹.

În ceea ce privește organizațiile internaționale cu vocație universală, capacitatea de a încheia tratate este mai amplă, fapt susținut și de art. 104 din Carta ONU – „*organizația se va bucura pe teritoriul fiecăruia dintre membrii săi de capacitatea juridică necesară pentru îndeplinirea funcțiilor și realizarea scopurilor sale*”. În acest context, capacitatea presupune atât încheierea unor instrumente juridice internaționale, cât și a unor contracte de drept civil, în scopul asigurării bunei funcționări a organizației în cauză¹⁰. Capacitatea unei organizații internaționale de a încheia tratate nu este același lucru cu posibilitatea elaborării și adoptării unor tratate în cadrul organizației respective. Tratatelor elaborate în cadrul organizațiilor internaționale sunt supuse guvernelor și devin obligatorii pentru ele numai după ce acestea și le-au însușit în mod expres¹¹.

⁵Ion Anghel, *Dreptul tratatelor*, Ed.Lumina Lex, București, 1994, pag.219.

⁶Idem.

⁷Idem pag. 220.

⁸Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945.

⁹Stelian Scăunaș, *Drept Internațional Public*, Editura C.H.Beck, București 2007, pag.95.

¹⁰Ion Anghel, *op.cit.*, pag.255.

¹¹Idem, pag. 255.

Organizațiile europene desfășoară și ele o activitate legată de încheierea unor tratate. În acest sens, putem exemplifica acordurile de asociere cu o serie de state care au permis de fapt admiterea acestora ca membre în Uniunea Europeană. Tratatul privind instituirea Comunității Europene din 25 martie 1957 prevede la art. 238 „Comunitatea poate încheia acorduri cu unul sau mai multe state sau organizații internaționale, pentru realizarea unei asocieri care implică drepturi și obligații reciproce, acțiuni comune și proceduri speciale”.

IV. Etapele încheierii unui tratat

Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor reunește o serie de reguli care presupun parcurgerea mai multor etape în procesul de încheiere a unui tratat internațional. Aceste reguli au o valoare supletivă, deoarece Convenția oferă mai multe alternative. De exemplu, la finalul unor articole din Convenție, după ce se enunță o anumită regulă privind o etapă sau alta a procesului de încheiere a tratatelor se adaugă formula „în afara cazurilor în care părțile nu convin altfel”¹². Așadar, procedura de încheiere a tratatelor este guvernată de regula „autonomiei depline de voință a părților”.

La încheierea unui tratat internațional se parcurg, în general, trei etape: negocierea textului; semnarea tratatului; exprimarea consimțământului părților de a se obliga prin tratat.

Negocierea reprezintă prima etapă a încheierii unui tratat în care se elaborează textul tratatului. Negocierile se desfășoară potrivit art. 7 din Convenție între reprezentanții statelor cu atribuții speciale în acest domeniu. Împuternicirea unui reprezentant al statului trebuie să reiasă din documente emise de autoritățile competente ale fiecărui stat, în conformitate cu dispozițiile constituționale sau alte altor legi interne. Aceste documente poartă denumirea de „depline puteri” – termen definit la art. 2 lit. c) din Convenție¹³.

Pe lângă împuternicirea unei persoane cu depline puteri, Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 1969, permite prin art. 7 alin. 2 confirmarea ulterioară a împuternicirii unei persoane care în virtutea funcției pe care o îndeplinește nu este necesar să prezinte depline puteri pentru a participa la un act de încheiere a unui tratat fără a prezenta depline puteri la negocierea și încheierea tratatului:

„În virtutea funcțiilor lor și fără a fi obligați să prezinte depline puteri, sunt considerați ca reprezentând statul lor:

¹² Convenția de la Viena din 1969.

¹³ prin expresia “depline puteri” se înțelege un document emanând de la autoritatea competentă a unui stat și desemnând una sau mai multe persoane împuternicite să reprezinte statul pentru negocierea, adoptarea sau autentificarea textului unui tratat, pentru a exprima consimțământul statului de a fi legat printr-un tratat sau pentru a îndeplini oricare alt act cu privire la tratat; - art. 2 lit. c), Convenția de la Viena 1969.

a) șefii de stat, șefii guvernelor și miniștrii afacerilor externe, pentru toate actele referitoare la încheierea unui tratat;

b) șefii de misiune diplomatică, pentru adoptarea textului unui tratat ce se încheie între statul acreditant și statul acreditat;

c) reprezentanții acreditați ai statelor la o conferință internațională sau pe lângă o organizație internațională ori pe lângă un organ al acesteia, pentru adoptarea textului unui tratat în această conferință, organizație sau organ”.

Întrucât negocierea reprezintă momentul de maximă importanță al elaborării tratatelor, este important ca în fruntea delegațiilor, la negocieri, să participe diplomați cu experiență, dotați cu calități de negociator care să apere interesele naționale. În general, negocierile au loc între diplomați, fiind rare cazurile în care sunt implicați șefii de state sau miniștrii afacerilor externe – aceștia intervin în momentul în care diplomații elaborează o anumită formă a tratatului, urmând să perfecteze anumite aspecte¹⁴.

Semnarea tratatului reprezintă atât autentificarea (provizorie sau definitivă) textului tratatului, dar și modalitatea de exprimare a consimțământului de a se obliga prin tratat. Semnarea echivalează cu atestarea solemnă de către statele care au participat la negocieri a faptului că negocierile s-au încheiat, iar textul semnat are o formă definitivă, fără să mai poată fi modificat unilateral de către vreunul dintre statele participante. Pentru a crea efecte juridice, semnarea tratatului trebuie să fie urmată de ratificare. Însă, etapa negocierii nu este urmată în toate cazurile de semnarea definitivă a textului. Sunt situații în care, după încheierea negocierilor, se trece la semnarea „ad-referendum” sau la parafarea textului. Semnarea cu mențiunea „ad-referendum” semnifică autentificarea tratatului, dar numai cu caracter provizoriu. Parafarea care constă în înscrierea inițialelor numelui negociatorului împuternicit al fiecărui stat pe textul negociației are, de asemenea, efect provizoriu. Ambele proceduri prezentate trebuie să fie urmate de semnarea definitivă a tratatului, condiție obligatorie pentru declanșarea procedurilor etapei următoare¹⁵.

Exprimarea consimțământului reprezintă cea de-a treia etapă în procedura de încheiere a tratatului și se referă la acceptarea obligațiilor ce decurg din dispozițiile acestuia. Legislația internă a statelor prevede mijloacele juridice prin care statul își exprimă voința de a fi legat prin tratat (ratificarea, aprobarea sau acceptarea, aderarea).

Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 1969 precizează că „prin expresiile „ratificare”, „acceptare”, „aprobare” și „aderare” se înțelege, după caz, actul internațional astfel denumit prin care „un stat stabilește pe plan

¹⁴Dumitru Mazilu, *Tratat privind teoria și practica negocierilor*, Ed.Lumina Lex, București, 2002, pag.40 și urm.

¹⁵Nicolae Ecobescu, Victor Duculescu, *Dreptul tratatelor*, Editura Continent XXI, București, 1995, pag.31 și urm.

*internațional consimțământul său de a fi legat prin tratat*¹⁶. Diferența între aceste categorii este una de fond, întrucât tratatele supuse ratificării privesc domenii importante, în timp ce tratatele supuse „aprobării” sau „acceptării” se referă, în mod frecvent, la probleme curente, de rutină.

Ratificarea precum și acceptarea sau aprobarea sunt reglementate de art. 14 al Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor. Ratificarea reprezintă momentul în care statul înțelege să-și manifeste hotărârea de a se considera angajat juridic prin prevederile tratatului. Prin simpla participare la negociere și semnarea unui tratat, statele nu se consideră obligate din punct de vedere juridic de dispozițiile acestuia. Angajarea definitivă presupune intervenția unui act intern, prin intermediul căruia organele special abilitate ale statului – parlamentele naționale – analizează dispozițiile tratatului și decid asupra angajării statului. Acest act constituie ratificarea tratatului. Ratificarea tratatelor de către Parlament este mijlocul principal prin care organul legislativ controlează exercitarea de către executiv a dreptului de a negocia tratatele internaționale.

Termenul de ratificare depinde în mare măsură de natura tratatului și este prevăzut în clauzele finale ale acestuia. Ratificarea nu poate fi parțială sau condiționată. La tratatele multilaterale statele pot să formuleze, o dată cu ratificarea și în anumite limite, rezerve.

Aprobarea sau acceptarea reprezintă o alternativă mai simplă la ratificarea tratatelor, determinată de creșterea numărului acestora. Pe această cale, se realizează o examinare rapidă a dispozițiilor unor tratate și se evită procedura mai lungă și complicată a ratificării de către parlamentele naționale¹⁷. Procedura aprobării sau a acceptării este de competența guvernelor.

În conformitate cu legile interne ale fiecărui stat sunt supuse aprobării sau acceptării de către guvern tratatele care nu implică un angajament politic major sau care nu se referă la domenii esențiale ale suveranității statelor.

Potrivit art. 15 din Convenția de la Viena privind tratatele, aderarea la tratate este o modalitate de exprimare a consimțământului statelor, aplicabilă numai tratatelor multilaterale, care poate să intervină în cazul în care un stat nu a participat la negocierea și semnarea tratatului, dar decide, ulterior, să devină parte la acesta. Un stat poate să adere la un tratat doar dacă această modalitate este prevăzută, în mod expres, în textul acestuia.

Consimțământul, potrivit art. 12 din Convenția de la Viena privind tratatele, poate fi exprimat numai prin semnare. De regulă, semnarea tratatului are ca efect autenticitatea textului stabilit prin negocieri. În anumite cazuri, semnarea echivalează cu exprimarea consimțământului statului de a fi parte la tratat.

¹⁶ Art. 2 lit. b – Convenția de la Viena privind tratatele.

¹⁷ Consimțământul unui stat de a fi legat printr-un tratat se exprimă prin acceptare sau aprobare în condiții asemănătoare acelor care se aplică ratificării.–art. 14 alin. 2 – Convenția de la Viena privind tratatele.

Semnarea are acest efect dacă sunt întrunite, cumulativ, următoarele condiții, prevăzute în Convenția privind dreptul tratatelor (art.12):

- tratatul să prevadă în mod expres această posibilitate sau, să nu se stabilească într-un alt mod voința statelor participante la negocieri de a acorda actului semnării valoare de consimțământ;

- intenția statului de a conferi actului de semnare acest efect să rezulte din „deplinele puteri” ale reprezentantului sau să fie exprimată în timpul negocierii¹⁸.

Multe tratate internaționale la care statele devin părți prin semnare sunt cunoscute sub denumirea de acorduri în formă simplificată. Aceste acorduri sunt, de obicei, schimburi de note sau de scrisori, procese-verbale parafate, memorandumuri, declarații comune, etc. Originea acestor acorduri se regăsește în practica Statelor Unite ale Americii și sunt cunoscute sub denumirea de *executive agreements*. Ele reprezintă niște acorduri semnate doar de președintele statului, evitând astfel aprobarea Senatului și facilitând în acest mod participarea statului la tratatele internaționale.

V. Concluzii

Tratatul reprezintă un acord încheiat între două entități internaționale, două state, organizații internaționale. Este instrumentul prin intermediul căruia doi participanți își asumă unele obligații iar membrul care nu respectă aceste obligații poate fi pedepsit pentru nerespectarea înțelegerii. Principiul central al legislației tratatelor este pacta sunt servanda - "pactele trebuie respectate."

Tratatele promovează interesul global prin determinarea drepturilor și obligațiilor părților contractante sau în scopul stabilirii unei norme juridice. În general, puterea executivă are competența pentru negociere și semnare, iar parlamentele pentru exprimarea consimțământului de a deveni parte la tratat prin ratificare sau aderare.

Așa cum am arătat în această lucrare, încheierea tratatului presupune mai multe etape: negocierea, semnarea tratatului, exprimarea consimțământului.

Negocierea se desfășoară între reprezentanți ai statelor special abilitați în acest sens și reprezintă faza principală în care se hotărăște textul unui tratat. Este o instituție politico-juridică și reprezintă modalitatea unui stat de a acționa în relațiile internaționale, constituind esența diplomației. Finalizarea negocierilor reprezintă, uneori, o acțiune de durată, perfectarea unor texte convenabile tuturor părților – mai ales când este vorba de tratate multilaterale – putând dura ani de zile (negocierile

¹⁸ b) când este stabilit pe altă cale că statele care au participat la negociere conveniseră că semnătura va avea acest efect; sau c) când intenția statului de a conferi semnăturii acest efect rezultă din deplinele puteri ale reprezentantului său sau a fost exprimată în cursul negocierii. – art. 12, alin. b) – c) – Convenția de la Viena privind tratatele.

sovieto-americeane în domeniul armamentelor, Convenția asupra dreptului mării ș.a.).

Semnarea tratatului reprezintă modalitatea de autentificare a tratatului dar și modalitatea de exprimare a consimțământului – exprimare ce are drept scop acceptarea obligațiilor ce decurg din dispozițiile tratatului. Autentificarea textului se face prin: semnare definitivă (reprezintă atestarea solemnă a faptului că negocierile s-au încheiat și că textul reprezintă forma definitivă a textului); semnarea ad referendum (reprezintă autentificarea cu caracter provizoriu care depinde de confirmarea ulterioară a statului); parafarea (înscrierea inițialelor numelui negociatorului). De reținut este faptul că semnarea ad referendum și parafarea sunt urmate de semnarea definitivă.

Consimțământul de a deveni parte la tratat se face prin semnare, ratificare (presupune semnarea prealabilă a tratatului - un act intern de aprobare a parlamentului), aderare (act intern al parlamentului prin care statele indiferent dacă au luat sau nu parte la negocieri, dar nu au semnat tratatul, pot deveni parte la tratat), aprobarea (act al guvernului ce presupune semnarea prealabilă a tratatului), acceptarea. Toate aceste etape sunt urmate apoi de schimbul instrumentelor de ratificare, aprobare, depunerea instrumentelor de ratificare, aderare, acceptare; notificarea ratificării, aprobării, aderării, acceptării¹⁹.

Referințe bibliografice

- ANGHEL Ion, *Dreptul tratatelor*, Ed.Lumina Lex, București, 1994;
- ECOBESCU Nicolae, DUCULESCU Victor, *Dreptul tratatelor*, Editura Continent XXI, București, 1995;
- MAZILU Dumitru, *Tratat privind teoria și practica negocierilor*, Ed. Lumina Lex, București, 2002;
- NĂSTASE Adrian, AURESCU Bogdan, *Drept internațional public*, Ediția 9, Editura C.H. Beck, București 2018;
- SCĂUNAȘ Stelian, *Drept Internațional Public*, Editura C.H. Beck, București, 2007;
- Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor încheiată la Viena la 23 mai 1969;
- Carta Națiunilor Unite din 26 iunie 1945;
- <https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/TRATATELE-INTERNATIONALE15821.php> - consultat la 14 decembrie 2021, ora 16:10.

¹⁹Adrian Nastase, Bogdan Aureescu, *Drept internațional public*, Ediția 9, Editura C.H. Beck, București 2018, pag. 259.

REGULI CONCURENȚIALE ADRESATE ÎNȚREPRINDERILOR DIN CADRUL UNIUNII EUROPENE

Cornelia IVAȘCU*
Elena-Laura DIACONESCU**

Abstract

În această lucrare prezentăm prevederile legale ale Uniunii Europene privind politica în domeniul concurenței care se aplică în egală măsură întreprinderilor de stat și private. Aplicarea regulilor concurențiale este asigurată de instituțiile Uniunii implicate în politica în domeniul concurenței privind: interzicerea totală a acordurilor anticoncurențiale (articolul 101 TFUE), interzicerea abuzului de poziție dominantă (articolul 102 TFUE), interzicerea ajutoarelor de stat (articolul 107 TFUE).

Cuvinte cheie: *întreprindere, acorduri, concurență, anticoncurență, abuz, poziție dominantă, ajutoare de stat.*

I. Introducere

1.1. Temeiul juridic al politicii în domeniul concurenței

În teorie, legislația Uniunii Europene privind politica în domeniul concurenței trebuie să se aplice în egală măsură întreprinderilor de stat și celor private.

Temeiul juridic este reprezentat de prevederile incluse în următoarele articole din TFUE: articolele 101-109, privind piața internă și concurența, practicile restrictive, poziția dominantă pe piață, articolele 37, 106 și 345 din TFUE privind întreprinderile publice, precum și articolele 14, 59, 93, 106-108 și 114 privind serviciile publice, serviciile de interes general și serviciile de interes economic general; Protocolul (nr. 26) privind serviciile de interes general; articolul 36 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Legislația secundară, adoptată de Consiliul UE și de Comisia Europeană cuprinde **Regulamente și Directive:** Regulamentul Consiliului nr. 17/1962; Regulamentul Consiliului nr. 4064/1989,

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din Bucuresti; (e-mail: corneliadr212020@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustin.fuerea@univnt.ro).

** Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din Bucuresti; (e-mail: elenadr216720@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Prof. univ. dr. Augustin Fuerea (augustin.fuerea@univnt.ro).

privind controlul fuziunilor, amendat prin Regulamentul nr. 1310/1997; Regulamentul Consiliului nr. 139/2004, privind concentrările economice și normele de aplicare a acestuia, Regulamentul Comisiei nr. 802/2004, Regulamente și directive privind exceptările în bloc, acordate în cazul unor acorduri care privesc situații precis determinate, precum: transferul de tehnologie, cercetarea și dezvoltarea, distribuția autovehiculelor, etc¹.

1.2. Instituțiile implicate în politica în domeniul concurenței

Prima instituție responsabilă la nivel comunitar de modul în care este implementată politica în domeniul concurenței este *Comisia Europeană (CE)*. Rolul acestei instituții este, în principal, monitorizarea și, unde este cazul, blocarea: acordurilor anticoncurențiale (în special a cartelurilor), abuzurilor de poziție dominantă, fuziunilor și achizițiilor, ajutoarelor de stat². Rolul *Parlamentului European* este controlul puterii executive și de evaluare a acțiunilor Comisiei. Parlamentul și Consiliul UE adoptă normele europene privind concurența și protecția consumatorului. În acest sens există 2 Comisii parlamentare care se ocupă în mod special de aceste probleme: *Comisia pentru afaceri economice și monetare* și *Comisia pentru piața internă și protecția consumatorilor*.

Alături de instituțiile menționate mai sus se adaugă: *Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE)*³, *Banca Centrală Europeană*⁴, *Curtea de Conturi*⁵, *Comitetul Economic și Social European*⁶, *Autoritățile naționale* investite cu competențe în acest domeniu.

II. Reguli concurențiale

2.1. Noțiunea de întreprindere publică

Prin întreprindere publică se înțelege orice întreprindere asupra căreia puterile publice pot exercita direct sau indirect o influență dominantă a faptului proprietății, a participării financiare sau a regulilor care o conduc⁷. Noțiunea de *întreprindere*

¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/82/politica-in-domeniul-concurentei>, accesat la 05.01.2022.

² https://ec.europa.eu/competition-policy/consumers/eu-institutions-and-competition-policy_ro, accesat la 05.01.2022.

³ <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=ro>, accesat la 05.01.2022.

⁴ <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/html/index.ro.html>, accesat la 05.01.2022.

⁵ <https://www.eca.europa.eu/ro/Pages/ecadefault.aspx>, accesat la 05.01.2022.

⁶ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/european-commission_en, accesat la 05.01.2022.

⁷ Maican, O.H., Statutul legal al întreprinderilor publice și monopoliurilor comerciale în Uniunea Europeană, *Juridical Tribune* Volume 3, Issue 1, June 2013, pg 78-89.

publică apare doar în art. 106, alin. (1) TFUE, fără a fi definit⁸, potrivit doctrinei, sunt incluse: societățile comerciale, societățile cu nume colectiv, asociațiile profesionale, profesiile liberale, întreprinderile de stat și cooperativele⁹. Nu există nici o definiție în legislația UE a întreprinderilor publice, dar este, în general, admis că elementul definitoriu este subordonarea față de autoritățile publice.

2.2. Interzicerea totală a acordurilor anticoncurențiale (art. 101 TFUE)

2.2.1. Definierea acordurilor anticoncurențiale și a practicilor concertate

Termenul de acord se referă la un consimțământ în scris sau oral al părților de a acționa în același scop, acestea ajungând la un consens în ceea ce privește comportamentul pentru realizarea obiectivului lor comun, nu doar contractele legale. Prin alineatele din art. 101, alin. (1), sunt interzise și alin. (2), sunt nule de drept toate acordurile între întreprinderi care au ca obiect sau efect afectarea concurenței și care pot afecta comerțul dintre statele membre. Sunt incluse acorduri explicite (cartelurile) și practici concertate¹⁰ pentru stabilirea prețurilor sau limitarea producției sau împărțirea pieței între întreprinderi (denumite și clauze de protecție teritorială), care sunt considerate întotdeauna ca dăunătoare concurenței și, prin urmare, sunt interzise fără excepție¹¹. Acțiunile unilaterale nu încalcă art. 101, însă trebuie stabilit clar dacă un anumit comportament este într-adevăr unilateral, adică dacă excluderea aparent unilaterală a unui anumit intermediar nu rezultă dintr-o înțelegere tacită sau expresă între furnizor și intermediari (comercianți)¹².

2.2.2. Tipuri de acorduri anticoncurențiale în funcție de nivelurile la care sunt încheiate

Acordurile anticoncurențiale interzise prin art. 101, alin. (2) se clasifică după nivelurile la care sunt încheiate:

*a. acorduri orizontale*¹³ sau de cooperare, încheiate între firme concurente: acorduri de producție, de specializare (Regulamentul nr. 2658/2000), acorduri de cercetare-dezvoltare (Regulamentul nr. 2659/2000), acorduri

⁸ Art. 106, alin. (1) TFUE.

⁹ Fuerea, A., *Dreptul Uniunii Europene. Principii, acțiuni, libertăți*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 314.

¹⁰ Hotărârea Curții de Justiție din 16 December 1975, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61973CJ0040&from=EN>, accesat la 05.01.2022.

¹¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/82/politica-in-domeniul-concurenței>, accesat la 05.01.2022.

¹² Hotărârea Curții de Justiție din 6 iulie 2000, <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&nun=T-62/98>, accesat la 05.01.2022.

¹³ Regulamentul (UE) nr. 1217/2010 și Regulamentul (UE) nr. 1218/2010.

de achiziționare comună, acorduri de comercializare din domeniul marketingului, al vânzării, distribuției și promovării.

*b. acorduri verticale*¹⁴, implică tranzacții între firme ce ocupă poziții diferite în cadrul procesului de producție și comercializare, nefiind concurente între ele, se supun unui regulament unic (Regulamentul nr. 2790/1999) prin care sunt exceptate global acordurile verticale care nu au o poziție dominantă pe piață, cum ar fi: acorduri de reprezentare, acorduri de aprovizionare și de distribuție exclusivă, acorduri de distribuție selectivă, acorduri de franciză, acorduri de subcontractare.

2.2.3. Clasificarea acordurilor din punct de vedere al tipului de încălcare a concurenței

- **Acordurile de fixare a prețurilor** reprezintă o limitare a concurenței conform art. 101 TFUE. Acesta este încălcat în cazul existenței unui acord explicit de fixare a prețurilor între furnizori sau a unei practici concertate de limitare a concurenței prin preț, se referă și la reducerile de preț, la suprataxe¹⁵, acordurile de neafișare a cotațiilor fără o consultare prealabilă a părților, acorduri de a nu se abate de la prețurile publicate etc.
- **Acordurile privind alte condiții de comercializare** sunt clasificate în trei categorii:
 - a. măsuri care urmăresc respectarea fixării prețurilor sau a restricțiilor privind producția: limitarea producției¹⁶, împărțirea teritorială a piețelor pe sectoare sau clase de clienți.
 - b. măsuri complementare sau echivalente cu aranjamentele comerciale colective, tranzacțiile colective exclusive (*acorduri colective exclusive*¹⁷, care încalcă art. 101 alin. (1), *acorduri exclusive reciproce*¹⁸), acordurile de vânzare colectivă între furnizori care concurează unii cu alții dar să nu afecteze comerțul dintre statele membre, vânzările sau achizițiile colective.

¹⁴ Regulamentul (UE) nr. 330/2010.

¹⁵ În septembrie 1992 a fost introdusă suprataxa de navlosire pentru a compensa companiile de bacuri ce efectuau traversarea Canalului Mânecii și care au înregistrat pierderi din cauza devalorizării lirei sterline.

¹⁶ Art. 101 alin. (1), lit (b) și (c) TFUE.

¹⁷ Se referă la grupuri de furnizori care efectuează tranzacții numai prin intermediul unor anumite canale de distribuție.

¹⁸ Se referă la grupuri de furnizori care desfășoară tranzacții numai cu anumite grupuri de distribuitori și invers.

c. măsuri adoptate cu sprijinul asociațiilor comerciale: reguli pentru a deveni membri¹⁹, schimbul de informații²⁰, standardele comune²¹, expozițiile comerciale și licitațiile²², organismele sportive și competițiile²³.

2.2.4. Reglementarea acordurilor și practicilor cu efecte anticoncurențiale

Art. 101 TFUE, care interzice acordurile incompatibile cu piața comună, precizează că sunt supuse acestei interdicții „orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care pot afecta comerțul dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței interne”. Anumite acorduri nu sunt considerate încălcări dacă au o importanță minoră și un impact redus asupra pieței (principiul de minimis), chiar dacă nu îndeplinesc condițiile de exceptare prevăzute la art. 101 alin. (3) TFUE („acorduri de importanță minoră”).

2.3. Interzicerea abuzului de poziție dominantă (art. 102 TFUE)

2.3.1. Poziția dominantă - definiție

Evaluarea și măsurarea forței pe piață sunt o condiție esențială pentru a decide în ce măsură o întreprindere/companie are suficientă putere pe piață prin aplicarea art. 102. Dacă o întreprindere care deține o poziție de forță (*dominantă*) pe o anumită piață ar abuza de această poziție, cum ar fi perceperea unor prețuri excesiv de ridicate de la clienți), ar aduce prejudicii consumatorilor și concurenților²⁴.

¹⁹ Decizia Comisiei din 2 decembrie 1977, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1978/66/oj>, accesat la 05.01.2022.

²⁰ Acorduri sau practici de schimb de informații privind prețurile și piețele pentru a se putea obține o coordonare a strategiilor comerciale ale părților pot încălca art. 101 alin. (1), dacă *natura informației este considerată secret de afaceri și dacă există și alte dovezi ale comportamentului anticoncurențial*.

²¹ Standardele tehnice pot limita producția sau diviza piețele și pot încălca art. 101 alin. (1).

²² Decizia Comisiei din 30 septembrie 1986, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A1986D0499&qid=1640727814145>, accesat la 05.01.2022.

²³ Activitățile sportive sunt reglementate de legea în domeniul concurenței numai în măsura în care acestea reprezintă o activitate economică. Art. 101(1) se aplică numai *evenimentelor sportive importante unde există un efect asupra concurenței între companiile angajate în sport ca o activitate economică*.

²⁴ Hotărârea Curții de Justiție din 13 februarie 1979, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0085>, accesat la 05.01.2022.

Noțiunea de *poziție dominantă* nu a fost definit în Tratat, rămânând în competența CJUE și CE să îl definească pe baza jurisprudenței²⁵. Astfel *poziție dominantă* înseamnă situația de putere economică de care se bucură o întreprindere, care îi dă acesteia capacitatea de a împiedica menținerea unei concurențe efective pe *piața relevantă*, prin oferirea posibilității de a-și asuma, într-o măsură apreciabilă, un comportament independent față de concurenții săi, de clienții săi și, în cele din urmă, de consumatorii săi²⁶. *Piața relevantă*, pe care operează întreprinderea, este luată în considerare în evaluarea poziției dominante din trei perspective: *piața produsului*, o întreprindere/companie domină o anumită piață, *piața geografică*, privește distribuția geografică a producătorilor și consumatorilor și *perspectiva temporală*, în cazul produselor sezoniere.

2.3.2. Abuzul de poziție dominantă

2.3.2.1. Definiție, clasificare

Noțiunea de *abuz de poziție dominantă* a fost clarificată prin jurisprudența CJEU și CE, deoarece în TFUE nu există o definiție, ci doar prevederi foarte generale²⁷. O poziție dominantă nu constituie în sine o încălcare a legislației UE în materie de concurență, iar deținătorii unor astfel de poziții sunt autorizați să concureze pe bază de merit, la fel ca orice altă întreprindere și conferă unei întreprinderi o responsabilitate specială de a se asigura că comportamentul său nu denaturează concurența. *Tipurile de acorduri anticoncurențiale* interzise prin art. 101 sunt precizate ca exemple de abuzuri de poziție dominantă și de art. 102: stabilirea directă sau indirectă a unor prețuri de cumpărare sau vânzare sau alte condiții comerciale; limitarea și controlul producției, a pieței de desfacere, a dezvoltării tehnologice sau investiții; împărțirea pieții; condiționarea încheierii contractelor de acceptarea de către parteneri a unor obligații suplimentare care, prin natura lor sau conform uzanțelor comerciale, nu au nici o legătură cu obiectul contractelor.

Abuzurile sunt clasificate, în general, în două grupe: *abuzurile de exploatare*, practici prin care o întreprindere cu poziție de monopol ce beneficiază

²⁵ Comunicări Provenind De La Instituții Și Organe Ale Uniunii Europene, Comunicare a Comisiei — Orientări privind prioritățile Comisiei în aplicarea articolului 102 din Tratatul CE la practicile de excludere abuzivă ale întreprinderilor dominante (Text cu relevanță pentru SEE), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (2009/C 45/02). <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:045:0007:0020:RO:PDF>, accesat la 05.01.2022.

²⁶ Hotărârea Curții de Justiție din 14 februarie 1978, United Brands Company și United Brands Continentaal BV/Comisia Comunităților Europene, cauza 27/76, ECLI:EU:C:1978:22, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A61976CJ0027>, accesat la 05.01.2022.

²⁷ Hotărârea Curții de Justiție din 21 februarie 1973, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61972CJ0006>, accesat la 05.01.2022.

de drepturi exclusive impune consumatorilor condiții incorecte și **abuzurile anticoncurențiale** cu scop de prevenire sau reducere a posibilității altor companii de a intra în concurență cu compania dominantă²⁸.

2.3.2.2. Tipuri de practici abuzive

a. Politicile de prețuri neloiale pot să se manifeste sub forma *prețurilor menținute artificial scăzute* până la eliminarea concurenților mai slabi de pe o anumită piață (*prețuri pirat*), după care prețurile revin la normal sau sunt chiar majorate²⁹. În aceste practici sunt incluse *prețuri excesive*, care nu au legătură cu valoarea economică a produsului și sunt în dezavantajul consumatorilor și *prețurile discriminatorii*³⁰.

b. Refuzul firmelor dominante de a furniza bunurile sau serviciile lor, înpropriul avantaj, sau furnizarea acestora în condiții inechitabile constituie practici anticoncurențiale incriminate de art. 102³¹.

c. Practica de condiționare a contractelor de acceptare de către terți a unor obligații care nu au legătură cu obiectivul contractului. Este cazul contractelor prin care o întreprindere/companie cu poziție dominantă obligă sau determină clienții să-și facă achizițiile în întregime sau în cea mai mare parte la întreprinderea/compania respectivă³².

d. Acțiunile întreprinderilor dominante prin care acestea impun restricții sau interdicții la importul sau exportul din sau în țări membre ale UE constituie abuzuri care afectează funcționarea pieței unice și sunt condamnate de autoritățile comunitare³³.

²⁸ Câmpeanu, V., Iordache, L., Mezei-Pușcoi, L., Bratu, M., *Concurența și ajutoarele de stat în Uniunea Europeană*, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Informare și Documentare Economică, București, 2003, p. 37.

²⁹ Hotărârea Curții de Justiție din 24 iunie 1986, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61985CJ0053>, accesat la 05.01.2022.

³⁰ Cazul United Brands (1976), care a aplicat prețuri diferite în țări diferite din UE, și British Telecom (1982), care a practicat prețuri diferite pentru serviciile de mesagerie vocală în funcție de tipul apelului – intern sau extern.

³¹ Hotărârea Curții de Justiție din 6 martie 1974, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:61973CJ0006>, accesat la 05.01.2022.

³² Cazul Hoffmann-LaRoche (1976), CEJ a condamnat contractele condiționate prin care li se cerea clienților să achiziționeze tot necesarul de vitamine sau cea mai mare parte a acestuia de la compania LaRoche, deoarece aceste contracte ar fi avut ca efect excluderea oportunităților pentru alte companii concurente.

³³ Câmpeanu, V., Iordache, L., Mezei-Pușcoi, L., Bratu, M., *op. cit.*, p.37-38.

2.3.2.3. Reglementarea abuzului de poziție dominantă de către autoritățile comunitare, efecte

Cazurile în care deciziile Comisiei și ale CJEU s-au referit la prevederile art. 102 TFUE sunt relativ reduse, deoarece este dificil să fie dovedită încălcarea specifică a regulilor concurenței. Art. 102 nu interzice dominanța în sine și a fost aplicat la multe practici care nu erau menționate în mod precis în el. Multe cazuri au fost închise prin înțelegere între compania dominantă și Comisie, fără o decizie oficială. Pentru a putea face diferențierea dificilă între comportamentul abuziv care intră în sfera de aplicabilitate a art. 102 și comportamentul legitim care se situează în afara acestuia, Curțile Comunității și Comisia utilizează două instrumente de analiză - *justificarea obiectivă* și *principiul proporționalității*³⁴. Primul termen apare în multe decizii sub forma “*abuz în situația când nu există justificarea (necesitatea) obiectivă pentru un astfel de comportament*”³⁵. Analiza economică a abuzului este complexă și controversată³⁶ și aceasta apare mai evident, de exemplu, în comparație cu analiza practicii de fixare a prețurilor pe orizontală³⁷.

2.4. Interzicerea ajutoarelor de stat (art. 107 TFUE)

Alineatul 1 din art. 107 prevede o interdicție generală a ajutoarelor de stat pentru a preveni denaturarea concurenței pe piața internă care ar putea rezulta din acordarea de avantaje selective anumitor societăți. Sunt interzise toate ajutoarele directe acordate de statele membre (de exemplu, subvenții nerambursabile, împrumuturi în condiții avantajoase, scutiri de impozite și taxe, precum și garanții la împrumuturi) sau alte avantaje acordate ca tratament preferențial anumitor întreprinderi sau sectoare care denaturează sau care pot să denatureze concurența și să afecteze în mod negativ schimburile comerciale dintre statele membre³⁸.

TFUE permite acordarea anumitor derogări de la această interdicție generală, în cazul în care acestea pot fi justificate prin obiective de politică specifice³⁹. Statele membre au obligația de a informa Comisia cu privire la orice ajutoare de stat planificate, cu excepția cazului în care acestea intră sub incidența unei exceptări

³⁴ Idem, *op. cit.*, p. 40-41.

³⁵ Decizia Comisiei din 26 iulie 1988,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:31988D0501>, accesat la 05.01.2022.

³⁶ Art. 101 și 102 din TFUE.

³⁷ Hotărârea Curții de Justiție din 7 octombrie 1999,

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61997TJ0228.>, accesat la 05.01.2022.

³⁸ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/82/politica-in-domeniul-concurenței>, accesat la 05.01.2022.

³⁹ Art. 107, alin (2) și (3) din TFUE.

generale pe categorii⁴⁰ sau a principiului de minimis. Ajutorul de stat poate fi furnizat numai în cazul în care Comisia a acordat aprobarea.

III. Concluzii

Deoarece întreprinderile publice servesc interesul public nu trebuie să aibă un tratament preferențial în materie de concurență. Reglementările și dispozițiile luate de stat în domeniul concurenței sunt adecvate pentru atingerea obiectivelor urmărite. Aplicarea regulilor concurenței în UE are consecințe importante pentru întreprinderile care sunt pe piața concurentă și asigură informații corecte și complete în cadrul procedurilor de investigare, pentru a permite Comisiei să facă o evaluare corectă a efectelor practicilor anticoncurențiale și să adopte o decizie obiectivă și echilibrată.

Obiectivul principal⁴¹ al normelor UE în domeniul concurenței este asigurarea unei bune funcționări a pieței interne a UE, care reprezintă un factor esențial pentru bunăstarea cetățenilor, a întreprinderilor și a întregii societăți din UE. Normele instituite de UE urmăresc să prevină restrângerea și denaturarea concurenței pe piața internă, astfel sunt interzise acordurile anticoncurențiale între întreprinderi și abuzul de poziție pe piață al întreprinderilor dominante, care ar putea afecta comerțul dintre statele membre. Fuziunile și achizițiile cu impact la nivel comunitar sunt monitorizate de Comisie și pot fi interzise dacă au drept rezultat reducerea semnificativă a concurenței. Ajutoarele de stat acordate anumitor întreprinderi sau produse sunt interzise atunci când conduc la denaturări ale concurenței, însă pot fi, în anumite cazuri, autorizate.

Concurența efectivă permite întreprinderilor să concureze pe picior de egalitate în toate statele membre, supunându-le presiunii de a depune eforturi continue pentru a oferi cele mai bune produse la cele mai bune prețuri posibile pentru consumatori, contribuind la o creștere economică pe termen lung.

Referințe bibliografice

- Câmpeanu, Virginia, Iordache, Lucia, Mezei-Puşcoi, Lucia, Bratu, Mihai, *Concurența și ajutoarele de stat în Uniunea Europeană, Vol. 56-27*, Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Informare și Documentare Economică, București, 2003;
- Fuerea, Augustin, *Dreptul Uniunii Europene. Principii, acțiuni, libertăți*, Ed. Universul Juridic, București, 2016;

⁴⁰ Regulamentul (CE) nr. 800/2008 al Comisiei din 6 august 2008 de declarare a anumitor categorii de ajutoare compatibile cu piața comună în aplicarea articolelor 87 și 88 din tratat (Regulament general de exceptare pe categorii de ajutoare), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L214/3, 9.8.2008.

⁴¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/82/politica-in-domeniul-concurentei>, accesat la 05.01.2022.

- Maican, Ovidiu Horia, Statutul legal al întreprinderilor publice și monopolurilor comerciale, *Juridical Tribune* 78-89, 2013;
- *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*, versiune consolidată, *Jurnalul Oficial* C326 , 26/10/2012;
- Regulamentul (CE) nr. 800/2008 al Comisiei din 6 august 2008 de declarare a anumitor categorii de ajutoare compatibile cu piața comună în aplicarea articolelor 87 și 88 din tratat (Regulament general de exceptare pe categorii de ajutoare), *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L214/3, 9.8.2008;
- Regulamentul (UE) nr. 1217/2010 al Comisiei din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene anumitor categorii de acorduri de cercetare și dezvoltare (JO L 335, 18.12.2010, p. 36);
- Regulamentul (UE) nr. 1218/2010 al Comisiei din 14 decembrie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din TFUE anumitor categorii de acorduri de specializare (JO L 335, 18.12.2010, p. 43);
- Regulamentul (UE) nr. 330/2010 al Comisiei din 20 aprilie 2010 privind aplicarea articolului 101 alineatul (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene categoriilor de acorduri verticale și practici concertate (JO L 102, 23.4.2010, p. 1);
- Decizia Comisiei din 26 iulie 1988 referitoare la o procedură în temeiul articolelor 85 și 86 din TCE, (IV/31.043 - Tetra Pak I (BTG licence), OJ L 272, 4.10.1988, p. 27-46;
- Decizia Comisiei din 2 decembrie 1977, referitoare la procedura în temeiul articolului 85 din TCE, IV/28.948 – Cauliflowers, 78/66/EEC;
- Decizia Comisiei din 30 septembrie 1986, referitoare la procedura în temeiul articolului 85 din TCE, IV/28.959 – VIFKA, 86/499/EEC;
- Hotărârea Curții de Justiție din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche & Co. AG v Comisia Comunităților Europene, Cauza 85/76, ECLI:EU:C:1979:36;
- Hotărârea Curții de Justiție din 14 februarie 1978, United Brands Company și United Brands Continentaal BV/Comisia Comunităților Europene, cauza 27/76, ECLI:EU:C:1978:22;
- Hotărârea Curții de Justiție din 16 December 1975, Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" UA and others v Commission of the European Communities Cauza 40/73, European Court Reports 1975 -01663;
- Hotărârea Curții de Justiție din 21 februarie 1973, Europemballage Corporation and Continental Can Company Inc. v Comisia Comunităților Europene, Cauza 6-72, ECLI:EU:C:1973:22;
- Hotărârea Curții de Justiție din 24 iunie 1986, AKZO Chemie BV and AKZO Chemie UK Ltd v Comisia Comunităților Europene, Cauza 53/85, ECLI:EU:C:1986:256;
- Hotărârea Curții de Justiție din 6 iulie 2000 Volkswagen AG v Comisia Comunităților Europene, Cauza T-62/98, ECLI:EU:T:2000:180;
- Hotărârea Curții de Justiție din 6 martie 1974., Instituto Chemioterapico Italiano S.p.A. and Commercial Solvents Corporation v Comisia Comunităților Europene, Cauze 6 și 7-73, ECLI:EU:C:1974:18;

- Hotărârea Curții de Justiție din 7 octombrie 1999, Irish Sugar plc v Comisia Comunităților Europene, Article 86 of the EC Treaty, Cauza T-228/97, ECLI:EU:T:1999:246;
- https://ec.europa.eu/competition-policy/consumers/eu-institutions-and-competition-policy_ro;
- <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=ro>;
- https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutionsand-bodies-profiles/european-commission_en;
- <https://www.eca.europa.eu/ro/Pages/ecadefault.aspx>;
- <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/html/index.ro.html>;
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/82/politica-in-domeniul-concurentei>.

INFLUENȚA POLITICII DE MEDIU DIN CADRUL UNIunii EUROPENE ASUPRA LIBERTĂȚII DE CIRCULAȚIE A MĂRFURILOR

Octavia-Andreea VIȘA*

Abstract

În prezentul studiu voi aborda din perspectivă teoretică și practică influența pe care o au politicile de mediu instituite în cadrul Uniunii Europene asupra libertății de circulație a mărfurilor.

Politica de mediu este una dintre direcțiile principale pe care le urmărește Uniunea Europeană, alături de digitalizare. În aceste două domenii se stabilesc principalele obiective, măsuri și proiecții în ceea ce privește dezvoltarea economică și socială a spațiului intracomunitar. O serie de obiective ambițioase de natură a schimba procesele economice pe care se bazează consumerismul sunt avute în vedere de Uniunea Europeană care își propune să atingă neutralitatea climatică până în 2050. Soluțiile smart, care sunt o parte a digitalizării, susțin dezvoltarea economică durabilă și protecția mediului. Așadar, există o interdependență între politicile de mediu și digitalizare, acestea conducând la dezvoltarea sustenabilă a mediului economic și a mediului înconjurător. Pe lângă latura economică, cele două sectoare produc influențe directe și asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, în special asupra dreptului la un mediu sănătos și dreptului la viață privată. Dreptul la un mediu sănătos poate fi privit atât ca un drept individual, aparținând fiecărei persoane în parte, cât și ca un drept colectiv, social, fiind un drept care aparține societății în ansamblul ei sau unui grup determinat de persoane.

În cadrul studiului voi analiza din perspectivă istorică nașterea dreptului mediului și politicii de mediu în Uniunea Europeană, libertatea de circulație a mărfurilor în cadrul celor patru libertăți fundamentale și, în cele din urmă, sectoarele industriale din spațiul intracomunitar și cum sunt sau vor fi acestea influențate de reglementările și restricțiile care urmăresc protecția mediului înconjurător. Desigur, conceptele de schimbări climatice, neutralitate climatică, poluare, deșeuri, economie circulară, sustenabilitate, sector verde și dezvoltare durabilă vor fi explicate și integrate în soluții practice de susținere a transformării economice și climatice intracomunitare.

Cuvinte cheie: *mediu, libertate, mărfuri, sustenabilitate, economie circulară, european.*

* Masterand, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti, Masterat Dreptul Afacerilor (e-mail: OctaviaM40273@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Prof. univ. dr. Augustin Fuerea (e-mail: augustin.fuerea@univnt.ro).

I. Introducere

Dreptul mediului și politica de mediu s-au născut odată cu conștientizarea importanței dreptului la un mediu sănătos și a dezvoltării durabile. Politicile de mediu din cadrul Uniunii Europene au atât o rațiune economică, cât și o rațiune socială. Acestea privesc atât dezvoltarea pe termen lung a economiei comunitare, cât și protecția dreptului fundamental la sănătate și la un mediu sănătos. Ca urmare a acestei conștientizări s-au născut și planuri de protecția mediului înconjurător și dezvoltarea pe termen lung a economiei și a calității vieții. Bazele Uniunii Europene s-au pus din rațiuni economice, acestea fiind nevoia socială cu care se confrunta societatea în urma celui de-al doilea Război Mondial. După ce această nevoie a fost acoperită și comunitatea europeană a început să se bucure de prosperitate și dezvoltare economică, a urmat o înclinație către sectorul de drepturi și libertăți fundamentale ale omului.

Libertatea de circulație a mărfurilor este una dintre libertățile fundamentare care stau la baza funcționării Uniunii Europene și aceasta a fost instituită tocmai pentru a facilita dezvoltarea economică despre care am amintit. Uniunea vamală, eliminarea taxelor și restricțiilor cantitative, piața unică, impunerea unor standarde de calitate a produselor, comerțul online, eficientizarea transportului sunt unele dintre cele mai importante măsuri care au condus la menținerea acestei libertăți de circulație. Cooperarea și conlucrarea între statele membre facilitează eficiența și progresul industriilor din spațiul comunitar. Piața unică încurajează comerțul între statele membre, în timp ce individualizarea produselor naționale este încurajată de programele de sprijin ale afacerilor locale.

Uniunea Europeană, prin semnarea *Pactului Verde European*¹¹, își propune o serie de obiective ambițioase în ceea ce privește dezvoltarea durabilă, sustenabilitatea, implementarea economiei circulare și atingerea neutralității climatice.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Politica de mediu în cadrul Uniunii Europene

Dreptul mediului și politicile de mediu au luat naștere începând cu anul 1970 în comunitatea europeană. În 1972 a avut loc la Stockholm *Conferința Organizației*

¹ Pactul Verde European (The Green Deal).

² informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.eea.europa.eu/ro/semnale/semnale-de-mediu-2012/articole/calea-spre-o-durabilitate-globala>, cu ultima accesare la 30.03.2022.

³ Actul Unic European din 1987.

⁴ Tratatul de la Amsterdam de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană, intrat în vigoare la 1 mai 1999.

⁵ Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009.

*Națiunilor Unite referitoare la mediul înconjurător*² care a fost un moment cheie în implementarea principiilor și primelor reglementări la nivelul Uniunii Europene cu privire la mediu. Așadar, se poate observa cum a existat o conștientizare la nivel global a faptului că economia capitalistă, globalizarea și încurajarea consumerismului în întreaga lume a dat naștere conceptului de dezvoltare durabilă și sustenabilitate. Odată ce s-a conștientizat că resursele naturale sunt limitate și puterea de regenerare a acestora nu este capabilă de a acoperi viteza cu care acestea se consumă, s-au instituit politici de mediu de natură a proteja aceste resurse. Aceste politici asigură o creștere economică mai lentă, însă pentru o perioadă de timp îndelungată, nu o creștere economică rapidă, urmată de o criză economică datorată de consumarea resurselor și aducerea lor în stare de a nu se mai putea regenera.

Este important să se facă o diferențiere între dreptul mediului și politicile de mediu. Dreptul mediului reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează problemele de mediu înconjurător, iar politicile de mediu reprezintă măsuri legislative și soluții practice, care susțin protecția mediului înconjurător și dezvoltarea durabilă.

Primele reglementări la nivelul Uniunii Europene cu privire la dreptul mediului și politicile de mediu se regăsesc în *Actul Unic European din 1987*³ care a introdus un nou titlu denumit *Mediul*. Acesta a fost primul temei juridic care a introdus o politică de mediu comunitară comună care să vizeze utilizarea rațională a resurselor, protecția sănătății și protecția mediului înconjurător. Astfel a luat naștere și s-a dezvoltat în timp această direcție care astăzi a ajuns să fie una dintre obiectivele fundamentale ale Uniunii Europene. Prin *Tratatul de la Amsterdam din 1999*⁴, protecția mediului a fost integrată în toate politicile sectoriale ale Uniunii Europene. Nu în ultimul rând, prin *Tratatul de la Lisabona din 2009*⁵, combaterea schimbărilor climatice și relațiile comerciale sustenabile cu statele terțe au devenit obiective fundamentale.

Reglementarea juridică de bază în dreptul comunitar al mediului o reprezintă art. 11 și articolele 191-193 din *Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene*⁶² și art. 8 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*⁷.

Principiile pe care se bazează politica europeană de mediu sunt „*principiul precauției, prevenirii și colectării poluării la sursă și principiul poluatorului plătește*”⁸.

*Principiul precauției, prevenirii și colectării poluării la sursă*⁹ se referă la evaluarea impactului și riscurilor pe care le poate produce un proiect economic cu impact asupra mediului înconjurător astfel încât acestea să nu provoace daune mediului înconjurător și persoanelor care se bucură de dreptul la un mediu sănătos. Se stabilesc strategii, măsuri și regulamente cu caracter preventiv și se efectuează rapoarte științifice astfel încât să fie proporționale și nediscriminatorii. *Principiul poluatorului plătește*¹⁰ face trimitere la răspunderea în dreptul mediului care vizează prevenirea și remedierea daunelor aduse mediului înconjurător și este reglementat în mod special de *Directiva 2004/35/CE privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului*¹¹. Domeniul de aplicare al acestei directive are în vedere gestionarea deșeurilor și siguranța desfășurării activităților petroliere și gazifere offshore.

Până în 2019, reglementările europene cu privire la mediu aveau titlul de recomandare și aplicarea lor era lăsată la latitudinea statelor membre. Cum nu s-au produs schimbări în acest sens, a fost nevoie de măsuri care să impună reguli imperative și sancțiuni drastice pentru nerespectarea standardelor de mediu impuse de Uniunea Europeană. În acest sens, în 2019, s-a semnat *Pactul Verde European*¹² prin care spațiul european urmărește să atingă neutralitatea climatică până în 2050 și să reducă semnificativ emisiile gazelor cu efect de seră până în 2030.

Comisia, începând cu anul 1973, eliberează *Programe de acțiune pentru mediu multianuale (PAM)* prin care sunt stabilite principalele obiective și propuneri legislative pentru politica de mediu a Uniunii. Ultimul PAM a fost elaborat în 2020,

⁶² Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 326, 26/10/2012.

⁷ Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

⁸ informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/71/politica-de-mediu-principii-generale-si-cadrul-de-baza>, cu ultima accesare la 30.03.2022.

⁹ ⁸Idem.

¹⁰ ⁸Idem.

¹¹ Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului.

¹² Pactul Verde European (The Green Deal).¹³ informație publică, disponibilă online la adresa: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2021/03/17/8th-environment-action-programme-member-states-ready-to-start-negotiations-with-parliament/>, cu ultima accesare la 30.02.2022.

PAM 8¹³, și își propune obiective pentru perioada 2021-2030, reafirmând angajamentul de a asigura o bună calitate a vieții pentru toți, respectând limitele naturii. Acest program sprijină obiectivele urmărite de *Pactul Verde European*, printre care se numără reducerea gazelor cu efect de seră până în 2030, atingerea neutralității climatice până în 2050, reducerea vulnerabilității la schimbările climatice, tranziția către o economie circulară, combaterea poluării apei, aerului, solului și subsolului, protejarea, conservarea și refacerea biodiversității și a habitatului natural, reducerea impactului negativ al producției și al consumului asupra mediului.

Un factor foarte important în reglementările din domeniul mediului îl constituie cooperarea internațională. Astfel, Uniunea Europeană este parte la numeroase acorduri internaționale care vizează protecția naturii. Unele dintre cele mai importante acorduri internaționale la care a contribuit comunitatea europeană sunt *Acordul de la Paris privind schimbările climatice*^{14,3}, *Agenda 2030 pentru o dezvoltare durabilă*¹⁵ și *Cadrul de la Sendai pentru reducerea riscurilor de dezastre*¹⁶.

Organizația Națiunilor Unite este organizația diriguitoare la nivel mondial asupra politicilor de mediu. Uniunea Europeană este parte la Convenția ONU privind diversitatea biologică, urmare a căreia își asumă luarea unor măsuri de protecție, conservare și refacere a biodiversității și se aliază la valorile și principiile de drept al mediului privit din perspectivă internațională. Dreptul mediului, la fel ca drepturile fundamentale ale omului au cea mai largă sferă de aplicare, stând la baza dezvoltării societăților din întreaga lume și unind valorile fundamentale ale conviețuirii sociale prin grija pentru mediul în care trăiesc. Toate acestea se dezvoltă odată cu dezvoltarea omenirii, iar în momentul actual omenirea de bucură de un apogeu al progresului uman, științific și tehnologic, însă suferă din cauza faptului că nu a acordat atenție și grijă mediului în care trăiește, utilizând iresponsabil resursele naturale. Această schimbare întoarce privirile către valorile fundamentale, primitive, în care oamenii se bucurau de drepturile inerente ființei umane și trăiau într-un mediu foarte sănătos. Nevoia de a reglementa dreptul la un

¹⁴ Acordul de la Paris privind schimbările climatice pus în aplicare prin Decizia (UE) 2016/1841 referitoare la Acordul de la Paris privind schimbările climatice.

¹⁵ informație publică, disponibilă la adresa: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2021/06/22/2030-agenda-for-sustainable-development-council-approves-conclusions-reaffirming-strong-eu-commitment/>, cu ultima accesare la 30.03.2022.

¹⁶ Cadrul de la Sendai pentru reducerea riscurilor de dezastre.

¹⁷ Acordul de la Paris privind schimbările climatice pus în aplicare prin Decizia (UE) 2016/1841 referitoare la Acordul de la Paris privind schimbările climatice.

¹⁸ Idem.

¹⁹ Cadrul privind clima și energia pentru 2030, informație publică, disponibilă la adresa: https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en, cu ultima accesare la 30.02.2022.

mediu sănătos a apărut în momentul în care acest drept a fost încălcat și ascensiunea economică iresponsabilă și rapidă a condus la distrugerea biodiversității, ajungând în prezent la afectarea sănătății umane și producerea schimbărilor climatice.

Schimbările climatice reprezintă afectarea climei planetei prin încălzirea temperaturii medii globale din cauza poluării. Acestea afectează habitatele naturale, flora, fauna, apa, aerul, solul, subsolul, agricultura, prin schimbarea anotimpurilor, schimbări bruște de temperatură, inundații, secete, dispariția ghețarilor, creșterea nivelului mărilor și oceanelor, dispariția unor specii de animale și plante, alunecări de teren, deșertificări, efecte de seră din cauza emisiilor de gaze, crearea unor noi viruși și boli ale plantelor, animalelor și oamenilor.

Politica internațională privind clima a adoptat *Acordul de la Paris privind schimbările climatice*¹⁷ care prevede o responsabilitate comună în ceea ce privește măsurile pentru combaterea schimbărilor climatice. Această responsabilitate comună se referă la urmărirea unor obiective comune prin asumarea responsabilității individuale a fiecărui stat parte la convenție. Toate statele trebuie să ia măsuri care să producă efecte în scopul combaterii emisiilor gazelor cu efect de seră care sunt principalii poluatori la nivel mondial. Așadar, fiecare stat este în măsură să implementeze propriile planuri și acțiuni pentru atingerea țelului comun de a ne bucura de un mediu sănătos. Statele membre sunt îndrumate de regulamentele și recomandările Uniunii Europene.

Pentru aplicarea angajamentelor din *Convenția de la Paris*¹⁸, prin implementarea *Cadrului privind clima și energia pentru 2030*¹⁹, Uniunea Europeană s-a angajat ca până în 2030 să reducă emisiile de gaze cu efect de seră cu 40%, să crească procentul energiei din surse regenerabile și să reducă consumul de energie primară. Aceste obiective vor fi atinse cu ajutorul plafonării. Sunt reglementate plafoane și sancțiuni pentru gazele cu efect de seră emise de sectoarele industriale.

*Directiva privind energia din resurse regenerabile*²⁰ vizează creșterea ponderii de energie produsă din resurse naturale inepuizabile, cum este soarele, vântul, hidroenergia și biomasa. Acestea reprezintă surse de energie alternativă care protejează mediul înconjurător și dezvoltarea durabilă, energia electrică fiind una dintre cele consumate bunuri din epoca contemporană. Un exemplu de măsură în acest sens ar fi adoptarea *Directivei privind performanța energetică a clădirilor din 2018*²¹ care prevede utilizarea unor sisteme inteligente de performanță a sistemelor electrice și de gaze ale clădirilor care se vor construi. O altă măsură adoptată se referă la autoturismele înmatriculate în UE care trebuie să respecte un anumit plafon de emisii de dioxid de carbon pentru a circula pe drumurile publice.

Așadar, se poate observa o ascensiune în direcția dezvoltării durabile și punerea pilonilor unei economii circulare în spațiul european.

2.2. Libertatea de circulație a mărfurilor în cadrul celor patru libertăți fundamentale

Libertatea de circulație a mărfurilor este una dintre cele patru libertăți fundamentale recunoscute și aplicate în Uniunea Europeană. Libertatea de circulație a mărfurilor, alături de libera circulație a capitalurilor și plăților, libera circulație a serviciilor și libera circulație a persoanelor formează un tot unitar care stă la baza funcționării sistemului economic al comunității europene. Unul dintre pilonii democrației este libertatea, de aceea aplicarea acestui concept trebuie să fie una foarte atent gestionată de autorități, implicând atât o serie de drepturi subiective, cât și obligații corelative.

Pentru a facilita creșterea economică în spațiul intracomunitar, libertatea de circulație a mărfurilor implică o serie de măsuri care facilitează importul și exportul de bunuri și schimburile. În primul rând, formarea uniunii vamale se referă la eliminarea taxelor vamale, taxelor cu efect echivalent taxelor vamale și restricțiilor cantitative între statele membre. Restricțiile calitative au fost avute în vedere în momentul în care Uniunea Europeană a impus standardele de calitate ale mărfurilor din spațiul comunitar. Aceste standarde sunt validate de marcajul *CE*²²⁴. În acest mod s-a creat piața unică internă a Uniunii Europene care este recunoscută la nivel internațional ca o putere economică.

Reglementarea juridică de bază în ceea ce privește libertatea de circulație a mărfurilor se regăsește în articolul 26 și articolele 28-37 din *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*²³.

Articolul 36 din *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene*²⁴ instituie o excepție de la eliminarea restricțiilor cantitative. Este vorba despre aplicarea restricțiilor cantitative asupra mărfurilor în mod proporțional, dacă acestea sunt contrare ordinii publice, bunelor moravuri sau aduc atingere siguranței publice.

Instituirea monedei unice europene, euro, este unul dintre factorii care au contribuit semnificativ la crearea pieței unice. Euro, fiind una dintre monedele cele mai stabile la nivel internațional, reprezintă o monedă de referință în contractele comerciale internaționale.

²⁰ Directiva 2009/28/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE.

²¹ Directiva (UE) 2018/844 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 2010/31/UE privind performanța energetică a clădirilor și a Directivei 2012/27/UE privind eficiența energetică.

²²⁴ informație publică, disponibilă la adresa: https://ec.europa.eu/growth/single-market/ce-marking_ro, cu ultima accesare la 30.02.2022.

²³ Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 326, 26.10.2012.

²⁴ Idem.

Noțiunea de mărfuri se referă la bunurile cu destinație comercială. În spațiul comunitar s-a creat un ecosistem industrial care cuprinde ramurile de activitate industrială ce au ca finalitate producția și comercializarea mărfurilor. Printre cele mai importante sectoare industriale europene se numără: transporturile, alimentația, textilele, energia, agricultura, sănătatea, tehnologia, spațiul digital și construcțiile.

Așadar, libertatea de circulație a mărfurilor este un factor cheie în dezvoltarea și prosperitatea economică a întregului spațiu comunitar.

2.3. Influența politicilor de mediu din cadrul Uniunii Europene asupra libertății de circulație a mărfurilor

Politicile de mediu din cadrul Uniunii Europene urmăresc să dezvolte un sistem economic sustenabil, bazat pe utilizarea rațională și eficientă a resurselor și responsabilizarea consumatorilor. Principala măsură care susține sustenabilitatea economică și grija față de mediul înconjurător este economia circulară. Obiectivul principal pe care Uniunea Europeană îl urmărește, prevăzut în special în *Pactul Verde European*²⁵, este schimbarea sistemului economic consumerist în favoarea unui sistem economic circular sustenabil.

Principalele reglementări în acest domeniu sunt regăsite în *Pactul Verde European*²⁶ și în articolele 191-193 din *Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene*²⁷, *Directiva Cadru privind deșeurile (2008/98/CE)*²⁸.

Până în prezent, ecosistemul industrial al Uniunii Europene se baza pe o creștere economică rapidă dată de utilizarea iresponsabilă a resurselor naturale. Odată cu trecerea timpului, poluarea a început să reprezinte o problemă importantă, care afectează sănătatea oamenilor și biodiversitatea. Mai mult, puterea de regenerare a resurselor naturale care constituie materie primă nu poate face față vitezei de consum. Efectul produs este epuizarea resurselor naturale și o criză economică inevitabilă. În acest context, în cadrul comunității europene, s-a născut conceptul de economie circulară.

Economia circulară reprezintă un sistem de producție care se bazează pe următoarele concepte: reutilizare, reciclare și reducere. Practic, odată ce un produs a fost folosit conform destinației sale economice de către consumator, acesta se reîncadrează într-un alt circuit, ori se reîntoarce la producător care îi oferă o altă întrebuințare. Acest ciclu de producție presupune ca un produs să poată fi reintegrat în natură astfel încât la sfârșitul ciclului să nu mai rezulte deșeurile. Producția și

²⁵ Pactul Verde European (The Green Deal).

²⁶ Idem.

²⁷ Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, C 326, 26.10.2012.

²⁸ Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile.

²⁹ Pactul Verde European (The Green Deal).

consumul de plastic la nivel mondial se numără printre principalele surse de poluare care trebuie reduse pentru a atinge obiectivele *Pactului Verde European*²⁹.

Pentru a exemplifica funcționarea economiei circulare voi face trimitere la câteva din sectoarele de activitate industriale amintite anterior.

Spre exemplu, în domeniul energetic, soluții inteligente și sustenabile sunt producerea electricității cu ajutorul panourilor solare sau a sistemelor eoliene care nu produc deloc deșeuri și folosesc resurse naturale inepuizabile: soarele, vântul.

În domeniul alimentar se susține din ce în ce mai mult producția și consumul de alimente sănătoase, fără aditivi, e-uri sau conservanți, ceea ce implică și un proces de producție mai costisitor și îndelungat. Spre exemplu, producția de materie primă în industria alimentară să fie una susținută cu îngrășăminte organice, rotația culturilor, energie naturală și climă specifică.

Industria textilă reprezintă al doilea cel mai mare poluator la nivel mondial deoarece hainele care nu sunt vândute sunt arse și emit gaze cu efect de seră. Mai mult, detergenții reprezintă și ei o sursă de poluare semnificativă. Poliesterul care este produs din plastic este la momentul actual principalul material folosit în industria textilă. Acesta nu se degradează în natură decât într-un timp foarte îndelungat. Ca soluție alternativă la acest material se folosesc materialele organice și biodegradabile care se degradează în natură fără a polua, spre exemplu bumbacul, lâna, inul, mătasea.

Ambalajele din plastic produc extrem de multe deșeuri pentru că sunt întrebuințate unei singure utilizări. Pentru a reduce poluarea cauzată de ambalaje a început să se folosească plasticul reciclat, hârtia, sticla, lemnul ca materii prime pentru fabricarea ambalajelor.

Domaniul construcțiilor se aliniază și el dezvoltării sustenabile prin proiectarea planurilor arhitecturale de urbanism și de ansambluri rezidențiale cu parcuri, grădini, reutilizarea deșeurilor din construcții, protejarea habitatelor naturale și implementarea de sisteme de utilități bazate pe energie regenerabilă.

Uniunea Europeană susține trecerea la o economie circulară prin programe de finanțare a investițiilor verzi, prin etichetarea ecologică și etichetarea energetică, prin programe de informare și educare a consumatorilor, prin restricții și sancțiuni aplicabile întreprinderilor care nu respectă reglementările de protecție a mediului înconjurător și a resurselor naturale.

III. Concluzii

Influența politicii de mediu din cadrul Uniunii Europene asupra libertății de circulație a mărfurilor este una semnificativă, care tinde să schimbe procesul de funcționare al ciclurilor de producție și, implicit, sistemul de funcționare al economiei. Resursele naturale și mediul înconjurător reprezintă preocupări primordiale în spațiul european, acest lucru reflectându-se în toate sectoarele de activitate.

Sunt de părere că mediul înconjurător favorabil dezvoltării vieții necesită grijă, atenție și protecție. Prin urmare, tot ceea ce facem și modul în care alegem să acționăm influențează acest mediu natural în care cu toții trăim și ne desfășurăm activitatea. Dacă în drept este aplicabil principiul conform căruia libertatea unui individ se sfârșește acolo unde aduce atingere libertății altui individ, așa și libertatea fiecărei persoane se limitează acolo unde aduce atingere mediului înconjurător în care trăiește.

Referințe bibliografice

Doctrină

- Augustin Fuerea, Dreptul Uniunii Europene - principii, actiuni, libertati, Editura Universul Juridic, 2016;
- Augustin Fuerea, Manualul Uniunii Europene, Ediția a 6-a, revazuta si adaugita, Editura Universul Juridic, 2016;
- Cobzaru Angelica, Principiile dreptului european al mediului, editura Universul Juridic, 2012;
- Daniela Marinescu, Cristina-Maria Petre, Tratat de dreptul mediului, Ediția a V-a, Editura Universitară, București, 2014;

Jurisprudență

- Hotararea Curtii Europene a Drepturilor Omului (Sectia a treia) din 07.07.2009, Cauza Branduse impotriva Romaniei publicată în M. Of., partea I, nr. 326, din 11 mai 2011;
- Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, Secția a III-a, din 27 ianuarie 2009, Cauza Tătar împotriva României, 67021/01;
- Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din data de 9 decembrie 1994, Cauza Lopez Ostra împotriva Spaniei, 16798/90;

Legislație

- Acordul de la Paris privind schimbările climatice;
- Actul Unic European din 1987;
- Agenda 2030 pentru o dezvoltare durabilă;
- Cadrul de la Sendai pentru reducerea riscurilor de dezastre;
- Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene;
- Carta Europeană a drepturilor omului;
- Carta Fundamentală a drepturilor omului;
- Convenția privind diversitatea biologică;
- Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (Convenția de la Espoo) și Protocolul privind evaluarea strategică de mediu (Protocolul SEA);
- Decizia (UE) 2016/1841 referitoare la Acordul de la Paris privind schimbările climatice;
- Decizia 93/626/CEE a Consiliului privind concluzia UE asupra Convenției privind diversitatea biologică;

- Directiva (UE) 2018/844 a Parlamentului European și a Consiliului din 30 mai 2018 de modificare a Directivei 2010/31/UE privind performanța energetică a clădirilor și a Directivei 2012/27/UE privind eficiența energetică;
- Directiva (UE) 2019/904 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2019 privind reducerea impactului anumitor produse din plastic asupra mediului;
- Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind răspunderea pentru mediul înconjurător în legătură cu prevenirea și repararea daunelor aduse mediului;
- Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008 privind deșeurile și de abrogare a anumitor directive;
- Directiva 2009/28/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile, de modificare și ulterior de abrogare a Directivelor 2001/77/CE și 2003/30/CE;
- Pactul Ecologic European (The Green Deal);
- Regulamentul (CE) nr. 765/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 9 iulie 2008 de stabilire a cerințelor de acreditare și de supraveghere a pieței în ceea ce privește comercializarea produselor și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 339/93 (Text cu relevanță pentru SEE);
- Regulamentul (UE) 2019/1020 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 iunie 2019 privind supravegherea pieței și conformitatea produselor și de modificare a Directivei 2004/42/CE și a Regulamentelor (CE) nr. 765/2008 și (UE) nr. 305/2011 (Text cu relevanță pentru SEE);
- Regulamentul (UE) 2020/741 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 mai 2020 privind cerințele minime pentru reutilizarea apei;
- Tratatul privind Carta Energiei și Protocolul privind Carta Energiei;
- Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene;
- Tratatul Uniunii Europene;

Surse web, cu ultima accesare la 30.03.2022

- https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en;
- https://ec.europa.eu/growth/single-market/ce-marking_ro;
- https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_ro;
- <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2021/03/17/8th-environment-action-programme-member-states-ready-to-start-negotiations-with-parliament/>;
- <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2021/06/22/2030-agenda-for-sustainable-development-council-approves-conclusions-reaffirming-strong-eu-commitment/>;
- <https://www.eea.europa.eu/ro/semnale/semnale-de-mediu-2012/articole/calea-spre-o-durabilitate-globala>;
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/71/politica-de-mediu-principii-generale-si-cadrul-de-baza>.

CONSACRAREA, PE CALE JURISPRUDENȚIALĂ, A PRINCIPIULUI APLICABILITĂȚII PRIORITARE A DREPTULUI UE

Marilena-Diana PETRE*

„Jurisprudența este cunoașterea lucrurilor divine și umane, știința a ceea ce este drept și nedrept” - Domitus Ulpian

Abstract

Prezenta lucrare urmărește să reflecte parcursul aplicabilității dreptului Uniunii Europene până la consacrarea sa la rang de principiu. Mai mult decât atât, sunt prezentate diferite cauze din jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene care evidențiază relația solidă dintre dreptul național și dreptul internațional, un instrument indispensabil pentru legiuitorul pus în fața obstacolelor de a interpreta normele de drept din procesele pendinte. Îndelungata practică a confirmat aplicabilitatea prioritară a dreptului Uniunii Europene, principiu care ocrotește drepturile și libertățile fundamentale și în același timp, oglindește interesele cetățenilor.

Cuvinte-cheie: *prioritate, jurisprudență, aplicabilitate directă, principiu.*

I. Introducere

De-a lungul istoriei, odată cu apariția Comunităților Europene, una dintre cele mai mari problematice pusă în discuția Curții de Justiție a Uniunii Europene a fost de a stabili dacă prevederile dreptului comunitar prevalează sau nu în fața dreptului național, iar dacă principiul „lex posterior derogat priori” își găsește aplicarea în raportul dintre normele unionale și cele interne. O dată cu înființarea Comunității Europene au fost dezvoltate diferite concepții cu privire la aceste aspecte, Curții de Justiție revenindu-i misiunea de a pune capăt acestor controverse, prin instituirea unei ordini juridice proprii, care să armonizeze legislația pe cale jurisprudențială. Pentru o înțelegere mai aprofundată a teoriei și filozofiei dreptului, teoreticienii și practicienii din domeniul dreptului au avut sarcina de a aboli diferitele diferențe dintre state sau instituții, creând și interpretând normele pentru a-i îndreptăți pe toți cetățenii care și-au căutat dreptatea în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene. Pe

* Student Petre Marilena-Diana, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, (email: marilenedei101318@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea (email: augustin.fuerea@univnt.ro).

cale jurisprudențială, au fost puse chiar bazele Uniunii Europene, o comunitate de ajutor reciproc, care urmărește respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În această conjunctură, Uniunea Europeană a pus la dispoziția cetățenilor un cadru legal în care să poată să-și exercite drepturile și să-și apere interesele, oferindu-le despăgubiri celor îndreptății să le ceară, practica însumând o serie de renumite soluții favorabile. Astfel, cetățeanul poate fi protejat de orice repercusiuni nedrepte prin apelarea la forța coercitivă a statului, care sancționează toate conduitele neconforme ale celor ce tulbură exercitarea normală a drepturilor sale.

Unele dintre obiectivele la care aspiră Uniunea sunt întărirea protecției drepturilor și intereselor resortisanților statelor membre, prin instituirea unei cetățenii a Uniunii și dezvoltarea unei cooperări strânse în domeniul justiției. Astfel, orice persoană care a dobândit calitatea de cetățean al Uniunii Europene poate beneficia de protecția legislației Uniunii, atâta timp cât își exercită drepturile cu bună-credință.

În prezent, Uniunea Europeană are personalitate juridică și prin urmare, dispune de propria sa ordine juridică, deosebită de cea internațională. Pentru a se proceda la adaptarea dreptului intern cu cel comunitar, „dreptul Uniunii Europene are efect direct sau indirect asupra legislației statelor membre și devine parte integrantă din sistemul juridic al fiecărui stat membru”¹. Uniunea Europeană constituie în sine un izvor de drept, care cuprinde totalitatea normelor juridice ce guvernează raporturile la care Uniunea Europeană este parte, precum și totalitatea normelor materiale și procedurale aplicabile în cadrul Uniunii. În general, „ordinea juridică este divizată în legislația primară, legislația secundară și dreptul complementar.”² „Dreptul Uniunii se caracterizează astfel prin împrejurarea că este izvorât dintr-o sursă independentă, constituită de tratate, prin prioritatea sa în raport cu dreptul statelor membre, precum și prin efectul direct al unei întregi serii de dispoziții aplicabile statelor membre și resortisanților acestora. Asemenea caracteristici au dat naștere unei rețele structurate de principii, de norme și de relații juridice mutual interdependente care leagă, reciproc, Uniunea însăși și statele sale membre, precum și statele membre între ele”³.

Dreptul Uniunii Europene beneficiază de prioritate în aplicare în raport cu dreptul intern al statelor membre, astfel că orice cetățean este îndreptățit să invoce prevederile sale în fața unei instanțe naționale. Dreptul la apărare constituie un drept fundamental prin tradiție, așadar statele membre au obligația de a garanta

¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/6/sursele-si-domeniul-de-aplicare-ale-dreptului-uniunii-europene>, accesat în data de 10.03.2022, ora 10.00.

² <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/6/sursele-si-domeniul-de-aplicare-ale-dreptului-uniunii-europene>, accesat în data de 10.03.2022, ora 10.00.

³ A se vedea în acest sens Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454.

exercitarea sa în limitele normale, judecătorul fiind obligat să aplice cu prioritate dispozițiile cuprinse în tratate, regulamente, directive sau decizii comunitare. „În cazul dreptului UE, prioritatea reprezintă o condiție esențială, ce rezultă din însăși esența Comunităților Europene”⁴.

II. Scurtă perspectivă istorică referitoare la evoluția principiului aplicabilității prioritare a dreptului Uniunii Europene

La apariția lor, Tratatul de instituire a Comunităților Europene nu conțineau indicații și lămuriri clare privitoare la prioritatea dreptului comunitar. Prin urmare, la originea construcției comunitare exista un pericol iminent de a fi martori la monopolul unei concepții internaționaliste a dreptului comunitar, asimilându-l pe acesta dreptului internațional public. Potrivit acestei concepții, „fiecare stat membru ar fi atribuit el însuși un rang dreptului Uniunii în cadrul ordinii sale juridice, cu riscul de a nega orice eficacitate a acestui drept și de a contesta aplicarea sa uniformă pe tot teritoriul Uniunii, așadar chiar existența sa.”⁵ Curtea de Justiție de la acea vreme a respins teza internaționalistă, susținând o concepție autonomă, conform căreia „nu dreptul național, ci chiar dreptul Uniunii este cel care reglementează subiectul”⁶. Prin urmare, „prioritatea face parte chiar din natura dreptului Uniunii Europene, deoarece de aceasta depinde aplicarea sa uniformă prevăzută de Tratat”⁷.

„Având în vedere jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, (...), principiul priorității dreptului Uniunii se referă la toate sursele acestuia care, indiferent de categoria lor, au forță juridică superioară dreptului intern al statelor membre. În virtutea priorității dreptului Uniunii, dispozițiile Tratatelor și ale actelor juridice ale Uniunii au ca efect, prin simpla lor intrare în vigoare, să facă inaplicabilă orice dispoziție contrară aparținând dreptului intern”⁸.

O altă teorie dezvoltată la întemeierea Comunităților Europene a fost concepția împuternicirii constituționale, prin care se arată că prioritatea dreptului comunitar reiese din împuternicirile ce se regăsesc în constituțiile naționale care au permis participarea statelor membre la organizațiile internaționale, care implica obligația statelor de a armoniza ordinea juridică proprie la cea a organizațiilor internaționale la care aderau. Substanța teoriei priorității își are fundamentul în hotărârea din cauza Costa contra Enel, de la 15 iulie 1964, care joacă în ceea ce

⁴ Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, editia a VI-a, revazuta si adaugita, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2016, p.252.

⁵ Sean Van Raepenbusch, *Drept instituțional al Uniunii Europene*, Editura Rosetti, Bucuresti, 2014, p.409.

⁶ Idem.

⁷ Augustin Fuerea, *op.cit.*, p.253.

⁸ Idem.

privește prioritatea, același rol ca și hotărârea Van Gend & Loos, fiind vorba despre efectul direct al dreptului comunitar.

În cauza din anul 1964, Flaminio Costa contra Enel, situația de fapt era următoarea: „în temeiul Legii nr. 1643 din decembrie 1962 și al unor acte normative ulterioare, Republica Italiană a naționalizat producția și distribuția energiei electrice și a creat o organizația denumită E.N.E.L., căreia i-a fost transferat patrimoniul întreprinderilor electrice. În conflict cu E.N.E.L. pe motivul plății unei facturi referitoare la consumul de energie electrică, domnul Flaminio Costa, în calitate de consumator și de acționar al societății EdisonVolta, afectat de naționalizare, a solicitat pe cale incidentală în cursul procedurii în fața Giudice Conciliatore din Milano aplicarea articolului 177 din Tratatul CEE în vederea interpretării articolelor 102, 93, 53 și 37 din Tratatul CEE, articole care, potrivit acestuia, au fost încălcate prin noile prevederi ale legii italiene. Prin ordonanța din 16 ianuarie 1964 prin care se pronunță asupra solicitării de mai sus, Giudice Conciliatore dispune suspendarea judecării și transmiterea unei copii conforme a dosarului cauzei Curții de Justiție a Comunității Economice Europene de la Luxemburg. CJCE a fost sesizată cu o cerere pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, înregistrată la grefa Curții la 20 februarie 1964. Prin memoriul înregistrat la 15 mai 1964, domnul Costa a înaintat observațiile sale și a solicitat Curții „interpretarea tratatului, în special a articolelor 102, 93, 53 și 37”. Prin memoriul înregistrat la 23 mai 1964, Guvernul italian a concluzionat în sensul „inadmisibilității absolute” a cererii pentru pronunțarea unei hotărâri preliminare, precum și în sensul absenței temeiului solicitărilor de interpretare. Prin memoriul înregistrat la 23 mai 1964, E.N.E.L. a concluzionat în sensul fundamentării necorespunzătoare a solicitărilor de interpretare adresate. Prin memoriul din 23 mai 1964, Comisia a prezentat observațiile sale cu privire la interpretarea articolelor sus-menționate. Curtea a fost sesizată și cu privire la o cerere de intervenție înregistrată la grefă la 20 mai 1964 care a fost declarată inadmisibilă prin ordonanța din 3 iunie 1964”⁹.

Pronunțându-se cu privire la excepția de inadmisibilitate întemeiată pe articolul 177, Curtea a hotărât:

„1) Articolul 102 nu conține dispoziții care pot da naștere, în beneficiul justițiabililor, unor drepturi pe care instanțele naționale trebuie să le apere;

2) Prevederile articolului 93, la care se referă întrebarea adresată, nu conțin nici ele astfel de dispoziții;

3) Articolul 53 constituie o normă comunitară care poate da naștere, în beneficiul justițiabililor, unor drepturi pe care instanțele naționale trebuie să le apere; aceste dispoziții interzic orice măsură nouă având ca obiect supunerea stabilirii resortisanților celorlalte state membre unei reglementări mai severe decât

⁹ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0006-1964-200802145-05_00.pdf, accesat în data de 11.03.2022, ora 16.00.

cea rezervată propriilor resortisanți, iar aceasta indiferent de regimul juridic al întreprinderilor;

4) Articolul 37 alineatul (2) constituie, prin toate dispozițiile sale, o normă comunitară care poate da naștere, în beneficiul justițiabililor, unor drepturi pe care instanțele naționale trebuie să le apere. În cadrul întrebării adresate, aceste dispoziții urmăresc interzicerea oricărei măsuri noi contrare principiilor articolului 37 alineatul (1), și anume orice măsură având drept obiect sau drept consecință o discriminare nouă între resortisanții statelor membre în condiții de aprovizionare și desfacere, prin intermediul monopolurilor sau organismelor, fiind necesar, pe de o parte, să aibă ca obiect tranzacțiile cu un produs comercial susceptibil să facă obiectul concurenței și al schimburilor între statele membre și, pe de altă parte, să joace un rol efectiv în cadrul acestor schimburi”¹⁰;

Hotărârea Costa c./Enel are un caracter definitoriu în raportul dintre dreptul comunitar și dreptul național, consacrand rangul prioritar al dreptului comunitar față de dreptul național și faptul că expresia „lex posteriori derogat priori” nu-și găsește aplicarea în aceste relații. La aderare, statelor candidate le-a fost impusă condiția de a renunța la o parte dintre drepturile lor suverane sau la unele măsuri unilaterale care contravin prevederilor tratatelor, pentru a nu pune la îndoială dispozițiile unionale. Recunoașterea forței executorii a dreptului Uniunii Europene este anulată în cazul nerespectării de către un stat membru sau o instituție a angajamentelor ce decurg din tratate. Dacă un stat membru prioritizează reglementările naționale în detrimentul lipirii de efecte a ordinii juridice conturată prin tratatele unionale, iar prin atitudinea adoptată cauzează prejudicii prin încălcarea masivă a drepturilor cetățenilor, consider că statul respectiv ar trebui să fie sancționat cu diferite avertismente. În cazul unor abateri grave și repetate, care perturbă grav activitatea instanțelor judecătorești și buna desfășurare a raporturilor dintre cetățean și justiție, cred că sancțiunile ar trebui să fie mult mai drastice, precum pierderea statutului de membru și dobândirea calității de stat terț de Uniune.

Unii autori consideră că dictum-ul cauzei Costa contra Enel trebuie interpretat în sensul că stabilește:

„1. ordinea de drept comunitar ca ordine juridică autonomă în raport cu cea de drept internațional public;

2. efectul imediat ca principiu de aplicare a dreptului comunitar, Curtea arătând expres că ordinea de drept comunitar este o ordine juridică integrată în ordinea de drept a statelor membre;

3. caracteristicile esențiale ale Comunităților care fundamentează cele două trăsături care țin de esența dreptului comunitar și care îl poziționează în raport cu celelalte sisteme relevante: autonomia în raport cu dreptul internațional și integrarea

¹⁰ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0006-1964-200802145-05_00.pdf, accesat în data de 09.03.2022, ora 16.00.

în dreptul intern. Caracteristicile în discuție ale autorităților sunt, în opinia Curții, surata nelimitată, atribuțiile proprii, personalitatea, capacitatea juridică, capacitatea de reprezentare internațională, puterile reale;

4. temeiul originar al particularităților comunitare, astfel descrise, care fundamentează efectele dreptului comunitar: cedarea unora dintre competențele prin care se exprimă suveranitatea statală;

5. efectul direct al dreptului comunitar, corelat cu particularitatea acestuia de a recunoaște ca subiecți persoanele particulare, enunțat în aceiași termeni ca în cazul practic anterior;

6. caracterul în principiu definitiv și irevocabil al transferului de competențe care fundamentează ordinea juridică comunitară;

7. recunoașterea celui de-al treilea principiu de aplicare a dreptului comunitar asupra dreptului național contrar;

8. afirmarea primatului dreptului comunitar asupra celui național ca o condiție ontologică a primului; prevalența întregului drept comunitar ca o consecință a naturii sale specifice; prevalența întregului drept comunitar asupra dreptului național. Prevalența internă a dreptului comunitar se cuvine asigurată pe cale judiciară¹¹.

„Primatul reprezintă o necesitate, în măsura în care dreptul comunitar instituie o ordine juridică proprie. Caracterul bivalent al expresiei „oricare ar fi el” traduce caracterul absolut al primatului. Pe de altă parte, Curtea are în vedere nu doar regulamentele, ci și tratatele. Pe de altă parte, primatul trebuie afirmat chiar în cazul statelor membre al căror sistem constituțional instituie un raport dualist cu dreptul internațional public clasic, din mai multe motive, menționate expres în decizia interpretativă a Curții punerea în executarea a dreptului comunitar nu poate varia de la un stat la altul, în funcție de legile interne ulterioare, fără a pune în pericol realizarea scopurilor tratatului și nici nu poate da naștere unor discriminări interzise prin tratat; obligațiile asumate în temeiul tratatului nu pot fi necondiționate, ci doar eventuale, în cazul în care acestea ar putea fi repuse în discuție prin actele legislative ulterioare ale semnatarilor; atunci când statelor le este recunoscut dreptul de a acționa unilateral acest fapt are ca temei o clauză specială precisă; în fine, cererile de derogarea ale statelor sunt supuse procedurilor de autorizare care ar fi lipsite de obiect în cazul în care statele ar avea posibilitatea de a se sustrage de la obligațiile lor prin intermediul unei simple legi”¹².

Alți autori consideră că „raționamentul Curții se bazează, în principal, pe argumente de ordin funcțional: ordinea juridică comunitară este integrată în sistemul juridic al statelor membre și se impune în jurisdicțiile lor. Curtea subliniază durată limitată a Comunității și în special transferul de atribuții dinspre state, care

¹¹ Raluca Bercea, Sorina Doroga, *Dreptul Uniunii Europene în hotărâri și cazuri practice*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2019, p.23-24.

¹² Raluca Bercea, Sorina Doroga, *op.cit.*, p.24-25

antrenează o limitare definitivă a drepturilor lor suverane, creând un corp de drept aplicabil resortisanților lor și lor înșile”¹³.

Prin urmare, caracteristicile esențiale ale ordinii juridice a Comunității sunt cele care conduc la obligația de a recunoaște prioritatea dreptului Uniunii asupra dreptului național, și anume:

„- aplicabilitatea imediată și directă, care ar rămâne literă moartă dacă un stat s-ar putea sustrage influenței acestui drept printr-un act legislativ opozabil textelor europene: este evidentă legătura strânsă dintre efectul direct și prioritate; Curtea găsește o confirmare a preeminenței dreptului Uniunii, în temeiul articolului 288 TFUE, conform cărora regulamentele au valoare obligatorie; această dispoziție, care nu este însoțită de nicio rezervă, nu ar avea nicio semnificație dacă un stat ar putea, unilateral, să-i anihileze efectele printr-un act legislativ opozabil textelor comunitare;

- abandonul parțial al suveranității de către state, împotriva căruia nu ar putea prevala un act unilateral ulterior, incompatibil cu noțiunea de Comunitate;

- unitatea ordinii juridice comunitare, adică uniformitatea indispensabilă în aplicarea dreptului comunitar, fără de care îndeplinirea scopurilor tratatului ar fi pusă în pericol: nefiind una comună, regula comunitară încetează să mai existe”¹⁴.

În concluzie, prioritatea, conform exprimării lui Pierre Pescatore, este „o condiție existențială a dreptului Uniunii”.

Aplicabilitatea directă reprezintă o expresie care a prins contur prin practica îndelungată în dreptul internațional. „Noțiunea de dispoziție direct aplicabilă a unui tratat fusese deja încetățenită în jurisprudența Statelor Unite la începutul secolului trecut. Prin astfel de dispoziții self-executing, judecătorul american le înțelegea pe acelea care nu necesitau intervenția leghiuitorului și care se adresau direct judecătorilor”¹⁵. Prima consacrare a noțiunii de „efect direct” a fost realizată în hotărârea din cauza Van Gend en Loos, în anul 1963, Curtea Europeană de Justiție statuând că, în baza efectului direct în dreptul intern, resortisanții statelor membre ar putea să invoce drepturi pe care instanța națională trebuie să le protejeze.

În fapt, „la data de 9 septembrie 1960, firma de transport și curierat N. V. Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos a importat din Germania de Vest în Olanda substanțe chimice. Societatea a fost obligată să plătească taxe vamale reprezentând 8% din valoarea bunurilor importate, conform prevederilor noului Cod Vamal, adoptat de Parlamentul olandez la data de 1 martie 1960. Prevederea amintită din Codul vamal olandez contravenea moratoriului instituit de art.12 TCEE (actualul art.30 TFUE) privind introducerea de noi taxe vamale, conform căruia: „În relațiile comerciale reciproce, statele membre se abțin

¹³ Sean Van Raepenbusch, *op. cit.*, p.410.

¹⁴ Idem.

¹⁵ *Ibidem*, p.383.

să introducă între ele noi taxe vamale la import și la export sau taxe cu efect echivalent, precum și să le majoreze pe cele în vigoare”.

Importatorul a achitat taxa vamală aferentă importului, după care a sesizat Tariefcomissie, în calitate de instanță olandeză competentă, cu o cerere de restituire a taxei vamale achitate, contestând legalitatea acestei taxe și a deciziei de impunere, raportat la obligațiile pe care Olanda le-a asumat ca stat membru al Comunităților Economice Europene prin art.12 TCEE.

Tariefcomissie, față de această stare de fapt, a formulat o acțiune preliminară la CJCE, întrebând, în esență, dacă societatea comercială în cauză, care funcționa ca persoană juridică de drept privat intern, poate sau nu invoca prevederile art.25 TCEE, în profida faptului că destinatarii acestei prevederi sunt doar statele membre. Totodată, instanța națională a întrebat Curtea dacă aplicarea taxei de import de 8% pentru importul uree-formaldehină din Republica Federală Germania reprezintă sau nu o majorare nelegală a taxelor vamale la import, conform art.12 TCEE”¹⁶.

Printre argumentele relevante ale Curții menționăm:

- „Având în vedere că Tariefcomissie solicită, în primul rând, să se stabilească dacă articolul 12 din tratat are un efect direct în dreptul intern, în sensul că resortisanții statelor membre ar putea să invoce, în temeiul acestui articol, drepturi pe care instanța națională trebuie să le protejeze;
- având în vedere că, pentru a stabili dacă prevederile unui tratat internațional au un astfel de efect, este necesar să se aibă în vedere spiritul, structura și textul acestor prevederi;
- având în vedere că obiectivul Tratatului CEE, care este cel de a institui o piață comună a cărei funcționare îi privește în mod direct pe justițiabilii din Comunitate, presupune ca acest tratat să fie mai mult decât un acord care ar da naștere numai unor obligații reciproce între statele contractante;
- că, în plus, rolul Curții de Justiție în temeiul articolului 177, al cărui scop este de a asigura interpretarea uniformă a tratatului de către instanțele naționale, confirmă faptul că statele au recunoscut dreptului comunitar o autoritate care poate fi invocată de către resortisanții lor în fața acestor instanțe;
- având în vedere că, în ceea ce privește structura tratatului în materie de taxe vamale și taxe cu efect echivalent, trebuie să se sublinieze că articolul 9, potrivit căruia Comunitatea se întemeiază pe o uniune vamală, cuprinde ca normă esențială interzicerea acestor taxe;
- având în vedere că textul articolului 12 conține o interdicție clară și necondiționată care nu este o obligație de a face, ci de a nu face;

¹⁶ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0026-1962-200802142-05_00.pdf, accesat în data de 08.03.2022, ora 15.00.

- având în vedere că, pe de altă parte, argumentul întemeiat pe articolele 169 și 170 din tratat, pe care l-au invocat cele trei guverne care au prezentat observații Curții în memoriile lor, este nefondat;
- că, într-adevăr, împrejurarea că tratatul, în articolele menționate anterior, permite Comisiei și statelor membre să sesizeze Curtea în legătură cu un stat care nu și-a îndeplinit obligațiile nu implică faptul că particularii nu pot invoca, dacă este cazul, aceste obligații în fața instanței naționale, la fel cum și împrejurarea că tratatul pune la dispoziția Comisiei mijloace prin care să asigure respectarea obligațiilor impuse persoanelor impozabile nu exclude posibilitatea ca, în cadrul litigiilor între particulari deduse instanței naționale, să se invoce încălcarea acestor obligații¹⁷.

Pronunțându-se cu privire la cererea care i-a fost adresată cu titlu preliminar de către Tariefcommissie prin Decizia din 16 august 1962, Curtea a hotărât:

1) „Articolul 12 din Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene produce efecte directe și creează pentru justițiabili drepturi individuale pe care instanțele naționale trebuie să le protejeze;

2) Pentru a constata dacă au fost majorate taxe vamale sau taxe cu efect echivalent cu nerespectarea interdicției prevăzute la articolul 12 din tratat, trebuie să se ia în considerare taxele aplicate în mod efectiv de către statul membru în cauză la data intrării în vigoare a tratatului;

o astfel de majorare poate să rezulte atât dintr-o restructurare a tarifului care ar avea drept consecință clasificarea produsului la o poziție cu un nivel de taxare mai ridicat, cât și dintr-o majorare a taxei vamale aplicate;

3) Tariefcommissie este competentă să se pronunțe asupra cheltuielilor de judecată aferente acestei proceduri¹⁸.

„Decizia este cunoscută în literatura de specialitate ca prima hotărâre care a pus bazele principiului efectului direct unional. Potrivit acestui principiu elaborat pe cale jurisdicțională, cetățenii statelor membre au posibilitatea de a invoca normele juridice de drept unional, chiar dacă nu sunt destinatarii direcți ai acestora, fără ca aceste norme să fi fost preluate de legislativul național, în dreptul intern, particularii dobândind, astfel, în mod direct drepturi și obligații (ceea ce justifică denumirea de „efect direct”). Astfel, existența efectului direct implică faptul că textele unionale care sunt dotate cu un asemenea efect creează imediat, pentru particulari, drepturi de care aceștia se pot prevala direct în fața organelor de jurisdicție naționale. La rândul lor, acestea din urmă nu sunt ținute să asigure protecția juridică ce decurge, pentru justițiabili, din efectul direct al dreptului unional.

¹⁷ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0026-1962-200802142-05_00.pdf, accesat în data de 08.03.2022, ora 15.00.

¹⁸ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0026-1962-200802142-05_00.pdf, accesat în data de 08.03.2022, ora 15.00.

Conceptul efectului direct nu trebuie însă confundat cu cel al aplicabilității directe, care are în vedere modul în care prevederile din dreptul UE în dreptul național. Astfel, aplicabilitatea și efectul direct reprezintă două concepte diferite și care nu pot fi folosite ca sinonime.

Conform celor arătate mai sus, prin aplicabilitate directă înțelegem faptul că dispozițiile unionale pot crea drepturi și obligații față de particulari și, în consecință, pot produce efecte pe plan național, fără să fie necesară transpunerea lor în dreptul național.

În schimb, efectul direct se referă la posibilitatea invocării de către particulari a normei UE în fața instanțelor și autorităților naționale, chiar dacă nu ar exista o reglementare națională care să aibă un conținut identic sau similar cu norma UE invocată, instanțele și autoritățile naționale având obligația de a respecta dispozițiile astfel invocate. Ori de câte ori vom avea o reglementare unională direct aplicabilă, va exista și efect direct, însă reversul afirmației nu este valabil.

Curtea, în jurisprudența *Van Gend en Loos*, a accentuat faptul că în cazul Comunităților Europene vorbim de o nouă ordine de drept a dreptului internațional public, specificitatea acesteia constând, printre altele, în faptul că apar ca subiecți de drept ai acesteia nu numai statele membre, ci și particularii. Totodată, aceasta a reținut faptul că dreptul unional poate prevedea atât obligații față de particulari, cât și drepturi în favoarea acestora ce se pot invoca direct în fața instanțelor naționale dacă:

- a. acestea rezultă clar din prevederile tratatelor;
- b. sunt necondiționate;
- c. au un conținut negativ;
- d. nu necesită intervenții suplimentare din partea legislatorului național pentru a putea fi aplicate.

În concluzie, Curtea a precizat că articolul 12 TCEE (actualul 30 TFUE) trebuie interpretat în sensul că are efect direct și creează drepturi individuale care trebuie protejate de instanțele naționale. Instanța de la Luxemburg a oferit o interpretare clară și cu privire la problema interzicerii majorării taxelor vamale și data la care se raportează această obligație a statelor membre, arătând că interdicția de mărire a acestora este valabilă începând cu 1 ianuarie 1958, adică data intrării în vigoare a Tratatului CEE, și că orice împovărare a circulației unuia și aceluiași produs, raportat la taxele existente la acea dată, indiferent ce artificiu ar sta la baza acestei majorări, înseamnă o majorare nepermisă de prevederile art.12 TCEE¹⁹.

¹⁹ Gyula Fabian, Laura Lazar, *Dreptul Uniunii Europene. Selecție de jurisprudență relevantă*, volumul 1, Editura Universul Juridic, București, 2017, p.127-129.

III. Consecințele priorității

„Dreptul Uniunii, în integralitatea sa, indiferent de rangul normei de drept al Uniunii (primar sau derivat), primează asupra dreptului național în ansamblul său, inclusiv în fața normelor sale constituționale, scrise sau orale”²⁰.

IV. Prioritatea și autonomia procedurală

„Două principii antagonice, însă complementare, conform lui L.Dubouis, se vor îmbina în jurisprudența Curții și vor trebui să fire puse în balanță de jurisdicțiile naționale:

- primul este cel al priorității dreptului Uniunii care se impune tuturor instanțelor statului, inclusiv celor jurisdicționale, și care impune obligația de a aplica regula din dreptul Uniunii, abținându-se de la a lua măsuri contrare, adoptând măsurile de executare necesare, inclusiv sancțiunile pentru nerespectarea regulii, eliminând orice obstacol provenind din dreptul național;

- celălalt este principiul autonomiei procedurale”²¹.

V. Incidența principiului priorității dreptului Uniunii asupra dreptului constituțional al statelor

Incidența priorității dreptului Uniunii în statele membre este pe departe a fi una uniformă, atât în ceea ce privește transferul de competențe către Uniune, cât și în privința conflictului dintre dreptul Uniunii și legea națională posteroară. Dezacordul dintre legile fundamentale ale unui stat și cerințele ordinii juridice a Uniunii au fost armonizate prin îndepărtarea practicilor neconstituționale și neconforme cu dispozițiile unionale ale statelor membre, ci prin progresele jurisprudențiale, conturate de legiuitorul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Începând cu hotărârea din cauza Costa contra Enel, Curtea de Justiție a rezolvat eventualele contradicții între legi, chestiunea priorității dreptului Uniunii față de dreptul național comun fiind confirmată prin consacrarea principiului priorității și în relația dintre dreptul Uniunii și dreptul constituțional național. Deși la început erau ridicate îndoieli, instanțele naționale au acceptat, în principiu, interpretarea Curții de Justiție. Astfel, în Țările de Jos, Constituția recunoaște prioritatea dreptului Uniunii asupra dreptului național (articolele 65-67) și astfel nu mai pot apărea suspiciuni în ceea ce privește acceptarea acestui principiu. În celelalte state membre, principiul a fost, de asemenea, acceptat de instanțele naționale. În schimb, curțile constituționale din Germania și Italia au refuzat inițial să accepte prioritatea dreptului Uniunii asupra dreptului constituțional național, în special în ceea ce privește garantarea drepturilor fundamentale. Dar, aceste state și-

²⁰ Sean Van Raepenbusch, *op.cit.*, p.410.

²¹ *Ibidem*, p.413.

au retras obiecțiile abia după ce legislația UE privind protecția drepturilor fundamentale a atins un nivel care corespunde, în esență, celui din Constituțiile lor naționale. Cu toate acestea, Curtea Constituțională Federală a Germaniei își menține anumite rezervele cu privire la integrarea suplimentară, astfel cum a declarat în mod explicit în hotărârile sale privind Tratatul de la Maastricht și, mai recent, Tratatul de la Lisabona²².

VI. Concluzii

În concluzie, prioritatea dreptului Uniunii primează în cazul ivirii unui de litigiu pendinte în fața unei instanțe de judecată, consecințele juridice fiind unele pozitive pentru cei care apelează la forța coercitivă a statului. Contradicțiile ivite între dreptul Uniunii și dreptul național nu pot fi soluționate decât prin recunoașterea rangului prioritar al primului în raport cu cel de al doilea, dreptul Uniunii substituindu-se, așadar, tuturor dispozițiilor de drept național care deviază de la normele europene. Așadar, dacă dreptul Uniunii ar fi subordonat dreptului național, ordinea juridică a UE și-ar pierde esența, iar normele Uniunii ar fi lipsite de efecte în fața dispozițiilor din dreptul național. Funcționarea Uniunii Europene ar fi astfel primejduită, iar construirea unei comunități de drept unionale, așa cum a fost prevăzută în viziunea lor, de precursorii Robert Schuman și Jean Monnet s-ar destrăma, toate eforturile depuse până astăzi fiind în zadar.

Referințe bibliografice

- Augustin Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, editia a VI-a, revazuta si adaugita, Editura Universul Juridic, Bucuresti, 2016;
- Sean Van Raepenbusch, *Drept institutional al Uniunii Europene*, Editura Rosetti, Bucuresti, 2014;
- Raluca Bercea, Sorina Doroga, *Dreptul Uniunii Europene în hotărâri și cazuri practice*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2019;
- Gyula Fabian, Laura Lazar, *Dreptul Uniunii Europene. Selecție de jurisprudență relevantă*, volumul 1, Editura Universul Juridic, București, 2017;
- Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/6/sursele-si-domeniul-de-aplicare-ale-dreptului-uniunii-europene>
- https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0006-1964-200802145-05_00.pdf
- https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2009-05/tra-doc-ro-arret-c-0026-1962-200802142-05_00.pdf
- <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/ro/>,

²² <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/ro/>, accesat în data de 11.03.2022, ora 11.00.

INFLUENȚA HOTĂRĂRILOR CJUE PRIVIND ACCESUL PUBLICULUI LA INFORMAȚIILE DESPRE MEDIU

Andreea-Cristina DATCU*

Abstract

Prezenta lucrare am conceput-o plecând de la faptul că Uniunea Europeană asigură dreptul la un mediu sănătos, dar și protejarea acestuia astfel fiecare parte garantează dreptul de acces la informații privind domeniul mediului.

Prin urmare, lucrarea mea se bazează pe informații din Convenția de la Aarhus care aduce mai multe elemente de noutate, printre care enunțăm, în special pe cele care fac trimitere la jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

La finalul lucrării mele se vor regăsi concluziile la care am ajuns în urma documentării subiectului obiectivelor și valorilor propuse pentru această temă.

Cuvinte cheie: *Obiective, valori, tratat, Uniunea Europeană.*

I. Introducere

Convenția de la Aarhus a contribuit la protejarea dreptului fiecărei persoane prezente, dar și a generațiilor viitoare să trăiască într-un mediu adecvat sănătății și bunăstării sale, fiecare parte garantând dreptul de acces la informații, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului probleme în conformitate cu prevederile prezentei convenții.¹ Aceasta a fost doptată la 25 iunie 1998 cu un set de norme care consacră principiul dreptului de acces al publicului la informațiile despre mediu deținute atât de autoritățile competente din statele membre. Astfel, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a dezvoltat de atunci o jurisprudență bogată în cadrul unor căi de atac jurisdicționale variate, iar influența acestor hotărârilor se referă la recunoașterea dreptului omului la un mediu sănătos, privit ca drept fundamental al individului, dar și la accesul publicului la informațiile despre mediu.

* Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, Facultatea de Drept, specializarea Drept european și internațional, anul IV, grupa 02 DEI, email: datcu.c@yahoo.com, andreeadei105218@univnt.ro. Studiul a fost elaborat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea.

¹ Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO L 145, 31.5.2001, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76).

II. Conținutul propriu-zis

Politica de mediu europeană are la bază principiile precum: principiul precauției, principiul prevenirii, corectării poluării la sursă, dar și principiul „poluatorul plătește”.

Astfel, mediul poate fi considerat o structură ce sprijină calitatea vieții, construind un patrimoniu comun. Atât conservarea, protecția, cât și îmbunătățirea acestuia constituie valori europene importante, iar în ceea ce privește legislația Uniunii Europene în domeniul mediului este stabilit un cadru de obligații comune pentru autoritățile publice, dar sunt prevăzute și drepturile omului cu privire la protecția și accesul la informații despre mediu.²

Uniunea Europeană s-a dotat de la începutul anilor '90 și mai pregnant după adoptarea la 25 iunie 1998³ a Convenției privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în probleme de mediu (denumită „Convenția de la Aarhus”) cu un set de norme care consacră principiul dreptului de acces al publicului la informațiile despre mediu deținute atât de autoritățile competente din statele membre (Directiva 90/313/CEE a Consiliului din 7 iunie 1990⁴, Directiva 2003/4/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 28 ianuarie 2003⁵), cât și de înseși instituțiile Uniunii Europene [Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006⁶]. Această legislație a completat dispozițiile relevante ale Regulamentului (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele instituțiilor Uniunii Europene⁷, precum și dispozițiile relevante în materie de acces la informație ale legislației sectoriale a Uniunii Europene adoptate în materie de protecție a mediului. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a dezvoltat de atunci o jurisprudență bogată în cadrul unor căi de atac jurisdicționale variate.

² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/inf_20_2142, accesat la data de 02.12.2021

³ Convenția de la Aarhus a fost elaborată de Comisia Economică a Organizației Națiunilor Unite pentru Europa (CEE-ONU). Ea a fost adoptată de statele membre ale acesteia la 25 iunie 1998 cu ocazia celei de a 4-a conferințe ministeriale întrunite în cadrul procesului „Mediu pentru Europa” și a intrat în vigoare la 30 octombrie 2001.

⁴ Directiva 90/313/CEE a Consiliului din 7 iunie 1990 privind libertatea de acces la informații în domeniul mediului (JO L 158/56, 23.6.1990, p. 56)

⁵ Directiva 2003/4/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 28 ianuarie 2003 privind accesul publicului la informațiile despre mediu și de abrogare a Directivei 90/313/CEE a Consiliului (JO L 41, 14.2.2003, p. 26, Ediție specială, 15/vol. 9, p. 200).

⁶ Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului (JO L 264, 25.9.2006, p. 13, Ediție specială, 15/vol. 17, p. 126).

⁷ Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO L 145, 31.5.2001, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76)

Recunoașterea dreptului la mediu este rezultatul unei evoluții și dezvoltări jurisprudențiale fără a presupune crearea propriu-zisă a unor noi drepturi, extinzând astfel sfera de aplicare a drepturilor, precum: protecția prin ricoșeu, adică prin interpretare extensivă a domeniului de aplicare a unor drepturi prevăzute expres de dispozițiile convenției.⁸

De asemenea, articolul 11 din Carta privind libertatea de informare coroborat cu articolului 10 CEDO a fost interpretată ca dând naștere la obligația pozitivă pentru autoritățile publice de a stabili efectiv și accesibil proceduri care ar permite indivizilor să caute toate informațiile relevante despre mediu atunci când dreptul lor la viață sau/și dreptul privind viața privată și de familie, sunt amenințate. Cu toate acestea, articolul 42 din Cartă, conține cea mai importantă prevedere în legătură cu accesul publicului la informațiile despre mediu, bazându-se pe dreptul Uniunii Europene și anume articolul 15 alineatul (3) din TFUE și Regulamentul 1049/2001 privind accesul la documente. Aceste norme prevăd nivel semnificativ de acces la informațiile de mediu și au fost completate de norme mai specifice în temeiul așa-numitului regulament Aarhus (1367/2006).⁹

Cu toate acestea, devenind parte la Convenția de la Aarhus¹⁰, Uniunea Europeană s-a angajat să asigure, în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, un acces la informațiile despre mediu deținute de autoritățile publice sau în numele acestora.¹¹ Astfel, potrivit alineatul (5) din Directiva 2003/4/CE, dar și a Convenției de la Aarhus se urmărește asigurarea dreptului de acces la informații privind mediul atât persoanelor fizice, cât și persoanelor juridice.

Astfel, Convenția de la Aarhus a contribuit la protejarea dreptului fiecărei persoane prezente, dar și a generațiilor viitoare să trăiască într-un mediu adecvat sănătății și bunăstării sale, fiecare parte garantând dreptul de acces la informații, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului probleme în conformitate cu prevederile prezentei convenții.¹²

De asemenea, autoritățile publice trebuie să respecte obligația pozitivă impusă de art. 11 din Cartă coroborat cu art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în care se stipulează faptul că orice individ are posibilitatea de a accesa orice informație cu privire la mediu. Astfel, relația dintre drepturile omului

⁸ Frederic Sudre, *La protection du droit a l'environnement par la Convention europeenne des droits de l'homme*, Vol. Communaute europeenne et environnement, colloque, Angeres, octombrie 1994, Documentation francaise, 1997, pag. 209.

⁹ https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3850154, accesat la data de 10.12.2021

¹⁰ Decizia 2005/370/CE a Consiliului din 17 februarie 2005 privind încheierea, în numele Comunității Europene, a Convenției privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu (JO L 124, 17.5.2005, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 201).

¹¹ https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-05/fiche_thematique_-_environnement_-_ro.pdf, accesat la data de 10.12.2021.

¹² idem 8

și dreptul la un mediu sănătos este analizată din mai multe perspective. Potrivit unor autori¹³ există 3 orientări principale astfel: opinia potrivit căreia nu există drepturi ale omului fără dreptul la un mediu sănătos, o altă opinie consideră dreptul la un mediu ca un drept care deja există, precum și orientarea care admite existența dreptului la un mediu sănătos ce deriva din drepturi ale omului (cum ar fi, dreptul la viață, la, dreptul de a fi informat).¹⁴

Prin urmare, din punct de vedere al drepturilor omului, dreptul la un mediu sănătos și de calitate este un drept fundamental, a cărui natură și caracteristică, nu se schimbă o dată cu trecerea timpului sau ca urmare a modificărilor circumstanțelor, fiind drepturi inalienabile, această inalienabilitate se aplică și dreptului la un mediu sănătos.

Prin urmare, Uniunea Europeană oferă cadrul legislativ privind accesul publicului la politica de mediu. Pe de altă parte, hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene conferă atât o clarificare, cât și o definiție a accesului la informațiile privind mediului, rezultând astfel o jurisprudență bogată în acest domeniu. De exemplu, Hotărârea din 26 iunie 2003, Comisia/Franța¹⁵ vizează utilizarea termenilor "orice informație", un alt exemplu este Hotărârea din 19 decembrie 2013 (Marea Cameră), Fish Legal și Shirley¹⁶ expune faptul că autoritatea publică este obligată să atribuie accesul la informațiile despre mediu.

Așa cum am menționat mai sus, hotărârile Curții de Justiție a Uniunii Europene au atribuții jurisdicționale, vizând problemele de mediu și „voința organului legislativ al Uniunii de a păstra, a proteja și a îmbunătăți calitatea mediului, precum și de a asigura faptul că, în acest scop, publicul joacă un rol activ”.¹⁷

III. Concluzii

Astfel cum am precizat în partea introductivă a lucrării, noile politici de mediu propun o abordare integrată care să contribuie la un nivel mai înalt al calității vieții și al bunăstării sociale a cetățenilor, prin asigurarea accesului la informațiile despre mediu. În același timp, am constat, cu plăcere că hotărârile CJUE cu privire la mediu au ca scop asigurarea sustenabilității activității de protecție a mediului, prin includerea politicii de mediu, prin care Uniunea Europeană elaborează măsuri de prevenire, fiind punct de referință pentru cetățenii europeni, dar și prin deciziile ce susțin accesul oricărui individ la informațiile cu privire la mediu.

¹³ M. Fitzmaurice, The Right of the Child to a Clean Environment, in South Illinois University Law Journal, nr. 23/1999, pp. 611/-675.

¹⁴ D. Shelton, Human Rights, Environmental Right, and the Right to Environment, în Stanford Journal of International Law, nr. 28/1991, pag. 105.

¹⁵ C-233/00, EU:C:2003:371

¹⁶ C-279/12, EU:C:2013:853. Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2013, p. 46.

¹⁷ Cauza C-260/11, Edwards și Pallikaropoulos, punctul 32.

Referințe bibliografice

- Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO L 145, 31.5.2001, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76);
- https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/inf_20_2142, accesat la data de 02.12.2021;
- Convenția de la Aarhus a fost elaborată de Comisia Economică a Organizației Națiunilor Unite pentru Europa (CEE-ONU). Ea a fost adoptată de statele membre ale acesteia la 25 iunie 1998 cu ocazia celei de A 4-a conferințe ministeriale întrunite în cadrul procesului „Mediu pentru Europa” și a intrat în vigoare la 30 octombrie 2001;
- Directiva 90/313/CEE a Consiliului din 7 iunie 1990 privind libertatea de acces la informații în domeniul mediului (JO L 158/56, 23.6.1990, p. 56);
- Directiva 2003/4/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 28 ianuarie 2003 privind accesul publicului la informațiile despre mediu și de abrogare a Directivei 90/313/CEE a Consiliului (JO L 41, 14.2.2003, p. 26, Ediție specială, 15/vol. 9, p. 200);
- Regulamentul (CE) nr. 1367/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 6 septembrie 2006 privind aplicarea, pentru instituțiile și organismele comunitare, a dispozițiilor Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziilor și accesul la justiție în domeniul mediului (JO L 264, 25.9.2006, p. 13, Ediție specială, 15/vol. 17, p. 126);
- Regulamentul (CE) nr. 1049/2001 al Parlamentului European și al Consiliului din 30 mai 2001 privind accesul public la documentele Parlamentului European, ale Consiliului și ale Comisiei (JO L 145, 31.5.2001, p. 43, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 76);
- Sudre, La protection du droit a l'environnement par la Convention europeenne des droits de l'homme, Vol. Communaute europeenne et environnement, colloque, Angeres, octombrie 1994, Documentation francaise, 1997, pag. 209;
- https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3850154, accesat la data de 10.12.2021;
- Decizia 2005/370/CE a Consiliului din 17 februarie 2005 privind încheierea, în numele Comunității Europene, a Convenției privind accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei și accesul la justiție în probleme de mediu (JO L 124, 17.5.2005, p. 1, Ediție specială, 15/vol. 14, p. 201);
- https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-05/fiche_thematique_-_environnement_-_ro.pdf, accesat la data de 10.12.2021;
- M. Fitzmaurice, The Right of the Child to a Clean Environmt, in South Illionis University Lae Journal, nr. 23/1999, pp. 611/-675;
- D. Shelton, Human Rights, Environmentl Right, and the Right to Environment, în Stanford Journal of International Law, nr. 28/1991, pag. 105;
- Această hotărâre a fost prezentată în Raportul anual 2013, p. 46;
- Cauza C-260/11, Edwards și Pallikaropoulos, punctul 32.

DELIMITAREA COMPETENȚELOR ÎNTRE UE ȘI STATELE MEMBRE. ASPECTE GENERALE

Roxana-Cristina STOIAN (URS)*

Abstract

Uniunea Europeană, organizație constituită prin acordul de voință al statelor participante la raportul juridic determinant, își atinge obiectivele în funcție de domeniile de competență ce îi sunt atribuite de statele membre prin tratate. Principiul atribuirii de competențe reprezintă fundamentul delimitării de competențe al Uniunii Europene. Astfel, pornind de la aceste idei, lucrarea, în primele două părți, definește tratatul și prezintă rolul esențial al acestuia în stabilirea competențelor Uniunii Europene, iar apoi expune principiile în baza cărora Uniunea își exercită competențele. Ultima parte a lucrării pune în lumină delimitarea clară a competențelor Uniunii Europene de cele ale statelor membre prin raportare la tratatele fundamentale care stau la baza Uniunii Europene.

Cuvinte cheie: *tratată, atribuire, principii, competențe.*

I. Introducere

Pentru a înțelege mecanismul funcționării Uniunii Europene este important să cunoaștem competențele ei. În această lucrare, voi prezenta competențele Uniunii Europene așa cum au fost stabilite prin Tratatul de constituire a Uniunii Europene.

În prima parte a lucrării, voi face o scurtă prezentare a noțiunii de tratat și importanța sa în stabilirea competențelor Uniunii. În cea de-a doua parte a referatului, voi aborda subiectul delimitării competențelor Uniunii Europene, apoi voi continua cu prezentarea competențelor Uniunii Europene și, în final, voi încheia cu trecerea în revistă a concluziilor prezentei lucrări.

Așadar, în această lucrare voi face o delimitare a competențelor între UE și statele membre prin prisma tratatelor fundamentale care stau la baza Uniunii Europene.

II. Tratatul - rol esențial în stabilirea competențelor Uniunii

Uniunea Europeană își are originea în Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO) fondată prin Tratatul de la Prais din 1951 și în Comunitatea

* Universitatea Nicolae Titulescu din București, Facultatea de Drept, anul II ID, grupa 05, e-mail: roxanal45659@univnt.ro.

Economică Europeană înființată prin Tratatul de la Roma din 1957. Mai târziu, după intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht din 1 noiembrie 1993, Comunitatea Europeană a fost denumită Uniunea Europeană. În prezent, UE este comunitatea formată din 27 de state membre reunite în jurul unor valori politice, economice, culturale și sociale comune. Este „o asociere de state constituită printr-un tratat având o constituție proprie și organe comune și având o personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre ce o compun”¹.

Potrivit Convenției de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 23 mai 1969, tratatul este definit drept “un acord internațional încheiat în scris între state și guvernant de dreptul internațional, fie că este consemnat într-un instrument unic, fie în două sau mai multe instrumente conexe și oricare ar fi denumirea sa particulară”².

Așadar, Uniunea este o organizație constituită prin acordul de voință al statelor participante la raportul juridic determinant, acord exprimat prin actul constitutiv (Tratatul de la Lisabona din 2009), are personalitate juridică internațională proprie, distinctă de cea a statelor care o compun și o structură instituțională proprie³.

În ceea ce privește domeniile de competență, Uniunea poate acționa doar în domeniile în care statele membre au autorizat-o să facă acest lucru prin intermediul tratatelor. Acestea precizează cine poate legifera în funcție de domeniu: Uniunea, guvernele naționale sau Uniunea și guvernele. În acest sens, sediul materiei este reprezentat de Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Uniunea Europeană își atinge obiectivele - pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, solidaritatea și respectul reciproc între popoare, comerțul liber și echitabil, eliminarea sărăciei și protecția drepturilor omului și, în special, a drepturilor copilului, precum și la respectarea strictă și dezvoltarea dreptului internațional, inclusiv respectarea principiilor Cartei Organizației Națiunilor Unite⁴ - în funcție de competențele ce îi sunt atribuite.

Când vorbim de competențele Uniunii Europene trebuie să avem în vedere distincția dintre competențele Uniunii Europene – uniunea cu personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre ce o compun - și competențele statelor membre.

¹Dumitra Popescu, *Drept internațional public. Pentru învățământul la distanță*, Editura Universității Titu Maiorescu, București, 2003, pag. 62.

² art. 2 alin. (1) lit. a), Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 23 mai 1969

³Augustin Fuerea, *Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți*, Editura Univers Juridic, București, 2016, pag. 25.

⁴Art. 3 alin. (5), Tratatul privind Uniunea Europeană.

III. Delimitarea competențelor

Tratatul privind Uniunea Europeană prevede că orice competență ce nu este atribuită prin tratat aparține statelor membre. “Delimitarea competențelor Uniunii Europene este guvernată de principiul atribuirii. Exercitarea acestor competențe este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității”⁵.

Potrivit principiului atribuirii, Uniunea Europeană are doar competențele conferite de tratatele UE, tratate care au fost ratificate de toate statele membre⁶.

În temeiul principiului subsidiarității, Uniunea intervine în situația în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi realizate, în mod satisfăcător, de către statele membre la nivel central, regional și local. Parlamentele naționale respectă principiul subsidiarității conform procedurii prevăzute în respectivul protocol⁷.

În ceea ce privește, principiul proporționalității, acțiunea Uniunii, în conținut și formă, nu depășește ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivelor tratatelor⁸.

Atât principiul subsidiarității cât și principiul proporționalității reglementează exercitarea competențelor Uniunii. Aceste principii relevă specificitatea dreptului Uniunii Europene în raport cu alte ordini juridice, la nivel statal sau internațional. Instituțiile Uniunii aplică cele două principii conform Protocolului privind aplicarea principiilor subsidiarității și proporționalității.

Potrivit art. 40 al Tratatului privind Uniunea Europeană „punerea în aplicare a politicii externe și de securitate comune nu aduce atingere aplicării procedurilor și domeniului de aplicare corespunzător al atribuțiilor instituțiilor prevăzute în tratate în vederea exercitării competențelor Uniunii prevăzute la articolele 3-6 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

De asemenea, punerea în aplicare a politicilor prevăzute la articolele respective nu aduce atingere aplicării procedurilor și domeniului de aplicare corespunzător al atribuțiilor instituțiilor prevăzute în tratate în vederea exercitării competențelor Uniunii”.

IV. Competențele Uniunii Europene

Tratatul de la Lisabona, semnat la 13 decembrie 2007, de cele 27 de state membre ale Uniunii Europene și intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, cunoscut și sub numele de „Tratatul de Reformă”, oferă doar o amendare a tratatelor fundamentale - Tratatul privind Uniunea Europeană și Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene -, fără a le înlocui. Numele său oficial este *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*.

⁵ Art. 5 alin. (1), Tratatul privind Uniunea Europeană.

⁶ Art. 5 alin. (2), Tratatul privind Uniunea Europeană.

⁷ Art. 5 alin. (3), Tratatul privind Uniunea Europeană.

⁸ Art. 5 alin. (4), Tratatul privind Uniunea Europeană.

Tratatul de la Lisabona oferă Uniunii instrumentele adecvate pentru a face față provocărilor complexe ale secolului 21, precum globalizarea, schimbările climatice, securitatea energetică, mediul și dezvoltarea durabilă, criminalitatea organizată sau imigrația. Astfel, tratatul marchează un pas important în clarificarea distribuției de competențe între Uniunea Europeană și statele membre⁹.

Tratatul privind Uniunea Europeană prevede atât competențe restrânse Uniunii cât și extinse. În susținerea afirmației privind competențele restrânse, redăm mai jos, art. 6 alin. (1) par. 2, respectiv alin. 2 al aceluiași articol din tratat:

„Dispozițiile cuprinse în Cartă nu extind în niciun fel competențele Uniunii astfel cum sunt definite în tratate.

Uniunea aderă la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Competențele Uniunii, astfel cum sunt definite în tratate, nu sunt modificate de această aderare”.

În ceea ce privește competențele extinse, art. 48 alin. (2) și alin. (6) par. 3 din Tratatul privind Uniunea Europeană prevăd: *„Guvernul oricărui stat membru, Parlamentul European sau Comisia poate prezenta Consiliului proiecte de revizuire a tratatelor. Aceste proiecte pot viza, printre altele, fie extinderea, fie reducerea competențelor atribuite Uniunii în cadrul tratatelor. Aceste proiecte se transmit Consiliului European de către Consiliu și se notifică parlamentelor naționale. [...] Decizia prevăzută (...) nu poate extinde competențele atribuite Uniunii prin tratate”.*

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene stabilește limitele și exercitarea competențelor Uniunii. Atribuțiile care nu sunt conferite Uniunii sunt exercitate de către statele membre. Tratatul stabilește trei mari categorii de competențe: competențe exclusive, competențe partajate și competențe de sprijinire.

4.1. Competența exclusivă

Competența exclusivă este încredințată cu titlu obligatoriu Uniunii prin Tratat, în vederea realizării obiectivelor sale. Uniunea Europeană este singurul legiuitor în anumite domenii, statelor membre lipsindu-le posibilitatea de a interveni în domeniul competențelor exclusive. Rolul statelor membre este limitat la aplicarea normelor (fac excepție cazurile în care UE autorizează guvernele naționale să adopte singure anumite reglementări).

Competența exclusivă a Uniunii se exercită într-un domeniu determinat, în care numai aceasta poate legifera și adopta acte cu forță juridică obligatorie (art. 2 alin. (1), art. 3 Tratatul privind Uniunea Europeană). În aceste domenii, statele

⁹ www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona - consultat la 7 noiembrie 2021, ora 19:00.

membre pot legifera numai dacă sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor Uniunii¹⁰.

Art. 3 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene reglementează domeniile în care Uniunea are competență exclusivă: uniunea vamală; stabilirea normelor privind concurența necesare funcționării pieței interne; politica monetară pentru statele membre a căror monedă este euro; conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul; politica comercială comună.

De asemenea, alin. (2) al articolului ante-menționat prevede că în situația încheierii unui acord internațional, în cazul în care aceasta este prevăzută de un act legislativ al Uniunii, sau este necesară pentru a permite Uniunii să își exercite competența internă, sau în măsura în care aceasta ar aduce atingere normelor comune sau ar putea modifica domeniul de aplicare a acestora, competența Uniunii este exclusivă.

4.2. Competența partajată

Competența partajată cu statele membre se exercită într-un domeniu determinat, în care Uniunea și statele membre pot legifera și adopta acte obligatorii din punct de vedere juridic. Domeniile principale în care Uniunea își exercită competența partajată sunt: piața internă; politica socială, pentru aspectele definite în tratat; coeziunea economică, socială și teritorială; agricultura și pescuitul, cu excepția conservării resurselor biologice ale mării; mediul; protecția consumatorului; transporturile; rețelele transeuropene; energia; spațiul de libertate, securitate și justiție; obiectivele comune de securitate în materie de sănătate publică, pentru aspectele definite în Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene¹¹.

Astfel, în situația în care Tratatul atribuie Uniunii competențe partajate cu statele membre, acestea din urmă își exercită competența în situația în care Uniunea nu și-a exercitat-o sau a hotărât să înceteze să și-o mai exercite.

Uniunea hotărăște să înceteze să își exercite competența în momentul în care instituțiile UE competente decid să abroge un act legislativ în scopul de a garanta o mai bună respectare a principiilor subsidiarității și proporționalității. Spre exemplu, la inițiativa unuia sau mai multor reprezentanți ai statelor membre, Consiliul poate solicita Comisiei să înainteze propuneri de abrogare a unui act legislativ. De asemenea, conform procedurii ordinare de revizuire prevăzute la art. 48 alin. (2-5) din tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, reprezentanții guvernelor statelor membre pot decide să modifice tratatele pe care se întemeiază Uniunea, inclusiv în vederea extinderii sau reducerii competențelor atribuite Uniunii¹².

¹⁰ https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/ar-eas-eu-action_ro, accesat la 07 noiembrie 2021, ora 18:00.

¹¹ Art. 4 alin. (1); art. 4 alin. (2), Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

¹² Declarația nr. 18 cu privire la delimitarea competențelor, referitoare la dispozițiile TUE și TFUE.

La art. 4 dedicat competențelor partajate, Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene prevede că „în domeniile cercetării, dezvoltării tehnologice și spațiului, Uniunea dispune de competență pentru a desfășura acțiuni și, în special, pentru definirea și punerea în aplicare a programelor, fără ca exercitarea acestei competențe să poată avea ca efect împiedicarea statelor membre de a-și exercita propria competență”. De asemenea, „în domeniile cooperării pentru dezvoltare și ajutorului umanitar, Uniunea dispune de competență pentru a întreprinde acțiuni și pentru a duce o politică comună, fără ca exercitarea acestei competențe să poată avea ca efect lipsirea statelor membre de posibilitatea de a-și exercita propria competență”.

Competențele partajate formează așa-numita „zonă gri” a repartizării acestora între Uniune și statele membre, putând fi definite drept acele competențe care nu intră nici în categoria competențelor exclusive, nici în cea a competențelor complementare¹³. Enumerarea competențelor la art. 5 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene cuprinde doar principalele domenii de competență: politicile economice ale statelor membre, politicile de ocupare a forței de muncă și politicile sociale ale statelor membre. În completarea acestui articol, articolul 352 din Tratat conține o „clauză de flexibilitate” deoarece permite o extindere a competențelor partajate pentru care Tratatul nu prevăd nicio bază juridică¹⁴. „În cazul în care o acțiune a Uniunii se dovedește necesară în cadrul politicilor definite în tratate, pentru a atinge unul dintre obiectivele menționate în tratate, fără ca acestea să fi prevăzut atribuțiile necesare în acest sens, Consiliul, hotărând în unanimitate la propunerea Comisiei și după aprobarea Parlamentului European, adoptă măsurile corespunzătoare”.

4.3. Competențe de sprijinire

În conformitate cu art. 6 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, Uniunea are “competența de a desfășura acțiuni de sprijinire, de coordonare sau completare a acțiunii statelor membre. Prin finalitatea lor europeană, aceste acțiuni au următoarele domenii: protecția și îmbunătățirea sănătății umane; industria; cultura; turismul; educația, formarea profesională, tineretul și sportul; protecția civilă; cooperarea administrativă”.

În aceste domenii, Uniunea Europeană poate doar să sprijine, să coordoneze sau să completeze acțiunile statelor membre. Așadar, ea nu poate adopta reglementări și nici nu poate interveni asupra capacităților statelor membre de a face acest lucru, nu poate armoniza actele cu putere de lege în domeniile vizate.

¹³ Augustin Fuerea, *Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți*, Editura Universul Juridic, București, 2016, pag. 34.

¹⁴ Idem, pag. 35.

Astfel, responsabilitatea de elaborare a legislației revine statelor membre care se bucură de libertatea de acțiune semnificativă.

Cu privire la competențele UE în domeniul coordonării politicii economice și de ocupare a forței de muncă și a politicii de securitate comune, trebuie să reținem că acestea nu fac parte din nicio listă de competențe ale UE, statele membre fiind cele care își coordonează aceste politici¹⁵.

În același timp, Uniunea este competentă, în conformitate cu dispozițiile Tratatului privind Uniunea Europeană, să definească și să pună în aplicare o politică externă și de securitate comună, inclusiv să definească drept o politică de apărare comună, conform art. 2 alin. (4) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Acțiunile de completare, coordonare sau susținere trebuie înțelese ca măsuri complementare pe care Uniunea le poate aduce statelor membre în anumite domenii.

V. Concluzii

Tratatele reprezintă acordurile încheiate între state care au un rol esențial în stabilirea competențelor Uniunii Europene. Uniunea poate acționa doar în domeniile în care statele membre au desemnat-o să facă acest lucru prin intermediul tratatelor UE. Delimitarea competențelor în Uniunea Europeană este guvernată de principiul atribuirii, iar exercitarea acestora este reglementată de principiul subsidiarității și al proporționalității.

Competențele Uniunii Europene pot fi restrânse sau extinse așa cum sunt prevăzute în articolele Tratatului privind Uniunea Europeană. De asemenea, Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene stabilește trei mari categorii de competențe precum și domeniile în care Uniunea își exercită aceste competențe. Astfel, competențele exclusive sunt cele pentru care, în anumite domenii, Uniunea Europeană este singurul legiuitor, statele membre neavând dreptul la vreo acțiune legislativă, ele doar pot pune în aplicare legislația Uniunii Europene.

În ceea ce privește competențele partajate, reținem că în anumite domenii stipulate în Tratat, reglementările pot fi stabilite atât de Uniunea Europeană cât și de statele membre, însă statele membre pot legifera doar dacă Uniunea nu a propus norme în domeniu sau a decis că nu o va face.

De asemenea, am arătat în această lucrare că Uniunea primește și competențe speciale care îi permit să joace un rol special și să depășească atribuțiile conferite de tratate în domeniul coordonării politicilor economice și de ocupare a forței de muncă, definirea și punerea în aplicare a politicii externe și de securitate comune, utilizarea “clauzei de flexibilitate” care se aplică în situații stricte și îi permite să acționeze în afara domeniilor sale obișnuite de competență.

¹⁵ Art. 2 alin. (3) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

Cu privire la cea de-a treia categorie de competențe - competențele de sprijinire – am văzut că Uniunea Europeană poate sprijini, coordona sau completa statele membre, fără să adopte reglementări și nici să intervină asupra capacității țărilor membre de a face acest lucru.

Referințe bibliografice

- FUEREA Augustin, *Dreptul Uniunii Europene – principii, acțiuni, libertăți*, Editura Universul Juridic, București, 2016;
- POPESCU Dumitra, *Drept internațional public. Pentru învățământul la distanță*, Editura Universității Titu Maiorescu, București, 2003;
- Tratatul privind Uniunea Europeană;
- Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene;
- Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 23 mai 1969;
- https://ec.europa.eu/info/about-european-commission/what-european-commission-does/law/areas-eu-action_ro, accesat la 07 noiembrie 2021;
- www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona, accesat la 07 noiembrie 2021.

GHOSTWRITING-UL ȘI REDACTAREA LUCRĂRILOR ȘTIINȚIFICE LA COMANDĂ

Mihaela CRISTEA *

Abstract

O problemă cu un grad ridicat de importanță în România este redactarea lucrărilor științifice la comandă, care diminuează încrederea în ceea ce privește învățământul din România și în colectivul profesoral și afectează etica și integritatea academică pe care orice student integrat mediului academic ar trebui să o respecte.

Se poate spune că presiunea socială și normele exigente impuse de către instituția de învățământ superior îi împing pe studenți să recurgă la metode de plagiere, care le este mult mai accesibil datorită industriei de ghostwriting? Acest studiu își propune o analiză generală a acestui fenomen și efectele pe care le are acesta asupra societății.

Totodată, aș dori să evidențiez implicațiile juridice pe care acest fenomen le conferă și mijloacele de prevenire ale acestuia. Din acest punct de vedere, apreciez tema pe care o analizez în prezenta lucrare extrem de actuală și aceasta prezintă importanță pentru comunitatea academică dar și pentru simplii cetățeni, de bună seamă.

În plus, motivul pentru care am ales această temă este curiozitatea științifică pe care mi-a oferit-o cercetarea și cunoașterea acestui fenomen, din perspectiva studentului masterand care este pus în situația elaborării lucrării de disertație la finalizarea studiilor de master.

Cuvinte cheie: *legalitate, ghostwriting, etică și integritate academică, plagiat, lucrare științifică.*

I. Introducere

Odată integrat în mediul academic, studentul își asumă respectarea normelor susținute de universitatea aleasă cuprinse în Carta Universitară și Codul de Etică și deontologie, precum și respectul față de standardele etice și profesionale promovate de aceasta. Cu atât mai mult, pentru un student la drept, este inacceptabil să nu cunoști prevederile legale dar și regulamentele interne ale facultății pe care o urmezi, cu privire la regulile de comportament.

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mihaelam40263@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Elena Ștefan (stefanelena@univnt.ro).

Așa cum se arată în literatura de specialitate, membrii comunității academice au o serie de obligații de care trebuie să fie conștienți, și pe care trebuie să le onoreze: responsabilitate față de prezentarea adevărului științific, responsabilitate față de societate, responsabilitate față de colegi și comunitatea științifică, responsabilitate față de ei înșiși și propria lor muncă¹. Însă, eu consider că studenții nu cunosc destul de bine despre însemnătatea regulamentelor, a promovării culturii de integritate, toleranța față de comportamentele neonestе și lipsa aplicării sancțiunilor, fapt ce încurajează un comportament ostil de folosire a oricărei mijloace în vederea redactării lucrărilor științifice, astfel încât să dobândească rezultatele „meritoase”. Din acest punct de vedere, la cursul de etică și integritate academică², printe alte subiecte interesante, se prezintă abaterile de la buna conduită academică și, cu această ocazie, studenții află despre cele mai des întâlnite fapte care pun sub semnul îndoielii cinstea de care ar trebui să dea dovadă membrii comunității academice.

Ispita este considerabil mai mare când odată cu evoluția tehnologiei și a digitalizării s-au creat noi oportunități de a cere executarea la comandă a unei lucrări științifice sau de angajare a unui ghostwriter („scriitor fantomă”) din mediul online pentru evitarea plagiatului și a economisii timp. De altfel, desfășurarea activității didactice în plandemie, în sistem on line a predispus la acest gen de practici.

Lucrarea abordează impactul pe care această „industrie” o are asupra eticii și integrității academice și reacția sistemului normativ din România asupra protejării valorilor universitare și a drepturilor de proprietate intelectuală.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Ghostwriting-ul

Subiectul pe care îl analizez nu este unul nou, este de ceva timp mediatizat însă este destul de controversat iar studenții ar trebui să cunoască implicațiile legale acestui fenomen și să nu recurgă la acest gen de practici imorale.

Așadar, ghostwriting-ul, tradus în limba română ca scrierea-fantomă sau scrisul din umbră, ar putea fi definit³ ca opera realizată în numele și pentru o altă persoană cedându-i acesteia toate drepturile de autor. În baza unui contract ce cuprinde o clauză de confidențialitate asupra identității scriitorului fantomă, acesta se obligă să nu își dezvăluie identitatea publicului, astfel o altă persoană va fi prezentată drept autorul oficial al respectivei opere.

¹ Șercan Emilia, *Deontologie academică*, Editura Universității din București, București, 2017, ISBN 978-606-16-0943-7, p.10.

² Elena Ștefan, *Etică și integritate academică*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2021, p.193-228.

³ <https://thewritingjourney.ro/resurse/ghostwriting/>, accesat la data de 20.03.2022.

Se poate spune că, cele mai populare domenii unde se practică ghostwriting-ul sunt literatura, muzica și știința, unde autorii anonimizați sunt angajați pentru a crea bloguri, articole științifice, melodii, versuri, discursuri, cărți tipărite, cărți electronice, scenarii, studii de caz, broșuri sau reclame. Aceștia pot concepe o nouă creație pornind de la propria lor idee originală și unică sau pot completa creația deja existentă, corectând-o și rescriind-o, astfel încât să producă un conținut de înaltă calitate⁴.

Scrierea fantomă există încă din cele mai vechi timpuri, unul dintre cei mai cunoscuți fiind chiar Wolfgang Amadeus Mozart⁵. În zilele noastre, aceasta este des folosită de către personalități din lumea artistică pentru crearea melodiilor și versurilor pentru a-și menține celebritatea în văzul publicului. De asemenea, persoanele publice din domeniul politic, ca Donald Trump⁶ și John F. Kennedy⁵, s-au folosit de talentul acestei categorii de scriitori pentru a redacta propriile biografii într-o variantă mai îmbunătățită. Au existat momente în care ghostwriter-ii au fost recunoscuți ca autorii respectivelor creații de către proprii lor angajatori sau de către casa editorială a acestuia fiind considerați asistenți sau asistenți cercetători⁷, astfel rezultând conform Legii nr. 8/1996 privind drepturile de autor⁸ că acesta a devenit coautor al creației intelectuale.

În cazul în care, aceștia au mărturisit în interviuri sau au existat mărturisiri cu publicațiile acestora, ei vor avea în continuare calitatea de ghostwriter, neputând dobândi alt titlu deoarece, nu li s-au recunoscut drepturile de autor de către angajator, astfel nu se îndeplinesc condițiile din Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor. Mai este de adăugat că notarea autorilor de opere cu pseudonim nu trebuie confundat cu un scriitor fantomă, pentru că în temeiul art. 4 alin (2), art.29, art.84 alin. (3), art. 96 lit. b), art. 22 alin. (6) din aceeași lege a drepturilor de autor, acestuia îi este recunoscut drepturile de proprietate intelectuală totală asupra operei, iar simpla anonimizare nu înseamnă asumarea calității de ghostwriter.

⁴ <https://www.freelancewriting.com/ghostwriting/what-is-a-ghostwriter/>, accesat la data de 05.03.2022.

⁵ <https://en.wikipedia.org/wiki/Ghostwriter#Overview> , accesat la data 20.03.2022.

⁶ <https://www.newyorker.com/magazine/2016/07/25/donald-trumps-ghostwriter-tells-all>, accesat la data de 20.03.2022.

⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Ghostwriter#Overview> , accesat la data 20.03.2022.

⁸ Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor, publicată în M.Of. nr. 489 din 14 iunie 2018, cu ultima modificare prin Legea nr. 69 din 28 martie 2022 , publicată în M.Of. nr. 321 din 1 aprilie 2022.

2.2. Conformitatea legislativă cu profesia de ghostwriting

2.2.1. Drepturile de autor- Drepturile morale

Subiectul a mai fost analizat de către doctrina⁹ noastră însă abordarea pe care lucrarea o propune este succintă, subiectul fiind analizat și prezentat prin prisma studentului masterand.

Conform art. 11 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor, “autorul nu poate înstrăina ori renunța la drepturile sale morale. El se poate bucura de dreptul de divulgarea operei, la paternitate, dreptul la nume, la integritate operei și la retractarea operei pe toată durata vieții sale și după finalul său prin intermediul moștenitorilor ori a organismelor de gestiune colectivă”.

Așa cum arată doctrina, prin aceste dispoziții legale, legiuitorul încearcă să îl protejeze pe autor, plecând de la premisa că aceste drepturi sunt atât de strâns legate de personalitatea creatorului încât el nu se poate separa de ele sub niciun chip¹⁰. Ghostwriter-ul prin încheierea contractuală cu autorul își cedează toate drepturile de autor, deși legislația din România o interzice, consider că este o protecție exagerată unde ghostwriter-ul ajunge să fie protejat, nu numai de posibile amenințări exterioare din partea terților, dar și de propria persoană. Consider că aceasta este o limitare a exercitării profesiei de care ghostwriter-ii care nu țin nepărat o evidență juridică privind legalitatea transmiterii întru totul a operei creatoare împreună cu drepturile patrimoniale și nepatrimoniale.

În cele ce urmează, voi prezenta într-o manieră personală subiectul, așa cum l-am documentat din sursele care se regăsesc menționate la bibliografie și notele de subsol.

a. Dreptul la divulgare

Primul drept care pune probleme în cazul „scrierilor-fantomă” este dreptul la divulgarea operei.

Prin angajarea unui ghostwriter, clientul ar fi în mod normal persoana care decide când, unde și cum este publicat textul în cauză. Autorul nu trebuie decât să realizeze materialul conform solicitărilor clientului și să îl predea la termenul convenit. Mai departe, clientul poate inclusiv să decidă că materialul nu poate fi publicat niciodată, nu este la standardele cerute ori direcția pe care a luat-o este așa și divulgarea nu va mai avea loc. Însă prin menținerea dreptului de divulgare în

⁹ Mă refer la lucrarea scrisă de autoarea: Ruxandra Vișoiu, *Ghostwriting-ul sau „scrierile-fantomă”*, publicată în Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr.1/2021 și la lucrarea scrisă de Șercan Emilia, *Deontologie academică*, Editura Universității din București, București, 2017, ISBN 978-606-16-0943-7, lucrări pe care le consider extrem de interesante și cuprinzătoare pentru tematica pe care o analizez și drept urmare acestea sunt sursele de documentare cele mai des citate ale lucrării mele.

¹⁰ Ruxandra Vișoiu, *op.cit*, p.49.

patrimoniul ghostwriterului, acesta ar putea să opună ulterior publicării materialului sau să ceară publicarea sa în alt moment ori prin alte modalități¹¹.

b. Dreptul la paternitate

Dintre toate drepturile morale, apreciez că acesta este probabil cel mai grav atins în cadrul practicii ghostwriting-ului.

Legislația română este foarte protectivă și oferă autorului posibilitatea să își publice numele când vine vorba de propriile creații, dar și să ceară terților să îi respecte drepturile prin citări corecte, prin indicarea sursei, precum și protecția oferită împotriva plagiatului. Deși practica judiciară nu a făcut întotdeauna o aplicare atât de simplă și de clară a legii, considerăm în continuare că acest drept este absolut și rămâne în patrimoniul ghostwriter-ului, neputând fi cedat ca drept nepatrimonial¹².

c. Dreptul la nume

Legea nr. 8/1996, așa cum era de așteptat, nu a luat în calcul la niciun moment inventarea unei noi profesii pe parcursul următoarelor decenii, precum ghostwriting-ul.

Așadar, singurele variante pe care le oferă sunt publicarea operei sub nume propriu sau pseudonim, care poate fi transparent sau netransparent. Legea nu permite publicarea unei opere sub numele altei persoane, precum clientul scriitorului-fantomă. Din acest motiv, părțile vor trebui să găsească modalități noi de colaborare, care să permită inclusiv acest transfer de drepturi¹³.

d. Dreptul la integritatea operei

Dintre toate drepturile morale, respectul integrității operei este cel mai puțin probabil să pună probleme în cazul ghostwriting-ului, mai ales că modificările ar trebui să aducă atingere reputației sau onoarei sale pentru ca textul de lege să fie aplicabil. Or, în măsura în care opera sa este „vândută” clientului, iar acest nici nu va publica numele adevăratului autor, o astfel de expunere nu poate leza onoarea unui autor ascuns¹⁴.

2.3. Contractarea ghostwriterului

Din documentarea subiectului, colaborarea cu un ghostwriter începe, în general, pe un site de freelancing, site privat sau apelezi la firmă specializată SRL

¹¹ Ibidem, p.50.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem, p.50-51.

¹⁴ Ibidem, p.51.

sau PFA conform OUG nr.44/2003¹⁵, respectiv Legii nr.31/1990¹⁶, stabilindu-se „un proiect” în temeiul unui contract de prestări servicii sau a unui contract de antrepriză drepturile și obligațiilor dintre părți.

Fiind o profesie nouă pentru piața economică din România, există o incompatibilitate în ceea ce privește clasificarea sa în materia contractelor civile. Sistemul legislativ românesc nu a reglementat ghostwritingul, astfel încât am stabilit identitatea acestuia cu alte metode de prestare sau creare a operelor prevăzute în legislația în vigoare.

a. Contractul de cesiune a drepturilor de autor

În numeroase cazuri, comandarea unei opere din partea unui ghostwriter care nu are statutul de angajat ia forma unei cesiuni de drepturi de autor. Acest contract se apropie cel mai mult de tipologia „scrierilor-fantomă” din sistemul de copyright. O altă variantă întâlnită în practică, în special în sistemul business to business (B2B), este contractul de colaborare, care conține și dispoziții privind cesiunea drepturilor de autor ca efect al colaborării în cauză¹⁷.

b. Contractul de editare

La o primă vedere, ghostwriting-ul pare a avea multe aspecte în comun cu contractul de editare menționat la art. 49 din Legea nr. 8/1996. Ca și în contractul de editare, un ghostwriter cedează dreptul de reproducere și distribuire a operei, în schimbul unei remunerații. Dar aici se opresc asemănările.

În practică, editorul este mai degrabă un facilitator al autorului, este cel care îi ajută să vândă creația și, în majoritatea cazurilor, are și contribuție în cizelarea acesteia, în a o face mai accesibilă și plăcut publicului. Dar autorul nu renunță la niciun moment prin contractul de editare la dreptul de a apărea pe coperta unui volum sau ca autor al unei piese, ci din contră. El își menține aceste prerogative în continuare, iar editorul nu are nicio pretenție la autorat. Mai mult decât atât, contractul de editare are de regulă caracter limitat, conform art. 52 coroborat cu art. 57. Pe de altă parte, un scriitor-fantomă renunță pentru totdeauna la opera sa, fără putere de a se răzgândi sau a „re-vinde” creația sa pe viitor alte persoane, chiar contra unui preț mai ridicat¹⁸.

¹⁵ OUG nr.44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, publicată în M.Of. nr. 328 din 25 aprilie 2008, cu ultima modificare prin Legea nr. 300 din 2004, publicată în M.Of. nr. 828 din 19 octombrie 2016.

¹⁶ Legea nr.31/1990, publicată în M.Of. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004, cu ultima modificare prin Ordonanța de Urgență nr. 195 din 2020, publicată în M.Of. nr. 1078 din 13 noiembrie 2020.

¹⁷ Ruxandra Vișoiu, *op.cit.*, p.51-52.

¹⁸ Ibidem, p.52.

c. Opera la comandă

Opera la comandă este reglementată de art. 47 din Legea nr. 8/1998, fiind vorba de o lucrare realizată de autor la cererea și conform indicațiilor unei alte persoane și pentru care autorul menține drepturile patrimoniale, cu excepția cazului în care părțile prevăd că ele se transferă odată cu opera. Din păcate ghostwriting-ul nu se aseamănă atât de mult pe cât am crede dat fiind faptul că nu îndeplinește condițiile prevăzute din legislația privind drepturile de autor.

d. Opera creată în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu

O altă instituție de drept cu care ghost writing-ul se aseamănă este opera creată în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, conform art. 45 din Legea nr. 8/1996. Alin. (1) prevede că pentru aceste opere, drepturile patrimoniale aparțin autorului operei, dacă părțile nu prevăd altfel. Deci pentru a ne apropia cât mai mult de caracteristicile „scrierilor-fantomă”, putem lua în calcul ipoteza în care contractul individual de muncă prevede expres că drepturile patrimoniale rămân la angajator, acesta fiind practic persoana care a angajat ghostwriter-ul să scrie¹⁹. Legea nu permite transferul drepturilor morale de la autor către persoana care comandă opera, astfel ar face nega legalitatea ghostwritingului.

e. Opera colectivă

Opera colectivă ar fi cea mai similară cu activitatea de ghost writer, care ar putea avea două interpretări fie considerăm că doar autorul poate deține drepturile morale, chiar dacă lucrează sub coordonarea unei alte persoane, fie apreciem că acest coordonator păstrează toate drepturile de autor, atât cele patrimoniale, cât și nepatrimoniale.

Din aceste considerente, cea mai sigură metodă ar putea să o reprezinte un contract de colaborare în care „clientul” să fie considerat inițiatorul proiectului, prin prisma operei colective de la art.6 din Legea nr.8/1996. În acest caz, opera poate fi publicată fără probleme sub numele „inițiatorului” fără să se considere că respectivul „ghostwriter” a renunțat la vreun drept, fiind vorba de o aplicare automată a legii. Iar remunerația sa ar fi datorată în mod natural în calitate de coautor, chiar dacă numele său nu se află pe coperta cărții ori la finalul articolului de blog²⁰.

¹⁹ Ibidem, p.53.

²⁰ Ibidem, p.54.

2.4. Corelația cu lucrările științifice și protejarea acestora de legislația românească

Lucrările științifice sunt clasificate în: lucrări de licență, de disertație sau de doctorat. Acestea sunt prevăzute la art. 130 din Legea educației naționale nr.1/2011²¹, fiecare instituție de învățământ superior trebuind să adopte obligatoriu în codul de etică și deontologie universitară, precum și în Carta universitară măsurile educaționale, administrative și tehnice care se iau pentru garantarea originalității lucrărilor, precum și sancțiunile aferente.

Acestea primesc protecție suplimentară prin intermediul dreptului de proprietate intelectuală, unde la art. 7, lit.b din Legea 8/1996 privind drepturile de autor „constituie obiect al dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt operele științifice, scrise sau orale, cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice”.

Legislația românească protejează autorul și originalitatea creației sale fiind dublată de legislația internațională care prin art. 27 alin. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede că „Fiecare om are dreptul la ocrotirea intereselor morale și materiale care decurg din orice lucrare științifică, literară sau artistică al cărei autor est, evidențiind importanța recunoașterii meritelor creației intelectuale”.

2.5. Industria lucrărilor la comandă

Legalitatea și moralitatea scrierilor fantomă consider că este o problemă de actualitate, mai ales că aceasta a luat amploare odată cu boom-ul industriei lucrărilor științifice la comandă. Printr-o simplă apăsare de buton ești prezent în fața a mii de site-uri care prestează aceste servicii, fără a părea că aceștia încalcă normele legislative.

Conform art. 143 alin. (5) din Legea educației naționale nr.1/2011²²: „Este interzisă comercializarea de lucrări științifice în vederea falsificării de către cumpărător a calității de autor al unei lucrări de licență, de diplomă, de disertație sau de doctorat.”iar Codurile de etică ale universităților preiau în cuprinsul lor această interdicție.

²¹ Legea educației naționale nr.1/2011, publicată în M.Of., Partea I, nr.18 din 10 ianuarie 2011, cu ultima modificare prin Legea nr. 249 din 01septembrie 2022, publicată în M.Of. nr. 18 din 1 aprilie 2011.

²² Legea educației naționale nr.1/2011, publicată în M.Of. 18 din 10 ianuarie 2011, cu modificările și completările ulterioare.

2.6. Este ghostwriting-ul mod de plagiere în lucrările științifice ?

La acest moment subiectul nu este pe deplin clarificat, nici de către doctrină nici de către legislația în vigoare. În opinia doctrinei, plagiatul înseamnă preluarea fără a cita (prin indicarea sursei și utilizarea ghilimelelor) a cuvintelor, ideilor, rezultatelor muncii unei alte persoane și prezentarea acestora ca fiind ale tale²³.

Exemple de situații de plagiat menționate în literatura de specialitate²⁴:

- copierea unor pasaje întregi din lucrările altor persoane în propriile teme (eseuri, referate, lucrări de licență, de disertație sau teze de doctorat) sau folosirea unor înregistrări, imagini fără a cita autorul;
- folosirea ideilor sau a opiniilor exprimate de alte persoane și a informațiilor publicate în lucrări sau prezentări publice fără a menționa proveniența acestora;
- parafrazarea cuvintelor sau a creației altor autori, prin folosirea unor sinonime sau schimbarea topicii, fără a indica autorul;
- prezentarea lucrării realizate de o altă persoană ca fiind creația studentului.

Plagiatul este una dintre cele mai grave forme de încălcare a normelor academice și este prevăzut la art. 4 din Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare²⁵ unde este definit ca “o expunerea într-o operă scrisă sau o comunicare orală, inclusiv în format electronic, a unor texte, expresii, idei, demonstrații, date, ipoteze, teorii, rezultate ori metode științifice extrase din opere scrise, inclusiv în format electronic, ale altor autori, fără a menționa acest lucru și fără a face trimitere la sursele originale²⁶”. Atât comunitatea academică cât și legislația în vigoare sancționează acest comportament.

De asemenea, se arată de aceeași autoare citată: “Încălcarea proprietății intelectuale se produce atunci când sunt utilizate sau însușite creațiile intelectuale ale altor persoane, cu sau fără a urmări un scop comercial.

- distribuirea neautorizată (inclusiv prin internet) a unor materiale didactice (cursuri universitare, înregistrări) furnizate de către profesori, care sunt protejate de drepturi de autor, cu sau fără scopul de a obține foloase;
- folosirea lucrărilor (eseuri, referate, proiecte, înregistrări, experimente etc.) realizate de alte persoane și prezentarea acestora ca fiind creație personală²⁷”.

²³ Șercan Emilia, *Deontologie academică*, Editura Universității din București, București, 2017, ISBN 978-606-16-0943-7, p.18.

²⁴ Ibidem, p.19.

²⁵ Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare, publicată în M.Of. Partea I, nr. 786 din 04 noiembrie 2011, cu ultima modificare prin Ordonanța guvernului nr. 2 din 19 ianuarie 2016, publicată în M.Of. nr. 51 din 25 ianuarie 2016.

²⁶ Șercan Emilia, *op.cit.*, p.24.

²⁷ Ibidem, p.19.

Sunt de părere că, ghostwritignul poate deveni o formă de plagiat, dat fiind faptul că nu menționează sursa originală a creației sau nu i se recunosc drepturile de autor ale „adevăratului” creator, rezultând în sancționarea sa de către legea română a educației naționale.

III. Concluzie

Lucrarea mea a analizat una dintre faptele cele mai des întâlnite nu numai în mediul academic ci în legătură cu scrierea lucrărilor cu caracter științific, anume ghostwriting-ul.

În opinia mea, de lege ferenda, ar trebuie să se reglementeze profesia „scriitorilor-fantomă” în vederea stabilirii limitelor legale și sancționatorii ai acestora, precum și un mod de reglementare în domeniul științific pentru a se armoniza cu dreptul public, în special cu legea educației naționale din România. Apreciez că, de fapt, studenții sunt principalii vătămați ai conduitelor incorecte din instituția de învățământ superior, iar continuarea practicantilor activității ilegale de pregătire a lucrărilor la comandă nu atrage nicio sancțiune asupra lor, lăsând loc de abuzuri din cauza lacunelor din sistemul normativ.

De asemenea, consider că Etica și integritatea academică trebuie consolidată în mediul academic pentru a-i conștientiza pe cursanți (studenți) și nu numai de însemnătatea asumării normelor din regulamentele academice cât și pentru dezvoltarea unei culturi a responsabilității în munca intelectuală.

Oare studenții își imaginează că acest gen de practici, dacă s-ar întâmpla, ar putea duce, pe lângă atragerea de sancțiuni și la știrbirea reputației instituției de învățământ superior care trebuie să-și asume public răspunderea pentru calitatea activității desfășurate de membrii comunității academice?

În concluzie, în opinia mea, comportamentul onest ar trebui să fie un model de urmat pentru noi toți, studenți, profesori dar și pentru noi, simpli cetățeni.

Referințe bibliografice

- Emilia Șercan, *Deontologie academică*, Editura Universității din București, București, 2017, ISBN 978-606-16-0943-7.
- Elena Ștefan, *etică și integritate academică*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Pro Universitaria, București, 2021.
- Ruxandra Vișoiu, *Ghostwriting-ul sau „scrierile-fantomă”*, Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale nr.1/2021.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului.
- Legea educației naționale nr.1/2011, publicată în M.Of. 18 din 10 ianuarie 2011, cu modificările și completările ulterioare.
- Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor, publicată în M.Of. nr. 489 din 14 iunie 2018, cu ultima modificare prin Legea nr. 69 din 28 martie 2022, publicată în M.Of. nr. 321 din 1 aprilie 2022.

-
- Legea nr.31/1990, publicată în M.Of. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004, cu ultima modificare prin Ordonanța de Urgență nr. 195 din 2020 , publicată în M.Of. nr. 1078 din 13 noiembrie 2020.
 - OUG nr.44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, publicată în M.Of. nr. 328 din 25 aprilie 2008, cu ultima modificare prin Legea nr. 300 din 2004, publicată în M.Of. nr. 828 din 19 octombrie 2016.
 - <https://thewritingjourney.ro/resurse/ghostwriting/>, accesat la data de 20.03.2022.
 - <https://www.freelancewriting.com/ghostwriting/what-is-a-ghostwriter/>, accesat la data de 05.03.2022.
 - <https://en.wikipedia.org/wiki/Ghostwriter#Overview>, accesat la data 20.03.2022.
 - <https://www.newyorker.com/magazine/2016/07/25/donald-trumps-ghostwriter-tells-all>, accesat la data de 20.03.2022.

DREPTUL ARAB

Adriana – Elena PETRESCU
Cristian POPESCU*

Abstract

Prezenta lucrare dorește să aducă în atenția cititorilor elementele unui sistem de drept complet diferit, și anume, dreptul arab, prezentând, pe scurt, sursele principale de drept, jurisprudența, metodele prin care acestea sunt aplicate, actorii care aplică aceste legi și reguli de organizare, dar și tipurile de pedepse aplicate. De asemenea, punem accentul pe diferențele sesizabile între pedepsele aplicate bărbaților și cele aplicate femeilor, dar și pe influența puternică pe care sursele de drept citate o au în viața locuitorilor din lumea araba.

Studiul îmbină noțiunile teoretice cu părerile și comentariile făcute de presă, care a analizat situația femeilor, în principal, și modul de aplicare al legilor și impactul lor, în subsidiar.

Pe lângă sursele principale ale dreptului, am amintit și despre sursele derivate ale dreptului arab și elementele lor constitutive.

Cuvinte cheie: *Sharia, Coran,, Sunna, Hadit, Iijma.*

I. Introducere

1) Domeniul acoperit de tematica studiului este dreptul comparat, mai exact, studierea dreptului arab.

2) Este important pentru un viitor jurist să citească și să cunoască noțiuni de drept comparat pentru a se inspira, dar și pentru a o mai bună cunoaștere a sistemului de drept din alte state, formându-și astfel un sistem de cunoștințe solid.

3) Studiul a fost realizat prin mai multe metode, dintre care amintim metoda logică, metoda sistematică și metoda istorică, îmbinate pentru a forma o structură clară, concisă și ușor de înțeles.

4) Stadiul cunoașterii este încă unul de cercetare, tema aleasă fiind una amplă. Totuși, numeroase studii, cărți și articole de specialitate au fost consultate.

Este un sistem de drept tradiționalist, în care prezumțiile absolute și dogmele religioase dau sistemului islamic o mare securitate și stabilitate. Familia dreptului musulman este cu totul diferită de sistemul romano-germanic prin structură, izvoare

* Universitatea din Pitești, Facultatea de Științe Economice și Drept
Prof. Coordonator: lect. univ. Boghirnea Iulia, Universitatea din Pitești, Facultatea de Științe Economice și Drept (adresa de corespondență electronică: adrianapetrescu61@gmail.com).

și mentalitate, având o mare răspândire în Asia și Africa, fiind o continuitate a primelor legislații somero-akadiene și a legislației greco-romane. Dreptul musulman guvernează încă în ziua de astăzi circa trei sute de milioane de oameni, singura țară din lumea musulmană care a părăsit în întregime sistemul tradițional, adoptând o legislație de tip european este Turcia.

Sharia este denumirea legislației islamice.

Legea islamică derivă din Coran, elementul de bază al islamului care afirmă că nu există alți zei decât Allah și că Mohamed este profetul său. Nu este un simplu act de credință, ci o supunere completă la regulile de viață ale comunității islamice.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Surse sacre ale Legii Musulmane

A. QURAN. Cuvântul „Coran” înseamnă recitare în arabă. Include mai multe versete care stabilesc principiul că orice acțiune trebuie să se conformeze prescripțiilor islamului. Acesta a fost scris și codificat pe vremea lui Usman sau Uthman ibn Affan, cunoscut și sub numere de Al-Ghani.¹

Coranul nu este un cod, nici un monument doctrinar de natura juridică: din 6219 versete, doar 600 contin reguli de drept.

Regulile coranice sunt împărțite în 5 tipuri:

- acte obligatorii
- acte recomandate
- acte interzise
- acte nerecomandate
- acte tolerate

B. SUNNA². Înseamnă conduita și comportamentul profetului constituite din spusele și practicile sale sau aprobările sale tacite sau exprese. Este o colecție de tradiții, un cod pentru musulmanii care doresc să urmeze exemplul profetului.

Prin urmare, întrucât sunnah este rezultatul revelației, are aceeași valoare juridică ca și Coranul. Sunnah este un mijloc de a umple golurile lăsate de cuvântul confuz al Coranului. Este o sursă fundamentală a dreptului musulman. Pe scurt, nevoia de a autentifica zicerile și gesturile profetului a fost subiectul științei hadith-

¹ Era un om foarte darnic și a făcut multe acte de caritate, motiv pentru care mai era cunoscut și sub numele de Al-Ghani (cel generos). A întreprins campanii militare în urma cărora a cucerit nordul Tripolitaniei (Libia de azi), Armenia și vestul Khorasanului (Afganistanul de azi). Mormântul său se află în apropiere de Moscheea Profetului din Medina.

² Sunna (ar.: سنة sunna “conduită”, în cazul de față, conduita profetului Muhammad) se constituie din spusele și faptele profetului Muhammad, așa cum sunt ele cuprinse în hadith-uri (termen redat prin “tradiții”) pe care se bazează jurisconșulții și teologii pentru a preciza mai bine conținutul legii islamice, izvorâtă din Coran. Sunna cuprinde spusele profetului Muhammad și faptele acestuia și ale unora dintre însoțitorii săi, pe care le-a aprobat.

urilor. Cu ajutorul lor s-a cristalizat adevărul care definește Sunnah adică faptele, vorbele și aprobările tacite ale Profetului, un cod autentic de acțiune aprobat de Mohamed.

Deși din punct de vedere canonic nu sunt egale Coranului, hadith-urile au exercitat o influență la fel de mare asupra dezvoltării gândirii islamice. În hadith Mohamed este cel care vorbește, iar în Coran, Dumnezeu. În hadith, numai sensul este inspirat. În Coran, atât sensul cât și cuvântul sunt inspirate.

Jurisprudența se bazează mai întâi pe Coran, apoi pe hadith.

Hadith-urile sunt clasificate în: perfecte, bune sau slabe.

- hadithuri perfecte - cele în care sunt reuniti 2 sau mai mulți autori apreciați de toți.
- hadithuri bune - sunt cele de origine cunoscută, raportate de transmițători cunoscuți
- toate celelalte sunt slabe (de exemplu, hadithuri menite să explice, să interpreteze, să completeze versetele coran)

Surse derivate din Legea musulmană:

Când legea islamică (Coranul și Sunnah) nu este suficientă pentru a rezolva o întrebare adresată, apelăm la 2 surse complementare de reguli normative: Ijmaa și Quiass.

Ijmaa este o lucrare colectivă care provine de la verbul ajmaa (a fi de acord). Acest termen desemnează o utilizare, o normă de drept, un fapt juridic dobândit în dezbateri, deoarece întrunește unanimitate.

În drept, ijmaa înseamnă acordul savanților din aceeași perioadă asupra problemelor de religie sau asupra unei anumite probleme. Ijmaa trebuie să intervină după moartea profetului și nu în timpul vieții sale, pentru că în acest caz, dacă profetul o aprobă, ea devine Sunnah.

Quiass, desemnează raționamentul prin analogie aplicat din Coran și Sunnah pentru a rezolva o nouă problemă la care se extinde regula Sharia referitoare la o situație similară sau învecinată. Constă într-un raționament doctrinar adaptat cazului propus de un teolog.

Elementele constitutive ale Quias

AL ASL: (origine) acesta este primul element constitutiv. Este cazul prevăzut de un text care servește drept bază pentru comparație și căruia i se aplică procesul.

AL FARAA: aceasta este problema de rezolvat, neprevăzută de un text coranic și pentru care se caută să se cunoască soluția sau regula aplicabilă.

AL ILLA: motivul textului adoptat care se află identic în întrebarea de rezolvat, creând astfel analogia între cele două cazuri.

AL HOKM: este decizia legală existentă în cauza soluționată și extinderea prin analogie la cauza depusă.

Sharia a fost inițial unica sursă a dreptului tuturor țărilor arabe și musulmane. Sharia este denumirea legislației islamice.

Sharia este denumirea unei legislații islamice, inspirată:

- pe de-o parte din prescrierile Coranului, conform tradiției istorice (sunită sau șiiită) și, în cadrul acestei tradiții, conformă tradițiilor juridice majoritare ale fiecărei țări (pentru sunism – malechită, șarifită, hanafită sau oahabită, iar pentru šiism – alevită, alauită, isnașarită, druză, ibadită, ismaelită sau zaidită);
- pe de altă parte din Sunna (tradiție inspirată din povestirile despre viața profetului Mahomed și a tovarășilor săi, povestiri denumite Hadith).

Șaria se constituie în secolele VII și VIII e.n., odată cu extinderea califatului Omeiad, primul stat islamic din lume.

Sharia acoperă toate aspectele vieții, de la guvernarea unei țări sau teritoriu (sfera politică) până la viața cea mai intimă a individului (sfera privată), trecând prin viața comunităților și organizarea lor (sfera socială). Sharia este sistemul legislativ islamic derivat din Coran, cartea sacră a Islamului, precum și Sunna și Hadith - practicile și spusele profetului Mahomed.

În arabă, sharia înseamnă literalmente "calea clară, bine bătătorită spre apă".

Sharia funcționează ca un cod de viață la care toți musulmanii ar trebui să adere, inclusiv prin rugăciuni, post, donații la săraci.

Această lege are ca obiectiv să îi ajute pe musulmani să înțeleagă cum ar trebui să își trăiască fiecare aspect al vieții lor în conformitate cu dorințele profetului Mohamed.

O bună ilustrare a faptului că Sharia există și se impune ca unic izvor care alimentează legislația din toate țările de religie islamică, este, de exemplu, documentul numit "Declarația de la Cairo"³, inspirat de Universitatea Islamică Al Azhar și adoptată în august 1990 de către reprezentanții oficiali ai tuturor statelor musulmane ale lumii, grupați în organismul numit "Organizația Conferinței Islamice".

Pe planul învățământului, al politicii internaționale și al crimelor împotriva omenirii sau săvârșite prin mijloace tehnologice de asemenea, Șaria nu este compatibilă cu prevederile și organizarea de astăzi, cel puțin judecând după "Declarația de la Cairo" care precizează : "Membrii Organizației Conferinței Islamice reafirmă rolul istoric și civilizator al comunității credincioșilor musulmani

³ Declarația de la Cairo a fost data publicității pe 27 noiembrie 1943, iar un comunicat radio a fost dat pe 1 decembrie același an. Declarația sublinia intențiile aliaților pentru continuarea eforturilor militare pentru obținerea capitulării necondiționate a Japoniei.

("Umma"⁴) pe care Dumnezeu a făcut-o cea mai bună dintre națiuni și care a daruit umanității o civilizație universală și cumpănită" și adaugă în articolul 19 că : "Nu poate exista crimă și astfel nici pedeapsă, decât în măsura în care este prevăzută de Șaria", ori Coranul ne spune, de exemplu (surata 17, versetul 33), că rudele unei victime au dreptul să ucidă autorul crimei, prevedere incompatibilă cu legile unui stat modern, inclusiv majoritar musulman.

Pe 22 mai 2004, Liga Arabă a adoptat Carta Arabă a Drepturilor Omului , care a intrat în vigoare la 15 martie 2008. Carta afirmă principiile enunțate în Declarația Internațională a Drepturilor Omului - inclusiv, de exemplu, dreptul la libertatea și securitatea persoanelor, egalitatea persoanelor în fața legii, protecția persoanelor împotriva torturii, dreptul la proprietatea privată, libertatea de a practica religia și libertatea de întrunire și asociere pașnică.⁵

În același timp, Carta nu interzice pedepsele crude, inumane sau degradante, nu reușește să extindă drepturile către cetățeni în multe domenii și autorizează restricții privind libertatea de gândire, conștiință și religie care depășesc ceea ce este considerat permis în conformitate cu drepturile internaționale ale omului. lege. Mai mult, Carta renunță la multe aspecte importante ale drepturilor la discreția legislației naționale - de exemplu, pedeapsa cu moartea împotriva copiilor și drepturile bărbaților și femeilor în căsătorie .

În plus, Carta afirmă principiile enunțate în Declarația de la Cairo din 1990 privind drepturile omului în Islam, o declarație a statelor membre ale Organizației Conferinței Islamice care oferă o perspectivă islamică asupra drepturilor omului și afirmă că toate drepturile și libertățile menționate în declarație sunt supuse Șari'ah, sau legea islamică.

În consecință, deși folosind un limbaj universalist asemănător cu cel găsit în Declarația Internațională a Drepturilor Omului, cartă arabă este impregnată de o „particularitate islamică”. De asemenea, exprimă îngrijorarea arabă cu privire la disputele teritoriale dintre Israel și palestinieni. Astfel, controversatul său articol 2, prevede că toate formele de rasism, sionism și ocupație și dominație străine constituie un impediment pentru demnitatea umană și o barieră majoră în calea exercitării drepturilor fundamentale ale popoarelor; toate aceste practici trebuie să fie condamnate și trebuie să fie eforturile desfășurate pentru eliminarea lor.

⁴ Umma (în arabă أمة umma) este comunitatea musulmanilor întemeiată de profetul Muḥammad la Medina; comunitatea credincioșilor musulmani. De asemenea, astăzi înseamnă la arabi, comunitatea arabă în general, interferând uneori cu noțiunea de waṭan (patrie). Credința unică, practicile rituale unice, legislația unică definesc apartenența la o comunitate unică, numită umma. Cuvântul arab umma este pus de către unii în legătură cu umm (mamă) și este interpretat, astfel, ca referindu-se la o "comunitate matrice".

⁵ <https://materiale.pvgazeta.info/utilizator-193/carta-araba-privind-drepturile-omului-si-poporul.ht> ml (consultat pe 03.03.2022).

Carta prevede, de asemenea, alegerea unui Comitet de experți în domeniul drepturilor omului format din șapte persoane, care este împuternicit să solicite și să studieze rapoarte și să prezinte propriile sale constatări comisiei. Cu toate acestea, în cartă nu sunt specificate alte instituții sau proceduri de monitorizare a drepturilor omului. În acest sens, precum și altele, sistemul arab al drepturilor omului se compară defavorabil cu omologii săi europeni, interamericani și africani.

Ce este legea Sharia și cum se aplică

Legea Sharia este o interpretare strictă a legii islamice, fiind derivată atât din Coran, cât și din Fatwa, deciziile cărturarilor islamici, scrie BBC. Legea Sharia își propune să îi ajute pe musulmani să înțeleagă cum ar trebui să conducă fiecare aspect al vieții lor în conformitate cu dorințele profetului Mohamed. În multe situații, pedepsele sunt extreme, în special față de femei.

Originea legii Sharia este legată de dezvoltarea credinței islamice în perioada profetului Mohamed.

Legea Sharia împarte infracțiunile în două categorii generale: infracțiunile „hadd”, care sunt infracțiuni grave cu pedepse stabilite, infracțiunile „tazir”, unde pedeapsa este lăsată la aprecierea judecătorului.

Infracțiunile hadd includ furtul, care poate fi pedepsit prin amputarea mâinii infractorului, și adulterul, care poate aduce pedeapsa cu moartea prin lapidare. Nu toate țările musulmane adoptă sau aplică astfel de pedepse pentru infracțiunile hadd, iar atitudinile față de astfel de infracțiuni variază.

Apostazia, sau lepădarea de credință, este o problemă foarte controversată în lumea musulmană, fiind, de asemenea, pedepsită cu moartea. Învățații musulmani implicați în societățile occidentale susțin că inclusiv în Coran scrie că nu există „nicio constrângere” în ceea ce privește religia.

ONU s-a pronunțat împotriva morții prin lapidare, spunând că „reprezintă tortură, pedeapsă crudă, inumană, degradantă”. Organismele internaționale și grupurile pentru drepturile omului au ridicat problema respectării drepturilor omului în legea Sharia.

Legea Sharia este aplicată în mai multe zone, cum ar fi micul regat Brunei, Arabia Saudită sau Pakistan.

În provincia Aceh din Indonezia, singura provincie din țară cu cea mai mare populație musulmană, Sharia este aplicată cu strictețe. Oamenii sunt biciuiți în public de fiecare dată când încalcă prevederile, cum ar fi dacă beau alcool, pariază la jocuri de noroc sau au relații sexuale în afara mariajului.

La fel ca orice sistem juridic, punerea în practică a legii Sharia este complexă și depinde în totalitate de calitatea și formarea judecătorilor.

Juriștii islamici emit îndrumări și hotărâri, care se numesc fatwa⁶.

Există cinci școli diferite de drept Sharia, patru doctrine sunnite, Hanbali, Maliki, Shafi'i și Hanafim, și o doctrină șiiită, Shia Jaafari. Cele cinci doctrine diferă prin modul în care interpretează textele din care derivă legea Sharia.

Când au condus ultima oară țara, între 1996 și 2001, talibanii, care au revenit la putere în Afganistan după campania fulgerătoare din ultima săptămână, au impus legea Sharia, dar cu o interpretare radicală a legii islamice. Afganii se tem acum că legea va fi reimpusă, în ciuda „deschiderii” afișate de liderii insurgenți în conferințele de presă sau în declarațiile oficiale ale purtătorilor de cuvânt.

De-a lungul timpului, talibanii au susținut și introdus noi pedepse, pe baza legii Sharia. Execuțiile celor bănuți de adulter, de exemplu, erau publice, pe stadioane. De asemenea, drepturile femeilor au fost îngădite până la limita degradării umane.

CNN-News18 a citat câteva din legile „medievale” care au funcționat în regimul taliban trecut:

- femeile nu ar trebui să fie văzute pe stradă nesupravegheate, fără o rudă de sânge sau fără a purta burka, îmbrăcămintea care le acoperă întregul corp.
- niciun bărbat nu ar trebui să audă pașii unei femei, astfel că pantofii cu toc înalt nu ar trebui să fie purtați
- vocea unei femei nu ar trebui să fie auzită de un necunoscut, astfel nu trebuie să vorbească tare în public
- femeile nu au voie să privească pe stradă din casă
- femeilor li se interzice fotografierea, filmarea sau ca imaginea lor să apară în reviste, ziare, la radio sau televiziune
- femeile nu au voie să apară la balcoane și nici să poarte bijuterii
- acestea nu au voie să-și vopsească unghiile și își vor pierde un deget dacă o vor face
- fetele nu au voie să meargă la școală, iar școlile pentru fete vor fi închise

Postul de limbă engleză din India a dat și câteva exemple de pedepse brutale impuse de talibani asupra femeilor: În luna octombrie 1996, unei femei i s-a tăiat vârful degetului mare, deoarece se dăduse cu lac de unghii pe degete.

⁶ În religia musulmană, o fatwā (în arabă فتوى) este o opinie pe teme religioase privind legea islamică emisă de un ulama (învățat musulman). Ea are scopul de a clarifica deiferite probleme. În islamul sunnit, o fatwā nu este obligatorie pentru nimeni, pe când în islamul șiiit poate fi considerată de un individ ca obligatorie, în funcție de relația pe care o are cu respectivul ulama. Numele celui care emite o fatwā este acela de muftiu. În schimb, persoana care cere o fatwā se numește mustafti. Cu timpul, muftiatul a devenit o instituție în adevăratul sens al cuvântului. Dacă o fatwā nu inovează în vreun fel, atunci ea este o simplă decizie. O fatwā conține în general detaliile raționamentului unui lider islamic, de regulă în raport cu un caz particular, și sunt considerate precedent de musulmanii legați de acel lider, inclusiv de viitorii muftii. De multe ori, o fatwa se prezintă sub forma unui simplu răspuns la o întrebare.

Conform Radio Sharia, în decembrie 1996, 225 de femei din Kabul au fost reținute și pedepsite pentru încălcarea codului de îmbrăcăminte al Shariei.

Cine și cum dă sentințele

Ca orice sistem legislativ, legea Sharia este complexă, iar practicarea sa se bazează în întregime pe calitatea și pregătirea experților săi.

Juriștii Sharia emit recomandări și hotărâri. Fatwa este o recomandare considerată o hotărâre oficială.

Interpretarea legii islamice este de asemenea nuanțată potrivit culturii locale și obiceiurilor, ceea ce înseamnă că Sharia ar putea diferi în funcție de zone.

Care sunt cele mai dure pedepse sub legea Sharia

Cărturarii islamici spun că Sharia este în principal un cod de etică comportamentală și despre credință și caritate, dar o parte a ei tratează infracțiunile.

Legea Sharia împarte infracțiunile în două categorii generale: hadd, care sunt infracțiunile grave prevăzute cu un set de pedepse stabilite, și tazir, unde pedeapsa este lăsată la aprecierea judecătorului.

Infracțiunile Hadd includ furtul, care sub cea mai strictă interpretare poate fi pedepsit prin amputarea mâinii infractorului. Trebuie să fie multe dovezi pentru aplicarea pedepselor Hadd.

Unele state în care se aplică legea islamică adoptă sau aplică pedepse pentru infracțiuni hadd, iar sondajele au sugerat că atitudinile musulmanilor față de pedepsele dure pentru astfel de infracțiuni variază foarte mult.

III. Concluzii

1) Pentru realizarea acestui articol, au fost consultate numeroase cărți, studii de specialitate, jurisprudență și s-a studiat importanța jurisprudenței în dreptul arab.

2) Din studiul făcut, a reieșit că ar exista, totuși, surse de drept mai permissive, care ar permite transformarea sistemului de drept arab dintr-un sistem rigid într-un sistem flexibil, însă existența acestor surse este doar formală, acestea nefiind aplicate.

3) Dat fiind faptul că tema este una extrem de amplă, volumul de informații este unul mare, fapt pentru care, în viitor, ar putea fi aduse mai multe exemple relevante pentru aplicarea surselor de drept, dar și referitoare la cazuri în care pedepsele aplicate au fost prea dure, cazuri în care cei care aplică legea au fost abuzivi, etc. De asemenea, ar fi interesant de realizat un studiu istoric mai aprofundat al subiectului, pentru a obține o altă perspectivă.

Referințe bibliografice

- https://ro.unionpedia.org/i/Organiza%C8%9Bia_Cooper%C4%83rii_Islamice - Site consultat la data de 3.12.2021 ora 13.00.
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Umma> - Site consultat la data de 5.12.2021 ora 10.00
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Drepturile_omului_%C3%AEn_Arabia_Saudit%C4%83 - Site consultat la data de 5.12.2021 ora 10.00.
- <https://ro.ripleybelieves.com/major-religions-practised-in-united-arab-emirates-8669> - Site consultat la data de 4.12.2021 ora 20.15
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Fatw%C4%81> - Site consultat la data de 4.12.2021 ora 21.00.
- 1. Lawrence Rosen, Islam and the Rule of Justice: Image and Reality in Muslim Law and Culture - University of Chicago Press; Illustrated edition (March 13, 2018) , 288 pagini
- 2. Lynn Welchman, Women and Muslim Family Laws in Arab States: A Comparative Overview of Textual Development - Amsterdam University Press (September 15, 2007), 240 pagini
- 3. Maurice Bucaille, La Bible, le Coran et la science: les Écritures saintes examinées à la lumière des connaissances - Seghers (1 mai 1976), 268 pagini
- 4. Henri Mottez, L'évangile, le coran, les versets qui les séparent, les deux visages de l'islam - Henri Mottez (3 mai 2002), 181 pagini
- 5. Islamic Sharia Law – Ibriam Mohamud (August 15, 2011), 884 pagini
- 6. Grigore George, Coranul , traducere din limba araba - Herald (2018), 512 pagini.
- 7. Angheliescu Nadia, Introducere in Islam – Polirom Hexagon (2014), 224 pagini.

EVOLUȚIA CONCEPȚIILOR DESPRE STAT ÎN FILOSOFIA VESTICĂ

Ana BANU*

Abstract

Această lucrare urmărește să exploreze succint evoluția concepțiilor despre stat în doctrinele filosofice ale lumii vestice, analizând influențele contextului social-politic și cultural al marilor perioade din istoria omenirii - Antichitatea, Evul Mediu, Epoca modernă și Epoca contemporană - asupra percepției conceptului de stat în filosofie. Cercetând deopotrivă lucrările filosofilor a căror percepție a statului este abordată în acest referat, și surse adiacente lucrărilor originale, am avut, în realizarea acestei lucrări, obiectivul de a crea o sumară axă cronologică a transformărilor și metamorfozelor suferite de către conceptul de entitate statală de-a lungul istoriei civilizației, o evoluție ce poartă indubitabil semnul timpurilor și al nevoilor societății. De la rădăcinile statului așa cum îl cunoaștem astăzi, din Grecia Antică, la concepția infuzată de caracterul roman, de fascinația pentru datorie și onoare care transpare din lucrările lui Cicero, la putere ca drept divin în cadrul statului, așa cum reiese din filosofia medievală europeană, profund marcată de creștinism, la nașterea concepțiilor liberale asupra politicii în Epoca modernă, și până la controversata teorie a „poziției originale” din filosofia politică a zilelor noastre, această lucrare încearcă să transpună, în manieră condensată, o mică istorie a ideii de stat.

Cuvinte cheie: istoria filosofiei, filosofie politică, teoria generală a dreptului, stat, politologie.

I. Introducere

Preocuparea milenară a umanității pentru filosofie este deopotrivă un indicator al bunăstării într-o anumită societate și o mărturie a aspirației permanente spre mai bine, spre o formă de organizare statală mai eficientă, spre o societate ideală a bunului și a justului.

Filosofia, cu precădere filosofia politică, s-a preocupat, de-a lungul istoriei, cu studiul statului și al mecanismelor sale care pun în funcțiune nenumăratele relații sociale din interiorul comunității umane. Încă din vremea Antichității, gândirea filosofică a acordat o atenție specială subiectului statului, întrucât forma de

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: anal43674@univnt.ro) Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Cornelia Ene-Dinu (cdinu@univnt.ro).

organizare a oamenilor, viața colectivității se răsfrânge asupra tuturor aspectelor vieții individuale.

II. Concepții despre stat în filosofia antică

Antichitatea a fost perioada cuprinsă între apariția scrierii în cadrul primelor civilizații și începutul Evului Mediu. De-a lungul Antichității marile civilizații și-au dezvoltat propriile principii sociale, arta, credința și chiar filosofia, creând o perioadă de aur a societății umane incipente, ai cărei teoreticieni au deschis calea filosofiei politice observând exercițiul pur al naturii umane în parcursul primelor forme de organizare a comunităților.

Platon

Filosofia Greciei antice a fost profund marcată de contextul său politic – la răsăritul civilizației metropolitane, când ordinea socială căpăta un nou scop, mai înalt, de a menține în echilibru o rețea elaborată de orașe-stat și colonii cu populații diversificate, când societatea greacă a vremurilor descoperea importanța dinamicii individ-colectivitate.

Platon a fost unul dintre cei mai mari filosofi ai Greciei antice și fondatorul Academiei din Atena. Dialectica sa a lăsat moștenire unul dintre cele mai grăitoare laitmotive ale culturii umane, alegoria peșterii, o fidelă observație a societății și a rolului filosofului, valabilă până în zilele noastre și prezentă atât în cultura noastră, cât și în valorile consensuale în spiritul cărora ne guvernăm societatea.

Platon, în două dintre operele sale – în „Republica” și în „Legile” – tratează în mod direct problematica originii și naturii statului. În „Republica” statul se naște din nevoia oamenilor de ajutor, și se poate defini în stadiu incipient ca societatea în care oamenii se stratifică în mod natural în clase specializate, fiecare având scopul de a satisface o anumită necesitate a comunității. În „Legile”, însă, Platon abordează originile statului în manieră istorică, pragmatică, speculând că orașele, și, ulterior, statele, s-au format prin alăturarea mai multor familii primitive în triburi, care, mai apoi, s-au alăturat în orașe.¹

Concepția lui Platon asupra statului ia în considerare, de asemenea, și natura lui, principiile pe care le întrupează și pe care le apără, și, mai ales, locul dualității dreptate-nedreptate, just-injust, în sistemul complex de relații sociale din interiorul statului.²

Pentru a trata, așadar, atât subiectul prezenței acestei dualități în interiorul statului, cât și pentru a critica funcționarea statului din vremea sa, Platon descrie

¹ Ferrari, L., *The Origin of the State according to Plato* în *Laval théologique et philosophique*, Université Laval, 1956, p. 12(2), 145–151.

² Hegel, G. W. F., *The Philosophy of Plato* în *The Journal of Speculative Philosophy*, Penn State University Press, Vol. 4, Nr. 3 (1870), p. 225-268.

forma ideală a statului ca fiind o republică ce conține trei clase distincte de cetățeni – artizani, auxiliari și regi-filosofi. În acest stat nu există sclavi, și nici discriminare bazată pe gen. Fiecare clasă posedă attribute proprii, înnăscute. Statul ideal al lui Platon este condus de cei din clasa regilor-filosofi, care posedă atât din naștere, cât și ca urmare a unei îndelungi și riguroase educații, capacitatea de a lăsa în urmă apetitul lor, lăcomia pur umană după gratificare de felurite naturi, și pornirile spiritului, pentru a governa doar cu sufletul. Forma statului care ar fi adus ordine în filosofia lui Platon este o proiecție a interiorității umane. La Platon, felul în care suntem concepuți ne depășește acțiunile proprii și liberul arbitru, și lucrează și asupra felului în care ne organizăm comunitățile. Dreptatea și nedreptatea, discutate de nenumărate ori în dialogurile lui Platon, sunt aproape de nedistins pentru un artizan, dominat de apetitul său, de dorință, de lăcomie, sau pentru un auxiliar, care acționează doar conform spiritului său de datorie, iar pentru a le distinge în imaginea amplă a unei cetăți este necesară o bună înțelegere și observare a însuși sufletului uman.

Un stat bun, la Platon, este o reflexie fidelă și elevată a structurii inerente minții umane.

Un stat injust, pe de altă parte, este, în concepția sa, un stat ale cărui structuri au fost îmbibate de principiile dezechilibrate conexe apetitului și spiritului. El descrie patru forme pe care le poate îmbrăca un stat defectuos: timocrația, oligarhia, democrația și tirania.

Timocrația e descrisă ca o formă a statului bazată pe onoare, cu datoria ca unic stimulent pentru populație, ceea ce duce la sporirea avântului cetățenilor de a acționa exclusiv în virtutea dorințelor proprii de a atinge bunăstarea.

Oligarhia este consecința trecerii prin timocrație a unui stat – în statul oligarhic descris de Platon, în mentalitatea colectivă bunăstarea economică și onoarea devin sinonime, demoralizând pe cei care sunt destinați să servească orașul și creând un rift între bogați și săraci ce poate duce doar la creșterea infracționalității.

Democrația este următoarea etapă, născută atunci când cei mulți și săraci răstoarnă pe cei puțini și bogați prin revolte.

Ultimul stadiu al statului în dezechilibru este tirania, care survine atunci când cetățenilor li se acordă prea multe libertăți golite de conținut. Societatea se va stratifica în clasa dominantă, clasa muncitoare și clasa săracă, iar cea din urmă va suferi atât de pe urma conflictelor dintre primele două, cât și de pe urma reprezentanților săi care vor fi corupți odată ce trec în clasa conducătoare și cunosc puterea și bogăția.³

³ Martin, R., *The Ideal State In Plato's "Republic"* în *History of Political Thought*, Imprint Academic Ltd., Vol. 2, Nr. 1 (1981), p. 1-30.

Dialectica lucrărilor lui Platon a evidențiat, așadar, organizarea statului ca alegoria supremă a minții umane, scoțând în evidență binecuvântarea și, totodată blestemul, propriei noastre umanități, însetată după virtute dar și profund coruptibilă.

Cicero

Marcus Tullius Cicero a fost un om politic, funcționar public, avocat și orator roman, care a trăit între 106 î. Hr. și 43 î. Hr.. Opera sa reprezintă o frescă a spiritului cetățenesc roman și a filosofiei traiului la Roma și surprinde încercarea sa, ca om al culturii și al politicii deopotrivă, de a insufla elitelor romane principii juste în contextul crizelor politice de dinainte de instaurarea Imperiului.

Spiritul de orator și darul elocinței care caracterizează discursul lui Cicero transpar și în lucrările sale scrise. În „Despre îndatoriri” și „Despre stat” Cicero, sub aparența reiterării principiilor stoicismului, creează în fapt o nouă frescă filosofică a mecanismului statal.

Statul roman este, prin prismă filosofică, cu nimic diferit de oricare altă asociere, de un parteneriat între cetățeni; este menținut de consimțământul îndelungat al acestora de a pune anumite lucruri în comun și de a-și atrage îndatoriri personale pentru binele public.

Definiția pe care Cicero o oferă în „*De re publica*” caracterizează statul ca pe o „tovărășie”, o asociere, un parteneriat al cetățenilor, concept care surprinde cu fidelitate atitudinea romană față de onoare și de spiritul de datorie cetățenească. În concepția lui Cicero, statul ia naștere prin opțiunea continuă și conștientă pe care cetățenii o fac pentru binele colectiv asupra binelui individual; binele colectiv, în percepția sa, este un fundal esențial pentru dezvoltarea personală, fără de care nici oamenii excepționali din naștere nu pot să-și exercite cu adevărat potențialul.

Deși întreaga sa operă este infuzată de principiile eticii de tip stoic, Cicero prețuia filosofia doar în măsura în care aceasta putea fi utilă politicii – filosofia este necesară unei guvernări juste.⁴

Diferența fundamentală dintre *polis* și *civitas* transpare în „Despre stat”: unde *polis*-ul grecesc are o formă de organizare variabilă, flexibilă, ambiguă, teoretizată întru perfecțiune până în cele mai fine detalii, *civitas* se folosește de postulamentul oferit de *polis*, și adaugă un prim plan al experienței romane, care să acorde scheletul ideologic al organizării statului la spiritul unui alt popor.⁵

O altă particularitate a originalității lui Cicero în „Despre stat” este folosirea termenului *populus* cu dublă însemnătate: prin *populus* se referă, pe de o parte, la

⁴ Asmis, E., The State As A Partnership: Cicero's Definition of "Res Publica" In His Work "On The State" în History of Political Thought, Imprint Academic Ltd, Vol. 25, Nr. 4 (2004), p. 569-598.

⁵ Wynne, J. P. F. Cicero's Skepticism, Skepticism: From Antiquity to the Present în Bloomsbury Academic, 2018, p. 93.

totalitatea cetățenilor romani, iar, pe de altă parte, la o mulțime specifică ce exclude aristocrația senatorială. Această mulțime, acest popor care-și dorește doar *panem et circenses* deține, în concepția lui Cicero, posibilitatea de a preschimba ordinea inerentă statului cu haosul. Punerea dreptății și a puterii în posesia acestei categorii specifice a poporului roman ar naște o putere a poporului de neoprit, degenerativă, care ar îndepărta organele statului de acel consens atât de important pentru orânduirea romană.⁶

Concepția lui Cicero asupra statului conține aparența unei ordini imperturbabile, a unei comuniuni utile între cetățeni, laolaltă cu substratul real al spectrului tumultului social care ar putea oricând să izbucnească și să degradeze iremediabil mecanismul fin și echilibrat al puterii. La Cicero, statul este un consens perpetuu între părți, între cetățeni, care se angajează să respecte aceleași legi și să lucreze pentru binele public; acești cetățeni sunt buni, *boni*, atâta timp cât își respectă obligațiile și contribuie la bunăstarea comunității, iar dacă acest pact este încălcat, asocierea, „tovărășia”, sunt dizolvate. Cicero observă tendințele ascunse ale societății romane și pune în evidență ideea necesității victoriei continue a celor buni împotriva celor subversivi.

III. Concepții despre stat în filosofia medievală

Filosofia medievală cuprinde filosofia Europei Occidentale în timpul Evului Mediu. Consensusul în rândul istoricilor este că perioada filosofiei medievale a început cu Sfântul Augustin și s-a încheiat la nașterea lui Descartes. Gândirea filosofică medievală în ce privește politica este profund influențată, ca întreaga doctrină a vremii, de creștinism. Scopul filosofiei politice a gravitat în mod natural către pragmatism, sub presiunea alternanței crizelor sociale și economice și a perioadelor de relativă înflorire, către influențarea evenimentelor publice. Atât acest nou scop, cât și influența religiei, care a adus elemente extra-filosofice în politologia vremii, au determinat apariția unor schimbări în imaginea statului în filosofia medievală.

Augustin de Hipona

Augustin de Hipona, numit și Augustinus de Thagaste, Sfântul Augustin la catolici, și Fericitul Augustin la ortodocși, a fost un *doctor ecclesiae*, un Învățător al Bisericii, un episcop și filosof care a trăit între anii 354 și 430. Trăind în perioada de tranziție dintre Antichitate și Evul Mediu timpuriu, lucrările sale au fost asimilate filosofiei medievale. Este unul dintre cei mai importanți teologi și filosofi creștini, deschizând o nouă eră a filosofiei și punând bazele unor argumente logice în

⁶ Cicero, M. T., *Despre stat*, Colecția Clasicii Literaturii Universale, Editura Univers, , 1973, p. 43-104.

sprijinul veridicității creștinismului care aveau să influențeze teologia timp de secole după moartea sa.

„Cetatea lui Dumnezeu”, scrisă pentru a alina pe creștini după jefuirea Romei de către vizigoți, în 410, abordează subiecte precum necesitatea suferinței celor drepti, existența răului și a păcatului, păcatul originar, ordinea divină, totodată elaborând o nouă teorie asupra existenței statului și realizând o exegeză a Scripturii menită să readucă speranța reconstruirii în rândul creștinilor.⁷

Cetatea lui Dumnezeu se află în opoziție cu cetatea pământească; pentru a deveni cetățean în *civitate* *Dei*, omul trebuie să trăiască iubind pe Dumnezeu și doar pe El, chiar cu prețul autoconservării. Doar acela va cunoaște fericirea adevărată, care nu există în afara Cetății lui Dumnezeu. Influența lucrărilor lui Platon, cât și admirația pe care Sfântul Augustin i-o purta lui Cicero transpar în această lucrare prin tangențele cu demonologia platoniciană și cu tradiția politică romană.

În spirit platonician, ambele orașe, atât cel divin, cât și cel pământesc, sunt guvernate de o ierarhie ale cărei straturi au o permeabilitate minimă, iar ambele populații sunt mânate de același scop general – pacea politică. Statul, la Sfântul Augustin, în forma sa cea mai virtuoaasă, este realizabil doar conform idealurilor creștine.⁸ Modelul divin poate fi implementat pe pământ, iar obiectivul său este „iubirea”, un bine universal, al tuturor cetățenilor, care poate fi atins doar prin dedicarea tuturor divinității.

În concepția sa, în obiectivul unui stat sunt înscrise nu doar natura acestuia, principiile sale și moralitatea cetățenilor săi, ci și destinul aceluia stat, căderea sau longevitatea sa. Astfel, romanii mânați de onoare și de glorie erau mai puțin susceptibil de a fi condamnați decât, de pildă, imperiile orientale împinse numai de pofta lor nestăvilită pentru putere pură. Obiectivul unui stat lumesc care să asigure siguranța și stabilitatea cetățenilor săi cel mai eficient este pacea, iar creștinii sunt datori să lucreze pentru binele statelor în care se găsesc, chiar dacă sub conducători păgâni. Pentru Augustin de Hipona, această datorie a cetățenilor creștini ai oricărui state nu numai ar fi contribuit la răspândirea creștinismului, dar ar fi adus toate statele mai aproape de pacea politică, de scopul cel mai apropiat de imaginea divină.

În „Cetatea lui Dumnezeu” Sfântul Augustin creează opoziția celor două cetăți pentru a pune în evidență neajunsurile politicii lumești, însă fără să propună o soluție în „alb-negru” a îndepărtării de modelul divin. Statul – colectivitatea, traiul laolaltă și efortul comunitar – este singura șansă pe care o are umanitatea de a se apropia de Dumnezeu.

⁷ Tornau, C., *Saint Augustine* în *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed.).

⁸ BeDuhn, J. D., *Augustine's Manichaean Dilemma 2: Making a Catholic Self*, University of Portland, 2010, p. 6.

Toma d'Aquino

Toma d'Aquino a fost un călugăr, filosof și preot catolic, care a trăit între anii 1225 și 1274. Susținător al teologiei naturale, Toma d'Aquino a fondat o nouă școală de gândire, la granița dintre filosofie și teologie, numită thomism. Ideile formulate de el, mai ales în ce privește etica, filosofia politică și legea naturală, au influențat sau au stârnit controverse în filosofie până în zilele noastre, plasându-l în rândul celor mai influenți teologi creștini.

În a sa „*Summa theologiae*”, Toma d'Aquino abordează și problematica guvernării juste, a legilor, a statului și a stării sale naturale, contrazicând pe Fericitul Augustin, care ar fi susținut că înaintea înfăptuirii Păcatului Strămoșesc, natura umană nu ar fi tins spre nicio formă de organizare. Toma d'Aquino susține că natura umană poartă înscrisă nevoia de conducere, și deci, o formă de *dominium* trebuia să fi existat în concepția oamenilor chiar de dinainte de a cunoaște păcatul. Pentru Toma d'Aquino, politica este naturală și posibilă de obținut fără coerciție, prin acceptarea de către cei mai puțin înțelepți a guvernării celor mai înțelepți, deci izvorând din cunoașterea propriilor slăbiciuni.⁹

De asemenea, în aceeași lucrare, distinge între patru feluri de legi necesare: legea eternă, legea divină pozitivă, legea naturală, și legea umană.

În ceea ce privește proprietatea, Toma d'Aquino îi recunoaște importanța, reiterând principiile vechilor stoici – legea naturală, maniera de a trăi care se poate descoperi prin rațiune naturală, inerentă umanității, ne permite să ne folosim de lucruri, însă ideea de proprietate depășește simpla posibilitate de folosință, și presupune, mai departe, posibilitatea de a exclude pe ceilalți de la a folosi un lucru, puțință asigurată de legea umană.¹⁰

Statul ideal în concepția sa este o reunire de trăsături ale democrației, ale monarhiei și ale oligarhiei, cu particularitatea că Toma d'Aquino recunoaște că datoria de a asculta de conducători nu este universală. Acceptă că, în general, datoria de a respecta legea și statul nu poate fi eludată, dar observă că, dacă o lege umană este injustă, nu e pe deplin o lege, și atunci nici nu poate fi impusă ca atare.

IV. Concepții despre stat în filosofia modernă

Filosofia modernă a purtat însemnele vremurilor: renașterea tumultuoasă a Europei, apariția Iluminismului, descoperirea altor civilizații în Americi și schimbările fără precedent în plan politic și social au adus necesitatea schimbării fundamentale a gândirii filosofice.

⁹ Kilcullen, J., Robinson, J., *Medieval Political Philosophy* în *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2019 Edition), Edward N. Zalta (ed.).

¹⁰ Blair, P., *Reason and Faith: The Thought of Thomas Aquinas* în *The Dartmouth Apologia*, 2013.

Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau a fost un filosof, scriitor și compozitor elvețian care a influențat gândirea iluministă și ale cărui idei se regăsesc în principiile și schimbările introduse de Revoluția franceză din 1789. A trăit între anii 1712 și 1778, iar lucrările sale „Discurs asupra inegalității” și „Contractul social” au constituit adevărate pietre de temelie pentru gândirea politică modernă.

Statul, la Rousseau, reprezenta puterea centralizată necesară conviețuirii, dar nu în sensul forței supraumane de coerciție care să concureze cu natura umană înclinată spre haos, ci în sensul unei structuri spre care firea umană să tindă de la sine. Teoria sa converge cu cea a lui Hobbes doar în privința necesității centralizării; Rousseau consideră că oamenii sunt inerent buni, și că bunătatea este mai degrabă practică în starea naturală decât în forma centralizată de organizare a societății, unde survine pericolul corupției.¹¹

Totuși, teoria sa a „contractului social” a introdus concepte revoluționare în concepția asupra statului. Statul, este, așadar, în perspectiva sa, un contract, un pact încheiat între oameni cu scopul de a fonda societatea civilă, dar cu prețul renunțării la „dreptul natural”, la starea naturală, incipientă a societății despre care Rousseau spune că reprezenta exercițiul cel mai simplu și mai eficient al bunătății omenești. Oamenii sunt aduși laolaltă de scopul comun de a fonda societatea civilă atât întru autoconservare, cât și pentru menținerea libertății. Libertatea, la Rousseau, nu poate exista pe deplin fără garanția unui stat.¹²

Statul ideal expus în „Contractul social” este condus de oameni prin reprezentanți, însă Rousseau face o distincție calitativă importantă între guvernare și suveranitate: suveranitatea aparține imuabil poporului, este garantată de legi și reprezintă „rama” pentru realizarea libertății colective sub tutela statului, iar guvernarea este exercitată de magistrați, de cei instruiți și aleși în mod direct și democratic, a căror datorie este să implementeze dorințele poporului, vocea voinței colective. Astfel, în acest model de stat, subordonarea cetățenilor nu reiese din coerciție sau teamă de autoritate, ci din încuviințarea deciziilor luate de conducători – întrucât ei sunt actanții voinței colective, luând decizii care să reflecte aceasta, individul de rând va respecta de bunăvoie cele ce i se impun pentru că va fi în totalitate de acord cu ele.

Statul, la Jean-Jacques Rousseau ridică problema complexității funcționării sale, care poate pune în pericol natura inerent bună a oamenilor și care o poate face să se piardă de-a lungul transferului de putere de la cetățean la reprezentant. El observă, pentru prima dată în istoria filosofiei politice, profunzimea și importanța consimțământului celor guvernați, observând că doar omogenizarea voinței colective poate să asigure respectarea dorințelor individuale.

¹¹ Damrosch, L., *Jean-Jacques Rousseau* în *The New York Times*, 2005.

¹² Lang, T., *Rousseau and the Paradox of the Nation-State*, History Open Access Publications, 2018.

John Stuart Mill

John Stuart Mill a fost un filosof, economist și funcționar public englez, cunoscut ca fiind unul dintre cei mai influenți reprezentanți ai liberalismului clasic. A trăit între 1806 și 1873 și a fost un susținător al utilitarismului, doctrină propusă de predecesorul său, Jeremy Bentham.

Libertatea individuală, în concepția sa, se putea găsi de multe ori în opoziție cu controlul exercitat de stat și limitările aferente.

În „Despre libertate”, Mill explorează limitele puterii și necesitatea impunerii lor. Mill vede mecanismul puterii, guvernarea, ca având posibilitatea de a încălca libertatea individuală, și, deci, atrage atenția asupra necesității de a limita puterea care poate fi exercitată de către cei care conduc asupra indivizilor.¹³

În stat, în percepția sa, singura circumstanță în care puterea poate fi exercitată asupra unui individ este dacă acesta îi pune în pericol pe ceilalți (enunțând ceea ce el numește „*the harm principle*”, principiu care exclude pe cei incapabili de *self-governance*, de autoguvernare, precum copiii sau cei suferind de diverse condiții care-i fac incapabili de a înțelege societatea).

De asemenea, în cadrul statului, libertatea și autoritatea se manifestă ca forțe concurente, mereu în tensiune, fapt ce determină nevoia oamenilor de a beneficia de libertate socială pentru a fi protejați de acea *tyranny* inevitabilă care survine, mai devreme sau mai târziu, în interiorul statului, fie în rândurile celor aflați la putere, fie în rândurile celor guvernați, prin intermediul „tiraniei majorității”.¹⁴

Mill scoate în evidență avantajele acordării unor libertăți și drepturi politice indivizilor, care să reprezinte anumite imunități pe care oamenii de rând să le poată invoca în cazul abuzurilor puterii, punând accent pe importanța limitării acesteia.

Statul construit de Mill în „*On Liberty*” este un stat menit să respecte raționamentul individual al cetățenilor, cu încrederea că cetățenii pot lua decizii potrivite pentru a se guverna singuri și pentru a-și alege reprezentanți, care să intervină doar atunci când binele întregii societăți este periclitat, un stat al cărui progres este strâns legat de nivelul de libertate individuală și de oportunitatea de a avea dialog social (condiție necesară progresului social), un stat în care sufragiul femeilor să fie norma și în care discriminarea pe fond rasial să fie minimă, în care să nu existe cenzură și în care să nu se aducă în niciun fel atingere liberului arbitru.

John Stuart Mill s-a îndepărtat de linia utilitarismului, chiar dacă a dezvoltat ideile propuse de Bentham introducând o distincție calitativă între plăceri, pentru a tempera modelul social înaintat de predecesorul său¹⁵, însă contribuția sa în sfera dreptății sociale și a ideii de libertăți fundamentale cetățenești ca nucleu al statului

¹³ Mill, J. S., *Despre libertate*, Colecția 12 Cărți despre lumea în care trăim, Editura Humanitas, 2017 p. 48.

¹⁴ Mill, J. S., *op.cit.*, 67.

¹⁵ Sandel, M. J., *Justice: What's the right thing to do?*, Penguin Books Ltd, 2010, p. 48-53.

a marcat gândirea contemporană și transparență până în zilele noastre în anumite politici.

V. Concepții despre stat în filosofia contemporană

Filosofia contemporană reflectă tumultul fără precedent al vremurilor noastre, poartă urma șocului social adus de tehnologizarea alertă, fiind influențată de diversificarea economică și politică și, totodată, de avântul pentru armonizare suprastatală al zilelor noastre. Filosofia politică contemporană s-a îndreptat, așadar, către sfera drepturilor omului și a garantării lor și a relației arhaice dintre individ și stat, care a căpătat o nouă accepție în prezent.

John Rawls

John Bordley Rawls a fost un filosof și politolog american liberal, care a trăit între anii 1921 și 2002. A publicat în 1971 lucrarea „*A Theory of Justice*”, considerată a fi reprezentarea reînvierii filosofiei politice normative în secolul al XX-lea. Imaginea statului în viziunea sa a constituit, pe de o parte, un diagnostic fidel al neajunsurilor realității politice contemporane, dar și un punct de referință atât pentru oameni politici, cât și pentru filosofi ai școlii liberalismului egalitar, punând bazele doctrinei așa-zisului „stat-providență”.

Conceptul său de *original position*, poziție originară a oamenilor la crearea ideii de stat și de guvernare, constă în metafora unui consiliu compus din întreaga specie umană, în care oamenii să fi decis principiile statului, cu precădere principiile care să guverneze inegalitățile existente sau apărute inevitabil în societate, de dincolo de ceea ce se numește vălul ignoranței, *the veil of ignorance*, care să-i facă orbi la propriile caracteristici care ar putea constitui, de cealaltă parte a vălului, criterii de discriminare. Rawls ridică problematica inegalităților și argumentează că doar din poziția originară, de dincolo de vălul ignoranței, când nu putem lua în considerare propriul avantaj sau propriul privilegiu, suntem pe deplin îndreptățiți să ne exprimăm asupra funcționării statului.¹⁶

Statul, la Rawls, prin excelență un liberal egalitarist, necesită introducerea a două principii: principiul libertății și principiul diferenței. Principiul libertății este cel conform căruia o serie de libertăți minime individuale sunt necesare pentru orice formă a societății – drepturi precum dreptul de asociere, libertatea de exprimare și dreptul la opinie, dreptul la conștiință, drepturile democratice. Principiul diferenței se referă la interpretarea conceptului de egalitate societală astfel încât să le fie garantat și celor mai privilegiați membri ai societății, dar și celor mai puțin privilegiați, cei marginalizați, accesul la oportunități.¹⁷ În percepția lui Rawls un stat eșuează dacă acordă aceleași facilități tuturor cetățenilor; deciziile statului trebuie

¹⁶ Rawls, J. B., *A Theory of Justice*, Belknap Press, 1999 p. 3-87.

¹⁷ Sandel, M. J., *Justice: What's the right thing to do?*, Penguin Books Ltd, 2010, p. 149-160.

să fie luate în spiritul poziției originare ipotetice, cu intenția de a compensa pentru inegalitățile care survin în mod inevitabil în societate.

Astfel, în teoria sa asupra statului, John Rawls se preocupă de o structură de bază a principiilor morale necesare unui stat just, mai degrabă decât de specificitatea formei de guvernământ, evidențiind rolul crucial al dreptății în tabloul conducerii politice.

Michael Joseph Sandel

Michael J. Sandel este un politolog american născut în 1953, renumit pentru critica sa asupra teoriei dreptății rawlsiene. Viziunea sa asupra statului aparține școlii comunitariste, așadar punând accent pe importanța și pe inalienabilitatea relației dintre individ și comunitate.

Dezvoltând direcția propusă de Rawls, Michael Sandel argumentează că o etapă a sinelui în care omul să fie complet desprins de valorile comunității sale este imposibilă, și, deci, poziția originară nu poate fi decât un argument pitoresc, dar care nu ia în considerare imposibilitatea omului de a fi pe deplin desprins de natura sa socială, imposibilitatea existenței unui *true, unencumbered self* (un sine adevărat, degrevat de realitățile sociale).¹⁸

Statul nu poate aduce atingere, dar nici exploata relația strânsă dintre individ și comunitate, în concepția lui Michael Sandel. Alipirea la o comunitate și legăturile sociale aferente acestei relații apar, pentru oameni, chiar de dinainte de a se naște – de pildă, legăturile de familie dintre copil și părinții săi, care există și au efecte încă de dinaintea nașterii copilului, ceea ce determină masele de oameni să fie sceptice față de măsurile rigide ale conducerii, inevitabil afectată de aceleași relații proprii comunitare. El argumentează în cartea sa „*Justice: What’s the right thing to do?*” că dreptatea este, în spirit liberal, piesa centrală a organizării unui stat, dar și esențialmente un sistem care să acomodeze diferitele direcții și credințe sociale.¹⁹

Statul este obligat să acomodeze aceste diferite apartenențe sociale, sub amenințarea revoltei, iar, în cadrul său, dreptatea esențială este înainte de toate una politică, și nu morală sau metafizică, pentru a putea asigura conviețuirea comunităților.

VI. Concluzii

Un leitmotiv al evoluției concepțiilor despre stat în doctrinele filosofiei este dreptatea, fie înțeleasă ca o virtute necesară oricărui cetățean, fie ca o datorie divină, ca o trăsătură inerentă oamenilor sau absolut necesară conviețuirii oamenilor, dar artificială; concepțiile despre stat rezumate coincid doar asupra caracterului esențial

¹⁸ Sandel, M. J., *Liberalism and the Limits of Justice*, Cambridge University Press, 1998, p. 120-168.

¹⁹ Sandel, M. J., *Justice: : What’s the right thing to do?*, Penguin Books Ltd, 2010, p. 6-17.

al dreptății în stat, indiferent de natura acesteia sau de principiile ce guvernează statul.

Statul este, prin excelență, domeniul filosofiei politice, interpretat, reformat și înfățișat de fiecare dată într-o altă perspectivă, cu o altă fațetă către ochiul atemporal al filosofului care-l scrutează în virtutea aspirației umane de îmbunătățire, și totuși, legat de fiecare dată de drept, de justete.

Studiul filosofiei, cu precădere studiul filosofiei politice, așadar, ne oferă satisfacția de a vedea, din poziția privilegiată de urmași ai tuturor numelor ilustre de filosofi, un fir roșu în speranța care a supraviețuit, înscrisă adânc în natura noastră, prin încercările grele aduse de trecerea timpului și de tulburările istorice ale societății noastre. Această speranță respiră prin reiterarea aproape ritmică ce apare de-a lungul istoriei filosofiei a necesității unui stat ca garant al dreptății – suntem oameni, iar lupta noastră și căutarea noastră pentru ce e just, drept, ne-a purtat și ne va purta mai departe, ca pe niște eroi homerici, *in spe*.

În concluzie, evoluția concepțiilor despre stat de-a lungul istoriei filosofiei surprinde un aspect inamovibil al naturii umane și oferă o perspectivă cuprinzătoare asupra doctrinelor moștenite de statele contemporane și asupra longevității și impactului unor principii de filosofie politică.

Referințe bibliografice

- Asmis, E., The State As A Partnership: Cicero's Definition of "Res Publica" In His Work "On The State" în History of Political Thought, Imprint Academic Ltd, Vol. 25, Nr. 4, 2004;
- BeDuhn, J. D., Augustine's Manichaeism Dilemma 2: Making a Catholic Self, University of Portland, 2010;
- Blair, P., Reason and Faith: The Thought of Thomas Aquinas în The Dartmouth Apologia, 2013;
- Cicero, M. T., Despre stat, Colecția Clasicii Literaturii Universale, Editura Univers, , 1973;
- Damrosch, L., Jean-Jacques Rousseau în The New York Times, 30 octombrie 2005;
- Ferrari, L., The Origin of the State according to Plato în Laval théologique et philosophique, Université Laval, 1956;
- Hegel, G. W. F., The Philosophy of Plato în The Journal of Speculative Philosophy, Penn State University Press, Vol. 4, Nr. 3, 1870;
- Kilcullen, J., Robinson, J., Medieval Political Philosophy în *The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Winter 2020 Edition, 2020*;
- Lang, T., Rousseau and the Paradox of the Nation-State, History Open Access Publications, 2018;
- Martin, R., The Ideal State In Plato's "Republic" în History of Political Thought, Imprint Academic Ltd., Vol. 2, Nr. 1, 1981;
- Mill, J. S., Despre libertate, Colecția 12 Cărți despre lumea în care trăim, Editura Humanitas, 2017;
- Rawls, J. B., A Theory of Justice, Belknap Press, 1999;

- Sandel, M. J., *Justice: What's the right thing to do?*, Penguin Books Ltd, 2010;
- Sandel, M. J., *Liberalism and the Limits of Justice*, Cambridge University Press, 1998;
- Tornau, C., Saint Augustine in *The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Summer 2020 Edition, 2020*;
- Wynne, J. P. F. *Cicero's Skepticism, Skepticism: From Antiquity to the Present* in Bloomsbury Academic, 2018.

LOCAȚIILE SECRETE DE DETENȚIE – VIDUL ABISAL AL DREPTURILOR OMULUI

Beatrice Maria RĂDUCAN*

Abstract

De o mult prea lungă perioadă de timp cuvântul „secret” este rostit alături de „drepturile omului”. Care este legătura dintre acestea? Răspunsul aduce în discuție o problemă extrem de sensibilă și controversată: centrele secrete de detenție. Deși nu știm cu adevărat ce presupun aceste locații, o certitudine există: aceea că înființarea unor astfel de locații reprezintă o negare absolută a drepturilor fundamentale ale omului. Lucrarea de față încearcă să răspundă la întrebări deranjante pe plan diplomatic și care adesea sunt evitate. Pentru a putea obține răspunsuri la asemenea întrebări, voi analiza scopul creării acestor locații, care sunt infracțiunile sau împrejurările ce transformă o persoană într-un prizonier al acestor centre de detenție, de ce nu este recunoscută existența unor astfel de închisori, care sunt drepturile încălcate ale deținuților, precum și în ce constau relele tratamente la care aceștia sunt supuși.

Cuvinte cheie: centre secrete de detenție, drepturi fundamentale, tortură, tratamente inumane și degradante, Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

I. Introducere

Lucrarea de față are în vedere un subiect rareori abordat și oficial neconfirmat, și anume centrele secrete de detenție, al căror caracter clandestin le plasează în afara sferei dreptului, iar mistificarea adevărului cu privire la existența acestora trezește suspiciuni serioase referitoare la încălcări grave ale drepturilor fundamentale ale omului, săvârșite la adăpostul misterului ce le învăluie.

Doresc să analizez acest subiect din diferite perspective, astfel că lucrarea va fi tratată atât din punct de vedere constituțional, penal și, cel mai important, din punct de vedere uman.

Având în vedere poziția de negare a serviciilor de informații față de acest subiect, datele cu privire la acesta sunt clasificate, problema nefiind confirmată de către agențiile statale. Pe cale de consecință, nu există documente oficiale pe care să întemeiez prezenta lucrare, însă documentarea pe care am realizat-o în

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: beatenovici@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Valentina Bărbățeanu (valentina.barbateanu@univnt.ro) și lect. univ. dr. Andrei Muraru (andrei.muraru@univnt.ro).

vederea redactării acesteia se bazează pe surse a căror veridicitate este dincolo de orice îndoială și anume hotărârile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin care au fost condamnate statele pe teritoriul cărora s-a aflat că există aceste închisori, printre care, din nefericire, se numără și România. Lucrarea va mai avea ca sursă de documentare și informații furnizate în mass-media.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Scopul înființării închisorilor secrete

“Programul de detenție și interogare al CIA” a fost autorizat în secret de administrația George W. Bush în 2002, la câteva luni după semnarea de către președintele Bush a unui memorandum ce autoriza CIA să captureze, să interogheze și săucidă responsabilii de rang înalt ai Al-Qaida din lume.¹

Aparent, amenințarea teroristă este cea care a dat naștere unor astfel de locații. Ținând cont de numărul mare și în continuă creștere al persoanelor ce se alătură grupurilor anarhiste, extremiste sau fundamentalist religioase, lupta serviciilor cu această problemă s-a îngreunat, iar securitatea cetățenilor a fost din ce în ce mai greu de asigurat.

După tragicul eveniment din 11 septembrie 2001, când turnurile gemene World Trade Center au fost distruse de către membrii grupării Al Qaeda prin deturnarea a două avioane și direcționarea acestora spre clădirile pline de oameni, numărul atacurilor teroriste a crescut, astfel că și interesul de a preveni aceste carnagii s-a amplificat. După această dată, CIA a creat un program în cadrul Centrului pentru Combaterea Terorismului (“CCT”) pentru a plasa în detenție și a interoga teroriști, în locațiile din străinătate. Pe lângă acesta a mai fost creat “Programul privind deținuții de mare importanță” (“Programul DMI”/ “*High-Value Detainee Interrogation Group*”) sau „Programul de predare, detenție și interogare” („Programul PDI/ “*Detention and Interrogation Program*”). O descriere detaliată a programului DMI pe baza materialelor care au fost puse la dispoziția Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Al Nashiri împotriva Poloniei la data pronunțării hotărârii (8 iulie 2014) se regăsește la pct. 47-71 din respectiva hotărâre. Aceste materiale au inclus documente clasificate ale CIA date publicității în versiuni obscurate în 2009-2010. Țările care au găzduit astfel de centre de detenție au fost nominalizate doar prin inițiale sau atribuindu-li-se nume de coduri culoare și doar o mică parte dintre aceste documente au fost declassificate.²

¹ <https://www.mediafax.ro/externe/analiza-ce-se-stie-despre-programul-de-detentie-si-interogare-al-cia-date-metode-si-locul-inchisorilor-secrete-13711239>.

² CEDO, CAUZA AL NASHIRI ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

<http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Al-Nashiri-%C3%AEmpotriva-Rom%C3%A2niei.pdf>.

Un alt factor ce a condus la apariția acestor închisori secrete este conturat de către actele de contraspionaj și diversele metode de trădare a statului, aceasta fiind concluzia generală ce se desprinde din vasta literatură de specialitate și din numeroasele surse de informație care au prezentat, de-a lungul timpului, multitudinea de fațete ale acestui fenomen.

Deși, în prezent, acestea s-ar părea că sunt principalele motive ale existenței locațiilor secrete de detenție, povestea începe cu mult înaintea evenimentelor din 2001 de la World Trade Center, după cum voi arăta în continuare.

2.2. Operațiunea Condor

Operațiunea Condor³ a fost o campanie de represiune politică și teroare de stat susținută de Statele Unite, care implică operațiuni de spionaj și asasinarea oponentilor. A fost implementat oficial în noiembrie 1975 de către dictaturile de dreapta din Conul Sudic⁴.

În timpul celei de-a zecea conferințe a armatelor americane din 3 septembrie 1973, generalul brazilian Breno Borges Fortes a propus extinderea parteneriatelor și colaborărilor dintre diferitele servicii secrete pentru a combate comunismul și orice scop subversiv.⁵

Între anii 1975-1977, numeroase națiuni, printre care Argentina, Brazilia, Uruguay și Chile, au recurs la utilizarea locurilor secrete de detenție pentru a-și atinge scopul, acela de a înlătura adversarii lor ce promovau ideologia comunistă.

Acest război ideologic a dus la crime în masă împotriva oponentilor pe linie politică, după cum arată și Arhivele terorii, documente descoperite în anul 1992 de către judecătorul José Augustín Fernández. Arhivele detaliate descriau cum forțele militare alături de serviciile secrete din Chile, Argentina, Uruguay, Paraguay, Bolivia și Brazilia au răpit, torturat și asasinat în secret mii de sud-americieni.

Deși au fost alocate din partea SUA sume substanțiale pentru realizarea acestui plan politic atât pentru instruirea și aprovizionarea militară, pregătirea și organizarea serviciilor de informații, cât și pentru transmiterea informațiilor referitoare la cele mai eficiente practici de tortură a prizonierilor și disidenților, mulți cred că această alianță a fost ordonată direct de guvernul Washington.⁶

Operațiunea Condor, mai sus descrisă, demonstrează, așadar, că actualele centre secrete de detenție nu sunt o invenție contemporană. Ideea inițială, care a

³ https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Condor.

⁴ „Conul Sudic” este o regiune geografică a Americii de Sud, situată la sud de Tropicul Capricornului. În termeni de geografie politică, acesta cuprinde în mod tradițional Argentina, Chile, Paraguay și Uruguay. În sensul cel mai strict, include doar Argentina, Chile și Uruguay. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Conul_Sudic).

⁵ https://koaha.org/wiki/Operazione_Condor.

⁶ Idem.

inspirat într-un mod nefast crearea în prezent a acestor zone de aneantizare a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, își are originea într-o epocă anterioară, marcată de intense tulburări politice.

2.3. De ce este negată existența acestor locații?

Conform Associated Press, în închisorile clandestine, denumite de americani, în termeni militari, “locații negre” (*black sites*), prizonierilor nu li se aduce la cunoștință acuzația pentru a-și putea construi o apărare, sub aspect juridic, nu au dreptul la un recurs, la eventuala eliberare pe cauțiune sau prin ordin judecătoresc, practic nu pot să beneficieze de un proces complet și echitabil.⁷ Acest mod de operare este chiar factorul care evidențiază legătura dintre cuvântul “secret” și “drepturile omului”. Faptul că aceste locații funcționează clandestin, utilizând diferite metode de interogare prin care încalcă numeroase drepturi ale omului, ridică serioase semne de întrebare.

De-a lungul timpului au circulat numeroase zvonuri privind tortura și diverse tratamente inumane sau degradante aplicate “deținuților fantomă”, însă administrația americană a evitat să clarifice această situație.

Odată cu apariția imaginilor cu deținuții maltratați de către soldații americani în închisorile Abu Ghraib (Irak) și Guantanamo (Cuba), întreaga lume a aflat o mică parte din ceea ce serviciile secrete încercau să ascundă. Acest eveniment a condus la un scandal uriaș în rândul americanilor, având loc numeroase procese și chiar demiteri.⁸

După acest scandal, americanii au decis ca Europa de Est să fie, pe viitor, gazda locurilor secrete de detenție.

Tom Malinowski, directorul unei organizații americane pentru Apărarea Drepturilor Omului, a făcut declarații cu privire la acest subiect spunând “Suntem ferm convinși că asemenea structuri există cel puțin în România și Polonia”.⁹

Deși este o informație neconfirmată oficial, România și Polonia se pare că erau locațiile preferate, locații în care suspecții Al Qaeda erau interogați de membrii CIA.¹⁰

Thomas Hammarberg, fostul Comisar pentru Drepturile Omului din cadrul Consiliului European, a susținut că “Un centru de detenție clandestin al CIA a fost deschis lângă București, la 23 septembrie 2003, imediat după închiderea facilității din Polonia. Este cunoscut faptul că cel puțin un deținut important a fost transferat

⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Black_site.

⁸ https://www.hotnews.ro/stiri-presa_regionala_arhiva-1728593-penitenciare-cia-romania.htm.

⁹ https://www.hotnews.ro/stiri-presa_regionala_arhiva-1728593-penitenciare-cia-romania.htm.

¹⁰ Idem.

direct pe aeroportul Băneasa, la miezul nopții. Operațiunile CIA au continuat apoi în România mai bine de doi ani”.¹¹

Raportul Marty din 2007 a menționat numele unor înalți funcționari care „au cunoscut, au autorizat și sunt răspunzători pentru rolul României în operațiunea desfășurată de CIA «în afara zonei de război» prin centre secrete de detenție pe teritoriul României în perioada 2003-2005”. Doi dintre cei numiți în raport, respectiv fostul președinte al României, Ion Iliescu și fostul consilier prezidențial pentru securitate națională, Ioan Talpeș, câțiva ani mai târziu, în interviurile pentru Spiegel Online din 2014 și 2015, au făcut declarații publice referitoare la operațiunile de predare ale CIA.¹²

Fostul președinte Ion Iliescu a recunoscut aprobarea unui astfel de centru CIA în România spunând “În acel moment, mie, ca președinte, acea solicitare nu mi s-a părut mare lucru. Eram aliați (...), nu am intrat în detalii. Dacă aș fi știut ce se putea face acolo, răspunsul nu ar fi fost pozitiv.”¹³

Thomas Hammarberg a făcut referire și la închisoarea din Polonia, deschisă la 5 decembrie 2002, atunci când au fost aduși de la Bangkok, pe aeroportul Szymany, deținuții Abu Zubaydah și Abd Al-Nashiri.

2.4. Rolul Curții Europene a Drepturilor Omului în clarificarea problematicei locațiilor secrete de detenție

Devoalarea existenței centrelor secrete de detenție și a condițiilor în care acestea erau organizate și funcționau, aflate în totală contradicție cu ideea de asigurare și respectare a drepturilor omului, s-a realizat în modul cel mai obiectiv și rațional grație jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului care, de la înălțimea autorității sale judiciare incontestabile, a statuat cu privire la caracterul neconvențional al atitudinii statelor pe teritoriul cărora astfel de centre au fost înființate.

Hotărârile CEDO evidențiază existența acestor închisori secrete prin următoarele cazuri asupra cărora a statuat:

• **El-Masri împotriva „Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei”** - 13 decembrie 2012 (Marea Cameră)

Cauza privea plângerile unui resortisant german de origine libaneză, conform cărora fusese victima unei operațiuni secrete de „predare”, în cursul căreia a fost arestat, ținut în izolare, interogată și supus unor rele tratamente într-un hotel din

¹¹ <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-10026332-romania-deschis-centru-detentie-clandestin-cia-langa-bucuresti-cel-putin-detinut-important-fost-transferat-direct-aeroportul-baneasa-miezul-noptii-thomas-hammarberg.htm>.

¹² CEDO, Cauza Al Nashiri împotriva României, pct. 244, 245 și 262.

<http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Al-Nashiri-%C3%A2mpotriva-Rom%C3%A2niei.pdf>.

¹³ <https://www.mediafax.ro/social/dosar-inchisorile-secrete-ale-cia-un-mister-la-aproape-zece-ani-de-la-dezvaluirea-existentei-lor-14145737>.

Skopje, timp de 23 de zile, fiind transferat ulterior agenților CIA (Agenția Centrală de Informații), care l-au dus într-un centru secret de detenție din Afganistan, unde a fost supus altor rele tratamente timp de peste patru luni.

• **Al Nashiri împotriva Poloniei și Husayn (Abu Zubaydah) împotriva Poloniei - 24 iulie 2014**

Aceste două cauze priveau acuzațiile de tortură, rele tratamente și detenție secretă a doi bărbați suspecți de acte de terorism. Ambii reclamânți au susținut că au fost ținuți în „locația neagră” a CIA din Polonia.

• **Nasr și Ghali împotriva Italiei - 23 februarie 2016**

Această cauză a avut ca obiect „predarea extraordinară” – răpirea de către agenți ai CIA, cu cooperarea unor resortisanți italieni – a imamului egiptean Abu Omar și transferul acestuia în Egipt, urmat de detenția secretă a acestuia în locația respectivă, timp de mai multe luni.

• **Abu Zubaydah împotriva Lituaniei - 31 mai 2018**

Această cauză privea afirmațiile reclamantului potrivit căroră Lituania a admis ca Agenția Centrală de Informații a Statelor Unite (CIA) să îl transporte pe teritoriul său, în baza programului secret de predare extraordinară, și a permis ca acesta să fie supus unor rele tratamente și unei detenții arbitrare într-o „locație neagră” de detenție a CIA. De asemenea, s-a plâns că Lituania nu a desfășurat o anchetă efectivă în ceea ce privește acuzațiile sale.

• **Al Nashiri împotriva României - 31 mai 2018**

Reclamantul din această cauză risca să primească pedeapsa capitală în SUA pentru pretinsul rol jucat de acesta în atacuri teroriste. Cauza privea afirmațiile reclamantului potrivit căroră România a admis ca Agenția Centrală de Informații a Statelor Unite (CIA) să îl transporte pe teritoriul său, în baza programului secret de predare extraordinară, și a permis ca acesta să fie supus unor rele tratamente și unei detenții arbitrare într-o „locație neagră” de detenție a CIA.¹⁴

2.5. Constatările Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza *Al Nashiri împotriva României*, soluționată prin hotărârea definitivă din 31 mai 2018

Cauza a vizat, în esență, analiza susținerilor reclamantului Abd Al Rahim Husseyn Muhammad Al Nashiri, resortisant saudit, de origine yemenită, considerat de autoritățile SUA ca fiind unul dintre cei mai importanți lideri Al'Qaeda și suspectat în cazul atacurilor cu bombă săvârșite în anii 2000 și 2002 asupra unor nave maritime, mai exact asupra distrugătorului purtător de rachete ghidate *USS Cole*, aparținând Marinei Statelor Unite ale Americii, când au fost uciși 17 marinari americani și răniți alți 40 de membri ai personalului, și asupra petrolierului francez

¹⁴ https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Secret_detention_ROM.pdf.

MV Limburg, când un membru al echipajului a fost ucis și alți doisprezece au fost răniți, iar aproximativ 90 000 de barili (14 000 m³) de petrol s-au scurs în Golful Aden din Yemen.

Plângerile formulate de reclamantul Al Nashiri au fost referitoare la detenția secretă și tortura la care a pretins că a fost supus în timpul operațiunilor de predare extraordinară de către autoritățile Statelor Unite ale Americii.

În urma unei examinări extrem de minuțioasă a datelor cauzei referitoare la reclamantul-victimă, a unei analize deosebit de complexe și a unei interpretări coroborate a unui volum uriaș de documente secretizate, obscure și desecretizate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a ajuns la concluzii dureroase în ceea ce privește contribuția conștientă a statului român la crearea, pe teritoriul său, a unui centru secret de detenție.

Astfel, Curtea a considerat ca fiind stabilite dincolo de orice îndoială rezonabilă următoarele¹⁵:

- a. România a cunoscut natura și scopul activităților CIA de pe teritoriul său la momentul faptelor;
- b. România a cooperat la pregătirea și desfășurarea operațiunilor CIA de predare, detenție secretă și interogare pe teritoriul țării prin încheierea unui acord cu CIA pentru găzduirea Centrului de detenție Black, permițând CIA să folosească spațiul aerian și aeroporturile țării și disimulând deplasările aeronavelor folosite pentru predări, punând la dispoziție logistică și servicii, asigurând securitatea centrului CIA și a transportului echipelor CIA și al deținuților pe cale rutieră;
- c. Având în vedere cunoștințele sale despre caracterul și scopul activităților CIA de pe teritoriul țării și implicarea sa în desfășurarea acelui program, România știa că, prin faptul că a permis ca CIA să țină în detenție persoane suspectate de terorism pe teritoriul național, le expunea pe aceste persoane unui mare risc ca acestea să fie supuse unor tratamente contrare Convenției.

Este adevărat că, în evaluarea experților – pe care Curtea o admite – autoritățile române nu au cunoscut detalii despre ceea ce se întâmpla cu exactitate în interiorul Centrului de detenție Black și nu au fost martore la tratamentele la care erau supuși deținuții CIA. Funcționarea centrului de detenție era în întregime în mâinile și sub controlul CIA. Personalul CIA era cel care era responsabil pentru condițiile fizice ale încarcerării, interogatoriile, interogatoriile scurte, relele tratamente și torturile aplicate deținuților.¹⁶

Cu toate acestea, în temeiul art. 1 - *Obligația de a respecta drepturile omului* din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, coroborat cu art. 3, potrivit căruia „*Nimeni nu poate fi supus torturii, nici*

¹⁵ Pct. 589 din Hotărârea din 31 mai 2018, pronunțată în cauza Al Nashiri împotriva României.

¹⁶ Pct. 677, paragraful 1 din Hotărârea din 31 mai 2018, pronunțată în cauza Al Nashiri împotriva României.

pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”, România era obligată să ia măsuri destinate să garanteze că persoanele aflate sub jurisdicția sa nu sunt supuse torturii, nici tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, inclusiv relexor tratamente aplicate de persoane fizice.¹⁷

În pofida obligației pe care i-o impunea Convenția, România, din motive practice, a înlesnit întregul proces pentru funcționarea Programului DMI pe teritoriul său, a creat condițiile pentru desfășurarea acestuia și nu a făcut nicio încercare de a stopa desfășurarea lui. Așa cum s-a constatat anterior, având în vedere propriile cunoștințe referitoare la activitățile CIA rezultate din complicitatea României la Programul DMI, dar și în baza informațiilor accesibile publicului despre tratamentele aplicate în contextul „războiului împotriva terorismului” persoanelor suspectate de terorism aflate în custodia SUA, autoritățile – chiar dacă nu au avut văzut ori nu au participat la relexor tratamente specifice și abuzurile la care a fost supus reclamantul și alți deținuți DMI – trebuie să fi fost la curent cu existența unui risc major de tratamente contrare art. 3 în centrul de detenție CIA aflat pe teritoriul României¹⁸.

În consecință, Curtea a apreciat că România, având în vedere „consimțământul tacit și complicitatea” la Programul DMI, trebuie privită ca fiind responsabilă pentru încălcarea drepturilor reclamantului în temeiul art. 3 din Convenție săvârșită pe teritoriul său.¹⁹

2.6. Tratamentul deținuților din centrele secrete

Game largi de tehnici de interogare sancționate prin lege au fost concepute pentru a «disloca» psihologic deținutul, pentru a-i maximiza sentimentul de vulnerabilitate și neputință și pentru a-i reduce sau elimina dorința de a rezista [...] în efortul de a obține informații secrete esențiale”. Multe dintre aceste tehnici de tortură, prezentate în detaliu în raportul Senatului american, au fost documentate în memorandumuri confidențiale ale Ministerului Justiției în 2002 și 2005.²⁰

Potrivit Raportului CIA din 2004, în august 2002, Departamentul de Justiție al SUA a transmis CIA un aviz juridic de stabilire a 10 „tehnici avansate de interogare” specifice („TAI”), care, aplicate persoanelor suspectate de terorism, nu încălcau interdicția torturii.

Tehnicile includ, în mod ascendent al gradului intensității:

(1) Măsuri standard (adică fără aplicarea de presiune fizică sau presiune psihologică substanțială): raderea părului (shaving); dezbrăcarea completă

¹⁷ Idem, pct.677, paragraful 2.

¹⁸ Idem, pct.677, paragraful 3.

¹⁹ Idem, pct.677, paragraful 4.

<http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Al-Nashiri-%C3%AEmpotriva-Rom%C3%A2niei.pdf>.

²⁰ <https://www.businessmagazin.ro/actualitate/principalele-tehnici-de-tortura-folosite-de-cia-in-inchisorile-secrete-13713018>.

(stripping); purtarea de scutece (diapering) (în general pentru perioade care nu depășesc 72 de ore); acoperirea capului cu un sac (hooding); izolarea; zgomot alb sau muzică la volum sonor ridicat (la un nivel de decibeli care să nu afecteze auzul); lumină sau întuneric în mod continuu; mediu rece, neconfortabil; restricționarea dietei, inclusiv aport caloric redus (suficient pentru a menține starea generală de sănătate bună); încătușarea în poziție verticală, în poziție șezut sau în poziție orizontală; udarea cu apă; privarea de somn (până la 72 de ore).

(2) Măsuri avansate (cu aplicarea de presiune fizică sau presiune psihologică care depășește cele de mai sus): atragerea forțată a atenției; imobilizarea feței; palmuire insultătoare (facială); lovitură abdominală cu palma (abdominal slap); purtarea prelungită de scutece; privarea de somn (peste 72 de ore); poziții de stres: în genunchi, cu corpul înclinat înainte sau înapoi ori sprijinit cu fruntea de perete; izbirea de perete; încarcerarea într-un spațiu strâmt (cutii de încarcerare) și simularea înecării cu apă.

De exemplu, în perioada iunie-august 2002, palestinianul Abu Zubaydah a fost "ținut în izolare timp de 47 de zile, fără să fie interogat", dezvoltând raportul. Tehnica a fost și mai înspăimântătoare: Abu Zubaydah a fost plasat într-o cutie de mărimea unui sicriu timp de 11 zile, și într-o cutie de dimensiuni mai reduse timp de 29 de ore, unde a continuat să fie interogat. Deținutul a fost amenințat cu insecte, pe care anchetatorii le introduceau în cutie, informându-l însă că înțepăturile nu vor fi nici mortale și nici dureroase.

Într-o altă cauză, o versiune mai puțin obscurată a transcrierii ședinței organizate de Tribunalul pentru examinarea statutului de combatant (*Combatant Status Review Tribunal*) de la Guantánamo, reclamantul Al Nashiri a descris tratamentul la care a fost supus în custodia CIA, de la momentul capturării sale în noiembrie 2002, până la transferul său la Guantánamo, în septembrie 2006:

„Din momentul în care am fost arestat în urmă cu cinci ani, m-au torturat încontinuu. Aceste fapte s-au petrecut în timpul interogatoriilor. Odată mă torturau într-un fel, altă dată mă torturau în mod diferit.

Fiind spânzurat, capul era în sus și picioarele îndreptate în jos. Am fost ținut spânzurat aproape o lună. Îți faci nevoile și ești spânzurat cu capul în jos și te îneci și te lovești de pereți. Am multe cicatrici, dacă îmi rad părul de pe cap. Dacă îmi rad părul, cicatricile vor deveni evidente.

Ce altceva vreau să mai povestesc? Eram dezbrăcat complet. Am dormit direct pe jos aproape o lună. S-au întâmplat multe lucruri. Făceau atât de multe lucruri. Ce altceva au mai făcut?

Era o cutie de jumătate de metru pe jumătate de metru. Avea doi metri înălțime. Mă băgau de obicei în cutie. Am stat în acea cutie aproape o săptămână și nu puteam face nimic. Mi se umflaseră picioarele. Unghiile aproape îmi căzuseră, pentru că stăteam în picioare prea mult timp. Mi-au făcut atât de multe lucruri. Atât de multe lucruri. Ce altceva au mai făcut?

Treaba asta a durat aproape șase luni. Și apoi a început un alt mod de tortură. Îmi puneau ceva în mâncare că să-mi simt corpul epuizat. Înainte de a fi arestat, puteam alerga 10 kilometri. Acum, nu pot merge mai mult de zece minute. Nervii mi s-au atrofiat. Și corpul mi s-a atrofiat. Obișnuiau să-mi pună întrebări și după aceea anchetatorul obișnuia să râdă. Și, dădeam de regulă răspunsul pe care îl știam. Și, dacă nu răspundeam despre ce am auzit, obișnuia să-mi pună ceva ciudat în mâncare. Și, după ce mâncam, mă simțeam, hmm, ciudat. Și revenea și începea să-mi vorbească. Îți spune că ți-a pus ceva în mâncare. Neagă, dar stă cu spatele la cameră. Și; eu stau cu fața spre cameră și el îți spune astea, camera e pornită. Nu poate să nege nimic.

Trebuie să recunoști ce îți spunem noi. Și obișnuiam să spun, ce să recunosc? Obișnuiau să pună până și întrebări despre politică. Una era despre soluția la problema americanilor în Irak. Nu sunt eu ministrul afacerilor externe americane să răspund la asemenea întrebări. Așa că ei continuau și îmi puneau ceva în mâncare. Am îndurat toate astea peste doi ani. Lucrurile nu s-au oprit acolo. Atât de multe lucruri s-au întâmplat. Nu pe scurt, asta e în realitate ce s-a întâmplat.”²¹

Am reprodus aceste declarații ale reclamantului Al Nashiri pentru că evocă într-o manieră impresionantă și zguduitoare tratamentele inumane pe care acesta, probabil la fel ca alți deținuți, le-au îndurat pe perioada încarcerării în aceste centre secrete. Descrierile realiste ale suferinței fizice și psihice la care a fost supus denotă practici care nu sunt tolerabile într-un stat de drept, fiind în totală contradicție cu principiile fundamentale ale justiției și cu ideea umanismului, care trebuie să transpară în orice acțiune statală, chiar și în cele coercitive.

Curtea a statuat următoarele:

(1) Deținuții trebuie să aibă parte de un proces complet și echitabil ca oricare alt deținut.

(2) Autoritățile trebuie să acționeze cu imparțialitate și promptitudine, limitându-se strict la procedură în vederea asigurării unui proces complet și echitabil în privința acuzațiilor, înlăturând probele considerate nerelevante și prevenind orice ingerință inutilă sau întârziere.

(3) Să organizeze proceduri publice, cu excepția cazului în care autoritatea împuternicită să facă numiri sau ofițerul care prezidează completul de judecată decide altfel (...).

Curtea a mai reținut că, în cazul în care o persoană formulează o plângere întemeiată conform căreia a suferit un tratament contrar art. 3 în timp ce se afla sub controlul unor agenți ai statului pârât sau, în mod similar, ca urmare a faptelor săvârșite de funcționari străini cu consimțământul tacit sau complicitatea statului respectiv, articolul menționat, coroborat cu obligația generală a statelor

²¹ CEDO, CAUZA AL NASHIRI ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

<http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Al-Nashiri-%C3%AEmpotriva-Rom%C3%A2niei.pdf>.

contractante în temeiul art. 1 din Convenție, prin care se recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție, impune în mod indirect efectuarea unei anchete oficiale efective. Această anchetă trebuie să fie în măsură să conducă la identificarea și - după caz - pedepsirea persoanelor responsabile. Altminteri, interdicția legală generală a torturii și a tratamentelor și pedepselor inumane ori degradante ar fi lipsită de efect în practică, în pofida importanței ei fundamentale, și ar fi posibil ca în unele cazuri agenții statului să abuzeze de drepturile celor aflați sub controlul lor în condiții de impunitate virtuală.²²

2.7. Concluziile Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Al Nashiri împotriva României, soluționată prin hotărârea definitivă din 31 mai 2018

În urma unei analize foarte ample și laborioase, instanța europeană de contencios a drepturilor omului a condamnat România pentru încălcarea unui număr semnificativ de prevederi ale Convenției, hotărând, cu titlu definitiv, următoarele:

- sub aspect procedural, a fost încălcat art. 3 din Convenție având în vedere că statul pârât nu a efectuat o anchetă efectivă privind acuzațiile reclamantului de încălcări grave ale Convenției, inclusiv tratamente inumane și detenție nedezvăluită;
- sub aspect material, a fost încălcat art. 3 din Convenție, având în vedere complicitatea statului pârât la Programul privind deținuții de mare importanță al CIA, în măsura în care acesta a permis autorităților SUA să supună reclamantul la tratamente inumane pe teritoriul său și să îl transfere de pe teritoriul său, în pofida unui risc real ca acesta să fie supus unui tratament contrar art. 3;
- a fost încălcat art. 5 din Convenție, având în vedere detenția nedezvăluită a reclamantului pe teritoriul statului pârât și faptul că statul pârât a permis autorităților SUA să îl transfere pe reclamant de pe teritoriul său, în pofida unui risc real ca acesta să fie supus în continuare unei detenții nedezvăluite;
- a fost încălcat art. 8 din Convenție;
- a fost încălcat art. 13 din Convenție având în vedere lipsa unei căi de atac efective în ceea ce privește plângerile formulate de reclamant în temeiul art. 3, art. 5 și art. 8 din Convenție;
- a fost încălcat art. 6 § 1 din Convenție având în vedere transferarea reclamantului de pe teritoriul statului pârât, în pofida unui risc real ca acesta să poată face obiectul unei denegări flagrante de justiție;

²² Pct. 638 din Hotărârea din 31 mai 2018, pronunțată în cauza Al Nashiri împotriva României.

- au fost încălcate art. 2 și art. 3 din Convenție, coroborate cu art. 1 din Protocolul nr. 6 la Convenție, având în vedere transferarea reclamantului de pe teritoriul statului pârât, în pofida unui risc real ca acesta să poată fi condamnat la pedeapsa cu moartea.

III. Concluzii

Prin lucrarea elaborată am dorit să aduc în atenția publicului un subiect care prezintă importanță atât din punct de vedere juridic, dar și uman, un subiect care poate pune la îndoială realitatea pe care noi, oamenii de rând, credem că o cunoaștem, siguranța de care noi credem că avem parte și libertatea consfințită prin Constituție de care ne bucurăm.

Pentru o viitoare cercetare în acest domeniu, sugerez ca autorii să se aplece asupra măsurilor individuale adoptate de către state, inclusiv asupra măsurilor necesare pentru a obține garanțiile diplomatice corespunzătoare.

Având în vedere gravitatea extremă a încălcărilor Convenției, încălcări ale căror victime au fost deținuții din centrele de detenție care s-au adresat ulterior CEDO, modul de operare al CIA niciodată nu a fost recunoscut, fiind desecretizate doar o mică parte a documentelor care ar fi putut elucida scopul acestor “locații negre”, precum și mijloacele de obținere a informațiilor.

Ținând cont de faptul că aceste centre de detenție operează prin încălcarea a multiple prevederi cuprinse în Convenția pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale, a numeroase drepturi prevăzute de constituții și prin ignorarea a ceea ce ne deosebește de animale, și anume rațiunea și conștiința, este de la sine înțeles de ce acest subiect rămâne încă în abis.

Referințe bibliografice

- Constituția României;
- Hotărârea CEDO, Cauza Al Nashiri împotriva României (<http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Al-Nashiri-%C3%AEmpotriva-Rom%C3%A2niei.pdf>);
- CEDO, Locații secrete de detenție;
- Hotărârea CEDO, Cauza Husayn (ABU ZUBAYDAH) împotriva Poloniei;
- <https://www.mediafax.ro/externe/analiza-ce-se-stie-despre-programul-de-detentie-si-interogare-al-cia-date-metode-si-locul-inchisorilor-secrete-13711239>;
- https://www.hotnews.ro/stiri-presa_regionala_arhiva-1728593-penitenciare-cia-romania.htm;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Black_site;
- https://koaha.org/wiki/Operazione_Condor;
- <https://www.descopera.ro/cultura/13482912-operatiunea-condor-cand-cia-ul-vana-comunistii-dintr-un-intreg-continent>;
- https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Condor;
- <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-10026332-romania-deschis-centru-detentie-clandestin-cia-langa-bucuresti-cel-putin-detinut-important-fost-transferat-direct-aeroportul-baneasa-miezul-noptii-thomas-hammarberg.htm>;

- <https://www.mediafax.ro/social/dosar-inchisorile-secrete-ale-cia-un-mister-la-aproape-zece-ani-de-la-dezvaluirea-existentei-lor-14145737>;
- <https://www.businessmagazin.ro/actualitate/principalele-tehnici-de-tortura-folosite-de-cia-in-inchisorile-secrete-13713018>.

PREZENTAREA GENERALĂ A CONSTITUȚIEI REPUBLICII POPULARE CHINEZE

Raluca-Alexandra PETRESCU*

Abstract

Lucrarea pe care am redactat-o debutează cu un scurt istoric al Republicii Populare Chineze, țara al cărui drept intenționez să îl descriu, continuând cu câteva informații despre apariția regimului socialist în China și dezvoltarea sa pe plan național. De asemenea, lucrarea mea caută să reunească principiile generale pe care se bazează dreptul Republicii Populare Chineze, cât și aplicarea sa în societate. Un alt aspect important îl constituie prezentarea Constituției Republicii Populare Chineze, de la apariția acesteia, desfășurarea ei pe capitole și articole, până la drepturi fundamentale și obligații ale cetățenilor.

Cuvinte cheie: *socialism, Partid Comunist Chinez, drepturi fundamentale, legea tradițională chineză, Congresul național al poporului.*

I. Introducere

Subiectul pe care lucrarea mea vizează modul în care se manifestă dreptul constituțional în Republica Populară Chineză, ca ramură de drept ce conține norme juridice ce reglementează relații sociale fundamentale din procesul de instaurare, menținere și exercitare al puterii de stat. Cu toate că aceasta cuprinde și informații istorice legate de regimul socialist chinez, ideea centrală se bazează pe stabilirea principiilor fundamentale care guvernează poporul chinez, dar și relațiile dintre diferite componente ale statului, precum și cele dintre stat și cetățeni. Importanța pe care o are această lucrare este una deosebită în materie internațională, datorită nevoii de cunoaștere a drepturilor care guvernează alte țări și chiar alte sisteme sau familii de drept, în calitate de juriști cu posibile viitoare meserii în domeniul internațional. Obiectivele acestei lucrări sunt de a informa studenții și de a-i îndruma, stimulându-le interesul, către o cultură cât mai vastă, prin abordarea combinată a elementelor de drept constituțional și internațional, ambele des întâlnite și uzitate. Modalitatea prin care încerc a-mi atinge obiectivele este

* Student, Facultatea de Drept European și Internațional, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: raluca34131549@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.dr. Barbateanu Valentina(e-mail: valentina.barbateanu@univnt.ro) și lector univ. dr. Andrei Muraru (e-mail: andrei.muraru@univnt.ro).

prezentarea cât mai interesantă și atractivă a principiilor care stau la baza dreptului chinez și înțelegerea lor astfel cum sunt consacrate în Constituția Republicii Populare Chineze. Lucrarea aferentă întrunește informațiile răspândite în diferite surse informative și le adaptează conform cunoștințelor deja dobândite.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

China are o tradiție juridică de aproximativ 4.001 ani, în mare parte a regulilor scrise. Până în secolul al XX-lea, experiența juridică chineză s-a format într-un mod total independent de experiențele occidentale și a fost decisiv diferită.¹ Cel mai vechi cod complet de legi existent în China a fost redactat în timpul dinastiei Tang, în 653 d. Hr. Legea tradițională chineză, influențată de confucianism, permitea un comportament moral variat, în funcție atât de statut și de împrejurări, cât și de principiul legalist sau de *fajia*, care se baza pe standarde obiective și uniforme. Împăratul era considerat răspunzător în fața cerurilor pentru orice tulburare din sfera pământeană. Atunci când o astfel de tulburare se petrecea, pedeapsa era considerată un mijloc de a restabili echilibrul cosmic.²

În prezent, sistemul legislativ chinez se înscrie într-o notă contemporană. Considerată în China „mama tuturor legilor”³, actuala Constituție a Republicii Populare Chineze a fost adoptată la cea de-a cincea sesiune a celui de-al cincilea Congres Național al Poporului și a fost promulgată pentru implementare prin Declarația Congresului Național al Poporului din 4 decembrie 1982. Cea mai mare parte a Constituției este inspirată de Constituția din 1936 Uniunii Sovietice, dar există și unele deosebiri semnificative⁴. Ulterior, aceasta a suferit mai multe modificări, fiind revizuită succesiv în anul 1988, apoi în 1993, 1999, 2004, cea mai recentă fiind realizată la 11 martie 2018, cu prilejul primei sesiuni a celui de-al treisprezecelea Congres Național al Poporului⁵.

Ceea ce surprinde, în primul rând, în debutul lecturării acestei Constituții, este preambulul său. Neașteptat de amplu și neobișnuit de stufos, acesta prezintă numeroase momente din istoria poporului chinez, expunând evoluția statului într-o manieră grandioasă, cu evidente intenții propagandistice, specifice, de altfel, regimurilor politice comuniste.

Se afirmă astfel - pe bună dreptate -, că China este țara cu una dintre cele mai lungi istorii din lume. Urmează, apoi, precizându-se că oamenii din toate grupurile

¹ https://koaha.org/wiki/Diritto_cinese.

² <https://zdocs.ro/doc/constituirea-i-dezvoltarea-republicii-populare-chineze-gpd284zqjd67>.

³ Jiang Bikun, et al. (ed.), *Xianfa xue* (Constitutional Law), Peking, Zhongguo zhengfa daxue chubanshe, 1993, p. 5, citați de Chen Jianfu în articolul „The Revision of the Constitution in the PRC A great leap forward or a symbolic gesture?” disponibil la adresa web <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/2922>.

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_the_People%27s_Republic_of_China.

⁵ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

etnice ale Chinei au creat împreună o cultură a măreției și au o tradiție revoluționară glorioasă.

Firul istoric, împletit cu cel laudativ la adresa clasei politice, se desfășoară în continuare cu informații diverse. Astfel, se arată că, „după 1840, China feudală a fost transformată treptat într-o țară semi-colonială și semi-feudală. Chinezii au purtat multe lupte eroice succesive pentru independența și eliberarea națională, pentru democrație și libertate.

În China, în secolul XX, au avut loc schimbări istorice mari și cutremurătoare.

Revoluția din 1911, condusă de Dr. Sun Yat-sen, a abolit monarhia feudală și a născut Republica Chineză, dar misiunea istorică a poporului chinez de a răsturna imperialismul și feudalismul a rămas nedesăvârșită.

După ce a purtat lupte prelungite și grele, înarmat sau prin alte mijloace, de-a lungul unui curs sinuos, Poporul chinez în plenitudinea etniilor ce îl alcătuiesc condus de Partidul Comunist Chinez cu președintele Mao Zedong în calitate de lider a răsturnat, în cele din urmă, în 1949, guvernarea imperialismului, a feudalismului și a birocrat-capitalismului, a obținut o mare victorie în Revoluția Nou-Democrată și a fondat Republica Populară Chineză. De atunci, Poporul chinez a preluat controlul asupra puterii de stat și a devenit stăpânul țării.

După fondarea Republicii Populare, China a reușit treptat să treacă de la o societate nou-democrată la una socialistă. Transformarea socialistă a dreptului de proprietate privată asupra mijloacelor de producție a fost finalizată, sistemul de exploatare a omului de către om a fost abolit, iar sistemul socialist a fost instituit. Dictatura democratică a poporului condusă de clasa muncitoare și bazată pe alianța muncitorilor și a țăranilor, care este în esență dictatura proletariatului, a fost consolidată și dezvoltată. Poporul chinez și Armata de Eliberare a Poporului au învins agresiunea imperialistă și hegemonistă, sabotajul și provocările armate și au protejat, astfel, independența și securitatea națională a Chinei, consolidând apărarea națională. Succese de mare importanță au fost obținute în dezvoltarea economică; un sistem socialist industrial independent și relativ multilateral a fost practic instituit; și a avut loc o creștere însemnată a producției agricole. Au fost înregistrate progrese semnificative în inițiativele educaționale, științifice și culturale, în timp ce educația în ideologia socialistă a atins rezultate notabile. Viața oamenilor s-a îmbunătățit considerabil.

Victoria în Noua Revoluție Democratică Chineză și succesele în cauza sa socialistă au fost realizate de Poporul chinez în plenitudinea etniilor ce îl alcătuiesc, sub conducerea Partidului Comunist Chinez și îndrumarea marxism-leninismului și a gândirii Mao Zedong, prin susținerea adevărului, corectând erori și depășind numeroase dificultăți și greutăți. China va fi în etapa primară a socialismului pentru o lungă perioadă de timp. Sarcina de bază a națiunii este concentrarea efortului său de modernizare socialistă pe drumul socialismului cu caracteristici chineze. Sub conducerea Partidului Comunist Chinezesc și îndrumarea marxism-leninismului, a

gândirii lui Mao Zedong, a teoriei lui Deng Xiaoping, a gândirii socio-politice a teoriei Celor Trei Reprezentanți, a Perspectivei Științifice privind Dezvoltarea și gândirea Xi Jinping asupra socialismului cu caracteristici chineze pentru o nouă eră, Poporul chinez în plenitudinea etniilor ce îl alcătuiesc va continua să adere la dictatura democratică a poporului și la drumul socialist, să persevereze în reforma și deschiderea spre lumea exterioară, să îmbunătățească constant instituțiile socialiste, să dezvolte economia de piață socialistă, să dezvolte democrația socialistă, să îmbunătățească statul de drept socialist, să aplice o nouă viziune asupra dezvoltării și să muncească din greu și în mod independent pentru a moderniza industria, agricultura și apărarea națională, știința și tehnologia pas cu pas, să promoveze dezvoltarea coordonată a civilizațiilor, cea materială, politică, spirituală, socială și ecologică, să transforme China într-o țară socialistă modernă puternică, care este prosperă, democratică, avansată cultural, armonioasă, frumoasă și să realizeze o întinerire măreață pentru națiunea chineză.

Clasele exploatoare ca atare au fost abolite în țara noastră, dar lupta de clasă va continua să existe în anumite limite pentru o lungă perioadă de timp. Poporul chinez trebuie să lupte împotriva acestor forțe și elemente, atât în țară, cât și în străinătate, care sunt ostile sistemului socialist din China și care încearcă s-o submineze”⁶.

Preambulul Constituției abordează problematica Taiwanului, deosebit de sensibilă sub aspectul dreptului internațional, în legătură cu care se afirmă cu tărie că „face parte din teritoriul sacru al Republicii Populare Chineze. Este datorită inviolabilă a tuturor chinezilor, inclusiv a compatrioților noștri din Taiwan, de a îndeplini marea sarcină de reunificare a patriei mamă”⁷.

În același stil festiv și laudativ la adresa regimului politic, se arată, în continuare, că, „în construirea socialismului, este esențial să te bazezi pe muncitori, țărani și intelectuali și să unești toate forțele care pot fi unite. În anii lungi de revoluție, construcție și reformă, a fost format sub conducerea Partidului Comunist din China un amplu front patriotic unit care este compus din partidele democratice și organizațiile oamenilor și care îmbrățișează toți socialiștii din clasa muncitoare, toți constructorii socialismului, toți patrioții care susțin socialismul și toți patrioții care susțin reîntregirea patriei materne și încearcă să revitalizeze națiunea chineză; acest front unit va continua să fie consolidat și dezvoltat. Conferința Politică Consultativă a Poporului Chinez, o organizație reprezentativă de bază a frontului unit care a jucat un rol istoric semnificativ, va juca un rol și mai important în politica și viața socială a țării, în promovarea prieteniei cu alte țări, în lupta pentru modernizarea socialistă și pentru reunificarea și unitatea țării. Sistemul multipartid

⁶ Preambulul Constituției RPC - <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

⁷ Idem.

de cooperare și consultare politică condus de Partidul Comunist Chinez va exista și se va dezvolta pentru o lungă perioadă de timp”⁸.

Sub aspectul structurii de stat, Preambulul Constituției precizează că „Republica Populară Chineză este un stat multinațional unitar, creat în comun de diferitele naționalități ale țării. Relațiile socialiste bazate pe egalitate, solidaritate, ajutor reciproc și armonie între naționalități au fost deja stabilite și vor continua să se consolideze. În lupta pentru salvagardarea unității etniilor, este necesar să se combată șovinismul etniei dominante – în special șovinismul etniei Han – și, de asemenea, șovinismul etnic local. Statul va depune toate eforturile pentru a contribui la prosperitatea comună a tuturor grupurilor etnice.

Realizările Chinei în revoluție, construcție și reformă sunt inseparabile de sprijinul popoarelor lumii. Viitorul Chinei este strâns legat de viitorul lumii. China aderă la o politică externă independentă, respectă cele cinci principii ale respectului reciproc pentru suveranitate și integritate teritorială, neagresiunea reciprocă, neinterferența în afacerile interne, egalitatea și beneficiul reciproc și coexistența pașnică, aderă la o cale pașnică de dezvoltare, și aderă la o strategie benefică, bazată pe reciprocitate, de deschidere în dezvoltarea diplomatică de relații și schimburi economice și culturale cu alte țări și în lucrul pentru construirea unei comunități cu un viitor comun pentru omenire; și se opune constant imperialismului, hegemonismului, și colonialismului, lucrează pentru consolidarea unității cu oamenii din alte țări, sprijină națiuni oprimate și țările în curs de dezvoltare în lupta lor simplă pentru a câștiga și păstra independența națională și dezvoltarea economiilor lor naționale și se străduiește să protejeze pacea mondială și promovează cauza progresului uman.

Această Constituție, în formă juridică, afirmă realizările luptelor poporului chinez alcătuit din toate etniile sale și definește sistemul de bază și sarcinile de bază ale Statului; este legea fundamentală a Statului și are autoritatea juridică supremă. Persoanele indiferent de etnie, toate organele de Stat și forțele armate, toate partidele politice și grupurile sociale și toate întreprinderile și instituțiile din țară trebuie să considere Constituția ca standard de bază de conduită și au datoria de a respecta demnitatea Constituției și de a asigura punerea ei în aplicare.⁹

Principiile generale consacrate prin Constituția Republicii Populare Chineze

În chiar primul articol al Constituției chineze este consacrat caracterul de stat socialist al Republicii Populare Chineze, fiind utilizată expresia „dictatura democrației poporului” pentru a se sublinia faptul că statul este condus de clasa muncitoare, „dictatură” ce este bazată pe alianța muncitorilor și a țăranilor. O

⁸ Idem.

⁹ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

prevedere foarte radicală cuprinsă în același prim articol statuează că subminarea sistemului socialist de către orice organizație sau persoană fizică este interzisă.

În continuare, art. 2 stabilește că prerogativele puterii Republicii Populare Chineze aparțin poporului, iar poporul exercită puterea de stat prin intermediul Congresului Național al Poporului și prin Congresele populare de la nivel local.

Se precizează, totodată, că oamenii administrează afacerile statului și gestionează întreprinderile economice și culturale și afacerile sociale prin diferite canale și în diverse moduri în conformitate cu dispozițiile legii.

Principiul centralismului democratic este afirmat în art. 3, acesta fiind aplicabil tuturor organelor de stat ale Republicii Populare Chineze.

Congresul Național al Poporului și Congresele reprezentanților locali la diferite niveluri se constituie prin alegeri democratice, sunt responsabili față de oameni și sunt supuși supravegherii lor.

Toate organele administrative, de supraveghere, adjudecatorii și procuratoriale ale statului sunt create de congresele poporului, de către care sunt supravegheați și trași la răspundere.

Împărțirea funcțiilor și a puterilor între organele centrale și locale ale statului este ghidată de principiul oferirii de sprijin deplin inițiativei și entuziasmului autorităților locale în cadrul conducerii unificate a autorităților centrale.

În art.4 din Constituție găsim reglementat principiul egalității, arătându-se, în acest sens, că toate etniile din Republica Populară Chineză sunt egale. Statul protejează drepturile și interesele recunoscute ale minorităților etnice și susține și dezvoltă o relație de egalitate, unitate, asistență reciprocă și armonie între toate etniile din China. Discriminarea împotriva și opresiunea oricărei etnii este interzisă; orice act care subminează unitatea etniilor sau instigă la divizare este interzis.

Statul ajută zonele locuite de etniile minoritare în accelerarea economică și culturală a dezvoltării acestora în funcție de caracteristicile și nevoile diferitelor etnii minoritare.

Autonomia regională se practică în zonele în care locuiesc persoane din etniile minoritare în Comunități concentrate; în aceste zone, organe de autogovernare sunt instituite pentru a exercita puterea de autonomie. Toate zonele etnice autonome fac parte integrantă din Republica Populară Chineză.

Toate etniile au libertatea de a utiliza și de a dezvolta propriile limbi vorbite și scrise și de a-și păstra sau reforma propriile căi și obiceiuri populare.

Caracteristicile sistemului politic socialist, cu toate specificitățile sale sunt înscrise în art. 5, care prevede că Republica Populară Chineză guvernează țara potrivit legii, fiind astfel un stat de drept și o țară socialistă.

Statul susține uniformitatea și demnitatea sistemului juridic socialist.

Nicio lege, reglementare administrativă sau reglementare locală nu poate să contravină Constituției.

Toate organele și forțele armate ale Statului, toate partidele politice și grupurile sociale și toate întreprinderile și instituțiile trebuie să respecte Constituția și legea. Orice încălcare a Constituției sau a legii trebuie cercetată.

Nicio organizație sau persoană nu este mai presus de Constituție sau de lege.”¹⁰

Drepturile fundamentale și obligațiile cetățenilor

Conform articolului 33, cuprins în textul Constituției Chineze, toți cetățenii Republicii Populare Chineze au dreptul de a avea cetățenie. Textul mai precizează și egalitatea în fața legii a tuturor cetățenilor, statul asigurând respectarea în deplinătate a drepturilor omului.

Astfel, art. 34 prevede că toți cetățenii Republicii Populare Chineze care au împlinit vârsta de 18 ani au dreptul de vot și de a fi aleși, indiferent de etnie, rasă, sex, ocupație, fond familial, credință religioasă, educație, statut de proprietate sau durata de reședință, cu excepția persoanelor lipsite de drepturi politice potrivit legii.

Art. 35 consacră libertatea de exprimare, libertatea presei, de adunare, de asociere, de procesiune și de demonstrație a cetățenilor Republicii Populare Chineze.

Potrivit art. 36, cetățenii Republicii Populare Chineze au libertatea credinței religioase. Niciun organ de stat, grup social sau persoană fizică nu poate obliga cetățenii să creadă sau să nu creadă în orice religie sau să discrimineze un cetățean pe criteriu de credință sau lipsă a credinței religioase. Statul protejează activitățile religioase. Nimeni nu poate folosi religia pentru a se implica în activități care perturbă ordinea publică, afectează sănătatea cetățenilor sau interferează cu sistemul educațional de stat. Corpurile religioase și practicile religioase nu sunt supuse niciunei dominații străine.

Art. 37 afirmă că libertatea cetățenilor din Republica Populară Chineză este inviolabilă. Niciun cetățean nu poate fi arestat decât cu aprobarea sau prin decizia unui procuror al poporului sau prin decizia unui instanțe a poporului, iar arestările trebuie efectuate de un organ de securitate publică. Reținerea ilegală, privarea sau restricționarea libertății persoanei prin alte mijloace este interzisă, asemeni fiind și percheziția ilegală a cetățenilor.

Totodată, art. 38 statuează că demnitatea personală a cetățenilor Republicii Populare Chineze este inviolabilă. Insulta, calomnia, falsa acuzație sau falsa incriminare îndreptată împotriva cetățenilor este interzisă.”¹¹

În articolele 39, respectiv 40, consacrate în Constituție, legiuitorul ne vorbește despre inviolabilitatea domiciliului, dar și despre protecția datelor, consacrată și în Constituția României.

¹⁰ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

¹¹ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

În mod surprinzător și deloc plauzibil, probabil având valoare strict ipotetică, art. 41 susține că cetățenii Republicii Populare Chineze au dreptul să critice și să facă sugestii cu privire la orice organ de stat sau funcționar și au dreptul de a face organelor statului plângeri relevante, de a aduce acuzații împotriva acestora sau de a prezenta expuneri asupra oricărui organ sau funcționar ca urmare a încălcării legii sau pentru săvârșirea de abateri de serviciu, dar nu trebuie să producă sau să denatureze faptele în scop de calomnie sau falsă incriminare. Organul de stat în cauză trebuie să verifice faptele și să trateze cu seriozitate plângerile, acuzațiile sau expunerile făcute de cetățeni. Nimeni nu poate suprima sau organiza represalii pentru astfel de reclamații, acuzații și expuneri împotriva cetățenilor care le înaintează. Cetățeanul care a suferit pierderi ca urmare a încălcării drepturilor civile de către orice organ al statului sau funcționar are dreptul la compensații în conformitate cu prevederile legii.”¹²

Structura statului

Congresul național al poporului

În articolele 57, respectiv 58, este stabilită puterea exercitată de Congresul național al poporului, anume puterea legislativă a statului, fiind precizat și faptul ca această componentă a statului reprezintă „cel mai înalt organ al puterii de stat”.

Congresul Național al Poporului este format din delegați aleși din provincii, regiuni autonome, municipalități guvernate direct, regiuni administrative speciale și forțe armate. Toate etniile minoritare au dreptul la o reprezentare adecvată. Alegerea delegaților la Congresul Național al Poporului este condusă de Comitetul permanent din Congresul Național al Poporului. Numărul de delegați la Congresul Național al Poporului și procedura alegerii acestora sunt prevăzute de lege¹³.

Mandatul Congresului Național al Poporului este de cinci ani. Comitetul permanent al Congresului Național al Poporului trebuie să finalizeze alegerile delegaților pentru următorul Congres Național al Poporului cu două luni înainte de expirarea mandatului Congresului Național al Poporului în vigoare. În caz de circumstanțe extraordinare care împiedică o astfel de alegere, poate fi amânat evenimentul și mandatul actualului Congres Național al Poporului se extinde prin decizia unei majorități de mai mult de două treimi din membrii constituenți ai Comitetului permanent al actualului Congres Național al Poporului. Alegerea delegaților la următorul Congres Național al Poporului trebuie să fie finalizată în termen de un an după încetarea unor astfel de circumstanțe extraordinare¹⁴.

¹² Idem.

¹³ Art.59 din Constituția RPC.

¹⁴ Art.60 din Constituția RPC.

Congresul Național al Poporului are o sesiune pe an și este convocat de Comitetul permanent. Dacă este cazul, poate fi convocată o sesiune provizorie a Congresului Național al Poporului dacă Comitetul permanent consideră că este necesar sau când mai mult de o cincime din delegații Congresului Național al Poporului o propun. Când Congresul Național al Poporului ține o sesiune, se întâmplă pentru de a fi ales un Prezidiu care să prezideze sesiunea (a se vedea art. 61 din Constituția RPC).

Conform art. 62, Congresul Național al Poporului exercită următoarele funcții și puteri: (1) revizuieste Constituția; (2) supraveghează punerea în aplicare a Constituției; (3) adoptă și modifică legile penale și civile fundamentale, legile fundamentale care reglementează organele de stat și alte legi fundamentale; (4) alege președintele și vicepreședintele Republicii Populare Chineze; (5) decide cu privire la alegerea Premierului Consiliului de Stat, numirii Președintelui din Republica Populară Chineză, alegerii vicepremierilor, a consilierilor de stat, miniștrilor diferitelor ministere, președințiilor diferitelor comisii, auditorului general și secretarului general al Consiliului de stat la numirea premierului; (6) alege Președintele Comisiei Centrale Militare și, după numirea acestuia de către Președinte, pentru a decide cu privire la alegerea altor membri componenți ai Comisiei Armatei Centrale; (7) alege Președintele Comisiei de supraveghere a statului; (8) alege Președintele Curții Supreme a Poporului; (9) alege Procurorul General al Parchetului General al Poporului; (10) revizuieste și aprobă planul național de dezvoltare economică și socială și raportul cu privire la implementarea sa; (11) revizuieste și aprobă bugetul de stat și raportul privind execuția acestuia; (12) modifică sau anulează decizii necorespunzătoare ale Comitetului permanent al Congresului Național al Poporului; (13) aprobă înființarea provinciilor, regiunilor autonome și municipalitățile direct guvernate; (14) decide înființarea regiunilor administrative speciale și a sistemelor acestora; (15) decide cu privire la chestiunile de război și pace; și (16) exercită alte funcții și puteri care ar trebui să fie exercitate de cel mai înalt organ al puterii Statului.”¹⁵

Președintele Republicii Populare Chineze

Atât Președintele, cât și vicepreședintele Republicii Populare Chineze sunt aleși de către Congresul Național al Poporului. Cetățenii Republicii Populare Chineze care au dreptul de a vota, de a participa la alegeri și care au împlinit vârsta de 45 de ani sunt eligibili pentru a fi aleși ca președinte sau vicepreședinte al Republicii Populare Chineze. Mandatul președintelui și vicepreședintelui Republicii Populare Chineze este la fel ca și cel al Congresului Național al Poporului¹⁶.

¹⁵ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

¹⁶ Art.79 din Constituția RPC.

Atribuțiile Președintelui Republicii Populare Chineze sunt enumerate în art. 80. Astfel, în conformitate cu deciziile Congresului Național al Poporului și Comitetului său permanent, acesta promulgă legi; numește sau elimină premierul, vicepremierii, consilierii de stat, miniștrii ministerelor, președinții comisiilor, auditorul general și secretarul general al Consiliului de stat; conferă medalii de stat și titluri de onoare; emite ordine de grațiere speciale; proclamă intrarea în stare de urgență; proclamă o stare de război; și emite ordine de mobilizare.

Totodată, Președintele Republicii Populare Chineze, în numele Republicii Populare Chineze, se angajează în activități care implică afaceri de stat și diplomatic reprezentanți diplomatici străini; și, în conformitate cu deciziile Comitetului permanent al Congresului Național al Poporului, numește sau revocă reprezentanți plenipotențiarilor din străinătate, ratifică sau abrogă tratatele și acordurile importante încheiate cu statele străine¹⁷.

În China există și funcția de vicepreședinte al Republicii Populare Chineze, acesta având atribuția de a-l asista pe președinte în cadrul muncii acestuia. Vicepreședintele Republicii Populare Chineze poate exercita o parte din funcțiile și puterile Președintelui încredințate de Președinte. Președintele și vicepreședintele Republicii Populare Chineze își exercită funcțiile și puterile până când noul președinte și vicepreședinte ales de către următorul Congres Național al Poporului își asumă funcția.”¹⁸

Consiliul de Stat

Conform art. 85, Consiliul de Stat al Republicii Populare Chineze este „organul executiv al celui mai înalt organ al puterii de stat, dar este și cel mai înalt organ al Administrației de stat.

Art. 86 din Constituția Republicii Populare Chineze prezintă membrii care fac parte din Consiliul de Stat, anume: un premier; mai mulți vicepremierii; mai mulți consilieri de stat; miniștrii diferitelor ministere; președinții diferitelor comisii; un auditor general; și un secretar general. Premierul își asumă responsabilitatea generală pentru activitatea Consiliului de Stat. Miniștrii și președinții își asumă responsabilitatea generală pentru activitatea respectivelor ministere și comisii.

Mandatul Consiliului de Stat este același cu cel al Congresului Național al Poporului. Premierul, vicepremierii și consilierii de stat nu trebuie să îndeplinească mai mult de două mandate consecutive. Premierul conduce activitatea Consiliului de Stat. Vicepremierii și consilierii de stat asistă premierul în activitatea sa. La ședințele executive ale Consiliului de Stat vor participa premierul, vicepremierii,

¹⁷ Art.81 din Constituția RPC.

¹⁸ Art.82 și 83 - <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

consilierii de stat și secretarul general al Consiliului de Stat. Premierul convoacă și prezidează ședințele executive și ședințele plenare ale Consiliului de Stat¹⁹.

Consiliul de Stat exercită, conform art.89, următoarele funcții și competențe: (1) să adopte măsuri administrative, să formuleze reglementări administrative și să emită decizii și ordine în conformitate cu Constituția și cu alte legi; (2) să prezinte propuneri legislative Congresului Național al Poporului sau Comitetului său permanent; (3) să stabilească sarcinile și responsabilitățile diferitelor ministere și comisii, să exercite conducerea unificată asupra activității ministerelor și comisiilor și să direcționeze munca administrativă cu caracter național care nu intră în competența ministerelor și comisiilor; (4) să exercite o conducere unificată asupra activității organelor locale ale administrației de stat la diferitemniveluri în toată țara și să normeze diviziunea detaliată a funcțiilor și puterilor între guvernul central și organele administrației de stat a provinciilor, regiunilor autonome și municipalităților guvernate direct; (5) elaborează și pune în aplicare planul național de dezvoltare economică și socială și bugetul statului; (6) să conducă și să administreze afacerile economice și dezvoltarea urbană și rurală, precum și construirea unei civilizații ecologice; (7) să conducă și să administreze treburile educației, științei, culturii, sănătății publice, sportului și pe cele legate de planificare familială; (8) să conducă și să administreze treburile civile, securitatea publică, administrația judiciară și alte astfel de chestiuni; (9) să administreze afacerile externe și să încheie tratate și acorduri cu state străine; (10) să direcționeze și să administreze clădirea apărării naționale; (11) să direcționeze și să administreze afacerile etnice și să protejeze egalitatea drepturilor minorităților etnice și dreptul la autonomie a zonelor etnice autonome; (12) să protejeze drepturile și interesele legitime ale resortisanților chinezi cu șederea în străinătate și pentru a le proteja drepturile și interesele legale ale chinezilor de peste mări și ai membrilor de familie ai chinezilor resortisanți cu domiciliul în străinătate; (13) să modifice sau să anuleze ordine, directive și reguli necorespunzătoare emise de diferitele ministere sau comisii; (14) să modifice sau să anuleze deciziile și ordinele necorespunzătoare emise de organele locale de stat administrative de la diferite niveluri; (15) să aprobe diviziunea geografică a provinciilor, regiunilor autonome și municipalități direct guvernate și să aprobe înființarea și diviziunea geografică a prefecturilor, județelor și orașelor autonome; (16), în conformitate cu dispozițiile legii, să decidă intrarea într-o stare de urgență în părți din provincii, regiuni autonome sau municipalități guvernate direct; (17) să examineze și să decidă personalul organelor administrative și, în conformitate cu prevederile legale, pentru a numi sau elimina, instrui, evalua și recompensa sau pedepsi personalul administrativ; și (18) să exercite alte funcții

¹⁹ Art 87 și 88.

și puteri acordate de Congresul Național al Poporului sau de Comitetul său permanent.”²⁰

Comisia Militară Centrală²¹

Comisia Militară Centrală a Republicii Populare Chineze conduce forțele armate ale țării. Comisia Militară Centrală este compusă din următoarele: un președinte; mai mulți vicepreședinți; și mai mulți membri. Președintele își asumă responsabilitatea generală pentru activitatea Comisiei Militare Centrale. Mandatul Comisiei Militare Centrale este același cu cel al Congresului Național al Poporului.

Președintele Comisiei Centrale Militare este responsabil în fața Congresului Național al Poporului și în fața Comitetului său permanent.

Congresele Locale ale Poporului și Guvernul Local al Poporului la diverse niveluri

Conform art. 95 din Constituția Republicii Populare Chineze, Congresele poporului și guvernele poporului sunt stabilite direct în provincii, municipalități direct guvernate, județe, districte municipale, orașe etnice și orașe. Organizarea congreselor locale ale poporului și a guvernelor locale ale poporului la diferite niveluri este prevăzută de lege. Organele de autogovernare sunt stabilite în regiuni autonome, prefecturi autonome și județe autonome. Organizarea și activitatea organelor de autogovernare sunt prevăzute prin lege în conformitate cu principiile de bază prevăzute în secțiunile 5 și 6 din capitolul III din Constituție.

Congresele locale ale poporului la diferite niveluri sunt organe locale ale puterii de stat. Congresele locale ale poporului la nivelul județului sau peste nivelul județului constituie comitete permanente.

Delegații congreselor poporului din provincii, municipalităților guvernate direct și orașelor împărțite pe districte sunt aleși de congresele poporului la următorul nivel inferior; delegații congreselor poporului din județe, orașe care nu sunt divizate în districte, districte municipale, orașe, orașe etnice și sate sunt alese direct de circumscripțiile lor. Numărul de delegați la congresele localnicilor la diferite niveluri și modul lor alegerii sunt prescrise de lege. Mandatul congreselor locale durează cinci ani.²²

Art. 99 descrie competențele Congresele locale ale poporului la diferite niveluri: acestea asigură respectarea și implementarea Constituției, a altor legi și reglementări administrative în respectivele lor regiuni administrative; și, în cadrul autorității lor, așa cum este prevăzut de lege, adoptă și emit rezoluții, revizuiesc și decid cu privire la planurile de dezvoltare a economiei locale, culturii și serviciilor

²⁰ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

²¹ Art.93 și 94 din Constituția RPC.

²² Art.96, 97 și 98 din Constituția RPC.

publice. Congresele locale ale poporului de la nivelul județului sau peste nivelul județului urmează să examineze și să aprobe planurile de dezvoltare economică și socială și bugetele respectivelor regiuni administrative, precum și rapoartele privind punerea în aplicare a acestora și au puterea de a modifica sau anula deciziile inadecvate ale comisiilor permanente. Congresele poporului din orașele etnice pot, în limitele autorității lor, așa cum este prevăzut prin lege, lua măsuri specifice adecvate caracteristicilor etniilor în cauză.

Organele autogovernării din zonele autonome etnice

În conformitate cu articolul 112, organele autogovernării din zonele autonome etnice sunt „congresele poporului și guvernele poporului din regiuni autonome, prefecturi autonome și județe autonome.”

Congresele poporului din zonele autonome etnice au puterea de a formula reglementări autonome și reglementări separate în lumina aspectelor politice, economice și culturale caracteristice etniei sau etniilor din zonele respective. Reglementările autonome și reglementările separate ale regiunilor autonome vor avea efect după ce au fost raportate și aprobate de Comitetul permanent al Congresului Național al Poporului. Reglementările prefecturilor și județelor autonome vor intra în vigoare după ce au fost raportate și aprobate de comisiile din congresele poporului provinciilor sau regiunilor autonome, odată ce au fost raportate la Comitetul permanent al Congresului Național al Poporului pentru înregistrare.”²³

Comisiile de supraveghere

Conform art. 123, Comisiile de supraveghere ale Republicii Populare reprezintă organele de supraveghere ale statului.

Următorul articol precizează că Republica Populară Chineză instituie Comisia Națională de Supraveghere și comisiile locale de supraveghere la diferite niveluri. O comisie de supraveghere este compusă din următoarele: un președinte; mai mulți vicepreședinți; și mai mulți membri. Mandatul președintelui unei comisii de supraveghere are aceeași durată cu cel al președintelui Congresului poporului. Președintele Comisiei Naționale de Supraveghere trebuie să nu servească mai mult de două mandate consecutive. Organizarea, funcțiile și puterile comisiilor de supraveghere sunt prevăzute de lege.”²⁴

De asemenea, conform art. 125, Comisia Națională de Supraveghere din Republica Populară Chineză este cel mai înalt organ de supraveghere.

²³ Art. 116 din Constituția RPC.

²⁴ <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>.

Instanțele poporului și parchetele poporului

În conformitate cu art. 128 consacrat în Constituția Chinei, instanțele judecătorești ale Republicii Populare Chineze sunt organele puterii judecătorești a Statului.

Astfel, art. 129 arată că Republica Populară Chineză instituie Curtea Supremă a Poporului, instanțele locale ale poporului de la diferite niveluri, instanțele militare și alte instanțe speciale. Mandatul președintelui Curții Supreme a Poporului are aceeași durată cu cel al Președintelui Congresului Național al Poporului, iar persoana nu poate îndeplini funcția de Președinte decât pentru cel mult două mandate consecutive. Organizarea instanțelor poporului este prevăzută de lege.

Cu excepția circumstanțelor speciale specificate de lege, toate cazurile din instanțele de judecată se vor desfășura în public. Pârâții au dreptul la apărare.

Instanțele poporului exercită o putere judecătorească independentă, în conformitate cu prevederile legii, care nu este supusă ingerințelor nici unui organ administrativ, grup social sau individ.”²⁵

Articolul 140, ultimul referitor la instanțele poporului și la parchetele poporului, ne vorbește despre buna cooperare și verificare reciprocă a instanțelor judecătorești, parchetelor și organelor de securitate publică, pentru a asigura aplicarea corectă, dar și eficiență a legilor.

III. Concluzii

În lucrarea mea sper că am reușit atingerea obiectivelor propuse, anume prezentarea drepturilor și principiilor fundamentale care stau la baza Republicii Populare Chineze, constituind astfel fundamentul guvernării sale, precum și evidențierea importanței cunoașterii acestora pe plan extern. Preconizez, în urma vizualizării studiului meu, interesul major în domeniul internațional și cunoașterea dreptului care sta la baza fiecărui stat ce ne înconjoară. Astfel, îndrum persoanele care vor să abordeze acest subiect să adopte un mod practic în prezentare și întotdeauna să facă referire la Constituție și ce înglobează aceasta.

Referințe bibliografice

- <https://www.juridice.ro/660258/constitutia-republicii-populare-chineze-text-integral.html>;
- https://koaha.org/wiki/Diritto_cinese;
- https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Republica_Popular%C4%83_Chinez%C4%83;
- <https://constitutii.wordpress.com/2013/02/06/constitutia-republicii-populare-chineze/> ;
- <https://www.mfa.gov.cn/ce/cero/rom/sgzcnew/sghdnew/t1516409.html>;
- <https://zdocs.ro/doc/constituirea-i-dezvoltarea-republicii-populare-chineze-gpd284zqjd67>;

²⁵ Art. 130 și 131 din Constituția RPC.

- Jiang Bikun, et al. (ed.), Xianfa Xue (Constitutional Law), Peking, Zhongguo zhengfa daxue chubanshe, 1993, p. 5, citați de Chen Jianfu în articolul „The Revision of the Constitution in the PRC A great leap forward or a symbolic gesture?” disponibil la adresa web <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/2922>.

REFERINȚE LA NORME IUS COGENS ÎN JURISPRUDENȚA INSTANȚELOR INTERNAȚIONALE

Rodica BROTAC*

Abastract

Lucrarea de față este alcătuită din două părți. Prima parte reprezintă fundamentarea teoretică a problematicei ce ține de normele de jus cogens, mai exact definirea noțiunii și a caracteristicilor acestora, iar partea a doua a lucrării își propune analizarea jurisprudenței internaționale în care s-a făcut trimitere la normele de de jus cogens.

Cuvinte cheie: *norme de jus cogens, principiul legalizării forței armate, principiul neimplicării în treburile interne ale altor state, principiul prevenirii.*

I. Introducere

Definiția normelor de ius cogens se găsește în art. 53 din Convenția de la Viena din 1969, astfel normele de ius cogens sunt acele norme imperative, de la care nu se pot deroga, precum în cazul normelor de dispoziție, iar acestea sunt acceptate și recunoscute de către comunitatea internațională.

Comisia de Drept Internațional a statuat că normele de ius cogens reprezintă „ideea unei ordini publice”.¹

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Normele de jus cogens - definiție, caracteristici și criterii

Definirea noțiunii de normă de jus cogens se regăsește în art. 53 din Convenția de la Viena din 1969: „normă imperativă a dreptului internațional general ca fiind o normă acceptată și recunoscută de comunitatea internațională a statelor în ansamblul său, ca o normă de la care nu este permisă nicio derogare...”²

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: rodicadr138520@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Asist. univ. drd. Solacolu Maria (maria.solacolu@univnt.ro).

¹ Năstare A., Aurescu B., Drept internațional public. Sinteze, Ediția 9, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 73.

² A se vedea Convenția din 23 mai 1969 cu privire la dreptul tratatelor, publicată în BROSURA din 23 mai 1969.

Din definiția pe care o oferă articolul 53 din Convenția de la Viena din 1969 se pot desprinde următoarele trăsături ale acesteia³:

- Normele de jus cogens au un caracter general, consecință care decurge din recunoașterea statelor suverane a acestor norme;
- Normele de jus cogens sunt acceptate și recunoscute în ansamblul lor pe plan internațional;
- Normele de jus cogens sunt acele norme de la care nu se pot face derogări.
- La final, art. 64 din prezenta Convenția, menționează faptul că orice tratat care se află în conflict cu o normă de jus cogens va fi nul și încetează.

2.2. Jurisprudența CIJ în referințe normelor de ius cogens

2.2.1. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord împotriva Albaniei

Pe parcursul judecării acestei cauze au fost pronunțate 3 hotărâri de către Curtea Internațională de Justiție: hotărârea privind competența CIJ de a judeca cauză (Albania a fost cea care a ridicat problema competenței), hotărârea privind soluționarea fondului și hotărârea privind repararea prejudiciului.

În ceea ce privește starea de fapt, o navă britanică în timp ce trecea Canalul Corfu, a suferit pagube atât materiale, cât și umane. Pagubele suferite au fost cauzate de mine amplasate în apele albaneze, deși anterior acestea fuseseră scoase, ceea ce însemna că fie un stat terț le-a amplasat ori însuși statul albanez l-a amplasat.

La data de 22 mai 1947, Marea Britanie a sesizat Curtea cu privire la o cerere împotriva Albaniei, întrucât acest stat fie a amplasat, fie a permis unui stat terț să amplaseze minele după ce operațiunile de deminare fuseseră efectuate anterior de navele aliate.

➤ Starea de drept

În cea de-a doua hotărâre în această cauză, Curtea a apreciat⁴ că Albania era responsabilă, conform dreptului internațional, pentru exploziile care au avut loc în apele albaneze și pentru pagubele și pierderile de vieți omenești care au urmat.

Nu a fost acceptată ideea că Albania ar fi dispus amplasarea minelor, însă pe de altă parte, amplasarea acestora fără știrea guvernului albanez nu ar fi fost posibilă. Prin această hotărâre s-a indicat că controlul exclusiv pe care îl exercită un stat în cadrul frontierelor sale ar putea face imposibilă furnizarea unor dovezi clare care să conducă la răspunderea sa internațională.

³ Năstare A., Aurescu B., *loc.cit.*, p. 72.

⁴ Materialul poate fi consultat online la adresa: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf> (ultima accesare 6.12.2021).

În opiniile sale, Curtea a statuat că, având în vedere cerințele dreptului umanitar, care sunt mai exigente pe timp de pace decât de război, s-a încălcat principiul libertății comunicațiilor maritime.

2.2.2. Nicaragua contra Statele Unite ale Americii

➤ Situația de fapt

La data de 9 aprilie 1984, Nicaragua a depus o cerere de inițiere a unei acțiuni împotriva Statelor Unite ale Americii, însoțită de o cerere de indicare a unor măsuri provizorii pentru a opri activitățile militare și paramilitare întreprinse de SUA împotriva Nicaragua.

➤ Situația de drept

La 10 mai 1984, Curtea a emis o ordonanță prin care indica măsuri provizorii. Una dintre aceste măsuri impunea Statelor Unite să înceteze imediat și să se abțină de la orice acțiune care restricționează accesul la porturile din Nicaragua și, în special, de a pune mine.

În considerentele sale, Curtea⁵ a reiterat dreptul la suveranitate și la independență politică pe care îl are statul Nicaragua și că, în consecință, acest drept trebuie să fie respectat în mod deplin. O atingere asupra acestui drept pe care îl deține un stat suveran precum Nicaragua ar însemna o încălcare a principiului interzicerii amenințării sau folosirii forței armatei, precum și a principiului care interzice intervenția altor state în probleme ce țin de competența internă a unui stat.

A fost ridicată problema dacă Curtea Internațională de Justiție era competentă să se pronunțe, însă s-a dovedit că aceasta este competentă.

Curtea, în considerentele sale, a respins justificările autoapărării colective invocate de Statele Unite cu privire la activitățile militare sau paramilitare împotriva statului Nicaragua. De asemenea, Curtea a mai constatat că SUA a încălcat obligațiile impuse de dreptul internațional cutumiar de a nu interveni în afacerile altui stat, încălcând astfel **principiul neamestecului în treburile interne**, să nu folosească forța împotriva altui stat, să nu încalce suveranitatea altui stat și să nu întrerupă comerțul maritim pașnic.

Statele Unite au încălcat și dispozițiile Tratatului de Prietenie, Comerț și Navigare din 1956, întrucât SUA nu au respectat și scopul și obiectul tratatului.

Ulterior, Curtea a stabilit printr-o ordonanță valoarea despăgubirii, iar Memorialul Nicaragua a fost depus la 29 martie 1988, în timp ce Statele Unite și-au menținut refuzul de a participa la caz. În septembrie 1991, Nicaragua a informat Curtea, printre altele, că nu dorește să continue procedura. Statele Unite au declarat Curții că salută retragerea cererii și, printr-o ordonanță a președintelui din 26 septembrie 1991, cazul a fost eliminat de pe Lista Curții.

⁵ Materialul poate fi consultat la adresa: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> (ultima accesare: 6.12.2021).

Comisia de Drept Internațional, în cursul lucrărilor sale privind codificarea legii din tratate, a exprimat opinia că legea Cartei referitoare la interzicerea folosirii forței constituie în sine un exemplu evident al unei norme de drept internațional având caracter de jus cogens.

2.2.3. Legalitatea amenințării și utilizării armelor nucleare

Într-un aviz consultativ al Curții din 8 iulie 1996⁶, s-a apreciat că **normele dreptului umanitar fac parte din categoria normelor de jus cogens**, așa cum acestea sunt definite în art. 53 din Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor din 23 mai 1969.

Întrebarea dacă o normă face parte din jus cogens se referă la caracterul juridic al normei. Cererea adresată Curții de către Adunarea Generală a ONU pune problema aplicabilității principiilor și regulilor dreptului umanitar în cazurile de recurgere la arme nucleare și consecințele asupra legalității recurgerii la aceste arme, dar nu ridică problema caracterului de normă de jus cogens a dreptului umanitar care s-ar aplica utilizării armelor nucleare. Prin urmare, Curtea nu a considerat necesar să se pronunțe asupra acestei chestiuni.

De asemenea, conform art. 2 pct. 4 din Carta ONU „*Toți membrii organizației se vor abține în relațiile internaționale de la recurgerea la amenințarea cu forța sau la folosirea forței.*”

Astfel, regula o reprezintă nerecurgerea la amenințarea cu forța sau la folosirea forței, iar situații de excepție întâlnim atunci când există în prealabil acordul Consiliului de Securitate sau când statul se apără împotriva unor atacuri.

2.2.4. Belgia contra Senegal

Curții i-a fost solicitat un aviz consultativ cu privire la existența obligației de a urmări penal și de a extrăda o persoană.⁷

În opinia Curții, **interzicerea torturii face parte din dreptul internațional cutumiar și a devenit o normă imperativă (jus cogens)**. Această interdicție se bazează pe o practică internațională larg răspândită. Mai mult decât atât, apare în numeroase tratate de aplicare universală (în special Declarația Universală a Drepturilor Omului din 1948, Convențiile de la Geneva din 1949 pentru protecția victimelor războiului; Pactul Internațional privind Protecția Civilă și Politică Drepturile din 1966; Rezoluția Adunării Generale 3452/30 din 9 decembrie 1975 privind protecția tuturor persoanelor de a fi supuse torturii și alte tratamente sau

⁶ Materialul poate fi consultat online: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf> (ultima accesare: 7.12.2021).

⁷ Materialul poate fi consultat online: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/144/144-20120720-JUD-01-00-EN.pdf> (ultima accesare 7.12.2021).

pedepse crude, inumane sau degradante) și a fost introdusă și în normele de drept național.

➤ Starea de fapt:

În februarie 2009, Belgia a depus o cerere de chemare în judecată împotriva Senegal, în legătură cu Președintele Senegal, dl Hissène Habré.

Belgia a susținut că, prin faptul că nu l-a urmărit pe domnul Habré pentru anumite fapte pe care se presupunea că le-ar fi comis în timpul președinției sale, inclusiv acte de tortură și crime împotriva umanității, sau de a-l extrăda în Belgia, Senegal a încălcat așa-numita obligație *aut dedere aut judicare* (adică „de a urmări sau de a extrăda”) prevăzută la articolul 7 din Convenția împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, precum și în dreptul internațional cutumiar.

Pretențiile Belgiei au fost admisibile, întrucât Curtea a hotărât că, odată ce orice stat parte la Convenția împotriva torturii poate constata nerespectarea obligațiilor care sunt *erga omnes*, adică față de toate statele parte la Convenția împotriva torturii, rezultă că Belgia era în măsură să constate încălcările statului Senegalului ale obligațiilor sale în temeiul articolului 6 alineatul (2) și al articolului 7 alineatul (1) din convenția respectivă.

2.2.5. Aloeboetoe et al. v. Suriname

➤ Situația de fapt

Peste douăzeci de bărbați neînarmați au fost bătuți și umiliți de soldații care îi reținuseră sub suspiciunea că ar fi membri ai Jungle Commando din Atjoni. Șapte dintre ei au fost forțați să urce în vehicule militare și, după parcurgerea unui drum de 30 km, au fost împușcați și uciși, odată ajunși la destinație, cu excepția unui supraviețuitor care a fost găsit ulterior. Pe 2 ianuarie 1988 au fost găsite trupurile celor șapte bărbați, unul a fost grav rănit, dar a murit câteva zile mai târziu.

➤ Situația de drept

În considerentele sale, Curtea Interamericană de Drepturile Omului⁸ a apreciat că tratatul respectiv, nu poate fi considerat un tratat internațional (în speță, Tratatul cu Saramakes), deoarece conform art. 64 din Convenția de la Viena din 1969 privind tratatele, orice tratat care este în conflict cu nouă normă de *ius cogens* devine nul și încetează.

În speță, Saramaka se angajează să returneze sclavii capturați contra unei sume de bani în și să îi ofere guvernatorului Surinamului.

Curtea a statuat că niciun astfel de tratat, de această natură, nu poate fi invocat în fața unui tribunal internațional pentru drepturile omului.

⁸ Materialul poate fi consultat online la adresa: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_15_ing.pdf (ultima accesare: 7.12.2021).

2.2.6. Ungaria contra Slovacia (proiectul Gabčíkovo-Nagymaros)

În iulie 1993, Ungaria și Slovacia s-au adresat Curții⁹ pentru interpretarea anumitor probleme ce decurg din diferendele ce au existat între Ungaria, Cehia și Slovacia cu privire la punerea în aplicare a Tratatului de la Budapesta din 1977 privind construcția și exploatarea sistemului de baraj Gabčíkovo-Nagymaros.

Ungaria a susținut că neexecutarea tratatului a fost cauzată de respectarea „principiului precauției”, specific dreptul mediului, principiu care intră în categoria normelor de jus cogens, datorită importanței și sferei largi de aplicare. Mai mult, acest principiu a apărut anterior încheierii tratatului.

Conștientizarea vulnerabilității mediului și recunoașterea faptului că riscurile de mediu trebuie evaluate în mod continuu au devenit mult mai puternice în anii de la încheierea tratatului.

III. Concluzii

Normele de jus cogens au un caracter general și imperativ, și sunt supuse modificărilor în funcție de dinamica raporturilor sociale. De pildă, materia dreptului mediului a început să dobândească o adevărată îngrijorare și preocupare a specialiștilor, iar caracterul său important a

condus la consacarea obligației de protecție a mediului normă de de jus cogens.

De asemenea, normele de jus cogens vizează acele situații în care fie acele norme sunt prevăzute de tratate, deci capătă o formă scrisă, fie sunt recunoscute pe cale cutumiară. Astfel principiile fundamentale care au caracter de jus cogens, analizate în lucrarea dată, sunt următoarele: principiul nerecurgerii la amenințare cu forța sau recurgerea la forța armată, principiul legalității folosirii forței armate, principiul neamestecului în problemele interne ale altor state și principiile umanitare, cele care se referă la drepturile fundamentale ale omului.

Actele în care sunt consacrate explicit aceste principii, sunt: Declarația Adunării Generale a ONU din 1970 referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea cu alte state, în conformitate cu Carta ONU și Actul Final al Cooperării pentru securitate și cooperare cu Europa de la Helsinki (1975).

Referințe bibliografice

- Năstase A., Aurescu B., *Drept internațional public*, Sinteze, Ediția 9, Editura C.H. Beck, București;
- Actul Final al Cooperării pentru securitate și cooperare cu Europa de la Helsinki (1975);

⁹ Materialul poate fi consultat online la adresa: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-00-EN.pdf> (ultima accesare 7.12.2021).

- Declarația Adunării Generale a ONU din 1970 referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea dintre state, în conformitate Cartea ONU;
- Convenția din 23 mai 1969 cu privire la dreptul tratatelor, publicată în BROȘURA din 23 mai 1969;

Surse online:

- <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf>;
- <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>;
- <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/95/095-19960708-ADV-01-00-EN.pdf>;
- <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/144/144-20120720-JUD-01-00-EN.pdf>;
- https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_15_ing.pdf;
- <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/92/092-19970925-JUD-01-00-EN.pdf>.

ÎN TRE PRINCIPII FUNDAMENTALE DE DREPT INTERNĂȚIONAL ȘI ABATERE

Raluca Nicoleta RINU*

Abstract

Un subiect ce pare a fi rigid, din cauza anduranței, unde abaterea reprezintă alterarea voinței care a stat la baza ratificării unui tratat, dacă ar fi să poziționez pe un podium subiectele principale din cuprinsul lucrării, acestea ar fi: dreptul internațional, deoarece este gardianul la nivel internațional al relațiilor dintre state/ organizații internaționale, tratatele și puterea acestora pe plan internațional cât și în plan național și nu în ultimul rând efectele cauzate de abaterea de la tratate. Scopul lucrării este acela de a surprinde într-un mod gradual evoluția relațiilor internaționale în echilibru cu dreptul internațional, am ales să pornesc această analiză în acord cu sistemul deductiv, de la general la particular, unde generalul se identifică cu scopul dreptului internațional dezvoltat în partea introductivă, urcând o altă treaptă am analizat valoarea unui tratat internațional încheiat de Rusia cu o organizație internațională, așa cum este Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice – OPCW- urmând să mă orientez asupra cauzei care a contribuit la declansarea dezechilibrului, dezechilibru marcat de încălcarea unor norme de jus cogens, acesta este momentul de început în ceea ce privește instabilitatea pe plan internațional, dar cu efecte și în plan național asupra cetățenilor, deoarece se activează un efect domino din inerție, pentru că am consultat și rapoarte recunoscute pe plan internațional cum este cazul Freedom House, unde nucleul constă în opinia cetățenilor, opinie alimentată de acest efect domino, iar în urma acestui dezechilibru mai rămâne un element esențial interconectat cu întregul subiect, mai exact încălcarea principiului respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale.

Cuvinte cheie: *tratate, norma de jus cogens, principii fundamentale, abatere.*

I. Introducere

Înainte de a păși în profunzimea temei este necesar să prezint cadrul general, fiind o temă analizată din perspectiva dreptului internațional este important să facem cunoștință cu însemnătatea și preocupările domeniului. Unul dintre obiective a constatat în identificarea tratatelor la care Rusia este parte și legătura dintre tratatele propriu-zise și ingerințele aduse cetățenilor prin încălcarea unor principii fundamentale ale Dreptului Internațional, deoarece acestea reprezintă un alt

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: ralucadr182820@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Asist. univ. drd. Solacolu Maria (maria.solacolu@univnt.ro).

element esențial analizat în lucrare, care derivă din acordul de voință consimțit prin aderarea la tratate, acel particular extras din general și totodată interconectate care generează efecte în planul Dreptului Internațional, efecte care inevitabil se transpun și în plan național, spre exemplu în plan social se resimt tensiunile existente în afara statului, următorul element analizat, desprins din cuprinsul unui tratat având un caracter obligatoriu ce se adresează părților implicate în constituie *normele de jus cogens*, subiect pe care l-am detaliat în cuprinsul lucrării, și nu în ultimul rând am invocat rezoluția Parlamentului European, pentru a identifica mijlocul de soluționare pe cale pașnică a acestui diferend, l-am catalogat fiind un diferend, deoarece acesta se identifică cu o **situație de drept**, fiind mai avansată față de o situație de fapt, care nu implică partea jurisdicțională, această ultimă parte poate reprezenta un sfârșit pentru neînțelegerile dezvoltate. În cele ce urmează voi începe prin a contura rolul fundamental al dreptului internațional, acesta are la bază relațiile internaționale, care îmbrățișează raporturi sociale la nivel internațional, raporturi care se întâlnesc într-un punct comun, acestea pot fi divizate în două categorii: o categorie din care fac parte raporturile dintre state, organizații internaționale și o a doua categorie unde sunt incluse persoanele fizice sau juridice din diverse state.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Scopul dreptului internațional este acela de a reglementa desfășurarea relațiilor internaționale și de a satisface nevoile comune ale membrilor societății internaționale, în încercarea sa de a **educa, consolida și echilibra**, aceste trei caracteristici definesc ordinea juridică internațională, care este alcătuită din ansamblul de norme juridice care coordonează funcționarea societății internaționale. O primă concluzie constă în relația de interdependență dintre cele trei elemente care creează un efect în cascadă, deoarece se completează reciproc și dau naștere unui nou element, așa cum relațiile internaționale sunt dependente de dreptul internațional, iar ordinea juridică internațională decurge din cel de-al doilea element. Dreptul Internațional este o structură unică care își îndeplinește rolul asemenea unui gardian, scopul său fiind acela de a proteja ansamblul normelor și satisfacerea nevoilor membrilor internaționali. Acest gardian a fost martor, printre multe subiecte și la tema pe care am ales să o analizez în cadrul acestei lucrări, respectiv recurgerea la armele chimice în scopul reducerii la tăcere a unui oponent.

Am pornit de la o scurtă analiză a personajului Alexei Navalnii, acesta fiind un cetățean rus, la bază politician, avocat și activist, ultima ocupație a fost cea care a condus la declanșarea conflictului. Pentru a contura contextul, putem porni de la ideea conform căreia libertatea de exprimare nu este întotdeauna transpusă și acceptată într-un stat, deși textul Constituției garantează dreptul la libera exprimare, după cum este cazul art. 29 al Constituției Rusiei. Această scurtă introducere la

nivel național din sfera politică escaladează pe scena internațională, pentru că Rusia este membră semnatară a unor înțelegeri pe care le-a încălcat.

La prima vedere s-a încălcat unul dintre principiile fundamentale ale dreptului internațional. Aceste principii reprezintă interes deoarece vizează normele de aplicație universală, cu un grad maxim de generalizare și caracter imperativ având ca scop protejarea valorilor internaționale fundamentale în raporturile dintre subiectele de drept. În mod clar definiția cuprinde contur asupra subiectului prezentat. Urmează să identificăm în mod particular principiul fundamental în cauză, respectiv principiul *pacta sunt servanda*, care se focalizează asupra obligației ce revine fiecărui stat de a îndeplini cu bună-credință obligațiile care îi incumbă în virtutea principiilor și regulilor general recunoscute ale dreptului internațional. Ca justificare pentru invocarea acestui principiu am analizat propunerea de rezoluțiune a Parlamentului European [*Rezoluția Parlamentului European referitoare la situația din Rusia: otrăvirea lui Alexei Navalnîi (2020/2777(RSP))*].

La baza deciziei de rezoluțiune a Parlamentului European în cazul otrăvirii lui Alexei Navalnîi unde în calitate de agresor s-a regăsit Rusia stau două elemente și anume:

1. Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora (Convenția privind armele chimice sau CWC).
2. Articolul 132 alineatul (2) din Regulamentul său de procedură.

Rusia a dobândit calitatea de actor principal, deoarece aceasta a reprezentat scânteia în situația prezentată, la acel moment avea calitatea de membru în Convenția privind armele chimice și *folosirea agenților interziși, în temeiul Convenției privind recurgerea la armele chimice oriunde, de oricine și în orice caz, constituie o încălcare a dreptului internațional și că o astfel de infracțiune trebuie investigată transparent, iar cei responsabili trebuie aduși în fața justiției*; Pana in acest punct am putut observa parcursul statelor pana la declansarea unui diferend, respectiv aderarea la un tratat, importanta respectarii obligatiilor rezultate din acesta, iar in aceasta parte sesizand un diferent, tin sa mentionez ca ne aflam in prezenta unui diferent juridic, deoarece in primul rand ne aflăm în prezența unei situații de drept, ci nu de fapt, iar în al doilea rând în urma aderării Rusiei la cele trei tratate mentionate in urmatoarele randuri aceasta si-a luat angajamentul în acord cu principiul *pacta sunt servanda*, sfârșind în a fi parte într-un **diferend politico diplomatic**, justificat de nerespectarea obligatiilor asumate la momentul ratificarii tratatelor, aderarea la un tratat este o decizie bazata pe suveranitatea statelor si functioneaza asemenea unui cerc pentru ca se porneste cu gandul ca se vor respecta obligatiile, acesta fiind si scopul aderarii si tot odata este cunoscuta urmareea faptelor. În cazul acesta *Uniunea Europeană este un alt actor international care a stabilit relatii cu Rusia, relatii ce au la baza acordul de vointa mai susu mentionat, unde efectul acordului se concretizează prin drepturile si obligatiile ce revin*

partilor mai exact Rusia a dobandit calitatea de membru al **Consiliului al Europei, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)** și **Națiunile Unite**. Din aceste considerente, Parlamentul European îndreptatit, *îi cere Rusiei să își îndeplinească obligațiile care îi revin în temeiul Convenției privind armele chimice și să coopereze (aceasta cooperare din punctul meu de vedere este un apel la negociere, deoarece așa cum am menționat are la baza un diferend politic diplomatic, iar negocierea este primul pas spre solutionarea unui diferend pe cale pasnică, mai mult de atât este un demers necesar, o altă caracteristică a negocierii care m-a ajutat să o identific în situația de față constă în posibilitatea de a se desfășura prin contacte și tentative între reprezentanți, cât și prin intermediul schimburilor de documente, iar dacă privim atent asupra rezoluției Parlamentului European, la punctul 13 regăsim următoarea mențiune: **Parlamentul European**, invită VP/ÎR și SEAE să aducă în discuție toate cazurile de persoane urmărite penal din motive politice în cadrul consultărilor UE-Rusia pe tema drepturilor omului, atunci când vor fi reluate, și să li se ceară reprezentanților Rusiei la aceste consultări un răspuns oficial pentru fiecare caz în parte; invită președinții Consiliului și Comisiei, precum și ÎR/VP să urmărească în continuare îndeaproape aceste cazuri, să aducă în discuție aceste probleme în cadrul diferitelor formate și reuniuni cu Rusia și să informeze Parlamentul cu privire la discuțiile purtate cu autoritățile ruse;)¹ cu Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice (OPCW, o concluzie asupra acestui subpunct analizat, constă în efectul de domino produs în urma încălcării unei obligații dintr-un tratat, ce a contribuit la crearea unor efecte în lant bazate pe nerespectarea unora dintre principiile de drept internațional). Analizând principiile fundamentale ale dreptului internațional regăsim, **Principiul cooperării** care anticipează efectul de domino, menționat mai sus, conform acestuia „Statele, oricare ar fi deosebirile existente între sistemele lor politice, economice și sociale, au obligația de a coopera unele cu altele în diversele domenii ale relațiilor internaționale, pentru a menține pacea și securitatea internațională și a favoriza progresul și stabilitatea economică internațională, precum și bunăstarea generală a națiunilor și o cooperare internațională care să fie lipsită de discriminare bazată pe aceste deosebiri.” la o privire mai atentă la litera b), conform cursului doamnei profesor, Statele trebuie să coopereze pentru a asigura respectarea universală și îndeplinirea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, precum și eliminarea discriminării rasiale și intoleranței religioase sub toate formele lor. ; în cuprinsul aceleiași rezoluții Parlamentul European invită **Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice (OPCW)** și statele sale membre să acționeze în conformitate cu*

¹ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0282_RO.html , accesat la data de 22.02.2022, ora: 20:14.

prevederile CWC² (Convenția privind Armele Chimice). În sprijinul restabilirii situației pe plan internațional, poate fi invocat art. 33 din cadrul Cartei ONU, mai exact alin. (1) care limitează escaladarea diferendului apelând la un compromis din partea statelor, oferind posibilitatea de a se înțelege prin unul dintre mijloacele de rezolvare pe cale pașnică a diferendelor, fără a impune un anumit mijloc, scopul final fiind acela de a cauteriza orice încercare de a destabiliza pacea și securitatea internațională. **ARTICOLUL 33 1. Părțile în orice diferend a cărui prelungire ar putea pune în primejdie menținerea păcii și securității internaționale trebuie să caute să-I rezolve, înainte de toate, prin tratative, anchetă, mediație, conciliere, arbitraj, pe cale judiciară, recurgerea la organizații sau acorduri regionale sau prin alte mijloace pașnice, la alegerea lor.**³

O altă abatere de la dreptul internațional desprinsă din acordul de voință exprimat, a constat în nerespectarea normei de **jus cogens** impusă prin tratat, însă înainte de a evidenția acest lucru, trebuie să prezentăm importanța *normelor de jus cogens* în dreptul internațional. Un tratat reprezintă efectul unor manifestări de voință, prin urmare normele intră în componența tratatului cu scopul de a menține un echilibru, consemnat prin acceptare, ca urmare a aderării. Prin urmare, *norma jus cogens* a fost adoptată de dreptul internațional relativ recent, la baza sa regăsim *Convenția de la Viena din 1969*, o scurtă privire asupra articolului 53, va contribui la clarificarea situației prezentate în cadrul acestei lucrări. *Articolul 53 acordă o deosebită importanță acestei categorii de norme potrivit acestuia: Tratatele aflate în conflict cu o normă imperativă a dreptului internațional general (jus cogens). Este nul orice tratat care, în momentul încheierii sale, este în conflict cu o normă imperativă a dreptului internațional general. În sensul prezentei Convenții, o normă a dreptului internațional general este o normă acceptată și recunoscută de comunitatea internațională a statelor în ansamblul ei, drept normă de la care nu este permisă nici o derogare și care nu poate fi modificată decât printr-o nouă normă a dreptului internațional general având același caracter*⁴. În completarea precedentului articol, *Articolul 64, stabilește următoarele limite: Apariția unei noi norme imperative a dreptului internațional general (jus cogens). Dacă survine o nouă normă imperativă a dreptului internațional general, orice tratat existent, care este în conflict cu această normă devine nul și ia sfârșit.*⁵ Organizația pentru interzicerea armelor chimice, prevede în cuprinsul tratatului o normă **jus cogens**, chiar în art.1 intitulat **Obligații generale**, regăsim ca obligație fundamentală ca

² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0279_RO.html , data 29.10.2021, ora: 20:17.

³ Carta Națiunilor Unite și Statutul Curții Internaționale de Justiție, Națiunile Unite, New York, 26 Jan 1995, pag. 17.

⁴ CONVENȚIA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA DREPTUL TRATATELOR Încheiată la Viena la 23 mai 1969, p. 12.

⁵ Ibdem, p. 14.

fiecare stat parte la prezenta convenție să nu se angajeze niciodată, sub nicio circumstanță:

(a) Să dezvolte, să producă, să achiziționeze în alt mod, să stocheze sau să rețină arme chimice sau să transfere, direct sau indirect, arme chimice către oricine. (b) Să folosească arme chimice.⁶

În cadrul Consiliului privind dezarmarea și neproliferarea în domeniul chimic în vederea celei de a patra sesiuni speciale a Conferinței statelor părți pentru examinarea funcționării Convenției privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora, Haga, 21-30 noiembrie 2018, mai exact primul punct, aduce în discuție importanța eliminării acestei atrocități și evidențiază ingerințele aduse drepturilor fundamentale ale omului, în ceea ce privește extinderea acestei acțiuni este prevăzut oriunde și în orice situație, încercând să îi aducem o delimitare, constatăm că nu există limite. Primul punct aflat pe lista concluziilor amintește faptul că Uniunea Europeană este împotriva deținerii și a folosirii armelor chimice. În continuare se atrage atenția asupra încălcării Dreptului Internațional, deși nu există o autoritate jurisdicțională, se subliniază faptul că nu este admisă o cauză atenuantă într-o asemenea situație și este anticipată tragerea la răspundere a celor ce se abat de la respectarea dreptului internațional, potrivit concluziilor: *Consiliul este ferm încredințat că utilizarea armelor chimice, inclusiv a oricărui produs chimic toxic în chip de armă, de către oricine, fie că e vorba de un stat sau de un actor nestatal, oriunde și în orice situație este odioasă și trebuie condamnată cu rigoare. Utilizarea armelor chimice este inacceptabilă, constituie o încălcare a dreptului internațional și poate ajunge să reprezinte o crimă de război sau o crimă împotriva umanității. Nu poate fi vorba de niciun fel de imunitate, iar cei care se fac vinovați de asemenea acte trebuie trași la răspundere.*⁷

În baza unei anchete naționale la care a luat parte Rusia în cooperare cu *Organizația pentru Interzicerea Armelor Chimice –OPCW-* care ulterior s-a extins și la nivel internațional având un alt colaborator și anume statul german, care s-a ocupat și de stabilizarea politicianului Navalnii. Am extras punctele 5,6 și 7 din rezoluția Parlamentului European, deoarece acestea surprind mărunț discordiei în acest caz, respectiv inconvenientele dintre Rusia și Uniunea Europeană. De unde Parlamentul European trage următoarele concluzii:

1. se arată șocat de numărul de cazuri de otrăvire sau de alte forme de asasinat care au ca țintă cetățeni și foști cetățeni ruși, fie în Rusia, fie pe teritorii străine, petrecute în ultimele două decenii; subliniază că în numeroase cazuri este greu de explicat sau justificat de ce făptașii nu au

⁶ <https://www.opcw.org/chemical-weapons-convention/articles/article-i> , data 31.10.2021, ora: 16:29.

⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7862-2018-INIT/ro/pdf> , pag. 2, accesat în 21.02.2022, ora: 20:27.

- fost trași la răspundere și de ce nu li s-a făcut dreptate victimelor și familiilor acestora; invită Rusia să pună capăt imediat impunității în astfel de cazuri și să garanteze securitatea propriilor cetățeni;
2. este profund mâhnit de faptul că tentativa de asasinat împotriva dlui Navalnîi alimentează și mai mult tensiunile puternice dintre Rusia și UE și este folosită pentru a escalada și mai mult aceste relații; constată cu îngrijorare că politicienii și mass-media au creat stereotipuri ostile și că escaladarea retoricii are un impact periculos asupra societăților din UE și Rusia;
 3. relevă că confruntarea actuală dintre UE și Rusia nu este în interesul celor doi parteneri, nici în interesul cetățenilor sau economiilor lor; subliniază că trebuie depuse eforturi concrete pentru a depăși această nouă dezbinare conflictuală a continentului european; subliniază că singura opțiune pentru a ocroti securitatea și prosperitatea cetățenilor ambelor părți este rezolvarea diferențelor prin dialog și negociere;⁸

Plecând din sfera internațională cu concluziile Parlamentului European, m-am oprit să privesc și din sfera opiniei naționale, de aceea am consultat o sursă obiectivă, care de-a lungul timpului s-a ocupat cu cercetarea și livrarea unor informații neviciate, cunoscută sub denumirea de *Freedom in The World* cu debutul în 1973, în prezent Freedom House, scopul acesteia constă în apărarea drepturilor omului și îmbunătățirea nivelului democrației, punând sub lupa sa drepturile politice și libertățile civile. Lucrarea își are rădăcinile pe tărâmul dreptului internațional, de aceea am recurs la un instrument care se află pe acest tărâm, obiectiv și care totodată surprinde latura juridică. În urma unei cercetări desfășurate de Freedom House pentru anul 2020, la nivelul Rusiei, scorul obținut în ceea ce privește libertățile civile este de 15/60, pentru că potrivit argumentului prezentat în raport, cenzura politică limitează libertatea de exprimare a cetățenilor, deși Constituția veghează asupra acesteia, dovada stă art. 29 din Constituția Rusă la care m-am raportat și în prima parte a lucrării, legile sunt adoptate într-o manieră favorabilă autorităților, acestea având posibilitatea de a stopa opoziția, ba chiar conferă putere decizională și asupra organizațiilor care nu sunt în asentimentul celor de la conducere.

Am ales să mă detașez puțin de subiectul ce îl are implicat pe Alexey Navalni, pentru a putea avea ocazia de a compara evoluția de orice natură, pozitivă sau negativă pe plan juridic, însă de fapt nu m-am detașat, deoarece esența a rămas, pentru că conform aceluiași raport: *[Atacurile, arestările, raidurile la birou și amenințările împotriva jurnaliștilor sunt comune, iar autoritățile au vizat activ jurnaliștii din afara Moscovei pe tot parcursul anului 2020. Ivan Safronov, care*

⁸ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0279_RO.html , data 29.10.2021, ora: 20:55.

lucraseră ca corespondent *Kommersant* și *Vedomosti*, a fost arestat în iulie și acuzat de „spionaj pentru Occident”. ” În septembrie, autoritățile din Ingușeția l-au condamnat pe jurnalistul Rashid Maisigov la trei ani într-o colonie a regimului pentru posesie de droguri. El a raportat despre protestele locale și despre persecuția activiștilor.]⁹ Tot Freedom House a analizat situația proceselor fie ele de natură civilă sau penală, accentul fiind pus asupra echității, la această întrebare se pare că există un control asupra echității dacă putem spune astfel, deoarece preferințele conducerii își croiesc un drum ajungând să adopte o lege în anul 2015 care anulează deciziile câștigate pe plan internațional de către cetățenii ruși care s-au adresat organizațiilor internaționale în speranța de a aduce în Rusia această echitate de care se pare că au fost privați, pentru că : “Centrul Memorial pentru Drepturile Omului a numărat 349 de persoane, inclusiv 61 de deținuți politici și 288 de deținuți religioși în detenție la sfârșitul anului 2020, o creștere semnificativă față de numărul din 2018 de 195 de prizonieri. Printre cei numărați au fost participanți la protestele electorale de la Moscova din 2019, activiști pentru drepturile omului și susținători ai minorităților etnice.”¹⁰ În completarea celor menționate mai sus, am tras următoarele concluzii Constituția ocupă un loc important la fel ca în orice stat democrat, însă în cazul Rusiei are un rol pur decorativ, am pornit de la locul Constituției, pentru a observa cum este concentrată puterea juridică, de aici privesc asupra atitudinii Rusiei față de părțile cu care aceasta a încheiat tratate, aceasta acționează contrar momentelor în care și-a asumat drepturi și obligații, de fapt am vrut să îmi imaginez o balanță, unde într-un taler se află teoria monistă, în timp ce în celălalt se află teoria dualistă. Teoria dualistă funcționează după următoarea viziune, dreptul internațional și dreptul național sunt caracterizate ca fiind egale, independente și separate, practic norma internațională este strecurată prin sistemul juridic național, astfel se evită pătrunderea impurităților, Constituția îmbracă o formă rigidă, protejează dreptul intern, procesul constă în preluarea normei de drept internațional, transformarea într-o normă internă, ceea ce nu o face să devină mai vulnerabilă aceasta poate fi supusă modificărilor sau chiar abrogării, tocmai pentru că a fost asimilată asemenea unei norme interne. În opoziție, teoria monistă presupune absorbirea tratatului în legislația națională odată cu adoptarea sa, astfel tratatul are prioritate față de Constituția statului, aparent balanța tinde să se încline de partea teoriei moniste.

⁹ <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2021#CL> accesat în 16.02.2022, ora: 20:44.

¹⁰ <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2021#CL> accesat în 16.02.2022, ora: 20:53.

III. Concluzii

În concluzie conflictul Rusiei cu Uniunea Europeană, unde s-au folosit metode care sunt împotriva unui alt principiu fundamental al Dreptului Internațional pe care îl putem invoca și anume ***Principiul respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, inclusiv a libertății de gândire, conștiință, religie sau de convingere***, am ales să fac trimitere la acest principiu în concluzia lucrării, deoarece un stat este clădit de oameni, iar dreptul internațional are datoria de a riposta asupra ingerințelor aduse acestui principiu, efectele negative se pot identifica prin declanșarea unei destabilizări la nivel politic, economic și nu în ultimul rând social, pentru că această metodă care atentează la viața persoanelor, la securitatea internațională, nu face altceva decât să saboteze echilibrul internațional, acest conflict având ca participanți doi mari actori ce performează pe scena internațională, ceea ce este sigur este faptul că pierderi vor exista de ambele părți. Această concluzie poate fi analizată în oglindă cu partea introductivă, unde am încercat să creez o schiță a componentelor care definesc Dreptul Internațional, în această ultimă etapă înainte de a se trage cortina, concluziile nu fac altceva decât să consolideze cele susținute.

Referințe bibliografice

- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2020-0279_RO.html, data 29.10.2021, ora: 20:17;
- <https://www.opcw.org/chemical-weapons-convention/articles/article-i>, data 31.10.2021, ora: 16:29;
- CONVENȚIA DE LA VIENA CU PRIVIRE LA DREPTUL TRATATELOR Încheiată la Viena la 23 mai 1969;
- Cursul de Drept Internațional Public;
- <https://freedomhouse.org/country/russia/freedom-world/2021#CL> accesat în 16.02.2022, ora: 20:53;
- <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7862-2018-INIT/ro/pdf>, accesat în 21.02.2022, ora: 20:27;
- Oficiul de Informare Publică, Carta Națiunilor Unite și Statutul Curții Internaționale de Justiție, Națiunile Unite, New York, 26 Jan 1995.

PREZENTAREA GENERALĂ A DREPTULUI AFRICII DE SUD ȘI AL MADAGASCARULUI

Corina-Cristiana CIUREA*

Abstract

Africa de Sud este o republică parlamentară multirasială, multilingvă, compusă din nouă provincii. De la sfârșitul apartheidului și tranziția la guvernarea majoritară în 1994, a suferit modificări semnificative, inclusiv introducerea unei noi constituții, a unei noi declarații a drepturilor și a unei curți constituționale. Deși Africa de Sud este un stat unitar, guvernele sale provinciale se bucură de un grad limitat de autonomie. Africa de Sud are un sistem juridic „hibrid” sau „mixt”, format prin împletirea unui număr de tradiții juridice distincte: un sistem de drept civil moștenit de la olandezi, un sistem de drept comun moștenit de la britanici și un sistem cutumiar, sistem de drept moștenit de la indigenii africani (numit adesea drept cutumiar african, din care există multe variații în funcție de originea tribală).

Madagascar, înainte de 1896, era sub un regim monarhic și a fost influențat de diferite culturi din Orientul Mijlociu, Asia și Africa. Unele dintre aceste trăsături culturale sunt încă evidente astăzi. A devenit apoi colonie franceză din 1896 până la obținerea independenței, în 1960. După acest moment, schimbările succesive în guvern au dus la o erodare a sistemelor juridice. Deși au fost introduse reforme începând cu anii 1990, există o desconsiderare generală a statului de drept și a instituțiilor politice din partea conducerii țării.

Cuvinte cheie: *Apartheid, Africa de Sud, Madagascar, sistem juridic, organizare statală.*

I. Introducere

Continentul african a reprezentat întotdeauna o zonă puțin cunoscută și explorată de juriștii europeni, sistemele de drept caracteristice statelor din acest teritoriu geografic fiind marcate profund de specificitățile culturale, religioase și tradiționale ale populațiilor statelor constituite aici, de-a lungul timpului. Impregnate cu un exotism generat de îmbinarea dintre sacru și profan, regulile morale și juridice create și dezvoltate în societățile africane au reprezentat o sursă

* Student Facultatea de drept “Nicolae Titulescu” din București, specializare Drept European și Internațional (e-mail: corinal44980@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist.univ.dr. Valentina Bărbățeanu (valentina.barbateanu@univnt.ro) și lector univ. dr. Andrei Muraru (andrei.muraru@univnt.ro).

de uimire și curiozitate, fiind însă, nu de puține ori, înlocuite brutal cu dreptul impus prin violență de cuceritori, în condițiile în care multe dintre actualele state existente pe teritoriul Africii au fost, pe parcursul istoriei, colonii ale unor mari puteri europene, aflându-se sub dominația acestora. Lucrarea de față are ca scop evidențierea sistemului de drept în două dintre statele defavorizate, a felului în care au evoluat acestea din punct de vedere al dreptului, cum le-a fost influențat sistemul de drept din cauza trecutului tumultuos pe care acestea l-au avut, fiind important să cunoaștem de unde au pornit, cum au reușit să depășească provocările și ce hotărâri s-au luat în final.

Am ales Africa de Sud pentru că a avut o evoluție ascendentă din perspectiva calității sistemului de drept, trecând de la o concepție radical discriminatorie față de populația de culoare, concretizată într-un inuman regim de segregare rasială, la o atitudine de deplină toleranță și integrare, în spiritul egalității fără niciun fel de diferențiere pe criterii de rasă și cu recunoașterea drepturilor fundamentale pentru toți cetățenii, indiferent de culoarea pielii. Acest lucru este cu atât mai remarcabil cu cât populația Africii de Sud este de o mare diversitate etnică, de culturi, limbi și credințele religioase, primind astfel denumirea "națiunea curcubeu"¹ de către Desmond Tutu².

Prin contrast, am ales apoi Republica Madagascar, țară care este, în continuare, marcată de nedreptăți sociale, de discrepanțe grave și de injustiție, aparținând, potrivit constatărilor experților Organizației Națiunilor Unite, grupului celor mai puțin dezvoltate state din lume³.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Scurt istoric al Africii de Sud

Mișcările de autodeterminare din perioada interbelică trebuie privite într-un context mai larg. Formarea unei conștiințe naționale, în sensul căpătat în secolul al XIX-lea, a fost rezultatul influenței europene în Africa, iar trasarea granițelor a fost făcută de către europeni, fără să se țină seama de specificul cultural. Pe de altă parte, succesul statelor naționale africane nu trebuie înțeles ca fiind ceva cu totul nou. La o scară mai mare, este vorba despre o revenire asupra unui drept istoric. Africa a fost compusă din o sumedenie de culturi și civilizații încă de dinainte de venirea europenilor.⁴

¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Africa_de_Sud#Perioada_post-apartheid.

² Desmond Mpilo Tutu (1931-2021) a fost un arhiepiscop anglican emerit de Cape Town, activist împotriva apartheid-ului din Africa de Sud.

³ <https://en.wikipedia.org/wiki/Madagascar>.

⁴ <https://ro.historylapse.org/africa-un-lung-proces-de-colonizare>.

Caracteristica definitorie a continentului african o reprezintă diversitatea etnică. Așa se face că axa statalității africane moderne este compusă din comunități cu tradiții etno-culturale extrem de diferite.⁵

2.2. Apartheidul

Apartheidul (care în limba afrikaans înseamnă *separare*) este un sistem social, politic și economic rasist impus de guvernele minorității albe din Africa de Sud de-a lungul secolului XX.⁶ Apartheidul prevedea segregarea raselor (locuirea separată), iar majorității negre i se interzicea, printre altele, dreptul la vot și libera circulație. În sens larg, apartheidul desemnează politica de separare a comunităților etnice sau rasiale diferite. Apartheidul a fost frecvent pus în practică în istoria modernă. Termenul însă se referă la cazul sud-african.⁷

Istoria apartheidului acoperă perioada cuprinsă între anii 1948, când a fost creat, până în 1990-1994, când s-au organizat primele alegeri libere. Apartheidul este tema centrală în jurul căreia s-a petrecut istoria Africii de Sud în perioada de după Al Doilea Război Mondial.⁸

În practică, apartheidul a fost pus în aplicare sub forma „apartheidului mic”, care a necesitat segregarea rasială a facilităților publice și a adunărilor sociale și „apartheidul mare”, necesitând segregarea rasială în guvern, locuințe și locuri de muncă. În timp ce unele politici și practici oficiale și tradiționale segregacioniste existau în Africa de Sud încă de la începutul secolului al XX-lea, alegerea Partidului Naționalist guvernat de albi în 1948 a permis aplicarea legală a rasismului pur sub formă de apartheid.⁹

Primele legi ale apartheidului au fost Legea interzicerii căsătoriilor mixte din 1949, urmată de Legea imoralității din 1950, care a lucrat împreună pentru a interzice majorității sud-africanilor să se căsătorească sau să aibă relații sexuale cu persoane de altă rasă. Prima lege a apartheidului, Legea privind înregistrarea populației din 1950 a clasificat toți sud-africanii într-unul din cele patru grupuri rasiale: „negru”, „alb”, „colorat” și „indian”. Fiecare cetățean cu vârsta de peste 18 ani a fost obligat să poarte o carte de identitate care să arate grupul lor rasial. Dacă rasa exactă a unei persoane nu era clară, aceasta era atribuită de un consiliu guvernamental. În multe cazuri, membrilor aceleiași familii li s-au atribuit rase diferite atunci când rasa lor exactă era neclară. Acest proces de clasificare rasială poate ilustra cel mai bine natura bizară a regimului apartheidului. De exemplu, în „testul pieptenului”, dacă un pieptene s-a blocat în timp ce era tras prin părul unei

⁵ <https://goaravetisyan.ru/ro/afrika-k-yugu-ot-sahary-strany-afrika-yuzhnee-sahary-chernaya-afrika-proshloe-i/>.

⁶ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Apartheid>.

⁷ <https://ro.wikipedia.org/wiki/Apartheid>.

⁸ Idem.

⁹ Idem.

persoane, acestea erau clasificate automat ca africane negre și supuse restricțiilor sociale și politice ale apartheidului.¹⁰

Apartheidul a fost apoi implementat în continuare prin Legea privind zonele grupului din 1950, care impunea oamenilor să locuiască în zone geografice alocate în mod specific în funcție de rasă. În temeiul Legii de prevenire a ghemuitului ilegal din 1951, guvernul a fost împuternicit să demoleze orașele negre „șanț” și să oblige angajatorii albi să plătească casele necesare lucrătorilor lor negri pentru a locui în zone rezervate albilor.¹¹

2.3. Rezistența împotriva Apartheidului

Intensificarea discriminării a determinat Congresul Național African (ANC), format din persoane negre, să dezvolte un plan de rezistență care includea *nesupunere civică* și marșuri de protest. În 1955 la un congres ținut la Kliptown, lângă Johannesburg, un număr de organizații incluzând ANC și *Congresul Indian* a format o coaliție prin adoptarea unei Proclamații pentru Libertate, care avea în vedere crearea unui stat în care să fie eliminată discriminarea rasială.

Rezistența timpurie la legile apartheidului a dus la adoptarea unor restricții suplimentare, inclusiv interzicerea influentului Congres Național African, un partid politic cunoscut pentru conducerea mișcării anti-apartheid.

În 1959, un grup al ANC a decis să iasă din rândurile partidului pentru a forma un partid mai radical, pe care l-a numit Partidul Congresului African (PCA). Principalul obiectiv al noului partid era acela de a organiza un protest la nivel național împotriva legilor discriminatorii. La data de 21 martie 1960 un grup s-a adunat în Sharpeville, un sat aproape de Vereeniging, pentru a protesta împotriva legii prin care negrii trebuiau să poarte asupra lor acte de identitate (în special pașapoarte). Numărul participanților nu este cunoscut. Cert este că poliția a deschis focul împotriva mulțimii, ucigând 69 de persoane și rănind alte 186. Toate victimele erau negri și majoritatea au fost împușcați în spate. Imediat după aceea, ANC și PCA au fost interzise ca partide politice.

Acest eveniment a avut o semnificație importantă, dintr-un protest pașnic s-a transformat într-unul violent, totuși, partidele politice interzise nu erau o amenințare reală pentru guvern, deoarece nu dețineau arme.

Protestele au ajuns la un punct în care, în 1963, primul ministru Hendrik Frensch Verwoerd a declarat stare de urgență, permițând reținerea persoanelor fără ordin judiciar. Peste 18.000 de manifestanți au fost arestați, inclusiv majoritatea reprezentanților CNA și PCA. Protestele au luat forma unor sabotaje cu ajutorul aripilor armate ale partidelor respective.

¹⁰ Idem.

¹¹ Idem.

În iulie 1963, mai mulți șefi politici au fost arestați, printre ei numărându-se și Nelson Mandela. La procesul din Rivonia din iunie 1964, Mandela și alți șapte politicieni au fost condamnați la închisoare pe viață pentru trădare.

Declarația lui Mandela la un proces a devenit faimoasă: *„Am luptat cu dominația albilor și cu dominația negrilor. Am dorit o democrație ideală și o societate liberă în care toate persoanele să trăiască în armonie și cu egalitate de șanse. E un ideal cu care vreau să trăiesc și să reușesc. Dar dacă este necesar, este un ideal pentru care sunt dispus să mor.”*¹²

Procesul a fost condamnat de către Organizația Națiunilor Unite și a fost un element foarte important pentru implementarea de sancțiuni regimului din Africa de Sud. Cu partidele negrilor proscrie și conducătorii acestora în închisoare, Africa de Sud a intrat în cea mai critică etapă din istoria sa. Aplicarea Apartheidului s-a intensificat. Prim-ministrul Verwoed a fost asasinat, dar succesorii săi, B. J. Vorster și Pieter Willen Botha au menținut această politică.

2.4. Mișcarea Conștiinței Negre

Mișcarea Conștiinței Negre (BCM) a fost o mișcare studențească influentă în anii 1970 în Apartheid, Africa de Sud. Mișcarea Conștiinței Negre a promovat o nouă identitate și politică de solidaritate rasială și a devenit vocea și spiritul mișcării anti-apartheid într-un moment în care atât Congresul Național African, cât și Congresul Panafricanist au fost interzise în urma masacrului de la Sharpeville. BCM a atins apogeul în Revolta Studențească din Soweto din 1976, dar a scăzut rapid după aceea.

Mișcarea Conștiinței Negre a început în 1969, când studenții africani au ieșit din Uniunea Națională a Studenților din Africa de Sud, care era multirasială, dar dominată de alb și a fondat Organizația Studenților din Africa de Sud (SASO). SASO a fost o organizație în mod explicit non-albă deschisă studenților clasificați ca fiind africani, indieni sau de culoare în conformitate cu legea apartheidului.

SASO a fost unificarea studenților care nu erau albi și oferirea unei voci pentru nemulțumirile lor, dar SASO a condus o mișcare care a depășit cu mult studenții. Trei ani mai târziu, în 1972, liderii acestei mișcări pentru conștiința neagră au format Convenția Oamenilor Negri (BPC) pentru a ajunge la adulții și non-studenții și a-i galvaniza.¹³

¹² <https://ro.wikipedia.org/wiki/Apartheid>.

¹³ <https://www.greelane.com/ro/umanistic%c4%83/istorie-%c8%99i-cultur%c4%83/black-consciouness-movement-43431/>.

2.5. Statele Unite ale Americii și contribuția sa la sfârșitul regimului de apartheid

Politica externă a SUA, care a contribuit în primul rând la înflorirea apartheidului, a suferit o transformare totală și, în cele din urmă, a jucat un rol important în căderea sa. Astfel, principalul obiectiv al politicii externe al președintelui Harry Truman a fost de a limita extinderea influenței Uniunii Sovietice. În timp ce politica internă a lui Truman a susținut avansarea drepturilor civile ale oamenilor de culoare din Statele Unite, administrația sa a ales să nu protesteze împotriva sistemului de apartheid al guvernului anticomunist sud-african. Eforturile lui Truman de a menține un aliat împotriva Uniunii Sovietice în sudul Africii au pregătit scena pentru ca viitorii președinți să acorde sprijin subtil regimului apartheidului, mai degrabă decât să riște răspândirea comunismului. Influențați într-o oarecare măsură de mișcarea în creștere a drepturilor civile ale SUA și de legile privind egalitatea socială adoptate ca parte a platformei „Marea Societate” a președintelui Lyndon Johnson, liderii guvernului SUA au început să susțină în cele din urmă cauza anti-apartheid. În cele din urmă, în 1986, Congresul SUA, care a anulat veto-ul președintelui Ronald Reagan, a adoptat Legea cuprinzătoare anti-apartheid impunând primele sancțiuni economice substanțiale care trebuie aplicate împotriva Africii de Sud pentru practica sa de apartheid rasial.¹⁴

Printre alte prevederi, legea anti-apartheid:

- a interzis importul în SUA a multor produse din Africa de Sud, cum ar fi oțelul, fierul, uraniul, cărbunele, textilele și produsele agricole;
- a interzis guvernului sud-african să dețină conturi bancare americane;
- a interzis South African Airways să aterizeze pe aeroporturile SUA;
- a blocat orice formă de ajutor sau asistență externă a SUA către guvernul sud-african pro-apartheid de atunci;
- a interzis toate noile investiții și împrumuturi din SUA în Africa de Sud.

Sfârșitul apartheidului poate fi atribuit eforturilor combinate ale populației sud-africane și ale guvernelor comunității mondiale, inclusiv a Statelor Unite.¹⁵

¹⁴ Idem.

¹⁵ <https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/when-did-apartheid-end-43456/>.

III. Institutul de Informații Juridice din Africa de Sud (SAFLII)¹⁶

Ca o expresie a noului regim deschis respectării și garantării drepturilor fundamentale ale omului fără deosebire de rasă, s-a înființat și funcționează în prezent Institutul de Informații Juridice din Africa de Sud (SAFLII), care este un depozit online de informații juridice din Africa de Sud. Acesta își propune să promoveze statul de drept și responsabilitatea judiciară prin publicarea de materiale juridice cu acces deschis, în conformitate cu obiectivele mișcării globale privind accesul liber la lege.

SAFLII a fost anterior un proiect al Trustului Curții Constituționale din Africa de Sud și este prezent în funcțiune în cadrul Departamentului de Drept Public al universității din Cape Town. SAFLII este membru al mișcării Accesul Liber la Drept și se angajează să publice online toate hotărârile pronunțate de instanțe.

Institutul de Informații Juridice din Africa de Sud publică informații juridice pentru acces public gratuit și cuprinde în principal jurisprudență din Africa de Sud. SAFLII găzduiește, de asemenea, materiale juridice din alte țări care sunt obținute prin parteneriate, eforturi de colaborare cu guverne, instanțe, societăți de avocatură și, mai recent, prin legături cu alte institute de informare juridică stabilite în aceste regiuni. Este cea mai mare colecție online cu acces gratuit de reviste, hotărâri și legislație din Africa de Sud.

IV. Dreptul în Africa de Sud¹⁷

Africa de Sud este o republică parlamentară multirasială, multilingvă, compusă din nouă provincii. De la sfârșitul apartheidului și tranziția la guvernarea majoritară în 1994, a suferit modificări semnificative, inclusiv introducerea unei noi constituții, a unei noi declarații a drepturilor și a unei curți constituționale. Deși Africa de Sud este un stat unitar, guvernele sale provinciale se bucură de un grad limitat de autonomie.

Africa de Sud are un sistem juridic „hibrid” sau „mixt”, format prin împletirea unui număr de tradiții juridice distincte: un sistem de drept civil moștenit de la olandezi, un sistem de drept comun moștenit de la britanici și un sistem cutumiar, sistem de drept moștenit de la indigenii africani (numit adesea drept cutumiar african, din care există multe variații în funcție de originea tribală). Aceste tradiții au avut o interrelație complexă, influența engleză cea mai evidentă în aspectele procedurale ale sistemului juridic și metodele de adjudecare, iar influența romano-olandeză cea mai vizibilă în dreptul său material privat. Ca regulă generală, Africa de Sud respectă legea engleză atât în ceea ce privește procedura penală, cât și civilă, dreptul societăților comerciale, dreptul constituțional și legea probei; în timp ce dreptul comun romano-olandez este urmat în dreptul contractului sud-african,

¹⁶ The Southern African Legal Information Institute - <http://www.saflii.org/>.

¹⁷ <https://guides.ll.georgetown.edu/southafricanlegalresearch>.

dreptul delictului (delictul), dreptul persoanelor, dreptul lucrurilor, dreptul familiei etc. Odată cu începerea în 1994 a Constituției interimare și în 1997 înlocuirea acesteia, Constituția finală, la această țesătură i s-a adăugat un alt fir.

Pe lângă Africa de Sud însăși, dreptul sud-african, în special dreptul civil și elementele sale de drept comun, formează și baza legilor din Botswana, Lesotho, Namibia, Eswatini și Zimbabwe, care au fost introduse în timpul procesului de colonizare. Basutoland (Lesotho) a primit legea Coloniei Capului în 1884, iar Bechuanaland (Botswana) și Rhodesia de Sud (Zimbabwe) au primit-o în 1891. bSwaziland (Eswatini) a primit legea Coloniei Transvaal în 1904, iar Africa de Sud-Vest (Namibia) a primit legea provinciei Cape în 1920, după cucerirea acesteia de către Africa de Sud.¹⁸

V. Sistemul Judiciar din Africa de Sud¹⁹

Sistemul judecătoresc din Africa de Sud este organizat într-o ierarhie clară:

- *un număr de Curți de Magistrați* (atât regionale mai mici, cât și districte mai mari).
- *o singură Înalta Curte* cu mai multe divizii în toată țara, atât regionale (având jurisdicție asupra întregii provincii), cât și divizii locale mai mici (având o jurisdicție mai mică din punct de vedere geografic, de obicei asupra unei regiuni puternic populate), introdusă de Legea Curților Superioare, 2013.
- *Curtea Supremă de Apel*, o instanță pur de apel (instanța de a doua instanță).

În timp ce anterior, atât SCA, cât și Curtea Constituțională dețineau jurisdicție/poziție de vârf comună. Al șaselea amendament al Constituției Africii de Sud a modificat ierarhia, astfel încât Curtea Constituțională din Johannesburg este instanța supremă, cu SCA sub ea, iar Înalta Curte sub SCA.

- *Curtea Constituțională*, care este cea mai înaltă autoritate în chestiuni constituționale, și de la al șaselea amendament al Constituției Africii de Sud, cea mai înaltă instanță din țară atât pentru chestiuni constituționale, cât și pentru toate celelalte chestiuni. Această poziție este confirmată din punct de vedere juridic și înrădăcinată constituțional de Secțiunea 167(3)(b)(ii) din Constituția Africii de Sud, care prevede că Curtea Constituțională poate decide „orice altă chestiune, dacă Curtea Constituțională acordă permisiunea de a face recurs pe motive că problema ridică un aspect de drept discutabil de importanță publică generală care ar trebui să fie luat în considerare de către acea Curte”. Curtea Constituțională are autoritatea finală de a decide dacă o problemă este sau nu constituțională.

¹⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_South_Africa.

¹⁹ https://www.ru.ac.za/media/rhodesuniversity/content/law/documents/FOUNDATIONS_OF_OU_TLINE_2019.pdf.

În plus, prin legislație au fost create și *o serie de instanțe specializate* pentru a se ocupa de domeniile de specialitate ale dreptului importante pentru public, precum și pentru a evita restanțele în principala infrastructură de administrare juridică. Aceste instanțe există alături de ierarhia instanțelor; hotărârile acestora sunt astfel supuse aceluiași proces de recurs și control prin instanțele ordinare, începând de la un anumit nivel în funcție de instanța specializată în cauză. În cadrul acestor instanțe specializate există, pentru a numi câteva, *Curtea de Apel de Concurență, Curtea Electorală, Curtea de Apel Funciar și Curtea de Apel pentru Muncă*.

În plus, există și *instanțe indigene africane*, care se ocupă exclusiv de legea indigenă. Un proiect de lege privind instanțele tradiționale care vizează introducerea unei instanțe tradiționale sub sau la același nivel cu instanțele de magistratură, a fost redactat, dar așteaptă introducerea, citirea și dezbateră parlamentară.

VI. Structura statului

Constituția Africii de Sud din 1996 prevede separarea brațelor legislative, executive și judiciare ale guvernului. Deși Africa de Sud este un stat unitar, Constituția are elemente de federalism, iar cele nouă provincii pot adopta legi în anumite chestiuni, cum ar fi educația, sănătatea și locuința. Cu toate acestea, legiuitorul național își păstrează puterea legislativă în aceste domenii și pot trece peste legislația provincială în cazul unui conflict. Competența legislativă provincială exclusivă este rezervată pentru chestiuni mai puțin importante, cum ar fi abatoarele și licențele pentru băuturi alcoolice. Provinciile au un rol în elaborarea legislației naționale prin participarea lor la Consiliul Național al Provinciilor, camera a doua a Parlamentului.²⁰

6.1. Ramurile legislative și executive²¹

Parlamentul Național este bicameral și este format din:

1. *Adunarea Națională*, aleasă pentru un mandat de 5 ani, după un sistem de reprezentare proporțională, și care cuprinde între 350 și 400 de membri
2. *Consiliul Național al Provinciilor*, cu zece reprezentanți din fiecare provincie, care votează în bloc
3. *Comisiile parlamentare* de portofoliu ale Adunării Naționale și *Comisiile Selectate* ale Consiliului Național al Provinciilor supraveghează activitatea organelor executive în sfera portofoliilor lor și discută proiectele de lege în aceste domenii.

²⁰ https://www.nyulawglobal.org/globalex/South_Africa1.html#thelegalsystem.

²¹ Idem.

4. Președintele este șeful statului și guvernează cu un **Cabinet format din miniștri și miniștri adjuncți** care conduc diferitele departamente guvernamentale naționale. Fiecare provincie este condusă de un premier și de un consiliu executiv.

Cu condiția ca acestea să aibă capacitatea de a face acest lucru, provinciile pot înființa departamente executive pentru administrația publică. Astfel, provinciile pot înființa departamente provinciale de Educație, Sănătate etc.

Facturile naționale provin de obicei de la departamentele guvernamentale și pot rezulta din consultări anterioare prin publicarea de cărți verzi (documente de discuție) și cărți albe (documente de politică aprobate de cabinet).

Proiectele de lege pot fi publicate oentru comentarii în Monitorul Guvernului. Atunci când un proiect de lege a fost adoptat de ambele camere ale Parlamentului, acesta este înaintat președintelui pentru aprobare și este apoi publicat în Monitorul Guvernului ca act.

VII. Scurt istoric al Madagascarului²²

Madagascar, cunoscut și ca Republica Malgașă, este un stat african independent situat în Oceanul Indian și este format din 19 triburi. În ciuda diversității, Madagascar are o limbă comună "limba malgașă", care este limba sa oficială, în afară de franceză.

Madagascar, înainte de 1896, era sub un regim monarhic și a fost influențat de diferite culturi din Orientul Mijlociu, Asia și Africa. Unele dintre aceste trăsături culturale sunt încă evidente astăzi.

A devenit apoi o colonie franceză din 1896 până la obținerea independenței în 1960. După obținerea independenței, schimbările succesive în guvern au dus la o erodare a sistemelor juridice.

Deși au fost introduse reforme începând cu anii 1990, există o desconsiderare generală a statului de drept și a instituțiilor politice din partea conducerii țării.

VIII. Dreptul în Madagascar²³

8.1. Succesiunea republicilor: un factor care contribuie la sistemele juridice volatile

De la obținerea independenței, Madagascarul a trecut printr-o succesiune de **patru republici** în 50 de ani. Prima republică care a fost efectiv stabilă s-a încheiat în mai 1972. Când părintele independenței, președintele Philibert Tsiranana a dizolvat Parlamentul și a predat puterea generalului șef al armatei Ramanantso, care a propus o Constituție provizorie. În decembrie 1975, în urma unei lovituri de stat,

²² <https://ro.wikipedia.org/wiki/Madagascar>.

²³ <https://www.nyulawglobal.org/globallex/Madagascar.html#INTRO>.

Constituția celei de-a doua republici (numită Republica Democrată Madagascar) a fost adoptată printr-un referendum și locotenent-comandantul Didier Ratsiraka a fost ales președinte. Ulterior controversatei alegeri prezidențiale din 1989, perioadele prelungite de proteste și demonstrații l-au slăbit pe președintele Ratsiraka. S-a ajuns la un compromis cu guvernul insurgent și Constituția celei de-a treia republici a fost adoptată prin referendum în august 1992. Această Constituție a fost apoi revizuită în 1995, 1998 și 2007. Acest ciclu s-a repetat în 2009, ducând la Constituția celei de-a patra republici în 2010.

8.2. Executivul (puterea executivă)

Sistemul de guvernare urmat de Madagascar este sistemul semiprezidențial francez, împărțit între un *prim-ministru din parlament* și un *președinte executiv* care este ales prin vot universal.

Președintele este liderul, responsabilul politicii externe și comandant suprem al forțelor armate. Toate decretele prezidențiale trebuie să fie contrasemnate. Puterile executivului sunt restrânse de faptul că prim-ministrul este responsabil de funcționarea guvernului.

Executivul are dreptul de a dizolva Adunarea Națională fără consultare prealabilă.

În practică, puterea prezidențială este forța dominantă în sistemul politic malgaș. Dovadă în acest sens este ușurința cu care s-au produs schimbări constituționale începând cu anii 1960. Majoritatea reformelor în guvernare au întărit puterea președintelui. În plus, instituțiile menite să limiteze puterea prezidențială sunt slabe. Nu există responsabilitate prezidențială, iar instituțiile independente sunt subordonate voinței liderilor politici.

Poporul malgaș rămâne împărțit între o concepție monarhică a puterii moștenită de la fostul regim existent înainte de sosirea colonizatorilor și aspirațiile democratice ale populației contemporane.

8.3. Legislativul (puterea legislativă)

Puterea legislativă se exercită prin Adunarea Națională și Senat. Senatul este implicat în ratificarea instrumentelor internaționale (inclusiv cele referitoare la drepturile omului) și implementarea acestora în dreptul intern. Întreprinderea reformelor legislative este un domeniu din mandatul său.

Legislativul nu are o putere coercitivă față de autoritatea prezidențială, a devenit marginal. Adunarea Națională a avut mai multă influență decât Senatul asupra procesului de legiferare. Este foarte politizat, iar executivul și-a limitat puterea. Executivul are o influență directă asupra Senatului, deoarece Președintele alege o treime din membrii săi. Cu aceste evenimente recurente, se poate deduce că

poate exista posibilitatea ca Legislativul să fie supus controlului Președintelui chiar și în Republica a IV-a.

Președintele ocolește Adunarea guvernând prin decrete, redesenând circumscripțiile granițelor electorale, prin arestarea sau eliminarea listelor electorale ale deputaților care sunt critici la adresa Președintelui sau pur și simplu prin dizolvarea Adunării atunci când majoritatea parlamentarilor au început să se opună agendei președintelui. Fiecare președinte de la independență a lucrat pentru a limita puterea legislativului.

Aceste fenomene au împiedicat legiuitorul să-și exercite funcțiile de supraveghere și au permis președinților să creeze o impresie de proces echitabil și legalitate în ceea ce privește deciziile care le servesc propriile nevoi. Așadar, atunci când nemulțumirea nu poate fi exprimată prin canale legale, asta dă naștere activismului civil.

8.4. Sistemul Judiciar

Madagascarul are trei niveluri de instanțe. *Instanțele inferioare* sunt responsabile pentru cauzele civile și penale cu amenzi și sentințe limitate. *Curtea de Apel* include o instanță penală pentru cauzele care implică pedepse de cinci ani sau mai mult. *Curtea Supremă* funcționează ca cea mai înaltă instanță din țară. Înalta Curte Constituțională este autonomă și revizuieste legile, decretele și ordonanțele și monitorizează alegerile și certifică rezultatele acestora. *O instanță militară* are jurisdicție asupra tuturor cazurilor care implică securitatea națională.

Instanțele tradiționale (DINA) continuă să se ocupe de unele litigii civile și recent au fost folosite în cauze penale din cauza neplăcerilor și inadecvării sistemului judiciar formal. Deciziile DINA nu sunt supuse protecțiilor procesuale formale ale sistemului judiciar formal. Cu toate acestea, în unele cazuri, acestea pot fi contestate la nivelul curții de apel. Autoritatea DINA depinde de respectul reciproc și de consensul părților de a respecta hotărârea. Pedepsele DINA sunt uneori severe și includ pedeapsa capitală.

Statul de drept – „restrângerea exercițiului arbitrar al puterii prin subordonarea acesteia unor legi bine definite și stabilite” – a fost ignorat de primele două republici. Aceasta aduce sub semnul întrebării autenticitatea independenței justiției și respectarea drepturilor omului. Constituția din 1992 a oferit mai multă autoritate sistemului judiciar, care a oferit garanții constituționale.

Într-adevăr, structura statului include puterea executivă, legislativă și judiciară. În ciuda acestui progres, executivul a reușit să-și mențină supremația.

8.5. Punerea în aplicare a Constituției din Madagascar în contradicție cu doctrina separației puterilor

În 1748, în *Spirit of the Laws*, Montesquieu, scria: „Experiența constantă ne arată că fiecare om investit cu putere este predispus să abuzeze de ea și să-și ducă autoritatea până la capăt [...] Pentru a preveni acest abuz, este necesar din însăși natura lucrurilor ca puterea să fie un control asupra puterii”. În timpul iluminismului, Montesquieu a pus bazele formei democratice de guvernare care trebuie să separe cele trei ramuri ale guvernului: executiv, legislativ și judiciar. Montesquieu a recomandat că „puterea ar trebui să fie un control către putere” pentru a evita abuzurile.

Cu toate acestea, Madagascarul vede legislativul și justiția ca fiind subordonate executivului. În plus, Constituția pare a fi un instrument care trebuie folosit pentru a legitima și întări supremația sa.

Constituțiile malgașe au fost modificate pentru a reflecta interesele președinților succesivi. De exemplu, în 1998 amendamentele aduse Constituției de către președintele Ratsiraka i-au permis să dizolve Adunarea Națională și să numească o treime din Senat, în timp ce aspectele procedurale ale demiterii pentru încălcarea Constituției au fost șterse. În plus, modificările aduse Constituției au întărit puterile președintelui, care poate servi trei mandate în loc de două. Amendamentele din 2007 au completat eliminarea garanțiilor rămase ale competențelor, deoarece i-au permis președintelui să ia măsuri prin ordin în domeniul dreptului.

Aceste abuzuri au împiedicat puterea legislativă și judiciară să își îndeplinească funcțiile în mod holistic și să servească majoritatea populației. Acest lucru a dus la frustrare și nemulțumire din partea poporului malgaș.

Președinții succesivi nu au permis niciodată dezvoltarea unor instituții puternice și independente, în schimb, au folosit poziția lor pentru a monopoliza puterea și a controla dinamica statului.

IX. Concluzii

Așa cum s-a specificat și în partea introductivă, acest articol urmărește evoluția legislativă a statelor defavorizate, mai exact Africa de Sud și Madagascar, prin oferirea unei treceri din trecutul până în prezentul acestora.

Problematika analizată este destul de nișată, întrucât nu ne întâlnim zilnic și nu ne întrebăm cum funcționează sistemul de legi în alte țări, în special când este vorba de o țară de pe un alt continent; este bine totuși să aflăm istoria acestora și regulile generale pe care se fondează sistemul lor de drept, să observăm diferențele sau asemanările procesului prin care au trecut ele și procesele prin care am trecut noi pentru a putea avea un sistem legislativ bine pus la punct.

Referințe bibliografice

- <https://ro.historylapse.org/africa-un-lung-proces-de-colonizare;>
- <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/regatul-ashanti-marirea-si-decaderea-unui-stat-reprezentativ-pentru-africa-traditionala;>
- [https://goaravetisyan.ru/ro/afrika-k-yugu-ot-sahary-strany-afrika-yuzhnee-sahary-chernaya-afrika-proshloe-i/;](https://goaravetisyan.ru/ro/afrika-k-yugu-ot-sahary-strany-afrika-yuzhnee-sahary-chernaya-afrika-proshloe-i/)
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Apartheid;>
- [https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/when-did-apartheid-end-43456/;](https://www.greelane.com/ro/umanistic%C4%83/istorie-%C8%99i-cultur%C4%83/when-did-apartheid-end-43456/)
- [https://www.greelane.com/ro/umanistic%c4%83/istorie-%c8%99i-cultur%c4%83/black-consciousness-movement-43431/;](https://www.greelane.com/ro/umanistic%c4%83/istorie-%c8%99i-cultur%c4%83/black-consciousness-movement-43431/)
- [http://www.saflii.org/;](http://www.saflii.org/)
- <https://www.parliament.gov.za/how-law-made;>
- [https://guides.ll.georgetown.edu/southafricanlegalresearch;](https://guides.ll.georgetown.edu/southafricanlegalresearch/)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_South_Africa;
- https://www.ru.ac.za/media/rhodesuniversity/content/law/documents/FOUNDATIONS_OF_OUTLINE_2019.pdf;
- https://www.nyulawglobal.org/globalex/South_Africa1.html#thelegalsystem;
- <https://www.parliament.gov.za/how-law-made;>
- [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-030-7871?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true;](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-030-7871?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true;)
- <https://www.nyulawglobal.org/globalex/Madagascar.html#INTRO;>
- [https://www.loc.gov/item/guide-to-law-online/south-africa/;](https://www.loc.gov/item/guide-to-law-online/south-africa/)
- [https://www.africalegalnetwork.com/madagascar/;](https://www.africalegalnetwork.com/madagascar/)
- https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/MDG_1985_Ordinance.pdf;
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Madagascar.>

NAȚIONALIZAREA ȘI EXPROPRIEREA. INTERFERENȚE FILOSOFICO-ISTORICE ÎN ANALIZA UNUI FENOMEN JURIDIC

Ana BANU*

Abstract

Prezenta lucrare urmărește să studieze distincția dintre instituția juridică a naționalizării și cea a exproprierii, dezvoltând definițiile și caracteristicile expuse atât în Constituție, cât și în legile conexe. Adiacent cercetării sensurilor acestor fenomene și a implicațiilor acestora în cadrul abordării juridice, am realizat și o analiză din punct de vedere etic, economic și istoric a celor două concepte, cu obiectivul de a completa perspectiva asupra naționalizării și a exproprierii, a diferențelor și a legăturilor dintre cele două. Pentru a asigura o perspectivă multilaterală asupra problematicii naționalizării și a exproprierii, informațiile au fost extrase nu numai din doctrina românească, ci și din cea străină. Am elaborat prezenta lucrare cu scopul de a explora succint interferențele logice dintre naționalizare și expropriere, diferențele deopotrivă istorice și juridice dintre cele două concepte, litera legii în ceea ce le privește, cât și spiritul legii care transpare prin cea din urmă.

Cuvinte cheie: *naționalizare, expropriere, drept de proprietate, sisteme totalitare, sisteme democratice.*

I. Introducere

Problematica distincției juridice, economice și istorice dintre expropriere și naționalizare este marcată deopotrivă de necesitatea de a explora caracteristicile și funcțiile logice ale unei proceduri care este în continuare de actualitate, și anume exproprierea, pe de o parte, și, pe de altă parte, de importanța mărturiei legislative rămase din vremea regimului comunist referitoare la instituția juridică a naționalizării, o mărturie care cere apropierea de acest subiect cu solemnitate și considerație, ca o veritabilă reminiscență a realității predecembriste și ca o lecție pe care istoria a dat-o dreptului, prin evidențierea necesității interzicerii acestei forme abuzive de confiscare ce a lăsat în societatea românească răni adânci și dureroase, care nu sunt nici astăzi complet vindecate.

* Student, Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: anal43674@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea asist. univ. dr. Valentina Bărbățeanu (valentina.barbateanu@univnt.ro) și lect. univ. dr. Andrei Muraru (andrei.muraru@univnt.ro).

Lucrarea de față își propune analiza instituțiilor juridice ale naționalizării și exproprierii atât prin prisma dispozițiilor legale și constituționale corespunzătoare, cât și dintr-o perspectivă integrată - axiologică, etică și morală - și prin examinarea componentei evolutiv istorice a acestora, ca fenomene juridice de natură să pună esențialmente în discuție efectivitatea exercițiului dreptului de proprietate privată, ca drept fundamental.

II. Delimitări conceptuale

2.1. Exproprierea

Exproprierea este o modalitate de dobândire a proprietății publice și poate fi definită ca trecerea în proprietatea statului a terenurilor și construcțiilor pentru cauze de utilitate publică și după plata unei prealabile și juste despăgubiri.¹ Exproprierea constituie o procedură ale cărei efecte principale sunt trecerea din proprietatea privată în proprietatea publică a anumitor bunuri, în scopul utilității publice.²

Constituția României deschide abordează chestiunea exproprierii în conținutul art. 44, în cadrul materiei dreptului de proprietate privată, stabilind, în alin. (3) al acestuia că „*Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.*” Condițiile reprezentate de atributele despăgubirii – „*să fie dreaptă și prealabilă*” – sunt considerate fundamentale³, motiv pentru care legiuitorul constituant a apreciat necesar să le precizeze chiar în cuprinsul Legii supreme.

Conform Legii nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică⁴, caracterul amiabil al exproprierii și consimțământul proprietarului implică absența motivației de a explora aceste condiții, însă, în situația în care consimțământul vizează doar exproprierea, dar nu și despăgubirea, sau acest consimțământ nu se realizează, expropriatul (acesta fiind, de regulă, cel care are interesul să conteste cuantumul și/sau natura despăgubirii propusă de expropriator, dacă apreciază că nu ar fi corespunzătoare valorii reale a imobilului expropriat) are dreptul de a sesiza tribunalul⁵. În cadrul procesului, părțile pot ajunge la un consens

¹ Muraru, I., Tănăsescu E. S. „Drept constituțional și instituții politice”, Volumul I, Ediția 15, Editura C. H. Beck, București, 2016, p. 175-176.

² Caves, R. W. (2004). *Encyclopedia of the City*. Routledge. p. 216.

³ Muraru, I., Tănăsescu, E. S., Tofan, D. A., Baias, F. A., Ciobanu, V. Mm, Cioclei, V., Condor, I., Crișu, A., Deaconu, Ș., Popescu, A., Popescu, S., Selejan-Guțan, B., Tomescu, M., Vedinaș, V., Vida, I., Zamșa, C. „Constituția României. Comentariu pe articole.” Editura C. H. Beck, București, 2008, p. 456.

⁴ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.472 din 5 iulie 2011.

⁵ Legea nr. 33/1994, art. 4 alin. (2).

în ceea ce privește exproprierea și cuantumul și natura despăgubirii⁶, caz în care se pronunță o hotărâre definitivă. În situația în care părțile nu pot conveni asupra acestor aspecte, despăgubirea se stabilește de către instanță, în baza concluziilor raportului de expertiză tehnică întocmit de o comisie tripartită formată din experți desemnați de instanță și de cele două părți adverse în litigiu, respectiv expropriatorul și expropriatul sau, după caz, expropriații.⁷

Esențial sub aspectul constituționalității procedurii de expropriere este că transferul dreptului proprietate nu poate avea loc decât după ce expropriatorul și-a îndeplinit obligațiile stabilite prin hotărârea judecătorească⁸.

Această dublă condiționare, constând în necesitatea ca despăgubirea oferită expropriatului de către autoritatea expropriatoare să fie deopotrivă justă și prealabilă, asigură caracterul echitabil și previzibil al procedurii de expropriere, contribuind la crearea unui cadru legal sigur, la consolidarea unei securități juridice al cărei nivel să reflecte calitățile specifice unui stat de drept, într-un context democratic, astfel încât limitarea exercițiului dreptului de proprietate să se realizeze în condiții strict reglementate prin Constituție și legea specială, fără să pună în discuție posibila nerespectare a garanțiilor necesare protecției acestui drept fundamental.

Obiectul exproprierii îl pot constitui bunurile imobile aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice, cu sau fără scop lucrativ, precum și cele aflate în proprietatea privată a unităților administrativ-teritoriale⁹. Statul nu poate face propriile sale bunuri obiectul exproprierii¹⁰; implicit bunurile proprietate privată a statului nu pot face obiectul exproprierii.

Beneficiarul exproprierii, expropriatorul, este stabilit în funcție de utilitatea publică, și poate fi statul, în situațiile în care utilitatea publică este de interes național, respectiv o unitate administrativ-teritorială, dacă utilitatea publică este de interes local¹¹.

Etapele procedurii de expropriere sunt, conform Legii nr.255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local¹², aprobarea indicatorilor tehnico-economici ai lucrărilor de interes național, județean sau local, consemnarea sumei individuale reprezentând despăgubirea, transferul propriu-zis al dreptului de proprietate,

⁶ Legea nr. 33/1994, art. 24 alin. (1).

⁷ Legea nr. 33/1994, art. 25 și art. 26.

⁸ Legea nr. 33/1994, art. 28 alin. (1).

⁹ Legea nr. 33/1994, art. 2.

¹⁰ Decizia Curții Constituționale nr. 115/1997.

¹¹ Legea nr. 33/1994, art.5 și art. 12, alin (2).

¹² Publicată în Monitorul Oficial al României, Parte I, nr. 853 din 20 decembrie 2010.

respectiv finalizarea formalităților aferente procedurii¹³. Articolul 6 al aceleiași legi enumeră limitativ cazurile de utilitate publică.

2.2. Naționalizarea

2.2.1. Natura juridică a naționalizării, dedusă prin prisma actualei Constituții

Naționalizarea constituie un mod de dobândire a proprietății publice, prin trecerea silită în proprietatea statului a bunurilor imobile fără plata unei despăgubiri și, în principiu, după temeieri arbitrare, precum etnia, religia, proveniența socială¹⁴. Constituția face referire la procedura de naționalizare în alin. (4) al art. 44, care prevede că „sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor”.

2.2.2. Instituția juridică a naționalizării în perioada comunismului

Istoric, naționalizarea reprezintă una dintre formele în care s-a manifestat caracterul represiv al regimului din perioada comunismului în România. Naționalizarea în România comunistă a fost folosită ca un instrument de convertire a economiei către modelul socialist, presupunând transferul proprietății de la proprietarii privați către proprietatea statului, aceștia fiind adesea etichetați ca „dușmani ai poporului”, în spiritul sintagmei marxiste „a expropria expropriarii”¹⁵ (în măsura în care „expropriarii” aici reprezentau pătura de sus a societății, care, în concepția politică dominantă de la acea vreme, priva clasa muncitoare de fructul muncii sale prin exercitarea dreptului de proprietate asupra mijloacelor de producție).

În realitate, naționalizarea, în forma pe care a luat-o odată cu instaurarea regimului comunist în România, a reprezentat o veritabilă confiscare lipsită de orice compensație sau despăgubire, fie materială, fie morală.¹⁶

Pârghia pentru implementarea acestei confiscări a reprezentat-o Legea nr. 119 din 11 iunie 1948 pentru naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi, care trecea, odată cu intrarea sa în vigoare, în proprietatea statului toate resursele solului și ale subsolului care nu se regăseau deja în proprietatea sa, precum și a tuturor entităților economice. Măsura etatizării a fost

¹³ Legea nr. 255/2010, art. 4.

¹⁴ Muraru, I., Tănăsescu E. S. „Drept constituțional și instituții politice”, Volumul I, Ediția 15, Editura C. H. Beck, București, 2016, p. 174-175.

¹⁵ Marx, K. „Capitalul”, Volumul I, ediția în limba engleză din 1887, Progress Publishers, Moscova, 1887, p. 542-543.

¹⁶ Petrescu, I., Barbacioru, C. „Naționalizarea – preimisa industrializării socialiste a Olteniei”, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978, p. 21-24.

introdusă cu funcția de a consolida regimul proaspăt instaurat și pentru a priva clasa superioară, înstărită, care fusese anterior, de asemenea, clasă conducătoare, de fundamentul propriei puteri.

III. Interferențe între instituția juridică a naționalizării și cea a expropriării

3.1. Perspectiva logică – divergență și convergență

Naționalizarea apare ca procedura a cărei direcție se opune conceptual privatizării¹⁷; naționalizarea fiind, deci, o formă de etatizare forțată, de trecere a proprietății dinspre privat înspre public, iar așa-zisele „victime” ale naționalizării, entitățile economice și bunurile care fac și au făcut, de al lungul istoriei, obiectul naționalizării sunt, în general, industrii-cheie ale peisajului economic al unei țări, precum telecomunicațiile, mineritul, construcția de mașini, serviciile poștale, transporturile etc.¹⁸. Este o procedură care s-a realizat, în perioada regimului comunist, fără despăgubire¹⁹, și care presupunea trecerea forțată a entităților economice și a bunurilor în posesia statului, în virtutea principiilor economiei de tip marxist, care încuraja „exproprierea expropriatorilor” pentru trecerea treptată a tuturor etapelor producției și a tuturor mijloacelor de producție sub sfera de control a statului²⁰. Engels însuși, ca teoretician al socialismului, face însă o observație cu privire la inadecvarea utilizării naționalizării ca unică metodă de tranziție de la mijloace de producție private la mijloace de producție de stat: „atât timp cât clasele împrorietărite rămân la cârmă, naționalizarea nu elimină exploatarea, dar mai degrabă îi preschimbă forma”²¹. Linia care leagă etatizarea și naționalizarea rămâne, totuși, „forța brută” – lipsa despăgubirii, absența posibilității proprietarului privat de a se opune²².

În schimb, *exproprierea*, ca metodă de trecere a proprietății private în domeniul public, în virtutea utilității publice, apare ca o ridicare la o formă mai generală a naționalizării, și deopotrivă ca rezultatul unei eliminări a aspectului ideologic irefutabil asociat procedurii de naționalizare – după cum prevede alin. (3)

¹⁷ Rood, L. L. “The Impact of Nationalisation.”, The Journal of Modern African Studies, vol. 15, nr. 3, Cambridge University Press, 1977, pp. 489–494.

¹⁸ Mahdavi, P. “Power grab: political survival through extractive resource nationalization”, Cambridge University Press, 2021, p. 3-11.

¹⁹ Stoica, S. „Dicționar de istorie a României”, Editura Merona, București, 2007, p. 233-234

²⁰ Pipes, R. “Property and Freedom”, Vintage Books, A division of Random House Inc., New York, 1999, p. 214.

²¹ Frederich Engels, Scrisoare către Max Oppenheim, 24 martie 1891.

²² Chick, M., Nelles, H. V. “Nationalisation and Privatisation: Ownership, Markets and the Scope for Introducing Competition into the Electricity Supply Industry”, Revue économique, vol. 58, nr. 1, ianuarie 2007, p. 277-285.

al art. 44 din Constituție, care debutează cu o negație („*Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreptă și prealabilă despăgubire*”), deși logic egala unei afirmații, semantic vădit incisivă, exproprierea nu se poate realiza decât la întrunirea condițiilor esențiale reprezentate de justa despăgubire prealabilă și de cauza utilității publice.

Naționalizarea, deși convergând, astfel, cu exproprierea, în măsura în care naționalizările în masă din regimul comunist au fost justificate de tranziția către modelul economic socialist, în cadrul căruia etatizarea era un postament pentru dezvoltarea economică viitoare, și deci, au fost înfăptuite în spiritul unei „utilități publice” afectate de semnul timpurilor, se diferențiază de expropriere în ceea ce privește dreptă și prealabila despăgubire. Dacă, însă, dintre cele două condiții pe care exproprierea le cere, așa cum este prevăzută în Constituție, naționalizarea îndeplinește, conceptual, numai una, se poate conchide fie că naționalizarea este o procedură imediat adiacentă exproprierii, similară în motivare, dar diferită în execuție și vizibil purtând o mărturie ideologică totalitară, fie că între cele două proceduri, de naționalizare, respectiv, de expropriere, există o relație de tip parte-întreg – naționalizarea, cu specificitățile politice, ideologice, sociale apărând ca o „subspecie” aparte de expropriere, care este ridicată la forma mai generală.

3.2. Perspectiva istorică – antiteze necesare

Convergențele logice evidente dintre cele două proceduri cer stabilirea unei demarcații clare, istorice, nu numai pentru a onora mărturia represiunii din perioada comunistă și victimele acesteia, ci și pentru funcțiile logice dinăuntrul raționamentului legiuitorului contemporan; astfel se distinge necesitatea stabilirii unei delimitări istorice în litera și spiritul legii.

Alineatul (4) al art. 44 din Constituția României menționează expres termenul de „naționalizare”: „*Sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor*”. Însă, doctrina națională a ridicat problema unei „legitimări” indirecte a naționalizării, care „devine posibilă pe cale de interpretare: dacă sunt interzise naționalizarea și orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică, pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie, *per a contrario* înseamnă că o naționalizare sau altă trecere silită în proprietate publică, în condiții de egalitate, este perfect posibilă și constituțională”²³. Reglementarea naționalizării în Legea fundamentală este, însă, realizată în așa manieră încât prohibiția unei forme de confiscare ce a marcat profund societatea românească din a doua jumătate a

²³ Muraru I., Tănăsescu E. S., Apostol Tofan D., Baias F. A., Ciobanu V. M., Cioclei V., Condor I., Crișu A., Deaconu Ș., Popescu A., Selejan- Guțan B., Tomescu M., Vedinaț V., Vida I., Zamșa C., *Constituția României, Comentariu pe articole*, p. 457.

secolului al XX-lea, cu efecte care se răsfrâng până în zilele noastre, și care a reprezentat esențialmente o traumă generațională a poporului român, să fie exprimată clar, cert, dar și cât să deschidă posibilitatea utilizării unui procedeu de naționalizare dacă vreodată, în peisajul relațiilor internaționale ale României, s-ar contura această necesitate.

În a sa „*De jure belli ac pacis*”, Hugo Grotius a conceput sintagma *dominium eminens* (proprietate, stăpânire, posesie supremă, eminentă) pentru a reprezenta puterea pe care statul o are asupra proprietarilor individuali și relația dintre proprietatea personală și cea publică, definind această putere astfel: „Proprietatea subiectelor se găsește sub proprietatea supremă a statului, astfel încât statul sau cei care decid în numele său să folosească sau chiar să alieze sau să distrugă o asemenea proprietate, nu numai în cazurile de acută necesitate, în care chiar și persoanele pe cont propriu au un drept asupra proprietății altora, dar și pentru scopuri de utilitate publică, scopuri pentru care cei care-au fondat societatea civilă trebuie să fi intenționat ca să preceadă scopurilor private. Dar, când se înfăptuiește aceasta, statul este ținut să amelioreze pierderea pentru cei ce și-au pierdut proprietatea”. Acea despăgubire, o compensație menită să pună proprietarul ce tocmai a suferit o pierdere personală în virtutea scopurilor de utilitate publică, este văzută ca o punere, din punct de vedere pecuniar, a fostului proprietar privat, în situația de a-și fi vândut bunul (fictiv punându-l în situația inițială)²⁴.

Această teorie, concepută în urmă cu mai bine de 4 secole, își menține actualitatea, legitimând în continuare procedurile de trecere forțată a bunurilor din proprietatea privată a particularilor în cea publică a statului, dar nu în modalitatea brutală a naționalizării, în absența oricărei despăgubiri - modalitate specifică statelor tiranice, totalitare -, ci în respectul unei legislații echitabile, edictate de un stat de drept, democratic, în care lipsirea proprietarului de bunul său este compensată prin acordarea unei despăgubiri juste și prealabile.

IV. Considerente economice și etice

De-a lungul vremii, numeroși gânditori - filosofi și juriști – au formulat o serie de idei care au conturat fizionomia dreptului de proprietate potrivit diferitelor sisteme de valori cărora aceștia le erau fideli. Se disting, dinre aceștia, cu precădere, Karl Marx și Ludwig von Mises, la care mă voi referi în continuare.

²⁴ Nowak, J. E., Rotunda, R. D. "Constitutional Law", Ediția 7, Thomson West, St. Paul, Minnesota, 2004, p. 263.

4.1. Karl Marx²⁵

Teoria marxistă urmărește linia de argumentație conform căreia proprietatea colectivă este forma superioară a proprietății private în ce privește mijloacele de producție²⁶. Proprietatea privată, laolaltă cu toate dezmembrămintele sale, cu toate consecințele sale, fie juridice, fie economice, apare ca antiteza proprietății sociale, colective și presupune existența mijloacelor de producție și a condițiilor sau factorilor externi de producție în patrimoniul unor privați individuali²⁷. Totuși, natura acestor proprietari privați, mai exact dacă sunt „lucrători” sau nu, dacă participă sau nu direct la producție și, așadar, dacă interacționează nemijlocit sau mediat cu propriile mijloace de producție, influențează tranșant natura conceptului de proprietate privată în sine²⁸.

Conform lui Karl Marx, proprietarul de drept al unui mijloc de producție este însuși cel care interacționează direct cu el și care-l preschimbă și rafinează spre a deveni bun de consum, sau produs final, iar transformarea dintre proprietatea naturală, a celor care contribuie nemijlocit la producție, în proprietatea privată, „capitalistă”, este un proces anevoios și violent, ale cărui efecte trebuie atenuate printr-un proces similar dar opus ca direcție, de transformare a proprietății capitaliste în proprietate „socializată”, înapoi, deci, în proprietatea colectivă. Etatismul este menționat în cartea întâi din „Capitalul” ca fiind unealta potrivită pentru a declanșa întoarcerea la proprietatea naturală, întrucât obținerea proprietății private a reprezentat virtualmente exproprierea maselor de oameni de către câțiva „uzurpatori”, iar naționalizarea patrimoniului acestora ar reprezenta, prin urmare, un just transfer de proprietate către cei cărora mijloacele de producție le aparțin. Reflexia practică a concepției marxiste a căpătat caracter totalitar.

4.2. Ludwig von Mises²⁹

Ludwig von Mises adresează problematica naționalizării și a exproprierii în *magnum opus*-ul său, „Acțiunea umană”, denumind ambele procedee, dincolo de distincțiile logice și ideologice dintre cele două, „dovezi ale intervenționismului confiscator”³⁰, clasificând orice intervenție sau interferență a statului în proprietatea privată și, mai ales, în putința indivizilor de a-și exercita după propria voință dreptul

²⁵ Karl Marx (1818–1883) - filosof german, critic al economiei politice, economist, istoric, sociolog, politolog, jurnalist și revoluționar socialist..

²⁶ Rosser, M. V., Barkley J. Jr. "Comparative Economics in a Transforming World Economy", MIT Press, 2003, p. 53.

²⁷ Gregory, R. P., Stuart R. C. "The Global Economy and its Economic Systems", South Western College Pub., 2013, p. 30.

²⁸ Marx, K. *op. cit.* p. 541.

²⁹ Ludwig Heinrich Edler von Mises (1881-1973) - economist și filozof politic austriac – american.

³⁰ Mises, L. "Human Action – A Treatise on Economics", Part six: The Hampered Economy, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 1998, p. 800-802.

de proprietate asupra bunurilor, asupra entităților economice și, ulterior, asupra mijloacelor de producție, drept un atac la temelia conceptului de proprietate privată.

Proprietatea privată, nucleul capitalismului, în jurul căruia gravitează toate procesele de pe piață, este pusă în pericol, astfel amenințând întreg mecanismul pieței libere, de exproprierea consecutivă, de transferul de proprietate reiterat, influențat de schimbările de regim politic. Pentru socialiști, producția și distribuția sunt două procese distincte, iar chestiunea proprietății private afectează doar pe cel dintâi, însă, în concepția misesiană, un asemenea dualism este inexistent; producția și distribuția sunt doar etape ale unui proces unic, în cadrul căruia nu se întâmplă vreo confiscare a unei fracțiuni din bunurile produse de către proprietarii privați. Aportul acestora este egal în relevanță pentru acest proces cu munca celor implicați direct în producție. Nu se petrece nicio luare cu forța, nicio acaparare a vreunor bunuri temporar fără proprietar, dar menite moralicește unei anumite categorii. Bunurile se nasc în proprietatea celor care le-au făcut existența posibilă³¹, iar nu a celor care contribuie la diferiți factori de producție, iar prin naționalizare și expropriere nu s-ar realiza decât o privare a celor îndreptățiți de obiectul proprietății lor juste.

V. Concluzii

Explorarea problematicii naționalizării și a expropriării se impune nu numai din pricina anvergurii consecințelor acestor procedee, sau a multiplelor implicații ale acestora, din domenii adiacente domeniului juridic, precum economia, logica, filosofia ori filosofia politică, ci și prin prisma istoriei propriei țări – ca „victimă” a integrării în blocul sovietic, România a suferit o intensă sovietizare în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, care a presupus inițierea unui proces acerb de naționalizare, o confiscare ce stă mărturie caracterului represiv al regimului comunist. Deși irefutabil distincte în motivații, intenții, în mecanismul înțecat logic, intern consistent, demarcația dintre cele două proceduri și concepte este necesară constant nu numai pentru onorarea istoriei recente, cât și pentru menținerea spiritului democratic.

Referințe bibliografice

- Caves, R. W. "Encyclopedia of the City", Routledge, 2004;
- Chick, Martin, Nelles, H. Viv. "Nationalisation and Privatisation: Ownership, Markets and the Scope for Introducing Competition into the Electricity Supply Industry", *Revue economique*, Volumul 58, Nr. 1, ianuarie 2007;
- Decizia Curții Constituționale nr. 115/1997;
- Frederich Engels, Scrisoare către Max Oppenheim, 24 martie 1891;
- Gregory, R. P., Stuart R. C. "The Global Economy and its Economic Systems", South Western College Pub., 2013;

³¹ Mises, L. *op. cit.*, p. 752.

- Legea nr. 255/2010 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică, necesară realizării unor obiective de interes național, județean și local;
- Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică;
- Mahdavi, P. "Power grab: political survival through extractive resource nationalization", Cambridge University Press, 2021;
- Marx, K. „Capitalul”, Volumul I, ediția în limba engleză din 1887, Progress Publishers, Moscova, 1887;
- Mises, L. "Human Action – A Treatise on Economics", Part six: The Hampered Economy, Ludwig von Mises Institute, Auburn, Alabama, 1998;
- Muraru, I, Tănăsescu E. S. „Drept constituțional și instituții politice”, Volumul I, Ediția 15, Editura C. H. Beck, București, 2016;
- Muraru, I., Tănăsescu, E. S., Tofan, D. A., Baias, F. A., Ciobanu, V. Mm, Cioclei, V., Condor, I., Crișu, A., Deaconu, Ș., Popescu, A., Popescu, S., Selejan-Guțan, B., Tomescu, M., Vedinaș, V., Vida, I., Zamșa, C. „Constituția României. Comentariu pe articole.” Editura C. H. Beck, București, 2008;
- Nowak, J. E., Rotunda, R. D. "Constitutional Law", Ediția a șaptea, Thomson West, St. Paul, Minnesota, 2004;
- Petrescu, I., Barbacioru, C. „Naționalizarea – preimisa industrializării socialiste a Olteniei”, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1978;
- Pipes, R. "Property and Freedom", Vintage Books, A division of Random House Inc., New York, 1999;
- Rood, L. L. "The Impact of Nationalisation." *The Journal of Modern African Studies*, vol. 15, no. 3, Cambridge University Press, 1977;
- Rosser, M. V., Barkley J. Jr. "Comparative Economics in a Transforming World Economy", MIT Press, 2003;
- Grotius, H. "The Law of War and Peace (De Jure Belli Ac Pacis), New York: Published for the Classics Club, New York, 1949;
- Stoica, S. „Dicționar de istorie a României”, Editura Merona, București, 2007.

STATUTUL DE REFUGIAT

Bianca-Andreea PIROIU*

Abstract

In lucrarea mea voi prezenta diferitele crize recente in acest domeniu, situatia din Ucraina. Introducerea proiectului va fi structurata pe baza raspunsurilor a patru intrebari. In continuare, voi prezenta statutul de refugiat, garantarea statutului de refugiat, dar si actele legislative care acopera aspectele procesului de azil. Un alt capitol despre care voi vorbi se intituleaza drepturile refugiatilor ucrainieni la nivel national si international, dar si care sunt motivele persecutiei. Mai mult de atat voi prezenta ce drepturi au refugiatii, determinarea statutului de refugiat, dar si ce semnifica mai multi termeni, cum ar fi: refugiat, persoana eligibila pentru obtinerea de protectie subsidiara, riscul real, dar si vartamarile grave, care la randul lor constau in: pedeapsa cu moartea sau executia, tortura, tratamentele sau pedepsele inhumane, dar si amenintarile grave si individuale la adresa vietii sau persoanei. Pe de alta parte, voi mai vorbi despre motivele pentru anulara statutului de refugiat, anulara unei decizii administrative finale. Atunci cand motivul anularii este fraudă, legislatia si jurisprudenta impune prezenta a trei elemente. In incheiere, voi prezenta concluzii ale acestui proiect, voi defini procedura de azil, dar si in ce consta protectia subsidiara. La sfarsit voi pune cateva idei pentru lucrari de cercetare ulterioara, cum ar fi: etapele elaborarii tratatelor, folosirea legala a fortei in dreptul international, dar si protectia internationala a persoanelor refugiate sau stramutate. Dupa concluzii, vor fi prezentate referintele bibliografice. Aceasta este structura proiectului meu.

Cuvinte cheie: *Drept international public, conventia privind refugiatii, refugiat, razboi, situatie de razboi.*

I. Introducere

Din punctul meu de vedere, coperta are un rol important deoarece poate reprezenta imaginea proiectului pe care l-ai realizat. Poate avea un impact mare, sau chiar la polul opus, proiectul sa fie judecat dupa imaginea acesteia, intr-un mod negativ. Poate fi situatia in care coperta sa fie una impecabila, iar continutul la fel; pe de alta parte poate exista situatia in care coperta este una impecabila, iar continutul lasa de dorit; iar in ultimul rand exista posibilitatea de a avea o coperta

* Student, Facultatea de Drept, Specializarea: Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București
Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea profesorului Maria Solacolu.

nu tocmai reușita, dar conținutul să fie unul exemplar. Ar trebui să avem răbdare și să nu judecăm o carte după coperta, deoarece există posibilitatea să rămânem uimiți.

Din punctul meu de vedere, materia studiată este importantă deoarece acumulezi informații noi, atât la nivelul țării, cât și internațional. Dreptul internațional public, cuprinde ansamblul normelor juridice care soluționează conflictele de legi sau conflictele de jurisdicții, precum și cele privind condiția juridică a străinului. Dreptul internațional public reglementează norma de drept care soluționează conflictul de legi, adică desemnează legea internă competentă să conducă raportul juridic ca element de extranetate.

Intentionez să realizez o lucrare cât mai bună și plină de informație utilă. O lucrare realizată strict pe tema aleasă, fără abateri de la subiect. Voi respecta regulile de redactare.

Din punctul meu de vedere, relația dintre lucrare și literatura de specialitate deja existentă este foarte strânsă deoarece dreptul internațional public reglementează scopul de a proteja persoanele care caută azil, fugind de persecuție și pe cei care au fost recunoscuți ca refugiați. Acesta se compune dintr-o serie de instrumente juridice internaționale și regionale, precum și din dreptul internațional cutumiar, care se aplică tuturor statelor lumii.

Statutul de refugiat

Potrivit Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNCHR) dreptul internațional al refugiaților se suprapune într-o anumită măsură cu dreptul internațional al drepturilor omului. Începând cu 1945, a fost adoptată o serie de tratate internaționale și regionale privind drepturile omului și alte instrumentele relevante.

Garantarea dreptului de azil

Toate persoanele care fug din țara lor de origine din cauza persecuțiilor sau a unor vătămări grave au **dreptul să solicite protecție internațională**.

Azilul este un drept fundamental, iar acordarea lui persoanelor care îndeplinesc criteriile stabilite în Convenția de la Geneva din 1951 privind statutul refugiaților constituie o obligație internațională pentru Statele-Părți, printre care se numără și statele membre ale UE. UE a încorporat condițiile care trebuie îndeplinite pentru a beneficia de protecție internațională în propriul său corp juridic și a extins conceptul, creând o categorie suplimentară de beneficiari ai protecției internaționale pe lângă refugiați, și anume beneficiarii protecției subsidiare.

Dreptul de azil este garantat prin articolul 18 din Carta drepturilor fundamentale a UE. Articolul 19 interzice expulzările colective și protejează persoanele împotriva strămutării, expulzării sau extrădării către un stat unde există

un risc serios de a fi supuse pedepsei cu moartea, torturii sau altor pedepse sau tratamente inumane sau degradante.

Statele membre ale UE au convenit asupra unei politici în domeniul azilului comune la nivel european, care include protecția subsidiară și temporară.

Procedura de acordare a azilului trebuie să fie corectă și eficace în întreaga Uniune. Acest principiu stă la baza sistemului european comun de azil (SECA).

SECA constă în mai multe acte legislative care acoperă toate aspectele procesului de azil:

- „Regulamentul Dublin”, care stabilește care stat membru este responsabil de examinarea unei cereri de azil;
- directivă privind **procedurile de azil**, care stabilește standarde comune pentru proceduri de azil corecte și eficiente;
- directivă privind **condițiile de primire**, care stabilește standarde comune minime pentru condițiile de viață ale solicitanților de azil și asigură accesul acestora la locuințe, hrană, locuri de muncă și asistență medicală;
- directivă privind **calificarea**, care stabilește cine se califică pentru statutul de refugiat sau de beneficiar al protecției subsidiare și care prevede o serie de drepturi pentru beneficiari (permise de ședere, documente de călătorie, accesul la educație și încadrarea în muncă, ajutoare sociale și asistență medicală).

Drepturile refugiaților ucrainieni la nivel național și internațional

Convenția de la Geneva privind statutul refugiaților este principala sursă de protecție juridică pentru refugiați. Aceeași convenție nu exclude îndepărtarea solicitanților de azil în țări terțe sigure. Solicitanții de azil prezenți ilegal într-un stat pot fi obligați să caute protecție într-o altă țară, dar cei prezenți în mod legal nu pot fi expulzați de pe teritoriul acestuia (articolul 32).

Refugiații au dreptul de a solicita azil și de a fi protejați împotriva returnării forțate într-o țară în care cineva s-ar confrunta cu persecuție.

Motivele persecuției:

Rasă: culoare, ascendență, apartenența la un anumit grup etnic

Religie: are convingeri teiste, nonteiste sau ateiste, participarea la ceremonii de cult private sau publice, singur sau în comunitate, sau neparticiparea la acestea, participarea la alte acte religioase sau exprimări de opinii religioase sau neparticiparea la acestea, participarea sau neparticiparea la forme de comportament personal sau comunitar bazate pe credințe religioase sau mandatate de acestea

Naționalitate: cetățenia sau lipsa acesteia, identitatea culturală, identitatea etnică, identitatea lingvistică, originile geografice sau politice comune, relația cu populația unui alt stat.

Apartenența la un anumit grup social: împărtășește sau este perceput ca împărtășind o caracteristică comună și, are sau este perceput a avea identitate proprie

Opinii politice : are opinii, idei sau credințe într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție și de politicile și metodele acestora, indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de solicitant.

Potrivit articolului 15 din Legea cu privire la statutul refugiaților, un refugiat din Convenție are dreptul de a rămâne pe teritoriul României și de a primi documente adecvate, de a lucra în România, de a urma toate formele de educație și de a primi sprijin rambursabil în limitele posibilitatilor financiare ale statului.

Străinul care solicită acordarea statutului de refugiat în România va depune o cerere scrisă, motivată, fie la una dintre misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale României, fie la Direcția Generală Poliție de Frontieră, Străini, Probleme Migrație și Pașapoarte sau unitățile teritoriale ale acesteia.

In Romania:

Statutul de refugiat se acordă, la cerere, străinului care face dovada că are temerile justificate de a fi persecutat în țara de origine din motive de rasă, naționalitate, religie, apartenență la un anumit grup social sau pentru opiniile sale politice.

Convenția Națiunilor Unite din 1951 privind statutul refugiaților (Convenția privind refugiații) a fost elaborată ca răspuns la numeroasele mii de persoane strămutate din Europa după cel de-al doilea război mondial (1939-1945).

Prin semnarea Convenției privind Refugiații, fiecare țară își arată intenția de a implementa legislația și politica necesară pentru a sprijini procesul de protecție a refugiaților. Țările care nu sunt semnatare ale Convenției privind Refugiații nu au nicio obligație internațională de a accepta persoane care solicită azil, deși multe încă o fac.

Nu există nicio cerință legală ca un refugiat să solicite azil într-o anumită țară. Nici Convenția privind Refugiații din 1951, nici legislația UE nu impun unui refugiat să solicite azil într-o țară mai degrabă decât în alta. Nu există nicio regulă care să solicite refugiaților să solicite în prima țară sigură în care ajung

Potrivit articolului 14 din DUDO, toată lumea are dreptul de a căuta și de a beneficia de azil. Declarația este considerată o piatră de hotar în dreptul internațional al drepturilor omului. De atunci, dreptul la azil a fost încorporat în nenumărate tratate și constituții internaționale.

Ce drepturi au refugiații?

Dreptul refugiaților și dreptul internațional al drepturilor omului sunt strâns legate între ele; refugiații fug de guvernele care nu pot sau nu doresc să-și protejeze drepturile fundamentale ale omului. În plus, în cazurile în care teama de persecuție

sau amenințare la adresa vieții sau securității apare în contextul unui conflict armat, dreptul refugiaților se intersectează și cu dreptul internațional umanitar.

Refugiații mai au dreptul la libertatea de mișcare, dreptul la libertate și securitate a persoanei, dreptul la viața de familie.

Convenția din 1951 protejează și alte drepturi ale refugiaților, cum ar fi drepturile la educație, accesul la justiție, angajare și alte libertăți și privilegii fundamentale consacrate în mod similar în tratatele internaționale și regionale privind drepturile omului. În exercitarea anumitor drepturi, cum ar fi accesul la instanțe, refugiații trebuie să beneficieze de același tratament ca cetățenii, în timp ce în cazul altora, cum ar fi angajarea salariată și drepturile de proprietate, refugiații trebuie să beneficieze de același tratament ca cetățenii străini.

Convenția din 1951, art. 16 (refugiaților li se acordă acces egal la instanțe), art. 17 (refugiaților li se va acorda același acces la un loc de muncă salariat ca și cetățenilor străini), art. 13 (refugiaților li se acordă aceleași drepturi asupra bunurilor mobile și imobile ca și cetățenilor străini).

Determinarea statutului de refugiat

Determinarea statutului de refugiat este un proces de examinare făcut de către autoritatea unei țări sau de UNHCR, dacă o persoană care a depus o cerere de azil este într-adevăr refugiată. Solicitantul de azil este rugat să-și spună povestea în detaliu unui asistent social, care pune întrebări încercând să stabilească toate faptele petrecute. Adesea, procesul este facilitat de către un interpret. Apoi, asistentul social compară istoria de viață a persoanei cu rapoarte detaliate, precum practica privind Drepturile Omului, informații despre țara de origine pentru a se stabili dacă persoana are într-adevăr o temere bine întemeiată de persecuție sau riscă să se confrunte cu amenințări grave în cazul în care s-ar reîntoarce în țara de origine.

În țările care nu sunt părți la Convenția privind statutul Refugiaților din 1951, sau în cazul în care nu există un sistem de azil sau sistemul nu funcționează corect, UNHCR are mandatul de a ajuta guvernele în determinarea statutului de refugiat, să efectueze examinarea și să ofere statutul de refugiat în sine. UNHCR este de asemenea autorizat să monitorizeze procedurile de azil, să aibă acces la dosare și să monitorizeze procesul decizional.

Protecția refugiaților începe cu definiția care spune cine trebuie să beneficieze de protecție, iar decisivă este calitatea deciziei și procedurii de azil. Este vital pentru UNHCR să asigure echitatea, eficiența și calitatea procedurii de azil, astfel încât să-și poată îndeplini mandatul și scopul de a oferi protecție internațională persoanelor forțate să-și părăsească țara.

Între 2008 și 2010, UNHCR a implementat proiectul finanțat de UE numit „Mecanismul de asigurare și evaluare a calității sistemelor de azil”(ASQAEM), ca parte a Inițiativei Calitative al acesteia, în Bulgaria, Ungaria, Polonia, România, Slovacia și Slovenia.

Proiectul vizează sprijinirea dezvoltării continue a procedurilor de azil corecte și eficiente, bazate pe aplicarea integrală a Convenției din 1951. De asemenea, proiectul a studiat și auditat procedurile de azil, concentrându-se pe deciziile de primă instanță și a doua, a identificat punctele forte și slabe în procedurile naționale, și a sugerat acțiuni specifice pentru a îmbunătăți calitatea, corectitudinea și eficiența de luare a deciziilor. Proiectul a inclus, de asemenea, sesiuni de pregătire unu-la-unu pentru factorii de decizie și sesiuni de pregătire tematice privind aspecte specifice, cum ar fi evaluarea credibilității, folosirea informațiilor privind țara de origine, naționalitate, alternativa refugiului intern sau proceduri accelerate.

Proiectul a instruit evaluatori interni din cadrul fiecărei autorități de azil, astfel încât să se genereze o capacitate de auto-asigurare a calității. Proiectul s-a adresat, de asemenea, societății civile în scopul de a construi capacități de monitorizare și evaluare în cadrul ONG-urilor care se ocupă cu cererile de azil.

„Refugiat” înseamnă:

Orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid care, ca urmare a unei temeri bine fondate de a fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social, se află în afara țării al cărei cetățean este sau a țării în care avea reședința obișnuită și care nu poate sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să solicite protecția respectivei țări sau, aflându-se în afara țării în care avea reședința obișnuită, nu poate sau nu dorește să se întoarcă în respectiva țară, și care nu intră în domeniul de aplicare a articolului 12 [excluderea].- Articolul 2 litera (d) din DCPI

„Persoană eligibilă pentru obținerea de protecție subsidiară” înseamnă:

Orice resortisant al unei țări terțe sau orice apatrid care nu poate fi considerat refugiat, dar în privința căruia există motive serioase și întemeiate de a crede că, în cazul în care ar fi trimis în țara sa de origine sau, în cazul unui apatrid, în țara în care avea reședința obișnuită, ar fi supus unui risc real de a suferi vătămările grave definite la articolul 15 [pedeapsa cu moartea sau execuția; tortura sau tratamentele sau pedepsele inumane sau degradante; amenințările grave și individuale la adresa vieții sau a persoanei unui civil ca urmare a violenței generalizate în caz de conflict armat intern sau internațional] și căruia nu i se aplică articolul 17 alineatele (1) și (2) [excluderea] și nu poate sau, ca urmare a acestui risc, nu dorește protecția respectivei țări. -Articolul 2 litera (f) din DCPI.

O persoană trebuie să beneficieze de protecție subsidiară doar dacă nu sunt îndeplinite condițiile pentru statutul de refugiat. Ca punct de plecare, există două elemente care trebuie clarificate în ceea ce privește protecția subsidiară: „risc real” și „vătămare gravă”.

„Riscul real” se referă la standardul de probă aplicat în evaluarea riscurilor în cazul protecției subsidiare. Aceasta este o evaluare factuală și este interpretată ca fiind corespunzătoare unui „grad rezonabil de probabilitate”.

„Vătămările grave” caracterizează natura și intensitatea (gravitatea) interferenței cu drepturile persoanei. Pentru ca interferența să fie „gravă”, aceasta trebuie să fie de o gravitate suficientă. În plus, aceasta nu poate fi orice tip de vătămare, discriminare sau încălcare a drepturilor. Articolul 15 din DCPI specifică domeniul de aplicare a „vătămării grave”.

Vătămările grave constau în:

- a) pedeapsa cu moartea sau execuția; sau
- b) tortura sau tratamentele sau pedepsele inumane sau degradante aplicate unui solicitant în țara de origine; sau
- c) amenințările grave și individuale la adresa vieții sau a persoanei unui civil ca urmare a violenței generalizate în caz de conflict armat intern sau internațional.

Motive pentru anularea statutului de refugiat

Anularea unei decizii administrative impune o determinare a faptului că decizia a fost incorectă pe fond. Atunci când actul administrativ în cauză este reprezentat de recunoașterea statutului de refugiat, criteriile relevante de fond vor fi cele care guvernează eligibilitatea pentru statutul de refugiat prin Convenția din 1951.

Pentru ca anularea recunoașterii statutului de refugiat să fie justificată, aceasta trebuie să stabilească faptul că decizia inițială a fost incorectă pentru că:

- a) criteriile de includere din Articolul 1A(2) al Convenției din 1951 nu sunt îndeplinite;
- b) o clauză de excludere din Convenția din 1951 trebuie să fi fost aplicată unui solicitant care:
 - i. nu are nevoie de protecție internațională, pentru că acesta a beneficiat de protecție din partea unor organe sau agenții ale Națiunilor Unite, altele decât UNHCR
 - ii. nu merită protecția internațională, pentru că au existat motive serioase să se creadă că acesta a comis acte care se încadrează domeniului de cuprindere al Articolului 1F al Convenției din 1951

Anularea pe baza uneia dintre clauzele de excludere prevăzute de Convenția din 1951 poate fi legală doar dacă toate elementele respectivei prevederi (Articolul 1D, 1E sau 1F) au fost prezente la momentul determinării inițiale.

Legislația națională permite de regulă anularea unei decizii administrative finale cu privire la care se determină ulterior că a fost luată greșit. Condițiile în care un stat poate anula o decizie administrativă incorectă diferă, în funcție de dacă greșeala a fost cauzată de:

- fraudă considerabilă din partea solicitantului cu privire la aspectele fundamentale ale eligibilității acestuia pentru statutul de refugiat;

- alt comportament necorespunzător care afectează în mod semnificativ eligibilitatea solicitantului, spre exemplu, amenințări sau mită;
- eroare în drept și/sau în fapt din partea autorității de determinare.

Atunci când motivul anulării este fraudă, legislația și jurisprudența statelor impun în mod unitar prezența celor trei elemente de mai jos simultan:

- a).afirmații incorecte din punct de vedere obiectiv ale solicitantului;
- b) legătura de cauzalitate între aceste afirmații și determinarea statutului de refugiat; și
- c) intenția de a induce în eroare a solicitantului

VI. Concluzii

Conform principiilor și standardelor legale aplicabile, o persoană care a fost recunoscută ca refugiat de un stat pe baza Convenție privind statutul refugiaților din 1951 și a Protocolului la aceasta din 1967 (denumită în cele ce urmează „Convenția din 1951”) și/sau despre care UNHCR a determinat că este un „refugiat”.

Anularea unei decizii administrative impune o determinare a faptului că decizia a fost incorectă pe fond. Atunci când actul administrativ în cauză este reprezentat de recunoașterea statutului de refugiat, criteriile relevante de fond vor fi cele care guvernează eligibilitatea pentru statutul de refugiat. Atunci când solicitantul a obținut statutul de refugiat prin mituirea sau amenințarea ofițerului de decizie, acest fapt constituie un motiv de anulare, dacă un astfel de comportament a fost important în luarea deciziei și a condus la recunoașterea solicitantului care nu îndeplinea criteriile de eligibilitate prevăzute de Convenția din 1951.

Procedura de azil - totalitatea actelor și formalităților îndeplinite, precum și a activităților desfășurate de autoritățile competente, în vederea recunoașterii statutului de refugiat sau, după caz, a acordării protecției subsidiare;

Protecție subsidiară - formă de protecție internațională acordată de statul român, în condițiile prezentei legi;

Străinul care solicită acordarea statutului de refugiat în România se va adresa cu o cerere scrisă, motivată, fie unei misiuni diplomatice sau unui oficiu consular al României, fie Direcției generale a poliției de frontieră, străini, probleme de migrație și pașapoarte sau organelor sale teritoriale.

Sugestii pentru lucrări de cercetare ulterioara:

- a) Activitatea organelor de stat din Romania pentru incheierea tratatelor international
- b) Conceptul de cetatenie si particularitatile acestuia in Uniunea Europeana
- c) Folosirea legala a fortei in dreptul international
- d) Jurisprudenta Curtii Internationale de Justitie in domeniul delimitarii spatiilor maritime
- e) Etapele elaborarii tratatelor

- f) Protecția internațională a persoanelor refugiate sau stramutate
- g) Statutul de neutralitate în contextul relațiilor internaționale
- h) Regimul juridic al Frontierei de stat

Referințe bibliografice

- DPA – Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale (Directiva privind procedurile de azil)
- <http://www.echr.coe.int/pages/home.aspx?p=basictexts>
- CIJ – Curtea Internațională de Justiție
- <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
- DCPI – Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate
- <https://www.ssrn.com/index.cfm/en/>
- <https://euaa.europa.eu/>
- <https://www.europarl.europa.eu/>
- <http://www.accesstoresearch.org.uk/search>
- Articolul 1A alineatul (2) din Convenția de la Geneva
- <https://www.unhcr.org/>

ECHILIBRUL NECESAR DINTRE DUMPING ȘI ANTIDUMPING

Marius Simon ZINICI*

Abstract

Dumpingul periclitează producția și industria statelor afectate de această practică comercială neloială. Măsurile protecționiste, antidumpingul, iau forma unor taxe introduse în defavoarea exportatorilor, cu scopul de a contracara această practică și, în același timp, pentru a proteja industria și producătorii locali. Una din condițiile esențiale de îndeplinit în momentul aplicării măsurilor antidumping este ca acestea să nu contravină intereselor Uniunii Europene. Prin urmare, este necesar un echilibru între dumping și antidumping, unele măsuri antidumping fiind capabile să producă pagube mai mari decât pagubele produse prin dumping.

Cuvinte cheie: *dumping, antidumping, echilibru, protecționism, exportator, importator.*

I. Introducere

1.1. Noțiunea de dumping

Dumpingul este o practică utilizată încă din cele mai vechi timpuri. Scriitorul american Jacob Viner este primul care, în anul 1923, reunește într-o lucrare a sa mai multe scrieri, atestări ale acestui fenomen. Acesta notează că, pentru prima dată, în secolul al XVI-lea, un anume scriitor britanic acuza vânzătorii străini de hârtie că produc pagube însemnate și împiedică dezvoltarea tinerii industriei a hârtiei britanice.¹

În secolul al XVII-lea, ducele este acuzat că vinde țărilor baltice produse la prețuri foarte scăzute, cu simplul motiv de a elimina din competiție comercianții francezi. Ulterior în secolul al XVIII-lea, în aceeași lucrare a lui J. Viner, regăsim o citare a autorului francez Alexander Hemilton, care afirmă același lucru despre

* Student masterand la Universitatea Nicolae Titulescu, programul de master Drept Internațional și al Uniunii Europene, (e-mail: mariusm40223@univnt.ro). Acest studiu a fost realizat sub coordonarea prof. univ. dr. Augustin Fuerea.

¹ <https://documents1.worldbank.org/curated/en/360301468766783077/pdf/multi-page.pdf>
traducerea îmi aparține.

comercianții britanici în relațiile lor comerciale cu America.² Prima lege antidumping, a fost adoptată în 1904 de către guvernul canadian, care dorea să își protejeze producătorii de oțel în principal, în fața importurilor venite din Statele Unite ale Americii.³

Etimologic, termenul ”dumping”, vine din englezescul ”dump”, prin care se înțelege, minimizarea sau încălcarea constrângerilor legale în materie de importare, ori vânzarea în pierdere a unui produs.⁴ În zilele noastre auzim tot mai des termenul ”dump” sau ”pump and dump” mai ales pe piețele bursiere, fiind o tehnică neloială, practică de traderii experimentați. Tot cu privire la sensul termenului ”dumping”, acesta este definit în articolul 1 alin. (2) al Regulamentului (CE) nr. 1225/2009 al Consiliului prin care un produs este considerat a fi supus dumpingului dacă prețul său de export către Comunitate este mai mic decât prețul comparabil, practicat în cadrul operațiunilor comerciale normale, pentru produsul similar în țara exportatoare. Anterior, acesta fiind definit oficial pentru prima dată în anul 1947 cadrul Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT).⁵

Scăderea prețului poate fi, în primul rând, sub nivelul pieței din țara de export sau această scădere poate fi atât de pronunțată, încât să ajungă sub nivelul prețului de producție a bunului respectiv.⁶

1.2. Tipuri de dumping

Este de menționat că au fost identificate mai multe tipologii de dumping practicat în comerț, printre care enumerăm:

- „Dumpingul intenționat, prin intermediul căruia se realizează o diminuare deliberată a prețurilor produselor îndreptate spre piața de export, în vederea eliminării concurenței și ulterior a preluării monopolului pe piețele comerciale vizate, se poate ajunge în cadrul acestui tip de dumping ca prețurile practicate să fie mai mici chiar decât cele de pe piața internă, sau mai mult decât atât, mai mici chiar decât prețul de producție”⁷.

² <https://documents1.worldbank.org/curated/en/360301468766783077/pdf/multi-page.pdf>
traducerea îmi aparține.

³ Idem.

⁴ <https://ro.frwiki.wiki/wiki/Dumping>.

⁵ <https://administrare.info/domenii/drept/17902-dumpingul-concuren%C5%A3a-neloial%C4%83-pe-pia%C5%A3a-interna%C5%A3ional%C4%83>.

⁶ <https://decoratex.biz/bsn/ro/new-dempingovat-eto-ponyatie-dempinga-ego-vidy-i-posledstviya.html>.

⁷ Idem.

- „Dumpingul sporadic, în cadrul căruia se întâlnește un excedent de produse cu privire la cererea de pe piață, prin urmare acel excedent trebuie revărsat undeva, astfel va fi revărsat pe piața externă”⁸.
- „Dumpingul permanent, în cadrul căruia se practică un preț de export al produselor mai mic decât prețul în mod regulat”⁹.
- „Dumpingul reciproc care nu este altceva decât o modalitate prin care două puteri într-un duel asupra monopolului aceleiași categorii de mărfuri, își oferă contra clase în cadrul luptei pentru supremația comercială vizată”¹⁰.

Menționăm și tipologia dumpingului invers, care este practic diametral opus celorlalte categorii în ceea ce privește modalitatea de practicare, adică în acest caz se practică prețuri mai mari pe piețele de export decât cele practicate în mod firesc pe piața internă, iar acest lucru se datorează unor variații puternice a piețelor de schimb, adică volatilității crescute.¹¹

1.3. Funcționalitatea și miza acestei tehnici comerciale.

Este cel puțin interesant, cum este posibil ca un produs să fie vândut la un preț inferior prețului de producție, care este miza aceluși producător/exportator, și cum reușește acesta să își ducă în continuare afacerile/produțiile, pentru că aparent aici suntem în fața unui paradox. În concret, vânzătorul-exportator, pare a se afla într-o continuă pierdere, și totuși acesta nu intră în insolvență/insolvabilitate, adică nu dă faliment. Secretul aici constă în faptul că, de obicei statul de origine a exportatorului intervine prin intermediul unor subvenții, cu care stimulează financiar producătorul exportator sau exportatorul în vederea acoperirii cheltuielilor de producție și a celorlalte cheltuieli necesare, scopul final al acestei întregi operațiuni fiind acela de a determina producătorul susținut prin subvenții, să obțină monopolul pe o anumită piață. Se dorește practic eliminarea concurenței de pe piața respectivă. Concurență care, evident nu va rezista un termen foarte îndelungat într-o competiție a prețurilor care sunt diminuate forțat, chiar până sub nivelul de producție. Miza monopolului unei piețe este că din momentul în care o entitate deține monopolul, este evident că aceasta poate să controleze, să direcționeze și să influențeze piața după bunul plac, sau mai bine zis, după interesele sale bine preconceptuate.¹²

⁸ <https://decoratex.biz/bsn/ro/new-dempingovat-eto-ponyatie-dempinga-ego-vidy-i-posledstviya.html>.

⁹ Idem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ <https://decoratex.biz/bsn/ro/new-dempingovat-eto-ponyatie-dempinga-ego-vidy-i-posledstviya.html>.

¹² Potrivit <https://ro.warbletoncouncil.org/practicas-desleales-comercio-internacional-469#menu-3>.

II. Efectele fenomenului dumping și măsuri împotriva acestuia

Având în vedere efectele produse de acest fenomen, anume afectarea producătorilor locali, care din cauza acestei practici concurențiale neloiale suferă, pagubele materiale resimțite fiind grave, este evident că s-a simțit nevoia de protecție în această sferă socială. Astfel a început să fie elaborată și aplicată ceea ce astăzi numim legislație antidumping. Este evident că în procesul de elaborare a legislației antidumping, trebuie să se țină cont de o mulțime de factori. Principalele motive fiind cât se poate de ușor de identificat. Dacă facem un scurt exercițiu de imaginație descoperim că: este convenabil pentru oricine în calitate de consumator, să cumpere același produs la cel mai scăzut preț, dar nu este la fel de convenabil pentru un producător local să aibă pe piața sa de desfacere, un concurent care își permite să diminueze prețurile sub costurile de producție, deoarece nu va mai putea să își vândă la fel de bine produsele. În cazul în care piața este acoperită, este inundată deja, cu produse la un preț mai redus, uneori chiar sub prețul de producție, care în condiții de aceleași standarde la calitate, vor fi preferate de orice consumator. Industria locală, se va simți incapabilă de funcționare în condițiile în care ar fi nevoită să își vândă produsele la prețuri sub nivelul acoperirii costurilor de producție. Chiar economia statului va fi afectată, deoarece, după cum cunoaștem, producția locală/industria locală, prin diferite forme contribuie la bugetul de stat, or din moment ce această breșă își diminuează capacitatea de funcționare, este evident că se diminuează și contribuția la buget.

Dacă ne raportăm numai la aspectele enunțate în paragraful de mai sus, am putea ajunge și la concluzia că în general, importurile de orice fel nu sunt bune, pentru că subminează economia, producția și industria locală. Astfel am putea ajunge din nou la o ideologie practică de țara noastră în recenta noastră istorie totalitaristă, unde importurile cu toate că existau, erau orientate doar spre anumite categorii de produse, venite mai ales din state precum URSS, deschiderea față de importurile din occident, fiind extrem de redusă.¹³ În timp ce exporturile erau forțate la maximum, unii oameni fiind transformați silit în producători, obligați fiind la predarea unor anumite cote parte din producțiile personale, indiferent dacă doreau sau nu acest lucru și indiferent dacă le rămânea și lor suficient pentru a-și acoperi nevoile.¹⁴ Pe de altă parte, din momentul aderării noastre la UE, nu se mai poate pune problema restricționării unor importuri de produse din statele membre, adevăratul pericol pentru industria statelor membre UE, este reprezentat de fapt de state non-UE, care intră pe piața comună a statelor UE. Politicile și măsurile protecționiste, fiind adoptate la nivelul UE și evident aplicabile tuturor statelor membre. Nu se pune problema de protecție împotriva statelor ”înrudite”, care fac

¹³ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/situatia-dezastroasa-a-economiei-romanesti-in-epoca-de-aur>.

¹⁴ <https://www.scribd.com/doc/46308423/Ideologii-%C5%9Fi-practici-politice-totalitare>.

parte toate din această comunitate, ci măsurile protecționiste sunt luate împotriva statelor din exterior.¹⁵ Trebuie menționat că UE are reglementată și pe plan intern prin intermediul art. 34, 107, 108 și 258 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene, un mecanism prin care nu permite statelor membre să încurajeze consumatorii la achiziționarea unor produse de producție locală, în defavoarea celor care sunt produse la nivelul statelor UE. Avem în acest caz, de exemplu Cauza 249/81, Comisia/Irlanda, în care se reține faptul că, "Guvernul Irlandez a urmărit să promoveze vânzările de mărfuri irlandeze, obiectul fiind acela de a obține transferul a 3% din cheltuielile consumatorilor dinspre importuri, către produsele naționale."¹⁶

Observăm, după cum afirmam anterior, faptul că este important să protejăm producția locală, dar în același timp este absolut evident că suntem nevoiți să importăm cantități importante din anumite categorii de produse, unele din cauză că nu se pot produce la noi, altele din cauză că producția locală este insuficientă pentru a acoperi nevoile curente, iar altele pentru că pur și simplu este mai convenabil să și importăm decât să forțăm dezvoltarea unei industrii, prin care să asigurăm producție autohtonă de produse necesare diferitelor nevoi.

III. Legislația antidumping la nivelul UE

După cum precizam și anterior, măsurile de protecție împotriva dumpingului sunt de ordin legislativ. În concret acestea iau forma unor taxe, prin intermediul cărora, Uniunea își protejează industria și producătorii locali.

În momentul de față, la nivelul UE este în vigoare Regulamentul 2016/1036, care înlocuiește Regulamentul (CE) nr. 1225/2009, dar dinamica rapidă a mediului comercial de la nivelul UE și în același timp adaptarea și tehnicile inovatoare utilizate de autori nu foarte bine intenționați, care își propuneau să utilizeze dumpingul în relațiile comerciale pe care le desfășurau sau le desfășoară în continuare cu UE, au dus mai multe modificări. Mai concret, Regulamentul 2016/1036 a fost modificat de la data intrării în vigoare de trei ori. Inițial prin Regulamentul (UE) 2017/2321 de modificare, care se aplică de la 20 decembrie 2017, o a doua modificare a apărut în cursul anului 2018, prin intermediul Regulamentului (UE) 2018/825 de modificare, care se aplică de la 8 iunie 2018. Cea mai recentă modificare a acestui regulament, apare după debutul pandemiei de Covid-19, anume prin Regulamentul delegat (UE) 2020/1173 aplicabil de la 11 august 2020.¹⁷

¹⁵ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF art.34, art.35.

¹⁶ Paul Craig și Grainne de Burca, *Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ediția a 6-a, rev. Editura Hamangiu, București, 2017, pag. 746-748.

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:r11005>.

În privința modificărilor aduse Regulamentului 2026/1036, prin Regulamentul (UE) 2017/2321 se introduce o modalitate de calcul a dumpingului, distinctă în cazul în care este expertizat un stat membru al Organizației Mondiale a Comerțului(OMC), față de un stat nemembru al OMC. În situația în care există distorsiuni semnificative a prețului produsului pe piața internă a statului exportator.¹⁸ Mai concret comisia de expertiză a dumpingului, în vederea stabilirii existenței sau inexistenței acestuia, printre alte elemente esențiale, trebuie să stabilească și prețul practicat pe piața internă a țării exportatoare, care reprezintă practic punctul de referință în luarea deciziei. Prețul normal, practicat pe piața internă a statului exportator, poate fi calculat numai în funcție de valoarea costurilor de producție și de vânzare a respectivului produs. Or, nu ne-ar fi mare mirarea în situația în care am identifica anumite distorsiuni semnificative a prețului de pe piața internă, prin intermediul cărora prețul de referință să fie dirijat în direcția dorită de către statul exportator. Aceste distorsiuni, nu pot apărea altfel decât prin intervenția statului respectiv.¹⁹

În situația în care este expertizat un stat care nu este membru al OMC la momentul deschiderii procedurii de expertiză, textul articolului 2 alineatul 7 al aceluiași regulament, se modifică și reglementează, tot cu privire la preț că ”valoarea normală se stabilește pe baza prețului sau a valorii construite într-o țară reprezentativă adecvată sau pe baza prețului dintr-o astfel de țară terță către alte țări, inclusiv către Uniune, sau, în cazul în care aceste opțiuni nu sunt posibile, în orice alt mod rezonabil, inclusiv pe baza prețului plătit efectiv sau care urmează să fie plătit în Uniune pentru produsul similar, ajustat în mod corespunzător, în cazul în care este necesar, pentru ca acesta să includă o marjă de profit rezonabilă.”²⁰

„Odată cu Regulamentul (UE) 2018/825 de modificare a Regulamentului (UE) 2016/1036, printre altele, acest regulament vine cu următoarele modificări: În primul rând scurtează perioada necesară instituirii măsurilor antidumping provizorii, dacă acestea există, de la nouă luni la șapte luni, cu posibilitatea prelungirii perioadei la opt luni. Se introduc noi reguli în ceea ce privește calculul prețului neprejudiciabil, se modifică modalitatea în care se aplică regula cunoscută sub numele ”regula taxelor mai mici”, introduce rambursarea taxelor colectate, în timp ce se desfășoară o reexaminare a expirării măsurilor, în cazul în care revizuirea are ca rezultat încetarea măsurilor. Și de asemenea, introduce o perioadă de informare prealabilă în situația în care părțile interesate au primit informații cu privire la impunerea sau neimpunerea măsurilor provizorii cu 3 săptămâni înainte, cu obligația Comisiei de a revizui, până la 9 iunie 2020, dacă a avut loc o creștere

¹⁸ Potrivit <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2017:338:FULL&from=RO>.

¹⁹ Idem.

²⁰ Ibidem.

substanțială a importurilor în perioada de 3 săptămâni de informare prealabilă și dacă, în cazul producerii unei astfel de creștere, ar fi cauzat un prejudiciu suplimentar industriilor UE în cauză”.²¹

„Ultima intervenție asupra Regulamentului (UE) 2016/1036, este reprezentată de Regulamentul delegat (UE) 2020/1173 și se referă la acea perioadă de informare prealabilă de 3 săptămâni, introdusă prin Regulamentul 2018/825, cu obligația Comisiei de a analiza dacă în acea perioadă informare prealabilă a avut loc o creștere substanțială a importurilor. Din pricina faptului că în urma analizei Comisiei, rezultatul a fost unul negativ, nu numai că s-a menținut această măsură introdusă în 2018, ci perioada acesteia a și fost extinsă, de la trei la patru săptămâni”.²²

„Prin intermediul Regulamentului 2016/1036, se reglementează din nou toată legislația protecționistă necesară la nivelul UE. În cadrul regulamentului susmenționat, regăsim condițiile necesare de îndeplinit, în vederea impunerii unor măsuri antidumping. În concret acestea sunt în număr de patru, și anume: să existe un dumping, să existe un prejudiciu produs de acest dumping, să existe legătură de cauzalitate între prejudiciul produs și dumping și măsura adoptată să nu fie contrară intereselor UE”.²³

Într-o analiză aprofundată a celor patru condiții enumerate mai sus, observăm că, legislativul UE, prin intermediul acestui regulament, a avut în vedere introducerea unei maniere foarte bine direcționate scopului propus. În primul rând importurile unui produs trebuie să facă obiectul unui dumping, adică prețul de import trebuie să fie sub valoarea sa normală; a doua condiție de îndeplinit este existența unui prejudiciu produs industriei UE, care produce produsul similar; iată deci primele două condiții esențiale pentru a aduce în discuție punerea în aplicare concretă a Regulamentului 2016/1036.

A treia condiție este una cât se poate de firească, deoarece în situația inexistenței unei legături de cauzalitate între prejudiciul produs industriei UE și importurile produsului similar o măsură protecționistă luată împotriva unui produs care nu îndeplinește această condiție, ar fi în primul rând una abuzivă, nu ar rezolva în niciun fel problema reală cu care se confruntă industria UE și cel mai probabil ar genera mai degrabă un prejudiciu suplimentar intereselor economice ale UE.

Ultima condiție este ca măsura impusă să nu fie îndreptată împotriva intereselor UE, adică prin intermediul acesteia să nu se creeze un prejudiciu mai mare intereselor economice a UE, decât cel creat de dumping. Această condiție se regăsește în articolul 21 alineatul 1, teza a treia, din cadrul Regulamentului, care reglementează după cum urmează: ”Este permis să nu se aplice măsuri stabilite pe

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R0825&from=RO>.

²² Idem.

²³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:r11005>.

baza dumpingului și a prejudiciului constatate atunci când autoritățile, ținând seama de toate informațiile furnizate, pot concluziona în mod clar că nu este în interesul Uniunii să se aplice astfel de măsuri.”²⁴

Cu titlul de exemplu putem lua în această situație producția de tehnică 5G. Conform unui raport al Curții Europene de Conturi, aceasta estimează că până în 2025, tehnologia 5G ar putea contribui cu până la un trilion de Euro la PIB-ul Uniunii Europene și cu peste 20 de milioane de locuri de muncă.²⁵ Este evidentă necesitatea, utilitatea și importanța acestor tipuri de produse pentru economia UE. Produse despre care la o analiză sumară vom constata, că industria UE în aceste domenii este subdezvoltată în comparație cu industria SUA, a Chinei, a celei din Coreea de Sud sau a celei Japoneze din aceste domenii. Așadar dacă UE ar impune măsuri protecționiste în aceste domenii de import, cu rațiunea că în acest fel va ajuta industria locală din aceste domenii, de fapt nu ar face nimic altceva decât să își producă viitoare prejudicii materiale mult mai însemnate.²⁶

IV. Concluzii

Putem afirma că legislația antidumping, elaborată și adoptată la nivelul UE, are o componentă strategică foarte bine definită. Este remarcabil faptul că UE, prin intermediul regulamentului său în materie de dumping, prevede posibilitatea tolerării unor mijloace comerciale de acest gen, în situația în care efectele produse de măsuri protecționiste ar afecta mai grav interesele financiare ale UE decât însăși existența dumpingului.²⁷ Acest lucru este susținut de ipoteza în care, printr-o manieră bine intenționată, și complet legală, de a ne proteja industria, respectiv producția autohtonă, prin intermediul unor măsuri legislative protecționiste, se poate crea un prejudiciu mai mare intereselor economice ale UE, decât cele pe care le puteau produce importurile produsului în cazul căruia s-a descoperit existența unui dumping. Iată așadar, aici regăsim necesitatea existenței aceluși echilibru dumping și antidumping, moderat de interesele economice ale UE.

Referințe

- **Paul Craig și Grainne de Burca**, *Dreptul Uniunii Europene, Comentarii, jurisprudență și doctrină*, ediția a 6-a, rev. Editura Hamangiu, București, 2017;
- **Adriana Almășan**, *Dreptul Concurenței*, ediția. a 2-a, revăzută și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2021;

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1036&from=RO#d1e1784-21-1>.

²⁵ <https://www.eca.europa.eu/ro/Pages/DocItem.aspx?did=60614>.

²⁶ <https://www.libertatea.ro/stiri/cine-sunt-adevaratii-castigatori-ai-tehnologiei-5g-inteligenta-artificiala-un-pas-inainte-3116627>.

²⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1036&from=RO>.

- <https://documents1.worldbank.org/curated/en/360301468766783077/pdf/multi-page.pdf>;
- <https://administrare.info/domenii/drept/17902-dumpingul-concuren%C5%A3aneloial%C4%83-pe-pia%C5%A3a-interna%C5%A3ional%C4%83>;
- <https://decoratex.biz/bsn/ro/new-dempingovat-eto-ponyatie-dempinga-ego-vidy-i-posledstviya.htm>;
- <https://ro.warbletoncouncil.org/practicas-desleales-comercio-internacional-469#menu-3>;
- <https://ro.frwiki.wiki/wiki/Dumping>;
- <https://www.scribd.com/doc/46308423/Ideologii-%C5%9Fi-practici-politice-totalitare>;
- https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_2&format=PDF;
- <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/situatia-dezastruoasa-a-economiei-romanesti-in-epoca-de-aur>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:r11005>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2017:338:FULL&from=RO>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018R0825&from=RO>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020R1173&from=RO>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:r11005>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1036&from=RO#d1e1784-21-1>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R1036&from=RO>;
- <https://www.libertatea.ro/stiri/cine-sunt-adevaratii-castigatorii-ai-tehnologiei-5g-inteligenta-artificiala-un-pas-inainte-3116627>;
- <https://www.eca.europa.eu/ro/Pages/DocItem.aspx?did=60614>.

STATUTUL CETĂȚENILOR BRITANICI PE TERITORIUL ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL BREXIT

Elena- Grațiana MIHAI
Anamaria- Ionela NEACȘU*

Abstract

Brexit-ul reprezintă atât o reacție la politicile europene care au eșuat, în viziunea cetățenilor britanici, de a furniza bunăstarea promisă, cât și la globalizare, care le-a adus nesiguranță, invazia imigranților, stagnarea salariilor sau teama de pierdere a locurilor de muncă.

Lucrarea pune în discuție efectele pe care Brexit-ul le-a generat în ceea ce privește relația cu România, stat membru în Uniunea Europeană, respectiv asupra integrării economice europene, asupra coeziunii în interiorul UE, efectele economice, dar și drepturile și obligațiile, precum și impactul asupra cetățenilor din aceste state.

Cuvinte cheie: *Brexit, Acordul de Retragere, perioada post-tranziție, urmările Brexitului, statutul cetățenilor britanici pe teritoriul României, drepturile și obligațiile, sancțiunile aplicabile.*

I. Introducere

Marea Britanie a început să își redefinească statutul de putere mondială, după sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial, în special în domeniul economic, dar și cu ajutorul educației, promovându-și sistemul educațional în toată lumea.

Marea Britanie a devenit membră a Uniunii Europene¹ pe 1 ianuarie 1973, când la conducerea Franței a venit Georges Pompidou, care a admis cea de-a treia cerere de aderare a Marii Britanii la parteneriatul european. Astfel că, Regatul Unit a reușit să își atingă scopul de a face parte din acest sistem, după o perioadă de vădită reticență și neîncredere în dobândirea succesului scontat al acestei organizații, precum și parcurgerea unor momente de respingere din partea altor state, ca Franța.

Ca urmare a acestor fapte, Marea Britanie a fost admisă în organizație cu 16 ani mai târziu după ce au fost puse bazele Comunității Economice Europene, în

* Studente, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea din Pitești; (e-mail: gratiana.mihai@yahoo.ro; neacsu_anamariaionela@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr Vâlcu Elise- Nicoleta (elisevalcu@yahoo.com).

¹ La acea dată, parteneriatul european purta denumirea de „Comunitate Europeană”.

urma semnării Tratatului de la Roma, în anul 1957, având drept obiectiv inițial consolidarea și cooperarea economică dintre șase țări: Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg și Olanda.

Apartenența britanică la Uniunea Europeană a durat însă până în data de 23 iunie 2016, când în urma întrevederilor și discuțiilor purtate de către oficialități, dar și prin consultarea populației prin referendum privitor la situația în cauză, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a hotărât retragerea din Uniunea Europeană. Ca urmare a acestui vot, Guvernul britanic a declanșat procesul de retragere la 29 martie 2017, prin activarea Articolului 50 din Tratatul privind Uniunea Europeană, anume o notificare formală către Uniunea Europeană cu privire la decizia Regatului Unit de a părăsi Uniunea, pornind astfel o numărătoare inversă de doi ani până la plecarea oficială din U.E.²

Ulterior, a fost ratificat Acordul privind retragerea Regatului Unit din UE a permis ieșirea într-o manieră ordonată și predictibilă., iar la 31 ianuarie 2020 a intrat în vigoare Acordul. Astfel, Regatul Unit a părăsit Uniunea Europeană și a devenit țară terță. Aceasta a marcat începutul unei perioade de tranziție care a durat până la 31 decembrie 2020.

Finalul perioadei de tranziție a determinat modificări inevitabile, cu efecte precise la nivelul cetățenilor, mediului de afaceri, precum și altor domenii în relația cu Regatul Unit.

Totodată, în perioada de tranziție, Marea Britanie a rămas supusă legislației Uniunii Europene și a rămas parte a Uniunii vamale a UE și a Pieței Unice Europene, dar nu a mai fost reprezentată în organismele sau instituțiile politice ale UE. Astfel, până la terminarea perioadei de tranziție, nu au existat schimbări pentru cetățenii, consumatorii, cercetătorii, studenții și întreprinderile din UE și din Regatul Unit.

Pe parcursul anului 2020, Uniunea Europeană și Regatul Unit au desfășurat negocieri asupra relațiilor viitoare. Totodată, Acordul a prevăzut o protecție reciprocă pentru cetățenii Uniunii și resortisanții Regatului Unit, precum și pentru membrii de familie ai acestora, în cazul în care și-au exercitat dreptul la liberă circulație înainte de încheierea perioadei de tranziție. Astfel, aceste persoane puteau să locuiască, să lucreze sau să studieze în continuare în statul-gază în aceleași condiții de fond ca cele prevăzute în dreptul Uniunii.³

Acordul garantează dreptul de a rămâne și de a-și continua activitățile curente pentru peste 3 milioane de cetățeni ai UE din Regatul Unit și peste 1 milion de resortisanți ai Regatului Unit din țările UE.

² <https://www.openpolitics.ro/cum-s-a-ajuns-la-brexit/> (consultat la 20.03.2022).

³ <https://m.ziare.com/amp/europa/despartirea-de-ce-pleaca-marea-britanie-din-ue-si-ce-va-urma-1595129> (consultat la 18.03.2022).

În concret, statutul cetățenilor britanici pe teritoriul României este reglementat prin OUG 204/2020⁴ privind măsurile aplicabile ale Acordului privind retragerea Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord din Uniunea Europeană și din Comunitatea Europeană a Energiei Atomice, în materie de reglementare a dreptului de intrare și ședere pe teritoriul României, precum și alte urmări pe care Brexitul le-a generat în ceea ce privește desfășurarea activităților cetățenilor britanici pe teritoriul românesc, dar și invers.

II. Conținutul propriu-zis

Principala cauză a acestei retrageri a fost dată, se pare, de o serie de sentimente de marginalizare și alienare percepute de o parte a electoratului britanic, dorindu-se menținerea suveranității Marii Britanii. Aceasta arată tensiunile existente încă de la primele discuții între politicieni pentru crearea unei piețe unice europene.

Ieșirea Marii Britanii din Uniunea Europeană a fost generată, conform părerii istorice acceptate majoritar, de puterile britanice conform cărora „*acest Regat are un trecut deosebit*”, britanicii considerându-se superiori și aristocrați, cei mai rafinați dintre europeni. Mai cu seamă, această opinie este rodul unei realități și al unei demonstrații de putere, Marea Britanie fiind o mare putere colonială, stăpână peste teritorii întinse și miliarde de oameni.⁵

În mod determinat, cauzele exprese sunt: prezența numeroasă a imigranților estici necalificați sau cu pregătire medie care ocupa joburi modeste fără un aport semnificativ la buget, la care se adaugă faptul că est-europenii aduc mulți infractori și persoane care devin o povara pentru sistemul de protecție socială și cel medical, numeroasele reguli și legi pe care Marea Britanie (ca orice altă țară UE) trebuie să le respecte, simțindu-și amenințată suveranitatea și dreptul de a lua decizii favorabile țării, numărul mare de taxe pe care UK le plătește Uniunii Europene, bani care altfel ar rămâne în țară, iar Marea Britanie ar avea în plus libertatea de a-și orienta atenția spre alte piețe sau de a intensifica relațiile economice cu alte țări (de exemplu China).⁶

Consecințele cele mai însemnate revin față de cetățenii UE din Marea Britanie, precum și față de cetățenii britanici din statele membre UE, făcând mențiune relativ la prima categorie în sensul că Marea Britanie îi va păstra pe cei care au un venit peste o anumită limită sau care lucrează în domenii în care există

⁴ OUG nr.204/2020 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/233677> - consultat la 18.03.2022).

⁵ Apogeul Imperiului Britanic a fost atins la începutul secolului al XIX-lea, cuprinzând peste 20% din suprafața uscată a Terrei și mai mult de 400 milioane de locuitori, fiind cel mai mare imperiu din istorie.

⁶ Ingolf Pernice, „Constituționalismul european și constituțiile naționale ale statelor membre. Implicații pentru Brexit”, în *Revista de Drept Român*, nr.3/2017, p. 78-79.

o lipsă a forței de muncă. În ceea ce privește a doua categorie, supunem analizei statutul cetățenilor britanici pe teritoriul României.

Drepturile cetățenilor sunt protejate prin prevederile Acordului de retragere, al cărui obiectiv principal este de a proteja opțiunile cetățenilor UE din Marea Britanie și ale cetățenilor britanici din statele membre UE, prin garantarea drepturilor acestora. În ceea ce privește România, măsurile de aplicare ale Acordului de retragere în materie de reglementare a dreptului de intrare și ședere pe teritoriul său sunt stabilite prin Ordonanța de Urgență nr.204/2020.

➤ **Intrarea în România**

Cetățenii britanici, beneficiari⁷ ai Acordului de retragere, pot intra în România fără viză, doar în baza unui document de călătorie valabil și a permisului de ședere eliberat de Inspectoratul General pentru Imigrări, în baza Acordului de Retragere. Până la obținerea noilor permise de ședere, cetățenii britanici beneficiari ai Acordului de retragere pot intra în România, fără viză sau alte formalități, în baza documentului valabil, eliberat de Inspectoratul General pentru Imigrări, în conformitate cu legislația UE, sau în baza certificatului de înregistrare.

Membrii de familie ai cetățenilor britanici care sunt beneficiari ai Acordului de Retragere sunt de asemenea acoperiți de prevederile Acordului dacă au locuit în România în conformitate cu dreptul Uniunii înainte de sfârșitul perioadei de tranziție și continuă să locuiască ulterior încheierii perioadei de tranziție.

Cetățenii britanici care nu beneficiază de drepturi în temeiul Acordului de retragere pot intra în România fără viză pentru o perioadă de până la 90 de zile în decursul oricăror 180 de zile, sub rezerva justificării scopului și condițiilor șederii la punctul de frontieră.

Cetățenii din state terțe, membrii de familie ai cetățenilor britanici beneficiari ai Acordului de retragere, care intră pe teritoriul României după 31 decembrie 2020 și care nu aveau calitatea de membri de familie până la data de 31 decembrie 2020, sunt supuși regimului juridic național de obținere a vizei, în funcție de cetățenie.

➤ **Șederea în România**

Cetățenii britanici și membrii de familie ai acestora care aveau reședința în România și care doresc să rămână în țară după finalizarea perioadei de tranziție (31 decembrie 2020) trebuie să solicite prelungirea dreptului de ședere în România, în calitate de beneficiari ai Acordului de retragere. Cererile trebuie completate și depuse la formațiunile teritoriale ale Inspectoratului General pentru Imigrări, până cel târziu la data de 31 decembrie 2021.

⁷ Cetățeanul britanic care se află în România și continuă să își aibă reședința pe teritoriul României după încheierea perioadei de tranziție, membrii de familie ai acestuia care îl însoțesc sau care i se alătură ulterior încheierii perioadei de tranziție în cazul în care aveau calitatea de membri de familie înainte de încheierea acesteia, precum și copiii născuți sau adoptați după încheierea perioadei de tranziție, conform art. 2, pct. a).

Membrii de familie care se alătură cetățeanului britanic, beneficiar al Acordului de retragere, începând cu data de 01 ianuarie 2021 pot solicita prelungirea dreptului de ședere temporară în România până la data de 31 decembrie 2021.

Membrii de familie care se alătură cetățeanului britanic, beneficiar al Acordului de retragere începând cu data de 1 octombrie 2021, au obligația de a solicita prelungirea dreptului de ședere în termen de maximum 90 de zile de la data intrării pe teritoriul României. Cererea trebuie să fie completată și depusă la formațiunile teritoriale ale Inspectoratului General pentru Imigrări⁸.

Precizăm că ulterior datei de 31.12.2020 doar următoarele categorii de persoane, care nu erau rezidente în România la momentul încheierii perioadei de tranziție, dar care aveau calitatea de membri de familie înainte de încheierea acesteia și continuă să o facă la momentul depunerii cererii, cu excepția copiilor născuți sau adoptați după încheierea perioadei de tranziție, se pot alătura și aplica ca membri de familie ai cetățeanului britanic, beneficiar al Acordului de retragere (membri de familie în sens restrâns):

➤ **Permisul de ședere temporar**

În ceea ce privește permisele de ședere temporară, acestea se eliberează beneficiarilor Acordului de retragere care au mai puțin de 5 ani rezidență în România. Pentru obținerea permisului de ședere temporară, în calitate de beneficiar al Acordului de retragere, se depun următoarele documente:

- o cerere;
- documentul de trecere a frontierei (pașaportul, titlul de călătorie, etc.) original și copie;
- asigurare de sănătate valabilă;
- dovada deținerii legale a spațiului de locuit (original și copie)⁹;
- dovada mijloacelor de întreținere.¹⁰

În cazul membrilor de familie, aceștia, vor prezenta, după caz, și unul din următoarele documente:

- dovada legăturii de rudenie în cazul membrilor de familie (certificatul de căsătorie);

⁸ <https://www.mai.gov.ro/cetatenii-britanici-in-context-brexit/> (consultat la 20.03.2022).

⁹ Contract de vânzare-cumpărare; contract de închiriere încheiat între o persoană juridică sau fizică (contractele încheiate cu o persoană fizică trebuie să fie înregistrate la Administrația Financiară competentă teritorial); contract de comodat; hotărâre judecătorească; declarația scrisă de primire în spațiu a proprietarului, însoțită de actul de proprietate al acestuia (declarația de luare în spațiu se poate da numai în fața notarului public); documentul eliberat de primăria din care să rezulte că solicitantul sau găzduitorul figurează în Registrul agricol, pentru mediul rural.

¹⁰ Adeverință de salariu, talon de pensie, declarație unică privind impozitul pe venit și contribuțiile sociale datorate de persoanele fizice, extras de cont bancar ori alte documente echivalente. Studenții pot face dovada mijloacelor de întreținere printr-o declarație pe propria răspundere.

- documente emise de autoritățile din statul de cetățenie sau de rezidență prin care se face dovada că membrul de familie al cetățeanului britanic, beneficiar al 50 TUE, se află în întreținerea sau gospodărește împreună cu acesta sau se află în situația în care, din motive medicale grave, este necesară asistența personală a acestuia;
- documentul prin care se atestă faptul că relația de parteneriat cu cetățeanul britanic, beneficiar al 50 TUE, a fost înregistrată în cazul parteneriatului înregistrat sau documente care să ateste faptul că persoana în cauză are o relație de conviețuire de lungă durată cu acesta, în cazul parteneriatului neînregistrat;
- documente din care să rezulte că prezența pe teritoriul României a membrului de familie al cetățeanului britanic, beneficiar al 50 TUE, este necesară acestuia din urmă pentru a nu fi privat de un drept de ședere acordat în temeiul OUG 204/2020.

Cererea de acordare sau prelungire a dreptului de ședere temporară se soluționează în termen de 30 de zile de la data depunerii acesteia. În cazurile în care sunt necesare verificări suplimentare, termenul de soluționare a cererii poate fi prelungit cu cel mult 15 zile.¹¹

În cazul în care informațiile sau documentele furnizate, pe care se întemeiază cererea pentru prelungirea dreptului de ședere, sunt necorespunzătoare sau incomplete, Inspectoratul General pentru Imigrări îi comunică solicitantului informațiile suplimentare cerute și stabilește un termen rezonabil pentru trimiterea acestora, dar nu mai mult de 30 de zile. Termenul prevăzut mai sus se suspendă până la primirea de către Inspectoratul General pentru Imigrări a informațiilor sau a documentelor suplimentare necesare. Dacă nu au fost furnizate informațiile sau documentele suplimentare până la termenul prevăzut, cererea poate fi respinsă.

Valabilitatea permiselor de ședere temporară este de 5 ani de la data emiterii lor. Dreptul de ședere temporară al cetățenilor britanici și membrilor de familie încetează atunci când se constată că aceștia prezintă pericol pentru securitatea națională.

În contextul actual al pandemiei de Covid 19, cererile depuse după data de 31 decembrie 2021 vor fi în continuare procesate de autoritățile române, dar verificările vor viza și motivele pentru care s-a depus cererea cu întârziere, în afară de condițiile de eligibilitate. Lipsa motivelor întemeiate pentru depunerea cu întârziere a cererii poate avea ca rezultat fie un avertisment verbal/scriș, fie o amendă, în funcție de circumstanțele specifice ale fiecărui solicitant. Ulterior, fiecare cerere tardivă va fi evaluată, pentru a se stabili dacă sunt îndeplinite condițiile de fond.

¹¹ <https://www.mai.gov.ro/cetatenii-britanici-in-context-brexite/>, coroborat cu OUG nr.204/2022 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/233677>; consultat la 20.03.2022).

➤ **Permisul de ședere permanentă**

Permisele de ședere permanentă se eliberează beneficiarilor Acordului de retragere care au locuit legal în România pe o perioadă neîntreruptă de 5 ani. În acest caz, documentele necesare eliberării permisului de ședere permanentă sunt:

- cerere;
- documentul de trecere a frontierei în copie și original;
- certificat de cazier judiciar sau document cu aceeași valoare juridică, eliberat de autoritățile din statul de domiciliu sau de reședință;
- acte doveditoare privind spațiul de locuit (copie și original).

Refuzul eliberării permisului de ședere permanentă, precum și motivele care au stat la baza acestuia, se comunică, în scris, solicitantului. Împotriva refuzului recunoașterii dreptului de ședere permanentă se poate formula acțiune la instanța de contencios-administrativ competentă.¹²

Cetățenilor britanici și membrii de familie ai acestora, beneficiari ai Acordului de retragere, care au obținut până la data de 31 decembrie 2020, dreptul de ședere permanentă pe teritoriul României, li se recunoaște, în continuare, acest drept, dacă solicită înregistrarea șederii permanente și obținerea unui nou permis în baza Acordului de retragere până la data de 31 decembrie 2021, inclusiv.

În ceea ce privește acordarea dreptului de ședere permanentă pentru copiii minori, aceasta prerogativă este acordată doar dacă sunt beneficiari ai acestui drept.

Cererile pentru recunoașterea dreptului de ședere permanentă vor fi soluționate în termen de 30 zile, iar pentru motive obiective acest termen se poate prelungi cu cel mult 15 zile, cu înștiințarea solicitantului.

Valabilitatea permiselor de ședere permanentă este de 10 ani de la data emiterii, cu excepția celor care se eliberează persoanelor cu vârsta de până la 14 ani, a căror valabilitate este de 5 ani de la data emiterii.

➤ **Permisul de conducere**

Un alt aspect ce vizează cetățenii britanici este reprezentat de permisul de conducere britanic care este valabil în România și după 31 decembrie 2020. Nu este prevăzută o perioadă de timp în care permisul de conducere emis de autoritățile din Regatul Unit trebuie preschimbat cu documente similare românești.

➤ **Studentii britanici înscriși la universități din România**

Studentilor britanici înmatriculați la universități din România, care s-au deplasat fizic în România înainte de finalul perioadei de tranziție, dar s-au întors în Regatul Unit în anul 2020 sau în anul 2021 și acum intenționează să revină în România fără să se fi înregistrat anterior finalizării anului 2020, li se aplică prevederile Acordului de retragere și se pot înregistra pe lângă formațiunile teritoriale ale Inspectoratului General pentru Imigrări în conformitate cu prevederile OUG nr.204/2020.

¹² <http://www.mae.ro/node/53172> (consultat la 20.03.2022).

Dovada continuității rezidenței cade în sarcina studentului și poate fi făcută prin orice mijloc de probă prin care se poate stabili prezența efectivă a solicitantului pe teritoriul statului român.¹³

Studentii britanici înmatriculați la universități din România, care nu s-au deplasat fizic în România anterior datei de 31.12.2020, dar intenționează să vină în România pentru a participa la cursuri ulterior acestei date, nu sunt considerați beneficiari ai Acordului de retragere și li se vor aplica reglementările naționale în materie de imigrație.¹⁴

Brexit-ul a adus multe întrebări și nesiguranță și în rândul studenților britanici, dar și români care studiază în Marea Britanie. Principalele întrebări ale studenților se referă la validitatea diplomei de studii obținută post-Brexit la o universitate din Marea Britanie dacă va fi recunoscută în România.

Răspunsul la această întrebare este oferit de „*Convenția cu privire la recunoașterea atestărilor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei*”, Lisabona, 1997, semnată și de Marea Britanie, având statutul unui tratat internațional și nu al unui act încheiat la nivelul Uniunii Europene. Astfel că diplomele obținute post-Brexit vor fi recunoscute în România.¹⁵

Calificările profesionale obținute în Marea Britanie post-Brexit vor fi recunoscute în România, având scopul accederii pe piața muncii, potrivit legislației naționale, raportat la aceeași Convenție, în condițiile în care Acordul de retragere nu prevede dispoziții în acest sens.

O conjunctură aparte o constituie situația în care un cetățean britanic dorește recunoașterea diplomei de studii pentru obținerea unui loc de muncă în România. În acest caz, Ministerul Educației pune la dispoziția cetățenilor platforma CNRED, un instrument de recunoaștere online a diplomelor.¹⁶ CNRED recunoaște actele de studii emise de orice instituție de învățământ recunoscută, universități de prestigiu din alte state, inclusiv din state non-UE, cu respectarea prevederilor legale naționale și internaționale în materie, dar în cazul în care se constată diferențe substanțiale se pot dispune examene de echivalare sau alte măsuri compensatorii.

➤ **Obligații și sancțiuni**

Cetățenii britanici și membrii de familie ai acestora, beneficiari ai Acordului de retragere, au următoarele obligații:

- ca pe teritoriul României să respecte legislația română pe timpul șederii în țară, să nu rămână pe teritoriul României peste perioada pentru care li s-a aprobat șederea, precum și, să depună toate diligențele necesare pentru a ieși din România până la expirarea acestei perioade;

¹³ <https://www.edu.ro/BrexitFAQ> (consultat la 20.03.2022).

¹⁴ <https://www.mai.gov.ro/cetatenii-britanici-in-context-brexit/> (consultat la 20.03.2022).

¹⁵ <https://www.edu.ro/BrexitFAQ> (consultat la 21.03.2022).

¹⁶ <https://cnred.edu.ro/> (consultat la 21.03.2022).

- să declare, în termen de 30 zile, la formațiunea teritorială a Inspectoratului General pentru Imigrări care le-a acordat dreptul de ședere, următoarele:
 - o orice modificare intervenită în situația personală, în special schimbarea numelui, a cetățeniei, a domiciliului sau reședinței, încheierea, desfacerea ori anularea căsătoriei, nașterea sau adopția unui copil, decesul unui membru de familie aflat pe teritoriul României;
 - o prelungirea valabilității sau schimbarea documentului de trecere a frontierei de stat;
- să solicite un nou permis de ședere în cazul în care își schimbă numele, cetățenia, domiciliul sau reședința, odată cu declararea modificării intervenite în situația personală;
- să declare, în termen de 48 ore, la organul de poliție competent teritorial, furtul sau pierderea documentelor de trecere a frontierei de stat sau a documentelor de identitate;
- cu cel puțin 30 de zile înaintea expirării perioadei de valabilitate, titularul permisului de ședere temporară / permanentă este obligat să se prezinte la formațiunea competentă teritorială a Inspectoratului General pentru Imigrări, în vederea preschimbării documentului.¹⁷

Nerespectarea termenului de declarare a furtului, pierderii, deteriorării sau distrugerii permisului de ședere, respectiv a documentului de toleranță, reprezintă, de asemenea, contravenție și se sancționează conform legii. Valoarea amenzilor este cuprinsă între 100 RON și 500 RON. Documentele de ședere valabile primite anterior în România atunci când Marea Britanie era stat membru al Uniunii Europene (certificat de înregistrare/ carte de rezidență) și-au încetat automat valabilitatea la 1 ianuarie 2022.

III. Concluzii

Prin urmare, procesul „Brexit” este probabil nu doar o amenințare și un exercițiu al democrației ci chiar mai mult decât atât, se pare că a declanșat o nouă etapă în democrația din UE. Prin prisma acestui fapt, s-a realizat o conștientizare sporită a valorilor și beneficiilor UE, oamenii au devenit mai responsabili pentru viitorul lor comun european și consideră din ce în ce mai mult UE ca vehicul al garanției libertății atât în Marea Britanie, cât și în Europa, dar este privită și drept instrument comun pentru asigurarea unei părți efective în influențarea globalizării.

Așa cum afirmă și Paul Craig în articolul său, Brexit-ul este un incident serios, contrar obiectivelor integrării politice și economice și opus ideii unei „uniuni tot

¹⁷ Art. 5 din *Ordonanța de urgență nr. 204/2020*

(<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/233677>; consultat la 21.03.2022).

mai profunde între popoarele Europei”¹⁸. Retragerea Marii Britanii din Uniunea Europeană nu a dus doar la o separare definitivă și o totală lipsă de colaborare în vederea bunăstării și a creării unui sistem unitar, ci a afectat cel mai important element edificat al unui stat: cetățenii.

Astfel, acestora li s-au retras drepturi asupra cărora exista prezumția absolută ca le aparțin omului fără părtinire: nediscriminarea și libera circulație, dreptul de a alege și de a fi ales în țara de reședință, la alegerile locale și la cele europene, protecția jurisdicțională împotriva încălcării drepturilor și libertăților fundamentale.

Bibliografie

Reviste, articole:

- Paul Craig, „Brexit, o tragedie: Interregnum”, în Revista de Drept Român, nr.3/2017;
- Ingolf Pernice, „Constituționalismul european și constituțiile naționale ale statelor membre. Implicații pentru Brexit”, în Revista de Drept Român, nr.3/2017;

Legislație și site-uri web:

- Ordonanța de urgență nr. 204/2020 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/233677>);
- <https://www.mai.gov.ro/cetatenii-britanici-in-context-brexit/>;
- <https://www.openpolitics.ro/cum-s-a-ajuns-la-brexit/>;
- <https://www.edu.ro/BrexitFAQ>;
- <http://www.mae.ro/node/53172>;
- <https://cnred.edu.ro/>;
- <https://m.ziare.com/amp/europa/despartirea-de-ce-pleaca-marea-britanie-din-ue-si-ce-va-urma1595129>.

¹⁸ Paul Craig, „Brexit, o tragedie: Interregnum”, în Revista de Drept Român, nr.3/2017, p. 22-23.

STATUTUL CETĂȚENILOR UNIONALI PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Raluca-Mihaela MAZILU*

Abstract

Cetățenilor Uniunii Europene, Spațiului Economic European și Elveției, le este recunoscut dreptul comunitar la liberă circulație și beneficiază de un control minim la trecerea frontierei, ce constă într-o verificare rapidă și imediată a documentelor de călătorie pentru stabilirea identității. Intrarea acestora pe teritoriul României este permisă prin toate punctele de trecere a frontierei de stat deschise traficului de persoane, cu condiția prezentării documentului național de identitate, a pașaportului sau a unui document eliberat în condițiile legii.

În cadrul acestui studiu vom analiza dreptul la liberă circulație al cetățenilor Uniunii Europene pe teritoriul statului nostru, al membrilor acestora de familie, dreptul de ședere al acestora precum și dreptul de rezidență pe teritoriul României.

Cuvinte cheie: *liberă circulație, cetățenie europeană, Uniunea Europeană, dreptul de ședere, dreptul de rezidență.*

I. Introducere

Intrarea pe teritoriul României a cetățenilor Uniunii Europene, statelor membre Spațiului Economic European și Elveției este permisă prin toate punctele de trecere a frontierei de stat deschise traficului de persoane, cu condiția prezentării documentului național de identitate, a pașaportului sau a unui document eliberat în condițiile O.U.G. nr. 102/2005 pentru cetățenii Uniunii Europene, valabil, fără a se aplica ștampila de intrare de polițiștii de frontieră în oricare dintre aceste documente. Cetățenilor U.E., S.E.E. și Elveția le este recunoscut dreptul comunitar la liberă circulație și beneficiază de un control minim la trecerea frontierei, ce constă într-o verificare rapidă și imediată a documentelor de călătorie pentru stabilirea identității.¹

* Studentă, Facultatea de Științe Economice și Drept, Universitatea din Pitești; (e-mail: mazilu_raluca97@yahoo.com). Acest studiu a fost realizat sub coordonarea conf. univ. dr. Vâlcu Elise-Nicoleta (elisevalcu@yahoo.com).

¹ <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/pg-conditii-generale-de-calatorie-a-cetatenilor-din-statele-membre-ale-uniunii-europene-si-spatiului-economic-european-142.html>.

În continuare vom analiza în cadrul studiului propus dreptul la libera circulație atât la nivel unional, cât și la nivel național raportat la cetățenii unionali care se află pe teritoriul României.

Libera circulație a persoanelor în cadrul Comunităților Europene a fost definită în Acordul Unic European (1987) drept una din cele patru libertăți fundamentale ale Pieței Interne. Libera circulație a persoanelor și eliminarea controalelor la frontierele interne constituie o parte a unui concept mult mai larg, cel de piață internă - ce nu poate fi realizată în condițiile existenței unor frontiere interne și a restricționării circulației indivizilor. Însă pentru a analiza mai bine acest concept trebuie să explicăm noțiunea de cetățenie europeană.

Conceptul de "cetățenie europeană" a fost prima oară introdus prin Tratatul de la Maastricht (1993) prin care s-a acordat drept de libera circulație și de libera rezidență în interiorul Uniunii tuturor cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene. Mai mult, Tratatul a plasat în domeniul de interes comun al statelor membre și politica referitoare la azil, problematica trecerii frontierelor externe și politica referitoare la imigrație.

Art. 20 din Tratatul pentru Funcționarea Uniunii Europene (TFUE) precizează că cetățenia UE completează cetățenia națională și nu o înlocuiește și că este cetățean unional orice persoană care are cetățenia unui stat membru.² Libera circulație are ca destinatari mai multe categorii de persoane, precum: persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, pensionarii, studenții, turiștii sau cetățenii care dețin asigurare de sănătate și resurse economice suficiente pentru a putea supraviețui. Cetățenii europeni se deplasează în interiorul Uniunii Europene, doar pe baza documentului de identitate sau a pașaportului, întrucât Curtea de Justiție consideră ca nefiind conformă cu dreptul unional condiționarea intrării de obținerea unei autorizații sau instituirea unor măsuri de control arbitrare sau inutile restrictive asupra persoanelor care doresc să intre într-un stat. În ceea ce privește dreptul de sejur într-un alt stat membru, reglementările unionale prevăd un tratament special față de cel rezervat majorității străinilor, eliberându-se o carte de sejur valabilă pe o perioadă de maximum 5 ani, ce poate fi reînnoită.³

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

La nivel european, libertatea de circulație a persoanelor reprezintă premisa conceptului de Uniune Europeană, stând la baza ideii eliminării controlului la nivelul frontierelor interne și a întăririi acestuia la frontierele externe, a creării unui spațiu de libertate, securitate și justiție, pe când în România, este reglementat dreptul la liberă circulație tocmai pentru ca țara noastră să fie în acord cu reglementarea europeană. România nu a impus statelor membre măsuri tranzitorii

² Art. 20 din Tratatul pentru Funcționarea Uniunii Europene.

³ Augustin Fuerea- Manualul Uniunii Europene, Ed. Universul Juridic, București, 2011, pag. 295.

pentru libera circulație a lucrătorilor. Dreptul la liberă circulație pe teritoriul României asigură și garantează posibilitatea cetățenilor de a circula nestingherit pe teritoriul statului nostru și de a se stabili în orice localitatea din țară, fiind reglementat în art. 25 din Constituția României.⁴ În legea nr. 309/2004 privind libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor membre UE și Spațiului Economic European este reglementat dreptul de intrare și de ședere a cetățenilor statelor membre în țara noastră. Art. 5 din legea mai sus menționată precizează că: Cetățenii statelor membre pot intra în România în baza cărții de identitate sau pasaportului, valabile, precum și faptul că membrii de familie ai cetățenilor statelor membre care nu sunt cetățeni ai acestora nu pot fi scutiți de la obligativitatea obținerii vizei, dacă acordurile încheiate de România cu statele ai căror cetățeni sunt nu prevăd altfel.⁵

În virtutea principiului nediscriminării statuat în dreptul internațional, Constituția României, prin consacrarea dreptului la liberă circulație, nu face nicio distincție pe seama cetățeniei persoanei care își exercită acest drept, asigurând astfel egalitatea între cetățeanul român, străin sau apatrid, în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și a Pactului Internațional cu privire la drepturile civile și politice.

A. Libertatea de circulație și familia

- a. Conform Directivei nr. 38/2004, libera circulație este asigurată independent de cetățenia lor, membrilor familiilor lucrătorilor, și anume: soțului, partenerului cu care cetățeanul UE a contractat un parteneriat înregistrat în temeiul legislației unui stat membru, copiii în vârstă de până la 21 de ani sau celor aflați în întreținerea lor. Directiva este concepută pentru a încuraja cetățenii UE să-și exercite dreptul la liberă circulație și ședere pe teritoriul statelor membre, pentru a reduce formalitățile administrative la strictul necesar, pentru a oferi o definiție mai bună a statutului membrilor familiei și pentru a limita sfera de aplicare a refuzului intrării sau a încetării dreptului de ședere. În conformitate cu Directiva 2004/38/CE, membrii familiei includ:⁶
 - soțul/soția (inclusiv de același sex, după cum a clarificat Curtea de Justiție a Uniunii Europene în hotărârea sa în cauza Coman, C-673/16);
 - partenerul înregistrat, dacă legislația statului membru gazdă consideră parteneriatele înregistrate ca echivalente cu căsătoria;

⁴ Art. 25 din Constituția României.

⁵ Art. 5 alin (1) și (2) din Legea nr. 309/2004 privind Libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor member UE și Spațiului Economic European.

⁶ https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_4.1.3.pdf.

- descendenții direcți în vârstă de până la 21 de ani sau care se află în întreținerea sa, precum și descendenții direcți ai soțului/soției sau ai partenerului înregistrat;
- ascendenții direcți care se află în întreținere și cei ai soțului/soției sau ai partenerului înregistrat. O mare majoritate a statelor membre aplică, de asemenea, directiva pentru a garanta drepturile de liberă circulație soților/soțiilor de același sex, partenerilor înregistrați și partenerilor într-o relație de lungă durată.

Drepturi și obligații:

- pentru șederi mai scurte de trei luni: singura cerință este ca cetățenii UE să aibă un act de identitate sau un pașaport valabil. Statul membru gazdă poate solicita persoanelor în cauză înregistrarea prezenței lor în țară.
- pentru șederi de peste trei luni: dacă nu lucrează, cetățenii UE și membrii familiilor lor trebuie să dispună de resurse suficiente precum și de o asigurare de sănătate pentru a garanta că nu devin o povară pentru serviciile sociale din statul membru gazdă pe perioada șederii. Cetățenii UE nu au nevoie de permise de ședere, însă statele membre le pot solicita să urmeze o procedură de înregistrare la autoritățile competente. Acei membri ai familiei unui cetățean UE care nu sunt resortisanți ai unui stat membru trebuie să solicite un permis de ședere valabil pe durata șederii lor sau pe o perioadă de 5 ani.
- dreptul de ședere permanentă: cetățenii UE dobândesc acest drept după o perioadă de cinci ani de ședere legală neîntreruptă, în cazul în care nu s-a aplicat nicio hotărâre de expulzare împotriva lor. Acest drept nu mai este supus niciunei condiții. Aceeași regulă se aplică și în cazul membrilor de familie care nu sunt cetățeni ai unui stat membru și care au coabitat cu un cetățean al UE timp de cinci ani. Dreptul de ședere permanentă poate fi pierdut doar în cazul unei absențe de mai mult de doi ani consecutivi din statul membru gazdă.
- restricții privind dreptul de intrare și de ședere: cetățenii UE sau membrii familiilor lor pot fi expulzați din statul membru gazdă din motive de ordine publică, siguranță publică sau sănătate publică. Se oferă garanții pentru a se asigura că aceste decizii nu sunt luate din motive economice, respectă principiul proporționalității și se bazează pe conduita personală, printre alte considerente. În fine, directiva permite statelor membre să adopte măsurile necesare pentru a refuza, anula sau retrage orice drept conferit prin aceasta în caz de abuz de drept sau fraudă, precum căsătoriile de conveniență.⁷

Nu sunt solicitate documente pentru a demonstra că un membru al familiei este dependent economic. Valabilitatea certificatului de înregistrare este de 5 ani.

⁷ https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_4.1.3.pdf.

Neîndeplinirea oricăreia dintre obligațiile de a solicita eliberarea certificatului de înregistrare/cărții de rezidență în termen de 3 luni de la data intrării în România, în constituie contravenție și se sancționează cu amendă de la 25 lei la 50 lei.

Legislația în vigoare la acest moment nu prevede obligația expresă ca cetățenii UE și membrii familiei lor să poarte asupra lor, la momentul efectuării unui control, certificatul de înregistrare/cartea de rezidență și nici sancțiuni pentru faptul ca cetățenii UE și membrii lor de familie nu au asupra lor, la momentul efectuării unui control, certificatul de înregistrare/cartea de rezidență.

Inspectoratul General pentru Imigrări din cadrul ministrului Afacerilor Interne este instituția competentă în ceea ce privește reglementarea regimului juridic al șederii pe teritoriul României, pentru cetățenii UE și membrii lor de familie. Cetățenii UE/SEE/sau membri ai familiei lor care au ședere continuă și legală în România pentru o perioadă de peste 5 ani, pot solicita rezidența permanentă.

În vederea acordării rezidenței permanente, cetățenii Uniunii Europene precum și membrii de familie ai acestora, se vor prezenta la sediul formațiunii competente teritorial a Inspectoratului General pentru Imigrări.

Documente necesare cetățenilor UE/SEE/Confederația Elvețiană pentru a începe procedura:

- cerere tip;
- cartea de identitate sau pașaportul (valabile) în original și copie;
- certificatul de înregistrare în original și copie;
- acte și documente care să facă dovada îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege cu privire la legalitatea și continuitatea rezidenței.

Documente necesare membrilor de familie (din state nonUE/SEE/Confederația Elvețiană):

- cerere tip;
- pașaportul (valabil) în original și copie;
- cartea de rezidență în original și copie;
- acte și documente care să facă dovada îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege cu privire la legalitatea și continuitatea rezidenței.

Restrângerea exercitării dreptului la liberă circulație și rezidență pe teritoriul României⁸

Împotriva cetățenilor Uniunii Europene și membrilor de familie ai acestora care nu îndeplinesc condițiile de exercitare a dreptului de rezidență, Inspectoratul General pentru Imigrări poate emite o decizie de părăsire a teritoriului României. Decizia de părăsire a teritoriului României poate fi contestată în termen de 10 zile de la data comunicării la curtea de apel în a cărei rază de competență se află

⁸ <https://www.e-guvernare.ro/informatii/1-cetateni/10-sederea-intr-un-alt-stat-membru/11-stabilirea-intr-un-stat-membru/31-mutarea-temporara-sau-permanenta-intr-un-alt-stat-membru>.

structura emitentă. Instanța soluționează cererea în termen de 30 de zile de la data primirii acesteia. Contestația suspendă executarea deciziei de părăsire a teritoriului României. Hotărârea instanței prin care se soluționează contestația este definitivă și irevocabilă.

Autoritățile române competente pot restrânge exercitarea dreptului la liberă circulație și rezidență pe teritoriul României a cetățenilor Uniunii Europene sau a membrilor de familie ai acestora numai din rațiuni de ordine publică, securitate națională ori sănătate publică. Aceste motive nu pot fi invocate în scopuri economice. Împotriva cetățenilor Uniunii Europene sau membrilor de familie ai acestora, indiferent de cetățenie, care au drept de rezidență permanentă se pot dispune, în condițiile legii, măsuri specifice de restrângere a dreptului la liberă circulație numai dacă reprezintă un pericol iminent pentru ordinea publică sau securitatea națională. Dispunerea oricărei măsuri de restrângere a dreptului la liberă circulație pe teritoriul României al cetățenilor Uniunii Europene și al membrilor familiilor lor trebuie luată numai cu respectarea principiului proporționalității și trebuie să aibă la bază exclusiv comportamentul persoanei în cauză. Acest comportament trebuie să reprezinte o amenințare reală, actuală și suficient de gravă pentru valorile fundamentale ale societății. O astfel de măsură nu poate fi bazată exclusiv pe existența unei condamnări penale anterioare. Decizia de restrângere a dreptului la liberă circulație se comunică cetățeanului Uniunii Europene sau membrului de familie al acestuia, în scris, de către autoritatea care a dispus o astfel de măsură, în condițiile legii.

Persoanele indezirabile

Declararea ca indezirabil este o măsură care se dispune împotriva unui cetățean al Uniunii Europene sau unui membru de familie al acestuia care a desfășurat, desfășoară ori despre care există indicii temeinice că intenționează să desfășoare activități de natură să pună în pericol securitatea națională sau ordinea publică. Măsura se dispune de Curtea de Apel București, la sesizarea procurorului anume desemnat de la Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București. Procurorul sesizează instanța de judecată la propunerea instituțiilor cu competențe în domeniul ordinii publice și securității naționale care dețin date sau indicii temeinice că persoana în cauză a desfășurat, desfășoară ori despre care există indicii temeinice că intenționează să desfășoare activități de natură să pună în pericol securitatea națională sau ordinea publică.

Decizia de părăsire a teritoriului României

Decizia de părăsire a teritoriului României poate fi contestată în termen de 10 zile de la data comunicării la curtea de apel în a cărei rază de competență se află structura emitentă. Instanța soluționează cererea în termen de 30 de zile de la data primirii acesteia. Contestația suspendă executarea deciziei de părăsire a teritoriului României. Hotărârea instanței prin care se soluționează contestația este definitivă și irevocabilă.

Restrângerea exercitării dreptului la liberă circulație și rezidență pe teritoriul României

Decizia de restrângere a dreptului la liberă circulație și rezidență pe teritoriul României, trebuie să conțină prezentarea precisă și completă a tuturor motivelor de fapt și de drept care au stat la baza dispunerii unei astfel de măsuri, implicațiile acesteia pentru persoana în cauză, informații privind instanța unde poate fi atacată decizia, termenul de introducere a acțiunii și termenul în care cetățeanul Uniunii Europene sau membrul de familie al acestuia trebuie să părăsească teritoriul României. Instanța care judecă acțiunea introdusă împotriva unei decizii de restrângere a dreptului la liberă circulație analizează legalitatea deciziei, respectarea principiului proporționalității măsurii dispuse, precum și faptele și circumstanțele care justifică măsura dispusă. Hotărârea Curții de Apel București pentru persoanele indezirabile poate fi atacată cu recurs, în termen de 10 zile de la data comunicării, la Înalta Curte de Casație și Justiție. Instanța se pronunță în termen de 5 zile de la data primirii cererii. Hotărârea este definitivă și irevocabilă.

Pe durata șederii în România, cetățenii Uniunii Europene sau, după caz, membrii de familie ai acestora sunt obligați să declare, la formațiunea competentă teritorial a Inspectoratului General pentru Imigrări, în termen de 30 de zile de la producerea evenimentului, orice modificare intervenită cu privire la adresa de reședință. Procedura de anunțare a schimbării reședinței, se face la sediul formațiunii teritoriale competente teritorial a Inspectoratului General pentru Imigrări dar și prin mijloace electronice.⁹

B. Libertatea de circulație în relație cu învățământul și cultura

În România, identitatea națională se află într-o relație de interdependență cu conceptul de liberă circulație a persoanelor. Odată cu folosirea mijloacelor de transport, deplasarea oamenilor a căpătat un caracter organizat, fapt ce a condus la instituirea unor norme în vederea posibilității de a călători. Libertatea de circulație se particularizează prin faptul că implică relații între state și influențează pozitiv relațiile internaționale. Prin exercitarea acesteia se realizează un schimb cultural între cetățeni din diferite state, se împrumută tradiții și se capătă mai bune deprinderi în vorbirea limbilor străine. În ceea ce privește învățământul, fiecare cetățean al unui stat are dreptul să urmeze studiile pe care le consideră potrivite pentru viitoarea sa carieră, indiferent dacă instituția ce realizează instruirea se află în interiorul sau în afara granițelor statului din care acesta provine.

⁹ <https://www.e-guvernare.ro/informatii/1-cetateni/10-sederea-intr-un-alt-stat-membru/11-stabilirea-intr-un-stat-membru/31-mutarea-temporara-sau-permanenta-intr-un-alt-stat-membru>.

III. Concluzii

Concluzionând toate aspectele discutate în cadrul acestui studiu, putem spune că libertatea de circulație, ca principiu fundamental european este premisa întregului concept de Uniune Europeană și de cetățenie europeană, de întărire a controlului la frontierele externe și de eliminare a acestuia la frontierele interne, de încredere și cooperare între statele membre, de creare a unui spațiu de libertate, securitate și justiție în care problemele apărute să poată fi rezolvate printr-un schimb eficient de informații și strategii ce are ca scop asigurarea trăinicieii acestei uniuni politice și economice, prosperitatea, siguranța și egalitatea în șanse între toți membrii UE, indiferent de cetățenia acestora originară.

Referințe bibliografice

Cursuri:

- Augustin Fuerea- Manualul Uniunii Europene, Ed. Universul Juridic , București, 2011;

Legislație și site-uri web:

- Constituția României;
- Tratatul pentru Funcționarea Uniunii Europene;
- Ordonanța de urgență nr.102 din 14 iulie 2005 (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/63411>);
- Legea nr. 309 din 28 iunie 2004 privind libera circulație pe teritoriul României a cetățenilor statelor membre ale Uniunii Europene și Spațiului Economic European (<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/53238>);
- <https://www.politiadefrontiera.ro/ro/main/pg-conditii-generale-de-calatorie-a-cetatenilor-din-statele-membre-ale-uniunii-europene-si-spatiului-economic-european-142.html>;
- https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_4.1.3.pdf;
- <https://www.e-guvernare.ro/informatii/1-cetateni/10-sederea-intr-un-alt-stat-membru/11-stabilirea-intr-un-stat-membru/31-mutarea-temporara-sau-permanenta-intr-un-alt-stat-membru>.

DIAGNOSTICUL POZIȚIEI FINANCIARE A UNEI FIRME DIN DOMENIUL VÂNZĂRII ECHIPAMENTELOR MEDICALE

Roxana Elena TRIFA *

Abstract

Piața de aparatură medicală înregistrează un boom în România, pe fondul competiției crescute din piața de sănătate privată, dar și pe fondul investițiilor mai mari preconizate pentru sectorul de stat.

În condițiile în care piețe similare din regiune cresc cu ritmuri de maxim 10 – 15%, jucătorii din piața autohtonă de echipamente medicale mizează pe ritmuri de creștere a businessului de circa 30%. Este avantajul unei piețe aflate la început, care compensează prin dinamică lipsa de volum. Marii furnizori de echipamente medicale “se bat” pe o piață tânără, în care nevoia de echipare este foarte mare, în căutarea unui profit care, în piețe saturate precum cele din vestul Europei, este mult mai greu de obținut. Scopul acestei lucrări este de a analiza poziția financiară a unei societăți ce are ca domeniu de activitate distribuția de echipamente medicale de laborator. Pornind de la situațiile financiare anuale ale societății pe cinci ani consecutivi și folosind metoda empirică, am analizat poziția financiară pe baza următorilor indicatori: ratele de structură ale activelor, datoriilor și capitalurilor proprii, fondul de rulment, nevoia de fond de rulment, trezoreria netă, rata lichidității și rata solvabilității. Studiul arată că societatea are o poziție financiară favorabilă și ascendentă pe toată perioada analizată. Obiectivele urmărite prin acest studiu sunt aprecierea evoluției poziției financiare a societății în perioada 2016-2020 și evidențierea punctelor tari și slabe ale acesteia, pe baza cărora managerii firmei pot elabora strategii de menținere și dezvoltare.

Cuvinte cheie: *diagnostic financiar, rate de structură, fond de rulment, trezorerie netă, situație netă.*

I. Introducere

Diagnosticul financiar, rezultat al unui proces de evaluare a potențialului financiar al unei întreprinderi, exprimă starea de sănătate economico-financiară a acesteia. El este practicat de agenți foarte diverși, cum ar fi: conducători de întreprinderi, acționari, deținători de portofolii, creanțieri, întreprinderi concurente,

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București (e-mail: roxanamcaec01820@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

experți-contabili etc. și are obiective variate, în funcție de subiectul care îl evaluează.¹

Pentru acționari și conducătorii de întreprinderi, obiectivele diagnosticului sunt determinarea rentabilității financiare, rentabilității economice, rentabilității comerciale, riscului financiar, riscului de faliment, gradul de autonomie, flexibilizarea constituirii și utilizării resurselor, posibilitățile de control.

Pentru creanțieri, este relevantă măsurarea riscului de faliment, a stării de solvabilitate, și lichiditate, a capacității de rambursare, a echilibrului între nevoi și resurse.

Diagnosticul financiar constă în trei componente: diagnosticul poziției financiare, diagnosticul performanțelor financiare și diagnosticul riscurilor. În lucrarea de față am analizat diagnosticul poziției financiare al firmei CRD Medical Research, obiectivele urmărite constând în determinarea capacității firmei de a se adapta schimbărilor mediului și de a degaja fluxuri viitoare de numerar, precum și în determinarea necesităților viitoare de resurse.

Înființată în anul 2010, Societatea CRD Medical Research este constituită sub forma unei societăți cu răspundere limitată, având ca obiect principal de activitate vânzarea echipamentelor medicale și are în prezent un număr de 34 de angajați.

Pentru determinarea poziției financiare a firmei am utilizat situațiile financiare anuale ale societății pentru perioada 2016-2020.

Pentru a răspunde obiectivelor vizate, am urmărit realizarea diagnosticului poziției financiare, prin parcurgerea următoarelor etape: determinarea ratelor de structură ale activelor, datoriilor și capitalului, determinarea indicatorilor de echilibru financiar și determinarea ratelor de echilibru financiar.

II. Diagnosticul poziției financiare

Poziția financiară a unei societăți este data de relația dintre activele, datoriile și capitalurile proprii ale societății. Aceste elemente se regăsesc în situațiile financiare ale societății, precum și în bilanțul financiar întocmit pe baza acestora (Anexa nr.1).

Prima etapă a diagnosticului poziției financiare a constat în determinarea ratelor de structură ale activelor, ale datoriilor și ale capitalurilor proprii. Aceste rate sunt determinate pentru a evidenția anumite caracteristici financiare ale firmei, cum ar fi lichiditatea, autonomia financiară și calitatea echilibrului financiar pe termen scurt sau pe termen lung.

1 M. Toma, F. Alexandru, "Finanțe și gestiune financiară de întreprindere", Ed. Economică, 2003, p.361

2.1. Indicatorii privind evoluția și structura activelor, datoriilor și capitalurilor proprii

Plecând de la bilanțurile contabile ale firmei în perioada 2016-2020, în Tabelul nr.1 am calculat ponderea pe care o dețin activele imobilizate, activele circulante și cheltuielile în avans din totalul activului societății.

Tabelul nr. 1 Structura și evoluția activelor din bilanțul societății CRD Medical Research

Rate de structură active (%)	2016	2017	2018	2019	2020	Indici de creștere			
						2017/2016	2018/2016	2019/2016	2020/2016
Activ total (lei)	12.751.626	15.231.554	23.131.115	26.102.368	45.952.058	119,45	181,40	204,70	360,36
Active imobilizate (lei)	1.430.185	1.384.603	1.400.583	1.468.582	1.589.652	96,81	97,93	102,68	111,15
Rata activelor imobilizate (%)	11,22	9,09	6,05	5,63	3,46				
Rata imobilizărilor necorporale (%)	0,56	0,30	0,15	0,22	0,37				
Rata imobilizărilor corporale (%)	92,33	92,64	89,76	83,76	79,31				
Rata imobilizări financiare (%)	7,11	7,05	10,09	16,01	20,32				
Active circulante (lei)	11.320.197	13.840.071	21.716.985	24.584.541	44.209.163	122,26	191,84	217,17	390,53
Rata activelor circulante (%)	88,77	90,86	93,89	94,19	96,21	102,35	105,76	106,09	108,37
Rata stocurilor (%)	31,35	52,88	38,17	35,90	26,97				
Rata creanțelor (%)	44,21	36,95	51,27	38,56	49,74				
Rata activelor de trezorerie (%)	24,44	10,17	10,56	25,54	23,29				
Rata cheltuielilor în avans (%)	0,01	0,05	0,06	0,19	0,33	463,01	600,33	1.933,87	3.418,38

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, pentru perioada 2016-2020

Activele imobilizate reprezintă între 3,46% și 11,22% din activul total, cu tendință de scădere pe întreaga perioadă. Rata acestora scade cu aproximativ 8 puncte procentuale în anul 2020 față de anul 2016. Explicația este că ritmul de creștere a activelor imobilizate a fost mai redus decât cel al activelor totale. Valoarea redusă a ratei activelor imobilizate arată capacitatea firmei de a se adapta schimbărilor care pot apărea pe piața produselor sau în privința tehnicilor de producție.

Analizând rata activelor imobilizate în structură, observăm că firma investește cu preponderență în imobilizări corporale, acestea reprezentând circa 90 % în primii 2 ani și scade în 2020 până la 79,31% din totalul activelor imobilizate.

Rata activelor circulante prezintă un trend ascendent pe parcursul celor 5 ani de analiză. Se observă faptul că activele circulante cresc cu 290,53% în anul 2020 față de 2016, respectiv de la 11.320.197 la 44.209.163 lei. În ciuda faptului că activele circulante se măresc de circa 4 ori în anul 2020 față de 2016, rata activelor circulante crește doar cu 7 p.p., ca urmare a faptului că și ritmul creșterii activului total a fost accelerat, acestea crescând cu 260,36% în perioada 2016-2020.

Analizând structura activelor circulante, observăm că stocurile reprezintă între 26,97% și 52,88% și înregistrează o creștere în mărime absolută în anul 2020

față de 2016, de la 3.548.605 la 11.925.182 lei. Nivelul ridicat al stocurilor în anul 2020 se datorează faptului că anul 2020 a fost primul an pandemic, firma a încheiat multe acorduri cadru cu spitalele, iar pentru asigurarea necesarului de mărfuri, managementul firmei a aplicat o politică de aprovizionare mai crescută față de anii precedenți. De asemenea, creanțele reprezintă între 36,95% și 51,27% din totalul activelor circulante și manifestă o creștere în valoare absolută în anul 2020 față de 2016, de la 5.004.413 la 21.988.299 lei. Creșterea creanțelor în ultimul an se datorează tot conjuncturii pandemice și expansiunii pe piața de domeniu.

Rata activele de trezorerie prezintă valori mai mari decât cele optime, de aproximativ 23% - 25% în anii 2016, 2019 și 2020 și circa 10% în 2017 și 2018, ceea ce înseamnă că firma dispune de un nivel ridicat de lichidități.

Rata cheltuielilor în avans prezintă valori foarte scăzute (maxim 0,33%), dar în creștere pe toată perioada analizată.

În mod similar, utilizând datele din bilanțul societății, am calculat ratele de structură ale elementelor din pasivul bilanțier din perioada 2016-2020, respectiv ratele de structură ale datoriilor și ratele de structură ale capitalurilor proprii (Tabelul nr. 2 și Tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 2 Structura și evoluția datoriilor din bilanțul societății CRD Medical Research

						Indici de creștere			
Rate de structură datorii (%)	2016	2017	2018	2019	2020	2017/2016	2018/2016	2019/2016	2020/2016
Capital + Datorii (lei)	12.751.626	15.231.554	23.131.115	26.102.368	45.952.058	119,45	181,40	204,70	360,36
Total datorii (lei)	4.626.878	5.412.897	9.905.380	9.473.374	19.700.449	116,99	214,08	204,75	425,78
Rata datorii totale (%)	36,28	35,54	42,82	36,29	42,87				
Rata datorii pe termen scurt (%)	100,00	100,00	97,03	100,00	100,00				
Rata veniturilor în avans (%)	0,00	0,00	2,97	0,00	0,00				

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, pentru perioada 2016-2020

În tabelul nr. 2 sunt prezentate ratele de structură ale datoriilor, atât pentru totalul datoriilor, cât și pentru fiecare componentă. Rata de îndatorare, indiferent de forma sa de calcul, caracterizează dependența financiară a firmei și gradul de risc al politicii sale financiare.

Deși datoriile totale cresc în mărime absolută în perioada 2016-2020 cu 325,78%, rata datoriilor oscilează între 35% și 43%, menținându-se sub pragul de 2/3 (66,67%) din resursele totale, ceea ce arată că firma dispune încă de capacitate de îndatorare.

Analizând structura datoriilor se observă că firma nu are datorii pe termen lung în niciun an, veniturile în avans există doar în anul 2018 cu o pondere de cca. 3% din datorii, iar datoriile pe termen scurt reprezintă 97% din totalul datoriilor în anul 2018 și 100% din totalul datoriilor în ceilalți 4 ani.

Datoriile pe termen scurt au ca și componente principale datoriile comerciale și datoriile fiscale. Nivelul datoriilor comerciale a crescut în 2020 cu 378,07% față de anul 2016, datorită intensificării activității comerciale în contextul pandemic.

În tabelul nr. 3 sunt prezentate ratele de structură ale capitalurilor proprii. Un capital propriu mai mare sau egal cu o treime din pasivul firmei este o premisă a autonomiei financiare a acesteia.

Tabelul nr. 3 Structura și evoluția capitalurilor proprii ale societății CRD Medical Research

Rate de structură capital (%)	2016	2017	2018	2019	2020	Indici de creștere			
						2017/2016	2018/2016	2019/2016	2020/2016
Capital propriu (lei)	8.124.748	9.818.657	13.225.735	16.628.994	26.251.609	120,85	162,78	204,67	323,11
Rata capital propriu (%)	63,72	64,46	57,18	63,71	57,13	101,17	89,74	99,99	89,66
Rata capital social (%)	0,58	0,50	0,37	0,30	0,19				
Rata rezerve (%)	0,12	0,10	0,07	0,06	0,04				
Rata rezultatului reportat (%)	78,36	82,17	69,01	79,18	53,63				
Rata rezultatului exercitiului (%)	20,94	17,23	30,54	20,47	46,14				
Rata repartizare profit (%)	0	0,005	0	0	0				

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, pentru perioada 2016-2020

Capitalul propriu se menține pe parcursul celor 5 ani la un nivel mediu de 62% din totalul resurselor firmei, ceea ce arată un grad ridicat de autonomie financiară.

Analizând structura capitalurilor proprii, observăm că cea mai mare pondere o are rezultatul reportat, urmată de rezultatul net al exercițiului. Capitalul social și rezervele dețin valori de sub 1% din capitalul propriu.

2.2. Indicatorii de echilibru financiar determinați pe baza bilanțului financiar

Analiza echilibrului financiar al unei societăți se poate face prin două modalități: analiza patrimonială, cunoscută ca analiza lichiditate-exigibilitate, care măsoară echilibrul între nevoile și resursele societății grupate după lichiditatea nevoilor și exigibilitatea resurselor, și analiza funcțională a firmei care analizează echilibrul între nevoile și resursele societății grupate pe cicluri de funcționare a acesteia.

Pentru analiza patrimonială a societății, am transformat bilanțurile contabile ale firmei din perioada 2016-2020 în bilanțuri financiare, conform Anexei 1.

În cadrul indicatorilor de echilibru financiar am determinat situația netă, fondul de rulment financiar al societății, nevoia de fond de rulment financiar și trezoreria netă a societății (Tabelul nr. 4)

Tabelul nr. 4 Indicatorii de echilibru financiar patrimonial ai CRD Medical Research

Indicatorii de echilibru financiar (lei)	2016	2017	2018	2019	2020
Situația netă SN = Activ - Datorii	8.124.748	9.818.657	13.225.735	16.628.994	26.251.609
Fond de rulment FR = PTL - ATL	6.694.563	8.434.054	11.825.152	15.160.412	24.661.957
Fond de rulment propriu FRP = CPR - ATL	8.116.684	9.814.445	13.223.658	16.625.716	26.245.759
Fond de rulment împrumutat FRÎ = DTL	0	0	0	0	0
Nevoia de fond de rulment NFR = ACR - DCR	3.927.384	7.026.743	9.532.684	8.881.503	14.366.275
Trezoreria netă TN = FR - NFR	2.767.179	1.407.311	2.292.468	6.278.909	10.295.682

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, pentru perioada 2016-2020

Situația netă, denumită și activ net contabil, reflectă averea netă a proprietarilor întreprinderii. La firma analizată situația netă este pozitivă și crește semnificativ de la un an la altul. Această creștere reflectă atingerea obiectivului major al finanțelor firmei, și anume maximizarea valorii întreprinderii, adică a valorii capitalurilor proprii.

Fondul de rulment exprimă surplusul de resurse permanente rezultat din finanțarea investițiilor, care poate fi “rulat” pentru finanțarea activelor circulante. Pentru firma analizată, fondul de rulment este pozitiv și crescător, reflectând un excedent de resurse permanente ce va fi utilizat pentru finanțarea ciclului de exploatare.

Fondul de rulment propriu este de asemenea pozitiv și crescător, ceea ce înseamnă că firma are suficiente fonduri proprii pentru finanțarea activelor pe termen lung.

Nevoia de fond de rulment arată de regulă partea din activele curente care nu este finanțată din datoriile curente. Nevoia de fond de rulment pentru perioada analizată este pozitivă, reflectând o insuficiență a resurselor temporare comparativ cu nevoile pe termen scurt ale firmei. Acest deficit de resurse temporare este finanțat din fondul de rulment.

Trezoreria netă pozitivă înregistrată în fiecare an reflectă echilibrul financiar dintre nevoile de finanțare ale societății și resursele pe care aceasta le are la dispoziție. Trezoreria netă are o evoluție fluctuantă în cei cinci ani: în 2017 și 2018 înregistrează valori inferioare celei din 2016, iar în 2019 și 2020 crește foarte mult față de același an de referință (de 2,3 ori și respectiv 3,7 ori).

2.3. Ratele de lichiditate, solvabilitate și îndatorare

În cadrul ratelor de echilibru financiar am determinat ratele de lichiditate, rata solvabilității și rata îndatorării globale, conform Tabelului nr. 5.

Tabelul nr. 5 Ratele de echilibru financiar patrimonial ale societății CRD Medical Research

Rate de echilibru financiar (lei)	2016	2017	2018	2019	2020
Rate de lichiditate generală $R_{LG} = \frac{ATS}{PTS}$	2,45	2,56	2,19	2,60	2,25
Rata de lichiditate parțială $R_{LP} = \frac{ATS - \text{Stocuri}}{PTS}$	1,68	1,21	1,36	1,67	1,65
Rata de lichiditate imediată $R_{LI} = \frac{ATZ}{PTS}$	0,60	0,26	0,23	0,66	0,52
Rata de solvabilitate $R_S = \frac{\text{Activ total}}{\text{Datorii totale}}$	2,76	2,81	2,34	2,76	2,33
Rata de îndatorare globală $R_{IG} = \frac{\text{Datorii totale}}{\text{Pasiv total}}$	0,36	0,36	0,43	0,36	0,43

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, pentru perioada 2016-2020

Rata lichidității generale exprimă fondul de rulment financiar în mărime relativă și compară lichiditățile potențiale cu exigibilitățile potențiale. Mărimea optimă a ratei este cuprinsă între 2 și 2,5. Analizând datele din tabel, se observă că firma înregistrează în anii 2016, 2018 și 2020 valori situate în intervalul optim, iar în anii 2017 și 2019, valori care depășesc ușor valorile optime, ceea ce înseamnă că firma poate să-și ramburseze datoriile pe termen scurt pe baza valorificării activelor pe termen scurt.

Rata lichidității parțiale înregistrează pentru toți anii valori peste intervalul optim, indicând capacitatea firmei de a-și plăti datoriile pe termen scurt din creanțe și active de trezorerie.

Rata lichidității imediate se situează sub intervalul optim în anii 2017 și 2018, dar în 2019 această rată depășește intervalul optim, ceea ce înseamnă că firma are capacitatea de a-și rambursa instantaneu datoriile pe termen scurt din disponibilul existent.

Rata solvabilității exprimă gradul în care întreprinderea face față datoriilor totale și exprimă situația netă a întreprinderii în mărime relativă. Analizând datele din tabel, se observă că pentru toți anii de referință, rata solvabilității calculată depășește cu mult valoarea minimă și ne arată că firma este solvabilă, având capacitatea de a-și achita datoriile pe termen scurt, mediu și lung din activul total deținut.

Datoriile totale ale unei întreprinderi, conform normelor bancare, nu trebuie să depășească de două ori capitalul său propriu sau altfel spus, rata îndatorării globale nu trebuie să depășească $2/3$ (0,67). Rata îndatorării globale se încadrează în toți anii de referință sub pragul maxim de 0,67, ceea ce înseamnă că firma prezintă autonomie financiară.

2.4. Indicatorii de echilibru financiar determinați pe baza bilanțului funcțional

Pentru analiza funcțională, am transformat bilanțurile contabile ale firmei din perioada 2016-2020 în bilanțuri funcționale, conform Anexei 2.

Fiecărui dintre cele trei cicluri de funcționare ale întreprinderii (ciclul operațiilor de investire, ciclul operațiilor curente și ciclul operațiilor de trezorerie) îi poate fi asociat un indicator de echilibru, așa cum se poate observa în tabelul nr. 6.

Tabelul nr. 6 Indicatorii de echilibru financiar, calculați în baza bilanțului funcțional

Indicatorii de echilibru financiar (lei)	2016	2017	2018	2019	2000
Fondul de rulment funcțional (net global) FRNG = RD - NS	6.694.563	8.434.054	11.825.152	15.160.412	24.661.957
Nevoia de fond de rulment funcțional NFRNG = NC - RC	3.927.384	7.026.743	9.542.684	8.881.503	14.366.275
Nevoia de fond de rulment de exploatare NFRE = NC de exploatare – RC de exploatare	4.240.827	7.195.150	9.742.828	9.215.113	14.701.067
Nevoia de fond de rulment în afara exploatării NFRAE = NC în afara exploatării – RC în afara exploatării	-313.443	-168.407	-200.144	-333.610	-334.792
Trezorerie netă TN = FRNG-NFRNG	2.767.179	1.407.311	2.282.468	6.278.909	10.295.682

Sursa: Prelucrare autor pe baza situațiilor financiare ale societății, pentru perioada 2016-2020

Fondul de rulment funcțional exprimă incidența ciclului de investire asupra echilibrului financiar global. Acesta este pozitiv și crescător în toți anii, ceea ce indică acoperirea integrală a imobilizărilor din resurse durabile și posibilitatea finanțării operațiilor ciclului de exploatare.

Nevoia de fond de rulment reflectă echilibrul dintre nevoile și resursele aferente operațiilor curente. Pentru perioada analizată se observă că necesarul de fond de rulment funcțional este pozitiv și crescător, ceea ce semnifică faptul că resursele curente nu acoperă în totalitate nevoile curente, diferența fiind finanțată din fondul de rulment funcțional.

Nevoia de fond de rulment de exploatare prezintă valori pozitive pentru toată perioada analizată, spre deosebire de nevoia de fond de rulment în afara exploatării care înregistrează valori negative. Acest lucru indică faptul că excedentul de resurse din operațiile din afara exploatării (sume atrase de la creditorii diverși) finanțează o parte din deficitul de resurse de exploatare, restul urmând să fie acoperit din fondul de rulment net global.

Trezoreria netă înregistrează valori pozitive și crescătoare, situație favorabilă firmei, acest lucru înseamnă că există suficiente resurse durabile pentru nevoia de finanțare curentă (există lichidități disponibile în casă și conturi la bănci).

III. Concluzii și recomandări

În urma analizei efectuate se constată că societatea are o situație foarte bună pentru toată perioada analizată și înregistrează o stabilitate financiară ridicată.

Analiza poziției financiare a firmei CRD Medical Research a condus la identificarea următoarelor puncte tari și puncte slabe, conform analizei SWOT prezentate în cele ce urmează:

Puncte tari:

- Valoarea redusă a activelor imobilizate arată capacitatea firmei de a se adapta schimbărilor ce pot apărea pe piața produselor
- Rata activelor de trezorerie prezintă valori mari, indicând faptul că firma dispune de un nivel ridicat de lichidități
- Firma nu prezintă datorii pe termen lung
- Situația netă pozitivă și crescătoare arată o gestiune eficientă a resurselor
- Fondul de rulment propriu pozitiv și crescător arată faptul că firma este independentă financiar pe termen lung
- Trezoreria netă pozitivă și crescătoare pe toată perioada analizată reflectă un excedent monetar regăsit în disponibilități bănești
- Rata lichidității generale se încadrează în intervalul optim sau depășește ușor valoarea optimă, ceea ce dovedește faptul că întreprinderea face față obligațiilor scadente pe termen scurt, având capacitatea de a transforma rapid activele circulante în disponibilități

- Rata solvabilității peste valoarea minimă arată că firma este solvabilă
- Rata de îndatorare sub limita maximă arată că firma are capacitatea de a se îndatora

Puncte slabe:

- Datorită faptului că serviciile de contabilitate sunt externalizate, managementul se confruntă cu o lipsă de vizibilitate cu privire la contabilitatea firmei (managerii firmei intră cu greu în posesia situațiilor financiare solicitate)
- Inexistența unor proceduri care să descrie etapele activității și documentele utilizate
- Lipsa unui sistem informatic pentru gestionarea afacerii (lipsă rapoarte și analize de business)

Oportunități:

- Cucerirea de noi segmente pe piață
- Pătrunderea pe noi piețe
- Formarea profesională continuă a angajaților
- Pandemia COVID-19 influențează creșterea vânzărilor echipamentelor medicale destinate combaterii virusului COVID-19
- Utilizarea tehnologiei informației ca instrument de marketing
- Sectorul în care activează firma este unul cu profitabilitate mare

Amenințări:

- Intrarea unor noi competitori pe piață
- Presiunea crescândă a concurenței
- Întârzierea plăților din partea clienților
- Recesiune economică
- Adoptarea unor schimbări legislative sau normative restrictive cu impact nefavorabil
- Creșterea costurilor datorită deprecierii monedei naționale, a costului creditării sau a deprecierii participațiilor deținute
- Puterea crescândă de negociere a furnizorilor și/sau a clienților;

Dincolo de poziția financiară avantajoasă deținută, societatea CRD Medical Research prezintă și alte avantaje: experiența de peste 10 ani în domeniul vânzării echipamentelor medicale, faptul că este lider pe anumite segmente ale pieței (Genetică, Imunologie, Transplantare, Biotehnologii, Farmaceutică), personalul tânăr, activ, specializat în domeniul de activitate, receptiv la schimbări, motivat spre carieră, precum și relațiile de colaborare excelente cu clienții și furnizorii.

Ținând cont de oportunitățile și amenințările identificate, pentru menținerea avantajelor pe care societatea le posedă comparativ cu firmele concurente se recomandă:

- Încheierea unor acorduri – cadru cu mai mulți furnizori, pentru asigurarea stocurilor necesare onorării tuturor comenzilor, pentru a asigura menținerea pe piață.
- Luând în considerare faptul că Pandemia Covid-19 încă nu s-a încheiat și pentru a răspunde nevoilor pieței, firma ar trebui să-și diversifice gama de produse vândute cu echipamente ATI sau freezere speciale care să asigure păstrarea vaccinurilor în condițiile speciale specificate de producător.
- Elaborarea unei proceduri operaționale cu descrierea etapelor activității și enumerarea documentelor utilizate.
- Renunțarea la firma actuală de contabilitate și înființarea unui compartiment în cadrul firmei pentru transparență și acces facil la informațiile financiar-contabile.

Pentru cunoașterea stării de sănătate economico-financiare a societății, diagnosticul poziției financiare va fi completat cu diagnosticul performanțelor financiare și al riscurilor.

Notă: *Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație "Diagnosticul financiar al CRD Medical Research SRL", pentru finalizarea studiilor de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă - Universitatea "Nicolae Titulescu" București, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore*

Referințe bibliografice

- 1. M. Toma, F. Alexandru, *Finanțe și gestiune financiară de întreprindere*, Ed. Economică, 2003, p.361;
- 2. M. Z. Grigore, *Diagnosticul financiar al întreprinderii*, Note de curs, 2020;
- 3. S. Petrescu, *Diagnostic economic-financiar, Metodologie. Studii de caz*, Ed. Sedcom Libris, Iași, 2004, pag. 156-157;
- 4. S. Petrescu, *Analiză și diagnostic financiar-contabil*, Ghid teoretico-aplicativ, Ed. CECCAR, București, 2008, pag.14-30;
- 5. M. Z. Grigore, *Finanțele firmei*, Ed. Cartea Studențească, București, 2011, pag.1-43;
- 6. V. Dragotă, L. Obreja, A. Ciobanu, M. Dragotă, *Management financiar Vol. 1: Management financiar strategic*, Ed. Economică, București, 2003, pag. 285-306;
- 7. <https://www.pharma-business.ro>, accesat în data de 12.03.2022.

Anexa 1 Bilanțul financiar al firmei pe perioada 2016-2020

ACTIV (LEI)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Active pe termen lung (ATL)	1 430.185	1.384.603	1.400.583	1.468.582	1.589.652
Imobilizări necorporale	8.064	4.212	2.077	3.278	5.850
Imobilizări corporale	1.320.449	1.282.748	1.257.198	1.230.135	1.260.776
Imobilizări financiare	101.672	97.643	141.308	235.169	323.026
2. Active pe termen scurt (ATS)	11.321.441	13.846.951	21.730.532	24.633.786	44.362.406
2.1 Active curente (ACR)	8.554.262	12.439.640	19.438.064	18.354.877	34.066.724
Stocuri	3.548.605	7.318.266	8.290.082	8.824.838	11.925.182
Creanțe comerciale pe TS	4.967.081	4.977.341	10.547.318	8.171.090	21.020.284
Alte creanțe pe TS	37.332	137.153	587.117	1.309.704	968.015
Cheltuieli în avans pe TS	1.244	6.880	13.547	49.245	153.243
2.2 Active de trezorerie (ATZ)	2.767.179	1.407.311	2.292.468	6.278.909	10.295.682
Casa și conturi la bănci	2.767.179	1.407.311	2.292.468	6.278.909	10.295.682
TOTAL ACTIV (1+2)	12.751.626	15.231.554	23.131.115	26.102.368	45.952.058
PASIV (LEI)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Pasive pe termen lung (PTL)	8.124.748	9.818.657	13.225.735	16.628.994	26.251.609
1.1 Capital propriu (CPR)	8.124.748	9.818.657	13.225.735	16.628.994	26.251.609
Capital social	47.000	49.500	49.500	49.500	49.500
Rezerve	9.400	9.900	9.900	9.900	9.900
Rezultatul reportat	6.366.637	8.068.348	9.127.678	13.166.335	14.079.900
1.2 Datorii pe termen lung (DTL)	0	0	0	0	0
2. Pasive pe termen scurt (PTS)	4.626.878	5.412.897	9.905.380	9.473.374	19.700.449

2.1 Datorii curente (DCR)	4.626.878	5.412.897	9.905.380	9.473.374	19.700.449
Datorii față de furnizori	3.533.475	4.534.438	7.540.367	7.503.577	16.892.536
Datorii față de salariați					17.130
Datorii fiscale	779.960	710.052	1.870.387	1.636.187	2.455.991
Venituri în avans pe TS			294.482		
Alte datorii pe TS	313.443	168.407	200.144	333.610	334.792
2.2 Pasive de trezorerie (PTZ)	0	0	0	0	0
TOTAL PASIV (1+2)	12.751.626	15.231.554	23.131.115	26.102.368	45.952.058

Anexa 2 Bilanțul funcțional al firmei pe perioada 2016-2020

ACTIV (LEI)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Nevoi stabile (NS)	1.430.185	1.384.603	1.400.583	1.468.582	1.589.652
Active imobilizate	1.430.185	1.384.603	1.400.583	1.468.582	1.589.652
2. Nevoi curente (NC)	8.554.262	12.439.640	19.438.064	18.354.877	34.066.724
2.1. Nevoi curente de exploatare (NCE)	8.554.262	12.439.640	19.438.064	18.354.877	34.066.724
Stocuri	3.548.605	7.318.266	8.290.082	8.824.838	11.925.182
Creanțe comerciale	4.967.081	4.977.341	10.547.318	8.171.090	21.020.284
Cheltuieli în avans de exploatare	1.244	6.880	13.547	49.245	153.243
Alte creanțe pe termen scurt	37.332	137.153	587.117	1.309.704	968.015
2.2. Nevoi curente în afara exploatării (NCAE)	0	0	0	0	0
3. Active de trezorerie (ATZ)	2.767.179	1.407.311	2.292.468	6.278.909	10.295.682
Casa și conturi la bănci	2.767.179	1.407.311	2.292.468	6.278.909	10.295.682
TOTAL ACTIV (1+2+3)	12.751.626	15.231.554	23.131.115	26.102.368	45.952.058

PASIV (LEI)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Resurse durabile (RD)	8.124.748	9.818.657	13.225.735	16.628.994	26.251.609
Capital propriu	8.124.748	9.818.657	13.225.735	16.628.994	26.251.609

Datorii din împrumuturi pe TL	0	0	0	0	0
2. Resurse curente (RC)	4.626.878	5.412.897	9.895.380	9.473.374	19.700.449
2.1. Resurse curente de exploatare (RCE)	4.313.435	5.244.490	9.695.236	9.139.764	19.365.657
Datorii față de furnizori	3.533.475	4.534.438	7.540.367	7.503.577	16.892.536
Datorii față de stat (impozite, taxe)	779.960	710.052	1.870.387	1.636.187	2.455.991
Venituri în avans de exploatare	0	0	284.482	0	0
2.2. Resurse curente în afara exploatării (RCAE)	313.443	168.407	200.144	333.610	334.792
Alte datorii (creditori diverși)	313.443	168.407	200.144	333.610	334.792
3. Pasive de trezorerie (PTZ)	0	0	0	0	0
TOTAL PASIV (1+2+3)	12.751.626	15.231.554	23.121.115	26.102.368	45.952.058

VENITURILE ȘI CHELTUIELILE-FACTORI DE INFLUENȚĂ AI PERFORMANȚEI UNEI ENTITĂȚI

Violeta CRISTEA *

Abstract

Extinderea piețelor financiare și exigențele de comunicare financiară privind anticiparea performanțelor viitoare ale entităților impuse de investitori necesită măsurarea performanței într-o manieră dinamică. La nivelul unei societăți, evaluarea performanței financiare aduce în prim plan veniturile și cheltuielile, elemente care au o legătura directă cu această evaluare prin intermediul contului de profit și pierdere. Cheltuielile și veniturile necesită o analiză completă, indiferent de maniera prin care sunt privite deoarece, din interacțiunea lor rezultă performanța. Scopul acestui articol este de a prezenta o analiză comparativă a unor elemente din contul de profit și pierdere, printre care se pot regăsi veniturile și cheltuielile, înainte și în perioada pandemiei a două societăți din România cu același cod CAEN, care au punctul de lucru în orașe diferite. În cadrul acestui articol s-a consultat literatura de specialitate în vederea înțelegerii elementelor analizate. Metoda de cercetare folosită constă în colectarea de informații necesare în această analiză prin folosirea bazei de date interne, naționale și internaționale. Rezultatele obținute în urma analizei contribuie la cunoașterea de către managerul financiar și a conducerii a situației financiare generale a societății, oferă o imagine a evoluției performanței înainte de pandemie și în perioada pandemiei, ajută la identificarea eventualelor dificultăți financiare de la nivelul entității.

Cuvinte cheie: venit, cheltuielă, performanță, rezultat, contul de profit și pierdere

I. Introducere

De-a lungul vremii, performanța s-a măsurat fie prin mărimea firmei, fie prin rentabilitatea și profitul obținut, fie prin trezorerie. Aprecierea performanței unei societăți este posibilă pe baza contului de profit și pierdere.

Indicatorii care pot avea o contribuție semnificativă la măsurarea și evaluarea performanței financiare a unei societăți sunt veniturile și cheltuielile, indicatori care însumează scheletul funcțional al unei întreprinderi. Astfel spus, în funcție de evoluția veniturilor și a cheltuielilor se apreciază dacă societatea a fost sau nu profitabilă.

* Student Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, specializarea Contabilitatea și Auditul Entităților Economice; (e-mail: violetacae00420@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. univ. dr. Andreea Paula Dumitru (pauladumitru@univnt.ro).

În prezentul atricol vor fi analizate două societăți, respectiv, societatea ABC cu punctul de lucru în București și societatea YXZ cu punctul de lucru în Arad care au același cod CAEN 2573 “Fabricarea uneltelor”.

Pentru a putea fi posibilă această analiză comparativă am folosit situațiile financiare care aparțin celor două societăți aferente anilor 2016-2020, baza de date INSSE, informații ce se găsesc pe site-ul ANRSC dar și literatura de specialitate. Elementele de performanță au fost analizate din punctul de vedere al evoluției înregistrată în cei cinci ani de către ambele societăți.

Scopul acestui articol constă în prezentarea unei analize comparative a unor elemente din contul de profit și pierdere, printre care se pot regăsi veniturile și cheltuielile, înainte și în perioada pandemiei.

Această analiză este importantă pentru că oferă o imagine de ansamblu asupra comportamentului și modului în care acest sector de activitate poate face față sau nu unor factori externi neprevăzuți, în cazul de față un factor biologic. Utilitatea acesteia folosește atât managerului financiar, conducerii, anagajaților, cât și eventualilor investitori și, statului.

Concluziile finale rezultate sunt prezentate cu ajutorul unei matrice SWOT care pune în evidență punctele tari și cele slabe în ceea ce privește performanța fiecărei societăți.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Stadiul cunoașterii privind veniturile și cheltuielile-factorii de influență ai performanței unei entități

Realizarea structurii indicatorilor de măsurare a performanței unei societăți implică o decizie care îndeamnă la ideea de a acorda o importanță mai mare unor indicatori și de a-i neglija pe ceilalți. Atunci când se selectează indicatorii pentru măsurarea performanței, aceștia ar trebui să fie în concordanță cu obiectivele pe care le urmărește societatea și să fie limitați ca și număr pentru a putea oferi o mai mare precizie asupra performanței societății. (Neely, C., 1995)

Kaplan și Norton (1996) ajung la concluzia că pentru a face o măsurare a performanței echilibrată a unei societăți trebuie să se folosească un sistem care să includă atât indicatorii financiari, cât și cei nonfinanciari cu scopul de a arăta performanța trecută și viitoare a entității.

Contul de profit și pierdere include: veniturile și cheltuielile exercițiului, cifra de afaceri netă, grupate după natura lor dar și rezultatul exercițiului (profit sau pierdere).

În lucrarea prezentă am folosit două metode de cercetare, metoda cantitativă și metoda calitativă. Cu ajutorul primei metode am analizat unele dintre principalele elemente care fac parte din ramurile contului de profit și pierdere: cifra de afaceri netă, veniturile, cheltuielile și profitul net, de asemenea, analizând aceste

elemente am făcut referire și la elementele care influențează evoluția acestora. Cu ajutorul celei de a doua metode am putut trage concluzii asupra performanței financiare viitoare a celor două societăți prin realizarea unei analize SWOT. Acestea sunt aplicate pentru două societăți cu același domeniu de activitate pentru perioada 2016-2020 raportându-ne și la date statistice ale domeniului de activitate de la nivel național. Am ales aceste metode pentru că sunt metodele cele mai folosite în toate sectoarele de activitate și evidențiază într-un mod clar scopul analizei, claritatea acestora oferă oricărei persoane care nu aparține domeniului economic să înțeleagă ceea ce s-a cercetat dar și rezultatele la care s-a ajuns.

Societățile analizate și-au început activitatea în anul 2004, respectiv, anul 2015 și au ca și domeniu comun de activitate fabricarea uneltelor. Fiecare dintre ele prezintă personal calificat, ele oferă servicii profesionale ca: prelucrare CNC, matrițe de injecție, dispozitive, ștanțe și matrițe de deformare și altele.

Societățile au un număr mediu de 24 salariați, respectiv, 11 salariați, ambele sunt încadrate în categoria întreprinderilor mici.

2.2. Impactul Covid asupra industriei prelucrătoare din România

Industria prelucrătoare la nivel global a avut o restrângere consistentă a producției și a cererilor privind produsele și serviciile. Aceste dificultăți au fost intensificate de natura industriei prin care activitatea nu se poate realiza de la distanță ci prin prezența fizică, nefiind posibilă distanțarea socială.

În țara noastră, toate societățile au întâmpinat probleme semnificative de la declanșarea crizei provocate de Covid 19, printre aceste probleme se numără: reducerea accelerată a cererii, absența din societăți a unor planuri care să ajute la combaterea situațiilor de criză, digitalizarea aproape inexistentă cu ajutorul căreia se poate controla producția de la distanță, o dependență semnificativă de importuri de materii prime din China și nu numai. De asemenea, managerii din România care fac parte din industria în care sunt încadrate cele două societăți au făcut o serie de estimări și aprecieri, aprecieri și estimări care sunt nuanțate în tabelul de mai jos:

Tabel nr. 1. Aprecieri și estimări în industria prelucrătoare înainte vs în timpul

	Aprecieri a producției	Aprecieri a contr. și comenzilor	Aprecieri a stocurilor de produse finite	Estimare a producție i	Estimare a prețurilor	Estimare a nr. de salariați	Perioada
Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, exclusive mașini, utilaje și instalații	12	-10	-1	17	9	6	tr. II. 2019
	8	-6	0	1	4	-1	tr. III 2019
	5	-7	0	-4	4	0	tr. IV 2019
	-34	-24	-11	-75	6	-46	tr. II 2020
	-40	-34	-9	10	1	-12	tr. III 2020
	-8	-27	-6	-16	-3	-7	tr. IV 2020
	0	-23	-7	1	18	-2	tr. II 2021

pandemiei

Sursa: Institutul Național de Statistică, studii de conjunctură economică-industria prelucrătoare, pg.1-4

Astfel, aceștia au prevăzut în al doilea trimestru al anului 2019 o estimare a creșterii soldului conjunctural din producție cu 17%, în al treilea trimestru al aceluiași an estimarea a scăzut la 1%, urmând ca în trimestru patru estimările să capete valori negative. În al doilea trimestru al anului 2020, estimarea soldului conjunctural pentru producție este de -75%, asta înseamnă că managerii din această industrie, nu mai vedeau nicio speranță, gândindu-se la ce este mai rău, falimentul. Această estimare negativă a continuat și în trimestrul IV al anului 2020, urmând ca debia în al doilea trimestru al anului 2021 să se înregistreze estimări cu valori pozitive.

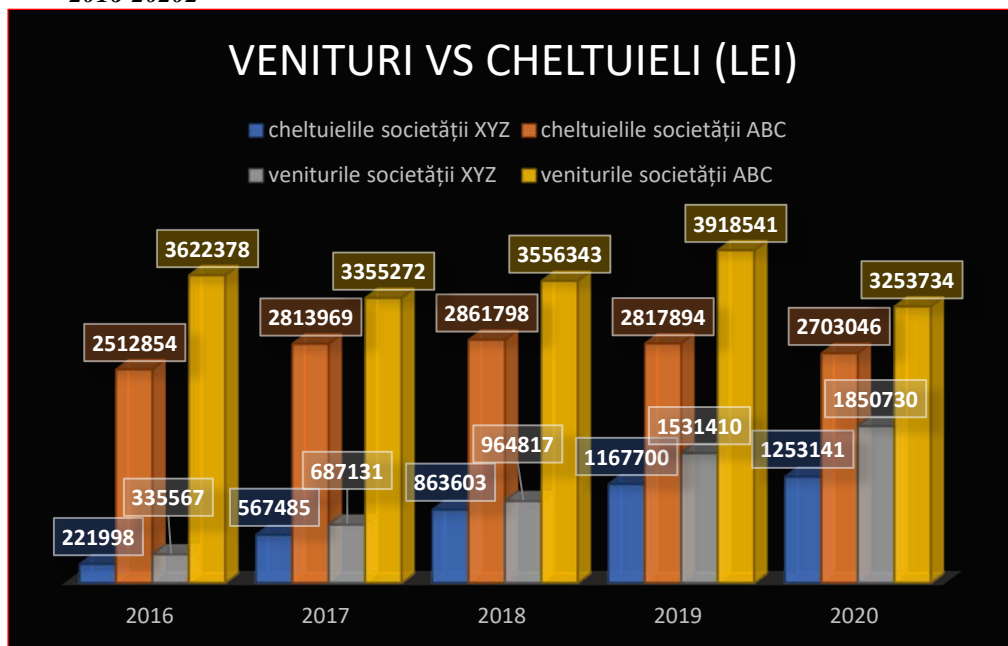
Aceștia au justificat că cea mai mare cauză cu care se confruntă în limitarea activității este cea a cererii interne insuficiente.

2.3. Veniturile vs cheltuielile societăților ABC și XYZ

În veniturile unei entități se cuprind toate sumele și valorile încasate sau care urmează să se înaseze în nume propriu din activități curente dar și cele provenite din orice sursă. (Gelal, E., Măndoiu, N., 2022)

În cheltuielile unei societăți se includ valorile care s-au plătit sau cele care urmează să fie plătite pentru: consumuri de stocuri, servicii prestate, cheltuieli cu anagajații și nu numai. (Gelal, E., Măndoiu, N., 2022).

Graficul nr. 1. Evoluția veniturilor și a cheltuielilor societăților ABC și XYZ în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020, contul de profit și pierdere

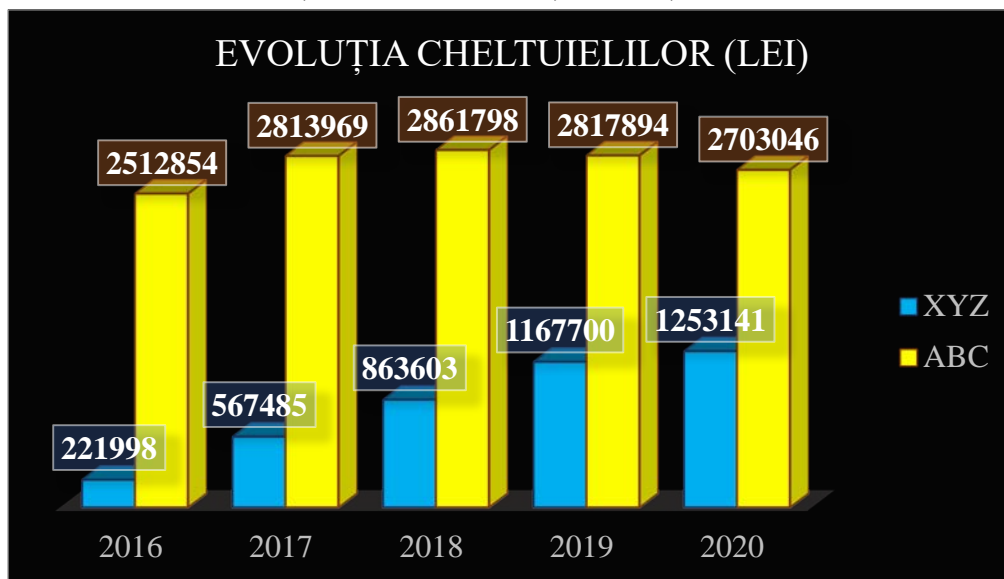
După cum se poate observa în graficul de mai sus, pe toată perioada supusă analizei, veniturile societății ABC sunt mai mari decât veniturile societății XYZ. Principalul factor care a condus la rezultatul acesta al veniturilor societății ABC a fost semnarea unui contract de prestări servicii cu o multinațională care are ca obiect de activitate fabricarea de uși. În ceea ce privesc cheltuielile, se poate observa că acestea sunt mai mari decât cheltuielile societății XYZ, unii dintre factorii care au influențat aceste cheltuieli sunt analizați în cadrul acestui articol. Dacă ne legăm de anul 2020, se observă o diferență de 664807 lei, în scădere față de anul 2019 a veniturilor societății ABC. Însă pentru societatea XYZ acestea cresc față de anul 2019 cu 319320. Totodată, cheltuielile în rândul ambelor societăți au avut o creștere și descreștere nesemnificativă.

2.4. Analiza comparativă a cheltuielilor societăților ABC și XYZ

În vederea realizării acestei analize comparative s-au utilizat informațiile ce se găsesc în situațiile anuale realizate conform Reglementărilor Contabile 1802/2014.

În continuare o să facem o analiză comparativă a cheltuielilor celor două societăți, evidențiate prin grafice, raportându-ne la evoluția prețului energiei electrice, numărul mediu de salariați și evoluția salariului net, elemente care au o influență semnificativă în evoluția cheltuielilor celor două societăți.

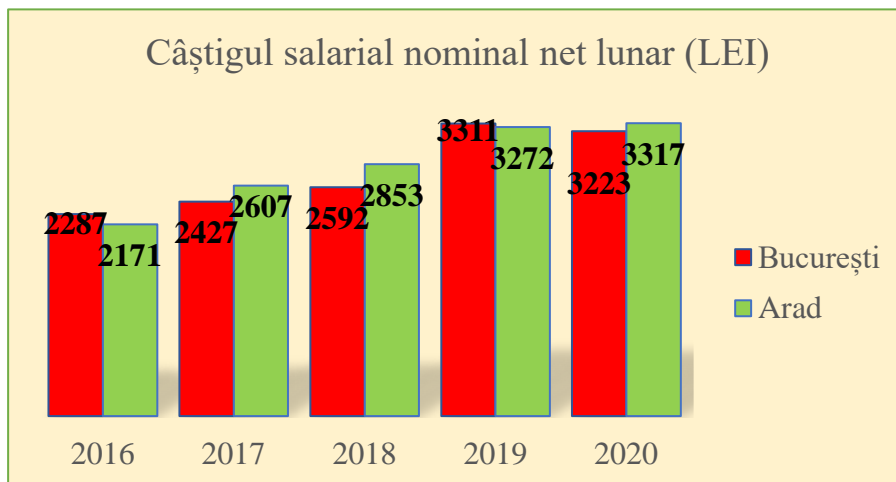
Graficul nr. 1. Evoluția cheltuielilor societăților ABC ȘI XYZ în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020, contul de profit și pierdere

Cheltuielile celor două societăți au o evoluție crescătoare de la an la an. După cum se poate observa și în graficul de mai sus, societatea cu sediul în București are cheltuieli mai mari față de societatea cu sediul în Arad. Aceste diferențe se datorează în primul rând cheltuielilor cu personalul, iar aici vorbim despre evoluția câștigului salarial nominal net lunar în acest sector de activitate.

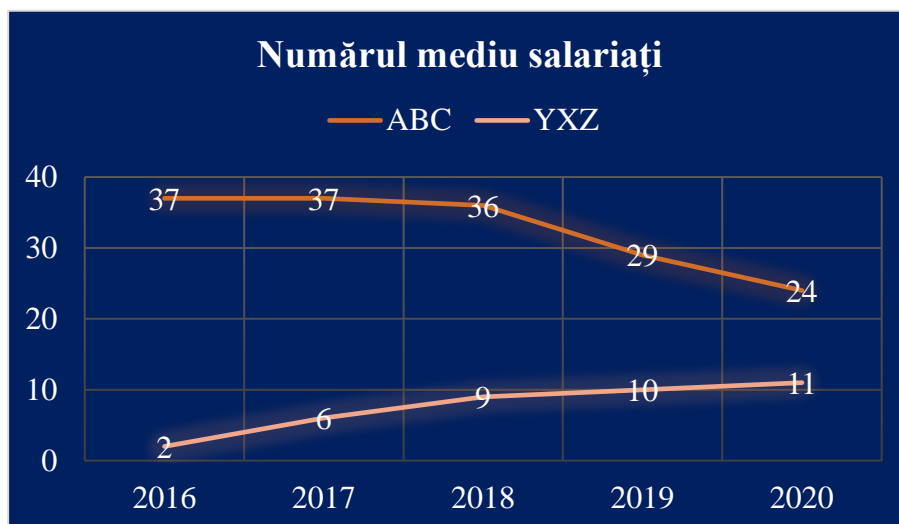
Graficul nr. 2. Evoluția câștigului salarial nominal net lunar în industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, exclusiv mașini, utilaje și instalații în perioada 2016-2020

Sursa: Institutul Național de Statistică, indicatori de dezvoltare durabilă teritorial, secțiunea societatea cunoașterii și dezvoltarea economică și socială

În anul 2016 câștigul salarial nominal net lunar în orașul București este mai mare față de cel din orașul Arad, între cele două este o diferență de 116 lei. În următorii ani, respectiv, 2017, 2018, câștigul salarial nominal net lunar din orașul Arad evoluează de la an la an ocupând prima poziție, cu diferențe înregistrate de 180 lei în anul 2017 și 261 lei în anul 2018. Însă, în anul 2019 și 2020, câștigul salarial nominal net lunar din orașul Arad are o evoluție fluctuantă. După cum putem observa, diferențele între câștigurile salariale nominale nete lunare nu sunt semnificative între cele două orașe ținând cont de gradul de dezvoltare dintre ele. De asemenea, putem observa că în anul în care a izbucnit criza provocată de Covid-19 câștigurile salariale nominale nete lunare s-au menținut constante, ceea ce demonstrează că pandemia nu a avut un impact major asupra câștigul salarial nominal net lunar a salariaților din acest sector de activitate. Cheltuielile cu personalul sunt influențate de numărul mediu de angajați.

Graficul nr. 3. Evoluția numărului mediu de salariați a societăților ABC ȘI XYZ în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020, contul de profit și pierdere

Conforma graficului de mai sus, societatea ABC are un număr mediu de salariați mai mare față de societatea XYZ. În anul 2020 numărul mediu de salariați ai societății ABC a scăzut iar cel al societății XYZ această fluctuație a survenit din cauza personalului îmbătrânit și a lipsei de muncitori calificați care sa-i înlocuiască pe aceștia.

În continuare o să vedem cât cheltuie angajatorul pentru a achita un salariu net în anul 2020, respectiv anul 2019.

Figura nr. 1. Cheltuielile angajatorului cu un salariu net de 3223 lei în anul 2020

Anul 2020		
ANGAJAT	%	lei
Salariu Brut		5509
Asigurări sociale(CAS)	25%	1377
Asigurări sociale de sănătate(CASS)	10%	551
Deducere personală(DP)		0
Impozit pe venit(IV)	10%	358
Salariu net		3223
ANGAJATOR		lei
Contribuție Asiguratorie pentru Muncă (CAM)	2.25%	124
Salariu Complet		5633

TOTAL TAXE	lei
Angajatul plătește statului	2286
Angajatorul plătește statului	124
Total taxe încasate de stat	2410
Pentru a plăti un salariu net de 3223 lei, angajatorul cheltuie 5633 lei	

Sursa: Calculator personal, calcul în programul excel

Figura nr. 2. Cheltuielile angajatorului cu un salariu net de 3311 lei în anul 2019

Anul 2019		
ANGAJAT	%	lei
Salariu Brut		5660
Asigurări sociale(CAS)	25%	1415
Asigurări sociale de sănătate(CASS)	10%	566
Deducere personală(DP)		0
Impozit pe venit(IV)	10%	368
Salariu net		3311
ANGAJATOR		lei
Contribuție Asiguratorie pentru Muncă (CAM)	2.25%	127
Salariu Complet		5787
TOTAL TAXE		lei
Angajatul plătește statului		2349
Angajatorul plătește statului		127
Total taxe încasate de stat		2476
Pentru a plăti un salariu net de 3311 lei, angajatorul cheltuie 5787 lei		

Sursa: Calculator personal, calcul în programul excel

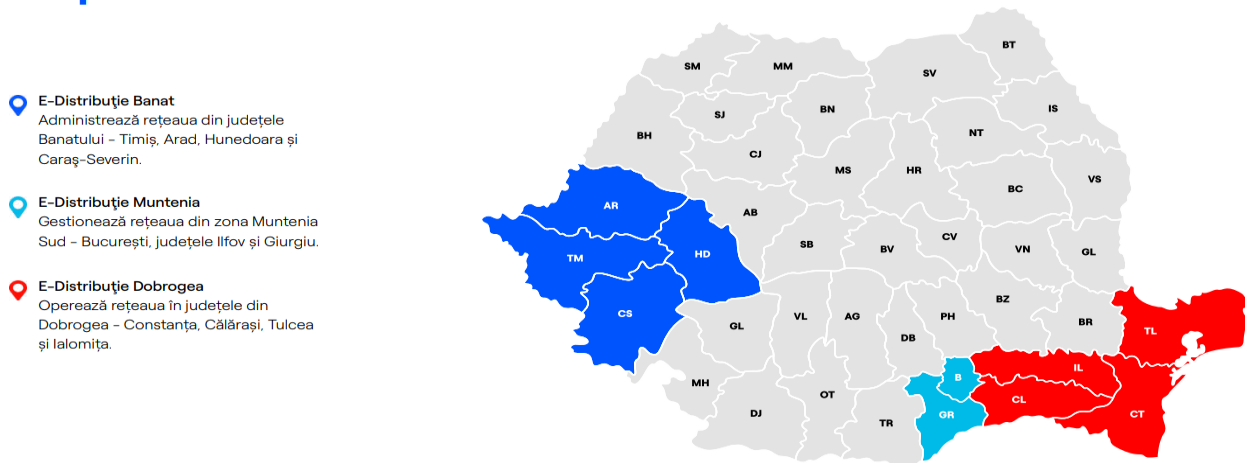
Așadar, pentru a plăti un salariu net de 3.223 lei, angajatorul trebuie să cheltuiască în anul 2020 suma de 5.633 lei și 5.787 lei în anul 2019 pentru salariul net de 3.311. Dacă înmulțim această sumă cu un numărul mediu de salariați 24, angajatorul trebuie să plătească în anul 2020 suma de 135192 lei pentru salarii și 167823 lei în anul 2019. Astfel, putem spune că cheltuielile cu salariile angajaților reprezintă o pondere importantă în evoluția cheltuielilor. Cu cât crește numărul de salariați și câștigul salarial nominal net lunar cu atât cheltuielile societății cresc influențând performanța financiară.

Un alt element important care are o pondere uriașă în evoluția cheltuielilor este energia electrică. Activitatea acestor societăți depinde în proporție de 98% de electricitate, astfel, evoluția acesteia influențează considerabil cheltuielile

societăților. Operatorul de rețea pentru furnizarea energiei electrice este E-distribuție în cazul ambelor societăți.

Figura nr. 3. Aria de acoperire a operatorului de rețea E-distribuție

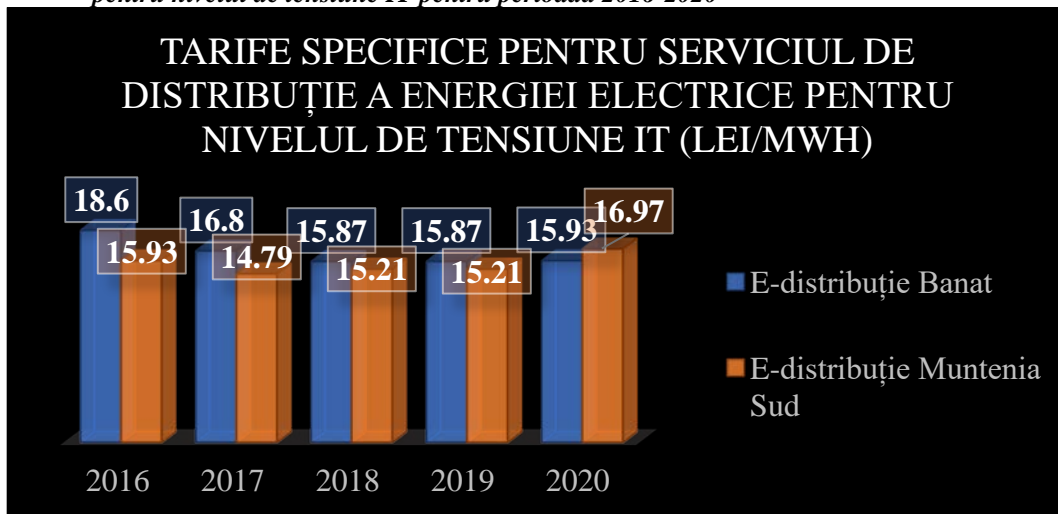
Acoperire

Sursa: Enel-Raport_Sustenabilitate_2020, pg. 8

Societățile pe care le analizăm au ca și operator de rețea E-Distribuție Banat, respectiv, E-Distribuție Muntenia

Graficul nr. 4. Evoluția tarifelor specifice serviciului de distribuție a energiei electrice pentru nivelul de tensiune IT pentru perioada 2016-2020

Sursa: Autoritatea Națională de Reglementare în Domeniul Energiei, secțiunea energie electrică, legislație, prețuri și tarife EE

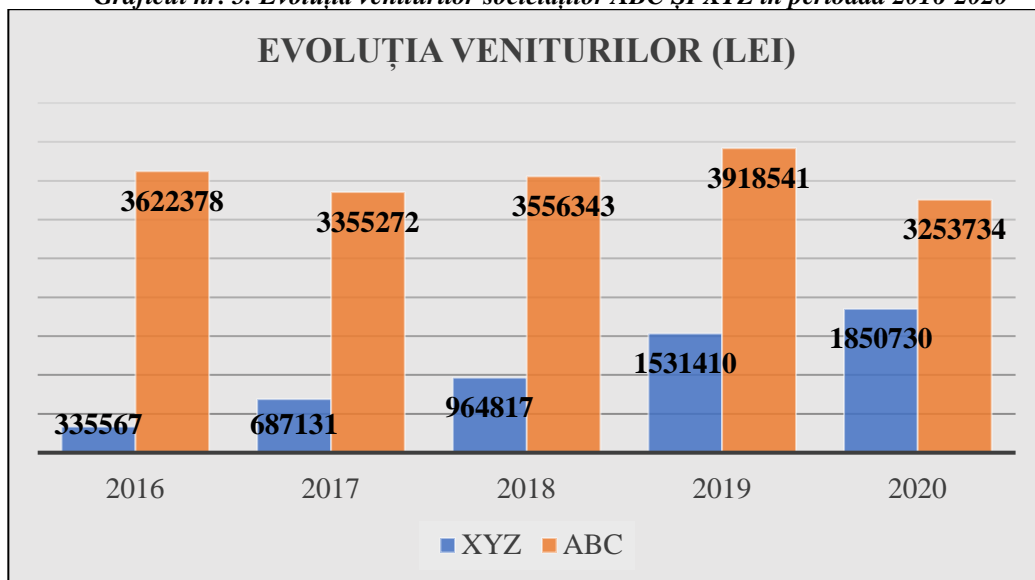
Așa cum putem observa în graficul de mai sus, energia atât din zona Banatului cât și din zona Muntenia Sud, au avut o evoluție fluctuantă de la an la an. Însă, E-distribuție Muntenia Sud prezintă tarife mai scăzute față de E-distribuție Banat. Astfel, societatea din Arad are cheltuieli mai mari în ceea ce privește cheltuielile cu energia electrică, însă, nu e strict necesară ca această remarcă de fie și valabilă, aceasta poate fi influențată și de numărul de utilaje puse în funcțiune. În ceea ce privește anul pandemic se observă că nu au fost majorări semnificative, diferențele fiind de 0,06 lei/MWh pentru E-Distribuție Banat și de 1,76 lei/MWh pentru E-Distribuție Muntenia Sud.

În concluzie, aceste trei elemente reprezintă unele dintre principalele verigi din ramura cheltuielilor care au o influență semnificativă la stabilirea performanței financiare în cazul societăților analizate. De asemenea, putem spune că acestea sunt dependente una față de cealaltă, evoluția uneia influențând rezultatul alteia.

2.5. Analiza comparativă a veniturilor societăților ABC și XYZ

Al doilea element de influență a performanței financiare menționat în scopul acestei lucrări sunt veniturile, astfel, în continuare o să facem o analiză comparativă a veniturilor celor două societăți, evidențiate prin grafice, raportându-ne la alte prime două elemente importante urmărite de potențialii investitori și nu numai, respectiv, cifra de afaceri și profitul net.

Graficul nr. 5. Evoluția veniturilor societăților ABC ȘI XYZ în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020, contul de profit și pierdere

Conform graficului de mai sus societatea ABC cu sediul în București înregistrează venituri mult mai mari față de societatea XYZ cu punctul de lucru în Arad. Veniturile societății ABC are o evoluție fluctuantă de la an la an, dacă în anul 2016 aceasta înregistra venituri de 3622378 lei, în anul 2020 acestea se reduc cu 368644 lei. Însă, în cazul celeilalte societăți se observă că aceasta înregistrează o evoluție pozitivă de la an la an. Aceste diferențe se datorează în primul rând evoluției vânzărilor mărfurilor (CA).

Tabel nr. 2. Evoluția în timp a vânzărilor mărfurilor pentru societățile ABC și XYZ (CA)

	CA(LEI)				
	2016	2017	2018	2019	2020
ABC	3587828	3213679	3446631	3900074	3294033
XYZ	332642	665306	961915	1528020	1847518

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020, contul de profit și pierdere

Așa cum se poate observa în tabelul de mai sus, societatea ABC înregistrează vânzări a mărfurilor mai mari decât cealaltă societate, aceasta se datorează faptului că societatea ABC a încheiat un contract de prestări servicii cu o multinațională care se ocupă cu fabricarea de broaște uși. Astfel, acest contract a adus pentru societate valori considerabile a vânzărilor.

Tabel nr. 3. Dinamica vânzărilor în funcție de volumul fizic al vânzărilor și prețurile medii de vânzare

DENUMIRE PIESĂ	qi	pi(€/buc)	CA(€)	CA=Σqixpi (€)
XKUN-053908008-00	799950	0,024	19198,8	
XSERV-PLAST-55010	34800	0,737	25647,6	70494
XSERV-PLAST-55009	34800	0,737	25647,6	

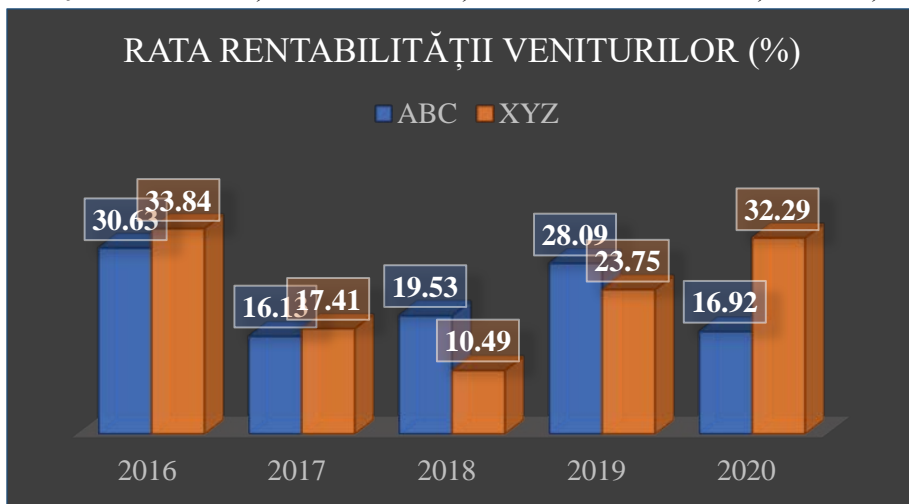
Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor furnizate de societate

În tabelul de mai sus sunt evidențiate calcule ale vânzărilor în funcție de volumul

fizic și prețurile medii de vânzare pentru unele dintre cele mai vândute produse de către ambele societăți. Oferta de preț este de obicei calculată în moneda eur, de aceea mai sus prețurile au fost calculate în aceeași monedă. Astfel, observăm că numai din vânzarea acestora societatea încasează venituri de până la 70494 €

Un alt indicator care ne poate arăta o imagine mai vizibilă a veniturilor celor două societăți este rata rentabilității veniturilor (%) care are următoarea formulă:

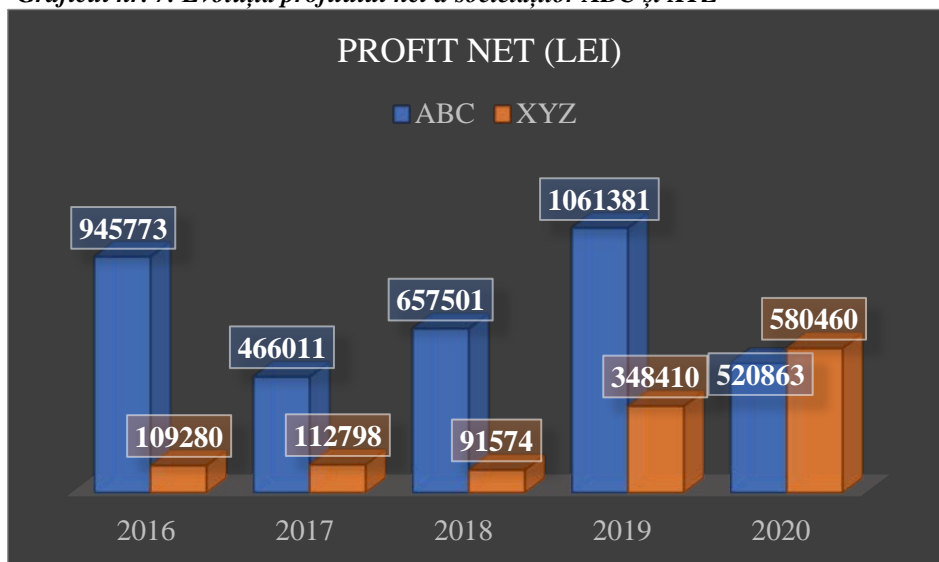
$$\text{rata rentabilității venituril(\%)} = \frac{\text{profit inaintea impozitarii}}{\text{venituri totale aferente perioadei}} * 100$$

Graficul nr. 6. Evoluția ratei rentabilității veniturilor (%) a societăților ABC și XYZ

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020

Rata rentabilității veniturilor a ambelor societăți are o evoluție fluctuantă de la an la an. Însă, în anul în care a început pandemia, respectiv, anul 2020, rata rentabilității a scăzut în rândul societății ABC față de anul anterior în timp ce cea a societății XYZ a crescut. Această evoluție în anul respectiv are ca principală cauză numărul de cazuri covid înregistrate în cele două orașe, București clasându-se pe primul loc la nivel național. Aceste cazuri au dus la suspendarea activității pentru o perioadă de timp a principalului client a societății ABC.

Graficul nr. 7. Evoluția profitului net a societăților ABC și XYZ

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societăților, pentru perioada 2016-2020

Profitul net este un indicator important în analizarea evoluției performanței unei societăți. În acest grafic profitul înregistrat de către firma ABC are o evoluție fluctuantă de la an la an. Dacă în anul 2019 între cele două societăți exista o diferență de 712971 lei în anul 2020 această diferență s-a diminuat la 59597 lei. Se observă că în cazul societății ABC există o scădere bruscă în anul 2020, această scădere se datorează datorită suspendării activității pentru o perioadă de timp a principalului client.

III. Concluzii

În urma analizei realizate se observă că indiferent de orașul în care societatea își desfășoară activitatea, acestea înregistrează o performanță financiară bună, atât înainte de pandemie cât și în timpul acesteia, din punct de vedere al veniturilor și al cheltuielilor.

Atât veniturile cât și cheltuielile, factorii de influență ai performanței, au scăzut în anul 2020 față de anul 2019, aceste scăderi, în principal ale veniturilor, demonstrează că trebuie acordată o atenție mai mare a gestionării producției în situații neprevăzute.

Dacă în anul 2019 au fost înregistrate cele mai mari venituri în rândul celor două societăți, în anul 2020 acestea s-au micșorat, ceea ce demonstrează că ar putea apărea dificultăți în capacitatea societăților de a-și continua activitatea în situații neprevăzute.

În continuare vom prezenta o analiză SWOT pentru aceste două societăți, analiză ce ne ajută la vizualizarea unei concluzii asupra performanței financiare viitoare a celor două societăți.

Tabel nr.4. Analiza SWOT pentru societatea ABC și XYZ

<p>PUNCTE TARI</p> <ul style="list-style-type: none"> -nedeclararea stării de faliment -fabricarea pieselor unicat -clienți constanți -echilibru financiar pe termen lung conform veniturilor și cheltuielilor 	<p>PUNCTE SLABE</p> <ul style="list-style-type: none"> -personal peste 50 de ani -furnizori de materii prime limitați -nu există piață de desfacere la nivel international -probleme de gestionare a unor situații neprevăzute
<p>OPORTUNITĂȚI</p> <ul style="list-style-type: none"> -noi clienți ca rezultat a închiderii multor societăți din același domeniu -oferirea de sporuri pentru tinerii angajați în calificările pe cale de dispariție -creștere numărului de școli profesionale -flexibilitatea cadrului legislativ în accesarea de fonduri europene 	<p>AMENINȚĂRI</p> <ul style="list-style-type: none"> -războiul din Ucraina -dispariția muncitorilor calificați -lipsa personalului înlocuitor -amenințarea valutară -creșterea prețului la materia primă principală -creștere prețului la energie electrică

Sursa: Prelucrare proprie

Prin această analiză managerul financiar, conducerea, anagajații, statul și eventualii investitori dispun de o imagine amănunțită în ceea ce privește performanța financiară a societăților, prin care pot lua decizii astfel încât să poată gestiona mai bine situațiile neprevăzute viitoare.

Pentru a putea gestiona mai bine situațiile viitoare neprevăzute și a perfecționa performanța financiară a societăților, propun următoarele:

- investirea în digitalizarea procesului de producție;
- diversificarea țărilor pentru achiziția de materie primă;
- investirea în personal pentru a maximiza veniturile

Referințe bibliografice

- Ciobanu A., “Analiza performanței întreprinderii”, Ed. ASE , București, 2006, pg. 10 - 20
- Robu V., Georgescu N., “Analiza economico – financiară”, Ed. Economică, București, 2001, pag. 15 – 30
- Gelal E., Măndoiu N., “Reglementări contabile 2021-2022”, Ed. Con Fisc, București, 2022
- OMFP nr. 1802/2014 pentru aprobarea reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare consolidate, publicat în Monitorul Oficial al României din 30.12.2014;
- www.anrsc.ro ,secțiunea energie electrică , legislație, prețuri și tarife EE, accesat în data de 19.03.2022
- www.insse.ro , accesat la data de 19.03.2022, 18.03.2022, 12.03.2022.

STUDIU COMPARATIV COSTURI PE PRODUS & COSTURI PE ACTIVITATI LA O SOCIETATE DIN DOMENIUL RECICLARII MATERIALELOR TEXTILE

Niculina-Elisabeta NEDU *

Abstract

Costurile reprezintă, de regulă, un element foarte important în conturarea strategiei unei societăți. De aceea, pentru a menține o dezvoltare continuă aplicând soluții de eficientizare și îmbunătățire a proceselor de muncă, societățile comerciale a căror activitate de exploatare se desfășoară în domeniul reciclării materialelor textile au nevoie ca evidențierea acestora să fie realizată prin intermediul calculației a costurilor care identifică blocurile de cost, sau centrele de activitate dintr-o organizație și repartizează costurile produselor și serviciilor, pe baza numărului de evenimente sau tranzacții implicate în procesul obținerii unui produs.

Articolul de față urmărește să evidențieze modul de calcul al costului de producție folosind atât metoda ABC, cât și metoda bazată pe costurile complete, pentru a determina avantajele și dezavantajele fiecăreia dintre acestea. Studiul se bazează pe anumite procedee de cercetare științifică, precum metoda observației, a analizei economice, a studiului de caz și cea descriptivă. În opinia noastră, utilizarea metodei ABC asigură o alocare mai corectă a costurilor indirecte, permițând o analiză mai bună a elementelor care au generat costurile.

Cuvinte cheie: metoda ABC, metoda bazată pe costurile complete, calculație, cost de producție, costuri indirecte.

I. Introducere

Realizarea și parcurgerea prezentei teme vizează domeniul contabilității de gestiune în care este prezentată alcătuirea diferitelor tipuri de costuri, precum costul direct, costul indirect, costul de producție și costul complet al proiectelor, dar și deciziile strategice ce pot fi luate pe baza rezultatelor finale ale studiului.

Obiectivul major al prezentului articol îl reprezintă determinarea deciziilor strategice ce pot fi adoptate pe baza rezultatelor finale obținute în urma calculului costului de producție folosind metoda de calculație pe activități – metoda ABC,

* Masterand - Facultatea de Economie și Administrarea Afacilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din Bucuresti, specializarea Contabilitatea și Auditul Entităților Economice; (e-mail: niculinam39467@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. univ. dr. Andreea Paula Dumitru (pauladumitru@univnt.ro).

comparativ cu utilizarea metodei bazata pe costurile complete, cu scopul de a scoate în evidență avantajele și dezavantajele pe care le conferă fiecare dintre acestea..

În cadrul societății analizate în prezentul articol obiectivul principal este reprezentat de obținerea unei rentabilități cât mai ridicate. Nivelul rentabilității activității este influențat de o serie de factori, însă cel mai important poate fi considerat costul redus al producției. Astfel, atenția trebuie concentrată asupra cunoașterii multilaterale a costului de producție, a calculației acestuia utilizând metoda adecvată specificului activității entității economice.

Conform metodei ABC, costul de producție¹ este determinat pe baza însumării costurilor directe și a costurilor indirecte, iar costul complet este determinat valoarea sumei dintre costul de producție și costurile general-administrative.

II. Studiul literaturii de specialitate

2.1. Metoda ABC

Metoda ABC² este o alternativă la contabilitatea tradițională. Este un model de calculație a costurilor care identifică blocurile de cost, sau centrele de activitate dintr-o organizație și repartizează costurile produselor și serviciilor, pe baza numărului de evenimente sau tranzacții implicate în procesul obținerii unui produs sau serviciu..

Etapele (Bâtcă-Dumitru *et al.*, 2018) determinării diverselor tipuri de costuri în cazul aplicării acestei metode sunt:

1. repartizarea primară a cheltuielilor din contabilitatea financiară;
2. repartizarea secundară a cheltuielilor din secția auxiliară, dacă este cazul;
3. aplicarea algoritmului specific metodei ABC:
 - 3.1. identificarea activităților și a costurilor aferente;
 - 3.2. stabilirea inductorilor de cost pentru fiecare activitate;
 - 3.3. constituirea centrelor de regrupare;
 - 3.4. absorbția costurilor indirecte;
4. calculul costului de producție;
5. absorbția cheltuielilor generale de administrație și a celor de desfacere;
6. calculul costului complet.

1 Ionașcu I., Filip A.T, Stere M., (2006) Control de gestiune, ediția a II-a, Editura Economică, București, pg.42

2 Dumitru P.A., (2020) Suport de curs Curs 5 și semiar, Metoda Activity Based Costing (ABC), Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor - Contabilitatea și Auditul Entităților Economice, Universitatea Nicolae Titulescu din București

2.2. Metoda costurilor complete

Etapele calculului costului efectiv de producție conform metodei bazată pe costurile complete, luând în considerare legăturile dintre cheltuielile de producție și locurile sau produsele pentru care s-au efectuat ele, sunt următoarele (David, 2012):

1. colectarea cheltuielilor directe pe purtători de costuri ca obiecte de calculație și a cheltuielilor indirecte pe secții și sectoare de activitate;
2. decontarea livrărilor reciproce de produse, lucrări și servicii între activitățile auxiliare pentru nevoile lor de producție;
3. calcularea costului efectiv al producției auxiliare și repartizarea cheltuielilor aferente producției respective, consumată pentru nevoile activității de bază și ale celorlalte sectoare de activitate din cadrul întreprinderii;
4. repartizarea cheltuielilor indirecte de producție asupra produselor, lucrărilor și serviciilor care fac obiectul activității de bază a întreprinderii, folosindu-se procedeul suplimentării, forma clasică (în general se utilizează varianta coeficienților diferențiați sau cea a coeficienților selectivi);
5. repartizarea cheltuielilor generale de administrație asupra produselor fabricate, lucrărilor executate și serviciilor prestate, utilizându-se procedeul suplimentării, forma clasică, varianta coeficientului unic sau global;
6. repartizarea cheltuielilor de desfacere asupra produselor, etapă necesară în anumite condiții de exploatare, prin intermediul căreia vor fi adăugate la costul de producție al produselor cheltuielile de desfacere pe care le-au ocazionat. Dacă nu se poate face identificarea lor pe produs, ele pot fi repartizate proporțional cu greutatea sau volumul produselor livrate ori folosind alte criterii. Adăugând la costul de producție cotele de cheltuieli generale de administrație și desfacere se obține costul complet de producție;
7. determinarea cantitativă și valorică a producției în curs de execuție. Din punct de vedere cantitativ, producția în curs de execuție se stabilește pe baza inventarierii la locurile de muncă, depozite etc. Din punct de vedere valoric, evaluarea producției în curs de execuție se face la costul efectiv ținând cont de numărul fazelor de fabricație parcurse și de stadiul de prelucrare în care se află;
8. stabilirea costului efectiv pe unitatea de produs, prin raportarea totalului cheltuielilor efective de producție la cantitatea de produse finite obținute în perioada de referință.

2.3. Metodologia cercetării

Conținutul articolului are la bază metoda de cercetare deductivă, pornind de la teorie la practică. De asemenea, se vor utiliza și alte metode de cercetare științifică, precum metoda observației, a analizei economice, a studiului de caz și cea descriptivă. În opinia noastră, prin utilizarea metodei ABC este asigurată o alocare mai corectă a costurilor indirecte, permițând o analiză mai bună a elementelor care au generat costurile.

III. Studiu comparativ între Metoda ABC și Metoda costurilor complete, calcul cost de producție

Societatea analizată, ALFA TEXTIL S.R.L, s-a născut din ideea de a crea un concept care să permită depășirea limitelor planurilor și ale proiectelor, de la stadiul de schiță și până la realizarea propriu-zisă – de a merge dincolo de detalii. Este o companie tânără și dinamică, a cărei viziune este de a construi cu responsabilitate pentru ziua de mâine. Parte din noua generație de companii de construcții, își bazează reputația pe mixul dintre inovația tehnologică și abilitățile profesionale ale echipei noastre. Data înființării societății este 01.04.2020 iar domeniul de activitate a întreprinderii este reciclarea materialelor textile și confecționarea de MASTI FACIALE pentru copii și adulți cu personalizarea la comandă.

Societatea ALFA TEXTIL S.R.L., cu sediul în București, strada Splaiul Independenței, nr 18, județul București dorește obținerea unui împrumut de 54000 euro, pe termen de 3 ani, care alături de alte resurse financiare să finanțeze achiziționarea unei linii tehnologice (linia tehnologică va fi achiziționată din import de la firma Caussade SL din Franța) de fabricare a unor produse noi pe piața din România, mășca facială, ținând seama de măsurile adoptate prin Hotărârea Comitetului Național pentru Situații de Urgență nr 56/2020 privind stabilirea unor măsuri suplimentare necesare a fi aplicate în contextul pandemiei de COVID-19.

Situația legală, conducerea și personalul social: Istoria înființării societății comerciale S.C. ALFA TEXTIL S.R.L a pornit de la reciclarea materialelor textile. O fabrică de confecții, de tricotaje, de îmbrăcăminte confecționează și folosește materiale textile, însă în urma acestor procese rămân neutilizate unele deseuri sau în urma unor greseli tehnice rămân unele articole care nu pot fi “reparate”. Astfel, ca toate aceste deseuri de materiale textile pot fi reciclate și folosite în confecționarea de măști faciale.

Obiectivul principal al firmei, în prima fază, este să patrundă și să se mențină pe piața produselor de acest fel pe toată perioada de pandemie pentru a acoperi maximul necesar de consum de măști faciale. De asemenea își propune să organizeze piața de acest tip din România și prin atragerea de investiții să construiască o întreprindere care să colecteze și să folosească deseurile textile din toată țara pentru producerea de măști faciale și nu numai. Are în vedere încheierea

de contracte cu firme de profil din tara si strainatate in scopul comercializarii produsului, avand in vedere ca virusul SARS COV 2 a afectat intreaga planeta

Creditul necesar de 54 000 euro impreuna cu resursele proprii vor fi folosite eficient datorita experientei unicului asociat care a lucrat in domeniul industriei textilei si a angajatilor calificati care au suficienta experienta in domeniu.

Acesta este, de fapt, un proiect de afaceri si reprezinta o estimare a potentialului firmei.

Misiune firmei este sa devina o companie de succes in tara prin respectarea unor valori precum:

- Orientarea spre client-pentru ca dorim satisfacerea clientilor nostrii
- Orientarea spre produse de calitate,rezultand imbunatatirea activitatii
- Motivarea personalului-in conditiile in care obtinem rezultatele dorite numai prin calitatea oamenilor pe care ii avem si carora le acordam atentie deosebita

Obiectivele firmei se concretizeaza in urmatoarele:

- Maximizarea profitului, fapt generat de cresterea volumului vanzarilor, reducerea costurilor si imbunatatirea continua a calitatii produselor
- Extinderea ariei pietei, acoperirea cat mai larga a cerintelor consumatorilor din Romania prin crearea de filiale in cat mai multe centre ale tarii
- Satisfacerea nevoilor personalului prin imbunatatirea conditiilor de munca

Strategia folosita initial de firma este o strategie bazata pe concurenta si anume strategia costurilor minime.

PREZENTAREA PROIECTULUI PENTRU CARE SE SOLICITA IMPRUMUTUL

Obiectul investitiei : Proiectul prevede achizitionarea si darea in functiune a unor masini de cusut noi, ultra moderne, cu performanta tehnico-economica deosebita destinata productiei de masti faciale: Face Mask Machine, folosita pentru a produce masti de fata din material textile sau din material medical de unica folosinta, cu o capacitate de 350 buc / ora. Achizitia de utilaje reprezentand linia tehnologica de productie destinata realizarii mastilor faciale din material textile si linia automata plana de masca auricular, folosita pentru a produce masti de fata medicale de unica folosinta, sau masti de fata chirurgicale.

Tipul investitiei: Achizitia externa in rate in valoare de 54.000 euro de la firma Caussade SL din Franta.,Credit solicitat euro + Alte surse proprii. Societatea va beneficia de o amanare de plata a primelor 6 rate ale imprumutului, conform contractului de credit incheiat cu Banca Ing Bucuresti

ANALIZA PIETEI: Descrierea pietei potientiale incepe cu o cercetare simpla a pietei ce poate fi facuta prin observarea comportamentului consumatorilor la produsele similare. In urma acestei observari au rezultat urmatoarele: Consumatorii nostri sunt copii si adolescentii, insa clientii nostri vor fi parintii acestora din Bucuresti si imprejurimi. In judetul Bucuresti sunt aproximativ 200.000 copii cu

varsta pana la 14 ani, 200.000 tineri in varsta de pana la 24 ani si 1.025.249 persoane in varsta de pana la 64 de ani, insa segmentul nostru de piata nu are inca aceasta dimensiune. Orasul Bucuresti este cel mai tranzitat oras din Romania, astfel ca cei care vin in vizita sau cei care sunt in trecere vor avea nevoie de o masca de protectie. Venitul mediu al clientilor, estimam noi ca este 2500 lei. Fiind o necesitate pentru copii, adolescent si adulti, pentru produsul nostru va exista o cerere continua, dat fiind faptul ca pandemia continua.

Concurentii potentiali: Analiza concurentei este un punct deosebit de important pentru organizarea activitatii economice a firmei pentru a afla raspunsuri la intrebari precum: cat si cum sa producem si sa ne vindem produsele? Astfel ca trebuie sa analizam strategiile folosite de concurenti. Informatii despre concurenti le culegem de la agentiile de sondare a pietei de consum. In analiza concurentei trebuie sa urmarim atat ponderea pe piata cat si ponderea in semnificatie si in satisfactie intre care exista o stransa legatura. Concurentii nostri sunt reprezentati de intreprinderile care produc aceleasi produse ca si intreprinderea noastra, insa avantajul nostru este ca suntem sprijiniti intr-o oarecare masura de fabrica de tricotaje care ne furnizeaza materia prima, insa ceea ce este mai important este ca noi vindem satisfactie in primul rand, adica personalizam produsul inca din faza de fabricatie.

Avantaje competitive:

Punctele forte pe care le are intreprinderea sunt:

- Amplasarea in apropierea fabricii de unde se procura materia prima, acest lucru avand ca si consecinta costuri reduse
- Lipsa caracterului de substituibilitate
- Materia prima este usor de procurat si este obtinuta la costuri scazute
- Serviciul pe care il atasam produsului, adica personalizarile la comanda asigura o mai buna colaborare cu clientii, astfel ca si gradul de satisfacere al acestora va fi mai mare.

Desfacerea produselor: En-gros in procent de 80% Pe baza de precontracte si la poarta fabricii in procent de 20% pentru detailistii din zona .

Produsul: Produsele noastre Masti textile si masti de unica folosinta de uz medical sunt diferite fata de cele similare ale concurentilor, prin serviciile pe care noi le atasam si anume personalizarea la comanda si posibilitatea de a returna produsul pentru repersonalizare. Acest lucru ne diferentiaza de concurenti, pentru ca noi facem tot ce ne sta in puteri pentru satisfacerea nevoilor clientilor.

Pretul: In stabilirea preturilor produselor trebuie sa tinem seama de necesitatea adaptarii acestora la costuri, in primul rand, adica trebuie stabilit un pret minim care sa asigure acoperirea costurilor si o marja minima de profit.

Distributia: Avand in vedere faptul ca produsul nostru se vinde la poarte fabricii si en-gros canalele de distributie vor fi indirecte. Prin livrarea la magazinele

din oras putem culege informatii privind starea pietii,iar costurile de transport sunt reduse, distantele parcurse in oras sunt mici.

Promovarea: Promovarea este doar o parte din politica de comunicatii, care este absolut necesara pentru a vinde produsul. Publicitatea va fi asigurata de reclame la postul local de televiziune, la radio, in presa si pe retelele de socializare pentru a pastra relatii cu publicul. Pentru o promovare mai intensa ,in unele perioade vom oferi cadou, adica la achizitia unui set de masti vom oferi cadou o masca personalizata la cerere.

PROCESELE SI PRODUSELE: *Produsele si serviciile prevazute a se realiza in urma implementarii proiectului propus*

Produsul oferit de intreprinderea noastra este masca faciala, cu imprimeu sau simple pentru copii si adulti cu posibilitate de personalizare la comanda clientului. Mastile realizate, sunt destinate uzului de catre adulti si copiilor incepand cu varsta de 6 ani, precum si a adolescentilor. Mastile de protectie ajuta la limitarea raspandirii virusului COVID -19, insa acest lucru nu inseamna ca pot fi acceptate si purtate cu usurinta, in special de copii. Practica de a purta o masca pentru a reduce transmiterea germenilor are o istorie indelungata in unele tari, cum ar fi Japonia, unde copiii sunt invatati de mici sa poarte masca. In Europa , insa, multi parinti si copii au inceput sa poarte masca recent, odata cu declansarea pandemiei actuale de coronavirus.

DESCRIEREA PROCESULUI TEHNOLOGIC

a) Fazele procesului de productie: Prima etapa in realizarea produsului o constituie stabilirea unei linii mari a produselor cu ajutorul matritelor, adica stabilirea si realizarea croiului. Pentru a obtine o forma initiala a produsului indoim si coasem marginile, apoi facem pliurile, ca masca sa se poata extinde pe fata. Dupa ce deseurile textile sunt transformate trecem la coasem elasticul(15 cm) pe fiecare parte. Finisarea, care consta in spalare si calcare masca .Un rol deosebit are controlul tehnic de calitate, care am dori sa se realizeze in fiecare faza a procesului tehnologic, insa, pentru inceput oamenii pe care ii angajam sunt calificati si indeplinesc chiar ei aceasta functie, fiecare pentru faza de productie la care lucreaza, insa directorul executiv este responsabilul pentru asigurarea calitatii produselor obtinute

a. Structura operationala a procesului: Croit +indoire si coasere margini ; Se fac pliuri + cusut; Aplicare si coasere elastic(15 cm)

b. Regim de lucru: 5 zile lucratoare pe saptamana, 1 schimb 8h. Fond de timp anual 2080 h.

c. Calculul capacitatii de productie

Capacitatea de productie (CP) reprezinta productia maxima optenabila intro anumita perioada in conditiile utilizarii optime a mijloacelor de productie si a fondului de timp.

CP zilnică (CPz) = 350 buc x 8 h = 2.800 buc/zi

CP anuală (CPa) = 2.800 buc/zi x 260 zile = 728.000 buc/an

d. Aprovizionarea cu materii prime

Amplasarea firmei de reciclare a materialelor pentru confecționarea mastilor este într-o cladire din apropierea fabricii de tricotaaje care furnizează cea mai mare parte din materia primă. Fabricarea produselor presupune utilizarea deșeurilor care pentru întreprindere constituie materia primă: țesarura și materiale auxiliare (ata de cusut, elastic pentru laterale). Pentru fabricarea mastilor chirurgicale se vor folosi materiale de la furnizorul de materiale sanitare Chitan din China, respectiv panza elastic și ata.

De la furnizori trebuie să achiziționăm deșuri textile, materiale auxiliare. Potențialii furnizori pot fi: S.C. FILATURA S.A. Pondere=60%; S.C. MARTELLI S.R.L. Pondere=25%; S.C. TEXTILE FAGARAS S.A. Pondere=15%.

Impactul asupra mediului: Deoarece se produc MASTILE din materiale textile reciclabile, deșeurile sunt minime și nu au impact negativ asupra mediului, iar poluarea fonica este de asemenea minimă datorită utilizării unor mașini ultramoderne. Materia primă, de la furnizorul din China, pentru mastile chirurgicale este deja tăiată la dimensiune, nu rezultă deșuri.

3.1. Studiu de caz - Metoda ABC vs. Metoda bazată pe costuri complete

Pentru a evidenția particularitățile metodei de calculație a costurilor ce au la bază activitățile (metoda ABC), am colectat datele financiare și de gestiune din evidența entității ALFA TEXTIL SRL, care produce masti faciale pentru adulți și copii din material textil și masti medicale. Liniile sale de producție sunt structurate pentru obținerea a două tipuri de produse (două modele): masti faciale din material textil și masti medicale.

Activitatea societății este organizată în următoarele departamente:

- secția de producție 1 – creație tipare și croi;
- secția de producție 2 – asamblare (coasere) și finisare;
- secția auxiliară 1 – centrală termică;
- secția auxiliară 2 – atelier de întreținere și reparații;
- departamentul administrativ;
- departamentul desfacere.

În luna aprilie 2020, societatea obține produse finite după cum urmează:

- 20.500 de bucăți de masti adulți;
- 28.000 de bucăți de masti copii.

Scopul nostru este de a repartiza costurile perioadei (luna aprilie) pe fiecare produs obținut prin aplicarea celor două metode și de a analiza eventualele diferențe dintre acestea.

1. Prima etapă de calculație a costurilor constă în **repartizarea primară a cheltuielilor din contabilitatea financiară pe departamente**, rezultatele fiind sintetizate în Tabelul

Tabelul 1

lei

Element de cheltuiala din contabilitatea financiara	Total, din care:	sectia de productie 1		sectia de productie 2		cheltuieli indirecte de productie	cheltuieli departament administrativ	cheltuieli departament desfacere	cheltuieli sectie auxiliara 1	cheltuieli sectie auxiliara 2
		masca adulti	masca copii	masca adulti	masca copii					
cheltuieli cu materiile prime	175.000	72.700	101.800	-	-	-	-	-	-	-
cheltuieli cu materiale consumabile	10.500	-	-	1.900	1.200	-	2.200	2.300	-	2.900
cheltuieli privind materialele de natura obiectelor de inventar	2.130	-	-	-	-	230	-	1.900	-	-
cheltuieli privind energia si apa	12.150	-	-	-	-	9.200	450	350	1.600	550
cheltuieli cu deplasari, detasari si transferuri	2.300	-	-	-	-	-	2.300	-	-	-
cheltuieli postale si taxe de telecomunicatie	850	-	-	-	-	-	850	-	-	-
cheltuieli cu serviciile bancare si asimilate	750	-	-	-	-	-	750	-	-	-

alte cheltuieli cu serviciile executate de terti	18.700	-	-	-	-	12.000	6.700	-	-	-
cheltuieli cu salariile personalului	77.600	3.600	2.800	19.600	18.000	5.200	13.600	2.800	-	12.000
cheltuieli privind cam 2,25%	1.746	81	63	441	405	117	306	63	-	270
cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizarilor	27.640					20.000	5.500	590	800	750
TOTAL	328.866	76.381	104.663	21.941	19.605	46.747	32.656	8.003	2.400	16.470

În urma repartizării primare, din tabelul de mai sus putem desprinde cheltuielile directe pe fiecare produs:

Cheltuieli directe produsul masca adulti = 76.381 lei + 21.941 lei = 98.322 lei

Cheltuieli directe produsul masca copii = 104.663 lei + 19.605 lei = 124.268 lei

Cheltuieli directe totale = 98.322 lei + 124.268 lei = 222.590 lei

2. În cea de-a doua etapă de calculație a costului de producție procedăm la repartizarea cheltuielilor ocazionate de funcționarea secțiilor auxiliare (centrala termică și atelierul de întreținere și reparații).

●Secția auxiliară 1 – centrala termică

Aceasta furnizează celorlalte departamente energia termică, ea nefiind încălzită. Astfel, **repartizăm cheltuielile indirecte aferente în funcție de suprafața fiecărui spațiu încălzit, utilizând un coeficient de repartizare, așa cum reiese din Tabelul 2.**

Tabelul 2

Departament	Suprafață (mp)	Coefficient de repartizare*	Repartizarea cheltuielilor secției auxiliare 1 (lei)
(1)	(2)	(3)	(4) = (2) x (3)
Secția de producție 1	80	6,4	512
Secția de producție 2	150	6,4	960
Secția auxiliară 2	70	6,4	448
Departamentul administrativ	40	6,4	256
Departamentul desfacere	35	6,4	224
Total	375		2.400

* Calculul coeficientului de repartizare (k):

$$k = \frac{\text{Cheltuielile secției auxiliare 1}}{\text{Suprafață totală}} = \frac{2.400 \text{ lei}}{375 \text{ mp}} = 6,4$$

- Secția auxiliară 2 – atelierul de întreținere și reparații

Atelierul de întreținere și reparații a efectuat intervenții doar la secția de producție 2 (reparații la mașinile de cusut), deci cheltuielile sale sunt repartizate integral la aceasta.

În Tabelul 3 prezentăm sinteza repartizării secundare a cheltuielilor din secțiile auxiliare.

Tabelul 3

- lei -

Specificație	Cheltuieli indirecte de producție	Cheltuieli departament administrativ	Cheltuieli departament desfacere	Cheltuieli secția auxiliară 1	Cheltuieli secția auxiliară 2	Total
Total repartizare primară a cheltuielilor	46.747	32.656	8.003	2.400	16.470	106.276
Secția auxiliară 1 – centrala termică	1.472	256	224	-2.400	448	0
Secția auxiliară 2 – atelierul de întreținere și reparații	16.918	-	-	-	-16.918	0
Total repartizare secundară a cheltuielilor	65.137	32.912	8.227	0	0	106.276

3.2. Repartizarea cheltuielilor indirecte și elaborarea fișei de cost

→ Utilizarea metodei costurilor complete

Pentru repartizarea cheltuielilor indirecte prin metoda tradițională folosim ca bază de repartizare valoarea totală a cheltuielilor directe.

Cheltuielile indirecte de producție, așa cum se desprind din Tabelul 3, însumează 65.137 lei, iar determinarea cheltuielilor directe a fost prezentată anterior, la prima etapă a studiului de caz.

Coeficientul de repartizare (k) se determină astfel:

$$k = \frac{\text{Cheltuieli indirecte de repartizat}}{\text{Cheltuieli directe}} = \frac{65.137 \text{ lei}}{222.590 \text{ lei}} = 0,2926$$

Aplicând coeficientul de repartizare la valoarea cheltuielilor directe pentru fiecare produs obținem rezultatele sintetizate în Tabelul 4.

Tabelul 4

Tip produs	Cheltuieli directe (lei)	Coeficient de repartizare	Cheltuieli indirecte repartizate pe tip de produs (lei)
(1)	(2)	(3)	(4) = (2) x (3)
Masca adulti	98.322	0,2926	28.772
Masca copii	124.268	0,2926	36.365
Total	222.590		65.137

În continuare procedăm la determinarea costului de producție pe fiecare tip de produs și elaborarea fișei de cost prin metoda bazată pe costurile complete.

Tabelul 5

lei

Element de cost	Masca adulti	Masca copii
Cheltuieli cu materiile prime	72.700	101.800
Cheltuieli cu materiale consumabile directe	1.900	1.200
Cheltuieli cu manopera directa	23.200	20.800
Cheltuieli directe cu contributia asiguratorie pentru munca	522	468
Cheltuieli directe totale	98.322	124.268

Cheltuieli indirecte repartizate prin metoda costurilor complete	28.772	36.365
COST DE PRODUCTIE TOTAL = C directe+C indirecte	127.094	160.633
Cantitatea fabricata(buc)	20.500	28.000
COST DE PRODUCTIE UNITAR (Cu=Cost de productie/Cantitatea fabricata)	6,20	5,74

→ Utilizarea metodei ABC

Repartizarea costurilor indirecte aferente celor două secții de producție are la bază activitățile implicate în procesul de obținere a fiecărui produs în parte.

Pentru aplicarea metodei ABC urmăm un algoritm prin parcurgerea etapelor specifice acestei metode de calculație:

⇒ Etapa 1. Identificarea activităților (evenimentelor generatoare de costuri) și a costurilor specifice acestora:

Analizând modalitatea de transformare a materiei prime în produs finit, am identificat trei centre de activități care stau la baza obținerii producției de către entitate:

a) Activitatea de lansare în fabricație, al cărei cost însumează cheltuielile cu obiectele de inventar (230 lei) și pe cele cu serviciile prestate de terți, servicii ce au legătură cu încadrarea tiparelor pentru pregătirea producției (12.000 lei):

Cost activitate = 12.230 lei

b) Activitatea de prelucrare, care cuprinde cheltuielile cu manopera indirectă (5.200 lei), contribuția aferentă (117 lei) și cheltuielile repartizate din secția auxiliară 1 – centrala termică (1.472 lei):

Cost activitate = 6.789 lei

c) Activitatea de funcționare a utilajelor, care totalizează costurile legate de acestea: cheltuielile cu energia electrică (9.200 lei), cele cu amortizarea (20.000 lei) și cheltuielile indirecte repartizate din secția auxiliară de întreținere și reparații (16.918 lei):

Cost activitate = 46.118 lei

⇒ Etapa 2. Stabilirea inductorilor de cost pentru fiecare activitate:

a) Activitatea de lansare în fabricație – numărul de produse lansate în fabricație:

- Produsul masca adulti – 20.500 buc.;
- Produsul masca copii – 28.000 buc.

b) Activitatea de prelucrare – numărul de ore de manoperă directă:

- Produsul masca adulti – 1,7 ore manoperă/buc.;
- Produsul masca copii – 3,0 ore manoperă/buc.

c) Activitatea de funcționare a utilajelor – numărul de ore de funcționare a echipamentelor:

- Produsul masca adulti – 2,5 ore funcționare echipamente/buc.;
- Produsul masca copii – 1,5 ore funcționare echipamente/buc.

⇒ Etapa 3. Absorbția costurilor indirecte prin metoda ABC:

Procedăm întâi la determinarea volumului total al inductorilor de cost:

- **Numărul total de produse** = 20.500 buc. Masti adulti + 28.000 buc. Masti copii = **48.500 buc.**
- **Ore manoperă directă** = 20.500 buc. Masti adulti x 1,7 ore + 28.000 buc. Masti copii x 3,0 ore = **118.850**
- **Ore funcționare echipamente** = 20.500 buc. Masti adulti x 2,5 ore + 28.000 buc. Masti copii x 1,5 ore = **93.250**

În Tabelul 6 **determinăm costul unitar al inductorilor.**

Tabelul 6

Activitate	Cost total (lei)	Inductor de cost	Volum inductor	Cost unitar inductor(lei)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5) = (2) / (4)
Lansare in fabricatie	12.230	Numar de produse (buc)	48.500	0,2522
Prelucrare	6.789	Ore manopara directa	118.850	0,0571
Functionare utilaje	46.118	Ore functionare echipamente	93.250	0,4946

În cele din urmă putem calcula costurile indirecte ale activităților absorbite pe tip de produs prin înmulțirea costului unitar al inductorilor cu volumul inductorilor consumați de fiecare produs în parte.

Tabelul 7

Specificatie	Masca adulti	Masca copii	Total
Numar de produse (Q_i)(buc.)	20.500	28.000	48.500
Ore manopera directa - unitar (h_{man})	1,7	3	-
Ore manopera directa - total ($H_i = h_{man} \times Q_i$)	34.850	84.000	118.850
Ore functionare echipamente - unitar (h_{util})	2,5	1,5	-

Ore functionare echipamente - total ($U_i = h_{util} \times Q_i$)	51.250	42.000	93.250
Cost activitate lansare in fabricatie ($C_{fabr} = 0,2522 \times Q_i$) (lei)	5.170	7.060	12.230
Cost activitate prelucrare ($C_{prel} = 0,0571 \times H_i$) (lei)	1.990	4.799	6.789
Cost activitate functionare utilaje ($C_{util} = 0,4946 \times U_i$) (lei)	25.348	20.773	46.118
Costuri indirecte totale repartizate pe tip de produs ($C_{ind} = C_{fabr} + C_{prel} + C_{util}$) (lei)	32.508	32.629	65.137

Fișa de cost pentru cele două produse elaborată cu ajutorul metodei ABC
se prezintă după cum urmează:

Tabelul 8

lei

Element de cost	Masca adulti	Masca copii
Cheltuieli cu materiile prime	72.700	101.800
Cheltuieli cu materiale consumabile directe	1.900	1.200
Cheltuieli cu manopera directa	23.200	20.800
Cheltuieli directe cu contributie asiguratorie pentru munca	522	468
Cheltuieli directe totale = cost primar (C directe)	98.322	124.268
Cheltuieli indirecte repartizate prin metoda ABC (C indirecte)	32.508	32.629
COST DE PRODUCTIE TOTAL (C productie = C directe + C indirecte)	130.830	156.897
Cantitatea fabricata (buc)	20.500	28.000
COST DE PRODUCTIE UNITAR (Cu = Cost de productie/Cantitatea fabricata)	6,38	5,60

Analizând fișele de cost elaborate prin cele două metode, observăm că nivelul costului unitar pe produs diferă de la o metodă de repartizare la alta: pentru produsul masca dama, costul unitar calculat prin metoda ABC este mai mare cu 0,18 lei față

de cel determinat prin metoda bazata pe costurile complete, iar pentru produsul masca barbat este mai mic cu 0,14 lei. Aceste diferențe pot influența rezultatul analitic (pe produs).

În Tabelul 9 prezentăm **rezultatele comparative privind utilizarea celor două metode.**

Tabel 9

lei

Element de cost	Metoda ABC		Metoda bazata pe costurile complete	
	Masca adulti	Masca copii	Masca adulti	Masca copii
COST DE PRODUCTIE TOTAL (C productie = C directe + C indirecte)	130.83	156.897	127.094	160.633
COST DE PRODUCTIE UNITAR (C u = Cost de productie/Cantitatea fabricata)	6,38	5,60	6,20	5,74

În cazul metodei bazata pe costurile complete de calculație a costurilor, repartizarea cheltuielilor indirecte s-a făcut luând în considerare baza de repartizare reprezentată de consumul de materie primă și manopera directă, abordare mai simplistă, ce nu permite o analiză detaliată a elementelor care au generat costurile.

Metoda ABC se diferențiază de aceasta prin faptul că repartizează mai întâi costurile pe activități, și apoi, în funcție de cheia de repartizare stabilită pentru fiecare activitate, asigură repartizarea costurilor asupra fiecărui produs care a utilizat respectiva activitate. Activitățile pe care le-am identificat în acest caz sunt lansarea în fabricație, prelucrarea și funcționarea utilajelor, iar pentru acestea inductorii de cost sunt numărul de produse, ore manoperă directă și ore funcționare echipamente. Practic, repartizarea este mai eficientă deoarece permite o analiză mai bună a elementelor care au generat costurile.

IV. Concluzii

În urma analizării studiului comparativ de metode calcul cost redat am ajuns la concluzia că ambele metode utilizate prezintă avantaje și dezavantaje, însă considerăm că metoda ABC este mai pertinentă din punctul de vedere al repartizării costurilor indirecte asupra produselor în cauză. Aceasta deoarece ia în calcul toate activitățile care au contribuit la obținerea lor.

În cazul **metodei bazata pe costurile complete** distingem următoarele avantaje și dezavantaje:

Avantaje:

- Repartizarea costurilor indirecte presupune un sistem relativ simplu de calcul, neîncărcând costurile companiilor.
- Oferă informații importante persoanelor însărcinate cu calculul rentabilității activității companiei.
- Poate fi utilizată atât în cazul societăților de producție, cât și în al celorlalte categorii de activități, prestări de servicii și comerț.

Dezavantaje:

- Nu conferă o analiză detaliată a elementelor care au generat costurile privind obținerea produselor.
- Nu permite stabilirea unui preț de vânzare al produselor în acord cu activitățile care au participat la realizarea acestora.

Utilizarea **metodei ABC** prezintă, în opinia noastră, următoarele avantaje și dezavantaje:

Avantaje:

- Repartizarea costurilor indirecte se face astfel încât este permisă o analiză mai bună a elementelor care au generat costurile.
- Sunt evidențiate acele activități care nu sunt neapărat necesare și nu aduc un beneficiu suplimentar produsului.
- Este eficientă mai ales în cazul entităților la care ponderea costurilor indirecte în total costuri de producție este mai mare.

Dezavantaje:

- În anumite situații poate fi complicată identificarea tuturor activităților și a inductorilor de cost, dar mai ales a valorii acestora.
- Implementarea unui astfel de sistem poate fi costisitoare pentru bugetul companiilor.
- Pot exista situații în care anumite categorii de cheltuieli indirecte sunt dificil de repartizat, iar atunci acestea sunt repartizate arbitrar.

Indiferent de utilizarea metodei de calculație a costurilor, aceasta trebuie realizată în acord cu specificul activității companiei, cu bugetul de care dispune societatea pentru plata personalului însărcinat cu lucrările de calculație a costurilor, și nu în ultimul rând trebuie să servească nevoii de informare a managerului în vederea eficientizării activității pe care o conduce.

Întrucât metoda ABC prezintă relația de cauzalitate (cauză-efect) între produs și activitățile consumate pentru fabricarea lui, considerăm mai rafinate costurile unitare obținute prin utilizarea acestei metode.

Referințe bibliografice

- Dumitru P.A., (2019) Suport de curs Curs 5 și seminar, Metoda Activity Based Costing (ABC), Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor - Contabilitatea și Auditul Entităților Economice, Universitatea Nicolae Titulescu din București

- Ionașcu I., Filip A.T, Stere M., (2006) Control de gestiune, ediția a II-a, Editura Economică, București
- Bâtcă-Dumitru, Corina-Graziella, Calu, Daniela Artemisa, Ponorică, Andreea Gabriela (2018), *Contabilitate managerială*, ediția a II-a, Editura CECCAR, București.
- Caraiani, Chirăța, Dumitrana, Mihaela (coordonatori) (2008), *Contabilitate de gestiune & Control de gestiune*, ediția a II-a, Editura Universitară, București.
- David, Delia (2012), *Contabilitate de gestiune*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.826/2003 pentru aprobarea Precizărilor privind unele măsuri referitoare la organizarea și conducerea contabilității de gestiune, publicat în Monitorul Oficial nr. 23/12.01.2004.
- Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial nr. 963/30.12.2014, cu modificările și completările ulterioare.
- <https://www.ceccarbusinessmagazine.ro/studiu-comparativ-intre-metoda-abc-si-metoda-traditionala-privind-calculul-costului-de-productie> (accesat pe data 19.03.2022)

BUGETUL DE CHELTUIELI OPERAȚIONALE: UN STUDIU DE CAZ ÎNTR-UN BUSINESS CE OFERĂ SOLUȚII DE COMERȚ DIGITAL

Mădălina – Valeria POTĂRNICHIE*

Abstract

În această lucrare se va analiza un buget de cheltuieli operaționale într-un mediu de business ce oferă soluții de comerț online digital luând în calcul impactului perioadei traversate recent (pandemia SARS-CoV-2) asupra acestui domeniu.

În perioada pandemiei SARS-CoV-2 mentalitatea generală de cumpărare a fost redirecționată către canalele online, acest lucru traducându-se printr-o creștere a cumpărăturilor online dar o scădere a cumpărăturilor în magazinele fizice.

Deși bugetul de venituri și cheltuieli al mai multor companii (cu precădere companiile cu domeniul principal de activitate “autovehicule de transport rutier”) a avut impact negativ în ceea ce privește evoluția veniturilor, nu același lucru s-a întâmplat în cazul companiei analizate, respectiv compania Verifone, venitul acesteia fiind pe un trend ascendent tocmai din prisma creșterii vânzărilor online în perioada SARS-CoV-2.

Principalul scop este de a identifica în buget acele categorii de cheltuieli care au fost influențate de perioada pandemiei, posibilitatea digitalizării acestora și efectul digitalizării.

Pentru a ajunge la o concluzie vom aplica două metode de analiză respectiv:

- *Impactul costurilor din bugetul operațional asupra eficienței economice a activității entităților analizate;*
- *Impactul social, analizând preferințele angajaților în ceea ce privește opțiunea acestora de a lucra într-un mod hybrid 2/5 sau fizic la birou 5/5*

Obiectivul constă în determinarea rezultatelor finale în ceea ce privește creșterea sau scăderea cheltuielilor operaționale astfel încât managerii să poată lua decizii referitoare la implementarea unui sistem hybrid de muncă sau revenirea la birou 5/5.

Cuvinte cheie: SARS-CoV-2., digitalizare, cheltuieli operationale, buget.

* Masterandă Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București (e-mail: mädälinaghervase@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Paula Dumitru.

I. Introducere

Tema de față vizează domeniul contabilității de gestiune (managerială) în care se prezintă o analiză a cheltuielilor operaționale ale companiei Verifone înainte de pandemia *SARS-CoV-2* și în perioada pandemiei *SARS-CoV-2*.

Obiectivul prezentei lucrări este de a ajunge la o concluzie în ceea ce privește decizia conducerii companiei de a funcționa ca și mediu de lucru în sistem hybrid sau în sistem fizic la birou 5/5.

Pentru a ne atinge obiectivul vom analiza chetuielile operaționale înainte de pandemia *SARS-CoV-2* și pe perioada pandemiei *SARS-CoV-2*.

În ceea ce privește impactul social, am apelat la:

- Studiu de caz privind opțiunea angajatului în ceea ce privește modul de lucru hybrid sau fizic la birou 5/5

În cadrul societății analizate vom avea o atare perspectivă asupra următoarelor tipuri de chetuieli operaționale (cheltuieli care vor fi analizate înainte de pandemia *SARS-CoV-2* și pe perioada pandemiei *SARS-CoV-2*). Am ales aceste tipuri de chetuieli deoarece acestea sunt cele mai semnificative în ceea ce privește luarea unei decizii referitoare la implementarea mediului de lucru hybrid și a mediului de lucru cu prezență fizică la birou.

- Chetuieli operaționale:

- Chirie - facilitate
- Chirie – locuință temporară
- Chirie – echipamente
- Chirie – parcare lunară
- Accesorii de bucătărie și se menaj
- Papetărie
- Electricitate
- Alte utilități

- Chetuieli operaționale de călătorii și divertisment ale personalului din care:

- Călătorii – bilete de avion
- Călătorii – cazare
- Călătorii – transport terestru
- Călătorii – mese de calatorie
- Călătorii – parcare
- Călătorii – mașini închiriate
- Călătorii – asigurare
- Călătorii – incidente cu angajații
- Călătorii – benzină
- Călătorii – cadouri de afaceri

Prin analiza comparativă prezentată în această lucrare vom ajunge la o concluzie în ceea ce privește abordarea unui stil de muncă posibil avantajos pentru angajator din punct de vedere al reducerii costurilor.

II. Conținutul propriu -zis al lucrării

Analiză comparativă a cheltuielilor operaționale înainte de pandemia SARS-CoV-2 și pe perioada pandemiei SARS-CoV-2 (pentru calcule a se vedea analiza din excel centralizator)

Cheltuielile operaționale care au fost impactate în perioada SARS-CoV-2 sunt următoarele

- Cheltuieli operaționale de călătorii și divertisment ale personalului din care:
 - Călătorii – bilete de avion
 - Călătorii – cazare
 - Călătorii – transport terestru
 - Călătorii – mese de calatorie
 - Călătorii – parcare
 - Călătorii – mașini închiriate
 - Călătorii – asigurare
 - Călătorii – incidente cu angajații
 - Călătorii – benzină
 - Călătorii – cadouri de afaceri

Tabel 1. Cheltuieli operaționale de călătorii și divertisment ale personalului în perioada

Financial Row	Jan 2020	Feb 2020	Mar 2020	Apr 2020	May 2020	Jun 2020	Jul 2020	Aug 2020	Sep 2020	Oct 2020	Nov 2020	Dec-20
614000 - Travel & Entertainment				\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614005 - Travel-Meals	\$3,130.25	\$10,718.73	\$5,554.06	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$113.79	\$0.00	\$156.03	\$0.00
614010 - Entertainment	\$0.00	\$183.17	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614015 - Travel - Airfare Domes/Region	\$3,848.08	\$3,090.47	\$4,782.74	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614020 - Travel - Airfare International	\$20,046.83	\$47,513.60	\$19,325.78	\$2,549.64	\$121.49	\$182.54	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614025 - Travel - Lodging	\$8,510.13	\$14,675.93	\$7,974.17	\$54.62	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614030 - Travel - Ground Transportation	\$1,678.95	\$2,244.82	\$2,344.35	\$0.00	\$0.00	\$4.74	\$53.74	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614035 - Travel - Car Rental and Refueling	\$0.00	\$332.82	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614040 - Travel - Telecom and Communications	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95	\$69.95
614045 - Travel - Parking and Tolls	\$629.00	\$1,246.58	\$823.55	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$96.18	\$201.40	\$118.11	\$0.00
614050 - Travel - Insurance	\$0.00	\$347.81	\$56.94	\$8.42	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$10.00	\$30.00	\$0.00
614055 - Employee Incidentals	\$75.75	\$88.56	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$26.06	\$41.57	\$51.19	\$450.82	\$0.00	\$0.00
614060 - Personal Mileage Reimbursement	\$324.23	\$608.31	\$479.94	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
614070 - Business Gifts	\$0.00	\$11.40	\$611.44	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$1,061.85	\$0.00	\$100.00	\$477.05	\$0.00
Total - 614000 - Travel & Entertainment	\$38,313.17	\$81,132.14	\$42,022.91	\$2,682.63	\$191.44	\$257.23	\$149.75	\$1,173.36	\$331.12	\$832.17	\$851.14	\$69.95

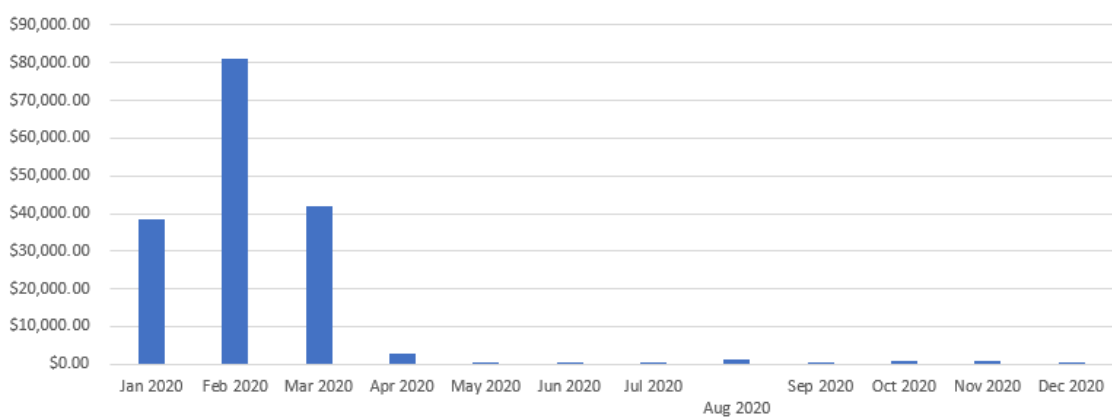
2020

Date prelucrate de autor din analiza bugetului operațional de cheltuieli al companiei Verifone

Analizând aceste chetuieli vom observa că începând cu luna martie 2020 (odată cu începerea pandemiei SARS-CoV-2) am avut costuri mai mici în ceea ce

privește cheltuielile operaționale de călătorie și divertisment ale personalului. Dacă în luna februarie 2020 am avut aproape 80.000 USD cheltuieli de călătorie și divertisment, începând cu luna martie observăm o pantă descendentă a acestora.

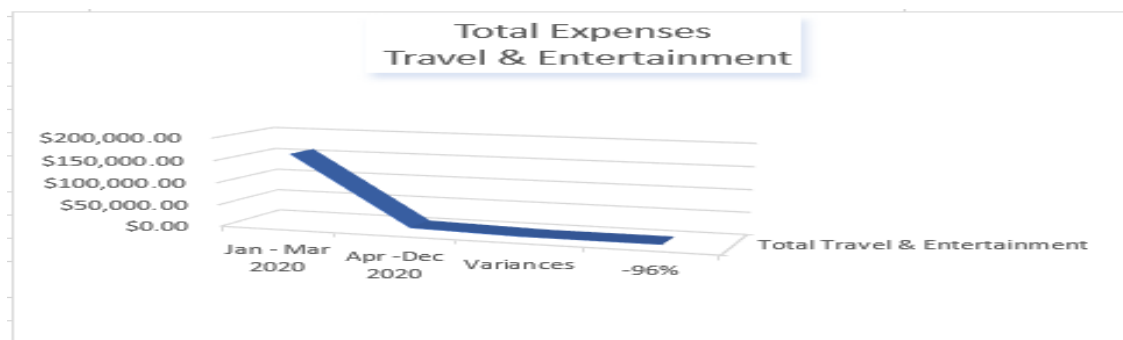
Figura 1. Evoluția costurilor în perioada Ianuarie 2020 – Decembrie 2020

Date prelucrate de autor din analiza bugetului operațional de cheltuieli al companiei Verifone

În ceea ce privește variațiile acestor cheltuieli, putem observa că acestea erau mai mari cu 96% față de cheltuielile de călătorie pe perioada pandemiei.

Figura 2. Variația costurilor în perioada ianuarie – martie 2020 vs. aprilie – decembrie

2020.

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

Având în vedere că în anul 2020 am avut doar două luni cu impact în perioada anterioară pandemiei SARS-CoV-am considerat că este necesar să analizăm și

costurile din 2019 pentru a avea o idee de ansamblu în ceea ce privește totalul acestora într-un an care nu a fost afectat de pandemie.

Travel and entertainment												
Financial Row	Jan-19	Feb-19	Mar-19	Apr-19	May-19	Jun-19	Jul-19	Aug-2019	Sep-19	Oct-19	Nov-19	Dec-19
Total - 614000 - Travel & Entertainment	\$35,120.12	\$32,220.30	\$29,230.90	\$82,230.91	\$42,320.19	\$25,324.87	\$50,230.21	\$32,430.90	\$71,430.56	\$60,332.78	\$35,430.70	\$10,320.90
Total - 614000 - Travel & Entertainment	\$506,623.34											

Tabel 2. Cheltuieli operaționale de călătorii și divertisment ale personalului în perioada 2019

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

Important de menționat este că aceste costuri de călătorie sunt analizate per total grup Verifone (aceasta având filiale în mai mult de 45 de țări).

După cum putem observa în anul 2019 am avut costuri de călătorie de 506,623.34 USD în timp ce în cele aproape 9 luni de ale anului 2020 din perioada pandemiei SARS-CoV-2 am avut costuri de 6,538.80 USD.

Pentru a putea ajunge la o concluzie am considerat ca este important sa **previzionăm** aceste costuri pentru anul 2023 în situația în care toate aceste costuri de călătorie ar putea fi digitalizate. Pentru a le putea previziona am analizat cele 9 luni de pandemie ale anului 2020. În acest caz putem observa mai jos că totalul acestora ar fi de aproximativ 6.000 USD.

Tabel 3. Cheltuieli operaționale de călătorii și divertisment ale personalului în perioada

Financial Row	Apr 2020	May 2020	Jun 2020	Jul 2020	Aug 2020	Sep 2020	Oct 2020	Nov-20	Dec 2020
Total - 614000 - Travel & Entertainment	\$2,682.63	\$191.44	\$257.23	\$149.75	\$1,173.36	\$331.12	\$832.17	\$851.14	\$69.95
Total	\$6,538.80								

2020

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

Dacă digitalizarea acestor costuri ar fi posibilă, compania ar avea un impact pozitiv de costuri de aproximativ 500.000 USD.

O provocare în ceea ce privește aceste cheluieli și implicit reducerea costurilor ar fi posibilitatea de digitalizare a acestora.

Pentru a putea avea o atare perspectivă în ceea ce privește digitalizarea acestora vom aborda subiectul din trei puncte de vedere:

- Scopul acestor călătorii
- Posibilitatea de digitalizare
- Impactul social al digitalizării

Principalele scopuri ale călătoriilor de afaceri sunt următoarele:

- Negocierea contractelor cu clienții
- Schimb de experiență
- Întărirea relațiilor profesionale (situație în care managerul departamentului lucrează oficial dintr-o altă țară)

În ceea ce privește posibilitatea de digitalizare, aceasta nu este imposibilă, pe perioada pandemiei toate aceste călătorii fiind plasate în mediul online iar scopul acestora a fost atins. Spre exemplu, negocierea contractelor a fost realizată online prin intermediul aplicațiilor digitale. De asemenea s-a constatat că relațiile profesionale nu au avut de suferit, meeting-urile cu echipa realizându-se des prin intermediul aplicației digitale Microsoft Teams.

➤ Cheltuieli operaționale:

- Chirie - facilitate
- Chirie – locuință temporară
- Chirie – echipamente
- Chirie – parcare lunară
- Accesorii de bucătărie și se menaj
- Papetărie
- Electricitate
- Alte utilități

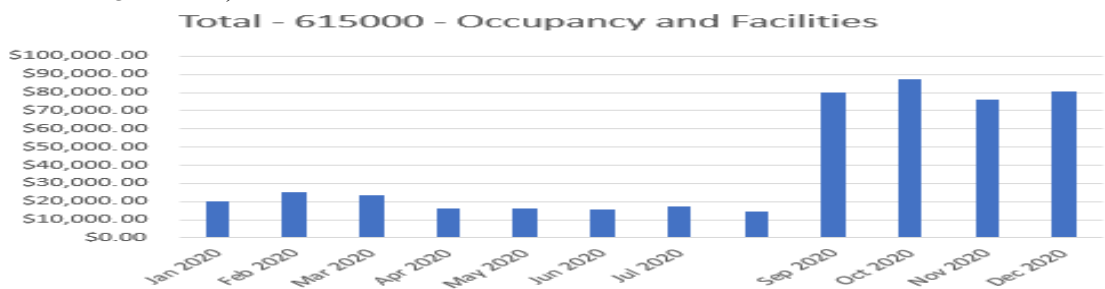
În ceea ce privește cheltuielile menționate putem observa că aceste costuri au un trend ascendent, tocmai din prisma faptului că începând cu luna septembrie 2020 compania Avangate a fost cumpărată de grupul Verifone. Important de menționat că aceste costuri de călătorie sunt analizate per total grup Verifone (aceasta având filiale în mai mult de 45 de țări).

Tabel 4. Cheltuieli operaționale în perioada 2020

Financial Row	Jan 2020	Feb 2020	Mar 2020	Apr 2020	May 2020	Jun 2020	Jul 2020	August 2020	Sep 2020	Oct 2020	Nov 2020	Dec 2020
615000 - Occupancy and Facilities												
615005 - Rent - Facility	\$14,360.68	\$16,130.04	\$13,245.12	\$13,127.49	\$13,052.11	\$13,159.16	\$13,052.30	\$13,080.30	\$77,103.15	\$82,654.03	\$74,251.22	\$76,061.51
615015 - Rent - Temporary Housing	\$554.57	\$544.46	\$551.12	\$541.68	\$212.48	\$15.72	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
615020 - Rent - Equipment	\$299.55	\$1,463.65	\$282.15	\$282.15	\$282.15	\$282.15	\$282.15	\$227.54	\$282.15	\$282.15	\$282.15	\$373.98
615040 - Rent - Monthly Parking									\$11.77	\$0.00	\$0.00	\$0.00
615045 - Kitchen and Janitorial Supplies	\$1,130.77	\$3,299.15	\$339.71	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00	\$0.00
615050 - Office Supplies	\$816.35	\$1,179.41	\$525.30	\$330.00	\$0.00	\$289.21	\$201.12	\$0.00	\$1,245.01	\$1,681.24	\$753.02	\$1,117.66
615055 - Electric	\$1,912.10	\$621.66	\$1,773.81	\$1,019.87	\$1,238.77	\$1,386.04	\$1,413.56	\$1,176.39	\$1,066.17	\$886.82	\$784.88	\$1,021.19
615070 - Other Utilities												
615075 - Office Moving Expense	\$166.88	\$190.53	\$3,285.70	\$190.53	\$190.53	\$190.53	\$190.53	\$153.65	\$190.53	\$190.53	\$190.53	\$190.53
Total - 615000 - Occupancy and Facilities	\$19,240.89	\$23,428.89	\$20,002.92	\$15,491.73	\$14,976.04	\$15,322.81	\$15,139.66	\$14,637.88	\$79,898.78	\$85,694.76	\$76,261.80	\$78,764.87

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

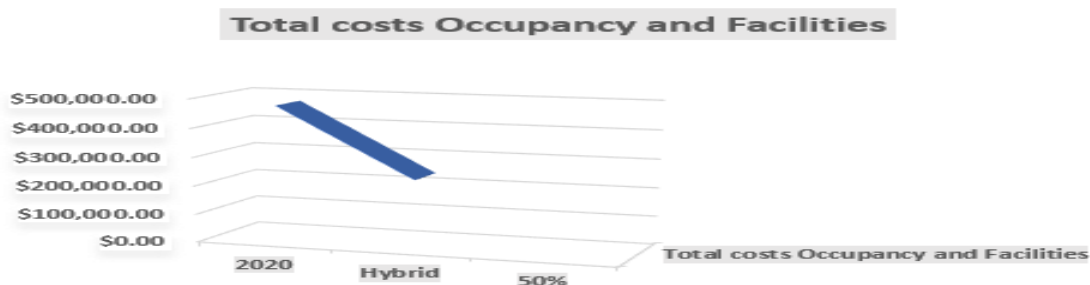
Fig. 3 Evoluția cheltuielilor în anul 2020

Având în vedere posibilitatea de a lucra de acasă, acest lucru fiind posibil tocmai din prisma faptului că business-ul companiei de față nu este unul de producție dar este unul ce **oferă soluții de comerț digital**, considerăm că este necesar să facem o analiză de **estimare** a costurilor în situația în care aceste costuri ar fi înjumătățite. Spre exemplu, dacă s-ar lucra hybrid (2 zile de la birou și 3 zile de acasă) acest lucru s-ar putea face în ture și nu ar mai fi nevoie să se închirieze atât de multe spații de muncă, prin urmare, **estimările** ar fi să se reducă costurile cu 50%.

Scopul investigării acestor chetuieli este de a realiza care este impactul costurilor în situația în care se va aplica modul de lucru hybrid.

Fig. 4 Variația costurilor aplicând modul de lucru Hybrid

După cum putem obseva, aplicând acest mod de lucru hybrid, costurile vor putea fi reduse cu 50%, ceea ce înseamnă un câștig aproximativ anual de 236.000 USD.

Tabel 5. Cheltuieli operaționale în perioada 2023

Estimate	Jan-23	Feb-23	Mar-23	Apr-23	May-23	Jun-23	Jul-23	Aug-23	Sep-23	Oct-23	Nov-23	Dec-23
615000 - Occupancy and Facilities												
Total - Occupancy and Facilities	\$10,167.71	\$12,680.25	\$11,650.16	\$8,196.93	\$8,002.64	\$7,957.19	\$8,577.85	\$7,334.23	\$40,170.88	\$43,545.26	\$38,163.34	\$40,398.10

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

Tabel 6. Cheltuieli operaționale în perioada 2023

Estimate	Jan-23	Feb-23	Mar-23	Apr-23	May-23	Jun-23	Jul-23	Aug-23	Sep-23	Oct-23	Nov-23	Dec-23
615000 - Occupancy and Facilities												
Total - Occupancy and Facilities	\$20,335.42	\$25,360.51	\$23,300.32	\$16,393.86	\$16,005.28	\$15,914.38	\$17,155.69	\$14,668.45	\$80,341.76	\$87,090.52	\$76,326.68	\$80,796.20
Monthly Savings	\$10,167.71	\$12,680.25	\$11,650.16	\$8,196.93	\$8,002.64	\$7,957.19	\$8,577.85	\$7,334.23	\$40,170.88	\$43,545.26	\$38,163.34	\$40,398.10
Total savings	\$236,844.53											

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

Tabel 7. Cheltuieli operaționale în perioada 2020

	Year 2020	Hybrid	Variances	Savings
Total costs Occupancy and Facilities	\$458,861.04	\$236,410.69	50%	\$222,450.35

Date prelucrate de autor din analiza bugetului de cheltuieli operaționale al companiei Verifone

Ca o *concluzie* a acestei prime analize, considerăm că implementarea modului de lucru hybrid ar avea două aspecte pozitive

- Reducerea costurilor
- Felexibilitatea arată angajaților de către angajator.

Având în vedere că acest mod hybrid se implementează într-o companie având sedii în orașe mari (printre care și București), considerăm că și randamentul angajaților este unul mai mare, în situația în care nu se mai pierde aproximativ 4 ore pe drum pentru dus/intors birou iar productivitatea ar crește.

Studiu de caz privind opțiunea angajatului în ceea ce privește modul de lucru hybrid sau fizic la birou 5/5

În ceea ce privește această analiză compania a ales să facă un studiu pentru a da posibilitatea angajaților să aleaga între cele două opțiuni:

- Modul de lucru hybrid 2/5
- Fizic la birou 5/5

Dacă înainte de pandemie era obligatoriu să vii la birou tocmai pentru ca angajații să fie productivi și pentru a se menține cultura organizațională, după doi ani de pandemie lucrurile nu mai stau chiar așa iar modul de gândire al angajaților începe să se schimbe. Surpriza cu care se lovesc angajatorii este că angajații odată obișnuiți cu noul model online nu își mai doresc să se întoarcă la birou sau cel puțin nu își doresc să întoarcă 5/5 la birou. Experiența acumulată din perioada pandemiei ne-a demonstrat că se poate lucra online, productivitatea muncii nefiind afectată.

Avantajele modului de lucru online ar fi următoarele:

- îmbunătățirea stării de bine a angajaților (prin această metoda se poate scăpa de stresul traficului)
- reducerea costurilor de transport pentru angajați
- program flexibil.

În ceea ce privește studiul realizat de către companie, la acesta au participat toți angajații companiei.

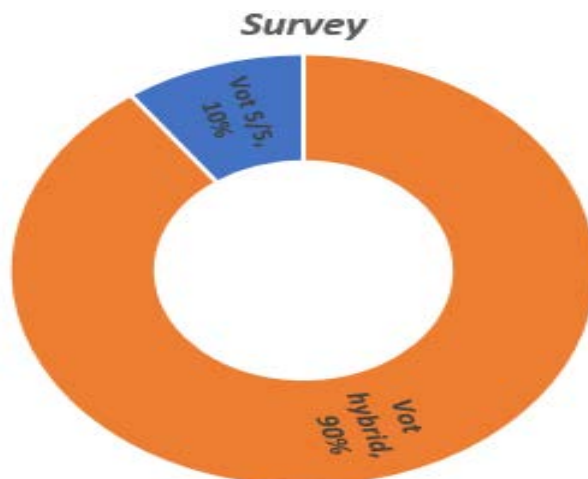

Fig. 5 Rezultatul votului Hybrid (2/3) vs. fizic la birou 5/5

După cum se observă modul de lucru hybrid este favorizat, acesta fiind votat în proporție de 90%. Argumentele voturilor angajațiilor ar fi tocmai cele prezentate mai sus, respectiv reducere stresului cauzat în principal de orele petrecute în mijloacele de transport, ore care ar putea fi fructificate prin orice altă activitate pe care angajații ar prefera-o, activitate ce ar putea atrage după sine doar o stare de bine a acestora. Compania ar trebui să realizeze faptul că atât timp cât angajații sunt fericiți în ceea ce privește mediul de lucru, productivitatea crește.

Ca o **concluzie** a acestei analize considerăm că mediul de lucru hybrid este un instrument valoros în ceea ce privește gestionarea stării de bine a angajațiilor, este de asemenea un beneficiu pe care compania poate să îl ofere în detrimentul altor companii ce nu au posibilitatea de a acorda angajațiilor acest beneficiu. Acest aspect atrage de asemenea după sine posibilitatea unei game mai largi de aplicații la job-urile deschise ale companiei.

III. Concluzii

Scopul aceste lucrări a fost de a analiza atât din perspectiva angajatorului cât și din perspectiva angajațiilor posibilitatea de a implementa un mod de lucru hybrid în viitor. Acest lucru s-a realizat printr-o analiză a costurilor operaționale analizate înainte de pandemia SARS-CoV-2 și pe perioada pandemiei SARS-CoV-2 cât și printr-un studiu de caz privind opțiunea angajatului în ceea ce privește modul de lucru hybrid sau fizic la birou 5/5.

După cum putem observa reducerea costurilor operaționale are avea un impact pozitiv, ele reducându-se cu 96% anual per costuri operaționale de călătorii și divertisment ale personalului iar în ceea ce privește previzionarea costurilor de

chirie și facilități ale personalului acestea ar fi reduse cu 50% anual. Impactul aproximativ anual ar fi de 700.000 USD, respectiv aproximativ 500.000 USD din costurile de călătorie și 200.000 USD din costurile de chirie.

Pe de altă parte, în ceea ce privește studiul de caz privind opțiunea angajatului de a lucra hybrid sau fizic la birou 5/5 considerăm că mediul sănătos pentru angajat este cel hybrid, avantajele fiind mai numeroase printre care cel mai important fiind fructificarea timpului pierdut in trafic.

Referințe bibliografice

- Contabilitate managerială, editura BPP Learning Media, pagina 331, cap. 15 Buget (Management Accounting, BPP Learning Media, page 331, chapter 15 Budgeting);
- <https://opentuition.com/acca/ma/acca-management-accounting-ma-notes/> - link accesat la data de 28.03.2022, ora 1:25 AM.

IMPACTUL PANDEMIEI ASUPRA SERVICIILOR DE CONSULTANȚĂ FINANCIARĂ ȘI ASUPRA PERFORMANȚEI FIRMEI

Nicoleta-Alina TUDORACHE*

Abstract

Răspândirea virusului SARS-COV-2 și măsurile restrictive au avut repercursiuni nefavorabile atât asupra activității firmelor de consultanță, cât și asupra clienților fie că este vorba de persoane juridice, fie de persoane fizice. Statul a avut un aport foarte important în creșterea cererii acestei categorii de clienți prin acordarea unor facilități pentru finanțările/creditele acordate de instituțiile de credit din instituțiile financiare nebankare prin suspendarea obligațiilor de plată între 1 și 9 luni, dar nu mai târziu de data de 31.12.2020.

În anul 2020, companiile au optat pentru finanțările de tip leasing și credite bancare în vederea achiziționării de bunuri mobile, neexistând lichidități alocate pentru astfel de bunuri sau nedorindu-se să se blocheze o anumită sumă de bani pentru bunul respectiv. Prin analiza acestor elemente, se va determina procentul de servicii ce trebuie majorat pentru creșterea profitului.

Scopul acestui articol este acela de a oferi o analiză practică asupra impactului pandemiei SARS-COV-2 asupra serviciilor de consultanță și a performanței întreprinderii. De asemenea, ne propunem și o analiză prin comparație, a costurilor din planșa serviciilor perioadei 2019-2020, cât și o analiză a profitului obținut în același interval. Metoda de cercetare va fi reprezentată de metoda studiului de caz și a analizei bazei de date a întreprinderii. Interpretarea rezultatelor obținute prin prisma cauzelor care le-au generat vor conduce la găsirea unei variante optime pentru creșterea rentabilității serviciilor oferite.

Cuvinte cheie: *pandemie, performanță, clienți, servicii consultanță, indicatori economico-financiari.*

I. Introducere

Prezenta lucrare își propune să aducă în discuție una dintre evoluțiile contextuale care au influențat negativ activitatea și performanța societăților de

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Contabilitatea și auditul entităților economice, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (e-mail: nicoletam39334@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coord. Lect.univ.dr.Dumitru Andreea Paula (e-mail: pauladumitru@univnt.ro).

consultanță în anul 2020. În acest scop, se urmărește o analiză comparativă a serviciilor prestate și a profitului obținut în perioada 2019-2020, înainte și în timpul pandemiei Covid-19.

Analiza dinamicii de pe parcursul anilor 2019 și 2020 are o importanță deosebită deoarece pandemia Covid-19, apărută la începutul anului 2020, a avut un impact major asupra tuturor microîntreprinderilor și întreprinderilor mici și mijlocii.

Pe lângă analiza impactului pandemiei asupra activității societăților de consultanță, în prezenta lucrare ne propunem să analizăm și impactul avut asupra performanței întreprinderii. De-a lungul timpului, ritmul de dezvoltare al economiilor din întreaga lume a determinat agenții economici să găsească soluții pentru gestionarea eficientă a activității întreprinderii și maximizarea profitului. Pentru acest lucru, managerii trebuie să se informeze permanent și să se adapteze la noile metode de management, pentru a putea parcurge, împreună cu întreprinderea, drumul către performanță.

Pentru determinarea performanței financiare se va realiza tabloul soldurilor intermediare de gestiune, analiza indicatorilor economico-financiari și a ratelor de rentabilitate. Aceștia ajută la cunoașterea rezultatelor activității firmei, prin intermediul acestora se pot determina cauzele și efectele factorilor care au o influență negativă asupra rezultatelor obținute, prin scăderea performanței și rentabilității întreprinderii.

Modalitatea prin care lucrarea își va atinge obiectivele se realizează prin analiza și stabilirea unei strategii de dezvoltare și redresare a activității firmei, cu scopul de a depăși criza provocată de pandemia Covid-19.

II. Stadiul cunoașterii

Pentru măsurarea performanței firmei într-o manieră cât mai dinamică, în domeniul contabilității s-au dezvoltat două curente ce vizează operațiile cu privire la rezultat: "current operating concept" și "all inclusive concept".

În opinia prof. Ștefănescu A. – "Abordarea aceasta duală a rezultatului își propune să le ofere utilizatorilor un răspuns la două categorii de necesități: aceea de a măsura performanța activităților (current operating concept) și de a măsura îmbogățirea (all inclusive concept)" (Ștefănescu A., 2005, p.86).

Conform "current operating concept" în contul de profit și pierdere se includ numai consecințele tranzacțiilor normale, de exploatare, ce vizează exercițiul curent, iar cele care nu au legătură cu exploatarea, sunt reportate în cadrul rezervelor. Astfel, doar tranzacțiile din activitatea de exploatare permit previzionarea performanțelor viitoare ale unei companii. Adepții conceptului elimină din contul de profit și pierdere elementele ne semnificative pentru reflectarea performanței în bilanț.

Pe de altă parte, ”all inclusive concept” presupune includerea în contul de profit și pierdere a elementelor care implică creșterea/diminuarea capitalurilor proprii pe parcursul exercițiului financiar, cu excepția distribuirilor de dividende sau micșorărilor de capital prin distribuirea către acționari, respectiv a aporturilor aduse de acționari.

În timp, performanța societății s-a dovedit a fi un subiect controversat și complex, fiind privit și analizat atât din punct de vedere contabil, cât și din punct de vedere fiscal. Prin determinarea performanței unei societăți, se pot determina posibilitățile acesteia de a produce fluxuri de trezorerie prin folosirea resurselor disponibile, dar și capacitatea de a utiliza într-un mod eficient noile resurse.

În ceea ce privește activitatea întreprinderilor de consultanță în perioada pandemiei Covid-19, Statul a avut un aport foarte important în creșterea cererii din partea clienților prin Ordonanța de Guvern Nr. 37/2020 privind acordarea unor facilități pentru finanțările/creditele acordate de instituțiile de credit din instituțiile financiare nebancare prin suspendarea obligațiilor de plată între 1 și 9 luni, dar nu mai târziu de data de 31.12.2020 (O.U.G. nr. 37/2020 privind acordarea unor facilități pentru creditele acordate de instituții de credit și instituții financiare nebancare anumitor categorii de debitori, publicată în Monitorul Oficial nr. 261/30.03.2020, cu modificările ulterioare). Această ordonanță a venit în sprijinul debitorilor care s-au aflat în situații financiare critice provocate de pandemia Covid-19, fapt ce a oferit o oarecare siguranță financiară a clienților care au solicitat în continuare serviciile firmelor de consultanță.

III. Metode de cercetare

Pentru realizarea prezentei lucrări, se vor utiliza două metode de cercetare: studiul de caz pentru determinarea performanței entității și analiza bazelor de date puse la dispoziție de către societatea analizată, pentru a studia impactul pe care pandemia Covid-19 a avut-o asupra fluxului de clienți și a veniturilor obținute în urma prestării serviciilor.

Pentru studiul de caz se va realiza analiza economico-financiară privind performanța societății prin analiza mai multor indicatori semnificativi:

- pentru a determina poziția financiară a întreprinderii au fost analizate rezultatele din bilanț în vederea obținerii unei comparații între cifra de afaceri și profitul net, evoluțiile profitului brut și net și determinarea marjei nete a profitului.
- pentru a analiza performanța s-a realizat tabloul soldurilor intermediare de gestiune prin intermediul contului de profit și pierdere. Soldurile intermediare sunt prezentate sub formă de tablouri succesive: marja comercială, producția exercițiului, valoarea adăugată, excedentul/deficitul brut din exploatare, rezultatul din exploatare, rezultatul curent, rezultatul extraordinar, rezultatul brut al exercițiului și rezultatul net al exercițiului.

- pentru a obține informații suplimentare legate de profit și calitatea activității desfășurate de întreprindere se va analiza pragul de rentabilitate și intervalul de siguranță împreună cu ratele de rentabilitate, care sunt influențate de toți indicatorii analizați anterior în lucrare.

IV. Analiza impactului pandemiei asupra activității de consultanță și asupra performanței la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L

4.1. Analiza tarifelor și a planșei de clienți din perioada 2017-2020

Pentru a determina impactul pandemiei Covid-19 asupra activității întreprinderii, vom analiza în prima fază structura pe categorii de produse pe care societatea de consultanță le ofera.

Planșa produselor și tarifelor practicate de societatea de consultanță sunt evidențiate în Tabelul Nr. 1.

Tabelul Nr. 1 – Planșa tarifelor practicate în perioada 2017-2020

Tip servicii	Tarife în perioada 2017-2020
Credite nevoi personale	1% din suma finanțată
Credite pentru locuință	2% din suma finanțată
Leasing persoană juridică	3% din suma finanțată
Leasing persoană fizică	5% din suma finanțată
Credite persoană juridică	2.5% din suma finanțată

Sursa: Prelucrare autor a bazelor de date ale S.C.Leasecredit Consulting S.R.L

Urmând datele din tabelul anterior, constatăm că tarifele pentru serviciile de consultanță nu au fost modificate în perioada pandemiei, practicându-se aceleași tarife încă din anul 2017.

Tabelul Nr. 2 – Planșa fluxului de clienți în perioada 2017-2020

Tip servicii	2017		2018		2019		2020	
	Nr. clienți	Procent	Nr. clienți	Procent	Nr. clienți	Procent	Nr. clienți	Procent
Credite nevoi personale	34	17,71%	35	18,52%	36	19,67%	10	8%
Credite pentru locuință	62	32,29%	59	31,22%	58	31,69%	43	34,4%

Leasing persoană juridică	73	38,02%	77	40,74%	74	40,44%	65	52%
Leasing persoană fizică	13	6,77%	10	5,29%	9	4,92%	5	4%
Credite persoană juridică	10	5,21%	8	4,23%	6	3,28%	2	1,6%
TOTAL	192	100%	189	100%	183	100%	125	100%

Sursa: Prelucrare autor a bazelor de date ale S.C.Leasecredit Consulting S.R.L

Răspândirea virusului SARS-COV-2 și măsurile restrictive au avut repercursiuni nefavorabile asupra activității firmei de consultanță, cât și asupra clienților fie ca este vorba de persoane juridice, fie persoane fizice.

Comparativ cu ceilalți ani, în 2020 a fost accesat un procent mai mare de leasing-uri persoană juridică comparativ cu cei trei ani precedenți. Acest tip de produs a fost solicitat în special de companiile din domeniul curieratului, alimentației publice, curățeniei și produselor de curățenie.

Totodată, se observă și o ușoară creștere a solicitărilor pentru credite de locuință, în 2020 a fost realizat un procent de 34,4%, comparativ cu 2019 - 31,69%, 2018 - 31,22% și 2017-32,29%.

În anul 2020 s-a evidențiat tendința companiilor de a opta pentru finanțările de tip leasing și credite bancare în vederea achiziționării de bunuri mobile, neexistând lichidități alocate pentru astfel de bunuri sau nedorindu-se să se blocheze o anumită sumă de bani pentru bunul respectiv.

4.2. Analiza performanței întreprinderii prin soldurile intermediare de gestiune

Contul de profit și pierdere poate fi analizat din perspectiva solurilor intermediare de gestiune, fiind un instrument de management financiar ce ajută la verificarea în orice moment a soldurilor veniturilor și cheltuielilor.

Cei doi indicatori ce reprezintă soldurile intermediare de gestiune sunt volumul și rentabilitatea întreprinderii. Acești indicatori sunt determinați pe baza contului de profit și pierdere, ce evidențiază și înregistrează intrările și ieșirile din firmă, prin sintetizarea veniturilor și cheltuielilor realizate în exercițiul curent (Dumitrașcu R., Dumitrașcu V., 2016, pp 98-104).

Utilitatea cunoașterii acestor elemente este aceea ca o parte dintre ele sunt folosite în anumite documente financiare, de analiză și de previziune, prin evidențierea fluxurilor monetare generate de firmă.

Tabelul Nr. 3 Soldurile intermediare de gestiune la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

		2017	2018	2019	2020
Venituri din vânzarea mărfurilor (reglate cu Reducerile comerciale acordate)	ct. 707 - ct. 709	2.725.859	3.262.450	1.468.959	1.594.357
-Cheltuieli privind mărfurile (reglate cu Reducerile comerciale primite)	ct. 607 – ct. 609	-	-2.963.956	-799.359	-1.376.645
		2.596.622			
= Marja comercială		129.237	298.494	669.600	217.712
Producția vândută	ct.701,702,703,704 ,705,706,708	536.978	492.693	538.812	515.039
± Producția în curs de execuție stocată	ct.711,712	± 0	± 0	± 0	± 0
± Producția imobilizat (corporală si necorporală)	ct.721,722	± 0	± 0	± 0	± 0
=Producția exercițiului		536.978	492.693	538.812	515.039
Marja comercială		129.237	298.494	669.600	217.712
+Producția exercițiului		+536.978	+492.693	+538.812	+515.039
-Consumurile provenite de la terți	ct.601,602,603,604 ,605,606,608, 611,612,613,614,6 15,621,622, 623,624,625,626,6 27,628	-58.411	-35.749	-129.597	-80.518
=Valoarea adăugată		607.804	755.438	1.078.815	652.233
+Subvenții pentru exploatare	ct.7412,7413,7414,	0	0	0	0
+Venituri din subvenții de exploatare aferente cifrei de afaceri nete	7415,7416, 7417,7419 ct.7411	0	0	0	0
-Cheltuieli cu alte impozite, taxe si vărsăminte asimilate, cheltuieli reprezentând transferuri și contribuții datorate în baza unor acte normative speciale	ct.635+6586*	+4.465	+3.562	+3.222	+5.624
-Cheltuieli cu personalul					
	ct.641,642,643,644 ,645	-84.874	-105.825	-77.173	-26.158
Excedent brut de exploatare (insuficiență)		527.395	653.175	1.044.864	631.699

+Venituri din reevaluarea imobilizarilor corporale	ct.755	+0	+0	+0	+0
+Venituri din producția de investiții imobiliare					
+Venituri din dobânzi înregistrate de entitățile radiate din Registrul general și care mai au în derulare contracte de leasing	ct.725	+0	+0	+0	+0
+Alte venituri din exploatare	ct.766*	+0	+0	+0	+0
-Cheltuieli cu protecția mediului înconjurător					
-Cheltuieli cu reevaluarea imobilizarilor corporale	ct.751,758,7815	+4.190	+78.606	+2.741	+107.921
-Cheltuieli privind calamitățile și alte evenimente similare	ct.652	-0	-0	-0	-0
-Alte cheltuieli					
-Ajustări de valoare privind imobilizările corporale și necorporale	ct.655	-0	-0	-0	-0
-Ajustări de valoare privind activele circulante	ct.6587	-0	-0	-0	-0
-Ajustări privind provizioanele					
	ct.651+6581+6582	-30.956	-55.949	-97.060	-84.634
	+6583+6588				
	ct.6811+6813+6817+7813	-21.012	-4.040	-1.738	-590
		-0	-0	-0	-0
	ct.654+6814+754+7814	-0	-0	-0	-0
	ct.6812-7812				
=Rezultatul exploatării (profit sau pierdere)		473.617	671.792	948.807	654.396
+Venituri financiare	ct.76	3.841	2.377	8.946	758
+Venituri din subvenții de exploatare pentru dobânda datorată	ct.7418	+0	+0	+0	+0
-Cheltuieli financiare	ct.66	-5.189	-44.599	-62.026	-60.025
-Ajustări de valoare privind imobilizările financiare și investițiile financiare deținute ca active circulante	ct.686-786	-0	-0	-0	-0

=Rezultat brut al exercițiului (înaintea impozitării)		472.269	629.570	895.727	595.129
-Impozit pe profit	ct.691	-48.149	-0	-0	-0
-Alte impozite ne reprezentate la elementele de mai sus	ct.698	-0	-37.086	-19.571	-20.487
Rezultatul net al exercițiului (profit net sau pierdere)		424.120	592.484	876.156	574.642

Sursa: Situația veniturilor și cheltuielilor în perioada 2017-2020 la S..C Leasecredit Consulting S.R.L.

În urma analizei soldurilor intermediare de gestiune, putem observa că acestea înregistrează doar valori pozitive.

Marja comercială pe parcursul celor patru ani a înregistrat deasemenea valori pozitive, ceea ce înseamnă că veniturile din vânzarea mărfurilor au fost mai mari față de cheltuielile realizate cu acestea.

Valoarea adăugată a fost pozitivă de la un an la altul, cea mai mare valoare a cunoscut-o în anul 2019 la 1.078.815 lei, urmând să scadă în 2020 la 652.233 lei, în contextul pandemiei Covid-19. Cu toate acestea, rezultatul net este unul pozitiv ceea ce înseamnă că societatea a avut resursele necesare de a remunera asociații prin dividende și de a majora patrimoniul societății.

În urma analizei tablourilor soldurilor intermediare de gestiune, putem afirma că societatea desfășoară o activitate rentabilă, rezultatul obținut nefiind absorbit de cheltuielile realizate.

4.3. Analiza indicatorilor economico-financiari

4.3.1. Evoluția profitului brut și net al societății

Tabelul nr. 4 Evoluția profitului brut și net

	2017	2018	2019	2020
Venituri totale	3.270.868	3.836.126	2.019.458	2.218.075
Cheltuieli totale	2.983.064	3.504.270	1.559.553	2.024.774
Profit brut	287.804	331.856	459.905	193.301
Profit net	239.655	294.77	440.334	172.814

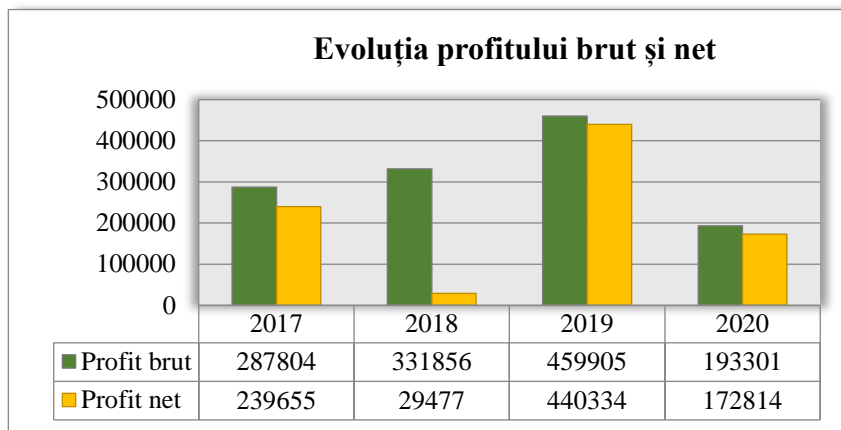
Sursa: Situația veniturilor și cheltuielilor în perioada 2017-2020 la S..C Leasecredit Consulting S.R.L.

În anii 2019 și 2020 societatea a avut venituri mai mici față de cei doi ani precedenți analizați. În anul 2019 societatea a suferit o scădere bruscă a veniturilor cu aproximativ 1.816.668 lei, reprezentând un procent negativ de 47,35%, față de anul 2018.

După cum putem observa din tabelul nr. 4, odată cu scăderea veniturilor din anii 2019 și 2020, se observă și o scădere semnificativă a cheltuielilor firmei.

În ceea ce privește profitul brut și net ale întreprinderii, acestea s-au păstrat pe un trend ascendent în anii 2017, 2018 și 2019, urmând ca în anul 2020 să înregistreze cele mai mici valori din raportările perioadei analizate. Putem afirma că anul 2019 a fost cel mai profitabil an din perioada analizată, raportul dintre veniturile totale și cheltuielile totale aducând un rezultat benefic.

Figura nr. 1 Evoluția profitului brut și net

Sursa: Situația veniturilor și cheltuielilor în perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

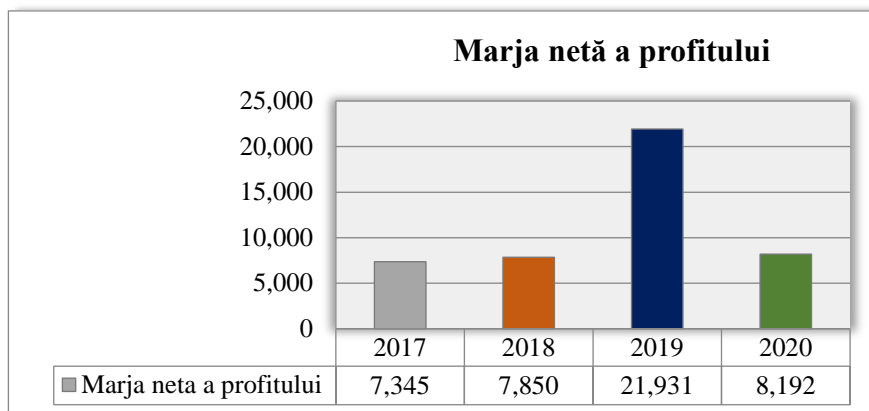
4.3.2. Evoluția marjei nete a profitului

Tabelul nr. 5 Evoluția marjei nete a profitului

	2017	2018	2019	2020
Cifra de afaceri	3.262.837	3.755.143	2.007.771	2.109.396
Profit net	239.655	294.770	440.334	172.814
Marja netă a profitului	7,345	7,850	21,931	8,192

Sursa: Situația contului de profit și pierdere în perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Figura nr. 2 Marja netă a profitului

Sursa: Situația contului de profit și pierdere în perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Nivelul marjei nete a profitului a fost în perioada analizată între 1-16%, care, potrivit specialiștilor, reprezintă o situație stabilă. Mai exact, în anii 2017, 2018 și 2020 societatea a înregistrat următoarele procente: 7,3%, 7,9% și 8,2%.

În anul 2019 societatea a înregistrat o marjă a profitului de trei ori mai mare față de anii precedenți analizați, 21,9%, ceea ce înseamnă că aceasta a depășit pragul de stabilitate, iar activitatea desfășurată a adus beneficii economice peste medie.

4.3.3. Lichiditatea și solvabilitatea

Prin analiza indicatorilor de lichiditate se poate măsura capacitatea întreprinderii de a-și respecta obligațiile de plată pe termen scurt, prin transformarea rapidă a activelor circulante în disponibilități bănești.

Tabelul nr. 6 Lichiditatea

LICHIDITATEA	2017	2018	2019	2020
Active circulante	1.375.816	829.258	1.549.212	1.362.516
Stocuri	12.743	240.500	815.214	590.589
Datorii curente	1118270	439454	657353	721455
Disponibilități	792.902	138.704	22.615	181.095
Rata lichidității generale	1,23	1,89	2,36	1,89
Rata lichidității curente (intermediare)	1,22	1,34	1,12	1,07
Rata lichidității imediate	0,71	0,32	0,03	0,25

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

În ceea ce privește rata lichidității globale, literatura de specialitate apreciază intervalul de referință 1,2-1,8 ca fiind normal pentru existența unei garanții în realizarea obligațiilor de plată, pe când rezultatele sub 1,2 indică incapacitatea întreprinderii de a-și respecta obligațiile pe termen mediu și lung.

În anul 2019, societatea a depășit acest prag de siguranță în respectarea obligațiilor de plată, echilibrând datoriile curente cu activele circulante. În anii 2017, 2018 și 2020 observăm că societatea nu și-a gestionat foarte bine activele circulante, valorile datoriilor curente reprezentând o pondere mare din acestea.

Recomandările pentru redresarea acestei situații ar fi reînnoirea scadenței datoriilor și asigurarea că societatea deține active circulante care pot devansa exigibilitatea obligațiilor de plată.

Rata lichidității curente (intermediare) demonstrează că societatea a reușit să mențină un echilibru în ceea ce privește raportul dintre active circulante, stocuri și datorii.

Calculul lichidității imediate ne arată capacitatea firmei de a-și achita datoriile curente prin intermediul disponibilităților bănești, din care tragem următoarele concluzii:

- în anul 2019 valoarea ratei lichidității imediate s-a aflat sub intervalul de referință 0,2–0,6, societatea având datorii curente cu mult mai mari față de disponibilitățile bănești, firma aflându-se în incapacitatea de a-și achita datoriile imediate;
- în anii 2017, 2018 și 2020 observăm o creștere a datoriilor curente invers proporțională cu disponibilitățile bănești.

Tabelul nr. 7 Solvabilitatea

SOLVABILITATEA	2017	2018	2019	2020
Active totale	1450662	992434	1919412	1565918
Datorii totale	1224526	471534	958744	817751
Capital propriu	239197	526961	967501	768662
Împrumuturi pe termen mediu și lung	106256	32080	301391	96296
Rata solvabilității globale	1.18	2.10	2.00	1.91
Rata solvabilității patrimoniale	0,69	0,94	0,76	0,89

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Rata solvabilității globale ne arată dacă societatea are capacitatea de a-și lichida datoriile totale (datoriile pe termen scurt, mediu și lung) prin activele totale deținute. Ținând cont de rezultatele obținute, putem trage concluzia că societatea s-a aflat pe întreaga perioadă analizată în capacitatea de a-și achita datoriile pe termen scurt, mediu și lung prin intermediul activelor totale deținute de firmă, cu mențiunea că în anul 2017 au existat valori destul de apropiate între active totale și datorii

totale, existând riscul ca societatea să întâmpine dificultăți în plata datoriilor totale. În perioada analizată observăm un echilibru financiar prin valorile normale ale ratei solvabilității patrimoniale, ceea ce înseamnă că firma analizată are capacitatea să achite împrumuturile pe termen lung din valoarea capitalului propriu.

4.3.4. Pragul de rentabilitate și intervalul de siguranță

Pragul de rentabilitate se referă la volumul critic al vânzărilor la care veniturile realizate sunt în echilibru cu cheltuielile efectuate, diferența dintre acestea fiind egală cu 0.

Tabelul nr. 8 Pragul de rentabilitate și intervalul de siguranță

	2017	2018	2019	2020
Cheltuieli fixe	216201	223392	161044	59120
Cheltuieli variabile	2766863	3280878	1398509	1965654
Total cheltuieli	2983064	3504270	1559553	2024774
Cifra de afaceri	3262837	3755143	2007771	2109396
Cifra de afaceri minimă (Q)	2983064	3504270	1559553	2024774

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Din tabelul anterior, observăm că cifra de afaceri minimă pentru acoperirea tuturor cheltuielilor fixe și variabile și înregistrarea unui profit a fost cu mult depășită pe parcursul celor patru ani analizați.

În anul pandemiei, 2020, societatea a obținut o cifră de afaceri mai mare față de anul anterior, depășind astfel și cifra de afaceri minimă, fapt ce demonstrează că aceasta a avut capacitatea de a se adapta rapid la noile variații ale mediului economic.

4.4. Analiza ratelor de rentabilitate

4.4.1. Rentabilitatea economică a activului

Tabelul nr. 9 Rentabilitatea economică a activului

	2017	2018	2019	2020
Profit brut	287.804	331.856	459.905	193.301
Active totale	1.450.662	992.434	1.919.412	1.565.918
Rata rentabilității economice a activului	19,839	33,438	23,960	12,344

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Rata rentabilității economice a activului calculată în funcție de profitul brut și activul total al firmei, a avut o evoluție crescătoare în anii 2017 și 2018, de la 19,84% la 33,44%. Această creștere s-a datorat în primul rând creșterii profitului brut cu 13,27% în 2018, iar activele totale au scăzut în 2018 cu 31.5% față de anul anterior.

În ceea ce privește ultimii doi ani analizați, putem observa că în anul 2019 s-a înregistrat o scădere a profitului brut de la 33,44% la 23,96%, o scădere de 9.5% față de anul anterior. Acest lucru se datorează creșterii valorilor activelor totale ale întreprinderii. În anul 2020 observăm același trend descendent al valorii rentabilității economice a activului, înregistrându-se o scădere de aproximativ 12%, din cauza diminuării profitului brut cu 57% față de anul precedent.

O altă relație pentru calculul rentabilității economice a activului este în funcție de profitul din exploatare și activul total.

4.4.2. Evoluția rentabilității economice a activului

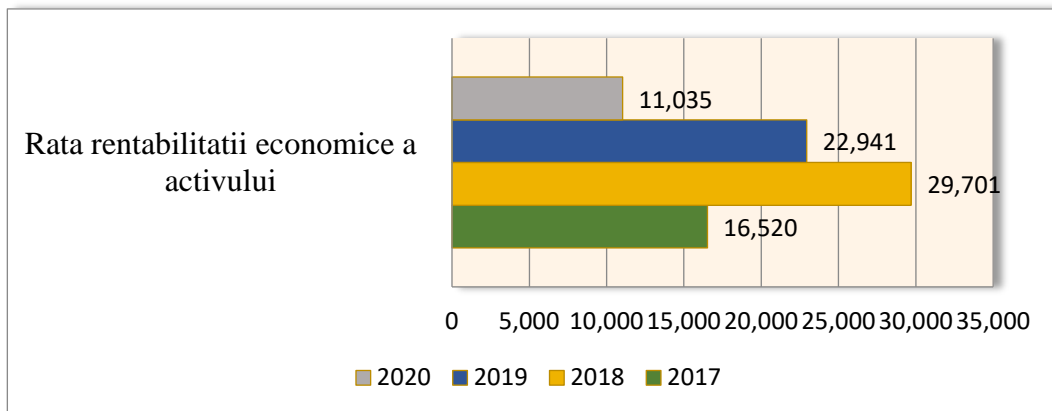
Tabelul nr. 10 Evoluția rentabilității economice a activului

	2017	2018	2019	2020
Profit din exploatare	239.655	294.770	440.334	172.814
Active totale	1.450.662	992.434	1.919.412	1.565.918
Rata rentabilității economice a activului	16,520	29,701	22,941	11,035

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Profitul din exploatare a crescut de la 239.655 lei în 2017 la 294.770 lei în 2018, respectiv 440.334 lei în 2019, adică o creștere cu peste 22% în 2018 față de 2017 și cu 45,6% în 2019 față de 2017. Totodată, în anul 2020 a rezultat o scădere considerabilă a indicatorului, comparativ cu anii anteriori, o scădere de 18.07% față de anul 2018 și 12% față de anul 2019. Această scădere bruscă a survenit în urma valorii scăzute a profitului din exploatare de 172.814 lei, de la 440.334 lei în 2019.

Figura nr. 3 Rata rentabilității economice a activului

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Aprofundarea analizei ratei rentabilității economice se face prin metoda Du Pont, adică descompunerea ratei rentabilității economice în două rate: rata de rotație a activelor totale și rata rentabilității vânzărilor.

4.4.2. Rata rentabilității economice după metoda Du Pont

Tabel nr. 11 Rentabilitatea economică după metoda Du Pont

	2017	2018	2019	2020
Cifra de afaceri	3.262.837	3.755.143	2.007.771	2.109.396
Active totale	1.450.662	992.434	1.919.412	1.565.918
Profitul exploataării	239.655	294.770	440.334	172.814
Cifra de afaceri/Active totale	2,249	3,783	1,046	1,347
Profitul exploataării/Cifra de afaceri	0,073	0,078	0,219	0,081
Rentabilitatea economică	16,417	29,507	22,907	10,910

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

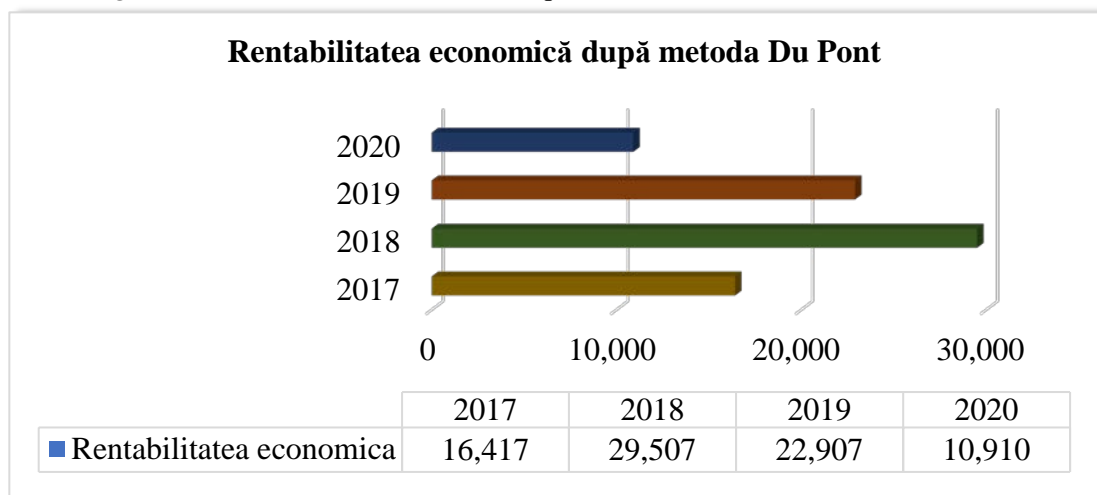
Descompunerea rentabilității economice urmărește găsirea celor mai bune metode de creștere a rentabilității, în cazul nostru, fie prin creșterea rotației activelor, fie prin creșterea rentabilității vânzărilor.

După cum se observă în situația prezentată, rotația activelor a suferit fluctuații în perioada analizată de la 2,25 în 2017, la 3,78 în 2018, 1,05 în 2019 respectiv 1,35 în 2020, adică o creștere cu cca. 40%. Rentabilitatea vânzărilor a avut același parcurs instabil, de la 0,073-0,078 în 2017-2018 la 0,219 în 2019 și 0,081 în 2020.

Analizând datele, reiese că firma are două variante de creștere a rentabilității economice, însă, trebuie reținut că între cele două variante există o relație inversă, prin aceea că dacă se dorește creșterea vitezei de rotație a activelor va scădea marja de profit a exploataării, trebuind să fie scăzute prețurile de vânzare, iar dacă se dorește creșterea rentabilității vânzării prin creșterea prețurilor de vânzare, va scădea viteza de rotație a activelor prin scăderea volumului vânzării.

Rata rentabilității economice prin metoda Du Pont a avut niveluri cuprinse între 16,42% în 2017, 29,5% în 2018, 22,91% în 2019 și 10,91% în 2020.

Figura nr. 4 Rentabilitatea economică după metoda Du Pont

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Calculul rentabilității economice după metoda Du Pont se exprimă cu ajutorul rotației capitalurilor ce reprezintă un factor calitativ și prin intermediul marjei, factorul cantitativ.

4.4.3. Evoluția ratei rentabilității financiare

Tabel nr. 12 Evoluția ratei rentabilității financiare

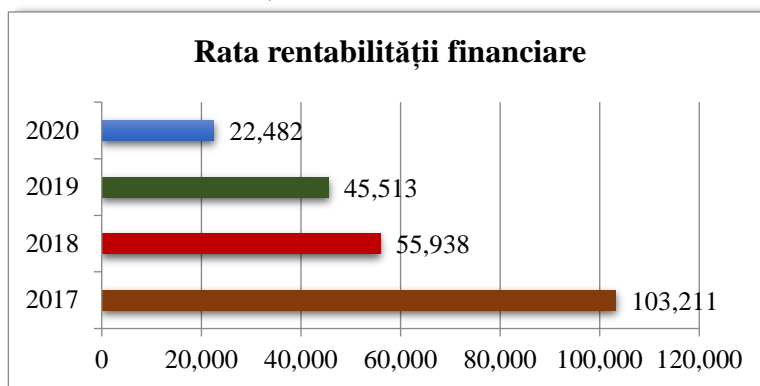
	2017	2018	2019	2020
Profit net	239.655	294.770	440.334	172.814
Capital propriu	232.197	526.961	967.501	768.662
Rata rentabilității financiare	103,211	55,938	45,513	22,482

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

În anii 2017 și 2018 capitalurile proprii au avut aproximativ același nivel - 239.655 lei și 294.770 lei, majorându-se în 2019 la 440.334 lei și în 2020 înregistrând cea mai mică valoare din perioada analizată de 172.814 lei. Această scădere a capitalurilor proprii, corelată cu creșterea semnificativă a profitului net în 2017 și 2018, a făcut ca rata rentabilității financiare să fie de 1,79% în 2014 și 1,99% în 2015 pentru ca în 2017 să ajungă la 4,09% și la 5,49% în 2018.

Majorarea capitalului propriu din intervalul 2017-2019, corelată cu creșterea semnificativă a profitului net a făcut ca rata rentabilității financiare să ajungă de la 103% la 45.51%, iar în 2020 la 22,48%, din cauza valorii scăzute a profitului net și a valorii mari a capitalului propriu.

Figura nr. 5 Rata rentabilității financiare

Sursa: Situația bilanțurilor contabile anuale din perioada 2017-2020 la S.C. Leasecredit Consulting S.R.L.

Din relațiile de calcul ale ratelor de rentabilitate se desprind o serie de factori de creștere a rentabilității, în general (Dragota V., Obreja Brasoveau L., Dragota I.M., 2012, pp. 196-197):

- politică realistă de îndatorare;
- Fluxuri interne modernizate;
- gestionare mai eficientă a lichidităților;
- Ciclul de producție automatizat;
- Noi tehnologii de fabricație;
- Negociere mai atentă cu furnizorii;
- Micșorarea consturilor specifice;
- Ritmicitatea aprovizionărilor.

V. Rezultate și comentarii

- ✚ Analiza planșei de clienți din perioada 2017-2020 a ajutat determinarea impactului pe care pandemia Covid-19 a avut-o asupra

fluxului de clienți în anul 2020, înregistrându-se o scădere cu aproximativ 32% față de anul precedent. De menționat este faptul că tariful serviciilor oferite nu a suferit modificări în ultimii 4 ani, ceea ce poate însemna că societatea nu și-a adaptat tarifele în funcție de evoluțiile contextuale ale mediului economic.

- ✚ Soldurile intermediare de gestiune reprezintă un instrument de management care ajută la verificarea în orice moment a veniturilor și cheltuielilor. În urma realizării soldurilor intermediare de gestiune, s-a observat că societatea a înregistrat valori pozitive pe întreaga perioadă analizată demonstrând astfel că desfășoară o activitate rentabilă, rezultatele obținute nefiind absorbite de cheltuielile efectuate.
- ✚ Din perspectiva analizei profitului brut și net al entității, în anul pandemiei s-a înregistrat o scădere bruscă a veniturilor, însă, cu toate acestea, cheltuielile au scăzut direct proporțional.
- ✚ Prin analiza marjei nete a profitului, s-a constatat că societatea s-a aflat într-o situație stabilă pe întreaga perioadă analizată, rezultatele fiind cuprinse în intervalul de siguranță, 1-16%.
- ✚ Indicatorul ratei de lichiditate generală a arătat că în anii 2017, 2018 și 2020, societatea nu a gestionat foarte bine activele circulante, valoarea datoriilor reprezentând o pondere destul de mare din acestea.
- ✚ În perioada analizată observăm un echilibru financiar prin valorile normale ale ratei solvabilității patrimoniale, ceea ce înseamnă că firma analizată are capacitatea să achite împrumuturile pe termen lung din valoarea capitalului propriu.
- ✚ Pragul de rentabilitate: cu toate ca anul 2020 a fost anul în care a izbucnit pandemia Covid-19, societatea a obținut o cifră de afaceri mai mare față de anul anterior, depășind astfel și cifra de afaceri minimă, fapt ce demonstrează ca aceasta a avut capacitatea de a se adapta rapid la noile variații ale mediului economic.

Analiza ratelor de rentabilitate pentru perioada 2017-2020 arată următoarele:

- ✚ Rata rentabilității economice a activului calculată în funcție de profitul brut și activul total al firmei a avut o evoluție crescătoare în anii 2017 și 2018, de la 19,84% la 33,44%. Această creștere s-a datorat în primul rând creșterii profitului brut cu 13,27% în 2018, iar activele totale au scăzut în 2018 cu 31.5% față anul anterior.

În ceea ce privește ultimii doi ani analizați, putem observa ca în anul 2019 s-a înregistrat o scădere a profitului brut de la 33,44% la 23,96%, reprezentând un procent de 9.5% față de anul anterior. Acest lucru se datorează creșterii valorilor activelor totale ale întreprinderii. În anul 2020 observăm același trend descendent al valorii rentabilității economice a activului, înregistrându-se o scădere de

aproximativ 12%, din cauza diminuării profitului brut cu 57% față de anul precedent.

Dacă ar fi să facem referire la impactul crizei Covid-19 apărută la începutul anului 2020, rentabilitatea activului a scăzut cu 51,51% în comparație cu anul precedent. Motivul principal pentru această modificare este reprezentat de diminuarea profitului cu aproximativ 53% față de media anilor anteriori.

- ✚ Descompunerea rentabilității economice urmărește găsirea celor mai bune metode de creștere a rentabilității, în cazul de față, fie prin creșterea rotației activelor, fie prin creșterea rentabilității vânzărilor.

După cum se observă în situația prezentată, rotația activelor a suferit fluctuații în perioada analizată de la 2,25 în 2017, la 3,78 în 2018, 1,05 în 2019 respectiv 1,35 în 2020, adică o creștere cu cca. 40%.

VI. Concluzii și propuneri

Managementul aplicat în cadrul întreprinderii este principalul responsabil pentru nivelul de performanță, împreună cu anumiți factori externi specifici mediului în care firma își desfășoară activitatea, în cazul de față, pandemia Covid-19. Întrucât performanța unei întreprinderi se caracterizează prin eficiență și eficacitate, se recomandă în primul rand preocuparea pentru desfășurarea unui management performant, cu scopul obținerii unor rezultate financiare cât mai bune.

Soldurile intermediare de gestiune ne-au oferit informații referitoare la profitabilitatea firmei pe diverse ramuri ce pot fi determinate în funcție de activitate (exploatare, financiară) și de monetaritate, capacitatea veniturilor de a se manifesta ca niste fluxuri monetare de cash.

În baza analizei soldurilor intermediare din contul de profit și pierdere și a indicatorilor de performanță financiară, conducătorii întreprinderilor au capacitatea de a lua decizii în vederea creșterii rentabilității și o mai bună desfășurare a activității firmei. Analiza rentabilității constituie un demers economic complex și important pentru a măsura eficacitatea întreprinderii. În urma analizei, am înțeles că prin folosirea rațională a factorilor de producție și a resurselor, societatea Leasecredit Consulting S.R.L. are capacitatea de a genera profit ce poate depăși pragul de rentabilitate.

Pentru ca societatea să dezvolte o activitate cât mai eficientă și pentru a face față concurenței existente pe piață și a obține venituri suplimentare, recomand majorarea costurilor produselor și serviciilor prin adaptarea la piața actuală și dezvoltarea strategiei de marketing, întrucât întreprinderea nu este foarte vizibilă publicului.

În ceea ce privește lichiditatea firmei, recomandările pentru redresarea acestei situații ar fi reînnoirea scadenței datoriilor și asigurarea că societatea deține active circulante care pot devansa exigibilitatea obligațiilor de plată.

Analizând datele, reiese că firma are două variante de creștere și dezvoltare a performanței, însă, în oricare din cele două variante există o relație inversă, prin aceea că, dacă se dorește creșterea vitezei de rotație a activelor va scădea marja de profit a exploataării, fiind necesară scăderea prețurilor de vânzare, iar dacă se dorește creșterea rentabilității vânzărilor prin creșterea prețurilor de vânzare, se va reduce viteza de rotație a activelor prin scăderea volumului vânzărilor.

Totodată, pentru o bună funcționare a activității firmei, trebuie avut în vedere existența unui management de calitate care să se preocupe de realizarea unor excedente anuale în vederea constituirii de rezerve, astfel încât să se poate acoperi nevoile întreprinderii în cazul unor situații neprevăzute, cum a fost cazul pandemiei izbucnite în anul 2020. Acest lucru poate fi realizat prin analizarea cheltuielilor realizate și modificarea dimensiunii acestora.

Referințe bibliografice

- Dragota V., Obreja Brașoveanu L., Dragota I.M., 2012, “Management financiar: vol. 1: Diagnosticul financiar al companiei” , București, Editura Economică;
- Dumitrașcu R., Dumitrașcu V., 2016, “Economia și gestiunea întreprinderii. Repere conceptuale și aplicații”, București, Editura Universitară;
- Stefanescu A., 2005, “Performanța financiară a întreprinderii între realitate și creativitate”, București, Editura Economică;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2020 privind acordarea unor facilități pentru creditele acordate de instituții de credit și instituții financiare nebancare anumitor categorii de debitori, publicată în Monitorul Oficial nr. 261/30.03.2020, cu modificările ulterioare.

CONTROLUL FINANCIAR ȘI ORGANELE AUTORIZATE ÎN CONTROLUL FINANTELOR

Teodora LEPUR*

Abstract

Administrația publică reprezintă un ansamblu de autorități, instituții, entități publice care, sub impulsul puterii politice, are menirea să asigure diversele intervenții ale statului modern și ale colectivităților locale în viața particularilor, prin puterea centrală, extensiile teritoriale ale acesteia sau autoritățile publice locale.

Competența acestor instituții este de natură materială și teritorială. Competența teritorială presupune stabilirea autorității publice care se califică ca fiind competentă să gestioneze problemele și structurile din aria sa. Activitățile de control pot fi descrise și ca funcții ale managementului, instrumente ale managementului, mijloace de înțelegere a realității și de corectare a erorilor. Controlul este cel care asigură profituri sporite, condiții libere și corecte de concurență, în conformitate cu criteriile de eficiență și rentabilitate, în concordanță cu capacitatea normală a unității de producție, și chiar la maxim de funcționare.

Cuvinte cheie: *finanțe, control, instituții, stat.*

I. Introducere

Managementul public reprezintă ansamblul proceselor și relațiilor de management, bine determinate, existente între componente ale sistemului administrativ, prin care, în regim de putere publică, se aduc la îndeplinire legile și/sau se planifică, organizează, coordonează, gestionează și controlează activitățile implicate în realizarea serviciilor care satisfac interesul public. În România instituțiile abilitate să efectueze control sunt:

Corpul de control al guvernului – este instituția publică subordonată Autorității Naționale de Control. Principalele activități pe care le exercită sunt:

- controlarea modului de administrare a stocurilor rezerve de stat și a resurselor financiare;
- controlarea modului de realizare a investițiilor finanțate de la bugetul de stat și modul de administrare a patrimoniului instituțiilor publice;

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: teodoral45558@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Nicoleta Panait (npanait@univnt.ro).

- controlarea modului de utilizare a creditelor guvernamentale;
- controlarea modului de alocare a alocațiilor și subvențiilor bugetare;

Corpul de Control este implicat și în acțiuni specifice în lupta anti-fraudă, monitorizează implementarea Programului Național de prevenire a corupției. De asemenea, este instituția care comunică cu Oficiul European de Lupta Antifraudă.

Garda financiară - este instituția aflată în subordinea Agenției Naționale de Administrare Fiscală cu atribuții în combaterea actelor și faptelor de evaziune și fraudă fiscală.

Aceasta efectuează controale cu privire la: respectarea actelor normative; respectarea normelor de comerț; modul în care sunt produse, depozitate și valorificate bunurile.

Actele încheiate de Grada Financiară se numesc acte de control și prin acestea se constată contravențiile săvârșite și se aplică sancțiuni. În cazul acțiunilor de control, pot exista „Procese-verbale de constatare și sancționare a contravențiilor“, „Foi devărsământ – chitanțe“, imprimare cu regim special, precum și sigilii consumabile.

Autoritatea Națională A Vămilelor – este organul de specialitate al administrației publice centrale cu atribuții în controlul operațiunilor vamale, (prezentarea mărfurilor, a mijloacelor de transport etc. până la obținerea liberului de vamă)

Persoanele fizice care călătoresc în afara granițelor, precum și cele care intră în țară au obligația să declare bunurile introduce sau scoase din țară și să le prezinte spre control.

Această instituție reprezintă un factor important în stoparea traficului ilicit de mărfuri și bunuri și a altor fapte ilicite, săvârșite de persoane care călătoresc în afara granițelor sau care intră în țară.

Agencia Națională de Administrare Fiscală – este organul de specialitate al administrației publice centrale cu atribuții în control fiscal și investigație fiscală, fiind structurată în: Direcția de Control Financiar; Direcția de Control Fiscal; Direcția de investigații fiscale;

Obiectivele urmărite de Agenția Națională de Administrare Fiscală sunt: stabilirea legalității și conformității declarațiilor fiscale; asigură, potrivit legii, tipărirea formularelor și imprimatelor tipizate utilizate în domeniul său de activitate; controlul realizării obligațiilor de către contribuabili; verificarea modului de respectare a prevederilor legislației fiscal și contabile; colectarea veniturilor bugetului de stat reprezentând impozite taxe și alte venituri ale bugetului de stat;

Curtea de conturi- este unica autoritate publică cu atribuții de control asupra formării, administrării și întrebuințării finanțelor publice.

Este instituție supremă de audit își desfășoară activitatea în mod autonom, în conformitate cu dispozițiile prevăzute în Constituție și în prezenta lege.

Este structurată în: Secția de control financiar; Camerele de conturi județene și a municipiului București; Secretariatul General.

Rolul Curții de Conturi este de a verifica formarea și utilizarea resurselor bugetului de stat, utilizarea și gestionarea fondurilor speciale, utilizarea și gestionarea fondului de tezaur, gestionarea datoriei publice și a situației garanțiilor pentru creditele interne și externe ș.a.

Curtea de Conturi are atribuții și în ceea ce privește bugetele Președenției, Guvernului, Camerei Deputaților și Senatului.

Curtea de Conturi elaborează anual un raport public pe care îl înaintează Parlamentului. Acest raport cuprinde observațiile curții asupra conturilor de execuție ale bugetelor supuse controlului și concluziile din controalele efectuate la regiile autonome sau la societățile cu capital majoritar de stat. Pe baza rezultatelor curtea de conturi poate decide blocarea fondurilor bugetare dacă constată că au fost utilizate ineficient sau nelegal, corectarea bilanțurilor contabile și a conturilor de profit și pierderi dacă s-au constatat nereguli cu privire la acestea.

Ministerul Finanțelor Publice – este organul central de specialitate al administrației publice, cu rol în gestionarea resurselor financiare publice. De asemenea, coordonează și supraveghează activitatea în domeniul loteriilor de stat.

Ministerul Finanțelor Publice participă la tratativele externe precum și la convențiile de evitare a dublei impuneri și de combatere a evaziunii fiscale.

II. Rolul controlului financiar

Controlului financiar constă în verificarea modului de aplicare a reglementărilor legale și de îndeplinire obiectivelor conform condițiilor concurenței loiale iar scopul final al controlului este de a prezenta erorile și deficiențele pentru ca agenții economici să le remedieze sau să le evite.

Rolul controlului financiar este de a se asigura că activitatea economică este realizată corect și eficient și sunt cunoscute și aplicate toate prevederile legii. În cazul unei performanțe scăzute a activității societăților, se va ține cont de recomandările realizate în urma controlului financiar.

Managementul ca proces utilizează toate resursele deținute: spațiu, oameni, produse cu scopul de a atinge performanțe maxime. Ca funcție a managementului, controlul exercitat la nivelul diferitelor structuri din economie presupune verificarea concordanței dintre activitatea financiară realizată și cea declarată.

Pentru ca economia de piață să funcționeze conform legii este necesară existența unui control financiar permanent care să supravegheze bunul mers al activităților economice.

Funcția de control presupune realizarea următoarelor activități:

- efectuarea controlului direct;
- analizarea cauzelor abaterilor și tratarea acestora;

- existența unui sistem informațional care să permită vizualizarea informațiilor privind standardele de performanță.

Scopul controlului este verificarea modului de aplicare și îndeplinire a obiectivelor, prevenirea și înlăturarea aspectelor negative, astfel încât să se asigure o bună desfășurare a economiei de piață.

În evoluția socială sunt necesare activități de control. Conceptul de control provine din latinescul „contra rolus”, care înseamnă verificarea actului original după ce o copie a fost încredințată unei alte persoane în acest scop.

În statul nostru, organizarea actuală a controlului financiar a fost decisa în contextul introducerii structurii finanțelor publice asemănătoare celei consacrate în statele contemporane cu economie liber-capitalistă și regim politic parlamentar direct.

Controlul financiar reprezintă instrumentul potrivit căruia organele competente ale statului gestionează patrimoniul și fondurile publice, în urma unor analize realizate asupra modului în care sunt administrate mijloacele financiare și materiale de către agenții economici, cu scopul de a obține echilibru financiar, de a dezvolta economia și de a eficientiza procesele economico-financiare.

Principalele obiective urmărite de controlul financiar sunt: respectarea normelor, financiare și fiscale; descoperirea și recuperarea pierderilor; creșterea resurselor de finanțare; elaborarea unui buget de venituri și cheltuieli; identificarea și stoparea cauzelor de risipă;

Controlul financiar preventiv – este reglementat cu scopul de a interveni și de a opri actele și acțiunile financiare neconforme, de a aproba cheltuielile, de a asigura organizarea veniturilor și cheltuielilor.

Acest control este asigurat de ministere, organe centrale de stat, primării, regii autonome.

Principalele caracteristici sunt: caracterul patrimonial, caracterul total.

Controlul financiar de gestiune – este un proces prin care se urmărește respectarea dispozițiilor legale regăsite în evidența contabilă.

În România, acest tip de control este reglementat parțial prin Legea nr.30/1991.

Controlul se exercită cel puțin o dată pe an și are ca obiective: utilizarea valorilor materiale, întocmirea și circulația documentelor de evidență primară și evidență contabilă, utilizarea valorilor materiale.

III. Drepturi și obligații ale organelor de control fiscal și ale contribuabililor

Printre obligațiile organelor de control financiar și fiscal identificăm: obligația de a cunoaște și de a aplica corect, cu obiectivitate și profesionalism, atât prevederile legislației contabile-fiscale, cât și normele de aplicare a acestora; obligația de a prezenta contribuabilului supus controlului legitimația de control

și ordinul de serviciu; obligația de a efectua controlul, în așa fel încât, să nu afecteze desfășurarea curentă a activității entității controlate; obligația de a consulta actele de control încheiate de la verificarea anterioară, pentru a stabili care au fost constatările făcute și ce măsuri au fost aplicate și puse în practică; obligația de a informa persoanele controlate, pe tot parcursul desfășurării acțiunii de control, asupra faptelor constatate, clarificându-se astfel și eventualele obiecții ce pot fi ridicate de acestea; obligația de a răspunde pentru constatările rezultate din control, raportat la tematică stabilită pentru verificare și în concordanță cu documentele supuse controlului.

Principalele drepturi ale organelor de control financiar și fiscal sunt următoarele: dreptul de a confrunța datele înscrise în declarațiile contribuabililor cu datele înscrise în alte documente. Pentru stabilirea exactității datelor declarate, se va realiza un control asupra contabilității contribuabililor, respectiv a modului cum au fost înregistrate în evidența contabilă toate operațiunile desfășurate, în vederea stabilirii corecte a materiei impozabile, a obligațiilor fiscale; dreptul de a solicita contribuabililor controlați, verbal sau în scris, toate informațiile și justificările referitoare la abaterile constatate; dreptul de a face constatări faptice cu privire la natura activităților producătoare de venituri impozabile, cu privire la identificarea bunurilor sau surselor impozabile; dreptul de a confisca, potrivit legii, obiectele sau produsele ce reprezintă bunuri sustrase de la plata obligațiilor fiscale, precum și sumele de lei și valută dobândite ilicit; dreptul de a dispune corectarea în contabilitate a eventualelor erori constatate după aprobarea și depunerea situațiilor financiare anuale, în anul în care au fost constatate; dreptul de a intra, împreună cu contribuabilul sau reprezentantul legal al acestuia, în orice incintă a sediului în care își desfășoară activitatea contribuabilul sau în locuri unde există bunuri impozabile ori se desfășoară activități producătoare de venituri; contribuabilii au și ei următoarele drepturi în timpul desfășurării controlului: dreptul de a fi înștiințat despre acțiunea de control – înștiințarea se realizează prin intermediul unui „Aviz de verificare”; dreptul de a fi informat în legătură cu drepturile și obligațiile pe care le are contribuabilul în timpul controlului, prin intermediul unui extras din Carta drepturilor și obligațiilor contribuabilului pe timpul desfășurării controlului; dreptul de a fi informat asupra desfășurării controlului și eventualelor situații neclare; dreptul de a fi primită solicitarea pentru a furniza informații, date, documente și elemente pentru clarificarea și justificarea operațiunilor efectuate; dreptul de a beneficia din partea organului de control de un tratament just, confidențial și echitabil; dreptul de a contesta măsurile dispuse ca urmare a controlului fiscal.

Potrivit normelor, există și obligații pe care aceștia le au: obligația de a se prezenta, la solicitarea organului de control, la data și locul stabilit pentru efectuarea controlului, la sediul central și/sau al subunităților agentului economic; obligația de a pune la dispoziția organelor fiscale toate documentele care stau la baza calculării obligațiilor fiscale; obligația de a furniza, în scris sau verbal, toate

explicațiile și elementele necesare clarificării operațiunilor economico-financiare efectuate; obligația de a păstra și arhiva evidențele contabile într-un mod adecvat și de a le păstra la sediul social declarat; obligația de a plăti diferențele de impozite și taxe, majorările de întârziere și penalitățile stabilite cu ocazia controlului; obligația de a pune la dispoziția organului de control a Registrului Unic de Control.

IV. Concluzii

În domeniul finanțelor publice este important ca acțiunea de control, să fie desfășurată de instituțiile abilitate în acest sens, datorită competenței pe care o dețin și pentru buna desfășurare a sistemului economic. Este o funcție necesară pentru prevenirea fraudelor și pentru o organizare cât mai eficientă a activității economice precum și pentru descoperirea deficiențelor și rezolvarea acestora într-un timp util. Unul din cele mai importante elemente în ceea ce privește controlul este pregătirea eficientă a celor care îl efectuează deoarece presupune cunoașterea activității agentului economic, a obiectivelor și metodelor de conducere precum și a legislației pentru a oferi un raport cât mai corect și soluții eficiente. De asemenea, este importantă cooperarea din partea societăților unde este realizat controlul financiar pentru a obține rezultate cât mai bune și pentru a-și eficientiza procesele.

Controlul financiar este apreciat după efectele care apar în urma constatărilor. Prin acțiunile specifice, personalul de control financiar contribuie la sporirea eficienței activității din unitățile controlate. Este de precizat faptul că respectarea tuturor recomandărilor poate duce la o creștere a calității care va atrage după sine consecințe pozitive.

Un factor important în controlul financiar este elementul uman deoarece este nevoie de precizie și acuratețe în ceea ce privește verificarea activității unei societăți.

Referințe bibliografice

- E. Bălan - Drept administrativ și procedura administrativă; Ed. Universitară, București, 2020;
- M. Boajă, S. C. Radu - Control și audit financiar, Editura Universitară, 2015;
- Constituția;
- Legea Contenciosului administrativ 554/2004;
- V. Muteanu și colab.- Controlul financiar-contabil la întreprinderi și institutii publice. Teorie și practică, Editura Universitară, 2019.

DIAGNOSTICUL POZIȚIEI FINANCIARE A UNEI SOCIETĂȚI DIN DOMENIUL TRANSPORTURILOR

Maria Gabriela GURGHIAN*

Abstract

Diagnosticarea poziției financiare a unei societăți presupune identificarea relației dintre active, datoriile și capitaluri proprii, adică a echilibrului dintre nevoile și resursele societății. Obiectivul acestei lucrări constă în diagnosticarea poziției financiare a unei societăți din domeniul transporturilor, pornind de la situațiile financiare ale acesteia din perioada 2016-2020 și folosind metoda empirică. Pentru a realiza diagnosticul poziției financiare am parcurs mai multe etape: analiza structurii activelor, datoriilor și capitalurilor proprii prin ratele de structură, analiza indicatorilor de echilibru financiar și analiza lichidității și a solvabilității. În urma cercetării efectuate, s-a constatat că activul și datoriile societății au crescut în fiecare an, în timp ce capitalul propriu a avut o evoluție fluctuantă, influențată de variația diferită de la un an la altul a rezultatului exercițiului. Trezoreria netă pozitivă și crescătoare evidențiază o stare de echilibru financiar între nevoile de finanțare ale firmei și resursele pe care aceasta le are la dispoziție. În 2017 și 2020 nivelul lichidităților este foarte ridicat, firma înregistrând excedente de resurse atât pe termen lung (fond de rulment pozitiv), cât și pe termen scurt (nevoia de fond de rulment negativă). În ceilalți ani analizați, situația este diferită și considerată mai riscantă, înregistrându-se deficite de resurse permanente ce sunt finanțate în întregime din excedentele de resurse temporare. Ratele de lichiditate generală subunitare din anii 2016 și 2018-2020 evidențiază riscul ca societatea să nu facă față obligațiilor scadente pe termen scurt. Rezultatele obținute în urma acestei analize vor putea fi utilizate de către managerii societății în elaborarea unor noi strategii de îmbunătățire a echilibrului financiar al firmei.

Cuvinte cheie: *diagnostic financiar, poziție financiară, rate de structură, trezorerie netă, lichiditate, solvabilitate.*

I. Introducere

Diagnosticul financiar al întreprinderii are ca scop identificarea punctelor forte, a punctelor slabe, a oportunităților și a amenințărilor la care poate fi supusă

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: gabriela.gorghian96@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro).

compania.¹ Cunoașterea fiecărui aspect enumerat mai sus influențează deciziile manageriale cu privire la îmbunătățirea gestiunii și a rezultatelor societății. Diagnosticul financiar cuprinde analiza poziției financiare, a performanțelor financiare și a riscurilor.² Echilibrul dintre nevoile și resursele societății este evidențiat de diagnosticul poziției financiare.

Obiectivul acestei lucrări constă în diagnosticarea poziției financiare a unei societăți din domeniul transporturilor, înființată în anul 2004. Societatea are un capital social de 100.000 lei, deținut de doi asociați, iar obiectul de activitate este reprezentat de codul CAEN 4941 - „Transport rutier de mărfuri”. În primii ani de activitate, societatea presta servicii de transport atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. În prezent, serviciile de transport sunt prestate doar pe plan extern, ca urmare a colaborării cu un singur client. În privința furnizorilor, aceștia sunt mai numeroși deoarece există contracte încheiate pentru utilități, prestări de servicii, alimentare cu combustibil. La finalul anului 2020, societatea avea un număr de 13 salariați – 1 manager și 12 șoferi, cu o vechime în cadrul companiei cuprinsă între 5 și 10 ani.

Diagnosticul poziției financiare a societății a avut la bază situațiile financiare ale firmei aferente perioadei 2016-2020 și bilanțul financiar întocmit de autor. Etapele diagnosticului au fost: analiza ratelor de structură aferente activelor, datoriilor și capitalurilor proprii, analiza indicatorilor de echilibru financiar (fond de rulment, nevoia de fond de rulment și trezoreria netă) și analiza ratelor de solvabilitate, lichiditate și îndatorare.

II. Diagnosticul poziției financiare

Diagnosticul poziției financiare analizează „abilitatea companiei de a-și asigura echilibrul în ceea ce privește nivelul trezoreriei sau, într-o viziune mai largă, de a fi caracterizată prin solvabilitate și lichiditate”³. În cadrul acestui capitol voi analiza dacă societatea îndeplinește condițiile echilibrului financiar prin analiza structurii patrimoniale, a indicatorilor de echilibru financiar și a ratelor de solvabilitate și lichiditate.

2.1. Diagnosticul evoluției și structurii activelor, datoriilor și capitalurilor proprii

Analiza evoluției activelor, datoriilor și capitalurilor proprii în perioada 2016-2020 furnizează informații edificatoare privind situația financiară a firmei.

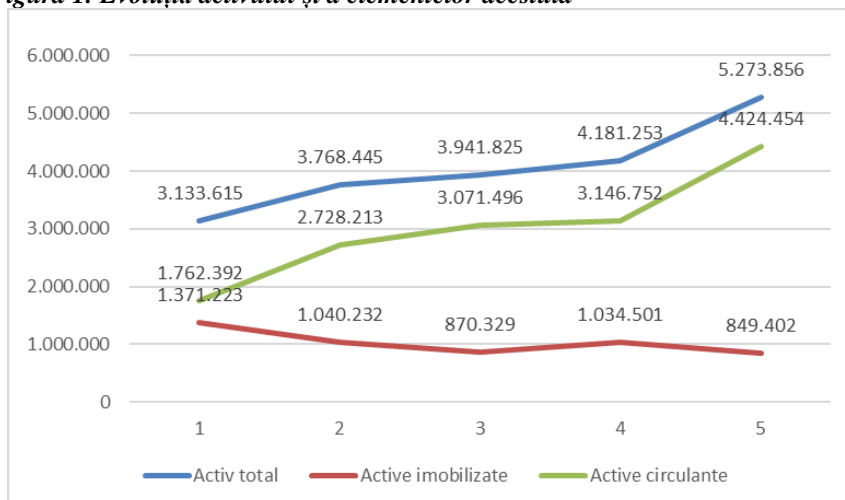
1 Dragotă V, Obreja Brașoveanu L, Dragotă M, Management financiar, ediția a doua, Volumul I, editura Economică, București, 2012

2 Grigore M. Z., Diagnosticul financiar al întreprinderii, Note de curs, Classroom, 2020

3 Dragotă V, Obreja Brașoveanu L, Dragotă M, Management financiar, ediția a doua, Volumul I, editura Economică, București, 2012

În figura 1 este prezentată evoluția activului total și a componentelor acestuia în perioada 2016-2020.

Figura 1. Evoluția activului și a elementelor acestuia

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale (Anexa 1)

Elementele bilanțiere sunt analizate și prin calcularea ratelor ca raport între elementul grupei patrimoniale și totalul grupei patrimoniale în care acesta se regăsește. Ratele de structură au fost calculate pe baza situațiilor financiare anuale, a căror sinteză este prezentată în Anexa 1. Rezultatele obținute pentru ratele de structură ale activului sunt prezentate în Tabelul 1.

Rata activelor imobilizate exprimă flexibilitatea financiară a societății în privința capitalului investit în active fixe⁴.

Tabel 1. Rate de structură ale activului

Element	Valoare in bilant (lei)					Rate de structura (%)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Activ total	3.133.615	3.768.445	3.941.825	4.181.253	5.273.856	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Active imobilizate	1.371.223	1.040.232	870.329	1.034.501	849.402	43,76	27,60	22,08	24,74	16,48
Imobilizari necorporale	-	-	-	505	505	-	-	-	0,05	0,06
Imobilizari corporale	1.206.445	720.717	550.814	564.323	379.224	87,98	69,28	63,29	54,55	44,65
imobilizari financiare	164.778	319.515	319.515	469.673	469.673	12,02	30,72	36,71	45,40	55,29
Active circulante	1.762.392	2.728.213	3.071.496	3.146.752	4.424.454	56,24	72,40	77,92	75,26	83,52
Creante	339.150	463.561	85.287	95.604	120.144	19,24	16,99	2,78	3,04	2,79
Active de trezorerie	1.423.242	2.264.652	2.986.209	3.051.148	4.184.166	80,76	83,01	97,22	96,96	97,21

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale (Anexa 1)

⁴ Robu V, Anghel I, Șerban C, Analiza economico-financiară a firmei, editura Economică, București, 2014

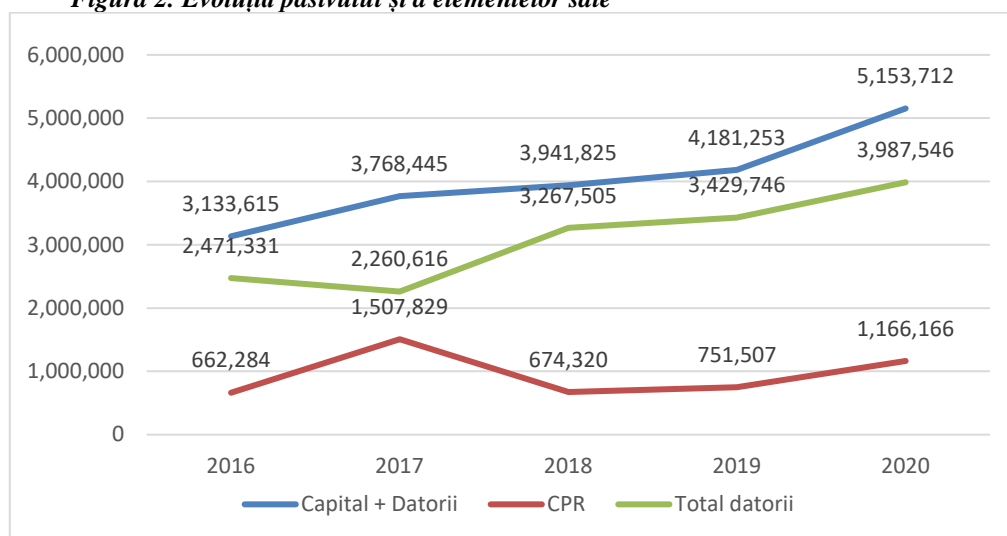
Conform Tabelului 1, activele imobilizate au scăzut în perioada analizată cu aproximativ 27 p.p. În privința activelor necorporale, ponderea deținută este nesemnificativă. În perioada 2016-2020 rata imobilizărilor corporale scade de la un an la altul (în total se înregistrează o scădere de aproximativ 43 de p.p.), în timp ce imobilizările financiare cresc, atât în mărime absolută, cât și ca pondere în activele imobilizate. Astfel, în anul 2020 imobilizările financiare, reprezentând garanții acordate furnizorilor pentru cardurile de combustibil care se vor restitui la momentul încetării contractului, au o pondere de 55% din totalul imobilizărilor.

Rata activelor circulante ne indică flexibilitatea financiară a societății în privința activelor cu lichiditate ridicată. Conform calculelor efectuate, această rată crește de la 56,24% în 2016 la 83,52% în 2020. Se remarcă faptul că societatea nu deține stocuri, iar creanțele au pondere redusă în totalul activelor circulante. Rata creanțelor scade de la 19,24% în 2016 la 16,99% în 2017, iar în următorii ani variază în jurul valorii de 3%, ca urmare a diminuării duratei medii de încasare a creanțelor. Rata activelor de trezorerie crește de la 80,76% în 2016 până la 97,21% în 2020, reflectând un nivel ridicat al lichidităților firmei.

În concluzie, scăderea ratei activelor imobilizate exprimă faptul că societatea nu a mai investit în capitalul fix, ci s-a axat pe creșterea activelor cu lichiditate ridicată.

Capitalul propriu și cel împrumutat reprezintă sursele de finanțare ale firmei. În figura 2 se poate observa o creștere mai rapidă a datoriilor în comparație cu cea a capitalurilor proprii.

Figura 2. Evoluția pasivului și a elementelor sale

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale (Anexa 1)

În tabelele 2 și 3 am evidențiat evoluția în timp și ratele de structură ale capitalului și ale datoriilor.

Tabel 2. Rate de structură ale capitalului

Element	Valoare în bilanț (lei)					Rate de structură (%)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Capital + Datorii	3.133.615	3.768.445	3.941.825	4.181.253	5.153.712	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Capital propriu	662.284	1.507.829	674.320	751.507	1.166.166	21,13	40,01	17,11	17,97	22,63
Capital social	100.000	100.000	100.000	100.000	10.000	15,10	6,63	14,83	13,31	8,58
Rezerve	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000	0,01	1,33	2,97	2,66	1,72
Rezultatul reportat	1.656	542.283	-	-	-	0,25	35,96	-	-	-
Rezultatul exercitiului	560.588	845.546	554.320	631.507	1.046.166	84,64	56,08	82,20	84,03	89,71

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale (Anexa 1)

O primă sursă de finanțare pe termen lung este reprezentată de capitalul propriu. Rata acestuia a avut o evoluție fluctuantă ca urmare a variației rezultatului exercițiului și a celui reportat. Anul 2017 se remarcă prin cea mai mare pondere a capitalului propriu în pasiv (40%), ca rezultat al valorilor ridicate ale rezultatului reportat și ale rezultatului exercițiului.

După cum se observă din tabelul 3, în perioada analizată societatea nu a contractat credite, toate datoriile societății fiind pe termen scurt și de natură nefinanciară. Rata îndatorării totale exprimă proporția în care activele firmei sunt finanțate pe seama datoriilor. Ponderea datoriilor în pasiv a fluctuat în perioada analizată, fiind influențată și de evoluția capitalului propriu.

Tabel 3. Rate de structură ale datoriilor

Element	Valoare în bilanț (lei)					Rate de structură (%)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Capital + Datorii	3.133.615	3.768.445	3.941.825	4.181.253	5.153.712	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Total datorii	2.471.331	2.260.616	3.267.505	3.429.746	3.987.546	78,87	59,99	82,89	82,03	77,37
Datorii comerciale	741.235	369.732	243.026	100.707	110.417	29,99	16,36	7,44	2,94	2,77
Alte datorii inclusiv datorii fiscale	1.730.096	1.890.884	3.024.279	3.329.039	3.877.129	70,01	83,64	92,56	97,06	97,23

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale (Anexa 1)

Dacă în primii doi analizați datoriile comerciale aveau o rată semnificativă (29,99% și 16,36%), în următorii ani aceasta scade foarte mult, ajungând la doar 2,77% în 2020. Restul datoriilor pe termen scurt, formate din datorii față de salariați, bugetul statului, acționari și creditori diverși cresc semnificativ în perioada analizată, atât în mărime absolută, cât și ca pondere în datoriile totale.

2.2. Diagnosticul indicatorilor de echilibru financiar

O etapă importantă în realizarea diagnosticului indicatorilor de echilibru financiar este reprezentată de întocmirea bilanțului financiar (Anexa 2), în care

activele sunt grupate după criteriul lichidității, iar resursele firmei după criteriul exigibilității.

Cu ajutorul informațiilor din bilanțul financiar, au fost calculați următorii indicatori specifici analizei pe baza bilanțului financiar: situația netă, fondul de rulment, nevoia de fond de rulment și trezoreria netă (tabelul 4).

Analiza situației nete prezintă interes atât pentru acționari, prin prisma sumelor ce le revin în caz de lichidare, cât și pentru creditorii în privința recuperării creditelor acordate în caz de faliment al societății. Situația netă este pozitivă și prezintă un trend fluctuant. În perioada 2016–2017, creșterea situației nete este datorată majorării activului și a scăderii datoriilor. În anul 2018 situația netă a scăzut față de anul 2017 din cauza faptului că datoriile au avut un ritm de creștere mai mare decât cel al activului. Intervalul 2019–2020 este caracterizat de un ritm accelerat de creștere al activului, datoriile având o creștere mai lentă. Așadar, există o gestiune sănătoasă a resurselor societății, reflectată de creșterea valorii acesteia în ultimii 3 analizați raportat la nivelul anului 2016.

Tabel 4. Indicatori de echilibru financiar

Indicatori echilibru financiar (lei)	Formula	2016	2017	2018	2019	2020
Situație netă (SN)	Activ - Datorii	662.284	1.507.829	674.320	751.507	1.166.166
Fond de rulment (FR)	PTL - ATL	-708.939	467.597	-196.009	-282.994	316.764
Fond de rulment propriu (FRP)	CPR - ATL	-708.939	467.597	-196.009	-282.994	316.764
Fond de rulment împrumutat (FRI)	FRI = DTL	0	0	0	0	0
Nevoie fond de rulment (NFR)	ACR - DCR	-2.132.181	-1.797.055	-3.182.218	-3.334.142	-3.867.402
Trezorerie netă (TN)	FR-NFR	1.423.242	2.264.652	2.986.209	3.051.148	4.184.166

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din bilanțul financiar (Anexa 2)

Echilibrul financiar pe termen lung este exprimat de fondul de rulment (FR), care este împărțit în fondul de rulment propriu (FRP) și fondul de rulment împrumutat (FRI). În cazul de față, fondul de rulment împrumutat este nul deoarece societatea nu a contractat credite pe termen lung. Fondul de rulment este pozitiv doar în anii 2017 și 2020, firma înregistrând un excedent de resurse după finanțarea activelor imobilizate. Obținerea acestui surplus de resurse este rezultatul diminuării activelor imobilizate și a creșterii rezultatului reportat și a profitului net. Valorile negative ale fondului de rulment din anii 2016, 2018 și 2019 indică faptul că societatea nu deține suficiente resurse permanente pentru a acoperi nevoile pe termen lung.

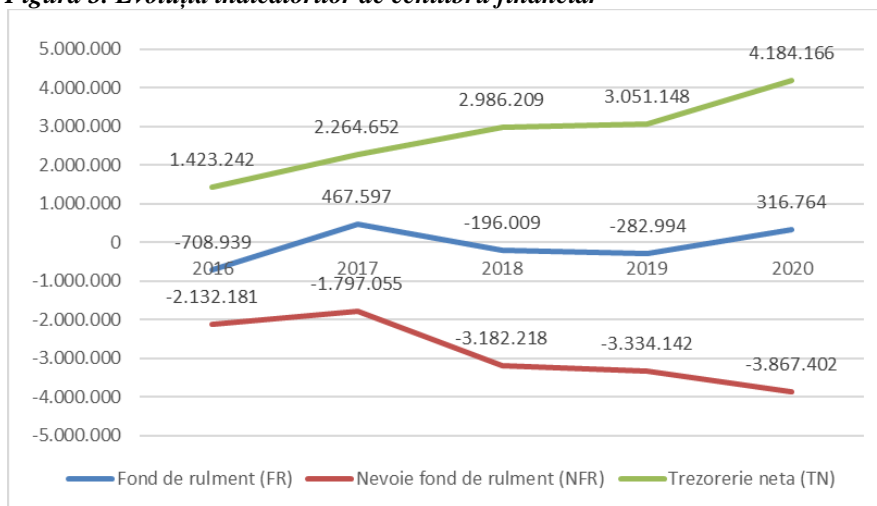
Echilibrul financiar pe termen scurt este reprezentat de nevoia de fond de rulment (NFR). În general NFR exprimă partea din activele curente ce nu este finanțată din resursele curente. În cazul societății analizate, NFR este mai mică

decât 0 în fiecare dintre cei 5 ani analizați. Valoarea negativă a nevoii de fond de rulment semnifică faptul că există un surplus de resurse temporare, suficient pentru a finanța deficitul de resurse permanente⁵ înregistrat în anii 2016, 2018 și 2019. În ceilalți doi ani analizați, excedentul de resurse temporare se adaugă celui de resurse permanente, dând naștere unei trezorerii nete pozitive de valoare foarte ridicată.

Valorile pozitive ale trezoreriei nete (TN) pe întreg intervalul 2016-2020 evidențiază un excedent monetar reflectat sub forma disponibilităților bănești ce rezultă din evoluția operațiilor de încasări și plăți desfășurate de societate pe parcursul exercițiului financiar. Creșterea trezoreriei nete de la un an la altul reprezintă cash-flow-ul perioadei și semnifică o majorare a capacității firmei de finanțare a investițiilor.

În concluzie, corelând fondul de rulment, nevoia de fond de rulment și trezoreria netă, obținem un echilibru financiar între nevoile și resursele firmei pe toată perioada analizată, datorită faptului că se menține relația Fond de rulment > Nevoia de fond de rulment. Evoluția acestor elemente este reprezentată în Figura 3.

Figura 3. Evoluția indicatorilor de echilibru financiar

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Tabelul 4

2.3. Diagnosticul lichidității și solvabilității

Lichiditatea internă este reprezentată de capacitatea societății de a-și onora obligațiile de plată la scadență pe baza activelor curente.⁶ Analiza lichidității și a solvabilității se realizează cu ajutorul ratelor financiare ce reflectă bonitatea societății. Principalele rate de lichiditate și solvabilitate sunt prezentate în tabelul 5.

5 Vintilă G, Gestiunea financiară a întreprinderii, Ediția a V-a, editura Didactică și Pedagogică, București, 2010.

6 Moroșan I, Analiza economico-financiară, editura Fundației România de Măine, București, 2006.

Rata de îndatorare a fost calculată pentru a constata dacă societatea poate accesa credite pentru finanțarea activității curente și a investițiilor.

Tabel 5. Rate de echilibru financiar

Rate de echilibru financiar	Formula	Interval optim	2016	2017	2018	2019	2020
Rate de lichiditate							
Rata de lichiditate generală	ATS/PTS	2-2,5	0,71	1,21	0,94	0,92	1,08
Rata de lichiditate parțială	(ATS-Stocuri)/PTS	0,8-1	0,71	1,21	0,94	0,92	1,08
Rata de lichiditate imediată	ATZ/PTS	0,3-0,5	0,58	1,00	0,91	0,89	1,05
Rata de solvabilitate							
	Activ/Datorii	min. 1,5	1,27	1,67	1,21	1,22	1,29
Rate de îndatorare							
Rata de îndatorare globală	Datorii/Pasiv	max. 0,67	0,79	0,60	0,83	0,82	0,77

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din bilanțul financiar (Anexa 2)

Rata lichidității generale înregistrează valori situate sub intervalul optim, chiar subunitare în 2016, 2018 și 2019, ceea ce indică posibilitatea ca societatea să aibă probleme în onorarea obligațiilor scadente pe termen scurt. Creșterea ratei lichidității generale din anul 2017 față de anul precedent este rezultatul majorării activelor pe termen scurt în condițiile diminuării pasivelor pe termen scurt. În 2018 și 2019 ratele de lichiditate generală scad ca urmare a creșterii într-un ritm mai rapid a datoriilor pe termen scurt comparativ cu ritmul de creștere a activelor curente. În anul 2020, activele pe termen scurt înregistrează o creștere mai rapidă comparativ cu cea a datoriile curente, rezultând astfel o îmbunătățire a ratei lichidității generale.

Rata lichidității parțiale are aceleași valori cu rata lichidității generale deoarece firma nu are stocuri în niciunul din anii analizați.

Rata lichidității imediate înregistrează valori peste intervalul optim, destul de apropiate de cele ale lichidității generale, mai ales în ultimii 3 ani, având în vedere faptul că activele de trezorerie dețin o pondere foarte mare în activele pe termen scurt. Astfel, rata lichidității imediate are valori supraunitare în 2017 și 2020.

Solvabilitatea este reprezentată de capacitatea societății de a-și plăti datoriile prin valorificarea activelor pe care aceasta le deține. Cu excepția anului 2017, societatea înregistrează o rată a solvabilității sub pragul minim de 1,5.

Societatea nu poate accesa credite bancare deoarece valorile ratei de îndatorare depășesc pragul maxim admisibil de 0,67 în toți anii, cu excepția anului 2017, când rata îndatorării globale s-a situat cu puțin sub acest prag.

III. Concluzii

Analiza poziției financiare are un rol important în diagnosticul financiar întrucât reflectă echilibrul dintre nevoile și resursele societății. În urma analizei

efectuate am observat structura elementelor bilanțiere, modul de realizare a echilibrului financiar, precum și lichiditatea și solvabilitatea societății.

Analizând structura activului am constatat preferința societății pentru activele cu lichiditate ridicată în detrimentul capitalului investit în active fixe. Cu privire la structura resurselor de finanțare, se remarcă faptul că societatea nu are datorii pe termen lung, iar datoriile pe termen scurt au avut un trend ascendent mai rapid în comparație cu fluctuația capitalurilor proprii. Acest fapt este reflectat și în fondul de rulment negativ.

Situația netă este pozitivă în fiecare an analizat, dar fluctuantă, fiind influențată de profitul net anual al firmei.

În 2017 și 2020 firma înregistrează excedente de resurse atât pe termen lung (fond de rulment pozitiv), cât și pe termen scurt (nevoie de fond de rulment negativă), ceea ce determină un nivel al lichidităților foarte ridicat. În ceilalți ani analizați, situația este diferită și considerată mai riscantă, înregistrându-se deficite de resurse permanente (fond de rulment negativ) ce sunt finanțate în întregime din excedentele de resurse temporare (nevoie de fond de rulment negativă).

Indiferent de modul în care se realizează echilibrul financiar dintre nevoile de finanțare ale firmei și resursele pe care aceasta le are la dispoziție, trezoreria netă este pozitivă și crescătoare în perioada 2016-2020.

Chiar dacă nivelul disponibilităților din casă și conturi la bănci este ridicat, societatea înregistrează rate de lichiditate generală subunitare în anii 2016 și 2018-2019, ca urmare a faptului că nivelul celorlalte active pe termen scurt este foarte redus (creanțe de valoare mică și stocuri egale cu 0). Riscul ca societatea să nu facă față obligațiilor scadente pe termen scurt este semnificativ. În plus, gradul de îndatorare globală al firmei este peste limita maximă admisă de societățile de credit în toți anii, cu excepția anului 2017.

Concluziile analizei efectuate pot fi sintetizate într-o matrice SWOT (tabel 6).

Tabel 6. Analiza SWOT

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> - Trezoreria netă pozitivă, ca rezultat al întregului echilibru financiar al întreprinderii - Cash-flow-uri pozitive în fiecare an, ce reflectă o creștere a averii proprietarilor firmei. - Creșterea capitalurilor proprii în perioada analizată, datorată majorării profitului net. 	<ul style="list-style-type: none"> - Grad de îndatorare ridicat, ce contribuie la creșterea riscului de insolvabilitate. - Diminuarea activelor imobilizate, ce indică devalorizarea acestora și lipsa investițiilor. - Finanțarea activelor imobilizate din resurse atrase temporar de la terți în 3 din cei 5 ani analizați, situație ce crește riscul de faliment.

<p>- Utilizarea exclusivă a resurselor împrumutate ”gratuit” (datorii față de furnizori, salariați, asociați, bugetul statului, creditori diverși) în detrimentul creditelor bancare, care au costuri ridicate, fapt ce contribuie la creșterea rentabilității firmei.</p>	
<p>Oportunități</p> <ul style="list-style-type: none"> - Extinderea portofoliului de clienți în vederea creșterii rezultatului exercițiului și implicit a capitalului propriu. - Îmbunătățirea echilibrului financiar prin majorarea capitalului social. - Ratele de schimb valutar favorabile întrucât încasările societății sunt în valută. 	<p>Amenințări</p> <ul style="list-style-type: none"> - Incapacitatea de a obține finanțarea activității prin credite din cauza ratei mari de îndatorare. - Creșterea prețului la carburant duce la creșterea datoriilor curente ale societății, afectând astfel rata solvabilității. - Restricțiile de mișcare apărute în urma pandemiei și întârzierile aferente acestora. - Scăderea cererii de transport ca urmare a situației economice actuale.

Așadar, consider că societatea are o poziție financiară relativ bună, chiar dacă prezintă probleme de lichiditate și solvabilitate. Faptul că anul 2020 este caracterizat de o îmbunătățire a indicatorilor și ratelor de echilibru financiar, coroborat cu trendul ascendent al profitului net și al trezoreriei nete ne determină să considerăm că poziția financiară a firmei se va îmbunătăți în următorii ani.

Rezultatele obținute în urma analizei efectuate vor putea fi utilizate de către managerii societății în elaborarea unor noi strategii de îmbunătățire a echilibrului financiar al firmei. În vederea obținerii unei imagini de ansamblu mai ample asupra „stării de sănătate” a societății, acest studiu va fi continuat cu diagnosticul performanțelor financiare și al riscurilor societății.

Referințe bibliografice

- Grigore M. Z., *Diagnosticul financiar al întreprinderii*, Note de curs, Classroom, 2020;
- Dragotă V, Obreja Brașoveanu L, Dragotă M, *Management financiar*, ediția a doua, Volumul I, editura Economică, București, 2012;
- Robu V, Anghel I, Șerban C, *Analiza economico-financiară a firmei*, editura Economică, București, 2014;
- Vintilă G, *Gestiunea financiară a întreprinderii*, Ediția a V-a, editura Didactică și Pedagogică, București, 2010;
- Moroșan I, *Analiza economico-financiară*, editura Fundației România de Măine, București, 2006.

Anexe

Anexa 1. Situații financiare aferente anilor 2016-2020

Denumirea indicatorului (lei)	2016	2017	2018	2019	2020
A. ACTIVE IMOBILIZATE	1.371.223	1.040.232	870.329	1.034.501	849.402
I. Imobilizări necorporale	-	-	-	505	505
II. Imobilizări corporale	1.206.445	720.717	550.814	564.323	379.224
III. Imobilizări financiare	164.778	319.515	319.515	469.673	469.673
B. ACTIVE CIRCULANTE	1.762.392	2.728.213	3.071.496	3.146.752	4.304.310
I. Stocuri	-	-	-	-	-
II. Creanțe	339.150	463.561	85.287	95.604	120.144
1. Creanțe comerciale	247.833	6.907	-	-	31.684
2. Alte creanțe	91.317	456.654	85.287	95.604	88.460
III. Investiții pe termen scurt	-	-	-	-	-
IV. Casa și conturi la bănci	1.423.242	2.264.652	2.986.209	3.051.148	4.184.166
C. CHELTUIELI în AVANS	-	-	-	-	-
D. DATORII PE TERMEN SCURT	2.471.331	2.260.616	3.267.505	3.429.746	3.987.546
I. Sume datorate instituțiilor de credit	-	-	-	-	-
II. Datorii comerciale - furnizori	741.235	369.732	243.026	100.707	110.417
III. Alte datorii, inclusiv datorii fiscale	1.730.096	1.890.884	3.024.279	3.329.039	3.877.129
E. ACTIVE CIRCULANTE NETE/ DATORII CURENTE NETE	-708.939	467.597	-196.009	-282.994	316.764
F. TOTAL ACTIVE MINUS DATORII CURENTE	662.284	1.507.829	674.320	751.002	1.166.166
G. DATORII PE TERMEN LUNG	-	-	-	-	-
H. PROVIZIOANE	-	-	-	-	-
I. VENITURI în AVANS	-	-	-	-	-
J. CAPITAL ȘI REZERVE	662.284	1.507.829	674.320	751.507	1.166.166
I. Capital	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
1. Capital subscris vărsat	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
II. Prime de capital	-	-	-	-	-
III. Rezerve din reevaluare	-	-	-	-	-
IV. Rezerve	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
V. Profitul sau pierderea reportat (ă).....Sold C	1.656	542.283	-	-	-
.....Sold D	-	-	-	-	-

VI. Profitul sau pierderea exercițiului financiar Sold C	560.588	845.546	554.320	631.507	1.046.166
.....Sold D	-	-	-	-	-
Repartizarea profitului	-19.960	-	-	-	-

Anexa 2. Bilanț financiar aferent anilor 2016-2020

ACTIV (NEVOI)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Active pe termen lung (ATL)	1.371.223	1.040.232	870.329	1.034.501	849.402
Imobilizări necorporale	-	-	-	505	505
Imobilizări corporale	1.206.445	720.717	550.814	564.323	379.224
Imobilizări financiare	164.778	319.515	319.515	469.673	469.673
2. Active pe termen scurt (ATS)	1.762.392	2.728.213	3.071.496	3.146.752	4.304.310
2.1 Active curente (ACR)	339.150	463.561	85.287	95.604	120.144
Creanțe comerciale pe TS	247.833	6.907	-	-	31.684
Alte creanțe pe TS	91.317	456.654	85.287	95.604	88.460
2.2 Active de trezorerie (ATZ)	1.423.242	2.264.652	2.986.209	3.051.148	4.184.166
Casa și conturi la bănci	1.423.242	2.264.652	2.986.209	3.051.148	4.184.166
TOTAL ACTIV (1+2)	3.133.615	3.768.445	3.941.825	4.181.253	5.153.712
PASIV (RESURSE)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Pasive pe termen lung (PTL)	662.284	1.507.829	674.320	751.507	1.166.166
1.1 Capital propriu (CPR)	662.284	1.507.829	674.320	751.507	1.166.166
Capital social	100.000	100.000	100.000	100.000	100.000
Rezerve	20.000	20.000	20.000	20.000	20.000
Rezultatul reportat	542.284	1.387.829	554.320	631.507	1.046.166
1.2 Datorii pe termen lung (DTL)	-	-	-	-	-
2. Pasive pe termen scurt (PTS)	2.471.331	2.260.616	3.267.505	3.429.746	3.987.546
2.1 Datorii curente (DCR)	2.471.331	2.260.616	3.267.505	3.429.746	3.987.546
Datorii față de furnizori	741.235	369.732	243.026	100.707	110.417
Datorii față de salariați	53.994	43.419	57.820	16.268	14.098
Datorii fiscale	55.491	77.340	69.789	75.249	108.096
Dividende de distribuit acționarilor	1.520.238	199.910	283.923	142.690	107.645
Alte datorii pe TS	100.373	1.570.215	2.612.947	3.094.832	3.647.290
2.2 Pasive de trezorerie (PTZ)	-	-	-	-	-
TOTAL PASIV (1+2)	3.133.615	3.768.445	3.941.825	4.181.253	5.153.712

EFECTELE COVID-19 ASUPRA PROCESULUI DE PĂTRUNDERE PE PIEȚELE EXTERNE A COMPANIEI AIRBNB

Maria-Mădălina BULANCEA *

Abstract

Lucrarea de față își propune să analizeze maniera prin care AirBnb continuă procesul de pătrundere pe piețele externe, în pofida crizei sanitare generate de apariția pandemiei. Importanța acestei teme este indubitabilă în contextul actual, deoarece domeniul economic traversează o perioadă a fluctuațiilor, dar mai ales a incertitudinii.

Din punct de vedere metodologic, lucrarea de față se încadrează în rândul cercetărilor calitative, analiza documentelor și studiul literaturii de specialitate fiind principalele metode de colectare a datelor.

Pandemia de COVID-19, care a început la sfârșitul anului 2019, a lovit puternic industria turismului și ospitalității din întreaga lume. Airbnb s-a confruntat și cu o scădere rapidă a rezervărilor, dar și cu imposibilitatea de a continua în demersul său de a pătrunde pe tot mai multe piețe externe.

Acest studiu explorează și compară efectele pandemiei asupra procesului internaționalizării Airbnb. Analiza se bazează pe datele preluate de pe Insideairbnb.com. Mai exact, se va încerca identificarea strategiilor pe care AirBnb le-a adoptat pus în fața obiectivelor de pătrundere pe piețele externe în contextul pandemiei.

Studiul oferă perspective empirice asupra efectelor pandemiei asupra posibilității AirBnb de a se extinde către piețele externe, dar și asupra serviciilor acestei companii. Perspectivele viitoare ale acestui tip de afacere în problematica pătrunderii pe piețele externe sunt bbabordate în secțiunea de concluzii.

Cuvinte cheie: *AirBnb, COVID-19, piețele externe, strategii de internaționalizare, criza turismului.*

I. Introducere

Pentru a putea înțelege care sunt provocările pe care implementarea unor strategii de pătrundere pe piețele externe le instituie, este necesar ca în prealabil să

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, (e-mail: mariam39407@univnt.ro).

Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf.univ.dr. Brăgaru Constantin (email: constantin.bragaru@univnt.ro).

definim noțiunea de marketing internațional. În acest sens ne vom opri asupra definiției marketingului oferite de American Marketing Association. Mai exact, „marketingul este activitatea, setul de instituții și procesele de creare, comunicare, livrare și schimb de oferte care au valoare pentru consumatori, clienți, parteneri și societate în general.” (AMA, 2017). Marketingul internațional, pe de cealaltă parte, presupune implicarea unei variabile extrem de importante. Astfel, elementul extraneității induce necesitatea unui studiu comparat al acestui domeniu.

Societatea contemporană implică, din punct de vedere economic, desfășurarea activității de marketing. Putem privi acest concept ca fiind metoda prin care produsele și serviciile ajung să fie oferite indivizilor, respectiv organizațiilor care au nevoie de acestea. Pornind de la această definiție, putem spune că marketingul, ca și activitate economică, nu va fi îngrădit de limitări fie geografice, fie de ordin politic. Cu alte cuvinte, activitatea de marketing se orientează către satisfacerea piețelor de pretutindeni.

Obiectivul prezentei lucrări este acela de a analiza, pornind de la exemplele identificate în literatura de specialitate, strategiile utilizate de Airbnb în scopul de a pătrunde pe piețele externe, căruia i se adaugă și identificarea unor potențiale îmbunătățiri ale acestora. Mai exact, se va încerca punctarea celor mai bune practici pe care actorul economic pus în fața pragului internaționalizării le poate adopta. În acest sens, nu se vor omite nici dificultățile ce pot apărea în contextul sanitar, economic și politic actual.

În contextul globalizării rapide și al unei evoluții tehnologice impresionante, realizarea activităților de marketing internațional poate fi o alternativă pentru aproape orice fel de afacere. În mod cert, înainte de a pătrunde pe piețele externe, este necesară conturarea unei strategii clare, și a unei înțelegeri exhaustive a piețelor internaționale. Operațiunile de marketing, cu atât mai mult strategiile subsumate acestora, se vor realiza sub rezerva reglementărilor stabilite de diferitele sisteme politice și economice către care se tinde.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Capitolul I - Reorganizarea strategică a metodelor de pătrundere pe piețele externe în contextul global actual

Contextul global actual este caracterizat de incertitudini. Variabila economică devine tot mai pregnantă, iar dependența guvernelor față de mediul de afaceri internațional pare că preia din suveranitatea statelor. Politicile economice tind către uniformizare, iar mizele ce iau naștere pe fundamentul competiției acerbe, fac din intenția unei firme mici de a pătrunde pe piețele externe un deziderat aproape utopic, însă nu intangibil în totalitate.

Astfel, în conturarea celor mai bune practici și strategii de penetrare a pieței internaționale, este necesară o analiză prealabilă a contextului global. În acest sens,

ne vom orienta atenția către situația geopolitică și implicit, către cea economică, întrucât o perspectivă mai amplă asupra contextului global din prezent poate fi emblematică atunci când o firmă își dorește să intre pe piața internațională.

Așadar, dacă în secolul XX am putut identifica punctul zero al marketingului internațional modern, nici după 2000 lucrurile nu au fost mai simple. Cu alte cuvinte, contextul crizelor economice dublat de tendința conflictuală între cei mai importanți pioni statali ai comerțului internațional conduc la maximizarea incertitudinilor din planul economic global.

Anul 2019 s-a încheiat cu apariția unei amenințări ce avea să reorganizeze preocupările globale, și anume a crizei sanitare generate de virusul SARS-CoV-2. Fiecare țară a răspuns în mod diferit acestei crize, iar efectele au fost la fel de diferite. În timp ce unele state au suferit blocaje importante din punct de vedere economic și au intrat chiar într-un colaps, altele au răspuns prompt în fața acestei amenințări și au reușit să diminueze considerabil daunele economice induse de prezența crizei sanitare.

În ceea ce privește reacția companiilor, acestea au fost nevoite să își adapteze strategiile de marketing la perspectiva actualizată a pieței. În acest sens, s-a observat cum anul 2020 a fost caracterizat de o creștere semnificativă a comerțului online. De altfel, unele firme care și-au dorit accesul către noi piețe la nivel internațional au putut să atingă acest obiectiv mult mai ușor în contextul pandemiei. Un sondaj realizat de ONU relevă faptul că statele care aveau cifre de vânzări în online mai mici au înregistrat ulterior cea mai mare creștere. Așadar există o oportunitate sporită către maximizarea vânzărilor digitale stimulată de încercarea de a compensa vânzările care vor scădea prin rutele tradiționale. De altfel, Deloitte, spre exemplu, menționează că acele companii care vor investi puternic în marketingul online, vor fi liderii pieței internaționale în viitor.

Cu toate acestea, criza sanitară a potențat criza economică, motivul fiind în principal, faptul că oamenii au fost reținuți în propriile domiciliu, iar libera circulație a fost îngrădită. Astfel, mai multe sectoare ale economiei au avut de suferit. De exemplu, interdicțiile de călătorie au afectat industria aviației, la fel cum anularea evenimentelor sportive, a afectat industria sportivă. Același lucru a putut fi sesizat și în industriile de divertisment și în cea a ospitalității, fapt ce a potențat o agravare a situației economice nu doar pentru aceste sectoare, ci în general (Ozili și Arun, 2020).

Daunele economice cauzate de pandemia COVID-19 sunt în mare parte determinate de scăderea cererii, ceea ce înseamnă că există mai puțini consumatori dispuși să cumpere bunurile și serviciile disponibile în economia globală. Această dinamică poate fi văzută în mod clar, după cum este precizat anterior, în industriile puternic afectate, cum ar fi călătoriile și turismul. Pentru a încetini răspândirea virusului, țările au impus restricții asupra călătoriilor și mulți oameni nu au putut cumpăra zboruri pentru vacanțe sau călătorii de afaceri. Această reducere a cererii

consumatorilor a fost motivul pentru care companiile aeriene au pierdut veniturile planificate și, ca urmare, au trebuit să își reducă cheltuielile prin reducerea numărului de zboruri pe care le operează.

Aceeași dinamică se aplică și altor industrii, de exemplu cu cererea în scădere de petrol și mașini noi, deoarece transporturile zilnice, evenimentele sociale și petrecerile nu mai sunt posibile. Pe măsură ce companiile încep să reducă ocuparea forței de muncă pentru a compensa veniturile pierdute, îngrijorarea este că aceasta va crea o spirală economică descendentă atunci când acești muncitori devin șomeri și nu își mai permit să cumpere la fel de multe bunuri și servicii ca înainte. Această dinamică îi face pe economiști să fie îngrijorați cu privire la dimensiunea crizei economice ulterioară pandemiei.

În acest nou mediu internațional, multinaționalele și brandurile globale trebuie să învețe cum să gestioneze provocări unice și imprevizibile, iar cercetarea și practica în domeniul marketingului internațional au un rol semnificativ dintr-o multitudine de perspective. În cadrul disciplinei de marketing în general, și în domeniul marketingului internațional în special, literatura de specialitate s-a concentrat în principal pe câteva astfel de evenimente anormal, cum ar fi conflicte internaționale și crize economice.

Potențialele efecte ale unei situații cum ar fi, în acest caz, pandemia globală, nu au reprezentat o preocupare pentru domeniul marketingului internațional, iar economia globală s-a lovit de o situație nouă în fața căreia se afla complet nepregătită.

Dacă ne raportăm la intenția firmelor de a accede către piețele internaționale în contextul pandemiei, desigur că, în funcție de natura și obiectivele firmelor în cauză, au existat două tendințe. Pe de o parte, firmele din industriile afectate de pandemie în mod direct și-au gestionat forțele în scopul de face față cu brio provocărilor lansate de criza sanitară și de a nu falimenta. Pe de cealaltă parte, în cazul altor industrii, această pandemie a constiuit un context oportun de dezvoltare și internaționalizare. Pentru ambele situații însă, va fi necesar ca studiul marketingului internațional să exploateze și aceste evenimente mai puțin dorite, dar cu efecte importante asupra pieței globale.

Capitolul II - Airbnb: Strategia de pătrundere pe piețele externe

Prin prezenta cercetare se încearcă identificarea celor mai bune practici din domeniul afacerilor atunci când vine vorba de valorificarea propice a piețelor externe în contextul sanitar și economic actual. În acest sens a fost aleasă situația firmei Airbnb care actualmente se află în topul celor mai apreciate exemple de internaționalizare a unui business.

2.1. Airbnb – scurtă prezentare a companiei

Airbnb este o platformă online care oferă oamenilor posibilitatea de a închiria cazare pe termen scurt, însă asta nu înseamnă că platforma impune un termen maximal de închiriere. Serviciile de cazare sunt puse la dispoziție începând de la persoane obișnuite care dispun fie de un dormitor de rezervă sau de o locuință în plus, până la actori economici a căror activitate constă în administrarea proprietăților care oferă spre închiriere mai multe spații de cazare.

În ceea ce privește maniera în care a luat amploare această platforma, se poate spune că este una dintre cele mai inspiraționale modele din lumea business-ului secolului XXI și constituie un exemplu de perseverență, determinare comasate cu un efort paroxistic din partea celor doi dezvoltatori, Brian Chesky și Joe Gebbia.

În 2007 cei doi dezvoltatori au pus bazele acestei idei, iar primul pas a fost acela de a-și pune chiar ei la închiriere locul în care stăteau, pentru o sumă care se afla sub prețul mediu de închiriere din zona respectivă.

În momentul în care au reușit să aibă primii clienți, cei doi au văzut în asta o posibilitate de a se transforma într-o afacere de anvergură. În 2008 s-a alăturat echipei Nathan Blecharczyk, iar împreună au dezvoltat un model de afaceri ce avea să le depășească propriile așteptări.

În primă fază, Airbnb nu a atras investitori, așa cum se așteptau fondatorii, ci mai degrabă s-a confruntat cu o serie de critici și de limitări. Faptul că afacerea inițială pornea de la premisa că îți poți da spre chirie propria locuință, sau o cameră din aceasta, ridică o serie de probleme în raport cu nivelul de siguranță, atât al celor care închiriază, cât și a gazdelor.

Primul investitor în acest business a apărut în 2009, când Y Combinator a finanțat compania cu 20 000 de dolari. La 5 ani de la acest moment, TPG Capital avea să finanțeze proiectul Airbnb cu 450 de milioane de dolari, iar în 2016, Google Capital alături de Technology Crossover Ventures au investit mai bine de jumătate de milion de dolari.

În momentul de față Airbnb este extrem de internaționalizat, dacă ne raportăm la faptul că spațiile de cazare sunt oferite în peste 220 de țări și peste 100.000 de orașe (Airbnb, 2021). Oaspeții pot determina, de exemplu, locul în care doresc să rămână, durata șederii lor și intervalul de preț. Airbnb își va genera ulterior opțiuni adaptate la nevoile și dorințele potențialilor chiriași.

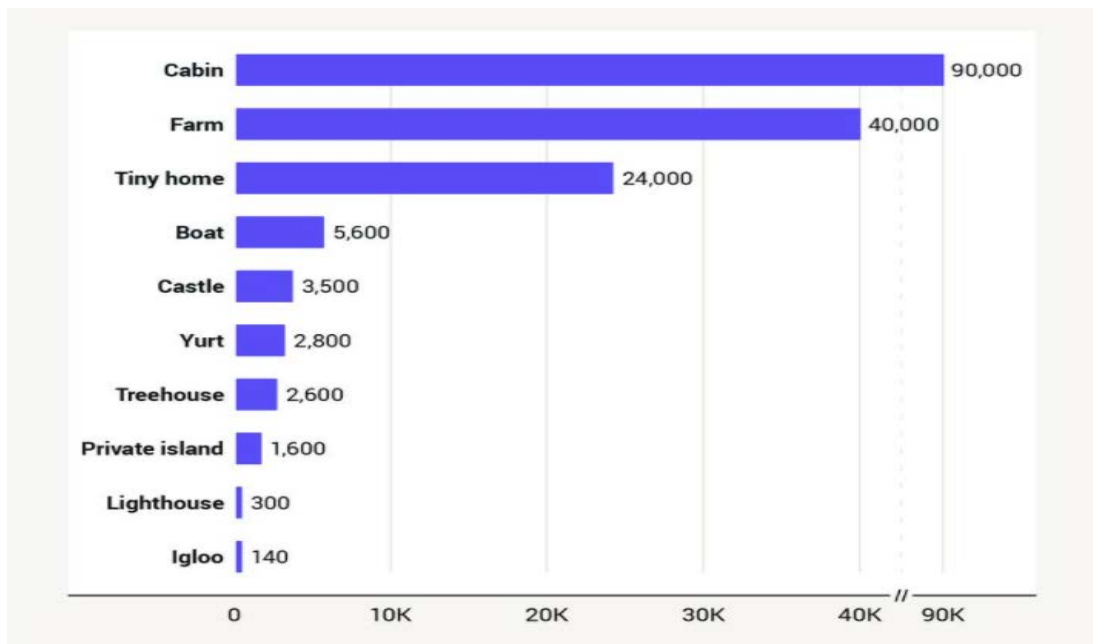

Fig. 4 – variantele de cazare puse la dispoziție în platforma Airbnb, sursă: CBINSIGHTS

Numărul total de persoane care folosesc Airbnb a depășit 150.000.000 (Airbnb, 2021), iar conform ultimelor date, un număr de aproximativ două milioane de utilizatori își petrec nopțile pe platformă.

Fast Facts

Fig. 5 – situația actuală a Airbnb, sursă: Airbnb

Prin urmare, Airbnb funcționează ca o platformă online între gazde și chiriași. Airbnb primește o taxă de servicii de 3% de la gazde și o taxă de 14-16% de la oaspeți, pentru fiecare rezervare. Conform ultimelor statistici din 2019, Airbnb se ridică la valoarea de 38 de miliarde de dolari, iar perspectivele sunt optimiste.

2.2. Procesul de internaționalizare al companiei

Înainte de toate, este de menționat faptul că platforma s-a extins prin parteneriatul cu servicii de închiriere auto, restaurante, divertisment, dar și alte site-uri de turism, scopul fiind acela de a deveni un site de călătorie all-in-one. Se numesc „comunitate de călătorii” online, permițând oaspeților să aibă o experiență locală în locații mai puțin tranzitate, însă fără a se limita la această practică.

Pătrunderea pe piețele externe a Airbnb a început în 2011 odată cu achiziția Accoleo, o companie germană care oferă un serviciu similar cu cel al Airbnb's (Bradshaw, 2011.). Prin achiziție, Airbnb a reușit să stabilească în mod direct prezența sa în două orașe germane: Hamburg și Berlin (The Next Web, 2011).

Potrivit The Telegraph (Quinn, 2011), Airbnb și-a extins oferta de servicii către Londra prin stabilirea unui birou local acolo în același an. Primele locații internaționale ale Airbnb au fost Germania și Marea Britanie, care pot fi considerate piețe din punct de vedere al comportamentului consumatorului relativ apropiate, deoarece ambele sunt țări din Europa de Vest care au legături strânse cu SUA.

În 2012, Airbnb s-a extins în orașe din Franța, Italia, Spania, Danemarca, Rusia și Brazilia (TechCrunch, 2012). Primele patru țări menționate anterior făceau parte din aceeași categorie de state din Europa de Vest a cărei apropiere și față de țara gazdă a Airbnb SUA, era indubitabilă.

Cu alte cuvinte, primele provocări de natură socio-culturală întâmpinate de compania Airbnb au fost în Rusia și Brazilia. În urma acestor expansiuni, Airbnb s-a extins în Australia în 2012, penetrând imediat după Thailanda și Indonezia (The Next Web, 2012).

Strategia axată pe client a contribuit, de asemenea, la decizia Airbnb de a se extinde în continuare în Asia, deoarece Hong Kong părea a fi o destinație dorită pentru utilizatorii Airbnb (TechCrunch, 2012). Airbnb a prezentat o tendință de angajament ridicat față de țări și regiuni prin deschiderea de birouri locale deținute integral și centre de servicii pentru clienți în țările sau regiunile gazdă.

În 2012, Airbnb și-a deschis sediul regional asiatic la Singapore (The Next Web, 2012). Astăzi Airbnb are sedii în mai toate orașele importante, cum ar fi: Barcelona, Berlin, Beijing, Copenhaga, Dublin, Londra, Milano, New Delhi, Paris, Portland, San Francisco, Sao Paolo, Seul, Singapore, Sydney sau Tokio.

Una dintre mișcările surprinzătoare ale companiei în procesul de pătrundere pe piețele externe a fost cea în care Airbnb s-a extins în Cuba (Airbnb, 2015). SUA, la momentul respectiv, avea o serie de restricții de călătorie în vigoare pentru Cuba, însă ajutată de un mediu instituțional și de o serie de reglementări legislative mai

indulgente în ceea ce privește seria tensiunilor dintre Cuba și SUA, Airbnb a reușit să adauge și acest stat în lista celor în care să își vândă serviciile.

Așadar, după cum s-a menționat mai sus, internaționalizarea Airbnb s-a produs rapid, iar compania s-a extins în diferite țări în același timp. Internaționalizarea este o tendință în creștere în mediul contemporan de afaceri. Se știe că Airbnb a implementat această metodă cu succes și că a atins mult succes într-un timp scurt. Pe lângă popularitatea globală de care afacerea se bucură în prezent, prin internaționalizare le este permis companiilor să promoveze sustenabilitatea intereselor lor comerciale în viitor, lucru care se întâmplă și în cazul Airbnb.

Potrivit Momaya (2017, p. 4), Airbnb a adus „o valoare enormă părților interesate cheie” datorită stabilirii unor capacități internaționale excelente. Principalul motiv al unui astfel de succes, potrivit Momaya (2017), este că Airbnb folosește tehnologie digitală pentru promovarea serviciilor sale. Patitucci și Risa (2015) consideră chiar povestea succesului Airbnb ca un bun exemplu de nouă paradigmă și sugerează ca părțile interesate locale să ia în considerare încercarea de a o folosi.

Cu alte cuvinte, internaționalizarea Airbnb a adus cu sine nu doar un profit neașteptat pentru fondatorii și investitorii săi, ci a contribuit în mod cert la o reorganizare a mediului de afaceri internațional, iar în sens individual, a potențat o formă de cultură proprie în mai toate statele în care s-a extins, oferind deopotrivă un număr notabil de locuri de muncă oriunde pe glob.

Capitolul III - Airbnb – Provocările lansate de pătrunderea pe piețele externe în prezent

Una dintre cele mai semnificative provocări legate de strategia de internaționalizare a Airbnb constă în procesul de reglementare în contextul pandemiei. Este incontestabil faptul că Airbnb este o forță perturbatoare în industria hotelieră. Într-un articol de pe site-ul The Guardian, Coldwell (2014) menționa că Airbnb va prelua treptat un procent considerabil din veniturile obținute din industria hotelieră.

Astfel, una dintre cele mai mari probleme de reglementare este impozitul. Problemele legate de impozite au afectat Airbnb chiar și în țara sa de origine. Potrivit lui Yimin (2015), autoritățile fiscale locale din San Francisco au forțat Airbnb să plătească o taxă restantă estimată la 25 de milioane de dolari. Situația incertitudinii impozitelor persistă și astăzi, întrucât încă există țări și orașe cu un număr mare de utilizatori Airbnb care nu plătesc taxele impuse de respectiva țară.

Din cauza acestor probleme, Airbnb a început să colecteze taxe în numele gazdelor. Secțiunea privind impozitul pe site-ul Airbnb listează diferite locații în care colectează taxele automat. De exemplu, în Chamonix-Mont-Blanc, Franța colectează 0,75 € de persoană pe noapte, în timp ce în Amsterdam suma este de 5% din prețul de listare (Airbnb | Tax, 2021).

După cum se poate vedea, aceste cifre variază în funcție de țară și uneori și în funcție de oraș. Datorită reglementărilor variate, gestionarea impozitelor în numele clienților lor poate duce la necesitatea Airbnb de a înființa un departament fiscal separat pentru a gestiona toate aceste tranzacții.

În acest context, nu este de omis implicarea în procesul educațional al Airbnb care îi informează pe clienții săi să verifice legislația locală și să respecte instrucțiunile date de autorități. Toate acestea sunt furnizate deja pe site-ul lor web (Airbnb, 2015).

Impozitarea nu este singura problemă de reglementare care a apărut de-a lungul procesului internaționalizării Airbnb. Statele au reglementări legislative diferite referitoare la închirierea de apartamente. În timp ce unele țări, precum Țările de Jos și Marea Britanie, au fost mai receptive la Airbnb, alte țări au avut o abordare mult mai reticentă.

De exemplu, Airbnb a fost amendat în Spania pentru încercarea de a trece peste legile care nu permit închirierea de camere în reședințe private. În plus, gazdele din Spania ar fi eșuat să-și înregistreze proprietatea de închiriat la Registrul turismului din Catalonia.

În mod similar, Germania a adoptat o lege la Berlin care impune ca toate închirierile pe termen scurt să fie aprobate în prealabil de către Senatul Berlinului. De asemenea, Curtea de Stat din Berlin a acordat proprietarilor dreptul de a evacua chiriașii care își închiriază apartamentul utilizatorilor Airbnb.

Imitatorii sunt o altă provocare considerabilă cu care Airbnb trebuie să se confrunte. Existența unor platforme similare în alte state conduce la deducția că pentru Airbnb va fi mai greu să pătrundă pe respectiva piață și să genereze venituri.

Dacă acești jucători sunt locali, sarcina devine și mai dificilă, deoarece cel mai probabil vor avea cunoștințe despre piața lor internă mult superioară Airbnb. Acest lucru ar putea fi predominant în special în țări precum China, cu reglementări puternice și care au nevoie de statut de privilegiat (Yimin, 2015).

În plus, compania a trebuit să inoveze și să vină cu soluții care să se potrivească specificului pieței locale. Astfel, Airbnb trebuie să fie capabil să își valorifice în mod eficient marca pe piețele noi. Exploatarea mărcii împotriva concurenților și imitatorilor cu costuri reduse sau altfel mai puțin cunoscute este una dintre cele mai bune modalități de a combate concurența.

Mai mult de atât, o alternativă la lansarea unei noi platforme concurente pe piețe noi ar putea fi pur și simplu cumpărarea de concurenți pe piața țintă (similar cu abordarea lor din Germania). Este necesar, așadar, ca compania să acorde o atenție sporită aspectelor legale asupra politicilor de închiriere din diferite țări. Problema este că Airbnb nu a respectat reglementările existente pe piețele locale, ceea ce a dus la pierderi considerabile. Pentru a se asigura că aspectele reglementărilor instituționale nu cauzează probleme Airbnb, managerii organizației

trebuie să investigheze strict aceste politici și să negocieze la îndeplinirea acestora cu autoritățile locale.

Una dintre provocările cheie cu care s-a confruntat Airbnb a fost traducerea corectă a conținutului aplicației în diferitele limbi ale țărilor în care compania dorea să se extindă. Întrucât compania a urmărit creșterea rapidă într-un interval de timp scurt, viteza cu care compania a trebuit să traducă conținutul aplicației a fost foarte mare. Acest lucru a făcut compania să utilizeze o combinație de traduceri publicitare, precum și specialiști interni pentru a asigura atât viteza corectă, cât și calitatea efortului de identificare cu spațiul în care avea să se extindă (Safar, 2014).

Compania a folosit traducători care au contribuit la traducerea gratuită a aplicației. Acest lucru a permis, de asemenea, formarea unei comunități de oameni care au contribuit la dezvoltarea aplicației și și-au sporit angajamentul față de aceasta.

În acest sens, Airbnb a reușit, de asemenea, să-și folosească sursele de mulțime pentru a forma primul punct de sprijin în noile rețele sociale de pe piață. Chiar dacă Airbnb folosește adesea campanii de marketing globale pentru a crește gradul de vizibilitate pentru serviciile oferite, uneori folosește tactici personalizate la specificul pieței.

III. Concluzii

În contextul globalizării și, implicit al maximizării relației de interdependență dintre actorii economici globali, valorificarea piețelor externe și încercarea de a pătrunde pe piețele externe a unui business devine pe cât de dificilă, pe atât de stringentă. După cum este menționat și anterior, marketingul internațional constă în implementarea activităților de marketing în afara granițelor. Actualmente însă, tendința marketingului internațional este aceea de globalizare, cu atât mai mult cu cât piața devine una globală.

Contextul global actual este unul extrem de dinamic. Partea economică are un rol tot mai pregnant, iar dependența guvernelor față de mediul de afaceri internațional pare că preia din suveranitatea statelor. Politicile economice tind către uniformizare, iar mizele ce iau naștere pe fundamentul competiției acerbe, fac din intenția unei firme mici de a pătrunde pe piețele externe un deziderat aproape utopic, însă nu intangibil în totalitate.

Prin cercetarea de față s-a încercat examinarea procesului de pătrundere pe piețele externe al Airbnb prin raportare la teoriile existente în domeniu, la contextul pandemiei, dar și din perspectiva industriei, în ansamblul său.

Mai mult, în prezenta cercetare, s-au problematizat principalele provocări și alternative strategice ale Airbnb. În acest fel, au fost identificate obstacole majore pe care le-a întâmpinat compania: probleme de reglementare legislativă, amenințarea sanitară, imitatori și provocări în scalarea și adaptarea serviciilor oferite de companie la nevoile și specificul fiecărei piețe.

Odată cu viteza rapidă de internaționalizare au apărut și probleme privitoare la adaptarea serviciilor oferite la specificul național al piețelor penetrate în contextul pandemiei și nu numai. Aceste probleme vor apărea probabil pentru Airbnb și în viitor, deoarece vor continua să se extindă în diferite locații, iar situația actuală nu pare să le ușureze acțiunile.

Așadar, în încercarea de a dobândi succesul în afara granițelor țării, firma va trebui să-și orienteze atenția către o analiză exhaustivă a piețelor internaționale și a contextului global general, fie că este vorba despre variabila medicală, variabila legislativă, etc.. În momentul de față, există o mare diversitate în rândul piețelor externe, motiv pentru care este de o importanță fundamentală abordarea atentă în demersul alegerii noilor piețe de desfacere în aceste condiții. O strategie cât mai riguroasă dublată și de o viziune antreprenorială inspirată pot conduce la conturarea unor modele de succes care vor reuși să depășească amenințările generate de eventualele crize politice, globale, iar în cazul de față sanitare, așa cum este și cel analizat în prezenta lucrare.

Referințe bibliografice

- Airbnb, 2022. *About us.*, disponibil la: <https://www.airbnb.com/about/about-us>;
- Bradshaw, T. (2011), *Airbnb moves 'aggressively' into Europe*, disponibil la: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/9051978c-8baf-11e0-a725-00144feab49a.html#axzz2DeVTZk9R>;
- Cateora P. (1993), *International Marketing*, Richard Inc, Homewood;
- Carson, B. (2015), *Airbnb is worth \$25.5 billion after raising a massive \$1.5 billion round*, disponibil la: <http://uk.businessinsider.com/airbnb-15-billion-round-values-the-company-at-255-billion-2015-6?r=US&IR=T>;
- Coldwell, W. (2014), *Airbnb's legal troubles: what are the issues?*, disponibil la: <http://www.theguardian.com/travel/2014/jul/08/airbnb-legal-troubles-what-are-the-issues>;
- Danciu V. (2005), *Marketing Internațional. Provocări și tendințe la începutul mileniului trei*, București: Editura Economica;
- Novelli M., Gussing Burgess L., Jones A., Ritchie B.W. (2018), *No Ebola...still doomed– The Ebola-induced tourism crisis*. *Annals of Tourism Research*. 70:76–87, disponibil la: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0160738318300306>
- Ozili P. K., Arun T. (2007), *Spillover of COVID-19: Impact on the Global Economy*, disponibil la SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3562570> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3562570>;
- Quinn, J. (2011), *Airbnb set to expand with London office*, disponibil la: http://bits.blogs.nytimes.com/2010/11/10/airbnb-books-more-cash-to-connect-travelers-with-cheapdigs/?_r=0;
- Safar, L. (2014), *Airbnb and the Success Case for Translation Crowdsourcing*, disponibil la: <https://www.linkedin.com/pulse/20140723232551-7683244-airbnb-and-the-success-case-fortranslation-crowdsourcing>;
- The Next Web, (2011), *Airbnb takes on Europe. Will it revolutionize the industry, again?*, disponibil la: <http://thenextweb.com/insider/2011/07/06/airbnb-takes-on-europe-will-itrevolutionize-the-industry-again/>;

- The Next Web, (2012), *Airbnb targets 2 million properties in Asia as it begins introducing local customer support.*, disponibil la: <http://thenextweb.com/asia/2012/11/21/airbnb-targets-2-million-properties-in-asia-as-it-begins-introducing-local-customer-support/>.

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI – SCURT ISTORIC

Mihaela CROITORU*

Abstract

Scopul acestei lucrări este de a prezenta pe scurt apariția și înființarea Băncii Naționale a României, accentuând faptul că activitatea bancară, în sensul modern al cuvântului, își are originea în Evul Mediu. Dezvoltarea activității bancare s-a răspândit din nordul Italiei și în celelalte țări europene. O dată cu creșterea producției a aurului, valoarea banilor crește la rândul ei; și puterea de cumpărare mai ridicată a monedei diminuează cererea de rezervare pentru ea, reduce rata efectivă a preferinței de timp (rata originară a dobânzii) și conduce la creșterea acumulării de capital. Un proces ascendent, în spirală, de dezvoltare economică este pus în mișcare. Această dezvoltare pune bazele apariției băncilor ca instituții specializate în manipularea banilor. Pe de o parte, băncile vin în întâmpinarea nevoii crescute de depozitare, transport și compensare a banilor. Pe de altă parte, ele îndeplinesc rolul din ce în ce mai important de intermediar între capitaliști (cei care economisesc) și întreprinzători (cei care investesc), făcând în fond posibilă o diviziune a muncii aproape completă între aceste categorii. Ca instituții de depozit și în special ca instituții de economii și credit, băncile devin rapid centrul nervos al unei economii. Alocarea și coordonarea spațio-temporală a resurselor și activităților au loc, din ce în ce mai mult, prin intermediul băncilor; iar prin facilitarea unei astfel de coordonări, apariția băncilor înseamnă încă un stimulent pentru creșterea economică.

Cuvinte cheie: *bancă centrală, bancnote, credit, sistem bancar.*

I. Introducere. Istoria băncilor

Problemele privind apariția și evoluția băncilor sunt deosebit de controversate. Astfel, unii economiști sunt de părere că primii bancheri s-au ocupat cu schimbul de monezi în epoca când circulau monede metalice cu multiple proveniențe și valori și că, deci, apariția băncilor coincide cu apariția monedei metalice. Ei relevă că, încă babilonienii, cu 20 secole î.e.n., cunoșteau practica încredințării depozitelor de valori unor instituții specializate, îndeosebi templelor. Alți specialiști apreciază că geneza băncilor trebuie legată de practica primirii sub formă de depuneri a disponibilităților bănești ale unor persoane aflate în căutare de bani și împrumuturi lor, împreună cu propriile disponibilități, altor persoane în căutare de bani. O asemenea îndeletnicire a existat probabil la egipteni și fenicieni

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: mihaelal45492@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Nicoleta Panait (npanait@univnt.ro).

și în mod cert la greci și români. La români, de pildă, încă din sec. al IV- î.e.n., un colț al Forumului, numit al lui Janus, era frecventat de cei care făceau schimb de monezi, solicitau păstrarea unor depozite sau efectuarea de plăți pe diferite piețe., adică operațiunile care azi sunt denumite *de bancă*. Depozitele se formau, de obicei, din motive de prudență determinate de riscurile unor călătorii lungi ale negustorilor, iar restituirea se făcea direct clientului sau altei persoane desemnate de aceasta.

Potrivit opiniei altor economiști, apariția băncilor trebuie situată în perioada în care depunătorii de bani, deci titularii de conturi ținute de o persoană fizică sau juridică, au căpătat posibilitatea să efectueze plăți prin simple dispoziții de virare a sumelor din conturile lor în conturile beneficiarilor. Bancherul, la cererea clientului efectua și operațiuni de transfer a sumei încredințate către alt bancher, care urma să ramburseze suma clientului. Constatând, însă, că cererile de restituire venite din partea clienților nu depășeau 1/3 din totalul sumelor pe care bancherul le primea în depozit, aceștia s-au orientat spre plasarea diferenței de 2/3 fie prin investiții în afaceri comerciale., fie împrumutând clienții.

Aceste operațiuni au condus la apariția băncilor denumite *de viramente*, cum au fost cele din orașele - republici italiene din secolele XII - XIV. Astfel, banca din Veneția - prima din băncile menționate - a fost înființată în anul 1171 de dogele Michele XI, ca o continuare a unei societăți anterioare *Monte Vecchio*. A fost recunoscută oficial ca bancă de viramente în anul 1587 sub denumirea de *Banca di Rialto*. Ulterior, au fost înființate băncile din Genova, Amsterdam, Hamburg, Rotterdam.

În evoluția băncilor, un moment important l-a constituit transformarea certificatului de depunere în bilete la purtător și apariția băncilor de emisiune, care vor constitui nucleul sistemelor bancare naționale, 1694-Anglia, 1765-Germania, 1791-SUA, 1800-Franța, 1814-Olanda, 1817-Austria, 1860-Rusia, 1880-România.

Odată, apărute băncile au contribuit din plin la lărgirea producției, la accelerarea vitezei de rotație a capitalului, la creșterea gradului de concentrare a acestuia. Din simplii mijlocitori ai creditului, băncile au devenit puternice firme monopoliste. Astăzi, mai frecvente, sunt următoarele forme de monopoluri bancare: comunitatea de interese care reprezintă un acord încheiat între mai multe bănci în vederea instituirii unei răspunderi reciproce asupra angajamentelor luate de fiecare bancă în parte, întocmirea bilanțurilor după aceleași reguli plata unor dividende legale etc.; consorțiul sau sindicatul bancar bazat pe un acord încheiat între bănci pentru executarea în comun a anumitor operațiuni financiare avantajoase și de proporții mai mari, cum ar fi plasarea de titluri de stat, acordarea de credite, etc.; concernul bancar organizat ca o formă de participație în cadrul căreia banca tutelară, deținătoare a unui anumit număr de acțiuni ale băncilor afiliate, controlează capitalurile cu care lucrează aceste bănci. Formal, băncile afiliate rămân independente.

În România, prima bancă a fost *Banca Națională a Moldovei*, înființată în 1857.

Apariția băncilor moderne este strâns legată de dezvoltarea comerțului cu cetățile îndepărtate și acumularea capitalului monetar în special pe aceasta bază, expresie a dezvoltării producției manufacturiere și a expansiunii generale a economiei. Legate de nevoile comerțului și desfășurând principalele operațiuni prin intermediul efectelor comerciale, în mod firesc băncile au primit atributul de comerciale.

II. BNR apariție și evoluție

La o jumătate de secol după apariția primului proiect de înființare a unei bănci naționale, la 29 aprilie 1880, a fost publicată, în “Monitorul Oficial” nr. 90, *Legea pentru înființarea unei bănci de scont și circulațiune*. Astfel a fost înființată Banca Națională a României, instituție de credit, care deținea privilegiul exclusiv de a emite bancnote. Capitalul băncii era în întregime românesc și aparținea în proporție de o treime statului și două treimi particularilor.

Până la declanșarea Primului Război Mondial, Banca Națională a României s-a implicat în susținerea dezvoltării economiei naționale, prin volumul creditelor acordate și nivelul redus al taxei scontului. De asemenea, alături de guvernul român, a contribuit în anii 1890-1892 la elaborarea legilor care au consacrat schimbarea etalonului monetar, prin renunțarea la bimetalism în favoarea monometalismului aur. Între 1900 și 1925, statul s-a retras dintre acționarii băncii, fapt pentru care BNR a devenit o instituție particulară privilegiată, dar care avea aceleași responsabilități naționale.

În timpul Războiului de Reîntregire, BNR a susținut financiar efortul de război al guvernului român. Evoluția evenimentelor militare a obligat Administrația centrală a BNR să plece în refugiu la Iași și să accepte transferul tezaurului său la Moscova, fără ca acesta să mai poată fi recuperat.

Imediat după 1918, BNR a trebuit să răspundă altor provocări, printre care: criza economică postbelică, restabilirea convertibilității leului, unificarea monetaară și extinderea rețelei sale de sucursale și agenții la nivelul întregii țări. După revenirea statului între acționarii săi (1925), BNR a fost implicată în proiectul stabilizării monetare din 1929, în controlul comerțului cu aur și devize, precum și în acțiunile de conversiune a datoriilor agricole și în organizarea și reglementarea comerțului de bancă începând din 1934.

În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, BNR a susținut guvernul în cheltuielile provocate de acțiunile militare, luând, în același timp, măsuri pentru a stăvili inflația și a-și salva tezaurul propriu.

Regimul comunist a impus etatizarea BNR (1946) și apoi reorganizarea sa, potrivit noilor imperative politice. În 1948, BNR devenea Banca RPR – Bancă de Stat, subordonată inițial Ministerului de Finanțe, iar din 1957, Consiliului de

Miniștri. În 1965, titulatura băncii de emisiune s-a transformat în Banca Națională a Republicii Socialiste România. În toți acești ani, Banca Națională a îndeplinit un rol important în evoluția sistemului monetar și de credit prin implicarea în realizarea reformelor monetare din 1947 și 1952, în planificarea circulației monetare, în controlul asupra utilizării creditelor acordate etc.

Din 1990, BNR și-a reluat titulatura inițială, implicându-se în tranziția de la economia centralizată la economia de piață și asumându-și funcțiile normale ale unei bănci centrale, similare celor ale unor bănci centrale din Europa și din lume, obiectivul său fundamental fiind asigurarea și menținerea stabilității prețurilor.

În perioada contemporană băncile au devenit unul din instrumentele principale ale politicii economice. În acest context, puterea statală acționează în cadrul unui aparat bancar modelat în acest scop, în vederea determinării directe a însăși coordonatelor economiei naționale. Astfel, în primul rând, politică economică a statului se exercită cu eficiență în majoritatea țărilor prin orientările date de banca de emisiune, prin instrumente cum sunt: taxa scontului, rezerva minimă obligatorie, taxa de lombard, operațiunile pe piața liberă, etc. În al doilea rând, celelalte instituții bancare aplică direct politica statului în creditarea economiei naționale. În al treilea rând, organismele de control ale statului asupra activității bancare, completează sistemul de decizii și influențe prin care statul orientează politicile monetare și de credit și prin aceasta întreaga viață economică.

III. Funcții ale băncii centrale în România

Banca Națională a României are dreptul exclusiv de emisiune, fiind singura instituție autorizată să emită însemne monetare, în baza unui program de emisiune dimensionat în funcție de nevoile reale ale circulației bănești.

Banca centrală are competența exclusivă de autorizare și reglementare în domeniul bancar și este responsabilă cu supravegherea prudențială a instituțiilor de credit, în scopul asigurării funcționării și viabilității sistemului bancar. Banca Națională a României ține în evidențele sale contul curent general al Trezoreriei statului, deschis pe numele Ministerului Finanțelor Publice. Prin lege, este interzisă finanțarea directă a instituțiilor publice de către autoritatea monetară sau accesul privilegiat al acestora la resursele instituțiilor financiare.

Principalele atribuții ale BNR sunt:

- elaborarea și aplicarea politicii monetare și a politicii de curs de schimb;
- autorizarea, reglementarea și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit, promovarea și monitorizarea bunei funcționări a sistemelor de plăți pentru asigurarea stabilității financiare;
- emiterea bancnotelor și a monedelor ca mijloace legale de plată pe teritoriul României;
- stabilirea regimului valutar și supravegherea respectării acestuia;
- administrarea rezervelor internaționale ale României.

În cadrul politicii sale monetare și de curs de schimb, Banca Națională a României poate acorda instituțiilor de credit credite pe termene ce nu pot depăși 90 de zile, garantate cu, dar fără a se limita la: titluri de stat provenite din emisiuni publice, prin remiterea lor în portofoliul Băncii Naționale a României, sau depozite constituite la Banca Națională a României sau la alte persoane juridice agreate de Banca Națională a României.

Apariția și evoluția băncilor reflectă pe plan instituțional creșterea complexității operațiunilor bănești, centralizarea și concentrarea capitalului de împrumut, apariția a numeroase firme care s-au specializat în intermedierea de operațiuni, etc.. În perioada actuală, băncile sunt instituții specializate în organizarea și înfăptuirea circulației capitalului având ca obiectiv obținerea de profit.

IV. Concluzii

Banca Națională a României (BNR) ca banca centrală a României, are monopolul asupra emisiunii de monedă fiduciară, așa-zisa obligativitate „legal tender” Obiectivul său fundamental îl reprezintă asigurarea și menținerea stabilității prețurilor (conform Statutului). Totodată, BNR sprijină politica economică generală a statului, fără prejudicierea îndeplinirii obiectivului său fundamental privind asigurarea și menținerea stabilității prețurilor.

Studiind băncile comerciale am observat că au ca principal obiect de activitate primirea de depuneri la vedere, transformarea lor în capital de împrumut și distribuirea sub formă de credite pe termen scurt agenților economici, îndeosebi celor din industrie și comerț. Totodată, băncile comerciale efectuează, pentru titularii de depozit, operații de casă și plăți în cont, dispuse de aceștia sau în favoarea lor, prin intermediul altor bănci similare. Efectuarea plăților în cont devine în acest context o altă funcție principală, de pregnantă utilitate socială, care determină concentrarea în sfera de activitate desfășurată de băncile comerciale a celei mai mari părți din circulația scripturală a banilor.

Referințe bibliografice

- Căpraru, B., (2009). Activitatea bancară - Sisteme, operațiuni și practici, Editura C.H. Beck, București;
- Cintează, N., (mai 2010). Direcția Supraveghere Bancară BNR - Criza financiară - motiv de schimbări?, BNR;
- Cervera-Ferri, J., Caraușu, F., Pascal, D.; (2010); Raportul anual privind sectorul IMM din România, Fundația Post-Privatizare, București;
- Cocriș, V., Chirlesan, D., (2007). Managementul bancar și analiza de risc în activitatea de creditare, Teorie și cazuri practice, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași;
- Costică Ionela, Sorin Lăzărescu, (2004). Politici și tehnici bancare, Editura ASE;

- Dăianu Daniel, (5 feb. 2001). Globalizarea și sistemul financiar internațional, Economistul;
- Dardac, N., Barbu, T., (2005). Monedă, Bănci și Politici monetare, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București;
- Hans - Hermann Hoppe Activitatea bancară, statele-națiune și politica internațională – MisesRo;
- Banca Națională a României – Wikipedia;
- Banca Națională a României - Istoria BNR.

DIAGNOSTICUL POZIȚIEI FINANCIARE PENTRU O SOCIETATE DIN DOMENIUL COMERȚULUI CU ROBOȚI INDUSTRIALI

Denisa RISTEA*

Abstract

Diagnosticul financiar presupune să examinăm starea de sănătate financiară a societății, parcurgând mai multe etape. Una dintre acestea constă în aprecierea poziției financiare, care vizează armonizarea resurselor cu nevoile de finanțare ale firmei. Studiul efectuat în această lucrare a avut ca obiectiv evidențierea aspectelor pozitive, dar și a celor negative legate de poziția financiară a unei companii având ca obiect de activitate comercializarea de roboți industriali. Pentru analiza echilibrului financiar, am utilizat informațiile rezultate din situațiile financiare ale societății aferente perioadei 2016-2020, folosind metoda empirică. Scopul a fost acela de a stabili dacă aceasta se află într-un echilibru financiar, dacă are resursele necesare dezvoltării activității, dar și de a evalua riscul de faliment al firmei. Realizarea echilibrului financiar este importantă atât pentru societate, care își consolidează astfel imaginea de piață, cât și pentru clienții și creditorii acesteia. Pentru a stabili cu precizie poziția financiară a societății, s-a avut în vedere corelația dintre fondul de rulment, nevoia de fond de rulment și trezoreria netă, dar și analiza ratelor de lichiditate, solvabilitate și îndatorare. În perioada 2016-2020 s-a constatat că firma s-a aflat într-o stare de echilibru financiar, reflectată de trezoreria netă pozitivă și în creștere. Sistemul de rate calculate evidențiază însă probleme de lichiditate și solvabilitate. Valorile subunitare ale ratei lichidității generale și gradul ridicat al îndatorării (datoriile reprezintă cca. 80% din total resurse în 4 din cei 5 ani analizați) evidențiază pericolul ca firma să intre în incapacitate de plată a datoriilor. Pe baza rezultatelor obținute pentru perioada analizată, managerii pot elabora strategii de îmbunătățire a echilibrului financiar în anii următori.

Cuvinte cheie: *echilibru financiar, trezorerie netă, fond de rulment, nevoie de fond de rulment, rată de solvabilitate, rată de lichiditate.*

I. Introducere

În această lucrare vom analiza poziția financiară a societății ALFA SRL, având ca obiect principal de activitate comerțul cu ridicata al altor mașini și

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (vasilicamcaec01520@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

echipamente, conform cod CAEN 4669. Echipamentele pe care societatea le comercializează, instalează și cărora le asigură întreținerea sunt roboți industriali, echipamente de manipulare cu vacuum și componente ale acestora, mașini de înfoliat, mașini de ambalat, conveioare modulare, profile metalice și rulmenți combinați, protecții perimetrice de siguranță. Acestea îndeplinesc cerințe de eficiență precum: durată lungă de viață, raportul calitate-preț la cele mai înalte standarde, timpul scurt de instalare, utilizarea și exploatarea facilă și în condiții bune de siguranță. Pe lângă acestea, societatea pune la dispoziția partenerilor, ce provin din diferite domenii de activitate, o gamă variată de servicii în vederea instruirii și calificării personalului în operarea și programarea aplicațiilor în care sunt integrați roboții.

Principalii furnizori ai societății Alfa SRL sunt firme de renume ai unor țări din Uniunea Europeană, cum ar fi Germania și Italia. Societatea are un număr redus de clienți, dar fideli, situați cu preponderență în orașe din România cu ar fi: București, Dej, Gherla, Topoloveni, Ocnele Mari. Serviciile oferite de societate clienților săi au o caracteristică foarte importantă și anume personalizarea în funcție de aplicație, bugetul și termenele solicitate. De asemenea, societatea ALFA SRL participă activ în toate etapele pe care le presupune proiectarea soluției tehnice, astfel încât să poată livra echipamente potrivite cerințelor și activității clientului, dar și de o calitate superioară, pentru ca acesta din urma să obțină cele mai bune rezultate în urma exploatarea produselor.

Studiul efectuat în această lucrare urmărește diagnosticarea poziției financiare a societății Alfa SRL, pentru a afla dacă societatea deține resursele necesare desfășurării optime a activității și dezvoltării acesteia. Principală sursă de informații pentru analiza poziției financiare o reprezintă situațiile financiare anuale pentru perioada 2016 – 2020, care vor fi transpuse în bilanțul financiar (patrimonial). Pe baza acestuia vor fi calculați și analizați indicatorii și ratele de echilibru financiar. Valorile obținute vor arăta cât de eficient a fost folosit capitalul angajat, gradul de îndatorare a societății, gradul de acoperire a capitalurilor investite din surse proprii și împrumutate, modul de finanțare a investițiilor, dar și trezoreria disponibilă. Prin analiza ratelor de echilibru financiar se urmărește evidențierea capacității societății de a face față scadențelor pe termen scurt, dar și dacă își poate rambursa datoriile pe termen lung, prin asigurarea solvabilității și rentabilității. Concluziile analizei efectuate vor putea fi utilizate atât de managerii societății, cât și de investitorii actuali și viitori.

II. Indicatorii de echilibru financiar

Asigurarea dezvoltării și supraviețuirii unei societăți presupune în primul rând ca managerii să ia decizii corecte și eficiente cu privire la alocarea și utilizarea

resurselor disponibile.¹ Pentru a evidenția relația dintre resursele disponibile ale societății ALFA SRL și nevoile de finanțare ale acesteia, am elaborat bilanțul financiar (Anexa nr. 1) pentru perioada 2016-2020, prin regruparea elementelor din bilanțul contabil după criteriul lichidității crescătoare a activelor și al exigibilității crescătoare a capitalurilor.

Pentru a se asigura o stare de echilibru deplin, ar fi necesar ca activele și pasivele să fie perfect armonizate din punct de vedere al termenelor, respectiv:

1. active cu lichiditate peste un an = pasive cu exigibilitate peste un an
2. active cu lichiditate sub un an (cu excepția celor de trezorerie) = pasive cu exigibilitate sub un an (cu excepția celor de trezorerie)
3. active de trezorerie = pasive de trezorerie.²

Indicatorii care evidențiază gradul de realizare a acestor echilibre sunt: fondul de rulment, necesarul de fond de rulment și trezoreria netă.

În tabelul nr. 1 regăsim rezultatele calculelor efectuate pentru determinarea indicatorilor de echilibru financiar, dar și a situației nete, având la bază situațiile financiare anuale, dar și bilanțul financiar.

Tabel nr. 1. Evoluția indicatorilor de echilibru financiar în perioada 2016-2020

INDICATORII DE ECHILIBRU FINANCIAR	um	2016	2017	2018	2019	2020
1. SITUATIA NETĂ	lei	578321	980714	980714	980714	1791402
2. FONDUL DE RULMENT	lei	-655519	-568910	-613262	-392719	-205228
2.1. FONDUL DE RULMENT PROPRIU	lei	-672129	-568910	-833744	-625824	-365729
2.2. FONDUL DE RULMENT IMPRUMUTAT	lei	16615	0	220482	233105	160501
3. NEVOIA DE FOND DE RULMENT	lei	-1254824	-754012	-1309106	-1263690	-280616
4. TREZORERIA NETA	lei	599305	185102	695844	870971	75388

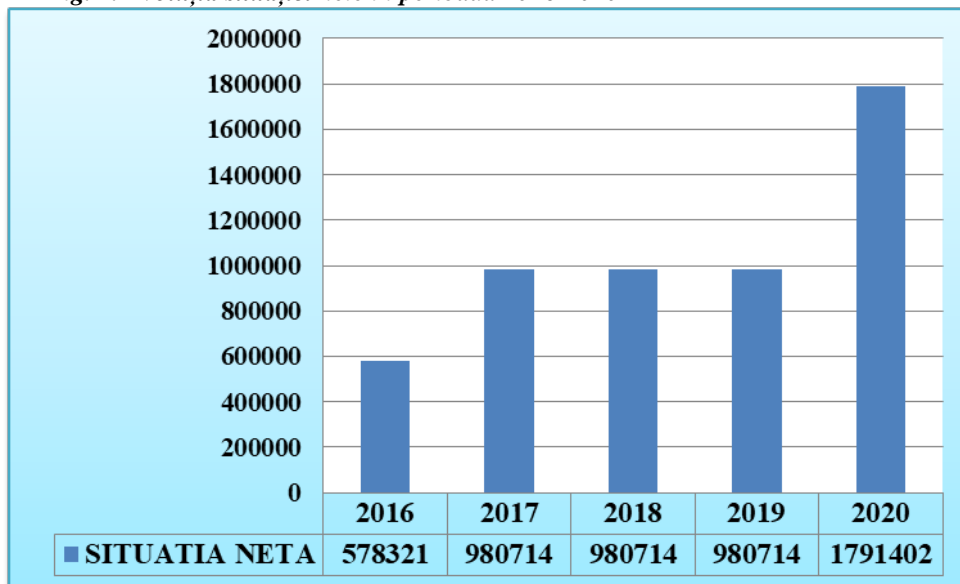
Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Anexa nr. 1

Situația netă (SN) evidențiază valoarea activului contabil, la sfârșitul fiecărui an analizat și se calculează după formula: **Situația netă = Activ – Datorii**

1 Vasile Robu, Ion Anghel, Elena-Claudia Șerban, Analiza economico-financiară a firmei, Editura Economică, București, 2014.

2 Victor Dragotă, Laura Obreja Brașoveanu, Ingrid-Mihaela Dragotă, Management financiar, Volumul I: Diagnosticul financiar al companiei, Editura Economică, București, 2012, pag. 34-35.

Fig. 1. Evoluția situației nete în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Anexa nr.1

Pentru perioada analizată situația netă este pozitivă și crescătoare. În anul 2020, se observă o creștere cu 82,66%, ca urmare a creșterii immobilizărilor corporale cu 37,33% și o scădere a datoriilor, raportate la anul precedent.

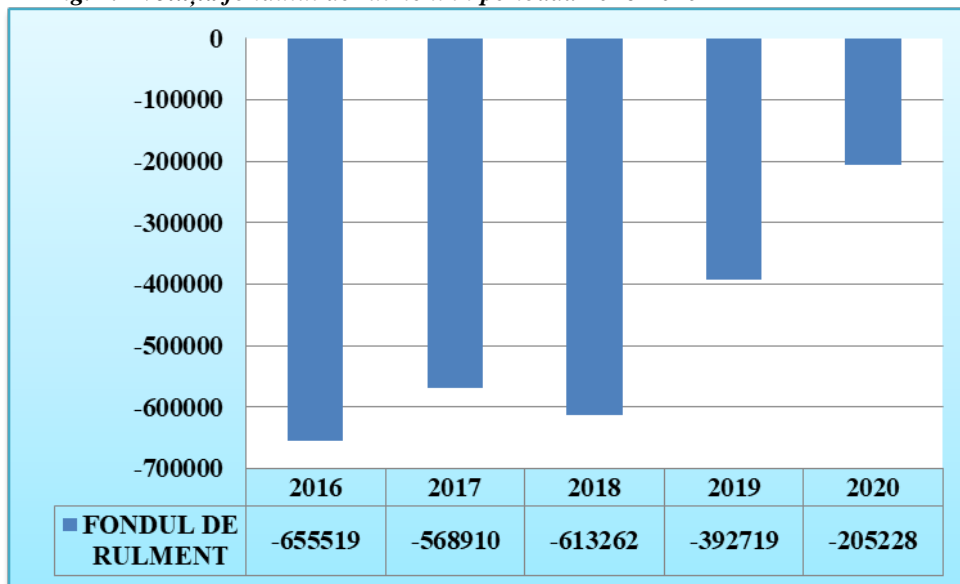
Toate acestea semnifică o majorare a averii acționarilor, dar și o creștere a garanției pentru creditorii.

Fondul de rulment (FR) măsoară echilibrul pe termen lung la nivelul firmei și se calculează după formula:

Fond de rulment = Pasive pe termen lung – Active pe termen lung = PTL - ATL

Observăm că societatea înregistrează un fond de rulment negativ, pentru toată perioada analizată (fig. nr. 2), expresia unui deficit de capitaluri permanente în raport cu activele immobilizate, care sunt crescătoare. Acest lucru ar trebui să constituie un semnal de alarmă pentru societate, deoarece resursele deținute pe termen lung nu sunt suficiente pentru a susține finanțarea immobilizărilor.

Fig. 2. Evoluția fondului de rulment în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Anexa nr.1

Fondul de rulment propriu (FRP) analizează starea de echilibru a societății pe termen lung ținând cont de resursele proprii și se calculează după formula:

$$\text{FRP} = \text{Capital propriu total} - \text{Total active pe termen lung} = \text{CPR} - \text{ATL}$$

Se poate observa în tabelul nr.1 ca pentru perioada 2016 - 2020 fondul de rulment propriu este negativ, ceea ce ne confirmă faptul că societatea nu deține resursele proprii necesare pentru a acoperi integral activele imobilizate, fiind nevoită să se îndatoreze.

Fondul de rulment împrumutat (FRÎ), exprimă gradul de îndatorare al societății, pe termen lung și se calculează folosind formula:

$$\text{FRÎ} = \text{Datorii pe termen lung} = \text{DTL}$$

Fondul de rulment împrumutat pozitiv (tabelul nr. 1) exprimă nivelul datoriilor pe termen lung utilizate pentru finanțarea parțială a activelor imobilizate ale societății.

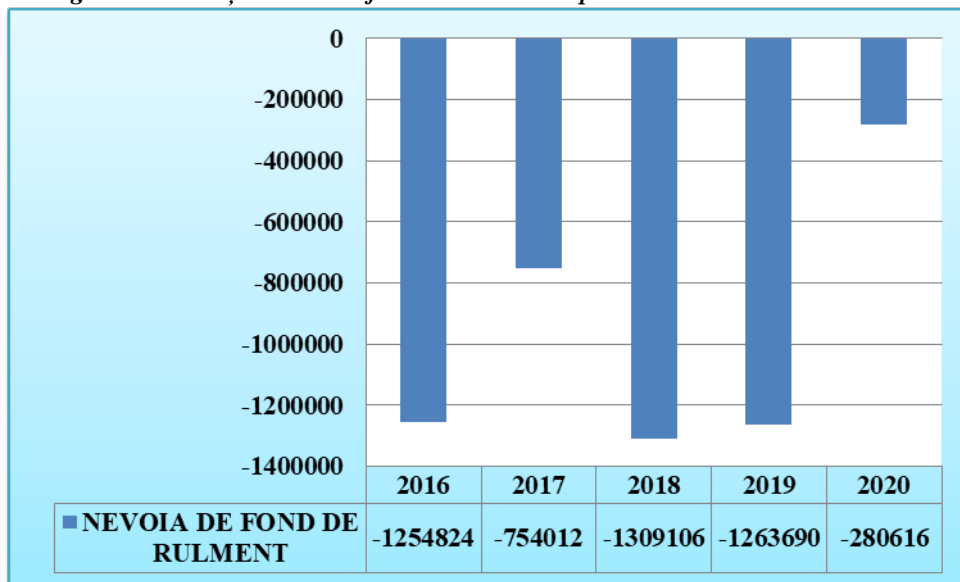
Nevoia de fond de rulment (NFR) reprezintă activele circulante ce trebuie să fie finanțate din fondul de rulment și se calculează după formula:

$$\text{NFR} = \text{Active curente} - \text{Datorii curente} = \text{ACR} - \text{DCR}$$

Pentru perioada analizată, conform diagramei din fig. nr. 3, observăm o nevoie de fond de rulment negativă, ceea ce înseamnă că activele pe termen scurt sunt acoperite în totalitate din surse de finanțare exigibile pe termen scurt și care finanțează parțial activele permanente. Putem considera că este o situație favorabilă deoarece este corelată cu o scădere a duratei de încasare a creanțelor și o relaxare a termenelor de plată către furnizori. În plus aceste excedente de resurse temporare

sunt suficiente pentru acoperirea deficitelor de resurse permanente în fiecare dintre cei 5 ani analizați.

Fig. nr. 3. Evoluția nevoii de fond de rulment în perioada 2016-2020

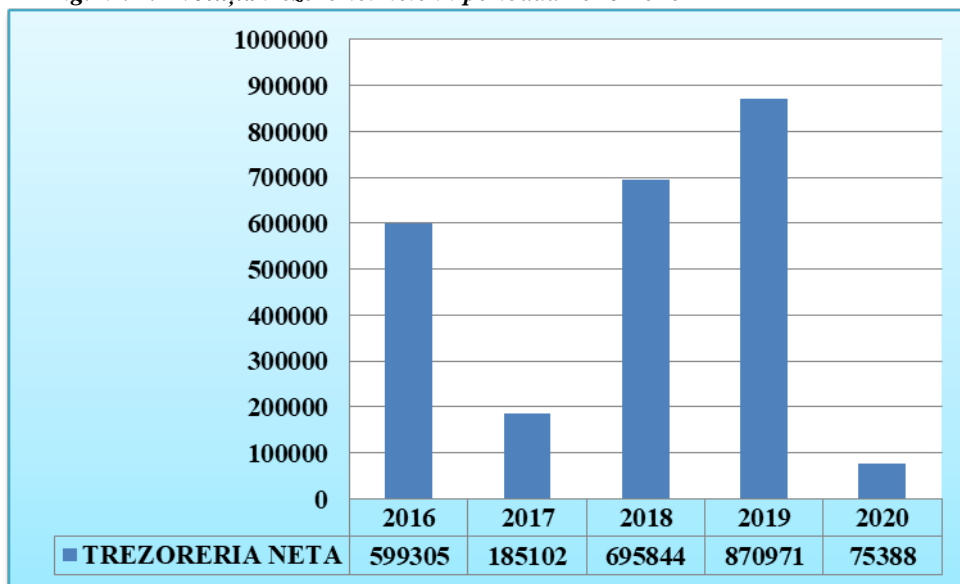
Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Anexa nr.1

Trezoreria netă (TN) sugerează prezența unui echilibru la nivelul întregii societăți și se calculează după formula:

Trezoreria netă = Fond de rulment permanent – Necesari de fond de rulment = FRP – NFR

Trezoreria netă are valori pozitive pentru perioada analizată, fiind expresia desfășurării unei activități eficiente. Din fig. nr. 4 observăm un trend ascendent în anii 2018 și 2019, caracterizați de cash-flow-uri pozitive. În anul 2020, trezoreria netă înregistrează o scădere bruscă, cu 91%, față de anul 2019, ca urmare a diminuării semnificative a lichidităților.

Fig. nr. 4. Evoluția trezoreriei nete în perioada 2016-2020

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Anexa nr.1

III. Analiza ratelor de lichiditate, solvabilitate și îndatorare

Pentru a evidenția capacitatea societății Alfa SRL de a-și onora obligațiile de plată, dar și capacitatea de a se îndatora, vom analiza lichiditatea și solvabilitatea acesteia. Principalele rate calculate sunt evidențiate în tabelul nr.2.

Tabel nr. 2. Ratele financiare de lichiditate, solvabilitate și îndatorare

RATELE	Interval optim	2016	2017	2018	2019	2020
Rata lichidității generale	2 - 2,25	0,73	0,67	0,84	0,88	0,88
Rata lichidității parțiale	0,8 – 1,0	0,51	0,43	0,66	0,68	0,55
Rata lichidității imediate	0,3 – 0,5	0,31	0,11	0,25	0,36	0,18
Rata solvabilității generale	>1,5	1,23	1,56	1,24	1,28	1,98
Rata solvabilității patrimoniale	>0,5	0,76	0,99	0,67	0,64	0,82
Rata de îndatorare globală	<2/3	0,81	0,64	0,81	0,78	0,51
Rata de îndatorare la termen	<1/2	0,03	0,00	0,18	0,19	0,08

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din Anexa nr. 1

Lichiditatea trebuie văzută ca o proprietate a elementelor patrimoniale de a se transforma în moneda pe termen scurt. Aceasta exprimă fondul de rulment în mărime relativă³.

Rata de lichiditate generală (R_{LG}) se calculează după formula:

$$R_{LG} = \text{ATS} / \text{PTS}$$

Conform tabelului nr. 2, pentru perioada 2016-2020 rata lichidității generale nu se încadrează în intervalul considerat optim, ceea ce evidențiază riscul societății de a se afla în incapacitate de a achita datoriile curente sau activele pe termen scurt.

Rata de lichiditate parțială (R_{LP}), calculată folosind formula:

$$R_{LP} = (\text{ATS} - \text{STOCURI}) / \text{PTS}$$

Pentru perioada analizată, rata de lichiditate parțială are valori cuprinse în intervalul 0,43 – 0,68, adică sub nivelul considerat optim al acestei rate. Putem spune ca societatea se află într-o situație nefavorabilă, deoarece activele cu lichiditate mare nu sunt suficiente pentru a acoperi datoriile pe termen scurt, indiferent de valoarea reală a stocurilor.

Rata lichidității imediate (R_{LI}) evidențiază capacitatea societății de a rambursa datoriile curente și a fost calculată folosind formula:

$$R_{LI} = \text{ATZ} / \text{PTS}.$$

Se constată că această rată are valori cuprinse în intervalul 0,11 – 0,36, înregistrând în 3 din cei 5 ani analizați valori sub intervalul optim. În anul 2019 putem observa o ușoară creștere a ratei lichidității imediate, în comparație cu ceilalți ani analizați, atingând o valoare de 0,36, ușor peste limita inferioară, ca efect al creșterii disponibilităților bănești.

Solvabilitatea reprezintă capacitatea societății de a face față obligațiilor bănești, respectiv de a își onora plățile cu termene scadente.⁴

Rata solvabilității generale (R_{SG}), reprezintă raportul dintre activele totale și datoriile totale și se calculează după formula:

$$R_{SG} = \text{Activ total} / \text{Datorii totale}$$

Chiar dacă valorile obținute oscilează de la un an la altul, remarcăm că în anul 2020 se înregistrează cel mai bun nivel al ratei solvabilității generale (1,98), ceea ce înseamnă că firma este solvabilă, adică are capacitatea de a își achita datoriile pe termen scurt, mediu și lung din activele totale deținute.

Rata solvabilității patrimoniale (R_{SP}) este calculată în special de către bănci, pentru a determina capacitatea de plată a societății sau pentru a stabili dacă societatea poate atrage noi credite. Formula de calcul utilizată este:

$$R_{SP} = \text{Capital propriu} / \text{Capital permanent}$$

Observăm că pentru perioada analizată rata solvabilității patrimoniale este cuprinsă în intervalul 0,64 – 0,99, depășind astfel valoarea minimă acceptabilă, de

3 Grigore M.Z., Diagnosticul financiar al întreprinderii, Note de curs, 2020.

4 Ișfănescu A., Ghid practic de analiză economico-financiară, 1999.

0,5, ceea ce conduce la concluzia că societatea nu este considerată riscantă de către finanțatori.

Rata de îndatorare globală (R_{IG}) măsoară ponderea datoriilor în patrimoniul societății, și a fost calculată folosind formula:

$$R_{IG} = \text{Datorii totale} / \text{Total pasiv}$$

Pentru perioada 2016-2019, conform tabelului nr. 2, valorile gradului de îndatorare sunt cuprinse în intervalul 0,64 – 0,81, valori ce depășesc sau sunt foarte apropiate de limita maximă impusă de normele bancare. Se poate observa că în anul 2020 valoarea acestei rate este sub nivelul recomandat de bănci, deci societatea are capacitatea de a se îndatora.

Rata de îndatorare la termen (R_{IT}) se determină după formula:

$$R_{IT} = \text{Datorii pe termen lung} / \text{Pasive pe termen lung}$$

Chiar dacă valoarea ratei de îndatorare la termen nu depășește, în perioada analizată, limita maximă impusă de bancă, adică 0,5, firma nu poate obține credite pe termen mediu și lung de la bănci în perioada 2016-2019 deoarece nu are capacitatea de a se îndatora.

IV. Concluzii

O ultimă etapă a diagnosticului poziției financiare a societății Alfa SRL aferent perioadei 2016-2020 o constituie întocmirea Matricei SWOT (Tabelul nr. 3), cuprinzând punctele tari, punctele slabe, dar și oportunitățile și amenințările mediului în care funcționează firma.

Tabel nr. 3 - Analiza SWOT a societății ALFA SRL, pentru perioada 2016 -2020

<u>PUNCTE TARI</u>	<u>PUNCTE SLABE</u>
<p>1. Situația netă a societății este pozitivă și crescătoare, ceea ce reflectă o majorare a averii acționarilor de la un an la altul.</p> <p>2. Nevoia de fond de rulment este negativă, reflectând un excedent de resurse temporare suficient de mare pentru acoperirea deficitului de resurse permanente obținut în fiecare dintre cei 5 ani analizați.</p> <p>3. Trezoreria netă are valori pozitive, fiind expresia realizării echilibrului</p>	<p>1. Fondul de rulment propriu este negativ, deci firma nu deține resurse proprii suficiente pentru a acoperi integral activele imobilizate, fiind nevoită să se îndatoreze.</p> <p>2. Fondul de rulment este negativ, ceea ce ar putea să reprezinte un semnal de alarmă pentru societate, deoarece resursele permanente nu sunt suficiente pentru a susține finanțarea imobilizărilor.</p> <p>3. Toate ratele de lichiditate au valori sub intervalele optime. Există riscul ca societatea să nu își poată achita</p>

<p>general dintre nevoile și resursele firmei.</p> <p>4. Rata solvabilității generale înregistrează o valoare ridicată în anul 2020 (1,98), ceea ce înseamnă că firma este solvabilă, adică are capacitatea de a își achita datoriile pe termen scurt, mediu și lung din activele totale deținute.</p>	<p>datoriile scadente pe termen scurt pe care le deține.</p> <p>4. Rata de îndatorare globală are valori foarte ridicate în perioada analizată, chiar dacă în anul 2020 se înregistrează o scădere.</p>
<p style="text-align: center;"><u>OPORTUNITĂȚI</u></p> <p>1. Dezvoltarea tehnologiei, dorință de economisire a timpului, dar și de creștere a productivității, oferă posibilitatea ca, în timp, roboții să înlocuiască munca de rutină și cea periculoasă.</p> <p>2. România fiind o țară în continuă expansiune, sistemele de robotizate vor ajunge o necesitate în anumite domenii de activitate, prin aplicarea normelor europene.</p> <p>3. Pandemia de coronavirus a creat oportunitate de creștere a automatizării, în întreaga lume, ceea ce înseamnă un mediu bun pentru firmele din domeniul comerțului cu roboți industriali.</p>	<p style="text-align: center;"><u>AMENINȚĂRI</u></p> <p>1. Modificările legislative frecvente (mai ales cele din domeniul fiscal) pot influența performanța financiară a unei societăți.</p> <p>2. Evoluția cursului valutar: 90% din mărfurile vândute de societate sunt mărfuri contractate în Euro, iar instabilitatea monedei naționale poate duce la scăderea marjei de profit.</p> <p>3. Angajatorii se confruntă cu teama angajaților că implementarea unui sistem robotizat va duce la pierderea locurilor de muncă.</p>

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din prezenta lucrare

Putem concluziona că situația financiară a societății nu este critică, dar este deficitară, din cauza lipsei de lichidități, ceea ce poate determina, în viitor, noi datorii, deci și o creștere a gradului de îndatorare. Toate acestea pot fi cauza unui management neperformant la nivelul societății.

Referințe bibliografice

- Grigore M.Z., Diagnosticul financiar al întreprinderii, Note de curs, 2020
- Victor Dragotă, Laura Obreja Brașoveanu, Ingrid-Mihaela Dragotă, Management financiar, Volumul I: Diagnosticul financiar al companiei, Editura Economică, București, 2012, pag. 34-35
- Vasile Robu, Ion Anghel, Elena-Claudia Șerban, Analiza economico-financiară a firmei, Editura Economică, București, 2014
- Aurel Ișfănescu, Ghid practic de analiză economico-financiară, Tribuna Economică, București, 1999
- Situațiile financiare ale societății Alfa SRL

Anexa nr. 1***BILANȚ FINANCIAR (lichiditate-exigibilitate)***

ACTIV (NEVOI)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Active pe termen lung (ATL)	1250455	1549624	1814458	1606538	2157131
Imobilizări necorporale	4748	2354	52509	52391	22940
Imobilizări corporale	1245309	1546872	1761551	1553749	2133793
Imobilizări financiare pe TL	398	398	398	398	398
2. Active pe termen scurt (ATS)	1790250	1166906	3318383	2844759	1463220
2.1 Active curente (ACR)	1029173	969884	2351838	1663618	1157235
Stocuri	531925	415611	729159	636678	542023
Creanțe comerciale pe TS	491675	550284	1569596	1018304	607470
Cheltuieli în avans pe TS	5573	3989	53083	8636	7742
2.2 Active de trezorerie (ATZ)	761077	197022	966545	1181141	305985
Casa și conturi la bănci	761077	197022	966545	1181141	305985
TOTAL ACTIV (1+2)	3040705	2716530	5132841	4451297	3620351
PASIV (RESURSE)					
DENUMIRE	2016	2017	2018	2019	2020
1. Pasive pe termen lung (PTL)	594936	980714	1201196	1213819	1951903
1.1 Capital propriu (CPR)	578321	980714	980714	980714	1791402
Capital social	250000	250000	250000	250000	250000
Rezerve	56681	56681	56681	56681	56681
Profit reportat	0	0	0	0	524
Rezerve din reevaluare	271640	674033	674033	674033	1484197
1.2 Datorii pe termen lung (DTL)	16615	0	220482	233105	160501
Alte datorii pe TL	16615	0	220482	233105	160501

2. Pasive pe termen scurt (PTS)	2445769	1735816	3931645	3237478	1668448
2.1 Datorii curente (DCR)	2283997	1723896	3660944	2927308	1437851
Datorii față de furnizori	1178803	1243720	1864007	2161142	616974
Datorii față de salariați	1568	0	0	138	0
Datorii fiscale	52092	140683	169515	168662	106176
Dividende de distribuit acționarilor	704677	220111	1627422	597366	714701
Alte datorii	346857	119382	0	0	0
2.2 Pasive de trezorerie (PTZ)	161772	11920	270701	310170	230597
Împrumuturi (TS)	161772	11920	270701	310170	230597
TOTAL PASIV (1+2)	3040705	2716530	5132841	4451297	3620351

Sursa: Prelucrare autor pe baza datelor din situațiile financiare anuale ale societății, pentru perioada 2016 – 2019, formular 10

IMPACTUL ȘOMAJULUI TEHNIC DETERMINAT DE PANDEMIA DE COVID-19 ASUPRA SOCIETĂȚILOR

Sergiu-Mihai PANĂ*

Abstract

Pandemia provocată de virusul SARS-CoV-2 a avut un impact social, uman și economic semnificativ asupra tuturor statelor afectate. Evoluția situației epidemiologice a dus la decretarea stării de urgență în data de 16.03.2020 de către președintele țării, prelungită ulterior până la data de 14 mai 2020. În acest context, foarte multe domenii de activitate au fost afectate în mod direct sau indirect, angajatorii fiind nevoiți să-și concedieze angajații sau să le suspende contractele de muncă, utilizând cazul de forță majoră. Puse în fața acestei situații fără precedent, autoritățile statului au adoptat o serie de acte normative menite să iasă în întâmpinarea angajatorilor și angajaților, prin implementarea unor măsuri de protecție socială. Una din primele măsuri adoptate a fost plata indemnizației de șomaj tehnic, acordat pentru persoanele cărora li s-a suspendat temporar contractul individual de muncă, din inițiativa angajatorului (șomajul tehnic). De asemenea, de la data de 01.06.2020, pentru salariații care își reluau activitatea, angajatorii beneficiau de un alt ajutor de stat în procent de 41,5% din salariul brut de încadrare al acestora. Susținerea financiară a acestor măsuri de protecție socială a reprezentat o provocare pentru autoritățile statului, care au beneficiat și de ajutor la nivel european prin implementarea unor programe operaționale de sprijin financiar¹. Scopul acestei lucrări este analiza și prezentarea ajutoarelor financiare acordate de către stat respectiv indemnizația de șomaj tehnic și ulterior ajutorul financiar de 41,5% din salariul de bază brut. Cu ajutorul acestei analize vom evidenția modul de calcul, acordare și recuperare de la bugetul statului a acestor ajutoare financiare de către companii. Spre exemplificare, am ales o companie având ca obiect de activitate predarea cursurilor de limbi străine ce a avut de recuperat de la bugetul statului indemnizațiile pentru șomaj tehnic și ajutoarele pentru șomaj de 41,5%.

Cuvinte cheie: șomaj tehnic, indemnizație pentru șomaj, pandemie, măsuri de protecție financiară.

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București, (e-mail: pana_sergiu@yahoo.com), acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lector. univ. dr. Cristina Matei (e-mail: cmatei@univnt.ro)

¹ <https://legestart.ro/100119/>, accesat la data de 23.03.2022

I. Introducere

Pandemia de COVID-19 a provocat un șoc economic ce nu a avut precedent având un impact social ridicat, prin urmare, răspunsul autorităților naționale și instituțiilor europene a fost unul rapid în materie de măsuri de politică fiscală. Autoritățile statului au acordat spijin cu prioritate sectoarelor și grupurilor afectate în mod deosebit².

În contextul pandemiei Covid-19, prin Ordonanța 30/2020 modificată prin Ordonanța 32/2020 au fost luate unele măsuri în vederea acordării sprijinului angajatorilor și salariaților. Lucrarea abordează aceste măsuri printre care plata indemnizației de șomaj tehnic de 75% din salariul de bază corespunzător locului de muncă ocupat și suportată din bugetul asigurărilor sociale respectiv un ajutor de 41,5% suportat din bugetul asigurărilor pentru șomaj.

Metoda utilizată este cea a analizei comparative a situației contractelor individuale de muncă suspendate (șomaj tehnic) a societății analizate în comparație cu totalul contractelor individuale de muncă suspendate ce au fost înregistrate la Inspekția Muncii, în perioada stării de urgență.

Societatea supusă analizei este SC BRIT CENTER SRL având ca obiect de activitate predarea cursurilor de limbi străine. Aceasta s-a confruntat în perioada respectiva cu o serie de dificultăți, printre care suspendarea contractelor individuale de muncă (șomaj tehnic). Ca urmare a suspendării cursurilor în învățământul preuniversitar în perioada 11-22 martie 2020, cu posibilitatea de prelungire, și a recomandărilor din partea autorităților, ca populația să rămână la domiciliu, societatea a fost pusă în fața închiderii iminente a activității, fără a întrevădea la momentul acela posibilitatea unor venituri pentru acoperirea cheltuielilor de ordin salarial și administrativ, astfel încât, în data de 11.03.2020 s-a hotarat prin Hotărârea AGA nr. 2, suspendarea contractelor individuale de munca ale angajaților conform art. 50, litera f) forță majoră, din Codul Muncii, ulterior, odată cu precizările făcute prin Ordonanța 32/2020, suspendarea a fost modificată în baza art. 52 alin. (1) lit. c) din legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare (șomaj tehnic).

Prin analiza SWOT elaborată la finalul lucrării au fost identificate punctele forte și slabe respectiv principalele oportunități și amenințări la care firma este expusă în perioada pandemiei din punct de vedere al șomajului tehnic.

II. Măsuri de protecție financiară în contextul situației epidemiologice determinate de raspandirea coronavirusului SARS-CoV-2

Criza generată de pandemia COVID-19 a marcat anul 2020, care a afectat în mod direct și indirect mai multe domenii de activitate. În acest sens, Guvernul

² Consiliul Uniunii Europene - Raportul comun privind ocuparea forței de muncă pentru 2021, adoptat prin procedura scrisă la 9 martie 2021.

României a supus aprobării și a implementat o serie de măsuri fiscal-bugetare, cu scopul de a stopa efectele negative ale pandemiei³.

În continuare, voi prezenta două dintre aceste măsuri și anume plata indemnizației de șomaj din bugetul asigurărilor sociale cât și ajutorul de 41,5% acordat din bugetul asigurărilor pentru șomaj.

S-a prevăzut ca în cazul acelor angajatori afectați de pandemia Covid-19 care au fost constrânși să diminueze sau să întrerupă activitatea, în situația în care angajatorii suspendă contractele de muncă, aceștia să beneficieze de scutirea totală sau parțială de plată a indemnizației către salariați. Potrivit art.53 din Codul Muncii *„Pe durata reducerii și/sau a întreruperii temporare a activității, salariații implicați în activitatea redusă sau întreruptă, care nu mai desfășoară activitate, beneficiază de o indemnizație, plătită din fondul de salarii, ce nu poate fi mai mică de 75% din salariul de bază corespunzător locului de muncă ocupat, cu excepția situațiilor prevăzute la art. 52 alin. (3).”*⁴ Totuși, conform Ordonanței 30/2020, în timpul stării de urgență, plata indemnizației de șomaj (total sau parțial) este suportată din bugetul asigurărilor sociale, astfel angajatorul este scutit total sau parțial de această indemnizație.

Indemnizația de șomaj tehnic este supusă impozitării și plății contribuțiilor sociale obligatorii, iar calculul, reținerea și plata impozitului pe venit, a contribuției de asigurări sociale de stat și a contribuției de asigurări sociale de sănătate se realizează de către angajator din indemnizațiile încasate din bugetul asigurărilor pentru șomaj.⁵ Indemnizația de 75% din salariul de bază este suportată din bugetul asigurărilor pentru șomaj (dar nu mai mult de 75% din câștigul salarial mediu brut), din care se vor calcula și vira către bugetul statului contribuțiile de asigurări sociale (25%), contribuții de asigurări sociale de sănătate (10%) și impozitul pe veniturile din salarii (10%). Au fost excluse din calcul deducerea personală și contribuția asiguratorie pentru muncă a angajatorului (2,25%).

Ordonanța 30/2020 prevede că doar 75% din salariul mediu brut specificat de Legea bugetului asigurărilor sociale de stat din anul 2020 nr. 6/2020 se admite din bugetul asigurărilor pentru șomaj.⁶ În situația în care această indemnizație depășește 75% din salariul mediu brut prevăzut de Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2020, diferența va trebui suportată de angajator în cazul în care bugetul acestuia stabilit plății cheltuielilor de personal dispune de acest lucru⁷.

De asemenea, de la 01.06.2020 a fost acordat un **ajutor suportat din bugetul asigurărilor pentru șomaj de 41,5% din salariul brut** pe o durată de 3 luni în

³ Raportul privind acțiunile întreprinse la recomandarea Consiliului Uniunii Europene pentru ajustarea deficitului bugetar în urma declanșării procedurii de deficit excesiv pentru România.

⁴ <http://www.official.ro/codul-muncii-actualizat>, accesat la data de 23.03.2022.

⁵ www.juridice.ro, accesat la data de 23.03.2022.

⁶ www2.deloitte.com, accesat la data de 23.03.2022.

⁷ <https://pbca.ro/news/somajul-tehnic-pe-perioada-starii-de-urgenta/>, accesat la data de 23.03.2022.

vederea achitării salariilor pentru angajatorii ai căror salariați figurau cu contractele individuale de muncă suspendate în baza art. 52 alin. 1 lit. c din Legea nr. 53/2003 (șomaj tehnic) fără a avea activitățile suspendate în continuare. Aceasta prevedere se aplică în cazul în care salariații respectivi au beneficiat în cursul stării de urgență și ulterior, în cursul stării de alertă, de indemnizația de șomaj tehnic cel puțin 15 zile. O condiție pentru a beneficia de această facilitate este ca angajatorii să fie obligați să păstreze raporturile de muncă până la data de 31.12.2020, excepție făcând lucrătorii sezonieri. Aceasta obligație nu se aplică dacă încetarea contractului de muncă se face din motive ce nu sunt imputabile angajatorului.

Această facilitate reprezentând în sumă de 41,5% din salariul de bază brut potrivit locului de muncă ocupat, însă nu mai mult de 41,5% din salariul mediu brut a fost acordată în cadrul societății până la data de 31.08.2020 (însemnând trei luni de la data de 01.06.2020).

III. Acordarea de la bugetul statului a ajutoarelor de șomaj salariaților S.C. BRIT CENTER SRL în contextul pandemiei de Covid-19

Numărul de angajați ai societății S.C. BRIT CENTER SRL ale căror contracte individuale de muncă au fost suspendate și trecute în șomaj tehnic, a fost stabilit în conformitate cu OUG 30/2020 modificata prin OUG 32/2020.

Ca urmare a suspendării cursurilor în învățământul preuniversitar în perioada 11-22 martie 2020 și, ulterior, a decretării stării de urgență din data de 16.03.2021, fiind pusă în fața închiderii activității, societatea a hotărât suspendarea contractelor individuale de muncă ale angajaților conform art. 50, litera f) forță majoră, din Codul Muncii.

O data cu ultimile clarificări cu privire la suportarea de către stat a șomajului tehnic datorat salariaților, respectiv cu publicarea OUG 32/2020 în data de 31.03.2020, care aduce modificări OUG 30/2020 în sensul completării și simplificării acestuia din urmă, și urmărind protecția socială a salariaților, administratorul a hotărât prin Hotărârea AGA nr. 3/27.03.2020 încetarea suspendării contractelor individuale de muncă în baza art. 50 lit. f (forță majoră) din Codul Muncii în data de 29.03.2020 și s-a declarat din data de 30.03.2020 stare de șomaj tehnic în cadrul societății, suspendând în continuare contractele individuale de muncă ale angajaților, conform art. 52, alin (1), lit. c) " (1) Contractul individual de munca poate fi suspendat din inițiativa angajatorului în următoarele situații: c) în cazul întreruperii sau reducerii temporare a activității, fără încetarea raportului de muncă, pentru motive economice, tehnologice, structurale sau similare din Codul Muncii", până la încheierea stării de urgență.

Dând dovadă de un bun spirit organizatoric, administratorul societății a reorganizat într-un timp destul de scurt o parte din cursurile, care până atunci se desfășurau cu prezenta fizică, în mediul online. Acest lucru s-a putut face cu o

investiție considerabilă în echipamente IT care să permită transmiterea cursurilor online și, de asemenea, cu formarea și instruirea profesorilor în vederea susținerii într-un mod profesionist a acestor cursuri.

Reluarea parțială a cursurilor în mediul online a făcut ca din totalul de 9 salariați ai societății, doar 5 dintre aceștia să fie trecute în șomaj tehnic. Ceilalți 4 salariați au continuat să-și desfășoare activitatea cu un salariu de încadrare diminuat, stabilit de comun acord, în raport cu un volum mult mai mic de munca. Toate modificările care s-au făcut în perioada stării de urgență și, ulterior, în perioada stării de alertă, au fost înregistrate în Registrul General al Salariaților și transmise către Inspectoratul Teritorial de Muncă.

Astfel, lista salariaților trecuți în șomaj tehnic este următoarea:

Tabel 1 Listă salariați trecuți în șomaj tehnic

Nume și prenume	Funcția	Salariu de bază brut (Lei)
Salariatul 1	Responsabil GDPR	558
Salariatul 2	Formator (profesor)	461
Salariatul 3	Economist	3,537
Salariatul 4	Formator (profesor)	1,197
Salariatul 5	Formator (profesor)	2,073

Sursa: Statele de plată ale S.C. Brit Center SRL

În continuare, voi prezenta modalitatea de acordare a șomajului tehnic în cuantum de 75% din salariul brut de încadrare pentru fiecare salariat al societății analizate. După stabilirea numărului de salariați trecuți în șomaj tehnic începând cu data de 30 martie 2020, s-au urmat procedurile de solicitare și depunerea documentației la Agenția Națională a Forțelor de Muncă (ANOFM) în vederea încasării de la bugetul statului a cuantumului de 75% din salariul brut de încadrare pentru fiecare salariat. Prima solicitare s-a făcut în luna aprilie pentru zilele de 30 – 31 martie 2020, pentru un total de 533 lei, aferent celor două zile lucrătoare.

Tabel 2 Listă salariați șomaj tehnic - martie 2020

Luna	Nume și prenume	Funcția	Nivel de studii	Reședința urban/rural	Salariu de bază brut	Data suspendării CIM	Nr. Zile aferente susp CIM	Indemnizație solicitată
Martie 2020	Salariatul 1	Responsabil GDPR	6	urban	558	30.03.2020	2	38
	Salariatul 2	Formator (profesor)	6	urban	461	30.03.2020	2	31
	Salariatul 3	Economist	6	urban	3537	30.03.2020	2	241

	Salariatul 4	Formator (profesor)	6	urban	1197	30.03.2020	2	82
	Salariatul 5	Formator (profesor)	6	urban	2073	30.03.2020	2	141
Total luna martie 2020 / Lei					7826			533

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Din suma de 533 lei reprezentând indemnizație de șomaj tehnic solicitată, s-au achitat la bugetul statului contribuția de asigurari sociale (25%) și contribuția de asigurări sociale de sănătate (10%) și impozitul pe venit (10%).

Spre exemplificare, voi prezenta modalitatea de calcul a contribuției bugetului statului la șomaj tehnic - martie 2020, formulele fiind cele notate în rândul 2 din tabelul de mai jos.

Tabel 3 Calcul contribuții bugetul statului la șomaj tehnic - martie 2020

Nume și prenume	Nr. zile lucrătoare în lună	Salariu de bază brut	Indemnizație solicitată 75%	CAS 25%	CASS 10%	Deducere personală	Imp venit 10%	Indemnizație valoare netă, de plată
1	2	3	$4=3*75\%$	$5=4*25\%$	$6=4*10\%$	7	$8=[(4-5-6)-7]*10\%$	$9=5-6-8$
Salariatul 1	22	558	38	10	4	0	2	22
Salariatul 2	22	461	31	8	3	0	2	18
Salariatul 3	22	3537	241	60	24	0	16	141
Salariatul 4	22	1197	82	21	8	0	5	48
Salariatul 5	22	2073	141	35	14	0	9	82
Total Lei		7826	533	133	53	0	35	312

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Cea de-a doua solicitare a fost făcută în luna mai pentru perioada 01-30 aprilie 2020, în care au fost 20 de zile lucrătoare, pentru suma de 5.871 lei.

Tabel 4 Listă salariați șomaj tehnic - aprilie 2020

Luna	Nume și prenume	Funcția	Nivel de studii	Reședința urban/rural	Salariu de bază brut	Data suspendării CIM	Nr. Zile aferente susp CIM	Indemnizație solicitată
Aprilie 2020	Salariatul 1	Responsabil GDPR	6	urban	558	01.04.2020	20	419
	Salariatul 2	Formator (profesor)	6	urban	461	01.04.2020	20	346
	Salariatul 3	Economist	6	urban	3537	01.04.2020	20	2,653
	Salariatul 4	Formator (profesor)	6	urban	1197	01.04.2020	20	898

	Salariatul 5	Formator (profesor)	6	urban	2073	01.04.2020	20	1,555
Total luna aprilie 2020 / Lei					7826			5,871

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Din suma solicitată în cuantum de 75 % din salariile brute de încadrare ale salariaților în valoare de 5.871 lei, s-au calculat și s-au plătit contribuția de asigurări sociale (25%) și contribuția de asigurări sociale de sănătate (10%) și impozitul pe venit (10%).

Tabel 5 Calcul contribuții bugetul statului la șomaj tehnic - aprilie 2020

Nume și prenume	Nr. zile lucrătoare în lună	Salariu de bază brut	Indemnizație solicitată 75%	CAS 25%	CASS 10%	Deducere personală	Imp venit 10%	Indemnizație valoare netă, de plată
1	2	3	4=3*75%	5=4*25%	6=4*10%	7	8=[(4-5-6)-7]*10%	9=5-6-8
Salariatul 1	20	558	419	105	42	0	27	245
Salariatul 2	20	461	346	87	35	0	22	202
Salariatul 3	20	3537	2653	663	265	0	172	1,552
Salariatul 4	20	1197	898	225	90	0	58	525
Salariatul 5	20	2073	1555	389	156	0	101	910
Total Lei		7826	5871	1,468	587	0	382	3,435

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Cea de-a treia solicitare a fost făcută în luna iunie pentru perioada 01-31 mai 2020, în care au fost 20 de zile lucrătoare. Suma solicitată în cuantum de 75 % din salariile brute de încadrare ale salariaților a fost, ca și în luna precedentă, de 5.871 lei.

Tabel 6 Listă salariați șomaj tehnic - mai 2020

Luna	Nume și prenume	Funcția	Nivel de studii	Reședința urban/rural	Salariu de bază brut	Data suspendării CIM	Nr. Zile aferente susp CIM	Indemnizație solicitată
Mai 2020	Salariatul 1	Responsabil GDPR	6	urban	558	01.05.2020	20	419
	Salariatul 2	Formator (profesor)	6	urban	461	01.05.2020	20	346
	Salariatul 3	Economist	6	urban	3537	01.05.2020	20	2,653

Salariatul 4	Formator (profesor)	6	urban	1197	01.05.2020	20	898
Salariatul 5	Formator (profesor)	6	urban	2073	01.05.2020	20	1,555
Total luna mai 2020 / Lei							5,871
				7826			

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Ca și în lunile precedente din suma solicitată reprezentând șomaj tehnic s-au calculat și s-au plătit contribuția de asigurări sociale (25%), contribuția de asigurări sociale de sănătate (10%) și impozitul pe venit (10%).

Tabel 7 Calcul contribuții bugetul statului la șomaj tehnic - mai 2020

Nume și prenume	Nr. zile lucrătoare în lună	Salariu de bază brut	Indemnizație solicitată 75%	CAS 25%	CASS 10%	Deducere personală	Imp venit 10%	Indemnizație valoare netă, de plată
1	2	3	4=3*75%	5=4*25%	6=4*10%	7	8=[(4-5-6)-7]*10%	9=5-6-8
Salariatul 1	20	558	419	105	42	0	27	245
Salariatul 2	20	461	346	87	35	0	22	202
Salariatul 3	20	3537	2653	663	265	0	172	1,552
Salariatul 4	20	1197	898	225	90	0	58	525
Salariatul 5	20	2073	1555	389	156	0	101	910
Total Lei		7826	5871	1,468	587	0	382	3,435

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

De la data de 1 iunie 2020 administratorul a decis încetarea șomajului tehnic pentru salariații care aveau contractele individuale de muncă suspendate în acest sens, și reînceperea activității întrucât cea mai mare parte din cursanți au acceptat participarea la cursuri online.

Procedura prin care sprijinul financiar acordat de stat putea fi solicitat este următoarea:

- Angajatorul solicită sumele de la stat completând următoarele documente: cererea, declarație pe proprie răspundere și lista cu angajați din care reieșea suma necesară acordării șomajului tehnic;
- Încasarea indemnizației brute și plata indemnizației nete către salariați;
- În luna următoare declara acest lucru în Formularul 112 - Declarația privind obligațiile de plată a contribuțiilor sociale, impozitului pe venit și evidența nominală a persoanelor asigurate și plătesc taxele către bugetul

statului, respectiv contribuția de asigurari sociale (25%), contribuția de asigurari sociale de sănătate (10%) și impozitul pe venit (10%);

- Toată documentația se depunea online la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă prin intermediul platformei guvernamentale www.aici.gov.ro.

IV. Acordarea ajutorului social de 41,5% din salariul brut de încadrare al salariaților care au fost în șomaj tehnic, pentru o perioadă de 3 luni, după începerea activității

Începând cu data de 1 iunie 2020 a intrat în vigoare Ordonanța de urgență nr. 92/2020 pentru instituirea unor măsuri active de sprijin destinate angajaților și angajatorilor în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, precum și pentru modificarea unor acte normative a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 459, partea I, la data de 29 mai.⁸

Aceasta prevedea acordarea în continuare a unui ajutor financiar din partea statului pentru angajatorii ai căror salariați au avut contractele individuale de muncă suspendate în baza art. 52 alin. 1 lit.c din Legea nr. 53/2003 – șomaj tehnic, și care își începeau activitatea, în următoarele condiții:

- valoarea ajutorului financiar era de 41,5% din salariul brut, dar nu mai mult de 41,5% din câștigul salarial mediu brut;
- durata acordării ajutorului financiar era de 3 luni;
- inițial, angajatorii plătesc integral contravaloarea salariilor angajaților pentru care solicită acest ajutor financiar, urmând ca luna următoare până pe data de 25, să facă solicitarea către stat în vederea încasării acestor sume;
- pentru acordarea acestui ajutor financiar, angajatorul trebuie să facă dovada plății contribuțiilor de asigurări sociale (CAS 25%, CASS 10%) și a impozitului pe venit (10%) datorate de către angajați la bugetul statului și a contribuției asiguratorie pentru munca (2,25%) datorată de angajator;⁹
- ajutorul financiar se acordă numai pentru salariații care au stat cel puțin 15 zile în șomaj tehnic pe perioada stării de urgență sau în perioada stării de alertă;
- angajatorul era obligat să păstreze raporturile de muncă cu salariații pentru care a solicitat acest ajutor financiar cel puțin până la data de 31.12.2020, însă raporturile de muncă puteau înceta la solicitarea angajatului.
- în cazul încetării contractului de muncă din motive imputabile angajatorului, acesta era obligat să restituie statului ajutorul financiar încasat, plus dobânda de referință a BNR în vigoare la data încetării contractului individual de muncă.

⁸ Ordonanța de urgență nr. 92/2020

⁹ www.mfinante.gov.ro, accesat la data de 23.03.2022

Luând în considerare condițiile de mai sus, administratorul societății a decis să solicite în continuare ajutorul de 41,5% din valoarea salariului brut de încadrare pentru un număr de 3 salariați. Ceilalți doi salariați pentru care nu s-a solicitat acest ajutor financiar aveau încheiate contracte individuale de muncă pe perioadă determinată până la data de 30.06.2020, iar prelungirea acestora nu era necesară deoarece o mare parte din cursurile desfășurate cu copiii încetau la aceeași dată.

Astfel prima solicitare pentru ajutorul social de 41,5% din salariul brut de încadrare al salariaților care au fost în șomaj tehnic s-a făcut în luna iulie pentru luna precedentă, pentru următorii salariați:

Tabel 8 Listă salariați pentru subvenție 41,5% din salariul brut de încadrare - iunie 2020

Luna	Nume și prenume	Funcția	Stare contract	Sal brut de încadrare	41,5% din sal brut
Iunie 2020	Salariatul 1	Responsabil GDPR	activ	558	232
	Salariatul 2	Formator (profesor)	activ	461	191
	Salariatul 3	Economist	activ	3,537	1,468
Total luna iunie 2020 / Lei				4,556	1,891

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Suma solicitată a fost de 1.891 lei, din care, la data solicitării, se virase către bugetul statului contribuția de asigurări sociale (25%), contribuția de asigurări sociale de sănătate (10%) impozitul pe venit (10%) datorate de către angajați și contribuția asiguratorie pentru muncă (2,25%) datorată de angajator.

Cea de-a doua solicitare pentru ajutorul social de 41,5% din salariul brut de încadrare al salariaților care au fost în șomaj tehnic s-a făcut în luna august 2020 pentru luna iulie, pentru suma de 1.891 lei, din care au fost deja virate către bugetul statului contribuțiile aferente.

Tabel 9 Listă salariați pentru subvenție 41,5% din salariul brut de încadrare - iulie 2020

Luna	Nume și prenume	Funcția	Stare contract	Sal brut de încadrare	41,5% din sal brut
Iulie 2020	Salariatul 1	Responsabil GDPR	activ	558	232
	Salariatul 2	Formator (profesor)	activ	461	191
	Salariatul 3	Economist	activ	3.537	1,468
Total luna iulie 2020 / Lei				4.556	1,891

Sursa: Ștatele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Cea de-a treia solicitare a fost făcută în luna septembrie 2020 pentru luna august, pentru suma de 2.634 lei din care au fost plătite anterior către bugetul statului toate contribuțiile enumerate mai sus.

Tabel 10 Listă salariați pentru subvenție 41,5% din salariul brut de încadrare - august 2020

Luna	Nume și prenume	Funcția	Stare contract	Sal brut de încadrare	41,5% din sal brut
August 2020	Salariatul 1	Responsabil GDPR		2.350	975
	Salariatul 2	Formator (profesor)		461	191
	Salariatul 3	Economist		3.537	1.468
Total luna august 2020 / Lei				6.348	2.634

Sursa: Statele de plată ale S.C. Brit Center SRL

Procedura prin care s-a făcut solicitarea de la stat a ajutorului financiar de 41,5% din salariul brut era următoarea:

- angajatorii plătesc integral contravaloarea salariilor angajaților pentru care solicită acest ajutor financiar;
- luna următoare în perioada 01 – 25 se declară acest lucru în Formularul 112 - Declarația privind obligațiile de plată a contribuțiilor sociale, impozitului pe venit și evidența nominală a persoanelor asigurate și se plătesc taxele către bugetul statului, respectiv contribuția de asigurări sociale (25%), contribuția de asigurări sociale de sănătate (10%), impozitul pe venit (10%) datorate de salariați și contribuția asiguratorie pentru munca (2,25%) datorată de angajator;
- se făcea solicitarea către AJOFM în vederea încasării acestor sume, prin completarea și depunerea următoarelor documente: cerere pentru acordarea ajutorului financiar în valoare 41,5% din salariul brut de încadrare al salariaților, declarație pe proprie răspundere, lista salariaților în cauză, copie după Declarația 112 și recipisa de transmitere online a acesteia, dovada plății contribuțiilor către bugetul statului;
- decontarea sumelor se făcea în termen de 10 zile de la data solicitării ajutorului financiar.

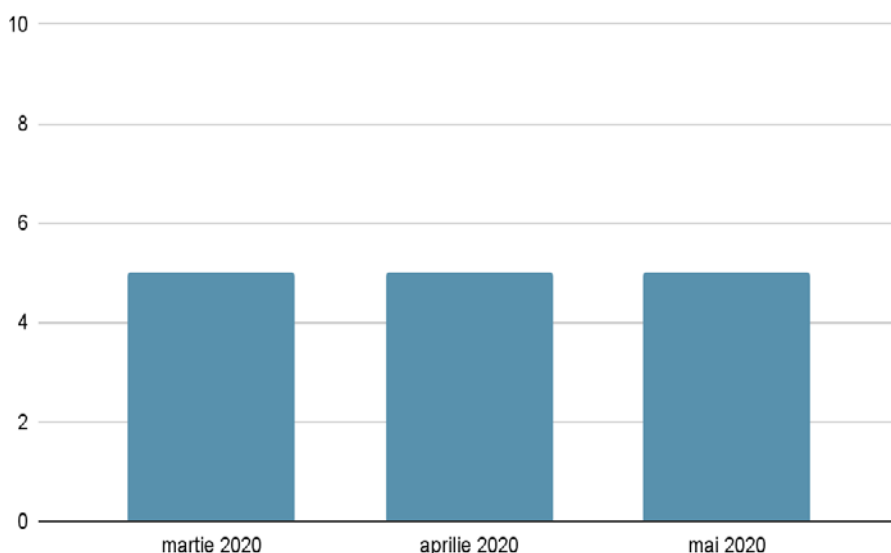
V. Analiza evoluției contractelor suspendate (șomaj tehnic) în cazul societății S.C. BRIT CENTER SRL comparativ cu cele înregistrate la Ministerul Muncii, în perioada stării de urgență

Societatea S.C. BRIT CENTER SRL a înregistrat un număr total de 5 contracte individuale de muncă suspendate în fiecare lună a stării de urgență, mai exact au existat 5 salariați trecuți în șomaj tehnic în perioada martie-mai 2020. În

continuare voi prezenta evoluția contractelor individuale de muncă suspendate ale angajaților societății analizate.

Grafic nr. 1 - Contracte suspendate (șomaj tehnic) S.C. Brit Center SRL

Număr contracte suspendate

Situația contractelor individuale de muncă suspendate ce au fost înregistrate la Ministerul Muncii în perioada martie-mai 2020 este cea de mai jos.

Tabel 11 Contracte de muncă suspendate la Ministerul Muncii în martie 2020

Data	30.03.2020
Contracte individuale de muncă suspendate	498.778 din care: <ul style="list-style-type: none"> · 130.442 – industria prelucătoare · 90.356 – hoteluri și restaurant · 81.695 - comerț cu ridicata și cu amănuntul

Sursa: <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5852-2020-03-30-cp-cim-suspendate>, accesat la data de 23.03.2022

Tabel 12 Contracte de muncă suspendate la Ministerul Muncii în aprilie 2020

Data	30.04.2020
Contracte individuale de muncă suspendate	725.200 din care: <ul style="list-style-type: none"> · 181.524 - Industria prelucătoare · 141.248 - Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor · 100.573 - Hoteluri și restaurante

Sursa: <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5910-situatia-contractelor-individuale-de-munca-suspendate-incetate,-la-data-de-30-aprilie-2020>, accesat la data de 23.03.2022

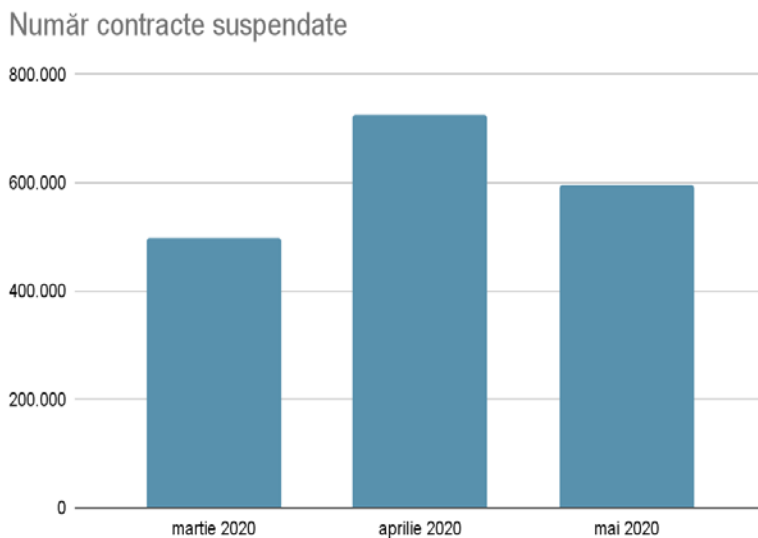
Tabel 13 Contracte de muncă suspendate la Ministerul Muncii în mai 2020

Data	28.05.2020
Contracte individuale de muncă suspendate	595.672 Principalele categorii <ul style="list-style-type: none"> - 167.073 - Industria prelucătoare: - 99.182 - Hoteluri și restaurante: · 93.814 - Comerț cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor:

Sursa: <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5967-situatia-contractelor-individuale-de-munca-suspendate-incetate-la-data-de-28-mai-2020>, accesat la data de 23.03.2022

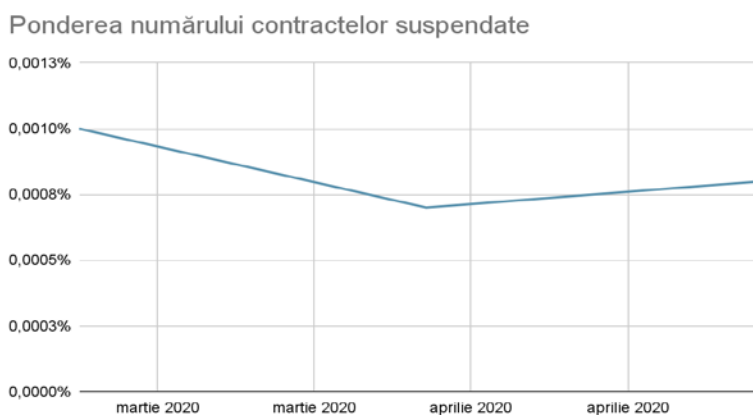
Voi prezenta evoluția numărului contractelor individuale de muncă suspendate ce au fost înregistrate la Ministerul Muncii în perioada martie-mai 2020.

Grafic nr. 2 - Contracte suspendate (șomaj tehnic) Ministerul Muncii

Conform analizei efectuate, am aflat care este ponderea numărului contractelor suspendate (șomaj tehnic) în cazul societății analizate din totalul contractelor individuale de muncă ce au fost înregistrate la Ministerul Muncii, în perioada martie-mai 2020 aferentă stării de urgență.

Grafic nr. 3 - Ponderea contractelor suspendate (șomaj tehnic) S.C. Brit Center SRL din totalul contractelor suspendate înregistrate la Ministerul Muncii

VI. Concluzii

Din cele prezentate mai sus putem arăta, prin intermediul analizei SWOT, punctele tari și slabe ale societății S.C. BRIT CENTER SRL respectiv oportunitățile

și amenințările aduse de pandemia provocată de virusul SARS-CoV-2 cât și ajutoarele financiare acordate de către stat în acest context.

Tabel 14 Matricea SWOT a societății S.C. BRIT CENTER SRL

<p>PUNCTE TARI</p> <ul style="list-style-type: none"> ● societatea are capacitatea de a se adapta în cazul situației de criză, prin reorganizarea cursurilor desfășurate cu prezenta fizica, la mediul online ● automatizarea continuă a echipamentelor IT pentru a permite transmiterea cursurilor online ● formarea și instruirea sistematizată a profesorilor în vederea susținerii într-un mod profesionist a cursurilor online 	<p>PUNCTE SLABE</p> <ul style="list-style-type: none"> ● creșterea cheltuielilor cu salariile angajaților în defavoarea cheltuielilor cu investițiile ● societatea este specializată pe un singur sector de activitate (predarea cursurilor de limbi străine), având posibilități restrânse de îmbunătățire a activității în contextul pandemiei Covid-19 ● suspendarea temporară a activității economice din cauza situației Covid-19
<p>OPORTUNITĂȚI</p> <ul style="list-style-type: none"> ● pătrunderea pe noi piețe ● posibilitatea de a majora bugetul destinat plății cheltuielilor de personal ● oportunitatea de a obține protecție financiară acordată de autoritățile statului ● măsurile de acordare a ajutoarelor sociale să aibă o structură îmbunătățită ● modificarea legislație în domeniu astfel încât să prevadă măsuri de protecție financiară mai avantajoase pentru angajatori ● recuperare facilă de la bugetul statului a acestor ajutoare financiare 	<p>AMENINȚĂRI</p> <ul style="list-style-type: none"> ● neîncasarea la timp a ajutoarelor de șomaj tehnic și a ajutorului de 41,5% ● numărul ridicat de contracte individuale de muncă suspendate din perioada pandemiei, va determina diminuarea vânzărilor pe termen lung ● în contextul pandemiei de Covid-19, obiectul de activitate al societății este unul impactat de criză ● situații sociale (șomaj) care pot duce la scăderea cererii de predare cursuri limbi străine

Privind în ansamblu analiza SWOT, putem concludiona faptul că ajutoarele financiare acordate de către stat și anume plata indemnizației de șomaj din bugetul asigurărilor sociale cât și ajutorul de 41,5% acordat din bugetul asigurarilor pentru șomaj, au reprezentat măsuri de protecție financiară benefice pentru companie, întrucât au susținut bugetul intern pentru plata salariilor în condițiile în care veniturile societății au fost diminuate în contextul impactului pandemiei de Covid-19.

Cu toate acestea, consider oportun implementarea unor măsuri de protecție financiară care să susțină mai bine angajatorii din perspectiva acordării ajutoarelor de șomaj, de exemplu autoritățile statului să structureze în alt mod aceste ajutoare prin restrângerea condiționărilor în obținerea lor precum obligativitatea menținerii raporturilor de muncă pe 6 luni cât și posibilitatea de a nu plăti contribuțiile sociale.

O altă propunere, în contextul situației de criză, este ca în cazul în care angajatorii suspendă contractele individuale de muncă să poată beneficia de scutirea totală de plată a indemnizației către salariați cât și durata acordării ajutoarelor financiare să fie mai mari de 3 luni, deoarece societățile pot să nu dețină fonduri economice îndeajuns pentru plata salariilor după cele 3 luni de ajutor financiar.

Totodată, de interes este și faptul că angajatorii ar fi trebuit să nu fie obligați de ținerea angajaților pe o anumită perioadă de timp după primirea ajutorului financiar, deoarece conjunctura economico-financiară a fost de așa natură încât personalul ar fi putut să își găsească un alt loc de muncă mai bine plătit. Pe de altă parte, firma putea fi pusă în situația în care să nu își poată continua activitatea în condiții optime din cauza înregistrării unor venituri mici ce nu permiteau susținerea plății salariilor, după încetarea ajutoarelor financiare.

Consider important să evidențiez aceste situații întrucât, prin recomandările și propunerile prezentate, angajatorii să poată beneficia de o mai bună implementare a unor măsuri de protecție socială, cât și de o modalitate îmbunătățită de acordare și recuperare de la bugetul statului a acestor ajutoare financiare.

Referințe bibliografice

- Consiliul Uniunii Europene - Raportul comun privind ocuparea forței de muncă pentru 2021, adoptat prin procedura scrisă la 9 martie 2021;
- Consiliul Uniunii Europene - Raportul privind acțiunile întreprinse la recomandarea Consiliului Uniunii Europene pentru ajustarea deficitului bugetar în urma declanșării procedurii de deficit excesiv pentru România;
- <https://legestart.ro/100119/>;
- <https://pbca.ro/news/somajul-tehnic-pe-perioada-starii-de-urgenta/>;
- <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5852-2020-03-30-cp-cim-suspendate>;
- <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5910-situatia-contractelor-individuale-de-munca-suspendate-inctate,-la-data-de-30-aprilie-2020>;
- <http://www.mmuncii.ro/j33/index.php/ro/comunicare/comunicate-de-presa/5967-situatia-contractelor-individuale-de-munca-suspendate-inctate-la-data-de-28-mai-2020>;
- <http://www.oficial.ro/codul-muncii-actualizat>, Codul Muncii;
- Legea nr. 53/2003, Codul Muncii;
- Ordonanța de urgență nr. 92/2020 pentru instituirea unor măsuri active de sprijin destinate angajaților și angajatorilor în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, precum și pentru modificarea unor acte normative;

- OUG 30/2020 modificata prin OUG 32/2020;
- www.juridice.ro;
- www.mfinante.gov.ro;
- www2.deloitte.com.

LANȚUL DE APROVIZIONARE ÎN MODA RAPIDĂ

Maria Mirabela DREGICI*
Valeriu Constantin MUREȘAN**

Abstract

Această lucrare își propune să analizeze problematica managementului lanțului de aprovizionare (Supply Chain Management-SCM) în domeniul modei concentrându-se în mod deosebit asupra unei subramuri a acestei industrii: Fast Fashion. Lucrarea are drept scop să sublinieze modul în care aplicarea tehnicilor și principiilor SCM a determinat eficientizarea activității companiilor și, implicit, succesul în afaceri în acest domeniu specific. Principiile SCM abordate nu sunt rigide, deoarece pot fi adaptate la diferite contexte de afaceri: capacitatea de a aplica modelul SCM la specificul propriei afaceri devine un element distinctiv și o sursă de avantaj competitiv.

Astfel, în cadrul lucrării vom analiza modul în care companiile care activează în acest sector și-au modificat lanțul valoric prin introducerea unor inovații în cadrul acestuia, pentru a dezvolta un lanț de aprovizionare "agil". De asemenea, lucrarea urmărește să demonstreze modul în care organizarea și gestionarea lanțului de aprovizionare au fost și sunt încă cheia succesului în Fast Fashion, deoarece acestea permit minimizarea timpului și a costurilor, asigurând o flexibilitate ridicată a producției.

În același timp lucrarea își propune să răspundă la întrebarea: Ce impact are strategia Fast Fashion asupra managementului lanțului de aprovizionare al producătorilor de îmbrăcăminte?

Studiul realizat s-a bazat pe analiza literaturii existente pe această temă în diferite domenii disciplinare precum logistica, marketingul, administrarea afacerilor, precum și pe colectarea datelor, prelucrarea și interpretarea informațiilor prezente în publicații și site-uri din aceste sectoare, pentru a evidenția fenomenul în ansamblu dar și în specificul său. Studiul empiric este ilustrat pe cazul concret al liderului din domeniul Fast Fashion – Zara, cea mai mare dintre companiile grupului Inditex.

Cuvinte cheie: *Fast Fashion, Lanț de aprovizionare, Logistică, Inovație, Reacție rapidă.*

* Maria Mirabela Dregici (e-mail: mariaaa100819@univnt.ro).

** Valeriu Constantin Mureșan (e-mail: valeriuaa107519@univnt.ro).

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" în București
Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect.univ.dr. Voicu Mirela-Cristina (voicumirela@univnt.ro).

I. Introducere

"Credeți că industria în care activați este grea? Imaginați-vă preferințele clienților care se pot schimba literalmente peste noapte, ciclurile de viață ale produselor măsurate în săptămâni și valoarea produsului dumneavoastră se prăbușește dacă pierdeți ultima tendință. Bine ați venit în lumea modei rapide"¹.

Declarația anterioară rezumă perfect principalele provocări cu care managerii care activează în domeniul industriei ușoare trebuie să se confrunte în fiecare zi. Industria modei și a articolelor de îmbrăcăminte este, de fapt, unul dintre pilonii cheie ai economiei globale, dar reprezintă, de asemenea, una dintre cele mai flexibile și imprevizibile industrii, având în vedere volatilitatea ridicată a cererii și schimbările rapide ale gusturilor și tendințelor clienților. Până la sfârșitul anilor 1980, comercianții cu amănuntul tradiționali de modă și îmbrăcăminte au folosit previziunile privind cererea pentru definirea planurilor lor de operațiuni cu mult înainte de momentul real al consumului de produse, adică sezonul de vânzări. În ultimele decenii, însă, acest sector a cunoscut o adevărată revoluție datorită introducerii modelului "Fast Fashion" și a răspândirii vânzărilor cu amănuntul în comerțul electronic.

Termenul "Fast Fashion" descrie strategia de retail de adaptare a sortimentelor de marfă la tendințele actuale și emergente cât mai rapid și mai eficient posibil. Chiar dacă acest concept este acum asociat în cea mai mare parte cu marii retaileri precum Zara și H&M, unul dintre primele branduri care au adoptat această strategie cu mult înainte de a fi inventat termenul, a fost Benetton. Retailerii de Fast Fashion, au înlocuit, de fapt, modelul tradițional de "împingere" implementat în cadrul SCM în care strategia se bazează pe predicția tendințelor viitoare de către designeri – cu o abordare de tip *tragere* a SCM, în care retailerii răspund cererii clienților încercând să ofere produsul potrivit pe piață în doar câteva săptămâni, față de o medie de lansare a produsului a industriei de șase luni.

Pe lângă această schimbare profundă a modelului de management, întreaga afacere de retail - nu numai cea de modă și îmbrăcăminte - se confruntă acum cu o nouă provocare extraordinară: supraviețuirea într-un model care include internetul². Pe măsură ce achizițiile online continuă să crească, viitorul comercianților cu amănuntul puri din cărămidă și mortar (brick-and-mortar) este pus sub semnul întrebării. În ciuda faptului că magazinele fizice rămân în continuare în centrul relației cu clienții, de fapt, vânzările online și mobile par să conducă. Apoi, în

¹ SULL, D, and S TURCONI. 2008, *Fast Fashion Lessons*, Business Strategy Review, Editura Emerald, Vol. 19, No. 2, pg. 5-11; TOKATLI, N. 2008, *Global Sourcing Insights from the Clothing Industry: The Case of Zara, a Fast Fashion Retailer*, Editura Oxford University Press, Vol. 8, No 2, pg 21-38.

² SCHOENBACHLER, D.D, and G.L. GORDON. 2002, *Multi-Channel Shopping: Understanding What Drives Channel Choice*, The Journal of Consumer Marketing, Editura Emerald, Vol.19, No.1,pg 42-53.

ultimul deceniu, marile companii de retail converg spre strategia "Omni-Channel", adică un model de operare sincronizat în care toate canalele companiei - magazine tradiționale și canale mobile - sunt aliniată, permițând companiilor să îndeplinească cerințele clienților și să fie mai competitive. Cu alte cuvinte, clienții conectați pot cumpăra și achiziționa aceleași articole pe mai multe canale diferite: într-un magazin fizic, pe computerele de acasă sau laptop, pe dispozitivele mobile conectate. Acest lucru le permite să facă cumpărături online pentru aproape orice, practic peste tot.

În acest context, prima parte a lucrării oferă o imagine de ansamblu asupra principalelor provocări ale unui lanț de aprovizionare tipic bazat pe cerere în industria de retail de modă, concentrându-se pe caracteristicile produselor și ale pieței și introducând modelele Fast Fashion și de răspuns rapid.

În continuare materialul se concentrează pe analiza modelului de afaceri al companiei Zara, demonstrând modul în care strategia inovatoare a companiei permite astfel de rate de producție rapide și susținute; accentul principal va fi pus pe unicitatea și inovația lanțului de aprovizionare adoptat de Zara, dar se va face referire și la alegerile strategice globale ale companiei pentru a o defini pe Zara drept liderul de necontestat al Fast Fashion.

II. Conceptul de Fast Fashion

Fast Fashion este acum în casele tuturor, sau mai degrabă în dulapuri; nu este doar o salvare pentru cei care nu își pot permite articole de îmbrăcăminte și accesorii de designer, ci reprezintă o alternativă utilizată din ce în ce mai des chiar și de cei care anterior achiziționau produse de modă premium și acum aleg să poarte articole din magazinele low cost.

Orientarea actuală spre produsele low cost este o consecință a procesului de democratizare a modei, adică procesul caracterizat prin apariția marilor lanțuri de distribuție și posibilitatea acordată tuturor de a putea purta cea mai recentă tendință, și astfel, chiar și în buticuri sau magazine, găsești oameni de tot felul, vârste și dimensiuni în diverse magazine ale diferitelor orașe ale lumii³, unde există prețuri medii/mici, dar mai presus de toate viteză și dinamism. De fapt, pe lângă faptul că au prețuri avantajoase, articolele pe care magazinele le oferă sunt întotdeauna în concordanță cu tendințele momentului și cu ceea ce cere clientul, schimbându-se cu o viteză atât de mare încât de multe ori consumatorul, mergând două zile consecutive la același magazin, în a doua zi s-ar putea să nu mai poată achiziționa îmbrăcămintea văzută în ziua precedentă.

Fast Fashion, numit și ready-to-wear este definit drept "capacitatea unor companii din domeniul modei de a introduce un produs pe piață într-un timp foarte

³ SOZZANI, F., 2011, *Cross – style*, Revista Vogue Italia, sursă accesibilă pe adresa <https://www.vogue.it/magazine/blog-del-direttore/2011/06/17-giugno>, Accessed March 03, 2022.

scurt"⁴. Aceasta este ceea ce Scozzese conturează ca o "viziune exasperată a ciclului modei, caracterizată prin timpi de producție foarte scurți, reînnoirea continuă a sortimentului, prețuri de vânzare scăzute și un design de produs mereu actual.

În sectorul modei aceasta a fost, fără îndoială, cel mai de succes model de producție/distribuție din ultimii ani, atât de mult încât Enrico Cietta afirma în acest sens că "cele mai semnificative succese antreprenoriale se datorează tuturor companiilor care adoptă modele rapide de producție și distribuție, adică accelerate în comparație cu cele 24 de luni tradiționale necesare pentru ca lanțul de aprovizionare să vadă colecțiile realizate în vitrine"⁵.

De fapt, obiectivul principal al Fast Fashion este de a putea crea haine la modă și de a le face disponibile pentru vânzare în magazine în cel mai scurt timp posibil, minimizând costurile de producție. În acest fel, Fast Fashion subminează sistemul tradițional de producție al modei programate, adică sistemul în care fluxul de articole de îmbrăcăminte urmează procesul: creare – prezentare – vânzare către distribuitori – producție – livrare către distribuitori, caracterizată printr-un timp ridicat de lansare pe piață și o producție bazată pe vanzarile anterioare.

Stilul modern nu mai este static și nu mai aderă la un anumit model, ci este un stil dinamic care permite atât amestecarea mai multor stiluri în același timp, cât și amestecarea articolelor de îmbrăcăminte fără marcă cu articole de îmbrăcăminte de designer. Variabile precum vârsta, clasa socială, sexul etc. nu mai sunt decisive în alegerea unor articole vestimentare, în locul altora. Ceea ce contează pentru consumator este căutarea unei emoții date de experiența de cumpărături care trebuie să reflecte gustul lor și care să le permită să-și "actualizeze imaginea la costuri mai mici"⁶.

III. Caracteristicile lanțului de aprovizionare în domeniul Fast Fashion

3.1. Viteza – element strategic în activitatea lanțului de aprovizionare

Răspunsul rapid (QR) este strategia care "[...] permite îmbunătățirea flexibilității proceselor de producție prin gestionarea reducerii timpilor de răspuns ai pieței, creșterea disponibilității sortimentului din magazine și, în același timp, reducerea stocurilor globale și a mijloacelor fixe în capitalul de lucru"⁷. Pentru ca

⁴Site-ul oficial al Institutului Treccani, Sursă accesibilă pe adresa: [https://www.treccani.it/vocabolario/fast-fashion_\(Neologismi\)](https://www.treccani.it/vocabolario/fast-fashion_(Neologismi)), accessed March 03, 2022.

⁵ CIETTA, E., 2008, *La rivoluzione del Fast Fashion – strategie e modelli organizzativi per competere nelle industrie ibride*, Milano: Editura Franco Angeli Srl, Vol 1, pg. 15-16.

⁶ SCOZZESE, G., 2012, *Supply Chain Management e competitività nel Fast Fashion*, Roma: Editura Aracne, Vol. 2, pg 10.

⁷ CIAPPEL, C, and A SANI. 2006, *Strategie di internazionalizzazione e grande distribuzione nel settore dell'abbigliamento*, Florenta: Editura Firenze University Press, Vol 1, pg 54-57.

QR să fie aplicabil în mod eficient, este, prin urmare, necesar să se pună accentul pe viteza fluxului bidirecțional din amonte în aval și invers; după cum afirmă Enrico Cietta, "produsele se deplasează într-o singură direcție (de la fire, la țesături, la ambalaje etc.), iar în celălalt sens, se deplasează informațiile (de la consumator, la distribuitor, la produsul ambalajului etc.)". Pentru a putea face acest lucru, este esențial ca toate părțile care alcătuiesc lanțul de aprovizionare să fie coordonate și integrate între ele, creând o relație de gestionare partajată și integrată susținută de utilizarea tehnologiei informației. Consecințele aplicării acestui principiu sunt, pe de o parte, de a putea crea noi produse la modă, pe de altă parte, pentru a putea determina consumatorii să viziteze mult mai frecvent diferitele magazine.

Modelul de afaceri pe care companiile Fast Fashion îl folosesc pentru a oferi clienților lor un răspuns rapid este definit de Scozzese ca un "sistem de afaceri an-entropic", care prevede că aceeași companie se hrănește singură datorită interconectării dintre sistemul de producție, sistemul logistic și sistemul de distribuție, reușind să ofere răspunsuri foarte rapide la cererea pieței și să reducă cât mai mult timpul de livrare, adică "timpul care trece de la lansarea primelor comenzi de procesare până în momentul în care produsul finit destinat vânzării devine disponibil".

În acest fel, lanțurile Fast Fashion sunt capabile să producă o mare varietate de stiluri cu un număr redus de articole de îmbrăcăminte pentru fiecare, dar cu o frecvență mai mare, eliminând într-un timp scurt articolele de îmbrăcăminte care nu se vând și evitând ca stocurile să fie create în depozit, datorită aplicării metodei „*just in time*”, abordare care prevede producția exclusivă a ceea ce va fi vândut sau cel puțin se crede că va fi vândut într-un timp scurt, întrucât "orice stoc de material, [...], componentă sau produs finit reprezintă o risipă de resurse economice și financiare"⁸.

Strategia acestui sistem constă în capacitatea de a putea integra toate activitățile lanțului de aprovizionare și capacitatea de a reduce costurile prin reducerea pașilor care s-au scurs între proiectarea produsului și vânzarea acestuia. Cu cât compania este mai capabilă să supravegheze acești pași, cu atât reușește mai mult să fie rapidă și dinamică; este suficient să spunem că Zara își poate regenera oferta în doar 15 zile⁹.

În acest tip de întreprindere, viteza este dată și de utilizarea materiilor prime standard, ușor și rapid disponibile sau realizabile, care sunt utilizate pentru a efectua procese simple și de bază și, în plus, nu sunt necesare controale speciale la nivelul producției, deoarece nu este necesară o calitate foarte ridicată. De fapt, clienții

⁸ TUNISINI, A, T PENCARELLI, and L FERRUCCI. 2014, *Economia e Management delle imprese – Strategie e strumenti per la competitività e la gestione aziendale*, Milano: Editura Hoepli, Vol 1, pg 472, 507.

⁹ SLACK N, A BRANDON-JONES , and R JOHNSTON. 2013, *Operations Management*, Edinburgh: Editura Pearson Education Limited Vol 7, pg 435.

acestui tip de companie nu doresc un articol de îmbrăcăminte de o calitate excelentă, ci sunt dispuși să-l sacrifice în favoarea unui articol de îmbrăcăminte la modă; consumatorii sunt, de asemenea, conștienți de faptul că produsele pe care le cumpără nu sunt întotdeauna exclusive, într-adevăr, se întâmplă adesea ca acestea să fie rezultatul unei imitații/inspirație luate de pe podiumuri. De fapt, se crede că Fast Fashion este capabil să fie rapid și pentru că imită moda programată; acest lucru nu este întotdeauna corect, dar fără îndoială multe articole de îmbrăcăminte Fast Fashion sunt "copii" ale articolelor de îmbrăcăminte Haute Couture care, având un preț foarte ridicat și, prin urmare, nu sunt accesibile tuturor, reușesc să obțină un mare succes în vânzări. Prin urmare, este esențial ca companiile Fast Fashion să poată produce doar ceea ce cred că vor vinde, încercând să prezică și să intuiască tendințele momentului.

3.2. Structura lanțului de aprovizionare

Lanțul de aprovizionare este o interconectare a organizațiilor care sunt conectate între ele prin legături în amonte și în aval, care generează valoare pentru consumatorul final prin furnizarea unui produs sau serviciu.

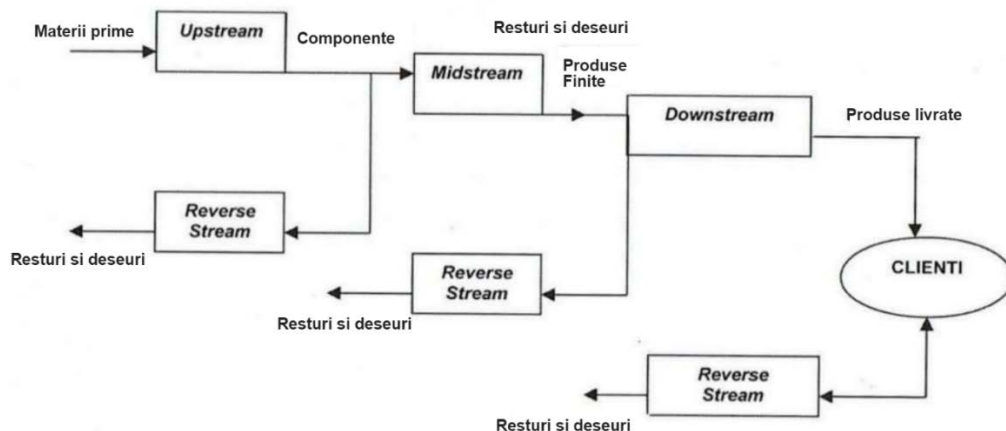
Managementul lanțului de aprovizionare (Supply Chain Management-SCM) este, prin urmare, o activitate de planificare și control al fiecărei faze a ciclului de viață al produsului, de la conceperea ideii până la vânzarea produsului finit.

Lanțul de aprovizionare poate fi împărțit în patru zone diferite, care reprezintă un cadru explicativ al structurii în care să se plaseze companiile și fiecare dintre ele este definită de un flux ascendent și unul descendent (vezi Figura 1) ¹⁰:

1. Zona din amonte (Upstream Zone): zona în care materiile prime sunt transformate în componente;
2. Zona midstream (Midstream Zone): zona în care componentele sunt transmise produsului finit;
3. Zona din aval (Downstream Zone): zona în care, în urma primirii comenzilor, produsele sunt livrate clienților;
4. Zona fluxului invers (Reverse stream Zone): zona în care se gestionează returnările de produse finite produse semifinite, etc. din toate celelalte trei zone datorită problemelor întâmpinate.

¹⁰ SCOZZESE, G. 2012, *Supply Chain Management e competitività nel Fast Fashion*, Roma: Editura Aracne, Vol 2. pg 22.

Figura 1. Structura lanțului de aprovizionare

Sursa: SCOZZESE, G., 2012, *Supply Chain Management e competitività nel Fast Fashion*, Roma: Editura Aracne, Vol 2, pg 23.

După cum a specificat Scozzese în cadrul lanțului de aprovizionare, există două tipuri diferite de actori: agenți de producție și agenți de servicii. Primii definesc punctele de vânzare (atât cu amănuntul, cât și cu ridicata), centrele de distribuție și unitățile de producție; pe de altă parte, agenții de servicii sunt companii de transport, care transferă produsul între organizații, și companii de servicii, care au sarcina de a sprijini agenții de producție.

Lanțul de Aprovizionare este, prin urmare, un set de relații între diferite organizații, fiecare dintre acestea având un rol bine definit în funcție de contextul în care se află și în funcție de relațiile pe care le are cu alte organizații.

Organizațiile care alcătuiesc lanțul de aprovizionare nu sunt neapărat externe sau separate unele de altele, ci, dimpotrivă, se întâmplă adesea ca acestea să aparțină și să fie gestionate de aceeași companie. Uneori se întâmplă ca relațiile reale de parteneriat să se dezvolte între diferitele subiecte implicate în cadrul lanțului. Cu toate acestea, este întotdeauna esențial ca sistemul care conectează aceste organizații să fie integrat prin planificarea și coordonarea fluxului pe care produsul îl efectuează de-a lungul lanțului de aprovizionare și că nu este rezultatul unor activități total independente, așa cum s-a întâmplat în trecut¹¹.

Scozzese reiterează în această privință că "integrarea limitată în cadrul societății nu mai este suficientă"; acest lucru este evident în special în cazul Fast Fashion, unde schimbul între diferitele zone ale lanțului de aprovizionare trebuie să fie foarte rapid pentru a putea susține ritmurile de producție și pentru a oferi clientului ceea ce își dorește.

¹¹ CHRISTOPHER, M. 2005, *Supply Chain Management – creare valore con la logistica*, Milano: Editura Pearson Education Italia Srl, Vol 1, pg 3.

Indiferent de configurația lanțului de aprovizionare adoptată, în cele din urmă toate părțile care alcătuiesc lanțul valoric trebuie să aibă același scop: satisfacția clienților. De fapt, pentru a obține profituri, este necesar să vinzi produsele proprii, dar mai presus de toate să-ți satisfaci consumatorii astfel încât să îi determini să cumpere din nou; toate etapele lanțului de aprovizionare beneficiază de acest lucru deoarece contribuie la realizarea produsului finit. De fapt, indiferent de distanța fiecărei faze față de clientul final, fiecare parte aduce valoare adăugată clientului. Cu toate acestea, pentru a putea satisface clientul, este necesar ca actorii să colaboreze între ei pentru a avea un schimb continuu de informații, deoarece comunicarea este esențială pentru gestionarea eficientă a lanțului. De asemenea, întreprinderile sunt din ce în ce mai preocupate să relateze între ele și pentru a-și spori potențialul inovator, reușind să realizeze o reducere a costurilor prin aplicarea economiilor de scară, să profite de tehnologiile complementare și să reducă timpii de producție. Avantajul este, prin urmare, dublu: pe de o parte, fluxurile lanțului de aprovizionare sunt accelerate și optimizate, pe de altă parte, companiile își exploatează reciproc punctele forte pentru a-și îmbunătăți performanța.

În sectorul Fast Fashion, unde este esențial să se prevadă ceea ce clientul dorește să cumpere, rolul pe care consumatorul final îl are în cadrul lanțului de aprovizionare este și mai important, deoarece tocmai clientul este cel care deține controlul asupra pieței. La un moment dat, în sectorul modei, controlul pieței a fost dat exclusiv de produs, acum, în schimb, după apariția Fast Fashion, centralitatea clientului a dus la o reevaluare a rolului lanțului de aprovizionare, care din rolul secundar pe care l-a avut, a trecut la un rol strategic în cadrul companiei. Prin urmare, după cum relatează Christopher "[...] managementul lanțului de aprovizionare se concentrează pe gestionarea relațiilor pentru a obține un rezultat mai profitabil pentru toate părțile lanțului."

3.3. Evoluția lanțului de aprovizionare în Fast Fashion

Importanța fundamentală a rolului consumatorului final în Fast Fashion are drept consecință dispariția definiției și funcției obișnuite a lanțului de aprovizionare, adică ca o simplă tehnică de gestionare a stocurilor din depozit. Acest lucru lasă loc pentru "integrarea proceselor de afaceri care pun la dispoziție produsele, serviciile și informațiile care adaugă valoare pentru clienți [...]", care permite acestor companii să răspundă cererii consumatorilor lor.

Piața Fast Fashion se caracterizează printr-o cerere volatilă și o cerere continuă de produse noi și diferite; acest tip de cerere este în contrast cu principiile gestionării tradiționale a lanțului de aprovizionare care s-au bazat pe reducerea deșeurilor, la timp și, în general, controlul operațiunilor pe piețele în care cererea era previzibilă și în care au fost produse cantități mari de produse, dar cu o varietate

redușă. De fapt, Massimiliano Oldani¹² afirmă în acest sens că "în mod tradițional, companiile de îmbrăcăminte au stabilit producția în funcție de vânzările mostrelor care depind la rândul lor de răspunsul canalului de vânzare cu amănuntul"; cu toate acestea, acest mod de organizare a producției în funcție de feedback-ul oferit de piață a determinat un ciclu de producție mult mai lung.

Schimbarea principiilor gestionării tradiționale a lanțului de aprovizionare a condus la convingerea că este mai potrivit să vorbim despre Managementul lanțului de cerere (Demand Chain Management-DCM) "pentru a reflecta faptul că lanțul trebuie să fie condus de piață și nu de furnizori". De fapt, această expresie identifică mai bine ideea modernă că lanțul de aprovizionare este creat în funcție de satisfacerea nevoilor consumatorilor; prin urmare, lanțul de aprovizionare nu mai este dominat de ofertă, ci mai degrabă este reglementat de cererea care determină "scurtcircuitul" unor modele de producție și le face ineficiente. Nu mai este vorba doar de a ne concentra pe optimizarea producției datorită controlului operațiunilor din cadrul fabricii, dar, făcând acest prim pas de la sine înțeles, proiectarea lanțului de aprovizionare are loc "înapoi începând de la client"¹³ adică clientul este cel care decide și ghidează procesul de producție.

După cum se arată în randurile următoare (vezi Tabelul 1), o schimbare de strategie este fundamentală în tranziția de la SCM (Supply Chain Management) la DCM (Demand Chain Management), adică de la o "strategie push" tipică pentru managementul lanțului de aprovizionare, cu alte cuvinte logica în care producătorul promovează și împinge produsul său către membrii canalului, se înlocuiește cu o strategie de pull în care cererea consumatorilor "atrage" produsul prin canal¹⁴. În acest fel este implementat procesul de transfer al puterii în canalul de distribuție de la producător la consumator. Ca urmare, în timp ce SCM este dedicat unor activități precum aprovizionarea strategică, inventarul și achizițiile, DCM, dimpotrivă, identifică nevoile consumatorilor, dezvoltă propuneri de valoare și urmărește gestionarea relațiilor cu clienții.

¹² OLDANI, F. 2010, *Nel Fashion il vantaggio competitivo è legato alla tipologia di Supply Chain*, Revista Mark-up Italia, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.mark-up.it/nel-fashion-il-vantaggio-competitivo-e-legato-alla-tipologia-di-supply-chain>, Accesed March 4, 2022.

¹³ CHRISTOPHER, M. 2005, *Supply Chain Management – creare valore con la logistica*, Milano: Editura Pearson Education Italia Srl, Vol 1, pg 43.

¹⁴ KOTLER, P, G ARMSTRONG, F ANCARANI , and M COSTABILE. 2015, *Principi di marketing*, Milano: Editura Pearson Italia Spa, Vol 17, pg 701.

Tabelul 1 Caracteristicile SCM (Supply Chain Management) vs DCM (Demand Chain Management)

Caracteristici	Lanțul de aprovizionare	Lanțul de cerere
Accent pe design	Diferențierea produselor	Filtrarea colaborativă
Concentrare pe optimizare	Stoc (produs, serviciu și idee)	Cererea clientului
Orientarea către client	Satisfacerea fiecărei comenzi, în fiecare zi, la cel mai mic cost	Atragerea și păstrarea celui mai profitabil client
Cerința privind datele	Extras de sens trecut	Date în timp real
Caracteristici definitorii	Fiabilitate	Agilitate
Procesul reglementat	Mecanism de control	Mecanismul de încredere
Poziționarea ieșirilor	Finalul procesului	Pe tot parcursul procesului
Fluxul informațiilor	Gestionarea datelor de <i>impingere</i>	Gestionarea datelor de <i>tragere</i>
Angajament integral	Procese vs. funcții	Mai multe procese gestionate în mare parte prin funcții/canale alinate la nevoile reale ale consumatorilor
Deșeuri	Tot timpul sau costul care nu atinge direct produsul sau nu satisface obiectivul	Orice abatere de la experiența marcii

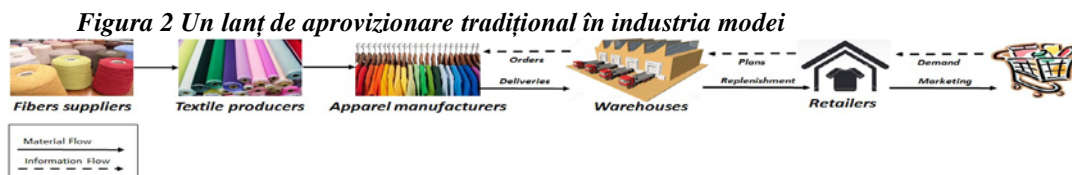
Sursa: ANNING K. S., OKYERE S., ANNAN J. 2013, *Demand Chain Management Model: A Tool for Stakeholders' Value Creation*, *International Journal of Business and Social Research*, sursă accesibilă pe adresa: <https://thejournalofbusiness.org/index.php/site/article/view/352/318>, accessed February 28, 2022

Este necesar să se ia în considerare faptul că, datorită creșterii continue a numărului de piețe și, în consecință, a concurenței, este din ce în ce mai complicat să se "atragă" clienți, mai ales că în multe sectoare există produse de substituție. Din acest motiv, companiile Fast Fashion se dezvoltă și investesc masiv în CRM (Customer Relationship Management), adică în managementul relației cu clientul cu scopul "[...] de a face clientul nu numai mulțumit, ci și entuziasmat de achiziție". Acest proces de fidelizare a clienților facilitează obținerea de informații despre piață, ceea ce permite personalizarea ofertei și coordonarea lanțului de cerere.

Managementul lanțului de cerere se aplică pentru a ajuta companiile să fie proactive și să se adapteze rapid la cererea în schimbare, în ciuda faptului că cererea de pe piață este volatilă. Această abordare favorizează coordonarea unui sistem dinamic care, de foarte multe ori, întâmpină dificultăți în a fi aplicată din cauza complexității în a putea crea și menține un avantaj competitiv bazat pe produsul în sine; în aceste situații, concentrarea pe client este esențială pentru a face diferențierea în comparație cu competitorii.

Astfel, un lanț de aprovizionare tradițional în industria modei care are în componență inelele valorice menționate mai jos, va trebui să se transforme într-un lanț de aprovizionare bazat pe cerere, în care structura acestuia va deveni dinamică (vezi Figura 2):

- *Furnizori de fibre*: reprezintă primul inel al lanțului. Fibra este cea mai mică componentă a țesăturilor și le conferă culoare și greutate;
- *Producători de textile*: pregătesc diferite tipuri de materii prime pentru prelucrare ulterioară în vederea obținerii firelor, țesăturilor și textilelor;
- *Producători de îmbrăcăminte*: desfășoară activități de tăiere și cusut pentru a adapta articolele de îmbrăcăminte finale;
- *Depozite*: au scopul principal de a primi produse finale de la furnizori, adesea situați în țări îndepărtate, și de a le distribui magazinelor și clienților în funcție de comenzile lor specifice;
- *Comercianții cu amănuntul*: aceștia reprezintă inelul final al lanțului de aprovizionare și vând articole de îmbrăcăminte clienților finali care încearcă să le satisfacă cererea.

Sursa: CORAGGIA, A, 2009. *Il supply chain management come strumento di marketing: il caso Inditex-Zara*, Roma: Editura Università LUISS, vol 1, pg 5

Având în vedere caracteristicile pieței și ale produselor, aceste lanțuri valorice nu pot urma pur și simplu un model tradițional static. Potrivit lui Fisher¹⁵, de fapt, produsele pot fi împărțite în două categorii principale: fie produse funcționale, fie produse inovatoare. În timp ce produsele funcționale, cum ar fi produsele alimentare, în mod normal nu se schimbă rapid în timp și au o cerere stabilă și previzibilă, produsele inovatoare, cum ar fi îmbrăcămintea de modă, se caracterizează prin noutate, o varietate mai mare¹⁶ și personalizare¹⁷, care necesită volume de producție scăzute, flexibilitate și face cererea imprevizibilă¹⁸. În plus, ciclul lor de viață este scurt¹⁹, deoarece, pe măsură ce *imitatorii* erodează avantajul concurenței de care se bucură produsele inovatoare, companiile sunt forțate să

¹⁵ FISHER, M.L. 1997, *What is the right supply chain for your product?*, Editura Harvard Business Review, Vol 1, pg 105-116.

¹⁶ VAAGEN, H, and S.W WALLACE. 2008, *Product variety arising from hedging in the fashion supply chains*, Editura International Journal of Production Economics, Vol 4, p 431-455.

¹⁷ FELICE, D, M.G GNONI, and A PETRILLO. 2012, *A multi-criteria approach for sustainable mass customisation in the fashion supply chain*, International Journal of Mass Customisation, Editura: Inderscience Enterprises Ltd, Vol 4, pg 6-10.

¹⁸ WANG, K, Q GOU, J SIN, and X YUE. 2012, *Coordination of a fashion and textile supply chain with demand variations*, Journal of Systems Science and Systems Engineering Vol 21, pg 461-479.

¹⁹ BARNES, L. 2009, *Fast Fashion in the retail store environment*, International Journal of Retail and Distribution Management, Editura: Emerald Group Publishing, Vol 13, pg 760-772.

introducă un flux constant de inovații mai noi. Cu aceste particularități, produsele Fashion & Apparel (Produse de modă și îmbrăcăminte) necesită un lanț de aprovizionare fundamental diferit față de produsele stabile și funcționale. În timp ce pentru produsele funcționale ar trebui utilizată o strategie eficientă a lanțului de aprovizionare, cu accent pe minimizarea costurilor, în schimb o strategie receptivă/bazată pe cerere, cu accent pe disponibilitatea produselor, care să corespundă pieței cu cerințele clienților, ar putea să se potrivească cel mai bine produselor inovatoare²⁰. Un lanț de aprovizionare bazat pe cerere implică transformarea configurației tradiționale a lanțului într-o rețea de aprovizionare integrată pe mai multe niveluri, eliminând latența informațiilor. Acest lucru poate reduce costurile de operare și poate îmbunătăți profitabilitatea și serviciile pentru clienți datorită unui schimb de informații în timp real privind cererea și nivelurile de inventar. Printr-o abordare bazată pe cerere, care permite companiilor să reacționeze rapid și eficient atunci când apar schimbări neașteptate, este posibil:

- îmbunătățirea ratelor de producție și reducerea stocului, crescând astfel veniturile și vânzările;
- reducerea nivelurilor de inventar, deoarece incertitudinea cererii este redusă prin reducerea latenței informațiilor;
- reducerea întreruperilor de aprovizionare datorită vizibilității în timp real a situației complete a cererii/ofertei.

3.4. Internaționalizarea lanțului de aprovizionare

Consolidarea Fast Fashion a fost însoțită de apariția globalizării piețelor; acest lucru a condus la internaționalizarea companiilor, nu numai în ceea ce privește vânzările pe piețele externe prin deschiderea de noi magazine, ci a fost, de asemenea, cauza unui "proces de desfășurare geografică a întregului lanț de producție al companiei", pentru a încerca să profite la maximum de diferitele avantaje competitive pe care le oferă fiecare zonă geografică, atât în ceea ce privește aprovizionarea cu materii prime, atât pentru producția lor, cât și, după cum s-a menționat deja, și pentru vânzarea lor. Din acest motiv, companiile moderne, în special cele care operează într-un sistem în care reducerea costurilor și viteza de reacție la piață sunt fundamentale, cum este Fast Fashion, trebuie să facă alegeri strategice care să includă redistribuirea lanțului valoric inclusiv în străinătate.

Este necesar să subliniem că "companiile Fast Fashion au obligația de a "face bine", dar și de a "grăbi"²¹, astfel încât, chiar și în cazul strategiilor de externalizare, trebuie menținută optimizarea atât a fazelor individuale ale procesului de producție,

²⁰ LAM, J. K. C, and R POSTLE. 2006, *Textile and apparel supply chain management in Hong Kong*, International Journal of Clothing Science and Technology, Editura Emerald, Vol 18, pg 265–277.

²¹ CIETTA, E. 2008, *La rivoluzione del Fast Fashion – strategie e modelli organizzativi per competere nelle industrie ibride*, Milano: Editura Franco Angeli Srl, vol 1, pg 84.

cât și a pașilor de la o fază la alta sau secvența întregului proces. Companiile care operează în sectorul modei utilizează mai mult două tipuri de externalizare, comparativ cu numeroase moduri de producție în străinătate:

1. Integrarea pe verticală a companiilor din amonte;
2. Aprovizionare globală.

Integrarea pe verticală a companiilor din amonte se realizează prin achiziționarea de organizații care se află în amonte de Lanțul de Aprovizionare, eliminând relațiile de piață cu companii terțe și substituind acestora o legatură de proprietate interioară, pentru care compania care se integrează deține controlul direct de management al lanțului de producție.

Aprovizionarea globală (denumită și achiziție globală) se realizează în schimb prin externalizarea unor activități ale lanțului de aprovizionare în străinătate prin stipularea unui contract (în principal subcontractare) cu furnizori externi, care desfășoară activitățile necesare și apoi returnează companiei produsele finite sau semifinite fabricate. Aprovizionarea globală este o strategie care este aplicată de companii în special în țările în care costul forței de muncă este foarte scăzut pentru a obține beneficii economice legate de economiile la producție; multe companii Fast Fashion adoptă acest tip de strategie deoarece permite împărțirea mai multor faze ale lanțului de producție care, la rândul său, permite companiei să castige flexibilitate strategică și de producție pentru a se adapta mai bine la schimbarea continuă a pieței. Uneori, contractele globale de aprovizionare necesită exclusivitate cu furnizorii și, în multe cazuri, compania care pune în funcțiune contractul oferă chiar și tehnologie și indicații tehnologice și de servicii privind modul în care ar trebui să se desfășoare producția. Companiile Fast Fashion, ca urmare a acestei alegeri, au fost adesea și în mod repetat acuzate de exploatare a forței de muncă.

Integrarea verticală în amonte, spre deosebire de aprovizionarea globală, este în schimb o alegere care se face pentru a profita la maximum de economiile de scară și experiență, presupunând că companiile care sunt unite au un interes comun și sunt capabile să stabilească o relație profitabilă pe termen lung, caracterizată prin integrare și interes pentru atingerea aceluiași obiective. Acest lucru face posibilă o mai bună gestionare a lanțului de aprovizionare și adoptarea unei strategii "pull", tipică pentru managementul lanțului de cerere²². Așa după cum se va prezenta în mod specific mai târziu, acesta este modelul de management pe care Zara îl adoptă și care reprezintă punctul său forte.

²² SCOZZESE, G. 2012, *Supply Chain Management e competitività nel Fast Fashion*, Roma: Editura Aracne, Vol 2, pg 59-63.

IV. Caracteristicile lanțului de aprovizionare al companiei Zara

4.1. Coordonatele generale ale activității de distribuție și logistică a companiei Zara

Inditex este astăzi unul dintre cei mai cunoscuți retaileri din lume și cel mai studiat de literatura managerială; este prezent în 202 piețe, cu magazine în 96 dintre ele și platforme online proprii în 66, și are peste 7400 de magazine în întreaga lume²³.

Compania a fost fondată în 1963 de Amancio Ortega Gaona și soția sa Rosalía Mera care au deschis câțiva ani mai târziu, la 9 mai 1975, primul magazin marca Zara într-o locație situată la colțul lui Calle Juan Florez, în centrul orașului A Coruña, un oraș situat în Galicia, în nordul Spaniei²⁴. În această zonă, tocmai în Arteixo, se află și astăzi sediul companiei.

Încă de la începuturile primului magazin din A Coruña, s-au găsit produse cu aceleași caracteristici ca și cele găsite în magazinele Zara din zilele noastre: îmbrăcăminte de calitate medie la un preț accesibil²⁵. Ideea lui Ortega a fost, de fapt, de a combina o calitate similară cu cea a magazinelor universale, dar cu un design aliniat cu articolele vândute în buticuri, la un preț mult mai mic apropiat de cel al hipermarketurilor.

Zara a adoptat încă de la început un model de afaceri inovator și de succes unic în lume, care îl deosebește de toți concurenții săi. Zara reprezintă, de fapt, "emblema retailerului complet integrat", deoarece reglementează pe plan intern toate fazele lanțului de producție, atât în amonte, cât și în aval, fiind aproape în totalitate proprietarul companiilor sale de aprovizionare, a punctelor de vânzare și a instalațiilor de producție. Prin urmare, societatea desfășoară simultan atât activitatea de creație și producție, precum și distribuția produselor sale.

Consecința directă a alegerii integrării verticale este gestionarea totală a lanțului de aprovizionare. Creșterea rapidă a companiei Zara și succesul continuu într-un mediu atât de competitiv demonstrează capacitatea sa de a stabili un lanț de aprovizionare agil care încorporează multe caracteristici ale producției slabe; din acest motiv, lanțul de aprovizionare al Zara poate fi definit ca "hibrid".

De fapt, conform studiilor lui Christopher, Zara oferă un portofoliu de produse diferite pentru care apar situații în care cererea este stabilă și previzibilă (de exemplu, în cazul colecției de bază, produsă de două ori pe an, o dată pentru sezonul primăvară/vară și cealaltă pentru sezonul toamnă/iarnă) și alte situații în

²³ Site-ul oficial al Institutului Inditex, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.inditex.com/en/about-us/who-we-are>, Accessed March 03, 2022.

²⁴ BADÍA, E. 2017, *Come si confeziona il successo*, Seconda edizione Egea Spa. 180.

²⁵ GHEMAWAT, P, and J. L NUENO. 2006, *ZARA: Fast Fashion*, Site-ul oficial al Harvard Business School sursă accesibilă pe adresa: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=29832>, Accesed 28 February.

care, dimpotrivă, cererea se caracterizează prin volatilitate ridicată și schimbătoare. Prin urmare, atunci când producția este previzibilă, compania adoptă o strategie slabă, care prevede un accent pe minimizarea costurilor și a deșeurilor, ceea ce duce la subcontractarea mai multor produse standard, în timp ce, atunci când producția nu este previzibilă, adoptă o strategie agilă care se concentrează în schimb pe reactivitatea și flexibilitatea ofertei, dezvoltând și producând produse proprii supuse unei variabilități mai mari și unui conținut mai mare de modă.

Un lanț de aprovizionare *agil* are următoarele caracteristici²⁶:

1. Sensibil la piață: variază în funcție de solicitările clienților finali;
2. Virtual: se bazează pe un schimb continuu de informații între furnizori, clienți și comercianții cu amănuntul;
3. Integrarea proceselor: fiecare parte colaborează cu celelalte;
4. Bazată pe rețea: flexibilitatea se realizează prin exploatarea competențelor de bază ale fiecărei părți a lanțului de aprovizionare.

Scozese confirmă că "crearea unui lanț de aprovizionare agil reprezintă singura modalitate de a supraviețui pe o piață care, la fel ca cea a modei, se caracterizează prin volatilitate ridicată și schimbarea cererii, un ciclu de viață foarte scurt al produsului și concurență globală". Prin urmare, crearea unui lanț de aprovizionare agil accelerează realizarea acelor produse care, fiind mai complexe, necesită mai multe faze de verificare în timpul producției.²⁷

4.2. Centrul Global de Distribuție Zara – coloana vertebrală a lanțului de aprovizionare

Distribuția Zara se învâрте în primul rând în jurul principalului centru logistic Arteixo din Spania, unde se află sediul central al companiei. De fapt, toate obiectele care sunt puse în vânzare, atât cele făcute intern, cât și cele din exterior, trec prin acest centru. Toate bunurile din interiorul centrului sunt monitorizate constant printr-un sistem care urmărește produsele printr-un cod de bare; prin citirea optică a codului, compania este întotdeauna capabilă să aibă control asupra fluxurilor interne și poate ști în orice moment unde se află un produs, fără a apărea pierderi; în plus, acest lucru permite ca sortarea să aibă loc automat, făcând intervenția umană inutilă, ceea ce ar dura mult mai mult.

Inima companiei și a lanțului său de aprovizionare este un centru de distribuție imens, extrem de automatizat, denumit "Cubul".

²⁶ CHRISTOPHER, M. 2000, *The Agile Supply Chain: Competing in Volatile Markets*, Industrial Marketing Management. London: Editura Pitmans, Vol 29, pg 39-41.

²⁷ CIETTA, E. 2008. La rivoluzione del Fast Fashion – strategie e modelli organizzativi per competere nelle industrie ibride. Milano: Editura Franco Angeli Srl, vol 1. Pg 174.

Fabricile Zara sunt conectate la „The Cube”(Vezi Figura 3) prin tuneluri subterane cu monorai de mare viteză pentru a muta țesăturile tăiate la aceste factorii pentru vopsirea și asamblarea articolelor de îmbrăcăminte.

Când comenzile sosesc din diferite magazine, de două ori pe săptămână, miercuri și sâmbătă după-amiază, acestea sunt preluate de centrul de distribuție care programează livrările, care se fac întotdeauna în zilele de vineri și luni dimineața devreme, în afara orelor de program pentru public²⁸. În cazul în care comenzile pentru unul sau mai multe articole depășesc disponibilitatea prezentă în centru, deciziile privind alocarea unităților disponibile se iau pe baza datelor care încorporează nivelurile istorice de vânzări și alte considerente; după aprobarea comenzii, lista comenzilor este încredințată depozitului, care este organizat cu expedierea mărfurilor²⁹.

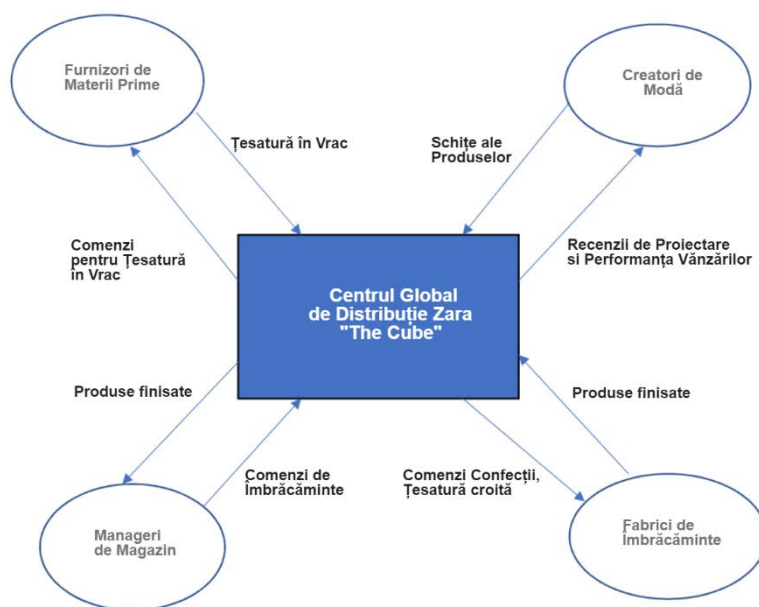
Dacă logistica companiei Zara ar fi analizată din punct de vedere tradițional, ar putea "[...] să fie considerată ineficientă, prin eficient înțelegând un sistem care să permită un cost logistic redus pentru fiecare articol de îmbrăcăminte distribuit". Cu toate acestea, tocmai acest tip de sistem, în ciuda costurilor logistice ridicate, permite să aibă timpi de răspuns foarte scurți care cresc exponențial vânzările; prin urmare, trebuie remarcat faptul că costul logisticii este suplinit în totalitate de câștigurile obținute datorită numeroaselor vânzări realizate.

În ceea ce privește managementul vânzărilor, încă de la deschiderea primului magazin Zara, Ortega a ales să implementeze ceea ce Badia definește drept "ideea sa de publicitate" adică a ales să-și deschidă magazinele în inima comercială a diferitelor orașe în care a decis anterior să se localizeze. Indiferent de cost, a fost esențial pentru fondatorul companiei ca locația magazinelor sale să fie vizibilă, centrală și cunoscută. Exemple sunt magazinul din Paris de pe Champs Elysées, cel din Londra de pe Regent Street și cel din New York de pe Fifth Avenue.

²⁸ BADÍA, E. 2017. "Come si confeziona il successo."Editura: *Egea Spa, Vol 2*, Pg 138.

²⁹GHEMAWAT, P, and J. L NUENO. 2006. "ZARA: Fast Fashion. Site-ul oficial al Harvard Business School. <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=29832>, pg 12, Accesed 28 February.

Figura 3 Centrul Global de Distribuție Zara „The Cube”

Sursa: Site-ul oficial al SCM Globe Corporation, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.scmglobe.com/zara-clothing-company-supply-chain/>, Accesat 28 February

Aceasta este strategia pe care Zara, dar mai general Inditex, o adoptă și astăzi; în loc să desfășoare campanii publicitare de promovare a colecțiilor (compania cheltuiește doar 0,3% din veniturile sale pe publicitate, comparativ cu 3%/4% din principalii săi adversari, Zara investește în imobiliare pentru magazinele sale, care "[sunt] situate în locații prestigioase și în imediata apropiere a celor mai exclusiviste branduri din industria modei (Chanel, Gucci, Dior, Prada etc.)". În anul 2012, Zara a cheltuit 324 de milioane de dolari pentru a cumpăra locația magazinului său de pe Fifth Avenue din New York.

Amplasarea magazinelor în zone prestigioase permite ca vitrinele, mereu atent amenajate, să fie remarcate de clienți, în timp ce interiorul magazinelor reflectă "dorința brandului de a-și comunica filosofia: design, inovație, adaptare la solicitări". Magazinele Zara prezintă, de fapt, interioare mereu noi, moderne și elegante, care sunt reînnoite constant pentru a păstra un interes contemporan³⁰ și în concordanță cu tendințele momentului. În acest fel, clienții sunt capabili să înțeleagă valoarea brandului care, potrivit lui Ortega, trebuie să provină din

³⁰ CHRISTOPHER, M. 2005, *Supply Chain Management – creare valoare con la logistica*, Milano: Editura Pearson Education Italia Srl, Vol 1, pg 44.

produsul în sine, din metoda de vânzare, din atenția clientului și din tot ceea ce se întâmplă în și în jurul magazinului.

De fapt, de la început, în viziunea strategică a lui Ortega, punctul de vânzare este un instrument fundamental pentru companie, deoarece este punctul de întâlnire cu clientul, care este coloana vertebrală a lanțului de aprovizionare al Zara. Magazinul este, prin urmare, punctul de plecare și nu punctul de sosire pentru marcă. Barbara Slavich confirmă că "este piatra de temelie a întregii sale activități comerciale și reprezintă un avanpost pentru cercetarea de piață, precum și un terminal pentru colectarea informațiilor care sunt trimise echipelor de proiectare, astfel încât acestea să orienteze colecția în funcție de gusturile clienților".

Conform unui sondaj realizat de NPD Group³¹, studiu menționat pe site-ul Forbes³¹, se estimează că, în medie, un client obișnuit care este loial mărcii, vizitează un magazin Zara de 17 ori într-un an; acesta este un semn că strategia adoptată de Ortega funcționează. Magazinele sunt atractive pentru că reușesc să "[...] să creeze un sentiment de penurie artificială care va fi urmat de o mai mare dezirabilitate a produsului care valorifică dorința consumatorului de unicitate". În plus, consumatorii au avantajul de a cunoaște zilele săptămânii în care se fac livrările în magazin și, în consecință, pot să-și organizeze cumpărăturile.

4.3. Componentele lanțului valoric al companiei Zara

Componentele principale ale lanțului valoric al companiei Zara sunt reprezentate de:

- **Procese de producție:** Zara este o companie care se concentrează pe o strategie completă de integrare verticală care îi permite să controleze toate fazele lanțului de aprovizionare, de la proiectare până la fabricarea și vânzarea produselor sale. Spre deosebire de concurenții săi, Inditex deține unități de producție în A Coruña, unde produce aproximativ 50% din produsele distribuite și vândute prin lanțurile sale. Restul de 50% este externalizat, iar furnizorii săi sunt furnizori atât de confecții finite, produse și servicii semifinite. Cu această diviziune, sunt atinse obiective precum viteza maximă de răspuns la stimulii pieței și posibilitatea de a comercializa produse de o calitate modestă la prețuri scăzute datorită unei aprovizionări globale.
- **Design:** Zara se remarcă tocmai prin faptul că are o ofertă adaptată pentru zonele macro-geografice în funcție de nevoile și gusturile consumatorilor, în cadrul companiei se afla peste 500 de designeri, care creează și dezvoltă noi propuneri pentru diferite etichete. În fiecare an, mai mult de treizeci de

³¹Site-ul oficial al Revistei Forbes America, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.forbes.com/sites/deborahweinswig/2017/08/28/retailers-should-think-like-zara-what-we-learned-at-the-august-magic-trade-show/?sh=68f5f77c3e52>, Accessed March 04, 2022.

mii de modele sunt proiectate (cele mai multe pentru Zara) și sunt distribuite în magazine aproximativ de două ori pe săptămână. Există un sortiment de produse destinate emisferei nordice a planetei noastre și un altul care vizează emisfera sudică.

- **Logistică:** Totul ține de *agilitate*. Această caracteristică este un factor cheie pentru companie, care gestionează acest aspect datorită centrelor situate pe teritoriul spaniol. Tehnologia RFID (*Radio-Frequency Identification sau Identificare prin frecvența radio*) este utilizată în acestea, ceea ce a dus la o schimbare decisivă în sistemul managerial cu care este gestionată comunicarea dintre centrele de control și punctele de vânzare. Unitatea de distribuție ultramodernă a Zara funcționează cu o intervenție umană minimă. Dispozitivele de citire optică sortează și distribuie mai mult de 60.000 de articole de îmbrăcăminte pe oră.
- **Strategia de stabilire a prețurilor:** alegerea de a se poziționa pe piață ca mărci de produse la prețuri accesibile nu este implementată în toate zonele geografice de interes. De fapt, Zara a pătruns pe piețele asiatice prezentându-se ca un brand superior, făcând astfel clienții asiatici să perceapă o valoare mai mare decât cea percepută de occidentali și făcându-i astfel dispuși să plătească un preț mai mare.

V. Concluzii

Scopul acestei lucrări a fost de a descrie managementul lanțului de aprovizionare în cadrul activității de Fast Fashion și de a analiza de ce liderul Fast Fashion alege comportamente diferite de management al lanțului de aprovizionare.

Ciclurile scurte de viață ale produselor din industria modei au forțat companiile de modă să își raționalizeze lanțul de aprovizionare, iar strategia Fast Fashion a devenit un fenomen vital pentru a supraviețui în industria modei. Fast Fashion poate fi descris în termeni de flexibilitate, eficacitate și satisfacerea cererii clienților. Creșterea gradului de sensibilizare a clienților de astăzi, a determinat formularea a noi tipuri de strategii și a dezvoltat lanțul de aprovizionare tradițional pentru companiile de modă. Conceptul a fost dezvoltat în ritmul acestor schimbări în cadrul industriei modei. Fast Fashion împinge companiile de modă să își schimbe managementul lanțului de aprovizionare. Cuvintele cheie pe care se concentrează companiile Fast Fashion sunt agilitatea, răspunsul rapid, managementul timpului și satisfacerea cererii. Conceptul are ca rezultat schimbări în gestionarea lanțului de aprovizionare, însă aceste schimbări nu sunt neapărat aceleași pentru fiecare companie.

Un alt scop al acestei lucrări a fost de a demonstra că receptivitatea și disponibilitatea sunt cerințe fundamentale pentru companiile care operează în sistemul Fast Fashion, care sunt necesare atât pentru a înțelege ceea ce doresc clienții să cumpere, dar și pentru a-l putea produce într-un timp foarte scurt. Oferind

clientului ceea ce își dorește, cât mai repede posibil și la cel mai mic cost posibil: aceasta este ceea ce trebuie să facă fiecare companie dacă dorește să supraviețuiască în această industrie. Clientul este, prin urmare, punctul de sprijin al întregului proces, nu mai este un punct de sosire, ci mai degrabă este un punct de plecare; nevoile consumatorilor sunt cele care încep proiectarea și producția anumitor articole de îmbrăcăminte în comparație cu altele, în timp ce în trecut designerii au fost cei care au oferit clienților produsele lor încercând să "ghicească" ceea ce le-ar putea plăcea. Acest lucru explică tranziția la managementul lanțului de cerere, în care cererea consumatorilor este cea care conduce întregul lanț valoric, care devine un mecanism foarte rapid pentru producerea de articole care variază în funcție de gusturile în schimbare ale clienților.

Fără un sistem solid la baza producției, distribuției și logisticii create special pentru acest tip de sistem, este clar că moda rapidă nu ar exista. Paradoxul, dar în același timp cheia succesului Fast Fashion este tocmai acesta: posibilitatea de a fi mai flexibil pe plan extern prin adoptarea pe plan intern a unei structuri mai rigide care face posibilă rambursarea numeroaselor investiții cu beneficiile obținute³².

În plus, cercetarea arată, de asemenea, că lanțul de aprovizionare tradițional este încă o parte a lanțului de aprovizionare bazat pe cerere. Fast Fashion se referă în mare măsură la cerere, agilitate și reacție rapidă, dar și la găsirea echilibrului corect în lanțul de aprovizionare și la adaptarea acestuia la cererea clienților.

Clienții nu au aceeași cerere pentru fiecare articol, ceea ce reprezintă unul dintre motivele pentru combinarea cu succes a lanțului de aprovizionare tradițional cu cel bazat pe cerere. Timpul este cel mai important lucru pentru articolele premium, în timp ce producția cu costuri reduse este pentru produsele de bază. Costurile reduse de producție și volumele mari sunt caracterizate de lanțul de aprovizionare tradițional, care face parte, de asemenea, din strategia Fast Fashion. Dimensiunea părții tradiționale a lanțului de aprovizionare diferă de la o companie la alta, pentru unele companii această parte reprezintă jumătate din strategie, iar pentru altele doar o mică parte. Conform celor exprimate în lucrare, modul de a obține un lanț de aprovizionare eficient, flexibil și rapid nu s-a dovedit a fi cel mai important lucru, ci s-a demonstrat că găsirea unui echilibru între lanțul de aprovizionare bazat pe cerere și cel tradițional este ceea ce constituie o strategie Fast Fashion și, prin urmare, ceea ce reprezintă o companie Fast Fashion.

Motivul pentru care companiile aleg un comportament diferit în gestionarea lanțului de aprovizionare este legat de viziunea lor și de strategia de preț pe care o folosesc. În cazul în care strategia de preț constă în menținerea unor prețuri scăzute, strategia tradițională s-a dovedit a fi o parte mai importantă a gestionării lanțului de aprovizionare decât în cazul în care compania are o strategie de preț care permite

³² SCOZZESE, G. 2012, *Supply Chain Management e competitività nel Fast Fashion*, Roma: Editura Aracne, Vol 2, pg 124.

prețuri mai mari. Prin urmare, combinația dintre lanțul de aprovizionare tradițional și cel bazat pe cerere arată diferit, chiar dacă strategia în general este aceeași. Strategia Fast Fashion împinge companiile să treacă de la o strategie tradițională de împingere la o strategie de tragere bazată pe cerere. Cu toate acestea, deoarece conceptul este destul de nou pe piața modei, companiile doresc încă să păstreze o parte din strategia tradițională sigură.

În concluzie, managementul lanțului de aprovizionare al unei companii care utilizează strategia Fast Fashion este acela în care compania combină lanțul de aprovizionare tradițional cu un lanț de aprovizionare modern, orientat către cerere, cu răspuns rapid și agil.

Pe de altă parte, se poate spune cu siguranță că succesul Zara este atât rezultatul istoriei sale și al contextului cultural în care s-a dezvoltat, dar și al intuiției strategice în afaceri.

Deși va fi dificil pentru o altă companie să reproducă aceleași condiții în care Zara a reușit să se dezvolte și să prospere, cu siguranță va fi posibil să învețe din această experiență procesele și structurile care stau la baza acestei afaceri, cu caracteristicile sale incontestabil câștigătoare.

După cum s-a arătat în această lucrare, Fast Fashion este un concept destul de nou, dar care se dezvoltă rapid. Prin urmare, credem că ar fi interesant să se întreprindă studii suplimentare despre caracteristicile SCM prezente în Fast Fashion și în alte sectoare decât cel al modei. Există o mulțime de alte industrii care se mișcă foarte rapid în lumea în schimbare de astăzi, iar studierea acestor industrii din punct de vedere al SCM ar putea fi foarte interesantă. Industria tehnologiei este, de exemplu, o industrie care se schimbă extrem de rapid, iar produse precum computerele și telefoanele mobile tind să se *demodeze* extrem de repede. Aici ar fi interesant de investigat ce fel de management al lanțului de aprovizionare aplică companiile care activează în acest domeniu. Conceptul de Fast Fashion este strâns legat de industria modei, însă această strategie ar putea fi probabil potrivită și pentru alte industrii care încearcă să își scurteze lanțul de aprovizionare și să fie mai eficiente. Eficiența necesară se bazează pe faptul că, în prezent, clienții sunt mult mai exigenți și mai informați decât înainte. Prin urmare, abordarea conceptului de Fast Fashion și din perspectiva consumatorilor finali, și nu al companiilor, ar putea fi o abordare interesantă pentru continuarea cercetărilor.

Pe de altă parte, Blockchain și Virtual reality, reprezintă două concepte care pot marca viitoarea revoluție în industria modei și a supply chain.

Așa cum Blockchain-ul creează o structura de înregistrări transparente formată dintr-un lanț de date generate prin design-ul acestuia, în același fel industria modei prin SCM poate înregistra date care nu vor putea fi modificate retroactiv, astfel, acestea devenind verificabile și permanente.

Ambele concepte pot crea obiecte care sunt unice dar mai important, identificabile, pentru că au design-ul de a face acest lucru, și au posibilitatea să creeze autenticitate.

Astfel, istoria și originea fiecărui articol de îmbrăcăminte vor putea fi înregistrate și verificate pe blockchain, atunci când codurile QR ale articolelor vor fi scanate, acestea vor dezvălui fiecare pas al lanțului de aprovizionare care este înregistrat pentru toți cei implicați, pentru a identifica unde a fost fabricat produsul, originea materiilor prime, cine este designerul, cat este de etic și cât de verde este îmbrăcămintea prin urmărirea amprente de carbon.

Platformele crypto împreună cu virtual reality vor permite să probăm diferite haine folosind avatarul digital personalizat al fiecăruia, transformare realizată anterior printr-o scanare 3D și care se va încorpora și accesa cu ușurință în blockchain.

*Lanțul de aprovizionare este ca
Natura, este peste tot în jurul nostru.
(Dave Waters)*

Referințe bibliografice

- ANNING K. S., OKYERE S., ANNAN J. 2013. „Demand Chain Management Model: A Tool for Stakeholders’ Value Creation. International Journal of Business and Social Research.”, *sursă accesibilă pe adresa: <https://thejournalofbusiness.org/index.php/site/article/view/352/318>*, accessed February 28, 2022;
- BADIA, E. 2011. *Zara. Come si confeziona il successo*, Milano: Editura EGEA;
- BADÍA, E. 2017. „Come si confeziona il successo. Seconda edizione.” Editura Egea Spa;
- BALDINI, C. 2008. *Sociologia modei*. Roma: Editura Armando;
- BARNES, L, și G. LEA GREENWOOD. 2006. *Fast Fashioning the Supply Chain: Shaping the Research Agenda.. Journal of Fashion Marketing and Management*, Editura Emerald, Vol. 10;
- BARNES, L. 2009. „Fast fashion in the retail store environment.” *International Journal of Retail and Distribution Management*, Editura Emerald , Vol 13;
- BAUMANN, Z. 2005. „Liquid life.” , Editura Polity Press, Vol 1;
- BINI, Vittorio . 2011. *La supply chain della moda – strumenti per la gestione globale dell’impresa: dallo sviluppo del prodotto al negozio*. Milano: Editura Franco Angeli Srl, Vol. 73;
- BUDD, J, C KNIZECK, și B TEVELSON. 2012. „The demand-driven supply chain - making it work and delivering results.” Editura: The Boston Consulting Group, Vol 1;
- CHRISTOPHER, M. 2005. *Supply Chain Management – creare valore con la logistica*. Milano: Editura Pearson Education Italia Srl, Vol 1;
- CHRISTOPHER, M. 2000. *The Agile Supply Chain: Competing in Volatile Markets*. Industrial Marketing Management. London: Editura Pitmans, Vol 29;

- CIAPPEI , C, și A SANI . 2006. Strategie di internazionalizzazione e grande distribuzione nel settore dell'abbigliamento – focus sulla realtà fiorentina. Florenta: Editura Firenze university press. Vol 1;
- CIETTA, E. 2008. La rivoluzione del Fast Fashion – strategie e modelli organizzativi per competere nelle industrie ibride. Milano: Editura Franco Angeli Srl, vol 1;
- CORAGGIA, A. 2009. Il supply chain management come strumento di marketing: il caso inditex-zara. Roma: Editura Università LUISS, vol 1;
- CRANE, D. 2004. Questioni di moda. Classe, genere e identità nell'abbigliamento. Editor E. Mora. Milano: Franco Angeli;
- CRIVELLI, G. 2018. „Cambiamo vestiti troppo spesso? Prime nubi sulla moda “low cost”.” Revista italiana Ilsole24ore, sursă accesibilă pe adresa: <http://www.ilsole24ore.com/art/moda/2018-0316/cambiamo-vestiti-troppo-spesso-prime-nubi-moda-low-cost-162441.shtml?uuid=AE04fFIE>, Accesed February 28, 2022;
- EISENSTAD, S.N. 1968. „Social Institutions: the concept, in international Encyclopedia of the social sciences.” Editura: The Free Press, Vol 1;
- FELICE, D, M.G GNONI, and A PETRILLO. 2012. "A multi-criteria approach for sustainable mass customisation in the fashion supply chain." International Journal of Mass Customisation, editura: Inderscience Enterprises Ltd, Vol 4;
- FISHER, M.L. 1997. "What is the right supply chain for your product?" Editura Harvard Business Review, Vol 1;
- GHEMAWAT, P, and J. L NUENO. 2006. "ZARA: Fast Fashion." Site-ul oficial al Harvard Business School sursă accesibilă pe adresa: <https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=29832>, Accesed February 28, 2022;
- GOLIZIA, D. 2016. Fashion Business Model. Milano: Editura Franco Angeli Srl, vol 1;
- HANBURY, M. 2018. The biggest difference between Zara and H&M explains why one is thriving while the other is flailing. Business insider, Revista Business Insider America, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.businessinsider.com/zara-is-beating-hm-in-fast-fashion-2018-6?IR=T>, Accesed February 28, 2022;
- Site-ul oficial al SCM Globe Corporation, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.scmglobe.com/zara-clothing-company-supply-chain/>, Accesed 28 February;
- IDACAVAGE, S. 2016. Fashion history lesson: the origins of Fast Fashion. Revista Fashionista Americana. sursă accesibilă pe adresa : <https://fashionista.com/2016/06/what-is-fast-fashion>, Accesed 28 February;
- Site-ul oficial al Institutului Inditex, sursă accesibilă pe adresa. <https://www.inditex.com/en/about-us/who-we-are>, Accesed March 03, 2022
- KOTLER, P, G ARMSTRONG, F ANCARANI , and M COSTABILE. 2015. Principi di marketing. Milano: Editura Pearson Italia Spa, Vol 17;
- LAM, J. K. C, and R POSTLE. 2006. "Textile and apparel supply chain management in Hong Kong." International Journal og Clothing Science and Technology, Editura Emerald, Vol 18;
- MEDETTI, S. 2012. „Zara, un negozio al giorno e si diventa i più ricchi d'Europa'.” Revista Panorama Italia.

<https://www.panorama.it/news/economia/zara-ortega-uomo-ricco-europa>, Accessed March 4 2022;

- OLDANI, F. 2010. "Nel Fashion il vantaggio competitivo è legato alla tipologia di Supply Chain. Revista Mark-up Italia sursă accesibilă pe adresa: <https://www.mark-up.it/nel-fashion-il-vantaggio-competitivo-e-legato-alla-tipologia-di-supply-chain>, Accessed March 4, 2022;
- SCHOENBACHLER, D.D, and G.L. GORDON. 2002. "Multi-Channel Shopping: Understanding What Drives Channel Choice." The Journal of Consumer Marketing, *Editura Emerald*, Vol.19(1),pg 42-53;
- SCOZZESE, G. 2012. Supply Chain Management e competitività nel Fast Fashion. Roma: Editura Aracne, Vol 2;
- SLACK N, A BRANDON-JONES , and R JOHNSTON. 2013. Operations Management. Edinburgh: Editura Pearson Education Limited Vol 7;
- SOWRAY, B. 2015. „The 5 ingredients of Zara’s success.” Revista Britanica The Telegraph. sursă accesibilă pe adresa: <https://www.telegraph.co.uk/fashion/brands/the-5-ingredients-of-zaras-success>, Accessed March 5, 2022;
- SOZZANI , F. 2011. "Cross – style." Revista Vogue Italia. <https://www.vogue.it/magazine/blog-del-direttore/2011/06/17-giugno>, Accessed March 03, 2022;
- SULL, D, and S TURCONI. 2008. "Fast Fashion Lessons." Business Strategy Review. Editura Emerald Vol. 19, No. 2;
- TOKATLI, N. 2008. Global Sourcing Insights from the Clothing Industry: The Case of Zara, a Fast Fashion Retailer: Editura Oxford University Press Vol. 8. No 2;
- TUNISINI, A, T PENCARELLI, și L FERRUCCI. 2014. Economia e Management delle imprese – Strategie e strumenti per la competitività e la gestione aziendale. Milano: Editura Hoepli, Vol 1;
- VAAGEN, H, and S.W WALLACE. 2008. "Product variety arising from hedging in the fashion supply chains." Editura International Journal of Production Economics, Vol 4;
- WANG, K, Q GOU, J SIN, and X YUE. 2012. "Coordination of a fashion and textile supply chain with demand variations." Journal of Systems Science and Systems Engineering Vol 21;
- Site-ul oficial al Institutului Treccani, Sursă accesibilă pe adresa: [https://www.treccani.it/vocabolario/fast-fashion_\(Neologismi\)](https://www.treccani.it/vocabolario/fast-fashion_(Neologismi)), accessed March 03, 2022;
- ZINOLA, A. 2010. Al bando la globalizzazione, nel fashion vince l’individualità. Revista Italiana Mark Up, Sursă accesibilă pe adresa: <https://www.mark-up.it/al-bando-la-globalizzazione-nel-fashion-vince-l-individualita/> accessed March 05, 2022;
- Site-ul oficial al Companiei Forbes, Revista Forbes America, sursă accesibilă pe adresa: <https://www.forbes.com/sites/deborahweinswig/2017/08/28/retailers-should-think-like-zara-what-we-learned-at-the-august-magic-trade-show/?sh=68f5f77c3e52>, Accessed March 04, 2022.

RECUPERAREA INDEMNIZAȚIILOR PENTRU CONCEDII MEDICALE DE LA CASA NAȚIONALĂ DE ASIGURĂRI DE SĂNĂTATE, LA NIVEL DE ORGANIZAȚIE

Iuliana OLTEANU*

Abstract

Starea de sănătate a populației, și în special a persoanelor care se găsesc în câmpul muncii, se reflectă, printre altele, prin numărul și valoarea concediilor medicale acordate la nivel național. La nivel de companie numărul angajaților aflați în concediu medical poate influența atât productivitatea muncii cât și rezultatele financiare ulterioare ale acesteia. Din punct de vedere financiar recuperarea indemnizațiilor de concediu medical de la Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate (FNUASS) a devenit în ultimii ani o provocare, deoarece statul înregistrează restanțe foarte mari la plata concediilor medicale către companii. În lumina acestor preocupări, apariția pandemiei de Covid-19 în anul 2020 a reprezentat o urgență severă de sănătate publică pentru populație în general, și pentru forța de muncă în special. În acest context, concediile medicale au devenit una din prioritățile autorităților, pe care, însă, cu greu reușesc să o gestioneze. Scopul acestui articol este de a prezenta și analiza din punct de vedere teoretic și practic modul deficitar și perioada mare de rambursare a indemnizațiilor de concediu medical de la Casa Națională de Asigurări de Sănătate și de a evidenția impactul acestor întârzieri asupra desfășurării activității economice a firmelor. Pentru exemplificare am ales o organizație alcătuită dintr-un grup de firme care au ca obiect de activitate predarea cursurilor de limbi străine și care a recuperat indemnizațiile de concediu medical de la bugetul statului într-o perioadă mai mare de 1 an, ceea ce i-a produs un deficit financiar serios.

Cuvinte cheie: *Concedii medicale, indemnizație, salariat, Casa Națională de Asigurări de Sănătate, restanțe la plata concediilor medicale.*

I. Introducere

In contextul socio – economic actual, recuperarea de către companii a indemnizațiilor de concedii medicale de la bugetul statului, respectiv de la Casa Națională de Asigurări de Sănătate, reprezintă un scop în sine. În condițiile în care de la un an la altul, de la o guvernare la alta, se înregistrează restanțe la nivel

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București, (e-mail: pana_iuliana@yahoo.com), acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lector. univ. dr. Cristina Matei (e-mail: cmatei@univnt.ro).

național la plata concediilor medicale, perioada de recuperare a acestora de către companii este, în medie, mai mare de 1 an.¹

Pentru exemplificare am ales o organizație, un grup de 17 firme reunite sub sigla centrului de limbi străine, Britanica Learning Center, care avea la sfârșitul anului 2021 un număr de 71 de angajați profesori și personal administrativ, și 17 profesori colaborători persoane fizice autorizate sau deținători de societăți comerciale.

În cadrul acestei organizații am identificat în perioada 01.11.2016 – 31.12.2021 un număr de 5 salariați care s-au aflat la un moment dat în concediu medical și care și-au încasat indemnizațiile de concediu medical din fondul de salarii al firmelor cu care au încheiate contracte individuale de muncă, urmând ca acestea să-și recupereze ulterior sumele de la Casa Națională de Asigurări de Sănătate. Pentru fiecare salariat am prezentat și analizat tipul de concediu medical, cota procentuală de plată a concediului medical în funcție de diagnostic, numărul de zile de prestații medicale și valoarea acestora, și, în final, perioada de recuperare a sumelor din bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate (FNUASS).

Cadrul legislativ care reglementează acordarea concediilor medicale și calcularea indemnizațiilor aferente

Potrivit legislației în vigoare, în România salariații au dreptul să fie asigurați în sistemul național de asigurări sociale de sănătate beneficiind de un pachet de bază de servicii medicale. În acest sens, persoanelor juridice care au calitatea de angajator le revine obligația plății contribuțiilor pentru asigurările sociale de sănătate și a depunerii declarațiilor privind obligațiile de plată.² Una dintre condițiile de bază pe care angajatul trebuie să o îndeplinească pentru a putea beneficia de indemnizația de concediu medical este să aibă un stagiu de cotizare complet, respectiv să fi plătit contribuția privind asigurările sociale de sănătate cel puțin 6 luni în ultimul an. Baza de calcul pentru indemnizația de concediu medical o reprezintă suma veniturilor brute din ultimele 6 luni, pâna la limita a 12 salarii minime brute pe țară, care se împarte la numărul de zile lucrate de către salariat în acest interval de timp, obținându-se astfel media zilnică de venit. Această medie zilnică de venit se înmulțește cu numărul de zile de concediu medical și cu procentul

¹ Guvernul României - https://gov.ro/fișiere/programe_fișiere/GOV2020_UN_AN_final_final_2.pdf; 4 noiembrie 2019 – 4 noiembrie 2020, Un an de guvernare în slujba românilor – Raport de activitate; pag 5.

² <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/71139>, titlul VIII din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

de acordare, în funcție de tipul de indemnizație de pe fiecare certificat medical.³ Indemnizația de concediu medical este suportată din fondul de salarii al angajatorului din prima până în a cincea zi, inclusiv, iar din a șasea zi este suportată din bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate (FNUASS), până la data încetării incapacității temporare de muncă a asiguratului. Persoana asigurată care are mai multe contracte individuale de muncă la mai mulți angajatori, va prezenta primele 2 exemplare la locul de muncă unde are venitul cel mai mare, iar la ceilalți angajatori va prezenta copii certificate de către medicul care a eliberat concediul medical. Indemnizația de concediu medical va fi calculată și plătită de către toți angajatorii dacă vor fi îndeplinite condițiile stagiului de cotizare.⁴ Codul de indemnizație se stabilește în funcție de diagnostic și reprezintă procentul din salariul brut al angajatului, la care este calculată și plătită indemnizația de concediu medical.⁵

Pandemia de Covid-19 a marcat într-un mod definitiv sănătatea populației, viața socială și economia țării, ducând în luna martie 2020 la apariția unui alt tip de concediu medical: concediul medical de izolare sau carantină, care intră în sfera bolilor infectocontagioase. Acest nou tip de concediu a fost reglementat prin procedură de urgență impusă de evoluția vertiginoasă a coronavirusului Sars-Cov-2 și pentru acordarea lui se au în vedere următoarele măsuri: se acordă fără a se ține cont de stagiul de cotizare; se acordă în cuantum brut de 100% din baza de calcul și este suportat din prima zi din bugetul FNUASS.⁶

Procedura de decontare a sumelor privind concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate se face prin depunerea la CNAS a următoarelor documente⁷:

- Cererea pentru recuperarea sumelor reprezentând indemnizațiile de concediu medical;
- Centralizator de concedii medicale;
- Formularele de concediu medical.

Indemnizațiile aferente concediilor medicale pot fi solicitate de la CNAS în termen de 90 de zile de la “data de 25 a lunii următoare celei pentru care se

³ OUG 158 17/11/2005 - Portal Legislativ (just.ro), Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 158/2005 privind concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 399/2006, cu modificările și completările ulterioare.

⁴ OUG 158 17/11/2005 - Portal Legislativ (just.ro).

⁵ <https://lege5.ro/gratuit/ha2dcnzt/cod-de-indemnizatie-de-asigurari-sociale-de-sanatate-ordin-125-2006?dp=gi4dmnjtgi2de>, Ordinul nr. 125/2006 pentru aprobarea modelului unic al certificatului de concediu medical și a instrucțiunilor privind utilizarea și modul de completare a certificatelor de concediu medical pe baza cărora se acordă indemnizații asigurătorilor din sistemul asigurărilor sociale de sănătate.

⁶ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/227953>, Legea nr. 136/2020 privind instituirea unor măsuri în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic.

⁷ <http://cas.cnas.ro/casmb/page/procedura-de-decontare-a-sumelor-catre-angajatori-2.html>.

datorează”. Nerespectarea acestui termen “atrage după sine respingerea cererii tardiv formulate”.

Studiu de caz privind acordarea la nivel de organizație a concediilor medicale în perioada 01.11.2016 – 31.12.2021, calcularea indemnizațiilor aferente și perioada de recuperare a acestor sume de la bugetul statului.

Organizația aleasă în vederea analizei concediilor medicale și a modului de recuperare a indemnizațiilor aferente de la bugetul FNUASS, respectiv centrul de limbi străine Britanica Learning Center, aflat sub conducerea a doi asociați, cetățeni români, reunește 17 firme, 71 de angajați profesori și personal administrativ, și 17 profesori colaboratori persoane fizice autorizate sau deținători de societăți comerciale. Cele 17 firme au sediile sociale în București și județul Ilfov, astfel:

- Județul Ilfov: Britanica 1, Britanica 2, Britanica 3, Britanica 4;
- București, sector 2: Britanica 5, Britanica 6, Britanica 7, Britanica 8, Britanica 9, Britanica 10, Britanica 11, Britanica 12, Britanica 13, Britanica 14;
- București, sector 3: Britanica 15, Britanica 16, Britanica 17.

Situația concediilor medicale pe salariați

În cadrul celor 17 firme am identificat în perioada 01.11.2016 – 31.12.2021, 3 salariați care s-au aflat la un moment dat în concediu medical, pentru care au primit indemnizațiile aferente din fondul de salarii, calculate conform legislației în vigoare, și pe care firmele le-au recuperat ulterior de la bugetul statului într-o perioadă mai mare de 1 an.

Salariata 1 are funcția de director economic și contracte individuale de muncă încheiate cu toate cele 17 firme, astfel:

- contract individual de muncă cu normă întreagă de lucru de 8 ore pe zi, cu salariul brut de încadrare de 11.967 lei, încheiat cu Britanica 2;
 - contract individual de muncă cu normă parțială de lucru de 1 oră/zi, salariul brut de încadrare de 341 lei, încheiat cu Britanica 1;
 - contracte individuale de muncă cu normă parțială de lucru de 2 ore/săptămână, cu salariul brut de încadrare 153 lei, încheiate cu Britanica 3, Britanica 4 și Britanica 10;
 - contracte individuale de muncă cu normă parțială de lucru, de 1 oră/săptămână, cu salariul brut de încadrare 77 lei, încheiate cu: Britanica 5, Britanica 6, Britanica 7, Britanica 8, Britanica 9, Britanica 11, Britanica 12, Britanica 13, Britanica 14, Britanica 15, Britanica 16 și Britanica 17.
- A prezentat 5 Concedii medicale (CM) pentru maternitate, cod diagnostic 08 (Sarcină și lăuzie), plătit în procent de 85% din salariul de încadrare,

astfel: 1 CM pentru luna august 2019 = 21 de zile în valoare de 9.744 lei; 1 CM pentru luna septembrie 2019 = 21 de zile CM în valoare de 9.744 lei, 1 CM pentru luna octombrie 2019 = 23 de zile de CM în valoare de 10.672 lei, 1 CM pentru luna noiembrie 2019 = 21 de zile de CM în valoare de 9.744 lei, 1 CM pentru luna decembrie 2019 = 3 zile de CM în valoare de 1.392 lei. Total zile de CM = 89, în valoare de 41.296 lei.

Având în vedere faptul că Salariata 1 are încheiate contracte individuale de muncă cu toate cele 17 firme ale organizației, certificatele de concediu medical au fost prezentate în original la Britanica 2 unde aceasta are normă de lucru de 8 ore pe zi și funcția de bază, iar la celelalte firme a prezentat copii certificate de către medicul care le-a eliberat. Toate concediile medicale prezentate de Salariata 1 au fost avizate de medicul care le-a eliberat și de conducerea societății.

În urma calculului efectuat, societatea Britanica 2 a plătit indemnizații de concediu medical pentru Salariata 1 în valoare 41.296 lei. Această sumă a fost recuperată, ulterior de la FNUASS în două tranșe: 19.488 lei în data de 21.09.2020 - după 305 zile și 21.808 lei în data de 29.01.2021 - după 344 de zile. Făcând media numărului de zile de recuperare a indemnizației de CM de la bugetul statului constatăm că încasarea s-a făcut într-o perioadă de 328,40 zile.

La Britanica 1 suma calculată și plătită ca și indemnizație de CM este de 1.254 lei, încasată ulterior de la FNUASS în două tranșe; 592 lei în data de 21.09.2020 - după 305 zile și 662 lei în data de 22.02.2021 - după 368 zile, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 342,80 zile.

Indemnizațiile de concediu medical pentru societățile: Britanica 3, Britanica 4 și Britanica 10 se calculează la fel, deoarece salariul brut de încadrare este identic, respectiv 153 lei pe lună. Stagiul de cotizare este de numai 1 zi pe lună, deoarece norma de lucru lunară este de 2 ore /săptămână, deci 8 ore pe lună. Suma de 555 lei, calculată pentru fiecare dintre cele 3 firme, a fost încasată de la FNUASS astfel:

- Britanica 3 și Britanica 4: prima tranșă de 262 lei în data de 21.09.2020 - după 305 zile și a doua tranșă de 293 lei în data de 22.02.2021 - după 368 zile, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 342,80 zile.
- Britanica 10: o singură tranșă de 555 lei în data de 19.05.2021 - media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 490,40 zile.

Pentru celelalte 12 firme: Britanica 5, Britanica 6, Britanica 7, Britanica 8, Britanica 9, Britanica 11, Britanica 12, Britanica 13, Britanica 14, Britanica 15, Britanica 16, Britanica 17, calcularea indemnizației de concediu medical s-a făcut identic, deoarece salariul brut de încadrare este de 77 lei, la fiecare dintre ele. Stagiul de cotizare la bugetul național de asigurări sociale de sănătate este de numai 1 zi pe lună, deoarece norma de lucru lunară este de 1 oră/săptămână, deci 4 ore pe lună. Indemnizația de CM calculată este de 279 lei și a fost încasată de la FNUASS în felul următor:

- în data de 28.04.2021, într-o singură tranșă de 279 lei pentru Britanica 17, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 469,40 zile;
- în data de 29.04.2021, într-o singură tranșă de 279 lei pentru Britanica 6, Britanica 8, Britanica 9, Britanica 11, Britanica 12, Britanica 13, Britanica 14, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 470,40 zile;
- în data de 19.05.2021, într-o singură tranșă de 279 lei pentru Britanica 7 și Britanica 15, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 490,40 zile;
- în data de 20.05.2021, într-o singură tranșă de 279 lei pentru Britanica 16, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 491,40 zile.

După calcularea tuturor indemnizațiilor de concediu medical în cadrul celor 17 firme pentru Salariata 1, suma totală care s-a plătit către aceasta și care s-a recuperat ulterior de la FNUASS este de 47.563 lei, valoare brută, din care s-au achitat lunar contribuțiile de asigurări sociale la bugetul statului.

Salariata 2 cu funcția de formator (profesor limba engleză):

- Contract individual de muncă cu normă întreagă de lucru de 8 ore pe zi, cu salariul brut de încadrare de 2.080 lei, încheiat cu Britanica 1;
- A prezentat 7 concedii medicale (CM) pentru incapacitate temporară de muncă, cod diagnostic 14 (neoplazii, SIDA), plătit în procent de 100% din salariul de încadrare, astfel: 3 CM pentru luna august 2019 = 21 de zile în valoare de 2.196 lei; 1 CM pentru luna septembrie 2019 = 21 zile în valoare de 2.196 lei; 1 CM pentru luna octombrie 2019 = 23 de zile în valoare de 2.405 lei; 1 CM pentru luna noiembrie 2019 = 21 de zile în valoare de 2.196 lei și 1 CM pentru luna decembrie 2019 = 20 de zile în valoare de 2.091 lei. Total = 106 zile de CM în valoare de 11.084 lei.

La calcularea indemnizațiilor de concediu medical s-a luat în calcul procentul de 100% acordat pentru neoplazii. Din valoarea brută de 11.084 lei s-au plătit lunar la bugetul statului contribuția de asigurări sociale și impozitul pe venit. Suma a fost încasată de la FNUASS în două tranșe: 4.392 lei în data de 21.10.2020 – după 335 de zile și 6.692 lei în data de 19.02.2021 – după 365 de zile, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 348 de zile.

Salariata 3 cu funcția de formator (profesor limba engleză):

- contract individual de muncă cu normă întreagă de lucru de 8 ore pe zi, cu salariul brut de încadrare de 2.322 lei, încheiat cu Britanica 5;
- A prezentat 4 concedii medicale pentru maternitate, cod diagnostic 08 (Sarcină și lăuzie), plătit în procent de 85% din salariul de încadrare, astfel: 3 CM pentru lunile decembrie 2016, ianuarie și februarie 2017 = 20 zile/lună în valoare de 2.301 lei fiecare, suma solicitată spre decontare 2.267 lei/lună; 1 CM pentru luna martie 2017 = 8 zile în valoare de 920 lei, suma solicitată spre decontare 882 lei. Total = 68 zile de CM pentru care s-a cerut decontarea sumei de 7.682 lei.

La salariați 3 calcularea indemnizațiilor de concediu medical, conform formulei de calcul, totalizează 7.823 lei, însă suma solicitată pentru decontare din bugetul FNUASS este de 7.682 lei, din motive necunoscute la data verificării.

Este de remarcat faptul că, deși depunerea concediilor medicale la CNAS și cererea pentru recuperarea sumelor aferente au fost depuse în termenul legal, respectiv în anul 2017, sumele nu au fost recuperate decât mult mai târziu, în anul 2021. Încasarea indemnizației de CM în valoare de 7.682 lei s-a făcut într-o singură tranșă, în data de 19.05.2021, media zilnică de recuperare a indemnizației de CM fiind de 1.504 zile.

În urma verificării datelor la care s-au încasat aceste sume s-a calculat numărul mediu de zile de recuperare a indemnizațiilor de CM de la bugetul statului. La Salariați 1 s-au calculat numărul mediu de zile necesar pentru recuperarea sumelor mai întâi la fiecare firmă cu care are încheiat contract individual de muncă, dar și la nivel de organizație.

Numărul mediu de zile necesar recuperării sumelor pentru firmele care au sediul în județul Ilfov este cel mai mic, între 328 de zile și 343 de zile. După acestea urmează firmele din sectorul 2, București cu un număr mediu de zile cuprins între 470 de zile și 490 de zile. Pentru firmele cu sediul în sectorul 3 București numărul mediu de zile necesar recuperării sumelor de la bugetul statului este cuprins între 469 de zile și 491 de zile. La nivel de organizație numărul mediu de zile pentru recuperarea indemnizației pentru Salariați 1 este de 445 de zile.

Tabel nr. 1 Situația concediilor medicale pentru Salariați 1, pe firme

Firma	Valoare indemnizație	Nr. mediu de zile recuperare pe firmă
Britanica 2	41.296	328,40
Britanica 1	1.254	342,80
Britanica 3	555	342,80
Britanica 4	555	342,80
Britanica 10	555	490,40
Britanica 5	279	490,40
Britanica 6	279	470,40
Britanica 7	279	490,40
Britanica 8	279	470,40
Britanica 9	279	470,40
Britanica 11	279	470,40
Britanica 12	279	470,40
Britanica 13	279	470,40
Britanica 14	279	470,40
Britanica 15	279	490,40

Britanica 16	279	491,40
Britanica 17	279	469,40
Total valoare indemnizație de concediu medical pentru Salariata 1	47.563	
Număr mediu zile recuperare indemnizație pentru Salariata 1		445

Sursa: Documentele financiar contabile ale organizației

Pentru celelalte salariate calcularea numărului mediu de zile de recuperare a indemnizațiilor de concediu medical de la bugetul statului, a dus la următoarele cifre:

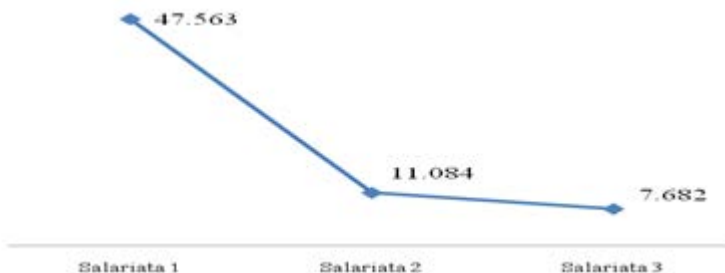
Tabel nr. 2 Situația concediilor medicale pentru toate salariatele, pe firme

Firma	Salariat	Valoare indemnizație	Nr. mediu de zile recuperare pe firma
Organizație	Salariata 1	47.563	445
Britanica 1	Salariata 2	11.084	348
Britanica 5	Salariata 3	7.682	1.504
Total		66.329	1.053

Sursa: Documentele financiar contabile ale organizației

În urma prezentării certificatelor medicale din perioada 01.11.2016 – 31.12.2021, suma indemnizațiilor aferente este 66.329 lei, la nivel de organizație. Din aceasta, 47.563 lei reprezintă indemnizații aferente Salariatei 1 care are încheiate contracte individuale de muncă cu toate cele 17 firme ale organizației, 11.084 lei = Salariata 2; 7.682 lei = Salariata 3.

Grafic nr. 1 Valoarea indemnizațiilor pentru cele 3 salariate ale organizației

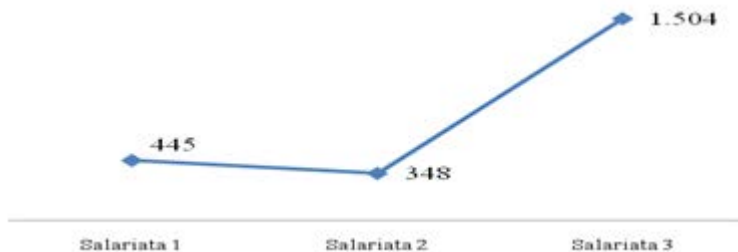

Sursa: Documentele financiar contabile ale organizației

Această sumă s-a recuperat de la bugetul statului într-un interval de timp mai mare de 1 an, cu o singură excepție pentru salariata 2, la care media zilnică de recuperare a indemnizației este de 348 de zile, urmată de salariata 1 pentru care media zilnică este de 445 zile. Cea mai mare perioadă de timp în care s-a recuperat

indemnizația de concediu medical a fost pentru salariați 3, la care media zilnică de recuperare este de 1.504 zile.

Grafic nr. 2 Numărul mediu de zile de recuperare a indemnizațiilor pentru cele 3 salariate ale organizației

Sursa: Documentele financiar contabile ale organizației

Situația concediilor medicale la nivel de organizație

La nivel de organizație situația concediilor medicale se prezintă astfel:

Tabel 3 Situația concediilor medicale la nivel de organizație

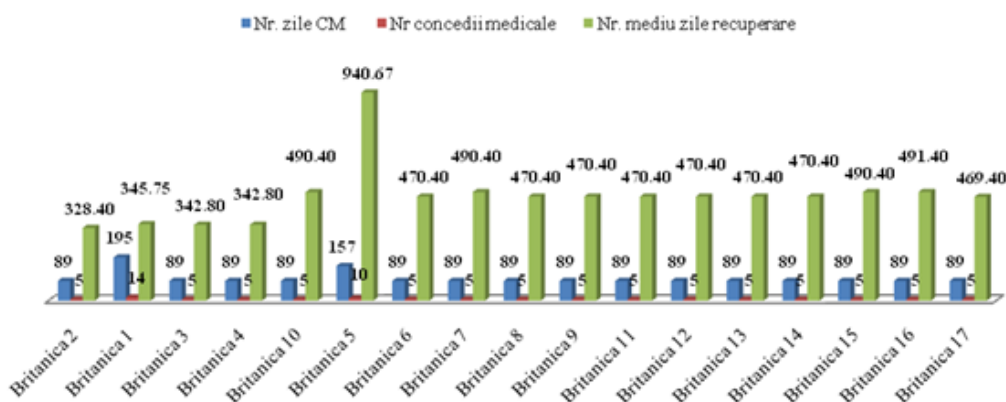
Firma / locație sediu social	Nr concedii medicale	Nr. zile CM	Nr. mediu zile recuperare	Valoare indemnizație	Pondere valoare indemnizație din total
Britanica 2	5	89	328.40	41,296	62.26%
Britanica 1	12	195	345.75	12,338	18.60%
Britanica 3	5	89	342.80	555	0.84%
Britanica 4	5	89	342.80	555	0.84%
Total județul Ilfov	27	462	339.94	54,744	82.54%
Britanica 10	5	89	490.40	555	0.84%
Britanica 5	9	157	940.67	7,961	12.00%
Britanica 6	5	89	470.40	279	0.42%
Britanica 7	5	89	490.40	279	0.42%
Britanica 8	5	89	470.40	279	0.42%
Britanica 9	5	89	470.40	279	0.42%
Britanica 11	5	89	470.40	279	0.42%
Britanica 12	5	89	470.40	279	0.42%
Britanica 13	5	89	470.40	279	0.42%
Britanica 14	5	89	470.40	279	0.42%
Total sector 2 București	54	958	521.43	10,748	16.20%
Britanica 15	5	89	490.40	279	0.42%
Britanica 16	5	89	491.40	279	0.42%
Britanica 17	5	89	469.40	279	0.42%
Total sector 3 București	15	267	483.73	837	1.26%
Total general la nivel de organizație	96	1,687	472.07	66,329	100.00%

Sursa: Documentele financiar contabile ale organizației

Numărul concediilor medicale este direct proporțional cu numărul zilelor de prestații medicale pentru care s-a calculat indemnizația. Ierarhia este destul de simplă, deși numărul de firme este relativ mare. Cel mai mare număr de 12 concedii medicale, respectiv 195 de zile de concediu medical, îl deține Britanica 1, urmată de Britanica 5 care are 9 concedii medicale, însumând 157 de zile de concediu medical. Toate celelalte firme dețin câte 5 concedii medicale care însumează fiecare câte 89 de zile de concediu medical.

Numărul mediu de recuperare a indemnizațiilor de concediu medical depășește în cea mai mare parte 1 an, respectiv de 365 de zile, mai puțin firmele care au sediul social în județul Ilfov, al căror număr mediu de zile de recuperare a indemnizațiilor de concediu medical este: 328,40 zile pentru Britanica 2; 342,80 zile pentru Britanica 3 și Britanica 4; 345,75 zile pentru Britanica 1. Toate celelalte firme au un număr mediu de recuperare a indemnizațiilor de CM cuprins între 469,40 zile și 491,40 zile. Singura excepție o reprezintă firma Britanica 5 al cărui număr mediu de recuperare a indemnizațiilor de CM este de 940,67 zile.

Grafic nr. 3 Situație concedii medicale la nivel de organizație

Sursa: Documentele financiar – contabile ale organizației

Din punct de vedere valoric, ordinea este cu totul alta, deoarece indemnizația de concediu medical se calculează în funcție de salariul brut de încadrare al angajaților și mai apoi în funcție de numărul de zile de CM. Firma cu cea mai mare valoare a indemnizației de CM în valoare de 41.296 lei este Britanica 2. În continuare ordinea valorică a sumelor pentru fiecare firmă este următoarea: Britanica 1 cu valoarea de 12.338 lei, Britanica 5 cu 7.961 lei, Britanica 3, Britanica 4 și Britanica 10 cu 555 lei fiecare și Britanica 6, Britanica 7, Britanica 8, Britanica 9, Britanica 11, Britanica 12, Britanica 13, Britanica 14, Britanica 15, Britanica 16, Britanica 17 cu câte 279 lei fiecare.

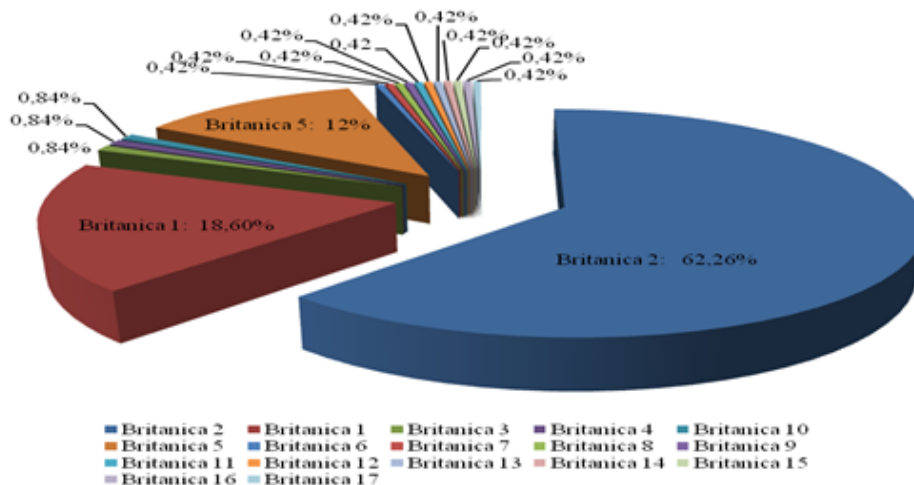
Grafic nr. 4 Situație indemnizații de CM la nivel de organizație

Sursa: Documentele financiar – contabile ale organizației

Valoarea totală a indemnizațiilor de CM la nivel de organizație este de 66.329 lei din care cea mai mare pondere o au firmele: Britanica 2 cu 62,26% , Britanica 1 cu 18,60%, Britanica 5 cu 12%. Toate celelalte firme au împreună o pondere de 7,14%, astfel: Britanica 3, Britanica 4 și Britanica 10 cu 0,84% și Britanica 6, Britanica 7, Britanica 8, Britanica 9, Britanica 11, Britanica 12, Britanica 13, Britanica 14, Britanica 15, Britanica 16, Britanica 17 cu 0,42% fiecare.

Grafic nr. 5 Ponderea valorii indemnizațiilor de CM pe firme din total organizație

Sursa: Documentele financiar – contabile ale organizației

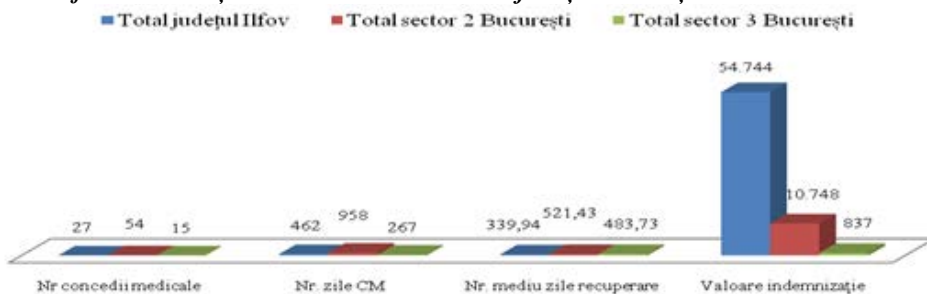
După cum am menționat anterior, cele 17 firme din cadrul organizației au sediile sociale în București și județul Ilfov, astfel: 4 firme în județul Ilfov, 10 firme în București, sector 2 și 3 firme în București, sector 3. Situația concediilor medicale în funcție de locația sediului social este următoarea:

- Număr concedii medicale: 27 pentru județul Ilfov, 54 pentru București, sector 2 și 15 pentru București, sector 3;

- Număr zile de CM: 462 zile pentru județul Ilfov, 958 zile pentru București, sector 2 și 267 zile pentru București, sector 3;
- Număr mediu de zile de recuperare a indemnizației de CM: 339,94 zile pentru județul Ilfov; 521,43 zile pentru București, sector 2 și 483,73 zile pentru București, sector 3;
- Valoare indemnizație de CM: 54.744 lei pentru județul Ilfov; 10.748 lei pentru București, sector 2 și 837 lei pentru București, sector 3;

Pentru recuperarea acestor sume s-au depus pentru toate firmele care fac parte din organizație, cereri de urgentare a plății la CAS Ilfov și la CAS a Municipiului București în datele de 09.09.2020 și 08.03.2021.

Grafic nr.6 Situația concediilor medicale în funcție de locația sediului social

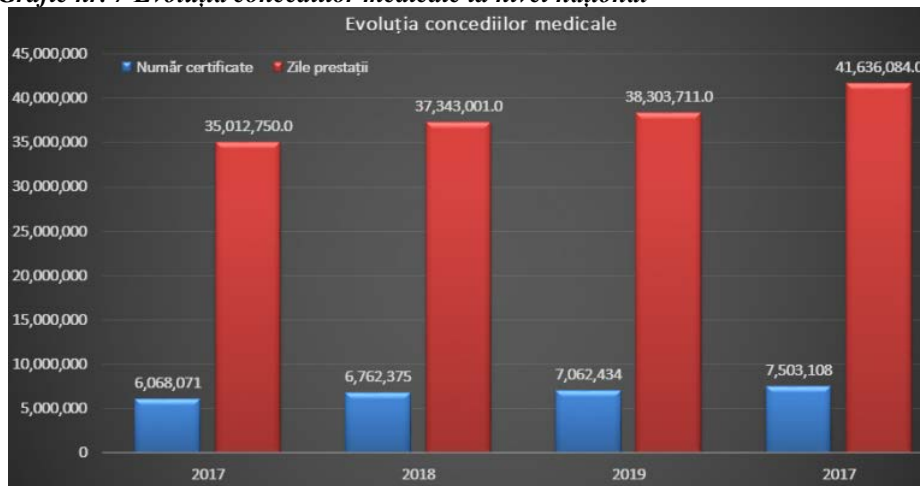

Sursa: Documentele financiar – contabile ale organizației

Situația concediilor medicale la nivel național

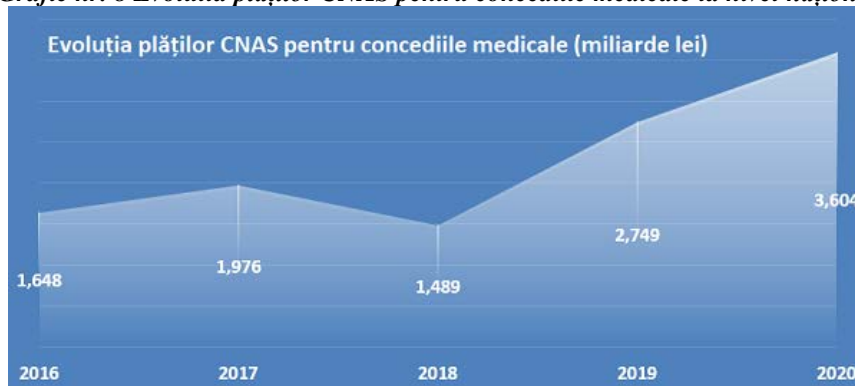
Evoluția concediilor medicale la nivel național a fost în continuă creștere încă din anul 2017, când numărul lor era de 6.068.071. De atunci creșterile înregistrate au fost de 11,44% în anul 2018 când numărul de concedii medicale a fost de 6.762.375, de 4,44% în anul 2019 când numărul de concedii medicale a fost de 7.062.434 și de aproximativ 6,24% în anul 2020 când numărul de concedii medicale a ajuns la 7.503.108. Direct proporțional cu creșterea numărului de concedii medicale a crescut și numărul de zile de prestații, astfel: în anul 2017 au fost 35.012.750 zile, în anul 2018 au fost 37.343.001 zile, în anul 2019 au fost 38.303.711 zile iar în anul 2020 au fost 41.636.084 zile.⁸

⁸ <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicale-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>.

Grafic nr. 7 Evoluția concediilor medicale la nivel național

Sursa: <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicele-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>; accesat la data de 28.03.2022

În ciuda acestor creșteri, plățile care s-au făcut anual de la FNUASS nu au acoperit întreaga datorie față de angajatori: 1.648 miliarde lei în anul 2016, 1.976 miliarde lei în anul 2017, 1.489 miliarde lei în anul 2018, 2.749 miliarde lei în anul 2019 și 3.604 miliarde lei în anul 2020.⁹

Grafic nr. 8 Evoluția plăților CNAS pentru concediile medicale la nivel național

Sursa: <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicele-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>, accesat la data de 28.03.2022

⁹ <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicele-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>.

Suma rămasă restantă la sfârșitul anului 2020 de 2.496.559.030 lei este similară cu restanța anului 2019 de 2.443.843.970 lei.¹⁰

II. Concluzii

În contextul economico – financiar deficitar în care se află bugetul statului, recuperarea indemnizațiilor de concediu medical de la FNUASS se face cu foarte mare întârziere. Am urmărit prin prezentarea studiului de caz să demonstrez că aceste restanțe nu sunt ocazionale, ci sunt un fapt obișnuit care se perpetuează de la un an la altul. În anul 2020 când criza generată de pandemia de Covid 19 a determinat scăderea veniturilor prin încetinirea activității economice și creșterea cheltuielilor în domeniul sanitar și al protecției sociale prin acordarea de ajutoare financiare de stat (concediu pentru părinți, șomaj tehnic)¹¹ administrația statului a emis o serie de măsuri pentru sprijinirea companiilor. Pentru asigurarea capitalului de lucru și al fluxului financiar al societăților, au fost rambursate la momentul acela, cu prioritate, o serie de sume restante cum ar fi concediile medicale sau rambursări de TVA. Scopul final al acestor măsuri a fost reintroducerea cât mai rapidă a acestor sume în circuitul economic, deoarece companiile cu venituri diminuate și cu sume de recuperat de la bugetul statului nu își puteau plăti obligațiile financiare fiscale¹². Așa se explică de ce în anul 2020 restituirea indemnizațiilor de concediu medical a avut cea mai mare valoare, în comparație cu anii precedenți. Odată depășită criza este posibil ca suma acestor rambursări să stagneze sau poate, chiar, să se diminueze, având în vedere istoricul plăților efectuate.

Pentru a evita creditarea la nesfârșit a statului de către companii s-ar putea reintroduce contribuția de concedii și indemnizații a cărei destinație era chiar acoperirea cheltuielilor cu concediile medicale și a indemnizațiilor de asigurări sociale de sănătate. Cota de calcul a contribuției de concedii și indemnizații a fost de 0,85% aplicată asupra fondului de salarii, era suportată de către angajator și se plătea la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate (FNUASS).¹³ Calcularea lunară a contribuției de concedii și indemnizații oferea posibilitatea ca, atunci când un angajat se afla în concediu medical, indemnizația aferentă să se poată deduce din aceasta, iar compania să-și poată redirecționa fondurile către activitatea economică.

Modificările legislative care au stabilit suportarea integrală a contribuțiilor salariale de către angajați de la data de 01.01.2018¹⁴, au dus la anularea posibilității de compensare a indemnizațiilor de concedii medicale din contribuția de concedii

¹⁰ <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicale-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>.

¹¹ Guvernul României, Programul național de reformă 2020, București, aprilie 2020.

¹² <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/224908>.

¹³ <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/169564>.

¹⁴ https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OUG_79_2017.pdf.

și indemnizații și, indirect, la această stare de incertitudine cu privire la perioada de recuperare a indemnizațiilor de concediu medical de la bugetul statului.

Notă: Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație "Expertiza contabilă extrajudiciară privind identificarea și prezentarea operațiunilor generate de concediile medicale la nivel de organizație", pentru finalizarea programului de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, sub coordonarea d-nei Lector univ. dr. Cristina Matei.

Referințe bibliografice

- https://gov.ro/fisiere/programe_fisiere/GOV2020_UN_AN_final_final_2.pdf; Guvernul României, 4 noiembrie 2019 – 4 noiembrie 2020, Un an de guvernare în slujba românilor – Raport de activitate; pag 5;
- <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/71139>, titlul VIII din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- OUG 158 17/11/2005 - Portal Legislativ (just.ro), Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 158/2005 privind concediile și indemnizațiile de asigurări sociale de sănătate, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 399/2006, cu modificările și completările ulterioare;
- OUG 158 17/11/2005 - Portal Legislativ (just.ro);
- <https://lege5.ro/gratuit/ha2dcnzt/cod-de-indemnizație-de-asigurări-sociale-de-sănătate-ordin-125-2006?dp = gi4dmnjtgi2de>, Ordinul nr. 125/2006 pentru aprobarea modelului unic al certificatului de concediu medical și a instrucțiunilor privind utilizarea și modul de completare a certificatelor de concediu medical pe baza cărora se acordă indemnizații asiguraților din sistemul asigurărilor sociale de sănătate;
- <https://legislație.just.ro/Public/DetaliiDocument/227953>, Legea nr. 136/2020 privind instituirea unor măsuri în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic;
- <http://cas.cnas.ro/casmb/page/procedura-de-decontare-a-sumelor-catre-angajatori-2.html>;
- <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicale-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>;
- <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicale-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>;
- <https://cursdegovernare.ro/concediile-medicale-in-anul-pandemiei-un-record-istoric-pentru-romania-statul-ramane-in-urma-cu-platile-catre-companii.html>;
- Guvernul României, Programul național de reformă 2020, București, aprilie 2020;
- <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/224908>;
- <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/169564>;
- https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OUG_79_2017.pdf.

IMPOZITAREA PROFITURILOR COMPANIILOR ÎN STATELE MEMBRE U.E. METODE DE EVITARE A DUBLEI IMPUNERI

Florentina Andreea ARMENCEA*

Abstract

Impozitul pe profit se datorează de diverse tipuri de companii pentru profiturile obținute din desfășurarea de activități economice. Calculul impozitului pe profit se realizează conform normelor fiscale stabilite de autoritățile naționale, care diferă de la un stat membru la altul. Obiectivul acestui articol este de a evidenția diferențele care apar între statele membre în domeniul impozitării profiturilor obținute de societăți. În acest scop sunt analizate comparativ cotele de impozitare, evidențiind tipurile de cote (unice sau progresive), nivelul acestora și cotele speciale pentru IMM-uri. Diferențele între state apar și în privința bazei impozabile, în ciuda încercărilor Comisiei Europene de a crea o bază comună de impozitare a companiilor. În a doua parte a lucrării sunt analizate modalitățile prin care poate fi evitată dubla impozitare a profiturilor obținute de companiile care obțin venituri în alt stat membru decât cel de rezidență, conform convențiilor de evitare a dublei impuneri internaționale.

Cuvinte cheie: *impozit pe profit, cotă de impozitare, dubla impunere internațională, convenții fiscale, rezidență fiscală.*

I. Introducere

Sistemul fiscal este unul din cele mai importante instrumente pe care statul le utilizează pentru îndeplinirea obiectivelor politice, economice și sociale, jucând un rol semnificativ în crearea unei economii puternice și a unei societăți echitabile.

La nivelul Uniunii Europene nu există un sistem fiscal general, statele membre având posibilitatea alegerii celui mai potrivit sistem, cu condiția respectării normelor comunitare.

Uniunea Europeană nu este implicată direct în colectarea impozitelor sau în stabilirea nivelului cotelor de impozitare, dar joacă un rol semnificativ în monitorizarea normelor de impozitare, pentru a deține garanția respectării obiectivelor politicilor europene.

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (florentinam39755@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro).

Impozitul pe profit este o obligație fiscală, cuprinsă în categoria impozitelor directe, având un rol important asupra exercițiului financiar.¹ Nivelul cotelor se stabilește la nivelul fiecărei țări, neexistând un pag minim sau maxim de cotă impusă, ca în cazul impozitelor indirecte.

În ceea ce privește dubla impozitare, aceasta apare atunci când o persoană fizică sau juridică obține venituri într-un stat diferit de locul său de rezidență și are obligația de a plăti de două ori impozit pentru același venit în ambele state, iar scopul principal al evitării acestei dublei impunerii constă în ușurarea transferului de servicii, bunuri și capital.

Lucrarea prezintă pentru fiecare stat membru al Uniunii Europene nivelul cotelor de impozitare a profitului, al cotelor speciale de impozitare a IMM-urilor unde este cazul și particularități privind baza impozabilă. Totodată, datorită problematicei pe care o prezintă dubla impozitare a profiturilor la nivel internațional, în a două parte a lucrării am prezentat metodele de evitare a dublei impozitări utilizate în fiecare stat al U.E.

II. Impozitarea profiturilor companiilor în statele membre U.E.

În Uniunea Europeană se practică două tipuri de cote ale impozitului pe profit și anume cota unică, ce presupune aplicarea unui procent unic asupra tuturor profiturilor obținute de către o companie sau cotele progresive, ce constau în aplicarea unor procente diferite asupra profiturilor obținute de firmă², ce cresc simultan cu valoarea bazei impozabile.

În tabelul nr. 1 am evidențiat pentru fiecare stat membru tipurile de cote de impozit pe profit aplicate, inclusiv pe cele speciale (afere IMM-urilor sau administrațiilor locale) urmând a le prezenta detaliat pe parcursul lucrării:

Tabel 1: Tipul și nivelul cotelor de impozitare a profiturilor în statele membre în 2022

Nr crt.	Țara	Tip impozit și beneficiari	Cota maximă	Tip cota
1	Ungaria	Cotă standard de impozit a profitului	9%	Cotă unică
2	Bulgaria	Cotă standard de impozit a profitului	10%	Cotă unică
3	Cipru	Cotă standard de impozit a profitului	12,50%	Cotă unică
4	Lituania	Cotă standard de impozit a profitului	15%	Cotă unică
		Cota de impozit aplicată IMM-urilor	5%	
5	România	Cotă standard de impozit a profitului	16%	Cotă unică

¹ https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/L_170_2016.pdf.

² <https://www.qreferat.com/referate/economie/Cota-unica-sau-impozit-progres153.php>.

		Cota de impozit aplicată IMM-urilor	3%	
6	Croația	Cotă standard de impozit a profitului	18%	Cotă unică
7	Cehia	Cotă standard de impozit a profitului	19%	Cotă unică
8	Slovenia	Cotă standard de impozit a profitului	19%	Cotă unică
9	Polonia	Cotă standard de impozit a profitului	19%	Cotă unică
10	Letonia	Cotă standard de impozit a profitului	20%	Cotă unică
11	Finlanda	Cotă standard de impozit a profitului	20%	Cotă unică
12	Estonia	Cotă standard de impozit a profitului	20%	Cotă unică
13	Suedia	Cotă standard de impozit a profitului	20%	Cotă unică
14	Portugalia	Cotă de impozit pe profit totală, din care: <i>Cotă standard de impozit a profitului</i> <i>Cotă administrație centrală</i> <i>Cotă administrație locală</i>	31,50% 21% 9% 1,50%	Cote progresive
15	Slovacia	Cotă standard de impozit a profitului Cota de impozit aplicată IMM-urilor	21% 15	Cotă unică
16	Grecia	Cotă standard de impozit a profitului	29%	Cotă unică
17	Danemarca	Cotă standard de impozit a profitului	22%	Cotă unică
18	Italia	Cotă standard de impozit a profitului	24%	Cotă unică
19	Luxemburg	Cotă de impozit pe profit totală, din care: <i>Cotă standard de impozit a profitului</i> <i>Cotă administrație centrală</i> <i>Cotă administrație locală</i> Cota de impozit IMM-uri, din care: <i>Cotă standard de impozit a profitului</i> <i>Cotă administrație centrală</i> <i>Cotă administrație locală</i>	24,94% 17% 7% 6,75% 22,80% 15% 7% 6,75%	Cote progresive
20	Belgia	Cotă standard de impozit a profitului	25%	Cotă unică

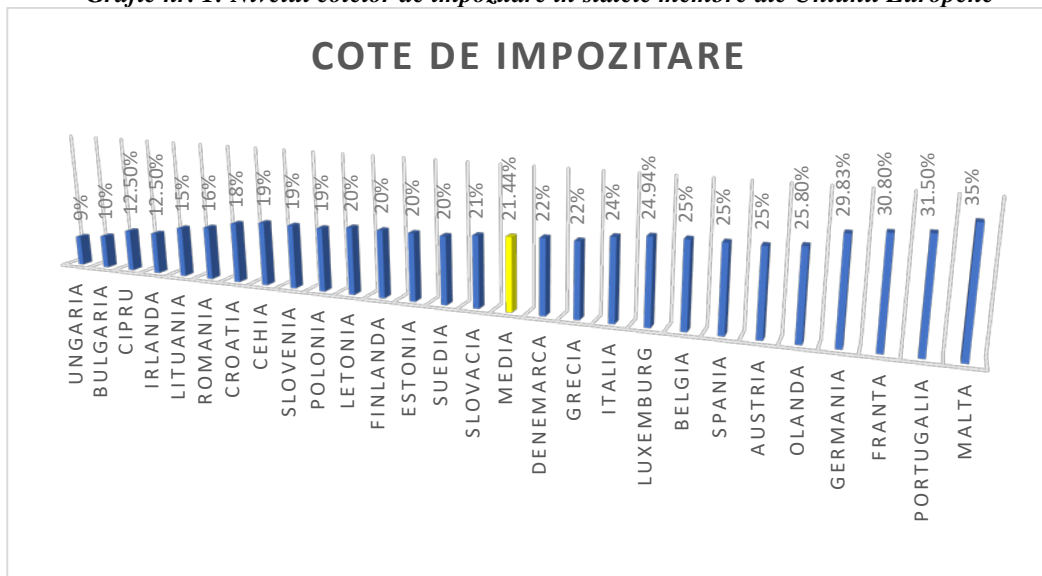
		Cota de impozit aplicată IMM-urilor	20%	
21	Spania	Cotă standard de impozit a profitului	25%	Cotă unică
22	Irlanda	Cotă standard de impozit a profitului	12,50%	Cotă unică
23	Austria	Cotă standard de impozit a profitului	25%	Cotă unică
24	Olanda	Cotă standard de impozit a profitului	25,80%	Cotă unică
25	Germania	Cotă de impozit pe profit totală, din care: <i>Cotă standard de impozit a profitului</i> <i>Cotă administrație centrală</i> <i>Cotă administrație locală</i>	29,83% 15% 0,83% 14,01%	Cote progresive
26	Franța	Cotă de impozit pe profit totală, din care: <i>Cotă standard de impozit a profitului</i> <i>Cota taxa socială</i> Cota de impozit aplicată IMM-urilor	30,80% 27,50% 3,30% 15%	Cote progresive
27	Malta	Cotă standard de impozit a profitului	35%	Cotă unică

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html

Precum se poate observa în tabelul de mai sus doar 4 state din cadrul Uniunii Europene practică cote de impozitare progresive: Germania, Franța, Luxemburg și Portugalia.

În graficul nr.1 am evidențiat nivelul cotelor de impozitare a profiturilor, iar în țările ce practică cote progresive am reprezentat nivelul maxim al acestora.

Grafic nr. 1: Nivelul cotelor de impozitare în statele membre ale Uniunii Europene

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html

Așa cum rezultă din graficul nr. 1, țara cu cota de impozitare cea mai mare este Malta, ce prezintă un procent de 35% aplicat profiturilor impozabile, iar la polul opus, țara cu cea mai mică cotă de impunere este Ungaria, cu 9%, existând astfel o diferență de 26 p.p. între cota minimă și cea maximă. Analizând datele de mai sus constatăm faptul că la nivelul Uniunii Europene media cotelor de impozitare este de 21,44%.

În continuare voi prezenta pe scurt nivelul cotelor de impozit a profitului, a cotelor speciale aplicate IMM-urilor, dacă este cazul și baza impozabilă la care se aplică aceste cote în statele membre ale Uniunii Europene.

Pentru a fi mai ușor de urmărit, am împărțit analiza în două secțiuni. În prima secțiune am analizat statele care practică cote de impozitare a profitului poziționate sub media U.E., iar în a doua parte am abordat statele cu cote de impunere peste media Uniunii Europene, de 21,44%.

2.1. Analiza impozitului pe profit în statele membre având cotă de impozitare sub media generală

Ungaria este una dintre țările care practică o cotă unică de impozitare a profitului, dar și țara cu cea mai mică cotă de impunere, de doar **9%**.

În ceea ce privește IMM-urile, Ungaria nu practică o cotă specială, profitul obținut de către acestea fiind supus codei standard.

Baza impozabilă din această țară se calculează prin ajustarea profitului prezentat în situațiile financiare ale contribuabilului în funcție de elementele care

conduc la o creștere sau scădere a bazei de impozitare, cum ar fi: amortizarea fiscală, provizioanele, pierderi fiscale raportate în anii anteriori.³

În **Bulgaria**, profitul obținut de către o companie este supus unei cote unice de **10%**, neexistând o cotă specială pentru IMM-uri.

Baza de calcul în Bulgaria este reprezentată de profitul contabil din care se scad veniturile neimpozabile și deducerile fiscale și la care se adaugă cheltuielile nedeductibile.

Rezidenții fiscali bulgari sunt impozitați pe profiturile lor obținut la nivel mondial, iar nerezidenții sunt impozitați numai pe profiturile lor din surse bulgare, printr-un sediu permanent și/sau prin reținere la sursă, în funcție de caz.⁴

Cipru are o cotă de impozit pe profit de **12,5%**, neexistând o politică specială de impozitare pentru IMM-uri.

Toate companiile care sunt rezidente fiscal în Cipru sunt impozitate pe profitul obținut din toate sursele din țară și din străinătate, iar un nerezident în Cipru este impozitat pe profiturile acumulate sau rezultate din activitatea comercială desfășurată printr-un sediu permanent în aceasta țară.⁵

Cota de impozitare a profitului în **Irlanda** este de **12,5%**, la care sunt supuse și profiturile IMM-urilor.

Companiile rezidente sunt impozabile în Irlanda pe profiturile obținute la nivel mondial (inclusiv pentru câștigurile de capital), în timp ce companiile nerezidente sunt supuse impozitului numai pe profiturile irlandeze.⁶

Lituania aplică o cotă de impozitare standard de **15%** asupra profitului impozabil calculat prin ajustarea profitului contabil cu cheltuielile deductibile și veniturile neimpozabile.

Entitățile cu mai puțin de zece angajați și cu venituri anuale brute mai mici de 300.000 EUR pot beneficia de o cotă redusă de impozit pe profit de 0% pentru primul an de funcționare și de 5% pentru perioadele următoare, dacă sunt îndeplinite anumite condiții.⁷

România se plasează pe locul 5 în topul statelor cu cea mai mică cotă de impunere, de **16%**, aplicabilă pentru companiile românești și companiile străine care operează printr-un sediu permanent. În ceea ce privește baza impozabilă, pentru determinarea acesteia, se pornește de la rezultatul contabil calculat ca diferență între total venituri și total cheltuieli, din care se scad veniturile neimpozabile și deducerile fiscale și la care se adaugă cheltuielile nedeductibile.⁸

³ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=301/1640991600.

⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=50/1640991600.

⁵ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=69/1640991600.

⁶ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=324/1640991600.

⁷ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=375/1640991600#rate_structureTitle1.

⁸ https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/Cod_fiscal_norme_11022020.htm#A19.

În cazul IMM-urilor impozitul se bazează pe cifra de afaceri sau vânzările nete ale companiei. În loc să aplice cota de 16% asupra profitului impozabil, persoanele juridice cu o cifră de afaceri anuală mai mică de 1.000.000 de euro datorează un impozit pe venituri în valoare de **1%** dacă au cel puțin un angajat sau de **3%** dacă nu au angajați.

Orice microîntreprindere poate opta pentru impozitul pe profit de 16% dacă are un capital social minim de 45.000 lei și cel puțin doi angajați, chiar dacă cifra de afaceri este mai mică de 1.000.000 euro.

În **Croația** profitul este impozitat cu o cotă de **18%**. Această cotă se adresează tuturor contribuabililor, inclusiv IMM-urilor.

Baza impozabilă este reprezentată de profitul contabil ajustat prin deduceri și alte elemente și include câștigurile rezultate din lichidarea, vânzarea, schimbarea formei juridice și divizarea contribuabilului, dacă acestea sunt determinate la valoarea de piață.⁹

Cota impozitului pe profit în **Cehia** este de **19%** și se aplică tuturor profiturilor comerciale, inclusiv câștigurilor de capital obținute din vânzarea de acțiuni, neexistând o cotă specială pentru IMM-uri.

Baza impozabilă în această țară este reprezentată de profitul contabil corectat cu anumite elemente descrise în legea de impozitare.

Comaniile rezidente din Cehia sunt obligate să plătească impozit pe profit pentru câștigurile obținute din surse mondiale, în timp ce companiile nerezidente sunt obligate să plătească impozit pentru profiturile obținute în Republica Cehă.¹⁰

Cota de impozitare a profitului în **Slovenia** este de **19%**, cotă ce se aplică și în cazul IMM-urilor, neexistând o cotă specială aplicată acestora.

Rezidenții fiscali sloveni sunt obligați să plătească impozit pe profit pentru câștigurile obținute la nivel mondial, în timp ce nerezidenții fiscali sunt impozitați numai pe veniturile din surse slovene.¹¹

În **Polonia**, cota impozitului pe profit este de **19%**, aplicată și IMM-urilor.

Baza de impozitare a profitului obținut din operațiuni generale de afaceri se determină pe baza profitului din conturile comerciale. Societățile sunt obligate să țină evidența contabilă într-un mod care să permită determinarea bazei impozabile și a sumei impozitului datorat, în caz contrar profiturile sunt evaluate de organele fiscale.¹²

În **Letonia** cota de impozit pe profit este de **20%**. Legislația fiscală din Letonia nu prevede o cotă specială aplicată IMM-urilor.¹³

⁹ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=3141/1640991600.

¹⁰ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=87/1640991600.

¹¹ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=532/1640991600.

¹² https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=450/1640991600.

¹³ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=405/1640991600.

Toate profiturile corporative nedistribuite sunt scutite de impozit. Acest regim fiscal este disponibil companiilor rezidente în Letonia și sediilor permanente ale companiilor nerezidente înregistrate în Letonia. Impozitarea profiturilor este amânată până când aceste profituri sunt distribuite ca dividende sau considerate a fi distribuite.

Cota de impozitare pe profit în **Finlanda** este de **20%**, neexistând o altă cotă specială, aplicabilă IMM-urilor. Companiile rezidente finlandeze sunt supuse impozitului pe profiturile obținute la nivel mondial.¹⁴

În **Estonia** toate profiturile realizate sunt supuse unei taxe de 20%, IMM-urile fiind de asemenea supuse acestei cote de impozitare.¹⁵

În **Suedia** profitul impozabil este supus impozitării la o cotă forfetară de **20,6%**. Toate profiturile companiilor sunt tratate ca profituri din afaceri, neexistând cote speciale aplicate IMM-urilor. Persoanele juridice rezidente sunt obligate la impozit pe profit obținut la nivel mondial, iar entitățile nerezidente sunt impozitate pe profitul obținut în Suedia.¹⁶

Sistemul de impozitare al companiilor din **Slovacia**, urmează în general liniile directoare și principiile OECD. Impozitul pe profit se aplică tuturor profiturilor generate de companie, cota impozitului pe profit fiind de **21%**. Începând cu anul 2022 a fost introdusă o cotă de impozit pe profit de **15%** pentru IMM-urile care realizează venituri impozabile de până la 49.790 EUR.¹⁷

În urma analizei efectuate, se poate remarca faptul că țările din Estul Europei au cele mai mici cote de impozitare a profiturilor, tendință ce poate fi explicată de lupta acestora de a atrage capitaluri străine prin oferirea unor avantaje, ce constau în taxe reduse și cote de impozitare scăzute.

2.2. Analiza impozitului pe profit în statele membre având cotă de impozitare peste media generală

Cota impozitului pe profit în **Danemarca** este de **22%**, aplicată și în cazul IMM-urilor. Companiile din Danemarca își pot deduce doar cheltuielile care sunt legate de operațiunile companiei, în timp ce profiturile obținute printr-un sediu permanent din afara țării sau din imobile situate în străinătate nu sunt considerate veniturile impozabile.¹⁸

Grecia practică o cotă de impozitare aproape de nivelul mediei. În această țară companiile rezidente sunt impozitate pe veniturile obținute la nivel mondial, în timp ce societățile nerezidente sunt impozitate doar pentru veniturile din sursă elenă pe care îl obțin.

¹⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=244/1640991600.

¹⁵ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=201/1640991600.

¹⁶ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=506/1640991600.

¹⁷ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=547/1640991600.

¹⁸ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=146/1640991600.

Cota impozitului pe profit este de **22%**. În cazul IMM-urilor, Grecia nu aplică o cotă specială, acestea fiind supuse cotei standard.¹⁹

Societățile din **Italia** sunt supuse unui impozit pe profit la o cota de **24%** aplicată și în cazul IMM-urilor.

Baza impozabilă este profitul obținut la nivel mondial prezentat în contul de profit și pierdere. Baza de impozitare poate fi redusă prin deduceri multiple prevăzute în legislația Italiei.²⁰

Luxemburg își impozitează rezidenții corporativi pe profiturile obținute din întreaga lume, iar nerezidenții numai pe câștigurile obținute pe teritoriul țării.

Impozitul pe profit este perceput la o cotă statutară de 17%, la care se adaugă o suprataxă de 7% (suprataxă de solidaritate), rezultând o cotă totală de impozitare de 18,19%. La aceasta se mai adaugă și o taxă pentru afacerile municipale de 6,75%, rezultând o cotă generală de **24,94%**.

În cazul IMM-urilor, acestea beneficiază de o cotă de 15% la care se adaugă o suprataxă de 7% (suprataxă de solidaritate), rezultând o cotă de 16,5%. La această cota se mai adaugă și o taxă pentru afacerile municipale de 6,75%, astfel, cota totală la care este supus un IMM este de 22,80%.²¹

În **Belgia** este percepută o cotă de **25%** din profit. Această cotă se aplică atât companiilor belgiene, cât și sediilor permanente ale companiilor străine.

Întreprinderile mici și mijlocii pot beneficia de o cotă redusă de 20% pentru profiturile de până la 100.000 EUR.

În general, baza de impozitare constă în venitul mondial minus deducerile permise. Regulile se aplică în mod egal companiilor și sediilor permanente.²²

Cota generală de impozit pe profit în **Spania** este de **25%**, aplicabilă companiilor rezidente, inclusiv IMM-urilor.

Profitul impozabil este calculat ca venit la nivel mondial minus cheltuielile deductibile, reflectate în situațiile financiare ale organizației. Baza impozabilă este rezultatul aplicării anumitor ajustări fiscale asupra profitului impozabil.²³

Societățile comerciale sunt supuse impozitării nelimitate în **Austria** pentru întregul lor venit (intern și străin) dacă au sediul legal sau locul conducerii efective în Austria.

La nivelul companiei, profiturile sunt impozitate la cota standard de impozit pe profit de **25%**, inclusiv profiturile IMM-urilor.²⁴

Cota standard a impozitului pe profit în **Olanda** este de **25,8%**, fără a exista o cotă specială adresată IMM-urilor. În general, o companie olandeză este supusă

¹⁹ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=211/1640991600.

²⁰ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=336/1640991600.

²¹ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=394/1640991600.

²² https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=25/1640991600.

²³ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=616/1640991600.

²⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=3/1640991600.

impozitului pentru profiturile înregistrate la nivel mondial. Legislația olandeză privind impozitul pe profit nu prevede o metodă specifică pentru calcularea profiturilor anuale impozabile. Profiturile trebuie să fie determinate în conformitate cu practicile de afaceri solide și într-o manieră consecventă.²⁵

Germania își impozitează companiile rezidente pentru profiturile obținute la nivel mondial, iar nerezidenții sunt impozitați prin evaluarea veniturilor obținut pe teritoriul german.

În ceea ce privește profitul companiilor germane, acestea sunt supuse la două impozite, impozitul pe profit și impozitul comercial.

Impozitul pe profit este perceput la o cotă statutară de 15%, la care se adaugă o suprataxă de 5,5% (suprataxă de solidaritate), rezultând o cotă totală de impozitare de 15,825%.

Cota de impozitare comercială este o combinație între o cotă de impozitare uniformă și o cotă de impozitare municipală de 14.01% la final, companiile ajungând să fie impozitate cu o cotă de **29,83%**

Baza pentru acest impozit este reprezentată de profitul ajustat în scopul impozitului pe profit și de 25% din toate costurile de finanțare de peste 200.000 de euro.²⁶

Impozitul pe profit în **Franța** este perceput pentru câștigurile obținute pe teritoriul țării.

Cota standard a impozitului pe profit este de 27,5% la care se adaugă o suprataxă de 3,3%, aplicată impozitului pe profit datorat, ajungând la o impozitare cu o cotă de **30,80%**.

De asemenea, există și o cotă redusă de 15% aplicată întreprinderilor mici și mijlocii cu profit sub 38.120 EUR, dacă îndeplinesc unele condiții.

Baza impozabilă este reprezentată de profitul obținut din desfășurarea activității economice. Profitul este în general considerat a fi total venituri minus cheltuieli deductibile.²⁷

Companiile rezidente în **Portugalia** sunt impozitate cu o cotă de 21% ce se aplică profiturilor obținute la nivel global la care se adaugă două taxe suplimentare de 9% respectiv 1,5% rezultând o cotă totală de impozitare de **31,05%**.²⁸

În **Malta** profitul companiilor este supus unei cote pe profit de **35%**, neexistând o altă cotă aplicată IMM-urilor.²⁹

În urma analizei efectuate se constată că țările dezvoltate practică cele mai mari cote de impunere a profiturilor companiilor.

²⁵ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=436/1640991600.

²⁶ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=115/1640991600.

²⁷ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=274/1609455600.

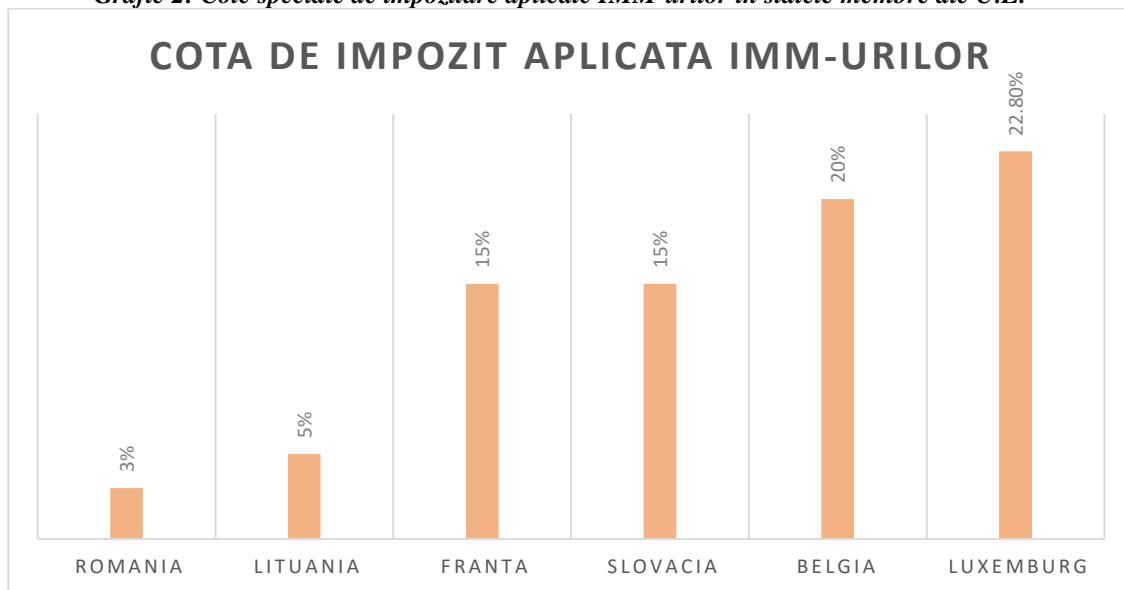
²⁸ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=463/1640991600.

²⁹ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=420/1640991600.

De asemenea se remarcă faptul că din totalul de 12 state ce sunt plasate peste media U.E. a cotei de impozitare doar 3 state acordă cote speciale de impozitare pentru IMM-uri, respectiv un procent de 25% din cele 12 țări, iar în cazul statelor se ce plasează sub limită, doar 20% din acestea acordă cote speciale IMM-urilor.

Pentru a contura o imagine a țărilor ce acordă cote speciale de impozitare pentru IMM-uri, am evidențiat în graficul de mai jos cotele aplicate IMM-urilor în statele membre ale Uniunii Europene:

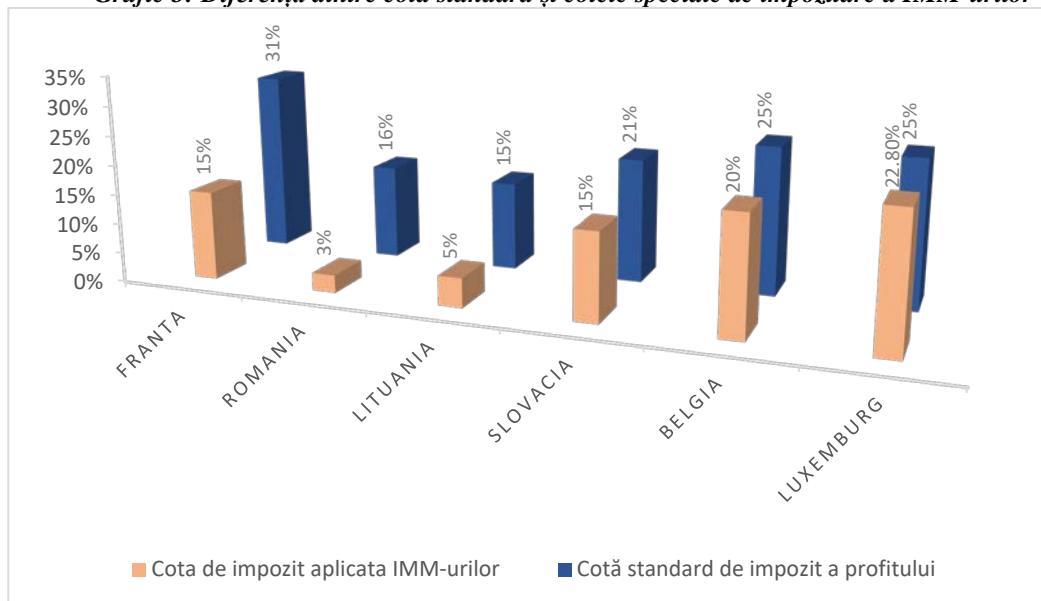
Grafic 2: Cote speciale de impozitare aplicate IMM-urilor în statele membre ale U.E.

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html

Precum se poate remarca în graficul nr. 3, cele mai mari facilități aplicate IMM-urilor sunt acordate de către statul francez, ce oferă IMM-urilor o cotă specială de 15%, la o diferență de aproximativ 16 puncte procentuale față de cota de impozitare a profitului de 30,80%.

Grafic 3: Diferența dintre cota standard și cotele speciale de impozitare a IMM-urilor

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html

România se situează pe locul al doilea în ceea ce privește diferența între cota standard aplicată profitului și cota specială supusă IMM-urilor, de 3% sau 1% însă acest loc poate fi înșelător întrucât cotele reduse se aplică veniturilor, fără a fi deduse cheltuielile, în situația în care microîntreprinderea înregistrează cheltuieli foarte mari, poate chiar mai mari decât veniturile cotele reduse nu mai reprezintă un avantaj pentru aceasta.

Franța și România sunt urmate de Lituania, a cărei diferență dintre cota standard și cea redusă este de aproximativ 10 puncte procentuale, și de Belgia și Luxemburg care prezintă o diferență de 5, respectiv 2 puncte procentuale.

III. Metode de evitare a dublei impunerii a profiturilor

În contextul întăririi relațiilor comerciale dintre statele lumii, a globalizării economiei și ca urmare a circulației libere a forței de muncă și a capitalurilor, fenomenul dublei impunerii capătă o importanță semnificativă în economia mondială.

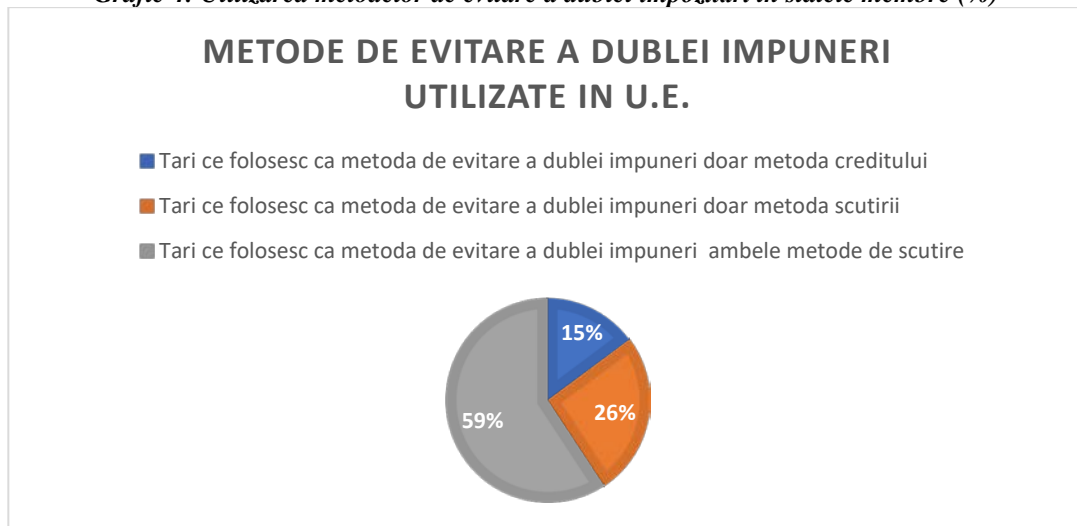
Nivelul ridicat al cotelor de impunere influențează deciziile agenților economici care doresc să investească în altă țară decât cea de rezidență, de unde rezultă faptul că dubla impozitare reprezintă un impediment în încercarea de repartizare a investițiilor de capital în alte zone geografice. Astfel, datorită necesității definirii politicilor fiscale, statele lumii au intervenit prin limitarea efectelor negative ale dublei impunerii resimțite la nivelul economiilor.

Conform prevederilor articolului 23A și articolului 23B din *Modelul de Convenție fiscală privind venitul și capitalul, OECD*³⁰, există două metode ce fac referire la evitarea dublei impozitări. Prima metodă este legată de metoda scutirii, ce presupune ca un rezident dintr-o țară (A), țară ce are semnată o convenție de evitare a dublei impunerii cu o altă țară (B) în care rezidentul obține venituri, acesta să fie scutit de impozitare în țara (A) pentru profitul obținut în țara (B), dacă acest profit este supus tratamentului fiscal din acea țară (B).

A doua metodă de evitare a dublei impozitări este definită ca metoda creditării, prin care un rezident al unei țări (A) ce are semnată o convenție de evitare a dublei impunerii cu țara (B) în care acesta obține venituri, își poate deduce din profitul impozabil aferent veniturilor globale calculat în țara (A), suma impozitului plătit în țara (B).

În cele ce urmează, am analizat metodele de evitare a dublei impozitări folosite de statele membre ale Uniunii Europene.

Grafic 4: Utilizarea metodelor de evitare a dublei impozitări în statele membre (%)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html
<https://taxsummaries.pwc.com/>

Precum se poate observa în graficul 4, 15% din totalul țărilor membre ale Uniunii Europene folosesc ca metodă de evitare a dublei impozitări, metoda creditului. Printre aceste țări se numără Ungaria, Polonia, Portugalia și Grecia. În ceea ce privește metoda scutirii, 26% din totalul statelor membre utilizează această metodă (Lituania, România, Croația, Letonia, Finlanda, Estonia și Franța), restul de

³⁰<https://www.oecd.org/ctp/treaties/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-20745419.htm>.

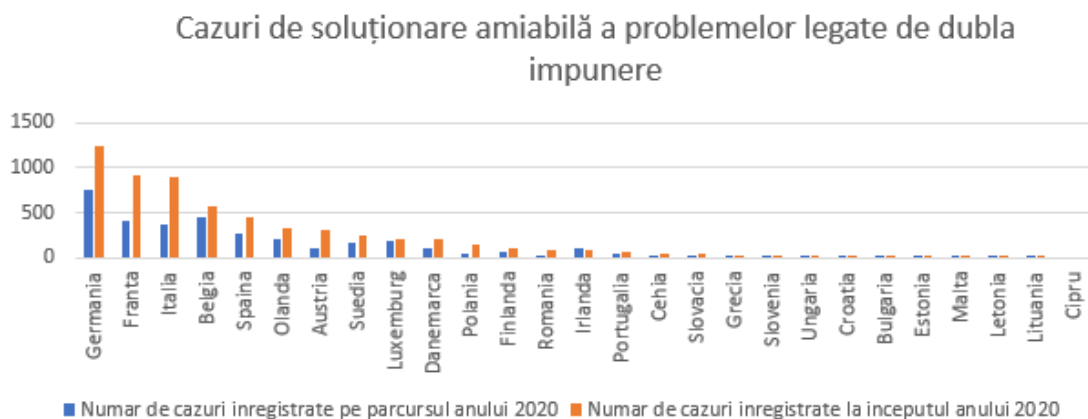
59% din totalul țărilor membre ale Uniunii Europene utilizează ambele metode de evitare a dublei impozitări.

Aceste metode sunt folosite, având că temei Convențiile de evitare a dublei impunerii semnate între state, condițiile de aplicabilitate fiind stipulate la nivelul fiecărei convenție.

Potrivit articolului 25 „Procedură de acord reciproc” din *Modelul de Convenție fiscală privind venitul și capitalul*, în situația în care un contribuabil consideră că a fost supus dublei impozitări, poate depune o reclamație în acest sens, urmând a primi un răspuns în termen de 180 de zile, dacă cererea a fost acceptată de către Agenția Națională de Administrare Fiscală și a fost demarată procedura de soluționare amiabilă.

La nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, pe parcursul anului 2020, a fost înregistrat un număr total de 3410 de cereri de soluționare amiabilă.

Grafic 5: Cazuri de soluționare amiabilă a problemelor legate de dubla impunere

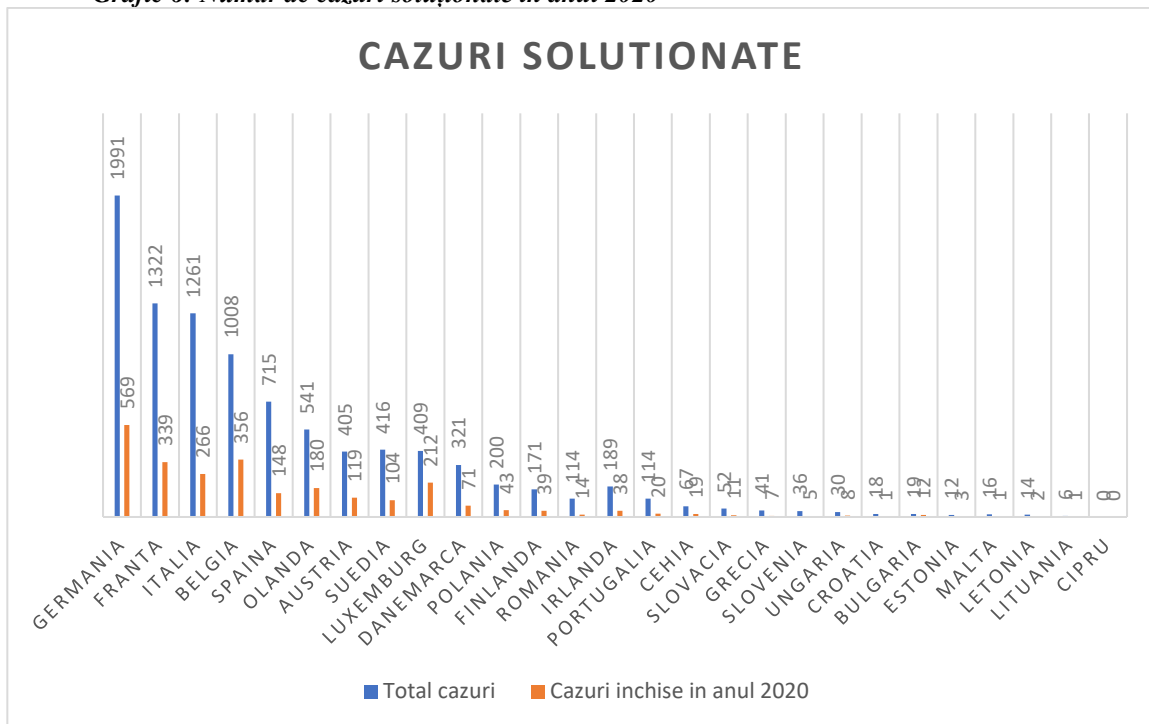
Sursa: <https://www.oecd.org/tax/dispute/mutual-agreement-procedure-statistics-2020-per-jurisdiction-all.htm>

Pe baza graficului 5, se poate observa că cele mai multe litigii legate de dubla impunere s-au înregistrat în Germania (aproximativ 2000 de litigii). De asemenea se poate remarca faptul că în țările care practică cote de impozitare a profiturilor peste medie s-au înregistrat aproximativ 86% din totalul litigiilor.

În graficul 6 se poate observa faptul că numărul anual de cereri soluționate este redus față de numărul de cereri amiabile înregistrate.

Din cele prezentate se poate afirma faptul că în țările din Estul și Sud-Estul Europei, numărul redus de cereri se datorează faptului că acest instrument de soluționare este puțin cunoscut, iar timpul mare de soluționare este un factor descurajant pentru cei care au nevoie de a apela la acest mijloc de rezolvare a dublei impunerii.

Grafic 6: Număr de cazuri soluționate în anul 2020

Sursa: <https://www.oecd.org/tax/dispute/mutual-agreement-procedure-statistics-2020-per-jurisdiction-all.htm>

IV. Concluzii și recomandări

În urma analizei efectuate asupra cotelor impozitului pe profit în state membre ale Uniunii Europene, constatăm următoarele:

- Media cotelor de impozitare la nivelul Uniunii Europene este de 21,44%, nivel sub care se situează țările din Estul Europei (Ungaria, Bulgaria, Cipru, Irlanda, Lituania, România, Croația, Cehia, Slovenia, Polonia, Letonia, Finlanda, Estonia, Suedia, Slovacia), dar și Irlanda.
- Ungaria prezintă cea mai scăzută cotă de impozitare a profitului, de 9%, în timp ce statul maltez deține cea mai mare cotă, de 35%, astfel remarcându-se o diferență de aproximativ 26 p.p. între cele 2 țări. România se situează sub media Uniunii Europene cu cota de 16%.
- Impunerea cu cotă progresivă se aplică doar în 4 state ale U.E. și anume în Germania, Franța, Luxemburg și Portugalia.
- Din totalul de 15 state aflate sub media cotei de impozitare a profitului la nivelul U.E., doar 3 state acordă facilități IMM-urilor, și anume: România, Lituania și Slovacia, în timp ce din totalul de 12 state ce sunt plasate peste

media U.E. de impozitare doar 3 state acordă cote speciale de impozitare pentru IMM-uri, reprezentând 22,22% din totalul statelor U.E.

- Consecințele imediate ale diferențelor existente între sistemele de impozitare din statele membre ale Uniunii Europene sunt alterarea alocării resurselor între state și apariția dublei impunerii.

Din analiza metodelor de evitare a dublei impunerii utilizare în statele membre U.E. putem concluziona că:

- Este necesară intervenția statelor lunii, în definirea politicilor fiscale.
- Doar 4 din cele 27 de țări membre ale U.E. aplică ca metodă de evitare a dublei impunerii doar metoda creditului, 7 state membre aplică metoda scutirii, în timp ce 16 țări utilizează ambele metode de evitare a dublei impozitări prin intermediul tratatelor semnate cu fiecare țară.
- În ceea ce privește soluționarea litigiilor cauzate de dubla impozitare, contribuabilii trebuie să aibă în vedere procedura amiabilă de soluționare a acestora, deși timpul de soluționare reprezintă un factor descurajant.

Contextul politicii U.E. de impozitare a întreprinderilor s-a schimbat radical în ultimii doi ani, ca urmare a pandemiei de SARS-CoV-2, care a afectat profund societățile și economiile tuturor statelor, și a tendinței de digitalizare a economiei, accentuată de pandemie. Efectele sociale ale pandemiei și inegalitățile în creștere au fost profunde. Comisia Europeană a intervenit și a acordat sprijin economic pentru o perioadă scurtă de timp. Unele state din U.E. au luat măsuri prin care să ofere posibilitatea amânării plății impozitului pe profit. În cazul României, guvernul a venit în sprijinul contribuabililor prin acordarea unor bonificații pentru plata impozitului pe profit la termen și a aprobat amnistia fiscală cu privire la dobânzi, penalități, și alte datorii accesorii.

Referințe bibliografice

- https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/AsistentaContribuabili_r/Conventii/Conventii.html;
- <https://www.oecd.org/ctp/treaties/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-20745419.htm>;
- https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/L_170_2016.pdf;
- <https://www.qreferat.com/referate/economie/Cota-unica-sau-impozit-progres153.php>;
- https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchForm.html;
- <https://www.oecd.org/tax/dispute/mutual-agreement-procedure-statistics-2020-per-jurisdiction-all.htm>;
- <https://taxsummaries.pwc.com/>.

CONFLICTUL DE INTERESE ÎN FURNIZAREA SERVICIILOR DE CONTABILITATE

Nicoleta Andreea CIORÎCĂ*

Abstract

Îndeplinirea de către un profesionist contabil a îndatoririlor sale fără obiectivitate și fără respectarea principiilor imparțialității, integrității, transparenței luării deciziilor și regulii interesului public are ca rezultat afectarea încrederii clienților săi, pentru care realizează serviciile de contabilitate, dar și a tuturor cetățenilor care utilizează informațiile certificate de el, inclusiv a instituțiilor statului.

Acest articol urmărește să prezinte și să analizeze potențiale conflicte de interese intervenite în furnizarea de servicii de contabilitate. În conformitate cu Codul etic internațional pentru profesioniștii contabili, un conflict de interese presupune încălcarea principiului obiectivității. Astfel de situații ar putea apărea atunci când un profesionist contabil desfășoară o activitate profesională legată de o anumită problemă pentru două sau mai multe părți ale căror interese în ceea ce privește problema respectivă sunt în conflict sau atunci când interesul profesionistului contabil în ceea ce privește o anumită problemă și interesele unei părți pentru care contabilul desfășoară o activitate profesională legată de respectiva problemă sunt în conflict. Partea implicată în conflict ar putea fi o organizație angajatoare, un vânzător, un client, un creditor, un acționar sau o altă parte.

Un profesionist contabil nu trebuie să permită ca un conflict de interese să îi compromită raționamentul profesional sau de afaceri.

Aționând în interes public, un profesionist contabil trebuie să respecte principiul obiectivității prevăzut de "Codul Etic al Profesioniștilor Contabili", conform căruia, profesioniștii contabili au obligația de a fi „imparțiali, fără idei preconcepute, de a nu se găsi în situații de conflict de interese sau de incompatibilitate și de a nu-și compromite judecata profesională sau de afaceri în urma unei simpatii, a unui conflict de interese sau a influenței exagerate a altor persoane.”

Nerespectarea cerințelor etice sau incapacitatea profesioniștilor contabili de a justifica abaterile de la acestea pot constitui abateri profesionale care pot da naștere unor acțiuni disciplinare.

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor - Contabilitatea și Auditul Entităților Economice, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: nicoletam39378@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Mihaela Sudacevschi (msudacevschi@univnt.ro).

Cuvinte cheie: *conflict de interese , obiectivitate, abatere disciplinară, sancțiuni, cod etic profesional.*

I. Introducere

Natura activității desfășurate de contabili și auditori necesită un nivel ridicat de etică. Acționarii, investitorii și alți utilizatori ai situațiilor financiare au încredere în situațiile financiare anuale ale unei companii, deoarece folosesc informațiile furnizate de profesioniștii contabili, pentru luarea unei decizii cu privire la investiție. Cunoașterea eticii poate ajuta profesionistul contabil în depășirea dilemelor etice, pentru ca acesta să facă alegerile potrivite, chiar dacă de aceste alegeri nu va beneficia compania, ci va beneficia publicul care se bazează pe activitatea profesionistului contabil (contabil autorizat sau auditor). Contabilitatea etică se ocupă cu judecăți morale, bazate pe valorile și deciziile cu care se confruntă zi de zi profesionistul contabil în practică. Având în vedere natura muncii sale, de comunicator de informații economico-financiare pentru conducere, acționari, precum și pentru alte categorii de utilizatori, profesionistul contabil trebuie să respecte cele mai înalte standarde de moralitate și transparență în ceea ce privește informațiile pe care trebuie să le transmită. Neutilizarea standardelor etice pentru contabilitate, creează posibilitatea de manipulare a faptelor și informațiilor, care, dacă de exemplu sunt folosite în scopul de a induce în eroare, ar determina o persoană să investească sub false pretexte, sau s-ar prezenta în mod fraudulos situația financiară a entității către acționarii săi.

De-a lungul anilor, la nivel mondial au existat numeroase scandaluri contabile, care au provocat pierderi de miliarde de dolari investitorilor și acționarilor, atunci când firmele de contabilitate au utilizat practici lipsite de etică, falsificând informațiile sau prezentându-le incorect. Aplicarea eticii în contabilitate nu este importantă numai entităților pentru informațiile fiabile furnizate cu privire la situația financiară, ci are și o responsabilitate față de public în furnizarea de evaluări transparente a acestor entități. Datoria etică a unui profesionist contabil trece dincolo de limita financiarului; aceasta se extinde în arii cum ar fi responsabilitatea social-corporativă în încercarea de a asigura că afacerile și indivizii pe care aceștia îi consiliază sunt conștienți de propriile lor responsabilități etice. Acest fapt este important pentru că afacerile și profesioniștii care le gestionează se afla în atenția sporită a publicului. Conducerea entităților se află sub o presiune mai mare acum, deoarece trebuie să demonstreze că atât strategia, cât și performanța lor este în concordanță cu așteptările acționarilor și cu interesul public în general.

În această lucrare este prezentat un caz concret al unui profesionist contabil, care încalcă normele etice de bază ale profesiei și prevederile legale referitoare la

îndatoriri, incompatibilități și conflicte de interese prevăzute de lege în cazul funcționarilor publici.

Scopul studiului este acela de a atrage atenția unor astfel de situații de încălcare a prevederilor legale privind obligațiile etice și normele deontologice ale profesiei contabile, prin analiza unor cazuri reale.

II. Conflictul de interese în furnizarea serviciilor de contabilitate

Profesionistul contabil își poate desfășura activitatea în diferite domenii cum ar fi contabilitate fiscală, contabilitate managerială, audit, consultanță, planificare financiară etc.. În fiecare dintre aceste sfere, apar probleme etice și contabilii percep că există tentații și riscuri în activitatea lor de a se angaja în comportament neetic. Profesia contabilă este în mare măsură auto-reglementată prin diverse asociații profesionale, acestea dispunând de mijloace interne pentru a pune în aplicare coduri de etică.

La nivel internațional, unul dintre organismele care și-a concentrat atenția asupra eticii în contabilitate, este I.F.A.C. - International Federation of Accountants. Concret, acest organism profesional și-a direcționat atenția către: etică în educație și coerența codurilor de etică pentru diferitele organisme profesionale care operează în anumite locații geografice.

Integritatea, expertiza și transparența sunt valorile reflectate în Codul Etic al IFAC pentru profesioniștii contabili, IFAC urmărind să consolideze aderarea profesioniștilor contabili la aceste valori. Codurile de conduită profesională ale contabililor trasează liniile directoare pentru un comportament corect în profesie. Pentru profesioniștii contabili, ca în orice altă profesie, codurile sunt „forma culturală cea mai concretă prin care profesiile își recunosc obligațiile față de societate (Abbott, 1983).

Cerințele practice pentru contabili la nivel internațional, în ceea ce privește integritatea, obiectivitatea, prudența profesională, diligență, confidențialitatea și comportament profesional au fost stabilite de la început de IFAC.

La nivel național, în profesia contabilă, normele de conduită profesională aplicabile membrilor sunt cele stabilite de Camera Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (C.E.C.C.A.R.) și care pot fi sintetizate după cum urmează¹:

1. Integritatea – profesionistul contabil trebuie să fie sincer și corect în realizarea serviciilor profesionale.
2. Obiectivitatea – profesionistul contabil trebuie să fie imparțial și nu trebuie să admită prejudecăți, conflicte de interese sau influențarea sa de către alții.

¹ Codul Etic Național al Profesioniștilor Contabili

3. Competența profesională și prudența – profesionistul contabil trebuie să îndeplinească serviciile profesionale cu competență și are datoria permanentă de a-și menține cunoștințele profesionale și aptitudinile la nivelul solicitat, pentru a se asigura că clientul este beneficiarul unui serviciu profesional competent, bazat pe ultimele evoluții din practică, legislație și tehnică.

4. Confidențialitatea – profesionistul contabil trebuie să respecte confidențialitatea informațiilor dobândite în timpul îndeplinirii serviciilor profesionale și nu trebuie să utilizeze sau să divulge aceste informații fără autorizare clară și expresă sau numai dacă exista un drept legal sau profesional.

5. Comportamentul profesional – profesionistul contabil trebuie să acționeze într-o manieră conformă cu buna reputație a profesiei și să se abțină de la orice comportament care ar putea discredita profesia.

6. Respectarea normelor tehnice și profesionale - profesionistul contabil trebuie să-și îndeplinească sarcinile profesionale în conformitate cu normele tehnice și profesionale relevante. În plus, ei trebuie să se conformeze normelor profesionale și tehnice emise de: I.F.A.C., I.A.S.B., C.E.C.C.A.R., C.A.F.R. și legislația relevantă.

Încrederea în profesionistul contabil impune o răspundere publică a acestuia, interesul public fiind definit drept o bunăstare colectivă a comunității și instituțiilor în care profesioniștii contabili sunt angajați.

Comportamentul și activitatea profesioniștilor contabili, au un impact relevant asupra creșterii economice din țara în care ei operează.

Phillip G. Cotel afirma că, în vederea susținerii unei etici puternice, un profesionist contabil "trebuie să aibă un puternic simț al valorilor, abilitatea de a reflecta la o situație pentru a determina implicațiile etice, și un angajament pentru bunăstarea altora"(Cotel Philip G., 1990).

Studiu de caz

În raportul de monitorizare din luna septembrie 2009, al Primăriei Municipiului Giurgiu, Județul Giurgiu, întocmit de către Primarul Municipiului Giurgiu, preciza că șefa Compartimentului Financiar-Contabilitate din cadrul Direcției Economice a Primăriei Municipiului Giurgiu, doamna A. I. se află în situația de incompatibilitate privind funcția deținută. Conform datelor Registrului Comerțului și Agenției Naționale de Integritate, doamna A. I. este cenzor și membru în consiliile de administrație a două societăți comerciale: Tracum S.A. și APA SERVICE S.A. S-a dovedit că datele erau adevărate din moment ce, după reclamația Primăriei Municipiului Giurgiu, doamna A. I., șef Compartiment Financiar-Contabilitate și-a modificat declarația de interese trimisă către Agenția Națională de Integritate, în sensul precizării funcțiilor pe care le deține în sectorul

privat. Conform Registrului Comerțului, doamna A. I. mai deține și calitatea de cenzor permanent la societatea comercială Uzina Termoelectrica Production Giurgiu S.A, societate comercială care de curând a încheiat o convenție cu Primăria Municipiului Giurgiu prin împuternicirea Primarului Municipiului Giurgiu. Această ultimă calitate nu generează o situație de incompatibilitate dacă sunt respectate prevederile Legii 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției și Legii nr. 171/2004 pentru completarea articolului 94 din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

Cadrul legal - Legea 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, în TITLUL IV, reglementează conflictul de interese și regimul incompatibilităților în exercitarea demnităților publice și a funcțiilor publice.

Conform art. 94, alin.(2), lit. c din Legea nr.161/2003, funcționarii publici nu pot deține alte funcții și nu pot desfășura alte activități, remunerate sau neremunerate în cadrul regiilor autonome, societăților comerciale ori în alte unități cu scop lucrativ, din sectorul public sau privat, în cadrul unei asociații familiale sau ca persoană fizică autorizată;

Legea nr. 171/2004 pentru completarea articolului 94 din Legea nr.161/2003 prevede că nu se află în situație de incompatibilitate funcționarul public care este desemnat printr-un act administrativ, emis în condițiile legii, să reprezinte sau să participe în calitate de reprezentant al autorității ori instituției publice în cadrul unor organisme sau organe colective de conducere constituite în temeiul actelor normative în vigoare.

De asemenea, Legea nr.188/ 1999 privind statutul funcționarilor publici, la art. 65, alin (2) și alin (3), stabilește abaterile disciplinare și sancțiunile disciplinare aferente².

² ART. 65 din Legea nr. 188/1999 cu modificările și completările ulterioare

(1) Încălcarea cu vinovăție de către funcționarii publici a îndatoririlor corespunzătoare funcției publice pe care o dețin și a normelor de conduită profesională și civică prevăzute de lege constituie abatere disciplinară și atrage răspunderea disciplinară a acestora.

(2) Constituie abateri disciplinare următoarele fapte:

- a) întârzierea sistematică în efectuarea lucrărilor;
- b) neglijență repetată în rezolvarea lucrărilor;
- c) absențe nemotivate de la serviciu;
- d) nerespectarea în mod repetat a programului de lucru;
- e) intervențiile sau stăruințele pentru soluționarea unor cereri în afara cadrului legal;
- f) nerespectarea secretului profesional sau a confidențialității lucrărilor cu acest caracter;
- g) manifestări care aduc atingere prestigiului autorității sau instituției publice în care își desfășoară activitatea;**
- h) desfășurarea în timpul programului de lucru a unor activități cu caracter politic;
- i) refuzul de a îndeplini atribuțiile de serviciu;
- j) încălcarea prevederilor legale referitoare la îndatoriri, incompatibilități, conflicte de interese și interdicții stabilite prin lege pentru funcționarii publici;**
- k) stabilirea de către funcționarii publici de execuție de relații directe cu petenții în vederea soluționării cererilor acestora.

(3) Sancțiunile disciplinare ce pot fi aplicate sunt:

- a) mustrare scrisă;
- b) diminuarea drepturilor salariale cu 5-20% pe o perioada de pana la 3 luni;**
- c) suspendarea dreptului de avansare în gradele de salarizare sau, după caz, de promovare în funcția publică pe o perioada de la 1 la 3 ani;
- d) trecerea într-o funcție publică inferioară pe o perioadă de până la un an, cu diminuarea corespunzătoare a salariului;
- e) destituirea din funcția publică.

(4) La individualizarea sancțiunii disciplinare se va ține seama de cauzele și gravitatea abaterii disciplinare, împrejurările în care aceasta a fost săvârșită, gradul de vinovăție și consecințele abaterii, comportarea generală în timpul serviciului a funcționarului public, precum și de existența în antecedentele acestuia a altor sancțiuni disciplinare care nu au fost radiate în condițiile prezentei legi.

(5) Sancțiunile disciplinare se aplică în termen de cel mult 6 luni de la data săvârșirii abaterilor.

ART. 66

(1) Sancțiunea disciplinară prevăzută la art. 65 alin. (3) lit. a) se poate aplica direct de către conducătorul autorității sau instituției publice, la propunerea conducătorului compartimentului în care funcționează cel în cauză.

(2) Sancțiunile disciplinare prevăzute la art. 65 alin. (3) lit. b)- e) se aplică de conducătorul autorității sau instituției publice, la propunerea comisiei de disciplină.

Hotărârea nr.1210/ 2003 privind organizarea și funcționarea comisiilor de disciplină și a comisiilor paritare din cadrul autorităților și instituțiilor publice, la art. 23, al (1) prevede că „sesizarea îndreptată împotriva unui funcționar public se adresează comisiei de disciplină din cadrul autorității sau instituției publice, sau, după caz, comisiei organizate pentru autoritatea sau instituția publică în care acesta își desfășoară activitatea”.

Rezolvarea cazului analizat

Agenția Națională de Integritate a trimis o sesizare Primarului Municipiului Giurgiu prin care solicită sancționarea disciplinară a doamnei A. I. , după cercetarea cazului de către comisia de disciplină competentă.

„Sentința” pe care a dat-o Primarului Municipiului Giurgiu poate fi interpretată ca o presiune la adresa membrilor comisiei de disciplină pentru a propune o sancțiune disciplinară redusă.

Conform legii, comisia de disciplină propune sancțiunea disciplinară iar aceasta se aplică de conducătorul autorității publice.

Comisia de disciplină a stabilit conform art. 65 din Legea nr.188/1999 R, subpunctul g) manifestări care aduc atingere prestigiului autorității sau instituției publice în care își desfășoară activitatea; și subpunctul j) încălcarea prevederilor legale referitoare la îndatoriri, incompatibilități, conflicte de interese și interdicții stabilite prin lege pentru funcționarii publici; sancțiunea disciplinară care va fi aplicată pentru doamna A. I. este diminuarea drepturilor salariale cu 5-20% pe o perioadă de până la 3 luni, iar aceasta se aplică de către conducătorul autorității publice.

În cazul analizat, profesionistul contabil nu a respectat normele de conduită profesională impuse de Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România (C.E.C.C.A.R) și anume: *integritatea*, *obiectivitatea*, *comportamentul profesional deontologic*, care îi impune să se abțină de la orice acțiuni care ar putea discredita profesia și *respectarea normelor tehnice și profesionale* în conformitate cu normele tehnice și profesionale relevante.

III. Concluzii

Prin cazul analizat am urmărit evidențierea importanței respectării principiilor de bază ale profesiei contabile și implicațiile nerespectării acestora asupra profesiei contabile. Un astfel de caz pune într-o lumină foarte proastă o profesie respectată, organizată și cu principii foarte clare de funcționare. Cazul care face obiectul anchetei profesionale prezentate poate constitui un exemplu foarte bun pentru toți angajatorii care se pot să se confrunte cu astfel de situații. Riscul major al unor situații de acest fel este reprezentat, pe de o parte de faptul că prejudiciile materiale se pot reflecta atât în situația financiară a companiilor pentru care lucrează persoana incriminată, dar și în rezultatele financiare ale tuturor partenerilor de afaceri ale celor doi angajatori sau ale diverșilor potențiali utilizatori ai informațiilor financiare oferite de acest profesionist contabil. Pe de altă parte, impactul negativ al unei astfel de situații se va reflecta și asupra profesiei contabile, fapt care impune atenta monitorizare a unor astfel de potențiale situații și pedepsirea lor cât mai dură.

Profesia contabilă are un rol important în societate. Acționarii, investitorii, creditorii, angajatorii, guvernul etc. se bazează pe profesioniștii contabili pentru

realizarea contabilității financiare, elaborarea raportărilor economico-financiare, consultanță în materie fiscală, management financiar eficient etc. Comportamentul și atitudinea profesioniștilor contabili în furnizarea acestor servicii are impact asupra bunăstării economice a entităților în care aceștia activează, a comunității precum și a țării. Profesionalistul contabil este acea persoană care nu face doar să raporteze ci care poate și influența deciziile conducerii companiei astfel că modul cum acesta își desfășoară activitatea este extrem de important. Astfel în ultimul deceniu interesul privind etica în contabilitate a înregistrat o creștere. Cu toate acestea, în ciuda interesului crescut persistă unele deficiențe importante cu privire la reguli, principii, valori acestea fiind prezentate într-o manieră segmentată. Etica în contabilitate este importantă atât pentru profesionistul contabil cât și pentru cei care se bazează pe serviciile acestuia. Astfel cei care folosesc serviciile lor, mai ales factorii de decizie se așteaptă ca situațiile financiare să fie extrem de competente, obiective și să ofere încredere. Profesionalistul contabil modern trebuie să evolueze în același timp cu dezvoltarea legislației în vigoare, a mediului de afaceri și a noilor tehnici de management. Datorită faptului că foarte mulți oameni se bazează pe deciziile avizate și pe hotărârile luate de profesioniștii contabili, menținerea unui nivel ridicat de obiectivitate și integritate este esențial în domeniul contabilității. Necesitatea actuală în profesia contabilă o reprezintă educația etică a profesioniștilor contabili, care să le permită să treacă dincolo de normele simpliste de bine și rău, pe care le-au învățat în copilărie. Contabilii au nevoie de instrumente mai avansate pentru a-și îndeplini obligațiile față de societate, în acest mediu tot mai complex. Încălcarea eticii în domeniul contabilității va avea întotdeauna repercusiuni atât asupra utilizatorilor serviciilor de contabilitate, dar, mai ales, asupra profesiei contabilității prin scăderea credibilității acesteia în rândul publicului.

Referințe bibliografice

- Codul Etic Național al Profesioniștilor Contabili, Ediția a 3-a, revăzută și reclassificată în conformitate cu Codul Etic Internațional al Profesioniștilor Contabili elaborat și revizuit de IFAC în 2005, Editura C.E.C.C.A.R;
- Toma Marin, Potdevin Jacques – „Elemente de doctrină și deontologie a profesiei contabile”, Editura CECCAR, București, 2008;
- Cottel Philip G. (1990) - Accounting Ethics: A Practical Guide for Professionals, Quorum Books;
- <http://www.biblioteca.ase.ro/>;
- http://www.doctorat.usv.ro/art_doctoranzi//Etica.20si.moralitate.inprofesia.contabila.pdf;
- Abbott A. - Professional Ethics, American Journal of Sociology, 1983, 88, p. 856-885.

COMERTUL ELECTRONIC

Ramona ONESCU*

Abstract

Comerțul electronic în fiecare zi ocupă și atinge sectoare la care nu ne așteptam în trecut, are loc peste tot în lume, fiind în esență global atât ca și concept cât și ca realizare. Un beneficiu al comerțului pe Internet este că ofertantul își poate extinde activitatea pe piețele naționale și internaționale, poate găsi mai ușor clienți, furnizori mai buni și parteneri de afaceri potriviți în lumea întreagă. Dezvoltarea comerțului electronic generează beneficii crescute și pentru consumatori, cum ar fi noi produse cu o evoluție rapidă, prețuri mai scăzute, o ofertă mai variată și o mai bună calitate a bunurilor și a serviciilor, deoarece duce la intensificarea comerțului transfrontalier și la compararea mai simplă a ofertelor. Fenomenul de comerț electronic se prefigurează să rămână un important domeniu pe agenda internațională pentru o bună perioadă de timp, datorită implicațiilor profunde macroeconomice și sociale.

Cuvinte cheie: *comerț electronic, dezvoltare economică, piață electronică.*

I. Introducere

Comerțul electronic (Electronic Commerce/ e-Commerce), a devenit un fenomen mainstream încă din anii '90, este locul virtual unde ofertanții și potențiali cumpărători negociază, licitează, încheie contracte a căror execuție se finalizează on sau off line.

Forma și structura comerțului electronic evoluează rapid deoarece jucătorii economiei virtuale lansează noi modalități de organizare a întâlnirii dintre vânzători și cumpărători, precum și noi modalități de afaceri.

Numărul piețelor electronice active pe plan mondial este greu de estimat datorită schimbării continue a modelului de afaceri, respectiv transformarea piețelor în furnizori de software, portale sau furnizori de servicii de piață pentru piețele private, dar și terminării activității, caz în care site-ul rămâne accesibil pe Internet o perioadă îndelungată până la lichidarea afacerilor.

* Student, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail:ramonacig105220@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect.univ.dr. Nicoleta Panait (npanait@univnt.ro).

Piețele electronice

Studii privind evoluția și tendințele piețelor electronice pe plan mondial indică următoarele tendințe:

- marea majoritate a piețelor electronice sunt localizate în Europa și SUA și operează, în principal, pe plan local cu tendințe de internaționalizare;
- 14% din piețele electronice operează pe plan internațional;
- 44% din piețe intenționează să coopereze cu alte piețe electronice în perspectivă;
- 25% din piețe intenționează să fuzioneze cu alte piețe sau să-și consolideze poziția financiară;
- piețele electronice cu mai puțini parteneri au cei mai activi utilizatori;
- numărul piețelor electronice din Asia înregistrează un ritm de creștere accelerat;
- firmele trebuie să conștientizeze din ce în ce mai mult de importanta piețelor electronice pentru export (Copenhagen Business School, 2003).

Piețele electronice generează avantaje comparative și competitive pentru firme prin transformările substanțiale pe care le induc asupra tuturor proceselor interne și externe ale firmelor, respectiv asupra marketingului; designului; planificării materialelor, producției și stocurilor; aprovizionării, procesului de fabricație, consumului, vânzării, distribuției, logisticii, contabilității și a serviciilor după vânzare.

Desprinderea acestor avantaje capătă vizibilitate și din prezentarea comparativă a modului de realizare a unei operațiuni comerciale prin sisteme de lucru digitale pe piața virtuală, în comparație cu mijloacele de lucru clasice pe piața fizică. Toate aceste modificări se translatează în planul eficienței și productivității prin reducerea preturilor, reducerea ciclului de viață al produselor (ca urmare a creșterii rolului inovației în industria componentelor), respectiv prin creșterea vânzărilor directe de către producători (ca urmare a posibilității eliminării a două verigi ale ciclului de producție-distribuție, respectiv: distribuitorii și vânzătorii cu amănuntul). Se poate afirma astfel că avantajele comerțului electronic ca piață se constituie ca un factor de eficiență, de competitivitate și de dezvoltare pentru firme, pe care-l vom denumi în continuare prin conceptul de "*factor de oportunitate virtual*".

Pentru a beneficia de avantajele oferite de factorul de oportunitate virtual, firmele trebuie să evalueze fiecare aspect al produsului selectat din punctul de vedere al pretului, procesului de fabricație, managementului lanțului de furnizori, aranjamentelor de vânzare cu amănuntul, serviciilor suport pentru clienți, astfel încât să poată identifica unde și când pot să adauge valoare pentru a rămâne în limitele competiției. Aceste elemente trebuie să stea la baza strategiei firmelor în noua economie, iar realizarea acestora este posibilă numai cu ajutorul noilor tehnologii și al noilor modele de afaceri.

Tendențele sectoarelor

Anul 2020 a fost unul important pentru retail. Începând cu închiderea magazinelor fizice și provocările financiare și până la accelerarea extraordinară a activității de comerț electronic, pandemia de Covid-19 a avut un impact semnificativ asupra sectorului de retail.

Cheltuielile cu comerțul digital business-to-consumer (B2C) al Europei se află în creștere, cu o cifră dublă consistentă care crește de la an la an. Se estimează că va ajunge la peste 800 miliarde de euro în 2022. O valoare enormă de 70% din cifra de afaceri provine din Europa Occidentală.

La nivel macroeconomic, pandemia a perturbat extrem de grav comerțul mondial. Unele domenii s-au confruntat cu o cerere mult mai mare decât altele (de exemplu, producătorii de echipamente personale de protecție, consumabile medicale sau produse de igienă) sau au reușit să reacționeze mai rapid. În același timp, domenii precum producția de vehicule și utilaje s-au confruntat cu dificultăți privind volumul crescut al cererii și ofertei. Indiferent de domeniu, companiile au trebuit să se adapteze, de la implementarea unor noi procese până la oferirea de noi produse sau servicii, care să reflecte schimbarea comportamentelor legate de cheltuieli. Probabil cel mai durabil rezultat a fost trecerea la comerțul electronic. Prezența online a devenit factorul cheie pentru a răspunde cerințelor clienților, și chiar pentru a ajunge la unii noi, fapt care se confirmă și în prezent.

Tendențele sectoarelor

Unele sectoare au înregistrat creșteri mai mari decât era de așteptat, determinate în principal de pandemie și de perioadele mai lungi în care companiile și, implicit, consumatorii și-au desfășurat activitatea de acasă.

Domeniile modei, electronicelor de larg consum, fitnessului și articolelor de bricolaj au înregistrat performanțe notabile în cursul anului 2020, acestea fiind datorate parțial intervalului mai mare de timp petrecut acasă. Totuși, se preconizează că domeniile menționate se vor dezvolta semnificativ în decada următoare. Iată câteva dintre cele mai importante tendințe pe care le estimăm în diferite domenii.

Modă

China va avea cea mai importantă dezvoltare în cel mai mare sector B2C din lume. Se preconizează că piața globală a comerțului electronic din domeniul modei va crește cu 8,6% pe an până în 2025, China contribuind la această creștere cu o rată anuală de 9,8%.¹⁰ Astfel, până în 2025, va deveni de două ori mai mare decât piața din S.U.A. Rentabilitatea investiției crește până la aproximativ 20%, deoarece clienții comandă articole de dimensiuni diferite, acest lucru ducând la creșterea cerințelor privind spațiul de depozitare, forța de muncă și lanțurile de aprovizionare.

Îmbrăcămintea, gențile și accesoriile sunt categoriile cu cea mai rapidă creștere, cu o majorare estimată a veniturilor de 54% până în 2025, urmate de încălțăminte, cu 36%.¹²

Electronice și media

Tehnologia portabilă stimulează dezvoltarea. În anii următori, Europa va fi lider în dezvoltarea comerțului online, la categoriile electronice și media, veniturile crescând cu o rată anuală de 7% până în 2025, urmată de S.U.A., cu 6,4%, și China, cu 5,4%.¹³ Germania va fi pe primul loc în ceea ce privește creșterea în Europa, urmată de Marea Britanie și Italia.¹⁴ Este de așteptat ca segmentul dispozitivelor portabile și pentru realitate virtuală/augmentată să creeze noi categorii de produse și să fie una dintre principalele componente ale dezvoltării pe o piață a comerțului electronic deja matură.¹⁵

Fitness

Atunci când sălile de sport s-au închis și antrenamentele s-au mutat acasă, mărcile globale precum Nike au început să ofere conținut pentru antrenamentele de acasă, prin intermediul aplicațiilor de fitness. Pentru Nike, în mod special, acest lucru a dus la o creștere cu 80% a numărului de utilizatori și cu 30% a vânzărilor pe canalele digitale.¹⁶ Vânzările de biciclete pentru exerciții în interior au crescut în S.U.A. de aproape trei ori, comparativ cu nivelurile din 2019,¹⁷ în timp ce în Marea Britanie, traficul de căutare pentru seturile de gantere și haltere de 32 kg a crescut cu 21.175%, respectiv 3.361%.¹⁸ Se preconizează că veniturile rezultate din comerțul electronic, pentru echipament sportiv și dedicat activităților practicate în exterior, vor crește cu 46% până în 2025, ajungând la 758 miliarde USD, creștere stimulată de dezvoltarea din China.

Articole de bricolaj

Vânzările din domeniul amenajărilor locuințelor au crescut. Consumatorii cheltuiesc mai mult pentru amenajarea spațiului înconjurător, achizițiile de articole pentru casă și grădină din Europa, regiunea Asia-Pacific și S.U.A. înregistrând o creștere medie anuală de 28%, la începutul lui august 2020.²⁰ Veniturile globale, rezultate din vânzările online ale articolele de bricolaj, vor crește cu o treime până în 2025, pe primul loc situându-se China, urmată de Europa.

Pe fondul unor niveluri ridicate de incertitudine economică, consumatorii utilizează din ce în ce mai mult instrumentele digitale, cum ar fi site-urile pentru comparații, care îi ajută să cheltuiască mai inteligent. Va crește presiunea asupra mărcilor, în ceea ce privește competitivitatea la nivelul prețurilor, devenind o provocare în special pentru mărcile care vând produse respectând standarde etice.

Piața unică digitală UBICUĂ

Piața unică digitală stimulează economia, reduce impactul asupra mediului și îmbunătățește calitatea vieții prin intermediul comerțului electronic și al e-guvernării. Piața și serviciile guvernamentale evoluează de la platformele fixe la cele mobile și devin din ce în ce mai omniprezente. Aceste evoluții necesită un cadru de reglementare al UE pentru dezvoltarea tehnologiilor „cloud”, accesul transfrontalier la conținuturi și accesul fără frontiere la transferul datelor pe dispozitivele mobile, protejând în același timp viața privată, datele cu caracter personal și asigurând securitatea cibernetică. Piața unică digitală europeană a jucat un rol esențial în menținerea economiei UE și în sprijinirea locuitorilor UE pe parcursul crizei COVID-19. Actul legislativ privind serviciile digitale și Actul legislativ privind piețele digitale sunt două dosare care urmează să revoluționeze piața unică digitală în următorii ani și care urmează să fie votate în sesiunea plenară a Parlamentului European.

Scopul pieței unice digitale este, în esență, acela de a înlătura barierele naționale din calea tranzacțiilor care se desfășoară online. Aceasta se bazează pe conceptul de piață comună, menită să elimine barierele comerciale dintre statele membre, pentru a crește prosperitatea economică și a contribui la o „uniune tot mai profundă între popoarele Europei”, care s-a dezvoltat ulterior într-un concept de piață internă, definită ca „un spațiu fără frontiere interne, în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor este asigurată”. În continuarea Strategiei de la Lisabona, Strategia Europa 2020 a introdus Agenda digitală pentru Europa drept una dintre cele șapte inițiative emblematiche, recunoscând rolul-cheie de catalizator pe care utilizarea tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) va trebui să îl joace dacă UE dorește să-și realizeze cu succes ambițiile pentru 2020. În Strategia sa privind piața unică digitală și, mai recent, în Programul pentru Europa 2019-2024 al Președintei Comisiei, Comisia a recunoscut caracterul prioritar al pieței unice digitale.

Piața unică digitală are potențialul de a îmbunătăți accesul la informații, de a spori eficiența prin costuri mai reduse ale tranzacțiilor, un consum dematerializat și o amprentă ecologică redusă, precum și de a introduce modele administrative și de afaceri îmbunătățite. Dezvoltarea comerțului electronic generează beneficii concrete pentru consumatori, cum ar fi noi produse cu o evoluție rapidă, prețuri mai scăzute, o ofertă mai variată și o mai bună calitate a bunurilor și a serviciilor, deoarece duce la intensificarea comerțului transfrontalier și la compararea mai simplă a ofertelor. În plus, dezvoltarea serviciilor de e-guvernare facilitează conformitatea online și accesul la locuri de muncă și oportunități de afaceri atât pentru rezidenții UE, cât și pentru întreprinderi.

Referințe bibliografice

- Business – online, *Comerțul electronic: O necesitate*, <http://www.business-online.ro>;
- Fourgberg, N. et al., Online advertising: the impact of targeted advertising on advertisers, market access and consumer choice (Publicitatea online: impactul publicității direcționate asupra agențiilor de publicitate, a accesului pe piață și a alegerilor consumatorilor), lucrare publicată pentru Comisia pentru piața internă și protecția consumatorilor, Departamentul tematic pentru politici economice, științifice și privind calitatea vieții, Parlamentul European, Luxemburg, 2021;
- Keirsbilck, B. et al., Sustainable Consumption and Consumer Protection Legislation – How can sustainable consumption and longer lifetime of products be promoted through consumer protection legislation? (Legislația privind consumul sustenabil și protecția consumatorilor – Cum poate fi promovat consumul sustenabil și o durată de viață mai lungă a produselor prin legislația privind protecția consumatorilor?), publicație pentru Comisia IMCO, Departamentul tematic pentru politici economice, științifice și privind calitatea vieții, Parlamentul European, Luxemburg, 2020;
- Lal, K., E-business and Export Behaviour: Evidence from Indian Firms, United Nations University, World Institute for Development Economics Research, 2002, <http://www.wider.unu.edu/publications/dps/dps2002/dp2002-68.pdf>;
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/43/piata-unica-digitala-ubicua>.

ANALIZA PIEȚEI PRODUSELOR DE UZ SANITAR LA NIVEL NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

Valentin Dan CHIOSEA*

Abstract

Lucrarea de față are drept scop analiza pieței produselor de uz sanitar atât la nivel național, cât și la nivelul statelor Uniunii Europene, dar și al celor mai importanți jucători internaționali de pe această piață.. Totodată în cadrul studiului am realizat și o serie de estimări privind tendințele pentru viitori ani. Datele statistice utilizate în cadrul studiului provin dintr-o varietate de surse bibliografice, precum statisticile și rapoartele Fondului Monetar Internațional, sursele Institutului Național de Statistică al României, datele Eurostat, precum și date și informații colectate de pe alte site-uri sau publicații de specialitate.

Cuvinte cheie: *produse de uz sanitar, analiza pieței, evoluția pieței, tendințe.*

I. Introducere

Această lucrare reprezintă o cercetare privind piața pentru obiectele de uz sanitar, cu abordarea pieței din România, a pieței de la nivelul Uniunii Europene, dar și al celor mai importanți jucători internaționali pe această piață. De asemenea, am prezentat o serie de estimări privind tendințele pentru viitori ani.

România, ca parte a pieței Uniunii Europene, are o economie mixtă cu dezvoltare superioară, având un indice ridicat de dezvoltare umană și o forță de muncă calificată. Este a 16-a cea mai mare economie din Uniunea Europeană ținând cont de PIB-ul nominal total și a 13-a cea mai mare bazat pe paritatea puterii de cumpărare.

Pe baza creșterii economice, se estimează că va atinge 1 trilion de USD la paritatea puterii de cumpărare până în anul 2035. România, este una dintre cele mai importante națiuni din Europa Centrală și de Est pentru atragerea investițiilor străine: investițiile reprezintă 170 miliarde de dolari în ultimii 30 ani.

Lucrările de construcții au fost în urcare în Ianuarie 2022 cu 4,8% comparativ cu Ianuarie 2021 în Uniunea Europeană, România fiind printre statele membre UE care au raportat creșteri, arată datele publicate de Oficiul European de Statistică. Piața construcțiilor este, în acest moment, „motorul” economiei românești în

* Chiosea Valentin Dan (valentin.chiosea@gmail.com). Universitatea Nicolae Titulescu, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Master Antreprenoriat și Administrarea Afacerilor; coordonator științific: Lect. univ. dr. Voicu Mirela-Cristina.

contextul în care toate celelalte sectoare au fost profund „gripate” de restricțiile impuse de Guvern perioada pandemiei. România înregistrează, conform datelor centralizate lunar de Eurostat, creșteri record în domeniul construcțiilor la nivel european în 2021.¹

II. Conjunctura pieței produselor de uz sanitar din România

Economia românească, până la sfârșitul crizei financiare din anii 2000, a fost denumită "Tigrul" datorită ratelor ridicate de creștere și a dezvoltării rapide. Domeniul serviciilor IT și producția de autovehicule o situează pe poziția de lider regional în domeniul economic. Bucureștiul, capitala țării, este unul dintre cele mai mari centre financiare și industriale din Europa de Est.

La nivelul Uniunii Europene, contribuția României la PIB-ul total a fost în 2020 de 1,6%, plasându-se pe locul 14 din totalul de 28 de țări, la egalitate cu cea a Cehiei dar mai mare decât cea a Portugaliei (1,5%) sau cea a Greciei (1,2%)².

Proiecțiile pentru creșterea economică în România pentru 2022 și 2023 au fost ridicate la 4,5% și, respectiv, 4,1%, proiecție declarată de Banca Mondială într-un raport efectuat privind perspectivele economice globale³.

Odată cu integrarea României în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, prin rapoartele efectuate de Uniunea Europeană, s-a constatat o nevoie urgentă de punere în aplicare a unui program propriu de reforme structurale care să-i permită României să facă față presiunilor concurențiale și forțelor de piață din cadrul UE. Tabelul următor prezintă principalii indicatori economici din anii 2020-2025 estimați de Fondul Monetar Internațional.

¹ Eurostat: *EuroIndicators*, 2022, site-ul Eurostat.eu, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/14358251/4-22032022-AP-EN.pdf/10103e54-8d06-9231-3b73-ef75c7ec6b25>.

² Eurostat: *PIB-ul României le-a depășit anul trecut pe cele ale Greciei și Portugaliei*, 2021, site-ul Economica.net, https://www.economica.net/eurostat-pib-ul-romaniei-le-a-depasit-anul-trecut-pe-cele-ale-greciei-si-portugaliei_549761.html.

³ Eurostat: *PIB-ul României le-a depășit anul trecut pe cele ale Greciei și Portugaliei*, 2021, site-ul Economica.net, https://www.economica.net/eurostat-pib-ul-romaniei-le-a-depasit-anul-trecut-pe-cele-ale-greciei-si-portugaliei_549761.html.

Tabel 1: Principalii indicatori economici românești din perioada 2020-2025, estimări de Comisia Națională de Strategie și Prognoză

		- modificare procentuală față de anul anterior, % -					
		2020	2021	2022*	2023	2024	2025
PRODUSUL INTERN BRUT	- mld. lei	1.058,9	1.187,1	1.314,5	1.440,7	1.560,8	1.679,0
	- creștere reală, %	-3,7	6,2	4,3	5,1	5,0	4,5
din care, valoarea adăugată brută în:							
- Industrie		-4,5	4,2	4,1	5,1	5,0	4,0
- Agricultură, silvicultură, pescuit		-14,9	17,7	3,1	3,0	2,7	2,0
- Construcții		9,3	-3,0	9,6	11,0	9,2	7,5
- Servicii		-3,6	6,8	4,0	4,7	4,7	4,5
Impozite nete pe produs		-6,4	8,6	4,5	5,2	5,1	4,6
Consum final		-3,6	5,3	3,6	4,4	4,3	4,1
Consum privat		-5,1	6,8	3,8	4,8	4,7	4,5
Consum guvernamental		1,8	0,3	2,7	3,1	2,8	2,4
Formarea brută de capital fix		4,1	5,1	9,1	11,0	8,7	7,1
Export de bunuri și servicii		-9,4	10,7	5,1	5,0	4,8	4,7
Import de bunuri și servicii		-5,2	13,5	5,9	6,0	5,9	5,7
Export de bunuri (FOB)	- milioane euro	62.173	74.700	85.148	91.520	97.050	102.320
	- %	-9,9	20,1	14,0	7,5	6,0	5,4
Import de bunuri (CIF)	- milioane euro	80.570	98.399	112.197	120.813	128.030	134.930
	- %	-6,6	22,1	14,0	7,7	6,0	5,4
Soldul balanței comerciale - (FOB-CIF)	- milioane euro	-18.397	-23.698	-27.049	-29.293	-30.980	-32.610
Soldul contului curent	- milioane euro	-10.830	-16.949	-17.762	-18.147	-17.967	-17.802
	- % în PIB	-5,0	-7,0	-6,7	-6,3	-5,8	-5,4
Indicele prețurilor de consum (IPC)							
- sfârșitul anului		2,06	8,19	9,5	3,0	2,7	2,5
- medie anuală		2,63	5,05	9,9	4,9	3,0	2,7
Deflatorul PIB		3,9	5,5	6,1	4,2	3,1	2,9

Sursa: Proiecția principalilor indicatori macroeconomici 2021-2025, 15 Noiembrie 2021, Comisia Națională de Strategie și Prognoză, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2021/11/Prognoza_de-toamna_2021-.pdf

În anul 2021 economia a avut o creștere mai ponderată în T4, parțial din cauza creșterii numărului zilnic de cazuri de Covid-19 în cursul trimestrului. Creșterea vânzărilor cu amănuntul a încetinit în special în octombrie-decembrie față de T3, care, împreună cu un sentiment economic mai slab și o inflație în spirală în cursul trimestrului, au afectat consumul privat în T4.

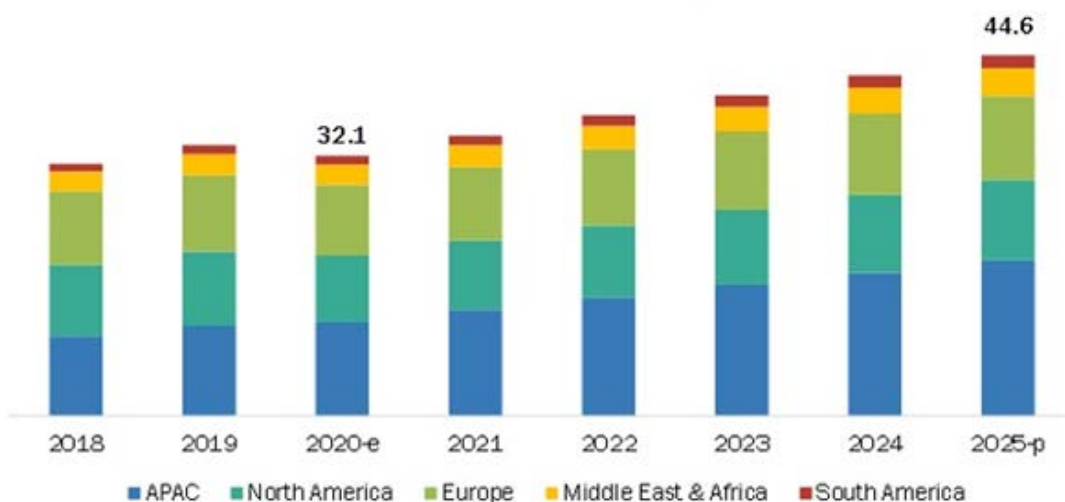
Exporturile de mărfuri au crescut constant în perioada octombrie-decembrie, ceea ce indică consolidarea cererii externe. Revenind la 2022, în timp ce creșterea numărului de cazuri de Covid-19 din cauza variantei Omicron s-a atenuat în martie, restricțiile asociate impuse în ianuarie au inhibat activitatea în T1 și urmează să fie eliminate abia în săptămânile următoare. Între timp, invazia rusă a Ucrainei a cunoscut o acumulare de forțe NATO în România, în încercarea de a consolida granița estică a alianței.

Economia urmează să crească într-un ritm mai lent în 2022. O creștere preconizată a cheltuielilor de capital, susținută de aflulul de fonduri UE și de o politică fiscală acomodativă, va stimula creșterea globală. Cu toate acestea, rata de vaccinare încă scăzută a țării face ca economia să fie susceptibilă la răspândirea noilor variante Covid-19. Având în vedere aceste aspecte ne așteptăm la o ușoară relaxare, scădere, a cererii și în piața materialelor folosite în instalațiile sanitare.

III. Piața internațională de profil pentru produsele de uz sanitar

Piața internațională a articolelor sanitare ceramice este estimată la 37,4 miliarde USD în 2017 și se estimează că va ajunge la 44.6 miliarde USD în 2025 (vezi figura 1). Creșterea producției de produse sanitare, creșterea venitului disponibil al populației din clasa de mijloc din Asia și Orientul Mijlociu & Africa, precum și extinderea industriei infrastructurii sunt factori cheie care conduc la creșterea pieței de obiecte sanitare⁴.

Figura 1: Piața obiectelor sanitare, pe regiuni, 2018-2025 (miliarde USD)

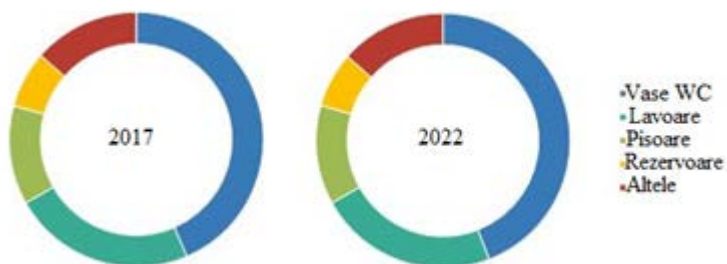
Sursa: Ceramic Sanitary Ware Market by Type (Toilet Sinks/Water Closets, Washbasins, Urinals, Cisterns), Application (Commercial, Residential), Technology (Slip Casting, Pressure Casting, Type Casting, Isostatic Casting), Region - Global Forecast to 2025, Markets and Markets, <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/ceramic-sanitary-ware-market-581.html>

La nivel mondial, creșterea sectoarelor imobiliare și al ospitalității este un alt factor semnificativ care propulsează cererea de produse sanitare ceramice. Se preconizează că piața articolelor sanitare ceramice din regiunile europene și nord-americane va asista la o creștere lentă din cauza saturației aplicațiilor de utilizare finală.

⁴Ceramic Sanitary Ware Market by Type (Toilet Sinks/Water Closets, Washbasins, Urinals, Cisterns), Application (Commercial, Residential), Technology (Slip Casting, Pressure Casting, Type Casting, Isostatic Casting), Region - Global Forecast to 2025, Markets and Markets, <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/ceramic-sanitary-ware-market-581.html>

Se estimează că segmentul vaselor de toaletă va fi dominant în anul 2022, la nivel mondial, în piața articolelor sanitare ceramice (vezi figura 2). Gama vaselor WC depinde de dimensiunea băilor și de disponibilitatea spațiului. Pentru instalarea unui vas de toaletă este ideal cazul în care există disponibilitatea de 600mm spațiu pătrat în fața toaletei. Companiile oferă produse într-o varietate de forme și variante de design în funcție de nevoile consumatorilor.

Figura 2: Piața obiectelor sanitare, după tip, 2017-2022

Sursa: Ceramic Sanitary Ware Market by Type (Toilet Sinks/Water Closets, Washbasins, Urinals, Cisterns), Application (Commercial, Residential), Technology (Slip Casting, Pressure Casting, Type Casting, Isostatic Casting), Region - Global Forecast to 2025, Markets and Markets, <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/ceramic-sanitary-ware-market-581.html>

Piața internațională a vaselor de toaletă este influențată de cerințele de salubritate de bază ale consumatorilor din statele în curs de dezvoltare. Acest lucru se datorează cererii tot mai mari de vase WC în țările în curs de dezvoltare. Aici, consumatorii preferă vase de toaletă standard pentru a satisface cerințele lor de bază de salubritate.

Creșterea domeniului construcțiilor în India, China, Brazilia, și altele influențează creșterile pe piață pentru produse ceramice sanitare.

Piața de obiecte sanitare ceramice este segmentată în comercial și rezidențial. Segmentul rezidențial reprezintă componenta cea mai importantă pentru piața produselor pentru instalațiile sanitare, la nivel mondial. Utilizarea obiectelor sanitare ceramice va continua să crească datorită creșterii industriei imobiliare, care este influențată de progresele tehnologice și demografice, ar fi urbanizările rapide și schimbarea stilului de viață al mileniilor. Piața aplicațiilor rezidențiale va fi condusă major de economii asiatice, din cauza creșterii ridicate pe piața imobiliară.

Estimările arată că Asia va fi cea mai mare piață de obiecte sanitare ceramice în perioada de prognoză. Piața ceramică sanitare este de așteptat să asiste la o creștere semnificativă în viitorul apropiat, în principal influențată de creșterea

activităților de construcție în țările în curs de dezvoltare, ar fi China, India, Thailanda, și Brazilia⁵.

Cererea din Asia este determinată de creșterea venitului disponibil al consumatorilor. Cererea crescută din sectorul rezidențial este unul dintre factorii cheie ai pieței de ceramică a obiectelor sanitare din regiune. Inițiativele guvernului de a îmbunătăți condițiile de salubritate din India, împreună cu piața imobiliară în plină expansiune sunt factorii cheie pentru piața de ceramică a obiectelor sanitare.

De asemenea, creșterea populației și urbanizarea rapidă joacă un rol esențial în stimularea industriei construcțiilor, la nivel global. Acest factor influențează pozitiv creșterea pieței de obiecte sanitare ceramice. Potrivit India Brand Equity Foundation (IBEF), industria imobiliară este a doua cea mai mare din India, privind oportunitățile de angajare, în urma agriculturii, ceea ce demonstrează trendul pozitiv al acestei piețe. Se estimează că oportunitățile din această industrie vor crește cu 30% în următoarea perioadă.

Conform Programului de Monitorizare al UNICEF și OMS, aproximativ 40% din populația globală nu are acces la salubritatea de bază. Mare parte a acestei populații trăiește în țările în curs de dezvoltare. Guvernele acestor țări au luat inițiative pentru furnizarea de facilități de salubritate de bază aproape fiecărui individ. În India, Departamentul de apă potabilă rurală și salubritate a planificat pentru următorii ani să construiască toalete pentru a îmbunătăți condițiile de salubritate și igienă. Situația se îmbunătățește și datorită eforturilor organizației ONU, Water Supply & Sanitation Collaborative Council.

Creșterea pieței de vase sanitare ceramice depinde în mod direct de creșterea pieței imobiliare, de activitățile de construcții noi și de piața de înlocuire. În economiile dezvoltate, cum ar fi SUA și Europa, aproximativ 80% din cererea de obiecte sanitare este de așteptat să provină din nevoile de renovare. În SUA, 40% din case au o infrastructură veche care necesită renovare și, astfel, necesită înlocuirea tuturor accesoriilor vechi, inclusiv băi, toalete și chiuvete. Pe de altă parte, în țări precum China și India, cea mai mare parte a cererii este generată de noi activități de construcție. Prin urmare, industria imobiliară în creștere și activitățile de construcții stimulează creșterea cererii de produse sanitare.

Unii dintre cei mai importanți jucători care operează pe piața globală a articolelor sanitare includ CERA Sanitaryware Limited, Cersanit, Creavit, Delta Faucet Company, Duravit AG, Geberit AG, H & R JOHNSON, Hansgrohe, Hindware Homes, HSIL Limited, Ideal Standard Ltd, Jaquar, Kohler Co, LAUFEN Bathrooms AG, Lecico Egipt, LIXIL Corporation, Roca Sanitario, S.A., Saudi

⁵ *Ceramic Sanitary Ware Market by Type (Toilet Sinks/Water Closets, Washbasins, Urinals, Cisterns), Application (Commercial, Residential), Technology (Slip Casting, Pressure Casting, Type Casting, Isostatic Casting), Region - Global Forecast to 2025, Markets and Markets, <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/ceramic-sanitary-ware-market-581.html>*

Ceramics, Shanghai Aquacubic Sanitaryware Co., Ltd., TOTO LTD, și Villeroy & Boch.

Principalii jucători globali își transferă din ce în ce mai mult atenția dinspre Europa și SUA către piețele în curs de dezvoltare din Asia și Orientul Mijlociu. Factorii, cum ar fi facilitățile de salubritate mai mici pe persoană, creșterea inițiativelor guvernamentale, creșterea venitului disponibil și schimbarea stilului de viață al consumatorilor au creat oportunități de creștere pentru acești producători. De asemenea, costul producerii de obiecte sanitare în țările în curs de dezvoltare este substanțial mai mic decât țările dezvoltate, datorită disponibilității ușoare a forței de muncă ieftină și a materiilor prime necesare pentru producție. Clienții din economiile în curs de dezvoltare, în special China și India, trec la produse sanitare ceramice premium datorită creșterii economice accelerate, creșterii veniturilor disponibile și a puterii de cumpărare.

IV. Piața românească de profil pentru produsele de uz sanitar

Pentru sectorul construcțiilor în condițiile manifestării unui efect de bază determinat de încetinirea activității în a doua parte a anului 2021, dar și a unui impuls susținut provenit din accesarea fondurilor europene, s-a estimat un spor al valorii adăugate brute de 9,6%, în creștere cu 0,6 puncte procentuale față de prognoza din toamna 2021. Piața materialelor pentru instalațiile termo-hidro-sanitare din România are un trend ascendent din punct de vedere al cererii în ultimii ani. Autorizațiile de construire din 2021 - 2020 pe un trend pozitiv: +25%.⁶

Perspectivile pieței de materiale pentru instalațiile termo-hidro-sanitare din România pentru următorii ani sunt optimiste. Sectorul construcțiilor își continuă dezvoltarea, această creștere va impulsiona și dinamica pieței materialelor de instalații. Observăm în ultimii 2 ani creșterea segmentului de renovare a locuinței, având în vedere numărul mare de imobile construite înainte de anul 1989 care necesită înlocuiri ale obiectelor sanitare.

Stimularea domeniului construcțiilor este vizibilă atât pentru lucrările de construcții noi, cât și pentru segmentul lucrărilor de renovare, determinând o majorare a nivelului achizițiilor de materiale de construcții și echipamente de lucru în domeniu.

Consumatorul român este preocupat să găsească cele mai bune soluții tehnice ecologice și durabile privind realizarea construcțiilor și amenajărilor interioare și, la fiecare achiziție, ia în calcul anumiți factori. Astfel, alegerea materialelor de construcții, se va face, în primul rând, după o evaluare calitativă și de impact asupra mediului.

⁶Proгноza de iarnă 2021-2025 – Ipoteze și estimări, Comisia Națională de Strategie și Prognoză, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2022/02/Prognoza_2021_2025_varianta_de_iarna_2022-NOTA.pdf.

Potrivit prognozelor specialiștilor în domeniu, se așteaptă o creștere a pieței construcțiilor inteligente pe plan global, până în anul 2025, la o valoare de peste 31 miliarde USD, cu o rată anuală de creștere de 33%. La nivel european, se prevede cea mai însemnată cotă de creștere, datorită inițiativelor constante ale guvernelor din UE de a gestiona cât mai eficient consumul de energie. Piața de materiale pentru instalațiile termo-hidro-sanitare din România va urma acest trend.

Construcțiile noi s-au majorat cu numai 6,6% (vezi tabel 2), față de o creștere medie de 14% în perioada ianuarie-iunie 2021. Începând cu anul 2022, se estimează un aport mai mare din partea construcțiilor ingineresti, în concordanță cu investițiile prevăzute în PNRR⁷.

Tabel 2: Piața construcțiilor din România raportată la indicatori economici la nivelul anului 2022

	Rata de creștere [%]
Creșterea PIB 2022	4,6%
Inflația 2022	6,5%
Creșterea totală a construcțiilor de clădiri 2022	6,6%
Din care – construcții rezidențiale	11%
Din care – construcții nerezidențiale	6%

Sursa: Prelucrare proprie de baza: *Programul de convergență 2021-2024*, Ministerul Finanțelor, https://mfinante.gov.ro/ro/download-galerie/-/document_library/rtYrG7Hl2jgg/view_file/2352630 ; *Proгноza de iarnă 2021-2025 – Ipoteze și estimări*, Comisia Națională de Strategie și Prognoză, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2022/02/Proгноza_2021_2025_varianta_de_iarna_2022-NOTA.pdf

În domeniul construcțiilor rezidențiale șantierele au funcționat în ciuda restricțiilor impuse de pandemie (+29% față de anul anterior). Din totalul locuințelor construite, aproximativ 61% sunt în mediul urban și 39% în regiunile rurale, cu o pondere mai mare în mediul urban raportat la anul anterior.

Cererea pentru produse de uz sanitar în mediul urban este determinată de: creșterea salariilor în ultimii ani, în special în cele mai mari orașe, tendința de a parasi apartamentele din perioada comunista pentru cele noi, moderne sau pentru case, concentrarea it-ului și a centrelor de servicii partajate în marile orașe, apariția marilor dezvoltatori, care investesc în proiecte de dimensiuni mari.

Pentru 2022, marjele în scădere ca urmare a creșterii prețurilor materiilor prime, energiei și forței de muncă vor favoriza investițiile de preț superior și vor forța segmentul prețurilor mici și medii fie să crească prețurile, fie să amâne investițiile, fie să compromită calitatea.

⁷ *Programul de convergență 2021-2024*, Ministerul Finanțelor, https://mfinante.gov.ro/ro/download-galerie/-/document_library/rtYrG7Hl2jgg/view_file/2352630 ; *Proгноza de iarnă 2021-2025 – Ipoteze și estimări*, Comisia Națională de Strategie și Prognoză, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2022/02/Proгноza_2021_2025_varianta_de_iarna_2022-NOTA.pdf.

Creșterea inflației și scăderea încrederii consumatorilor ar putea reprezenta un risc suplimentar pentru încetinirea sectorului rezidențial. O încetinire a fost observată deja în T3 2021.

În ceea ce privește renovările, pandemia a intensificat acest segment și, cel mai probabil, tendința de îmbunătățire a locuințelor va continua atât timp cât biroul de acasă și restricțiile vor fi în vigoare. Câștigătorii de aici sunt canalele on-line și DIY, cu toate acestea bricolajele au fost afectate negativ de obligația certificatului COVID, combinată cu o rată scăzută de vaccinare.

În ceea ce privește construcțiile nerezidențiale, în 2021 s-a înregistrat o scădere (-12% raportat la anul anterior), deoarece în 2020 investițiile începute trebuiau finalizate, dar unele dintre noile investiții pentru 2021 au fost amânate sau anulate.

Pandemia a afectat disponibilitatea și prețurile materiilor prime utilizate în domeniu, cum ar fi metalele și materialele plastice. De asemenea, creșterea costului energiei utilizate în procesul de fabricație, electricitate și gaz, influențează considerabil costul final al produselor pentru instalațiile sanitare. Și nu în ultimul rând, conflictul dintre Rusia și Ucraina a dus la închiderea centrelor de producție din aceste țări.

V. Concluzii

Din nefericire, încă unu din patru români nu are o locuință cu toaletă interioară și canalizare, respectiv 29,1% din populație, cel mai mare procent înregistrat în 2019 la nivel european, unde media a fost de 2,1%, arată datele publicate de Biroul European de Statistică-Eurostat.

România era urmată în clasament de Bulgaria, unde 15,3% din locuințe nu au toaletă interioară, Lituania (10,6%) și Letonia (9,9%) și Estonia (5,3%).

Situația din țara noastră este totuși mai bună decât în urmă cu cinci ani, când, potrivit Eurostat, 34% din locuințe nu aveau toalete interioare legate la canalizare⁸.

În urma analizei realizate putem extrage aspecte pozitive privind piața produselor destinate instalațiilor sanitare din România, cum ar fi trendul pozitiv al autorizațiilor de construire din 2021, raportat la anul 2020, +25%. Acest număr arată un apetit crescut pentru noi investiții rezidențiale în 2022, având în vedere deficitul ridicat de locuințe moderne. În aceeași categorie putem include creșterea segmentului de renovare a locuinței: creșterea observată în ultimii 2 ani este de așteptat să continue cel puțin pentru prima jumătate a anului 2022. Câștigătorul clar va fi canalul on-line și parțial bricolaj, ultimul fiind afectat de obligația de certificat COVID și de rata scăzută de vaccinare.

⁸Population connected to public water supply, 2022, site-ul oficial al EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wat_pop/default/table?lang=en.

De asemenea, putem formula și o serie de aspecte negative, printre care: creșterea prețurilor materiilor prime, blocaje ale lanțului de aprovizionare, lipsa forței de muncă calificate în industria construcțiilor ca urmare a emigrării, scăderea încrederii consumatorilor ca urmare a inflației ridicate.

Referințe bibliografice

- Ceramic Sanitary Ware Market by Type (Toilet Sinks/Water Closets, Washbasins, Urinals, Cisterns), Application (Commercial, Residential), Technology (Slip Casting, Pressure Casting, Type Casting, Isostatic Casting), Region - Global Forecast to 2025, Markets and Markets, <https://www.marketsandmarkets.com/Market-Reports/ceramic-sanitary-ware-market-581.html>;
- Eurostat: EuroIndicators, 2022, site-ul Eurostat.eu, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/14358251/4-22032022-AP-EN.pdf/10103e54-8d06-9231-3b73-ef75c7ec6b25>;
- Eurostat: PIB-ul României le-a depășit anul trecut pe cele ale Greciei și Portugaliei, 2021, site-ul Economica.net, https://www.economica.net/eurostat-pib-ul-romaniei-le-a-depasit-anul-trecut-pe-cele-ale-greciei-si-portugaliei_549761.html;
- Population connected to public water supply, 2022, site-ul oficial al EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wat_pop/default/table?lang=en;
- Proiecția principalilor indicatori macroeconomici 2021-2025, 15 Noiembrie 2021, Comisia Națională de Strategie și Prognoză, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2021/11/Prognoza_de-toamna_2021-.pdf;
- Programul de convergență 2021-2024, Ministerul Finanțelor, https://mfinante.gov.ro/ro/download-galerie/-/document_library/rtYrG7HI2jgg/view_file/2352630;
- Prognoza de iarnă 2021-2025 – Ipoteze și estimări, Comisia Națională de Strategie și Prognoză, https://cnp.ro/wp-content/uploads/2022/02/Prognoza_2021_2025_varianta_de_iarna_2022-NOTA.pdf.

REFLECTAREA NOILOR STANDARDE DE CONTABILITATE IFRS 16 „CONTRACTE DE LEASING” IN SITUAȚIILE FINANCIARE ȘI INDICATORII FINANCIARI APLICABILE DIN 2019

Mihaela CONSTANTINESCU*

Abstract

Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (International Accounting Standards Board – IASB) a publicat noile standarde de contabilitate IFRS 16 care au înlocuit din 2020 IAS 17 „Contracte de leasing”. Aceste standarde stabilesc reguli noi de recunoaștere și evaluare a contractelor de leasing, generand modificări ale valorilor elementelor recunoscute și prezentate în situațiile financiare, dar și a indicatorilor financiari calculați pe baza acestora. Scopul acestui articol este acela de a prezenta, în urma unei analize comparative între prevederile IFRS 16 – IAS 17, care sunt principalele consecințe pe care aplicarea IFRS 16 le are asupra situațiilor financiare și indicatori determinați pe baza informațiilor oferite de acestea.

Cuvinte cheie: *IFRS 16 „Contracte de leasing”, locatar, consecințe, situații financiare, indicatori financiari, IAS 17 „Contracte de leasing”.*

I. Introducere

Unul dintre obiectivele IASB (International Accounting Standards Board) este acela de a se asigura că, în vederea luării de decizii utile, investitorii actuali și potențiali, dispun prin intermediul situațiilor financiare, de informații de înaltă calitate, transparente și comparabile (IFRS Foundation, 2013). În spiritul acestui obiectiv, IASB a publicat în ianuarie 2016 standardul IFRS 16 „Contracte de leasing” (IFRS 16 „Leases”), care stabilește noi reguli de recunoaștere, măsurare (evaluare) și prezentare în situațiile financiare a contractelor de leasing. Aplicarea acestui standard, care a înlocuit standardul IAS 17 „Contracte de leasing”, emis în anul 1997 (IASB, 2015), este obligatorie pentru exercițiile financiare din anul 2020. O aplicare înainte de această dată a fost permisă, însă, împreună cu standardul IFRS 15 „Venituri din contractele cu clienții”.

* Student, Facultatea de Științe Economice, specializarea Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: mihaelaaa101720@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Conf. univ. dr. Rădoi Mădălina (madaradoi@gmail.com).

Deși leasingul reprezintă o sursă de finanțare importantă pentru multe companii, IASB a estimat că 85% din angajamentele aferente contractelor de leasing încheiate de societățile care aplicau IFRS și USGAAP nu erau prezentate în bilanțul acestora (IASB, 2016a). Aceasta se explică prin faptul că atât IAS 17, cât și standardul american similar, care sunt în vigoare în prezent, permit clasificarea contractelor de leasing în leasing financiar (care, la locatar, presupune evidențierea în situația poziției financiare a activelor și datoriilor aferente) sau leasing operațional (despre care, la locatar, se prezintă informații doar în notele explicative).

Existența celor două modele prevăzute de IAS 17 a fost criticată de-a lungul anilor deoarece nu permite prezentarea în situația poziției financiare a unei imagini complete a:

- activelor controlate și utilizate pentru desfășurarea activităților; și
- datoriilor aferente contractelor de leasing care, din punct de vedere economic, nu au cum să fie evitate.

Drept consecință, informațiile oferite de situația poziției financiare, situația profitului sau pierderii și a altor elemente ale rezultatului global și situația fluxurilor de trezorerie nu le – au fost suficiente investitorilor și analiștilor pentru luarea deciziilor. Pentru a asigura comparabilitatea între entități, dar și pentru a determina gradul de îndatorare și capitalul utilizat, aceștia ajustau elementele din situația poziției financiare cu informațiile referitoare la leasingul operațional regăsite în notele explicative. Această situație a generat costuri suplimentare, dar și o supraestimare a gradului de îndatorare, deoarece datoriile aferente leasingului operațional, spre deosebire de datoriile aferente leasingului financiar, care sunt recunoscute în situația poziției financiare la o valoare actualizată, sunt prezentate în note la o valoare neactualizată.

Odată cu aplicarea IFRS 16, IASB a sperat ca aceste deficiențe de transparență și comparabilitate sunt eliminate. Soluția promovată de IASB (2016b) pentru eliminarea finanțării din afara bilanțului, care se regăsește în noul standard, este aceea de a nu mai face diferența dintre leasingul financiar și leasingul operațional și de a recunoaște în situația poziției financiare, la locatar (client), cu unele excepții, toate contractele de leasing. Drept urmare, multe dintre drepturile și obligațiile, care îndeplinesc definițiile activelor și datoriilor din cadrul contabil conceptual, și care în trecut nu erau recunoscute, se regăsesc în situația poziției financiare. În aceste condiții, calitatea informației pusă la dispoziția investitorilor s-a îmbunătățit, iar aceștia au posibilitatea să efectueze analize mult mai complete cu privire la poziția financiară și la performanțele entităților.

Acest model unic de recunoaștere a drepturilor de utilizare și a obligațiilor aferente contractelor de leasing a generat pe parcursul elaborării IFRS 16 diverse controverse cu privire la complexitate și la raportul dintre beneficiile generate și costurile implicate (Raymond Chabot Grant Thornton, 2016). Pentru atenuarea

acestor controverse, IFRS 16 lasă la latitudinea locatarilor de a include sau nu în situația poziției financiare contractele de leasing a căror durată este mai mică de un an și cele ale căror active suport sunt de valoare mică. Sub rezerva acestei opțiuni de simplificare, referitoare la cele două categorii de contracte de leasing, trebuie ca toate celelalte contracte de leasing să fie reflectate în situația poziției financiare.

Aplicarea IFRS 16 are, în principal, consecințe doar la locatar, deoarece el este obligat să recunoască active și datorii care, în trecut, nu erau recunoscute. În schimb, pentru locator, aplicarea IFRS 16 nu aduce schimbări semnificative față de IAS 17 deoarece la acesta, în cea mai mare parte, se mențin regulile actuale de clasificare și recunoaștere a contractelor de leasing. Incidența aplicării IFRS 16 este diferită de la un sector de activitate la altul. Însă aceasta este semnificativă pentru entitățile cu activități în comerț, transportul aerian și transportul naval, care utilizau bunuri de valori mari dobândite în leasing operațional.

Literature review

Impactul aplicării IFRS 16 „Contracte de leasing” la nivelul activelor, datoriilor și capitalurilor proprii.

Așa cum am mai precizat, IFRS 16 cere entităților să recunoască în situația poziției financiare dreptul de utilizare a activelor și obligațiile aferente tuturor contractelor de leasing, cu excepția contractelor cu o durată mai mică de un an și cele ale căror active suport au o valoare mică. Drept urmare, în cazul entităților care au avut anterior aplicării contracte de leasing operațional de valori importante, aplicarea IFRS 16 generează creșteri semnificative ale valorii activelor și datoriilor.

Tabelul nr. 1. Recunoașterea elementelor în situația poziției financiare.

Elemente	IAS 17		IFRS 16 (toate contractele de leasing)
	Leasing financiar	Leasing operațional	
Active recunoscute în bilanț	Da	Nu	Active recunoscute în situația poziției financiare (bilanț)
Datorii recunoscute în bilanț	Da	Nu	Datorii recunoscute în situația poziției financiare (bilanț)
Drepturi și obligații prezentate în afara bilanțului	Nu	Da	Nu

Dacă odată cu aplicarea IFRS 16 activele și datoriile entităților cresc, rezultatul și, implicit, capitalurile proprii pot să crească sau să scadă. Amploarea aplicării IFRS 16 asupra capitalurilor proprii este influențată de mai mulți factori, ca de exemplu: durata contractului, termenele de plată, rata dobânzii efective a contractului sau rata marginală de îndatorare, portofoliul de contracte de leasing, modalitatea de amortizare a dreptului de utilizare a activului etc. Însă, dacă se face o analiză pe fiecare contract în parte, este cert că, pentru întreaga durată, consecințele aplicării IFRS 16 asupra capitalurilor proprii sunt identice cu cele ale IAS 17.

Impactul aplicării IFRS 16 „Contracte de leasing” la nivelul profitului sau pierderii perioadei

Pe întreaga durată a unui contract de leasing, valoarea cheltuielilor recunoscute conform IFRS 16 este egală cu cea a cheltuielilor contabilizate conform IAS 17, în cazul leasingului operațional. Însă, pentru fiecare perioadă de raportare, natura și valoarea cheltuielilor sunt diferite.

Aplicarea IAS 17 presupune recunoașterea, de regulă sub formă liniară, de cheltuieli operaționale cu chiriile, în timp ce, odată cu intrarea în vigoare a IFRS 16, se recunosc cheltuielile operaționale cu amortizarea dreptului de utilizare a activelor și costurile de finanțare (cheltuieli cu dobânzile), a căror valoare totală este diferită de la o perioadă de raportare la alta, în funcție de durata contractului, modalitatea de amortizare a dreptului de utilizare a activului, termenele de plată și rata dobânzii implicite sau rata dobânzii marginale. Însă, ca regulă generală, atunci când dreptul de utilizare a activului se amortizează liniar, cheltuielile totale aferente contractului de leasing scad pe măsură ce acesta se derulează, deoarece, la rândul lor, cheltuielile cu dobânzile se diminuează pe măsură ce se efectuează plățile.

Tabelul nr. 2. Recunoașterea elementelor în contul de profit și pierdere

Elemente	IAS 17		IFRS 16
	Leasing financiar	Leasing operațional	
Venituri	X	X	X
Cheltuieli operaționale altele decât cheltuielile cu deprecierea și amortizarea)	-	Da	-
EBITDA			Crește
Cheltuieli cu deprecierea și amortizarea	Da		Da
Rezultatul operațional (de exploatare)	-		Crește
Costurile finanțării (cheltuielile cu dobânzile)	Da		Da
Rezultat înainte de impozit			Pentru fiecare perioadă de raportare, crește sau scade, în funcție de durata contractului, modalitatea de amortizare a dreptului de utilizare a activului, termenele de plată și rata dobânzii implicite sau rata dobânzii marginale.

Impactul aplicării IFRS 16 „Contracte de leasing” asupra fluxurilor de trezorerie

Aplicarea IFRS 16 nu are incidență asupra ieșirilor de trezorerie, însă în situația fluxurilor de trezorerie, se modifica structura fluxurilor. Astfel, crește fluxul de trezorerie net generat de activitățile operaționale (de exploatare) și, cu aceeași sumă, se diminuează fluxul net de trezorerie aferent activităților de finanțare.

Tabelul nr. 3. Recunoașterea elementelor în situația fluxurilor de numerar

	IAS 17		IFRS 16
	Leasing financiar	Leasing operațional	(toate contractele de leasing)
Fluxuri de trezorerie generate de activitățile de exploatare	Partea din suma plătită recunoscută sub formă de dobândă ¹ .	Întreaga sumă plătită	Partea din suma plătită recunoscută sub formă de dobândă.
Fluxuri de trezorerie generate de activitățile de investiții	-	-	-
Fluxuri de trezorerie generate de activitățile de finanțare	Partea din suma plătită ce reprezintă rambursare de datorie.		Partea din suma plătită ce reprezintă rambursare de datorie.
Variația trezoreriei		-	Variația trezoreriei este aceeași

Aceasta, așa cum precizează IAS 7 „Situația fluxurilor de numerar”, poate să fie inclusă și în categoria fluxurilor aferente activităților de finanțare.

Consecințele aplicării IFRS 16 asupra indicatorilor financiari

Recunoașterea în bilanț a actualelor contracte de leasing operațional are incidențe semnificative asupra mai multor indicatori financiari. Astfel, unii dintre acești indicatori, odată cu aplicarea IFRS 16, se îmbunătățesc, în timp ce alții se deteriorează (IASB, 2016c). Consecințele pe care le are IFRS 16 asupra indicatorilor financiari sunt sintetizate în Tabelul nr. 10.

Tabelul nr. 4. Impactul aplicării IFRS 16 asupra indicatorilor financiari

Indicatorul	Semnificația	Formula de calcul	Incidența aplicării IFRS 16	Explicație
Rata îndatorării	Solvabilitatea pe termen lung	Datorii/Capitaluri proprii	Creștere	Creșterea este generată de creșterea datoriilor.
Rata lichidității curente	Lichiditate	Active curente/Datorii curente	Scădere	Datoriile curente cresc, în timp ce activele curente nu sunt afectate.
Viteza de rotație a activelor	Profitabilitate	Cifra de afaceri/Total active	Scădere	Scăderea este generată de recunoașterea de noi active.
Rata de acoperire a dobânzilor	Solvabilitatea pe termen lung	EBITDA/Cheltuieli cu dobânzile	Depinde	Atât EBITDA cât și cheltuielile cu dobânzile cresc. Creșterea depinde de caracteristicile portofoliului de contracte de leasing.
EBIT	Profitabilitate	Rezultatul operațional care nu ia în calcul dobânda și impozitele.	Creștere	Cheltuiala cu amortizarea dreptului de utilizare al activelor este mai mică decât cheltuielile recunoscute anterior pentru leasingul operațional
EBITDA	Profitabilitate	Rezultatul înainte de cheltuielile cu dobânzile, impozitele, deprecierile și amortizarea.	Creștere	Nu mai este influențat de cheltuielile recunoscute anterior pentru leasingul operațional

Indicatorul	Semnificația	Formula de calcul	Incidența aplicării IFRS 16	Explicație
Rezultatul net al exercițiului (Profit sau pierdere)	Profitabilitate	Venituri – Cheltuieli	Depinde	Depinde de caracteristicile contractelor de leasing și de reglementările fiscale.
Rezultatul pe acțiune	Profitabilitate	Rezultatul net al exercițiului/Numărul de acțiuni emise	Depinde	Depinde de efectele asupra rezultatului exercițiului.
Rentabilitatea capitalurilor investite	Profitabilitate	$EBIT / (\text{Capitaluri proprii} + \text{datorii financiare})$	Depinde	Atât EBIT, cât și datoriile financiare vor crește. Evoluția acestui indicator va depinde de caracteristicile contractelor de leasing.
Rentabilitatea financiară (ROE)	Profitabilitate	Rezultatul net al exercițiului/ Capitalurile proprii	Depinde	Depinde de efectul asupra profitului sau pierderii, care la rândul său este influențat de caracteristicile contractelor de leasing.
Fluxul net de trezorerie generat de activitățile de exploatare	Profitabilitate	Dobânzile plătite nu sunt incluse în activitățile de exploatare.	Creștere	Întreaga plata efectuată (rambursare de datorie și dobânda) este prezentată la activitățile de finanțare.
Fluxul net de trezorerie generat de activitățile de exploatare	Profitabilitate	Dobânzile plătite nu sunt incluse în activitățile de exploatare.	Creștere	Dobânda plătită este mai mică decât plata efectuată pentru leasingul operațional.
Fluxul net de trezorerie total	Profitabilitate și Lichiditate	Diferența dintre încasările și plățile generate de activitățile de exploatare, de finanțare și de investiții.	Nu este afectat	Plățile efectuate vor fi identice cu cele anterioare.

II. Concluzii

IFRS 16, spre deosebire de actualul standard IAS 17, nu mai face distincția la locatar între leasingul financiar și leasingul operațional. De asemenea, toate contractele de leasing sunt recunoscute în situația poziției financiare. La locatar acest tratament generează modificări ale informațiilor prezentate în situațiile financiare. Astfel, în situația poziției financiare crește valoarea activelor și

datoriilor. De asemenea, profitul sau pierderea perioadei nu mai este repartizată liniar în cazul contractelor de leasing operațional. Cheltuiala aferentă contractelor de leasing, alcătuită din amortizarea dreptului de utilizare și costul financiar, variază de la o perioadă de raportare la alta, în funcție de durata contractului, modalitatea de amortizare a dreptului de utilizare a activului, termenele de plată și rata dobânzii implicite sau rata dobânzii marginale. Deși fluxul net de trezorerie total nu este influențat, în situația fluxurilor de trezorerie, valoarea fluxului net de trezorerie aferent activităților de exploatare crește, în timp ce fluxul net de trezorerie generat de activitățile de finanțare se diminuează cu aceeași sumă. O modificare a valorilor prezentate în situațiile financiare are influențe asupra indicatorilor financiari determinați pe baza acestora. Astfel, îndatorarea, lichiditatea curentă și viteza de rotația a activelor scad, în timp ce indicatorii de profitabilitate EBITDA și EBIT cresc. În ceea ce privește influența asupra rezultatului net, aceasta depinde de durata contractului, de termenele de plată, de rata dobânzii efective a contractului sau rata marginală de îndatorare, de portofoliul de contracte de leasing, de modalitatea de amortizare a dreptului de utilizare a activului.

Referințe bibliografice

- European Financial Reporting Advisory Group (2016), The EU endorsement status report. Position as at 12 October 2016;
- IASB (2016a), IASB shines light on leases by bringing them onto the balance sheet;
- IASB (2016b), IFRS 16 Leases;
- IASB (2016c), Effects Analysis, IFRS 16 Leases;
- IASB (2015), Standardul Internațional de Contabilitate IAS 7, traducere CECCAR;
- IFRS Foundation (2013), IFRS Foundation Constitution, paragraf 2;
- Raymond Chabot Grant Thornton (2016), Bulletin de nouvelles sur IFRS, Révision majeure dans la comptabilisation des contrats de location;
- <https://www.ifrs.org>.

ANALIZA VENITURILOR SALARIALE DIN DOMENIUL AGRICULTURII LA NIVEL EUROPEAN

Ana Maria CĂPĂȚÎNĂ*

Abstract

Agricultura reprezintă unul dintre cele mai importante sectoare economice ale țării noastre, ca suprafață agricolă România aflându-se pe locul 6 la nivelul statelor membre U.E., cu o medie de 0,41 ha / locuitor, dublu față de media U.E.-27 care este de 0,212 ha/locuitor. Un procent de peste 60% din suprafața țării este teren arabil, acesta fiind cultivat în proporție de aproape 2/3 cu cereale, ceea ce ne plasează în clasamentul celor mai importanți exportatori de cereale la nivel mondial. Un aspect important de remarcat este faptul că un procent de 80% din populația ocupată în sectorul agricol este nesalarială și practică o exploatare de subzistență. Scopul acestui articol este acela de a realiza o analiză comparativă a sectorului agricol din România față de statele membre U.E., din punct de vedere al rolului acestuia la formarea valorii adăugate brute, dar și al veniturilor salariale realizate din acest sector. Studiul are la bază informații și date din literatura de specialitate și din baze de date Eurostat. Rezultatele obținute ajută managerii din domeniul agriculturii să implementeze noi strategii pentru a putea absorbi un procent cât mai mare al forței de muncă în acest sector, unde se înregistrează un însemnat deficit al persoanelor ocupate.

Cuvinte cheie: agricultură, producție agricolă, valoare adăugată brută pe salariat, indicele venitului real din agricultură, salarii anuale în agricultură.

JEL classification: J31, H24.

I. Introducere

Un sector important al țării noastre, dar și al economiei statelor membre U.E., îl reprezintă cel agricol. Din punct de vedere al sectoarelor economice, agricultura aparține sectorului economic primar, care are în vedere extragerea sau recoltarea produselor din natură. La nivel european, în anul 2020 sectorul agricol a avut o contribuție de aproximativ 171,9 miliarde euro la produsul intern brut al

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: anam39375@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro)

Uniunii Europene, contribuție care reprezintă 1/3 din totalul acestuia, aceste rezultate demonstrând gradul de importanță a sectorului agricol la nivel european.

Țara noastră se poziționează pe locul 6 la nivel european din punct de vedere al suprafeței agricole, însă, cu toate acestea, ponderea veniturilor din agricultură în PIB a cunoscut în ultimii ani scăderi semnificative. De asemenea, forța de muncă din acest sector reprezintă o problemă îngrijorătoare, această problemă având ca principală cauză veniturile salariale mici.

Scopul acestei lucrări este acela de a prezenta o analiză a sectorului agricol din punct de vedere al veniturilor salariale, contribuțiilor aferente acestora și o evidențiere a locului pe care se situează România în comparație cu statele membre U.E. În realizarea acestor analize comparative vom folosi informațiile furnizate de literatura de specialitate și baza de date a Uniunii Europene (Eurostat).

Folosind metoda cantitativă vom analiza valoarea adăugată brută a sectorului agricol în PIB-ul U.E., veniturile din agricultură pe unitatea de muncă anuală, diverși indicatori privind suprafața agricolă și forța de muncă ocupată în acest sector, veniturile salariale obținute din sectorul agricol. În finalul lucrării vom realiza o analiză SWOT care va evidenția concluziile cu privire la sectorul agricol din România și la veniturile salariale aferente acestui sector.

Studiul efectuat va oferi managerilor din domeniul agriculturii o sursă de informare despre nivelul salarial din agricultură și îi va ajuta în găsirea soluțiilor pentru absorbirea unui procent cât mai mare al forței de muncă în sectorul agricol, unde se înregistrează un însemnat deficit al persoanelor ocupate. Această analiză este utilă în principal pentru fermieri, care pot face o comparație asupra veniturilor din agricultură oferite de alte țări cu cele din România și pentru stat pentru a reduce fluxul de plecări în străinătate ale muncitorilor care activează în sectorul agricol.

II. Importanța sectorului agricol și a veniturilor salariale din acest sector. Stadiul cunoașterii în domeniu

Agricultura are o însemnătate uriașă în economia oricărei țări, principalul rol al acesteia fiind de a oferi populației hrana necesară. Rezultatele productivității agricole ajută la diminuarea importurilor hranei de calitate inferioară, ajutând la creșterea exporturilor dar și la o scădere și o fixare a prețurilor la alimente (Bautista, 1986; Janvry, Sadoulet, 2002).

Importanța agriculturii este argumentată și de Collier, Dercon (2014), care arată că agricultura este un instrument care ajută la scăderea sărăciei, preponderent în zona rurală unde majoritatea oamenilor se ocupă cu agricultura. Însă, potrivit lui Bryan și colab. (2013), producția ce survine din agricultură poate fi influențată de climă, influență ce poate pune presiune asupra economiei și a mediului, iar în cel mai rău caz poate provoca o criză alimentară mondială.

Un element important în funcționalitatea agriculturii în reprezintă veniturile salariale oferite muncitorilor care activează în acest sector de activitate.

Studiile de specialitate efectuate de Vollrath, Dietrich (2014 The Efficiency of Human Capital Allocation în Developing Countries) pe un set de 14 țări au relevat faptul că există diferențe mari de salariu între diverse sectoare. Acestea arată că există un rol limitat al distorsiunilor care împiedică muncitorii să fie plătiți cu valoarea produsului lor marginal în fiecare sector în care își desfășoară rapoartele de muncă.

În mod similar, folosind un eșantion diferit de țări, Herrendorf Berthold and Schoellman Todd (2015, Vol.18, issue 4, 1003-1022, Why is measured productivity so Low în Agriculture) ajung la concluzia că cea mai mare parte a diferențelor de salarii dintre agricultură și alte sectoare poate fi explicată de diferențele în capitalul uman al muncitorilor – și randamentele diferențiale specifice fiecărui sector în parte.

„Un aspect important de remarcat este faptul că un procent de 80% din populația ocupată în sectorul agricol este nesalarială și practică o exploatare de subzistență”. La baza acestei afirmații a stat studiul prezentat de Gollin Douglas, Parente Stephen and Rogerson Richard (2004, Review of Economic Dynamics, issue 4;827-850) conform căruia producția neevaluată la domiciliu subestimează producția agricolă. Deși salariile și producția pe muncitor nu sunt măsuri echivalente ale productivității muncii, rezultatele acestei lucrări pot vorbi despre rolul acestora în existența decalajelor salariale între sectoarele economice.

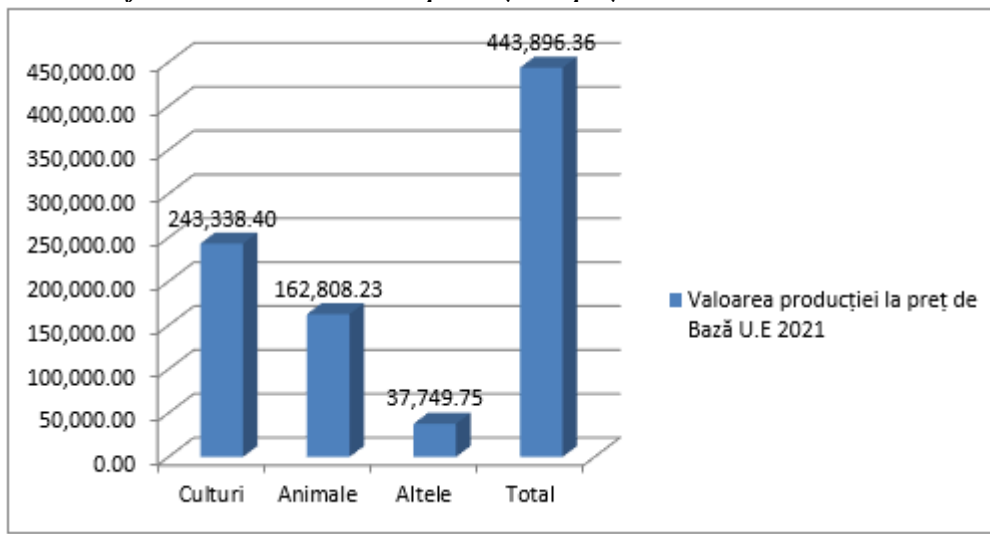
Cu toate acestea, din cauza volumului redus de date, aceste studii sunt limitate la compararea unor seturi diverse de date transversale. Acest lucru împiedică testarea empirică riguroasă pentru a stabili dacă diferențele salariale provin din randamentul diferențiat al capitalului uman sau ar fi de fapt rezultatul altor forțe care produc decalajele salariale.

În România, veniturile salariale din sectorul agricol sunt mici comparativ cu alte țări europene, ceea ce provoacă o migrație în masă a forței de muncă, migrație care poate provoca probleme majore cu asigurarea hranei pentru întreaga populație (Chesnoiu A., 2021)

III. Analiza indicatorilor privind producția agricolă în U.E.

Valoarea totală a producției agricole în U.E. în anul 2021 a fost de 443.896,36 milioane de euro, din care 54,82% proveneau din culturi (inclusiv 13,65% din legume și plante horticole și 14,34% din cereale) și 36,68% din creșterea animalelor animale, iar restul de 8,50% din servicii agricole și activități secundare inseparabile (grafic nr. 1).

Grafic nr. 1: Valoarea totală a producției în prețuri de bază U.E. 2021

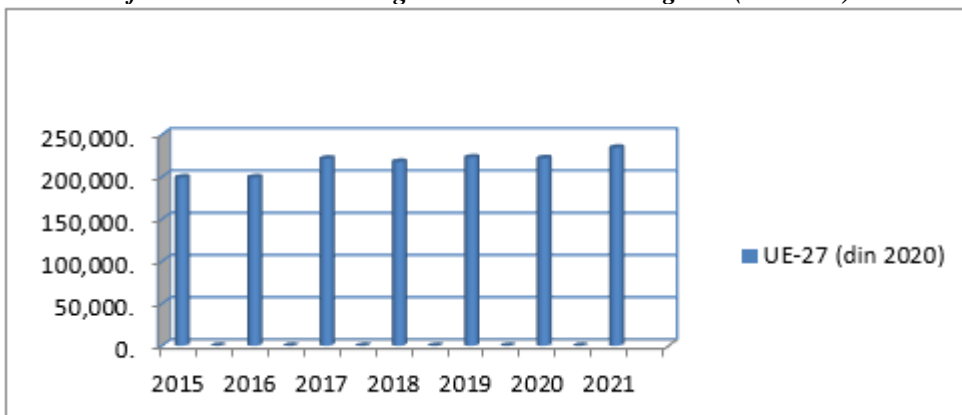

Sursa: Eurostat - Economic accounts for agriculture - values at current prices [aact_eaa01]; Production value at basic price (extras la 31.03.2022 20:53:54)

În anul 2021 sectorul agricol a contribuit la PIB-ul U.E. cu aproximativ 171,9 milioane euro, aceasta reprezentând 1,3% din totalul acestuia. Industria agricolă din U.E. în anul 2021 a creat o valoare adăugată brută estimată la 234.502,7 milioane euro. În termeni comparativi putem afirma că pentru fiecare euro cheltuit pentru costul bunurilor și serviciilor utilizate în procesul de producție, fermele din U.E creează o valoare adăugată de 0,75 euro.

În graficul nr. 2 este reprezentată evoluția valorii adăugate brute aferente sectorului agricol în perioada 2015-2021. Potrivit Eurostat, în perioada 2020-2021, în timp ce valoarea adăugată brută pentru întreaga economie s-a contractat cu 7,2%, creșterea valorii adăugate brute pentru agricultură a fost de 5,6% (de la 222.042,9 milioane euro în 2020). Aprovizionarea continuă cu mărfuri agricole, în special cu produse de bază precum orezul, grâul și legumele, a permis, de asemenea, securitatea alimentară.

Grafic nr. 2: Valoarea adăugată brută a sectorului agricol (mil. euro)

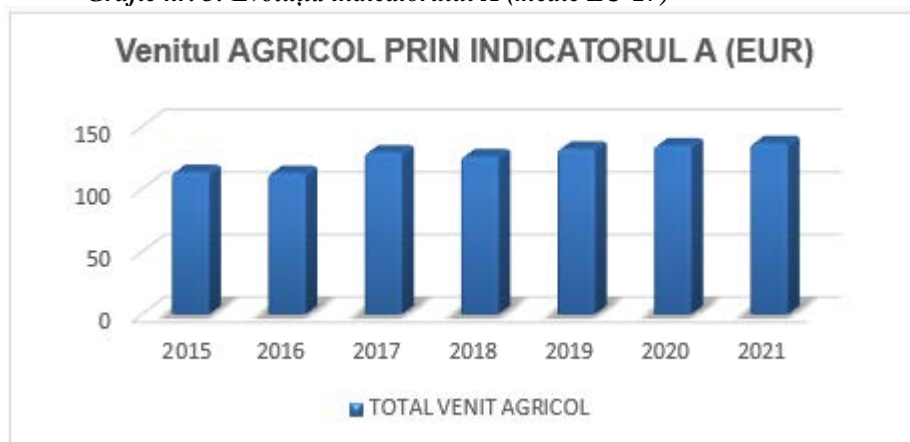
Sursa: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210413-2>

(Extras la data de 31/03/2022 10:02:07)

Indicatorul A reprezintă indicele venitului real din agricultură pe unitatea de muncă anuală (UMA)¹. În Anexa nr. 1 este prezentată valoarea indicatorului A în perioada 2015-2021 pentru fiecare stat membru U.E., având ca bază anul 2010 (100%).

Evoluția Indicatorului A calculat ca medie a statelor membre UE este prezentată în graficul nr. 3.

Grafic nr. 3: Evoluția indicatorului A (medie EU-27)

Sursa:

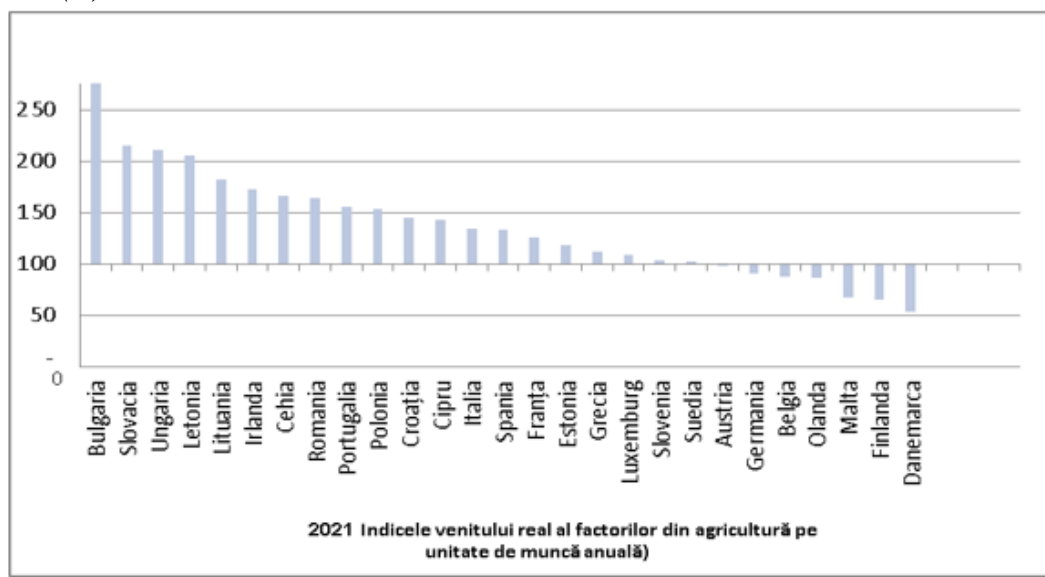
<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tag00057/default/table?lang=en>

¹ UMA reprezintă volumul de muncă corespunzător unui angajat cu normă întreagă.

România are o continuă creștere a indicelui, astfel că dacă luăm ca referință anul 2021 se află pe locul 8 cu o valoare de 164,47%.

Conform graficului nr. 4, doar șapte producători agricoli ai U.E. au înregistrat în 2021 scăderi ale veniturilor agricole pe unitatea de muncă anuală: Danemarca (-46,85%), Finlanda (-34,66%), Malta (-32,34%), Olanda (-13,53%), Belgia (-12,87%), Germania (-8,96) și Austria (-1,5%). Cu toate acestea, majoritatea statelor membre au înregistrat creșteri ale acestui indice în 2021. Cele mai mari creșteri au fost în Bulgaria (+229,58%), Slovacia (+115,11%), Ungaria (+111,23%), Letonia (+105,41%), Lituania (+81,93%), Irlanda (+72,04%), Cehia (+66,52%) și România (+64,47%).

Grafic nr. 4: Indicele venitului real din agricultură pe unitate de muncă anuală în 2021 (%)

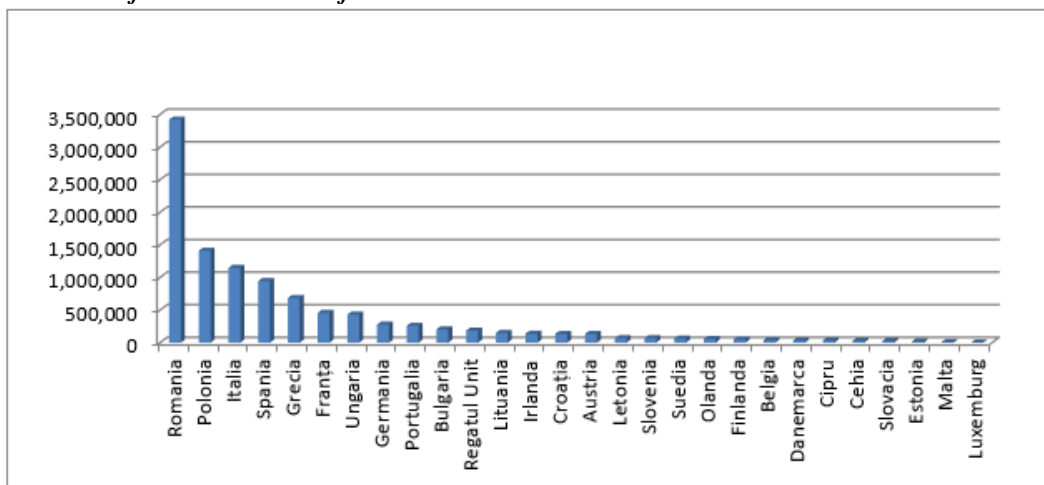

Sursa: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tag00057/default/table?lang=en>

IV. Analiza indicatorilor privind suprafața agricolă și numărul de ferme din U.E.

După cum se poate observa în Anexa nr. 2, fermele din U.E. utilizează aproximativ 173 de milioane de hectare de teren, din care aproximativ o treime pentru cultivarea cerealelor, mai puțin de o treime pentru pășunile permanente, iar suprafața rămasă pentru alte culturi (culturi industriale, culturi permanente, iarbă temporară și pășunat etc.)

Grafic nr. 5: Numărul fermelor la nivelul statelor membre în anul 2016

Sursa: Eurostat: Farm indicators by agricultural area, type of farm, standard output, legal form and NUTS 2 regions [EF_M_FARMLEG__custom_2427568], Extras la 03/04/2022 19:21:27 din [ESTAT])

Distribuția terenurilor și a animalelor variază foarte mult la fermele din U.E., cele mai mici ferme prezentând cea mai mare diversitate în ceea ce privește activitățile specifice desfășurate.

În anul 2016 erau 10,46 milioane de ferme familiale în U.E.-28, dintre care aproximativ o treime (3,4 milioane) erau situate în România (graficul 5).

O treime combinată din totalul U.E. se afla, de asemenea, în Polonia (1,4 milioane), Italia (1,1 milioane) și Spania (0,9 milioane), cele trei state membre cu cel mai mare număr de ferme familiale.

Fermele din U.E. creșteau în anul 2016 un număr de 4,56 milioane de animale, cu o pondere însemnată de ovine și caprine (649,76 sute de mii de animale), urmate de creșterea pasărilor de curte (466,12 sute de mii de animale), de bovine și alte tipuri de animale.

V. Analiza indicatorilor privind forța de muncă angajată în agricultură

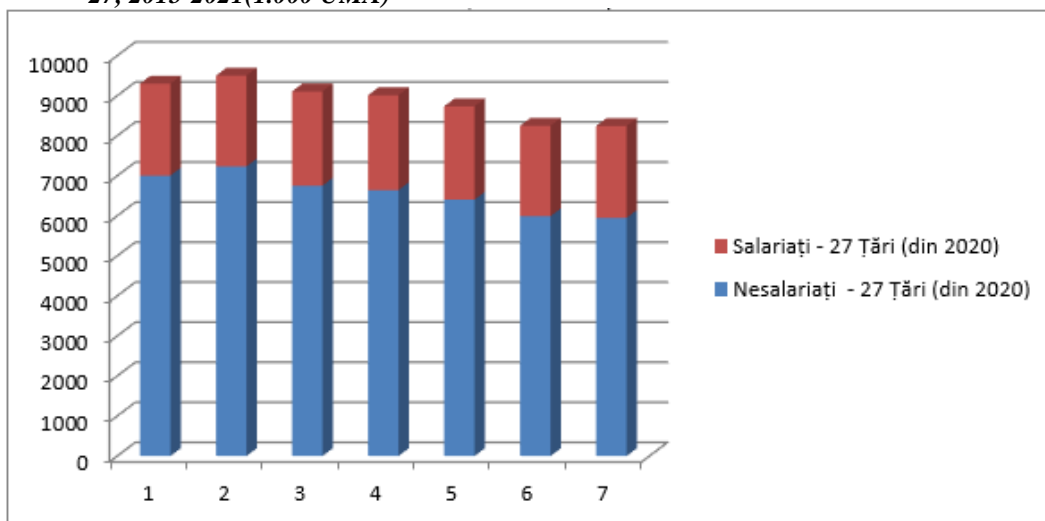
În ultimii ani, Uniunea Europeană a suferit o pierdere de 30% din forța de muncă din agricultură², iar acest lucru este motiv de îngrijorare. La nivel național cât și european forța de muncă este în scădere de la an la an. Unul din motivele pentru care se întâmplă acest lucru îl reprezintă nivelul scăzut al venitului salarial din acest sector economic. Întrucât schimbările climatice, tehnologizarea proceselor agricole și dinamica forței de muncă au transformat acest sector în profunzime,

² https://www.rrr.ro/ro_ro/tendinte_privind_forța_de_munca_din_agricultura-2623266,2022, ora 11,52.

munca fizică nu va putea fi înlocuită prea curând, dar va trebui să fie specializată și remunerată corespunzător pentru munca depusă.

Conform graficului nr. 6, sectorul agricol înregistrează un număr de nesalariați mai mare față de cei salariați. Astfel în anul 2021 numărul de nesalariați din agricultură în cadrul U.E era de 2,59 ori mai mare față de numărul salariaților din acest sector.

Graficul nr. 6: Analiza aportului de muncă al persoanelor angajate în agricultură, UE-27, 2015-2021(1.000 UMA)

Sursa: Eurostat: Agricultural labour input statistics: absolute figures (1 000 annual work units) [AACT_ALI01_custom_2428414], Extras la data de 03/04/2022 23:37:52 din [ESTAT])

În 2021 Polonia înregistrează cel mai mare număr al populației ocupate în agricultură (1,29 mil. UMA), urmată de România cu 1,12 mil. UMA, Italia cu 0,75 mil. UMA, Franța cu 0,43 mil. UMA și Spania cu 0,42 mil. UMA.

Locul fruntaș ocupat de România se explică prin faptul că aproximativ 45,7% din populația țării locuiește în zona rurală, zonă în care principala ocupație este agricultura. Chiar dacă stăm bine din punct de vedere cantitativ, nu același lucru se poate spune din punct de vedere calitativ, România având o productivitate a muncii în agricultură de doar 4,719 euro/UMA.³ De altfel, așa cum se poate observa din Anexa nr. 2, o mare parte a forței de muncă din agricultură lucrează în ferme a căror gospodărie consumă mai mult de 50% din producția finală, cu alte cuvinte practică o agricultură de subzistență sau de semisubzistență.

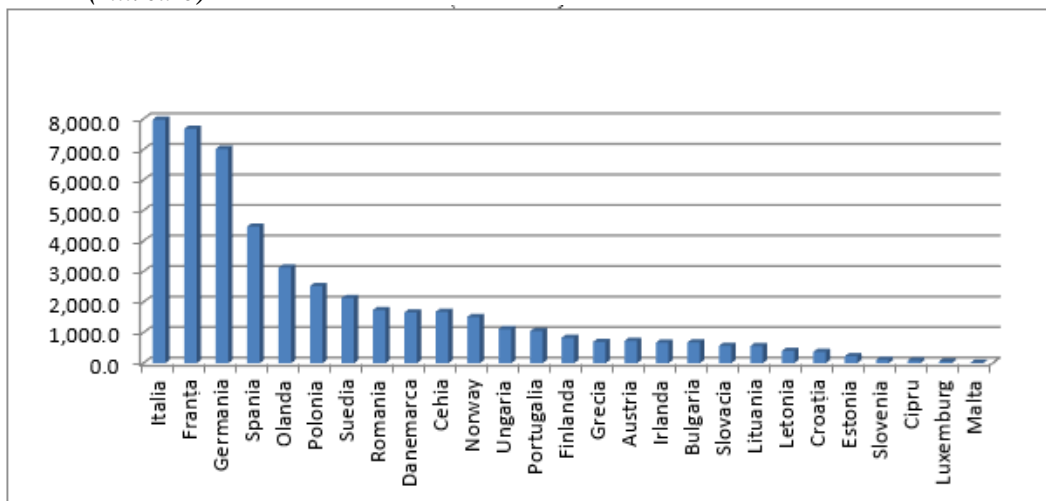
³Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, *Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung orizont 2020-2030*

VI. Analiza salariilor și obligațiilor fiscale aferente salariilor din agricultură în raport cu valoarea adăugată brută

Din Graficul nr. 7 se observă că asupra veniturilor salariale din domeniul agriculturii la nivelul anului 2021 au variat de la 7.983 mil. euro în Italia la 20 mil. euro în Malta.

Graficul nr. 7: Analiza salariilor anuale angajate în agricultură, UE-27, 2020-2021

(mil. euro)

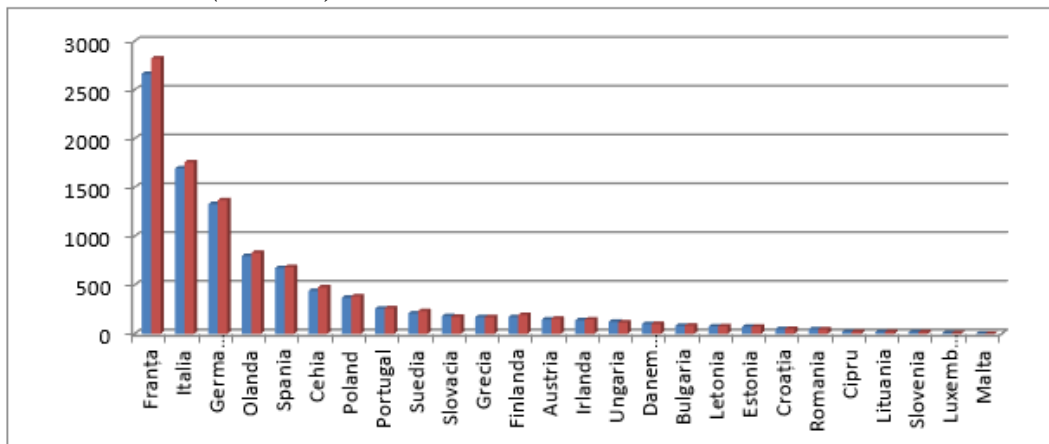

Sursa: Eurostat: Gross value added and income by A*10 industry breakdowns [NAMA_10_A10\$DEFAULTVIEW], Extras la data de 31/03/2022 09:57:01 din [ESTAT])

Ca nivel al salariilor totale din agricultură, România ocupă locul 8 în clasamentul statelor membre, după state ca Italia, Franța, Germania, Spania, Olanda, Polonia și Suedia. Cele mai mici valori ale salariilor totale se regăsesc în state precum Malta, Luxemburg, Cipru și Slovenia.

Pentru angajatorii din agricultură cheltuielile cu salariile sunt formate din veniturile brute din salarii la care se adaugă contribuțiile sociale obligatorii. În unele state membre (Franța, Italia, Germania, Olanda, Spania, Cehia sau Polonia) nivelul acestora este foarte ridicat, în timp ce în state precum România este redus (graficul nr. 8). În țara noastră începând cu 1 ianuarie 2018 cota contribuției datorate de angajator s-a redus la doar 2,25%, dar au crescut semnificativ cele aferente contribuțiilor sociale datorate de angajați.

Graficul nr. 8: Analiza contribuțiilor sociale ale angajatorilor în agricultură, UE-27, 2020-2021 (mil. Euro)

Sursa: Eurostat: Gross value added and income by A*10 industry breakdowns [NAMA_10_A10\$DEFAULTVIEW] (Extras la 31/03/2022 09:53:54 din [ESTAT])

Diferențele salariale dintre statele membre sunt majore. De exemplu, salariul oferit de către un angajator din Germania la cules de cășuni este net superior celui oferit de angajatorul din România. În țara noastră un lucrător primește 100 lei/zi pentru această activitate, ceea ce la nivelul unei luni cu 21 zile lucrătoare echivalează cu un venit lunar brut de 2.100 lei. În Germania venitul lunar este de 1.800 euro, adică 9.000 lei, la care se adaugă alte avantaje: cazare, masă, transport.

Agricultorii din România nu pot oferi compensații salariale la nivelul celor din Germania, iar fenomenul migrării populației agricole ia amploare.

VII. Concluzii

Din punct de vedere al agriculturii, putem spune că țara noastră face parte din țările europene care are cea mai mare posibilitate de dezvoltare din sectorul agriculturii. Cu toate acestea, capacitatea sa de producție este foarte mică, cauza principală fiind veniturile mici din sectorul agriculturii. Nivelul redus al veniturilor salariale generează o scădere a ofertei de muncitori din sectorul agriculturii și o migrare în masă a forței de muncă. O altă cauză o reprezintă piața de desfacere, care nu este suficient de extinsă astfel încât să aducă profituri care să susțină veniturile salariale la un nivel apropiat celor din țările europene.

Ca urmare a crizei provocate de războiul din Ucraina la nivel european, România are oportunitatea de a-și crește producția agricolă și a o valorifica atât pe plan național, cât și european. Astfel, în anii următori, fermierii din țara noastră trebuie să gândească strategii de dezvoltare care să aducă beneficii lor și țării.

Tabel nr. 1. Oportunități pentru fermierii români vs statul român

Oportunități pentru fermieri	Oportunități pentru statul român
<ul style="list-style-type: none"> - diversificarea culturilor - diversificarea piețelor de export - valorificarea producției în totalitate 	<ul style="list-style-type: none"> - program național în vederea cultivării culturilor proteice (soia) - încheierea mai multor acorduri comerciale cu U.E. în vederea exportului de mărfuri agricole românești

Sursa: Prelucrare proprie

În ciuda situației create de războiul din Ucraina, fermierii din țara noastră sunt puși într-o situație favorabilă, pentru că generează o creștere a cererii în ceea ce privește produsele agricole românești, drept urmare, țara noastră are o șansă unică să investească într-o extindere tehnologică, economică și umană a sectorului agricol.

În tabelul nr. 4 este prezentată o sinteză a punctelor tari și slabe, amenințărilor și oportunităților specifice sectorului agricol din România.

Tabel nr. 2. Matrice SWOT privind sectorul agricol din România

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Suprafața agricolă a României este semnificativă, cu predominare a terenului arabil fapt ce conferă pieței o gamă dezvoltată de produse agricole, ce aduc valoare adăugată acestui sector. ➤ Sectorul vegetal și sectorul zootehnic înregistrează o producție agricolă diversificată și suficientă pentru a acoperi piața internă. ➤ Creșterea gradului de modernizare a utilajelor și mașinilor agricole ➤ Suntem deschiși la inovație, la noile tehnologii apărute la nivel european. ➤ Ponderea ridicată a veniturilor aferente sectorului agricol în PIB ➤ Cerere pe piața de muncă constantă ➤ Agricultură este un sector de activitate vital, care nu poate înceta să existe 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Productivitatea muncii în sectorul agricol din țara noastră este scăzută (de 4 ori mai mică decât media U.E.) ➤ În România există o pondere semnificativă a exploatațiilor mici și foarte mici, astfel încât un procent semnificativ din numărul de gospodării practică un sistem de exploatare de tip gospodăresc / extensiv ➤ Din cauza schimbărilor climatice, mai ales a secetei extreme, coroborată cu lipsa sistemelor de irigații sectorul agricol a suferit în ultimul timp pierderi mari ➤ Exporturi de materii prime și importul de produse finite agroalimentare ➤ Nivelul salariilor din agricultură este foarte redus comparativ cu cel din alte state membre

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Condițiile de muncă sunt mai grele, ca urmare a gradului relativ redus de tehnologizare
<p>OPORTUNITĂȚI</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Creșterea cererii de produse agricole românești, ca urmare a războiului din Ucraina ➤ Redeschiderea liceelor agricole ➤ Reducerea birocrăției în accesarea de fonduri europene 	<p>AMENINȚĂRI</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Condițiile climatice ➤ Creșterea migrației populației agricole ➤ Creștere prețului la energie electrică (cauza care a dus la închiderea fabricilor ce produceau îngrășământ pentru agricultură)

Sursa: Prelucrare proprie

În vederea gestionării unei bune funcționări a acestui sector de activitate, propun următoarele:

- redeschiderea fabricilor care pot prelucra necesarul de materii prime care ajută sectorul agricol, precum fabricile de îngrășământ
- investirea în tehnologizare
- extinderea piețelor de desfacere
- majorarea salariilor din agricultură
- încurajarea producătorilor autohtoni prin facilități fiscale și creșterea subvențiilor
- îmbunătățirea standardelor de viață în zona rurală

Referințe bibliografice

- Bautista, R.M, 1986, Effects of increasing agricultural productivity in a multisectoral model for the Phillipines, Agric.Econ, 1(1):67-85;
- Bryan, E., Ringler, C., Okoba, B., Koo, J., Herrero, M., Silvestri, S., 2013, Can agriculture support climate change adaptation, greenhouse gas mitigation and rural livelihoods? Insights from Kenya, Clim. Change, 118(2): 151-165;
- Chesnoiu A., 2021(<https://www.agerpres.ro/politica/2021/10/13/chesnoiu-depunem-un-proiect-care-sa-garanteze-salariul-minim-brut-in-plata-de-3-000-de-lei-pentru-sectorul-agricol--796151>), (accesat 03.04.2022; ora 15:30);
- Collier, P., Dercon, S, 2014, African agriculture in 50 years :smallholders in a rapidly changing world?, World Dev.63:92-101;
- Gollin Douglas, Parente Stephen, Rogerson Richard, 2004, Farm Work, Home Work, and International Productivity Differences, Review of Economic Dynamics, issue 4; 827-850;
- Herrendorf Berthold, Schoellman Todd, 2015, Vol. 18, issue 4, 1003-1022, Why is measured productivity so Low în Agriculture;
- Janvry, Sadoulet, 2002, World poverty and the role of agriculture technology:direct and indirect effects, J.Dev.Stud.,38(4):1-26;

- Vollrath, Dietrich, 2014 The Efficiency of Human Capital Allocation în Developing Countries;
- Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Strategia pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar pe termen mediu și lung orizont 2020-2030;
- <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210413-2>;
- https://www.rrr.ro/ro_ro/tendinte_privind_forta_de_munca_din_agricultura-2623266,2022,ora_11,52;
- România, Comisia Națională de Strategie și Prognoză; 2015 to 2021, Ziarul Financiar.

*Anexa nr. 1. Indicatorul A al veniturilor din activități agricole pentru perioada
2015-2021 pentru țările din UE (%)*

Nr.crt.	Stat membru	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.	Austria	84,28	95,05	106,1	100,15	93,95	95,37	98,5
2.	Belgia	92,36	82,28	88,6	79,69	95,26	95,96	87,13
3.	Bulgaria	156,04	195,95	209,46	212,01	242,58	248,01	329,58
4.	Cehia	137,98	155,74	151,09	144,75	148,75	163,45	166,52
5.	Cipru	101,61	119,34	122,02	122,83	138,97	144,66	142,23
6.	Croația	105,73	117,6	117,74	125,2	131,84	143,96	144,93
7.	Danemarca	69,52	67,08	106,01	81,12	116,91	80	53,15
8.	Elveția	112,68	123,04	121,55	124,69	129,7	138,23	129,43
9.	Estonia	100,4	63,08	105,91	81,99	108,7	118,62	118,37
10.	Finlanda	68,42	71,6	72,75	74,83	80,67	75,75	65,34
11.	Franța	107,16	93,42	108,85	122,75	113,63	108	125,63
12.	Grecia	96,4	85,74	98,52	96,29	105,67	115,68	111,89
13.	Irlanda	119,68	123,49	153,87	131,23	130,38	145,85	172,04
14.	Islanda	174,67	161,91	156,58	127,61	120,6	139,66	113,76
15.	Italia	132,17	128,91	131,85	139,04	146,93	136,72	134,48
16.	Letonia	130,67	119,11	147,17	130,78	169,87	195,91	205,41
17.	Lituania	135,36	112,72	140,4	105,18	137,4	189,88	181,93
18.	Luxembourg	96,96	90,49	114,08	123,07	121,77	114,3	108,19
19.	Malta	93,59	68,58	62,79	83,32	82,26	69,96	67,66
20.	Norvegia	121,86	125,98	116,64	108,72	113,92	128,07	124,35
21.	Olanda	101,64	102,4	112,57	93,49	94,68	88,94	86,47
22.	Polonia	111,93	124,37	155,69	146,89	154,6	188,71	153,07
23.	Portugalia	116,36	125,7	131	131,03	142,09	141,97	155,55
24.	România	116,22	119,99	136,01	138,37	140,01	128,46	164,47
25.	Slovacia	142,86	173,45	205,7	201,57	189,15	207,13	215,11
26.	Slovenia	114,1	104,45	97,59	135,58	121,04	129,88	103,71
27.	Spania	125,24	135,84	134,51	132,06	128,26	140,1	132,81
28.	Suedia	107,14	97,46	113,98	92,84	104,66	102,57	102,5
29.	Ungaria	151,91	162,48	164,95	169,31	180,62	193,14	211,23
	EU-27	113,69	112,73	129,32	126,24	132,34	134,91	136,65

Sursa:

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tag00057/default/table?lang=en>

**Anexa nr. 2. Structura suprafețelor agricole și situația animalelor pentru anul
2016 pentru țările din UE**

Stat membru	Suprafața agricolă folosită - hectare	Numărul fermelor	Suprafața fermei excluzând suprafețele speciale de producție agricolă - hectare	Numărul de ferme cu animale	Ferme cu animale - unitate de animale	Valoarea producției - euro	Ferme a căror gospodărie consumă mai mult de 50% din producția finală - număr
Belgia	1.354.250	36.890	1.419.490	25.440	3.772.750	8.037.986.420	:
Bulgaria	4.468.500	202.720	4.947.740	134.970	1.094.240	3.842.891.030	0
Cehia	3.455.410	26.530	4.846.770	18.680	1.756.520	:	4.120
Danemarca	2.614.600	35.050	2.955.350	20.670	4.128.470	10.062.442.040	0
Germania	16.715.320	276.120	18.417.550	184.690	18.182.310	49.249.020.560	0
Estonia	995.100	16.700	1.204.560	6.960	279.330	801.547.060	4.900
Irlanda	4.883.650	137.560	5.137.950	126.590	6.199.890	6.324.900.700	:
Grecia	4.553.830	684.950	4.735.290	238.520	2.102.870	7.574.803.910	109.600
Spania	23.229.750	945.020	30.012.080	216.700	14.442.530	38.365.605.150	33.400
Franța	27.814.160	456.520	29.239.050	247.570	22.081.990	61.343.138.670	7.040
Croația	1.562.980	134.460	1.688.330	91.470	754.710	2.034.939.130	70.130
Italia	12.598.160	1.145.710	16.525.220	154.680	9.467.720	51.689.024.310	289.880
Cipru	111.930	34.940	128.440	9.980	172.080	616.692.170	19.560
Letonia	1.930.880	69.930	3.028.490	44.970	498.640	1.221.341.010	27.160
Lituania	2.924.600	150.320	3.165.700	95.300	849.990	2.226.207.560	67.430
Luxemburg	130.650	1.970	137.380	1.540	173.600	365.008.400	:
Ungaria	4.670.560	430.000	6.245.770	261.540	2.444.890	6.532.474.660	257.100
Malta	11.120	9.210	12.170	2.740	32.470	98.016.860	2.630
Olanda	1.796.260	55.680	1.963.630	36.960	6.819.960	23.087.034.100	0
Austria	2.669.750	132.500	5.454.730	93.920	2.432.030	6.141.561.460	0
Polonia	14.405.650	1.410.700	16.236.200	718.240	9.443.240	25.005.635.420	259.000
Portugalia	3.641.690	258.980	4.663.170	172.350	2.223.720	5.144.206.850	108.380
România	12.502.540	3.422.030	13.864.510	2.567.430	4.828.780	12.105.491.800	2.956.380
Slovenia	488.400	69.900	906.460	56.580	512.120	1.158.773.470	40.150
Slovacia	1.889.820	25.660	3.077.470	16.120	621.590	1.931.433.530	15.800
Finlanda	2.233.080	49.710	5.573.520	16.610	1.102.310	3.514.583.720	0
Suedia	3.012.640	62.940	6.306.000	34.290	1.699.990	5.158.678.850	0
Regatul Unit	16.673.270	185.060	18.847.730	138.050	13.340.200	25.403.447.340	:

ROLUL SI EVOLUTIA SISTEMULUI NAȚIONAL DE GARANTARE A DEPOZITELOR ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19

Elena-Camelia BRATU*

Abstract

Această lucrare are ca obiectiv analiza evoluției depozitelor eligibile supuse garantării conform reglementărilor din România. Legea nr. 311/2015 privind schemele de garantare a depozitelor și Fondul de garantare a depozitelor bancare a fost transpusă în legislația națională Directiva 2014/49/UE privind schemele de garantare a depozitelor, care impune un regim de garantare a depozitelor unitar în toate statele membre ale Uniunii Europene. Odată cu armonizarea legislațiilor statelor membre cu Directiva UE în materie de garantare a depozitelor, toți deponenții din spațiul comunitar beneficiază de o protecție unitară, indiferent de statul membru în care este localizată banca la care au depuși banii.

Noul virus corona (COVID19), apărut în China spre sfârșitul anului 2019 și transformat în epidemie începând cu luna ianuarie a anului 2020, a afectat puternic întreaga economie mondială, inclusiv economia românească. Lucrarea de cercetare cuprinde elemente teoretice privind schema de garantare a depozitelor în sistemul bancar, precum și evoluția depozitelor eligibile în contextul pandemiei de COVID-19.

Cuvinte cheie: *depozite eligibile, FDGB, deponenți, compensație, plafon de garantare.*

I. Conținutul propriu-zis lucrării

În România funcționează, încă din anul 1996, Fondul de Garantare a Depozitelor din Sistemul Bancar – FGDB, este schemă statutară de garantare și are calitatea de persoană juridică de interes public. Prin Ordonanța 1/2012 s-au lărgit atribuțiile Fondului de Garantare a Depozitelor Bancare. Acesta poate finanța măsurilor de stabilizare stabilite de Banca Națională a României din resursele financiare ale fondului de reorganizare bancară administrat de FGDB Banca Națională a României poate decide aplicarea uneia dintre măsurile de stabilizare în cazul în care fondurile proprii ale unei instituții de credit se situează la un nivel care

* Studentă , Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor ,Universitatea ”Nicolae Titulescu ” din București; (e-mail : brcamelia@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub conducerea conf.univ.dr. Rădoi Mădălina (rădoimădălina@univnt.ro).

nu depășește 75% din nivelul minim al cerințelor de capital calculate potrivit reglementărilor emise de BNR.

Măsurile de stabilizare stabilite de Ordonanța 1/2012 sunt:

- a. transferul total sau parțial de active și pasive ale unei instituții de credit către una ori mai multe instituții eligibile;
- b. implicarea Fondului de Garantare a Depozitelor în Sistemul Bancar în calitate de administrator delegat și, după caz, de acționar, dacă anterior s-a dispus măsura suspendării drepturilor de vot în privința acționariatului care deține controlul asupra instituției de credit respective;
- c. transferul de active și pasive de la o instituție de credit către o bancă-punte care se constituie în acest scop.

FGDB a plătit compensații pentru 7 bănci românești care au dat faliment între 1999 și 2012: Banca Albina, Bankcoop, Banca Internațională a Religiiilor, Banca Română de Scont, Banca Turco-Română, Banca "Columna", Nova Bank. Raportat la totalul creanțelor provenite din plata compensațiilor, gradul de recuperare a creanțelor se ridică la 34,06%. Plafoanele de garantare a depozitelor bancare au evoluat după cum urmează:

Nume bancă	Data la care a falimentat
Banca Comercială Albina S.A.	25 mai 1999
Bankcoop S.A.	8 februarie 2000
Banca Internațională a Regiilor SA	10 iulie 2000
Banca Română de Scont SA	16 aprilie 2002
Banca Turco-Română SA	3 iulie 2002
Banca Columna	18 martie 2003
Nova Bank	9 noiembrie 2006

Factorul determinant al majorării sumei depozitelor din sfera de garantare a FGDB l-a constituit lărgirea acesteia ca urmare a intrării în vigoare a Legii nr. 311/2015 privind schemele de garantare a depozitelor și Fondul de garantare a depozitelor bancare. Prin această lege a fost transpusă în legislația națională Directiva 2014/49/UE privind schemele de garantare a depozitelor, care impune un regim de garantare a depozitelor unitar în toate statele membre ale Uniunii Europene.

Odată cu armonizarea legislațiilor statelor membre cu Directiva UE în materie de garantare a depozitelor, toți deponenții din spațiul comunitar beneficiază de o protecție unitară, indiferent de statul membru în care este localizată banca la care au depus banii. În prezent, FGDB este unica schemă de garantare a depozitelor oficial recunoscută pe teritoriul României.

Reforma sistemului de reglementare și supraveghere a piețelor financiare a avut la bază analizele ample ale cauzelor crizei financiare și a soluțiilor propuse.

Deciziile luate fac parte dintr-un concept mai amplu al Consiliului European care cuprinde 4 piloni, din care primul pilon privește constituirea Uniunii Bancare cu trei componente: MUS, MUR, Schema unică de garantare a depozitelor. Pilonul 2 este cadrul bugetar integrat, pilonul 3 reprezintă cadrul integrat de politici economice, iar pilonul 4 privește cadrul de creștere a responsabilității democratice.

Schema europeană privind Garantarea Depozitelor.

Se consideră că este prioritară constituirea unei rețele alcătuită din schemele naționale de garantare în cadrul căreia statele membre să dispună de fondul de garantare a depozitelor, care să fie finanțat ex-ante în mod corespunzător.

Rolul reglementării acestei scheme, prin reconfigurarea celor existente, presupune introducerea unor elemente de noutate, cum ar fi: reducerea perioadei în care se face plata deponenților, de la 20 de zile în prezent la 7 zile lucrătoare; simplificarea și armonizarea angajamentelor de plată; introducerea unor aranjamente de finanțare ex-ante, care include un nivel țintă minim stabilit, în general, la 0,8% din depozitele garantate ce trebuie constituit într-o perioadă de 10 ani, respectiv până în 2024; accesul mai facil la informațiile privind schemele naționale de garantare pentru deponenți și pentru bănci; acordarea de împrumuturi, pe baze voluntare, între schemele naționale de garantare.

Prin noua reconfigurare, li se permite acestor scheme să contribuie la finanțarea rezoluției instituțiilor de credit. Noua reconfigurare reglementată a fost aprobată de către Parlamentul European (PE) în 15 aprilie 2014, urmând ca statele membre să transpună în legislația națională dispozițiile acesteia, într-o perioadă de 1 an de la data publicării sale.

Astfel sfera depozitelor eligibile (care nu sunt excluse de la garantare) a fost lărgită, garantarea extinzându-se asupra depozitelor tuturor persoanelor fizice și ale întreprinderilor, indiferent de mărimea acestora din urmă. Astfel, au intrat în sfera deponenților garantați și persoanele fizice care au calitatea de administratori, directori, membri ai consiliului de supraveghere, auditori, acționari semnificativi ai instituției de credit în cauză, precum și membrii familiilor acestora. Totodată, au devenit eligibile și depozitele întreprinderilor mari, care erau excluse de la garantare în trecut, în acea perioadă fiind garantate doar depozitele întreprinderilor mici și mijlocii.

Depozitele instituțiilor financiare, ale firmelor de investiții, asigurătorilor și reasigurătorilor, organismelor de plasament colectiv, ale fondurilor de pensii și ale autorităților publice centrale, locale și regionale nu beneficiază de garantare. De asemenea, nu sunt eligibile depozitele rezultate din tranzacții în legătură cu care au fost pronunțate hotărâri judecătorești definitive de condamnare pentru infracțiunea

de spălare a banilor și nici cele pentru care identitatea titularului nu a fost verificată până la momentul în care acestea devin indisponibile.

Depozitele eligibile constituite în orice monedă continuă să fie acoperite până la nivelul de 100.000 euro, în echivalent lei, plafon aplicabil per deponent garantat și per instituție de credit în toate statele membre ale Uniunii Europene. Mai mult, prin lege, depozitele acoperite sunt excluse în mod expres de la aplicarea instrumentului de recapitalizare internă.

Pentru acea parte din depozit care depășește 100.000 euro, deponenții beneficiază de un tratament preferențial, creanțele acestora având un rang superior. Astfel, în cazul unui depozit de 150.000 de euro, diferența de 50.000 euro peste plafonul de acoperire poate intra sub incidența recapitalizării interne numai în condițiile în care toate celelalte creanțe nu au fost suficiente pentru a absorbi pierderile și a asigura capitalizarea adecvată a instituției de credit. Dacă în ultimă instanță se ajunge, totuși, la conversia sumei neacoperite de 50.000 euro, titularul depozitului respectiv primește în schimb titluri de capital (de exemplu, acțiuni) la banca în cauză.

Aționarii și creditorii băncii în rezoluție sunt primii care suportă pierderile, cu mențiunea că niciun creditor nu suportă pierderi mai mari decât în cazul în care instituția de credit ar fi fost lichidată prin procedura de insolvență.

Cu toate acestea, pentru anumite categorii de depozite urmează să fie aplicat un plafon de acoperire mai mare de care vor beneficia doar deponenții garantați persoane fizice. Depozitele care beneficiază de o acoperire temporară sporită sunt cele rezultate din:

- a. tranzacții imobiliare referitoare la bunuri imobile cu destinație locativă;
- b. evenimentul pensionării, disponibilizării, din situația de invaliditate sau deces al deponentului;
- c. încasarea unor indemnizații de asigurare sau a unor compensații pentru daune rezultate din infracțiuni sau pentru condamnări pe nedrept.

Nivelul majorat de garantare este valabil pentru o perioadă de 12 luni de la data la care suma a fost creditată în cont la instituția de credit în cauză sau de la data la care depozitele pot fi tranferate legal la o alta instituție de credit.

În baza noii legislații, deponenții garantați din România beneficiază de o protecție sporită a depozitelor pe care le dețin la instituțiile de credit participante la FGDB, materializată printr-o creștere a acoperirii asigurate de FGDB, concomitent cu reducerea substanțială a termenului de plată a compensațiilor de 20 de zile lucrătoare de la data indisponibilizării depozitelor la maxim 7 zile lucrătoare până în anul 2024.

Autoritățile din țara noastră au renunțat la perioada de tranziție, optând pentru implementarea imediată în România a noului termen de 7 zile lucrătoare în care compensațiile convenite sunt puse la dispoziția deponenților garantați.

Nivelul compensației se determină prin deducerea din suma tuturor depozitelor eligibile deținute de un deponent garantat la o instituție de credit la data indisponibilizării acestora a valorii totale a creanțelor exigibile la aceeași dată ale instituției de credit asupra deponentului respectiv. Compensația de plătit este limitată la nivelul plafonului de acoperire aplicabil. Compensațiile sunt plătite în lei, indiferent de moneda în care au fost constituite depozitele. Pentru sumele în valută, echivalentul în lei se calculează utilizând cursurile de schimb valutar comunicate în data la care depozitele au devenit indisponibile.

În cazul deponenților sucursalelor din străinătate ale instituțiilor de credit participante, plata compensațiilor se efectuează prin intermediul schemei de garantare a depozitelor din statul membru gazdă.

Reciproc, FGDB asigură, în numele schemei de garantare a depozitelor din statul membru de origine, plata compensațiilor către deponenții de la sucursalele din România ale instituțiilor de credit cu sediul în alte state membre. Tot în numele schemei de garantare a depozitelor din statul membru de origine, FGDB asigură informarea deponenților interesați și are dreptul de a primi corespondență de la deponenți.

O parte din contribuția anuală a unei instituții de credit poate fi, cu aprobarea Băncii Naționale a României, sub formă de angajamente de plată, proporția acestora neputând depăși 30% din totalul resurselor financiare disponibile ale schemei de garantare a depozitelor. Angajamentele de plată ale instituțiilor de credit către o schemă de garantare a depozitelor trebuie să fie garantate integral, iar garanțiile să constea în active cu grad scăzut de risc, să nu fie grevate de niciun fel de sarcini în favoarea unei terțe părți și să fie la dispoziția schemei de garantare a depozitelor. În caz de necesitate pentru asigurarea resurselor destinate plății compensațiilor, instituțiile de credit plătesc și contribuții extraordinare în limita a 0,5% din volumul depozitelor acoperite.

Pe lângă contribuțiile anuale și cele extraordinare ale instituțiilor de credit participante, în categoria resurselor unei scheme de garantare a depozitelor intră și încasările din recuperarea creanțelor schemei, veniturile din investirea resurselor financiare disponibile, dar și împrumuturile contractate de schemă și alte resurse.

În situația în care resursele financiare disponibile ale FGDB sunt insuficiente pentru plata compensațiilor sau pentru finanțarea măsurilor de rezoluție, Guvernul, prin Ministerul Finanțelor Publice, pune la dispoziția FGDB sumele necesare, sub formă de împrumut, în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la solicitarea acestora. În plus, sunt posibile împrumuturile între schemele de garantare a depozitelor, acestea urmând să fie acordate, în anumite condiții, pe o perioadă de maximum 5 ani.

Având în vedere contextul economic afectat ca urmare a pandemiei de COVID-19, depozitele populației au avut o evoluție pozitivă, fiind majoritare în stocul total al depozitelor atrase din sectorul privat (circa 63 la sută, aprilie 2020) și au acoperit

42% din activele bancare, aportul fiind important pe ambele componente (lei și valută) ale depozitelor retail.

Din totalul depozitelor populației și ale persoanelor juridice în valoare de 428,8 miliarde lei la 31 martie 2021, depozitele eligibile (garantate de FGDB) dețineau o pondere de 88,4% și însumau 379,2 miliarde lei la 31 martie 2021. Acestea s-au majorat cu 2% pe parcursul primului trimestru al anului 2021, iar creșterea s-a datorat cu precădere evoluției pozitive a depozitelor populației, atât în lei, cât și în valută. Și depozitele corporative au avut o evoluție pozitivă de-a lungul perioadei 2020-2021.

La jumătate față de nivelul din 2009

Evoluția depozitelor noi în euro la termen în perioada 2007-2020 (mld. lei)

2007	59,5
2008	92,1
2009	148,3
2010	128,9
2011	111,5
2012	107,7
2013	122,9
2014	110,6
2015	95,6
2016	69,1
2017	58,8
2018	67,6
2019	69,0
2020	70,5

NOTĂ: Valorile în euro au fost convertite în lei la cursul mediu din fiecare an

SURSA: BNR

În ascensiune

Evoluția depozitelor corporative noi în primele 7 luni din 2021 și 2020 (mld. lei)

Perioadă	Depozite corporative noi în lei
Ian. 20	19,5
Ian. 21	20,9
Feb. 20	16,5
Feb. 21	18,9
Mar. 20	16,4
Mar. 21	21,2
Apr. 20	15,0
Apr. 21	18,3
Mai 20	18,9
Mai 21	20,2
Iun 20	16,0
Iun 21	19,6
Iul 20	17,9
Iul 21	19,6

SURSA: BNR

Depozitele eligibile denumite în moneda națională au continuat să dețină ponderea majoritară în volumul total al depozitelor eligibile, respectiv 62,4% la 31 martie 2021, valoarea acestora ridicându-se la 236,7 miliarde lei în creștere cu 1,6%). La aceeași dată de referință, depozitele eligibile în valută au reprezentat 142,5 echivalent miliarde lei (variație trimestrială de +2,6%). Similar tendinței manifestate și în perioadele anterioare, avansul depozitelor eligibile denumite în valută de pe parcursul primului trimestru al anului 2021 s-a datorat preponderent tot componente în euro (83%).

Depozitele garantate ale persoanelor fizice

La 31 martie 2021, depozitele eligibile ale populației însumau 228,9 miliarde lei, în creștere cu 6,4 miliarde lei față de sfârșitul anului 2020 (variație trimestrială de +2,9%) și constituiau 60,3% din valoarea totală a depozitelor eligibile la instituțiile de credit participante la FGDB.

Pe denominări, depozitele eligibile constituite în moneda națională erau în sumă de 127,1 miliarde lei (+2,6% față de valoarea consemnată la sfârșitul anului 2020), în timp ce depozitele în valută însumau 101,8 echivalent miliarde lei, cu 3,2% peste nivelul de la 31 decembrie 2020. Depozitele în lei și-au păstrat ponderea majoritară în valoarea totală a depozitelor eligibile ale persoanelor fizice, respectiv 55,5%, fiind urmate de depozitele denominate în euro (39%) și de cele în dolari americani (4,6%).

Depozitele garantate ale persoanelor juridice

Depozitele eligibile ale persoanelor juridice au înregistrat o creștere trimestrială de numai 0,7%, mai redusă decât cea consemnată pe segmentul populației. La finele lunii martie 2021 acestea însumau 150,3 miliarde lei. Depozitele eligibile constituite în lei se ridicau la nivelul de 109,6 miliarde lei (variație trimestrială de +0,5%). În același timp, depozitele în valută s-au majorat cu 1,2%, până la 40,7 echivalent miliarde lei.

Depozitele eligibile constituite în lei se ridicau la nivelul de 109,6 miliarde lei (variație trimestrială de +0,5%). În același timp, depozitele în valută s-au majorat cu 1,2%, până la 40,7 echivalent miliarde lei. Și pe parcursul primului trimestru al anului 2021 depozitele denominate în euro au constituit principala componentă a depozitelor în valută ale companiilor, iar evoluția acestora a rămas factorul cel mai important de creștere trimestrială a volumului depozitelor eligibile în valută ale persoanelor juridice.

Depozitele acoperite de FGDB la instituțiile de credit participante

La finele primului trimestru al anului 2021 depozitele acoperite reprezentau aproximativ 65% din valoarea depozitelor eligibile, și anume 244,8 miliarde lei, cu 1,3% peste nivelul de la sfârșitul anului 2020. Majorarea trimestrială a valorii totale a depozitelor acoperite s-a datorat în cea mai mare parte evoluției pozitive a depozitelor populației de valori sub nivelul plafonului de acoperire, contrabalansând diminuarea înregistrată pe segmentul deponenților persoane juridice.

Depozitele situate în cadrul plafonului de acoperire ocupă o pondere de 53,8% în valoarea totală a depozitelor eligibile. La 31 martie 2021, acestea însumau 204,1 miliarde lei, depășind cu 1,5% nivelul de la finele anului 2020. Creșterea a provenit exclusiv din sfera depozitelor populației, depozitele eligibile ale acestora de valori mai mici sau egale cu echivalentul în lei a 100.000 euro avansând pe parcursul primului trimestru al anului cu 4,2 miliarde lei.

Din totalul depozitelor acoperite de FGDB, o proporție de 83,4% corespunde celor de valori mai mici sau egale cu plafonul de acoperire, această categorie menținându-și în general, indiferent de perioada de referință, cea mai ridicată contribuție la creșterea valorii depozitelor acoperite. Depozitele peste plafonul de

acoperire, în cazul cărora compensația asigurată de FGDB este limitată la echivalentul în lei al sumei de 100.000 euro, au cunoscut o creștere cu 2,6%, atingând la 31 martie 2021 nivelul de 175,1 miliarde lei.

Numărul deponenților garantați de FGDB la sfârșitul primelor trei luni ale anului 2021 a fost de 15.044.406 persoane fizice și persoane juridice, din care 99,5% aveau depozite sub plafonul de 100.000 euro, beneficiind astfel de acoperirea integrală a sumelor deținute la bănci.

II. Concluzii

Instabilitatea bancară manifestată adesea prin falimente bancare, poate avea efecte negative asupra unei economii, întrucât acest fenomen poate conduce la afectarea bunei funcționări a mecanismului național de plăți, la descurajarea procesului de economisire, la reducerea intermedierei financiare și la pierderi importante pentru deponenți. În vederea prevenirii acestor consecințe au fost create aranjamente instituționale care să garanteze stabilitatea bancară ce constă în acordarea de lichiditate băncilor pentru a împiedica falimentul acestora.

Aceste aranjamente instituționale au fost completate cu sisteme de garantare a depozitelor, ce au ca scop să mențină încrederea în sistemul bancar și să protejeze micii deponenți în cazul falimentelor bancare. După părerea mea, existența unui sistem de garantare a depozitelor are o serie de efecte pozitive.

În primul rând, un asemenea sistem asigură păstrarea integrității sistemului financiar al unei țări, oferind protecție împotriva retragerilor masive de fonduri („banks runs”) ce ar putea afecta stabilitatea băncilor și al sistemului de plăți. În condițiile în care deponenții cunosc că sunt protejați în eventualitatea unui faliment bancar, ei sunt mai puțin înclinați să-și piardă încrederea în sistemul bancar. Astfel se limitează propagarea sentimentului de frică printre deponenți și se evită riscul apariției unei panici bancare generalizate ce ar putea afecta în lanț și băncile bune, și prin aceasta întregul sistem bancar și financiar.

În al doilea rând, sistemele de garantare a depozitelor oferă protecție micilor depunători care nu sunt în măsură să evalueze corect sănătatea financiară a instituțiilor unde își plasează depozitele și care se lasă ghidați doar de dobânzile mari oferite. În acest caz, sistemele de garantare a depozitelor corectează asimetria informațională.

În al treilea rând, protejarea deponenților conduce la promovarea unei rate înalte a economisirii și la adâncirea procesului de intermediere financiară prin oferirea unor active sigure pentru public.

În al patrulea rând, protecția depozitelor poate îmbunătăți eficiența sistemului bancar. Schemele de garantare reduc avantajele competitive de care se bucură anumite bănci datorită mărimii lor sau statutului juridic. Mai mult, prin limitarea efectelor negative ale falimentelor bancare asupra sistemului financiar și

a deponenților, schemele de garantare a depozitelor pot facilita ieșirea din sistem a instituțiilor ineficiente.

Schemele de garantare a depozitelor au însă și efecte negative, prin existența lor generându-se riscul moral („moral hazard”). Riscul moral se referă la crearea de stimulente pentru asumarea excesivă de riscuri ce rezultă din următoarele: deponenții garantați au puține stimulente de a monitoriza performanțele băncilor; fondurile sunt disponibile pentru băncile slabe și activități riscante la un cost mai mic decât ar fi fost altfel cazul. Deci, pentru ca o schemă de garantare să fie adecvată trebuie pus accentul pe reducerea riscului moral indus de aceasta și anume: o bună guvernare a întreprinderii și management eficient, promovarea disciplinei de piață, reglementarea și supravegherea bancară.

Un nivel excesiv de protecție a depozitelor poate slăbi rolul disciplinei de piață, ce descurajează băncile să-și asume riscuri excesive. Dacă toate depozitele sunt asigurate, deponenții vor da mai puțină importanță evaluării gradului de risc aferent băncilor individuale, și vor fi atrași doar de nivelul dobânzilor. În consecință, băncile vor alege un portofoliu cu active cu randament mai înalt, dar și cu grad sporit de risc ce va conduce la pierderi mult mai mari și la un cost mai ridicat pentru cel ce garantează, care, în funcție de mecanismul adoptat, poate fi Guvernul sau sistemul bancar. Cu alte cuvinte, o schema de protecție a depozitelor bancare poate fi un instrument important alături de supravegherea și reglementarea bancară, dar dacă este proiectată necorespunzător, această schemă poate distorsiona forțele pieței și cauza mari pierderi și dezechilibre macroeconomice.

Rezultă că, nu există un model universal pentru stabilirea unei scheme de garantare a depozitelor, fiecare țară trebuind să țină cont de cadrul său de reglementare, de natura și mărimea sistemului său bancar etc.

Referințe bibliografice

- www.bnr.ro;
- www.fgdb.ro;
- www.bancherul.ro;
- www.businessday.ro;
- Mădălina Antoaneta Rădoi, *Gestiune bancara*, Editura Economică, București, 2009;
- Info-nr.-2_7-septembrie-2021%20(1).pdf (FGDB -Depozitele bancare din sfera de garantare a FGDB la 31 martie 2021);
- Raport anual BNR pentru anul 2020.

POTENȚIALE AVANTAJE COMPETITIVE ÎN DOMENIUL FITNESSULUI

Elena Andreea MIREA *

Abstract

Indiferent de domeniul de activitate, pe piețele concurențiale, succesul unei afaceri este condiționat de identificarea unui avantaj competitiv. Michael Porter, cercetător de referință în domeniul strategiilor moderne de management și competitivitate în afaceri, aprecia avantajul competitiv ca fiind un beneficiu real al valorii de achiziție sau al caracteristicilor serviciilor oferite. Obiectivul general al acestei studii îl reprezintă promovarea importanței avantajului competitiv în construirea unei afaceri, iar cel specific vizează identificarea unor potențiale avantaje competitive pe piața de fitness, pornind de la un studiu de caz în cadrul Societății „Family Fitness Studio”. Fiind un antreprenor într-o fază incipientă pe piața fitnessului m-am documentat asupra ofertei concurenței pentru a încerca să aduc un plus serviciilor pe care FFS le oferă. Situația pandemică a afectat foarte mult această piață iar deschiderea unei afaceri clasice în acest domeniu poate avea un risc crescut. Deoarece comportamentul consumatorului a fost modificat de pandemie dar și de restricțiile aplicate sălilor de fitness, companiile care activează în acest domeniu trebuie își adapteze serviciile conform noilor cerințe din piață și în același timp, să țină cont de restricțiile în vigoare. Chiar dacă la momentul actual, restricțiile impuse de către autorități sălilor de fitness nu mai sunt în vigoare, se poate observa o reticență a consumatorilor de fitness de a se întoarce la obiceiurile anterioare pandemiei. Ne referim mai ales la reticența de a participa la antrenamente cu mai multe persoane simultan sau la menținerea preferinței claselor on-line pentru unii dintre consumatori.

Ca instrumente de cercetare, alături de documentarea științifică, am folosit metoda datelor empirice, provenite din surse de date deschise, dar și din informațiile provenite din centralizarea a 50 de răspunsuri la un chestionar creat personal, cu scopul de a identifica nevoile consumatorilor dar și opinia lor asupra serviciilor oferite de „Family Fitness Studio”.

Cuvinte cheie: *avantaj competitiv, concurență, piață, consumator, preferințele consumatorilor.*

* Masterand, specializarea „Antreprenariat și Administrarea Afacerilor”, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor (e-mail: ea.musetoiu@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Elena Mihaela Iliescu (mihaelailiescu@univnt.ro).

I. Introducere

În ultimii 4 ani, economia românească s-a dezvoltat rapid, fiind alimentată în special de consumul privat susținut de măsuri fiscale pro-ciclice. Acest lucru a condus la o creștere a inflației, în special în ultimii doi ani, a deficitului de cont curent și la deficite bugetare mai mari, având un nivel de aproximativ 4.6% în 2019 și 6.7% în 2021. Datoria publică este moderată, conform standardelor regionale, fiind aproximativ 35,0% din PIB¹. În timp ce piața muncii a devenit mai rigidă iar șomajul general rămâne scăzut, emigrația și investițiile insuficiente în infrastructură au avut tendința de a menține diferențele semnificative la nivel regional. Economia românească a fost afectată în mod semnificativ de criza covid-19 la începutul anului 2020 și până în prezent și va necesita un efort substanțial pentru redresare.

România are un sector privat vibrant, care e alimentat de investiții străine mari în sectorul auto, TIC², agroalimentar și al imobiliarelor și e sprijinit de o bază puternică a IMM-urilor. Cu toate acestea, nu se ridică la înălțimea potențialului său din cauza obstacolelor birocratice care îngreunează afacerile și a blocajelor provocate de infrastructura națională precară. Mai mult decât atât, accesul corporațiilor și IMM-urilor la finanțare rămâne limitat din cauza practicilor dificile de creditare bancară, a piețelor de capital subdezvoltate și a surselor alternative de finanțare limitate. Aspecte care fac și mai dificilă pornirea de noi afaceri sau dezvoltarea celor existente.

În ciuda progresului semnificativ al tranziției, mediul de afaceri prezintă o serie de provocări. România se află pe locul 55/190 în cadrul raportului Doing Business al Băncii Mondiale (scăzând cu 18 locuri față de 2014)³. Practicile concurențelor în sectorul informal rămân o problemă. Conform studiului SMAPI realizat de BERD, activitatea nedeclarată se ridică la aproape 30% din producția națională, situând România pe locul doi după Bulgaria în UE în ceea ce privește amploarea economiei subterane, raportat la PIB.

Pentru acest an (2022) după analizele specialiștilor în domeniu, prețurile ar trebui să se stabilizeze, iar politica monetară ar trebui să se întoarcă de la măsurile extraordinare legate de pandemie, chiar dacă continuăm să ne confruntăm cu noi variante ale coronavirusului și mai nou cu efectele războiului din țara vecină, Ucraina. Este de așteptat ca 2022 să fie un alt an de creștere economică, datorită creșterii economiilor gospodăriilor în timpul pandemiei, reprovizionării stocurilor epuizate și sprijinului continuu din partea politicii monetare. Presiunea inflaționistă

¹ World Economic Forum (2022), *Global Risks Report 2022*, raport disponibil online la <https://www.weforum.org/reports/global-risks-report-2022>, accesat la 25.03.2022.

² Tehnologiile informației și comunicațiilor.

³ BERD (2020), *Strategia de țară a României 2020-20250*, raport disponibil online la <https://www.ebrd.c>
[om/news/2020/ebd-approves-new-strategy-for-romania.html](https://www.ebrd.c/news/2020/ebd-approves-new-strategy-for-romania.html), accesat la 25.03.2022.

puternică va persista până în prima parte a anului 2022, doar pentru a se diminua pe măsură ce economia revine la echilibru⁴.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra pieței de profil am urmărit datele financiare existente pentru anul 2020, ultimul an cu date disponibile la momentul redactării lucrării.

Numărul de agenți economici la nivel național în industria de profil supusă analizei, a fost în 2020, de 1.644 entități, care reprezenta cca. 0,07% din totalul agenților economici din România. Cifra de afaceri agregată a fost de 298,8 milioane lei (cca. 67,9 milioane euro) și care a reprezentat 0,02% din cifra de afaceri a la nivel național. Profitul agregat pe ramura economică fiind de 35,9 milioane lei (cca. 8,2 milioane euro) care însemna 0,03% din profitul net realizat în România.

Numărul de angajați în industrie era de 2.929, însemnând cca. 0,08% din totalul de angajați din țară⁵.

Deși nu reprezintă competiție directă, primii 5 competitori mari ai pieței fitness-ului sunt în ordinea cifrei de afaceri, următorii:

1. WORLD CLASS ROMANIA S.A., cifră de afaceri 99,5 milioane lei (cca. 22,6 milioane euro);
2. VITRUVIAN FIT CLUB SRL, cifră de afaceri 2,2 milioane lei (cca. 493.854 euro);
3. CLUB GO 700 S.R.L., cifră de afaceri 1,6 milioane lei (cca. 368.162 euro);
4. ESX INTEL WORLD S.R.L., cifră de afaceri 1,3 milioane lei (cca. 285.870 euro);
5. NEBY FITNESS SRL, cifră de afaceri 1,2 milioane lei (cca. 281.191 euro).

După cum se poate observa și din cifrele prezentate, la nivelul municipiului București, există un singur mare jucător, cu o cotă de piață de 33% din totalul companiilor care activează pe piața fitnessului.

De asemenea, marile centre de fitness, inclusiv cele menționate, au un model de business diferit, fiecare dintre locații oferă, în general, acces la multe stații de lucru și/sau acces la diferite facilități, ca de exemplu centre spa integrate.

⁴ JP Morgan (2022), *Economic Trends to Watch in 2022*, disponibil online la <https://www.jpmorgan.com/in-sights/research/market-outlook-2022>, accesat la 27.03.2022

⁵ <https://www.topfirme.com>, accesat la 20.03.2022.

II. Avantajul competitiv în contextul actual

Cunoașterea aspectului prin care societatea. se poate remarca față de concurenți - iar apoi elaborarea strategiei de activitate pe baza acestuia - este poate cel mai important element al oricărui plan strategic reușit⁶.

Potrivit expertului internațional în industrii creative David Parrish, dacă activezi pe o piață concurențială și oferi același lucru ca mulți alți concurenți, atunci se poate concura doar prin preț: este o piață a cumpărătorului, unde prețurile vor tinde să scadă. Este cazul multor întreprinderi creative, care nu au succes din punct de vedere comercial. Pe de altă parte, prețurile cresc pe o piață a vânzătorului, unde monopolul este cea mai puternică poziție atinsă în raport cu clienții. Poți crea un monopol aparent, pe un segment de nișă al pieței respective, un segment pe care produsul sau serviciul pe care îl poți furniza, dar concurenții nu pot, sau dacă îl oferă totuși, nu o pot face la fel de bine.

Astfel că, dacă te regăsești pe o piață unde se oferă multe produse similare, singura opțiune este să reduci prețurile. Pe de altă parte, dacă te evidențiezi din mulțime, este foarte probabil să ai cerere și astfel ai putea crește prețurile. Este vorba doar despre cerere și ofertă și despre relația dintre acestea două.

Pe de altă parte, potrivit teoriei avantajului competitiv dl. Michael Porter, menționa că, există două tipuri de avantaje competitive: costuri mai mici și diferențiere.

Cost mai mic

Un cost competitiv mai mic înseamnă a oferi un produs comparabil, la un preț mai mic decât concurenții tăi. Pentru a obține acest tip de avantaj, trebuie să fii mai eficient decât concurenții tăi atunci când vine vorba de proiectarea, fabricarea și comercializarea produsului. În cazul nostru, este vorba de eficientizarea cheltuielilor și promovarea prin metode sustenabile financiar.

Diferențierea

După cum sugerează și numele, acest tip de avantaj constă în a avea un produs capabil să iasă în evidență comparativ cu produsele oferite de concurenți. Această diferențiere se referă la capacitatea unei companii de a oferi clienților săi o valoare mai mare prin produsele sale, în raport cu următoarele variabile:

- calitate;
- caracteristici speciale;
- servicii post vânzare.

Unele dintre aspectele considerate de companie a fost pe de o parte oferirea de prețuri competitive (mai mici decât oferă concurența pe același tip de servicii) la o calitate ridicată a serviciilor (în special din punct de vedere al resursei umane, noutății serviciilor și exclusivității (1:1).

⁶ <https://www.davidparrish.com>, accesat la 15.03.2022.

Pe lângă prețurile competitive, alte aspecte creative care aduc plus valoare ofertei sunt reprezentate de:

1. **Oferta de servicii pe categorii de vârstă**, respectiv o ofertă de servicii variată care se adresează tuturor categoriilor de vârstă, cu programe dedicate fiecărei categorii în parte.
2. **Personal cu pregătire în kinetoterapie**, ceea ce implică personal care poate lucra și cu persoanele care au diverse afecțiuni de mișcare sau de postură, datorita cunoștințelor în domeniul kinetoterapiei;
3. **Spațiu pentru copii** în scopul oferirii unui spațiu destinat copiilor pentru clienții care nu au cu cine lăsa copilul în timpul antrenamentelor;
4. **Antrenament în cuplu**, ceea ce aduce plus valoare pentru motivarea clienților și/sau sporirea gradului de încredere în propriile resurse fizice și mentale;
5. **Antrenament în familie**, respectiv părinți și copii, cu programe dedicate fiecărui segment de vârstă;
6. **Produse inovative** (bungee training care este disponibil doar la alți doi competitori, bungee Superfly care este un antrenament funcțional ce combină cardio cu forță, rezistență musculară și duranță), care dezvoltă gilitatea, viteza, echilibrul. Săritul în aer mărește pulsul și arde până la 700 de calorii pe antrenament. Bungee-ul oferă o dimensiune diferită burpee-urilor, flotărilor și săriturilor și astfel, mușchii sunt antrenați într-un mod diferit.
7. **Colaborări** cu diverși antrenori certificați pentru deservirea paletei de servicii variabile;
8. Flexibilitate în programări;
9. **Program de nutriție și dezvoltare personală**, respectiv servicii de gestionare a nutriției cu personal calificat. Astfel că, dacă clienții vor doar să slăbească sau medicul le-a recomandat schimbarea dietei pentru a controla o anumită problemă de sănătate, sau vor să învețe ce înseamnă să mănânci sănătos.

Toate aceste aspecte menționate conduc la concluzia ca **abordarea afacerii este de tip „client oriented”**, prin identificarea problemelor și găsirea celor mai bune soluții de antrenament adaptate fiecărui individ în parte.

Pentru a face o comparație între tarifele practicate de Family Fitness Studio și principalii competitori se poate regăsi mai jos o selecție de tarife pentru același tip de servicii.

Se poate regăsi mai jos un tabel care conține centralizat, lista de tarife analizată:

Tabel nr. 1 Tarife practicate de principalii competitori

Denumire Club Fitness	Valabilitate (Zile)	8 ședințe cu antrenor -preț lei-	12 ședințe cu antrenor -preț lei-	25 ședințe cu antrenor -preț lei-	36 ședințe cu antrenor -preț lei-
WORLD CLASS ⁷	30 - 45	1000	1250	2400	
STAYFIT GYM ⁸	30	965	1365		
VITRUVIAN FIT CLUB ⁹	90				2950
CLUBGO700	30	680	960		
MY MOTRIC ¹⁰	37 60	950	1250		
LADY WELLNESS CLUB ¹¹	45 - 60	790	990		
FRESH CLUB ¹²	30	560	840		
FAMILY FITNESS STUDIO	45	520	760		

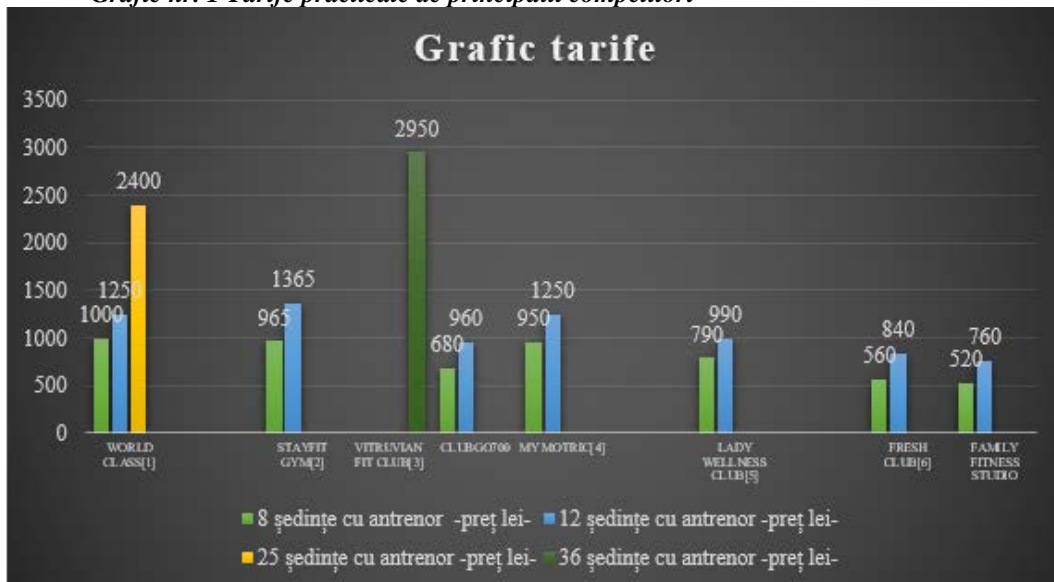
Sursa: prelucrare personală

După analizarea datelor introduse se poate constata faptul că tarifele practicate de FFStudio pentru același tip de serviciu este mai mic în comparație cu restul competitorilor.

De asemenea, perioada de valabilitate este mult mai avantajoasă decât cea a competitorilor.

Toate datele prezentate în tabelul nr.1 sunt sugestiv ilustrate în graficul nr.1.

Grafic nr. 1 Tarife practicate de principalii competitori

Sursa: prelucrare personală

Pentru a verifica nivelul competitiv în piață am realizat un chestionar cu un sondaj de opinie care a fost testat pe un eșantion de 50 de persoane, din care o parte fiind clienții studioului de fitness. Cercetarea a avut o metodologie de tip cantitativ, bazată pe sondaj de opinie, care a utilizat ca instrument de colectare a datelor: chestionarul pe suport de electronic.

Structura chestionarului a avut la bază operaționalizarea obiectivelor cercetării. Acesta a cuprins 10 de întrebări închise și 1 întrebare deschisă, iar baza de date finală, rezultată a cuprins 50 de intervenienți.

Cercetarea a avut următoarele **obiective**:

- identificarea în rândul consumatorilor asupra tipurilor de facilitate pe care studioul le oferă;
- părerea asupra preturilor practicate;
- părerea asupra personalului;
- părerea asupra serviciilor.

În urma realizării sondajului asupra serviciilor Family Fitness Studio am obținut următoarele răspunsuri:

La întrebarea “În situația în care aveți copii mici , apreciați posibilitatea unui spațiu destinat acestora în interiorul studioului de fitness?”

- 43 de respondenți au răspuns cu „DA”
- 1 respondent cu „NU”
- 6 respondenți au răspuns cu „ NU STIU”

La întrebarea „Cât de sigur vi se pare să frecvențați o sală cu circuit închis care oferă doar servicii de antrenament personal?”

- 37 de respondenți au răspuns cu „DA”,
- 11 respondenți au răspuns cu „NU
- 2 respondenți au răspuns cu „NU STIU”

La întrebarea „Considerați că suma de 520 lei pentru un abonament personal cu 8 ședințe incluse este”

- 1 respondent a răspuns cu „EXAGERATĂ”
- 10 respondenți au răspuns cu „MARE”
- 31 de respondenți au răspuns cu „POTRIVITĂ”
- 8 respondenți au răspuns cu „NU STIU”

La întrebarea „Cum vi se pare raportul calitate-preț asupra serviciilor prestate de Family Fitness Studio?”

- 36 de respondenți au răspuns cu RAPORT CORECT CALITATE -PREȚ
- 13 respondenți au răspuns cu SERVICII EXCELENTE
- 1 respondent a răspuns cu SERVICII MEDIOCRE

La întrebarea „Comparativ cu alte săli de fitness pe care le-ați frecventat cât de profesionist vi se pare personalul?”

- 44 de respondenți au răspuns „PROFESIONIST”
- 6 respondenți au răspuns cu „NU STIU”

La întrebarea „Cât de probabil este să recomandați studioul de fitness și altor prieteni sau familii cu copii?”

- 50 de respondenți au răspuns cu “FOARTE PROBABIL”

Centralizarea răspunsurilor primite de la cei 50 de respondenți este prezentată în tabelul nr. 2.

Tabel nr. 2 Centralizare date sondaj

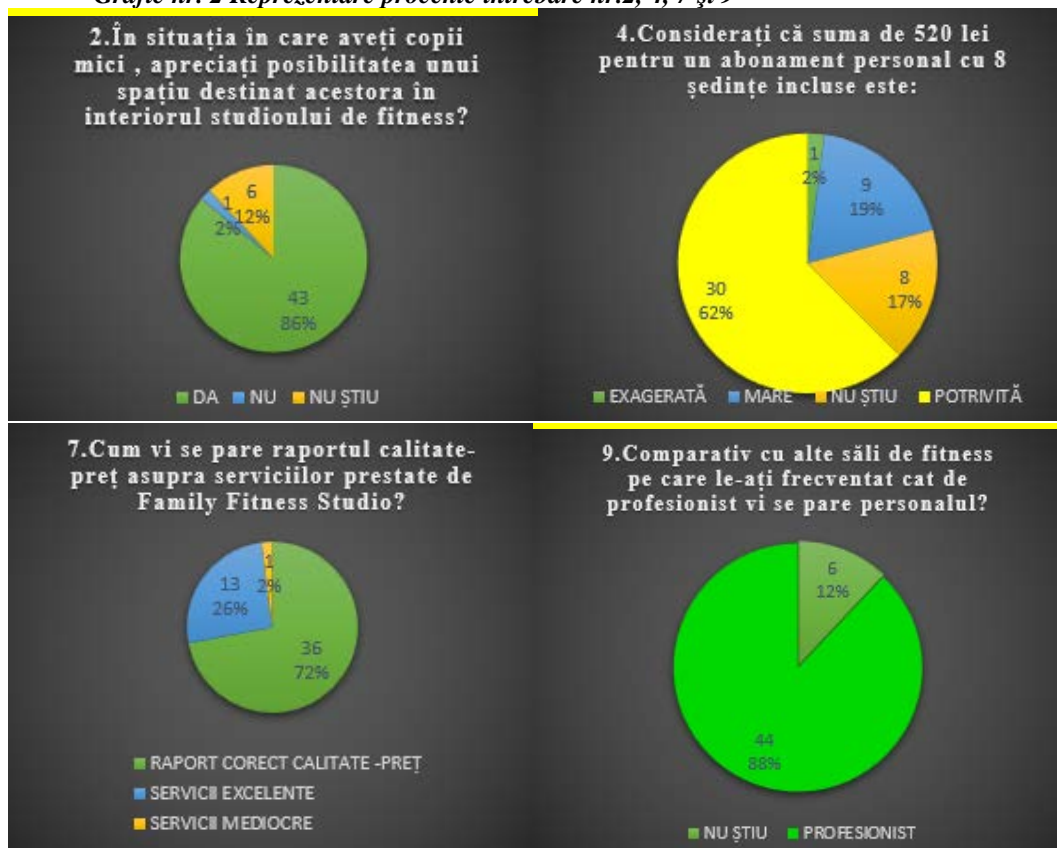
Centralizare întrebări chestionar	Nr. răspunsuri
1. În prezent frecvențați o sală de fitness?	
DA	30
NU	20
2. În situația în care aveți copii mici, apreciați posibilitatea unui spațiu destinat acestora în interiorul studioului de fitness?	
DA	43
NU	1
NU ȘTIU	6
3. Cât de sigur vi se pare să frecvențați o sală cu circuit închis care oferă doar servicii de antrenament personal?	
FOARTE SIGUR	37
NU ȘTIU	2
SIGUR	11
4. Considerați că suma de 520 lei pentru un abonament personal cu 8 ședințe incluse este:	
EXAGERATĂ	1
MARE	9
NU ȘTIU	8
POTRIVITĂ	30
5. Cât de eficiente vi se par antrenamentele online cu antrenor personal 1:1?	
EFICIENT	35
NEEFICIENT	5
NU ȘTIU	10
6. În prezent folosiți serviciile Family Fitness Studio?	
DA	28
NU	22
7. Cum vi se pare raportul calitate-preț asupra serviciilor prestate de Family Fitness Studio?	
RAPORT CORECT CALITATE -PREȚ	36
SERVICII EXCELENTE	13
SERVICII MEDIOCRE	1
8. Cat de ușor a fost sa modificați o programare?	
UȘOR	50
9. Comparativ cu alte săli de fitness pe care le-ați frecventat cat de profesionist vi se pare personalul?	
NU ȘTIU	6
PROFESIONIST	44
10. Cat de probabil este să recomandați studioul de fitness și altor prieteni sau familii cu copii?	
FOARTE PROBABIL	50

Sursa: prelucrare personală

Răspunsurile favorabile obținute la întrebările cheie din sondaj reflectă faptul că societatea se bucură de avantajul competitiv asigurat de aplicarea strategiei diferențierii (oferirea unui spațiu special destinat copiilor) și de cea a costurilor reduse, dar și faptul că bebeficiază de o imagine favorabilă în rândul clienților actuali, ceea ce creează premisele atragerii de noi clienți, încadrați în prezent în categoria celor potențiali.

Reprezentarea grafică a răspunsurilor la întrebările cheie din sondaj certifică acest punct de vedere.

Grafic nr. 2 Reprezentare procente întrebare nr.2, 4, 7 și 9

Sursa: prelucrare personală cu ajutorul aplicației Google Forms

III. Concluzii

Spre deosebire de avantajul competitiv creat prin costuri reduse, avantajul creat prin diferențiere atrage o majorare a costului. Nu toate costurile cresc, iar adoptarea unor strategii manageriale aduce un surplus de profit prin economii, prin evitarea risipei, care să acopere aceste costuri.

Într-un mediu concurențial, avantajul competitiv se măsoară prin avantaje sau puncte tari ale unei organizații față de cele cu care se află în competiție și care se concretizează în active și capacități superioare.

Deși este considerat riscant de către Michael Porter, aplicarea simultană a strategiilor generice menționate, există în piață destule exemple de reușită. Potrivit acestuia, încercarea de a face acest lucru este o rețetă infailibilă pentru mediocritatea strategică. Totuși, există multe companii cu avantaje competitive hibride care stabilesc un echilibru bun între aceste două variabile. Una dintre aceste companii este IKEA, chiar dacă nu este un exemplu comparabil nici ca mărime sau domeniu de activitate.

Raportat la mărime și domeniu de activitate, considerăm că în cazul companiei FFStudio, modelul hibrid între **gestionarea costurilor** (tarife mai mici) și diferențiere (nișarea activității pe antrenamente 1:1 sau cu număr redus de clienți, oferirea de servicii diversificate - personalizarea antrenamentelor pe categorii de vârstă, stare de sănătate și nivel de rezistență, etc. și colaterale - integrarea activității copiilor în antrenamentul părinților și/sau oferirea unui mediu sigur și prietenos copiilor pe durata de antrenament a părinților) reprezintă cea mai bună soluție de poziționare pe piața serviciilor de fitness.

Referințe bibliografice

- BERD (2020), Strategia de țară a României 2020-20250;
- JP Morgan (2022), Economic Trends to Watch in 2022;
- World Economic Forum (2022), Global Risks Report 2022;
- <https://www.topfirme.com;>
- <https://www.davidparrish.com;>
- [https://www.worldclass.ro/descopera-noile-pachete-de-antrenamente-personale/;](https://www.worldclass.ro/descopera-noile-pachete-de-antrenamente-personale/)
- [https://stayfit.ro/tarife/;](https://stayfit.ro/tarife/)
- [https://go700.ro/tarife-700-fit-club-drumul-taberei/;](https://go700.ro/tarife-700-fit-club-drumul-taberei/)
- [https://my-motric.ro/online-subscription/;](https://my-motric.ro/online-subscription/)
- [http://www.ladieswellness.ro/preturi/;](http://www.ladieswellness.ro/preturi/)
- [https://freshclub.ro/orar.](https://freshclub.ro/orar)

AVANTAJUL COMPETITIV - CONDIȚIE DETERMINANTĂ ÎN EXPANSIUNEA UNEI AFACERI ÎN CONTEXT PANDEMIC

Ioana-Diana NACU*

Abstract

Piața de consum atâta cea la nivel național, cât și cea globală, înregistrează o diversificare continuă, ceea ce îi oferă consumatorului oportunitatea de a alege produse sau servicii complete și complexe de la concurenți diverși.

Mediul de afaceri impune afacerilor să ajusteze și să îmbunătățească produsele și/sau serviciile oferite pentru a putea supraviețui pe piața concurențială. Pentru succesul unei întreprinderi, adevărații lideri evită plafonarea și urmăresc dezvoltarea prin implementarea unor avantaje competitive.

Contextul pandemic a împiedicat buna desfășurare a activității majorității companiilor, mici și mari, iar efectele negative au fost resimțite și de consumatori.

În acest context, s-a remarcat o expansiune a serviciilor de înfrumusețare masculină sub forma de barbershop-uri, deoarece bărbații apelează la frizeri nu doar pentru îngrijirea părului, ci și pentru mediul relaxant în care se pot exterioriza și comunica deschis.

Obiectivul principal al lucrării este de a evidenția importanța identificării a cel puțin unui avantaj competitiv pentru a obține succesul unei afaceri, iar cel secundar vizează identificarea mijloacelor de combatere a efectelor pandemiei în sectorul serviciilor de înfrumusețare masculină. Documentarea a fost atât teoretică, cât și empirică, bazată pe datele observate în piața vizată în urma consultării surselor de date deschise, cu ajutorul metodei standardizate, metodei statisticilor și cu ajutorul studiilor de caz.

Cuvinte cheie: *avantaj competitiv, pandemie, barbershop, consumatori.*

I. Introducere

Pe lista riscurilor externe cu care se poate confrunta o afacere nu se număra până de curând infectarea globală cu virusul Sars-Cov2, circumstanță în care restricțiile impuse au avut efecte devastatoare pentru micile întreprinderi. Închiderea sau suspendarea temporară a activității din cadrul saloanelor de

* Masterand program de studii „Antreprenoriat și Administrarea Afacerilor”, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: nacuoanadiana@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Mihaela Iliescu (mihaelailiescu@univnt.ro).

înfrumusețare i-a forțat pe antreprenori să analizeze și să contureze avantaje competitive pentru a putea supraviețui pe piața serviciilor. Printre principalele dificultăți întâlnite de întreprinzători, conform studiilor de specialitate¹ se numără: incertitudinea evoluției viitoare (cu procentul cel mai mare de 55,69%), scăderea cererii, fiscalitate excesivă, menținerea personalului.

Totodată, lipsa socializării a condus la anxietăți și depresii în rândul bărbaților. Sistemul medical deficitar și lipsa unei educații în acest domeniu au ghidat la reorientarea cetățenilor către medii armonioase și confortabile, ideale destinderii și relaxării atât la nivel fizic, cât și psihic.

În conformitate cu aspectele negative resimțite de clienții barbershop-urilor, liderii de succes au studiat cerea și au transformat afecțiunile bărbaților în puncte forte aduse companiei, conturând astfel un avataj competitiv în context pandemic.

II. Clarificări conceptuale

Sfera afacerilor se află într-o continuă diversificare atât la nivel național, cât și global, oferindu-i clientului libertatea alegerii produselor și/sau serviciilor dorite dintr-o gamă diversificată furnizate de numeroase întreprinderi. Pentru garantarea succesului, afacerile fac importante demersuri pentru identificarea nevoilor segmentelor țintă de consumatori cu scopul de a-și concentra punctele forte într-un avantaj competitiv, deosebindu-i de firmele concurente.

Academicianul american Michael Porter a fondat conceptul de avantaj competitiv descris pe larg în lucrarea sa intitulată „Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance”. Segmentul economic adoptă această noțiune ca fiind o contopire între valențele însușite unui bun, transpus clientului sub forma unui preț mai mic decât cel practicat pe piața de desfacere sau la un preț superior față de cel utilizat de competitori, însă cu o valoare crescută în ceea ce privește calitatea și cantitatea.

Prin urmare, acest principiu detaliază două tendințe fundamentale pentru atingerea unui avantaj competitiv, astfel: concentrarea resurselor pentru obținerea unui preț inferior față de cel oferit de piață sau focusarea asupra calității superioare a unor produse sau servicii la prețuri mai mari.

La nivel național, consumatorii optează pentru un preț mai mic în defavoarea unei calități superioare. Conform Institutului Național de Statistică, patru milioane și jumătate de cetățeni români au un trai modest, clasându-ne astfel pe ultima poziție din Uniunea Europeană cu privire la gradul de sărăcie. Prin urmare, tot mai multe afaceri optează pentru acest avantaj competitiv, apelând la costuri de producție diminuate și la o calitate slabă a produselor.

¹ Nicolescu Ovidiu (2020), Cartea Albă a IMM-urilor din România, Ediția nr. 18, Editura Pro Universitaria.

Marile companii care oferă articole și servicii la cele mai mici prețuri monopolizează piața de desfacere și fidelizează această categorie de consumatori, determinând o incapacitate de concurență din partea IMM-urilor mici și mijlocii care adoptă acest principiu al avantajului competitiv. Prin urmare, multe firme se pliază ideologiei de calitate superioară a produselor și diferențiere prin implementarea de noi sortimente, inovație tehnologică, atenție la dorințele segmentului țintă. Accentul nu este pus pe acapararea unei mase mari de clienți tentați de achiziționare în funcție de preț, ci atenția este îndreptată către grupuri restrânse de consumatori, ale căror nevoie sunt bine analizate și îndeplinite.

Atât micile întreprinderi, cât și marile companii, ar trebui să dețină anumite resurse și aptitudini pentru a implementa și fructifica un avantaj competitiv, în caz contrar succesul nu este atins la cote maxime. Inovațiile în materie de tehnologie, digitalizarea, analizarea și implementarea noilor schimbări din mediul economic, satisfacerea nevoilor consumatorilor, capacitatea antreprenorului de a controla și organiza corect resursele din cadrul afacerii conduc la optimizarea evoluției pe piața de business și la dobândirea atribuției de diferențiere în raport cu firmele concurente. Calitatea de dominare a pieței în care se desfășoară activitatea este obținută doar prin eforturile depuse de întreaga echipă din cadrul întreprinderii prin cercetare continuă și analiză aprofundată.

III. Efectele contextului pandemic la nivelul IMM-urilor

De la începutul lunii martie a anului 2020, România s-a confruntat cu primele cazuri de infectare cu virusul Sars-Cov-2, luând amploare în anul 2021. În sectorul economic, micile firme au avut de suferit în mod disproporționat în comparație cu marile companii, cele mai afectate fiind cele din sfera ospitalității, a turismului și a serviciilor de înfrumusețare. Deciziile guvernamentale cu privire la suspendarea temporară a activității companiilor care intrau în sfera întreprinderilor cu risc ridicat de răspândire a virusului au cauzat repercusiuni de o imensă amploare atât pentru manageri, cât și pentru angajați. Multe IMM-uri au ajuns la pragul de insolvență sau faliment, venitul a scăzut drastic, numărul salariaților s-a înjumătățit, mulți dintre ei intrând în șomaj tehnic.

Impactul negativ al contextului pandemic s-a resimțit și la nivelul companiilor de tip start-up. Conform articolului „The Impact of COVID-19 On Global Startup Ecosystems: Global Startup Survey” publicat în 21 aprilie 2020, 74% dintre întreprinderile din acest sector au concediat salariații cu normă întreagă și 39% au fost nevoite să renunțe la personal cu 20% mai mult în comparație cu anul precedent. La acest capitol, pe primul loc de clasăză America de Nord, cu un procent de 84% de persoane care au încetat să lucreze cu normă întreagă, urmată de

Europa cu 67% și Asia cu 59%.² De asemenea, majoritatea companiilor au micșorat salariul angajaților în proporție de 95%.

Tabel nr. 1 Statistica cu privire la micșorarea salariului

Nu au micșorat salariul	5%
Între 1% și 20%	49%
Între 21% și 40%	21%
Între 41% și 60%	14%
Între 61% și 80%	5%
Între 81% și 99%	4%
100%	3%

Sursa: Startup Genome (2020), The Impact of COVID-19 on Global Startup Ecosystems: Global Startup Survey, p. 12

Odată cu debutul crizei economice, numărul înmatriculărilor profesioniștilor în domeniul afacerilor a scăzut considerabil din cauza incertitudinii instalate. În comparație cu luna decembrie a anului 2019, unde la nivel național s-au înmatriculat un număr total de 134220 sub formă de CA, GEIE, GIE, IF, II, PFA, SA, SC, SCS, SRL, în decembrie 2020 s-au înregistrat doar 109939, conform Oficiului Național al Registrului Comerțului, date prezente în tabelului 2.

Tabel 2: Numărul total de înmatriculări din anul 2020 comparativ cu anul 2019

Denumire secțiune CAEN	Nr. total înmatriculări în perioada 01.01.2020 - 31.12.2020	Nr. total înmatriculări în perioada 01.01.2019 - 31.12.2019	Dinamica
Activități ale gospodăriilor private în calitate de angajator de personal casnic; activități ale gospodăriilor private de producere de bunuri și servicii destinate consumului propriu	3	3	0,00%
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	5472	7068	-22,58%
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport Activități de spectacole, culturale și recreative	2707	5385	-49,73%

² <https://startupgenome.com/reports/impact-covid19-global-startup-ecosystems-startup-survey> p.2, accesat în data de 20.03.2022.

Activități profesionale, științifice și tehnice	10375	12875	-19,42%
Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public	11	20	-45,00%
Agricultură, silvicultură și pescuit	4272	8527	-49,90%
Alte activități de servicii	6486	8403	-22,81%
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	26748	29304	-8,72%
Construcții	13682	14760	-7,30%
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	339	439	-22,78%
Hoteluri și restaurante	4923	6997	-29,64%
Industria extractivă	117	117	0,00%
Industria prelucrătoare	6650	10920	-39,10%
Informații și comunicații	7146	7505	-4,78%
Intermedieri financiare și asigurări	1325	1344	-1,41%
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	186	86	116,28%
Sănătate și asistență socială	2593	3350	-22,60%
Transport și depozitare	11688	11029	5,98%
Tranzacții imobiliare	2634	2689	-2,05%
Învățământ	2582	3399	-24,04%
Total	109939	134220	-18,09%

Sursa: <https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici>, an 2020, accesat în data de 20.03.2022

Urmare a implementării vaccinului și scăderii în consecință a cazurilor de infestări, anul 2021 a însemnat o pantă ascendentă a noilor întreprinderi în număr de 148294, iar în luna ianuarie 2022 s-au înregistrat un total de 11121 de înmatriculări, cu 0,24% mai mult față de aceeași perioadă a anului trecut, conform tabelului 3.

Tabel nr. 3: Numărul total de înmatriculări din ianuarie 2022 comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut

Denumire sectiune CAEN	Nr. total înmatriculări în perioada 01.01.2022 - 31.01.2022	Nr. total înmatriculări în perioada 01.01.2021 - 31.01.2021	Dinamica
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport	596	491	21,38%
Activități de servicii administrative și activități de servicii suport Activități de spectacole, culturale și recreative	233	209	11,48%
Activități profesionale, științifice și tehnice	1190	1069	11,32%
Administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public	1	2	-50,00%
Agricultură, silvicultură și pescuit	393	497	-20,93%
Alte activități de servicii	533	513	3,90%
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	2220	2565	-13,45%
Construcții	1413	1410	0,21%
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	30	44	-31,82%
Hoteluri și restaurante	504	460	9,57%
Industria extractivă	11	7	57,14%
Industria prelucrătoare	536	594	-9,76%
Informații și comunicații	1018	780	30,51%
Intermedieri financiare și asigurări	185	147	25,85%
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	59	18	227,78%
Sănătate și asistență socială	329	323	1,86%
Transport și depozitare	1232	1376	-10,47%
Tranzacții imobiliare	304	278	9,35%
Învățământ	334	311	7,40%
Total	11121	11094	0,24%

Sursa: <https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici>, ianuarie 2022, accesat în data de 20.03.2022

Efectele negative ale contextului pandemic nu au privat doar România, sectorul economic fiind afectat la nivel mondial. În sprijinul IMM-urilor a intervenit Uniunea Europeană prin intermediul unui plan de redresare prezentat de Comisia Europeană la 27 mai 2020. Pentru abordarea crizei economice provocate de virusul Sars-Cov-2, bugetul alocat de către liderii UE este de 2364,3 miliarde de euro, România primind undă verde pe data de 29 octombrie 2021 pentru planurile de

reziliență și redresare. De asemenea, s-au înaintat o serie de acțiuni care să oprească prăbușirea iremediabilă a întreprinderilor, precum:

- IMM invest România;
- Amânarea plăților utilităților și a chiriilor;
- Amânarea depunderii declarația cu privire la beneficiarul unic.

În sprijinul IMM-urilor s-au sistematizat anumite surse de finanțare grupate astfel:

- Bugete alocate din Fonduri Europene- prin intermediul POR- axa prioritara 2.2, cu valori cuprinse între 200000 euro și 1 milion euro;
- Sprijin nerambursabil de la bugetul de stat;
- Credite bancare avantajoase;
- Fonduri de investiții.

Marii jucători din domeniul afacerilor au transformat efectele nefavorabile cauzate de contextul pandemic în avantaje competitive, dobândind imunitate împotriva falimentului cu care se confruntau multe companii. Cele mai multe întreprinderi care au avut o ascensiune inimaginabilă fac parte din:

- domeniul IT: extinderea digitalizării face oportună dezvoltarea aplicațiilor și a soluțiilor pentru ușurarea și eficientizarea vieții oamenilor;
- industria de telecomunicații: implementarea conceptului de „work from home” impune utilizarea de internet la viteză cât mai rapidă;
- sectorul medical: furnizarea de medicamente, dispozitive medicale, accesorii menite prevenirii și stopării infectării cu virusul Sars-Cov-2;
- afacerile cu produse locale: importurile au fost diminuate, iar producătorii de produse și alimente locale au câștigat mulți clienți;
- afacerile cu activitatea în domeniul online: din cauza restricțiilor impuse în perioada de stare de urgență din martie 2020, consumatorii au început să comande diverse produse prin intermediul aplicațiilor de profil, obicei care a evoluat constant.

IV. Efectele contextului pandemic la nivelul consumatorilor

Pagubele produse de virusul Sars-Cov-2 nu s-au îndreptat doar la nivelul afacerilor, afectată fiind și întreaga populație a lumii, chiar și prin tulburări mentale. Implementarea telemuncii, lipsa de comunicare și stresul provocat de degradarea sănătății în urma infestării cu noul virus au determinat numeroase probleme de sănătate pe plan psihic și psihologic.

La nivel global, s-au înregistrat 76,2 milioane de cazuri noi de tulburări de anxietate, o creștere cu 25,6% față de anul 2019, iar cazurile de depresie au înregistrat valori de 53,2 milioane, cu 27,6% mai mult comparabil cu 2019.

Conform Ministerului Sănătății, statisticile cu privire la prevalența bolilor psihice în România indică un procent de 1260.25%000 locuitori afectați în anul 2020, marcând o creștere față de anul 2019 unde s-a înregistrat o valoare de 1192.53%000 locuitori. De asemenea, în anul apariției primelor cazuri de infestări cu virusul Sars-Cov-2, s-a remarcat o incidență de 1200.8%000 locuitori cu tulburări comportamentale și mentale.³

Sănătatea somatică și psihică este afectată cu precădere de bătrâni, din cauza vârstei înaintate și a imunității scăzute. 20% dintre românii de peste 60 de ani suferă de tulburări mentale și neurologice, cele mai întâlnite fiind:

- demență (5%);
- depresie (7%);
- anxietate (3,8);
- consumul de substanțe (1%);
- decese în urma auto-vătămării.⁴

Conform informațiilor oferite de către EUR-Lex regăsite în lucrarea „Improving the mental health of the population-Towards a strategy on mental health for the European Union” este necesară implementarea unui plan de acțiune cu privire la disfuncțiile sistemului nervos pe plan psihic. Comisia Uniunii Europene se concentrează în propunerea și efectuarea unor demersuri benefice cu scopul diminuării unor astfel de cazuri:

- Promovarea informațiilor cu privire la importanța sănătății mintale;
- Desfășurarea unor acțiuni cu caracter preventiv;
- Implementarea unui sistem de cercetare și informare cu privire la astfel de afecțiuni;
- Îmbunătățirea calității vieții.⁵

Unul dintre sondajele efectuate de specialiștii din Mare Britanie a demonstrat că un procent de 42% dintre bărbații care au vârste cuprinse între 18 și 59 de ani au remarcat faptul că restricțiile impuse de pandemia Covid-19 au avut un impact nefavorabil sănătății lor mentale din cauza separării de cunoscuți, preocupării financiare, izolarea și singurătatea.

Chiar dacă femeile și copiii sunt cei mai afectați, numărul bărbaților predispuși sinuciderii este în plină creștere. Îngrijorător este faptul că aceștia sunt reticenți în ceea ce privește căutarea ajutorului acordat de către specialiștii în domeniu. Acest lucru este cauzat în mare parte de frica de a fi judecat din cauza

³ <https://dspharghita.ro/ro/agenda-publica/campania-sanatatea-mintala-este-o-prioritate-protejati-sanatatea-mintala-ianuarie-2022/> accesat pe 22.03.2022.

⁴ <https://dspharghita.ro/ro/agenda-publica/campania-sanatatea-mintala-este-o-prioritate-protejati-sanatatea-mintala-ianuarie-2022/> accesat pe 22.03.2022.

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0484>, accesat pe 24.03.2022.

expunerii vulnerabilității, de dificultăți de exprimare e emoțiilor, lipsei de încredere sau a diminuării masculinității.

Una dintre soluțiile reducerii numărului mare de bărbați cu probleme de sănătate de ordin psihic și psihologic o reprezintă implementarea unor spații comunitare în care participanții să se simtă în siguranță să își expună tulburările. S-a demonstrat că un astfel de spațiu frecventat tot mai des este reprezentat de barbershop-uri, nu doar pentru îmbunătățirea aspectului fizic, ci și pentru atmosfera relaxantă și interlocutorul receptiv. Media de vizitare a frizerului este 2 ori pe lună, acesta devenind o persoană din cercul restrâns de cunoștințe apropiate clientului și căpătând valențe de încredere. Mediul confortabil și masculin oferă bărbaților libertatea de exprimare, de confesare și comunicare deschisă, relația frizer-client fiind prezentă încă de sute de ani în urmă.

Articolul „A Survey of African American Men in Chicago Barbershops: Implications for the Effectiveness of the Barbershop Model in the Health Promotion of African American Men” prezintă sondajul realizat cu ajutorul a 127 de participanți de culoare, dintre care 104 clienți și 25 de frizeri din cele 14 cartiere din Chicago, cu privire la acordul subiecților de a fi sfătuiți și informați despre sănătatea mintală în cadrul barbershop-urilor. În urma analizei, 90,5% dintre bărbați au fost la un control general în decursul anului, 60,7% au fost examinați de un medic specialist și doar 13,5% au fost educați cu privire la disfuncțiile sistemului nervos pe plan mental. De asemenea, 95,5% dintre frizeri consideră că au o influență cu caracter medical pozitivă asupra clienților, intervalul de vârstă cel mai receptiv la astfel de acțiuni fiind cel cuprins între 30 și 39 de ani. În urma întrebării referitoare la locațiile în care s-ar simți confortabil cu privire la educația pentru sănătatea mentală, 79,4% dintre bărbați au ales un cabinet profesionist, 15,1% un eveniment bisericesc, 9,5% în cadrul barbershop-urilor cu frizeri instruiți, 7,9% în atmosfera comunităților de profil și 9,5% în altă parte. Astfel, acțiunile de informare, cercetare și dezvoltare a cadrelor medicale din spitale și clinici particulare au o importanță majoră pentru ameliorarea acestor disfuncții. De asemenea, instruirea corespunzătoare a frizerilor cu ajutorul cursurilor de specialitate ar îmbunătăți viața bărbaților introvertiți, care au dificultăți în exprimarea problemelor și cu rețineri față de doctori.

Totodată, lipsa de încredere provine și din aspectul exterior al fiecărui individ. Apelarea la serviciile de înfrumusețare oferă o doză de valorificare a frumuseții și stimei de sine, efectele pozitive dobândite fidelizând fiecare client.

V. Concluzii și recomandări

În urma datelor analizate, consider că întreprinzătorii cu afaceri de tip barbershop ar trebui să valorifice situațiile existente în prezent, transformând afecțiunile clienților în sursă de creare a unui avantaj competitiv. În acest sens, focalizarea strategiilor de diferențiere trebuie să se adreseze sectorului de bărbați

cu probleme de sănătate mentală. Un rol esențial îl reprezintă profilul personalului din cadrul salonului, deținând în portofoliu calități și aptitudini desăvârșite în comunicare, empatie, educație medicală, confidențialitate, seriozitate, corectitudine. În al doilea rând, amenajarea barbershop-ului trebuie să fie în strânsă legătură cu atmosfera relaxantă și prietenoasă favorabilă unui mediu de încredere. Nu în cele din urmă, calitatea serviciilor și a produselor finalizează ecuația unui succes pe piața serviciilor de înfrumusețare.

În concluzie, varietatea întreprinderilor din mediul economic oferă o expansiune a concurenței, iar evoluția unei afaceri este limitată dacă nu deține în portofoliu minim un avantaj competitiv. Acesta asigură optimizarea rentabilității și profitabilității, consacrarea brandului, extinderea companiei, dar reprezintă și obstacole pentru noile afaceri care intenționează penetrarea pieței. Determinarea celui mai potrivit avantaj competitiv caracteristic profilului întreprinderii este în dependentă corelarea cu nevoile și dorințele segmentului țintă, modificate în urma contextului pandemic. Gradul ridicat de depresie și anxietate prezent în rândul consumatorilor, lipsa încrederii de sine și frica instabilității financiare pot reprezenta bariere asupra expansiunii multor companii, dar totodată, pot constitui sursa succesului pentru afaceri în care dezavantajele sunt transformate în beneficii proprii. Analiza amănunțită a clienților, a concurenților și a crizei economice instalate la nivel mondial reprezintă elementul esențial în identificarea și implementarea celor mai eficiente strategii de diferențiere.

Referințe bibliografice

- Nicolescu Ovidiu, (2020),Carta Albă a IMM-urile din România, Ediția nr. 18, Editura Pro Universitari;
- <https://termene.ro/articole/avantajul-competitiv>;
- https://economie.hotnews.ro/stiri-finante_banci-25210800-ins-saracia-romania-este-foarte-profunda-multi-avand-sanse-mici-desprinde-din-aceasta-situatie-intr-timp-scurt.htm;
- https://mpra.ub.uni-muenchen.de/100295/1/MPra_paper_100293.pdf;
- <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/coronavirus/covid-19-economy/>;
- <https://www.dspsv.ro/uploads/PromovareaSanatatii/San%20Mintala%202022/Analiza-situatie-Sanatare%20Mintala-2022.pdf>;
- <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/mental-health,-men-and-culture-how-do-sociocultural-constructions-of-masculinities-relate-to-mental-health-help-seeking-behaviour-in-the-who-european-region-2020>;
- <https://sci-hub.hkvisa.net/10.2307/41842650>;
- <https://sci-hub.hkvisa.net/10.1007/s10900-016-0152-3>;
- [https://www.caringfortheages.com/article/S1526-4114\(20\)30490-X/fulltext#relatedArticles](https://www.caringfortheages.com/article/S1526-4114(20)30490-X/fulltext#relatedArticles);
- <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/tre.0030003/full/>;
- <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/OXAN-DB254826/full/html>;

- <https://dspharghita.ro/ro/agenda-publica/campania-sanatatea-mintala-este-o-prioritate-protejati-sanatatea-mintala-ianuarie-2022/>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0484>;
- <https://sci-hub.hkvisa.net/10.1007/s10900-016-0152-3>.

SCHIMBAREA ÎN ORGANIZAȚIE – INSTRUMENT DE CREȘTERE A COMPETITIVITĂȚII

Alina Mihaela TOMA*

Abstract

Atât mediul organizațional cât și oamenii în general trec prin nenumărate schimbări, pe parcursul existenței, iar succesul unei schimbări organizaționale depinde nu doar de calitatea soluției identificate ci în mare măsură de eficacitatea cu care aceasta este implementată. Ne aflăm într-o continuă mișcare iar dinamica proceselor ce se desfășoară în jurul nostru a atins cote importante. Suntem puși de nenumărate ori în fața unor modificări structurale care necesită adaptare și schimbare a obiceiurilor plecând de la cele care ne asigură traiul până la cele de ordin spiritual.

Scopul acestei cercetări științifice este de a evidenția impactul pe care schimbarea îl are asupra elementelor ce alcătuiesc o organizație, urmărind pe baza unui studiu de caz, reacțiile manifestate la nivelul companii ca urmare a aplicării deciziilor de schimbare, decizii luate pe baza unor analize de business. Drept metodă de cercetare am utilizat cercetarea descriptivă, iar ca instrumente de cercetare am folosit documentarea științifică pentru clarificarea cadrului conceptual și studiul de caz pentru ilustrarea pașilor de implementare a schimbării organizaționale la nivelul unei societăți românești din sfera pieței construcțiilor.

Cuvinte cheie: organizație, schimbare, leadership, manager, performanță.

I. Introducere

Așa cum oamenii sunt puși în fața unor tendințe evolutive inimaginabile și organizațiile trec prin valuri de schimbări impuse de mediul în care activează sau manifestate în interiorul entității. Fie că vorbim despre sectorul privat, fie că ne raportăm la cel public, există un interes vădit asupra organizațiilor flexibile, care răspund cu succes și maleabilitate la condițiile de piață, o piață aflată într-un permanent freamăt. Ca răspuns în fața evoluției, companiile încearcă să mențină ritmul alert de adaptare a produselor și serviciilor atât din punct de vedere tehnologic cât și calitativ, inovativ.

* Masterand program de studii „Antreprenoriat și Administrarea Afacerilor”, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: alinatoma2502@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. Univ. Dr. Mihaela Iliescu (mihaelailiescu@univnt.ro).

Acest studiu are menirea să prezinte în prima parte, bazele teoretico-metodologice privind schimbarea organizațională, identificând tipurile de schimbare și trasând câteva direcții de acțiune pentru atenuarea factorilor care opun rezistență procesului de schimbare.

A doua parte a studiului este consacrată observării comportamentului societății analizate și de a evidenția impactul pe care schimbarea îl are asupra tuturor elementelor ce alcătuiesc o organizație, urmărind pas cu pas reacțiile companiei în urma aplicării deciziilor de schimbare luate pe baza unor analize de business.

Pentru a atinge acest scop am trasat câteva obiective specifice:

- creșterea gradului de comprehensibilitate a cadrului teoretic și a conceptelor ce compun dimensiunea managementului schimbării;
- popularizarea fenomenului către o largă categorie de cititori;
- identificarea unor tipare de schimbare și indicarea modului în care poate fi analizat acest fenomen;
- exemplificarea întregului demers de schimbare în cadrul unei companii care activează pe piața construcțiilor, din punct de vedere al aplicării conceptelor teoretice, plecând de la o situație reală.

Obiectivul principal al cercetării îl constituie identificarea unei căi de implementare a managementului schimbării, ca algoritm de utilizare pentru soluționarea crizelor cu care se confruntă societățile comerciale care operează pe piața de construcții din România.

II. Schimbarea în organizație – prezentare conceptuală

Noțiunea de schimbare în sens generic reprezintă „o stare de lucruri nouă diferită de vechea stare de lucruri”¹, definiție care separă acest concept de cel al schimbării organizaționale. Plusul adăugat de schimbarea organizațională sensului generic al noțiunii de schimbare se referă la modificările ce intervin în procesele de muncă.

Schimbarea organizațională poate fi definită ca „o stare de tranziție între starea actuală și o stare viitoare spre care tinde organizația”². Cu destul de multă ușurință schimbarea organizațională poate fi comparată sau chiar considerată o inovație.

Conform definiției Dicționarului Explicativ al Limbii Române, „a schimba” înseamnă a înlocui un lucru cu altul sau pe cineva cu altcineva (de aceeași natură)”. Pentru a încadra termenul în domeniul economic, schimbarea poate căpăta sensul de transformare privită din toate punctele de vedere.

¹ W. French, H.C Bell, *Organization Development*, New Jersey: Practice Hall, 1999, p.2.

² G.T. Cummings, G. T., G.C. Worley (2000), *Essentials of Organization Development and Change*, South-Western Publishers, p.24.

Trecând la schimbarea organizațională, *Manualul consultantului în management* ne oferă o perspectivă globală asupra schimbării, acoperind o serie largă de schimbări organizaționale și anume:

- schimbări legate de forma juridică a organizației;
- schimbări de sarcini sau activități (produse / servicii, stakeholderi);
- schimbări de natură tehnologică;
- schimbări declanșate ca urmare a unor modificări ale structurii de management;
- schimbări interne, bazate pe stilul de conducere, valori, cultură organizațională;
- schimbări de personal;
- schimbări raportate la indicatori de performanța organizatorică (financiari, economici, sociali, motivaționali);
- schimbări de perspectivă, ca urmare a modificării imaginii organizației în mediul extern.³

Dintr-o perspectivă exclusivistă și ușor metaforică, schimbarea organizațională are în prezent, sensul unei călătorii. Dezavantajul major stă în suma obstacolelor, barierelor și elementelor necunoscute întâlnite pentru a ajunge din punctul A în punctul B. În funcție de capacitatea managementului de previzionare a potențialelor pericole sau riscuri, călătoria poate fi opțională sau obligatorie. Cum cea de-a doua variantă se aplică în cele mai multe cazuri, organizația trebuie să aibă un grad ridicat de maleabilitate și deschidere întrucât transformarea viitoare o va pune în fața unor provocări majore de re proiectare și reinventare.

Modelul de schimbare al lui K. Lewin

Kurt Lewin a fost un psiholog influent, care este astăzi recunoscut drept fondatorul psihologiei sociale moderne. Cercetările sale privind dinamica grupului, învățarea experiențială și cercetarea acțiune au avut o influență extraordinară asupra creșterii și dezvoltării psihologiei sociale. De asemenea, este recunoscut pentru contribuțiile sale importante în domeniile psihologiei aplicate și psihologiei organizaționale.

Modelul propus de K. Lewin este o formă explicativă a proceselor și mai ales etapelor pe care organizația le parcurge în trecerea de la o situație inițială, de facto, la una viitoare, proiectată.

Potrivit lui Lewin, ” schimbarea survine atunci când situația existentă este ” dezghețată”, mutată la un alt nivel și apoi ”reînghețată” în noua poziție. Simpla creștere a presiunii nu pare a fi potrivită pentru reînghețarea schimbării la noul nivel.

³ K. Milan (ed. a II-a – 2002), *Management Consulting. Manualul consultantului in management*, Ed. AMCOR, p.53.

Fig. 1 - Etapele schimbării organizaționale conform modelului Lewin

Sursa: adaptare personală după Modelul lui Lewin

Schema propusă de Lewin pentru a evidenția stările evolutive prin care o organizație trece prin procesul de schimbare poate fi sintetizată astfel:

- **Starea inițială** este situația de facto la momentul analizei, situație care nu mai concordă cu exigențele mediului extern și intern al entității. Apare astfel nevoia unei modificări de structură sau funcționalitate pe care organizația trebuie să o implementeze.
- **Dezghețarea** reprezintă etapa în care atât managementul cât și angajații conștientizează atât nevoia de schimbare cât și consecințele neimplementării acesteia în cadrul organizației. Condițiile de manifestare ale stării de dezghețare ”includ, de regulă mai mult decât o sumă de stări tensionate, ce conduc spre o nevoie notabilă de schimbare”⁴. În această etapă, un rol important îl are debutul procesului de schimbare care are drept fundament credibilitatea pe care board-ul de conducere reușește să o câștige în organizație.
- **Schimbarea** este etapa în care ideile, transformările și toate elementele de noutate sunt mixate și introduse în cadrul organizației. Ea poate îmbrăca forma unui proiect de schimbare, program de schimbare sau inițiativă de schimbare. Indiferent de formă schimbarea are la bază un scop, iar deseori acestea pot avea drept temei:⁵

- crearea unor procese sau proceduri avansate;
- îmbunătățirea sistemelor IT;
- modificarea infrastructurii, spre exemplu a clădirilor sau mașinilor;
- obținerea unei game novatoare și largite de produse finite;
- minimizarea costurilor operaționale sau a celor pentru servirea clienților;
- sporirea competențelor și capacităților personalului.

Cu alte cuvinte, în etapa de schimbare, ”atât managementul cât și angajații încep să aplice noi metode și să manifeste noi relații și comportamente”⁶.

⁴ K. Milan (ed. a II-a – 2002), *Management Consulting. Manualul consultantului în management*, Ed. AMCOR, p.87.

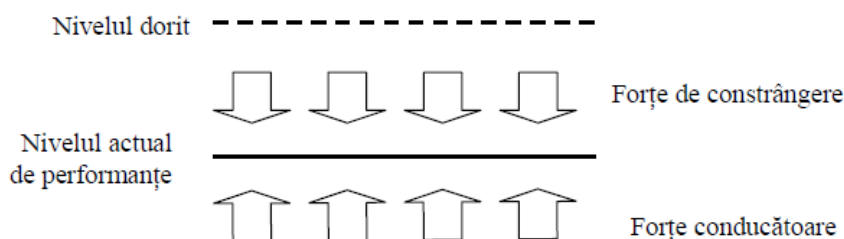
⁵ R. Newton (2009), *Managementul schimbării pas cu pas*, Ed. All, București, p. 4.

⁶ K. Milan (ed. a II-a – 2002), *Management Consulting. Manualul consultantului în management*, Ed. AMCOR, p.88.

Fie ca este o schimbare determinate intern sau manifestată ca urmare a impactului mediului extern, schimbarea implică două elemente: ⁷

- identificarea – angajații sunt implicați în procesul de schimbare pe baza unor motivații prezentate de experți (spre exemplu consultant);
- internalizare – angajații transformă procesul de schimbare într-un țel personal;
- **reînghețarea** este faza în care managerii organizației sau persoanele desemnate pentru a implementa schimbarea ajung să instituționalizeze și să aplice transformările deja inițiate în faza de schimbare.
- **starea finală** este o stare ipotetică, proiectată de către pionierii schimbării, situație în care organizația are forța și mijloacele de a funcționa la capacitate maximă, observându-se îmbunătățiri reale față de starea inițială.

Fig.2 – Analiza câmpului de forțe propus de Lewin

Sursa: schema propusa de P. Marinescu, S. Toma, V. Cornescu, D. Curteanu, *Management de la teorie la practica*, ed.Universității din București, Bucuresti 2003, p.142

Pe baza acestui model se pot desprinde strategii de abordare care înlesnesc procesul de schimbare. Având în vedere că asupra algoritmului de modificare a unei stări inițiale acționează forțe care impactează pozitiv sau negativ acest proces, putem desprinde 3 tipuri ” fundamentale de strategii de schimbare:

- creșterea forțelor conducătoare;
- reducerea forțelor constrângătoare;
- creșterea forțelor conducătoare și reducerea forțelor constrângătoare.”⁸

Modelul lui Lewin are menirea de a sistematiza și de a oferi o imagine globală asupra proceselor care intermediază schimbarea. Consider însă că funcționalitatea

⁷ Ibidem.

⁸ P. Marinescu, S. Toma, V. Cornescu, D. Curteanu (2003), *Management de la teorie la practica*, Ed.Universității din București, p.142.

acestui sistem se pretează în cazul implementării unei schimbări într-un mediu organizational relative stabil, în care se pot estima cu un grad de acuratețe sporit, timpul de proiectare, realizare și aplicare a schimbării. Într-un mediu de business extrem de dinamic, în care provocarile la care sunt supuse companiile sunt destul de greu de previzionat, trebuie ca orice model de schimbare să propună variante flexibile și rapide de parcurs pentru îmbunătățirea rezultatelor și performanțelor.

Managementul schimbării

Schimbarea privită dintr-o perspectivă rezumativă presupune ”o modificare a situației de drept, o trecere de la o stare de lucruri la alta, de la un set de condiții la altul.”⁹

Noțiunea de a schimba este regasită cu predilecție în examinarea sociologică a organizațiilor având drept cauze birocrăția sau dificultățile pe care organizația este nevoită să le înfrunte. Important este ca mobilizarea forțelor organizaționale să nu lupte împotriva schimbării ci să o folosească drept un avantaj major în a prospera, așa cum Terry Paulson aprecia în lucrarea „Paulson on Change:” cel mai ușor este să mergi pe cal în direcția în care merge el.”¹⁰

La debutul perioadei cinzeciste noțiunea de management al schimbării se conturează ca proces separate în interiorul fiecărei organizații, fiind chiar momentul în care acest concept se teoretizează. Doua decenii mai târziu, marii coloși comerciali vor utiliza acest concept, concretizat prin programe de mare amploare, urmând ca în perioada următoare să se fundamenteze postul de manager responsabil de schimbare în organizație. La 10 ani după revoluțiile care vor răstruna regimurile comuniste în Europa, managementul schimbării va devni componenta principală după care se vor ghida acțiunile manageriale.

În condițiile în care schimbării se atribuie caracteristica eternității, putem extrapola ajungând la ideea că schimbarea presupune o translatăre din momentul initial în cel previzionat, având efecte asupra mai multor elemente organizaționale. Cu cât am studiat mai mult conceptul de schimbare am observat că toate modelele teoretice care tratează acest concept sunt într-o stansă conexiune cu dezvoltarea organizațională,¹¹ concept ce poate aduce în prim plan 4 elemente care trebuie luate în considerare pe parcursul schimbării.

Este firesc însă ca impactul unei modificări să atragă reacții pozitive sau negative ale persoanelor implicate în acest proces. Întrucât manifestările pozitive sunt acceptate și încurajate într-un astfel de demers, voi pune accent în studiul

⁹ P. Marinescu, S. Toma, V. Cornescu, D. Curteanu (2003), *Management de la teorie la practica*, ed. Universității din București, București, p.120.

¹⁰ T. Paulson (1995), *Paulson on Change*, ed. Griffin Publishing Group, p.109.

¹¹ S. P. Robbins, T. A. Judge (2008), *Essentials of organizational behavior*, Ninth edition, Pearson International Edition, pp. 264-280.

realizat îndeosebi pe respingerea ideii de schimbare, denumită generic *rezistență la schimbare*.

Privind dintr-o perspectivă încurajatoare, forța care se opune rezistenței schimbării poate fi transformată într-un element pozitiv întrucât, din perspectiva predictibilității acesteia, rezistența la schimbare ofera atât stabilitate cât și o imagine predictibilă a comportamentului organizațional. Cu toate acestea, într-o optică realistă, inferențele rezistenței la schimbare poate bara demersul transformational prin generarea conflictelor la nivelul intern organizațional.

Rezistența la schimbare și mijloace de minimizare a acesteia

Pentru a identifica cu exactitate modalitățile de minimizare sau de eliminare a rezistenței la schimbare este important ca organizația să înțeleagă și să cunoască principalele cauze care generează aceste opreliști.

Una dintre soluțiile cele mai des uzitate pentru a înfrange rezistența oamenilor la schimbare este implicarea acestora în etapele schimbării, în încercarea de a mula acțiunile menite să implementeze schimbarea pe profilul principalelor categorii de angajați.

Totodată acțiunile de minimizare a rezistenței la schimbare trebuie să se îndrepte către atitudinea anxioasă pe care angajații o manifestă în momentul în care ies din sfera lor de confort. În limitele acestor coordonate, managerii sau promotorii schimbării trebuie să găsească sursa disconfortului fără a utiliza sancțiunile sau amenințările drept mijloace persuasive. Cheia reducerii acestui fenomen psihologic este comunicarea, prin modul în care cei afectați de viitoarele schimbări să perceapă necesitatea acestei transformări. Din perspectiva faptului că a comunica permanent cu angajații presupune în primul rând timp și effort, acest element prezintă un dezavantaj în momentul în care schimbarea se adresează unui număr mare de persoane.

Manipularea, ca formă de reducere a rezistenței pe care o manifestă oamenii în fața unei schimbări, pare a fi o soluție adoptată de manageri “prin deformarea faptelor astfel încât ele să aibă un grad ridicat de atractivitate, prin ascunderea unor potențiale efecte negative sau prin răspândirea unor informații deformate care influențează angajații să nu opună rezistență schimbării”¹². Riscul folosirii acestei metode este pierderea definitivă a credibilității la momentul la care angajații află adevăratul sens al schimbării.

De nenumărate ori, schimbarea poate fi declanșată și sub presiunea factorilor interni ai organizației. Nevoia de creștere a productivității, de îmbunătățire a calității, de a creștere a volumului vânzărilor sau de a motiva personalul care

¹² P. Marinescu, *Managementul institutiilor publice*, curs disponibil online la <http://ebooks.unibuc.ro/StiinteADM/marinescu/16.htm#1>, accesat la 27.03.2022.

reprezintă mare parte din activul unei companii, pot fi considerate forțe interne favorabile schimbării. Consider că exploatarea acestor oportunități ivite pot spori șansele de reușită ale unei schimbări și pot reduce rezistența oamenilor în fața acesteia.

III. Analiza schimbării organizaționale la nivelul unei afaceri românești

Pentru a studia cum se implementează concret schimbarea în cadrul unei organizații, am întreprins un studiu de caz la nivelul societății care are ca obiect de activitate „Lucrări de construcții a clădirilor rezidențiale și nerezidențiale” și este structurată în patru departamente: Executie Lucrări, Arhitectură și Rezistență, Manageriat de Proiect și Design Interior.

Prin înființarea acestei firme, antreprenorul a dorit să identifice noi orientări, pe baze raționale care să permită proiectarea activităților în construcții ca element al permanentei dezvoltări economice. Contextul favorabil al anului 2005 a contribuit la evoluția firmei analizate, momentul de răscruce fiind constituit de anul 2009, moment în care Criza Financiară a paralizat și sectorul construcțiilor, scăzând foarte mult cererea pe piața de profil. Totodată, progresul tehnic a impus efectuarea unor investiții de anvergură atât în domeniul tehnic și tehnologic cât și în ceea ce privește competențele resursei umane.

Principalul obiectiv al firmei este activarea cu succes în domeniul proiectării și execuției pentru orice tip de construcție, prin asumarea totală a responsabilității în ceea ce privește executarea calitativă și la termen a lucrărilor.

Pentru a înțelege modul în care a fost implementată această schimbare se impune stabilirea cadrului conceptual al planificării strategice. Din acest punct de vedere, planificarea a apărut ca o formulare a unui program potrivit unui anumit tip de acțiune:

- inițierea procesului de planificare prin culegerea informațiilor despre societate;
- realizarea unei biografii organizaționale, raportată la situația din momentul studiului;
- definirea clara a misiunii și valorilor societății;
- identificarea problemelor cheie cu care societatea se confruntă;
- formularea unui set de strategii către care compania aflată în faza de inițiere a schimbării trebuie să le țintească și care să vină în sprijinul rezolvării problemelor identificate;
- implementare strategii;
- evaluare rezultate.

Relația dintre schimbare ca proces și planificare ca instrument ce ajută la punerea în opera a procesului, poate fi evidențiată, spre exemplu, în cadrul

departamentului de resurse umane. În acest caz, schimbarea s-a desfășurat bidimensional: la nivelul numărului de angajați care s-a mărit (angajarea a doi arhitecți și a doi designeri) dar și prin instruirea personanului deja existent care a primit sarcini suplimentare.

Totodată, un alt instrument prin care schimbarea se poate realiza și poate fi transmisă este decizia. Însăși schimbarea este rezultatul unui proces decizional, elaborat pe baza unor analize și statistici. În altă ordine de idei, pașii realizați în concretizarea schimbărilor sunt adoptați pe fondul unor decizii.

Strategii

Fiecare schimbare necesită și realizarea unor strategii prin care aceasta va fi implementată într-o organizație. Am ales abordarea participativă, luând în calcul atât avantajele cât și dezavantajele. Considerăm că avantajele acestei strategii ne ajută în implementarea cu succes a schimbării, în vreme ce dezavantajele pot fi ameliorate datorită capacităților manageriale și a implicării managerului.

Presiuni

Pentru ca schimbarea să aibă loc fără impedimente majore, am identificat presiunile interne și externe favorabile schimbării precum și modul în care acestea au acționat asupra stării de fapt.

Tabel nr.1 – Analiza comparativă a schimbării în societatea Nibomat Impex S.R.L

Avantaje	Dezavantaje
<ul style="list-style-type: none"> • Rezistență mai mică la schimbare; • Angajații se vor implica în procesul de schimbare din convingere; • Schimbarea se realizează pe baza conștientizării de către angajați a nevoii de schimbare; • Ocazii multiple de învățare individuală și organizațională; 	<ul style="list-style-type: none"> • Adaptarea este relativ lentă; • Efortul de gestionare a schimbării este unul complex; • Necesită o cantitate relativ mare de resurse;

Sursa: adaptare personală

Abordări

Întrucât în compania analizată managerul este o persoana capabilă, devotată și implicată iar viziunile sale sunt moderne, îndreptate spre creștere și inovare,

abordarea schimbării s-a efectuat din două perspective – cea de la manager la subaltern și invers. În cele ce urmează voi trata pe scurt modul în care cele două abordări au fost implementate la nivelul companiei analizate, astfel:

Abordarea de jos în sus:

- **Avantaje:**

- a. angajații vor manifesta o mai mică rezistență la schimbare;
- b. această abordare generează idei prin care se pot corecta greseli (colectarea sugestiilor);
- c. realizează o mai bună coeziune a echipei.

- **Dezavantaje:**

- a. ar putea apărea conflicte de interese;
- b. ar putea scădea autoritatea managerului;
- c. întrucât schimbarea propusă nu afectează toate sectoarele activității, pot apărea diferențe de percepție și soluții neavorabile companiei;
- d. procesul de planificare și implementare durează foarte mult.

Abordarea de sus în jos:

- **Avantaje:**

- a. implementare rapidă a deciziilor de schimbare;
- b. evitarea conflictelor de interese;
- c. creșterea autorității și a credibilității managementului.

- **Dezavantaje:**

- a. unii angajați pot fi defavorizați;
- b. nu există posibilitatea de a identifica și corecta anumite erori în decizia managerului;
- c. rezistența la schimbare a colectivului

Consider în acest moment ca cel mai eficient mod de a implementa schimbarea la nivelul companiei a fost cel în care s-a abordat, inițial, metoda de sus în jos, de transmitere a acesteia către angajați. Deoarece ei au observat în nenumărate rânduri dorința clienților de a beneficia de un pachet complet de servicii și produse, exista o conștientizare a nevoii de schimbare la nivelul percepției acestora.

IV. Modelul lui Nadler-Tushman

Modelul a fost dezvoltat la începutul anilor 1980 de teoreticienii organizaționali David A. Nadler și Michael L. Tushman. Este un instrument puternic pentru identificarea cauzelor fundamentale ale problemelor de performanță organizațională și a modului în care le puteți remedia. Se bazează pe principiul că o echipă sau o organizație poate reuși numai atunci când munca, oamenii care o fac,

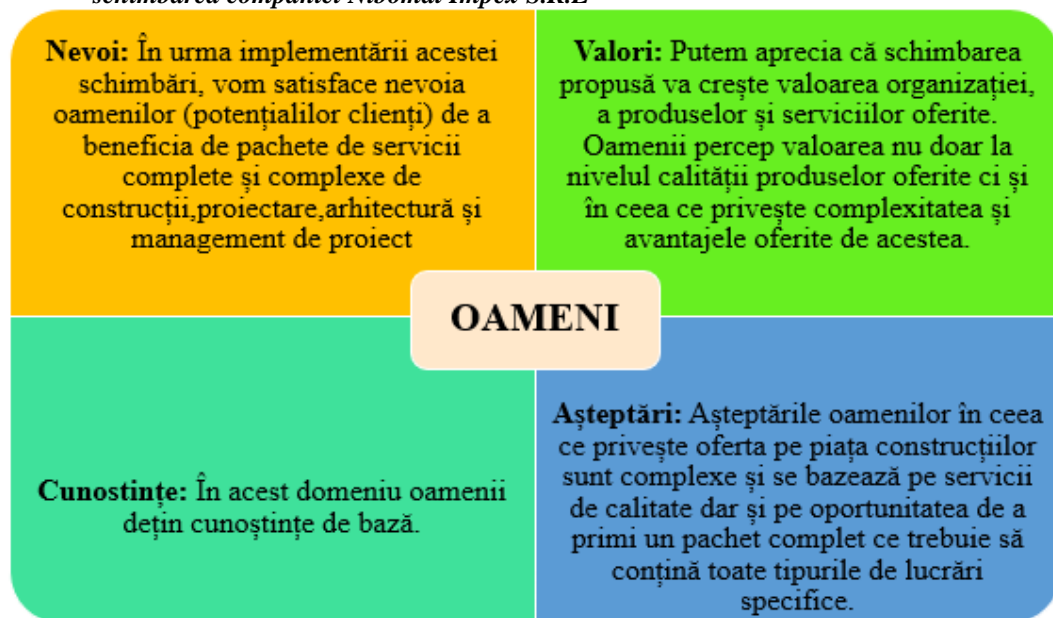
structura organizațională și cultura „se potrivesc” - sau, cu alte cuvinte, atunci când sunt „congruente”.

Înainte de a implementa schimbarea aleasă, compania a dorit să aibă o perspectivă asupra stării prezente a organizației și a celei prefigurate pentru viitor. S-a avut în vedere analiza următoarelor componente: sarcini îndeplinite de organizație, structuri și sisteme organizaționale, cultura acestora și oamenii care își desfășoară activitatea în cadrul ei.

Pentru a avea o imagine reprezentativă despre interacțiunea acestor elemente și impactul schimbării asupra acestora, am propus utilizarea modelului de diagnosticare al lui Nadler și Tushman. Cu ajutorul acestuia am putut identifica și viziunile colective împărtășite în cadrul organizației precum și grupurile sau persoanele care pot facilita schimbarea.

Aplicabilitatea schimbării și modul în care aceasta va produce modificări asupra elementelor mai sus amintite este evidentiată în figura nr.3.

Fig. 3 – Modelul lui Nadler Tushman – Componenta ”oameni” și impactul acesteia în schimbarea companiei Nibomat Impex S.R.L

Sursa: adaptare personală

Coeziunea echipei a avut un rol important în perfectarea și implementarea noii strategii. Principala caracteristică a echipei de proiect din cadrul companiei este EMPATIA. Membrii organizației au dezvoltat un puternic sentiment empatic în cadrul fiecărui departament și chiar la nivel de organizație. Spre exemplu, în momentul în care managerul a decis implementarea schimbării iar volumul de muncă a crescut, el a supravegheat și a asigurat angajaților un cadru de muncă în

care să poată comunica, să își poată exprima nemulțumirile și să găsească soluții atunci când taskurile de rezolvat păreau lucruri necunoscute pentru ei.

În acest caz, s-a aplicat ceea ce Manualul de leadership prezintă a fi „empatie”. ”Empatia poate și trebuie exercitată la mai multe niveluri. Într-o organizație aceasta poate merge de la a fi empatic în relațiile cu cei din jur până la a înțelege cum poate juca empatia un rol în motivarea echipelor sale sau a întregului colectiv, în vederea unei funcționări mai eficiente”¹³. Întrucât schimbarea a fost adoptată cu succes în această organizație, se poate spune că și ”empatia este o componentă crucială în dezvoltarea responsabilității personale și încurajarea simțului de responsabilitate la cei din jur”¹⁴

Un alt element care a reprezentat adjuvant al schimbării l-au constituit echipele. De regula, ”echipele realizează lucruri pe care oamenii singuri nu le pot realiza. O echipa se străduiește să amplifice contribuțiile individuale pentru a obține o creștere de performanță”¹⁵. Ne-am putea inchipui implementarea unei schimbări, realizată de un singur om?! Rezistența la schimbare ar fi mult mai mare iar schimbarea ar fi sortită eșecul.

Prin urmare, schimbarea din compania analizată fost posibilă și datorită echipelor, ea având în același timp un impact:

- **La nivel de individ** - schimbarea a presupus nu doar recunoașterea aportului la schimbare (având în vedere că schimbarea a fost cerută și de angajați, prin implementarea acesteia a crescut încrederea lor în capacitatea de a oferi soluții viabile și hotărâtoare în procesul de evoluție al firmei).
- **La nivel de echipă** - schimbarea a adus o mai bună colaborare în echipă, multe activități desfășurându-se în cadrul echipelor de proiect. Întrucât personalul nostru a manifestat deschidere spre noi oportunități, capacități bune de comunicare și integrare, noii angajați au fost acceptați și au colaborat eficient cu personalul existent. Pentru implementarea acestei schimbări a fost nevoie de viziune. Dar ce este viziunea?

”Viziunea este mai mult decât o idee captivantă. Organizațiile vizionare au mai mult succes și sunt mai durabile decât altele.

O viziune bună ar trebui să fie:¹⁶

- imaginabilă-să ofere un tablou despre felul în care va arăta viitorul;

¹³ Hilarie Oven, Vicky Hodgson, Nigel Gazzard, *Manual de leadership*, Editura Codecs, Bucuresti, 2006, p.146.

¹⁴ idem, p.157.

¹⁵ idem, p.274.

¹⁶ Hilarie Oven, Vicky Hodgson, Nigel Gazzard (2006), *Manual de leadership*, Editura Codecs, Bucuresti, p280.

- dezirabilă-să răspundă intereselor pe termen lung ale angajaților, clienților, publicului și acționarilor;
- fezabilă-să conțină obiective realiste și tangibile;
- focalizată-să fie suficient de clară, ca să ofere îndrumare în procesul decizional;
- flexibilă;
- comunicabilă.

Consider că toate aceste atribute au fost îndeplinite de către managerul companiei care a reușit să se transforme, pe parcursul existenței organizației, într-un veritabil lider.

În ceea ce privește cultura organizațională, cea de-a doua componentă impactată de schimbare, în cadrul companiei analizate am observat că valorile, ritualurile și normele organizației nu s-au schimbat, ele urmând în continuare obiectivele de calitate și satisfacere continuă a clienților. Totodată, sistemul nonformal de penalizare sau recompensare a pastrat aceleași abordări în sensul în care exista un echilibru între recompensa care se acordă în funcție de numărul de task-uri rezolvate și penalizare aplicată în cazul unor lucrări efectuate sub standardul de calitate pe care compania îl practică.

În urma studiului efectuat raportat la sarcinile îndeplinite de organizație (cea de-a treia componentă a modelului Nadler-Tushman), am observat că la fiecare dintre cele patru niveluri s-au produs modificări menite să aducă un plus de valoare atât forței de muncă cât și organizației, per ansamblu.

V. Concluzii

Din perspectivele prezentate, se poate concluziona că succesul unei schimbări organizaționale depinde nu doar de calitatea soluției identificate ci în mare măsură de eficacitatea cu care aceasta este implementată, elemente care pot conduce la trei situații des întâlnite:

- performanța organizației crește dacă schimbarea este implementată eficient și inovativ;
- performanța organizației rămâne aceeași chiar dacă schimbarea este implementată eficient;
- implementarea schimbării / soluției nu se realizează într-un mod eficient.

Din punct de vedere strategic, între conținutul schimbării și procesele ce intervin în implementarea acesteia nu există o stransă interdependență. Efectele schimbării pot fi negative chiar dacă soluțiile găsite și implementarea acestora sunt încadrate corect în context. În aceste circumstanțe, schimbarea organizațională trebuie să promoveze o strategie evolutivă a organizației, într-un mediu dinamic.

Consider că schimbarea implementată de societatea Nibomat Impex S.R.L a fost un real succes, procesele și activitățile fiind armonizate cu noua structură și configurație a organizației. Inovația și creativitatea au contribuit remarcabil la identificarea celei mai potrivite soluții de schimbare a turnurii spre care societatea se îndrepta.

Prin cumularea forțelor factorului uman cu cele ale mediului și adăugând impactul pozitiv al capacității manageriale de control, previziune, asumare a riscurilor și exploatare a spiritului de echipă, conchid prin a susține că schimbarea nu este rezultatul parcugerii unui model teoretic universal valabil ci este efectul unei mobilizări incredibile de forțe care prin conlucrare modifică semnificativ sensul unei organizații.

Schimbarea implementată a avut interferențe la nivelul firmei, ca ansamblu, dar și la nivelul fiecărei componente a acesteia.

Din analiza întreprinsă, s-au conturat aspectele pozitive și negative ale implementării schimbării în societate. Pentru a preîntâmpina accentuarea elementelor de slăbiciune, am realizat un plan de recomandări menite să susțină pe termen mediu și lung, întregul efort de business, după modificările realizate:

- în ceea ce privește structura organizațională, deși personalul firmei a crescut este necesară perfecționarea acestuia, prin conectarea continuă la schimbările de pe piața de profil, indiferent de natura lor;
- din punct de vedere operațional, se impune un control riguros al stocurilor, astfel încât acestea să nu genereze alte costuri suplimentare, odată cu creșterea materiilor prime și a materialelor utilizate;
- pe plan financiar, se poate menține și situația curentă, prin supravegherea efectelor schimbării și prin controlul datoriilor pe termen scurt. Această inițiativă trebuie să vizeze garantarea bonității clienților și creșterea veniturilor din exploatare, pe baza contractării unor proiecte în strainătate, Consider că efectele lărgirii spectrului de activități al societății va genera o creștere a cotei de piață, concomitent cu creșteri ale productivității și cifrei de afaceri, Din perspectiva efectelor indirecte ale acestei modificări de structură, acestea se vor reflecta în creșterea cheltuielilor pentru serviciile oferite, rezultată ca urmare a modificării, în sens favorabil veniturilor societății. Ca urmare a acestor schimbări, managementul firmei va fi unul bazat pe obiective, încadrarea acestora făcându-se pe baza tipologiei SMART.

Notă: Acest articol reprezintă o parte din lucrarea de disertație “*Leadership Organizațional*”, întocmit pentru finalizarea studiilor de master: Antreprenoriat și Administrarea Afacerilor, din cadrul Universității Nicolae Titulescu București, sub coordonarea lect. univ. dr. Iliescu Elena Mihaela.

Referinte bibliografice

- G.T. Cummings, G. T., G.C. Worley (2000),, Essentials of Organization Development and Change South-Western Publishers;
- Hilarie Oven, Vicky Hodgson, Nigel Gazzard (2006), **Manual de leadership**, Editura Codecs, Bucuresti;
- K. Milan (1992), Management Consulting. Manualul consultantului in management, AMCOR;
- P. Marinescu, S. Toma, V. Cornescu, D. Curteanu (2003), *Management de la teorie la practica*, ed.Universității din București, Bucuresti;
- P.Marinescu (2003), *Managementul institutiilor publice*- curs disponibil la <http://ebooks.unibuc.ro/StiinteADM/marinescu/16.htm#1>;
- R. Newton (2009), *Managementul schimbării pas cu pas*, trad. de Mircea Laurentiu Stefanescu, Ed. All, Bucuresti;
- S.P. Robbins, T. A. Judge (2008), *Essentials of organizational behavior*, Ninth edition, Pearson International Edition;
- T. Paulson (1995), *Paulson on Change*, ed. Griffin Publishing Group;
- W. French, H.C Bell (1999), *Organization Development*, New Jersey: Practice Hall.

TRANSFORMAREA DIGITALĂ A COMUNICĂRII ÎN PROCEDURA DE EFECTUARE A EXPERTIZELOR CONTABILE JUDICIARE

Alexandru ȘTEFANESCU*

Abstract

În domeniul efectuării expertizelor contabile judiciare, relațiile profesionale între participanții la acest tip de lucrări de specialitate sunt afectate în mod semnificativ de curențe în circuitul informațional. Aceste curențe creează pierderi de timp cu efect direct în derularea etapelor necesare întocmirii acestor lucrări.

Prin urmare, obiectivul lucrării este de a analiza în detaliu toate etapele ce trebuie parcurse de către toți participanții implicați în vederea identificării cauzelor care generează curențele existente, precum și de a identifica o soluție tehnică digitală bazată pe tehnologii actuale (cloud computing), cu posibilități reale de implementare, în scopul eliminării acestor deficiențe procedurale și a optimizării procesului de lucru.

Pentru atingerea obiectivului propus au fost folosite ca metode de lucru sondajul de opinie, analiza SWOT precum și culegerea de informații specifice din sursele existente pe internet. La finalul lucrării am prezentat concluziile la care am ajuns în urma cercetării efectuate în acest scop.

Cuvinte cheie: *Expertiza contabilă judiciară, circuit informațional, cloud computing.*

I. Introducere

Atât în spețele civile, cât și în cele penale, acolo unde este necesară clarificarea unor aspecte de natură economico – financiară, este dispusă efectuarea unei expertize contabile judiciare, fiind folosită ca mijloc de probă. Organele de cercetare penală și instanțele de judecată își fundamentează deciziile pe aspectele constatate în aceste lucrări.

În numeroase situații, când există mai mulți experți contabili numiți sau desemnați pentru a efectua aceste lucrări specifice, în procesul de elaborare a expertizelor are loc un schimb permanent de informații, actualizate în mod constant. Experții contabili judiciari trebuie să cunoască opiniile celorlalți participanți,

* Student Stefanescu Alexandru, Facultatea de Economie și Administrare a afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: alexandrum39554@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lector. univ. dr. Cristina Matei (cmatei@univnt.ro).

confruntându-și totodată propriile constatări în raport cu documentele furnizate. Prin urmare, elaborarea expertizelor este un proces de comunicare permanent. Comunicarea rapidă, cu informații complete, conduce la întocmirea unor rapoarte de expertiză contabilă judiciară care respectă normele existente, dar și termenele stabilite de organele judiciare. Putem afirma că un circuit informațional optimizat are efecte benefice asupra derulării întregii proceduri judiciare.

Sub aspect tehnic, când vorbim despre optimizarea unui circuit informațional, soluțiile bazate pe “cloud computing” conferă flexibilitate și adaptabilitate din punct de vedere al posibilității de accesare în timp real de către mai mulți participanți. Prin urmare, utilizarea unor soluții bazate pe “cloud computing” în cadrul efectuării expertizelor contabile judiciare ar aduce îmbunătățiri majore în fluxul informațional dintre experții participanți.

Prezenta lucrare se bazează pe situații concrete constatate de-a lungul timpului în efectuarea acestui tip de lucrări cu caracter specific. Procesul de elaborare este destul de laborios și consumator de timp, existența unui circuit informațional defectuos între participanți îngreunează inutil și în mod semnificativ actul profesional cu efecte multiple. Odată cu avansul tehnologic și cu apariția noilor produse digitale în domeniul comunicării și a interoperabilității a apărut posibilitatea creării unor soluții tehnice, care să optimizeze procesul de elaborare al expertizelor contabile din punct de vedere al circuitului informațional și al comunicării propriu-zise. Studiul realizat este împărțit în două etape și anume :

- O analiză a actualei proceduri pentru a identifica deficiențele operaționale care generează pierderi de timp;
- Prezentarea unei proceduri optimizate care se bazează pe o soluție tehnică digitală care elimină deficiențele constatate.

II. Aspecte curente privind expertiza contabilă judiciară

Expertiza contabilă judiciară este un mijloc de probă prevăzut în “Codul de Procedură Civilă”, menită să stabilească aspecte cu specific financiar – contabil necesare clarificării spețelor atunci când părțile aflate în litigiu o solicită. Întocmirea expertizelor contabile se face în conformitate cu procedurile specifice prevăzute de Standardul Profesional 35 “Expertize contabile” elaborat de organismul profesional C.E.C.C.A.R. Acest standard reprezintă un cumul de reguli/norme obligatorii ce trebuie urmate de profesioniștii contabili în desfășurarea procedurilor necesare întocmirii rapoartelor ce li se solicită.

Fundamental, expertiza contabilă judiciară este “o lucrare personală și critică” care îmbină atât prezentarea evenimentelor economice solicitate a fi analizate cu opinia expertului/expertiilor asupra efectelor și cauzelor care le-au generat. Forma de prezentare a “Raportului de expertiză” este stabilită în detaliu în “Standardul 35” având caracter obligatoriu pentru toate tipurile de rapoarte. În

situațiile deloc rare, în care în cadrul procedurilor judiciare, participă mai mulți experți contabili (desemnați/parte) pentru a întocmi un raport de expertiză contabilă judiciară, vor rezulta în mod implicit mai multe opinii, asupra aceluiași eveniment pe baza aceluiași documente.

În procesul de efectuare a lucrărilor, experții trebuie să comunice permanent rezultatele verificărilor personale pe care le efectuează, celorlalți participanți, în vederea stabilirii unor rezultate finale. Această colaborare se desfășoară în baza unui program de lucru comun stabilit de experți. În orice situație, constatările experților “parte” trebuie să se raporteze la constatările finale ale expertului “desemnat” în sensul confirmării sau infirmării acestora. În situația în care există opinii diferite, acestea vor fi inserate în raportul final cu argumente punctuale care justifică diferențele de opinie. Expertul desemnat are obligația întocmirii raportului final care cuprinde opinia lui precum și opiniile experților parte distinct evidențiate.

În situațiile în care instanțele acceptă și dispun efectuarea unui astfel de mijloc de probă, se stabilește totodată și orizontul de timp necesar efectuării acestuia, luând în considerare complexitatea analizelor ce vor fi efectuate, în funcție de documentele existente la dosarul cauzei sau de necesitatea furnizării unor noi documente. Respectarea unor asemenea termene presupune o comunicare optimă a rezultatelor verificărilor între experți, astfel încât toți participanții să își poată formula opiniile în deplină cunoștință de cauză cu un acces asigurat la toate documentele furnizate de părți. Întrucât opinia expertului desemnat, o dată formulată, constituie un reper la care trebuie să se raporteze și opiniile experților numiți, este necesar ca transmiterea lucrării să se facă într-un interval de timp suficient care să ofere și celorlalți participanți posibilitatea exprimării profesionale pe acest subiect. Prin urmare o colaborare eficientă prin oferirea unor intervale de timp realiste, asigură experților participanți condiții optime de exprimare a opiniilor profesionale în deplină cunoștință de cauză. În acest fel se asigură o derulare rapidă a procedurilor judiciare, conducând la o scurtare semnificativă a duratei litigiilor.

III. Metode de cercetare și baze de date folosite

Pornind de la studierea a numeroase spețe privind expertiza contabilă în cauzele penale, precum și de la cadrul legislativ actual, am prezentat circuitul informațional existent și am propus un circuit informațional optimizat, care să corespundă nevoilor participanților la o astfel de procedură. A fost realizată o analiză comparativă a procedurii existente cu cea optimizată, utilizând metoda SWOT, pentru a identifica aspectele ce trebuie îmbunătățite. De asemenea, a fost utilizată metoda cercetării calitative, efectuându-se un sondaj de opinie pe un eșantion reprezentativ format din specialiști practicieni cu experiență vastă în domeniul expertizelor contabile judiciare. În contextul efectuării cercetării prezentate, au fost purtate discuții cu experții contabili referitor la dificultățile

procedurale pe care le întâmpină în efectuarea lucrărilor de specialitate analizate în prezentul studiu.

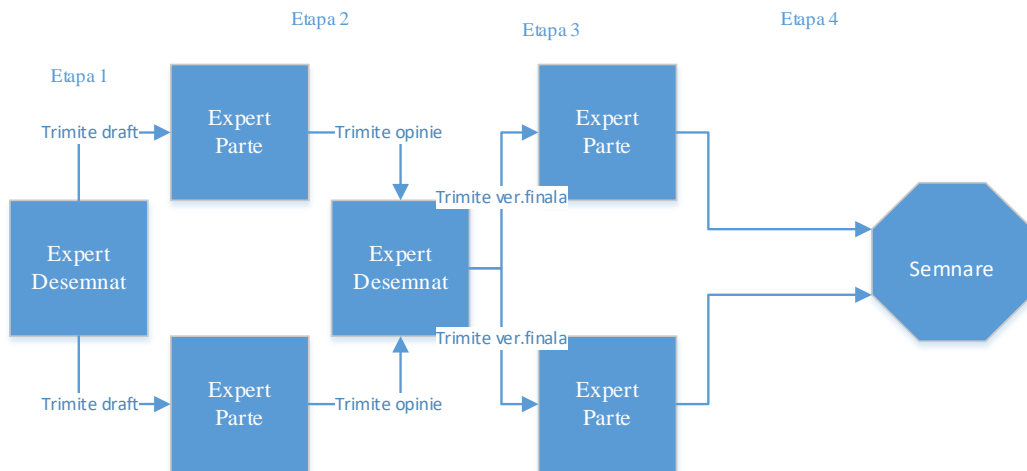
IV. Analiza procedurii existente

Practica a arătat că în numeroase situații experții desemnați își întocmesc lucrările în mod individual, comunicând rezultatul verificărilor personale celorlalți participanți/experti cu foarte puțin timp înainte de termenele stabilite de instanță. Aceștia, sunt fie puși în situația unei verificări superficiale a opiniei expertului desemnat, fapt ce duce la o scădere a calității actului profesional, fie în situația să amâne termenele de predare, amânând în acest fel procedura judiciară.

Chiar dacă “Standardul 35” abordează multiple aspecte legate de desfășurarea lucrărilor specifice expertizelor judiciare, atât de formă cât și de fond, abordarea relațiilor între experții contabili participanți la aceste activități este insuficient tratată din punct de vedere al comunicării efective, atât sub aspectul organizatoric cât și sub aspectul responsabilității actului în sine.

În fapt, expertul desemnat, își elaborează opinia pe care o transmite (etapa 1) în format electronic experților participanți. Aceștia o preiau, confruntând constatările factuale cuprinse, cu documentele pe care toate părțile participante le dețin și care le-au fost puse la dispoziție. În urma verificărilor efectuate, experții parte își formulează propriile opinii care pot fi identice cu ale expertului desemnat sau “cu diferențe”. Aceste opinii sunt retransmise expertului desemnat pentru a fi introduse obligatoriu în raport (etapa 2). Expertul desemnat înserează aceste opinii în raportul final pe care îl retransmite experților parte (etapa 3). În situația în care toți participanții agreează varianta finală se stabilește o dată de comun acord în vederea semnării olografe a raportului de expertiză contabilă. (etapa 4). Se constată o dependență totală a experților parte față de expertul desemnat, în sensul că în lipsa opiniei acestuia, experții parte nu își pot finaliza opiniile. Transmiterea informațiilor nu se realizează în flux continuu, procedura curgând liniar, fiind etapizată. Fundamental, actuala procedură este rigidă, unidimensională, fiind focusată pe expertul desemnat ca element central al ierarhiei în cadrul fluxului de informații.

Fig.1 - Circuit informațional - procedura curentă

(sursa: prelucrare proprie)

O analiza SWOT a procedurii curente evidențiază clar carențele existente în actualul sistem :

Tabel nr.1 – Analiza Swot - procedura curentă flux informațional

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> ➔ în linii mari, circuitul informațional este definit; ➔ cadrul de desfășurare este suficient precizat; ➔ relațiile între experți sunt bine definite din punct de vedere etic și profesional; ➔ din punct de vedere al utilizării tehnologiilor digitale, experții utilizează poșta electronică pentru comunicare și un editor de text pentru redactare, care nu necesită cunoștințe avansate în domeniul digital; 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ realizarea superficială a anumitor operațiuni datorată necesității respectării termenelor impuse de procedura judiciară; ➔ datorită procedurii unidimensionale și etapizate, asigurarea unui flux informațional minimal necesită un interval de timp mare; ➔ în profunzime circuitul informațional este deficitar, depinzând foarte mult de un singur participant al procedurii și anume cel desemnat de instanță (expertul desemnat); ➔ din punct de vedere al utilizării tehnologiilor digitale, experții utilizează doar poșta electronică pentru comunicare și un editor de text pentru redactare, implementarea tehnologiilor „cloud computing” fiind inexistentă; ➔ comunicarea greoaie între participanți;

Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> → structura procedurii solidă și în același timp flexibilă, putând fi adaptată la noile tehnologii digitale; → sistemul existent de comunicare în aplicarea procedurilor asigură un nivel acceptabil din punct de vedere al securității datelor și informațiilor transmise; → implementarea rapidă cu grad de obligativitate prin intermediul organismului profesional autorizat C.E.C.C.A.R.; 	<ul style="list-style-type: none"> → neadaptarea procedurii la schimbările rapide din tehnologia digitală îngreunează soluționarea cauzelor judiciare; → aplicarea unor proceduri neadaptate permanent noilor tehnologii îngreunează actul profesional;

Analiza prezentată mai sus subliniază deficiențele operaționale în procedura existentă de efectuare a lucrărilor specifice expertizelor contabile judiciare.

V. Cercetarea calitativă privind nevoia schimbării și direcțiile posibile de perfecționat în contextul transformării digitale a procedurii de efectuare a expertizelor contabile judiciare

Pentru o analiză mai detaliată, a fost realizat un sondaj de opinie pe un eșantion de 24 de experți contabili judiciari cu experiență vastă în practica expertizelor contabile judiciare. La întrebarea “Care etapa a procedurii de efectuare a expertizelor contabile judiciare credeți că este cea mai mare consumatoare de timp?” un număr de 18 respondenți au ales opțiunea b) respectiv “comunicarea cu experții participanți” reprezentând un procent de 75% dintre participanți.

Subsecvent, la întrebarea “Considerați că actuala procedură poate fi îmbunătățită pe segmentul comunicării între experții participanți “ un număr de 16 respondenți au fost de acord alegând opțiunea a) (DA) reprezentând un procent de 66%. Din rezultatele obținute putem concluziona că experții practicieni participanți au identificat o etapă a procedurii ca fiind deficitară sub aspectul consumului mare de timp, exprimând în mod direct necesitatea unei îmbunătățiri pe acest segment.

(Fig.2 - sondaj opinie:prelucrare proprie)

1) Care etapa a procedurii de efectuare a expertizelor contabile judiciare credeti ca este cea mai mare consumatoare de timp?

Totodată, s-a dorit în cadrul sondajului testarea deschiderii practicienilor față de soluții tehnologice noi care să permită optimizarea procedurilor curente. La întrebarea “Ați folosi o soluție tehnică mai complexă dar care îmbunătățește fluxul informațional în cadrul procedurilor de efectuare a expertizelor contabile judiciare?” un numar de 15 respondenți, respectiv

62%, au raspuns afirmativ. Trebuie menționat aici procentul celor nehotărâți de 25% respectiv 6 respondenți, care nu trebuie neapărat interpretat ca fiind o categorie reticentă la posibile noi soluții

(Fig.3 - sondaj opinie:prelucrare proprie) tehnice ci poate fi un rezultat al caracterului vag al întrebării.

2) Considerati ca actuala procedura procedura poate fi imbunatatita pe segmentul comunicarii intre expertii participanti?

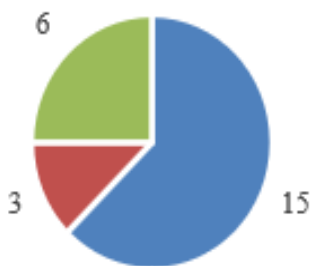

■ a) Da ■ b) Nu ■ c) Ma abtin

Prin urmare a fost adaugată o nouă întrebare, mai detaliată, în încercarea de a explica tehnic noua soluție propusă. În mod evident procentul celor nehotărâți a scăzut de la 25% până la 4%, crescând în mod corespunzător procentele participanților care au optat pentru folosirea noii soluții cât și a celor reticenți în a o folosi.

(Fig.4-sondaj opinie:prelucrare proprie)

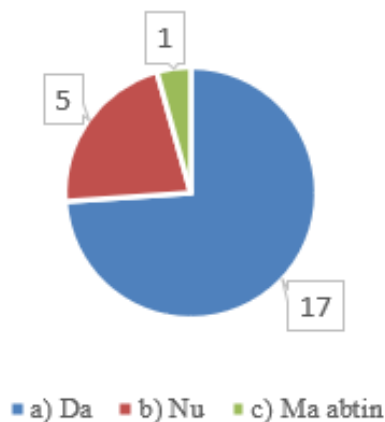
3) Ati folosi o solutie tehnica mai complexa dar care imbunatateste fluxul informational in cadrul procedurilor de efectuare a expertizelor contabile judiciare?

■ a) Da ■ b) Nu ■ c) Ma abtin

(Fig.5- sondaj opinie:prelucrare proprie)

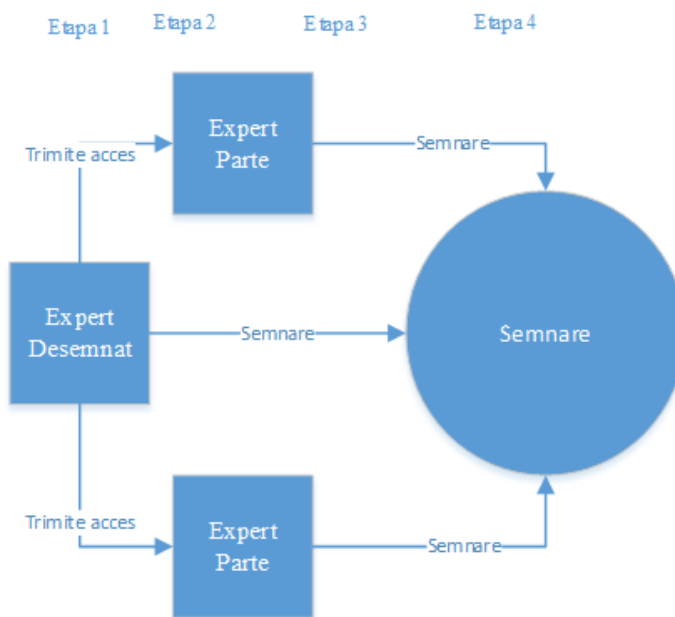
5) Ați utiliza o soluție tehnică nouă, care în baza unei autentificări cu o semnătură digitală, permite participanților accesul în timp real asupra unei baze de date nou creată (document asemănător .docx) aflată în cloud?

În concluzie, putem constata din cercetarea prezentată mai sus, existența unei opinii clar formate cu referire la necesitatea optimizării fluxului informațional în procedura de efectuare a expertizelor contabile judiciare. Participanții au fost receptivi la implementarea de noi soluții tehnice care ar îmbunătăți în mod semnificativ activitatea pe care o desfășoară.

VI. Procedura propusă ca element inovativ în transformarea digitală a comunicării în procedura de efectuare a expertizelor contabile judiciare

Din punct de vedere al modelării acestei noi proceduri, din punct de vedere conceptual se urmărește întrunirea a trei criterii : să fie utilă, să fie ușor de folosit, și să asigure condiții de securitate a datelor.

(circuit informational-procedura noua:prelucrare proprie)

Folosind tehnologia de tip “cloud computing” se poate implementa o soluție tehnică (un editor specializat de text online) specifică, care să corespundă nevoilor speciale ale acestei proceduri, optimizând circuitul informațional. Prin migrarea bazelor de date (ex: document tip .docx) în cloud se poate oferi tuturor participanților accesul în timp real asupra lor. Rolurile participanților pot fi abstractizate în concordanță cu funcțiile lor în cadrul procedurilor (expert numit/expert parte), stabilindu-se o ierarhie a nivelurilor de permisiuni (read/write/read-only). Totodată nivelul de securitate trebuie să corespundă rigorilor unei proceduri judiciare, identitatea participanților nu trebuie pusă sub semnul întrebării. O simplă autentificare doar în baza unui utilizator și a unei parole nu conferă un grad suficient de securitate, fiind necesară o autentificare mai complexă, în baza unei semnături digitale, care oferă garanții de securitate mai mari, atât din punct de vedere tehnic cât și din punct de vedere al confirmării identității individuale a participanților.

În noua procedură, expertul desemnat autentificat în baza semnăturii sale digitale, crează în cloud, în baza de date, un document (etapa 1). Odată creat, expertul desemnat primește un nivel maxim de acces asupra acestui document, putând efectua asupra lui orice tip de operație (read/write/delete). În mod automat în background are loc generarea a două chei de acces, cu permisiunea de scriere doar pe anumite secțiuni ale documentului (side-notes) și de read-only asupra restului documentului (document principal). Expertul desemnat trimite aceste chei de acces (sub forma unor adrese web) pe email, experților numiți, pentru a putea

accesa și ei acest document (etapa 2). Experții parte se autentifică în baza semnăturilor lor digitale și accesează documentul (etapa 3). În acest fel toți participanții au acces în timp real asupra aceluiași document (baza de date).

Tabel nr.2 – Analiza Swot procedură nouă - flux informațional

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> → economia de timp; → securitatea datelor; → acuratețea informațiilor; → creșterea calității actului profesional; → disponibilitate 	<ul style="list-style-type: none"> → grad sporit de complexitate al procedurii din punct de vedere al tehnologiei digitale; → dependență sporită față de terții prestatori de servicii de specialitate, respectiv furnizorii de servicii specifice “cloud computing”;
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> → îmbunătățirea colaborărilor între participanți; → schimb de informații mult mai rapid, util prestării activităților cu caracter specific; → o comunicare performantă ajută la dezvoltarea unui sistem profesional extrem de util 	<ul style="list-style-type: none"> → securitatea datelor cu caracter personal; → riscuri legate de performanța serviciilor accesate

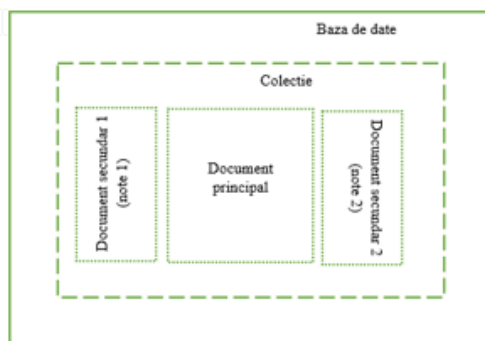
Din analiza prezentată mai sus, putem constata aspecte pozitive de substanță ca urmare a aplicării noii proceduri, cu efecte multiple în desfășurarea activității specifice. A fost eliminată dependența totală de expertul desemnat din punct de vedere procedural în procesul de elaborare a opiniilor individuale. Menționăm aici economia de timp, disponibilitatea individuală, precum și un rezultat profesional calitativ mai bun. Trebuie menționate și aspecte negative privind creșterea gradului de complexitate al procedurii din punct de vedere tehnic, dar efectele pot fi diminuate prin posibile soluții de pregătire profesională.

Pentru implementarea unei soluții tehnice digitale de acest gen trebuie parcurse mai multe etape. În prima etapă este necesar a fi accesate serviciile unor prestatori din domeniul “cloud computing” (ex.Oracle, Microsoft, Amazon, Google) pentru a beneficia de servicii din suita PaaS¹ (platforma ca serviciu). Această suită de servicii include pe lângă accesul la servicii de stocare de date (clasice) și accesul la anumite instrumente de monitorizare, de testare, de control precum și de management al datelor. Concret beneficiind de aceste servicii se pot dezvolta aplicații care să ruleze direct pe infrastructura furnizată de provider, utilizând limbaje de programare proprii cât și open source (JavaScript, Css, HTML).

¹ Platform as a service - https://en.wikipedia.org/wiki/Platform_as_a_service.

În etapa a doua se va folosi o baza de date (NoSQL, DynamoDB, mongoDB,) , de tip “autonom”² dacă este disponibilă. Acest tip de baze de date “autonome” folosesc tehnologia machine-learning pentru a automatiza anumite procese efectuate în general de către administratori, respectiv backup-ul, actualizări, corectări, ușurând procesul de mentenanță. Putem privi această bază de date ca un “biblioraft” digital, în care vom crea/arhiva/modifica fișierele de tip “document” create.

Fig.7-structură baza de date

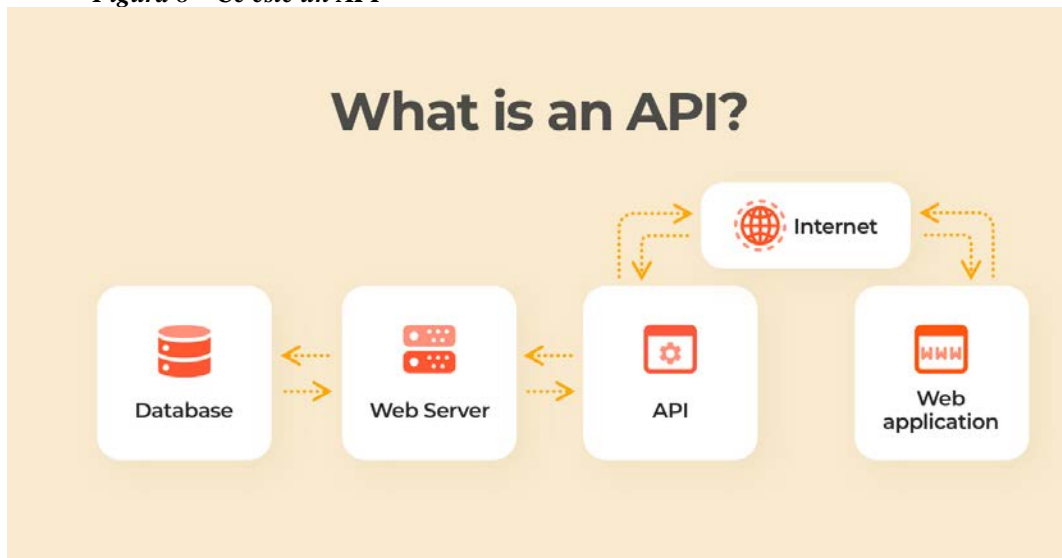

(structura baza de date:prelucrare proprie)

În etapa a treia se va crea un editor de text folosind limbaje de programare (JavaScript, HTML, etc) care să corespundă nevoilor participanților, respectiv să ofere o funcționalitate complexă, echivalentă cu funcțiile oferite de editorul de text “Microsoft WORD”, ca exemplu autocorectare, adnotări, format, etc. Fundamental se urmărește a se crea o structură pentru baza de date ca în figura 7. Această structură cu configurația specificată oferă o flexibilitate mare din punct de vedere al gestionării drepturilor de acces ale participanților. Expertul desemnat are acces total asupra tuturor documentelor, putând efectua orice operație asupra lor (write/edit/copy/paste/erase). Experții numiți au acces limitat, în sensul că au drepturi de citire asupra secțiunii “document principal” și drepturi de scriere doar asupra “documentelor secundare” individuale (expertul 1 → document secundar 1, expert 2 → document secundar 2) .

² Autonomous database - <https://www.oracle.com/in/database/what-is-autonomous-database/>.

Figura 8 – Ce este un API

(sursa: <https://www.cleveroad.com/blog/what-is-an-api> - Oleksandr.Sh)

Printre multiplele funcționalități pe care serviciile de cloud computing le oferă, unul din ele este integrarea și folosirea API-urilor³. Trebuie menționat că odată cu migrarea datelor în cloud, accesul și administrarea acestora se face prin intermediul browserelor web, a aplicațiilor specializate sau a API-urilor. API este un acronim “Application

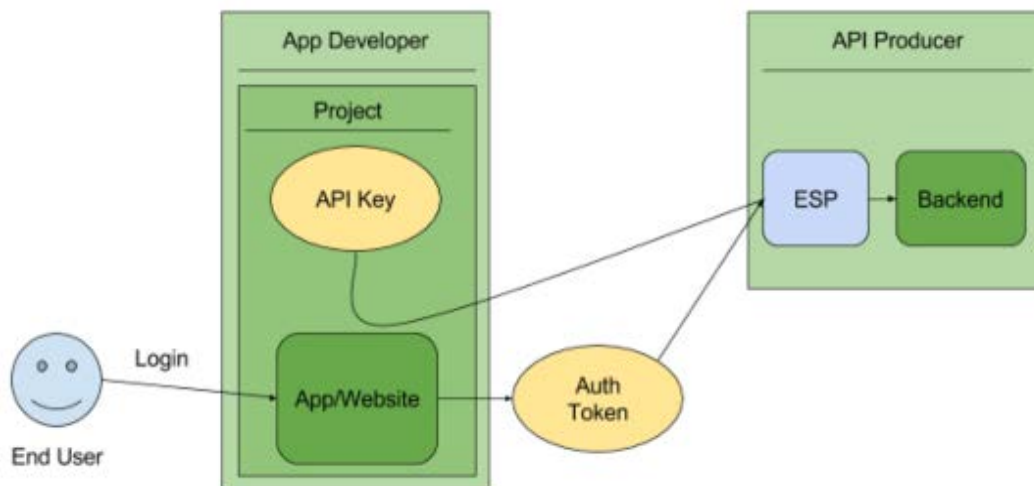
Programming Interface” (interfață de programare a aplicațiilor) și este un intermediar software care permite ca două aplicații diferite să comunice între ele. Prin intermediul acestor “interfețe” se poate integra în soluția software propusă autentificarea prin intermediul semnăturii digitale extinse în baza unui certificat digital calificat emis de un furnizor de servicii acreditat și în conformitate cu legile Românești⁴ precum și cu regulamentele Europene⁵. Concret acești furnizori pot fi priviți ca niște “notari digitali” care certifică prin emiterea unui certificat digital, identitatea și calitatea posesorului/utilizatorului acestuia. Pe lângă mijlocul fizic de autentificare (uzual se folosește un stick USB) care este predat posesorului în baza unei semnături olografe, furnizorii de astfel de servicii pun la dispoziția clienților infrastructura necesară autentificării cu acest certificat. Pentru a accesa această infrastructură, sunt puse la dispoziție și API-urile necesare pentru a se facilita implementarea tehnică a autentificării în diverse aplicații digitale.

³ <https://en.wikipedia.org/wiki/API>.

⁴ Legea nr. 455/2001 privind semnatura electronică.

⁵ Regulamentul European EIDAS 910/2014.

Fig.9-procedură autentificare API

(procedură autentificare prin api- sursa imagine :
<https://cloud.google.com/endpoints/docs/openapi/when-why-api-key>)

Datorită posibilității de a accesa în timp real baza de date asupra căreia se lucrează, toți participanții pot contribui mult mai rapid, feedbackul oferit fiind analizat și discutat în momentul apariției unui diferend. Această situație conduce către o evoluție organică a elaborării lucrării, fiind eliminate eventuale sincope ce apar în vechea procedură. Posibile situații antagonice datorate stresului din lipsă de timp sunt astfel eliminate, relațiile de colaborare între experți fiind îmbunătățite semnificativ. Faptul ca obiectivele ce trebuie rezolvate sunt abordate punctual de către toți participanții, oferă experților siguranța unui dialog util și profesionist având ca efect creșterea calității actului profesional. Totodată nu trebuie omisă dimensiunea socială a acestui tip de colaborare, fundamental este un schimb de opinii între profesioniști. Experții participanți reprezintă o categorie cu o specializare aparte, domeniul în care activează este nișat iar numărul acestor profesioniști este destul de limitat. Prin urmare, posibilitatea unor viitoare colaborări este destul de mare între participanți. Crearea unui mediu de lucru profesionist, adaptat nevoilor tuturor participanților este extrem de util, crescând calitatea actului profesional, punând bazele în același timp că și viitoarele colaborări se vor desfășura cel puțin la același nivel calitativ.

VII. Concluzii:

În baza cercetărilor efectuate s-a constatat existența unor deficiențe procedurale care influențează în mod semnificativ actul profesional de întocmire a expertizelor contabile judiciare sub aspectul creării unor întârzieri în circuitul informațional cu efecte multiple. Deficiențele constatate pot fi înlăturate prin

crearea unei noi proceduri bazată pe o soluție software, compusă din migrarea bazelor de date în cloud împreună cu implementarea unui editor de text online și bazându-se ca element de securitate pe o autentificare în baza unei semnături digitale.

Procedura de lucru propusă nu este limitată doar la domeniul expertizei financiar contabile judiciare, ea putând fi utilizată în orice alt tip de expertiză judiciară atunci când sunt mai mulți participanți. În mod evident efectuarea lucrărilor de expertiză de orice tip, în timp real, este extrem de utilă și ca factor de timp și ca factor de calitate a actului profesional în sine. Prin transferul bazelor de date în sistem “cloud” accesul participanților nu este limitat ca timp și spațiu, el putându-se efectua de oriunde și în orice moment.

Referințe bibliografice

- Standard 35 C.E.C.C.A.R. – Expertize contabile judiciare (<https://ceccar.ro/>);
- <https://www.oracle.com/ro/database/what-is-autonomous-database/>;
- <https://www.cleveroad.com/blog/what-is-an-api>;
- <https://aws.amazon.com/documentdb/what-is-json/>;
- <https://docs.microsoft.com/en-us/azure/architecture/>;
- <https://www.nuclino.com/>;
- <https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/word>;
- <https://www.onlyoffice.com/>;
- Cloud Computing: Caracteristici și Modele - Valerică Greavu-Serban (January 2015 Publisher: Editura ASE ISBN: 978-606-505-982-5);
- <https://www.mulesoft.com/resources/api/what-is-an-api>;
- <https://www.afsc.ro/semnatura.html>.

DIAGNOSTICUL PERFORMANTELOR FINANCIARE ALE UNEI SOCIETĂȚI DIN DOMENIUL FABRICĂRII MATERIALELOR DE CONSTRUCȚII

Adelina MORJAN*

Abstract

Pentru o entitate economică cunoașterea evoluției performanței sale financiare a fost dintotdeauna una dintre preocupările principale în vederea descoperirii eventualelor disproporții, necorelații ale activității sale economice, precum și a cauzelor apariției lor, alături de soluțiile de aducere la echilibrul economic și financiar de către conducerea entității. Tocmai din acest motiv, scopul articolului în cauză este acela de a evidenția cum diagnosticarea financiară a unei entități prin prisma performanței sale financiare ajută la cunoașterea mai amănunțită a oportunităților respectivei entități, precum și a riscurilor cu care se confruntă aceasta, pe o anumită perioadă. Pentru atingerea acestui scop, se va porni de la prezentarea unei societăți care, pe parcursul cercetării, va fi diagnosticată din perspectiva structurii performanțelor sale financiare și a ratelor sale de rentabilitate. În urma acestei cercetări se va putea stabili dacă societatea este performantă sau nu din punct de vedere financiar, acesta reprezentând, de asemenea, și obiectivul principal al cercetării în cauză, și indiferent de rezultat, se va putea concluziona cât este de importantă pentru o entitate realizarea diagnosticului performanțelor financiare pentru a ști care sunt problemele cu care aceasta se confruntă, precum și modul în care acestea pot fi soluționate eficient.

Cuvinte cheie: *diagnostic financiar, performanță financiară, solduri intermediare de gestiune, rata de rentabilitate financiară, rata de rentabilitate economică.*

I. Introducere

Prin intermediul diagnosticului performanțelor financiare se studiază laturile cele mai importante ale activității economice ale unei entități patrimoniale. Totodată, prin acest diagnostic pot fi fundamentate noi strategii care permit entităților menținerea și dezvoltarea durabilă în mediul economic în care acestea își desfășoară activitatea. Aceste strategii se realizează prin elaborarea unor măsuri concrete care asigură în procesul activității desfășurate multiplicarea rezultatelor

* Masterand, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Program de master: Management contabil, audit și expertiză contabilă; (adelinamcaec01420@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro).

financiare, indicatorii rentabilității producției, stabilitatea financiară, capacitatea de acoperire a datoriilor și credibilitatea societății.

Având în vedere importanța aspectelor menționate, lucrarea de față își propune să întărească aceste idei și să justifice importanța diagnosticării performanței financiare a unei entități, printr-un exemplu practic care presupune realizarea unui diagnostic al performanțelor financiare în cazul unei societăți care se ocupă cu fabricarea materialelor de construcții prin aplicarea a două metode specifice acestui tip de diagnostic, și anume, cea a structurii performanțelor financiare și cea a ratelor de rentabilitate. Diagnosticul se va realiza la societatea Macofil S.A., pe o perioadă de 5 ani, iar pentru efectuarea acestuia, informațiile necesare sunt preluate din situații financiare simplificate, cum ar fi bilanțul și contul de profit și pierdere.

II. Aspecte teoretice privind diagnosticul performanțelor financiare

Termenul de “diagnostic” este de origine greacă, și înseamnă “apt de a discerne”. Fără a încerca să facem o interpretare literară a cuvântului, ci doar una referitoare la teoria economică, încă din semnificație acest cuvânt sugerează necesitatea unei consultări periodice a entității pentru a putea identifica starea acesteia de sănătate, precum și capacitatea sa de a se adapta unor schimbări previzibile. Ca o definiție, diagnosticarea este o cercetare complexă a unor aspecte economice, juridice, manageriale, tehnice și sociologice, ce caracterizează activitatea unei entități pentru a-i identifica punctele forte și cele slabe, cauzele care le-au generat și formularea recomandărilor de diminuare sau eliminare a aspectelor negative și valorificarea celor pozitive.

În ceea ce privește performanța financiară a unei întreprinderi, aceasta este apreciată în mod diferit de fiecare categorie de persoane care manifestă interes cu privire la rezultatele obținute de firmă. În condițiile economice actuale, stabilirea sensului conceptului de „performanță” și măsurarea acesteia sunt urmărite de toate categoriile de utilizatori ai informațiilor financiare. Termenul de performanță financiară este regăsit sub mai multe accepțiuni, dintre care o primă accepțiune definește performanța unei întreprinderi prin prisma productivității și a eficienței activității întreprinderii.

Corelând definițiile privind diagnosticul și performanța, se poate deduce că diagnosticarea performanței financiare reprezintă o cercetare care se realizează prin aplicarea unor metode economico-financiare specifice ce caracterizează activitatea unei entități prin prisma productivității și a eficienței în scopul identificării problemelor cu care aceasta se confruntă sau cu care se poate confrunta pentru a le putea soluționa sau preveni, după caz.

III. Metodologia de cercetare

Pentru realizarea diagnosticului societății studiate, vor fi parcurse trei etape:

- Pregătirea diagnosticului prin preluarea din situațiile financiare simplificate, cum ar fi bilanțul și contul de profit și pierdere, a informațiilor necesare realizării diagnosticului pentru perioada analizată;
- Analizarea efectivă a informațiilor și a rezultatelor obținute după aplicarea celor două metode specifice folosite pentru diagnosticarea performanței (structura performanței financiare și ratele de rentabilitate), precum și expunerea respectivelor rezultate;
- Elaborarea concluziilor.

Un diagnostic elaborat luând în considerare aceste etape asigură datele financiare necesare pentru urmărirea firmei prin metode și indicatori care să permită aprecierea acesteia din punct de vedere al performanței, atât de către persoanele din interiorul societății, cât și de către cele din afară.

IV. Diagnosticarea performanței financiare a societății Macofil S.A.

4.1. Prezentarea generală a societății Macofil S.A.

Pentru realizarea prezentului studiu s-a ales societatea Macofil S.A. Tg. Jiu. Aceasta este o societate pe acțiuni și a fost înființată în anul 1991. Sediul firmei este în jud. Gorj, mun. Tg. Jiu. În anul 1998 societatea a fost privatizată în totalitate devenind societate pe acțiuni cu capital privat. Capitalul social al firmei este 9.033.747,50 lei, integral vărsat.¹

Societatea are ca obiect principal de activitate „fabricarea cărămizilor, țiglelor și a altor produse pentru construcții, din argila arsă și beton armat” (elemente de zidărie și țiglă, prefabricate din beton armat, tuburi de canalizare de diferite dimensiuni, pavele pentru pavaje, stâlpi electrici, produse de balastiera, etc).

Un indicator important în analiza unei firme este cifrei de afaceri. Evoluția acesteia în perioada 2015-2019 se poate observa în graficul nr. 1.

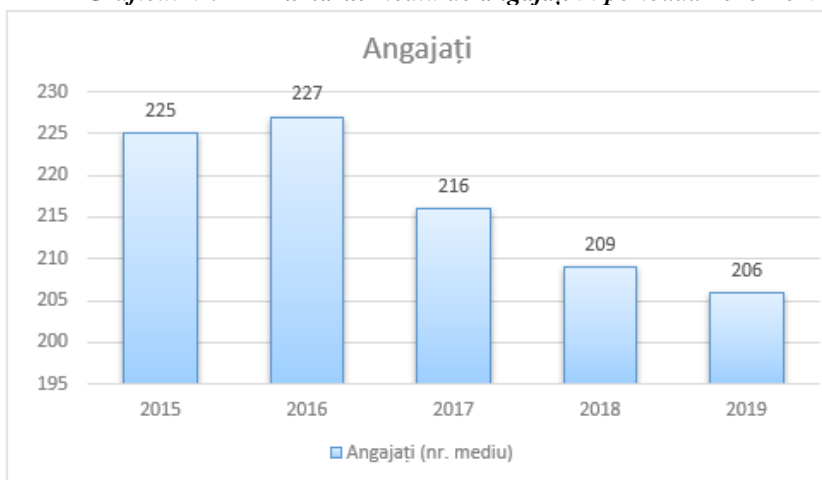
¹ <http://macofilsa.ro/>

Graficul nr. 1 – Cifra de afaceri în perioada 2015-2019 (RON)

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor de pe site-ul firmei <http://macofilsa.ro/>

Valoarea minimă a cifrei de afaceri se înregistrează în anul 2016, când vânzările scad față de anul 2015 cu 3,31%. După anul 2016 cifra de afaceri a crescut, ajungând ca în anul 2019 să înregistreze cea mai mare valoare, 40.828.650 lei, datorită faptului că datoriile firmei au scăzut și a fost eficientizată activitatea generatoare de profit.

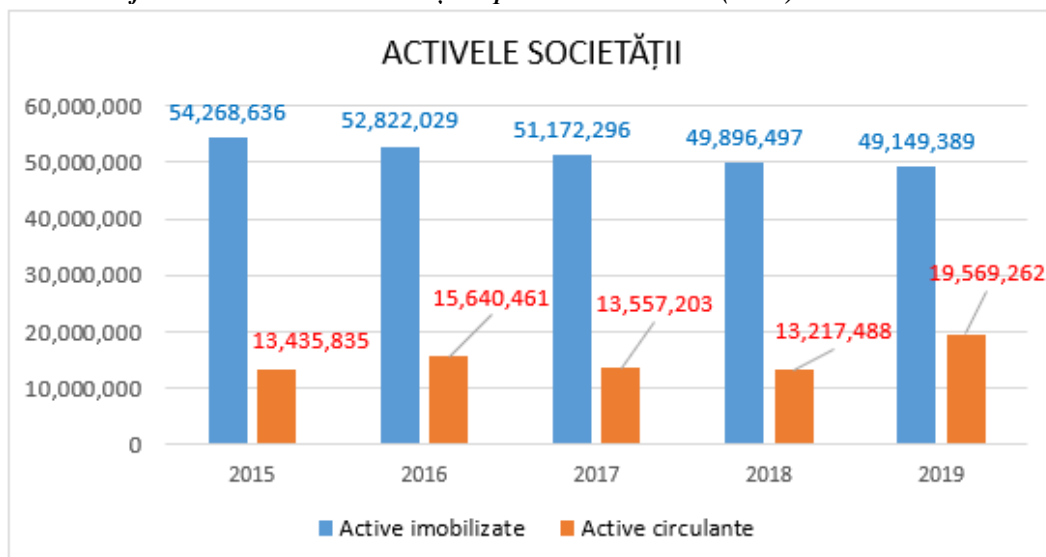
Totodată, conform graficului nr. 2, numărul de angajați în perioada analizată a prezentat un trend descendent, ajungând în anul 2019 să înregistreze valoarea minimă din această perioadă, de 206 angajați, pe când în anul 2016 a atins un nivel maxim de 227 angajați.

Graficul nr. 2 – Numărul mediu de angajați în perioada 2015-2019

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor găsite pe site-ul firmei
<http://macofilsa.ro/>

Faptul că firma obține în ultimul an analizat cel mai mare nivel al cifrei de afaceri folosind cel mai mic număr de angajați arată o creștere a productivității muncii.

Graficul nr. 3 – Activele societății în perioada 2015-2019 (RON)

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor găsite pe site-ul firmei
<http://macofilsa.ro/>

Graficul nr. 3 evidențiază un trend descendent al nivelului activelor imobilizate pe perioada analizată, însă în ciuda acestei scăderi, valorile înregistrate sunt suficient de ridicate. De asemenea, societatea deține și active circulante la un nivel ridicat, deși trendul acesta este unul destul de dinamic, în primul an al perioadei analizate înregistrând creșteri, urmate de scăderi în următorii ani, apoi de cea mai mare creștere de pe parcursul întregii perioade în ultimul an supus analizei.

Astfel, potrivit informațiilor prezentate se constată că entitatea se încadrează în clasa entităților mijlocii și mari, deoarece îndeplinește cumulativ două din cele trei criterii stabilite prin pct. 9 alin. (3) din Reglementările contabile aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802/2014, cu modificările și completările ulterioare, și anume:

- totalul activelor în fiecare an al perioadei precizate este peste plafonul stabilit de 17.500.000 lei (echivalentul a 8.000.000 euro);
- numărul mediu de salariați în fiecare an aferent perioadei studiate depășește limita de 50 de salariați impusă pentru entități mici.

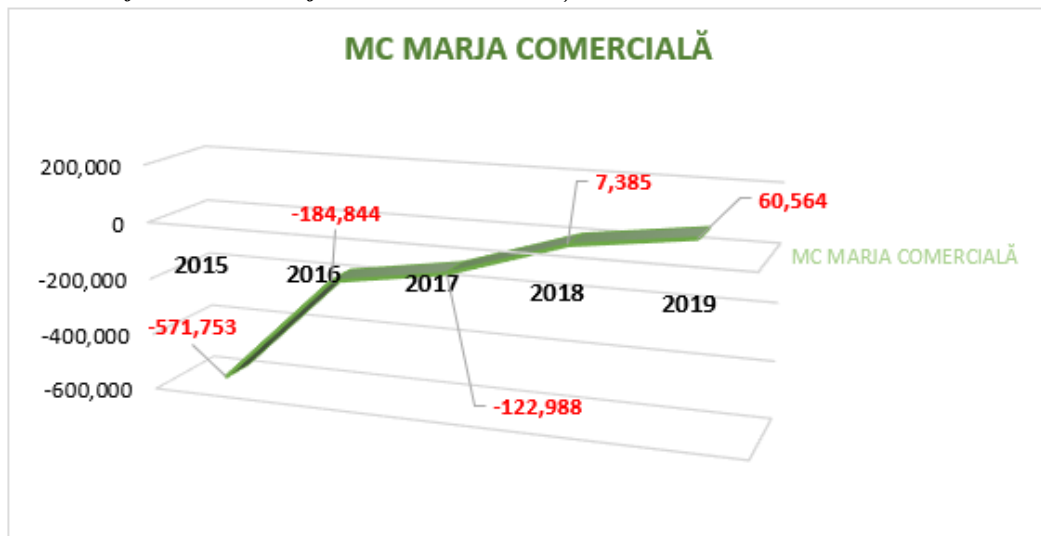
De aici, se constată tot în conformitate cu Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1802/2014, cu modificările și completările ulterioare, că societatea Macofil S.A., clasată în categoria entităților mijlocii și mari, întocmește următoarele situații financiare anuale:

- bilanț prescurtat;
- cont de profit și pierdere;
- situația fluxurilor de trezorerie;
- situația modificărilor capitalului propriu;
- notele explicative la situațiile financiare anuale.

4.2. Diagnosticul structurii performanțelor financiare

Pentru diagnosticarea structurii performanțelor financiare ale societății Macofil au fost calculate soldurile intermediare de gestiune. Aceste solduri sunt marje de acumulare bănești al căror scop este remunerarea factorilor de producție și finanțarea viitoarelor activități ale societății. Soldurile intermediare de gestiune, care sunt, în definitiv, etapele care conduc la obținerea rezultatului final, se calculează pe baza contului de profit și pierdere al societății, iar determinarea lor se face în cascadă, adică începând cu indicatorul cel mai cuprinzător și încheind cu cel mai restrâns. În graficele 4-7 se pot vedea soldurile intermediare de gestiune calculate în viziunea franceză pe baza elementelor extrase din contul de profit și pierdere al societății Macofil S.A.

Graficul nr. 4 – Marja comercială a societății

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

Un prim sold intermediar de gestiune este marja comercială care reprezintă avantaajul obținut din vânzarea mărfurilor pentru orice activitate comercială a societății. Din calculele realizate se observă că marja comercială înregistrează valori negative în perioada 2015-2017 acest lucru însemnând că veniturile din vânzarea mărfurilor nu sunt suficiente comparativ cu cheltuielile activităților care susțin vânzarea. În perioada următoare, marja comercială înregistrează valori pozitive, fapt ce arată o îmbunătățire la nivelul profitabilității activității comerciale a firmei.

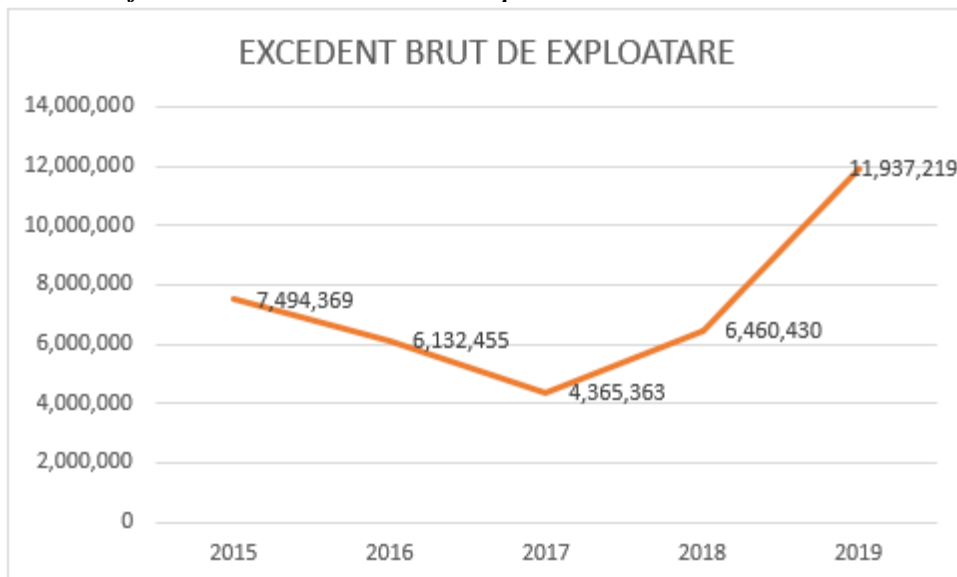
Graficul nr. 5 – Valoarea adăugată a societății

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

Referitor la valoarea adăugată, se observă că în anul 2019 s-a înregistrat cea mai mare valoare adăugată din cadrul perioadei analizate, așadar se poate spune că în respectivul an firma s-a evidențiat pozitiv în sectorul său de activitate. De asemenea, datele reflectă gradul relativ crescut de utilizare al factorilor de producție.

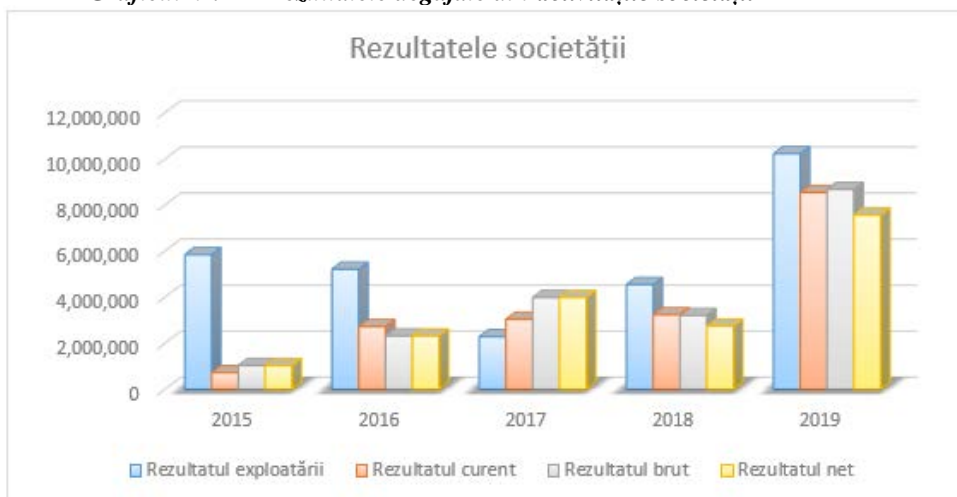
Graficul nr. 6 – Excedentul brut al exploatării

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

Excedentul brut al exploatării sau altfel urmează același trend cu valoarea adăugată. Valoarea cea mai ridicată se înregistrează în 2019 și arată că firma își poate reînnoi imobilizările pe seama amortizărilor.

Graficul nr. 7 – Rezultatele degajate din activitățile societății

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

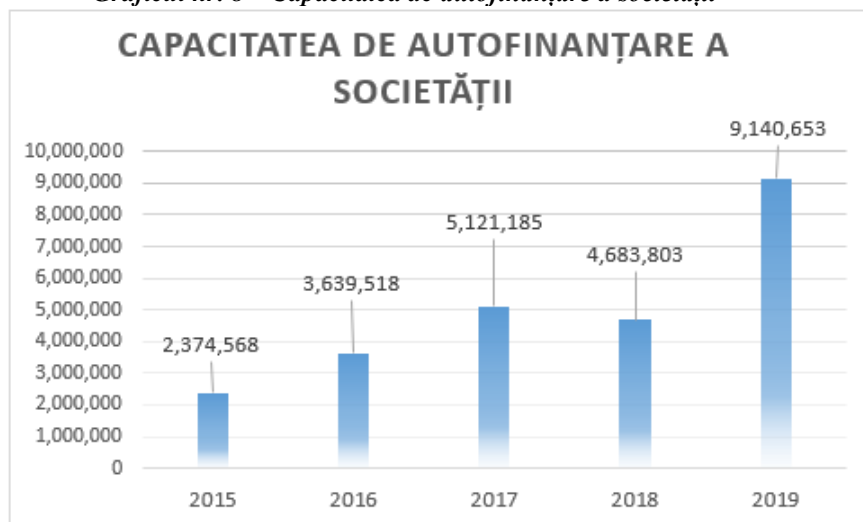
Rezultatul exploatării, care este acel rezultat degajat din activitatea de exploatare a societății, prezintă o scădere până în anul 2017, după care crește treptat, arătând astfel că activitatea normală a întreprinderii s-a îmbunătățit.

Spre deosebire de rezultatul exploatării, rezultatul curent care se referă atât la activitatea de exploatare, cât și la activitatea financiară a societății, crește de la an la an, ca urmare a diminuării continue a cheltuielilor cu dobânzile. Chiar dacă veniturile financiare ale firmei sunt mai mici decât cheltuielile financiare în 4 din cei 5 ani analizați, politica financiară a firmei este una favorabilă, întrucât rentabilitatea activității de exploatare permite rambursarea împrumuturilor.

Următorul indicator analizat este rezultatul brut, care la modul general, reflectă incidența unor evenimente extraordinare, asupra cărora o întreprindere dispune de un control limitat. În cazul întreprinderii Macofil, rezultatul brut înregistrează valori pozitive, reflectând faptul că, în ciuda cheltuielilor produse de diferite evenimente cu caracter excepțional, firma este capabilă să le acopere din veniturile înregistrate. Mai mult decât atât, rezultatul brut prezintă o creștere majoră în anul 2019 datorită nivelului ridicat al veniturilor cu caracter excepțional provenite din penalitățile încasate în anul respectiv de la furnizorii de materii prime care nu și-au respectat obligațiile prevăzute prin contractele încheiate cu societatea în cauză.

Firma reușește să ajungă la valori pozitive ale rezultatului net la finalul fiecărui exercițiu din perioada 2015-2019. Acesta este pus la dispoziția acționarilor prin distribuirea sub formă de dividende sau este reinvestit pentru dezvoltarea afacerii.

Graficul nr. 8 – Capacitatea de autofinanțare a societății

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

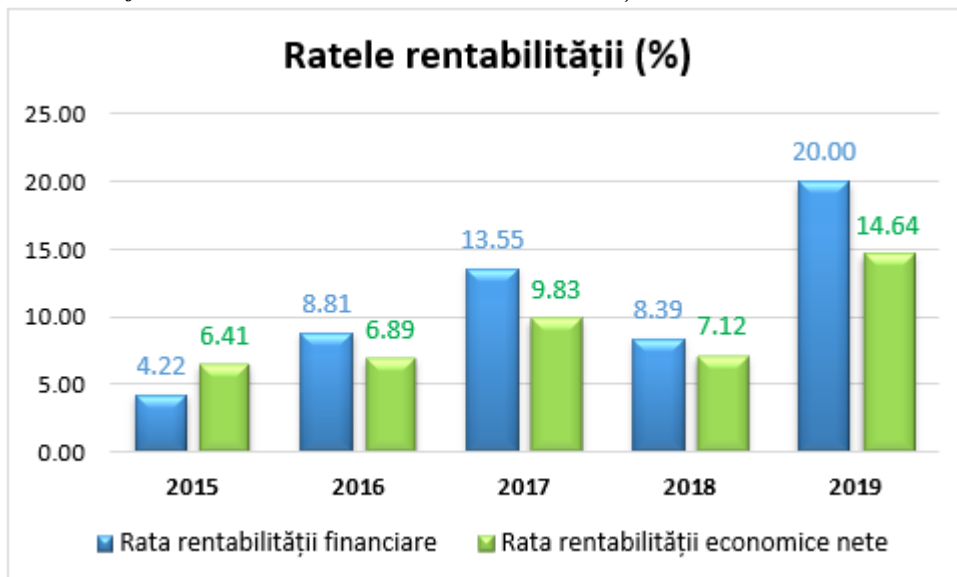
Pornind de la soldurile intermediare de gestiune putem determina și analiza capacitatea de autofinanțare a firmei, care se referă la potențialul financiar al acesteia și la posibilitățile sale de a-și finanța din surse proprii activitățile de exploatare viitoare. Calculând capacitatea de autofinanțare a societății prin metoda adițională, am obținut valori pozitive în fiecare an. Aceste valori semnifică faptul că firma se poate baza pe activitatea sa industrială și comercială ca sursă financiară pentru finanțarea investițiilor. Faptul că în 2019 capacitatea de autofinanțare este aproape dublă față de anul precedent și de circa patru ori mai mare decât în primul an analizat indică o îmbunătățire a potențialului firmei de autofinanțare.

4.3. Diagnosticul performanțelor financiare pe baza ratelor de rentabilitate

În condițiile pieței actuale, profitabilitatea este o necesitate obiectivă, chiar vitală pentru ca întreprinderea să existe. Rentabilitatea reprezintă o modalitate de exprimare a eficienței economice, exprimând capacitatea firmei de a crea profit. În cazul în care o societate nu este rentabilă, aceasta este supusă falimentului.

Rata de rentabilitate, ca indicator de performanță, poate îmbrăca mai multe forme dintre care pentru diagnosticarea performanțelor financiare ale societății Macofil S.A., am calculat rata rentabilității financiare și rata rentabilității economice nete, împreună cu efectul de levier financiar, rezultatele putând fi observate în graficele 9 și 10.

Graficul nr. 9 - Ratele de rentabilitate ale societății

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

Se remarcă că ratele rentabilității financiare dețin un nivel acceptabil, anul 2019 înregistrând valoarea cea mai bună. Aceste valori ridicate arată că investițiile acționarilor societății Macofil au fost rentabile pentru societate pe toată perioada analizată, iar efectul de levier financiar arată o incidență pozitivă pe perioada 2016-2019 a îndatorării firmei pentru rentabilitatea financiară a acesteia. Firma are interesul de a se împrumuta pentru a beneficia de efectul de levier în această perioadă.

Plecând de la considerentul că rata rentabilității financiare exprimă eficiența utilizării capitalului propriu al firmei, putem afirma că investițiile acționarilor sunt justificate (investiții de modernizare ale tehnologiei firmei) și totodată considerăm că pentru o dezvoltare durabilă este necesar ca acționarii să continue să sprijine dezvoltarea firmei prin aportul de noi capitaluri sau prin renunțarea pentru o perioadă limitată la o parte din dividendele cuvenite.

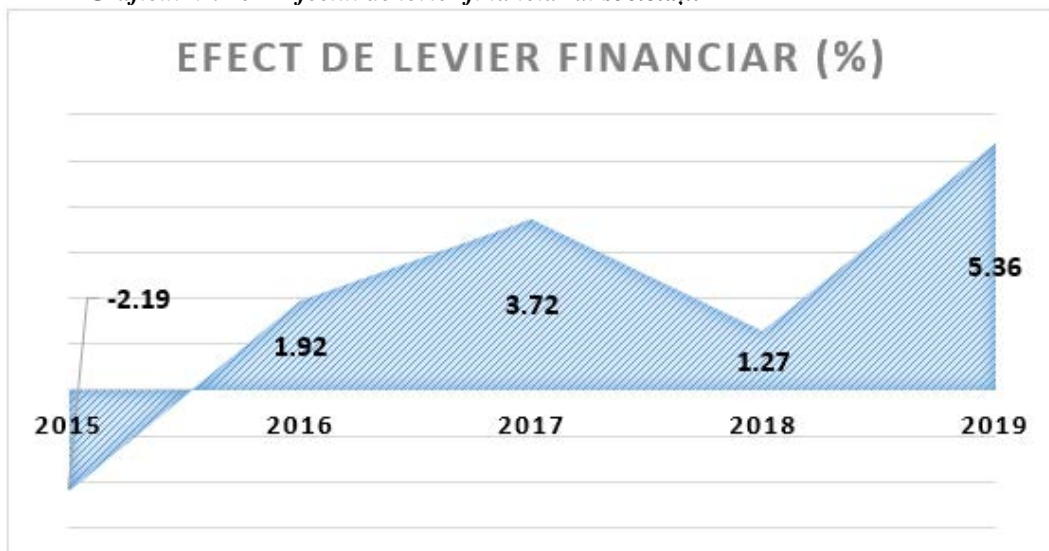
Ratele rentabilității economice nete reflectă eficiența utilizării activului economic și prezintă, de asemenea, o situație favorabilă, în ciuda faptului că valorile oscilează.

În afară de ratele de rentabilitate calculate anterior, un rol important în determinarea potențialului firmei îl deține efectul de levier financiar, cu ajutorul căruia se analizează variabilitatea rentabilității capitalului propriu în funcție de politica financiară a societății.

Simplist, efectul de levier financiar sau efectul de pârghie financiară, reprezintă “rezultatul” sau “consecința” îndatorării firmei asupra rentabilității capitalului propriu. În același timp, efectul de levier este o tehnică de gestiune financiară ce are ca obiectiv principal mărirea rentabilității capitalului propriu. Totodată, acest indicator pune în evidență legătura existentă între rata rentabilității financiare și rata rentabilității economice.

Efectul de levier financiar ar putea fi definit ca fiind modalitatea de măsurare a capacității companiei de a investi capitalul atras la o rată superioară ratei dobânzii. Acesta reflectă influența pe care îndatorarea (sursele de finanțare atrase, adică în principal creditele bancare), o are asupra rentabilității capitalurilor proprii ale companiei. Altfel spus, acest efect al levierului financiar devine simțitor în cazul în care sursele străine de finanțare sunt investite la o rată mai înaltă decât rata dobânzilor cuvenite.

Graficul nr. 10 – Efectul de levier financiar al societății

Sursă: Elaborat de autor în baza datelor din situațiile financiare ale societății pentru perioada 2015-2019, formular 20

În cazul societății studiate, se observă că în anul 2015 efectul de levier financiar a fost negativ, ceea ce înseamnă că apelarea la sursele străine de finanțare a dus la diminuarea rentabilității capitalului propriu al firmei. În schimb, perioada imediat următoare a înregistrat valori pozitive ale efectului de levier, reflectând o creștere a rentabilității financiare peste nivelul celei economice.

Prin calcularea acestui indicator, managerii financiari ai societății au putut realiza aprecieri cu privire la efectele apelării la sursele străine de finanțare, precum și a mărimii modificării rentabilității capitalului propriu ca urmare a contractării de credite, acestea fiind pozitive per total pentru perioada analizată, în ciuda dificultăților întâmpinate în anul 2015.

V. Rezultate

Având în vedere toate rezultatele obținute pe parcursul cercetării asupra performanței financiare a întreprinderii Macofil S.A., se poate considera că societatea devine tot mai performantă din punct de vedere financiar și se poate dezvolta, deoarece este mai apreciată de investitori și are un acces mai ușor la resursele financiare, în ciuda faptului că s-a confruntat și cu coborâșuri de-a lungul perioadei studiate.

Scopul urmărit de entitate este creșterea capacității sale de a genera profit, de a-și onora datoriile atât pe termen scurt, cât și pe termen mediu și lung, dar și îmbunătățirea poziției și valorii sale de piață. După cum s-a putut observa din analiza realizată, aceasta și-a atins obiectivele, înregistrând profit în fiecare an al

perioadei analizate, ultimul an reprezentând apogeul activității acesteia. Mai mult decât atât, societatea nu s-a confruntat cu probleme majore în achitarea datoriilor sale pe termen scurt sau pe termen mediu și lung. Îmbunătățiri se pot observa și în ceea ce privește poziția pe piață, firma crescând treptat, atrăgând noi investitori și asigurându-și credibilitatea în fața creditorilor. Acest fapt nu face altceva decât să întărească ideea că sănătatea societății Macofil este una bună și că obținerea acestor informații esențiale cu privire la firmă nu ar fi fost posibilă fără diagnosticarea performanței sale financiare. Astfel, prin intermediul acestui studiu realizat la societatea Macofil S.A. s-a putut constata importanța diagnosticării performanței financiare la nivelul entității economice.

VI. Concluzii

Potrivit aspectelor prezentate în demersul științific al acestei lucrări se poate considera că noțiunea de performanță este una de o complexitate majoră și prezintă multiple fațete. Diferitele accepțiuni ale performanței, complexitatea activității economice și particularitățile domeniilor de activitate ale întreprinderilor ne conduc la concluzia că pentru măsurarea performanțelor unei întreprinderi nu putem recurge la folosirea unui singur indicator, ci la o multitudine de indicatori. Varietatea indicatorilor implicați în calculul analizei face posibilă determinarea și diagnosticarea performanței financiare a unei entități economice, oferind indicii cu privire la modul în care este creată, respectiv transferată valoarea în cadrul acesteia. Aspectele prezentate în lucrare conduc la faptul că diagnosticul performanței financiare reprezintă un obiectiv esențial în vederea obținerii de rezultate economice superioare de către entitățile care își desfășoară activitatea în mediul actual.

Mai mult decât atât, se poate afirma că în urma diagnosticării unei entități, pot fi elaborate noi strategii de dezvoltare sau menținere, specifice mediului economic în care aceasta își desfășoară activitatea. În alt sens, aceasta oferă informații atât celor din interiorul societății, cât și pentru potențialii investitori, creditorii sau publicului interesat.

Totodată, putem afirma că diagnosticarea performanțelor financiare ale unei entități este utilă pentru a aprecia situația financiară și performanțele respectivei entități, iar studiul realizat în cadrul societății Macofil S.A, producătoare de materiale pentru construcții, nu face altceva decât să întărească aceste concluzii prin constatările realizate în urma rezultatelor obținute pe parcursul calculării indicatorilor specifici de performanță financiară.

Notă: Articolul reprezintă parte din lucrarea de disertație "Diagnosticul financiar al societății Macofil S.A. Tg.-Jiu", pentru finalizarea studiilor de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă - Universitatea "Nicolae Titulescu" București, sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore

Referințe bibliografice

- 1. A. Dănilă, Performanța financiară a întreprinderii, Editura UNIVERSITARIA, Craiova și Editura PROUNIVERSITARIA București, 2014;
- 2. D. Mărgulescu (coordonator), Analiza economico-financiară a întreprinderii, metode și tehnici, Editura Tribuna Economică, București, 1994;
- 3. I. Moroșan, Analiza economico-financiară, Editura Fundației România de Măine, București, 2006;
- 4. L.-S. Calinin, P. Danca, Analiza financiară a unei entități prin metoda ratelor de rentabilitate, în Revista de cercetare și studiu “Economica”, vol. 1, Arad, 2017;
- 5. N. Balteș, Analiză și diagnostic financiar, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2010;
- 6. S. Petrescu, M. Mironiuc, Analiză economico-financiară, Editura Tiparul, Iași, 2002;
- 7. <http://www.bvb.ro/FinancialInstruments/Details/FinancialInstrumentsDetails.aspx?s=MACO>;
- 8. <http://macofilsa.ro/>.

CONTABILITATEA ȘI FISCALITATEA UNEI FIRME CU ACTIVITATE DE COMERȚ ONLINE PE EXEMPLUL SC COSMETICS ORIFLAME ROMÂNIA SRL

Mariana MINCU*

Abstract

Pe fondul încetinirii fizice a proceselor operaționale înregistrate de companii, pandemia de Covid-19 a generat o creștere a comerțului online. În plus, progresul tehnologic precum și cel privind logistica au permis companiilor să-și regândească business-ul în maniera în care să își continue eficient activitățile.

Astfel, prin intermediul comerțului online, companiile au putut să își desfășoare operațiuni oriunde și oricând, eliminând multiple bariere. De asemenea, multe firme au implementat sisteme mixte de vânzare, obținând astfel rezultatele anticipate. În perioada pandemiei, s-au constatat schimbări la nivelul managementului abordat de companii, multe dintre ele vizând canalele de distribuție. Prin urmare, companiile și-au implementat și un site propriu, extinzându-se la un nivel mai mare de acoperire.

Scopul acestui articol este de a evidenția particularitățile privind organizarea contabilității și fiscalității în cadrul unor magazine online pe exemplul societății SC Oriflame Srl.

Cuvinte cheie: *e-commerce, regim fiscal, reglementari, operațiuni, TVA.*

I. Conținutul lucrării

Comert online sau e-commerce este activitatea de cumpărare sau vânzare prin intermediul transmiterii de date la distanță, activitate specifică politicii expansive a marketing-ului companiilor comerciale. Utilizarea tuturor mijloacelor electronice pentru participarea la o activitate de comerț online poartă denumirea de tranzacție electronică. Comerțul online permite participarea atât a persoanelor fizice și juridice, cât și a statului sau a instituțiilor acestora. Legea care guvernează comerțul electronic este Legea nr. 365 din 7 iunie 2002. În cazul persoanelor fizice care doresc să își deschidă un magazin online, legea precizează că este obligatorie postarea în website (magazin online) a datelor de înregistrare de la Registrul Comerțului, în caz contrar se consideră că fiind contravenție. Comerțul online

* Studentă, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail : brtcamelia@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub conducerea conf.univ.dr. Rădoi Mădălina (rădoimădălina@univnt.ro).

implică numeroase aspecte, fiind un concept complex. Acesta nu presupune o simplă realizare de tranzacții, ci înseamnă:

- Operațiuni de vânzare-cumpărare;
- Viramente de fonduri;
- Oferirea unui suport pentru vânzări;
- Ușurința schimburilor între firme partenere etc.

În principiu, comerțul în sine este o activitate atribuită societăților comerciale, deoarece este considerată o activitate constantă ce urmărește generarea profitului. Prin urmare, în cazul în care comerțul online reprezintă o activitate continuă și de bază pentru obținerea veniturilor, atunci este necesar să se dețină o firmă. În plus, există mai multe beneficii pentru a deține o firmă cu acest tip de activitate: pe lângă posibilitatea dezvoltării în sine a companiei și a unui brand, se poate beneficia de avantaje fiscale, cum ar fi impozitul pe venit de 3% sau 5% în cazul dividendelor sau chiar impozit pe venit de 1% ori 2% dacă aveți mai mulți angajați.

Desigur că în situația în care o persoană vinde online în mod ocazional, atunci nu există o formă continuă de comerț și implicit nu este necesară înființarea unei firme.

Forma juridică cea mai des întâlnită este SRL sau societatea cu răspundere limitată.

Avantajele înființării unui SRL pentru activitatea de comerț online sunt multiple.

Vom enumera câteva dintre ele:

- nu se va plăti TVA decât dacă depășesc venituri de 300.000 lei/an
- se va beneficia de 3% impozit pe venit și 5% impozit pe dividende
- poate avea aproape toate codurile CAEN din România
- număr nelimitat de angajați

Dezavantajul principal se refera la faptul ca sunt necesare contractarea unor servicii de contabilitate și că se va putea scoate bani din firmă doar sub formă de dividende sau salarii.

Platformele de eCommerce au devenit extrem de populare în ultimii ani deoarece prezintă numeroase beneficii pentru magazinele online.

Platforma eCommerce potrivită este cea care satisface nevoile actuale ale business-ului, dar se poate adapta ușor și pe viitor, odată cu creșterea afacerii. Însă, comerțul este o activitate economică, ceea ce înseamnă ca se supune unor norme juridice cu implicare fiscală și organizatorică.

Pentru a prezenta modul de derulare a unei astfel de activități, respectiv vânzarea online a produselor de înfrumusețare, din perspectiva contabilității și a fiscalității, am ales compania Oriflame Romania, al doilea jucător pe piața autohtonă a cosmeticelor distribuite în mod direct care a atins o pondere de 85% din vânzări.

Forma de proprietate: proprietate privată, cu forma de administrare individuală.

Obiectul de activitate constă în următoarele:

- toate activitățile legate de vânzarea și promovarea parfumurilor, produselor cosmetice și a altor produse prin folosirea unui sistem de vânzări pe mai multe nivele dacă este necesar;
- operațiuni de import-export;
- orice activitate care are legătură cu activitățile menționate mai sus.

COD CAEN: 4775- Comerț cu amănuntul al produselor cosmetice și de parfumerie.

Oriflame are la ora actuală în România 2.000 de distribuitori. Momentan, Oriflame are un centru de distribuție național la București, în regiunea Băneasa. În viitor, Oriflame România și-a propus înființarea unei divizii de transport și a uneia de turism. De asemenea anul acesta va fi înființată o divizie care va avea ca scop extinderea rețelei de distribuitori în rândul tinerilor. Această divizie va acorda finanțare studenților pentru a-și deschide o firmă de distribuție.

Oriflame este o companie care vinde produse cosmetice pentru o îngrijire naturală a pielii prin intermediul unei forțe de vânzări independentă, în afara circuitului tradițional al magazinelor de desfacere cu amănuntul. Începând cu luna septembrie, compania va deschide în București puncte de mesagerie care presupun comandarea produselor pe Internet și introducerea unor puncte limitate de acțiune ale consultantilor firmei pentru distribuția produselor. Dezavantajul vânzărilor online îl reprezintă faptul că produsele nu pot fi testate înainte de a fi cumpărate, iar clienții nu pot beneficia de serviciile personalului de specialitate.

Această activitate – după cum este definită de codul CAEN aferent – este clasificată ca fiind de comerț cu amănuntul. Astfel, monografia contabilă este cea specifică acestui tip de comerț, în cadrul căruia pentru evidența mărfurilor se utilizează **metoda global-valorică la preț de vânzare**.

Potrivit Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, aprobate prin OMFP nr. 1.802/2014, cu modificările și completările ulterioare, în cazul comerțului cu amănuntul **nu se utilizează** metoda inventarului intermitent pentru înregistrarea stocurilor, ci numai metoda inventarului permanent, prin care sunt evidențiate toate operațiunile de intrare și ieșire, ceea ce permite stabilirea și cunoașterea în orice moment a stocurilor, atât cantitativ, cât și valoric.

Principalele documente financiar-contabile utilizate în activitatea magazinelor online: factura fiscală de achiziție, avizul de însoțire a marfurilor, nota de receptivă și constatare a diferentelor, factura proforma, factura de vânzare a marfurilor.

Principalele operațiuni efectuate în cadrul magazinelor online

Exemplu

Achiziția de mărfuri în valoare de 10.000 lei de la furnizori interni:

11.900 lei	%	=	401	11.900 lei
10.000 lei	371		„Furnizori”	
			„Mărfuri”	
1.900 lei	4426		„TVA deductibilă”	

Plata furnizorului:

11.900 lei	401	=	5121	11.900 lei
			„Furnizori”	
			„Conturi la bănci în lei”	

Înregistrarea adaosului comercial:

Adaos comercial = 2.000 lei

TVA neexigibilă = (cost de achiziție + adaos comercial) x 19% = (10.000 lei + 2.000 lei) x 19% = 2.280 lei

4.280 lei	371	=	%	<u>4.280 lei</u>
			378	2.000 lei
			„Diferențe de preț la mărfuri”	
			4428	2.280 lei
			„TVA neexigibilă”	

Transportul prin curier sau poștă:

De regulă, transportul este efectuat prin curier sau poștă, acesta fiind suportat de client sau de furnizor, în funcție de valoarea comenzii.

Vânzarea de mărfuri în sumă de 12.000 lei plus TVA 19%, pe baza facturii emise, care cuprinde și valoarea transportului, de 100 lei plus TVA 19% (doar dacă acesta este în sarcina cumpărătorului):

14.399 lei	4111	=	%	<u>14.399 lei</u>
	„Clienți” / analitic A		707	12.000 lei
			„Venituri din vânzarea mărfurilor”	
			708	100 lei
			„Venituri din activități diverse”	
			4427	2.299 lei
			„TVA colectată”	

Descărcarea gestiunii de mărfurile vândute:

14.280 lei	%	=	371	14.280 lei
10.000 lei	607		„Mărfuri”	
			„Cheltuieli privind mărfurile”	
2.000 lei	378		„Diferențe de preț la mărfuri”	
2.280 lei	4428		„TVA neexigibilă”	

Transportul prin curier cu plata ramburs:

Înregistrarea facturii de decontare către societatea de transport (curier):

14.399 lei	461	=	4111	14.399 lei
	„Debitori diverși”		„Clienți” / analitic A	

Primirea de la curier a facturii de transport pentru serviciile prestate:

119 lei	624	=	401	119 lei
	„Cheltuieli cu transportul de bunuri și personal”		„Furnizori”	

Încasarea facturii de decontare de la curier:

14.399 lei	5121	=	461	14.399 lei
	„Conturi la bănci în lei”		„Debitori diverși”	

Plata furnizorului de servicii de transport:

119 lei	401	=	5121	119 lei
	„Furnizori”		„Conturi la bănci în lei”	

Dacă plata se face cu cardul de către client, avem doar înregistrarea contabilă:

14.399 lei	5121	=	4111	14.399 lei
	„Conturi la bănci în lei”		„Clienți”	

Regimul fiscal al magazinelor online

Din punct de vedere fiscal, magazinele online se aseamănă cu cele fizice, urmând aceleași reguli de taxare. Cele mai comune spețe fiscale întâlnite în cazul magazinelor online sunt legate de taxa pe valoarea adăugată.

II. Regimul TVA pentru magazinele online

Tranzacții desfășurate pe teritoriul țării prin magazinele online neplătitoare de TVA

Potrivit art. 310 din Codul fiscal, persoana impozabilă stabilită în România a cărei cifră de afaceri anuală, declarată sau realizată, este inferioară plafonului de 300.000 lei (88.500 euro x cursul de schimb comunicat de BNR la data aderării) poate aplica scutirea de taxă. Astfel, societățile neplătitoare de TVA care desfășoară tranzacții pe teritoriul țării includ eventuala taxă primită pe facturile de la furnizori

în costul general al produselor sau serviciilor primite. Vânzările interne sunt facturate fără TVA de societățile neplătitoare. Prin urmare, aceste tipuri de tranzacții nu generează obligații fiscale din partea societăților respective.

Tranzacții desfășurate pe teritoriul țării prin magazinele online plătitoare de TVA

Magazinele online plătitoare de TVA au dreptul de a deduce taxa aferentă produselor și serviciilor achiziționate în scopul desfășurării activității și concomitent obligația de a colecta TVA aferentă bunurilor vândute. Diferența rezultată dintre taxa colectată și cea dedusă este suma datorată de societate către bugetul de stat, obligație fiscală care se îndeplinește prin depunerea decontului de taxă (declarația 300).

Deducerea taxei din tranzacțiile interne pentru mărfurile achiziționate spre revânzare sau pentru serviciile conexe cumpărate se realizează prin primirea facturii fiscale de la furnizor, la care se anexează documentele justificative suplimentare, cum ar fi avizul de însoțire a mărfii în cazul bunurilor sau procesul-verbal de prestare în cazul serviciilor.

Vânzarea produselor pe teritoriul României impune aplicarea TVA în cotă de 19%, 9% (alimente și medicamente) sau 5% (cărți, reviste, alte publicații etc.), în funcție de tipul produsului vândut.

Vânzările și achizițiile efectuate de magazinele online plătitoare de TVA trebuie declarate de asemenea în formularul 394 „Declarație informativă privind livrările/prestările și achizițiile efectuate pe teritoriul național de persoanele înregistrate în scopuri de TVA”, informațiile referindu-se la denumirea partenerului, codul de identificare, adresă și valoarea tranzacționată.

Regimul de impozitare pentru magazinele online

Conform art. 47 din Codul fiscal, începând cu 2018, o companie este considerată microîntreprindere dacă pe parcursul unui an nu obține venituri mai mari decât echivalentul în lei a 1.000.000 euro. Depășirea acestui plafon presupune aplicarea sistemului de impozitare a profitului. Prin excepție, microîntreprinderile care au subscris un capital social de cel puțin 45.000 lei și au cel puțin doi salariați pot opta, o singură dată, să aplice prevederile titlului II – Impozitul pe profit din Codul fiscal începând cu trimestrul în care aceste condiții sunt îndeplinite cumulativ, opțiunea fiind definitivă.

Aplicarea impozitului pe veniturile realizate de microîntreprinderi implică impozitarea tuturor veniturilor obținute de magazinul online cu 1% în situația în care acesta are minimum un salariat cu normă de opt ore/zi, normă întreagă, sau 3% dacă nu are salariați sau salariații activi nu întrunesc cumulativ o normă întreagă.

Impozitul pe profit aplicat în cazul magazinelor online se stabilește prin calculul profitului impozabil, acesta fiind determinat prin scăderea tuturor cheltuielilor din totalul veniturilor și taxarea lui cu cota unică de 16%.

III. Concluzii

Ca urmare a efectelor pandemiei de Covid-19, anul 2021 a fost un an nesigur pentru multe industrii, antreprenorii fiind în alertă prin prisma schimbărilor apărute în mediul de afaceri. Încă nu se poate măsura impactul acestora la nivelul economiei, însă multe domenii au fost afectate, printre care sectorul transporturilor, construcțiilor și serviciilor destinate consumatorilor.

Cu toate acestea, companiile din majoritatea industriilor și-au concentrat atenția către comerțul online, fiind una dintre oportunitățile care le asigurau o continuitate a business-ului.

În plus, alegerile consumatorilor și obiceiurile de cumpărare au jucat un rol cheie în această perioadă, impunând practic o regândire în domeniul retail.

Mai mult decât atât, în epoca globalizării economiei, numeroase piețe au devenit competitive, comerțul online fiind o cheie importantă în revoluționarea modului în care sunt gestionate afacerile.

Comerțul online pentru afaceri oferă beneficiile majore:

- Minimizarea costurilor (de creație, distribuție etc.)

Pentru un business, comerțul online presupune atât costuri mici, cât și personal redus. Fiind automatizată întreaga activitate, acest lucru implică o economie considerabilă în buget. Din perspectiva marketingului, există numeroase platforme (Google Adwords, rețele Social Media etc.) ce pot fi utilizate atât pentru promovare, cât și pentru vânzare.

- Dezvoltarea unor produse sau servicii în corespondență cu necesitățile consumatorilor

Având în vedere că obiceiurile de consum ale consumatorilor s-au schimbat, companiile trebuie să își adapteze produsele și serviciile ținând cont de noile cerințe ale acestora. Necesitățile și dorințele consumatorilor au evoluat semnificativ în ultimii ani prin prisma inovațiilor tehnologice apărute și diversitate ofertei furnizate de companii, indiferent de domeniul în care activează.

- Crearea unei baze de date de clienți

Comerțul online aduce un avantaj major companiilor, prin prisma informațiilor oferite de clienți, care în mod normal nu le sunt furnizate prin vânzarea cu amănuntul.

Referințe bibliografice

- 1. Articol „Comerțul electronic. Regimul contabil și fiscal”, Revista CECCAR Business Magazine, nr.12 din 30 martie – 5 aprilie 2022, Comerțul electronic.

Regimul contabil și fiscal / CECCAR Business Magazine (accesat in data de 2.04.2022);

- 2. Legea societăților comerciale nr. 31/1990, republicată în Monitorul Oficial nr. 1.066/17.11.2004, cu modificările și completările ulterioare;
- 3. Legea nr. 365/2002 privind comerțul electronic, republicată în Monitorul Oficial nr. 959/29.11.2006, cu modificările ulterioare;
- 4. Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 688/10.09.2015, cu modificările și completările ulterioare;
- 5. OMFP nr. 1.802/2014 pentru aprobarea *Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate*, publicat în Monitorul Oficial nr. 963/30.12.2014, cu modificările și completările ulterioare;
- 6. OMFP nr. 2.634/2015 *privind documentele financiar-contabile*, publicat în Monitorul Oficial nr. 910 bis/09.12.2015;
- 7. Comertul Online - Provocari si Avantaje | Instant Factoring

ANALIZĂ COMPARATIVĂ PRIVIND IMPOZITAREA SALARIILOR LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Gabriela-Nicoleta BOCMAN*

Abstract

Bugetele statelor membre se bazează pe veniturile din impozitarea muncii (impozit pe salariu și contribuții sociale aferente salariilor), acestea reprezentând peste 50% din veniturile fiscale totale în Uniunea Europeană. Factorul determinant ce duce la creștere economică este reprezentat de deciziile în materie de ocupare a forței de muncă, decizii influențate de politica fiscală ce modelează sistemul fiscal și asigură funcționarea acestuia pentru atingerea obiectivelor economice și sociale ale statului. Acest articol are ca scop compararea sistemelor de impozitare a salariilor în statele membre U.E. Prin intermediul graficelor sunt evidențiate diferențele care există între acestea în privința cotelor de impozitare a veniturilor din salarii realizate de persoanele fizice, salariului minim, ponderea impozitului pe salarii în totalul veniturilor bugetare. Analiza va evidenția locul pe care țara noastră îl ocupă în comparație cu celelalte state membre și sistemul de impozitare care aduce cele mai mari venituri la bugetul statului. Tendința de reducere a veniturilor generate de impozitarea forței de muncă, cauzată în primul rând de îmbătrânirea populației, obligă la regândirea modului de impozitare a forței de muncă și la creșterea sustenabilității sistemelor de protecție socială.

Cuvinte cheie: *impozit pe venit, cota de impozitare, ponderea impozitului pe venit în PIB, salariu minim, salariu mediu.*

I. Introducere

Fiecare stat din Uniunea Europeană își stabilește cotele de impozitare pentru proprii lucrători ținând cont de ”puterea de cumpărare, nivelul general al salariilor brute și distribuția acestora precum și de rata de creștere a salariilor brute și evoluțiile la nivelul productivității muncii”¹. Instituirea unui cadru legal pentru salariile minime prin convenții colective sau salarii minime legale duce la îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai pentru lucrătorii statelor membre, oriunde ar lucra. Acest aspect constituie un avantaj nu numai pentru lucrători ci și

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea afacerilor, program de master Management Contabil, Audit și Expertiză Contabilă, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, email: bocman.gabriela@yahoo.com. Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Zenovia Grigore (mgrigore@univnt.ro).

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52020PC0682>.

pentru întreprinderile din Uniune. Concurența pe piața unică are la bază inovarea, îmbunătățirea productivității și standardele sociale ridicate.

Sistemele fiscale nu pot fi gestionate în mod izolat la nivelul Uniunii Europene. Persoanele, bunurile și serviciile se mișcă continuu între diversele state, chiar politica fiscală a UE fiind cea care își propune să faciliteze libera circulație.

Atât la nivelul statelor membre, cât și la nivelul țărilor terțe, se depun eforturi în scopul eliminării evaziunii fiscale, prin semnarea unor acorduri cu scop de a schimba informații fiscale.

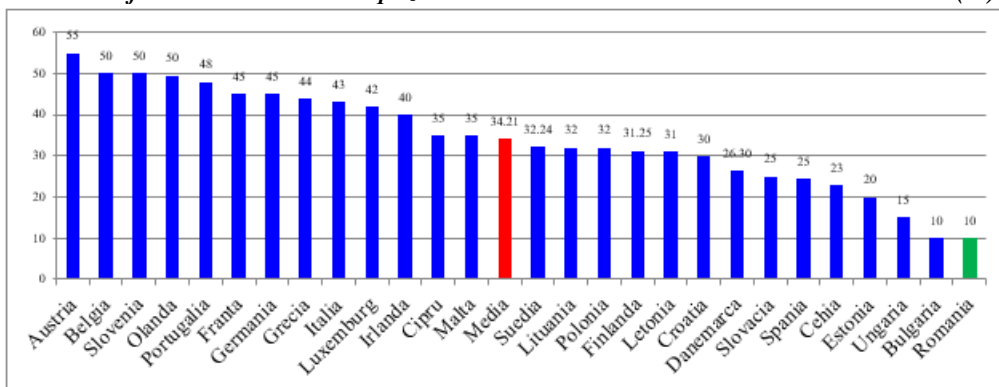
Fiecare stat își poate stabili nivelul impozitării, dar ținând cont de principiul nediscriminării și al liberei circulații în cadrul pieței interne. Este cunoscut faptul că atât întreprinderile cât și persoanele își pot alege țara în care să-și desfășoare activitatea, pot alege cel mai convenabil sistem de impozitare, utilizând pârgii legale, sau se pot sustrage de la orice plată (evaziune fiscală). Acestea sunt motivele pentru care se fac schimburi periodice de informații între statele membre, în vederea combaterii fraudei și evaziunii fiscale.

În prezentul articol vom analiza cotele de impozitare utilizate de statele membre, ponderea veniturilor din impozitul pe veniturile persoanelor fizice în totalul veniturilor încasate la bugetul de stat și salariul minim pe economie stabilit de statele membre ale Uniunii Europene.

II. Cotele de impozit pe veniturile persoanelor fizice aplicate de statele membre ale Uniunii Europene

Persoanele fizice care realizează venituri din salarii sau asimilate salariilor datorează, din dispoziția statului, un impozit lunar final. Scopul impozitului este de a contribui la necesarul de resurse financiare pentru acoperirea cheltuielilor publice, are un caracter obligatoriu, definitiv și nerambursabil.

Grafic nr. 1 – Cotele de impozitare a veniturilor în statele membre – anul 2022 (%)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html
<https://www.economie.gouv.fr/particuliers/tranches-imposition-impot-revenu>

România se numără printre țările care folosește cotă unică de impozit pe venit, respectiv - 10 %, alături de Bulgaria - 10%, Estonia – 20% și Ungaria – 15%.

În celelalte state membre întâlnim cote progresive de impozitare a veniturilor persoanelor fizice, în *graficul nr. 1* fiind reprezentate cotele maxime din fiecare stat, precum și media EU-27.

În Austria, statul cu cel mai ridicat nivel al cotei de impunere, veniturile se impozitează cu cote cuprinse între 0% și 55%. Cota minimă de 0% se aplică în cazul persoanelor fizice care realizează un venit anual de până la 11.000 euro, iar cota maximă de 55% pentru veniturile anuale mai mari de 1.000.000 euro din veniturile impozabile. Cota de impozitare pentru veniturile realizate între suma de 18.000 euro și 31.000 euro pe an, a fost redusă în anul 2022 de la 35%, cât era în anul 2021, la 32,5 %.

În Belgia întâlnim patru cote de impozitare a venitului anual, cea mai mică fiind de 25%, pentru un venit de maxim 13.870 euro, iar cea mai mare este de 50% pentru un venit ce depășește suma de 42.370 euro. În anul 2022 a fost majorată suma de la care se aplică cota maximă de 50%, de la 41.360 euro cât era în anul 2021 la 42.370 euro.

Cehia are doar două cote de impozitare pe venitul anual, respectiv 15% pentru un venit maxim de 71448 euro (până la 48 de ori salariul mediu în 2022) și 23% pentru ce depășește această sumă.

În Cipru cotele progresive pleacă de la 0% pentru un venit realizat anual de maxim 19.500 euro și ajung până la 35% pentru un venit ce depășește suma de 60.000 euro.

În Croația sunt aplicate 2 cote de impozitare: 20% și 30%. Dacă în urma evaluării se constată că suma plătită de către salariat în timpul anului este mai mare decât suma datorată, diferența este restituită acestuia, iar în cazul în care suma este mai mică, contribuabilul trebuie să achite diferența de plată până la suma stabilită în decizia fiscală. În baza legislației speciale, impozitul pe venit este majorat cu o suprataxă impusă de unitățile autonomiei locale și variază între 0% și 18%.

Danemarca folosește 3 cote de impozitare, de la 0% pentru un venit realizat anual de maxim 6.800 euro, la 15% pentru venituri de peste 73.255 euro. Se mai adaugă o taxă de 8% tuturor veniturilor indiferent de valoare, dar și un impozit municipal pe venit. Dacă salariatul locuiește cel puțin 3 luni într-un alt municipiu, acesta datorează integral sau parțial o parte din impozitul pe venit municipiului respectiv, calculat proporțional cu durata șederii.

Finlanda aplică o cotă de impozitare formată din impozitul de stat, unde cota de impozitare variază în funcție de venitul realizat într-un an și este între 6% pentru un venit de maxim 28.700 euro și maxim 31,25% pentru un venit ce depășește 82.900 euro, impozitul municipal și o taxă bisericească. Cotele de impozitare pe venitul municipal variază între 17% și 23,5% în funcție de municipalitate, cu o medie ponderată de 20,01%, iar dacă plătitorul de impozit este membru al bisericii

de stat finlandeze, acesta datorează și o taxă bisericească ce variază între 1% și 2%, în funcție de municipalitate, cu o medie de 1,39%.

Franța aplică cote progresive la impozitul pe venit, de la 0% pentru un venit anual de maxim 10.084 euro, 11% pentru un venit anual de maxim 25.710 euro, 30% pentru un venit anual de maxim 73.513 euro, 41% pentru un venit anual de maxim 158.122 euro, iar pentru ce depășește această sumă se aplică o cotă de impozitare de 45%. Se aplică și un impozit suplimentar de 3% persoanelor singure care realizează venituri anuale între 250.000 euro și 500.000 euro, iar pentru ce depășește această sumă, cota de impozitare este de 4%. Persoanele căsătorite care realizează venituri anuale între 500.000 euro și 1.000.000 euro achită un impozit suplimentar de 3%, iar pentru ce depășește această sumă cota de impozitare suplimentară este de 4%.

În Germania, cuplurile căsătorite care sunt supuse obligațiilor fiscale nelimitate pot alege, în orice moment al anului, ca veniturile să fie evaluate împreună sau separat și în funcție de acesta pot alege cota de impozitare mai favorabilă pentru ei, în baza unei cereri. Cotele de impozitare variază în funcție de venitul realizat anual și sunt cuprinse între 0% și 45% la care se adaugă și o suprataxă de solidaritate de 5,5% din impozitul pe venit și în unele situații reglementate de lege, se percepe și un impozit bisericesc de 8% sau 9% din impozitul pe venit.

În Grecia întâlnim cinci cote de impozitare ce se aplică în funcție de venitul anual realizat astfel, cea mai mică cotă de impozitare este de 9% pentru un venit anual de maxim 10.000 euro, 22% pentru un venit anual de până la 20.000 euro, 28% pentru un venit anual de până la 30.000 euro, 36% pentru un venit anual de până la 40.000 euro, iar pentru ce depășește această sumă se aplică o cotă de impozitare de 44%.

Irlanda are două cote de impozitare, respectiv 20% pentru un venit anual de maxim 36.800 euro și 40% pentru veniturile mai mari de 36.800 euro. Pentru persoanele singure cota standard se aplică pentru primii 33.800 euro, pentru văduve sau părinți singuri cota se aplică pentru 37.800 euro, iar în cazul persoanelor căsătorite ce au ales taxarea în comun, cota standard poate ajunge până la 67.600 euro.

În Italia întâlnim cote progresive ale impozitului din veniturile persoanelor fizice de la 23% până la 43%, iar în anul 2022 transa minimă, pentru aplicarea cotei maxime de impozitare, a fost redusă la 50.001 euro de la 75.000 euro, cât era în anul 2021.

Letonia folosește și ea cote progresive de impozitare, acestea variază între 20%, dacă plătitorul de impozit realizează un venit anual de până la 20.004 euro, 23% dacă veniturile realizate anual sunt între 20.004 euro și 78.100 euro și 31% pentru acele persoane care realizează un venit anual mai mare de 78.100 euro.

În Lituania venitul este impozitat cu 20%, dacă venitul anual realizat este de maxim 90.246 euro, iar pentru ce depășește această sumă se aplică o cotă de impozitare de 32%.

Luxemburg aplică cota maximă de impozitare a venitului de 42% pentru un venit anual de minim 200.004 euro din veniturile impozabile. Impozitul datorat include și o suprataxă de 7% (fond pentru ocuparea forței de muncă), respectiv 9% dacă venitul realizat depășește 150.000 euro în clasele de impozitare 1 și 1a sau 300.000 euro în clasa fiscală 2.

Cotele de impozitare folosite în Malta variază între 0% pentru un venit anual de până la 9.100 euro și 35% pentru un venit anual de peste 60.001 euro, iar în Olanda cea mai mică cotă de impozitare este de 9,42% pentru un venit anual de cel mult 35.472 euro și 49,5% pentru un venit anual de cel puțin 69.398 euro.

Suedia are cote de impozitare diferite, în funcție de oraș. Astfel, în Stockholm cota de impozitare este de 20%, iar cota medie pe țară este de 32,24%.

Polonia aplică două cote de impozitare: 17% pentru un venit anual de până la 26.388 euro și 32%, pentru venituri ce depășesc acest prag. Începând cu 1 ianuarie 2022 au fost introduse scutiri de impozit pentru anumite categorii de venituri în cazul familiilor cu minim 4 copii. De asemenea începând cu acest an se aplică cote reduse de impozitare pentru veniturile obținute de medici și ingineri (14%) și specialiști IT (12%).

Portugalia, în anul 2022, aplică cota maximă de impozitare de 48% pentru veniturile anuale mai mari de 80.882 euro, la care adaugă o taxă de solidaritate de 2,5% pentru veniturile anuale cuprinse între 80.000 euro și 250.000 euro și 5% pentru veniturile anuale impozabile mai mari de 250.000 euro.

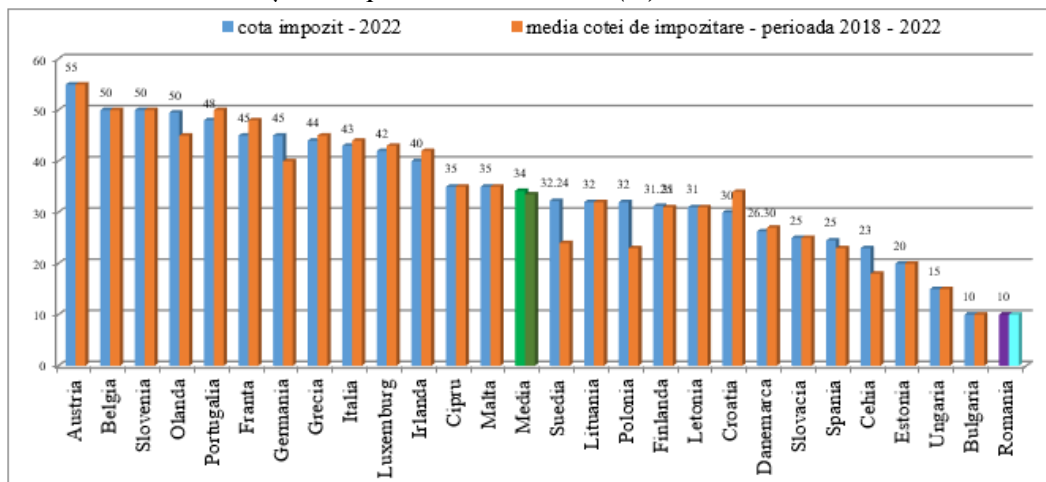
Cota minimă pe impozitul pe venit în Slovenia este de 16% pentru un venit anual de până la 8.500 euro, iar cea maximă de 50%, pentru veniturile anuale de peste 72.000 euro.

Pentru anul 2022 Slovacia a stabilit doar două cote de impozitare, una de 19% pentru un venit anual ce nu poate depăși suma de 38.553,01 euro și 25% pentru un venit mai mare de 38.553,01 euro.

În Spania cotele impozitului pe venit sunt de 9,5%, 12%, 15%, 18,5%, 22,5% și 24,5%, în funcție de venitul anual realizat. Pentru a beneficia de cea mai mică cotă de impozitare contribuabilul trebuie să realizeze un venit anual de cel mult 12.450 euro. Dacă venitul realizat de contribuabil, într-un an, este mai mare de 300.000 euro, cota de impozitare va fi de 24,5%.

În *graficul nr. 2* am reprezentat media cotelor de impozitare din perioada 2018 - 2022 și am observat că 18 state și-au păstrat în 2022 cota din ultimii 4 ani: Bulgaria (10%), România (10%), Ungaria (15%), Estonia (20%), Slovacia (25%), Finlanda (31,25%), Polonia (32%), Cipru (35%), Malta (35%), Irlanda (40%), Luxemburg (42%), Italia (43%), Germania (45%), Franța (45%), Portugalia (48%), Belgia (50%), Slovenia (50%) și Austria (55%).

Grafic nr. 2 – Cotele de impozitare a veniturilor în statele membre. Comparație între nivelul din 2022 și media perioadei 2018 – 2022 (%)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html

Cea mai mare creștere a cotei de impozitare a fost înregistrată de Cehia. Dacă în anul 2018 avea o cotă de impozitare de 15%, în anul 2022 aceasta a ajuns la 23%.

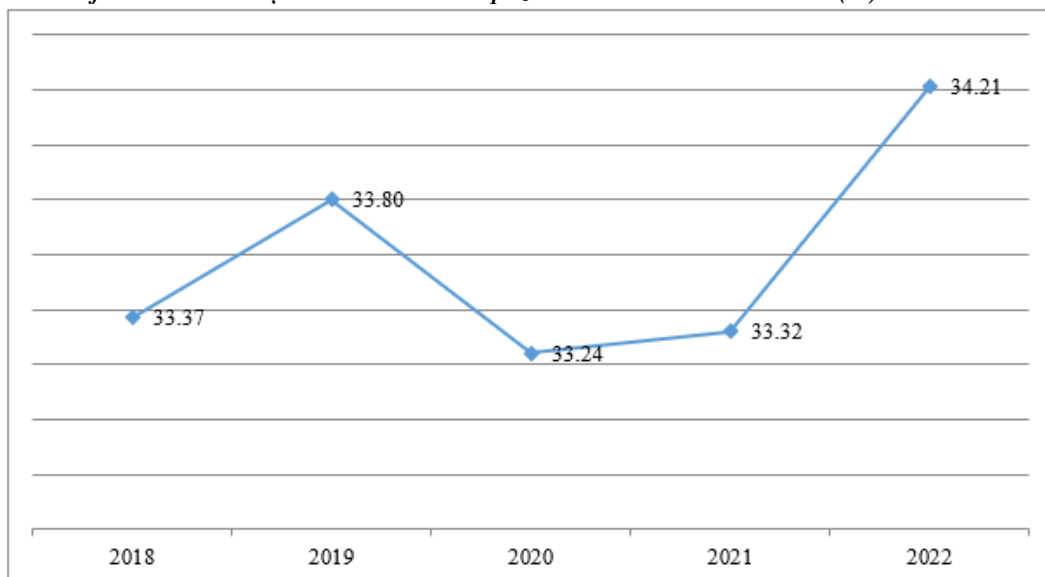
Un alt stat membru care a înregistrat o creștere majoră a cotei de impozitare a fost Suedia cu 7,24 puncte procentuale (în 2022 cota de impozitare a ajuns la 32,24% față de 25% în anul 2018). Foarte aproape de această valoare a fost și Lituania care a înregistrat o creștere de 7 puncte procentuale de la începutul perioadei analizate, ajungând în 2022 la o cota de impozitare de 32%.

Cehia a aplicat cota unică de impozitare în perioada 2008-2021, trecând la cotele progresive din 2022, ceea ce a determinat o creștere a cotei în acest an față de media perioadei 2018-2022.

Restul statelor membre fie au înregistrat o majorare nesemnificativă a cotei de impozitare, fie o reducere foarte mică a acesteia.

Ca medie a cotelor de impozitare a veniturilor putem spune că în anul 2022 se înregistrează cea mai mare medie (34,21%), crescând cu 0,89 puncte procentuale față de anul 2021, cu 0,97 puncte procentuale față de anul 2020, cu 0,41 puncte procentuale față de 2019 și cu 0,84 puncte procentuale față de 2018 (grafic nr. 3)

Grafic nr. 3 – Evoluția cotei medii de impozitare a veniturilor în UE-27 (%)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html

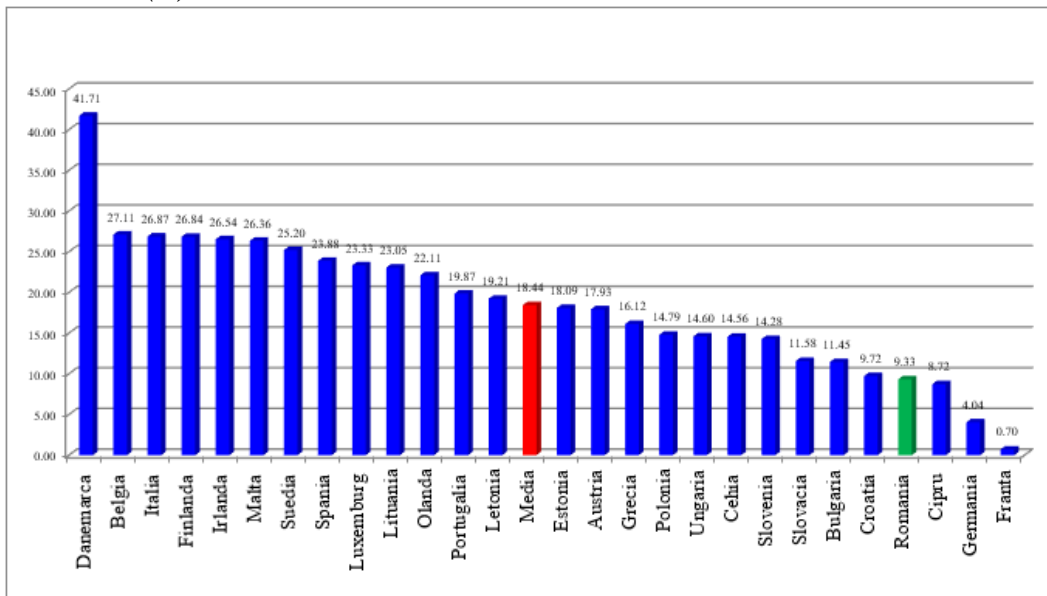
III. Ponderea impozitului pe venit în totalul veniturilor bugetare și în PIB

Întrucât impozitul constituie un mijloc de procurare a veniturilor necesare pentru acoperirea cheltuielilor publice, analiza ponderii acestuia în totalul veniturilor bugetare oferă informații importante privind contribuția impozitului în realizarea obiectivelor economice și sociale ale fiecărui stat.

Conform *graficului nr. 4*, pentru 11 state membre ale Uniunii Europene, impozitul pe veniturile persoanelor fizice a înregistrat în anul 2020 o pondere mai mare de 20% din totalul veniturilor înregistrate la buget: Danemarca – 41,71%, Belgia – 27,11%, Italia – 26,87%, Finlanda – 26,84%, Irlanda – 26,54%, Malta – 26,36%, Suedia – 25,20%, Spania – 23,88%, Luxemburg – 23,33%, Lituania – 23,05%, Olanda – 22,11%.

Cea mai mică pondere a fost înregistrată în țări precum Franța – 0,70%, Germania – 4,04%, Cipru – 8,72%, România – 9,33%, Croația – 9,72%, iar restul statelor membre au înregistrat o pondere cuprinsă între 11,45% și 19,87%.

Grafic nr. 4 – Ponderea impozitului pe venit în totalul veniturilor bugetare – în anul 2020 (%)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html

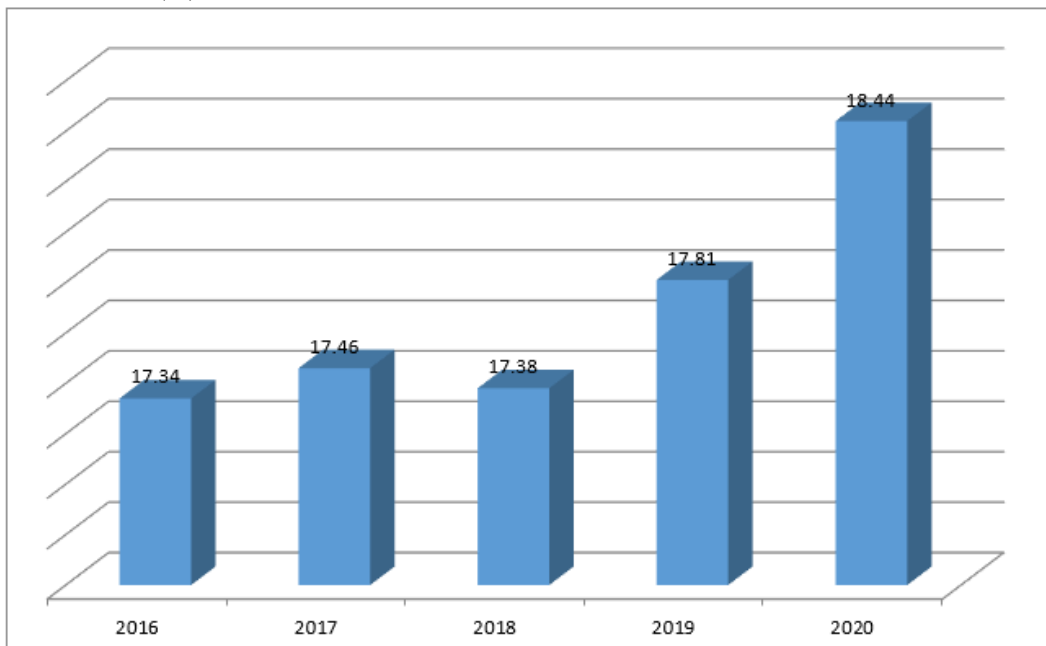
Am analizat această pondere pe o perioadă de 5 ani, respectiv 2016 – 2020, cu scopul de a observa dacă sunt modificări majore față de situația prezentată mai sus. Pentru țările care în anul 2020 au înregistrat cel mai mare procent în totalul veniturilor, am constatat că media anilor anteriori le poziționează pe același loc sau un loc mai jos.

Singurul stat membru care iese din lista celor 11 state cu o pondere mai mare de 20% din totalul veniturilor înregistrate la buget în anul 2020, este Lituania cu o medie a ponderii de 17,39%, cu 5,66 puncte procentuale mai mică decât ponderea înregistrată în anul 2020.

Media ponderii impozitului pe venit în total venituri bugetare din perioada analizată (2016 - 2020) a înregistrat o creștere în anul 2020, datorată majorării cotelor de impozitare, ajungând la 18,44% față de 17,34% cât a fost în anul 2016 (grafic nr. 5)

De asemenea, putem observa că în 13 state din cele 27 analizate, printre care și România, ponderea impozitului în veniturile totale este sub media de 18,44%.

Grafic nr. 5 – Ponderea medie a impozitului pe venit în totalul veniturilor bugetare în UE-27(%)

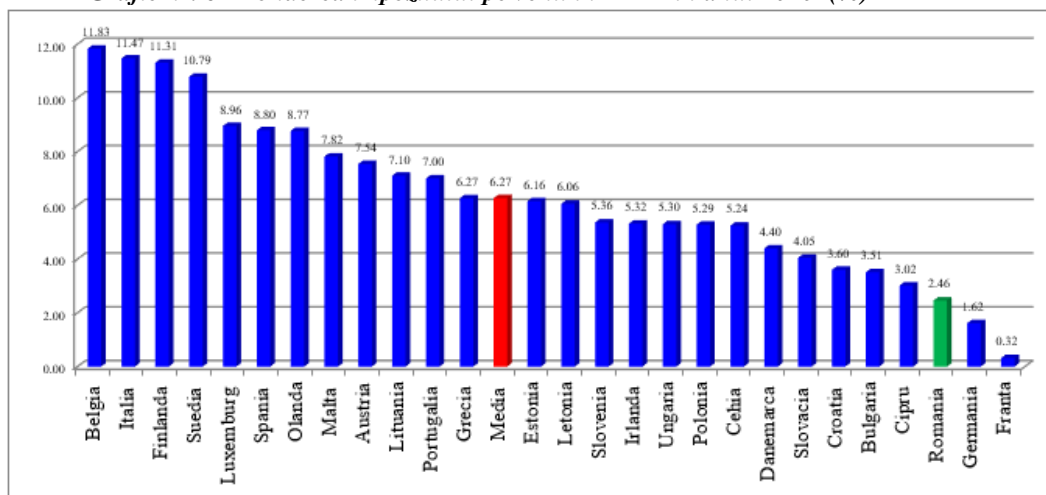
Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html

Analizând ponderea impozitului pe venit în PIB (graficul nr. 6), observăm că în anul 2020 aceasta variază între 0,32 % în Franța și 11,83 % în Belgia, stat ce se află la o mică distanță de următorul stat din clasament, Italia, cu o pondere de 11,47%.

De asemenea, remarcăm că 15 state membre au înregistrat o pondere mai mică a impozitului în PIB decât media de 6,27%, iar Grecia a înregistrat o pondere a impozitului pe venit în PIB de 6,27%, cât reprezintă și media.

România a avut în anul 2020 a doua cea mai mică pondere a impozitului pe venit în PIB, respectiv 2,46%, explicabil dacă avem în vedere că avem cea mai redusă cotă de impozitare a veniturilor din Uniunea Europeană.

Grafic nr. 6 - Ponderea impozitului pe venit in PIB – în anul 2020 (%)

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html

4 Salariul minim brut lunar în Uniunea Europeană

Din toate statele membre ale Uniunii Europene doar 21 de state au avut stabilit în anul 2021 un salariu minim pe economie.

Excepție au făcut Danemarca, Italia, Cipru, Austria, Finlanda și Suedia, state în care protecția salariului minim este asigurată doar prin contractele colective de muncă și doar pentru o serie de sectoare specifice.

Statele membre care au stabilit salariul minim sunt obligate să prevadă în actele legislative, decizii sau acorduri, criteriile naționale ce includ puterea de cumpărare a salariilor minime, nivelul general și distribuția salariilor brute, rata de creștere a salariilor brute, precum și evoluția productivității muncii. Criteriile ce au stat la baza stabilirii salariului minim legal și modul de actualizare al acestuia, trebuie să fie definite într-un mod stabil și clar.

Cele 21 de state care au aplicat salariul minim pe economie² pot fi împărțite în 3 categorii:

1) state membre care au avut un salariu minim pe economie mai mic de 1.000 de euro: Bulgaria (332 euro), urmată de Letonia (500 euro), România (515 euro), Ungaria (542 euro), Croația (624 euro), Slovacia (646 euro), Estonia (654 euro), Polonia (655 euro), Lituania (730 euro), Grecia (774 euro), Malta (792 euro) și Portugalia (823 euro);

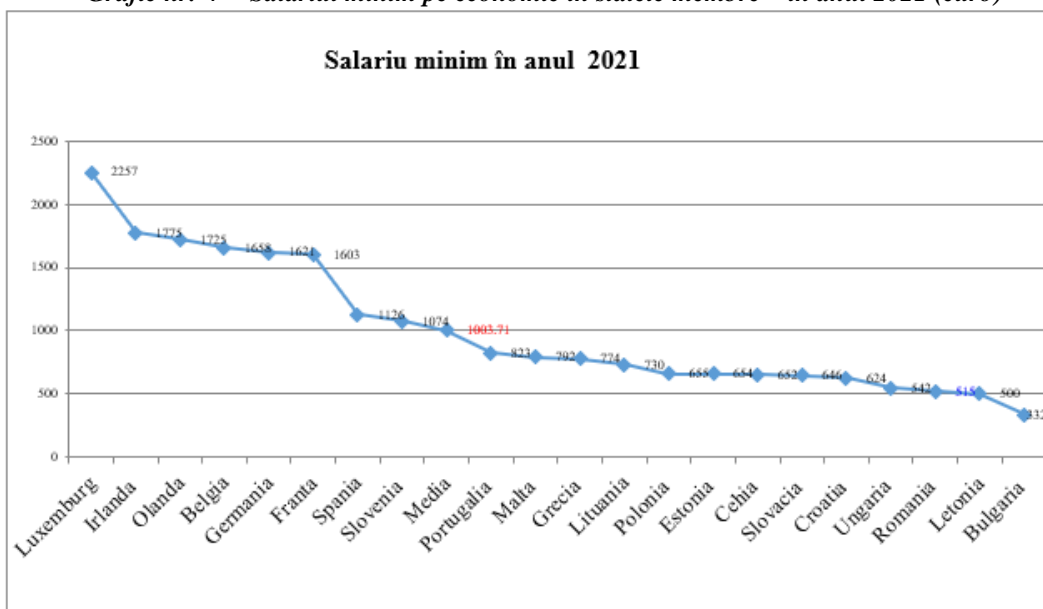
2) state membre care au avut un salariu minim pe economie între 1.000 și 2.000 de euro: Slovenia (1.074 euro), Spania (1.126 euro), Franța (1.603 euro), Germania (1.621 euro), Belgia (1.658 euro), Olanda (1.725 euro) și Irlanda (1.775 euro).

² <https://www.libertatea.ro/stiri/eurostat-salariu-minim-pe-economie-romania-locul-3-3951814>

3) stat membru cu un salariu minim pe economie mai mare de 2.000 de euro: Luxemburg (2.257 euro).

În Graficul nr. 7 putem observa că România ocupă locul 3 în lista țărilor cu cel mai mic salariu minim pe economie, după Bulgaria și Letonia.

Grafic nr. 7 – Salariul minim pe economie în statele membre – în anul 2021 (euro)

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics

Putem spune că salariul minim este adecvat doar atunci când acesta reprezintă cel puțin 60% din media națională și cel puțin 50% din salariul mediu brut.

În tabelul nr. 1 am analizat ponderea salariului minim brut din salariul mediu brut, la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene a căror legislație prevede acordarea unui salariu minim. Se observă că această pondere variază între 35% și 60%. Statele care au stabilit un salariu minim mai mare de 50% din salariul brut sunt: Olanda, Malta, Portugalia, Slovacia, Grecia și Slovenia.

Dintre cele 21 de state membre în care există salariu minim, România ocupă locul 16 în topul celor mai mari ponderi ale salariului minim în cel mediu.

Tabel nr. 1. Ponderea salariului minim brut în salariul mediu brut – în anul 2021 (%)

Nr. crt.	Stat membru	Salariul minim brut (euro)	Salariul mediu brut (euro)	Ponderea salariului minim brut în salariul mediu brut (%)
1.	Olanda	1725	2855	60
2.	Malta	792	1379	57
3.	Portugalia	823	1517	54
4.	Slovacia	646	1211	53
5.	Grecia	774	1466	53
6.	Slovenia	1074	2084	52
7.	Polonia	655	1395	47
8.	Croația	624	1339	47
9.	Belgia	1658	3775	44
10.	Luxemburg	2257	5143	44
11.	Irlanda	1775	4049	44
12.	Lituania	730	1679	43
13.	Spania	1126	2648	43
14.	Estonia	654	1553	42
15.	Cehia	652	1561	42
16.	România	515	1281	40
17.	Ungaria	542	1388	39
18.	Germania	1621	4168	39
19.	Franța	1603	4130	39
20.	Bulgaria	332	858	39
21.	Letonia	500	1435	35

Sursa: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics
https://www.wikiwand.com/en/List_of_European_countries_by_average_wage

IV. Concluzii

Din analiza efectuată rezultă că majoritatea statelor membre UE care aplică cote progresive de impozitare a veniturilor persoanelor fizice. Singurele sisteme economice care au adoptat, la un moment dat, cota unică de impozitare, sunt cele din estul Europei. Multe dintre acestea (cu excepția a patru state: Bulgaria, Estonia, Ungaria și România) au renunțat însă la impozitul unitar.

România are în prezent unul din cele mai mici nivele de taxare din Uniunea Europeană, dar și foarte multe categorii de persoane care sunt scutite de impozitul pe venit, ceea ce duce la încasarea de către buget a unor venituri foarte mici din impozitul pe venit. Creșterea taxelor nu reprezintă soluția optimă pentru majorarea veniturilor bugetare, acest lucru ar împovăra și mai mult salariatul. În acest context cele mai bune soluții ar fi colectarea mai bună a impozitelor și limitarea beneficiilor acordate diverselor categorii de persoane fizice.

Statele membre ale Uniunii Europene care încasează venituri la bugetul de stat mult mai mari din impozitul pe venit sunt cele care au cote de impozitare progresive, dar au și un sistem digitalizat de colectare a taxelor, ceea ce duce la o relație mult mai bună între contribuabil și stat. Este un exemplu ce ar putea fi urmat și de țara noastră.

Îmbătrânirea populației are ca efect reducerea veniturilor generate de impozitarea forței de muncă. Acest lucru ne obligă să regândim modul în care este impozitată forța de muncă și să contribuim la sustenabilitatea sistemelor de protecție socială, ținând cont de nevoia de venituri sustenabile și de asigurare a echității între generații. Între 2012 și 2020, sarcina fiscală medie asupra costului forței de muncă în UE-27 pentru o persoană cu salariu mediu a scăzut cu mai mult de 2 puncte procentuale. Sarcina fiscală tradițional ridicată care îi revine forței de muncă în UE va trebui să fie redusă și mai mult pentru a sprijini competitivitatea, ocuparea forței de muncă și crearea de locuri de muncă postcriză.³

Referințe bibliografice

- <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/individual-income-tax-rates-table.html>;
- http://publications.europa.eu/resource/cellar/b075f231-bd9b-4e10-b4a3-7f248360c5ae.0003.03/DOC_1;
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics;
- https://www.wikiwand.com/en/List_of_European_countries_by_average_wage;
- https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html;
- <https://www.economie.gouv.fr/particuliers/tranches-imposition-impot-revenu>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX:52020PC0682>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0251&from=NL>.

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0251&from=NL>.

STUDIU PRIVIND CONTRIBUȚIILE SOCIALE OBLIGATORII AFERENTE SALARIILOR ÎN STATELE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE

Maria Alexandra NEGRU*

Abstract

La nivelul Uniunii Europene, țările membre se organizează individual cu privire la sistemul medical și la sistemul de asigurare socială. Astfel, fiecare stat aplică propriile reglementări privind contribuțiile sociale obligatorii datorate de persoanele fizice sau de angajatori, beneficiile la care au dreptul cetățenii proprii sau persoanele străine care muncesc în acel stat (pensii, servicii medicale, indemnizații de șomaj și alte alocații de stat), modul de calcul și perioada de timp pentru care aceste persoane datorează contribuțiile sau primesc indemnizațiile sociale. În această lucrare, utilizând metoda comparației și metoda grafică, sunt prezentate și analizate cotele contribuțiilor sociale obligatorii aferente veniturilor salariale, atât cele datorate de angajat, cât și cele datorate de către angajator, precum și ponderea acestora în produsul intern brut al fiecărui stat al Uniunii Europene. Astfel putem identifica locul ocupat de România comparativ cu celelalte state membre în privința nivelului cotelor contribuțiilor sociale datorate și a rolului pe care acestea îl joacă în finanțarea cheltuielilor publice.

Cuvinte cheie: venit salarial, asigurări sociale de stat, contribuții sociale obligatorii, ponderea contribuțiilor sociale obligatorii în PIB.

I. Introducere

În Uniunea Europeană, statele membre și-au structurat sistemul de securitate socială astfel încât să ofere sprijin medical în situația unei boli sau unui accident de muncă, sprijin pentru concediul de maternitate, șomaj sau pensie. Cu toate acestea, sistemul asigurărilor sociale întâmpină dificultăți din cauza unor factori care produc efecte negative asupra nivelului veniturilor colectate din contribuțiile sociale obligatorii plătite de persoanele fizice sau de angajatorii acestora, cu precădere creșterea numărului de persoane vârstnice, migrarea populației tinere, șomajul și alte situații neprevăzute, precum accidente de muncă care pot provoca invaliditate permanentă.

* Masterand, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: alexandra.negru04@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Maria Grigore (mgrigore@univnt.ro).

În România, resursele necesare pentru finanțarea cheltuielilor sociale se constituie din contribuțiile sociale obligatorii datorate de angajatori și angajați pentru veniturile salariale și de persoanele fizice care obțin venituri din activități independente, din drepturi de proprietate intelectuală, cedarea folosinței bunurilor, agricultură, silvicultură, piscicultură, din dividende încasate sau din alte surse. Astfel se asigură fondurile necesare pentru acoperirea cheltuielilor cu pensiile, serviciile medicale și pentru celelalte cheltuieli din sistemul de protecție socială (ajutor social, șomaj, pensie pentru handicap, etc.).

Scopul acestei lucrări este să analizeze comparativ nivelul cotelor contribuțiilor sociale aferente salariilor din fiecare stat membru al Uniunii Europene, modul în care sunt alocate sumele aferente acestor contribuții și ponderea lor în PIB-ul fiecărui stat membru.

Cumulând cotele contribuțiilor datorate de angajat cu cele datorate de angajator vom obține valoarea totală a contribuțiilor sociale aferente salariilor și vom întocmi un clasament al statelor membre, cu scopul de a observa care este locul ocupat de România în acest clasament.

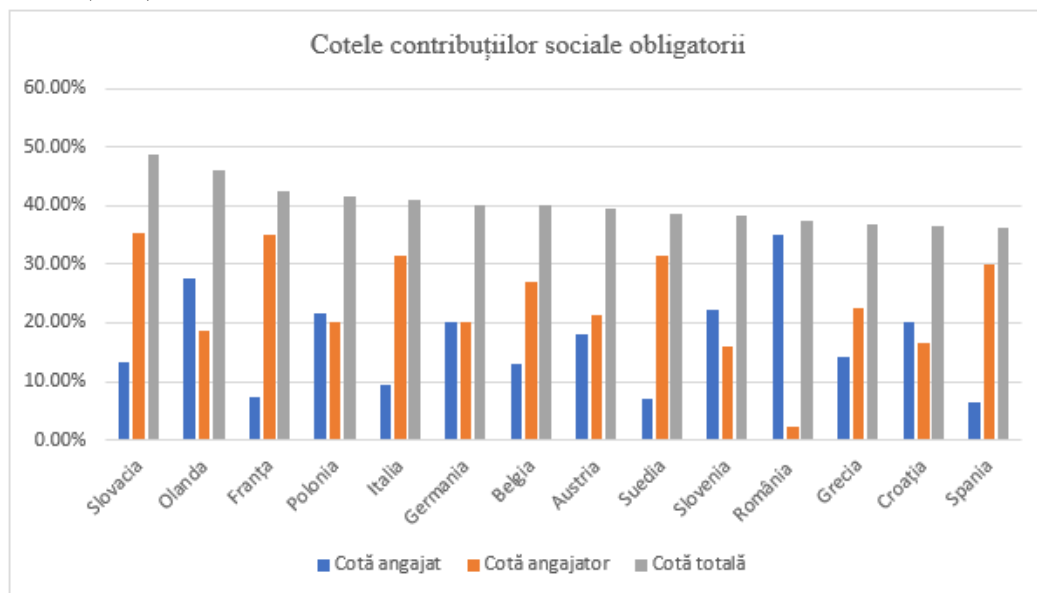
De asemenea, folosind informațiile furnizate de baza de date a Uniunii Europene (Eurostat) vom analiza ponderea veniturilor din contribuțiile sociale obligatorii în produsul intern brut, evidențiind astfel importanța acestor contribuții în formarea veniturilor publice ale fiecărui stat membru.

II. Analiza cotelor contribuțiilor sociale obligatorii în statele membre ale Uniunii Europene

Pentru analiza cotelor aferente contribuțiilor sociale am prelucrat datele furnizate de Eurostat, din care am extras, pentru statele din Uniunea Europeană, cotele contribuțiilor la asigurările sociale specifice angajaților și angajatorilor la data de 01.04.2022 (Anexa nr. 1).

Pentru a vizualiza cu ușurință poziția fiecărui stat în funcție de nivelul cotelor aferente am realizat două grafice care cuprind procentele cotelor contribuțiilor sociale obligatorii ale angajaților și angajatorilor, dar și pe total. Astfel vom împărți statele membre în două grupe: cele care au o cotă totală ce depășește 36% vor fi reprezentate în Graficul nr. 1, iar în Graficul nr. 2 statele care au o cotă totală mai mică de 36%.

Grafic nr.1 – Statele membre U.E. cu o cotă totală a contribuțiilor mai mare de 36% (2022)

Sursă: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchResult.html

Primul loc al clasamentului este ocupat de **Slovacia**, cu cea mai mare cotă a contribuțiilor pe total (48,60%), dar și cel mai ridicat procent pentru contribuția angajatorului, care contribuie pentru pensie (14%), sănătate (10%), șomaj (1%), boli și/sau accidente de muncă (0,8%), concediu de maternitate (1,4%) și pentru un fond de rezervă (8%). Contribuția angajatului este mult mai mică decât cea a angajatorului, de doar 13,40%, fiind apropiată de valoarea medie din Uniunea Europeană, de 14,49%. Salariatul contribuie la: pensie (4%), sănătate (4%), șomaj (1%), concediu de maternitate (1,4 %) și fond de rezervă (3%).

Al doilea stat al Uniunii Europene cu un total al contribuțiilor sociale, aplicate lunar, de 46,17% este **Olanda**, unde contribuțiile angajatorului se duc către sănătate (6,75%), șomaj (2,7%), îngrijirea copiilor (0,5%), boli și/sau accidente de muncă (8,57%) și concediu de maternitate. Contribuția la pensii este destinată exclusiv angajatului cu un procent de 17,9%, la care se adaugă contribuția de sănătate (9,65%) și o contribuție pentru indemnizațiile primite de văduve și orfani în procent de 0,1%.

Franța este și ea parte din categoria statelor cu o valoare ridicată a contribuțiilor sociale totale, contribuțiile obligatorii provenind preponderent de la angajator. Astfel contribuțiile totale ale acestuia sunt de 35,13% și se împart astfel: pensie (10,45%), șomaj (4,2%), sănătate (13%) care include și concediul de maternitate, îngrijirea copiilor (5,25%) și boli și/sau accidente de muncă (2,23%).

Angajatul datorează contribuție pentru pensie, șomaj și concediul de maternitate, la jumătate față de angajator, cu o cotă totală a contribuțiilor de 7,3%.

Contribuții mari ale angajatului sunt și în **Polonia**, unde cuantumul acestora este de 21,48%, iar cele ale angajatorului sunt 20,01%, ambele fiind achitate lunar. Cotizațiile angajatului sunt distribuite pentru pensie, sănătate și concediu de maternitate, pe când cele ale angajatorului merg către fondurile pentru pensie, șomaj și boli și/sau accidente de muncă.

Sistemul asigurărilor sociale din **Italia** este asemănător cu cel aplicat în Cehia, prin faptul că rata de contribuție a angajatului este mai scăzută decât cea a angajatorului. Pe de altă parte diferența dintre cele două este una majoră. Dacă angajatul se face răspunzător pentru asigurarea pensiei și șomajului, angajatorul are mai multe obligații: contribuția pentru pensie (23,81%), sănătate (2,22%), șomaj (4,41%), îngrijirea copiilor (0,68%) și concediu de maternitate (0,46%).

Ca și în alte țări, regăsim în **Germania** o ramură a sistemului de securitate socială destinată special pentru asigurarea legală în cazul accidentelor la locul de muncă, ceea ce reprezintă un beneficiu important pentru angajat. În plus, angajatorul plătește contribuții pentru: pensie, sănătate, șomaj, boli și/sau accidente de muncă și concediu de maternitate. La rândul său, salariatul alocă procente din venitul brut doar pentru pensie, sănătate și șomaj.

În **Belgia** povara contribuțiilor sociale obligatorii pentru angajator este aproximativ dublă comparativ cu cea a salariatului. Dacă angajatul își asigură prin alocarea procentului de 13,07% cotizația către pensie, sănătate și șomaj, angajatorului îi revin de asemenea obligații fiscale privind contribuția la pensii, sănătate și șomaj, la care se adaugă contribuțiile pentru îngrijirea copiilor, boli și/sau accidente de muncă și concediu de maternitate într-un total de 27,05%. Toate contribuțiile se achită trimestrial până la data de 30 ale lunii următoare fiecărui trimestru.

Austria se încadrează în categoria țărilor care au stabilit ca rata contribuției angajatului să fie mai mică decât contribuția angajatorului, însă nu înregistrează o diferență majoră, ci de circa trei puncte procentuale. Astfel, procentul alocat pentru contribuțiile sociale obligatorii ale angajatorului este 21,38%, iar cel al angajatului 18,12%, cu care asigură contribuția pentru pensie, sănătate și șomaj.

Angajatul din **Suedia** are responsabilitatea ca din venitul său, să aloce anual asigurarea pentru pensie într-o cotă de 7%. În schimb, angajatorul suportă lunar contribuții într-un procent de 31,52% care se duc către pensie, sănătate, șomaj, boli și/sau accidente de muncă și concediul de maternitate, dar și pentru pensia de urmaș.

Contribuțiile angajatului sunt la un nivel ridicat și în **Slovenia** cu obligația de a fi plătite lunar. Contribuțiile aplicate angajatorului sunt: pensie (8,85%), sănătate (6,56%), șomaj (0,06%), boli și/sau accidente de muncă (0,53%) și concediu de maternitate (0,1%). Angajatul este scutit de cotizația pentru boli și/sau accidente de muncă, dar în rest contribuie la aceleași fonduri ca și angajatorul, doar cotele

procentuale fiind diferite: pensie (15,5%), sănătate (6,36%), șomaj (0,14%) și concediu de maternitate (0,1%).

România se încadrează în categoria țărilor în care angajatul contribuie cu o cotă semnificativ mai mare față de cea cu care angajatorul contribuie, astfel în total ocupând locul al 12-lea în clasamentul cotelor contribuțiilor sociale practicate de țările Uniunii Europene.

După cum observăm în Anexa nr. 1, un angajat din România datorează din salariul său brut 35%, care sunt mai apoi distribuiți astfel:

- 25% contribuția pentru pensie, în condiții normale de muncă (CAS);
- 10% contribuția către sistemul de sănătate (CASS).

Astfel, angajatorului îi revine cota de 2,25% denumită cota asiguratorie de muncă (practicată încă din data de 1 Ianuarie 2018), aceasta cuprinde contribuția pentru concediul medical, șomaj și riscuri profesionale și care se distribuie după cum urmează:

- 15% pentru plata creanțelor salariale cumulat la fondul de garantare;
- 20% pentru bugetul asigurărilor în caz de șomaj;
- 5% cumulat la sistemul de asigurare, în caz de accidente la locul de muncă sau boli profesionale;
- 40% pentru plata concediilor medicale, către FNUASS;
- 20% către bugetul de stat.

În situația în care condițiile de muncă sunt diferite comparativ cu cele normale, angajatorului îi revin următoarele cote:

- 4% pentru condiții deosebite de muncă;
- 8% pentru condiții speciale de muncă.¹

Începând cu anul 2018, pentru condiții normale de muncă, România înregistrează cel mai mare decalaj între contribuțiile datorate de angajator și cele datorate de salariat (32,75 puncte procentuale), urmată fiind de Estonia cu un decalaj de 32,2 puncte procentuale.

În **Grecia**, angajatorul contribuie la sistemul de protecție socială cu o cotă de 22,54%, iar angajatul plătește din venitul brut următoarele contribuții:

- 6,67% pentru pensia principală
- 2,55% pentru asigurarea de sănătate
- 4% pentru suma forfetară (cu anumite excepții)
- 1,65% (sau 2,07% pentru munca cu timp parțial) pentru indemnizații de șomaj²

De asemenea, salariatul contribuie la asigurarea suplimentară cu 3,25% (până la 31/5/2022 și 3% începând cu 1/6/2022) sau cu suma de 42 EUR (pentru anumite categorii de contribuabili).

¹ Maria Grigore, *Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs*, eLis-2021.

² https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=5163/1640991600.

Sistemul de asigurare socială din *Croația* are o structură simplă. Astfel angajatorul datorează o contribuție la fondul de asigurări sociale de sănătate de 16,5%, iar angajatul o contribuție unică la fondul de pensii. Sistemul public de pensii din Croația se bazează pe o schemă cu doi piloni:

- Fondul de pensii obligatorii din primul pilon este în responsabilitatea Institutului croat pentru asigurări de pensii. Toți angajații sunt obligați să plătească 15% din venitul lor lunar total în acest fond dacă sunt asigurați în cadrul ambilor piloni sau 20% din venitul lor lunar total dacă sunt asigurați doar în cadrul primului pilon. Protecția beneficiarilor este asigurată sub forma unei pensii minime. Dobândirea tuturor pensiilor din primul pilon depinde, pe lângă condițiile de vârstă, de durata perioadelor de cotizare.

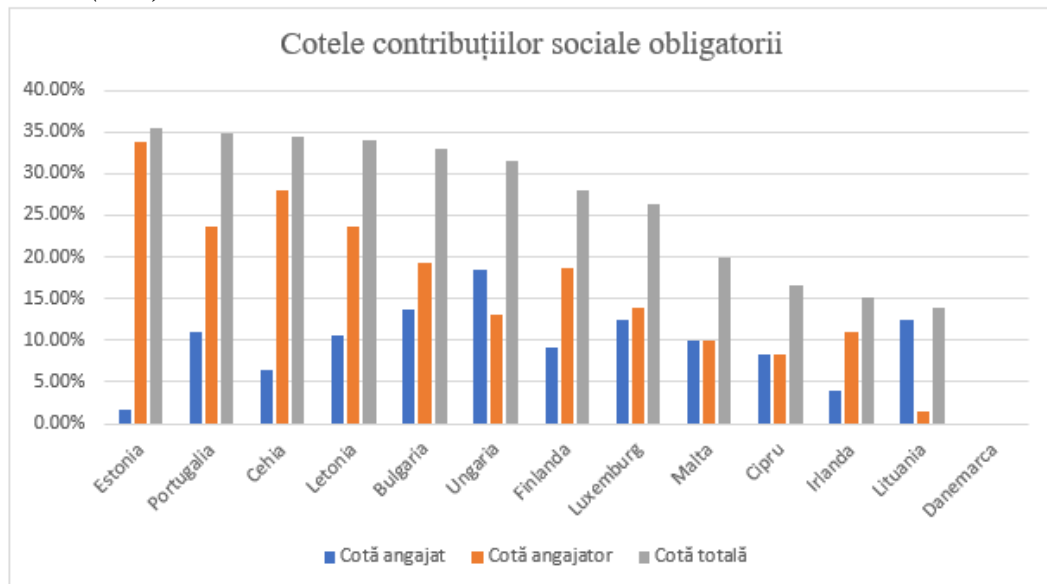
- Al doilea pilon se referă la asigurarea obligatorie de pensie bazată pe economii individuale capitalizate. Cel de-al doilea pilon este obligatoriu pentru persoanele care nu au împlinit 40 de ani în 2002 și se adaugă la primul pilon. Persoanele care aveau vârsta cuprinsă între 40 și 50 de ani în 2002 au avut posibilitatea de a opta pentru excludere. Cei care au făcut acest lucru, precum și persoanele cu vârsta mai mare de 50 de ani în 2002 au rămas asigurate doar în cadrul primului pilon, dar contribuția lor este egală cu 20% din salariul brut, asigurând astfel egalitatea. Pentru cei asigurați în cadrul ambilor piloni, cei 5% în plus din contribuția totală (în plus față de cei 15% plătiți în cadrul primului pilon) sunt direcționați către fondurile celui de-al doilea pilon (un fond de pensii privat).³

Sistemul de securitate socială din *Spania* a fost organizat astfel încât cota de contribuție a angajatorului să fie mai mare decât cota contribuției angajatului, diferența fiind considerabilă. Totodată este al doilea stat, alături de Irlanda, unde angajatorul și angajatul datorează o contribuție specială pentru concediul de paternitate. Pensia, șomajul, bolile și/sau accidente de muncă și concediul de maternitate sunt acoperite de asemenea din contribuțiile celor doi contribuabili. Contribuția la șomaj, în schimb, este datorată doar de angajator, care în total are o contribuție de 29,90%, iar sănătatea se regăsește printre cotizațiile angajatului, care are o contribuție totală de 6,35%.

În Graficul nr. 2 sunt reprezentate cotele contribuțiilor sociale din 13 state membre UE, cele din a doua jumătate a clasamentului celor mai mari cote.

³ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=3161/1640991600.

Grafic nr. 2 - Statele membre U.E. cu o cotă totală a contribuțiilor mai mică de 36% (2022)

Sursă: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchResult.html

Angajatul, în **Estonia**, cotizează lunar doar pentru fondul de șomaj cu un procent de 1,6%, o cotă foarte mică comparativ cu procentul contribuției totale a angajatorului de 33,80%, care acoperă contribuțiile către fondul de pensii (20%), de sănătate (13%) și de șomaj (0,8%).

Pensia, șomajul, bolile și/sau accidentele de muncă și concediul de maternitate sunt asigurate la care sunt obligați să cotizeze și contribuabilii din **Portugalia**. Acestea sunt achitate lunar, iar procentul de contribuție pentru asigurările sociale ale angajatului în procent total de 11% sunt aproximativ jumătate din cele pe care angajatorul (23,75%) trebuie să le achite.

În **Cehia** angajatorul contribuie lunar la bugetul asigurărilor sociale pentru: pensie, sănătate, șomaj și concediu de maternitate, cu un procent total de 28%, de trei ori mai mare decât cel datorat de angajat. Acesta din urmă contribuie la aceleași bugete ca și angajatorul, la care se alătură contribuția la fondul pentru boli și/sau accidente de muncă, însă cotele sunt mici, totalizând 6,5%.

În **Letonia** pentru veniturile din salarii se datorează contribuții sociale obligatorii ce au următoarele destinații: fondul de pensii, sănătate, șomaj, îngrijirea copiilor, boli și/sau accidente de muncă, concediu de maternitate. Angajatorul are o contribuție de 23,59%, din care 0,5% sunt virăți către bugetul de stat, iar angajatul contribuie doar cu 10,50% din venit. Baza impozabilă maximă a contribuțiilor sociale este stabilită la 78100 euro pe an pentru următorii trei ani (2022, 2023 și 2024).

Bulgaria se clasifică în categoria țărilor cu un sistem complex de asigurări sociale, datorită multitudinii de contribuții la care sunt obligați contribuabilii, unde cotizația angajatorului (19,22%) este mai mare în comparație cu cea a angajatului (13,78%).

Angajatul nu contribuie la fondul pentru boli și/sau accidente de muncă, dar se asigură lunar pentru pensie (8,78%), sănătate (3,2%), șomaj (0,4%), îngrijire copil (1,4%). Angajatorului îi revine obligația de a contribui pentru pensie (11,02%), sănătate (4,8%), șomaj (0,6%), boli și/sau accidente de muncă (0,7%), concediu de maternitate (2,1%) și boli și/sau accidente de muncă (0,7%).

În **Ungaria** cota de contribuții sociale aferente salariilor datorată de angajat (18,50%) este mai mare decât cea datorată de angajator (13%), sumele încasate fiind distribuite către bugetele care asigură populației pensii, servicii de sănătate, indemnizații pentru șomaj, îngrijirea copiilor, boli și/sau accidente de muncă și concediu de maternitate.

În **Finlanda** cota pentru contribuțiile sociale datorată de angajat (9,18%) este cu aproape 10 puncte procentuale mai mică decât cota datorată de angajator (18,74%). Ceea ce particularizează Finlanda de restul statelor Uniunii Europene este faptul că persoanele cu vârsta cuprinsă între 53 și 62 de ani plătesc o contribuție suplimentară de 1,5%. Angajatul și angajatorul achită lunar contribuții pentru pensie, sănătate, șomaj, boli și/sau accidente de muncă, concediu de maternitate.

Cote apropiate ca valoare pentru contribuțiile sociale datorate de salariat și angajator întâlnim în **Luxemburg**, unde angajatului i se rețin 12,45% din venitul brut pentru pensie, sănătate și concediul pentru maternitate, iar angajatorul achită 13,84% din fondul de salarii către asigurările sociale de pensie, sănătate și boli și/sau accidente de muncă.

Malta este unul dintre cele două state membre U.E. în care cota de contribuție pentru angajator este egală cu cota pentru angajat. Procentul de contribuție al angajatului și al angajatorului, de 10%, este unul scăzut comparativ cu celelalte țări. Contribuțiile sociale sunt plătite lunar din venitul brut al angajatului și distribuite către **bugetele responsabile pentru plata pensiilor**, indemnizației de șomaj și pentru boli și/sau accidente de muncă.

Cipru este a doua țară unde cotele de contribuții la sistemul de securitate socială pentru angajat și angajator sunt la egalitate. Cei doi achită contribuții sociale pentru pensie, șomaj, boli și/sau accidente de muncă, concediu de maternitate, șomaj este asigurat de angajator. Contribuțiile pentru sistemul medical și îngrijirea copiilor sunt exclusiv în sarcina angajatului. Pe lângă cele enumerate, angajatorul este obligat să achite cotizații la Fondul Central de Vacanță, fiind exceptat doar în situația în care oferă angajaților vacanțe în condiții mai favorabile decât cele prevăzute de lege.⁴

⁴ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchResult.html.

Irlanda intră în categoria țărilor unde angajatorul contribuie cu un procent mai mare la asigurările sociale decât angajatul. Ambii plătesc contribuții pentru pensie, șomaj, boli și/sau accidente de muncă, concediu de maternitate și chiar paternitate. Angajatul datorează 4% din venitul său salarial, trimestrial și doar în momentul în care câștigul său este peste 352 euro săptămânal, în timp ce angajatorul contribuie după cum urmează:

- 10,75% pentru angajații cu venit peste 376 euro pe săptămână;
- 8,5% pentru angajații cu salarii mici, mai exact cei care câștigă mai puțin de 376 euro săptămânal.

Cea mai mică cotă procentuală a contribuțiilor sociale obligatorii o întâlnim la angajatorul din **Lituania** care contribuie cu 1,45% la bugetele de asigurări sociale. Cota datorată de angajat este de 12,52%, de aproape 9 ori mai mare decât cea a angajatorului. Ambii sunt responsabili să contribuie la sistemele publice de sănătate, pensii, șomaj, îngrijirea copiilor, boli și/sau accidente de muncă și concediu de maternitate. Lituania are cea mai mică valoare a cotei totale a contribuțiilor sociale obligatorii dintre statele membre U.E.

Sistemul de asigurări sociale din **Danemarca** este finanțat în principal din venituri fiscale obișnuite și doar în foarte mică măsură din contribuții de asigurări sociale. O altă particularitate a acestui stat este că nu aplică cote procentuale de contribuții sociale, ci sume fixe ale acestora. Angajații din această țară plătesc o singură contribuție, cea la pensia suplimentară, în valoare de 1.136 DKK (cca. 153 euro) / an⁵.

Angajatorii datorează mai multe contribuții printre care: contribuția la pensia suplimentară, contribuția la asigurarea pentru accidente de muncă, contribuția la fondul de maternitate, în valoare totală de aproximativ 14.000 DKK (cca. 1882 euro) / an / angajat.

Angajatorii privați, înregistrați ca plătitori de TVA, trebuie să plătească contribuție la fondul de garantare a creanțelor salariale. Pentru 2022, contribuția de finanțare este stabilită la 330 DKK (cca. 44 euro) pentru fiecare angajat cu normă întreagă.⁶

III. Analiza veniturilor din contribuțiile sociale obligatorii în produsul intern brut al țărilor membre ale Uniunii Europene

Țările membre ale Uniunii Europene își constituie sursa principală de venit pentru sistemele de securitate socială din contribuțiile sociale obligatorii datorate de angajați și angajatori. Folosind informațiile furnizate de Eurostat, vom analiza veniturile din contribuții sociale încasate de fiecare stat membru U.E., exprimate

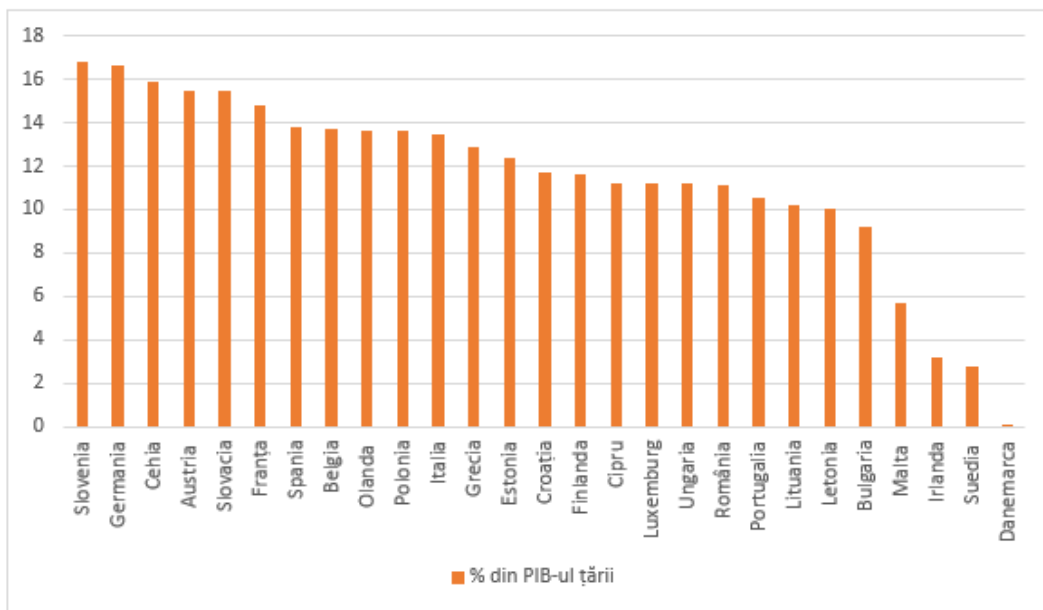
⁵ <https://taxsummaries.pwc.com/denmark/individual/other-taxes>.

⁶ https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxDetails.html?id=2341/1640991600.

atât în mărime absolută (în milioane euro), cât și ca procent din produsul intern brut (Anexa 2).

În Graficul nr. 3 este reprezentată ponderea contribuțiilor sociale în PIB în anul 2020.

Grafic nr. 3 – Ponderea contribuției sociale în PIB a fiecărui stat membru pentru anul 2020

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en

Primele locuri în clasamentul statelor cu cele mai mari ponderi ale contribuțiilor sociale în PIB sunt ocupate de Slovenia, Germania, Cehia, Slovacia și Austria, cu valori de peste 15%, iar la polul opus se găsesc Irlanda, Suedia și Danemarca, unde avem procente foarte scăzute, sub 3,20%.

Slovenia înregistrează cea mai mare valoare a contribuțiilor sociale raportate la PIB (16,80%), deși ocupă abia locul 10 în privința mărimii cotei de contribuții sociale, ceea ce poate fi explicat prin gradul de colectare ridicat.

Se remarcă faptul că Germania ocupă primul loc din clasamentul statelor cu cele mai mari venituri din contribuții (559.156 mil. Euro) și locul al doilea ca pondere a acestora în PIB (16,60%), în ciuda faptului că valoarea cotei totale a contribuțiilor sociale ocupă locul al șaselea.

În Slovacia, statul cu cel mai mare nivel al cotei de contribuții sociale (48,60%) ponderea acestor contribuții în PIB este de 15,50%, al patrulea nivel din U.E.

România ocupă doar locul 19 în clasamentul contribuțiilor în PIB, cu o valoare de 11,10%, deși ocupă a unsprezecea poziție atât la nivelul veniturilor totale din contribuții (24.289 mil. lei), cât și la nivelul cotei totale a contribuțiilor (37,25%).

Cea mai mică pondere din PIB a contribuțiilor a fost înregistrată în Danemarca, unde contribuțiile nu se datorează în procente ca în restul statelor, ci în sume fixe, care au o valoare foarte scăzută.

În Irlanda nivelul cotei de contribuții sociale (15,05%) este corelat cu nivelul ponderii acestora în PIB (3,20%), în sensul că ocupă aceeași poziție (25) din ambele puncte de vedere.

În Suedia, țara de pe locul 26 în clasamentul ponderii contribuțiilor în PIB (cu o valoare de 3,20%) lucrurile stau complet diferit. Cota totală a contribuțiilor sociale (38,52%) ocupă locul al nouălea din cele 27 de state membre.

În concluzie, o cotă ridicată a contribuțiilor sociale nu asigură venituri mai mari la bugetele de asigurări sociale, contribuind uneori doar la amplificarea fenomenului de ”muncă la negru” sau ”muncă la gri”, cum este cazul României.

IV. Concluzii

Pentru ca statul să poată încasa venituri din contribuții sociale obligatorii fără ca acestea să sufere fluctuații majore, mai ales în sensul reducerii acestora, politica fiscală a fiecărui stat trebuie să țină cont de nivelul venitului salarial minim pe economie, de cotele pentru contribuțiile de asigurări sociale ale angajaților și angajatorilor și de situația pieței forței de muncă (populația care îndeplinește vârsta pensionării în anul curent, tineri care împlinesc legal vârsta la care pot începe munca, etc.).

În studiul efectuat am constatat că doar în opt state membre ale Uniunii Europene, printre care și România, cota de contribuție la asigurările sociale a angajatului este la un nivel mai ridicat comparativ cu cota de contribuție a angajatorului. Majoritatea statelor a optat să împovăreze mai mult angajatorii decât salariații.

O situație specială privind cota de contribuție pentru sistemul social de asigurare întâlnim în doar două state membre ale Uniunii Europene, unde procentajele contribuțiilor sociale datorate de angajat și angajator sunt egale: în Malta (10%) și Cipru (8,30%).

Chiar dacă țările Uniunii Europene nu au ales același tipar de stabilire a contribuțiilor sociale, acestea sunt alocate către aceleași bugete: pensie, șomaj, sănătate, boli și/sau accidente la locul de muncă, maternitate, îngrijirea copiilor, iar la câteva state am regăsit și contribuții direcționate către concediul pentru studii (Belgia, Grecia și Finlanda) și concediul pentru paternitate (Spania, Irlanda și Danemarca).

Analizând evoluția ponderii contribuțiilor sociale în PIB⁷ observăm că în perioada 2012-2019 aceasta a oscilat între 13,1% și 13,2%, pentru ca în 2020 ponderea să crească la 13,5%. Creșterea procentului s-a datorat reducerii PIB-ului în contextul pandemiei de Covid-19 care a afectat profund economiile din Europa și din întreaga lume. Pandemia a apărut în condițiile în care existau deja anumite fenomene cu impact negativ asupra funcționării sistemelor de asigurări sociale, cum ar fi îmbătrânirea populației, creșterea numărului de locuri de muncă atipice și transformarea digitală a pieței forței de muncă, ultimele două fiind chiar accentuate de pandemie.

Având în vedere că bugetele statelor membre U.E. se bazează în mare măsură pe impozitarea forței de muncă, inclusiv pe contribuțiile sociale, care reprezintă peste 50% din veniturile fiscale totale în U.E.⁸, guvernele statelor membre vor trebui să găsească soluții pentru a menține nivelul încasărilor din aceste impozite și contribuții, astfel încât să se asigure echitatea între generații și sustenabilitatea sistemelor de protecție socială.

Din analiza efectuată în cadrul acestei lucrări a rezultat că o cotă ridicată a contribuțiilor sociale nu garantează încasări semnificative de venituri la bugetele de asigurări sociale. Uneori contribuțiile mari duc doar la amplificarea fenomenului de nedeclarare sau de subdeclarare a muncii. Majorarea încasărilor din contribuțiile de asigurări sociale este posibilă prin creșterea gradului de colectare, prin eliminarea evaziunii fiscale.

Referințe bibliografice

- Sorin Belea, Ciprian Pânzaru, Factorii de influență asupra deficitului sistemelor de securitate socială;
- Luiza-Florina Florescu, *Contribuțiile sociale obligatorii la nivelul Uniunii Europene*, Conferința Studențească Anuală „CONSTANT”, 2021, https://www.revistadestatistica.ro/wp-content/uploads/2014/02/RRS_10_2012_A3_ro.pdf;
- Maria Grigore, Fiscalitate și gestiune fiscală. Note de curs, eLis -2021;
- Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 79/2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M.O. 885 / 10.11.2017);
- Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M.O. 688 / 10.09.2015), cu modificările ulterioare;
- https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en;
- Social security (Employer) tax rates for 2011-2021;
- Social security (Employee) tax rates for 2011-2021;
- <https://home.kpmg/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/social-security-employee-tax-rates-table.html>;
- https://www.revistadestatistica.ro/wp-content/uploads/2014/02/RRS_10_20

⁷ https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0251&from=NL>.

12_A3_ro.pdf ;

- <https://www.colorful.hr/contributiile-sociale-ale-angajatului-si-ale-angajatorului-cum-se-calculeaza/>.

Anexa nr. 1. Cotele contribuțiilor sociale în statele Uniunii Europene la 01.04.2022

Nr. crt.	Statul membru	Cotă		
		Angajat	Angajator	Totală
1	Slovacia	13,40%	35,20%	48,60%
2	Olanda	27,65%	18,52%	46,17%
3	Franța	7,30%	35,13%	42,43%
4	Polonia	21,48%	20,01%	41,49%
5	Italia	9,49%	31,58%	41,07%
6	Germania	20,23%	19,98%	40,21%
7	Belgia	13,07%	27,05%	40,12%
8	Austria	18,12%	21,38%	39,55%
9	Suedia	7,00%	31,52%	38,52%
10	Slovenia	22,10%	16,10%	38,20%
11	România	35,00%	2,25%	37,25%
12	Grecia	14,12%	22,54%	36,66%
13	Croația	20,00%	16,50%	36,50%
14	Spania	6,35%	29,90%	36,25%
15	Estonia	1,60%	33,80%	35,40%
16	Portugalia	11,00%	23,75%	34,75%
17	Cehia	6,50%	28,00%	34,50%
18	Letonia	10,50%	23,59%	34,09%
19	Bulgaria	13,78%	19,22%	33,00%
20	Ungaria	18,50%	13,00%	31,50%
21	Finlanda	9,18%	18,74%	27,92%
22	Luxemburg	12,45%	13,84%	26,29%
23	Malta	10,00%	10,00%	20,00%
24	Cipru	8,30%	8,30%	16,60%
25	Irlanda	4,00%	11,05%	15,05%
26	Lituania	12,52%	1,45%	13,97%
27	Danemarca	-	-	-
	EU-27	13,10%	19,72%	32,82%

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/splSearchResult.html

Anexa nr. 2. Ponderea contribuțiile sociale în PIB în statele Uniunii Europene în anul

2020

Nr. crt.	Statul membru	Venituri (milioane EURO)	% din PIB
1	Germania	559.156	16,60
2	Franta	339.799	14,80
3	Italia	223.538	13,50
4	Spania	154.276	13,80
5	Olanda	108.786	13,60
6	Polonia	70.996	13,60
7	Belgia	62.592	13,70
8	Austria	58.904	15,50
9	Cehia	34.235	15,90
10	Finlanda	27.326	11,60
11	România	24.289	11,10
12	Grecia	21.352	12,90
13	Portugalia	20.911	10,50
14	Ungaria	15.274	11,20
15	Slovacia	14.246	15,50
16	Suedia	13.166	2,80
17	Irlanda	12.117	3,20
18	Slovenia	7.905	16,80
19	Luxemburg	7.198	11,20
20	Croatia	5.861	11,70
21	Bulgaria	5.625	9,20
22	Lituania	5.058	10,20
23	Estonia	3.331	12,40
24	Letonia	2.961	10,00
25	Cipru	2.412	11,20
26	Malta	739	5,70
27	Danemarca	182	0,10
	EU-27	1.802.235	11,42

Sursa: https://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation_en

SOLUTII SOFTWARE ERP PENTRU GESTIONAREA EFICIENTA A PROCESSELOR DE AFACERI

Nicoleta SOROCOVICI*

Abstract

Lucrarea elaborată face referire la importanța și oportunitățile pe care le poate aduce un software ERP unei întreprinderi. Aceste oportunități pot fi observate atât în producție, departament de securitate și resurse umane, până la creșterea productivității angajaților datorită reducerii timpului pentru îndeplinirea unor obiective.

Probleme abordate în acest articol țin de importanța unei planificări a resurselor și eficacitatea acestei strategii. Printre avantaje se pot numara:

- 1. Procesarea mai rapidă a informației*
- 2. Accesul tuturor angajaților la informația necesară*
- 3. Confortul pe care îl crează sistematizarea oferită de un ERP prin reducerea timpului și efortului unui angajat*
- 4. Analizarea unor situații sau rapoarte mai vastă și rapidă*
- 5. Gestionarea mai eficientă a stocurilor, resurselor și a departamentelor de logistică și financiar.*

Pentru a putea elabora o cercetare empirică care este bazată pe calitatea unui software ERP am analizat niște date care țin de cifra de afaceri și interfața/componentele sistemului. Această cercetare este efectuată pe două tipuri de soft, unul care este limitat la facturare și gestiune și unul care include toate departamentele care pot fi întâlnite în cadrul unei organizații.

Rezultatul acestei cercetări ne indică faptul că o întreprindere care nu are producție ar putea opta pentru un soft care să îi ofere doar partea de facturare și care este mai puțin costisitor. Întreprinderile care vând en-gros, au producție ar trebui să opteze pentru un software care îi oferă posibilitatea de a cuprinde toate departamentele pe care le au.

Cuvinte cheie: *Planificare, Gestionare, Beneficii, Eficiență, Oportunitate.*

I. Introducere

Cînd organizațiile doresc să își gestioneze funcțiile și strategiile afacerii într-un sistem centralizat apelează la firmele care oferă software de Planificare a

* Studenta Master, anul II, Facultatea Antreprenoriat si Administrarea Afacerilor, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, (email: nicoletam39544@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. Univ. Dr. Cretan Adina (adina.cretan@univnt.ro).

Resurselor Întreprinderii (ERP). „Termenul de ERP (Enterprise Resource Planning) a aparut pentru prima dată în anul 1990, însă ca conceptul a fost utilizat pentru prima dată în 1960”¹. Acest sistem a avut o evoluție complexă pe parcursul anilor, care a adus la posibilitatea utilizării acestuia în toate modulele pe care le utilizează o companie.

„Beneficiile aduse unei întreprinderi care are implementat sistemul de Planificare a Resurselor Întreprinderii sunt:

1. Economisirea banilor: Acest beneficiu apare datorită micșorării timpului de obținere a unei informații, dar și prin instruirea tuturor angajaților la un sistem.

2. Colaborarea îmbunătățită: Angajații din cadrul firmei au acces la toate datele de care au nevoie (clienți, furnizori, stocuri, facturi, etc). Se evită eroarea umană de a introduce de mai multe ori aceleași date.

3. Analiza mai bună: Extragerea rapoartelor din sistem durează maxim câteva minute, iar acestea ajută la o analiză rapidă a situației firmei sau dacă au fost atinse anumite obiective sau nu.

4. Productivitatea îmbunătățită: Apare datorită evitării erorilor umane, efectuarea unor calcule în câteva minute, creșterea rentabilității prin eliberarea timpului angajaților.

5. Conformitate simplificată și managementul riscurilor: reglementările privind contabilitatea, resurselor umane, securității sunt actualizate mereu.

6. Monitorizarea inventarului: Stocurile pot fi monitorizate cu ușurință și mișcările acestor resurse

7. Planificarea întreprinderii și managementul resurselor: Are loc optimizarea programelor de producție, echipamentelor și forței de muncă.”².

Ca orice sistem acest ERP poate avea dezavantaje. Față de beneficiile aduse, dezavantajele nu sunt atât de importante. „ Aceste dezavantaje sunt:

1. Ineficiența instruirii: Într-o operațiune de producție, abilitățile, experiența, resursele umane și utilizarea optimă a resurselor sunt esențiale. Nu este ușor ca procesul să ruleze eficient și fără probleme fără acești factori, motiv pentru care este imperativ să se formeze corect ERP pentru ca sistemul să funcționeze corect. Un număr semnificativ de companii încearcă să economisească bani prin faptul că nu furnizează suficiente cheltuieli electronice. Un număr semnificativ de companii încearcă să economisească bani prin faptul că nu acordă cheltuieli adecvate pentru instruirea angajaților în planificarea resurselor întreprinderii..O pregătire inadecvată poate duce la angajații care manipulează greșit tehnologia, ducând la pierderea informațiilor valoroase..

2. Gradul de personalizare: Personalizarea configurării ERP este limitată și poate afecta modificarea întregii fundații software ERP. Flexibilitatea configurării

¹ Ian McCue, Articolul „*The History of ERP*”, 12 august 2020.

² Kim O'Shaughnessy, Articolul „ *8 Reasons why ERP is important*”.

se bazează în totalitate pe marca software-ului utilizat. Unele mărci oferă chiar și o dispoziție de personalizare și flexibilitate extinse, ceea ce le face mai convenabile de utilizat atunci când sunt comparate cu altele.

3. Timpul mare de implementare: Este necesar să se ia în considerare timpul și costurile de implementare pentru software cum ar fi ERP. Timpul de instalare și instruire poate perturba funcționalitatea organizației și, în acea perioadă specifică, ar putea impune un risc imens de pierdere a afacerilor potențiale. În funcție de diferitele module care trebuie instalate, instalarea completă poate dura până la un an. Acest timp merită cheltuit doar dacă există profituri semnificative între profit și timp din noua configurație.

4. Interconectivitatea departamentelor: Interconectivitatea între diferite departamente în cadrul unei operațiuni de producție este atât benefică, cât și dezavantajoasă. Un lanț este la fel de puternic ca cea mai slabă verigă a sa, iar ineficiența în cadrul unui departament va duce la ineficiența în celelalte, odată cu implementarea unui ERP. Poate fi afectată eficiența altor departamente dacă un departament devine ineficient”³.

Atât întreprinderile mari sau mijlocii, cât și startup-urile ar trebui să implementeze un software ERP. Chiar dacă în unele cazuri această procedură este costisitoare, avantajele aduse depășesc aceste costuri. O întreprindere care știe să își gestioneze stocurile, să analizeze nivelul profitului, să stabilească niște obiective și strategii reale nu va intra în insolvență niciodată. Toate aceste lucruri pot fi obținute datorită sistemelor de Planificare a Resurselor Întreprinderii (ERP).

În capitolele de mai jos voi prezenta analiza și cercetarea unor două sisteme ERP, unul mai simplu și altul mai complex. Voi prezenta modul de lucru a aplicațiilor și argumentele pro și contra care au fost observate.

II. Conținutul propriu zis al articolului

În România există mai multe firme care pot oferi soluții de implementare a software-ului ERP. Unele oferă atât software-uri complexe care sunt compatibile și create pentru întreprinderi care au producție, cât și software-uri care ajută doar ș a facturare și contabilitate.

Firmele din domeniul turistic (hoteluri, cabane, cazare), farmaciile, firme care prestează servicii, showroom-urile unor firme, restaurantele optează în cea mai mare parte pentru un soft cât mai simplu, accesibil. De obicei sistemurile ERP mai simple utilizează drept stocare cloud-ul. Această metodă de creare a soft-ului permite utilizarea lui la distanță, în orice moment și în orice loc. Utilizatorii trebuie să dețină acces la internet, nume utilizator și o parolă. Implementarea și actualizarea acestui sistem este mai rapidă, mai ușoară și mai accesibilă.

³ Affde, Articolul „Avantajele ERP: avantaje și dezavantaje ale sistemului ERP”, 20.10.2020.

Firmele care au producție, au vânzări en-gros, care sunt retailer optează pentru un sistem mai complex care să le permită o gestionare mai eficientă a tuturor departamentelor și a producției. Firmele mari optează pentru modalitatea care utilizează hardware-ul organizației, care este local și poartă denumirea de ERP ON-PREMISE. Compania care alege utilizarea acestei modalități este obligată să achiziționeze servere pe care să-l păstreze. Actualizarea acestui ERP durează un pic mai mult deoarece se realizează doar la fața locului. Modernizarea acestui soft presupune ștergerea personalizărilor utilizate anterior și crearea unor noi personalizări. Din altă locație accesarea acestui sistem poate fi efectuată doar cu utilizarea unui VPN. Acestea fiind mai securizate.

Pentru a putea alege un software ERP este necesară analizarea factorilor pro și contra a acestuia. AFFDE care este o platformă de blogging predestinată marketingului a elaborat un articol care arată care au fost în anul 2021 top 11 programe ERP.

1. **„Oracle NetSuite.** NetSuite este o suită de gestionare a afacerii all-in-one și o platformă ERP care cuprinde aplicații ERP, date financiare, CRM și comerț electronic pentru peste 18.000 de clienți mulțumiți. În plus, este o organizație de încredere și de talie mondială, care permite automatizarea la nivel de organizație în cloud prin integrări fără probleme.

2. **Microsoft Dynamics.** Microsoft Dynamics este un software ERP și Customer Relationship Management (CRM) care este perfect pentru industrii precum finanțe, retail, producție, printre altele. În prezent, este utilizat de peste 200.000 de oameni din întreaga lume.

3. **SAGE 300.** Sage 300 este un sistem ERP bazat pe Windows care rulează pe Microsoft SQL. În prezent, are peste 2 milioane de utilizatori globali și este perfect pentru întreprinderile mici și mijlocii.

4. **Odoo.** Odoo este un software de afaceri cuprinzător, all-in-one, care oferă o gamă largă de aplicații, cum ar fi CRM, management de proiect, module ERP, inventar și gestionarea depozitelor.

5. **Infor.** Infor este un software ERP bazat pe cloud care se adresează unei game largi de industrii, precum producția, asistența medicală și comerțul cu amănuntul. Soluțiile sale moderne end-to-end sunt alimentate de inteligență artificială. În plus, este construit pe puternica platformă AI Infor Coleman.

6. **Syspro.** Cu sediul în Africa de Sud, Syspro este o platformă software ERP care se concentrează pe eficientizarea activităților de afaceri, cum ar fi gestionarea financiară, a depozitelor și a stocurilor pe întregul lanț de aprovizionare și operațiuni. Este specializat în sectoarele de fabricație și distribuție și este utilizat în prezent de peste 300.000 de profesioniști din întreaga lume.

7. **SAP Business One.** Denumit software ERP pentru întreprinderile mici (IMM-uri), SAP oferă vizibilitate și control complet asupra tuturor aspectelor

afacerii dvs. Nu este cel mai bun pentru mediul de afaceri, este integrat cu platforma SAP HANA și are peste 100.000 de utilizatori.

8. Workday. Workday este un software ERP la cerere bazat pe cloud, destinat întreprinderilor mijlocii și mari. Domeniile sale principale sunt managementul financiar și managementul capitalului uman. Cea mai bună parte este că este relativ ieftin și rapid de configurat. Întregul model de afaceri al Workday implică acordarea de abonamente pentru a utiliza diverse servicii, mai degrabă decât vânzarea instrumentului.

9. Deltek. Deltek este un sistem ERP care se concentrează pe furnizarea de soluții de afaceri clienților și îi ajută să automatizeze și să conecteze ciclurile de viață ale proiectelor care le alimentează afacerea. Vă permite să gestionați, să dezvoltați, să livrați și să măsurați în mod holistic fiecare aspect al afacerii dvs. Ceea ce îl face să se deosebească de mulți dintre omologii săi este că oferă atât opțiuni de găzduire cloud, cât și locale.

10. Epicor. Construit pentru procesele de producție și creștere, Epicor ajută companiile și producătorii să utilizeze date și automatizare pentru a rămâne sau a crește profitabilitatea.

11. Kronos. Kronos este o aplicație de întreprindere și o suită cuprinzătoare de soluții de gestionare a forței de muncă, capabile să gestioneze funcții și procese end-to-end pentru întreaga dvs. afacere. Se mândrește cu câteva caracteristici impresionante și cu peste 300.000 de utilizatori la nivel global.

Pe lângă aceste 11 companii care oferă software ERP, există mai multe firme poate un pic mai mici sau care nu au o bază de clienți atât de mare. Printre aceștea ar putea fi SmartBill, 1C, Charisma, Pluriva, Teamssoftware, Wizpro, Softone și multe altele. Ținând cont de faptul că investiția într-un ERP este pe termen lung firmele ar trebui să analizeze foarte bine piața și să aleagă un sistem conform necesităților pe care le are.

În mijlocul unei concurențe din ce în ce mai acerbe în afaceri, o firmă trebuie să fie capabilă să țină pasul cu tendințele tehnologice în continuă schimbare. Conducerea afacerii cu metode manuale sau învechite va lăsa doar afacerea în urmă.

Software-ul ajută la simplificarea diferitelor operațiuni complexe, la creșterea eficienței, la reducerea costurilor și la optimizarea productivității afacerii dumneavoastră. Este aplicabil afacerilor de toate dimensiunile; cele mici, medii și mari.

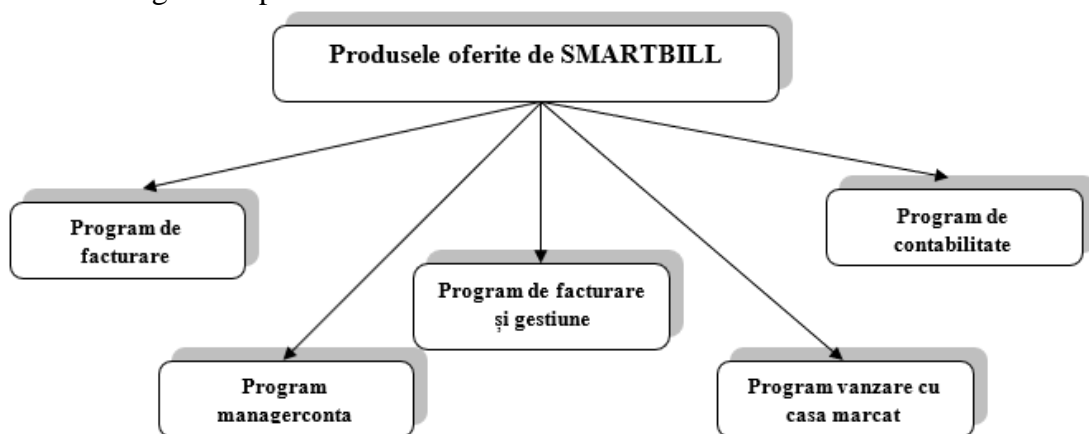
III. Analiza software-urilor SmartBill și SAP Business One

Având ocazia de a lucra cu un software care permite facturare și unul complex am decis să fac analiza cu ajutorul software-urilor SmartBill și SAP Business One. Este un soft care utilizează salvarea bazei de date în cloud, astfel utilizatorul are

nevoie pentru a accesa această aplicație la internet, de o parolă și cont. Aplicația poate fi accesată din orice loc din lume, doar cu accesul la internet.

3.1. Analiza modului de lucru a software-ului SMARTBILL

Pe piața din România SmartBill a apărut în anul 2006, astăzi acest soft are peste 60.000 de clienți și 14 ani de experiență în domeniul facturării. Acest soft oferă 5 categorii de produse.

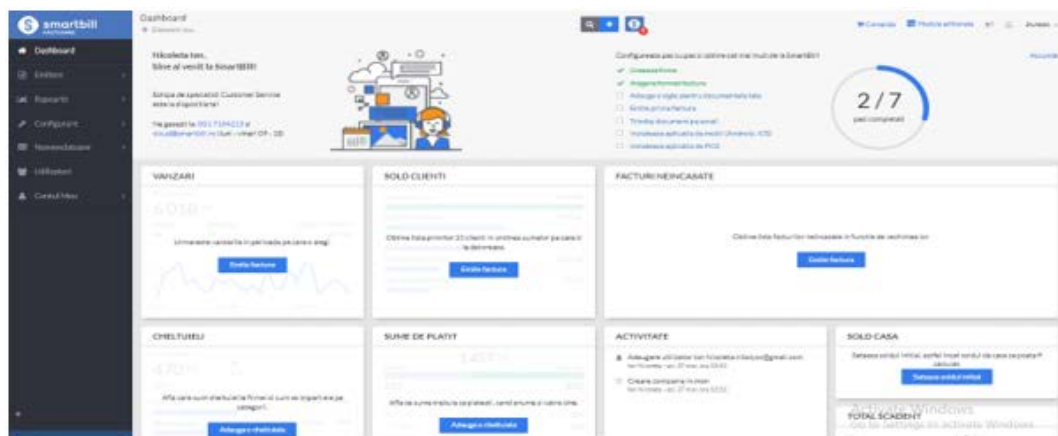
SmartBill oferă clienților săi abonamente anuale pentru accesul la soft, care nu sunt foarte costisitoare, dar și o lună gratuită de utilizare. După expirarea celor 30 de zile dacă clientul dorește să își păstreze datele apelează la un abonament, dacă nu își pierde accesul și nu este obligat să achite nimic.

Interfața aplicației oferă utilizatorului posibilitatea de a urmări mai ușor și mai rapid vânzările, soldul clienților (dacă există clienți care nu au achitat la scadență factură, datoria pe care o are clientul), facturile neîncasate (facturile emise pentru care a expirat scadența), cheltuielile întreprinderii, sumele de plăți (în cazul în care întreprinderea are facturi emise de către furnizor cu scadență care nu au fost achitate acestea apar în dashboard), soldul casei, dar și posibilitatea de a adăuga alte elemente pe dashboard pentru a fi mai ușor urmărirea acestora.

Aceste elemente pot fi:

1. Graficul de vânzări (se poate crea în urma elaborării unei strategii de vânzare)
2. Top clienți (clienții care aduc un profit mai mare firmei pe baza comenzilor)
3. TVA (situația estimată a TVA care urmează să fie recuperat, în cazul în care întreprinderea nu este plătitoare de TVA)
4. Totalul de facturi (fie facturi fiscale, fie proforme).

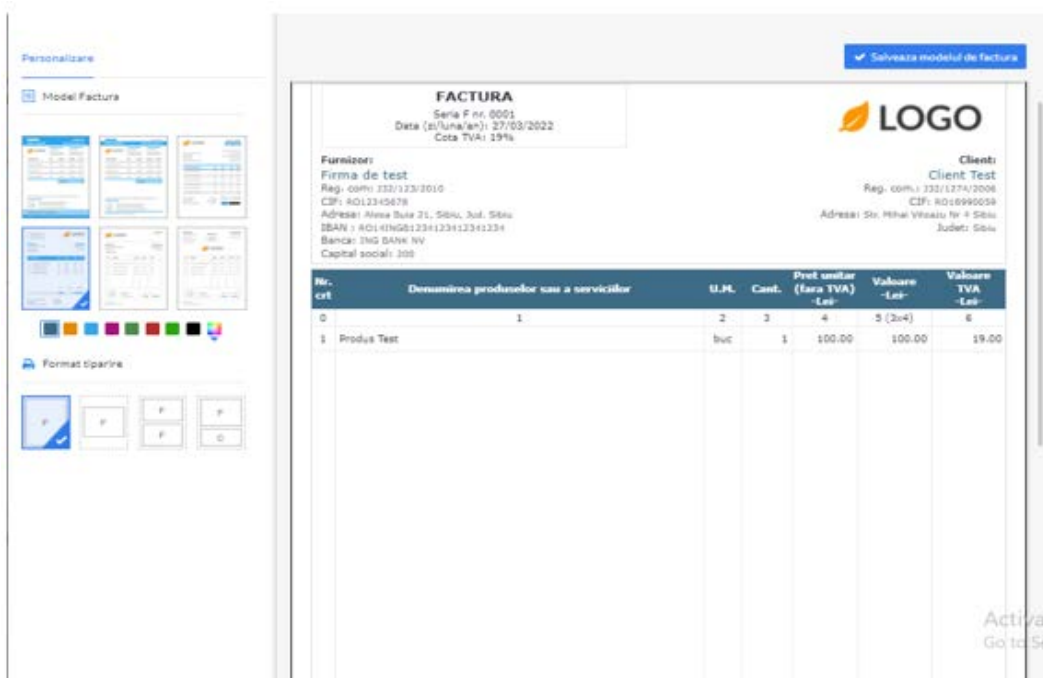
3.1. Interfața software SmartBill

Sursa: Software SmartBill

În momentul creării contului aplicația oferă posibilitatea de personalizare a facturii pe care o emite. Astfel utilizatorul poate alege unul dintre 6 modele de factură, personaliza culoarea și modalitatea de tipărire a facturii. (vezi imaginea de mai jos)

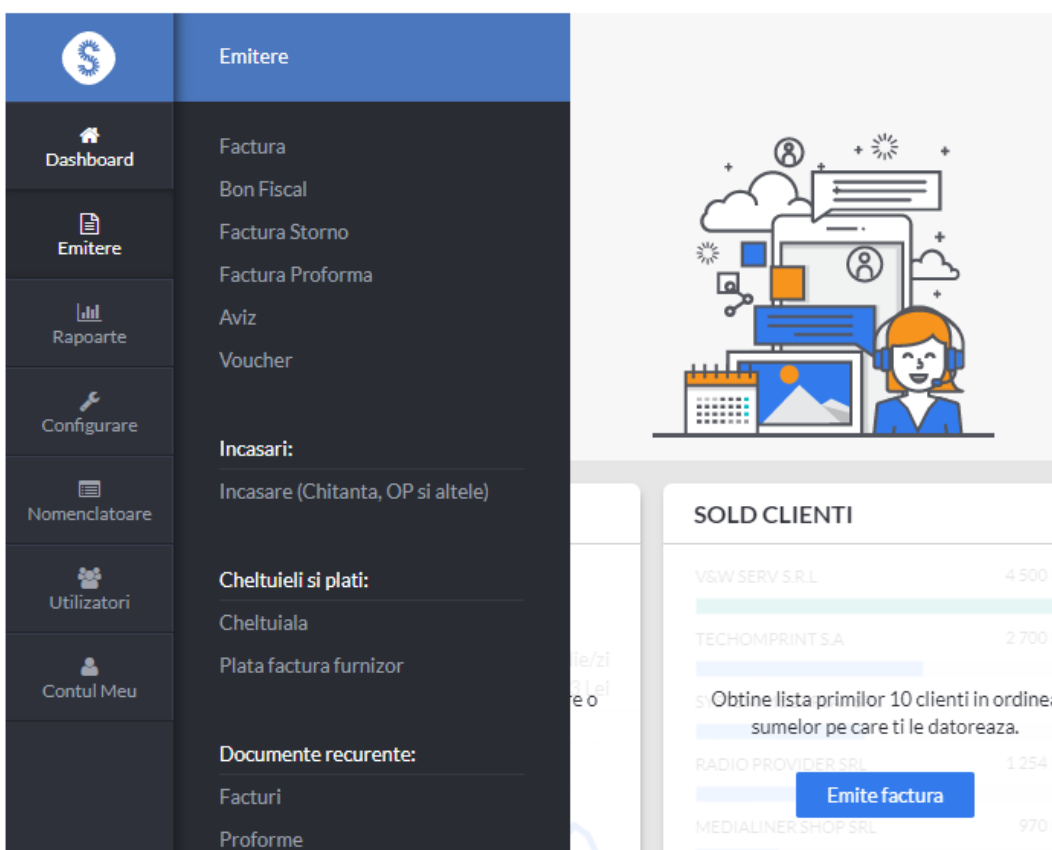
3.2. Personalizarea facturii emise

Sursa: Software SmartBill

Meniul aplicației în zona de emiterie permite întreprinderii să emită facturi, bon fiscal, facturi storno, proforme, avize, vouchere. Putem observa și încasările pe care le obține întreprinderea, fie prin chitanțe, OP, BO sau altele. În același loc observăm și cheltuielile pe care le are întreprinderea, acestea fiind caracterizate de facturile furnizoilor pentru anumite produse sau servicii (birotică, gaze, curent, apă, internet, curățenie,etc.). Astfel în zona de emiterie utilizatorul are acces atât la veniturile firmei cât și la cheltuielile pe care le are. (vezi imaginea de mai jos)

3.3. Meniul aplicației SmartBill

The image shows a screenshot of the SmartBill application interface. On the left is a dark sidebar menu with icons and labels for various functions: Dashboard, Emiterie, Rapoarte, Configurare, Nomenclatoare, Utilizatori, and Contul Meu. The main area is titled 'Emiterie' and contains a list of options: Factura, Bon Fiscal, Factura Storno, Factura Proforma, Aviz, Voucher, Incasari: Incasare (Chitanta, OP si altele), Cheltuieli si plati: Cheltuiala, Plata factura furnizor, and Documente recurente: Facturi, Proforme. To the right, there is a 'SOLD CLIENTI' table with a list of clients and their balances, and a blue button labeled 'Emite factura'.

SOLD CLIENTI	
V&W SERV S.R.L	4 500 L
TECHOMPRINT S.A	2 700 L
5 Obtine lista primilor 10 clienti in ordinea sumelor pe care ti le datoreaza.	
RADIO PROVIDER SRL	1 254 L
MEDIALINER SHOP SRL	970 L

Sursa: Software SmartBill

În zona rapoartelor aplicația permite extragerea tuturor tipurilor de rapoate, fie legate de documente emise, de registrul de casă, de clienți, extrase, etc.

Rapoartele simple care pot fi extrase din documentele emise sunt:

1. Facturi (acestea pot fi filtrare în funcție de perioadă, client, scadență, sold, valoare totală, data emiterii, status)

2. Încasări (pot fi filtrate în funcție de client, perioadă, data încasării, valoare totală, status)

3. Proforme (pot fi filtrate în funcție de perioadă, scadență, client, sold, dacă este emisă factura fiscală sau nu)

4. Avize (pot fi filtrate în funcție de data de emiterii, client, monedă, perioadă, status)

5. Vouchere (pot fi filtrate în funcție de data de emiterii, client, cod voucher, perioadă, status)

6. Document recurent (pot fi filtrate în funcție de următoarea dată de emitere, client, monedă, perioadă, factură finală sau proformă)

Rapoartele mai complexe care pot fi extrase cu ajutorul aplicației sunt:

1. Raport privind facturile neîncasate (ajută la analizarea clienților și soldului firmei)

2. Raport privind vânzării de produse (ajută la analizarea mișcării unor produse și stabilirea unor strategii, cum ar fi care produs are o cerere mai mare și care produs al întreprinderii nu are cerere)

3. Raport privind sumele de încasat de la client (ajută la analizarea situației clientului și stabilirea unei strategii de vânzare pentru acel client)

4. Raport privind fișa clientului (ajută la monitorizarea evoluției soldului clientului)

5. Raport privind vânzării pe agent (ajută la monitorizarea vânzării efectuate de agenți și stimularea acestora prin emiterea unui sistem de bonusare individual)

În zona rapoartelor la care are accesul un utilizator mai putem regăsi și:

1. Rapoarte privind cheltuieli și plăți

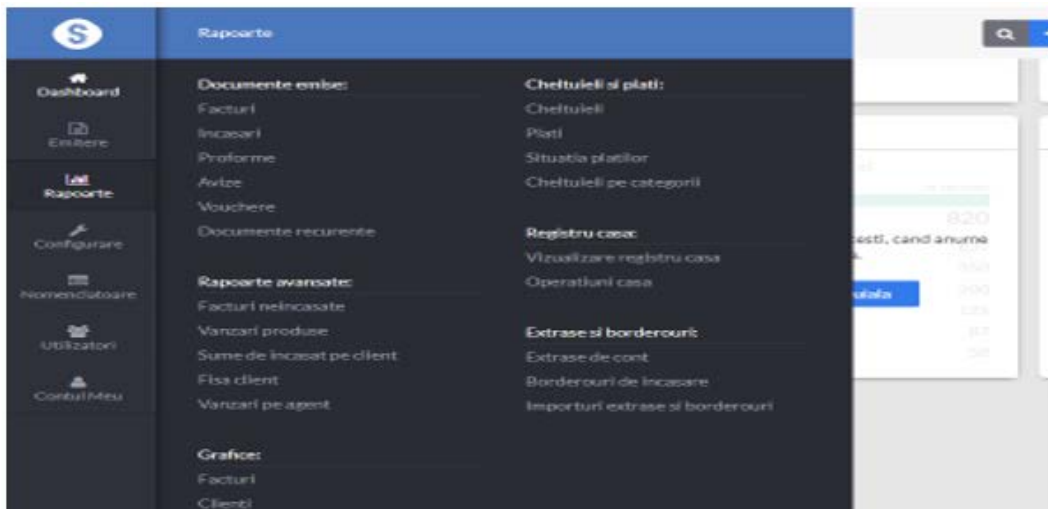
2. Rapoarte privind registrul de casă și operațiunile de casă

3. Rapoarte privind extrase de cont, borderouri de încasare, dar și extrasele și borderourile importate în aplicație

4. Grafice referitoare la clienți și facturi

(vezi imaginea de mai jos)

3.4. Tipurile de rapoarte care pot fi extrase din aplicație

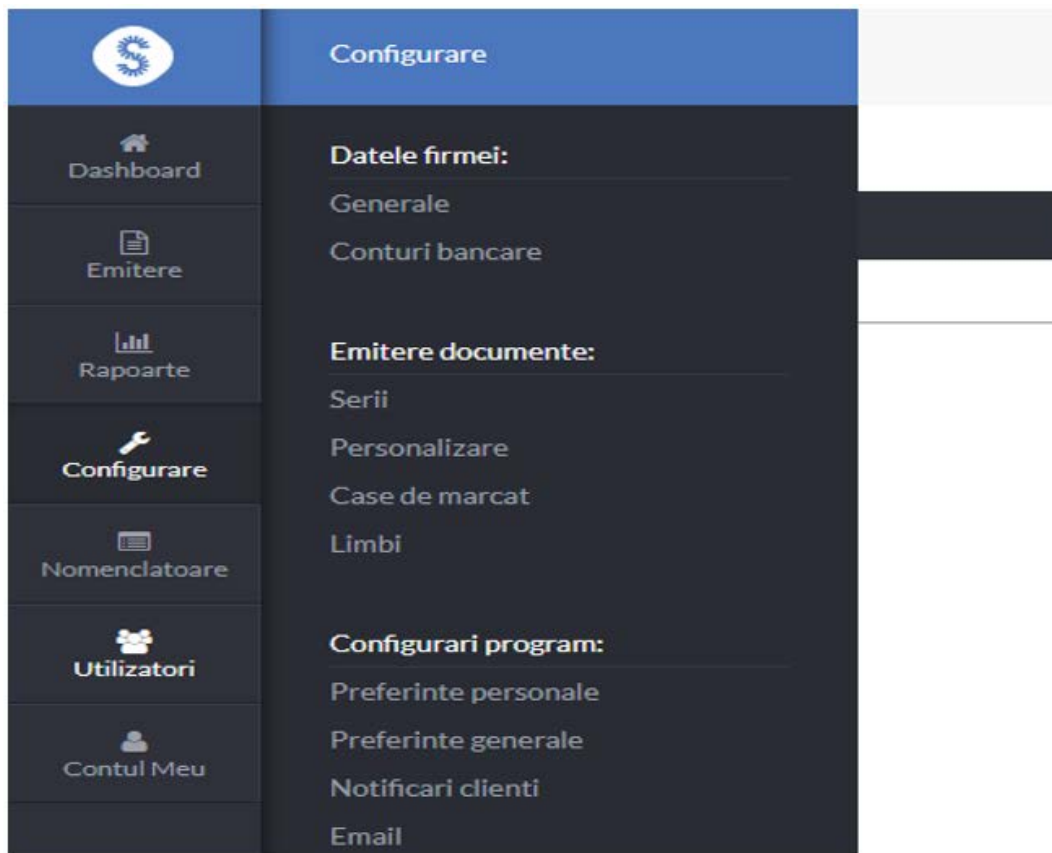

Sursa: Software SmartBill

În meniul aplicației găsim și accesul la configurarea acesteia. Astfel mereu putem actualiza datele firmei, contul bancar, seria documentelor emise, limba de utilizare a aplicației.

Aplicația oferă posibilitatea de notificare a clienților automată referitoare la facturile scadente neîncasate, acest lucru ajută angajații să nu mai piardă timp pentru apelarea clienților și să le amintească că au facturi scadente. (vezi imaginea de mai jos)

3.5. Configurarea aplicației

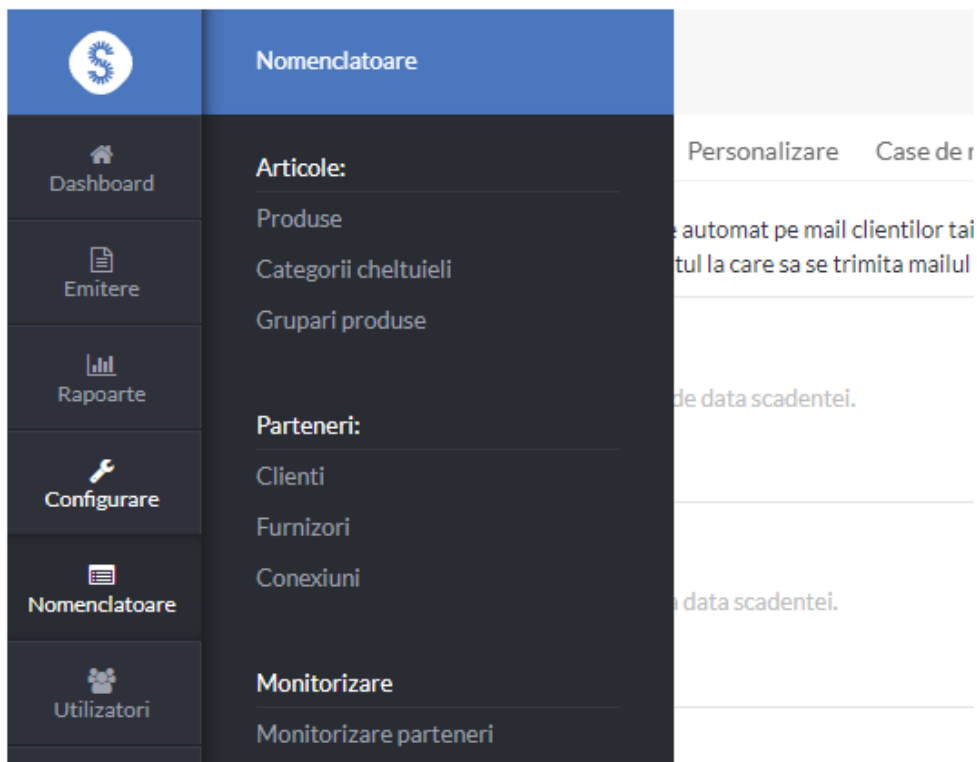

Sursa: Software SmartBill

O altă zonă avantajoasă a meniului este accesul la nomenclatorul pe care îl deține întreprinderea. Aici pot fi identificate articolele, mai exact produsele, categoriile de cheltuieli și grupările de produse.

În cazul în care întreprinderea are parteneri, toate datele acestora pot fi centralizate în aplicație. Astfel firma are acces la clienții partenerilor, furnizorii și conștienți directe cu ei. Aplicația oferă posibilitatea de transmitere a unor documente direct din ea, fără a mai fi extrase sau create manual și trimise pe email. (vezi imaginea de mai jos)

3.6. Nomenclatorul disponibil în aplicație

Sursa: Software SmartBill

Aplicația oferă și posibilitatea de creare a mai multor utilizatori și gestionare a contului. Meniul oferit de către un software care este limitat la facturare este unul destul de vast și oferă posibilitatea utilizatorului de a obține toate informațiile necesare în doar câteva minute, fără a căuta manual prin documente.

În urma utilizării și analizei acestui software am putut identifica următoarele puncte pro și contra.

Punctele pro a software-ului SmartBill:

- Meniu complex și accesibil
- Ușor de utilizat pentru începători
- Permite extragerea diverselor rapoarte fie simple sau complexe
- Analize de afaceri încorporate
- Suport prin telefon și asistență online
- Posibilitatea de utilizare de pe telefon mobil, tabletă (compatibil cu Windows, Android)
- Oferă o perioadă de încercare gratuită

- Suportă mai multe limbi de circulație internațională (engleză, franceză, italiană, spaniolă, maghiară, germană/

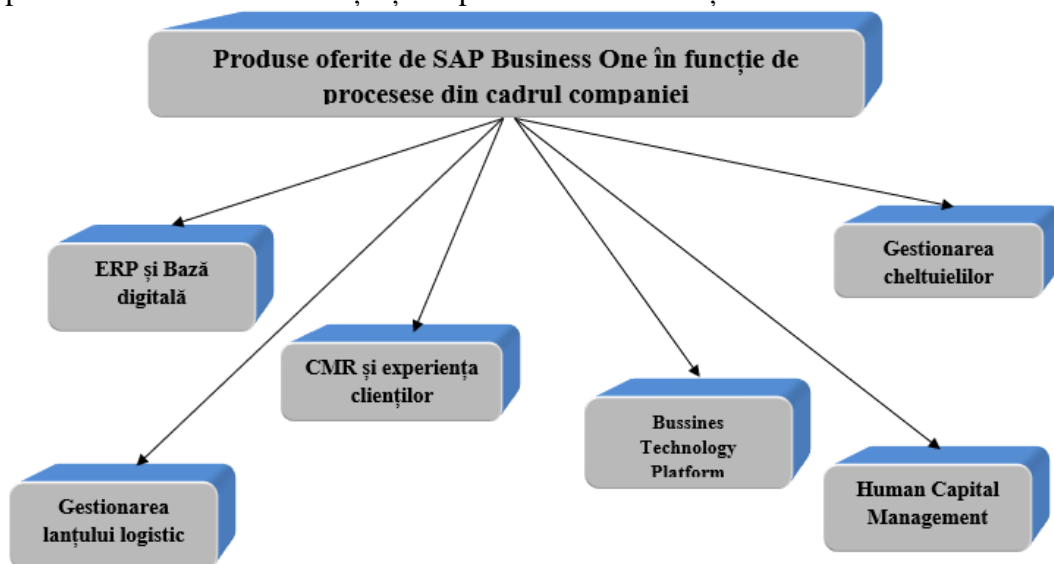
Punctele contra a software-ului SmartBill:

- Suport doar 5/7 de la orele 09.00-18.00
- Nivelul de securitate nu este atât de ridicat (ca orice soft care aresalvarea datelor în cloud poate fi virusat și spart accesul ușor)
- Nu poate fi utilizat de întreprinderi cu cerințe specifice ERP pentru premise

Pentru un software pentru contabilitate și facturare este unul bun. Are multe avantaje și faptul că este ușor la utilizat nu crează costuri pentru întreprindere de instruire a angajaților. Din punctul meu de vedere ar fi un soft pe care aş putea să îl recomand și care mi se pare destul de creat pentru necesitățile unei întreprinderi mici și mijlocii care nu se ocupă cu producție.

3.2. Analiza modului de lucru a software-ului SAP Business One

Pe piața din România SAP Business One a apărut în anul 2005, astăzi acest soft are peste 450 de clienți, 15 ani de experiență în domeniul ERP complex, 12 parteneri oficiali în București și 24 parteneri la nivelul țării.

„Instrumentele oferite în procesul de ERP Software și Bază Digitală:

1. SAP S/ 4HANA Cloud
2. ERP software tools pentru companii mici și mijlocii
3. Finanțe
4. Contabilitate și închidere financiară
5. Gestiune trezorerie
6. Creanțe, facturare și gestiunea veniturilor
7. Guvernare, risc, conformitate (GRC) și securitate cibernetică.

Instrumentele oferite în procesul de CRM software tools și experiența clienților:

SAP Customer Experience

1. Datele clienților
2. Marketing
3. Comerț
4. Vânzări
5. Servicii și produse software

Instrumentele oferite în procesul de Gestiune a cheltuielilor:

Gestionare furnizor

1. Aprovizionare și contracte
2. Achiziții
3. Forță de muncă și servicii externe
4. Facturi și plăți
5. Software tools pentru deplasări și cheltuieli

Instrumentele oferite în procesul de Produse software pentru gestionarea lanțului logistic:

Planificarea lanțului logistic

1. Logistica lanțului de aprovizionare
2. Producție
3. Gestionarea ciclului de viață al produselor
4. Gestiunea mijloacelor fixe ale companiei

Instrumentele oferite în procesul de HR și motivarea salariaților:

Gestiunea experienței angajaților

1. Produse software pentru HR și Payroll
2. Managementul talentelor
3. Soluții analytics pentru HR și planificarea forței de muncă

Instrumentele oferite în procesul de Business Technology Platform:

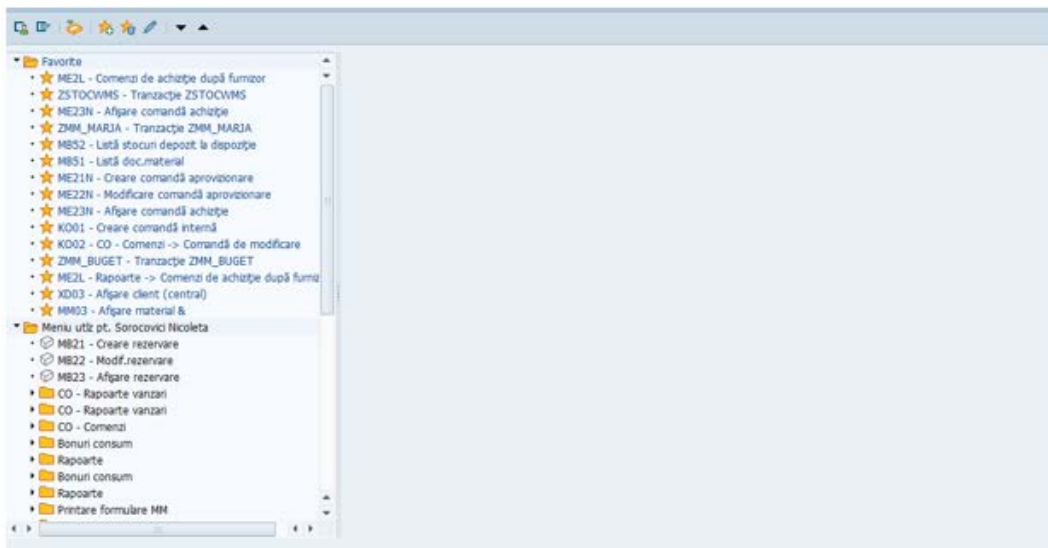
Baze de date și managementul datelor

1. Dezvoltarea și integrarea aplicației
2. Software tools pentru Analiza datelor
3. Produse software și tehnologii inteligente”⁴.

Pentru a putea analiza și demonstra modul de lucru a software-ului SAP Business One, o să utilizez accesul la aplicație pentru procesul de achiziție. Interfața aplicației este una simplă, fără personalizări pe ea în comparație cu software-ul SMARTBILL. (vezi poza de mai jos)

⁴ SAP ROMANIA, Produsele oferite de companie.

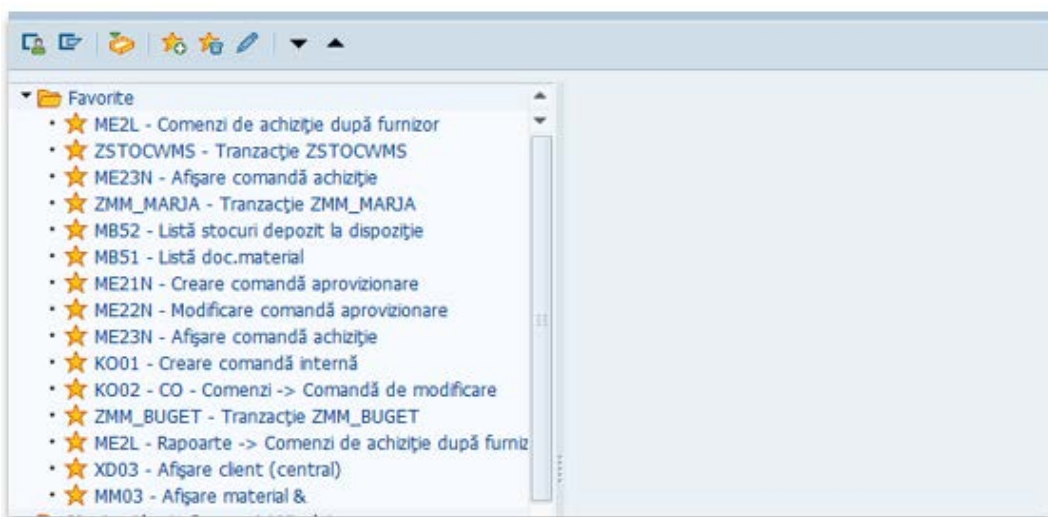
3.7. Interfața SAP Business One pentru zona de achiziții

Sursa: Software SAP Business One

Meniul aplicației este unul foarte complex, cu diverse rapoarte și baze de date pe care să le poți accesa ca utilizator. Avantajul meniului este posibilitatea de a crea lista ta de comenzi sau rapoarte. (vezi imaginile de mai jos)

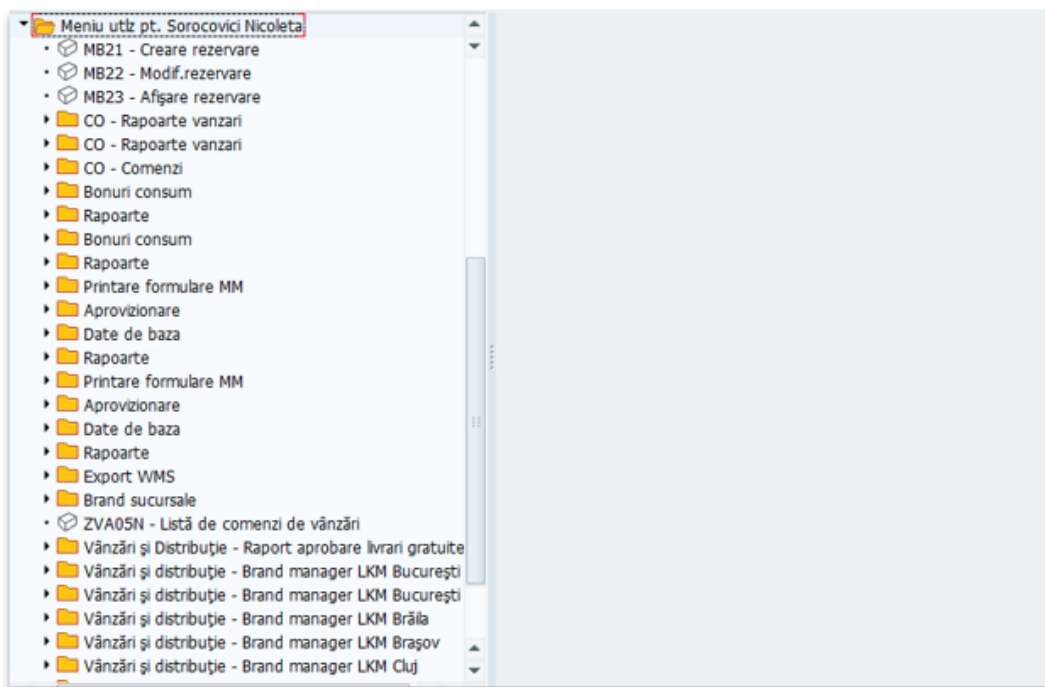
3.8. Zona comenzilor favorite în bara de meniu (personalizată)

Sursa: Software SAP Business One

Comenzile prezentate mai sus sunt strict personalizate pentru un utilizator, acestea pot fi personalizate în funcție de departament, utilizator și necesitate. Acest lucru permite economisirea timpului utilizatorului și accesul mult mai rapid la anumite comenzi. Un alt avantaj a creării listei de comenzi favorite este faptul că nu ești limitat la numărul comenzilor, în schimb SAP limitează numărul de comenzi deschise concomitent .

3.9. Meniul sistemului SAP

Sursa: Software SAP Business One

Analizând meniul software-ului pute fi observat faptul că există mai multe foldere în care pot fi regăsite rapoarte. La nivelul comenzilor avem parte de rapoartele de vânzare, acestea fiind de 2 tipuri: raport de profitabilitate lunar și raport de profitabilitate zilnic (vezi imaginea de mai jos).

3.10. Rapoarte extrase din sistemului SAP pentru comenzi

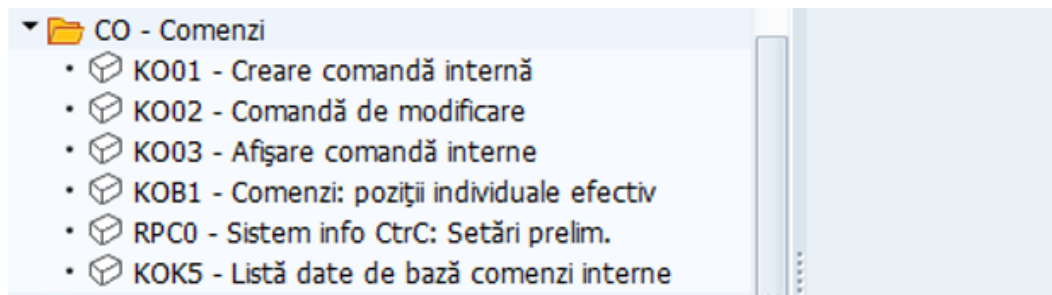

Sursa: Software SAP Business One

Aceste rapoarte ajută la analiza situației firmei pentru o perioadă, fie trimestrială, lunară sau anuală. Acest timp de raport poate fi filtrat la rândul său în funcție de client, dată de înregistrare a vânzării, agent de vânzare, etc.

La nivelul departamentului de service (personalizat pentru firma în care activez) aplicația oferă următoarele tipuri de comenzi (vezi imaginea de mai jos).

3.11. Tipurile de comenzi

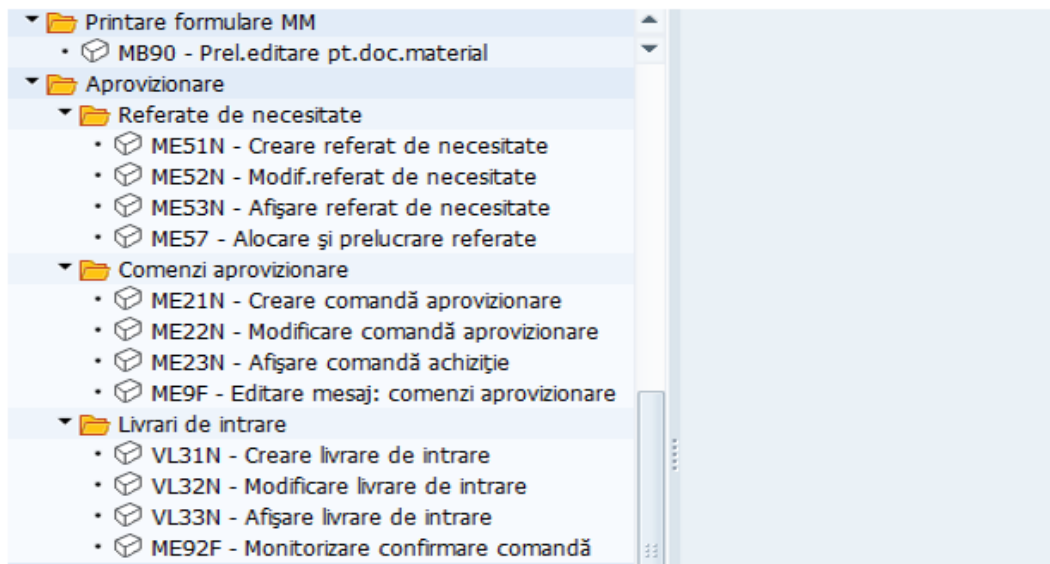

Sursa: Software SAP Business One

Comenzile date sunt create și înregistrate în momentul în care un inginer de service efectuează la un client o reparație sau orice serviciu. Aceste comenzi pot fi listate, modificare și afișate după ce are loc închiderea lor.

Pentru zona de achiziții software-ul oferă mai multe foldere cu comenzi, de la referate de necesitate la livrările de intrare. Fiecare folder conține câte patru comenzi de bază pentru acel document (vezi imaginea de mai jos).

3.12. Tipurile de comenzi pentru aprovizionare

Sursa: Software SAP Business One

Atât comenzile pentru referatele de necesitate, comenzile de aprovizionare, cât și livrările de ieșire permit crearea lor în sistele, editarea acestora, afișarea după o perioadă, alocarea (în cazul referatelor) și monitorizarea acestora. Existența acestor comenzi reduce din timpul angajaților prin sistematizarea lor, astfel nu se pierde timp pentru completarea actelor cu pixul ci se introduc datele necesare și se tipăresc. Aici se exclude faptul uman de a nu înțelege ce poate fi scris.

La nivelul furnizorilor la fel există un folder în care regăsim comenzile necesare pentru această categorie (vezi imaginea de mai jos).

3.12. Datele alocate pentru furnizori

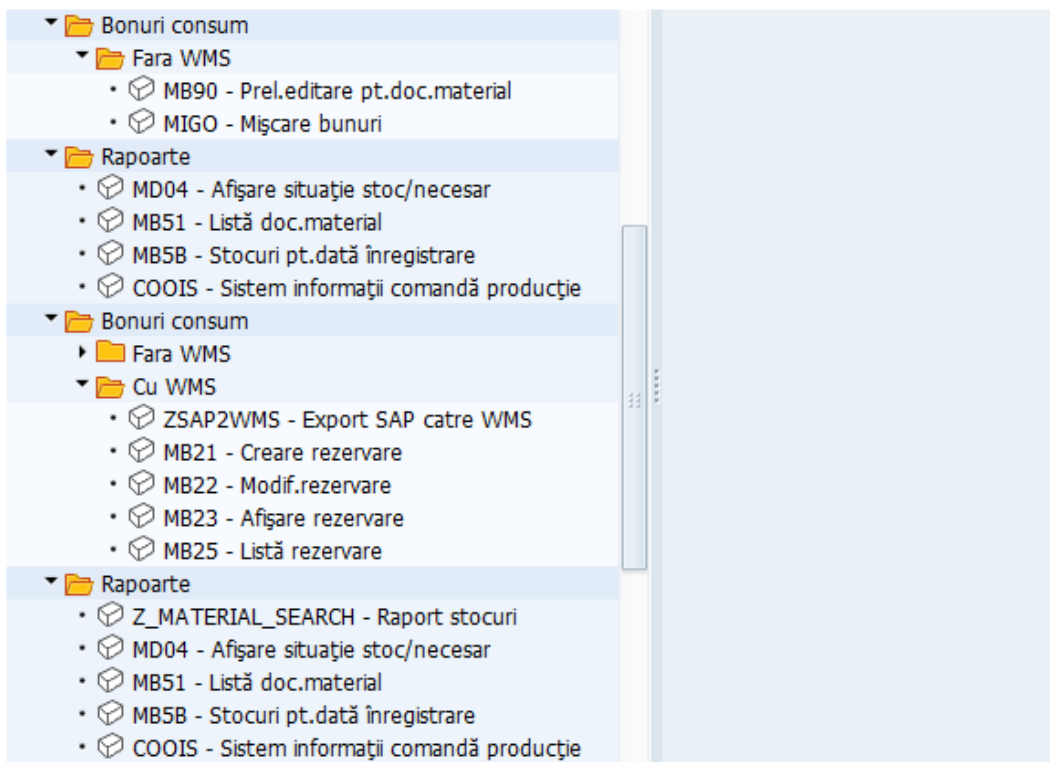

Sursa: Software SAP Business One

Aceste comenzi sunt limitate la acces, cum se poate observa sunt centrale, ceea ce înseamnă că doar un utilizator cu toate drepturile le poate accesa. Ținând cont de faptul că se pot modifica anumite date ale furnizorilor există comanda de modificare furnizor. Această comandă ajută în cazul în care furnizorul își schimbă sediul social, numărul de înregistrare în Registrul Comerțului sau alte detalii. Se evită introducerea de mai multe ori a aceluiași furnizor sau date.

Software-ul SAP oferă și posibilitatea de a emite și crea bomuri de consum tipizat. Acest lucru este un avantaj, deoarece nu există cheltuieli de aprovizionare a bonurilor de consum tipizate. (vezi imaginea de mai jos).

3.13. Bonuri de consum

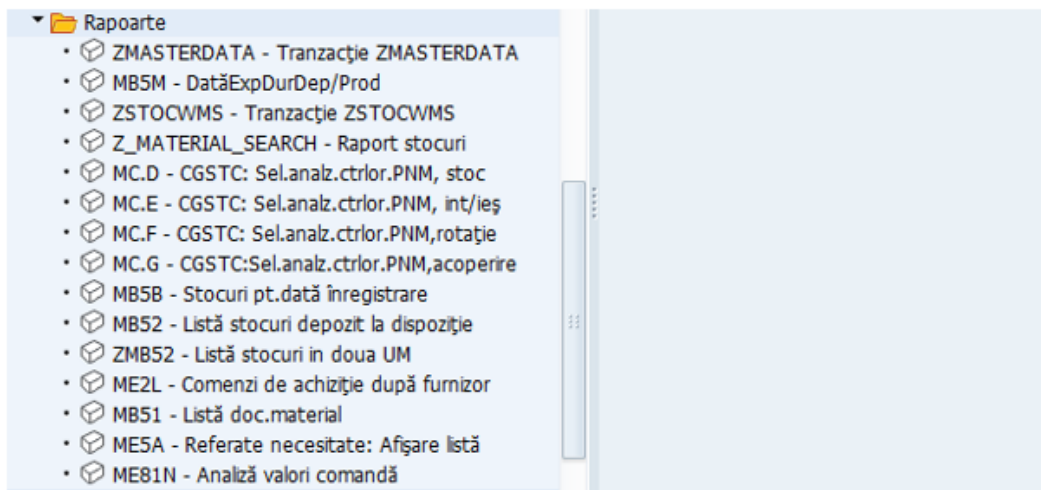

Sursa: Software SAP Business One

La nivelul bonurilor de consum avem două tipuri de tipizări și rapoarte: bonuri de consum cu wms și bonuri de consum fără wms. Un bon de consum cu wms este unul eliberat de către depozit, care a ajuns la depozit, care a fost consumat acolo, iar cel fără wms sunt bonuri cum pentru produsele utilizate în cadrul expozițiilor, showroom-ului, etc. Este posibilă analiza mișcării unui bun, afișare situație de stoc, stocuri la data de înregistrare și alte rapoarte care ajută la monitorizarea inventarului.

Există și rapoarte mai complexe cum ar fi: diverse tranzacții, stocuri în funcție de furnizor, stocuri la data de înregistrare, stocul general în funcție de grupul de aprovizionare, analize, referate și chiar comenzi după furnizor.

3.14. Rapoarte mai complexe

Sursa: Software SAP Business One

Aceste rapoarte ajută la analizarea mai detaliată a situației pe care o are întreprindere în legătură cu rulajul produselor vândute, comenzilor făcute de la un furnizor, analiza resurselor blocate în produsele care nu au rulaj și alte detalii pentru a putea efectua o strategie de dezvoltare pentru viitor.

În urma utilizării și analizei acestui software am identificat următoarele puncte pro și contra.

Punctele pro a software-ului SAP Business One:

- Suport doar 24/7 atât telefonic cât și online
- Meniu variat
- Ușor de utilizat pentru începători
- Permite extragerea diverselor rapoarte fie simple sau complexe
- Analize de afaceri încorporate
- Compatibil cu Windows, IOS
- Oferă o perioadă de încercare gratuită

Punctele contra a software-ului SAP Business One:

- Pentru începători poate fi greu în utilizare
- Costisitor
- Datele nu sunt salvate automat după fiecare minut

IV. Concluzii

Soluțiile ERP permit organizațiilor să-și eficientizeze și să-și automatizeze procesele, ceea ce poate duce la o mai mare acuratețe în preluarea comenzilor și la mai multă eficiență în operațiunile generale. Importanța ERP provine din

vizibilitatea completă pe care o oferă ERP-ul, ceea ce înseamnă că resursele întreprinderii vor fi urmărite și raportate pentru a determina care domenii ale operațiunii sunt insuficiente. Există mai multe variante de soft unul complex care să includă producția și altul mai simplu care să se limiteze la facturare sau contabilitate.

Software-ul ERP complex este utilizat mai des de întreprinderile care lucrează în lanțul de aprovizionare, vânzări en-gros. Acest sistem le permite urmărirea părților mobile și distribuția lor. Totuși această metodă de organizare poate fi utilizată și de întreprinderile care nu au producție, întreprinderi din domeniul sănătății, construcțiilor, ospitalitate, organizații non profit. Cu alte cuvinte orice întreprindere care dorește să își gestioneze clienții, resurse umane și să aibă un inventar optează pentru un software ERP.

Întreprinderile mici sau startup-urile pot avea dilema referitoare la modalitatea gestionării acestui soft și care sunt beneficiile implementării acestuia. Un software ERP stochează datele organizației într-o bază de date care permite tuturor departamentelor din cadrul unei întreprinderi să lucreze cu aceleași informații. Aceste date pot fi extrase sub forma unor rapoarte analizare unor rezultate și planificarea unor strategii noi. Practic un sistem ERP reunește managementul clienților, resurselor umane, business intelligence, managementul financiar și lanțul de aprovizionare într-un singur sistem.

Atunci când o întreprindere își dorește să ajungă la un alt nivel pe piață și gestioneze funcțiile și strategiile afacerii într-un sistem centralizat apelează la firmele care oferă software de Planificare a Resurselor Întreprinderii (ERP). Această investiție își acoperă costul în primele luni a utilizării prin creșterea eficienței întreprinderii.

Referințe bibliografice

- Lucrare științifică „Advantages and Disadvantages of Adopting ERP Systems Served as SaaS from the Perspective of SaaS Users”, Leila Hoseini, 2012, poate fi accesată la adresa <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:647780/FULLTEXT01.pdf>;
- Lucrare științifică „THE ADVANTAGES AND RISKS OF USING AN ERP SYSTEM IN THE CONTEXT GLOBALIZATION”, Sava Ovidiu, Carmen Dascalu, 2010, poate fi accesată la adresa https://modtech.ro/international-journal/vol2no22010/Ovidiu_Sava.pdf;
- Articolul „Avantajele ERP: avantaje și dezavantaje ale sistemului ERP”, Affde, 2020, poate fi accesat la adresa <https://www.affde.com/ro/erp-benefits.html>;
- Articolul „Ce este Procurement Management?”, Oracle, poate fi accesat la adresa <https://www.oracle.com/ro/erp/what-is-procurement/>;
- Articolul „Cele mai bune 11 Programe ERP din 2021”, Affde, 2021, poate fi accesat la adresa <https://www.affde.com/ro/erp-software-systems.html>;
- Articolul „What is an ERP System and why is it important for your company?”, CGS, 2021, poate fi accesat la adresa <https://www.cgsinc.com/blog/why-you-cant-afford-to-put-off-implementing-an-erp-system-here>;

- Articolul „What is an ERP System and why is it important for businesses”, Kanya, 2022, poate fi accesat la adresa <https://www.hashmicro.com/blog/what-is-erp-blog/>;
- Articolul „8 Features that describe the importance of ERP for business”, Ximple Solutions, 2021, poate fi accesat la adresa <https://www.ximplesolution.com/8-reasons-why-erp-is-important-for-business/#conclusion>;
- Articolul „Why is ERP important”, Russ Davidson, 2021, poate fi accesat la adresa <https://softwareconnect.com/erp/importance-of-erp/#why-is-erp-important>;
- Articolul „Why ERP Systems are important”, MicroChannel, poate fi accesat la adresa <https://www.microchannel.asia/why-erp-systems-are-important/>;
- Articolul „Why ERP is important for business or organization”, Prolitus, 2020, poate fi accesat la adresa <https://www.prolitus.com/blog/why-erp-is-important-for-business-or-organization/#a3>;
- Articolul „8 Reasons why ERP is important”, Kim O'Shaughnessy, poate fi accesat la adresa <https://www.selecthub.com/enterprise-resource-planning/why-erp-systems-are-important/>;
- Articolul „7 Reasons why ERP are important to boost business ”, Candidroot, poate fi accesat la adresa <https://www.candidroot.com/blog/our-candidroot-blog-1/post/7-reasons-why-erp-systems-are-important-to-boost-business-53>;
- Informații despre SAP, detalii firma, pot fi accesate la adresa <https://www.listafirme.ro/sap-romania-srl-18174280/>;
- Informații despre SmartBill, detalii firma, pot fi accesate la adresa <https://www.listafirme.ro/intelligent-it-srl-18990059/>;
- Lista de produse oferite de SAP Business One, poate fi accesată la adresa <https://www.sap.com/romania/index.html>;
- Lista de produse oferite de SmartBill, poate fi accesată la adresa <https://www.smartbill.ro/produse/facturare>;
- Lista partenerilor SAP, poate fi accesata la adresa <https://pf-prod-sapit-partner-prod.cfapps.eu10.hana.ondemand.com/partnerNavigator?q=Romania>;
- Aplicația SAP Business One;
- Aplicația SmartBill.

IMPACTUL PANDEMIEI COVID 19 ASUPRA ACTIVITĂȚII AUTORITĂȚILOR PUBLICE

Maria BUTNARU*

Abstract

Pandemia de Covid 19 a afectat întreg globul pământesc și a forțat autoritățile să ia, neîntârziat măsuri pentru protejarea sănătății populației. Măsurile luate de către autoritățile publice, peste tot în lume, în perioada martie 2020-prezent au fost amplu contestate de către societatea civilă pentru că s-a pus problema restrângerii unor drepturi și libertăți pentru o perioadă limitată de timp.

Nici țara noastră nu a fost ferită de efectele acestui virus, Covid 19, care a semănat panică și îngrijorare pentru viața și sănătatea fiecărui cetățean.

În prezenta lucrare voi analiza, din perspectiva mea, studentă în anul II fiind, în principal, cum s-a perceput declanșarea pandemiei pentru noi, cetățenii, ce autorități publice au fost implicate în gestionarea acestei situații și ce măsuri au fost luate la debutul acesteia, martie 2020. Apoi, voi realiza o prezentare, într-o manieră personală, cum ne-a afectat viața, socială și profesională, activitatea autorităților publice în plină pandemie. Spre exemplu, voi aprofunda în prezenta lucrare, actele administrative emise de Ministrul Educației și Ministrul Sănătății ce au impactat învățământul, însă nu mă voi referi doar la aceste acte administrative.

În finalul lucrării se vor găsi opiniile pe care le-am concluzionat în urma documentării subiectului ales, dar și în urma unui chestionar având în vedere învățământul în format online adresat colegiilor mei.

Cuvinte cheie: *autorități publice, pandemie, decret, stare de urgență, Cod administrativ.*

I. Introducere.

Activitatea noastră de zi cu zi a fost în mod substanțial modificată datorită pandemiei de Covid 19, o situație excepțională care a cuprins tot globul pământesc. Autoritățile publice au fost nevoite să își redimensioneze activitatea, personalul a fost redistribuit în sensul că treptat, funcționarii publici și personalul contractual au început să lucreze de acasă. Sub acest aspect, momentul martie 2020 ne-a luat prin surprindere pe toți, bunici, părinți, elevi, studenți, factori de decizie din statul

* Studentă, Facultatea de Administrație și Relații Internaționale, Universitatea Nicolae Titulescu, București, e-mail:maria.butnaru@yahoo.com. Acest studiu a fost coordonat de conf.univ.dr. Elena Ștefan, e-mail: stefanelena@gmail.com

român. Mai presus de toate, a devenit prioritar să fim sănătoși și să respectăm cu strictețe regulile impuse de către autorități, reguli care să ne ocrotească pe toți împotriva unui factor necunoscut, un virus ucigaș pe numele lui Covid 19.

Dacă adesea cei mai mulți dintre noi observăm purtarea măștii doar de către medici, aceasta a devenit indispensabilă pentru toți cetățenii, într-o anumită perioadă de timp. La începutul pandemiei, obligativitatea purtării măștii s-a izbit de un refuz din partea multor persoane, însă sancțiunile contravenționale aplicate de autorități au izbutit să convingă marea masă a populației despre această necesitate ce are ca scop prevenirea transmiterii virusului ucigaș.

Acum, la aproape doi ani de la debutul pandemiei de Covid 19 în România, nu putem spune că știm mai multe decât știam în martie 2020, însă suntem infinit mai bogați pentru că suntem sănătoși, că au apărut medicamente, vaccinuri care luptă pentru salvarea noastră. Independent de toate opiniile oamenilor de pe întreg globul pământesc, într-un sens sau în altul pentru că întotdeauna sunt două tabere ce au păreri care se află în opoziție când se discută un subiect care este amplu mediatizat, pandemia a lăsat și lasă urme adânci în asupra psihicului nostru. Pandemia ne-a forțat să ne distanțăm de oameni, de colegi, de părinți, am fost puși în fața unei situații paradoxale: să ne închidem singuri în locuințele noastre.

Studentă fiind, în pandemie, a trebuit să uit de normalitatea vieții studențești, să mă adaptez activității didactice online, să mă familiarizez cu programele pe calculator, cu zoom, cu classroom, să utilizez mult mai des email-ul. Sunt ferm convinsă de faptul că această situație a lăsat urme adânci în rândul tuturor studenților, dar și profesorilor.

Din acest punct de vedere, prezenta lucrare va analiza în cuprinsul ei: cum s-a văzut din partea opiniei publice izbucnirea pandemiei în țara noastră, care au fost, pe scurt măsurile luate de autoritățile publice pentru stoparea pandemiei. În acest sens, documentarea pe care am făcut-o a cuprins multe surse de informare din mediul online, surse pe care le voi menționa la notele de subsol în cuprinsul lucrării mele.

II. Conținut lucrare

2.1. Retrospectivă – izbucnirea pandemiei în România și măsurile luate de autoritățile publice

Așa cum reiese din conturarea definiției: “Pandemia este o epidemie care se extinde pe un teritoriu foarte mare, într-o țară, în mai multe țări sau continente¹”, aceasta generând frică și incertitudine asupra societății. În urma documentării subiectului am identificat informația potrivit căreia: “În Wuhan, în luna decembrie

¹ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, pandemie - definiție și paradigmă | dexonline, accesată la data de 20.11.2021

a anului 2019, un grup inaugural de cazuri care prezentau simptomele unei pneumonii de cauză necunoscută a fost legat de piața de comerț cu ridicarea produselor alimentare din Huanan, care avea o mie de standuri care vindeau pește, pui, fazani, lilieci, marmote, șerpi veninoși, căprioare localizate și organele iepurilor și ale altor animale sălbatice”², însă nimeni nu se aștepta ca acesta să fie primul pas spre o pandemie globală, fiind chiar și în prezent în curs de desfășurare.

Se mai arată că: “Nu a fost încă confirmată originea animală a virusului SARS-CoV-2 (cunoscut și sub numele de 2019-nCoV) și gazda intermediară care a transmis virusul la oameni. Unele cercetări publice sugerează că acest coronavirus din 2019 provine din lilieci, la fel ca virusurile responsabile de SARS și MERS. SARS-CoV-2 este 96% identic la nivelul întregului genom cu un coronavirus identificat în 2013”.³

De asemenea: “La 30 ianuarie 2020, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a declarat epidemia de COVID-19 drept urgență de sănătate publică de importanță internațională. La 11 martie 2020, OMS a declarat epidemia de COVID-19 drept pandemie”⁴.

În plus: “Pandemia de COVID-19 a afectat toate statele membre. Datorită creșterii alarmante a numărului de cazuri și în absența unor mijloace eficiente, imediat disponibile, pentru combaterea pandemiei de COVID-19, numeroase state membre au declarat stare de urgență la nivel național”⁵.

Potrivit legislației, singurele entități juridice competente să ia măsuri în pandemie sunt *autoritățile administrației publice*. Așa cum s-a arătat în doctrina noastră: “noțiunea de autoritate publică nu este definită în Constituție, însă, o regăsim menționată în Codul administrativ”⁶. Astfel, potrivit Codului administrativ⁷ *administrația publică* este definită în art. 5 lit. b) și reprezintă: “totalitatea activităților desfășurate, în regim de putere publică, de organizare a

² Informație publică, preluată de pe pagina de internet, https://mapnall.com/ro/news/Epidemia-de-coronavirus_614.html, accesată la data de 20.11.2021

³ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, COVID-19: a comparison to the 1918 influenza and how we can defeat it | Postgraduate Medical Journal (archive.org), accesată la data de 20.11.2021

⁴ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D1109&from=EN>, accesată la data de 20.11.2021

⁵ Informație publică- DECIZIA (UE) 2020/1109 A CONSILIULUI din 20 iulie 2020 de modificare a Directivelor (UE) 2017/2455 și (UE) 2019/1995 în ceea ce privește datele de transpunere și aplicare, ca răspuns la pandemia de COVID-19, preluată de pe pagina de internet, <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D1109&from=EN>, accesată la data de 21.11.2021

⁶ Elena Ștefan, *Drept administrativ, curs universitar Partea I*, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p.15.

⁷ Codul administrativ a fost adoptat prin Ordonanța de urgență nr. 57/2019, publicat în Monitorul Oficial, nr. 555 din data de 05 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare.

executării și executare în concret a legii și de prestare de servicii publice, în scopul satisfacerii interesului public”.

Administrația publică, conform Codului administrativ este împărțită în *centrală* (art. 5 lit.c: „totalitatea activităților desfășurate, în regim de putere publică, de organizare a executării și de executare în concret a legii și de prestare de servicii publice, în scopul satisfacerii interesului public național/general”) și *locală* (art. 5 lit.d., fiind definită: ”totalitatea activităților desfășurate, în regim de putere publică, de organizare a executării și de executare în concret a legii și de prestare de servicii publice, în scopul satisfacerii interesului public local”).

De asemenea, Codul administrativ definește și *autoritatea publică* (art. 5 lit.k.”autoritatea publică - organ de stat sau al unității administrativ-teritoriale care acționează în regim de putere publică pentru satisfacerea unui interes public”) și *autoritatea administrației publice* (art. 5 lit.l.” autoritatea administrației publice - autoritate publică care acționează pentru organizarea executării sau executarea în concret a legii sau pentru prestarea serviciilor publice”).

Din surse publice⁸, voi prezenta în continuare care au fost *primele* măsuri luate de autoritățile publice pentru stoparea pandemiei și limitarea creșterii cazurilor de îmbolnăviri:

- “Perioada 22 ianuarie 2020-28 februarie 2020: primele măsuri preventive, prim caz de infectare
- Perioada 2 martie -9 martie 2020: interzicerea manifestărilor publice sau private
- Perioada 16 martie 2020-aprilie 2020: declarare stare de urgență etc.”

În acest context global, Președintele României, Klaus Iohannis, a semnat luni, 16 martie 2020, decretul nr.195 privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României pentru 30 de zile⁹ iar la data de 14 aprilie 2020 a fost semnat decretul de prelungire a stării de urgență cu încă 30 de zile¹⁰.

Așa cum reiese din interpretarea Constituției României revizuită, Titlul III- *Autoritățile publice* și a Codului administrativ, Președintele țării este o autoritate publică centrală. Așadar, primul act administrativ normativ cu impact asupra vieții noastre a tuturor a fost decretul Președintelui țării, act administrativ emis de o autoritate publică centrală. Însă nu numai acest act administrativ ne-a impactat viața

⁸ Informații publice, preluate de pe paginile de internet, https://ro.wikipedia.org/wiki/Pandemia_de_COVID19_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia#22_ianuarie__28_februarie_2020:_primele_m%C4%83suri_preventive,_primul_caz_de_infectare;
https://ro.wikipedia.org/wiki/Pandemia_de_COVID19_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia#2_martie_%E2%80%939_martie_2020:_interzicerea_manifest%C4%83rilor_publice_sau_private;
https://ro.wikipedia.org/wiki/Pandemia_de_COVID19_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia#16_martie_2020__aprilie_2020:_declarare_stare_de_urgen%C8%9B%C4%83,_primele_decese,_carantinare_a_Sucevei,_toate_acesate_la_data_de_21.11.2021.

⁹ Decret nr. 195/16 martie 2020, publicat în Monitorul Oficial nr. 212 din data de 16 martie 2020.

¹⁰ Decret nr. 240/14 aprilie 2020, publicat în Monitorul Oficial nr. 311 din data de 14 aprilie 2020.

ci și un număr de ordonanțe militare, prin care au fost restrânse drepturi și libertăți pentru cetățeni, astfel:

1. Ordonanța militară nr.1¹¹, privind unele măsuri de primă urgență care privesc aglomerările de persoane și circulația transfrontalieră a unor bunuri.

2. Ordonanța militară nr.2¹², privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

3.Ordonanța militară nr.3¹³, privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

4. Ordonanța militară nr.4¹⁴ din 29 martie 2020, privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

5. Ordonanța militară nr.5¹⁵ din 30 martie 2020, privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

6. Ordonanța militară nr.6¹⁶ din 30 martie 2020, privind instituirea măsurii de carantinare asupra municipiului Suceava, a unor comune din zona limitrofă, precum și a unei zone de protecție asupra unor unități administrativ-teritoriale din județul Suceava.

7. Ordonanța militară nr.7¹⁷ din 4 aprilie 2020, privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

8. Ordonanța militară nr.8¹⁸ din 9 aprilie 2020, privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

9. Ordonanța militară nr.9¹⁹ din 16 aprilie 2020, privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19.

¹¹ Ordonanța militară nr.1 din 17 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 219 din data de 18 martie 2020.

¹² Ordonanța militară nr.2 din 21 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 232 din data de 21 martie 2020.

¹³ Ordonanța militară nr.3 din 24 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 242 din data de 24 martie 2020.

¹⁴ Ordonanța militară nr.4 din 29 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 257 din data de 29 martie 2020.

¹⁵ Ordonanța militară nr.5 din 30 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 262 din data de 31 martie 2020.

¹⁶ Ordonanța militară nr.6 din 30 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 262 din data de 31 martie 2020.

¹⁷ Ordonanța militară nr.7 din 4 aprilie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 284 din data de 4 aprilie 2020.

¹⁸ Ordonanța militară nr.8 din 9 aprilie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 301 din data de 10 aprilie 2020.

¹⁹ Ordonanța militară nr.9 din 16 aprilie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 321 din data de 16 aprilie 2020.

Așa cum m-am documentat, „Klaus Iohannis a promulgat prin decret, vineri 15 mai 2020 legea privind instituirea stării de alertă pe teritoriul României pentru 30 de zile²⁰”.

Având în vedere contextul nefavorabil, masca de protecție, a rămas pentru o perioadă parte din rutina și uniforma noastră zilnică, având scopul de a preveni răspândirea virusului ce ne-a influențat tuturor existența. Însă, din luna martie 2022 multe din țările lumii au relaxat ușor ușor toate măsurile restrictive, eliminând cel puțin la exterior purtarea măștii de protecție. Astfel, cei care au încălcat această regulă de purtare a măștii au riscat să fie amendați aspru.

Spre *exemplu*, „Amenda pentru nepurtarea echipamentului de protecție individuală în spațiile închise și mijloacele de transport este între 500 și 2.500 lei, cu posibilitatea achitării a jumătate din cuantum în 15 zile²¹”.

2.2. Cum ne-a impactat pandemia activitatea studențească

Anul universitar 2019-2020 s-a desfășurat un semestru fizic, iar al doilea, 10% la facultate și de atunci, online, pentru marea majoritate a universităților, și ne referim la perioada martie 2020- martie 2022.

Prin decretul nr.195/2020, în articolul 49, Președintele României a decretat: „Pe durata stării de urgență, cursurile din toate unitățile și instituțiile de învățământ se suspendă”.

Practic, din data de 16 martie 2020, noi studenții am fost obligați să ne desfășurăm cursurile în mediul online, un mediu pentru unii prietenos, pentru alții necunoscut, însă pentru toți un mediu neașteptat în ceea ce privește desfășurarea învățământului. Acest lucru a presupus să ne adaptăm la activitatea didactică, cursuri și seminarii desfășurate într-un mod cu totul și cu totul nou pentru noi. Unica soluție era să ne adaptăm și să facem față schimbărilor neprevăzute.

Învățământul a trecut prin provocări uriașe, atât pentru studenți, cât și pentru profesori. Speranțele noastre erau tot timpul să se găsească remedii pentru acest virus ucigaș și noi să ne întoarcem în condiții de siguranță la facultate. În acest sens, autoritățile publice au emis în comun un ordin de ministru prin care s-au fixat condițiile de desfășurare a cursurilor.

Astfel prin Ordinul 1 comun al ministrului educației și ministrului sănătății nr.5.196/1.756/2021 - ministrul educației Nr. 5.196 din 3 septembrie 2021 și ministrul sănătății nr. 1.756 din 3 septembrie 2021 (pentru aprobarea măsurilor de organizare a activității în cadrul unităților/instituțiilor de învățământ în condiții de

²⁰ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, <https://www.presidency.ro/ro/media/decret-semnat-de-presedintele-romaniei-donnul-klaus-iohannis-privind-instituirea-starii-de-urgenta-pe-teritoriul-romaniei>, accesată la data de 28.11.2021

²¹ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, <https://observatornews.ro/eveniment/care-este-amenda-pentru-nepurtarea-mastii-in-spatiile-publice-in-2021-441000.html>, accesată la data de 28.11.2021.

siguranță epidemiologică pentru prevenirea îmbolnăvirilor cu virusul SARS-CoV-2)²² s-a stabilit pentru noul an școlar în ce condiții se permite desfășurarea cursurilor.

Concret, pentru învățământul superior s-au stabilit următoarele scenarii, prezentate în extras:

“ - Modalitatea de desfășurare a activităților ce presupun prezența fizică a studenților în instituțiile de învățământ superior se decide în conformitate cu principiul autonomiei universitare, cu respectarea prevederilor legale aplicabile.

- Direcția de sănătate publică/a municipiului București,(...) informează, înainte de reluarea cursurilor, după vacanțele școlare/ universitare, inspectoratul școlar județean/al municipiului București, (...) respectiv senatul universitar al instituției de învățământ superior, comitetul județean/al municipiului București pentru situații de urgență, (...) cu privire la situația epidemiologică la nivelul fiecărei localități, în vederea stabilirii scenariului de începere a cursurilor.

- Înainte de data începerii cursurilor universitare, în funcție de situația epidemiologică, de particularitățile locale, de infrastructura, de specificul programelor de studiu și de resursele umane ale fiecărei instituții de învățământ superior în parte, conducerea acesteia, cu consultarea senatului universitar, stabilește aplicarea unuia dintre scenariile de organizare și desfășurare a activităților didactice, după cum urmează:

- *Scenariul 1:* Participarea fizică în instituția de învățământ superior a tuturor studenților/cursanților la toate activitățile didactice, conform programului de desfășurare a acestora, cu respectarea și aplicarea tuturor normelor de protecție, astfel încât să fie asigurată o suprafață de minimum $1 \text{ m}^2/\text{student}$ pentru orele de curs/seminar”
- *Scenariul 2:* Participare în sistem mixt - prezență fizică și on-line, în funcție de specificul programelor de studiu, de infrastructură și de condițiile epidemiologice, conform procedurilor proprii fiecărei universități
- *Scenariul 3:* Participarea tuturor studenților/cursanților la activități didactice on-line“.

2.3. Cum au decis universitățile să desfășoare cursurile în pandemie

Studentă fiind în cadrul *Universității “Nicolae Titulescu“* din București, redau în primul rând modalitatea în care s-au desfășurat cursurile la facultatea mea. Astfel Universitatea Nicolae Titulescu a hotărât pentru anul universitar 2021-2022 astfel:

“măsurile adoptate privind modalitatea de începere a anului universitar 2021-2022 sunt menite să asigure o educație de înaltă calitate și accesul echitabil la actul educațional. Pentru anul universitar 2021-2022 cele 3 facultăți își vor desfășura activitățile didactice după cum urmează.

²² Ordin nr. 5.196/1.756/2021, publicat în Monitorul Oficial nr. 848 din 6 septembrie 2021.

Pentru Facultatea de Drept, seminarele de la cursurile de licență se vor desfășura cu prezență fizică, iar cursurile se vor desfășura în sistem mixt/hibrid; studenții de la fiecare dintre cei 4 ani de studiu vor fi împărțiți în câte 2 serii, iar fiecare dintre serii va participa fizic la cursuri în mod alternativ, o săptămână seria I, o săptămână seria II. În săptămâna în care o serie nu participă fizic la cursuri, aceasta va desfășura activitatea de curs prin prezență online. Pentru cele 5 programe de master, toate activitățile didactice se vor desfășura cu participarea fizică.

Pentru Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor toate activitățile didactice se vor desfășura online.

Pentru Facultatea de Relații Internaționale și Administrație toate activitățile didactice se vor desfășura online²³.

În continuare, voi prezenta, pe scurt situația desfășurării cursurilor universitare în semestrul I și la alte universități, alese într-un mod aleatoriu:

- Universitatea din București a decis :

“Setul de măsuri aprobat de Senat prevede ca facultățile să desfășoare activități în sistem mixt/ hibrid, atât cu participare fizică, cât și cu prezență online.

Astfel, se recomandă desfășurarea în sistem fizic a cursurilor și a activităților de seminar, laboratoare, lucrări practice etc. la care participă mai puțin de 50 de studenți, în timp ce cursurile/ activitățile didactice și de cercetare la care participă mai mult de 50 de studenți să se desfășoare online.

În pregătirea orarului și în desfășurarea activităților teoretice și practice, Senatul Universității din București recomandă demararea cu prioritate a activităților practice, la începutul semestrului, conform unui orar întocmit corespunzător, care să asigure respectarea tuturor măsurilor de prevenție, reducerea interacțiunii între studenți din grupe diferite de studii (de exemplu, prin practicarea unui orar modular), evitarea formării de grupuri sau aglomerări de persoane în timpul activităților didactice sau al pauzelor, precum și utilizarea platformelor de e-learning pentru facilitarea accesului studenților la materialele de la curs și lucrări practice/seminare.

Odată cu debutul anului universitar 2021-2022, cantina „Mihail Kogălniceanu” a Universității din București va fi redeschisă, studenții beneficiind de serviciile acesteia în regim take-away atunci când este depășit numărul maxim de persoane aflate în interior, în conformitate cu normele legale. Pe de altă parte, Comisia de Cazare a Universității din București a luat măsura ca studenții care beneficiază de un loc într-unul dintre căminele Universității din București să fie

²³Informație publică, preluată de pe pagina de internet, <https://www.univnt.ro/index.php/desfasurarea-activitatii-didactice-2021-2022/> , accesată la data de 17.01.2022. La două săptămâni după înceierea anului universitar, s-a decis ca toate cele trei facultăți să desfășoare activitatea în sistem online, ca urmare a evoluției pandemiei.

cazați separat, pe camere și etaje, în funcție de situația individuală a vaccinării împotriva COVID-19²⁴.

- Universitatea Politehnică din București:

“Având în vedere contextul epidemiologic de infecție cu corona-virus (COVID-19), Consiliul de Administrație al UPB a adoptat înlocuirea activităților didactice cu studenții de tip ”face to face” cu activitatea de tip on-line pe întreaga durată a stării de urgență.

În funcție de evoluția situației, perioada de desfășurarea activității de tip on-line se poate modifica.

Decizii ulterioare privind prelungirea/modificarea perioadei se vor lua în conformitate cu recomandările instituțiilor statului și vor fi comunicate pe site-ul www.upb.ro cât și pe celelalte canale de comunicare pe care UPB le are la dispoziție²⁵.

- Academia de Studii Economice (ASE):

“ Hotărârea nr. 202/01.10.2021 cu privire la aprobarea modificării procesului de organizare și desfășurare a activităților didactice, în semestrul I al anului universitar 2021-2022, prin trecerea, începând cu data de 04 Octombrie 2021, de la scenariul 2 la scenariul 3, în care toate activitățile didactice sunt desfășurate integral online.

În temeiul Hotărârii Consiliului de Administrație nr. 498/30.09.2021 cu privire la înaintarea către Senatul ASE a propunerii de modificare a scenariului privind desfășurarea activităților didactice în semestrul I al anului universitar 2021-2022 (...) Hotărăște:

Art. 1. Aprobarea modificării procesului de organizare și desfășurare a activităților didactice, în semestrul I al anului universitar 2021-2022, prin trecerea, începând cu data de 04 Octombrie 2021, de la scenariul 2 la scenariul 3, în care toate activitățile didactice sunt desfășurate integral online, în conformitate cu prevederile Notei de fundamentare care face parte din prezenta, înaintată Senatului de către Consiliul de Administrație.

Art. 2. Aprobarea modificării Regulamentului privind organizarea și desfășurarea activităților didactice în cadrul programelor de studii universitare și

²⁴ Informație publică, preluată de pe pagina de internet , <https://unibuc.ro/universitatea-din-bucuresti-modalitatea-de-desfasurare-a-anului-universitar-2021-2022-in-contextul-pandemiei-de-covid-19-va-fi-stabilita-de-consiliile- celor-19-facultati/> , accesată la data de 17.01.2022

²⁵ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, <https://upb.ro/upb-intrebari-si-raspunsuri-covid-19/>, accesată la data de 17.01.2022

postuniversitare pentru a asigura punerea în aplicare a deciziei prevăzute la Art. 1 al prezentei (...)“²⁶.

2.3. Studiu de caz-

Le-am adresat cu interes colegiilor mei un chestionar având în vedere învățământul în format online.

Întrebare 1- Cum consideri învățământul în format online?²⁷ *Răspuns:* a) eficient ;b) ineficient.

Întrebare 2- După reîntoarcerea la școală, ar fi util ca învățarea online să rămână posibilă în anumite situații?²⁸ *Răspuns:* a) da; b) nu.

Întrebare 3 - Te-a afectat emoțional modul de învățare în format online?²⁹ *Răspuns:* a) da; b) nu.

Întrebare 4- Consideri că desfășurarea activităților în format online a pus o barieră de comunicare între tine și profesorul tău?³⁰ *Răspuns:* a) da; b) nu.

Întrebare 5- Consideri că desfășurarea activităților în format online a pus o barieră de comunicare între tine și colegii tăi?³¹ *Răspuns:* a) da; b) nu.

III. Concluzii

În această lucrare am analizat problematica desfășurării activității autorităților publice în situația excepțională declanșată de pandemia de Covid. 19. Consideră că prin analiza pe care am efectuat-o am putut surprinde efectiv care au fost actele administrative care ne-au impactat pe toți, cetățeni ai acestei țări dar și autorități. În acest sens, în primul rând am menționat primul act administrativ la debut de pandemie și anume decretul Președintelui României de declarare a stării de urgență pe teritoriul României iar apoi am menționat și alte acte ale altor autorități.

Așa cum am arătat în lucrare, anul universitar 2019-2020 s-a desfășurat un semestru fizic, iar al doilea, 10% la facultate și de atunci, online, pentru marea majoritate a universităților, și ne referim la perioada martie 2020 - martie 2022. Am adresat colegilor mei un chestionar pentru a vedea perspectiva studenților asupra desfășurării activității didactice în mediul online și după cum s-a observat, principalul inconvenient în acest caz este acela că s-a cret o barieră de comunicare între toți participanții la activitatea didactică, respectiv între student și profesori dar

²⁶ Informație publică, preluată de pe pagina de internet, <https://ase.ro/?page=stiri-evenimente-2021&anul=2021>, accesată la data de 17.01.2022.

²⁷ Majoritatea colegilor au ales răspunsul: a) eficient.

²⁸ Majoritatea colegilor au răspuns: a) da.

²⁹ Majoritatea colegilor au răspuns a) da.

³⁰ Majoritatea colegilor au răspuns a) da.

³¹ Majoritatea colegilor au răspuns a) da.

și între studenți și studenți. În același timp, am cercetat la mai multe universități cum au optat să desfășoare activitatea didactică, fizic, online sau hibrid.

Referințe bibliografice

- Elena Ștefan, *Drept administrativ, curs universitar Partea I*, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2019, p.15;
- Ordonanța de urgență nr. 57/2019 privind Codul administrativ, publicat în Monitorul Oficial, nr. 555 din data de 05 iulie 2019, cu modificările și completările ulterioare;
- Decret nr. 195/16 martie 2020 publicat în Monitorul Oficial nr. 212 din data de 16 martie 2020;
- Decret nr. 240/14 aprilie 2020 publicat în Monitorul Oficial nr. 311 din data de 14 aprilie 2020;
- Ordonanța militară nr.1 din 17 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 219 din data de 18 martie 2020;
- Ordonanța militară nr.2 din 21 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 232 din data de 21 martie 2020;
- Ordonanța militară nr.3 din 24 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 242 din data de 24 martie 2020;
- Ordonanța militară nr.4 din 29 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 257 din data de 29 martie 2020;
- Ordonanța militară nr.5 din 30 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 262 din data de 31 martie 2020;
- Ordonanța militară nr.6 din 30 martie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 262 din data de 31 martie 2020;
- Ordonanța militară nr.7 din 4 aprilie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 284 din data de 4 aprilie 2020;
- Ordonanța militară nr.8 din 9 aprilie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 301 din data de 10 aprilie 2020;
- Ordonanța militară nr.9 din 16 aprilie 2020, publicată în Monitorul Oficial nr. 321 din data de 16 aprilie 2020;
- Ordin comun al ministrului educației și ministrului sănătății nr.5.196/1.756/ și ministrul sănătății nr. 1.756, publicat în Monitorul Oficial nr. 848 din 6 septembrie 2021;
- <https://www.presidency.ro/ro/media/decret-semnat-de-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis-privind-instituirea-starii-de-urgenta-pe-teritoriul-romaniei>, accesată la data de 28.11.2021;
- <https://observatornews.ro/eveniment/care-este-amenda-pentru-nepurtarea-mastii-in-spatiile-publice-in-2021-441000.html>, accesată la data de 28.11.2021;
- COVID-19: a comparison to the 1918 influenza and how we can defeat it | Postgraduate Medical Journal (archive.org), accesată la data de 20.11.2021;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D1109&from=EN>, accesată la data de 20.11.2021;
- DECIZIA (UE) 2020/1109 A CONSILIULUI din 20 iulie 2020 de modificare a Directivelor (UE) 2017/2455 și (UE) 2019/1995 în ceea ce privește datele de transpunere și aplicare, ca răspuns la pandemia de COVID-19, la

<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020D1109&from=EN>, accesată la data de 21.11.2021;

- [pandemie - definiție și paradigmă | dexonline](#) , accesată la data de 20.11.2021;
- https://mapnall.com/ro/news/Epidemia-de-coronavirus_614.html, accesată la data de 20.11.2021;
- [www.wikipedia.org.](http://www.wikipedia.org), accesat la data de 21.11.2021;
- <https://www.univnt.ro/index.php/desfasurarea-activitatii-didactice-2021-2022/>, accesată la data de 17.01.2022;
- <https://unibuc.ro/universitatea-din-bucuresti-modalitatea-de-desfasurare-a-anului-universitar-2021-2022-in-contextul-pandemiei-de-covid-19-va-fi-stabilita-de-consiliile-celor-19-facultati/> , accesată la data de 17.01.2022;
- <https://upb.ro/upb-intrebari-si-raspunsuri-covid-19/>, accesată la data de 17.01.2022;
- <https://ase.ro/?page=stiri-evenimente-2021&anul=2021>, accesată la data de 17.01.2022.

INSTITUȚIA PUBLICĂ A ASISTENTULUI MEDICAL COMUNITAR

Corina GHINEA-NEDELCU*

Abstract

Precum am precizat și în titlu, acest proiect urmărește prezentarea unei rămuri mai nou introdusă în sistemul sanitar al României. Mai exact, voi vorbi despre asistentul medical comunitar. Ce reprezintă, de către cine a fost impus acest post, să spunem așa, în România, dar mai ales, care este instituția căreia i se subordonează.

Că și studiu de caz, am folosit analiza SWOT. Pentru realizarea acestei analize, am intervievat câteva doamne asistente medicale comunitare, care au dorit să rămână sub anonim.

***Cuvinte cheie:** asistent, minister, sănătate, familii defavorizate, comunitatea rromă.*

I. Introducere

Ministerul Sănătății Publice și-a propus, încă din 2002, dezvoltarea unei rețele de asistență medicală comunitară prin intermediul căreia să se îmbunătățească accesul la servicii medicale pentru segmentele populației defavorizate urmărind prin aceasta obținerea unui impact direct asupra ameliorării stării de sănătate. Programul și-a dorit să modifice atitudinea și comportamentul acestei categorii sociale în sensul responsabilizării față de propria stare de sănătate și, nu în ultimul rând, sensibilizarea și creșterea implicării comunității față de nevoile populației marginalizate.

Programul a fost pilotat la început în 7 județe și municipiul București prin angajarea a 160 de asistenți medicali comunitari. Dovedindu-și utilitatea, programul s-a dezvoltat în fiecare an, astfel încât, la finele lunii noiembrie 2006, 805 asistenți medicali comunitari și-au desfășurat activitatea la nivel național.

II. Cuprins

Dezvoltarea cu succes a acestui program nu ar fi fost posibilă fără suportul activ și continuu demonstrat de UNICEF, UNFPA, USAID, JSI R&ȚI și organizațiile neguvernamentale din România, active în domeniu.

* Student; adresa e-mail: (nedelcucorina587@gmail.com); Relații Internaționale și Administrație, specializare: Administrație Publică, Master MOSP, An I; Prof. Coord: Brăgaru Constantin

Intrarea în vigoare a Legii 95/2006 privind reforma în sănătate, prin titlul V - asistenta medicală comunitară - deschide procesul de dinamizare a programului și de creștere a numărului de asistenți medicali comunitari intrați în program.

Pentru anul 2007 se dorește creșterea rețelei de asistență medicală comunitară până la cifra de 2.500.

Iată de ce proiectul de evaluare a programului de asistență medicală comunitară inițiat de IOMC, Unitatea de Management a Proiectelor, Programul Național nr. 3 și finanțat de UNFPA, UNICEF și USAID prin JSI R&ȚI și implementat cu ajutorul Societății de Educație Contraceptivă și Sexuală - SECS, devine un instrument foarte util în elaborarea strategiei de dezvoltare a asistenței medicale comunitare în concordanță cu reforma în sănătate demarată în cursul anului 2006.

Concluzia principală a acestui raport este că, prin introducerea programului de asistență medicală comunitară, s-a produs o schimbare pozitivă semnificativă a accesului la servicii medicale și sociale pentru populația dezavantajată din comunitățile respective.

Atribuțiile asistentului medical comunitar conform documentului cadru ce conține atribuțiile, întocmit cu respectarea prevederilor HG nr. 3241/2019 pentru aprobarea Normelor metodologice privind organizarea, funcționarea și finanțarea activității de asistență medicală comunitară : catagrafiază persoanele din comunitate care au probleme de sănătate, copii, gravide, nou-născuți, anunță medicii de familie în cazul persoanelor neînscrise, semnaleză persoanele vulnerabile din punct de vedere medical și social, care necesită acces la servicii medicale preventive sau curative, participă în comunitate la implementarea programelor de sănătate, informează și educă membrii comunității cu privire la menținerea unui stil de viață sănătos, împreună cu personalul din cadrul serviciului de promovare a sănătății, identifică și notifică autorităților competente cazurile de violență domestică, cazurile de abuz, alte situații care necesită intervenția altor servicii decât cele care sunt de competența asistenței medicale comunitare, etc.

Toate aceste atribuții sunt prezentate în OUG nr.18/2017, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr 180/2017, și în limitele umane și financiare existente.

Serviciu inițiat în 2002, ca un program pilot, în cadrul Programului Național pentru Sănătatea Mamei, Copilului și Familiei al Ministerului Sănătății în 7 județe pilot și 2 sectoare din București (165 asistente medicale comunitare angajate)

- Extinderea în alte 16 județe, până în 2005 (în total 384 amc) apoi la nivel național, aproape în toate județele țării

Descentralizarea

- Ordonanța de urgență nr. 162/12.11.2008, activitatea de asistență medicală comunitară a fost transferată din competența MS, către autoritățile administrației publice locale

- HG nr.56/2009 stabilește normele de desfășurare a activității de asistență medicală comunitară, în noul cadru organizatoric

- ocupațiile de asistent medical comunitar și de mediator sanitar sunt incluse în Clasificarea Ocupațiilor din România (COR)

- au fost elaborate standardele ocupaționale pentru cele două ocupații

- au apărut primii furnizori de formare autorizați de către Autoritatea Națională pentru Calificări și certificați de MEN și MMFPSPV

Efecte adverse ale descentralizării

- fluxurile financiare sunt incomplete; nu există finanțare pentru unele categorii de cheltuieli

- unitățile administrativ-teritoriale nu alocă fonduri pentru: transport, materiale sanitare, medicamente, comunicații, etc.

- atribuțiile nu sunt clar definite la nivelul APL

- Insuficiența integrării activității AMC/MS/AȘ/MF

- lipsa unor structuri de coordonare a serviciilor de sănătate la nivelul administrației locale, lipsa de experiență a acestora în gestionarea acestor tipuri de servicii
- au diminuat legăturile funcționale între AMC, ca parte a asistenței medicale primare, cu celelalte structuri medicale secundare și terțiare, cu DSP

- nu au mai fost organizate programe de pregătire profesională

- lipsa unui sistem de monitorizare și evaluare unitar, din partea MS și a DSP

PERSPECTIVE • Extinderea serviciilor medicale comunitare

- Crearea unui model novator de activitate integrată

- Monitorizarea tehnică unitară de către structuri specializate

- Utilizarea serviciilor comunitare, pentru promovarea reintegrării medicale și sociale durabile
- Dezvoltarea capacității comunităților de a găsi soluții durabile pentru problemele celor marginalizați și defavorizați.

Asistența medicală comunitară presupune un ansamblu integrat de programe și servicii de sănătate centrate pe nevoile individuale ale omului sănătos și bolnav, precum și pe nevoile comunității, acordate în sistem integrat cu serviciile sociale.

Obiectivele generale ale serviciilor și activităților de asistență medicală comunitară sunt:

- a. implicarea comunității în identificarea problemelor medico-sociale ale acesteia;

- b. definirea și caracterizarea problemelor medico-sociale ale comunității;

- c. dezvoltarea programelor de intervenție, privind asistența medicală comunitară, adaptate nevoilor comunității;

- d. monitorizarea și evaluarea serviciilor și activităților de asistență medicală comunitară;

- e. asigurarea eficacității acțiunilor și a eficienței utilizării resurselor.

Activitățile desfășurate în domeniul asistenței medicale comunitare, în vederea realizării obiectivelor sunt următoarele:

- a. educarea comunității pentru sănătate;
- b. promovarea sănătății reproducerii și a planificării familiale;
- c. promovarea unor atitudini și comportamente favorabile unui stil de viață sănătos;
- d. educație și acțiuni direcționate pentru asigurarea unui mediu de viață sănătos;
- e. activități de consiliere medicală și socială;
- f. dezvoltarea serviciilor de îngrijire medicală la domiciliu a gravidei, nou-născutului și a mamei, a bolnavului cronic, a bolnavului mintal și a bătrânului;
- g. activități de recuperare medicală.

Beneficiarul serviciilor și activităților de asistență medicală comunitară este colectivitatea locală dintr-o arie geografică definită: județul, municipiul, orașul și comuna, iar în cadrul acesteia, în mod deosebit, categoriile de persoane vulnerabile.

Serviciile și activitățile de asistență medicală comunitară sunt asigurate de următoarele categorii profesionale: asistentul medical comunitar și mediatorul sanitar.

Asistentul medical comunitar poate desfășura activitate în următoarele domenii: îngrijiri la domiciliu, psihiatrie, social și altele asemenea.

În cele ce urmează, vă voi prezenta un studiu de caz, în colaborare cu câțiva asistenți medicali comunitari din câteva zone ale țării, și pe baza răspunsurilor primite în cadrul unor interviuri, am realizat o analiză SOWT.

Studiu de caz:

Așa cum am specificat încă din abstract, la realizarea analizei SWOT am fost ajutată (într-un fel sau altul), de către asistenți medicali comunitari, care au avut bunăvoința de a-mi răspunde la câteva întrebări.

Pe baza acestor răspunsuri, am reușit să realizez această analiză, pe care vă voi prezenta-o în cele ce urmează:

Rezultatul interviurilor:

Variabile de identificare:

AMC 1: Vârstă: 48

Sex: Feminin

Loc (județ): Ialomița

Funcție: COORDONATOR REȚEA AMC IALOMIȚA

AMC 2: Vârstă: 50

Sex: Feminin

Loc (județ): Ialomița

Funcție: ASISTENT MEDICAL GENERALIST PRINCIPAL
COMUNITAR

AMC 3: Vârstă: 47

Sex: Feminin

Loc (județ): Ialomița

Funcție: ASISTENT MEDICAL GENERALIST PRINCIPAL
COMUNITAR

AMC 4: Vârstă: 35

Sex: Masculin

Loc (județ): Suceava

Funcție: ASISTENT MEDICAL GENERALIST PRINCIPAL
COMUNITAR

AMC 5: Vârstă: 46

Sex: Masculin

Loc (județ): Arad

Funcție: ASISTENT MEDICAL GENERALIST PRINCIPAL
COMUNITAR

1. De când lucrați în domeniu și cum ați ajuns să practicați această meserie -
Descrieți puțin comunitatea în care lucrați. Câți AMC lucrează în această
comunitate?

AMC 1: La nivelul județului Ialomița, în prezent sunt încadrați 39 asistenți
medicali comunitari

AMC 2: Din 2001. Prin participarea la concurs. Un oraș cu 30.000 de locuitori
cu cartiere în care locuiesc persoane defavorizate. În comunitate lucrează 6 asistenți
medicali comunitari fără mediatori sanitari.

AMC 3: Din anul 2000, de aproape 19 ani. Am ajuns să lucrez ca Asistent
medical principal comunitar din dorința de a-i ajuta pe cei defavorizați sau
neputincioși. În comunitatea în care lucrez sunt aproximativ 3600 de beneficiari și
10 AMC.

AMC 4: Din 2005, de aproape 14 ani. Am început ca Asistent medical
debutant la Camera de gardă a Spitalului Județean, unde am văzut foarte multe
cazuri care puteau fi rezolvate la fața locului de către un asistent medical local.
După o vreme am auzit de acest proiect european și am decis să fac eu acest lucru.
În comunitatea noastră sunt aproximativ 5000 de beneficiari și lucrăm 9 AMC.

2. Mai sunt și alte persoane cu care colaborați în munca dvs.? Care?

AMC 1: Avem colaborări cu diverse instituții ale statului, ceea ce duce la
identificarea rapidă a soluțiilor în cazul problemelor din teren

AMC 2: Medici de familie, Ong-uri, Instituțiile primăriei, Spitalul Municipal, Medici Specialiști.

AMC 3: AMC colaborează cu Autoritățile publice locale , ONG-uri și Direcția de sănătate publică.

AMC 4: AMC colaborează atât cu Autoritățile publice locale , Direcția de sănătate publica cât și cu ONG-uri sau Asistenta socială.

Strength (Puncte forte)

1. Care credeți că este rolul AMC? De ce am avea nevoie de această instituție?

AMC 1: Asistența medicală comunitară este o ramură a asistenței medicale primare. Ea are un rol important în supravegherea bolnavilor, dar și a sugarilor, gravidelor, copiilor mici, vârstnicilor. Asistentul comunitar este cel care trebuie să asigure informarea medicală a oamenilor din comunitatea din care face parte. El trebuie să monitorizeze starea de sănătate a oamenilor din zona de care răspunde și să contribuie la îmbunătățirea indicatorilor de mortalitate

AMC 2: Rolul AMC este de informare și prevenire în comunitate ,se adresează tuturor cetățenilor din comunitate cu sau fără probleme medico socialae.

AMC 3: Rolul AMC este de a ajuta persoanele care sunt neputincioase din diferite motive și a interveni cu informații medicale sau chiar sprijini inițiativa de a avea o bună stare medicală sau psihică.

AMC 4: Rolul AMC este de a ajuta beneficiari cu informații medicale necesare despre afecțiunile lor și de a oferi sprijin atât medical cât și moral.

2. Ce aduce nou aceasta instituție?

AMC 1: Asistenții medicali comunitari sunt oameni plătiți de Ministerul Sănătății să fie lângă pacient atunci când medicul nu poate ajunge, când bolnavul trebuie să își urmeze tratamentul acasă sau atunci când în comunități apar probleme de sănătate publică. Tot ei sunt oamenii care trebuie să bată din poartă în poartă și să educe populația cu privire la prevenția bolilor, să ofere sprijin mamelor în îngrijirea copiilor, să urmărească starea de sănătate a gravidelor, rata de vaccinare a copiilor din comunități sau problemele medicale ale bătrânilor.

AMC 2: Înlésnirea accesului persoanelor care nu își cunosc drepturile medicale către instituții,medici de familie,medici specialişti .

AMC 3: Vine în sprijinul spitalelor și a medicilor de familie prin a rezolva probleme medicale minore.

AMC 4: Scăderea mortalității persoanelor neputincioase și fără aparținători , scăderea procentajul infecțiilor cu boli transmisibile și creșterea procentajului de vaccinare la copii.

3. Ce feedback-uri pozitive ați primit? De detaliat!!

AMC 1: Pentru multe familii cu condiții precare de locuit, cu mulți copii, persoane cu handicap fizic sau psihic, vârstnici fără aparținători, familii în care există violență domestică, abuz și exploatarea copiilor, risc de abandon al copiilor, victimele traficului de persoane, persoane neînscrise pe listele medicilor de familie, asistenții medicali comunitari sunt principalele surse de asistență medicală, dacă nu chiar singurele surse accesibile.

În localitățile unde există AMC a crescut accesul tuturor categoriilor de persoane la serviciile medicale.

AMC 2: De la mulți beneficiari am primit feedback-uri pozitive deoarece acum au o stare mult mai bună de sănătate după oferire de informații .

AMC 3: Atât de la beneficiari cât și de la superiori, deoarece a scăzut considerabil procentul nașterilor la domiciliu sau în locuri nepotrivite , a scăzut procentul copiilor defavorizați cu probleme dentare cât și procentul avorturilor la cerere din mediul defavorizat.

AMC 4: Am primit feedback-uri pozitive atât de la Spitalul Județean deoarece a scăzut numărul de cazuri care nu erau urgente la camera de gardă cât și de la Medici de familie care au un număr mult mai mare de copii vaccinați din zone defavorizate.

Weaknesses (Puncte slabe)

1. Care sunt principalele obstacole cu care vă confrunțați?

AMC 1: Prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr 162/2008, guvernul a transferat ansamblul de atribuții și competente exercitate de Ministerul Sănătății către Autoritățile Publice Locale, iar conform art 4 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 18/ 2017 privind asistenta medicală comunitară, autoritățile publice locale sunt responsabile de acoperirea cu servicii de asistență medicală comunitară a populației din zona pe care o deservesc, în special a categoriilor de populație defavorizate. Problema este ca Autoritățile Publice nu înțeleg în totalitate rolul AMC, motiv pentru care nu solicită înființarea posturilor, iar DSP, deși coordonează activitatea și asigură bugetarea posturilor, nu poate impune angajarea fără solicitarea APL.

AMC 2: Lipsa deconturilor a materialelor uzuale, a materialelor medicale (tensiometr, glucometru, truse de prim ajutor) lipsa unui calculator sau a unui laptop în biroul în care ne desfășurăm activitatea, deoarece raportarea activității zilnice se face online pe platformă.

AMC 3: Principalele obstacole sunt lipsa materialelor și lipsa implicării autorităților competente în prevenirea îmbolnăvirilor.

AMC 4: Mentalitatea beneficiarilor din zone defavorizate și lipsa materialelor necesare.

2. Ce nemulțumiri au beneficiarii fata de dvs?

AMC 1: Nu cred să fie cineva deranjat de faptul că îi sunt oferite servicii medicale la domiciliu.

AMC 2: Nu am primit nici o reclamație din partea beneficiarilor.

AMC 3: Materiale insuficiente pentru toți beneficiarii.

AMC 4: Lipsa materialelor medicale.

3. Care sunt dezavantajele unui asistent medical comunitar?

AMC 1: Primul mare dezavantaj este faptul că se supune atât APL cât și DSP. Spus în termeni populari, are 2 stăpâni. DSP coordonează și monitorizează activitatea, dar și APL dorește acest lucru, doar ea e angajatorul, nu?

De asemenea, AMC trebuie să se deplaseze pe distanțe destul de mari în comunitate pentru a ajunge la beneficiari, deplasare pe care o face de cele mai multe ori cu mijloace proprii, primăriile neînțelegând sau neavând posibilități să asigure transportul

AMC 2: La nivel național sunt unele dezavantaje, raportate la înțelegerea greșită a atribuțiilor noastre de către autoritățile locale sau chiar schimbarea acestora în avantajul instituției primarului.

AMC 3: Pentru un AMC este greu să acoperi toate necesitățile beneficiarilor și de multe ori te deplasezi cu mijloace proprii.

AMC 4: Încadrarea greșită după părerea mea a AMC deoarece Autoritățile publice locale considera că suntem Asistenți medicale universali și ne mai adauga atribuți în plus.

Opportunities (Oportunități)

1 .Dacă ați avea putere și ați putea face orice schimbări apropo de IAMC, ce ați face?

AMC 1: Aș propune asigurarea unei dotări corespunzătoare a AMC, deoarece în prezent ei asigura asistenta medicală în comunitate ‘cu mâini;e goale’ sau cu materiale cumpărate de ei.

AMC 2: Aș face centralizarea asistentelor medicale comunitare la nivel de instituții medicale (dsp, spitale) ,nu instituții locale.

AMC 3: Dacă aș putea face modificări , aș crea un cabinet pentru AMC , unde să aibe un calculator , materiale necesare și aparatură medicală necesară.

AMC 4: Aș delimita strict atribuțiile AMC și aș dota cu mai multe materiale necesare și un vehicul pentru deplasările lungi.

2. Există alte modalități prin care puteți obține resursele de care aveți nevoie?

AMC 1: Probabil printr-un proiect scris de MS

AMC 2: Nu, am fost ajutați doar de ong. urf în anumite condiții.

AMC 3: Din pacare conform legii nu avem voie să cerem fonduri din alte surse decât cele prevăzute în lege precum Autorități publice locale , Ministerul Sănătății sau ONG.

AMC 4: Conform legii nu se permit cererea de donații sau sponsorizări.

Threats (Amenințări)

1. Care sunt principalele amenințări pe care le resimțiți? Din partea cui vin aceste amenințări? (autorități locale/centrale, membrii ai comunității .., partide, ONG-uri, UE)

AMC 1: -

AMC 2: Plata salariilor asistenților comunitari de la ministerul sănătății la bugetul local, ar însemna desființarea rețelei de asistență medicală comunitară.

AMC 3: Amenințări vin din partea Autorităților Publice Locale care nu înțeleg care este scopul și atribuțiile AMC în comunitate.

AMC 4: Amenințări vin din mai multe părți , din partea autorităților locale care dacă refuzam îndeplinirea atribuțiilor în plus și din partea conducătorilor persoanelor defavorizate care vor să țină la tradiții în defavoarea stării de sănătate a beneficiarilor.

2. Aveți competitori în domeniul de activitate?

AMC 1: -

AMC 2: Nu.

AMC 3: Până în prezent în acest domeniu nu exista competitori, toți care lucram în acest domeniu colaboram pentru binele beneficiarului.

AMC 4: Până în acest moment nu există alt program sau instituție care să activeze în acest domeniu.

Analiza SWOT

PUNCTE FORTE

Existența unui sistem integrat de asistență socială și medicală la nivel local

Dezvoltarea și diversificarea serviciilor a fost centrată pe nevoile reale

identificate la nivelul comunității

PUNCTE SLABE

Lipsă cronică de resurse umane

Nu există încă servicii pentru toate categoriile de nevoi identificate

Personal calificat și perfecționat continuu, în acordarea serviciilor	Nu toți salariații au beneficiat de o formare continuă adecvată (în principal din
Existența unei bune infrastructuri de asistență socială și asistență comunitară	cauza deficitului cronic de resurse umane și a supraîncărcării personalului existent cu sarcini de serviciu suplimentare)
Accreditare ISO – standardizarea tuturor activităților	existența unui sistem birocratic
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
Posibilitatea accesării de fonduri Structurale, bazată pe experiența acumulată;	Cadru legislativ insuficient și/sau nepermisiv pentru anumite direcții, de exemplu: protecția vârstnicului, protecția persoanelor cu handicap, serviciile medico sociale.
Existența unor standarde de calitate care completează și susțin reglementările legislative programatice	Responsabilitate și implicare scăzută a actorilor sociali
Cointeresarea unor ONG-uri externe în cofinanțarea proiectelor sociale majore	Mentalitatea „tradiționalistă” reprezintă un real obstacol în exprimarea coparticipativă a grupurilor țintă vulnerabile
	Nu există o cuantificare completă a costurilor pentru toate serviciile sociale oferite

III. Concluzii

Consider că, asistentul medical comunitar este un bun intermediar între populația defavorizată și instituțiile medicale deoarece după cum reiese și din analiza SWOT ,acesta previne provocarea unei epidemii atât prin informațiile oferite cât și prin suportul acordat medicilor de familie,ajută la scăderea procentajului de sarcini infantile și avorturile multiple la cerere atât prin informarea de riscuri la care se supun cât și prin suportul oferit de materiale contraceptive. Tot din analiza SWOT rezulta că proiectul mai are nevoie de îmbunătățiri atât din punct de vedere logistic cât și din punct de vedere uman.

Referințe bibliografice

- [http://www.monitoruloficial.ro/;](http://www.monitoruloficial.ro/)
- [http://serviciicomunitare.ro/;](http://serviciicomunitare.ro/)
- [http://www.ms.ro/;](http://www.ms.ro/)
- [https://www.gov.ro/;](https://www.gov.ro/)
- [http://www.unicef.ro/;](http://www.unicef.ro/)
- Asistența socio-medicală comunitară – Conf. univ. dr.Eugen Bucur și Conf. univ.dr. Venera Margareta Bucur EDITURA DE VEST;
- Ghid practic pentru asistență medicală comunitara – Prof. Univ. Dr. Cristian Vlădescu – Director Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Marian Matei – sociolog, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Dr. Valceanu Daniela – Medic, Cercetător științific gradul III, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Mona Moldovan – Medic, Cercetător științific gradul III, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Lavinia Panait – Medic primar sănătate publică și management sanitar Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Cristina Crintea – Medic, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Vasilică Constantinescu – Medic, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Cristina Lupan – Medic, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Iuliana Robu – Aș. Med. Principal, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Ioana Istrate – Aș. Med. Principal, Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Raluca Sfetcu – Expert RU, consultant extern Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS); Rodica Neagoe – Psiholog, consultant extern Școala Națională de Sănătate Publică Management și Perfecționare în Domeniul Sanitar (SNSPMPDS);
- EVALUAREA PROGRAMULUI DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ COMUNITARĂ - Dr. Dana Fărcășanu,consultant independent, Dr. Borbala Köö ,Șoc. Ana Vasilache, Psih. Ileana Costache .Analist politic Cristina Coca ,Dr. Violeta Horhoianu ,Statistician Daniel Mihai.

INTERDICȚIA DISCRIMINĂRII ÎN MATERIA RAPORTURILOR DE MUNCA

Daniela Mirela OANCEA *

Abstract

Dreptul internațional are o contribuție decisivă și importantă în eliminarea oricărei forme de discriminare pe piața muncii. Combaterea fenomenului discriminării este permanent în atenția țărilor dezvoltate prin diverse măsuri și acțiuni transpuse în tratate ratificate, directive și legi naționale precum și prin politici publice dezvoltate în parteneriat cu organizații neguvernamentale.

Am ales acest subiect pentru a arăta că fenomenul discriminării în raporturile de muncă este încă prezent dar insuficient conștientizat de către angajați și angajatori. Consecințele discriminării sunt negative atât pentru persoanele discriminate cât și pentru societate. Printre victimele discriminării sunt foști condamnați, consumatorii de droguri, imigranții, refugiații, minorități etnice precum românii, persoane cu dizabilități etc. care în viața de zi cu zi se confruntă cu tratamente inegale făcându-le astfel imposibilă șansa la o viață decentă. Victimele discriminării sunt condamnate la sărăcie, la boala și la lipsa serviciilor medicale, la lipsa educației și a formării profesionale, la lipsa accesării tehnologiei și a internetului. Consecințele negative asupra societății sunt numărul ridicat de șomeri, creșterea numărului de asistați sociali, scăderea siguranței și securității cetățenilor prin creșterea ratei infracționalității.

Fiecare stat care respecta principiile democrației va garanta drepturile și libertățile cetățenilor prin asigurarea unui cadru legislativ coerent, consolidarea unui cadru instituțional și a parteneriatelor dintre autorități, va introduce politici de egalitate și nediscriminare în toate sferile publice. Instituțiile statului vor respecta faptul că oamenii sunt diferiți, că au identități diferite, că au opinii și nevoi diferite și le va asigura un tratament egal în fața legii.

Combaterea fenomenului discriminării se poate face prin diverse căi, prin stabilirea unor politici clare de conduită atent monitorizate de către managementul instituțiilor și al companiilor private cât și prin politici publice dezvoltate de instituțiile publice în parteneriat cu ONG-urile.

Cuvinte cheie: discriminare, raporturi de munca, migranți, refugiați, piața muncii.

* Studentă, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București (email: danielaap107319@univnt.ro). Acest studiu a fost coordonat de lect.univ.dr. Alexandru Cornescu, (email: alexandru.cornescu@univnt.ro).

I. Introducere

Lucrarea prezentă, în viziunea mea, este organizată pe mai multe planuri. În primul plan, voi prezenta abordarea fenomenului discriminării în raporturile de muncă în dreptul internațional și în dreptul european.

În planul al doilea, voi analiza legislația internă cu privire la interdicția discriminării pe piața muncii și hartuirea morala, o noutate în materia legislativă iar în final am ales ca studiu de caz discriminarea imigranților pe piața muncii și cauzele răspândirii acestui fenomen cu concluzii în care propun o serie de măsuri pentru integrarea imigranților pe piața muncii.

Declarația Universală a Drepturilor Omului alături de Convenția Internațională privind Drepturile Sociale și Economice și Convenția Internațională cu privire la Drepturile Civile și Politice furnizează agenda în combaterea fenomenului discriminării.

Organizația Mondială a Muncii are misiunea promovării justiției sociale și a drepturilor omului și ale muncii, recunoscute la nivel internațional, aceasta fiind esențială pentru pacea universală și durabilă.

Legislația națională este alcătuită din norme juridice ce interzic discriminarea și prevede sancțiuni dacă acestea sunt încălcate, fundamentul acestora fiind Constituția României.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Capitolul I. Interzicerea discriminării în raporturile de muncă în dreptul internațional și european

Abordarea fenomenului discriminării în teoria dreptului internațional s-a făcut în patru etape.

Prima etapă a adoptat în dreptul internațional conceptul “Egalitate în fața legii”, ulterior fiind adoptat și în dreptul național. În această etapă, juriștii au clasificat persoanele în grupuri, studiind efectul legii asupra acestor grupuri. Abordarea a fost greșită deoarece s-a constatat că nevoile diferitelor clase de oameni cu diferite drepturi legale duc la tratamente inegale între oameni. De exemplu, femeile nu au fost considerate un grup aparținând nici unei clase astfel că nu au beneficiat de drepturi egale în fața legii.

A doua etapă a fost o evoluție unde a luat naștere conceptul “Abordări ale diferențelor”, stabilindu-se respectarea drepturilor omului fără discriminare pe bază de rasă, culoare, sex, limba, religie, opinii politice, origini naționale sau sociale, proprietate, naștere sau alt statut. Această abordare a fost discutabilă pentru că în funcție de interpretări, tratamentul primit de unii oameni în fața legii poate da naștere la diferențe.

A treia etapă se definește prin conceptul “Egalitate de șanse”. Pentru ca oamenii să beneficieze de aceleași drepturi și același tratament în fața legii, oamenii dezavantajați trebuie să primească o considerație specială pentru a compensa dezavantajele lor.

A patra etapă este contribuția dreptului internațional la legislația privind discriminarea în muncă. Conceptul “Strategia Proactivă” abordează necesitatea adoptării unor măsuri active care să modifice sau să îmbunătățească situația unei anumite categorii socio-juridice cum sunt femeile, lucrătorii migranți sau minoritățile etnice. În această etapă, scopul este interzicerea discriminării și implementarea unor măsuri care să corecteze inegalitățile ce le pot afecta acestora șansele de succes.

Aceste patru etape sunt perceptibile în dreptul internațional din 1945. Prima etapă este evidențiată în Carta Națiunilor Unite și Declarația Universală a Drepturilor Omului. A doua etapă este evidențiată prin încheierea unor convenții internaționale privind drepturile omului care au scopul să asigure garanții pentru diverse grupuri sociale privind tratamentul egal în fața legii. A treia etapă este oglindită prin instrumentele internaționale care asigură beneficii grupurilor sociale clasificate în funcție de rasă, etnie, sex și ale lucrătorilor migranți. A patra etapă este definită de două instrumente majore, “Convenția Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială” și “Convenția Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor”.

1.1. Legislația internațională

Primele măsuri de prevenire în combaterea discriminării au fost impuse de Organizația Internațională a Muncii (OIM) la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, printr-o serie de reguli antidiscriminatorii.

Organizația Internațională a Muncii a fost creată în anul 1919 în timpul negocierilor Tratatului de la Versailles. Proiectul de organizare al Organizației Internaționale a Muncii este parte din Tratat. Parte din convenția Organizației Internaționale a Muncii este incorporarea Declarației din Philadelphia care afirmă că “toți oamenii, indiferent de rasă, credință sau sexul lor, au dreptul să urmărească realizarea progresului lor material și dezvoltarea lor spirituală în libertate și demnitate, în condiții de securitate economică și cu posibilități egale”¹.

Organizația Internațională a Muncii consideră discriminarea ca fiind o violare a drepturilor omului și adoptă “Convenția privind discriminarea (ocuparea forței de muncă și exercitarea profesiei), 1958.”

¹Sursele acestor informații sunt documentate de pe internet <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-111-1958-privind-discriminarea-in-domeniul-ocuparii-forței-de-munca-si-exercitării-profesiei.pdf>, cu ultima accesare 10 martie 2022

“Nucleul de bază” în dreptul internațional al muncii sunt măsurile antidiscriminatorii și cerințe prealabile cu privire la condițiile de muncă decente pentru toți lucrătorii, angajați sau independenți, acestea fiind evidențiate în “Declarația privind principiile și drepturile fundamentale la locul de muncă”, adoptată la Geneva în 1998. Măsurile îmbracă diferite forme legale cum sunt convențiile, regulamentele și declarațiile dar nu obliga integrarea acestora în dreptul național al țărilor membre. Aceste măsuri trebuie ratificate de țările membre pentru a deveni lege națională.

1.2. Legislația europeană

Combaterea fenomenului discriminării pe piața muncii și principiul egalității de tratament sunt subiecte aflate permanent în atenția Uniunii Europene prin elaborarea de programe și concretizate în diverse tratate, directive și regulamente europene cu rădăcini în tratatele de instituire a comunității europene: Tratatul de la Roma, Actul Unic European, Tratatul de la Maastricht, Tratatul instituind o Constituție pentru Europa, Tratatul de la Lisabona, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

Printre Directivele care constituie principiul egalității de tratament, amintim:

Directiva 91/533 privind obligația angajatorului de a informa lucrătorii asupra condițiilor aplicabile contractului sau raportului de muncă. “Prezenta directivă se aplică fiecărui lucrător salariat care a încheiat un contract sau se află într-un raport de muncă definit de legislația în vigoare a unui stat membru sau aflat sub incidența legislației în vigoare a unui stat membru.”² (art.1, alin.1 Directiva 91/533)

Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 ce prevede crearea unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă. “Prezenta directivă are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament.”³ (art.1, Directiva 2000/78/CE)

Directiva 2002/73 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă.

Directiva 2006/54 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă

²Directiva 91/533 privind obligația angajatorului de a informa lucrătorii asupra condițiilor aplicabile contractului sau raportului de muncă

³ Directiva 2006/54 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și ocuparea forței de muncă

și de munca (reformulare). ”Prezenta directivă își propune să garanteze punerea în aplicare a principiului șanselor egale și al egalității de tratament între femei și bărbați în materie de încadrare în muncă și de muncă. În acest scop, aceasta conține dispoziții destinate punerii în aplicare a principiului egalității de tratament în ceea ce privește: (a) accesul la muncă, inclusiv promovare, și la formarea profesională; (b) condițiile de muncă, inclusiv remunerația; (c) sistemele profesionale de securitate socială. Aceasta conține, de asemenea, dispoziții ce vizează modalități de aplicare efectivă a acestui principiu prin stabilirea unor proceduri corespunzătoare.”⁴ (art.1, Directiva 2006/54).

Între anii 2014 și 2015 în Uniunea Europeană a crescut rapid fluxul de refugiați și migranți. Acest fapt a condus la dezvoltarea politicilor europene în sfera migrației și a deplasării acestora în interiorul Uniunii Europene. Astfel, Comisia Europeană a elaborat “Planul de Acțiune al Uniunii Europene privind Integrarea și Incluziunea 2021-2030”⁵ prin care se propun patru tipuri de acțiuni concrete: educație și formare incluziva din copilărie până la învățământul superior și continuarea învățării limbii țării adoptive, îmbunătățirea oportunităților de angajare și recunoașterea competențelor pentru a fi integrați pe piața muncii, promovarea accesului la serviciile de sanătate și accesul la locuințe adecvate.

Capitolul II Interzicerea discriminării în raporturile de muncă în dreptul intern

În legislația națională, Constituția României definește principiul egalității și de tratament, astfel: “Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.”⁶ (art.16 alin 1 Constituție). Pe baza aceluiași principiu art.41 alin.1 din Constituția României stipulează că “Dreptul la munca nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și locul de muncă este liberă”⁷. În cadrul aceluiași articol 41 din Constituția României se stipulează și dreptul ca “salariații au dreptul la măsuri de protecție socială”⁸ precum și garantarea “Drepturilor la negocieri colective în materie de munca și caracterul obligatoriu al convențiilor colective.”⁹

Alineatul 2 din Codul Muncii interzice discriminarea de orice fel pe criteriul de “rasă, cetățenie, etnie, culoare, limbă, religie, origine socială, trăsături genetice,

⁴ Directiva 2006/54 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (reformulare).

⁵ The EC reveals its new EU Action Plan on Integration and Inclusion (2021-2027)

https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/ec-reveals-its-new-eu-action-plan-integration-and-inclusion-2021-2027_en cu ultima accesare 10 martie 2022.

⁶ Constituția României.

⁷ Constituția României.

⁸ Constituția României.

⁹ Constituția României.

sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare cu HIV, opțiune politică, situație sau responsabilitate familială, apartenență ori activitate sindicală, apartenență la o categorie defavorizată..”¹⁰ Codul Muncii susține principiul egalității de tratament și este definit în art.5 pentru toți salariații și pentru angajatori. Discriminarea este definită ca fiind de două feluri: discriminare directă și discriminare indirectă. “Constituie discriminare directă orice act sau faptă de deosebire, excludere, restricție sau preferință, întemeiat(ă) pe unul sau mai multe dintre criteriile prevăzute la alin. (2), care au ca scop sau ca efect neacordarea, restrângerea ori înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării drepturilor prevăzute în legislația muncii.”¹¹ (art.5, alin.3, Codul Muncii) și “Constituie discriminare indirectă orice prevedere, acțiune, criteriu sau practică aparent neutră care are ca efect dezavantajarea unei persoane față de o altă persoană în baza unuia dintre criteriile prevăzute la alin. (2), în afară de cazul în care acea prevedere, acțiune, criteriu sau practică se justifică în mod obiectiv, printr-un scop legitim, și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt proporționale, adecvate și necesare.”¹² (art.5, alin.4, Codul Muncii). Prevederile cu caracter general din Codul Muncii se coroborează cu dispoziții ale actelor normative interne care interzic orice formă de discriminare, cum ar fi Ordonanța Guvernului nr.137/2000 și Legea nr.202/2002.

O noutate în domeniul legislativ este adoptarea Legii nr. 167 din 07 august 2020 care completează prevederile din Codul Muncii cu privire la discriminare prin interzicerea hărțuirii morale la locul de munca. Aceasta Lege vine în completarea Ordonanței de Guvern nr.137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare. Legea nr.167/2020 art.1 alin.1 definește hartuirea morala ca fiind “un comportament exercitat cu privire la un angajat de către un alt angajat care este superiorul sau ierarhic, de către un subaltern și/sau de către un angajat comparabil din punct de vedere ierarhic, în legătură cu raporturile de munca, care să aibă drept scop sau efect o deteriorare a condițiilor de munca prin lezarea drepturilor sau demnității angajatului, prin afectarea sănătății sale fizice sau mentale ori prin compromiterea viitorului profesional al acestuia, comportament manifestat în oricare dintre următoarele forme: a) conduita ostilă sau nedorită; b) comentarii verbale; c) acțiuni sau gesturi”¹³. Legea a venit în completare cu două noi elemente: stresul și epuizarea la locul de munca. O altă noutate a acestei legi este că prevede sancțiuni pentru cei care o încalcă.

¹⁰ Codul Muncii din 24 ianuarie 2003 (Legea nr. 53/2003).

¹¹ Codul Muncii din 24 ianuarie 2003 (Legea nr. 53/2003).

¹² Codul Muncii din 24 ianuarie 2003 (Legea nr. 53/2003).

¹³ Legea nr. 167/2020 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, precum și pentru completarea art. 6 din Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 713 din 07 august 2020.

Hartuirea morala mai este denumită și hărțuire psihologică sau mobbing. Acest fenomen a luat amploare, în ultimii ani, astfel ca Organizația Mondială a Sănătății a publicat o serie de rapoarte pe această temă. Așa cum am menționat mai sus, Legea nr.167/2020 definește hartuirea morala, mobbing-ul, ca fiind exercitată de un angajator sau colegi printr-un comportament neetic ce conduce la victimizarea angajatului. Aceasta formă de hartuire poate produce consecințe negative serioase asupra vieții personale și a sănătății mintale dar și consecințe negative pentru societate întrucât victima sfârșește prin a-și abandona slujba devenind astfel șomer. Mobbing-ul este greu de identificat pentru că aparent este un lanț de evenimente fără legătură între ele, dar în timp acestea devin indicii, apoi amenințări din ce în ce mai evidente și violente. În majoritatea cazurilor de mobbing, victimă nu este o persoană slabă ca în cazul bullying-ului ci o persoană calificată peste medie care din diverse motive este considerată o amenințare pentru ceilalți.

Definit pe scurt de psihologul suedez Heinz Leymann, mobbing-ul este hartuirea sistematică a unei persoane de către un alt grup de persoane și creează un risc pentru siguranța și sănătatea acesteia. În planul sănătății mobbing-ul poate duce la stări de depresie și anxietate care pot fi tratate doar dacă acestea se descoperă la timp.

De obicei, mobbing-ul apare în organizații unde leadership-ul nu este constructiv, unde există un mediu conflictual și unde conducerea ignoră aceste evidente.

2.1. Raspunderea contravenționala si penala

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați prevede răspunderi contravenționale și penale în sensul că „încălcarea prevederilor prezentei legi atrage răspunderea disciplinară, materială, civilă, contravențională sau penală, după caz, a persoanelor vinovate”¹⁴.

Legea nr.167/2020 stabilește răspunderea contravențională pentru hartuirea morala la locul de munca.

Legea generală, Codul Muncii, nu face specificații în ceea ce privește răspunderea penală cu privire la egalitatea de tratament și interzicerea discriminării în cadrul raporturilor de munca. Răspunderea penală este specificată însă în “Codul Penal ce conține diverse prevederi referitor la dreptul lucrătorilor la o protecție efectivă și siguranță și sănătate la locul de muncă. Sunt considerate infracțiuni în dreptul angajatorului, fapte de natură a afecta sănătatea și securitatea la locul de muncă, infracțiuni contra oricăror alte drepturi ale lucrătorilor, infracțiuni contra

¹⁴ Legea nr. 178/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 627 din 19 iulie 2018.

riscurilor de sănătate colectivă (agenți fizici, biologici, chimici), precum și avortul și afectarea fătului.”¹⁵

Autoritatea de stat care își desfășoară activitatea în domeniul nediscriminării este Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării a fost înființat prin Hotărârea de Guvern nr.1194 din 27 noiembrie 2001.¹⁶ Conform art.1 alin.2 din HG nr.1194 din 27 noiembrie 2001, “Consiliul are rolul de a implementa principiul egalității între cetățeni”¹⁷ Pe langa atribuțiile de prevenire a combaterii discriminării și medierea faptelor de discriminare, Consiliul poate investiga, constata și sancționa faptele de discriminare prevăzute Ordonanța de Guvern 137/2000.¹⁸

Capitolul III. Studiu de caz. Discriminarea imigranților pe piața muncii

Raportul anual al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) estimează ca în fiecare an aproximativ un miliard de oameni migrează dintr-o regiune în alta. Majoritatea oamenilor emigrează în zonele imediat învecinate țărilor de bastina și aproximativ 214 milioane de oameni emigrează la nivel internațional iar o treime dintre acestea adică aproximativ 70 de milioane de oameni migrează dintr-o țară slab dezvoltată într-un stat industrializat.

În majoritatea cazurilor migrația are un efect pozitiv. Un muncitor care migrează dintr-o țară săracă într-una bogată castiga de 15 ori mai bine decât în țara de origine, copiii sunt trimiși la școală iar mortalitatea infantilă scade semnificativ. Raportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, arată ca în Europa numărul persoanelor apte de muncă va scădea cu peste 23% astfel ca o soluție este simplificarea migrației internaționale și accesul imigranților pe piața muncii, mai ales pentru muncitorii fără înaltă calificare.

Din punct de vedere legal, accesul pe piața muncii europene este facil pentru cetățenii țărilor membre europene, în schimb pentru cetățenii non-europeni piața muncii este mai greu accesibilă. În contextul actual internațional, datorită războiului generat de invazia Rusiei în Ucraina, stat suveran și independent, și a fluxului mare de refugiați în Europa din această zonă, Consiliul Uniunii Europene a decis introducerea protecției temporare în baza Directivei 2001/55/EC, articolul 5.

¹⁵“Egalitatea de tratament și interzicerea discriminării în cadrul raporturilor de muncă.Privire specială asupra romilor”, doctorand Stancu Alina Lorena, Ministerul Afacerilor Interne, Academia de Poliție “Alexandru Ioan Cuza” din București, Școala Doctorală Drept, București 2015

¹⁶ Hotărârea de Guvern nr.1194 din 27 noiembrie 2001, privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, text publicat în Monitorul Oficial nr. 792 din 12 decembrie 2001

¹⁷ Hotărârea de Guvern nr.1194 din 27 noiembrie 2001, privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, text publicat în Monitorul Oficial nr. 792 din 12 decembrie 2001

¹⁸ Ordonanța de Guvern nr.137 din 31 august 2000, republicată, privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, text publicat în Monitorul Oficial nr. 99 din 8 februarie 2007

Aceasta decizie este luată pentru prima dată și are două avantaje pentru refugiații din Ucraina: primul avantaj este ca primesc protecție fără a mai trece prin procedurile de azil și al doilea avantaj este ca aceștia pot decide unde să meargă scutind autoritățile statelor membre de proceduri complexe de relocare. Directiva Protecției Temporare le furnizează refugiaților din Ucraina dreptul de rezidență și accesul pe piața muncii europene.

În contextul actual al creșterii fenomenului imigrației și în actuala criză globală accesul imigranților pe piața muncii este dificil aceștia fiind subiecți al discriminărilor în procesul de angajare dar și în procesul de incluziune socială. Riscul de discriminare există în ambele situații, atât pentru cetățenii europeni și pentru cetățenii non-europeni.

Prin discriminare înțelegem tratamentul inegal și defavorizat pentru un individ sau un grup de indivizi pe criteriul originii lor, etniei, rasei sau naționalității. Discriminarea poate fi directă și indirectă. Discriminarea directă apare când o persoană sau un grup este tratat nefavorabil pentru că pur și simplu este imigrant. Discriminarea indirectă se referă la situația în care formal avem egalitate de tratament dar imigranții totuși sunt dezavantajați și nu pot fi justificate alte motive. De exemplu, o formă de discriminare o întâlnim atunci când un proprietar de casă, bancă, angajator etc. are o preferință legată de originea sau etnia unei persoane în detrimentul altora.

Sunt multe explicații cu privire la dificultățile întâlnite cu privire la integrarea imigranților pe piața muncii, una dintre ele fiind faptul că experiența în muncă și calificarea imigranților sunt făcute în alte condiții și în limbi diferite. Dezavantajele pentru imigranți pot fi și din alte motive precum diferențe între relațiile sociale și profesionale, abilități reduse, educația primită în țara lor precum și lipsa motivației.

Discriminarea este o violare a Drepturilor Omului cu privire la un tratament egal. Prin adoptarea și tolerarea unui tratament inegal, discriminarea devine o amenințare cu privire la coeziunea socială ceea ce poate duce la alterarea relațiilor sociale dintre imigranți și copiii lor cu cetățenii țării gazdă, având repercusiuni negative în procesul de integrare civică și socială. De exemplu, cei care se identifică cu un grup discriminat vor renega democrația și vor arăta neîncredere în autoritățile statului.

În domeniul educațional, discriminarea poate fi în procesul de notare a profesorilor și în recomandările obținute, acolo unde acestea sunt cerute. Rezultatul se numește “discriminare instituțională” și se traduce în tratamentul discriminatoriu al unei instituții, ca rezultat al regulilor și practicilor acesteia.

Discriminarea imigranților pe piața muncii poate apărea și în alte cazuri precum salarizarea și concedierile. Desigur, aceștia se pot adresa instanțelor de judecată dar sunt foarte puține cazuri cunoscute.

Motivul numărului redus de acțiuni în instanță are legătură cu lipsa procedurilor clare și lipsa personalului care să-i ajute să facă reclamații. Alte

cauze privind numărul mic al acțiunilor în instanță ar putea fi ca mulți imigranți se feresc să facă apel la justiție când se consideră discriminați datorită procedurii legale care poate veni cu numeroase obstacole. Un prim obstacol ar fi cunoștințele juridice, apoi urmarea procedurii legale, accesul la un avocat iar nivelul mic al compensațiilor primite în caz de castig poate fi descurajant pentru a înainta un caz. Puterea sancțiunilor și compensațiile primite mai mari ar putea influența imigranții să introducă acțiuni în justiție atunci când aceștia sunt discriminați pe baza rasei sau etniei lor. Mai mult, cazul are legătura cu un angajator unde imigrantul are contract de muncă ce îi da dreptul de rezidență. Locul de muncă este și sursa lui de venit astfel ca imigrantul se simte descurajat să facă o plângere fiindu-i teama ca risca chiar deportarea.

Studii și experimente au arătat că în procesul de angajare, discriminarea este prezentă în diverse situații. De exemplu, când într-un CV numele aparține unui grup minoritar și îi este dezvăluită etnia, răspunsurile pozitive din partea angajatorilor sunt în număr mic. Mai mult, s-a demonstrat că cei din grupurile minoritare sunt angajați numai dacă un nativ a refuzat postul. Cazuri de discriminare indirectă s-au întâlnit când angajatorii stabilesc criterii de selecție pe care aplicanții grupurilor minoritare nu le pot satisface. De exemplu, un “semnal negativ” pentru angajator poate fi dezvăluirea faptului că “limba maternă” a aplicantului este alta decât cea din țara de destinație sau faptul că este născut în afara țării. O particularitate în aceste cazuri este că aplicanții minoritari își schimbă comportamentul și vor alege să aplice pentru un post în companiile mari și serioase evitând companiile mici sau vor alege sectorul public cum este cazul în Marea Britanie unde imigranții sunt angajați în număr mare în sectorul public față de sectorul privat.

III. Concluzii. Strategii antidiscriminare

Măsurile cu privire la eliminarea discriminării de pe piața muncii nu se iau direct ci trebuie văzute unde acestea apar, împotriva cărui grup și ce metode pot furniza estimări ale discriminării. Metodele includ analize în diverse domenii, chestionare și analize statistice rezultate din piața muncii.

Legislația poate acoperi cazuri de discriminare, în diverse situații, cum ar fi o angajare sau închirierea unei locuințe astfel actele pot include o serie de mecanisme de constrângere și posibilitatea legală de a te adresa justiției dacă o persoană se considera discriminată. Dacă cazul este susținut reclamantul poate primi compensații. O hotărâre judecătorească poate, de exemplu, să stirbească reputația unui angajator și aceasta să fie un obstacol când angajatorul aplică pentru un contract cu guvernul.

În legislația internă, soluționarea litigiilor de muncă este în competența tribunalelor, hotărârile pronunțate în fond sunt definitive și executorii de drept. De asemenea, instanța poate hotărî daune materiale dar pentru daune morale, paratul va trebui să introducă o altă acțiune în instanță.

În concluzie pentru combaterea discriminării pe piața muncii se pot propune o serie de măsuri, precum:

1. Monitorizarea și raportarea în managementul companiilor a fenomenului discriminării. Companiile vor dezvolta propriile politici cu personal specializat ce vor monitoriza procesul de recrutare, diferențele de salarizare, accesul la formare profesională pentru a identifica și interveni în procesul organizational cu scopul de a asigura egalitatea de tratament a salariaților.
2. Standardizarea procesului de aplicare în vederea angajării în sectorul public și privat prin introducerea “CV-urilor anonime” care să evite colectarea informațiilor privind vârsta, genul și etnia. Mentionăm ca prin elementele care produc discriminarea, formatul și conținutul “CV-ului anonim” pentru aplicarea în vederea angajării, conduce la micșorarea “semnalelor negative” și eliminarea stereotipurilor cu privire la grupurile defavorizate.
3. Propunere de lege ferenda pentru înființarea tribunalelor specializate în soluționarea litigiilor de muncă și posibilitatea solicitărilor daunelor morale în cadrul aceluiași proces.
4. Propunere de lege ferenda pentru stabilirea ca obiectiv de angajare în sectorul public a imigranților în special în instituțiile care au în atribuții politica națională ce ține de imigrarea străinilor, integrarea socială și culturală a străinilor.
5. Propunere de lege ferenda de introducere a unei cote de angajare a imigranților în companiile care încheie contracte de servicii public-privat cu statul român.
6. Sectorul public împreună cu ONG-urile vor dezvolta programe pentru formarea profesională a imigranților și integrarea lor pe piața muncii monitorizând procesul de aplicație în vederea angajării.
7. Ministerul Educației împreună cu universitățile de stat și private să dezvolte programe ce permit imigranților accesul la educație și oferirea burselor de studii pentru ei și copiii lor.

Combaterea stereotipurilor și diminuarea incertitudinii pentru angajatori este o axă importantă în politică de combatere a discriminării. Un rol major și un exemplu în această direcție poate veni din sectorul public care va evita stereotipuri negative la adresa grupurilor vulnerabile și a imigranților, în discursul public.

Referințe bibliografice

- Constituția României;
- Directiva 91/533 privind obligația angajatorului de a informa lucrătorii asupra condițiilor aplicabile contractului sau raportului de muncă;

- Directiva 2006/54 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în munca și ocuparea forței de munca;
- Directiva 2006/54 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în munca și de munca (reformulare);
- Codul Muncii din 24 ianuarie 2003 (Legea nr. 53/2003)
- Legea nr. 167/2020 pentru modificarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, precum și pentru completarea art. 6 din Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 713 din 07 august 2020;
- Legea nr. 178/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, text publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 627 din 19 iulie 2018;
- “Egalitatea de tratament și interzicerea discriminării în cadrul raporturilor de munca. Privire specială asupra romilor”, doctorand Stancu Alina Lorena, Ministerul Afacerilor Interne, Academia de Poliție “Alexandru Ioan Cuza” din București, Școala Doctorală Drept, București 2015;

Alte surse:

- <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-111-1958-privind-discriminarea-in-domeniul-ocuparii-forței-de-munca-si-exercitarii-profesiei.pdf>, cu ultima data de accesare 10 martie 2022;
- “Unlawful discrimination in employment international law and community law: their interrelationship with domestic law”, Eliane Vogel-Polsky;
- <https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1589&context=ghicl>, cu ultima data de accesare 12 martie 2022;
- “Accommodating differences: discrimination and equality at work in international labor law”, Matteo Borzaga;
- <https://lawreview.vermontlaw.edu/wp-content/uploads/2012/02/borzaga.pdf>, cu ultima data de accesare 12 martie 2022;
- <https://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/07/Conventia-111-1958-privind-discriminarea-in-domeniul-ocuparii-forței-de-munca-si-exercitarii-profesiei.pdf>, cu ultima data de accesare 10 martie 2022;
- https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2013_migr_outlook-2013-en pg.213, 290, cu ultima data de accesare 15 martie 2022;
- <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/legislatie/munca/mobilitatea-forței-de-munca/8-legislatie-comunitara>, cu ultima data de accesare 15 martie 2022;
- <https://www.dw.com/ro/raport-onu-folosi%C5%A3i-migra%C5%A3ia-ca-%C5%9Ffans%C4%83/a-4764284>, cu ultima data de accesare 20 ianuarie 2022;
- Problema migrației https://what-europe-does-for-me.eu/data/pdf/focus/focus04_ro.pdf;
- https://www.who.int/occupational_health/publications/en/pwh4e.pdf, cu ultima data de accesare 20 ianuarie 2022;
- <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6846-2022-INIT/en/pdf>, cu ultima data de accesare 12 ianuarie 2022.

COMUNICAREA PUBLICĂ DINTRE INSTITUȚIILE STATULUI ȘI CETĂȚENI - ÎNTRE OPACITATE ȘI TRANSPARENTĂ

Silvia-Ana-Maria ȘTEFAN*

Abstract

Una dintre problemele importante ale societății românești o reprezintă încrederea scăzută a cetățenilor în instituțiile statului. În ciuda eforturilor întreprinse de autoritățile centrale și centrale de a crea și menține o legătură strânsă cu cetățenii, precum și în pofida eforturilor și încercărilor cetățenilor de a primi informații exhaustive din partea statului, falia dintre cele două părți continuă să existe. În acest context, prezenta lucrare este concentrată pe două aspecte esențiale respectiv pe modul în care instituțiile publice comunică cu cetățenii precum și pe încrederea pe care cetățenii o au în instituțiile statului. Astfel că, cercetarea cantitativă realizată are scopul de a identifica, pe de-o parte, percepția cetățenilor cu privire la modul - transparent sau opac - în care instituțiile publice din România comunică cu ei și, pe de altă parte, de a identifica legătura care se realizează între comunicarea publică și gradul de încredere al cetățenilor în aceste instituții ale statului.

Cuvinte cheie: comunicare publică, instituții publice, cetățeni, transparență, încredere.

I. Introducere

Comunicarea publică reprezintă unul dintre subiectele care suscită un interes deosebit în rândul cetățenilor și al instituțiilor publice, deopotrivă. În mod paradoxal, însă, și în ciuda eforturilor (uriase) depuse din ambele direcții - atât din partea cetățenilor care încearcă, în mod constant, să se documenteze în speranța de a fi informați cu privire la deciziile pe care administrația publică centrală sau locală le adoptă, cât și din partea instituțiilor din administrație care apelează la numeroase instrumente și mijloace de comunicare din dorința de a-și face cunoscută activitatea - adesea, veștile nu pot „sparge zidul” ridicat, vreme de zeci de ani, între aceste

* Ștefan Silvia-Ana-Maria, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: silviamariaana.stefan@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lect. univ. dr. Nilă Stratone Mirela Cristiana (mirelastratone@yahoo.com).

două părți și, astfel, nu reușesc să ajungă tocmai la aceia care au cea mai mare nevoie de ele - la oameni.

Mai mult, luând în considerare și faptul că studii recent realizate au evidențiat faptul că încrederea românilor în instituții publice importante din țara noastră este (extrem de) scăzută, scopul prezentei lucrări este acela de a identifica, pe de-o parte, care *percepția cetățenilor cu privire la maniera - transparentă sau opacă - în care instituțiile publice din România comunică* cu ei și, pe de altă parte, de a vedea dacă există o *legătură (directă) între modul în care se realizează comunicarea publică și gradul de încredere* pe care oamenii îl afișează în instituțiile statului.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Comunicarea publică a instituțiilor statului din România - Fundamente teoretice

Comunicarea publică reprezintă unul dintre subiectele importante care suscită un interes deosebit atât în rândul (tuturor) instituțiilor administrației publice - centrale sau locale, naționale sau internaționale - cât și în rândul cetățenilor, deopotrivă. Astfel că, pentru a avea o imagine bună în rândul cetățenilor este imperios necesar ca instituțiile să-și atingă obiectivul principal, acela de a le satisface nevoile și așteptările și, mai mult decât atât este esențial ca acestea să comunice în mod transparent cu oamenii pentru ca ei să poată ști, în orice moment, ce se întâmplă și dincolo de zidurile unor instituții.

Comunicarea publică - acțiune vitală în activitatea instituțiilor

În contextul rolului esențial al instituțiilor administrației publice de a deservi comunitatea prin satisfacerea interesului general reprezentat de nevoile și așteptările acesteia, precum și în contextul necesității creării unei relații bune cu cetățenii, comunicarea publică joacă un rol deosebit de important pentru instituțiile publice. În acest sens, comunicare publică este definită ca fiind, *„comunicarea formală care tinde către schimbul și împărtășirea de informații de utilitate publică și spre menținerea liantului social, a căror responsabilitate revine instituțiilor publice”*¹.

„Comunicarea poate ajuta la eliminarea decalajelor care există între organizațiile din sectorul public și cetățenii individuali pe care îi deservesc”². Astfel că, luând în considerare și faptul că prin folosirea comunicării publice se urmărește, în fapt, crearea unei legături între administrație și cetățeni care să permită realizarea unui schimb facil de informații care să conducă chiar la reacții concrete din partea

¹ Pierre Zemor, *Comunicare publică*, Iași, Institutul European, 2003, p. 27.

² María José Canel, Vilma Luoma-aho, *Public Sector Communication - Closing Gaps Between Citizens and Public Organizations*, Hoboken USA, 2019, p. 9.

oamenilor precum susținerea proiectelor pe care instituțiile le demarează sau respectarea măsurilor pe care acestea le impun, putem afirma faptul că acest tip de comunicare reprezintă o acțiune vitală în activitatea fiecărei instituții publice din România.

Procesul comunicării publice se realizează eficient atunci când, prin acțiunilor întreprinse de către instituțiile publice, reușește să informeze cetățenii, să le asculte așteptările și întrebările, să-i ia în considerare pe aceștia în calitate de actori sociali precum și să determine schimbări în comportamentele lor.

Totuși, în ciuda importanței deosebite pe care instituțiile statului din țara noastră ar trebui să o acorde creării și menținerii legăturii cu oamenii, adesea auzim că acest lucru nu se întâmplă și că cetățenii sunt adesea nemulțumiți de interacțiunile pe care le au cu diverse instituții centrale sau locale - motivele nemulțumirilor fiind dintre cele mai diverse, precum că nu au primit răspuns în timp util la solicitările de informații pe care le-au înaintat instituțiilor, că instituțiile nu sunt (suficient de) digitalizate pentru a-și transmite datele între ele iar ei au fost plimbați de la un ghișeu la altul pentru depunerea acelorași hârtii sau că au fost nevoiți să piardă multe ore la cozi interminabile pentru rezolvarea unor situații simple.

Modalități de îmbunătățire a procesului de comunicare publică

În acest context, este necesară realizarea delimitării dintre comunicarea publică, apolitică, întreprinsă de instituțiile din sectorul public care face obiectul prezentei lucrări - precum comunicarea publică a Guvernului sau a diverselor autorități, agenții din sfera publică ș.a. și comunicarea politică, în sensul în care este aceasta definită de Bernard Miege³, dar cu mențiunea că această „*comunicare din sectorul public nu poate funcționa în afara unui mediu politic*”⁴.

De-a lungul timpului, instituțiile statului din România au fost acuzate de faptul că sunt prea birocratice sau ineficiente, aspecte negative importante care au contribuit, în mod semnificativ, la deteriorarea legăturii existente între sectorul public și cetățeni. De aceea, este imperios necesar, ca prin utilizarea comunicării publice, instituțiile să răspundă acum „*la nevoia de transparentizare a administrațiilor*”⁵ și la dorința oamenilor de a fi corect și prompt informați cu

³ Corina Rădulescu, *Comunicarea în administrația publică sau etica comunicării*, Revista Română de Jurnalism și Comunicare; București, Vol. 4, Iss. 1/2, (2009): 54-61.

⁴ María José Canel, Vilma Luoma-aho, *Public Sector Communication - Closing Gaps Between Citizens and Public Organizations*, Hoboken USA, 2019, p. 13.

⁵ Mirela Cristiana Nilă Stratone, *Comunicare, relații publice și protocol - Curs*, Universitatea Nicolae Titulescu, București, 2022.

privire la deciziile pe care administrația le adoptă, decizii care se răsfrâng, în cele din urmă, asupra lor⁶.

O primă modalitate prin care procesul de comunicare publică poate fi îmbunătățit constă în *prezentarea transparentă a activității desfășurate precum și a informațiilor de interes pentru cetățeni*. Fiecare instituție publică din România are posibilitatea să asigure, pe site-ul propriu informațiile pe care le consideră de interes pentru cetățeni precum programele pe care le are în derulare și statusul acestora sau rapoartele anuale de activitate.

A doua modalitate care poate contribui la îmbunătățirea acestui proces constă în prezența instituțiilor publice pe *social media* și în *utilizarea eficientă a instrumentelor și canalelor online de comunicare*. În contextul în care, foarte mulți cetățeni aleg să se informeze de pe internet, în special prin intermediul rețelelor sociale precum Facebook, Twitter, pentru instituțiile publice va fi din ce în ce mai greu să mențină o legătură cu oamenii fără a fi prezente și fără a oferi un conținut relevant și corect pe aceste platforme⁷.

O altă modalitate prin care se poate realiza informarea cetățenilor constă în *transmiterea periodică a unor înștiințări sub forma unor buletine informative*⁸ care să conțină informații de interes precum programele derulate de instituție sau chiar oportunitățile de carieră disponibile. În plus, oferirea posibilității oamenilor inclusiv de a răspunde la aceste mesaje - solicitând clarificări sau adresând întrebări - poate contribui în mod benefic la construirea unei legături puternice, de încredere, între instituții și cetățeni.

Acestea, însă, nu sunt singurele modalități prin care cetățenii pot fi informați, în mod transparent, cu privire la activitatea din administrație. Astfel că, instituțiile mai pot desfășura diverse *campanii de informare/promovare, elabora broșuri informative (tematice)* și transmite cetățenilor interesați, *organiza evenimente* în

⁶ Pe de altă parte, sectorul privat a evoluat mult în ultimii (zeci) de ani iar acest lucru s-a datorat îndeosebi atenției constante pe care o acordă consumatorilor și satisfacerii nevoilor acestora în cele mai bune condiții - abordare care se răsfrânge, treptat, și către sfera publică. Astfel, ea conduce la creșterea așteptărilor cetățenilor de beneficia de același „tratament” și în interacțiunea cu statul dorind să fie informați prompt sau să beneficieze de servicii publice accesibile, rapide, de calitate.

⁷ Rezultatele unui studiu despre comportamentul românilor în mediul online publicat în luna noiembrie 2020 de către Reveal Marketing Research au evidențiat faptul că „83% din respondenți folosesc o rețea de socializare atunci când accesează internetul, indiferent de vârstă”. Astfel că, prezența instituțiilor statului în social media este justificată în contexte diverse precum în încercarea de a relaționa cu cetățenii sau de a corecta informațiile greșite care pot apărea, în această eră a dezinformării, în spațiul public. Mai mult, prezența în online este necesară inclusiv în contextul situațiilor de criză (ex: în contextul instituțiile au încercat să convingă oamenii de pericolului reprezentat de virusul SARS-CoV-2).

⁸ E-mailuri de tip newsletter similare celor transmise de corporații, instituții bancare ș.a.

interiorul instituției de tipul „Porți deschise” sau chiar „colabora cu mass-media pentru „multiplicarea informației”⁹.

Accesul cetățenilor la informații - interes public vs. interes pentru public

În România, dreptul cetățenilor la informațiile de interes public este un drept fundamental reglementat prin Constituție¹⁰ și prin numeroase alte acte normative.

Prin intermediul transparenței datelor, instituțiile publice au posibilitatea de a asigura un acces mai larg al cetățenilor la informațiile și la documentele pe care statul le deține. Acest lucru le permite oamenilor, pe de-o parte, să fie implicați și să participe activ în procesul decizional desfășurat la nivelul instituțiilor precum și în procesul elaborării actelor normative dar și să fie informați, în permanență, cu privire la problemele de interes public pe care autoritățile administrației publice urmează să le pună în discuție într-o anumită perioadă. De aceea, este imperios necesar ca instituțiile din administrația publică să facă eforturi, în mod constant, pentru a-și prezenta activitatea în mod transparent și pentru menține legătura sau chiar pentru a colabora cu cetățenii.

În cazul accesului cetățenilor la informații este esențial să facem o delimitare clară între cele două tipuri de informații de interes pentru aceștia, respectiv între *informațiile de interes public* și *informații de interes pentru public*¹¹. Așadar, în categoria informațiilor de interes public regăsim toate acele comunicări care țin de subiecte ce afectează societatea în ansamblul ei (ex: educația, sănătatea) în timp ce, în categoria informațiilor de interes pentru public regăsim comunicările care țin de subiecte despre care cetățenii sunt interesați sau își doresc să citească (ex: accidente).

În legislația din România, legile reprezentative pentru domeniul transparenței sunt Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică¹² și Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public¹³.

Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică permite atât cetățenilor cât și organizațiilor pe care aceștia le formează să își

⁹ Strategia de comunicare a Institutului Național de Statistică disponibilă online la adresa: <https://bit.ly/3qADp gx>.

¹⁰ Conform art. 31 din Constituția României, republicată „dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit” iar „autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal”. Mai mult decât atât „mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice”.

¹¹ ”Ținând cont de faptul că „atitudinea beneficiarilor de servicii publice și a consumatorilor este aproximativ similară”. Pentru mai multe informații - Pasquier M. și Villeneuve J.P., *Marketing Management and Communications in the Public Sector*, Routledge, New York, 2017.

¹² disponibilă online la adresa: <https://bit.ly/36KV7XU>.

¹³ publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 663 din 23.10.2001, cu modificările ulterioare - disponibilă online la adresa: <https://bit.ly/3uAvn8G>.

exprime părerea cu privire la deciziile ce urmează să fie adoptate și proiectele ce urmează să fie elaborate. Acest lucru se poate realiza în scris prin intermediul comentariilor, organizând diverse audieri sau dezbateri publice, participând la ședințe publice sau apelând la Avocatul Poporului. Mai mult, Legea nr. 52/2003 reglementează inclusiv *Raportul anual privind transparența decizională* prin care cetățenii pot verifica modul în care a fost aplicată legea.

Legea nr. 544/2001 ”consfințește unul dintre drepturile civile fundamentale pentru cetățenii României: accesul la informații produse sau gestionate de o instituție/autoritate publică centrală ori locală.”¹⁴ Aceasta permite, în același timp, cetățenilor să solicite de la instituțiile statului informațiile care sunt de interes pentru ei, instituțiilor să ofere cetățenilor informațiile pe care le doresc și, mai mult decât atât, permite utilizarea sa ca instrument pentru liberul acces la informații de interes public de către organizațiile neguvernamentale sau presă.

Utilizarea legii 544/2001 în România contribuie la realizarea unui control din partea cetățeanului (contribuabil) cu privire la modul în care banii publici sunt utilizați, la creșterea gradului de responsabilitate manifestat de către instituțiile și autoritățile publice precum și la redefinirea relației dintre administrația publică și cetățeni respectând standardele europene existente de transparență¹⁵. Concret, legea 544/2001 reglementează o serie de măsuri specifice precum „*instituie accesul la informație drept regulă, iar limitarea accesului drept excepție; obligă instituțiile publice să comunice din oficiu anumite categorii de informații; stabilește termene precise, modalități și structuri responsabile pentru informarea publică și precizează limitele accesului la informație, exceptând în mod legitim anumite categorii de informații.*”¹⁶

Rolul comunicării publice în formarea încrederii cetățenilor în instituțiile statului

Încrederea cetățenilor în instituțiile publice - pilon de rezistență în dezvoltarea societății

Instituțiile publice se confruntă cu o adevărată provocare în încercarea lor de a câștiga încrederea cetățenilor într-un mediu dinamic, aflat într-o permanentă schimbare - acestea trebuie să depună eforturi constante pentru a găsi

¹⁴ Institutul pentru Politici Publice - *Informația de interes public - un drept fundamental și o responsabilitate pe măsură - Studiu privind stadiul actual al aplicării prevederilor legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public*, București, 2009, p.4.

¹⁵ Totuși, există și o serie de informații publice pe care statul de deține dar pe care nu le poate comunica către cetățeni, prevăzute de art. 12 din Legea 544/2001 precum informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice sau informațiile privind procedurile judiciare.

¹⁶ Institutul pentru Politici Publice - *Informația de interes public - un drept fundamental și o responsabilitate pe măsură - Studiu privind stadiul actual al aplicării prevederilor legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public*, București, 2009, p.10.

și păstra un echilibru între satisfacerea nevoilor cetățenilor - precum nevoia de informare care face obiectul prezentei lucrări - pe de-o parte, și îndeplinirea obiectivelor organizaționale proprii, pe de altă parte.

În acest context, literatura de specialitate subliniază interesul ridicat pe care instituțiile statului ar trebui să îl acorde identificării și rezolvării nevoilor oamenilor întrucât „*satisfacția cetățenilor generează mai multe beneficii pentru sectorul public și pentru societate în general*”¹⁷. Atunci când cetățenii sunt mulțumiți de modul în care administrația publică îi tratează, încrederea lor în societate se îmbunătățește iar interesul pentru a se implica activ în dezvoltarea societății crește. Toate aceste aspecte demonstrează că, în practică, există o legătură directă între satisfacția generală a nevoilor și dorințelor oamenilor și dezvoltarea unei democrații mai bune și funcționale.

Tendința generală manifestată la nivelul societății, este aceea de scădere a încrederii cetățenilor în instituțiile publice (mai ales politice) iar aceasta nu este (doar) o problemă a ultimilor ani. Conform datelor colectate în perioada 1993-2008 ale căror rezultate sunt prezentate în *Atlasului valorilor sociale: România la 100 de ani*¹⁸, încrederea cetățenilor în perioada 1990-2018 - per total - atât în instituția Președintelui, în Guvern sau în Parlament și chiar în partidele politice a înregistrat un trend descendent, fiecare dintre aceste instituții pierzând, în timp, din încrederea câștigată în rândul cetățenilor (Anexa 1).

Mai mult, cea mai recentă cercetare sociologică realizată anul trecut de INSCOP susține aceste date evidențiind faptul că instituțiile statului în care românii au cu adevărat încredere sunt puține, primele trei poziții fiind ocupate de Armată, Biserică și de Academia Română. La partea opus al clasamentului s-au clasat unele dintre cele mai importante instituții din România și anume Poliția (39,1%), Președinția (25,3%), Guvernul (25,3%) și Parlamentul (12,2%)¹⁹.

Rolul comunicării publice în construcția (ne)încrederii cetățenilor în instituțiile publice

La nivel teoretic, Braithwaite V. și Levi. M consideră că „încrederea este o noțiune fundamental cognitivă. A avea încredere sau a nu avea încredere în alții

¹⁷ María José Canel, Vilma Luoma-aho, *Public Sector Communication - Closing Gaps Between Citizens and Public Organizations - Cap V - Satisfaction*, Hoboken USA, 2019.

¹⁸ Voicu B., Rusu H. și Tufiș C., *Atlasul Valorilor Sociale: România la 100 de ani*, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2022.

¹⁹ 69,7% dintre respondenți au precizat că au încredere „multă” și „foarte multă” în Armată, 64% în Biserică și 53,7 în Academia Română conform Sondajului INSCOP - *În ce instituții au românii cea mai mare încredere* realizat în 16 Iunie 2021. Rezultatele sunt disponibile online la adresa: <https://www.inscop.ro/15-iunie-2021-adevarul-sondaj-inscop-in-ce-institutii-au-romanii-cea-mai-mare-incredere/>.

înseamnă a avea o oarecare prezumție de cunoaștere despre ei”²⁰. Aplicat la sfera instituțiilor publice, acest lucru înseamnă că, pe baza informațiilor pe care oamenii le au despre instituțiile statului și despre activitatea acestora, ei iau decizia de a avea sau nu încredere în acestea.

Mergând și mai departe pe firul acestei idei, apare următoarea întrebare: cetățenii iau aceste decizii de (ne)încredere în instituțiile statului și în funcție de maniera în care instituțiile statului comunica cu ei? Vom răspunde la întrebare prin cercetarea realizată în ultima parte a lucrării care va evidenția, la nivel practic - dacă există o legătură directă între nevoia de informare a cetățenilor, modul în care instituțiile publice comunică cu aceștia și încrederea pe care ei o dobândesc, pe baza informațiilor primite, în instituțiile publice.

Tendința manifestată, în ultimii ani, pe plan național și european la nivelul instituțiilor publice începe să respect, totuși, un principiu fundamentale, apreciate în mod deosebit de cetățeni și anume - principiul transparenței instituționale și a dreptului la informație. În acest context, instituțiile centrale și locale trebuie să le ofere cetățenilor informații, cu caracter practic, cu privire la pașii de urmat pentru a realiza anumitor activități concrete - precum deschiderea unei firme ș.a.- sau pentru accesarea facilă a serviciilor publice - precum servicii de educație timpurie sau servicii îngrijire și protecție a persoanelor cu dizabilități.

Contextul fără precedent din punct de vedere al evoluției tehnologiei comunicațiilor în care ne regăsim în prezent - dezvoltat inclusiv pe fondul pandemiei de coronavirus, care le-a permis oamenilor să comunice la distanță fără a mai fi nevoie să se întâlnească, reprezintă o imensă oportunitate pentru instituțiile publice din țara noastră care au posibilitatea, astfel, să comunice eficient și de la distanță cu cetățenii. În acest mod, cetățenii pot participa, cu ușurință, prin intermediul mediului online la consultări, la realizarea de politici publice ș.a.²¹

În timp ce construcția încrederii cetățenilor în instituțiile statului este un proces de lungă durată și relativ sensibil pentru că oricând se poate întâmpla un eveniment care să conducă la pierderea încrederii câștigate, „construcția” neîncrederii se situează la polul opus fiind un proces mai rapid. Conform barometrului Edelman Trust 2021 - „numai în câteva luni, se poate spulbera încrederea în instituții puternice”²² astfel că, doar o singură interacțiune negativă cu o instituție poate fi suficientă pentru ca o persoană să își piardă definitiv încrederea în respectiva instituție.

²⁰ Braithwaite V. și Levi. M, *Trust & Governance - Volume I in the russell sage foundation series on trust - Chapter I*, New York, 1998, pg 11.

²¹ Informații despre modalitățile în care cetățenii se pot implica online în activitatea instituțiilor: Chen Y.C. - *Managing digital governance - Issues, Challenges and Solutions*, Routledge, New York, 2017.

²² Edelman - Edelman trust berometer, 2021 disponibil online la adresa: <https://www.edelman.com/trust/2021-trust-barometer>.

La construirea sau pierderea încrederii cetățenilor în instituțiile publice pot contribui semnificativ factori precum performanța instituțiilor publice, performanța economică²³, tratarea „personalizată” a cetățeanului sau tensiunile din sfera politică²⁴.

Comunicarea de criză a instituțiilor - test pentru încrederea cetățenilor

În perioadele de criză instituțiile publice trebuie să comunice permanent cu cetățenii²⁵, oferindu-le acestora informațiile necesare pentru a depăși perioada dificilă, în siguranță. Astfel că, ele trebuie să ia măsurile necesare a ține publicul la informat cu privire la evoluția evenimentelor, trebuie să se asigure că oamenii cunosc riscurilor care pot apărea și, trebuie, în același timp, să ofere informații de tip suport sau să corecteze zvonurile și știrile false apărute²⁶.

Încrederea cetățenilor în instituțiile publice poate cunoaște noi dimensiuni într-un contexte de criză (economică, politică, socială). Așa s-a întâmplat, de exemplu, și la momentul declanșării pandemiei de COVID-19, atunci sentimentele de teamă, lipsă a controlului sau frica i-au făcut pe oamenii să manifeste un comportament diferit în raport cu autoritățile. „în această perioadă de criză excepțională, dar și de vulnerabilitate a populației, nivelul de încredere în profesiile cele mai expuse este uriaș” declara directorul INSCOP.

Conform unui alt studiu²⁷ realizat în martie 2022 - la doar o săptămână de la decretarea stării de urgență pe teritoriul României respondenții au fost întrebați dacă intenționează să respecte măsurile luate de autoritățile statului în această perioadă. Răspunsurile lor au arătat o disponibilitate foarte mare pentru respectarea măsurilor impuse de starea de urgență, fiind vizibili afectați de situație. Astfel că 98,3% dintre persoanele intervievate au răspuns afirmativ la întrebare, 1,4% au răspuns negativ iar 0,3% nu au știut sau nu au răspuns²⁸.

²³Sociu, I. - *Românii și instituțiile. Trei decenii de neîncredere*, Scena9, 2021 disponibil online la adresa: <https://www.scena9.ro/article/atlas-valori-romani-incredere-instituti>: „Dinamica încrederii românilor în instituții și în oameni este strâns legată de performanța economică, deși acesta nu e singurul factor. Dacă imediat după Revoluție, președinția, parlamentul și guvernul se bucură de cote ridicate de încredere, într-un context de optimism general, doi ani mai târziu, pe fondul șomajului ridicat și al inflației, încrederea în guvern scade brusc de la 75% la 27%, și în parlament de la 66% la 23%”.

²⁴Pentru mai mulți factori care contribuie la construirea/pierderea încrederii cetățenilor - Nye Joseph S, Zelikow P. și King D. - *Why people don't trust government*, USA, 1990.

²⁵ Este de dorit ca acest proces de comunicare să se petreacă inclusiv înainte de declararea crizei precum și după ce criza a luat sfârșit.

²⁶ Ministerul Public - *Manual de comunicare în situații de criză* - https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/manual_de_comunicare_in_situatii_de_criza.pdf.

²⁷ Studiul „Percepția populației cu privire la epidemia COVID -19 în România”.

²⁸ Inscop Research - Sondaj INSCOP - „Percepția populației cu privire la epidemia de coronavirus” - Martie 2022.

Cercetarea cantitativă privind rolul comunicării publice în formarea încrederii cetățenilor în instituțiile statului

Cercetarea realizată are dublu scop - identificarea percepției cetățenilor cu privire la modul în care instituțiile publice din România comunică cu aceștia precum și studierea legăturii dintre modul în care se realizează comunicarea publică și gradul de încredere pe care oamenii îl afișează în instituțiile statului.

Metodologia cercetării

Cercetarea referitoare la rolul comunicării publice în formarea încrederii cetățenilor în instituțiile statului este o *cercetare cantitativă* și urmărește identificarea percepției pe care cetățenii o au cu privire la modul în care instituțiile publice comunică.

Stabilirea problemei decizionale și a scopului cercetării

Problema decizională se referă la identificarea gradului în care încrederea cetățenilor în instituțiile publice este determinat de modul opac sau transparent în care instituțiile comunică.

Problema decizională	Scopul cercetării
Este indicat ca instituțiile publice să comunice transparent cu cetățenii pentru a-și crea o imagine favorabilă în rândul acestora?	Studierea rolului comunicării publice a instituțiilor statului în formarea încrederii cetățenilor în aceste instituții

Definirea obiectivelor și a ipotezelor

Obiectivele cercetării
<p>Ob 1: Identificarea opiniei respondentului cu privire la modul - transparent sau opac - în care instituțiile statului comunică cu cetățenii</p> <p>Ob 2: Identificarea opiniei respondentului cu privire la legătura existentă între modul în care instituțiile publice comunică cu cetățenii și gradul de încredere al acestora în instituțiile statului</p> <p>Ob 3: Determinarea profilului respondentului</p>

Pe baza obiectivelor menționate și a chestionarului vom elabora ipotezele:

1. Peste 95% dintre respondenți au interacționat cu cel puțin una dintre instituțiile publice locale sau centrale din România;
2. Cei mai mulți dintre respondenți și-au exprimat acordul cu privire la faptul că au primit informațiile publice dorite din partea instituțiilor statului;
3. Cei mai mulți dintre respondenți sunt nemulțumiți referitor la modul în care instituțiile publice din România comunică cu cetățenii;
4. Peste 40% dintre respondenți consideră că instituțiile publice reușesc să comunice cel mai bine cu cetățenii prin site-ul propriu;
5. Cei mai mulți dintre respondenți consideră (foarte) important ca instituțiile publice să comunice transparent cu cetățenii;
6. Peste 70% dintre respondenți și-au exprimat acordul (total) cu privire la faptul că instituțiile publice nu comunică în mod transparent cu cetățenii;
7. Peste 20% dintre respondenți au solicitat informații de interes public din partea instituțiilor;
8. Cei mai mulți dintre respondenți au fost (foarte) nemulțumiți de informațiile primite din partea statului;
9. Peste 25% dintre respondenți nu au știut că pot solicita informații de interes public în baza legii 544/2001;
10. Peste 30% dintre respondenți nu au transmis nicio solicitare pentru obținerea informațiilor de interes public;
11. Cei mai mulți dintre respondenți apreciază activitatea instituțiilor publice din România ca fiind (foarte) birocratică;
12. Peste 50% dintre respondenți au declarat că au (foarte) puțină încredere în instituțiile statului;
13. Peste 60% dintre respondenți s-au simțit manipulați de către instituțiile statului;
14. Peste 70% dintre respondenți sunt de părere că încrederea oamenilor în instituții publice crește dacă instituțiile comunică în mod transparent;
15. Peste 30% dintre respondenți s-au declarat (foarte) nemulțumiți de modul în care instituțiile responsabile de gestionarea pandemiei au comunicat cu cetățenii;
16. Peste 40% dintre respondenți au declarat că au avut (foarte) puțină încredere în instituțiile statului în contextul pandemiei;
17. a. Peste 30% dintre respondenți au absolvit facultatea (ultima formă de învățământ);
b. Peste 50% dintre respondenți sunt angajați cu studii superioare;
c. Peste 45% dintre respondenți sunt femei; peste 45% dintre respondenți sunt bărbați;

d. Peste 50% dintre respondenți au vârsta cuprinsă între 18-24 ani sau 35-44 ani;

e. Peste 80% dintre respondenți locuiesc în mediul urban;

Proiectarea chestionarului

În proiectarea chestionarului au fost urmărite *etapele* specifice procesului precum stabilirea metodei de culegere a datelor, elaborarea întrebărilor sau distribuirea chestionarului online.

Chestionarul²⁹ utilizat în cadrul prezentei **cercetări cantitative** va cuprinde **24 de întrebări** (închise, deschise și mixte) și va avea o **durată de 5-7 min.**

Chestionarul are un **grad de complexitate redus**. El va fi autoadministrat - respondentul va avea posibilitatea să citească singur întrebările și să completeze răspunsurile.

Întrebările utilizate au rolul de a răspunde scopului principal al cercetării. Chestionarul începe cu o *întrebare filtru* pentru identificarea cetățenilor care au interacționat cu instituțiile publice din România, continuă cu *întrebări de încălzire și conținut* - pentru câștigarea încrederii respondentului respectiv colectarea informațiilor necesare cercetării și se încheie cu *întrebări socio-demografice* pentru identificarea profilului respondentului.

Determinarea dimensiunii și a structurii eșantionului

Colectivitatea cercetării este reprezentată de totalitatea cetățenilor din România care au interacționat cel puțin o dată cu instituțiile locale și(sau) centrale ale statului iar **unitatea de sondaj** este *cetățeanul*. Ținând cont că cercetarea are strict un scop academic³⁰ **eșantionul** folosit va fi format din **178 de respondenți**.

Metoda de eșantionare folosită va fi **eșantionarea stratificată** - întreaga colectivitate cercetată va fi divizată în straturi în funcție de *sexul respondentului*. În **baza de eșantionare** au fost incluși cetățeni români, în vârstă de minimum 18 ani la momentul completării chestionarului care interacționează cu instituțiile statului.

Strat	Vârstă
-------	--------

²⁹ Disponibil online pe platforma iSondaje.ro la adresa: <http://www.isondaje.ro/sondaj/857476525/>.

³⁰ Conform - Cătoiu, I. et al, *Cercetări de marketing - Tratat*; Uranus, 2009 București - Calculul referitor la dimensiunea eșantionului este cuprins în cap. XVIII - Determinarea dimensiunii eșantionului și alegerea metodei de eșantionare - pg. 495 - Dacă cercetarea nu avea un scop academic ci unul comercial, eșantionul se determina pe baza formulei de calcul respectiv „ $n = t^2 * p * (1-p) / e^2$ ” unde (N = mărimea eșantionului utilizat; t = valoarea teoretică a probabilității acceptate; p = procentul în care populația deține caracteristica de eșantionare; e = eroarea). Aplicând formula menționată am fi ajuns la concluzia că mărimea eșantionului utilizat trebuia să fie egală cu 385 de respondenți pentru a fi reprezentativ.

1	Feminin
2	Masculin

Culegerea datelor s-a realizat în perioada **27-28 martie 2022** prin alocarea unui link către respondenți.

Limitele cercetării și direcții viitoare de dezvoltare

Întrucât cercetarea se realizează în scop academic, limitele cercetării derivă din *numărul relativ mic de respondenți* raportat la întreaga populație statistică (178 de respondenți).

Direcțiile viitoare de dezvoltare ale cercetării presupun realizarea unor cercetări la nivel național.

Rezultatele cercetării

Organizarea și prelucrarea datelor

Datele primare ce au fost obținute cu ajutorul chestionarului au fost verificate înainte de interpretarea rezultatelor³¹.

Analiza și interpretarea rezultatelor cercetării

Principalele concluzii desprinse pe baza informațiilor furnizate de (cei 178 de) respondenți prin completarea chestionarului online la adresa: <http://www.isondaje.ro/sondaj/857476525/> sunt următoarele:

Din totalul respondenților:

- 100% au interacționat cel puțin o dată până acum, cu o instituție publică centrală și/sau locală;
- 52% s-au declarat (foarte) nemulțumiți cu privire la modul în care instituțiile publice comunică cu cetățenii;
- 90% consideră foarte important ca instituțiile publice să comunice transparent cu cetățenii;
- 71% consideră că instituțiile publice nu comunică în mod transparent cu cetățenii;
- 72% au solicitat, cel puțin o dată, informații de interes public din partea instituțiilor statului;
- 43% au știut că pot solicita informații de interes public în baza legii 544/2001 și solicitat informații;

³¹ întrucât în cazul existenței unor incorectitudini a clasificărilor cerute, omisiuni a unor informații esențiale sau în cazul unor eventuale greșeli de completare rezultatele ar fi putut fi influențate în mod eronat.

- Totalul solicitărilor de informații transmise de cei 178 de respondenți = 1.377 solicitări (media este de 8 solicitări / respondent)³²;
- 63% consideră că activitatea instituțiilor publice este (foarte) birocratică;
- 52% au declarat că au (foarte) puțină încredere în instituțiile statului; doar 1% dintre aceștia au declarat că au foarte multă încredere în instituții;
- Două treimi(66%) au simțit că instituțiile încearcă să-i manipuleze prin modul în care comunică;
- Instituțiile statului în care respondenții au declarat că au cea mai puțină încredere sunt: Guvernul (19%), Parlamentul (15%) și Poliția (9%);
- 21% au declarat că nu există nicio instituție a statului în care să aibă multă încredere. Totuși, pe primele locuri în topul încrederii s-au clasat - DNA (6%), Primăriile (6%) și Armata (5%);
- 93% sunt de acord (total) că încrederea oamenilor în instituții publice crește atunci când acestea comunică în mod transparent; 93% dintre respondenți sunt de acord (total) că încrederea oamenilor în instituții publice scade atunci când acestea nu comunică în mod transparent;
- 41% au declarat că, în contextul specific al pandemiei de COVID-19, au avut (foarte) puțină încredere în instituțiile publice;
- Din **corelația** realizată între *modalitatea opacă de comunicarea a instituțiilor publice și încrederea cetățenilor în instituțiile statului* din România a rezultat faptul că există o **legătură directă** între cele două variabile.

Analiza și interpretarea completă a rezultatelor cercetării - inclusiv **reprezentarea grafică a răspunsurilor și profilul respondentului** - pot fi consultate integral în **Anexa 3**.

III. Concluzii

Interacțiunea eficientă dintre instituțiile statului și cetățeni ar trebui să reprezinte un **principiu de bază pentru fundamentarea activității** acestor instituții. Ținând cont de rezultatele chestionarului conform cărora toate cele 178 de persoane intervievate au declarat că au interacționat, cel puțin o dată, cu o instituție publică - indiferent că vorbim despre o instituție centrală sau una locală - și, deci, nu a existat nici măcar un singur respondent care să fi declarat altfel, crearea

³² Dacă luăm în calcul faptul că 67 de respondenți nu au transmis nicio solicitare atunci media este de 12 solicitări / respondent.

și menținerea unei legături puternice, de încredere între instituții și cetățeni este imperios necesară.

Instituțiile publice trebuie să depună eforturi mai mari pentru a comunica eficient cu cetățenii. Ținând cont de faptul că cei mai mulți respondenți s-au declarat nemulțumiți cu privire la modul în care „instituțiile publice din România comunică cu cetățenii, în general” este utilă și necesară realizarea unei analize preliminare pentru a identifica motivele care stau la baza nemulțumirilor existente în rândul oamenilor și, ulterior, pe baza acestor măsuri, realizarea unui plan de acțiune cu măsuri concrete și pași de urmat pentru a crește gradul de mulțumire cu privire la acest aspect.

Instituțiile publice trebuie să depună eforturi mai mari pentru a comunica transparent cu cetățenii. Necesitatea demersurilor specificate anterior este justificată atât de răspunsul la întrebarea „Cât este de important pentru dvs. ca instituțiile publice să comunice transparent cu cetățenii” - unde 97% din totalul respondenților au apreciat acest lucru drept (foarte) important precum și de opinia celor mai multe dintre persoanele intervievate care și-au exprimat dezacordul (total) cu privire la modul transparent în care instituțiile comunică cu cetățenii, respectiv acordul (total) cu privire la faptul că instituțiile statului nu comunică transparent cu cetățenii. În plus, 93% dintre aceștia au declarat că sunt de părere că încrederea oamenilor în instituții publice crește atunci când instituțiile publice comunică transparent.

Cetățenii simt că instituțiile publice îi manipulează. Conform rezultatelor cercetării, o treime din totalul respondenților s-au simțit manipulați de instituțiile publice prin modul în care acestea comunică. Acest lucru poate fi justificat și prin prisma transparenței și accesului la date. Astfel că, oamenii se pot simți manipulați atunci când nu au acces la date și nu dețin suficiente informații cu privire la un subiect pentru a putea trage propriile concluzii.

Debirocratizare instituțiilor publice - soluție pentru o comunicare mai transparentă. În contextul în care, oamenii apreciază ca fiind birocratică activitatea instituțiilor publice din România, simplificarea procedurilor administrative ar putea reprezenta un pas către o comunicare mai transparentă a instituțiilor cu cetățenii.

Există o legătură directă între modul în care instituțiile publice comunică cu cetățenii și încrederea cetățenilor în instituțiile statului. Din corelația realizată între cele două variabile a rezultat că cei mai mulți dintre respondenții care sunt de acord (total) cu faptul instituțiile publice nu comunică transparent cu cetățenii au (foarte) puțină încredere sau nu au nici multă - nici puțină încredere în instituțiile statului. De asemenea, situațiile precum cele în care oamenii consideră că instituțiile nu comunică transparent cu cetățenii dar au încredere în acestea reprezintă doar excepții.

Referințe bibliografice (Webografice)

- Braithwaite V. și Levi. M, Trust & Governance - Volume I in the russell sage foundation series on trust - Chapter I, New York, 1998;
- Cătoi, I. (coord), Cercetări de marketing – Tratat, Uranus, București, 2009;
- Chen Y.C. - Managing digital governance - Issues, Challenges and Solutions, Routledge, New York, 2017;
- Edelman - Edelman trust berometer, 2021 disponibil online la adresa: <https://www.edelman.com/trust/2021-trust-barometer>;
- Institutul Național de Statistică, Strategia de comunicare a Institutului Național de Statistică disponibilă online la adresa:<https://bit.ly/3qADp gx>;
- Inscop Research - Sondaj INSCOP - "În ce instituții au românii cea mai mare încredere" - 16 June 2021;
- Inscop Research - Sondaj INSCOP - "Percepția populației cu privire la epidemia de coronavirus" - 22 Martie 2022;
- Institutul pentru Politici Publice - Informația de interes public - un drept fundamental și o responsabilitate pe măsură - Studiu privind stadiul actual al aplicării prevederilor legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public, București, 2009;
- Lege5 - Constituția României (republicată în 2003) - disponibilă online la adresa <https://lege5.ro/App/Document/gq4deojv/constitutia-romaniei-republicata-in-2003>;
- Lege5 - Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public - disponibilă online: <https://lege5.ro/App/Document/gmztcnrq/legea-nr-544-2001-privind-liberul-acces-la-informatiile-de-interes-public>;
- María José Canel, Vilma Luoma-aho, Public Sector Communication - Closing Gaps Between Citizens and Public Organizations, Hoboken USA, 2019;
- Ministerul Public - Manual de comunicare în situații de criză - https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/manual_de_comunicare_in_situatii_de_criza.pdf;
- Nye Joseph S, Zelikow P. și King D. - Why people don't trust government, USA, 1990;
- Pasquier M. și Villeneuve J.P., Marketing Management and Communications in the Public Sector, Routledge, New York, 2017;
- Sociu, I. - Românii și instituțiile. Trei decenii de neîncredere, Scena9, 2021: disponibil online: <https://www.scena9.ro/article/atlas-valori-romani-incredere-institutii>;
- Mirela Cristiana Nilă Stratone, Comunicare, relații publice și protocol - Curs, Universitatea Nicolae Titulescu, București, 2022;
- Pierre Zemor, Comunicare publică, Iași, Institutul European, 2003;
- Reveal Marketing Research - Studiu, „Activitățile românilor în mediul online”, 2020;
- Revista Româna de Jurnalism și Comunicare; Bucharest Vol. 4, Iss. 1/2, (2009): 54-61;
- Voicu B., Rusu H. și Tufiș C., Atlasul Valorilor Sociale: România la 100 de ani, Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2022.

ROLUL COMERȚULUI INTERNAȚIONAL ÎN ECONOMIA MONDIALĂ. FENOMENUL GLOBALIZĂRII

Daniela Mirela OANCEA *

Abstract

Istoria dezvoltării comerțului este strâns legată de comerțul cu bunuri, pe lângă alte activități precum vanatoarea și agricultura, oamenii făceau schimburi de bunuri. Prima etapă a comerțului a fost schimbul de bunuri, cunoscut și sub numele de “barter” ce datează din anul 6000 î.Hr. și introdus de triburile din Mesopotamia. Fenicienii și babilonienii l-au adoptat și organizat, astfel că schimburile de mărfuri cu mâncare, arme, condimente etc. au avut loc în diverse locuri și în diverse orașe de peste ocean. Odată cu apariția monedelor au avut loc și primele tranzacții comerciale unde mărfurile erau oferite în schimbul monedelor. Apariția tranzacțiilor nu a determinat dispariția barterului ci dimpotrivă, cu timpul acesta a devenit mai organizat. De exemplu, în perioada Marii Depresii din 1930 barterul a fost foarte popular.¹

Din punct de vedere economic, noțiunea de comerț constă în cumpararea unor bunuri cu scopul de a le revinde în condițiile cerute de cumparator. Din punct de vedere juridic, noțiunea de comerț reprezintă transferul titlurilor de proprietate asupra bunurilor între producător, comerciant și consumatorul final. Comerțul este o activitate complexă în economie, structurată pe domenii multiple, în cadrul căruia îi revin roluri importante, comerțul cu amănuntul, depozitarea mărfurilor până la activitatea de import-export.

Cuvinte cheie: *comerț internațional, economie mondială, globalizare.*

I. Introducere

Am ales acest subiect pentru a înțelege mai bine rolul activității comerțului internațional în dezvoltarea economică a unei țări și rolul lui în fenomenul globalizării, cu riscuri și avantaje. Implementarea programelor economice pentru susținerea activității de comerț internațional este un câștig pentru economia unei țări, comerțul internațional fiind cea mai importantă latură a economiei de piață.

Lucrarea mea este structurată pe mai multe planuri, în primul plan voi arăta evoluția comerțului internațional în istorie. În planul al doilea voi aborda rolul

* Studentă, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București (email: danielaap107319@univnt.ro). Acest studiu a fost coordonat de lector univ.dr. Radu Liviu George.

¹ Guide to the Barter Economy & the Barter System History, <https://mint.intuit.com/blog/personal-finance/guide-to-the-barter-economy-the-barter-system-history/> cu ultima accesare 20 martie 2022

comerțului internațional în fenomenul globalizării și evoluția globalizării iar ca studiu de caz am ales prezentarea pactului comercial North American Free Trade Agreement, NAFTA și impactul acestuia asupra economiei mondiale. Voi încheia lucrarea mea cu concluzii în care propun măsuri și direcții ce pot avea beneficii pozitive pentru dezvoltarea economiei noastre.

La început, comerțul a fost local, apoi regional și în timp a devenit global. Printre cele mai celebre rute comerciale internaționale din istorie este Drumul Matasii, o ruta comercială care facilita schimbul de mărfuri între Europa și China. Prosperitatea acestei rute comerciale a fost posibilă pentru că două mari imperii dominau o parte a traseului. Atunci când cele două imperii au căzut, Drumul Matasii a fost întrerupt. Altfel spus, comerțul internațional exista atunci când țările implicate, îl protejează.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Capitolul 1. Istoria comerțului internațional.

La începutul secolului I î.Hr dezvoltarea activității comerțului internațional s-a datorat comerțului cu bunuri care a avut loc între China și Roma. Primele articole de lux precum matasea și condimentele erau aduse pe o ruta comercială, intercontinentală Asia-Europa, de-a lungul Drumului Matasii.

Următorul capitol în comerțul internațional a fost deschis de către comercianții islamici. Odată cu răspândirea religiei islamice, în secolul VII s-a răspândit și comerțul. Astfel ca la începutul secolului IX comercianții musulmani dominau comerțul mediteranean și pe cel din Oceanul Indian, principalul obiectiv fiind vânzarea condimentelor.²

Adevărată expansiune a comerțului internațional a avut loc în “Epoca Descoperirilor”, unde la sfârșitul secolului XV, exploratorii europeni au dezvoltat rute maritime între Est și Vest care au dus la mari descoperiri, una dintre cele mai mari fiind descoperirea Americii. “Revoluția Științifică” prin descoperirile din domeniile astronomiei, mecanicii, fizicii și a transporturilor a permis dezvoltarea tehnologiilor care să ajute la expansiunea comercială europeană și la diversificarea schimburilor de mărfuri. Pe lângă condimente, au fost aduse și alte mărfuri precum cartoful, roșiile, ciocolata și cafeaua. S-au creat lanțuri comerciale de aprovizionare în special cu coloniile dominate de către europeni dar acest model colonial a fost mai mult unul de exploatare și amintim aici cel mai dureros exemplu: comerțul cu sclavi.³

² A brief history of globalization, <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/> cu ultima accesare 25 martie 2022

³ A brief history of globalization, <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/> cu ultima accesare 25 martie 2022

Începând cu această perioadă, comerțul a început să devină global dar unii economiști nu au considerat că fiind începutul unei globalizări.

Capitolul II. Globalizarea

Globalizarea este o convergență a sistemelor culturale și economice, care promovează și susține interacțiunea și interdependența între națiuni. Cu cât mai multe țări interacționează și își împletesc economia, cultura și politica cu atât lumea devine mai globalizată.⁴

În economie, companiile se specializează în produse și servicii devenind competitive astfel, vor putea produce și furniza resurse cu un cost mai mic decât al economiilor concurente. Teoretic producția ar trebui să fie mai eficientă, prețurile mai mici, creșterea economică răspândită și toate țările vor avea beneficii majore. În realitate, globalizarea are efecte pozitive dar și negative.

Sustinătorii globalizării ne arată că beneficiile pozitive constau în faptul că țările pot accesa resurse naturale mai puțin costisitoare și forța de muncă mai ieftină, rezultatul fiind producerea bunurilor cu costuri mici și vânzarea lor global. În acest mod, starea lumii este îmbunătățită prin rezolvarea problemelor economice, prin promovarea comerțului liber și stimularea dezvoltării economice prin investiții străine facilitând astfel accesul la capital și la noi tehnologii, se acordă o atenție deosebită drepturilor omului și a comportamentului față de mediu, promovează înțelegerea culturală.

Criticii globalizării văd consecințele negative ale acestui fenomen prin ridicarea unor probleme precum destabilizarea piețelor prin subminarea politicilor naționale și a culturilor locale, transportul de mărfuri și migrația oamenilor dau naștere mediului prin poluare și aglomerări urbane, scăderea nivelului de trai prin mutarea multinaționalelor pe alte piețe generându-se astfel somajul în anumite sectoare, facilitează recesiuni globale prin faptul că atunci când sunt probleme financiare într-o țară sau regiune alte țări sau regiuni vor fi la rândul lor afectate pentru că sunt piețele conectate între ele.

Fenomenul globalizării a luat naștere la începutul secolului XIX și a durat până în anul 1914 fiind prima etapă a globalizării, Globalizarea 1.0. Noile descoperiri tehnologice în Marea Britanie precum motorul cu abur sau a mașinii de țesut a generat o dezvoltare industrială rapidă, transformând țara într-un imperiu, Imperiul Britanic, creând o expansiune geografică a acestuia care a dominat lumea. Comerțul global s-a dezvoltat rapid deoarece prin descoperirea motorului cu abur mărfurile puteau fi transportate rapid cu trenul în interiorul Marii Britanii iar cu vaporul în exterior. Dezvoltarea industriei a dus la dezvoltarea comerțului internațional prin cererea mare a unor produse precum fierul, textilele și bunurile

⁴ Sursele acestor informații sunt documentate de pe internet:

<https://www.techtarget.com/searchcio/definition/globalization>, cu ultima accesare 25 martie 2022.

manufacturate. Rezultatele s-au văzut în cifre, exporturile crescând cu 14% din PIB-ul global în ajunul Primului Război Mondial. Dezvoltarea economica era evidentă iar economistul John Keynes spunea, în acele timpuri, că „Locuitorul Londrei putea comanda prin telefon. sorbind ceaiul de dimineață în pat, diferitele produse ale întregului Pământ, în cantitatea pe care el ar putea crede de cuviință și, în mod rezonabil, se așteaptă ca acestea să fie livrate devreme la ușa lui.”⁵

Pe langa Marea Britanie și alte state au avut de câștigat prin exportul de bunuri. De exemplu, invenția “navei frigorifice” a permis Argentinei și Uruguayului sa exporte carne de vită în masa. Însă nu toate statele au putut sa se adapteze noilor tehnologii iar țări precum India, China, Japonia nu s-au putut dezvolta independent pentru ca nu au avut acces la acestea.

A doua etapa a globalizării, Globalizarea 2.0 a început în anul 1945, după cel de-al Doilea Război Mondial și a durat până în anul 1989. Pentru țările care astăzi sunt în G7 (Franta, Germania, Italia, Marea Britanie, SUA, Japonia și Canada) în perioada menționată, creșterea exporturilor, a veniturilor și a industriei a dus la creșterea accelerată a economiilor acestor țări în comparație cu țările sărace de astăzi. Este pentru prima dată când economiștii observa această diferență, istoricul Kenneth Pomeranz o numește Marea Divergentă. Ponderea acestor țări în comerțul mondial a crescut de peste 50%.

După cel de al doilea Război Mondial, globalizarea a continuat sa creasca. Sub hegemonia Statelor Unite ale Americii și prin dezvoltarea noilor tehnologii, precum avionul și mașina, comerțul global a luat avant. Pentru că existența Cortinei de Fier a împărțit lumea in două mari sfere de influență, globalizarea nu era completa. Odată cu căderea Cortinei de Fier, aceasta a devenit completa și a început etapa a treia a globalizării.

Globalizarea 3.0, cea de a treia etapa, a început în anul 1989 până în anul 2008. La 1 ianuarie 1995 s-a creat Organizația Mondială a Comerțului (WTO) având ca obiective încurajarea comerțului între statele membre, crearea locurilor de muncă și folosirea activității de comerț ca mijloc de trai. China a devenit membră a Organizației și fiind țară agrară a început sa producă pentru toata lumea. O nouă tehnologie a schimbat modul de comunicare dar și modul de a face comerț, internetul. Ceea ce Keynes spunea ca se poate comanda prin telefon, odată cu internetul mărfurile puteau fi comandate online iar dacă înainte ajungeau în câteva săptămâni, acum ele ajungeau în câteva zile. Internetul a reușit să interconecteze lumea la un alt nivel, puteai sa produci într-o țară, sa vinzi in alta și să faci distribuție în toata lumea.

A patra etapa a globalizării. Globalizarea 4.0, după 2008 cunoaște o nouă frontieră: lumea cibernetică. Inteligența artificială începe sa fie folosită în tot mai

⁵ A brief history of globalization, <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/> cu ultima accesare 25 martie 2022.

multe domenii economice dar aceasta generează și riscuri precum atacurile cibernetice. Atacurile cibernetice sunt o amenințare nu doar pentru companiile comerciale dar și pentru guvernele lumii. Într-o era digitalizată și interconectată un atac cibernetic asupra infrastructurii critice a unei țări poate genera pierderi uriașe, echivalente unui atac armat.

Incalzirea globală precum și fenomenele extreme au un efect devastator asupra biodiversității și tot mai multe țări vor să facă un pas în spate și să iasă din acest fenomen. Globalizarea, pe lângă beneficii, a condus și la inegalități economice dintre oameni, instabilitate socială dar și la un fenomen masiv al imigrației. Pentru că Statele Unite ale Americii, în timpul președintelui Trump, a dat semne că se retrage din rolul său de polițist și campion comercial al lumii, China, prin președintele Xi Jinping a continuat să propună lumii o globalizare incluzivă scopul fiind de a convinge țările lumii să se alăture proiectului chinez “Centură și drum (Belt and Road)”. În acest proiect China urmărește să investească în toate țările pe unde a trecut istoricul Drum al Mătăsii. “Exemplele de investiții în infrastructură ale acestui proiect includ porturi, zgarie nori, cai ferate, drumuri, poduri, aeroporturi, baraje, centrale electrice pe cărbune și tunele feroviare.”⁶

Studiu de caz

În prezent, implicarea țărilor în comerțul internațional se face prin politici publice care au ca scop vânzarea marfurilor și a serviciilor autohtone pe alte piețe. Pe lângă politicile de încurajare a comerțului dintre țări, s-au inițiat acorduri comerciale care acordă diverse facilități companiilor angajate în export import cum ar fi reducerea sau chiar eliminarea taxelor vamale pentru anumite bunuri.

NAFTA, North American Free Trade Agreement este un pact semnat de Statele Unite, Mexic și Canada pentru eliminarea graduală a taxelor pentru unele bunuri și servicii între aceste țări. Acest pact comercial a fost semnat în anul 1992 și a rămas valabil până în anul 2020 când a fost înlocuit cu USMCA, The US-Mexico-Canada Agreement.

NAFTA a fost inspirată de Comunitatea Economică Europeană (EEC) care a funcționat între anii 1957 și 1993, un pact comercial de succes care a vizat integrarea economiei europene prin eliminarea tarifelor vamale cu scopul de a stimula liberul schimb de produse și servicii între țările membre. Viziunea NAFTA are ca scop dezvoltarea economiei Nord-Americane prin stimularea comerțului între SUA și Canada și crearea a milioane de locuri de muncă bine plătite. Acest acord a fost semnat în 1988 apoi s-a extins către Mexic. Acordul vizează eliminarea tarifelor vamale dintre cele trei state, pentru o serie de bunuri produse și servicii. Pentru unele bunuri și servicii, tarifele vamale au fost eliminate imediat

⁶ Sursele acestor informații sunt documentate de pe internet:

https://en.wikipedia.org/wiki/Belt_and_Road_Initiative cu ultima accesare 15 martie 2022.

după semnarea acordului, altele de-a lungul unei perioade de 15 ani. De asemenea, NAFTA a stabilit măsuri împotriva furtului tehnologic și respectarea dreptului de proprietate intelectuală. S-au adoptat reguli formale pentru soluționarea litigiilor dintre investitori și permit acestora să de-a în judecată și să solicite despăgubiri orice țară semnatară care încalcă tratatul. Unii specialiști și-au exprimat îngrijorarea cu privire la impactul acordului pe piața muncii. În Mexic, salariile sunt mai mici și astfel companiile americane și canadiene ar fi tentate să își mute producția în zona. O producție mare în Mexic, a stârnit îngrijorarea ecologistilor care considerau că numărul mare al companiilor producătoare vor avea un impact negativ asupra mediului înconjurător. Mulți critici și-au exprimat îngrijorarea că NAFTA este de fapt un experiment al corporațiilor multinationale care încearcă să își mărească profiturile în detrimentul cetățenilor obișnuiți. De asemenea, și-au exprimat îngrijorarea că regulile NAFTA ar putea împiedica dezvoltarea guvernelor locale care protejează interesul public și urmăresc privatizarea serviciilor publice. Acordul NAFTA a produs efecte mixte. Mexic a cunoscut o explozie a exporturilor ducând la importuri mari de produse ieftine și de calitate pentru consumatorii mexicani. Din păcate, Marea Recesiune din 2007-2009 a eclipsat orice beneficii pe care NAFTA putea să le producă, Statele Unite și Canada suferind pierderi economice majore. Piața muncii din fiecare țară implicată în tratat nu a suferit schimbări majore printre cauze fiind existența restricțiilor de imigrare pentru Mexic și salariile mici comparativ cu cele din Statele Unite și Canada iar pe de altă parte companiile din aceste două țări au ales să nu investească direct în Mexic din cauza lipsei infrastructurii.

Totusi, NAFTA a rămas în vigoare iar în 2004 s-a extins prin acordul de liber schimb din America Centrală (CAFTA). Astfel NAFTA a inclus un număr de cinci țări din America Centrală: El Salvador, Guatemala, Honduras, Costa Rica și Nicaragua. În anul 2004 s-a alăturat grupului și Republica Dominicană prin semnarea unui acord de liber schimb cu Statele Unite, urmate de Colombia în 2006, Peru în 2007 și Panama în 2011.

Mulți experți au considerat că Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții (TTIP) este o extindere NAFTA la o scară mai mare. Uniunea Europeană și Statele Unite au cea mai mare relație bilaterală de comerț și investiții din lume. Această relație economică definește economia mondială. Totuși în anul 2017, președintele Donald Trump a vrut să ca SUA să renunțe la TTIP și să negocieze NAFTA considerând că multe dintre acordurile comerciale semnate sunt defavorabile pentru economia SUA. Abordarea președintelui Trump a fost aceea că intenționează să aducă înapoi mai multe locuri de muncă și producție în Statele Unite. Drept pentru care, în anul 2017 au început negocieri între SUA, Mexic și Canada dar nu lipsite de tensiuni. Tensiunile dintre Canada și Statele Unite s-au amplificat în 2018 când Trump a anunțat intenția de a impune tarife de import pentru oțelul și alumiuniul canadian determinând o condamnare fermă din partea

prim ministrului canadian, Justin Trudeau. Cu toate acestea negocierile s-au încheiat prin semnarea unui nou acord de liber schimb cunoscut ca Acordul SUA, Mexic, Canada, USMCA. În ceea ce privește Parteneriatul Transatlantic pentru Comerț și Investiții s-a închis oficial în 2019.

SUA este cel mai mare partener comercial al Uniunii Europene și cu toate acestea nu exista un acord de liber schimb între aceste doua parti. În urma summit-ului din 2021 “UE - SUA”, Uniunea Europeana si Statele Unite au adoptat o declaratie comuna prin care anunta un nou parteneriat transatlantic. Agenda se concentrează pe domeniul sanatatii avand in vedere provocarile generate de pandemie, consolidarea relațiilor economice , creșterea ecologică și promovarea valorilor democratice.

III. Concluzii

Adam Smith (1723-1790) consideră că libertatea comerțului este garanția avantajului reciproc pentru parteneri. “Comerțul între doua tari - precizeaza Smith - făcut fără restricții, si cu regularitate, este totdeauna avantajos, deși nu întotdeauna egal de avantajos pentru ambele. Prin avantaj sau castig nu înțeleg mărirea cantității de aur sau argint, ci aceea a valorii de schimb a producției anuale a pamantului si muncii țării sau sporirea venitului anual al locuitorilor sai...”⁷

Cu siguranța comerțul internațional va exista iar viitorul economiei globale va consta în progresul tehnologic, comunicatiile și serviciile bancare dar și amenințările tot mai mari printr-o serie de factori precum schimbarea climei, atacurile cibernetice, deteriorarea infrastructurii, încălcări ale drepturilor omului, criza refugiatilor.

Exemplific ca model de globalizare companiile multinationale McDonald’s care la sfarsitul anului 2020 avea un numar de 39.198 de restaurante fast food in 119 tari si regiuni, cu un număr de angajați de peste 2,2 milioane de oameni si reprezentativ pentru comerțul on-line, compania Amazon, a cărei platforma este folosită de zeci de mii de furnizori din întreaga lume și cu peste 1,3 milioane de angajați. Aceste multinationale creaza locuri de munca, locurile in care investesc prosperă dar pot sa distrugă afaceri locale, sa exploateze forța de munca ieftina si sa ameninte culturile indigene. Loialitatea multinationalelor este fata de profit și investitori nu fata de oameni si afacerile locale unde își desfășoară activitatea.

Cu toate aceste aspecte pozitive și aspecte negative ale economiei globale, singura cale corectă este dezvoltarea unor programe macroeconomice care sa ajute economia românească sa se dezvolte și pe alte piețe. Propunerile mele sunt:

1. Îmbunătățirea legii achizitiei publice prin proceduri simplificate și judecarea contestațiilor cu celeritate

⁷ “Avuția națiunilor.Cercetare asupra naturii și cauzelor ei”, Adam Smith, vol.I, Editura Academiei Romane, București, 1962, p.26.

2. Implicarea camerelor de comerț în procesul educației antreprenoriale. De exemplu, acestea sa ofere angajatilor companiilor private, cursuri de export-import cu durata scurta de 3 luni iar acestea sa fie subventionate de stat
3. Organizarea în țara a targurilor comerciale pe domenii de activitate cu potențial pentru export și promovate internațional si sustinute financiar de catre statul roman
4. Credite bancare cu dobanda mica pentru societățile comerciale care exportă produse și servicii

La începutul anului 2022, economia globală părea sa fie pe un curs previzibil dar războiul generat de Rusia în Ucraina, tara suverana si independenta, va avea în viitor un impact major asupra economiei globale, in trei domenii principale: sanctiuni financiare, prețurile mărfurilor și întreruperi în lanțul de aprovizionare. Pentru că în prezent, situația este fluidă și nesigură, consecințele negative ale acestui conflict asupra economiei globale rămân incerte.

Referințe bibliografice

- “Comert International si politici comerciale contemporane”, Prof.univ.dr. Nicolae Suta, Conf.univ.dr.Dumitru Miron, Prof.univ. Dr. Sultana Suta Selejan, Editura Eficient, București 1997;
- <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/> cu ultima accesare 25 martie 2022;
- Richard Baldwin, Professor of International Economics at The Graduate Institute, Geneva; Founder & Editor-in-Chief of VoxEU.org; exPresident of CEPR;
- <https://voxeu.org/content/globalisation-10-and-20-helped-g7-globalisation-30-helped-india-and-china-instead-what-will-globalisation-40-do> cu ultima accesare 25 martie 2022;
- <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/globalization> cu ultima accesare 30 martie 2022;
- <https://www.britannica.com/event/North-American-Free-Trade-Agreement> cu ultima accesare 9 martie 2022;
- <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/united-states/ttip> cu ultima accesare 9 martie 2022;
- <https://www.weforum.org/agenda/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/> cu ultima accesare 9 martie 2022;
- <https://www.eiu.com/n/global-economic-implications-of-the-russia-ukraine-war/> cu ultima accesare 9 martie 2022.

RECRUTAREA PERSONALULUI ÎN INSTITUȚIA PUBLICĂ

Irina DĂNILĂ*

Abstract

Activitatea autorităților publice se bazează în primul rând pe un corp de funcționari care sunt angajați. Din această perspectivă, modificarea legislației în domeniul administrației publice și ne referim la adoptarea Codului administrativ român în anul 2019 ne poate oferi un răspuns la tema pe care o analizăm în prezentul studiu.

Îmi propun așadar, ca pentru documentarea lucrării, să folosesc informații din legislația de specialitate, din doctrina de drept administrativ și să expun neconcordanțele întâlnite în activitatea curentă privind recrutarea funcționarilor publici. În opinia mea, această temă este extrem de actuală și de importantă și este necesar să fie cunoscută la nivelul specialiștilor în domeniu dar și a celor care lucrează efectiv în cadrul administrației publice.

La finalul lucrării mele se vor regăsi concluziile la care am ajuns în urma analizei acestei teme. În același timp, menționez faptul că, în analiza efectuată se vor regăsi și slăbiciuni ale legislației pe care le-am surprins și analizat iar din acest punct de vedere am propus și îmbunătățiri cu privire la legislația aplicabilă funcționarilor publici.

Cuvinte cheie: *Cod administrativ, lege, administrație publică locală, funcționar public, autorități publice.*

I. Introducere

După cum se știe, România se confruntă în momentul de față cu un deficit major de personal pe anumite specialități (profesii). Acest lucru este des întâlnit în mediul privat însă deopotrivă și în administrația publică.

În opinia mea, unul din factorii care concură în mod semnificativ la atragerea de personal în administrația publică este modalitatea de recrutare a funcționarilor publici. Din acest punct de vedere, din anul 2000 - prezent, starea excepțională generată de pandemia declanșată la nivel global (ne referim la virusul Covid) a adus mutații în ceea ce privește modul de desfășurare a activității personalului. În această lucrare ne vom concentra doar pe modalitatea de analizare a legislației cu privire la funcționarii publici nu și la analiza mediului privat în care activează salariații.

* Student la Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea Nicolae Titulescu din București (e-mail: danilairina@yahoo.ca). Lucrarea a fost coordonată de către conf. Elena Ștefan, (e-mail: stefanelena@univnt.ro).

Sursele de documentare pe care le voi utiliza în prezent lucrare sunt cursuri de drept administrativ¹ precum și legislația specifică, cum ar fi spre exemplu: Constituția României revizuită², Codul administrativ³ dar și Hotărâri de Guvern etc. Lucrarea mea nu este doar o analiză a legislației ci va analiza, prin mai multe exemplificări practice slăbiciunile legislației pe care le-am surprins. În acest sens, prin studiile de caz, voi argumenta de ce trebuie în opinia mea îmbunătățită legislația aplicabilă funcționarilor publici, sub aspectul recrutării acestora.

De asemenea, la finalul lucrării mele voi evidenția concluziile la care am ajuns în urma analizei acestei teme pe care o consider extrem de actuală.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

După cum se cunoaște, până în anul 2019 legislația aplicabilă funcționarilor publici era Legea nr.188/1999 privind Statutul funcționarilor publici⁴, lege care a fost însă abrogată de către Codul administrativ. Așadar legea cadru care se referă la personalul din administrația publică este, la momentul prezent, Codul administrativ al României care se referă la funcționarii publici în Partea a VI-a – *Statutul funcționarilor publici, prevederi aplicabile personalului contractual din administrația publică și evidența personalului plătit din fonduri publice*.

Recrutarea funcționarilor publici din administrația publică se realizează în baza Hotărârii de Guvern nr. 611/2008⁵ și a Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ. Recrutarea personalului contractual din administrația publică se realizează în baza Hotărârii de Guvern nr. 286/2011⁶.

Conform art. 3 din Hotărârea de Guvern nr. 611/2008 termenul **recrutare** este definit ca fiind: ”ansamblul proceselor și procedurilor aplicate de autoritățile și instituțiile publice, conform competențelor prevăzute de lege în organizarea și

¹ E. E. Ștefan, *Drept administrativ Partea I, Curs universitar*, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Ed.Universul Juridic, București, 2019, pp.219-255.

² Constituția României în forma inițială a fost adoptată 21 noiembrie 1991, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.

³ Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ publicată în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019, cu ultimele modificări prin Legea nr.63/2022, publicată în M. Of. nr. 275 din 22 martie 2022.

⁴ Legea nr.188/1999 privind Statutul funcționarilor publici publicată în M.Of. nr.600 din 8 decembrie 1999, abrogată în prezent de Codul administrativ în anul 2019 .

⁵ Hotărârea de Guvern nr. 611/2008 pentru aprobarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici., publicată în M.Of.nr. 530 din 14 iulie 2008.

⁶ Hotărârea de Guvern nr. 286/2011 pentru aprobarea Regulamentului cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporat vacant corespunzător funcțiilor contractuale și a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, publicată în M.Of. nr. 221 din 31 martie 2011.

desfășurarea concursurilor, destinate identificării și atragerii de candidați în vederea ocupării posturilor vacante sau, după caz, temporar vacante”, iar termenul **de selecție** este definit ca fiind: ”ansamblul proceselor și procedurilor aplicate conform atribuțiilor prevăzute de lege, de către comisiile de concurs și comisiile de soluționare a contestațiilor, în cazul concursurilor de recrutare, respectiv de către reprezentanții desemnați ai autorităților și instituțiilor publice, în cazul promovării rapide, destinate evaluării candidaturilor depuse și a candidaților pentru ocuparea posturilor vacante, temporar vacante sau în vederea promovării”.

Art. 11 din Hotărârea de Guvern nr. 611/2008 menționează că intrarea în corpul funcționarilor publici de face prin **concurs** de recrutare, organizat potrivit prevederilor prezentei hotărâri sau potrivit reglementărilor aplicabile persoanelor care ocupă o funcție publică specifică de manager public.

În conformitate cu art. 19 concursurile de recrutare pentru funcțiile publice vacante din autoritățile și instituțiile publice sunt organizate și se desfășoară, în condițiile legii, de către autoritățile și instituțiile publice prevăzute la art. 369 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2019, cu modificările și completările ulterioare, ai căror conducători au competență de numire în funcțiile publice pentru care se organizează concursul pentru ocuparea funcțiilor publice de conducere vacante și de execuție vacante și temporar vacante.

Art. 21 din Hotărârea de Guvern sus menționată spune că: “în vederea organizării și desfășurării concursurilor pentru ocuparea funcțiilor publice, autoritățile și instituțiile publice au obligația de a înștiința Agenția (Agenția Națională a Funcționarilor Publici) cu privire la organizarea unui concurs cu **cel puțin 15 zile lucrătoare** înainte de data publicării anunțului de concurs”.

La Art. 39 din aceeași Hotărâre de Guvern se menționează că ”**Înainte cu cel puțin 30 de zile de la data stabilită pentru proba scrisă**, autoritatea ori instituția publică organizatoare a concursului are obligația asigurării **publicității concursului**, în condițiile legii, prin publicarea în aceeași zi a anunțului de concurs la secțiunea special creată în acest scop pe pagina proprie de internet și pe site-ul Agenției. Publicarea anunțului pe site-ul Agenției se realizează potrivit instrucțiunilor elaborate de Agenție și aprobate prin ordin al președintelui Agenției Naționale a Funcționarilor Publici care se publică în Monitorul oficial al României, partea I.

În practică însă, anunțul trebuie trimis către Agenție cu 18-20 de zile lucrătoare înainte de data publicării anunțului de concurs, la care se adaugă **încă 30 de zile de la publicarea anunțului până la proba scrisă**. După proba scrisă mai durează cel puțin 6-7 zile lucrătoare (termen lăsat pentru contestații, proba interviu, etc.) până la finalizarea procedurii de concurs. Foarte mult timp pierdut din punctul meu de vedere, perioadă în care persoana disponibilă pe piața muncii, este foarte probabil să-și găsească un alt loc de muncă și să nu mai participe la concurs, ceea ce s-a și întâmplat de foarte multe ori. Eu nu văd logica celor 20 de zile lucrătoare

de la vacantarea postului și anunțarea Agenției și până la publicarea anunțului de concurs (acest termen este datorat numărului de anunțuri ce pot fi publicate în Monitorul Oficial și de numărul redus de angajați al ANFP⁷).

Pentru a putea înștiința Agenția cu privire la locul de muncă ce urmează a fi scos la concurs, postul respectiv trebuie să fie **vacant**, iar acea activitate nu mai are cine să o desfășoare.

Spre exemplu:

Din cadrul departamentului Resurse Umane urmează să se pensioneze persoana care se ocupă cu salarizarea. Postul pe care dumnealui îl ocupă are ca cerință studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă în domeniul economic.

Până la încetarea raportului de serviciu, postul nu poate fi scos la concurs (deoarece nu este vacant). După încetare, postul poate fi scos la concurs, însă întreaga procedură durează peste 60 de zile calendaristice. În cadrul instituției nu este o altă persoană care ar putea să preia această activitate prin delegare de atribuții și deci această activitate nu are cine să o desfășoare.

Din punctul meu de vedere, funcționarul public care urmează să-și înceteze activitatea, ar trebui să facă o cerere în acest sens (atunci când se cunoaște acest termen) și în baza acestei cereri postul să poată fi scos la concurs, astfel încât la încetarea raportului de servicii să poată fi înlocuit cât mai repede posibil cu o altă persoană pentru a nu rămâne activitatea suspendată, mai ales când este o activitate esențială.

Ideal ar fi, în opinia mea, ca măcar o perioadă cât mai scurtă (minim două săptămâni) să se lucreze în paralel pentru predarea-preluarea activității pentru a nu exista sincope.

Făcând o paralelă între sistemul public și cel privat, eu consider utilă perioada de probă ce se acordă la angajare, de 90 de zile calendaristice pentru funcții de execuție și 45 de zile calendaristice pentru funcții de conducere, menționate în Codul Muncii⁸, inexistentă în sistemul public.

Astfel că este posibil să fie încadrat în muncă un funcționar public care știe teorie (legislație) dar nu vrea sau nu poate să pună în practică cunoștințele teoretice.

Referitor la desfășurarea **concursului de recrutare**, art. 618 alin. (10) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2019 (Codul administrativ) menționează că: "Concursul de recrutare constă în trei probe succesive, după cum urmează:

⁷ ANFP este Agenția Națională a funcționarilor Publici, are și pagina de internet dedicată <http://www.anfp.gov.ro/>, cu ultima dată de accesare 30.03.2022.

⁸ Codul Muncii a fost adoptat prin legea nr. 53/2003, publicat în M. Of. nr. 814 din 18 noiembrie 2003, forma republicată a fost publicată în M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011, cu ultima modificare prin OUG nr. 36 din 5 mai 2021, publicată în M.Of.nr. 474 din 6 mai 2021, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 208 din 21 iulie 2021 (...).

a) selecția dosarelor de înscriere, în cadrul căreia comisia de concurs are obligația de a selecta dosarele de concurs pe baza îndeplinirii condițiilor de participare la concurs;

b) proba scrisă, care constă în redactarea unei lucrări și/sau în rezolvarea unor teste-grilă.

c) interviul, în cadrul căruia se testează abilitățile, aptitudinile și motivația candidaților.

Conform art. 47 din Hotărârea de Guvern nr. 611/2008 pe lângă probele menționate la articolul anterior, la concursul de recrutare pentru ocuparea funcțiilor publice se pot organiza probe suplimentare, pentru fiecare dintre competențele specifice stabilite, în condițiile legii.

Proba suplimentară se desfășoară ulterior afișării rezultatelor la selecția dosarelor, dar nu mai târziu de data prevăzută în anunțul de concurs pentru proba scrisă și se gestionează de către unul sau mai mulți experți în domeniu, la solicitarea și prin grija autorității sau instituției publice organizatoare a concursului. Expertul nu este membru al comisiei de concurs sau, după caz, al comisiei de soluționare a contestațiilor.

În opinia mea, cele mai multe probleme în practică le ridică proba scrisă, din mai multe motive:

- Legislația care stă la baza probei scrise este de cele mai multe ori foarte multă și stufoasă, abia dacă un candidat are timp să o citească, foarte puțin probabil să și rețină în amănunt pentru a putea reda cu exactitate informațiile solicitate în cazul unei lucrări de sinteză. Se poate verifica acest lucru pe site-ul ANFP sau pe gov.ro.

- unii candidați reușesc să învețe mecanic informațiile, însă au mari probleme cu punerea în practică.

Mai practic, din punctul meu de vedere, ar fi să se stabilească la nivelul ANFP teste grilă pentru fiecare funcție publică din instituțiile publice (pe diverse departamente) sau să se înființeze o firmă de recrutare care să organizeze acest proces într-un mod unitar la nivel de țară pentru a se evita influențele și practica neunitară, iar aceste concursuri să nu mai fie preponderent teoretice, să se vizeze mai mult latura practică, interpretarea și aplicarea legii.

III. Studiu de caz

Referitor la cerințele de studii necesare în vederea participării la concurs, ar trebui stabilite cerințe unitare la nivel național în funcție de activitatea ce urmează a fi prestată. În acest moment există diferențe foarte mari între instituțiile publice, privind studiile/calificările necesare în momentul scoaterii unui post la concurs, dând posibilitatea angajatorului să-și stabilească propriile cerințe, ceea ce poate duce la criterii preferențiale pentru anumite persoane, împiedicând concurența loială.

Spre exemplu:

Ministerul Investițiilor și fondurilor europene și Direcția Administrarea domeniului public și privat Petroșani stabilesc pentru un post de **Expert achiziții publice și respectiv Consilier achiziții publice**, ca și condiție principală de înscriere **studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă**.

Comuna Oancea, județul Galați a stabilit ca și condiție principală de înscriere pentru un post de **Consilier achiziții publice - studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă în domeniul științelor economice**.

Consiliul județean Ialomița a stabilit ca și condiție principală de înscriere pentru un post de **Consilier achiziții publice - studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă în ramura de știință: științe economice, științe juridice – specializarea drept, inginerie civilă, științe administrative – specializarea administrație publică**.

Orașul Teiuș, județul Alba a stabilit ca și condiție principală de înscriere pentru un post de **Consilier achiziții publice - studii superioare de lungă durată absolvite cu diplomă de licență sau echivalentă în domeniul științelor ingineresti (inginerie civilă, ingineria instalațiilor, inginerie electrotehnică, inginerie mecanică) sau științelor juridice**;

Unii doresc studii economice, alții inginerie, iar unii acceptă orice fel de studii. Eu consider că sunt diferențe semnificative între cerințele stabilite de fiecare instituție pentru un post similar. Iar acesta este doar un exemplu, existând foarte multe situații similare, cum ar fi și următoarele anunțuri:

<http://www.anfp.gov.ro/Concurs/150651> expert achiziții publice

<http://www.anfp.gov.ro/Concurs/161725> consilier achiziții publice

<http://www.anfp.gov.ro/Concurs/150851> consilier achiziții publice

<http://www.anfp.gov.ro/Concurs/151315> consilier achiziții publice

<http://www.anfp.gov.ro/Concurs/161866> consilier achiziții publice

Astfel de diferențe sunt regăsite la majoritatea posturilor publicate, pentru posturi similare sunt stabilite uneori cerințe complet diferite de studii. De aceea, consider că este necesar să se stabilească o practică unitară la nivel de țară în vederea studiilor necesare pentru ocuparea unui post în administrația publică. Pentru unele domenii cerințele de studii sunt stabilite de legi speciale, ex. Consilier juridic – sunt necesare studii în domeniul juridic, la Departamentul Urbanism – sunt necesare studii în domeniul construcțiilor, arhitectură și urbanism, etc.

De lege ferenda, propunerea mea ar fi să se formeze o comisie de specialitate la nivelul Agenției Naționale a Funcționarilor Publici care să stabilească criteriile de studii necesare ocupării unei anumite funcții în cadrul administrației publice, pentru a se ajunge la o practică unitară la nivel de țară. Aceste criterii consider că ar trebui să fie cât mai permissive, pentru a nu îngrădi dreptul unor posibili candidați

să aplice, având în vedere deficitul de personal de pe piața muncii. Consider că adaptarea se poate face printr-o instruire (internă sau externă) a noului angajat la specificul locului de muncă. Trebuie să ne mărim orizontul și să avem mai multă flexibilitate în ceea ce privește recrutarea personalului din administrația publică.

IV. Concluzii

Prezentul studiu a analizat modalitatea de recrutare a funcționarilor publici, așa cum aceasat este prevăzută de legislația aplicabilă. În urma analizei temei mele am ajuns la următoarele concluzii pe care le menționez după cum urmează, mai jos.

Pentru scoaterea la concurs a unui post vacant/temporar vacant, anunțul trebuie publicat în Monitorul Oficial, pe site-ul Agenției Naționale a Funcționarilor Publici, gov.ro și într-un ziar de largă circulație. Eu cred că ar trebui să se facă un sondaj să se verifice din ce sursă este cea mai accesată informația, să vedem utilitatea publicării acestor posturi pe aceste canale și să se renunțe la cele neutilizate. Din sondajul realizat de mine printre colegi și candidați, cel mai accesat ar fi gov.ro și site-ul Agenției NFP, unde majoritatea și-au setat să primească notificări pentru pozițiile de interes.

Dacă s-ar renunța la publicarea anunțurilor de concurs în Monitorul Oficial și în ziarul de largă circulație s-ar putea scurta mult timpul necesar pentru recrutare.

Referitor la proba scrisă din cadrul concursului de recrutare, este necesară o revigorare a metodei de testare, reducerea legislației stufoase stabilită în bibliografie, pentru a încuraja cât mai multe persoane să aplice pentru încadrarea în muncă în instituțiile publice.

Referitor la cerințele de studii necesare ocupării unui post în administrația publică, consider că ar trebui stabilite cerințe identice de studii pentru posturi similare, pentru a da șanse egale tuturor posibililor candidați să se înscrie, pentru a se evita stabilirea unor criterii preferențiale.

Referințe bibliografice

- E. E. Ștefan, *Drept administrativ Partea I, Curs universitar*, ediția a III-a, revizuită, completată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2019
- Constituția României în forma inițială a fost adoptată 21 noiembrie 1991, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003;
- Legea nr. 53/2003 privind Codul muncii, publicat în M. Of. nr. 814 din 18 noiembrie 2003, forma republicată a fost publicată în M. Of. nr. 345 din 18 mai 2011, cu ultima modificare prin OUG nr. 36 din 5 mai 2021, publicată în M. Of. nr. 474 din 6 mai 2021, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 208 din 21 iulie 2021;
- Legea nr.188/1999 privind Statutul funcționarilor publici publicată în M.Of. nr.600 din 8 decembrie 1999, abrogată de Codul administrativ;

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 57/2019 privind Codul administrativ publicată în M. Of. nr. 555 din 5 iulie 2019, cu ultimele modificări prin Legea nr.63/2022, publicată în M. Of. nr. 275 din 22 martie 2022;
- Hotărârea de Guvern nr. 611/2008 pentru aprobarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici, publicată în M.Of.nr. 530 din 14 iulie 2008;
- Hotărârea de Guvern nr. 286/2011 pentru aprobarea Regulamentului cadru privind stabilirea principiilor generale de ocupare a unui post vacant sau temporat vacant corespunzător funcțiilor contractuale și a criteriilor de promovare în grade sau trepte profesionale imediat superioare a personalului contractual din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, publicată în M.Of.nr. 221 din 31 martie 2011;
- https://www.monitoruloficial.ro/article--Pentru_functii_publice_vacante--151.html, accesat la data de 15.03.2022;
- <http://www.anfp.gov.ro/>, cu ultima dată de accesare 30.03.2022.

MANAGEMENTUL PROIECTELOR DE INVESTIȚII PUBLICE

Mihaela Gabriela COMAN*

Abstract

În această lucrare am abordat tema Managementul proiectelor de investiții publice, definind cinceptul de investiție publică, al surselor de finanțare, rezultând astfel un proiect de investiții public. Investițiile publice sprijină livrarea de servicii publice cheie prin construirea infrastructurilor sociale.

Cuvinte cheie: *investiție publică, surse de finanțare, proiect de investiții publice, Managementul proiectelor.*

I. Introducere

Odată cu apariția și extinderea noțiunii de investiție publică, acest concept a devenit strâns legat de cea a statului. Atribuțiile sale, fiind tot mai variate cu fiecare etapă istorică, misiunea lui fiind diminuată, potrivit concepției clasice, pentru ca, odată cu ivirea teoriei moderne, statul bunăstării să fie implicat în furnizarea unei diversități a bunurilor publice.

De asemenea, datorită dezvoltării economiei, dar și a trecerii către o concepție neoclasică în care accentul este asupra furnizării de bunuri și servicii, în condiții de eficacitate maximă, a întărit și nivelul de control manifestat de cetățeni, asupra aleșilor lor.

Domeniul investițiilor publice este de o importanță maximă, datorită impactului însemnat pe care îl are asupra dezvoltării economiei.

Așadar, investițiile publice reprezintă decizii ce cuprind cheltuieli, iar mai apoi venituri, pentru o anumită activitate, în cursul unei perioade de timp.

Prin urmare, cel mai important factor determinant al dezvoltării economice și bineînțeles ai creșterii economice, este investiția. Dezvoltarea pe plan economic și social al unei țări, este în strânsă legătură cu volumul, calitatea și dinaica investițiilor realizare.

* Masterand, programul de masterat Managementul organizațiilor și serviciilor Publice, Facultatea de Relații Internaționale și Administrație, Universitatea "Nicolae Titulescu" din București; (e-mail: mihaelam39326@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea Lector Univ. Dr. Liviu Radu (lradu@univnt.ro).

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

2.1. Noțiuni teoretice privind importanța investițiilor publice în economie

Investițiile publice, de regulă, se reprezintă sub forma cheltuielilor de infrastructură-pentru rețele rutiere și feroviare, poduri, surse generatoare de energie, structuri de telecomunicații, apă și rețele de salubritate, edificii ale administrațiilor publice-toate având o viață productivă pe parcursul mai multor decenii. Astfel de cheltuieli variază de la proiecte de infrastructură mici, limitate, care pot fi implementate într-un an, la proiecte mai complexe, de zeci de ani, anumite „mega proiecte”. Ca și în sectorul privat, guvernele pot investi în echipamente și tehnologii- calculatoare, echipamente de laborator, chiar și în manuale-a căror durată de viață este comparativ scurtă.¹

Așadar, cheltuieli pentru achiziționarea de active fixe, care contribuie la formarea de capital fix în sectorul public. Activele fixe sunt active produse, cuprinzând clădiri și structuri, mașini și utilaje. Activele fixe necorporale, cum ar fi sistemele TIC, sunt de asemenea incluse. Investițiile de capital includ îmbunătățiri majore (renovări, reconstrucții sau extinderi) de active fixe existente. Acestea se deosebesc de întreținere și reparații, deoarece:²

- Au nevoie de o decizie de investiție deliberată care poate fi luată în orice moment și care este independentă de starea activului.
- Cresc performanța sau capacitatea unui activ fix existent sau prelungesc semnificativ durata sa de viață presupusă anterior, crescând astfel valoarea activului. Reabilitarea majoră a unui activ prost întreținut este considerat ca fiind investiție de capital.

2.1.1. Definirea conceptului de investiție publică

Investițiile au un rol hotărâtor în realizarea obiectivelor Strategiei naționale de dezvoltare pe termen lung, în crearea premiselor unei creșteri economice durabile, îmbunătățirea nivelului de trai al populației și dezvoltării întregului organism socio-economic.³

Activitatea de investiții are un conținut complex, întru-cât stă la baza dezvoltării economico-sociale în general, a creșterii capitalului agenților economici în special. Noțiunea de investiție este larg utilizată și de aceea poate avea diferite

¹ Lect. Sup.Drd. Olga Conencov, Rolul investițiilor publice în vederea îmbunătățirii calității vieții, ASEM, articol online, accesat la data de 15.01.2022.

² Servicii de consultanță pentru Consolidarea managementului investițiilor publice Livrabil 12: Manual de Management al Investițiilor Publice, Octombrie 2015, https://www.fonduri-ue.ro/images/files/studii-analize/52843/RO_PIM_RAS_Output_12_RO.pdf.

³ Vasile Ciomoș, Managementul investițiilor, articol online, accesat la data de 15.01.2022.

înțelesuri, în funcție de punctul de vedere adoptat.[...] Este la fel de important faptul că între investiții și creșterea economică există întotdeauna o legătură biunivocă, ceea ce înseamnă că:

- Pe de o parte-prin investiții se poate asigura o creștere economică durabilă
- Pe de altă parte-o creștere economică „sănătoasă” poate să asigure resursele necesare finanțării de noi investiții.⁴

Conform Hotărârii Guvernului nr. 907 din 29 noiembrie 2016 privind etapele de elaborare și conținutul-cadru al documentelor tehnico-economice aferente obiectivelor proiectelor de investiții finanțate din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 1.061 din 29 noiembrie 2016⁵, regăsim definiți următorii termeni

- Investiție publică-totalitatea cheltuielilor din fonduri publice, inițiale sau ulterioare destinate realizării de active fixe de natura domeniului public și sau privat al statului unității administrativ-teritoriale, inclusiv înlocuirea activelor fixe uzate, precum și cheltuielile ocazionate de înlocuirea acestora, care se finanțează total sau parțial din fondurile publice, se consideră investiție publică și totalitatea cheltuielilor de investiții, inițiale sau ulterioare, destinate realizării de active fixe de natura proprietății private a persoanelor fizice și sau juridice, inclusiv înlocuirea activelor fixe uzate, precum și cheltuielilor ocazionate de înlocuirea acestora, care se finanțează total sau parțial din fondurile publice.
- Investitor-entitate publică, persoană juridică sau fizică, ce efectuează cheltuieli de investiții care se finanțează total sau parțial din fondurile publice, având drept rezultat realizarea de obiective proiecte de investiții⁶.
- Beneficiar al investiției- entitate publică, persoană juridică sau fizică, ce are un drept de execuție a lucrărilor de construcții potrivit Legii nr.50 1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată, cu modificările și completările ulterioare.⁷

Investițiile constituie suportul material al creșterii economice și al dezvoltării, contribuind la asigurarea funcționării normale a economiei, la creșterea aparatului de producție și a suportului material al activităților social-culturale, precum și la

⁴ *Ibidem*, pg. 6.

⁵ *Hotărârea Guvernului nr. 907 din 29 noiembrie 2016, privind etapele de elaborare și conținutul-cadru al documentelor tehnico-economice aferente obiectivelor proiectelor de investiții finanțate din fonduri publice*, publicată în Monitorul Oficial nr. 1.061 din 29 noiembrie 2016.

⁶ *Idem*.

⁷ *Legea nr.50 din 29 iulie 1991 (**republicată**) privind autorizarea executării lucrărilor de construcții*, publicată în Monitorul Oficial nr. 933 din 13 octombrie 2004.

creșterea nivelului de trai al populației, [...] Realizarea de investiții producere numeroase efecte economice, respectiv:⁸

- ✚ Creșterea cererii de bunuri și servicii
- ✚ Creșterea și diversificarea ofertei agenților economici
- ✚ Creșterea cifrei de afaceri, a veniturilor și profitului
- ✚ Favorizarea circulației capitalurilor
- ✚ Creșterea gradului de participare a țării la circuitul economic internațional
- ✚ Accelerarea și promovarea progresului tehnic, dezvoltarea, re tehnologizarea și înnoirea capacităților de producție existente
- ✚ Stimularea și creșterea eficienței în toate domeniile
- ✚ Îmbunătățirea mediului economic

Prin urmare, o definiție a investițiilor publice, o regăsim astfel: "fonduri alocate de autoritățile administrației publice centrale sau locale pentru realizarea unor obiective sau lucrări de interes general pe baza lor administrativ teritorială".⁹

În definițiile date investițiilor se disting aspectul economic, financiar, contabil și juridic. Din punct de vedere economic, investițiile reprezintă toate consumurile de resurse care se fac în prezent în speranța unor efecte economice. Din punct de vedere financiar, investițiile reprezintă crearea de capital de producție prin renunțarea la consumul imediat a resurselor bănești. [...] Sub aspect contabil, investițiile reprezintă transformarea de monedă fie în active fizice supuse amortizării, fie active financiare.¹⁰

2.2. Principalele surse de finanțare a investițiilor publice

Problema cea mai importantă a unei autorități sau instituții publice (ordonator de credite), în perioada de tranziție în care ne aflăm, este aceea de a asigura sursele privind finanțarea investițiilor publice. Pentru a putea realiza un obiectiv de investiții este necesar ca, după întocmirea documentației tehnico-economice, obținerea avizelor prevăzute de legislația în vigoare și aprobarea indicatorilor tehnico-economici, pentru a putea fi introdusă în programele de investiții, să fie asigurate fondurile pentru execuția lucrărilor.¹¹

⁸ INCDT, *Studiu de cercetare privind dezvoltarea investițiilor publice în infrastructura turistică specifică din România pentru perioada 2007-2016 și direcțiile principale de dezvoltare a acestora*, Capitolul 1, accesat la data 15.01.2022, http://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/07/MPI-21.07_2017.pdf

⁹ Parlăgi Anton P.- Dicționar de administrație publică, Editura Economică, București, 2000

¹⁰ Lect. Univ. Bilas Mihaela, Managementul Investițiilor-suport de curs, 2007-2008,

¹¹ *Investiții publice-opportunități și abordări*, articol online în Programul operațional sectorial "Creșterea Competitivității Economice" co-finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională "Investiții pentru viitorul dumneavoastră", 2011.

La etapa actuală, majoritatea guvernelor se confruntă cu problema găsirii resurselor bugetare disponibile pentru furnizarea investițiilor publice. Formarea surselor pentru investiții publice rezultă din creșterea impozitelor și taxelor, reducerea cheltuielilor neproductive, din veniturile din privatizare, împrumuturile interne.¹²

Prin realizarea acestor proiecte de investiții din sectorul serviciilor publice, administrația urmărește și examinează rezolvarea cât mai punctuală a dificultății problemelor de utilitate generală, ce se adresează membrilor colectivității teritoriale locale.

Cu alte cuvinte, gestionarea și determinarea efortului pe plan investițional, input-ul oricărui proiect, privat sau public, referitoare la proiecte publice, este reprezentat de o coordonată importantă în ceea ce privește managementul investițiilor, datorită banilor publici alocați în interesul comunității. Datorită acestui fapt, există norme specifice cu privire la reglementarea competențelor, al atribuțiilor sau ai factorilor decizionali, prin coordonarea cu statut obligatoriu în privința logicii derulării proceselor investiționale.

Problema investițiilor publice necesită o abordare extrem de responsabilă. În timp ce tehnicile cost-beneficiu sunt bine adaptate pentru proiectele considerate mici, acestea pot fi inadecvate pentru proiectele mari de infrastructură sau chiar pentru mega-proiecte, a căror punere în aplicare se poate extinde pentru mai mulți ani. Mega-proiectele, în special, trebuie supuse unei analize minuțioasă, cu investiții necesare pentru a reduce incertitudinea, inclusiv pentru managementul riscului, investigarea domeniului de aplicare și definirea sarcinilor, precum și pentru planificarea în timp util.¹³

În acest sens beneficiarul unui obiectiv de investiții (ordonatorul de credite) poate utiliza mai multe posibilități de asigurare a resurselor financiare necesare realizării scopului propus¹⁴.

Principalele surse de finanțare a instituțiilor publice sunt:

- Bugetul propriu
- Alocații de la bugetul de stat
- Accesarea de credite
- .Concesionarea anumitor lucrări de investiții
- Parteneriatul public-privat
- Program finanțat parțial sau în totalitate de Uniunea Europeană.

¹² Lect. Sup.Drd. Olga Conencov, *Rolul investițiilor publice în vederea îmbunătățirii calității vieții*, ASEM, articol online, accesat la data de 16.01.2022.

¹³ *Idem*.

¹⁴ *Investiții publice-oportunități și abordări*, articol online în Programul operațional sectorial “Creșterea Competitivității Economice” co-finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională “Investiții pentru viitorul dumneavoastră”, pg. 3, 2011.

2.2.1. Buget propriu

Sfera veniturilor și cheltuielilor la nivelul oricărei economii se referă prin intermediul bugetului public. Bugetul este un concept important în microeconomie și ilustrează schimbul între două sau mai multe bunuri economice. Bugetul guvernamental este o însumare sau un plan al veniturilor și cheltuielilor planificate de guvern. Procedura stabilirii bugetului diferă de la o țară la altă.¹⁵

Prima posibilitate, al cărui acces este cel mai facil, îl constituie bugetul propriu, de care dispune, după aprobare și din care poate să-și asigure fondurile necesare pentru realizarea lucrărilor la obiectivele de investiții pe care le dorește să le realizeze. Această posibilitate este de obicei insuficientă, fondurile care constituie bugetul propriu, în această perioadă de dezvoltare a țării noastre, nu acoperă nici cheltuielile necesare funcționării aparatului propriu pentru cea mai mare parte dintre ordonatorii de credite, în special pentru cei din mediul rural, unde de cele mai multe ori este necesară intervenția bugetului de stat prin acele fonduri de redistribuire acordate consiliilor județene.¹⁶

Conform Ministerului Finanțelor, bugetul de stat reperfuziază totalitatea veniturilor, a cheltuielilor și a resurselor de finanțare destinate pentru realizarea funcțiilor autorităților publice centrale, cu excepția funcțiilor proprii sistemului public de asigurări sociale și

sistemului de asigurări obligatorii de asistență medicală, precum și pentru stabilirea relațiilor cu late bugete.¹⁷

Legea conform căreia bugetul de stat funcționează, este reprezentată de Legea nr. 317/2022 a bugetului de stat, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 1238 din 28 decembrie 2021.

2.2.2. Alocații de la bugetul de stat

Cea de-a doua posibilitate, pusă la dispoziția ordonatorilor de credite, o reprezintă accesul la alocațiile de la bugetul de stat. Datorită accesului la alocațiile de stat, se realizează programe de investiții diferite, ce au ca scop asigurarea și totodată realizarea anumitor proiecte, în domeniile ce au un potențial mai deficitar, spre exemplu alimentarea cu apă, pietruirea drumurilor. Tot în acest context, se încadrează și alocarea sumelor bugetare rezervate în scopul finalizării proiectelor în derulare, atunci când prin Hotărârea Guvernului se alocă o anumită sumă pentru o anumită lucrare.

¹⁵ Lector Univ. Dr. Liviu Radu, *Economia sectorului public*, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, suport de curs, Capitolul 5-Sfera veniturilor și cheltuielilor sectorului public, pg.69, 2016.

¹⁶ *Idem*¹³.

¹⁷ Ministerul Finanțelor, Bugetul de stat, accesat la data de 16.01.2022, <https://www.mf.gov.md/ro/buget/bugetul-public-na%C8%9Bional/bugetul-de-stat>.

2.2.3. Accesarea de credite

Pentru neville de redresare, de re tehnologizare a economiei se apelează la împrumuturi externe și investiții directe de capital străin. Creditele externe sunt de mai multe categorii și anume

- a. Credite guvernamentale sau cu garanție guvernamentală, în spatele cărora este statul, chiar dacă se acordă prin bănci.
- b. Credite bancare, unde riscul este exclusiv al băncilor
- c. Credite acordate de instituții internaționale, gen FMI, BIRD, BERD¹⁸

Accesarea de credite are câteva aspecte de luat în seamă. Această posibilitate nu este la îndemâna oricărui ordonator de credite. Sigur că oricine acordă un credit solicită anumite garanții prin care să se asigure că el își va recupera banii și nu numai banii și un anumit profit dinainte stabilit. Acest lucru este valabil atât pentru creditorii interni cât și pentru cei externi. Cum, în general, forța creditorilor interni este mai mică, în această situație și condițiile în care aceștia acordă creditele sunt mult mai dure, din puncte de vedere financiar.¹⁹

2.2.4. Concesionarea anumitor lucrări de investiții

Odată cu apariția legii privind regimul concesiunilor cât și prin aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 34/2006, prin Legea nr. 337/2006, s-a creat baza legală și s-au dezvoltat posibilitățile de concesiune a anumitor lucrări de investiții.²⁰

Legislația din țara noastră are ca obiect reglementarea și organizarea regimului de concesiune pentru:

- Bunurile proprietate publică ori privată a statului, județului, orașului sau comunei
- Activitățile și serviciile publice de interes național sau local.

Concesionarea se face în baza unui contract prin care o persoană numită concedent, transmite pentru o perioadă determinată de cel mult 49 de ani, unei alte persoane, numită concesionar, care acționează pe riscul și răspunderea sa, dreptul

¹⁸ Lector Univ. Dr. Liviu Radu, *Investiții Publice*, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, suport de curs, Capitolul 3, pg. 36.

¹⁹ *Investiții publice-oportunități și abordări*, articol online în Programul operațional sectorial “Creșterea Competitivității Economice” co-finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională “Investiții pentru viitorul dumneavoastră”, pg.4, 2011.

²⁰ *Investiții publice-oportunități și abordări*, articol online în Programul operațional sectorial “Creșterea Competitivității Economice” co-finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională “Investiții pentru viitorul dumneavoastră”, pg.4, 2011.

și obligația de exploatarea a unui bun, a unei investiții sau a unui serviciu public, în schimbul unei redevențe.²¹

2.2.5. Parteneriatul public-privat

Sistemul de drept românesc, face primii pași în definirea unor norme juridice în materia dreptului public-privat, și acesta în principal deoarece mentalitatea și sistemul de valori pe care le-a avut de-a lungul secolelor statului român au pus ermanent într-un spot de lumină valorile publice în detrimentul celor private...Totuși, statul începe să conștientizeze faptul că interesul patrimonial privat (dorința de a obține profit) este mototul ce îmbunătățește calitatea actului public. El se poate alătura în diferite frme de asociere- societăți comerciale, asocieri în participațiune, asocieri profesionale etc.-cu persoane fizice și persoane juridice de drept privat și cu alte unități administrativ-teritoriale, române și străine, în scopul unei cât mai bune administrări și valorificări a domeniului public și a celui privat, cu respectarea legii și în interesul cetățeanului reprezentat.²²

Conform Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), parteneriatele public-privat, sunt definte ca angajamente contractuale pe termen lung între guvern și un partener privat, în temeiul cărora acestea din urmă prestează și finanțează servicii publice utilizând un activ fix, cu partajarea riscurilor asociate. Conform acestei definiții vaste,

parteneriatele public-privat pot fi concepute pentru a îndeplini o gamă largă de obiective în diverse sectoare, cum ar fi cel al transporturilor, al locuințelor sociale sau al serviciilor de sănătate, și pot fi structurate sub diferite abordări.²³

Așadar, parteneriatul public-privat (PPP) reprezinta formula agreată de către autoritățile locale delegate, în vederea soluționării problemelor publice de interes general, prin atragerea potențialilor întreprinzători din sectorul privat.

Prezentul parteneriat public-privat, este săvârșit sub aspectul Ordonanței de Urgență nr. 7 din 28 ianuarie 2020, pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 39/2018 privind parteneriatul public-privat și pentru stabilirea unor măsuri privind investițiile publice.²⁴

²¹ *Investiții publice-oportunități și abordări*, articol online în Programul operațional sectorial “Creșterea Competitivității Economice” co-finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională “Investiții pentru viitorul dumneavoastră”, pg. 5, 2011.

²² Liviu Pande, Adrian Dăneț, *Managementul public-privat al conglomeratelor umane: Model de gestiune privată pentru administrarea intereselor publice*, Editura Economică, București, 2003, pg. 117.

²³ Parteneriatele public-privat în UE: deficiențe generalizate și beneficii limitate, Raportul special, Curtea de Conturi, nr. 09, RO, 2018, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_09/SR_PPP_RO.pdf.

²⁴ Ordonanței de Urgență nr. 7 din 28 ianuarie 2020, pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 39/2018 privind parteneriatul public-privat și pentru stabilirea unor măsuri privind investițiile publice, publicat în Monitorul Oficial nr. 93 din 7 februarie 2020.

2.2.6. Program finanțat parțial sau în totalitate de Uniunea Europeană

Din ce în ce mai multe fonduri pentru finanțarea investițiilor se pot obține prin acceptarea participării la diverse programe finanțate parțial sau în totalitate de Uniunea Europeană, care au ca scop aducerea infrastructurii din România la nivelul existent în statele membre ale uniunii, având în vedere integrarea noastră în structurile europene. Astfel de programe sunt ISPA, SAPARD, RICOP.²⁵

2.3. Definirea proiectelor de investiții publice

Proiectele publice sunt instrumente de punere în practică a strategiei administrației, a autorităților publice, folosind resursele investiționale pe o perioadă limitată și într-o strictă localizare la nivel național sau local. Expresia concretă a procesului de realizare/transpunere în practică a proiectelor de investiții publice și a rezultatelor este cunoscută în practica investițională sub denumirea de lucrări publice.²⁶

Investițiile stau la baza dezvoltării unităților economice, având un rol deosebit de important, anume de a valorifica și îmbunătăți resursele disponibile. Totodată, investițiile constituie motorul demarării procesului de creștere economică, asigurând funcționarea în parametri normali a economiei naționale, precum și îmbunătățirea și dezvoltarea volumului de producție, oferind sprijin material, ocupații din domeniul socio-cultural și în același timp fiind principalul factor al creșterii calității vieții, în rândul populației²⁷.

Orice proiect de investiții presupune un arbitraj al decidentului între dorința de a consuma în prezent averea sa, generalizându-și astfel un nivel de satisfacție curent și cea de a economisi și a de investi economiile sale, mărindu-și un ipotetic consum viitor.²⁸

Așadar, noțiunea de proiect de investiții a primit o serie de definiții., în toate cazurile se constată existența ca națiune comună a unui program complet și automat de acțiune implicând intrarea în patrimoniu (achiziționarea ori construcția în regie proprie) și exploatarea unor imobilizări corporale (și sau necorporale ori financiare)²⁹

Spre deosebire de investițiile făcute în sectorul privat, proiectele de investiții în sectorul public au următoarele trăsături particulare:

²⁵ *Idem* ¹⁹.

²⁶ Prof. Univ. Dr. Marian Stoian, Prep. Univ Iilca Muntean, *Particularități în evaluarea proiectelor de investiții publice*.

²⁷ Conf. univ. dr. Aurelian Diaconu, Drd. Alexandru Ursache, Aspecte specifice în definirea conceptului de investiții, în *Revista Română de Statistică-Supliment*, nr. 10/2015, pg. 43.

²⁸ Adrian Dăneț, Adriana Popa, Eleonora Veress, Alina Dăneț, *Managementul resurselor financiare*, Editura Romprint, Brașov, 2002, pg. 94.

²⁹ *Ibidem*.

a. Evaluarea fiecărui PIP trebuie făcută în contextul general al concepției de amenajare teritorială și/sau modernizare a serviciilor publice la nivelul național sau local. Strategia de amenajare și dezvoltare a comunităților teritoriale este de regulă un program integrat al autorităților publice, cunoscut sub formă de schiță de dezvoltare și amenajare urbană (SDAU) sau plan de urbanism general (PUG).³⁰

b. Spre deosebire de proiectele din sectorul privat, PIP evoluează într-un sector relațional deschis și mult mai complex, care implică o structură de concepție tridimensională pe trei paliere: proiect ca ambiție globală cu orientare predominant economică-proiectul orașului: „stricto sensu”, proiect de amenajare a spațiului sub definierea de proiect urban și concretizare a proiectului urban în sarcini prioritare ale edililor localității, sub formă de proiecte de servicii publice.

c. Analiza și sistemul de criterii ce stau la baza finalității evaluării unui proiect PIP au caracter aparte, fiind necesară personalizarea lor la nivel de proiect sau colectivitate, având în vedere diversitatea geografică și de domenii de interes public, de la proiecte complexe cu caracter industrial (centrale termo-electrice, instalații de tratare a deșeurilor, sisteme de transport), la proiecte cu caracter cultural, educațional, de sănătate [...].³¹

d. Proiectele de investiții publice se deosebesc de cele din sectorul comercial și după sursele de finanțare, care pot fi:

- Alocații bugetare de la bugetul central sau de la bugetele locale
- Disponibilități din fondurile de dezvoltare ale agenților economici prestatori de servicii
- Alte fonduri disponibile la nivelul colectivităților locale, organizațiilor filantropice sau umanitare autohtone sau străine
- Sponsorizări de la persoane publice sau fizice autohtone sau străine
- Fonduri accesate prin proiecte agreeate în programele de preaderare ale Uniunii Europene și în alte programe speciale tip USAID sau Banca Mondială.³²

Studiul de fezabilitate aferent proiectului fundamentează, din punct de vedere tehnic și economic, decizia de investiții. În cadrul acestuia se analizează în principal:

- ✚ Cadrul general de organizare, activitate, politica de dezvoltare a firmei

³⁰ Paladi Ion, *Managementul proiectelor investiționale-Performanțele dezvoltării localităților din Republica Moldova*, lucrare prezentată în cadrul Buletinului Științific al Universității de Stat Bogdan Petriceicu Hasdeu din Cahul, Nr. 1 (13), 2015, accesat la data de 17.01.2022.

³¹ Paladi Ion, *Managementul proiectelor investiționale-Performanțele dezvoltării localităților din Republica Moldova*, lucrare prezentată în cadrul Buletinului Științific al Universității de Stat Bogdan Petriceicu Hasdeu din Cahul, Nr. 1 (13), 2015, accesat la data de 17.01.2022.

³² Ibidem.

- ✚ Modalitatea de apariție a proiectului și istoricul său
- ✚ Legătura cu marketingul, activitatea curentă de producție
- ✚ Efectele și amploarea modificărilor aduse mediului înconjurător
- ✚ Planul proiectului, tehnologiile utilizare
- ✚ Evaluarea forței de muncă necesară a activa în cadrul proiectului respectiv
- ✚ Evaluare financiară și economică a proiectului³³

După cum este menționat și în Acordul de Servicii de Asistență Tehnică Rambursabile privind Consolidarea capacității Secretariatului General al Guvernului de a accelera investițiile publice în România, “o practică bine stabilită în managementul investițiilor publice este de a atinge pe deplin trei obiective generale: sustenabilitatea fiscală, eficiența alocărilor și eficiența operațională. În primul rând, investițiile publice ar trebui să fie sustenabile din punct de vedere fiscal pe termen mediu și lung. Aceasta înseamnă nu numai găsirea instrumentelor financiare potrivite pentru finanțarea nevoilor de investiții ale guvernului (inclusiv parteneriatele public-privat (PPP-uri), ci și asigurarea faptului că viitoarele costuri de funcționare și întreținere pot fi absorbite în totalitate. În al doilea rând, eficiența alocărilor presupune pregătirea, verificarea și prioritizarea corespunzătoare a proiectelor pe baza priorităților sectoriale ale guvernului. În cele din urmă, se așteaptă ca proiectele și programele să fie concepute și livrate într-un mod eficient din punct de vedere al costurilor, inclusiv prin mecanisme financiare inovatoare care vor reduce riscurile de implementare.”³⁴

“*Managementul investițiilor publice* reprezintă o funcție tehnică, îndeplinită de ministerele de resort sub îndrumarea generală a unei structuri a administrației centrale. Începând cu anul 2000 și în special în ultimul deceniu, interesul pentru investițiile publice a reapărut, determinat de o creștere a fondurilor disponibile pentru investiții (în special prin intermediul Fondurilor Structurale ale Uniunii Europene), de noi modalități de colaborare public-privat⁶ (cum ar fi concesiuni, PPP-uri, BOT – construcție-exploatare-transfer) și de un interes reînnoit cu privire la modul de elaborare a politicilor fiscale anticiclice utilizând întreținerea infrastructurii și investițiile crescute în proiecte publice gata de implementate.”³⁵

³³ Adrian Dăneț, Adriana Popa, Eleonora Veress, Alina Dăneț, *Managementul resurselor financiare*, Editura Romprint, Brașov, 2002, pg. 99.

³⁴ Acord de Servicii de Asistență Tehnică Rambursabile privind Consolidarea capacității Secretariatului General al Guvernului de a accelera investițiile publice în România (P171255), Aprilie 2021, CAPITOLUL 1: Principii de bune practici și lecții învățate pentru un management al investițiilor publice îmbunătățit, <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/Public-Investment-RAS-Output-1b-RO-revised-July-23-2021.pdf>.

³⁵ Idem.

III. Concluzii

Deși dispunem de o disponibilitate nemărginită a fondurilor europene, investițiile rămân la un nivel scăzut. Totodată, există și un nivel național ridicat al datoriei publice dar și private.

Investițiile publice necesită o evaluare riguroasă întrucât în prezent proiectele care concurează pentru finanțare depășesc resursele disponibile. Prioritizarea proiectelor de investiții publice constituie o necesitate, din următoarele considerente:

- proiectele de investiții finanțate din fonduri publice trebuie corelate cu prioritățile existente/definite la nivel european/național;
- finanțarea trebuie orientată cu precădere către acele proiecte de investiții publice care generează beneficii economice mari, de natură să sprijine dezvoltarea economică la nivel național și regional; 3. este imperativă reducerea întârzierilor în implementarea proiectelor;
- consolidarea procesului de luare a deciziilor în ceea ce privește investițiile publice;
- încurajarea proiectelor finanțate din surse nerambursabile

Investițiile au un rol hotărâtor în realizarea obiectivelor strategiei naționale de dezvoltare pe termen lung, în crearea premiselor unei creșteri economice durabile, îmbunătățirea nivelului de trai al populației și dezvoltării întregului organism socio-economic

Investițiile constituie suportul material al creșterii economice și al dezvoltării, contribuind la asigurarea funcționării normale a economiei, la creșterea aparatului de producție și a suportului material al activităților social-culturale, precum și la creșterea nivelului de trai al populației.

Trăsătura specifică de bază a investițiilor publice, vis à vis de cele din sectorul privat, constă în faptul că: atribuțiile și competențele actorilor programelor de investiții, la nivel de administrație publică centrală sau locală, se stabilesc prin Legea Finanțelor Publice; de aceea, Guvernul, Ministerul Finanțelor și ordonatorii de credite au sarcini specifice în gestiunea bugetului..

Proiectele investiționale publice sunt instrumente de punere în practică a strategiei administrației, a autorităților publice, folosind resurse investiționale pe o perioadă limitată și într-o strictă localizare la nivel național, regional sau local. Expresia concretă a procesului de realizare și transpunere în practică a proiectelor de investiții publice și a rezultatelor, este cunoscută în practica investițională sub denumirea de lucrări publice.

Notă: Articolul prezintă parte din lucrarea de disertație: MANAGEMENTUL PROIECTELOR DE INVESTIȚII PUBLICE, realizat pentru finalizarea studiilor de master: Managementul Organizațiilor și Servicilor Publice din cadrul "Universității Nicolae Titulescu" din București, sub coordonarea Lect.Univ. Dr. Liviu Radu.

Referințe bibliografice

- Lect. Sup.Drd. Olga Conencov, Rolul investițiilor publice în vederea îmbunătățirii calității vieții, ASEM, articol online, accesat la data de 15.01.2022;
- Servicii de consultanță pentru Consolidarea managementului investițiilor publice Livrabil 12: Manual de Management al Investițiilor Publice, Octombrie 2015, https://www.fonduri-ue.ro/images/files/studii-analize/52843/RO_PIM_RAS_Output_12_RO.pdf;
- Vasile Ciomoș, Managementul investițiilor, articol online, accesat la data de 15.01.2022;
- Hotărârea Guverului nr. 907 din 29 noiembrie 2016, privind etapele de elaborare și conținutul-cadru al documentelor tehnico-economice aferente obiectivelor proiectelor de investiții finanțate din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial nr. 1.061 din 29 noiembrie 2016;
- Idem;
- Legea nr.50 din 29 iulie 1991 (**republicată**) privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, publicată în Monitorul Oficial nr. 933 din 13 octombrie 2004;
- INCDT, Studiu de cercetare privind dezvoltarea investițiilor publice în infrastructura turistică specifică din România pentru perioada 2007-2016 și direcțiile principale de dezvoltare a acestora, Capitolul 1, accesat la data 15.01.2022, http://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2017/07/MPI-21.07_2017.pdf;
- Parlagi Anton P.- Dicționar de administrație publică, Editura Economică, București, 2000;
- Lect. Univ. Bilau Mihaela, Managementul Investițiilor-suport de curs, 2007-2008;
- *Investiții publice-opportunități și abordări*, articol online în Programul operațional sectorial “Creșterea Competitivității Economice” co-finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională “Investiții pentru viitorul dumneavoastră”, pg. 3, 2011;
- Lector Univ. Dr. Liviu Radu, *Investiții Publice*, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, suport de curs, Capitolul 3, pg. 36;
- prin Fondul European de Dezvoltare Regională “Investiții pentru viitorul dumneavoastră”, pg. 5, 2011;
- Liviu Pandele, Adrian Dăneț, Managementul public-privat al conglomeratelor umane: Model de gestiune privată pentru administrarea intereselor publice, Editura Economică, București, 2003, pg. 117;
- Parteneriatele public-privat în UE: deficiențe generalizate și beneficii limitate, Raportul special, Curtea de Conturi, nr. 09, RO, 2018, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_09/SR_PPP_RO.pdf
- Ordonanței de Urgență nr. 7 din 28 ianuarie 2020, pentru modificarea și completarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 39/2018 privind parteneriatul public-privat și pentru stabilirea unor măsuri privind investițiile publice, publicat în Monitorul Oficial nr. 93 din 7 februarie 2020;
- Prof. Univ. Dr. Marian Stoian, Prep. Univ Iilca Muntean, Particularități în evaluarea proiectelor de investiții publice;
- Conf. univ. dr. Aurelian Diaconu, Drd. Alexandru Ursache, Aspecte specifice în definirea conceptului de investiții, în Revista Română de Statistică-Supliment, nr. 10/2015, pg. 43;

-
- Adrian Dăneț, Adriana Popa, Eleonora Veress, Alina Dăneț, *Managementul resurselor financiare*, Editura Romprint, Brașov, 2002, pg. 94;
 - Paladi Ion, *Managementul proiectelor investiționale-Performanțele dezvoltării localităților din Republica Moldova*, lucrare prezentată în cadrul Buletinului Științific al Universității de Stat Bogdan Petriceicu Hasdeu din Cahul, Nr. 1 (13), 2015, accesat la data de 17.01.2022;
 - Acord de Servicii de Asistență Tehnică Rambursabile privind Consolidarea capacității Secretariatului General al Guvernului de a accelera investițiile publice în România (P171255), Aprilie 2021, CAPITOLUL 1: Principii de bune practici și lecții învățate pentru un management al investițiilor publice îmbunătățit, <https://sgg.gov.ro/1/wp-content/uploads/2021/08/Public-Investment-RAS-Output-1b-RO-revised-July-23-2021.pdf>;

MOBILIZAREA STUDENȚILOR PENTRU IMPLEMENTAREA CURSURILOR DE TEHNOLOGIE A INFORMAȚIILOR ȘI COMUNICAȚIILOR

Beatrice Maria BARBU*

Abstract

Dezvoltarea tehnologiilor informației și comunicațiilor (TIC) este vitală pentru competitivitatea Europei în cadrul unei economii actuale din ce în ce mai digitalizată. Scopul proiectului este să dezvolte competențele digitale ale studenților și să îi familiarizeze cu principalele modalități de prelucrare a informațiilor, aceștia având posibilitate de a învăța cum să folosească instrumentele digitale în activitățile de învățare. De asemenea, proiectul își propune să îmbunătățească oferta educațională a celor 3 universități partenere, să crească nivelul rezultatelor academice ale studenților și să promoveze cetățenia europeană.

Proiectul de față urmărește realizarea transferului de bune practici în domeniul managementului studenților, îmborspătarea și îmbogățirea cunoștințelor din domeniul educației universitare, dezvoltarea competențelor de comunicare, precum și dezvoltarea cunoștințelor din sfera culturii și civilizație din țara gazdă.

În cadrul acestei mobilități, se vor aloca un număr de 36 de locuri destinate studenților care își doresc să participe la acest proiect și își doresc să studieze domeniul IT aferent universităților partenere.

Cuvinte cheie: *comunicare, tehnologie, informații, IT, studenți .*

I. Introducere

Acest parteneriat a fost realizat din dorința de a face anumite schimbări în ceea ce privește modul de utilizare a instrumentelor digitale și totodată se dorește dezvoltarea acestor competențe, din domeniul IT-ului.

Importanța studiului propus dar și obiectivele vizate, fac referire la integrarea tehnologiilor informatice și de comunicare din universitățile partenere în procesul de predare-învățare-evaluare din cadrul Academiei de Studii Economice din București.

* BARBU BEATRICE-MARIA, Facultatea de Relații Internaționale, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: beatrice_maria12@yahoo.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea conf. univ. dr. Liviu Radu (lgradu2005@yahoo.co.uk).

Totodată, participanții la această mobilitate își vor perfecționa vizibil competențele ce țin de limba engleză și își vor consolida aptitudinile de relaționare și comunicare cu cei din jur.

Cu siguranță, colaborarea strânsă între universitățile partenere va conduce la realizarea cu succes a obiectivelor propuse și studenții vor fi determinați și încurajați să studieze și să aplice modul de lucru în domeniul digital practicat de instituțiile gazdă.

Acest parteneriat a fost realizat din dorința de a face anumite schimbări în ceea ce privește modul de utilizare a instrumentelor digitale și totodată se dorește dezvoltarea acestor competențe.

Proiectul vizează integrarea tehnologiilor informatice și de comunicare din universitățile partenere în procesul de predare-învățare-evaluare din cadrul Academiei de Studii Economice din București.

Totodată, participanții la această mobilitate își vor perfecționa vizibil competențele ce țin de limba engleză și își vor consolida aptitudinile de relaționare și comunicare cu cei din jur.

Cu siguranță, colaborarea strânsă între universitățile partenere va conduce la realizarea cu succes a obiectivelor propuse și studenții vor fi determinați și încurajați să studieze și să aplice modul de lucru în domeniul digital practicat de instituțiile gazdă.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Analiza comparativă a celor trei universități partenere

Universitatea Oxford

Este cea mai veche universitate din lumea anglofonă și, deși data înființării nu este certă, un lucru este sigur: aici se țin cursuri din anul 1096. Un an decisiv în istoria universității a fost 1167, când Henric al II-lea a interzis studenților englezi să studieze în străinătate, așa că University of Oxford a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă.

University of Oxford este reprezentată de federația a 39 de colegii independente, care au conducerea, statutul și corpul profesoral separate. Colegiile sunt instituții independente financiar, în timp ce universitățile sunt finanțate din fondurile statului. Studenții tuturor colegiilor au dreptul de a utiliza laboratoarele, muzeele și bibliotecile aparținând universităților.

Centrul de instruire IT (ITLC) include peste 200 de cursuri desfășurate în instituție și peste 1000 de cursuri online destinate dorinței de a învăța, cerceta și asimila informația. De asemenea, personalul este instruit pe sistemele și software-ul universitar specializat. Programul este disponibil în întregul personal, cadrelor universitare și studenților ..

În cadrul cursurilor susținute în clasă se folosesc instrumente de birou ușor de folosit, programare, multimedia, Nexus, WebLearn și multe altele. Cele mai populare cursuri includ:

- foi de calcul și baze de date de design;
- cursuri de utilizare a instrumentelor ale managementului de referință;
- ședințe de design grafic care acoperă utilizarea InDesign și Photoshop ;
- se oferă o serie de modalități de a învăța operațiunile de bază ale Microsoft Office.

Universitatea din Bologna

Universitatea din Bologna a fost înființată la 1088 în Bologna, Italia. Este cea mai veche universitate care funcționează astăzi.

Universitatea din Bologna este recunoscuta internațional ca o universitate de clasa mondială. A fost clasată drept cea mai bună universitate italiană de cinci ani în rolul ziarului italian Republica. Universitatea QS World Rankings a clasat-o în intervalul dintre 150 și 200 în ultimii zece ani și și-a clasat Școala de Drept ca fiind în topul 40 din lume.

Universitatea din Bologna oferă diplome, licențiate, absolvent (atât de masterat, cât și de doctorat), în peste programe 200. Mai mult decât studenții 80,000 sunt înscriși ca din 2015. Are școli 11, inclusiv Școala de Drept, Inginerie și Arhitectură, Arte și Științe Umane, Medicină și Chirurgie, Limbi și literatură străină, Științe, Economie, Științe Politice, Psihologie și Educație, Farmacie și Agricultură; Departamentele 33 și campusurile 5. În plus, găzduiește și centre de cercetare și instruire 9, cum ar fi Centrele Interdepartamentale pentru Cercetare Industrială, Centrul pentru Studii Avansate în Turism și Școala Superioară de Studii asupra Orașului și Teritoriului.

Universitatea de Economie și Business din Atena

Universitatea de Economie și Business din Atena (AUEB) este o instituție care oferă educație atât la nivel universitar cât și postuniversitar, în special în domeniile Economie, Economie europeană și internațională, Administrarea Afacerilor, Marketing, Contabilitate și Finanțe, Management, Tehnologie, Informatică, Statistică, Decizia științifică. AUEB este o instituție publică de învățare distinctă, cunoscută pentru excelența facultăților sale, a studenților și a programelor academice.

Scopul universității nu este numai de a oferi studenților săi o bună cunoaștere a principiilor teoretice și a instrumentelor analitice moderne, dar și de a dezvolta în ele anumite calități, cum ar fi inițiativa individuală și gândirea critică, necesare pentru a relua conducerea în lumea actuală în schimbare. În acest scop, o organizare

bine echilibrat în diferitele domenii științifice menționate anterior, un centru de calcul și un personal academic de înaltă calitate contribuie.

Cercetarea, atât teoretică, cât și aplicată, a fost întotdeauna considerată drept unul dintre cele mai importante obiective ale universității. O mare importanță a fost acordată, de asemenea, dezvoltării studiilor universitare și contactelor periodice cu universitățile și institutele de cercetare nu numai în alte țări europene, ci și în America de Nord și în restul lumii.

2.1. Descrierea activităților

Etapa I

1.Înscrierea online a candidaților **-15 mai 2022- 29 iunie 2022**

Criteria de eligibilitate:

- Student;
- profil economic sau informatic;
- competențe economice și informatice nivel superior;
- Cunoașterea a cel puțin o limbă străină de circulație internațională.

Selecția candidaților:

- Perioada de selecție a candidaților va fi între **30 mai 2022- 14 iunie 2022**
- Selecția se va realiza prin concurs;
- Proba de verificare a competențelor de limbă străină(50% din notă);
- Proba de verificare a competențelor de specialitate, practic și teoretic(50% din notă);
- Comisia de selecție a candidaților va fi formată din coordonatorul proiectului, respectiv doi profesori din fiecare universitate.

2.Analiza dosarelor în perioada **15 iunie 2022-24 iunie 2022;**

Dosarul trebuie să conțină:

- Situația școlară pe toți anii de studiu efectuați;
- Planul de activitate al universității gazdă;
- Document care să ateste cunoașterea unei limbi de circulație internațională (engleză, franceză, germană)
- CV Europass;
- Scrisoare de intenție;

3.Anunțarea rezultatelor și a participanților **25 iunie 2022;**

4.Semnarea contractelor de mobilitate **25-30 iunie 2022;**

5. Asigurarea materialelor, transportului, cazării și a necesarului aferent proiectului.

Etapa II

1.Găsirea locurilor de cazare pentru participanți;

2.Asigurarea transportului studenților spre universitățile alese;

3.Derularea cursurilor;

4.Îndrumarea participanților;

5. Evaluarea participanților la finalul cursurilor;

2.2. Identificarea riscurilor în proiect

În cazul acestei propuneri de proiect , s-au identificat următoarele riscuri:

➤ Grad de acomodare scăzut din cauza lipsei cunoașterii reciproce a studenților;
➤ Lipsa unor măsuri de precauție și siguranță în ceea ce privește numărul studenților care participă la proiect (evenimente imprevizibile);
➤ Promovabilitate scăzută a examenului;
➤ Cadru didactic neexperimentat (Atribuirea de profesori lipsiți de experiență periclitează înțelegerea clară de către student a conceptelor și ideilor transmise) ;
➤ Riscul de depășire a costurilor ce apare în situația în care nu s-au specificat în contractul de execuție sau în bugetul investiției actualizării ale costurilor sau cheltuieli neprevăzute;
➤ Riscul de întârziere (depășire a duratei stabilite) poate conduce la întârzierea intrării în exploatare cu efecte negative asupra respectării clauzelor față de parteneri ;

2.3. Obiectivele proiectului

Proiectul are drept **obiectiv general** adaptarea, dezvoltarea, testarea, implementarea și diseminarea unor moduri de instruire, a metodologiilor de învățare aferente bazate pe utilizarea instrumentelor digitale, având drept suport TIC.

Obiectivul general al proiectului va fi atins prin intermediul următoarelor **obiective specifice**:

✓ Crearea și dezvoltarea unor parteneriate durabile între universități și minim 10 întreprinderi din domeniul tehnologiei informației;
✓ Creșterea pe termen lung a cooperării între universități și mediul de afaceri;
✓ Dezvoltarea programelor de pregătire practică a studenților și informarea acestora cu privire la oportunitățile acestor programe;

✓ Formarea de competențe practice și aptitudini profesionale specifice domeniului TIC pentru cei 36 de studenți, prin desfășurarea programelor de pregătire practică;
✓ Îmbunătățirea aptitudinilor studenților pentru munca în echipă;
✓ Facilitarea tranziției studenților de la școală la locul de muncă;
✓ Creșterea gradului de inserție pe piața muncii a absolvenților din domeniul TIC din cadrul universității.

2.4. Diseminarea proiectului

Diseminarea prezentului proiect se va realiza în felul următor:

- Crearea unei pagini web dedicată proiectului imediat după aprobarea acestuia - GRUP ȚINTĂ: studenți, profesori, comunitatea locală, RESPONSABILI: manager pagina web, OBIECTIV OPERAȚIONAL: popularizarea și diseminarea activităților proiectului în facultate și în afara ei.
- Realizarea unei **conferințe dedicate lansării proiectului**, GRUP ȚINTĂ: profesori, studenți, , TERMEN: după aprobarea proiectului, RESPONSABILI: managerul de proiect și responsabili comunicare și diseminare, OBIECTIV OPERAȚIONAL: promovarea proiectului în cadrul facultății.
- Editarea unui număr în revista facultății care să cuprindă articole despre impresiile studenților și profesorilor participanți, rezultate în urma efectuării mobilităților, TERMEN: finalul proiectului, GRUP ȚINTĂ: profesori și studenți din țară, cât și din afara țării, RESPONSABILI: persoana desemnată pentru comunicare și diseminare, OBIECTIV OPERAȚIONAL: diseminarea activităților și rezultatelor proiectului.

2.5. Impactul generat de proiect

Impactul economic: proiectul va avea ca urmare deschiderea unor posibilități de colaborare cu mediul economic în scopul implementării de soluții sau pentru transferuri tehnologice, determinând implicit ridicarea nivelului economic al facultății.

Impactul social: proiectul contribuie la dezvoltarea și calificarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluziunii sociale prin implicarea tinerilor studenți în activități de cercetare și inovare necesare în etapa actuală de dezvoltare economică regională.

Impactul de mediu: proiectul nu generează impact asupra calității mediului sau stării de sănătate. Echipamentele sunt verificate și nu sunt necesare aprobări pe

linie de mediu deoarece activitățile desfășurate nu implică utilizarea de substanțe sau echipamente ce necesită aviz.

Ca **impact pozitiv asupra mediului**, se poate evidenția faptul că prin dotarea cu echipamente și tehnologie modernă de cercetare se vor reduce consumurile specifice de energie electrică necesare activităților de cercetare.

Impactul tehnologic/științific constă în creșterea competitivității economice și dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere în domeniul IT prin crearea unor platforme de cercetare în tehnologii informaționale orientate în special pe ingineria comunicațiilor și rețele de calculatoare dar și în domenii conexe cum ar fi sisteme digitale sau ingineria programării.

2.6. Managementul Proiectului

Acest proiect contribuie foarte mult la dezvoltarea și perfecționarea studenților, precum și la creșterea calității educației și învățării. De asemenea, prin șansa de a testa și compara modul de învățământ din alte centre universitare, studenții pot promova și încuraja dezvoltarea modurilor de învățământ favorabile și benefice în facultatea lor. Proiectul urmărește realizarea unor obiective atât pe plan social, cât și în ceea ce privește creșterea gradului de inovare a sistemului de învățământ superior din România. Acesta va avea un impact la nivel național odată ce facultățile vor prelua treptat aceste propuneri stabilite de proiect.

2.6.1. Managementul de implementare al proiectului

Implementarea proiectului cuprinde în general - activități de monitorizare, managementul riscurilor și finalizarea proiectului.

Monitorizarea proiectului se va realiza printr-un proces ce va permite obținerea informațiilor care să permită cunoașterea și înțelegerea stadiului proiectului la un moment dat și tendințele de derulare a activităților incluse în proiect. Monitorizarea se va face prin:

- discuții cu personalul implicat în derularea proiectului;
- înregistrarea rezultatelor și a problemelor apărute;
- observarea activităților derulate; prezentarea dovezilor a activităților realizate și a rezultatelor acestora prin prezentarea raportului final.

2.6.2. Managementul de comunicare

Managerul de proiect va monitoriza și lucra cu membrii echipei sale pentru a construi un parteneriat solid. **Succesul echipei** proiectului depinde de cât de bine managerul de proiect a structurat și folosit procesul comunicării pentru :

- a iniția și menține concentrarea echipei asupra scopurilor proiectului;
- a iniția și menține încrederea în scopurile proiectului;
- a iniția și menține viziunea echipei;

- a furniza feedback-ul privind performanta;
- a înțelege și rezolva problemele.

2.7. Planul de realizare a proiectului

NR.CRT	DENUMIREA ACTIVITĂȚII	OBIECTIVE	REZULTATE	INDICATOR DE REZULTATE	CINE REALIZEAZĂ ACTIVITATEA?	Termen de realizare
ETAPA I – ETAPA DE PREGĂTIRE						
1.	Înscrierea studenților pe platforma online.	Atragerea unui număr mare de studenți doritori să participe la proiect.	Obținerea unui număr suficient de mare de studenți.	Numărul de studenți înscriși	RP	2 săptămâni 15-29 MAI
2.	Analiza dosarelor.					2 săptămâni 30MAI-14 IUNIE
3.	Selectarea studenților.	Toți participanții să fie eligibili.	Alegerea celor mai buni studenți.	Numărul studenților eligibili.	RP	2 saptamani 15 iunie 2022- 29 iunie 2022
4.	Informarea studenților care au fost aleși.	Instituția coordonatoare va lua legătura cu studenții selectați în proiect.			RP	1 săptămână 30 iunie 2022- 07 iulie
5.	Semnarea documentelor de către studenți și instituțiile partenere.	Semnarea tuturor documentelor necesare		-	P1, P2, P3	1 săptămă 08 iulie-15 iulie
6.	Asigurarea materialelor, transportului, cazării și a necesarului aferent proiectului.	Asigurarea tuturor materialelor necesare		număr materiale achiziționate, număr zboruri rezervate, număr camere de cămin etc.	RP P1,P2, P3	3 săptămâni 16 iulie-07 august
7.	Ajungerea studenților în universitățile partenere.				P1,P2,P3	1 zi 8 august

ETAPA II – DESFĂȘURAREA CURSURILOR						
8	Participarea studenților la un curs introductiv pentru orientarea în cadrul universității;	Participarea tuturor studenților la curs	Toți studenții vor participa timp de 5 săptămâni la cursurile universității alese.	numărul de participanți la curs	P1,P2, P3	1 zi 8 august
9	Cercetarea sistemului de predare din cadrul universităților și identificarea punctelor slabe și forte ale acestuia	Identificarea tuturor punctelor slabe și forte din modul de predare și folosire a programelor din domeniul TIC,		Numărul de puncte slabe; numărul de puncte forte	Studenții	5 săptămâni 08 august-13 septembrie
10	Activitate academică propriu-zisă.	Susținerea tuturor cursurilor propuse și participarea tuturor studenților la toate cursurile		numărul de participanți la curs și numărul de cursuri predate de profesori.	P1 + P2 + P3	5 săptămâni lucrătoare 08 august-13 septembrie
11	Activități de recreere orientate spre promovarea orașului gazdă pentru profesori și studenți.	Desfășurarea tuturor activităților propuse		numărul activităților de recreere realizate	P1 + P2 + P3	1 săptămână 14-21 septembrie
12	Verificarea noilor competențe	Susținerea unor examene cu privire la testarea noilor competențe		Numărul de studenți promovați	P1 + P2 + P3	1 săptămână 22-29 septembrie

III. Concluzii

În acest articol a fost adresat studenților interesați de dezvoltare personală, schimb de experiențe dar și de bune practici, prin participarea la mobilitățile de formare din spațiul Uniunii Europene.

Datorită acestui articol, un număr mare de studenți a putut să cunoască și să participe la această mobilitate organizată. De asemenea, acest proiect a avut numeroase impacte atât economice cât și sociale.

Direcția abordată în acest articol, face referire la realizarea transferului de bune practici în domeniul managementului studenților, îmbogățirea și îmbogățirea cunoștințelor din domeniul educației universitare, dezvoltarea competențelor de comunicare, precum și dezvoltarea cunoștințelor din sfera culturii și civilizație din țara gazdă.

Impactul economic face referire la deschiderea posibilităților de colaborare în scopul implementării de soluții sau pentru transferuri tehnologice, determinand implicit ridicarea nivelului economic al facultății. De asemenea, impactul social a contribuit la dezvoltarea și calificarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluziunii sociale prin implicarea tinerilor studenți în activități de cercetare și inovare necesare în etapa actuala de dezvoltare economică regională.

Referințe bibliografice

- ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS AND BUSINESS, 'Athens University of Economics and Business', [online] la adresa <https://www.aueb.gr/en>, accesat la data de 05.05.2019;
- ERASMUS + GHIDUL PROGRAMULUI(2019), 'ERASMUS+', [online] la adresa <https://www.erasmusplus.ro/>, accesat la data de 05.05.2019;
- UNIVERSITY OF BOLOGNA,'UNIVERSITY OF BOLOGNA', [online] la adresa <https://www.unibo.it/en>, accesat la data de 05.05.2019;
- UNIVERSITY OF OXFORD, 'UNIVERSITY OF OXFORD', [online] la adresa <http://www.ox.ac.uk/>, accesat la data de 05.05.2019.

VALORILE MOBILIARE. INSTRUMENTE ALE PIEȚEI FINANCIARE

Adrian GHEMEȘ-NEMETHI*

Abstract

Sistemul de funcționare al pieței financiare devine un element de interes din ce în ce mai mult, odată cu dezvoltarea economică, informațională și a educației economice. Ca instrumente ale pieței financiare putem vorbi despre valorile mobiliare. În cuprinsul referatului, am vorbit despre diferitele tipuri și subtipuri de valori mobiliare pe care le putem întâlni și tranzacționa pe piața financiară, evoluția lor, despre reglementările legislative la nivel european și național, beneficiile și riscurile la care se expun atât creditorii cât și debitorii, modul în care exponenții pieței financiare obțin recompense sau sunt ajutați de acestea, dar și rolul pe care valorile mobiliare îl au pentru a crea și menține un spațiu economic stabil și propice evoluției.

Drept urmare, valorile mobiliare reprezintă instrumente bine stabilite ale pieței financiare, ce cunosc în zilele de astăzi diferite tendințe pentru a face tranzacționarea lor mai facilă și atractivă exponenților săi.

Cuvinte cheie: *valori mobiliare, acțiuni, obligațiuni, bursa de valori, societăți pe acțiuni.*

I. Introducere

Prezentul studiu are ca scop cunoașterea mecanismelor de funcționare a valorilor mobiliare, precum și cadrul legal al acestora. Apariția economiei de piață a permis evoluția continuă a economiilor naționale, dar și a economiei mondiale. Cu toate că economia de piață nu este decât o economie de schimb evoluată, ea a permis un mediu favorabil apariției de noi concepte, idei, în ceea ce îi privește pe agenții economici. Așadar, apare conceptul capitalismului, piața devine elementul central al vieții economice. Odată cu rapida dezvoltare a diferitelor industrii și tehnologii, deci a cererii de capital, au apărut instrumentele financiare de investiții, numite și valori mobiliare, care au permis creșterea într-un timp scurt a activității economice, dar și asigurarea unui spațiu propice dezvoltării agenților economici.

* Student, Gheș-Nemethi Adrian, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: adighemes@gmail.com). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Liviu Radu (l.radu@unint.ro).

Aceste instrumente financiare de investiții s-au concretizat prin introducerea și utilizarea lor într-o piață organizată și supravegheată pentru a nu se produce erori sau așa numitele „jocuri murdare”, fiind vorba de sume uriașe de bani. Astfel, iau naștere piețele financiare. În zilele de astăzi, în mai toate statele cu o economie ridicată și liberă le întâlnim, cea mai cunoscută, fără îndoială, este N.Y.S.E. (New York Stock Exchange), sau cum mai este întâlnită, Wall Street.

Importanța studiului reiese din atractivitatea acestui tip de investiții, dar și de mărimea acestui tip de piață, care, de regulă, este în continuă creștere. În fiecare an, pe piețele financiare globale se tranzacționează sume de peste 10 trilioane de dolari americani. Cu toate acestea, în ultimele decenii, pe lângă perioadele de boom, pe plan mondial au avut loc și unele crahuri, crize acute ale vieții economice, provocate în mare parte din lipsa de credit disponibil, a scăderii valorii monedei, dar și a scăderii bruște a prețurilor acțiunilor cotate (putem spune că este o reacție în lanț). Crizele cu cea mai mare magnitudine au fost la sfârșitul anilor 1990 în Asia răsăriteană și în 2007-2008 în S.U.A., ultima având repercusiuni pe plan mondial. Așadar, pentru ca un investitor să ia decizii cât mai inteligente în vederea plasării economiilor în valori mobiliare, este de dorit să cunoască riscurile la care se expune și reglementările aferente valorilor mobiliare, dar mai ales să înțeleagă mecanismul de funcționare al acestor instrumente financiare.

În vederea elaborării lucrării m-am documentat din literatura de specialitate, atât din domeniul economic, cât și din domeniul juridic, din regulamentele instituțiilor ce se ocupă cu supravegherea și organizarea pieței financiare la nivel național și european.

II. Conținutul propriu-zis al lucrării

Piața financiară: concept și structură

Piața financiară reprezintă locul de întâlnire al cererii și ofertei de capitaluri pe termen mediu și lung¹. Jucătorii întâlniți pe piața financiară sunt: exponenții cererii, debitorii pe piața financiară, având nevoie de finanțare pentru realizarea de programe de investiții sau majorarea resurselor financiare, sunt ajutați de investitori, exponenții ofertei de capital (creditori pe piața financiară), prin alocarea economiilor acestora în schimbul unor titluri de valoare care recunosc aporturile financiare aduse.

Cu toate că nu există delimitări clare între piața financiară, monetară și de capital, deosebiri survin din reglementările sau concepțiile fiecărei țări. De exemplu, în concepția anglo-saxonă, piața financiară cuprinde piața monetară și piața de capital, cea din urmă fiind sinonimă cu piața valorilor mobiliare, astfel,

¹ Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur – „Economie” – Editura C.H. Beck, București, 2011, Ed. a 3-a revizuită, p. 233.

asigurând investirea capitalurilor pe termen mediu și lung. Pe de altă parte, în concepția continental-europeană, piața financiară și monetară se includ în piața de capital; iar în România, asemenea concepției anglo-saxone, piața de capital este o componentă a pieței financiare, astfel, actul de economisire poate finanța investițiile altor agenți economici².

Structura pieței financiare este una complexă ce vizează atât difuzarea de emisiuni noi, pe piața primară, dar și schimbul de titluri emise anterior, pe piața secundară. Așadar, acțiunile pe piața primară se derulează între emitenții titlurilor de valoare și investitori prin intermedierea băncilor sau entităților ce prestează servicii și activități de investiții; acțiunile pe piața secundară nu îi au în vedere pe emitenții de titluri și nu mai contribuie direct la finanțarea lor, ci le permite investitorilor înstrăinarea titlurilor înainte de a ajunge la scadență, asigurând lichiditatea valorilor mobiliare și, totodată, permițând dezvoltarea rapidă a economiei.

Valorile mobiliare

Valorile mobiliare sunt instrumente financiare negociabile, reprezentând titluri de valoare de proprietate sau de creanță, care conferă drepturi patrimoniale asupra emitentului³. Pot fi emise de întreprinderi sau stat sub formă materială (hârtii de valoare) sau nematerială (înscrisuri în cont) și poartă denumirea de acțiuni și obligațiuni (cele mai uzuale) sau instrumente financiare derivate (cum ar fi contractele options, contractele futures, contractele swap, contractele forward sau alte variații, care se mai numesc și hibride)⁴. Ele sunt instrumente financiare specifice unei economii de piață, capitaliste, elementul central al piețelor de capital⁵.

Conceptul de valori mobiliare a evoluat în timp, de la limitarea inițială la acțiuni și obligațiuni, ajungându-se în prezent să înglobeze o multitudine de instrumente negociabile și originale, cum ar fi instrumente financiare derivate și conceptul de obligațiuni convertibile în acțiuni.

Observăm că cele mai comun întâlnite valori mobiliare sunt obligațiunile (titluri de credit sau de valoare) și acțiunile (titluri de proprietate asupra unei părți, de obicei mici, din capitalul unei societăți comerciale).

Atracția plasării economiilor în valori mobiliare se datorează mai multor factori, cum ar fi: lichiditatea, protecția împotriva deprecierei valorii monedei, rentabilitatea (remunerea capitalului investit prin dobânzi, dividende, etc.),

² *Idem.*

³ Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur – „Economie” – Editura C.H. Beck, București, 2011, Ed. a 3-a revizuită, p. 243.

⁴ *Idem.*

⁵ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 239.

diversitatea de exponenți de cerere și securitatea (siguranța recuperării investiției plasate). De regulă, fiecare titlu de valoare reprezintă o fracțiune foarte mică din fondurile angajate de agentul economic, tocmai pentru a le permite chiar și investitorilor ce dispun de o putere financiară redusă să contribuie la dezvoltarea activității economice, deci, totodată, crește și viteza dezvoltării. Valorile mobiliare, în special acțiunile și derivatele, sunt titluri care permit în același timp economisirea, dar și speculația⁶.

Natura juridică a valorilor mobiliare poate fi abordată dintr-o triplă perspectivă⁷:

1. a instituției tradiționale a titlurilor de credit sau de valoare;
2. a reglementărilor dreptului comunitar european;
3. a legislației române actuale.

Din perspectiva noțiunii de titlu de credit sau de valoare, valorile mobiliare pot fi calificate ca o specie a acestora, fiind titluri de participare. Titlul de valoare este înscrisul comercial prin care se constată existența unei obligații comerciale ce urmează să fie executată la o dată scadentă⁸.

Titlurile de valoare se disting prin diferite caracteristici, spre exemplu: încorporează drept de creanță, conferă certitudinea dreptului de creanță (întinderea drepturilor și obligațiilor rezultate din titlu sunt determinate și există numai în măsura în care sunt menționate în înscris), conferă autonomie dreptului de creanță.

În funcție de modul în care titlurile de valoare circulă între persoane, observăm că există trei tipuri, și anume:

- a. titluri nominative (se află în posesia unei persoane determinate, transmiterea se face doar prin cooperarea emitentului, fiind obligatorie înregistrarea noului titular, în cazul valorilor mobiliare se face o mențiune atașată titlului semnată de cedent și cesionar și o altă mențiune în registrul de acțiuni, respectiv obligațiuni, al societății comerciale emitente);
- b. titluri la purtător (în favoarea celui care pur și simplu se află în posesia titlului, transmiterea se face prin simpla predare a titlului, prin tradițiune);
- c. titluri la ordin (în favoarea unei persoane determinate, precum cele nominative, se transmit prin gir scris pe document sau andosament fără cooperarea debitorului, dar cu un eventual acord al său).

În dreptul comunitar european, noțiunea de valoare mobilă are un sens larg plecându-se de la noțiunile esențiale ale unei piețe organizate (de capital), avem în acest sens acte legislative precum Directiva 79/279 privind condițiile de admitere spre listare oficială a valorilor mobiliare la bursa de valori, Codul European de conduită în tranzacțiile cu valori mobiliare, dar și o definiție mai exactă dată de Directiva 93/22/CEE. Prin urmare, în doctrina dreptului comunitar european,

⁶ *Idem.*

⁷ *idem*, p. 242.

⁸ *idem*, p. 243.

valorile mobiliare sunt titluri negociabile, adică să fi făcut în prealabil obiectul unei oferte publice și să fi fost înregistrate de bursa de valori sau pe piața organizată și reglementată în acest sens, ce încorporează creanțe sau drepturi „politice”⁹.

În viziunea legislației române, valorile mobiliare sunt o subcategorie a instrumentelor financiare, așa cum le definește Legea 297/2004 modificată prin O.U.G. 32/2012, Legea 126/2018 și Legea 88/2021, prin valori mobiliare se înțelege „acțiunile și alte valori echivalente acțiunilor, obligațiunile și alte titluri de creanță, și alte titluri negociabile care dau dreptul de a achiziționa respectivele valori mobiliare prin subscriere sau schimb”¹⁰. Conform codului civil, valorile mobiliare sunt incluse în categoria titlurilor de valoare, deci sunt bunuri încorporale și sunt definite la art. 3 alin. 1 pct. 84 din Legea 126/2018. Transmiterea lor se face prin mijloace specifice, în cazul celor la purtător, transmiterea se face prin tradițiune, în cazul celor nominative prin cesiune, transmițându-se însăși creanța încorporată în înscris, și pot face obiectul unei ipoteци mobiliare¹¹.

Acțiunile

În cazul societăților pe acțiuni, acțiunile reprezintă fracțiuni din capitalul social, astfel, proprietarii de acțiuni devin acționari ai acelei societăți și beneficiază de anumite drepturi patrimoniale și nepatrimoniale (în cadrul adunării generale a acționarilor), de exemplu, dreptul de a fi ales în organele de conducere ale societății, dreptul de a vota, dreptul la repartizarea unei părți din profitul anual al societății, dreptul de informare.

Acțiunile sunt¹²:

1. fracțiuni egale ale capitalului social (acțiunile sunt egale valoric și acordă posesorilor drepturi egale);
2. indivizibile;
3. negociabile.

Partea din profitul anual al unei societăți pe acțiuni se numește dividend și se calculează procentual în funcție de valoarea nominală a acțiunilor deținute¹³, el depinde și de performanțele economico-financiare ale societății, de aceea acțiunile sunt calificate drept valori cu venit variabil. Pe lângă acțiunile obișnuite, ordinare, există și acțiuni preferențiale. Ca deținător al unor astfel de acțiuni (preferențiale),

⁹ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 249.

¹⁰ Legea 126/2018, art. 3, alin. (1), pct. 84.

¹¹ Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu – „Curs de drept civil partea generală”- Editura Hamangiu, București, 2021, Ed. a 3-a revizuită și adăugită, p. 95.

¹² Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 256-257.

¹³ Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur – „Economie” – Editura C.H. Beck, București, 2011, Ed. a 3-a revizuită, p. 243.

investitorul se bucură de întâietate la primirea dividendelor, bunăoară poate avea un dividend fix, însă, deținerea sau convertirea la astfel de acțiuni presupune și renunțarea la dreptul de vot în cadrul adunării generale, dar nu și în cadrul adunării speciale a acționarilor preferențiali. Acțiunile preferențiale sunt întâlnite cu precădere la societățile pe acțiuni de tip închis.

Cotarea la bursă și tranzacționarea acțiunilor unei societăți se poate face doar dacă sunt îndeplinite condițiile de performanță și de difuzare a unui număr suficient de acțiuni. Titularul unei acțiuni emisă în formă dematerializată are totodată un drept de creanță atât împotriva emitentului, cât și intermediarului, dar și un drept real asupra valorii reprezentate de înscrierea în contul respectiv. În doctrina românească, se arată că numai în cazul societăților pe acțiuni și al societății în comandită pe acțiuni, acțiunile și obligațiunile sunt și titluri de valoare. De aici rezultă că nu orice acțiune poate fi calificată drept titlu de valoare, nefiind constatate printr-un înscris cu valoare comercială care să constituie titlul lor, nu sunt înzestrate cu caracteristicile necesare unui titlu de valoare și, deci, nu încorporează drept de creanță.

Valoarea unei acțiuni poate fi definită din perspective multiple, astfel, acțiunea se poate reprezenta¹⁴:

- a. ca valoare intrinsecă (cotă-parte din activul net al unei societăți pe acțiuni, poate să scadă sau să crească în funcție de dimensiunea activului net față de capitalul social);
- b. ca valoare contabilă (suma recuperabilă în posibilitatea lichidării societății, se află prin raportarea capitalului social la numărul de acțiuni aflate în circulație);
- c. ca valoare de emisiune [prețul la care se vând acțiunile cu ocazia subscripției publice sau a majorării de capital, valoarea nu poate fi mai mică decât valoarea nominală a acțiunii, dacă valoarea este mai mare, diferența se numește primă de emisiune și reprezintă diferența dintre capitalul social nominal și capitalul social reevaluat (o contraprestație a drepturilor pe care noul acționar le dobândește)];
- d. ca valoarea de piață (bursieră, prețul curent al acțiunilor pe piața de capital organizată și supravegheată de A.S.F., prețul se stabilește prin negociere directă între cumpărător și vânzător ori printr-un intermediar/broker, prețul de piață al acțiuni poate fi chiar mai mic decât valoarea nominală fără a se încălca prevederile art. 92 din Legea 31/1990);
- e. ca valoare reală (prețul obținut la achiziționarea unui pachet semnificativ, majoritar sau de control, care este defalcat per acțiune).

¹⁴ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 257-258.

Asupra caracterului negociabil al acțiunilor pot exista unele limitări. Unele acțiuni pot fi inalienabile în baza unei dispoziții legale (în cazul acțiunilor deținute de administratorul societății aflate în faliment, de exemplu), alte acțiuni pot fi transmisibile numai prin procedee de drept civil (cesibile, acțiunile societăților în curs de înmatriculare, acțiunile emise ca urmare a majorării de capital până la finalizarea acestui procedeu)¹⁵. Considerăm că acțiunile sunt valori mobiliare doar dacă întrunesc condițiile de a fi emise prin ofertă publică și de a fi fost înregistrate de A.S.F., deci pe piața organizată de capital și supravegheată de A.S.F., fiind supuse atât reglementărilor A.S.F., cât și Legii 31/1990 și Legii 297/2004, aceste acțiuni se mai numesc și acțiuni cotate și sunt emise, în general, în formă dematerializată. Acțiunile emise de societăți care nu fac obiectul unei oferte publice nu sunt considerate valori mobiliare.

Obligațiunile

Obligațiunile reprezintă titluri negociabile cu drept de creanță, de obicei pe termen lung, asupra unei societăți pe acțiuni, statului sau a unei persoane de drept public¹⁶. Spre deosebire de un împrumut, obligațiunile pot fi transferate cu ușurință de la un proprietar la altul, nefiind nevoie de parcurgerea procedurilor unei cesiuni de creanță. Principalii emitenți de obligațiuni sunt statul, colectivitățile locale, dar pot fi și alți agenți economici care aleg să își procure astfel resursele bănești. Obligatarii pot să reintre în posesia capitalului investit înainte de ajungerea la termen, însă nu vor mai primi dobânda (în cazul unei răscumpărări). Extinderea investițiilor de capital în această formă de valori mobiliare s-a datorat siguranței, a riscului foarte mic pe care îl oferă, și al faptului că pot fi instrumente care să amortizeze posibilele pierderi survenite în investiții mai riscante.

Inovațiile din piața financiară au dat naștere și altor tipuri de obligațiuni, pe lângă cele clasice, se evidențiază¹⁷:

- a. obligațiunile cu rată variabilă (participative): rata, cât și cuponul (dobânda) sunt variabile;
- b. obligațiunile indexate: dobânda și prețul de rambursare variază în funcție de indicele luat ca bază de indexare (de exemplu rata inflației luată ca indice de indexare, într-adevăr beneficiul emitentului scade, dar în acest fel sunt atrași mai mulți investitori);
- c. obligațiunile convertibile în acțiuni: asigură avantaje atât subscriitorilor (venit fix), cât și emitenților;

¹⁵ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, 258-270.

¹⁶ Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur – „Economie” – Editura C.H. Beck, București, 2011, Ed. a 3-a revizuită, p. 244.

¹⁷ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 270-284.

d. obligațiunile ipotecare (emise de banca sau fondul care acordă credite ipotecare, încorporează o creanță garantată cu drepturile emitentului asupra celor creditați, debitorilor fondului).

Asemenea acțiunilor, obligațiunile pot fi emise de către o societate pe acțiuni în formă de obligațiuni la purtător, obligațiuni nominative, în formă materială sau dematerializată. Conform legislației române actuale, valoarea cumulată a emisiunilor de obligațiuni realizată în decursul unui an fiscal nu poate depăși 75% din cuantumul capitalului social vărsat și existent, însă dacă această plafonare este atinsă și totuși se dorește o nouă emisiune de obligațiuni, atunci societatea pe acțiuni poate demara procedura de majorare a capitalului social. De asemenea, valoarea obligațiunilor din aceeași emisiune trebuie să fie egală și să acorde posesorilor valori egale. Emisiunea de obligațiuni prin ofertă publică presupune și un prospect de emisiune, iar societatea pe acțiuni va fi asimilată uneia cotate, deci va fi supusă aplicării reglementărilor legislației pieței de capital¹⁸.

Alte tipuri de valori mobiliare

Un alt tip de valori mobiliare sunt titlurile de stat, instrumente financiare sau de credit emise de stat pentru acumulare de capital necesar finanțării proiectelor. În această categorie regăsim: biletele de tezaur (Guvernul se împrumută pe termen scurt, pot fi achiziționate de bănci și instituții financiare, nu poartă dobânzi, dar sunt vândute sub valoarea lor nominală); bonuri de tezaur (emise pentru a acoperi deficitul bugetar, pot fi achiziționate de instituții, dar și de persoane fizice); obligațiuni de stat; obligațiuni municipale¹⁹.

De asemenea, instrumentele financiare derivate, considerate în doctrina de specialitate ca valori mobiliare, sunt acele instrumente financiare ce au prețul determinat sau derivat din prețurile altor instrumente financiare, sunt o înțelegere între două părți, denumite contrapartide, prin care cad de acord să transfere un activ sau o sumă de bani la o dată viitoare sau înainte de o dată, la un preț stabilit în momentul convenției sau la acea dată viitoare. Acest tip de valori mobiliare este reglementat de Legea 24/2017 privind emitenții de operațiuni financiare și operațiuni de piață și de regulamentele A.S.F.. Operațiunile pe piața financiară de tranzacționare a instrumentelor financiare derivate se mai numește și „hedging” deoarece, de obicei, sunt realizate de așa numitele „hedge funds” (fonduri de investiții de dimensiuni mari care își permit unele investiții mai riscante pe piață, riscul fiind acoperit de instrumente investiționale sigure). Se caracterizează prin

¹⁸ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 298-314.

¹⁹ Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur – „Economie” – Editura C.H. Beck, București, 2011, Ed. a 3-a revizuită, p. 246.

nivelul ridicat de risc, dar și prin potențialul câștig mult mai mare comparativ cu valorile mobiliare clasice (acțiuni și obligațiuni).

III. Concluzii

Prin urmare, valorile mobiliare sunt instrumente ale pieței financiare utile atât debitorilor (prin atragerea de capital financiar pentru a le permite dezvoltarea și creșterea afacerilor), cât și creditorilor (fiind un mijloc de producere al veniturilor care necesită o implicare redusă). Având toate acestea în vedere, observăm diferitele caracteristici ale valorilor mobiliare: produc venituri (fie că le regăsim sub forma dividendelor sau sub forma dobânzii), sunt negociabile (putând fi transmise conform procedurii de drept comercial, și nu de cesiune de creanță), au caracter fungibil și reprezintă drepturi mobiliare incorporale²⁰. Cu toate acestea, acțiunilor și obligațiunilor le lipsesc autonomia (dobânditorului îi revine un drept derivat) și literalitatea (întinderea drepturilor nu este complet determinată prin titlu, ci trebuie să se verifice actul constitutiv al societății), autonomia și literalitatea fiind elemente specifice titlurilor de valoare²¹. Observăm și o asemănare între obligațiuni și acțiunile preferențiale, și anume că presupun o recompensă fixă și au prioritate în fața plății dividendelor acționarilor simpli.

Actuala tendință este dematerializarea valorilor mobiliare. Dematerializarea ar permite o mișcare mai rapidă a pieței de capital și o eficientizare, dar totodată ar fi mai dificil de speculat, permițând unele mișcări bruște ale pieței. În orice caz, dematerializarea valorilor mobiliare nu ar duce la crearea unor probleme juridice, fiind necesară doar încrierea în cont pentru a confirma deținerea unui astfel de titlu, din contră, ar fi mai ușor de urmărit traseul transiterii valorii mobiliare, dat fiind faptul că putem vorbi de dematerializare numai în cazul titlurilor nominative.

Popularitatea investițiilor în valori mobiliare este în creștere de la an la an. Preferința se datorează în mare parte atractivității recompenselor în comparație cu depozitele bancare clasice, unde câștigul real este uneori negativ. Prin investițiile în valori mobiliare au de câștigat atât creditorii, cât și debitorii. Într-adevăr existența unui risc ceva mai ridicat este prezent când vorbim despre valorile mobiliare. Cel mai ridicat grad de risc este întâlnit la tranzacționarea instrumentelor financiare derivate, riscul scade în intensitate în cazul acțiunilor, iar în cazul obligațiunilor este aproximativ la același nivel cu cel al unui depozit bancar (bunăoară și randamentul scade în funcție de risc).

²⁰ Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005, p. 253.

²¹ *idem*, p. 248.

Referințe bibliografice

- Gheorghe Crețoiu, Viorel Cornescu, Ion Bucur – „Economie” – Editura C.H. Beck, București, 2011, Ed. a 3-a revizuită;
- Gheorghe Piperea – „Societăți comerciale, piața de capital, acquis comunitar” – Editura All Beck, București, 2005;
- Gabriel Boroi, Carla Alexandra Anghelescu – „Curs de drept civil partea generală”- Editura Hamangiu, București, 2021, Ed. a 3-a revizuită și adăugită;
- Marcela Comșa – „Înscrierea creanțelor în tabelul creditorilor. Considerații teoretice și practice”, București, 2020;
- Legislație;
- Directiva 79/279 privind condițiile de admitere spre listare oficială a valorilor mobiliare la bursa de valori;
- Codul European de conduită în tranzacțiile cu valori mobiliare;
- Directiva 93/22/CEE;
- Legea 297/2004, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 31/1990, cu modificările și completările ulterioare;
- O.U.G. 32/2012;
- Legea 126/2018, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 88/2021, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 24/2017, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 129/2019, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 210/2019, cu modificările și completările ulterioare;
- Codul Civil, actualizat ianuarie 2020;
- <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/trading-investing/financial-markets/>;
- <https://www.bankofengland.co.uk/knowledgebank/what-are-financial-markets-and-why-are-they-important>;
- <https://www.ft.com/markets>;
- <https://www.asfromania.ro/>;
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0593>;
- <https://asfromania.ro/ro/a/946/reglement%C4%83ri-generale>.

MANAGEMENTUL NOILOR FORME DE MUNCĂ: MUNCA LA DOMICILIU ȘI ORGANIZAȚIA VIRTUALĂ

Lavinia Gabriela PUIU*

Abstract

Tema pe care o voi prezenta vrea să arate modificările sociale și implicit schimbările organizatorice în cadrul pieței muncii. Tendința actuală de schimbare a organizațiilor propriu-zise și de creare a organizațiilor virtuale, vine ca o necesitate de a răspunde într-un termen cât mai scurt și pentru acoperirea unei arii cât mai mari din piața pe care activează acestea. Voi cerceta modalitățile prin care organizațiile pot oferi răspuns partenerilor săi, cu referire la managementul organizației virtuale și cu accent pe mijloacele de realizare a acestei activități.

În introducere voi defini termenul de organizație și implicit de organizație virtuală.

În continuare, voi trata subiectul organizației virtuale dar și felurile muncii, cu precădere pe munca la domiciliu, și voi efectua o analiză SWOT extinsă (puncte tari, puncte slabe, oportunități și amenințări).

Voi concluziona printr-o statistică ce o voi efectua personal asupra unui număr de 18 persoane care și-au desfășurat activitatea în perioada trecută, atât la domiciliu cât și la locul de muncă, prin care voi evidenția avantajele și dezavantajele în viziunea acestora.

Cuvinte cheie: *management, resurse umane, organizații virtuale, munca la domiciliu, nevoile pieței.*

I. Introducere. Etnogeneza organizațiilor

Pentru a putea vorbi de organizație, trebuie să înțelegem modalitatea în care omenirea a ajuns la acest concept, cum funcționează acesta și tendințele date de revoluțiile cognitivă, industrială și tehnologică, în timp. În acest sens, voi face o scurtă trecere în istorie a omenirii, pentru a vedea premisele de la care s-a ajuns la conceptul de organizație, organizație internațională și multinațională și, mai nou, la conceptul de organizație virtuală.

* Masterand, Managementul Organizațiilor și Serviciilor Publice, Universitatea “Nicolae Titulescu” din București; (e-mail: laviniam39919@univnt.ro). Acest studiu a fost elaborat sub coordonarea lect. univ. dr. Carmen RADU (carmen.radu@univnt.ro).

Yuval Noah Harari, antropolog și sociolog de origine iraniană, profesor în cadrul Universității din Oxford, pune în tablou evoluția ecosistemului global, de la începuturile speciei noastre și rolul pe care l-a jucat omul, până în modernitate. În cartea „*Homo Sapiens. Scurtă istorie a omenirii*”, care îmbină istoria și știința pentru a pune în discuție tot ce știm despre noi înșine, ne arată cum ne-am unit ca să construim orașe, regate și imperii, expunând teoria Peugeot și explicând într-un mod unic, cum, la revoluția cognitivă, am ajuns să credem în zei, în legi și în cărți, dar și cum am devenit sclavii birocrăției, ai consumerismului și ai căutării fericirii¹. Prin aceste teorii, autorul *Homo Sapiens* arată și legenda Peugeot, într-un întreg capitol și concluzionează prin a spune că limita de control într-o organizație ar fi de 150 de persoane². Depășind acest prag, s-a observat necesarul de transfer a dificultății în afara organizațiilor³, ceea ce a implicat în mod necesar parteneriate, deoarece companiile recurg la alte unități.

Un sociolog german, Ferdinand Tönnies⁴, explică cum industrializarea a condus la destructurarea relațiilor apropiate dintre oameni, specifice comunității rurale, astfel apărând un nou tip de relaționare, o relaționare rece, impersonală între indivizi care împart un spațiu fizic relativ restrâns. Concepția lui Tönnies despre voință a fost piesa centrală pentru teoria creată. El a identificat *Wesenville* (voința naturală), care implică mai mult o judecată a valorii intrinseci dintr-un act, decât caracterul său practic. Aceasta variază în grad de raționalitate se manifestă în *Gemeinschaft* (comunitate), pe de altă parte, identifică și *Kiirwille* (voința rațională), care este o alegere conștientă a mijloacelor pentru un anumit scop, care se manifestă în *Gesellschaft* (Societate).

Comunitatea este acea formă de comunitate tradițională caracterizată prin obiceiuri, relații familiale și sociale foarte strânse, printr-un sentiment de apartenență organică la comunitate și o uniune bazată pe consens și limbaj comun. În schimb, *Societatea* este un grup de oameni caracterizat printr-o formă de hiperindividualism, în care relațiile dintre indivizi devin mecanice, reglementate și orientate spre profit. Potrivit lui Tönnies, procesul de urbanizare și industrializare a dus la destructurarea primei forme de organizare și, în consecință, la dizolvarea comunității tradiționale, a sentimentului de securitate și de intimitate.

¹ Yuval Noah Harari, *Sapiens. Scurtă istorie a omenirii*, Ed. Polirom, 2017, p. 33.

² „Însă odată ce pragul de 150 de indivizi este depășit, lucrurile nu mai pot funcționa în felul acesta. Nu poți conduce o divizie de mii de soldați în același mod în care conduci un pluton. Afacerile de familie care au succes se confruntă de obicei cu o criză atunci când se extind și angajează mai mult personal. Dacă nu se pot reinventa, dau faliment” Yuval Noah Harari, *Sapiens*, p. 39, 40.

³ Thomas, G., n.d. *Organizații virtuale*. Accesibil la pagina de internet: <http://www.referenceforbusiness.com/management/Tr-Z/Virtual-Organizations.html> cu ultima accesare la data 19.04.2022.

⁴ Ferdinand Tönnies, (t.eng. Charles P. Loomies), autor al *Community & Society - Gemeinschaft und Gesellschaft*, accesată online de pe pagina de internet: <https://books.google.ro/books?id=sKcITieRERYC&printsec=frontcover&hl=ro&pli=1#v=onepage&q&f=false> . Cu ultima accesare la data 20.04.2022.

Sociologul Howard Rheingold, în lucrarea sa *The Virtual Community*⁵, face legătura între *Societate*⁶, apariția și dezvoltarea comunităților virtuale, afirmând că o posibilă explicație pentru apariția acestora ar fi dorința pentru *Comunitate*⁷, care crește în sufletele oamenilor pe măsură ce spațiile publice informale dispar din viața noastră reală. În opinia acestui autor, Comunitățile sociale virtuale ar reprezenta acele agregări sociale, care apar în internet atunci când un număr suficient de persoane întreține discuții publice pentru o lungă perioadă de timp, cu suficiente sentimente umane pentru a forma rețele de relații interpersonale în cyberspațiu.

Un rol important în dezvoltarea organizațiilor l-au avut și organizațiile internaționale sau multinaționale, apărute după anul 1945, ca noi elemente ale sistemului mondial, în special la nivel regional și subregional. Când ne referim la organizațiile internaționale, ne referim la procesele de evoluție la un nou nivel, acela al superstatului global sau regional sau organizațiile multinaționale, în domeniul privat. Aceasta face ca între state să existe un proces decizional colectiv, de cooperare, care constituie fundamentul unui sistem mondial stabil, aplicabil și la nivel microeconomic, pentru companiile internaționale și multinaționale.

În urma extinderii studiilor, cu precădere pe organizațiile multinaționale, s-a constatat că fiecare organizație funcționează sub influența directă sau indirectă a unor factori legați de resursa umană și care joacă un rol hotărâtor în calitatea și eficiența rezultatelor obținute, în flexibilitatea activității și capacitatea acesteia de adaptare la mediul de activitate.

Metodologia folosită de psiho-sociologul Geert Hofstede l-a condus, inițial, la sistematizarea a patru dimensiuni polare, pentru ca, ulterior, să se ajungă la șase astfel de dimensiuni pe care le voi enumera și eu mai jos:

a. distanța față de putere – exprimă inegalitatea/egalitatea dintre superiori și subordonați într-o organizație și care semnifică gradul de respect/diferența între superior și subordonat;

b. evitarea incertitudinii – dată de lipsa toleranței ambiguității și nevoia de reguli formale sau disponibilitatea față de schimbare, având ca semnificație centrarea pe stabilitate și planificare ori, contrariul, schimbarea ca tratare a incertitudinii în viață;

c. colectivism față de individualism – cercetată până în 2004 ca relație între individ și grup. În această dimensiune, distribuirea atenției, resurselor și a angajării personale în sarcină către sine sau către colectivitatea de apartenență;

⁵ **Howard Rheingold**, *The Virtual Community*, accesată online de pe pagina de internet: <http://www.rheingold.com/vc/book/1.html> cu ultima accesare la data 20.04.2022. .

⁶ **N.s.** *Gesellschaft*, conform Tönnies.

⁷ **N.s.** *Gemeinschaft*, conform F. Tönnies.

d. masculinitate/feminitate⁸: centrarea pe obiective personale (câștig, avans) și asertivitate, în opoziție cu cele interpersonale (atmosferă prietenoasă, înțelegere cu autoritatea) și toleranță.

e. în anul 2001, Hofstede a reușit să includă în cercetarea sa informații din Asia ce îl conduc la **orientarea pe termen lung**. Cercetarea a continuat, revizuiind clasificarea și rezultatele colectate pentru un eșantion de 53 de țări sau regiuni ale lumii, în anul 2005.

f. permisivitate față de austeritate (indulgența)⁹ - libertatea individului în raport cu normele culturale; determină capacitatea unei culturi de a satisface nevoile imediate și dorințele personale ale membrilor societății specifice.

Scopul multor cercetări a fost acela de a studia dacă atitudinile, valorile și modurile de comportament ale angajaților influențează performanța lor de muncă și succesul afacerii.

Cercetătorii în materie, au constatat că la nivel național, diferențele de cultură constau mai mult în valori, decât în practici, iar la nivel de organizație, invers, mai mult în practici și comportamente, decât în valori naționale¹⁰. Hofstede distinge între un sens restrâns al termenului de cultură ("*rafinament al minții*") și un sens larg, corespunzând conceptului din antropologia culturală ("*tipare de gândire, simțire și acțiune*").

Termenii de organizare virtuală, întreprindere virtuală sau corporație virtuală au fost utilizate pentru prima dată la începutul anilor 1990, după cum demonstrează lucrările lui Jan Hopland, Roger N. Nagel, William H. Davidow și Malone, în diversele studii realizate, inclusiv unul mai recent asupra factorilor de dezvoltare ale competenței operatorilor regionali și a organizațiilor virtuale de prestări servicii¹¹.

Importanța problemelor de securitate ale organizațiilor virtuale a fost evidențiată de dezvoltarea rapidă a tehnologiilor, de deschiderea oamenilor în acceptarea unor noțiuni noi și modalități noi de organizare ale comunităților, ceea ce a sporit cadrul de reglementare în domeniul securității digitale¹². În plus, de la criza COVID-19, economia a devenit mai dependentă decât oricând de sistemele de rețele și informații, iar sectoarele și serviciile sunt din ce în ce mai interconectate.

⁸ Feminitatea este regăsită în societățile în care rolurile sociale ale sexelor se suprapun (adică atât bărbații, cât și femeile se presupune că sunt modești, sensibili și preocupați de calitatea vieții).

⁹ Dimensiunea a fost descoperită intuitiv de cercetători, prin datele colectate și informațiile analizate de Geert Hofstede, Gert Jan Hofstede și Michael Minkov, în cea de-a treia ediție a *Culturi și Organizații: Softul Mental*. București, **Ed. Humanitas**, 2012.

¹⁰ G. Hofstede, *Managementul structurilor multi-culturale: Software-ul gândirii*, București, **Ed. Economica**, 1996, p. 210.

¹¹ Pentru textul integral al studiului, a se vedea pe pagina de internet https://www.researchgate.net/publication/322704287_Analytical_study_of_training_program_factors_to_develop_the_competency_of_regional_operating_officer_ROO_in_the_virtual_service_provider_office_VSPO_in_Thailand, cu ultima accesare la data 20.04.2022.

¹² DIRECTIVA (UE) 2016/1148 a Parlamentului European și a Consiliului din 6 iulie 2016, cu text accesibil pe pagina oficială a Consiliului European (Directiva NIS), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=uriserv%3A0J.L_.2016.194.01.0001.01.RO&toc=OJ%3AL%3A2016%3A194%3ATOC cu ultima accesare la data 21.04.2022.

Prin urmare, prima revizuire periodică a legislației europene, a creat oportunitatea pentru continuarea acțiunilor UE.

Spre deosebire de lumea reală (socială, comunitatea offline), cyberspațiul se construiește efectiv pe aportul digital al omului într-o parte a universului virtual infinit. Inteligența umană reprezintă creatorul universului virtual, conducătorul absolut care creează sau șterge elementul virtual, parte a lumii digitale. De curând, prin crearea Metaversului (vieții virtuale)¹³, posibilitatea apariției a tot mai multe organizații virtuale devine aproape necesară, într-o lume în care tehnologiile și echipamentele comune au atins maturitatea necesară dezvoltării acestora și posibilitatea unui acces facil la ele. Există deja tranzacții imobiliare în metavers¹⁴, cum există investitori care își plasează produsele la vânzare în metavers.

II. Conceptul de organizație

Cuvântul organizație ne trimite la un obiect social, dar într-un proces social aflat în mijlocul acțiunii umane. Obiectul social este cunoscut de toată lumea deoarece el face parte integrantă din mediul cotidian, fiind o caracteristică dominantă a acestuia.

Practic, **organizația** reprezintă acel sistem social deschis, adaptiv, componentă a unor sisteme mai mari, cu care are legături armonizate prin diferite procese, având în același timp un grad propriu de autonomie și o funcționare de sine stătătoare. Organizațiile trebuie să stabilească operațiunile și factorul uman, prin departamentele specifice ce îl pun în aplicare, în așa fel încât, obiectivele determinate să poată fi atinse în mod eficient și efectiv.

Caracteristicile organizației

Sistemele care sunt numite ca fiind organizație ar trebui să aibă unele caracteristici, după cum urmează:

- organizația include întotdeauna persoane care interacționează în vederea atingerii, realizării unui scop sau obiectiv comun.
- interacțiunile impersonale pot fi coordonate într-o anumită structură.
- structura organizației are în vedere rolurile, relațiile, activitățile, obiectivele, ierarhia de autoritate și responsabilitate specifice acelei organizații.

¹³ Mark Zuckerberg, creatorul Metaverse a descris concepția sa asupra metaversului ca fiind un fel de "perioadă în care, practic, lumi digitale captivante devin modul principal în care ne trăim viața și ne petrecem timpul", ceea ce ne oferă niște indicii legate de felul cum privește el lucrurile.

¹⁴ A se vedea pagina de internet: <https://en.wikipedia.org/wiki/Metaverse> cu ultima accesare la data 21.04.2022.

Comunicarea organizațională

Pornind de la comunicare ca fiind un proces profund și specific uman, complex și continuu, care răspunde unor nevoi fundamentale (nevoia de a spune, nevoia de a fi auzit, nevoia de a înțelege și de a fi înțeles, nevoia de integrare în grupuri și colectivități, nevoia de a fi recunoscut și apreciat, nevoia de a influența și de a avea putere), voi arăta și necesitatea acesteia pentru existența organizației.

Astfel, pornind de la definiția dată comunicării¹⁵ ca fiind un proces de transmitere a informațiilor, sub forma mesajelor simbolice, între două sau mai multe persoane, unele cu statut de emițător, altele cu statut de receptor, prin intermediul unor canale specifice. În zilele noastre, comunicarea este unanim recunoscută drept „cheia excelenței și eficacității organizaționale” .

„Comunicarea nu este numai arta de a transmite și de a înțelege informațiile. Ea este și arta de a dirija schimburile de informații pentru a-i face pe actori să ajungă la puncte de vedere apropiate și, astfel, să înțeleagă mai bine deciziile manageriale.” Alex Mucchielli¹⁶

Problematika legată de comunicarea organizațională

Având în vedere că nu suntem în prezența unui proces spontan și natural, înțocmai pentru caracteristicile subliniate în cadrul organizației, în cadrul comunicării organizaționale, trebuie să avem în vedere că aceasta trebuie realizată astfel încât să permită:

- coordonarea: proces ce are în vedere atingerea unui obiectiv prestabilit, necesar pentru realizarea scopului final al organizației
- armonizarea : activitate ce are drept scop definirea unui obiectiv comun.

Organizația (prin propriul sistem) împarte mediul exterior, în funcție de interesele sale, în diferite grupuri-țintă. Managementul comunicării ar presupune realizarea unei bune înțelegeri între membrii organizației și menținerea acestei înțelegeri. Așa încât se creează punți de legătură între propriul sistem și diferitele grupuri-țintă, durabile și constante în timp, ceea ce creează încrederea și înțelegerea reciprocă. Această înțelegere se realizează printr-un flux continuu de informații, printr-un permanent transfer și cotransfer informațional, folosind instrumente specifice informării, în cadrul organizației.

Arta comunicării nu constă doar în transmiterea exactă de sensuri, ci și constituie percepția individului, care să conducă persoanele vizate spre îndeplinirea unei acțiuni cu semnificație pozitivă pentru sursă. Totuși, pentru ca sursa să obțină efectul dorit, procesul acesta nu trebuie să devină vizibil pentru cei vizați. Această

¹⁵ O. Nicolescu, I. Verboncu, *Management comparat*, Editura Economică, București, 1997.

¹⁶ Alex Mucchielli, *Arta de a comunica*, Ed. Polirom, Iași, 2008.

definiție se aplică, la nivelul comunicării, și în sfera relațiilor publice cu anumite deosebiri de sens și structură.

Importanța comunicării în organizație

Într-o organizație, importanța comunicării ar putea fi rezumată după cum urmează:

- promovează motivația prin informarea și clarificarea angajaților cu privire la sarcina care trebuie îndeplinită, la modul în care îndeplinesc sarcina și la modul de îmbunătățire a performanței lor dacă nu este la nivelul noțiunii.
- este o sursă de informații pentru membrii organizației implicați în procesul de luare a deciziilor, deoarece ajută la identificarea și evaluarea posibilităților alternative de acțiune.
- joacă un rol crucial în modificarea atitudinilor individului, adică un individ bine informat va avea o atitudine mai bună decât un individ mai puțin informat. Reviste organizaționale, jurnale, întâlniri și diverse alte forme de comunicare orală și scrisă ajută la modelarea atitudinii angajaților.
- ajută la socializare.
- ajută la controlul procesului.

Relațiile organizaționale au ca suport comunicarea interpersonală ca și proces complex, aceasta antrenează, dincolo de latura structurală, și alte aspecte ale existenței organizației: tehnice, economice, psihologice, educaționale, culturale etc.

Prin intermediul procesului de comunicare se urmăresc patru scopuri principale, menținute și în cadrul organizațiilor, respectiv: să fim recepționați (auziți sau citați); să fim înțeleși; să fim acceptați (în intențiile noastre); să provocăm o reacție/o schimbare de comportament, atitudine, convingeri etc.

De calitatea și funcționalitatea comunicării va depinde modul în care sunt folosite resursele și sunt atinse scopurile organizației, iar eficiența unei organizații se bazează pe:

- specializarea funcțiilor la nivel de compartimente și de indivizi;
- complementaritatea acestor funcții;
- modul de realizare a schimbului de informații între compartimente, între indivizi, între organizație (intraorganizațional) și mediul său socio-economic (extraorganizațional, ex: clienți, furnizori, public, etc.).

Trebuie menționat că în aproape orice grup de întreprinderi, ori multinaționale, organizația va trebui să pună la dispoziția membrilor o gamă largă de servicii, în special administrative, tehnice, financiare și comerciale.

Felul muncii. Mijloc de realizare a scopului organizației.

Dacă vorbim de felul muncii, trebuie să înțelegem funcția sau meseria pe care colaboratorul, lucrătorul sau funcționarul urmează să o presteze în cadrul organizației. Potrivit legislației muncii, a doctrinei și a jurisprudenței în materie, felul muncii este dat de ocupație care semnifică funcția sau meseria salariatului conform Clasificării Ocupațiilor din România¹⁷. De altfel, și jurisprudența noastră reține că "*ocupația este cea care constituie felul muncii și constă în specialitatea, funcția respectiv calificarea, exercitată efectiv la locul de muncă*".

În cazul organizațiilor, munca este prestată potrivit instrucțiunilor și sub controlul sau coordonarea altei persoane, ceea ce implică integrarea lucrătorului în organizarea întreprinderii. În funcție de dimensiunea organizației ori specificul acesteia, munca este efectuată potrivit unui orar determinat și/sau la locul de muncă specificat sau acceptat de persoana care o realizează, pe o durată agreeată ori dată și prezintă o anumită continuitate¹⁸.

După scopul urmărit de organizație pentru lucrătorul/funcționarul/colaboratorul din cadrul acesteia, am putea identifica munca desfășurată preponderent la terți ori la societatea/sediul/punctul de lucru din cadrul organizației. Indiferent de tipul organizației publică sau privată, de scopul urmărit de aceasta, respectiv de obținere profit sau non-profit (când ne referim la organizația privată), acestea vor agreea cu membrii acesteia modalitatea în care aceștia din urmă își vor desfășura munca, stabilind acorduri, contracte, regulamente, politici toate aceste aspecte. Astfel, am putea identifica următoarele feluri de muncă:

a. Munca la birou/„pe teren” – este desfășurată la oricare dintre locațiile organizației sau în afara acesteia, către clienți.

b. Munca la domiciliu (de acasă) – cum sugerează și denumirea reprezintă munca prestată de lucrător/funcționar de la domiciliul acestuia, conform înțelegerii avute în cadrul organizației.

c. Telemunca – reprezintă munca desfășurată la un alt loc decât cel al organizației, dar prestabilă cu angajatorul.

Organizația Internațională a Muncii spune că munca la birou/„pe teren” reprezintă forme standard de desfășurare a muncii, pe când munca la domiciliu sau telemunca, ar reprezenta „*forme non-standard de angajare*”. Acesta este un termen umbrelă, care cuprinde diferite modalități de angajare care se abat de la forma

¹⁷ I.T. Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii, Vol. I*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 404.

¹⁸ A se vedea pentru mai multe detalii și: A. Țiclea, L. Georgescu, D. Ilie, D. Purcaru, *Noutăți legislative, jurisprudențiale și doctrinare în relațiile de muncă*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, Cap. IV și Cap. VII; I.T. Ștefănescu, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p. 1034-1047.

standard¹⁹. Întrucât munca de la domiciliu nu are loc la sediul angajatorului, ci mai degrabă la domiciliul lucrătorului sau într-o altă locație la alegerea acestuia, este de asemenea considerată un loc de muncă non-standard. Ca formă de angajare non-standard o regăsim preponderent pe platformele digitale de muncă.

Dacă asupra muncii la birou/„pe teren”, nu se ridică probleme de interpretare, în ce privește munca de acasă și telemunca există diferențieri de nuanță, care merită discutate într-un subcapitol separat, pentru clarificare.

Diferențieri între munca de acasă și telemunca.

Asemănări

Ambele reprezintă o varietate a contractului individual de muncă (forma standard defășurându-se în locațiile organizației), având ca element principal de diferențiere locul unde lucrătorul își desfășoară activitatea. Asemănarea dintre aceste două forme posibile este ca prestarea activității să aibă loc preponderent în acest loc (de la domiciliu sau locurile de desfășurare a muncii agreeate pentru desfășurarea telemuncii), iar acesta să nu fie o formă ocazională de prestare a muncii. Chiar dacă există o relație de subordonare/coordonare în cadrul organizației și membrii care își desfășoară munca de acasă ori prin telemunca, în ambele cazuri, organizația va avea dreptul de a verifica activitatea membrului, în condițiile ce le stabilesc prin înțelegerea acestora.

În cazul în care lucrătorului/funcționarului îi sunt necesare anumite materii prime/materiale, organizația va asigura transportul acestora la domiciliul/locul indicat de lucrător. Astfel cum, în mod corespunzător, atunci când produsul finit este realizat de lucrător/funcționar, organizația va prelua aceste produse finite de la lucrător/funcționar.

Deosebiri

În legislația europeană²⁰, **telemunca** este definită ca fiind *o formă de organizare sau/și de realizare a muncii utilizând tehnologiile informatice în cadrul unui contract sau a unei relații de muncă, în care aceasta, deși ar putea fi realizată, în egală măsură, în localurile angajatorului, este efectuată, în mod regulat, în afara acestor locații.*

¹⁹ Acestea includ angajarea temporară; munca cu fracțiune de normă și de gardă (sau „on call”); munca temporară și alte relații de muncă multipartite, precum și angajarea deghizată și munca independentă.

²⁰ Pentru detalii a se vedea informații publice pe pagina de internet a Consiliului la: <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/epsco/2021/06/14-15/> cu ultima accesare la data 25.04.2022.

Legislația specifică²¹, deși relativ nou implementată în România, o definește prin art. 2 alin. (1), ca fiind *forma de organizare a muncii prin care salariatul, în mod regulat și voluntar, își îndeplinește atribuțiile specifice funcției, ocupației sau meseriei pe care o deține în alt loc decât locul de muncă organizat de angajator, folosind tehnologia informației și comunicațiilor*.

În cazul telemuncii, prestarea activității este necesar a fi realizată prin tehnologia informației, deci cu mijloace informatice, acesta fiind elementul esențial al prestației. Caracteristică a noțiunii legale de telemuncă este conform celor descrise, combinația din punct de vedere funcțional-organizatoric a celor două elemente, topografic (prestația părților din contractul de muncă se realizează în locuri diferite) și tehnologic (legătura directă dintre lucrător/funcționar și organizație)²².

Subcap. 4. Cultura organizațională

Cultura organizațională constituie o parte esențială în ce privește o abordare modernă în managementul resurselor umane. Conținutul culturii organizaționale este tratat într-o manieră foarte diversă de cercetătorii în materie, Allan Williams, Paul Dobson și Mike Walters, într-o lucrare frecvent citată²³, structurează elementele culturii organizaționale pe trei niveluri:

- nivelul credințelor și convingerilor (de care adesea personalul organizației nu este conștient);
- nivelul valorilor și atitudinilor, (pentru care personalul organizației optează și arată aceste valori și atitudini);
- nivelul comportamentului individual și de grup în cadrul organizației, (perceput prin observații spontane și sistematice).

O contribuție utilă în analiza culturii organizaționale a avut-o K.H. Roberts²⁴, care distinge în cadrul culturii organizaționale alte trei niveluri:

- nivelul exterior (de suprafață), format din comportamente, sloganuri, logouri, documente, orice alte elemente observabile din exteriorul organizației;
- nivelul secund - format din valorile și normele care privesc ce este bun și rău în organizație, asumarea riscurilor, dezvoltarea organizației și a salariaților, reflectate în simbolurile și limbajul utilizate în organizație;

²¹ Legea 81/2018 privind reglementarea activității de telemuncă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 296 din 02.04.2018.

²² STEFANESCU Ana, *Asemănări și deosebiri între contractul individual de telemuncă și contractul individual de muncă la domiciliu - cu accent pe abrogarea lit. c) de la alin. (2) al art. 5 din Legea nr. 81/2018*, Revista Romana de Dreptul Muncii 4 din 2021.

²³ Allan Williams, Paul Dobson și Mike Walters *Changing culture : new organizational approaches*, Londra, Institute of Personnel Management, 1993.

²⁴ Roberts, Karlene H., *New challenges in organizational research: high reliability organizations*. Industrial Crisis Quarterly. 1989.

- nivelul terțiar (profund), format din credințele, convingerile salariaților, opiniile lor în ce privește organizația.

De fapt, interesul teoretic și abordările pragmatice privitoare la cultura organizațională, reflectă noua viziune asupra resurselor umane în organizația modernă și tipul de management implicat. Concomitent însă, cultura organizațională depășește sfera managementului organizației. Practic, toate procesele din organizație, indiferent de natura lor - managerială, economică, tehnică, juridică etc. – sunt influențate sensibil sub raportul conținutului și a modalităților desfășurate de cultura organizațională.

Cercetările statistice realizate în cadrul Institutului de cercetări privind cooperarea interculturală (Universitatea din Limburg, Maastricht, Olanda), au condus la definirea a șase dimensiuni fundamentale pentru cultura organizațională, respectiv:

a) orientarea spre proces în raport cu orientarea spre rezultate – unde, accentuarea muncii în colectiv, cu reducerea riscurilor și a intensității competiției între membrii organizației reprezintă orientarea spre proces;

b) orientarea spre salariați în raport cu orientarea spre muncă – manifestată prin acordarea unei atenții sporite membrilor organizației și programelor lor personale, conducând implicit la creșterea motivării lor pentru performanță și respectiv, la scăderea stresului că pot deveni oricând șomeri;

c) pragmatic în raport cu prescriptiv (normativ);

d) intraorganizaționalul în raport cu profesionalul - are ca fundament ipoteza că viața fiecărui membru al organizației are două componente esențiale: o componentă profesională și o componentă socială.

e) controlul intens în raport cu controlul redus – în acest caz, pentru controlul intens care oferă putere de executare a obiectivelor organizației și contribuie la focalizarea resurselor pe obiectivele programate ale firmei.

f) sistemul deschis în raport cu sistemul închis – care distinge gradul de deschidere al organizației pentru noii veniți.

Gestiunea culturii ale unei comunități, se realizează eficient atunci când sunt considerate opțiunile fundamentale, respectiv cele care asigură integritatea internă a culturii, adaptarea la mediul extern, precum și raporturile spațio-temporale. Ca atare, valorile culturale ar putea fi împărțite în valori integrative, adaptative și relaționale.

III. Organizația virtuală

Conceptul de organizație virtuală

O organizație virtuală este prezentă în organizațiile internaționale și preferabil este reprezentată în locații independente ca echipe, unități și departamente, ca urmare a desfășurării activității curente. Membrii acestor echipe de oameni care

lucrează în diferite țări se întâlnesc în consiliu cu teleconferințe, vorbesc și primesc răspuns la probleme imediate cu programele de chat din cadrul companiei, schimbând cunoștințe prin e-mail sau bazele de date centrale la care au acces din alte locații. Din punct de vedere financiar, ei pot surprinde aceeași performanță, cu o scădere a costurilor generale prin concentrarea țărilor cu costuri reduse de personal în comparație cu țările care au costuri ridicate de muncă și condiții de muncă.

În considerarea inovațiilor apărute în domeniul IT și cu posibilitățile tehnice ale internetului din ziua de astăzi, care a condus la o serie de schimbări în economia lumii, precum globalizarea, aplatizarea ierarhiei organizaționale și creșterea sectorului de servicii și a economiei informaționale. Așa cum a spus Thomas Lauren Friedman în volumul intitulat „The World Is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century”, publicat în 2005, „*Internetul a aplatizat lumea, IT-ul a provocat mai întâi, și, apoi, a mărit ritmul cu care aceste schimbări s-au produs, furnizând o platformă proprie pentru dezvoltare*”.

Ceea ce a făcut ca și organizațiile internaționale precum și organizațiile (în general) să acorde prioritate și urgență, în vederea realizării unui nou cadru de reglementări, promovarea unei noi culturi și a spiritului întreprinzător în afaceri, obținerea poziției de lider în noile tehnologii, educarea și instruirea lucrătorilor lor, dar și implementarea unor noi metode de business.

Apariția gig economy sau a economiei prin intermediul platformei²⁵ este una dintre cele mai importante noi transformări din lumea muncii. O componentă importantă a economiei platformelor sunt platformele digitale de muncă, care includ atât platforme bazate pe web, în care munca este externalizată printr-un apel deschis către o mulțime dispersată geografic („crowdwork”), cât și aplicații bazate pe locație (aplicații) care alocă munca pentru indivizi dintr-o anumită zonă geografică, de obicei pentru a îndeplini sarcini locale, orientate spre servicii, cum ar fi transportul, efectuarea de comisioane, nebulizarea caselor, etc.

Creșterea formelor non-standard de angajare în ultimele decenii a fost determinată de o varietate de forțe, inclusiv schimbări demografice, reglementări ale pieței muncii, fluctuații macroeconomice și schimbări tehnologice. În unele cazuri, această diversitate mai mare a modalităților de muncă a adaptat astfel de schimbări și a permis integrarea mai multor lucrători pe piața muncii, însă a pus provocări pentru condițiile de muncă și pentru performanța companiilor, precum și pentru performanța generală a piețelor muncii, economiilor și a societăților.

²⁵ Pentru mai multe referințe, as se vedea pagina de internet <https://revistacariere.ro/inspiratie/work-life-balance/the-gig-economy-tehnologia-pietei-muncii-interconectate-decide-unde-cand-si-pentru-cine-lucrati/> cu ultima accesare la data 25.04.2022.

Ray Grenier și George Metes²⁶ discută despre trecerea la această nouă structură organizațională ca răspuns la așteptările și alternativele fără precedent ale clienților, competiția globală, compresia timpului, complexitatea, schimbarea rapidă și utilizarea sporită a tehnologiei. Cei doi fac referire la modelul virtual ca fiind o organizație lider, care creează alianțe cu grupuri și indivizi din diferite organizații care posedă cele mai înalte competențe pentru a construi un anumit produs sau serviciu într-o perioadă scurtă de timp.

Organizația virtuală reprezintă acea organizație cu specific de intercomunicare organizațională ca sistem social deschis, realizat prin intermediul tehnologiei informației și în care se preferă comunicarea directă, prin mijloace specifice, susținute de tehnologii primare precum internetul, EDI²⁷, telecomunicații și comunicații intragrup și videoconferință și a cărei formă de muncă este preponderent stabilită a fi realizată prin telemuncă.

Caracteristici ale organizației virtuale

În cadrul organizațiilor virtuale, ar trebui să diferențiem în primul rând partenerii din organizațiile virtuale, care împart riscurile, costurile și recompensele în căutarea unei piețe globale. Caracteristicile comune ale acestor organizații includ un scop care este motivat de oportunități specifice de piață, competențe de bază de clasă mondială, rețele de informații, relații interdependente și granițe permeabile.

Pe măsură ce organizațiile creează aceste noi legături, tehnologia informațională avansată devine un element important și cheia succesului unei organizații virtuale. Sistemele informatice computerizate permit angajaților din locații dispersate geografic să se conecteze între ei. Biroul virtual poate folosi videoconferințe desktop, software de colaborare și sisteme intranet pentru a îmbunătăți fluxul de informații între membrii echipei.

Membrii organizației virtuale, la rândul lor, creează o rețea de relații interdependente. Interdependențele puternice fac ca granițele organizațiilor să fie estompate pe măsură ce concurenții, furnizorii și clienții intră în acorduri de colaborare. Aceste noi relații între firme obligă organizațiile să utilizeze practici de management inovatoare.

Practic, caracteristicile organizației virtuale sunt date de managementul cunoștințelor pentru tehnologiile care ajută organizațiile virtuale. Între acestea vom regăsi preponderent: tehnologii colaborative (aici trebuie să considerăm ca și tehnologii colaborative două aspecte, respectiv lucrul colaborativ și aplicația

²⁶ Ray Grenier, George Metes, *Going Virtual: Moving Your Organization Into the 21st Century 1st Edition*, Prentice Hall Ptr; Ed. I, 1995.

²⁷ Definiția termenului poate fi regăsită la pagina de internet <https://www.edibasics.com/what-is-edi/>.

colaborativă²⁸); limbaj de marcare extensibil (XML); intranet și extranet; dispozitive personale; tehnologii fără fir; realitate virtuală (VR); portaluri și baze de date; EDI²⁹ (oferă o bază tehnică pentru „conversații” comerciale automate între două entități, fie interne, fie externe); Groupware sau alerte în intranetul organizației.

Putem observa mai jos modelul organizației virtuale inovatoare, concentrându-mă pe o **Analiză SWOT** a organizației virtuale.

Beneficii (Strengths)

Costuri generale mai mici, date de costurile operaționale aproape inexistente (nu există cheltuieli pentru menținerea spațiului de birou), sunt date de telemuncă sau munca de acasă. Mai mult, ca urmare a pandemiei COVID-19, inclusiv România a acordat beneficii pentru organizațiile care au ales optarea pentru munca în regim de telemuncă.

Satisfacția angajaților este îmbunătățită. Cu toate acestea, în urma realizării chestionarului pentru studiul de caz, am observat că pentru realizarea muncii în regim de telemuncă, se creează dorința angajaților de socializare. Motiv pentru care și legislația românească, specifică expres evitarea izolării telelucrătorilor.

Eficiență îmbunătățită a angajaților. Angajații de la distanță lucrează mai mult fără tranzițiile de la birou acasă și invers, devenind mai agili.

Conferă mai multă independență lucrătorilor/funcționarilor oferind posibilitatea indivizilor de a decide în ceea ce privește modalitatea de a realiza munca, ce în mod implicit va reduce și cantitatea de stres la locul de muncă și va crea pentru membrii organizației posibilitatea unei vieți personale și de familie îmbunătățită.

Puncte slabe (Weaknesses)

Organizațiile virtuale sunt complet dependente de tehnologie așa cum sunt în întregime bazate pe internet și este imperios necesar ca persoanele implicate într-un parteneriat să posede instrumente tehnologice similare de la asociații/partenerii/clientii săi.

Probleme de compatibilitate rezultate din hardware și software, la fel ca sistem de operare, precum și anumite programe informatice ar putea perturba eficiența organizației virtuale. Instituirea, susținerea și răspândirea unei cunoștințe comune definite între parteneri este una dintre problemele finale pentru

²⁸ „Lucrul colaborativ” reprezintă munca în echipă, cu scopul rezolvării rapide și eficiente a unei sarcini de lucru. „Aplicația colaborativă” poate fi un program accesat online sau offline, prin internet sau dintr-o rețea, care oferă o serie de funcționalități menite să faciliteze lucrul colaborativ.

²⁹ Termenul EDI cuprinde întregul proces de schimb electronic de date, inclusiv transmisia, fluxul de mesaje, formatul documentului și software-ul utilizat pentru interpretarea documentelor.

managementul organizațiilor virtuale. Securitatea și protejarea datelor constituie o provocare semnificativă, deoarece toate informațiile referitoare la organizațiile virtuale sunt transmise și colectate digital.

Oportunități (Opportunities)

Având în vedere situația creată de pandemia COVID-19 la începutul anului 2020, care a devenit o unealtă utilă pentru salvagardarea contractelor de muncă, acolo unde s-a putut realiza prestarea muncii în izolarea dată de starea de urgență, s-au acordat beneficii de la stat pentru realizarea muncii prin telemuncă.

Statele afectate au impus prin măsurile luate, ca și în România, efectuarea de investiții în mijloace de comunicație eficiente în tehnologia informației și echipamentele de comunicație la distanță – pentru a-și putea continua activitatea în considerarea tuturor membrilor organizației și prin punerea la dispoziție de fonduri pentru aceasta. Prin aceasta s-a dat oportunitatea organizațiilor de a realiza pe termen lung această modalitate de realizare a muncii, punând încă un pilon pentru ceea ce numim organizație virtuală.

Amenințări (Threats)

Revoluția tehnologică, tehnică și informatică în care ne aflăm permit dezvoltarea unor astfel de tehnologii primare, cum am arătat că sunt necesare în organizațiile virtuale, într-un ritm foarte alert³⁰. Aceasta ar putea implica investiții mari în ceea ce privește tehnologia informației și în traininguri de specializare a membrilor organizației, ce va aduce organizației costuri considerabile (instalare și echipamentele). În ciuda avantajelor oferite, poate fi destul de dificil pentru cei familiari grupului de lucru convențional să conducă ca organizație virtuală, riscurile mari fiind transmise cu provocarea de a lucra practic, deoarece această nouă structură organizațională implică mai multe probleme.

Deși s-ar putea crede că provocările vin doar din managementul tehnologiei, nu ar trebui să uităm importanța oamenilor ce oferă un sistem eficient și în mare măsură benefic organizației virtuale, cu precădere pe abilitățile și modul de a colabora.

Se consideră o provocare măsurarea, evaluarea și urmărirea muncii efectuate în cadrul diferitelor departamente ale infrastructurii virtuale ce ar putea duce la lipsa realizării termenelor ori condițiilor impuse de parteneri sau clienți, la necesitatea relucrării și, astfel, la pierderea eficienței și profitului.

³⁰ Robbins, S., *Comportamentul organizațional*. Upper Saddle River, N.J, Prentice Hall, 2001.

IV. Concluzii

Conform *Etnogenezei organizațiilor*, pot concluziona că pentru a evalua asemănările și deosebirile dintre culturile naționale este necesară utilizarea unor modele specifice, cu ajutorul cărora să se examineze dimensiunile valorilor culturale și să se compare diversele culturi naționale prin prisma acestor dimensiuni. În acest caz, vom avea în vedere faptul că oameni din culturi diferite intră în contact cu persoane din alte culturi, dar și trăiesc alături de persoane din alte culturi, dacă vorbim de organizații multinaționale ori virtuale.

Indiferent de cultura și identitatea indivizilor din cadrul organizației, la procesele de interrelație și comunicare a cunoștințelor, codurilor, tiparelor și valorilor între diferitele grupuri culturale, trebuie să existe egalitate între subiecți. În cadrul organizației vor exista interacțiuni productive între diferitele culturi, într-un cadru de egalitate, respect și toleranță, fără a recunoaște superioritatea unei culturi față de alta. Mai mult, prin crearea mecanismelor propice pentru organizațiile virtuale, dar și implementarea tehnologiilor de schimb de date propice, precum și a informării corecte a întregii organizații în ce privește felurile muncii, pot conduce la realizarea scopului organizației virtuale.

Voi atașa prezentei lucrări și rezultatele statistice pentru susținerea concluziilor trase de subsemnata în prezenta lucrare. Chestionarul a fost realizat din 25 de întrebări ce s-au învârtit în jurul felului muncii respondenților, satisfacția comunicării cu organizația propriu-zisă și funcționalitatea transferului de date în cadrul acesteia. Totodată, am căutat prin acest chestionar să observ tendințele actuale ale membrilor organizației, în urma pandemiei COVID-19, dar și tendințele organizațiilor în ce privește organizarea muncii.

Din analiza răspunsurilor date de respondenți, pot concluziona că dintr-o arie de 18 respondenți cu vârste cuprinse între 20-59 de ani, a căror majoritate a finalizat studii superioare și sunt angajați în domeniul privat, se utilizează computerul/telefonul în folosul jobului între 8 și 10 ore/zi într-o majoritate de 44,4% dintre respondenți, urmat de o pondere mare dintre respondenți, de 22,2%, care utilizează computerul/telefonul în interesul organizației ai căror membrii sunt, între 10 și 12 ore/zi, deși doar 11,1% dintre respondenți au declarat că nu muncesc de la domiciliu. Astfel putem trage concluzia că se tinde spre dezvoltarea organizațiilor virtuale.

Cu toate acestea, niciun respondent nu a primit spor pentru computer sau nici nu aveau cunoștință de existența unui asemenea spor, iar doar 5,6% dintre respondenți primesc liber în alte zile din programul de lucru pentru orele suplimentare lucrate. Acest lucru poate fi și rezultatul timpilor morți pe care membrii organizației și-i iau prin munca de acasă, ori acolo unde organizațiile nu au pus la punct tehnica necesară, ori lipsa cunoștințelor tehnologice ori de tehnologia informației.

Majoritatea respondenților folosesc cel puțin uneori brainstorming-ul în activitatea acestora, ceea ce denotă eficiență în cadrul majorității organizațiilor respondenților prin dorința de rezolvare a situațiilor ce ar putea apărea în proiectele în desfășurare. Am observat de asemenea, faptul că majoritatea covârșitoare a 88.9% folosește Web WhatsApp (unde, în ultima perioadă, majoritatea organizațiilor o utilizează pentru comunicările intragrup).

Această concluzie este trasă și datorită răspunsului majoritar primit că în cadrul organizațiilor membrii respondenți au regăsit o atmosferă echilibrată ori relaxantă la locațiile organizației, iar majoritatea a 83,3%, preferă munca de la domiciliu/telemunca având la dispoziție un transfer de date între sediu și computer cel puțin echilibrată, dacă nu ușoară, și sunt pro unei posibilități de a desfășura munca într-un mod hibrid (acasă și la birou). Mai pot concluziona de aici și din răspunsurile primite cu referire la sedentarism și a transferului de date dintre membrii organizației că munca la domiciliu nu afectează acest transfer, majoritatea acestora considerând că deși este posibil să elimine sedentarismul din viață cu munca la locația organizației, aceasta nu ar influența transferul de date și a faptului că timpul de pauză zilnic al membrilor nu exista nici atunci când munca a fost desfășurată la sediu, dar și pentru că munca le este apreciată în mod corect.

Referințe bibliografice

1. Literatură de specialitate

- Zlate, M., *Tratat de psihologie organizational-manageriala*, București, Ed. Polirom, vol.I., 2004.
- Hofstede, Geert și Hofstede, Gert Jan, *Culturi și Organizații: Softul Mental*, București, Ed. Humanitas, 2012.
- Hofstede, Geert, *Managementul structurilor multi-culturale: Software-ul gândirii*, București, Ed. Economica, 1996.
- Zehra Alakoç Burma, Ass.Prof.Dr, Mersin University, Mersin Vocational High School, 33290, *New Organization Structures: Virtual Organizations*, Mersin (Turkey), *International Journal of Business and Management Review*, Vol.5, No.2, pp.12-24, March 2017.
- Paus, Viorica Aura, *Comunicare și resurse umane*, Iași, Ed. Polirom, 2006.
- O. Nicolescu, I. Verboncu, *Management comparat*, Editura Economică, București, 1997.
- Alex Mucchielli, *Arta de a comunica*, Ed. Polirom, Iași, 2008.
- Berry, J. W., *Acculturation: A Personal Journey across Cultures (Elements in Psychology and Culture)*, Cambridge, 2019, Cambridge University Press.
- Jones, Gareth R., *Organizational Theory, Design, and Change*, ed. a VIIa, Pearson Education, Inc, 2013.
- William Neher, *Organizational Communication: Challenges of Change, Diversity, and Continuity 1st Edition*, Ed. Pearson, 1997.
- I.T. Ștefănescu, *Tratat de dreptul muncii*, Vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2003.
- A. Țiclea, L. Georgescu, D. Ilie, D. Purcaru, *Noutăți legislative, jurisprudențiale și doctrinare în relațiile de muncă*, Ed. Universul Juridic, București, 2018.

- I.T. Ștefănescu, Tratat teoretic și practic de drept al muncii, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București, 2017.
- Roberts, Karlene H., New challenges in organizational research: high reliability organizations, Industrial Crisis Quarterly, 1989.
- International Labour Office, CH-1211 Geneva 22, Elveția, Non-standard employment around the world: Understanding challenges, shaping prospects International Labour Office – Geneva: ILO. 2016

2. Pagini internet pentru căutarea materialului cuprins și citat în cuprinsul lucrării

- <https://www.consilium.europa.eu/>
- <https://www.ceeol.com/>
- <https://ro.encyclopedia-titanica.com/significado-de-interculturalidad#menu-1>
- <http://antreprenoriat.upm.ro/assets/cursuri/4/CM/avram-tripon/comunicare%20in%20organizatii.pdf>
- http://elibrary.snspa.ro/wp-content/uploads/2020/03/Relatiile_publice_Coeziune_si_eficienta.pdf
- Gavreliuc, Alin, Studiul valorilor sociale. Determinările culturale ale comportamentului organizațional., 2010. Informații obținute de pe pagina acestuia de internet, accesibil la <https://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/alin-gavreliuc-interculturalitate-organizationala-3.pdf>
- <https://maristpoll.marist.edu/>
- <https://www.ilo.org/>